නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

පාචිත්‍යාදියොජනා

පාචිත්තියයොජනා

මහාකාරුණිකං නාථං, අභිනත්වා සමාසතො;
පාචිත්‍යාදිවණ්ණනාය, කරිස්සාමත්ථයොජනං.

5. පාචිත්තියකණ්ඩං

1. මුසාවාදසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

ඛුද්දකානන්ති සුඛුමාපත්තිපකාසකත්තා අප්පකානං, ගණනතො වා පචුරත්තා බහුකානං. යෙසං සික්ඛාපදානන්ති සම්බන්ධො. ‘‘යෙස’’න්ති පදං ‘‘සඞ්ගහො’’ති පදෙ සාම්‍යත්ථඡට්ඨී. සඞ්ගහීයතෙ **සඞ්ගහො** . ‘‘නවහි වග්ගෙහී’’තිපදං ‘‘සඞ්ගහො, සුප්පතිට්ඨිතො’’ති පදද්වයෙ කරණං. **දානීති** කාලවාචකො සත්තම්‍යන්තනිපාතො ඉදානි-පරියායො, ඉමස්මිං කාලෙති අත්ථො. **තෙසන්ති** ඛුද්දකානං, අයං වණ්ණනාති සම්බන්ධො. **භවතීති** එත්ථ ති-සද්දො එකංසත්ථෙ අනාගතකාලිකො හොති ‘‘නිරයං නූන ගච්ඡාමි, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො’’තිආදීසු (ජා. 2.22.331) විය. කිඤ්චාපෙත්ථ හි යථා එකංසවාචකො නූනසද්දො අත්ථි, න එවං ‘‘භවතී’’ති පදෙ, අත්ථතො පන අයං වණ්ණනා නූන භවිස්සතීති අත්ථො ගහෙතබ්බො. අථ වා අවස්සම්භාවියත්ථෙ අනාගතකාලවාචකො හොති ‘‘ධුවං බුද්ධො භවාමහ’’න්තිආදීසු (බු. වං. 2.109-114) විය. කාමඤ්හෙත්ථ යථා අවස්සම්භාවියත්ථවාචකො ධුවසද්දො අත්ථි, න එවං ‘‘භවතී’’ති පදෙ, අත්ථතො පන ධුවං භවිස්සති අයං වණ්ණනාති අත්ථො ගහෙතබ්බොති දට්ඨබ්බං.

1. **‘‘තත්ථා’’**ති පදං ‘‘මුසාවාදවග්ගස්සා’’ති පදෙ නිද්ධාරණසමුදායො, තෙසු නවසු වග්ගෙසූති අත්ථො. පඨමසික්ඛාපදෙති වා, තෙසු ඛුද්දකෙසු සික්ඛාපදෙසූති අත්ථො. **සක්‍යානං පුත්තොති** භගිනීහි සංවාසකරණතො ලොකමරියාදං ඡින්දිතුං, ජාතිසම්භෙදතො වා රක්ඛිතුං සක්කුණන්තීති **සක්‍යා.** සාකවනසණ්ඩෙ නගරං මාපෙන්තීති වා සක්‍යා, පුබ්බරාජානො. තෙසං වංසෙ භූතත්තා එතරහිපි රාජානො සක්‍යා නාම, තෙසං පුත්තොති අත්ථො. ‘‘බුද්ධකාලෙ’’ති පදං ‘‘පබ්බජිංසූ’’ති පදෙ ආධාරො. සක්‍යකුලතො නික්ඛමිත්වාති සම්බන්ධො. **‘‘වාදක්ඛිත්තො’’**ත්‍යාදිනා වාදෙන ඛිත්තො, වාදම්හි වාති අත්ථං දස්සෙති. **යත්‍ර යත්‍රාති** යස්සං යස්සං දිට්ඨියං පවත්තතීති සම්බන්ධො. **අවජානිත්වාති** පටිස්සවෙන වියොගං කත්වා. අවසද්දො හි වියොගත්ථවාචකො. ‘‘අපජානිත්වා’’තිපි පාඨො, පටිඤ්ඤාතං අපනීතං කත්වාති අත්ථො. **දොසන්ති** අයුත්තිදොසං, සල්ලක්ඛෙන්තො හුත්වාති සම්බන්ධො. **කථෙන්තො කථෙන්තොති** අන්තසද්දො මානසද්දකාරියො. කථීයමානො කථීයමානොති හි අත්ථො. **පටිජානිත්වාති** පටිඤ්ඤාතං කත්වා. **ආනිසංසන්ති** නිද්දොසං ගුණං. පටිපුබ්බො චරසද්දො පටිච්ඡාදනත්ථොති ආහ ‘‘පටිචරති පටිච්ඡාදෙතී’’ති. ‘‘කිං පන රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනිච්ච’’න්ති වදති. කස්මාති වුත්තෙ ‘‘ජානිතබ්බතො’’ති වදති. යදි එවං නිබ්බානම්පි ජානිතබ්බත්තා අනිච්චං නාම සියාති වුත්තෙ අත්තනො හෙතුම්හි දොසං දිස්වා අහං ‘‘ජානිතබ්බතො’’ති හෙතුං න වදාමි, ‘‘ජාතිධම්මතො’’ති පන වදාමි. තයා පන දුස්සුතත්තා එවං වුත්තන්ති වත්වා අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරති. ‘‘කුරුන්දිය’’න්ති පදං ‘‘වුත්ත’’න්ති පදෙ ආධාරො. **එතස්සාති** ‘‘රූපං අනිච්චං ජානිතබ්බතො’’ති වචනස්ස. **තත්‍රාති** කුරුන්දියං. **තස්සාති** පටිජානනාවජානනස්ස. ‘‘පටිච්ඡාදනත්ථ’’න්ති පදං ‘‘භාසතී’’තිපදෙ සම්පදානං. ‘‘මහාඅට්ඨකථාය’’න්තිපදං ‘‘වුත්ත’’න්ති පදෙ ආධාරො. ‘‘දිවාට්ඨානාදීසූ’’ති පදං උපනෙතබ්බං. ඉදං ‘‘අසුකස්මිං නාමපදෙසෙ’’ති පදෙ නිද්ධාරණසමුදායො.

3. සම්මා වදති අනෙනාති **සංවාදනං,** උජුජාතිකචිත්තං, න සංවාදනං **විසංවාදනං,** වඤ්චනාධිප්පායවසප්පවත්තං චිත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘විසංවාදනචිත්ත’’න්ති. ‘‘වාචා’’ත්‍යාදිනා වචති එතායාති **වාචාති** අත්ථං දස්සෙති . **හීති** දළ්හීකරණජොතකං, තදමිනා සච්චන්ති අත්ථො. ‘‘වාචායෙවා’’ති පදං ‘‘බ්‍යප්පථො’’ති පදෙ තුල්‍යත්ථං, ‘‘වුච්චතී’’ති පදෙ කම්මං. පථසද්දපරත්තා වාචාසද්දස්ස බ්‍යාදෙසො කතො. සුද්ධචෙතනා කථිතාති සම්බන්ධො. **තංසමුට්ඨිතසද්දසහිතාති** තාය චෙතනාය සමුට්ඨිතෙන සද්දෙන සහ පවත්තා චෙතනා කථිතාති යොජනා.

‘‘එව’’න්ති පදං ‘‘දස්සෙත්වා’’ති පදෙ නිදස්සනං, කරණං වා. ‘‘දස්සෙත්වා’’ති පදං ‘‘දස්සෙන්තො ආහා’’ති පදද්වයෙ පුබ්බකාලකිරියා. **අන්තෙති** ‘‘වාචා’’තිආදීනං පඤ්චන්නං පදානං අවසානෙ. **‘‘ආහා’’**ති එත්ථ වත්තමාන-තිවචනස්ස අකාරො පච්චුප්පන්නකාලවාචකෙන ‘‘ඉදානී’’ති පදෙන යොජිතත්තා. ‘‘තත්ථා’’ති පදං ‘‘අත්ථො වෙදිතබ්බො’’ති පදෙ ආධාරො. **එත්ථාති** ‘‘අදිට්ඨං දිට්ඨං මෙ’’තිආදීසු. ‘‘පාළිය’’න්ති පදං ‘‘දෙසනා කතා’’ති පදෙ

ආධාරො. නිස්සිතවිඤ්ඤාණවසෙන අවත්වා නිස්සයපසාදවසෙන ''චක්ඛුනා දිට්ඨ''න්ති වුත්තන්ති ආහ ''ඔළාරිකෙනෙවා''ති.

4. **තස්සාති** ''තීහාකාරෙහී''තිආදිවචනස්ස. ''අත්ථො''ති පදං ''වෙදිතබ්බො''ති පදෙ කම්මං. **හීති** විසෙසජොතකං, විසෙසං කථයිස්සාමීති අත්ථො. **තත්ථාති** චතුත්ථපාරාජිකෙ. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

9. **ආදීනම්පීති** පිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො.

11. මන්දසද්දො ජළත්ථවාචකොති ආහ ''මන්දත්තා ජළත්තා''ති. යො පන අඤ්ඤං භණතීති සම්බන්ධො. ''සාමණෙරෙනා''ති පදං ''වුත්තො''ති පදෙ කත්තා. අපිසද්දො පුච්ඡාවාචකො, ''පස්සිත්ථා''ති පදෙන යොජෙතබ්බො, අපි පස්සිත්ථාති අත්ථො. ''අදිට්ඨං දිට්ඨං මෙ''තිආදිවචනතො අඤ්ඤා පූරණකථාපි තාව අත්ථීති දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤා පූරණකථා නාම හොතී''ති. අප්පතාය ඌනස්ස අත්ථස්ස පූරණවසෙන පවත්තා කථා **පූරණකථා.** එසා පූරණකථා නාම කාති ආහ ''එකො''තිආදි. එසා හි ගාමෙ අප්පකම්පි තෙලං වා පූවඛණ්ඩං වා පස්සිත්වා වා ලභිත්වා වා බහුකං කත්වා පූරණවසෙන කථිතත්තා පූරණකථා නාම. බහුකානි තෙලානි වා පූවෙ වා පස්සන්තොපි ලභන්තොපි අප්පකං කත්වා ඌනවසෙන කථිතත්තා ඌනකථාපි අත්ථීති සක්කා වත්තුං. අට්ඨකථාසු පන අවුත්තත්තා වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. බහුකාය පූරණස්ස අත්ථස්ස ඌනවසෙන පවත්තා කථා **ඌනකථාති** විග්ගහො කාතබ්බොති. පඨමං.

2. ඔමසවාද සික්ඛාපදං

12. දුතියෙ මසධාතු විජ්ඣනත්ථෙ පවත්තති ''ඔමට්ඨං උම්මට්ඨ''න්තිආදීසු (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.21) වියාති දස්සෙන්තො ආහ ''ඔමසන්තීති ඔවිජ්ඣන්තී''ති.

13. ''ඉදං වත්ථු''න්ති පදං ''ආහරී''ති පදෙ කම්මං. නන්දිතබ්බොති **නන්දො** වණ්ණබලාදි, සො එතස්සත්ථීති නන්දී. විසාලානි මහන්තානි විසාණානි එතස්සත්ථීති **විසාලො,** නන්දී ච සො විසාලො චෙති **නන්දිවිසාලොති** වචනත්ථං දස්සෙති ''නන්දිවිසාලො නාමා''තිආදිනා. **සොති** නන්දිවිසාලො, ''ආහා''ති පදෙ කත්තා. **තත්ථෙවාති** යුඤ්ජිතට්ඨානෙයෙව. **අහෙතුකපටිසන්ධිකාලෙපීති** පි-සද්දො අනුග්ගහත්ථවාචකො, පගෙව ද්විහෙතුක තිහෙතුක පටිසන්ධිකාලෙති අත්ථො. ''තෙන වා''ති වකාරස්ස අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථත්තා ''අත්තනො කම්මෙන වා''ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙතීති ආහ ''අත්තනො කම්මෙන වා''ති. **අත්තනොති** නන්දිවිසාලස්ස.

15. **එත්ථාති** එතිස්සං පදභාජනියං, ''ආහා''ති පදෙ ආධාරො. ''යස්මා''ති පදං විභජිතුකාමො''ති පදෙ හෙතු. අට්ඨුප්පත්තියංයෙව ''හීනෙනාපී''ති වත්වා පදභාජනියං අවුත්තත්තා ඉදං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **වෙණුකාරජාතීති** විලීවකාරජාති. **නෙසාදජාතීති** එත්ථ කෙවට්ටජාතිපි සඞ්ගහිතා.

පු වුච්චති කරීසං, තං කුසති අපනෙතීති **පුක්කුසො.** පුප්ඵං වුච්චති කරීසං, කුසුමං වා, තං ඡඩ්ඩෙතීති **පුප්ඵඡඩ්ඩකො.**

කුටති ඡින්දතීති **කොට්ටො,** සොයෙව **කොට්ඨකො.** යකාරහකාරෙ එකතො යොජෙත්වා ''යහා''ති යො අක්කොසො අත්ථි, එසො හීනො නාම අක්කොසොති යොජනා.

16. **සබ්බපදෙසූති** නාමාදීසු සබ්බපදෙසු. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **අලිකන්ති** අසච්චං, මිච්ඡාවාචන්ති සම්බන්ධො. යොපි වදතීති යොජනා.

26. **පරිහරිත්වාති** පරිමුඛං කථනං අපනෙත්වා. දවං පරිහාසං කාමෙතීති **දවකාමො,** තස්ස භාවො **දවකම්‍යං,** තංයෙව **දවකම්‍යතා.** අනුපසම්පන්නන්ති එත්ථ අකාරස්ස සදිසත්ථමග්ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථොව ගහෙතබ්බොති ආහ ''ඨපෙත්වා භික්ඛු''න්තිආදි. යදි හි සදිසත්ථො භවෙය්‍ය, සාමණෙරොව අනුපසම්පන්නො නාම සියා සණ්ඨානෙන ච පුරිසභාවෙන ච සදිසත්තා, තස්මා අඤ්ඤත්ථොව ගහෙතබ්බොති දට්ඨබ්බං. **සබ්බසත්තාති** එත්ථ **සබ්බසද්දො** අනවසෙසත්ථො මනුස්සෙ උපාදාය වචනත්ථජානනාජානනපකතිකානං සබ්බසත්තානම්පි ගහිතත්තා.

35. අත්ථපුරෙක්ඛාරො නාමාති වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. සික්ඛාපදමපෙක්ඛිය නපුංසකලිඞ්ගවසෙන ''කිරිය''න්තිආදි වුත්තං. ආපත්තිමපෙක්ඛිය ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ''කිරියා''තිආදි වුත්තං. වජ්ජකම්මසද්දා සික්ඛාපදමපෙක්ඛන්තාපි ආපත්ති, මපෙක්ඛන්තාපි නියතනපුංසකලිඞ්ගත්තා නපුංසකායෙව, තස්මා තෙ ද්වෙ ආපත්තිට්ඨානෙ න වුත්තාති දට්ඨබ්බන්ති. දුතියං.

3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදං

36. තතියෙ ‘‘ජාතභණ්ඩනාන’’න්ති වත්තබ්බෙ අග්‍යාහිතොතිආදීසු විය විසෙසනපරනිපාතවසෙන ‘‘භණ්ඩනජාතාන’’න්ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘සඤ්ජාතභණ්ඩනාන’’න්ති. ‘‘පුබ්බභාගො’’ති වත්වා තස්ස සරූපං දස්සෙති ‘‘ඉමිනා ච ඉමිනා චා’’තිආදිනා. විරුද්ධං වදති එතෙනාති **විවාදො,** විග්ගාහිකකථා , තං ආපන්නාති **විවාදාපන්නා,** තෙසං. පිසති සඤ්චුණ්ණෙතීති **පිසුණො,** පුග්ගලො, තස්ස ඉදන්ති **පෙසුඤ්ඤං,** වචනන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පෙසුඤ්ඤන්ති පිසුණවාචා’’න්ති.

37. **භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙති** භික්ඛූනං සන්තිකං උපසංහටෙ පෙසුඤ්ඤවචනෙති ඡට්ඨීසමාසො.

38. ‘‘දිස්වා’’ති පදං ‘‘භණන්තස්සා’’ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියා, දස්සනං හුත්වාති අත්ථො. තතියං.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදං

44. චතුත්ථෙ පටිමුඛං ආදරෙන සුණන්තීති **පතිස්සා,** න පතිස්සා **අප්පතිස්සාති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අප්පතිස්සවා’’ති.

45. ‘‘පදසො’’ති එත්ථ සො-පච්චයො විච්ඡත්ථවාචකොති ආහ ‘‘පදං පද’’න්ති. **තත්ථාති** තෙසු චතුබ්බිධෙසු. පදං නාම ඉධ අත්ථජොතකං වා විභත්‍යන්තං වා න හොති, අථ ඛො ලොකියෙහි ලක්ඛිතො ගාථාය චතුත්ථංසො පාදොව අධිප්පෙතොති ආහ ‘‘පදන්ති එකො ගාථාපාදො’’ති. අනු පච්ඡා වුත්තපදත්තා දුතියපාදො **අනුපදං** නාම. අනු සදිසං බ්‍යඤ්ජනං **අනුබ්‍යඤ්ජනන්ති** අත්ථං දස්සෙති ‘‘අනුබ්‍යඤ්ජන’’න්තිආදිනා. බ්‍යඤ්ජනසද්දො පද-පරියායො. යංකිඤ්චි පදං අනුබ්‍යඤ්ජනං නාම න හොති, පුරිමපදෙන පන සදිසං පච්ඡිමපදමෙව අනුබ්‍යඤ්ජනං නාම.

වාචෙන්තො හුත්වා නිට්ඨාපෙතීති යොජනා. ‘‘එකමෙකං පද’’න්ති පදං ‘‘නිට්ඨාපෙති’’ති පදෙ කාරිතකම්මං. ‘‘ථෙරෙනා’’ති පදං ‘‘වුත්තෙ’’ති පදෙ කත්තා, ‘‘එකතො’’ති පදෙ සහත්ථො. සාමණෙරො අපාපුණිත්වා භණතීති සම්බන්ධො. **මත්තමෙවාති** එත්ථ එවසද්දො මත්තසද්දස්ස අවධාරණත්ථං දස්සෙති, තෙන පකාරං පටික්ඛිපති. ‘‘අනිච්ච’’න්ති ච ‘‘අනිච්චා’’ති ච ද්වින්නං පදානං සතිපි ලිඞ්ගවිසෙසත්තෙ අනුබ්‍යඤ්ජනත්තා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථීති ආහ ‘‘අනුබ්‍යඤ්ජනගණනාය පාචිත්තියා’’ති.

බ්‍රහ්මජාලාදීනීති එත්ථ ආදිසද්දෙන සාමඤ්ඤඵලසුත්තාදීනි දීඝසුත්තානි (දී. නි. 1.150 ආදයො) සඞ්ගහිතානි. චසද්දෙන ඔඝතරණසුත්තාදීනි සංයුත්තසුත්තානි (සං. නි. 1.1) ච චිත්තපරියාදානසුත්තාදීනි අඞ්ගුත්තරසුත්තානි (අ. නි. 1.2 ආදයො) ච සඞ්ගහිතානි. **සොති** දෙවතාභාසිතො වෙදිතබ්බොති යොජනා.

කිඤ්චාපි වදතීති සම්බන්ධො. එත්ථ ච කිඤ්චාපිසද්දො ගරහත්ථවාචකො, පනසද්දො අනුග්ගහත්ථවාචකො. **මෙණ්ඩකමිලින්දපඤ්හෙසූති** මෙණ්ඩකපඤ්හෙ ච මිලින්දපඤ්හෙ ච. **යන්ති** සුත්තං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ආරම්මණකථා බුද්ධිකකථා දණ්ඩකකථා ඤාණවත්ථුකථාති යොජෙතබ්බං පෙය්‍යාලවසෙන වුත්තත්තා. ඉමායො පකරණානි නාමාති වදන්ති. මහාපච්චරියාදීසු වත්වා පරිග්ගහිතොති යොජනා. **යන්ති** සුත්තං.

48. **තත්‍රාති** ‘‘එකතො උද්දිසාපෙන්තො’’ති වචනෙ. **උද්දිසාපෙන්තීති** ආචරියං දෙසාපෙන්ති බහුකත්තාරමපෙක්ඛිය බහුවචනවසෙන වුත්තං. **තෙහීති** උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙහි. **ද්වෙපීති** උපසම්පන්නො ච අනුපසම්පන්නො ච.

උපචාරන්ති ද්වාදසහත්ථූපචාරං. **යෙසන්ති** භික්ඛූනං. **පලායනකගන්ථන්ති** පරිවජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තං පකරණං. සාමණෙරො ගණ්හාතීති යොජනා.

ඔපාතෙතීති අවපාතෙති, ගළිතාපෙතීති අත්ථො. **සුත්තෙපීති** වෙය්‍යාකරණසුත්තෙපි. තන්ති යෙභුය්‍යෙන පගුණගන්ථං. **පරිසඞ්කමානන්ති** සාරජ්ජමානං. යං පන වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **කිරියසමුට්ඨානත්තාති** ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස කිරියසමුට්ඨානත්තාති. චතුත්ථං.

5. සහසෙය්‍යසික්ඛාපදං

49. පඤ්චමෙ මුට්ඨා සති එතෙසන්ති **මුට්ඨස්සතී**. නත්ථි සම්පජානං එතෙසන්ති **අසම්පජානා. භවඞ්ගොතිණ්ණකාලෙති** නිද්දොක්කමනකාලෙ.

50. ‘‘පකතියා’’ති පදං ‘‘දෙන්ති’’ති පදෙ විසෙසනං. තෙ භික්ඛූ දෙන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘ගාරවෙනා’’ති පදඤ්ච ‘‘සික්ඛාකාමතාය’’ති පදඤ්ච ‘‘දෙන්ති’’ති පදෙ හෙතු. සීසස්ස උපධානං **උස්සීසං,** තස්ස කරීයතෙ **උස්සීසකරණං** , තංයෙව අත්ථො පයොජනං **උස්සීසකරණත්ථො,** තදත්ථාය. **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං, ‘‘සික්ඛාකාමතාය’’ති වචනෙති අත්ථො. නිදස්සනන්ති සෙසො. අථ වා **සික්ඛාකාමතායාති** පච්චත්තෙ භුම්මවචනං. ‘‘ඉදම්පිස්ස හොති

සීලස්මි''න්තිආදීසු (දී. නි. 1.195 ආදයො) විය. ඉදම්පි සික්ඛාකාමතාය අයං සික්ඛාකාමතා සික්ඛාකාමභාවො හොතීති යොජනා. එස නයො ''තත්‍රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මි''න්තිආදීසුපි. භික්ඛූ ඛිපන්තීති යොජනා. **තන්ති** ආයස්මන්තං රාහුලං. **අථාති** ඛිපනතො පච්ඡා. **ඉදන්ති** වත්ථු. සම්මුඤ්ජනිකචවරඡඩ්ඩනකානි සන්ධාය වුත්තං. තෙනායස්මතා රාහුලෙන පාතිතං නු ඛොති යොජනා. සො පනායස්මා ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **අපරිභොගා අඤ්ඤෙසන්ති** අඤ්ඤෙහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බා.

51. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. සයනං **සෙය්‍යා,** කායපසාරණකිරියා, සයන්ති එත්ථාති **සෙය්‍යා,** මඤ්චපීඨාදි. තදුභයම්පි එකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා එකතො කත්වා ''සහසෙය්‍යා''න්ති වුත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''සෙය්‍යා''තිආදි. **තත්ථාති** ද්වීසු සෙය්‍යාසු. **තස්මාති** යස්මා ද්වෙ සෙය්‍යා දස්සිතා, තස්මා. ''සබ්බච්ඡන්නා''තිආදිනා ලක්ඛණං වුත්තන්ති යොජනා. **පාකටවොහාරන්ති** ලොකෙ විදිතං වචනං. **දුස්සකුටියන්ති** දුස්සෙන ඡාදිතකුටියං. අට්ඨකථාසු යථාවුත්තෙ පඤ්චවිධච්ඡදනෙයෙව ගය්හමානෙ කො දොසොති ආහ ''පඤ්චවිධච්ඡදනෙයෙවා''තිආදි. යං පන සෙනාසනං පරික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො. **පාකාරෙන වාති** ඉට්ඨකසිලාදාරූනා වා. **අඤ්ඤෙන වාති** කිලඤ්ජාදිනා වා. **වත්ථෙනපීති** පිසද්දො පගෙව ඉට්ඨකාදිනාති දස්සෙති. **යස්සාති** සෙනාසනසඞ්ඛාතාය සෙය්‍යාය. උපරීති වා සමන්තතොති වා යොජනා. එකෙන ද්වාරෙන පවිසිත්වා සබ්බපාසාදස්ස වළඤ්ජිතබ්බතං සන්ධාය වුත්තං ''එකූපචාරො''ති. සතගබ්භං වා චතුස්සාලං එකූපචාරං හොතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** සෙනාසනසඞ්ඛාතං සෙය්‍යං.

තත්ථාති සෙනාසනසඞ්ඛාතායං සෙය්‍යායං. සම්බහුලා සාමණෙරා සචෙ හොන්ති, එකො භික්ඛු සචෙ හොතීති යොජනා. ''සාමණෙරා''ති ඉදං පච්චාසන්නවසෙන වුත්තං, උපලක්ඛණවසෙන වා අඤ්ඤෙහිපි සහසෙය්‍යානං ආපත්තිසම්භවතො. තෙති සාමණෙරා. **සබ්බෙසන්ති** භික්ඛූනං. **තස්සාති** සාමණෙරස්ස. **එසෙව නයොති** එසො එව නයො, න අඤ්ඤො නයොති අත්ථො. අථ වා **එසෙව නයොති** එසො ඉව නයො, එසො එතාදිසො නයො ඉව අයං නයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

අපි චාති එකංසෙන. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **චතුක්කන්ති** එකාවාසඑකානුපසම්පන්නං, එකාවාසනානුපසම්පන්නං, නානාවාසඑකානුපසම්පන්නං, නානාවාසනානුපසම්පන්නන්ති චතුසමූහං, චතුපරිමාණං වා. **යොති** භික්ඛු. **හිසද්දො** විත්ථාරජොතකො, තං වචනං විත්ථාරයිස්සාමීති අත්ථො, විත්ථාරො මයා වුච්චතෙති වා. **දෙවසිකන්ති** දිවසෙ දිවසෙ. **ඍකපච්චයො** හි විච්ඡත්ථවාචකො. යොපි සහසෙය්‍යං කප්පෙති, තස්සාපි ආපත්තීති යොජෙතබ්බො. **තත්‍රාති** ''තිරච්ඡානගතෙනාපී''ති වචනෙ.

> ''අපදානං අහිමච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටී;
> චතුප්පදානං මජ්ජාරී, වත්ථු පාරාජිකස්සිමා''ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.55);

ඉමං ගාථං සන්ධාය වුත්තං ''වුත්තනයෙනෙවා''ති. **තස්මාති** යස්මා වෙදිතබ්බො, තස්මා. **ගොධාති** කුණ්ඩො. **බිළාලොති** ආඛුභුජො. **මඞ්ගුසොති** නකුලො.

අසම්බද්ධභිත්තිකස්ස කතපාසාදස්සාති යොජනා. **තුලාති** එත්ථ තුලා නාම ථම්භානං, මුපරි දක්ඛිණුත්තරවිත්ථාරවසෙන ඨපිතො දාරුවිසෙසො ථලති ථම්භෙසු පතිට්ඨාතීති කත්වා. තා පන හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො තිස්සො, උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන පඤ්චසත්තනවාදයො. නානූපචාරෙ පාසාදෙති සම්බන්ධො.

වාළසඞ්ඝාටාදීසූති වාළරූපං දස්සෙත්වා කතෙසු සඞ්ඝාටාදීසු. ආදිසද්දෙන තුලං සඞ්ගණ්හාති. එත්ථ ච **සඞ්ඝාටො** නාම තුලානං, මුපරි පුබ්බපච්ඡිමායාමවසෙන ඨපිතො කට්ඨවිසෙසො සම්මා සටෙන්ති එත්ථ ගොපානස්‍යාදයොති කත්වා. තෙ පන තයො හොන්ති. **නිබ්බකොසබ්භන්තරෙති** ඡදනකොටිඅබ්භන්තරෙ. පරිමණ්ඩලං වා චතුරස්සං වා සෙනාසනං හොතීති සම්බන්ධො. **තත්‍රාති** තස්මිං සෙනාසනෙ. අපරිච්ඡින්නො ගබ්භස්ස උපචාරො එතෙසන්ති **අපරිච්ඡින්නගබ්භූපචාරා** සබ්බගබ්භා, තෙ පවිසන්තීති අත්ථො. නිපන්නානං භික්ඛූනන්ති යොජනා. **තත්‍රාති** තස්මිං පමුඛෙ. පමුඛස්ස සබ්බච්ඡන්නත්තා, සබ්බපරිච්ඡන්නත්තා ච ආපත්තිං කරොතීති යොජනා. නනු පමුඛෙ ඡන්නමෙව අත්ථි, නො පරිච්ඡන්නන්ති ආහ ''ගබ්භපරික්ඛෙපො''තිආදි. **හීති** සච්චං.

යං පන අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **ජගතීති** පථවියා ච මන්දිරාලින්දවත්ථුස්ස ච නාමමෙතං. ඉධ පන මන්දිරාලින්දවත්ථුසඞ්ඛාතා භූමෙදා ගහිතා. **තත්ථාති** අන්ධකට්ඨකථායං. කස්මා පාළියා න සමෙතීති ආහ ''දසහත්ථුබ්බෙධාපී''තිආදි. **හීති** යස්මා. **තත්ථාති** අන්ධකට්ඨකථායං. යෙපි මහාපාසාදා හොන්තීති යොජනා. **තෙසුපීති** මහාපාසාදෙසුපි.

සුධාඡදනමණ්ඩපස්සාති එත්ථ **''සුධා''**ති ඉදං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං යෙන කෙනචි ඡදනමණ්ඩපස්සාපි අධිප්පෙතත්තා. මණ්ඩං වුච්චති සූරියරස්මි, තං පාති රක්ඛති, තතො වා ජනන්ති **මණ්ඩපං**. නනු එකූපචාරං හොති පාකාරස්ස ඡිද්දත්තාති ආහ ''න හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. වළඤ්ජනත්ථාය එවාති එවකාරො යොජෙතබ්බො. තෙනාහ ''න වළඤ්ජනුපච්ඡෙදනත්ථායා''ති. අථ වා ''සද්දන්තරත්ථාපොහනෙන සද්දො අත්ථං වදතී''ති (උදා. අට්ඨ.

1; දී. නි. ටි. 1.1; ම. නි. ටී. 1.මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ඔඝතරණසුත්තවණ්ණනා; අ. නි. ටී. 1.1.රූපාදිවග්ගවණ්ණනා) වුත්තත්තා ''න වළඤ්ජනූපච්ඡෙදනත්ථායා''ති වුත්තං. **කවාටන්ති** එත්ථ ද්වාරමෙව අධිප්පෙතං පරියායෙන වුත්තත්තා, අසති ච ද්වාරෙ කවාටස්සාභාවතො. සංවරණවිවරණකාලෙ කවති සද්දං කරොතීති **කවාටං**.

තත්‍රාති ''එකූපචාරත්තා''ති වචනෙ. **යස්සාති** පරවාදිනො. අනුයොගො සියාති යොජනා. **ඉධාති** ඉමස්මිං සහසෙය්‍යාසික්ඛාපදෙ, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** පිහිතද්වාරෙ ගබ්භෙ. **සොති** පරවාදී. සබ්බච්ඡන්නත්තා ආපත්ති ඉති වුත්තෙති යොජනා. එසෙව නයො ''සබ්බපරිච්ඡන්නතා න හොතී''ති එත්ථාපි. **පච්චාගමිස්සතීති** පති ආගමිස්සති, පුන ආගමිස්සතීති අත්ථො.

බ්‍යඤ්ජනමත්තෙනෙවාති ''සබ්බච්ඡන්නා''තිආදිඅක්ඛරපදමත්තෙනෙව, න අත්ථවසෙන. ''එවඤ්ච සතී''ති ඉමිනා අබ්‍යාපිතදොසං දස්සෙති. **තතොති** අනාපත්තිතො, පරිහායෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **තස්මාති** යස්මා අනියතෙසු වුත්තං, තස්මා. **තත්ථාති** අනියතෙසු. **ඉධාපීති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙපි. **යං යන්ති** සෙනාසනං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සෙනාසනෙසු, සහසෙය්‍යාපත්ති හොතීති සම්බන්ධො.

53. ද්වීසු අට්ඨකථාවාදෙසු මහාඅට්ඨකථාවාදොව යුත්තොති සො පච්ඡා වුත්තො.

ඉමිනාපීති සෙනම්බමණ්ඩපෙනාපි. **එතන්ති** ජගතියා අපරික්ඛිත්තතං. **යථාති** යංසද්දත්ථො තතියන්තනිපාතො, යෙන සෙනම්බමණ්ඩපෙනාති අත්ථොති. පඤ්චමං.

6. දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදං

55. ඡට්ඨෙ ආගන්තුකා වසන්ති එත්ථාති **ආවසථො,** ආවසථො ච සො අගාරඤ්චෙති **ආවසථාගාරන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''ආගන්තුකානං වසනාගාර''න්ති. මනුස්සානං සන්තිකා වචනං සුත්වාති වචනසෙසො යොජෙතබ්බො. **සාටකන්ති** උත්තරසාටකං, නිවත්ථවත්ථන්තිපි වදන්ති. **අච්චාගම්මාති** ත්වාපච්චයන්තපදස්ස සම්බන්ධං දස්සෙතුමාහ ''පවත්තො''ති. යථා ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ අක්කොසෙතුකාමතාය ඛත්තියං ''චණ්ඩාලො''ති වදතො අලිකං භණතොපි මුසාවාදසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, ඔමසවාදසික්ඛාපදෙනෙව ආපත්ති, එවමිධාපි මාතුගාමෙන සහ සයතො පඨමසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, ඉමිනාව ආපත්තීති දට්ඨබ්බන්ති. ඡට්ඨං.

7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදං

60. සත්තමෙ **මහාද්වාරෙති** බහි ඨිතෙ මහාද්වාරෙ. ආගම්ම, පවිසිත්වා වා වසනට්ඨානත්තා ඔවරකො ආවසථො නාමාති ආහ ''ඔවරකද්වාරෙ''ති. **සුනිග්ගතෙනාති** සුට්ඨු බහි නික්ඛමිත්වා ගතෙන සද්දෙන. ''අඤ්ඤාතු''න්ති පදස්ස ''න ඤාතු''න්ති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''ආජානිතු''න්ති. ඉමිනා නකාරවිකාරො අඉති නිපාතො න හොති, ආඉති උපසග්ගොති පන දස්සෙති. ''විඤ්ඤුනා පුරිසෙනා''ති එත්තකමෙව අවත්වා ''පුරිසවිග්ගහෙනා''ති වදන්තො මනුස්සපුරිසවිග්ගහං ගහෙත්වා ඨිතෙන යක්ඛෙන පෙතෙන තිරච්ඡානගතෙන සද්ධිං ඨිතාය මාතුගාමස්ස දෙසෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **න යක්ඛෙනාති** යක්ඛෙන සද්ධිං ඨිතාය මාතුගාමස්ස දෙසෙතුං න වට්ටතීති යොජනා. එස නයො ''න පෙතෙන, න තිරච්ඡානගතෙනා''ති එත්ථාපි.

66. **ඡප්පඤ්චවාචාහීති** එත්ථ ''පඤ්චා''ති වාචාසිලිට්ඨවසෙන වුත්තං කස්සචි පයොජනස්සාභාවා. **තත්ථාති** ''ඡප්පඤ්චවාචාහී''ති පදෙ. එකො ගාථාපාදො එකා වාචාති වදන්තො වුණ්ණියෙ විභත්‍යන්තං එකං පදං එකා වාචා නාමාති දස්සෙති, අත්ථජොතකපදං වා වාක්‍යපදං වා න ගහෙතබ්බං. ''එකං පදං පාළිතො, පඤ්ච අට්ඨකථාතො''ති ඉමිනා ''ද්වෙ පදානි පාළිතො, චත්තාරි අට්ඨකථාතො''තිආදිනයොපි ගහෙතබ්බො. ඡපදානතික්කමොයෙව හි පමාණං. **තස්මින්ති** එත්ථ සති විභත්තිවිපල්ලාසෙ ලිඞ්ගස්සාපි විපල්ලාසො හොති ''තස්මි''න්ති පුල්ලිඞ්ගෙන වුත්තත්තා. සති ච විභත්තිවිපල්ලාසෙ ''තස්සා''ති ඉත්ථිලිඞ්ගභාවෙන පවත්තා. ''මාතුගාමස්සා''ති නියතපුල්ලිඞ්ගාපෙක්ඛනස්ස අසම්භවතො අත්ථවසෙන ''එකිස්සා''ති ඉත්ථිලිඞ්ගභාවෙන වුත්තං. ඉමිනා භෙදලිඞ්ගනිස්සිතො විසෙසනවිසෙස්‍යොපි අත්ථීති දස්සෙති. **තුම්හාකන්ති** නිද්ධාරණසමුදායො. ''සුණාථා''ති අවත්වා ආභොගොපි වට්ටතීති ආහ ''පඨම''න්තිආදි. **පඨමන්ති** ච පඨමමෙව. තෙන වුත්තං ''න පච්ඡා''ති. පුට්ඨො හුත්වා භික්ඛු කථෙතීති යොජනාති. සත්තමං.

8. භූතාරොචනසික්ඛාපදං

67. අට්ඨමෙ **තත්ථාති** චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදෙ. **ඉධාති** භූතාරොචනසික්ඛාපදෙ. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **පයුත්තවාචාති** පච්චයෙහි යුත්තා වාචා. **තථාති** තතො ගුණාරොචනකාරණා, අරියා සාදියිංසූති යොජනා.

යතසද්දානං නිච්චසම්බන්ධත්තා වුත්තං ‘‘යෙ’’තිආදි. **සබ්බෙපී**ති පුථුජ්ජනාරියාපි. **භූතන්**ති විජ්ජමානං. කස්මා සබ්බෙපි පටිජානිංසු, නනු අරියෙහි අත්තනො ගුණානං අනාරොචිතත්තා න පටිජානිතබ්බන්ති ආහ ‘‘අරියානම්පී’’තිආදි. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. අරියානම්පි අබ්භන්තරෙ උත්තරිමනුස්සධම්මො යස්මා භූතො හොති, තස්මා සබ්බෙපි ‘‘භූතං භගවා’’ති පටිජානිංසූති යොජනා. යස්මා භාසිතො විය හොති, තස්මාති යොජනා. අරියා පටිජානිංසූති සම්බන්ධො. **අනාදීනවදස්සිනො**ති දොසස්ස අදස්සනධම්මා. **තෙහී**ති අරියෙහි, භාසිතොති සම්බන්ධො. යං පිණ්ඩපාතං උප්පාදෙසුන්ති යොජනා. **අඤ්ඤෙ**ති පුථුජ්ජනා. **සබ්බසඞ්ගාහිකෙනෙවා**ති සබ්බෙසං පුථුජ්ජනාරියානං සඞ්ගහණෙ පවත්තෙනෙව. **සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙපී**ති සික්ඛාපදස්ස පදභාජනියෙපි. **තත්ථා**ති චතුත්ථපාරාජිකෙ. **ඉධා**ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

77. උත්තරිමනුස්සධම්මමෙව සන්ධාය වුත්තං, න සුතාදිගුණන්ති අත්ථො. **අන්තරා වා**ති පරිනිබ්බානකාලතො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ වා. **අතිකඩ්ඪීයමානෙනා**ති අතිනිප්පීළියමානෙන. **උම්මත්තකස්සාති ඉදං පනා**ති එත්ථ ඉති-සද්දො ආද්‍යත්ථො. තෙන ‘‘ඛිත්තචිත්තස්සා’’තිආදිං සඞ්ගණ්හාති. **දිට්ඨිසම්පන්නානන්**ති මග්ගපඤ්ඤාය, ඵලපඤ්ඤාය ච සම්පන්නානං. **අනාපත්තී**ති පාචිත්තියාපත්තියා අනාපත්ති න වත්තබ්බා, ආපත්තියෙව හොති, තස්මා ‘‘උම්මත්තකස්ස අනාපත්තී’’ති න වත්තබ්බන්ති අධිප්පායොති. අට්ඨමං.

9. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදං

78. නවමෙ **තත්‍රා**ති තස්සං ‘‘දුට්ඨුල්ලා නාමා’’තිආදිපාළියං, තාසු වා පාළිඅට්ඨකථාසු. **විචාරණා**ති වීමංසනා. **උපසම්පන්නසද්දෙ**ති උපසම්පන්නසද්දත්ථභාවෙ . එත්ථ හි සද්දෙ වුච්චමානෙ අවිනාභාවතො සද්දෙන අත්ථොපි වුත්තො, විනාපි භාවපච්චයෙන භාවත්ථස්ස ඤාතබ්බත්තා භාවොපි ගහෙතබ්බො, තස්මා වුත්තං ‘‘උපසම්පන්නසද්දත්ථභාවෙ’’ති. එසෙව නයො ‘‘දුට්ඨුල්ලසද්දෙ’’ති එත්ථාපි. එතං පරිමාණං යස්සාති **එතං,** ‘‘තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසා’’ති වචනං. එතං එව වත්තබ්බං, න ‘‘චත්තාරි ච පාරාජිකානී’’ති ඉදන්ති අත්ථො. **තත්ථා**ති පාළියං. කස්සචි විමති භවෙය්‍ය, කිං භවෙය්‍යාති යොජනා. ආපත්තිං ආරොචෙන්තෙන අක්කොසන්තස්ස සමානත්තා වුත්තං ‘‘එවං සතී’’තිආදි. **පාචිත්තියමෙව චා**ති චසද්දො බ්‍යතිරෙකත්ථො, න දුක්කටං ආපජ්ජතීති අත්ථො. **හී**ති සච්චං. **එතන්**ති පාචිත්තියාපජ්ජනතං, ‘‘අසුද්ධො හොති…පෙ…. ඔමසවාදස්සා’’ති වචනං වා, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථා**ති පාළියං. **අට්ඨකථාචරියාවෙ**ති එත්ථ එවකාරො අට්ඨානයොගො, පමාණන්ති එත්ථ යොජෙතබ්බො, කාරණමෙවාති අත්ථො. තෙන වුත්තං ‘‘න අඤ්ඤා විචාරණා’’ති. අථ වා **අඤ්ඤා**ති සාමඤ්ඤත්ථෙ පච්චත්තවචනමෙතං, න අඤ්ඤෙසං විචාරණා පමාණන්ති අත්ථො. එවඤ්හි සති එවකාරො ඨානයොගොව. **පුබ්බෙපි චා**ති ගන්ථාරම්භකාලෙපි ච.

එතන්ති අට්ඨකථාචරියානං පමාණතං. සංවරත්ථාය එව, අනාපජ්ජනත්ථාය එව ච අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා. තෙනාහ ‘‘න තස්ස’’ත්‍යාදි. **තස්මා**ති යස්මා භික්ඛුභාවො නාම න අත්ථි, තස්මා සුවුත්තමෙවාති සම්බන්ධො.

80. **සා**ති භික්ඛුසම්මුති, සඞ්ඝෙන කාතබ්බාති යොජනා. **කත්ථචී**ති කිස්මිඤ්චි ඨානෙ. **ඉධා**ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ‘‘වුත්තත්තා’’ති පදං ‘‘කාතබ්බා’’ති පදෙ හෙතු. **එසා**ති එසො භික්ඛු. **හිතෙසිතායා**ති හිතස්ස එසිතාය, අත්ථස්ස ඉච්ඡතායාති අත්ථො.

82. **සෙසානී**ති ආදිම්හි පඤ්චසික්ඛාපදතො සෙසානි උපරි පඤ්ච සික්ඛාපදානි. **අස්සා**ති අනුපසම්පන්නස්ස. **සටෙත්වා**ති සම්බන්ධං කත්වාති. නවමං.

10. පථවීඛණනසික්ඛාපදං

86. දසමෙ භගවා දස්සෙතීති යොජනා. **එත්ථා**ති පථවියං. **තත්ථා**ති තෙසු පාසාණාදීසු. **මුට්ඨිප්පමාණතො**ති ඛටකපමාණතො. **සා**ති අදඩ්ඪපථවී. **හත්ථිකුච්ඡියන්**ති එවංනාමකෙ ඨානෙ. එකපච්ඡිපූරං පථවින්ති සම්බන්ධො. **තෙසංයෙවා**ති අප්පපංසුඅප්පමත්තිකාපදානං එව. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. **එතන්**ති යෙභුය්‍යෙනපාසාණාදිපඤ්චකං. **තන්**ති කුසීතං. **ආණාපෙත්වා**ති එත්ථ ‘‘ආණ පෙසනෙ’’ති ධාතුපාඨෙසු වුත්තත්තා ආණධාතුයෙව පෙසනසඞ්ඛාතං හෙත්වත්ථං වදති, න ණාපෙපච්චයො, සො පන ධාත්වත්ථෙයෙව වත්තති. න හි තස්ස විසුං වුත්තො අභිධෙය්‍යො අත්ථි ධාත්වත්ථතො අඤ්ඤස්ස අභිධෙය්‍යස්සාභාවා. **තාවා**ති පඨමං පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයස්ස, තතො වා.

පොක්ඛරං පදුමං නෙතීති **පොක්ඛරණී**. ‘‘සොධෙන්තෙහී’’ති පදං ‘‘උස්සිඤ්චිතුං අපනෙතු’’න්ති පදෙසු භාවකත්තා. **යො**ති ‘‘තනුකද්දමො’’ති පදෙන යොජෙතබ්බො. යො තනුකද්දමොති හි අත්ථො. **කුටෙහී**ති ඝටෙහි. **උස්සිඤ්චිතුන්**ති උක්ඛිපිත්වා, උද්ධරිත්වා වා සිඤ්චිතුං. **තත්‍රා**ති සුක්ඛකද්දමෙ, ‘‘යො’’ති පදෙ අවයවීආධාරො. **යො**ති සුක්ඛකද්දමො.

තටන්ති කූලං. **උදකසාමන්තා**ති උදකස්ස සමීපෙ. **ඔමකචතුමාසන්**ති චතුමාසතො ඌනකං. **ඔවට්ඨන්**ති දෙවෙන ඔවස්සිතං හොති සචෙති යොජනා. **පතතී**ති තටං පතති. **උදකෙයෙවා**ති පකතිඋදකෙයෙව. **උදකස්සා**ති වස්සොදකස්ස.

තත්ථාති පාසාණපිට්ඨියං. **පඨමමෙවාති** සොණ්ඩිඛණනතො පඨමං එව. **උදකෙ පරියාදින්නෙති** උදකෙ සුක්ඛෙ. **පච්ඡාති** උදකපූරතො පච්ඡා. **තත්ථාති** සොණ්ඩියං. **උදකෙයෙවාති** මූලඋදකෙයෙව. **උදකන්ති** ආගන්තුකඋදකං. **අල්ලීයතීති** පිට්ඨිපාසාණෙ ලග්ගති. **තම්පීති** සුඛුමරජම්පි. **අකතපබ්භාරෙති** වළඤ්ජෙන අකතෙ පබ්භාරෙ. උපචිකාහි වමීයති, සරගොළිකාදයො වා සත්තෙ වමතීති **වම්මිකො.**

ගාවීනං ඛුරෙං කණ්ටකසදිසත්තා **ගොකණ්ටකො** නාම, තෙන ඡින්නො කද්දමො ''ගොකණ්ටකො''ති වුච්චති. අච්ඡදනං වා විනට්ඨච්ඡදනං වා පුරාණසෙනාසනං හොතීති යොජනා. **තතොති** පුරාණසෙනාසනතො, ගණ්හිතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. **අවසෙසන්ති** විනට්ඨච්ඡදනතො. අවසෙසං ඉට්ඨකං ගණ්හාමි ඉති සඤ්ඤායාති යොජෙතබ්බො. **තෙනාති** ඉට්ඨකාදිනා. **යා යාති** මත්තිකා. **අතින්තාති** අනල්ලා, අකිලින්නාති අත්ථො.

තස්මින්ති මත්තිකාපුඤ්ජෙ. **සබ්බොති** සකලො මත්තිකාපුඤ්ජො. **අස්සාති** මත්තිකාපුඤ්ජස්ස. ''කප්පියකාරකෙහී''ති පදං ''අපනාමෙත්වා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. කස්මා වට්ටතීති ආහ ''උදකෙනා''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

තත්ථාති මත්තිකාපාකාරෙ. **අඤ්ඤම්පීති** මණ්ඩපථම්භතො අඤ්ඤම්පි. **තෙන අපදෙසෙනාති** තෙන පාසාණාදිපවට්ටනලෙසෙන.

පස්සාවධාරායාති මුත්තසොතාය. **කත්තරයට්ඨියාති** කත්තරදණ්ඩෙන. එත්ථ හි කත්තරයති අඞ්ගපච්චඞ්ගානං සිථිලභාවෙන සිථිලො හුත්වා භවතීති කත්වා **කත්තරො** වුච්චති ජිණ්ණමනුස්සො, තෙන එකන්තතො ගහෙතබ්බත්තා කත්තරෙන ගහිතා යට්ඨි, කත්තරස්ස යට්ඨීති වා කත්වා කත්තරයට්ඨි වුච්චති කත්තරදණ්ඩො. දන්තජපඨමක්ඛරෙන සජ්ඣායිතබ්බො. **වීරියසම්පග්ගහණත්ථන්ති** වීරියස්ස සුට්ඨු පග්ගණ්හනත්ථං, වීරියස්ස උක්ඛිපනත්ථන්ති අත්ථො. කෙචි භික්ඛූති යොජනා.

87. **තත්‍රාපීති** ඉට්ඨකකපාලාදීසුපි. **හීති** සච්චං. **තෙසං අනුපාදානත්තාති** තෙසං ඉට්ඨකාදීනං අග්ගිස්ස අනින්ධනත්තා. **හීති** සච්චං, යස්මාවා. **තානීති** ඉට්ඨකාදීනි. **අවිසයත්තාති** ආපත්තියා අනොකාසත්තා. **තිණුක්කන්ති** තිණමයං උක්කං. **තත්ථෙවාති** මහාපච්චරියං එව. අරීයති අග්ගිනිප්ඵාදනත්ථං සංසීයති එත්ථාති **අරණී,** හෙට්ඨා නිමන්ථනීයදාරු. සහ ධනුනා එති පවත්තතීති **සහිතො,** උපරි නිමන්ථනදාරු. අරණී ච සහිතො ච අරණීසහිතො, තෙන අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වාති යොජනා. යථා කරියමානෙ න ඩය්හති, තථා කරොහීති සම්බන්ධො.

88. **ආවාටං ජානාති** ආවාටං කාතුං, ඛණිතුං වා ජානාහීති අත්ථො. ''එවං මහාමත්තිකං ජාන, ථුසමත්තිකං ජානා''ති එත්ථාපි යථාලාභං සම්පදානවාචකපදං අජ්ඣාහරිත්වා යොජනා කාතබ්බා. **සාති** පථවී. **තෙනාති** පවට්ටනාදිනාති. දසමං.

මුසාවාදවග්ගො පඨමො.

2. භූතගාමවග්ගො

1. භූතගාමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

89. දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ **තස්සාති** දෙවතාය. **උක්ඛිත්තං ඵරසුන්ති** උද්ධං ඛිත්තං කුඨාරිං. **නිග්ගහෙතුන්ති** සණ්ඨාතුං, නිවත්තෙතුං වා. **චක්ඛුවිසයාතීතෙති** පසාදචක්ඛුස්ස ගොචරාතික්කන්තෙ. **මහාරාජසන්තිකාති** වෙස්සවණමහාරාජස්ස සන්තිකා. **ඵනමූලෙයෙවාති** ඵනසමීපෙයෙව. **හිමවන්තෙති** හිමඋග්ගිරණෙ වනෙ, හිමයුත්තෙ වා. **තත්ථාති** හිමවන්තෙ, දෙවතාසන්නිපාතෙ වා. **රුක්ඛධම්මොති** රුක්ඛසභාවො. රුක්ඛධම්මො ච නාම ඡෙදනභෙදනාදීසු රුක්ඛානං අචෙතනත්තා කොපස්ස අකරණං, තස්මිං රුක්ඛධම්මෙ ඨිතා දෙවතා රුක්ඛධම්මෙ ඨිතා නාම, ඡෙදනභෙදනාදීසු රුක්ඛස්ස විය රුක්ඛට්ඨකදෙවතාය අකොපනං රුක්ඛධම්මෙ ඨිතා නාමාති අධිප්පායො. **තත්ථාති** තාසු සන්නිපාතදෙවතාසු. **ඉතීති** ඉමස්ස අලභනස්ස, ඉමස්මිං අලභනෙ වා, ආදීනවන්ති සම්බන්ධො. **භගවතො චාති** ච-සද්දො ''පුබ්බචරිත''න්ති එත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉමඤ්ච ආදීනවං අද්දස, භගවතො පුබ්බචරිතඤ්ච අනුස්සරීති වාක්‍යසම්පිණ්ඩනවසෙන යොජනා කාතබ්බා. **තෙනාති** දස්සනානුස්සරණකාරණෙන. **අස්සාති** දෙවතාය. සංවිජ්ජති පිතා අස්සාති **සපිතිකො,** පුත්තො. (**තාවාති** අතිවිය, පටිසඤ්චික්ඛන්තියාති සම්බන්ධො) ''මරියාදං බන්ධිස්සතී''ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සතී''ති. ඉති පටිසඤ්චික්ඛන්තියා අස්සා දෙවතාය එතදහොසීති යොජනා.

යොති යො කොචි ජනො. **වෙති** එකන්තෙන. **උප්පතිතන්ති** උප්පජ්ජනවසෙන අත්තනො උපරි පතිතං. **භන්තන්ති** භමන්තං ධාවන්තං, **වාරයෙති** නිවාරෙය්‍ය නිග්ගණ්හෙය්‍යාති අත්ථො. **තන්ති** ජනං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – සාරථී

හන්තං රථං වාරයෙ ඉව, තථා යො වෙ උප්පතිතං කොධං වාරයෙ, තං අහං සාරථිං ඉති බ්‍රූමි. ඉතරො කොධනිවාරකතො අඤ්ඤො රාජඋපරාජාදීනං සාරථිභූතො ජනො රස්මිග්ගාහො රජ්ජුග්ගාහො නාමාති.

දුතියගාථාය වෙජ්ජො **විසටං** විත්ථතං **සප්පවිසං** සප්පස්ස ආසීවිසස්ස විසං ගරළං **ඔසධෙහි** භෙසජ්ජෙන, මන්තෙන ච විනෙති ඉව, තථා යො භික්ඛවෙ උප්පතිතං කොධං මෙත්තාය විනෙති, සො භික්ඛු **උරගො** භුජගො **පුරාණං** පුරෙ භවං **ජිණ්ණං** පුරාණත්තා ජිණ්ණං තචං ජහාති ඉව, තථා **ඔරපාරං** අපාරසඞ්ඛාතං පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනං ජහාතීති යොජනා කාතබ්බා.

තත්‍රාති ද්වීසු ගාථාසු. වත්ථු පන විනයෙ ආරුළ්හන්ති යොජනා. **අථාති** පච්ඡා. **යස්ස දෙවපුත්තස්සාති** යෙන දෙවපුත්තෙන. **පරිග්ගහොති** පරිච්ඡින්දිත්වා ගහිතො. **සොති** දෙවපුත්තො. **තතොති** උපගමනතො. යදා හොති, තදාති යොජනා. **මහෙසක්ඛදෙවතාසූති** මහාපරිවාරාසු දෙවතාසු, මහාතෙජාසු වා. **පටික්කමන්තීති** අපෙන්ති. දෙවතා යම්පි පඤ්හං පුච්ඡන්තීති යොජනා. **තත්ථෙවාති** අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව. **උපට්ඨානන්ති** උපට්ඨානත්ථාය, සම්පදානත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. අථ වා උපගන්ත්වා තිට්ඨති එත්ථාති **උපට්ඨානං,** භගවතො සමීපට්ඨානං, තං ආගන්ත්වාති අත්ථො. නන්ති තං, අයමෙව වා පාඨො.

90. ‘‘භවන්තී’’ති ඉමිනා විරූළ්හෙ මූලෙ නීලභාවං ආපජ්ජිත්වා වඩ්ඪමානකෙ තරුණරුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. ‘‘අහුවත්ථු’’න්ති ඉමිනා පන වඩ්ඪිත්වා ඨිතෙ මහන්තරුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. ‘‘අහුවත්ථු’’න්ති ච භියාත්තනිසඞ්ඛාතාය ත්ථුං-විභත්තියා හූ-ධාතුස්ස ඌකාරස්ස උවාදෙසො හොති. පොත්ථකෙසු පන ‘‘අහුවතී’’ති පාඨො දිස්සති, සො අපාඨොති දට්ඨබ්බො. ‘‘ජායන්තී’’ති ඉමිනා භූ-ධාතුස්ස සත්තත්ථභාවං දස්සෙති , ‘‘වඩ්ඪන්තී’’ති ඉමිනා වඩ්ඪනත්ථභාවං. **එතන්ති** ‘‘භූතගාමො’’ති නාමං. පීයතෙ යථාකාමං පරිභුඤ්ජීයතෙ, පාතබ්බං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති වා **පාතබ්‍යං,** පාසද්දො යථාකාමපරිභුඤ්ජනත්ථො. තෙනාහ – ‘‘ඡෙදනභෙදනාදීහි යථාරුචි පරිභුඤ්ජිතබ්බතාති අත්ථො’’ති.

91. ‘‘ඉදානී’’ති පදං ‘‘ආහා’’ති පදෙ කාලසත්තමී. **යස්මින්ති** බීජෙ. **තන්ති** බීජං. **පඤ්ච බීජජාතානීති** එත්ථ ජාතසද්දස්ස තබ්භාවත්ථත්තං සන්ධාය අට්ඨකථාසු එවං වුත්තං. තබ්භාවත්ථස්ස ‘‘මූලෙ ජායන්තී’’ති ඉමාය පාළියා අසංසන්දනතං සන්ධාය වුත්තං සඞ්ගහකාරෙන ‘‘න සමෙන්තී’’ති. අට්ඨකථාචරියානං මතෙන සති ජාතසද්දස්ස තබ්භාවත්ථභාවෙ ‘‘මූලෙ ජායන්තී’’තිආදීසු මූලෙ මූලානි ජායන්තීති දොසො භවෙය්‍යාති මනසි කත්වා ආහ ‘‘න හී’’තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තානීති** රුක්ඛාදීනි. **තස්සාති** ‘‘භූතගාමො නාම පඤ්ච බීජජාතානී’’ති පදස්ස. **එතන්ති** ‘‘බීජජාතානී’’ති නාමං. බීජෙසු ජාතානි **බීජජාතානීති** වුත්තෙ ‘‘මූලෙ ජායන්තී’’තිආදිනා සමෙති. **එතෙනාති** ‘‘බීජතො’’තිආදිනා සඞ්ගහොති සම්බන්ධො.

‘‘යෙහී’’ති පදං ‘‘ජාතත්තා’’ති පදෙ අපාදානං, හෙතු වා ‘‘වුත්තානී’’ති පදෙ කරණං, කත්තා වා. **තෙසන්ති** බීජානං. රුක්ඛාදීනං විරුහනං ජනෙතීති **බීජං.** ‘‘බීජතො’’තිආදිනා කාරියොපචාරෙන කාරණස්ස දස්සිතත්තා කාරණූපචාරං පදීපෙති. අඤ්ඤානිපි යානි වා පන ගච්ඡවල්ලිරුක්ඛාදීනි **අත්ථි** සංවිජ්ජන්ති, තානි ගච්ඡවල්ලිරුක්ඛාදීනි ජායන්ති සඤ්ජායන්තීති යොජනා. **තානීති** ගච්ඡවල්ලිරුක්ඛාදීනි . **තඤ්ච** මූලං, පාළියං වුත්තහලිද්දාදි ච අත්ථි, සබ්බම්පි එතං මූලබීජං නාමාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** බීජෙසු, ඛන්ධබීජෙසු වා.

92. **සඤ්ඤාවසෙනාති** ‘‘බීජ’’න්ති සඤ්ඤාවසෙන. ‘‘තත්ථා’’ති පදං ‘‘වෙදිතබ්බො’’ති පදෙ ආධාරො. ‘‘යථා’’තිආදිනා කාරණොපචාරෙන කාරියස්ස වුත්තත්තා ඵලූපචාරං දස්සෙති. යං බීජං වුත්තං, තං දුක්කටවත්ථූති යොජනා. යදෙතං ආදිපදන්ති යොජෙතබ්බං. **තෙනාති** ආදිපදෙන. රචීයති භගවතා කරීයතීති **රුතං,** පාළි, තස්ස අනුරූපං **යථාරුතං,** පාළිඅනතික්කන්තන්ති අත්ථො.

එත්ථාති ‘‘බීජෙ බීජසඤ්ඤී’’තිආදිපදෙ, ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ වා. උදකෙ ඨාති පවත්තතීති **උදකට්ඨො,** එවං ථලට්ඨොපි. **තත්ථාති** උදකට්ඨථලට්ඨෙසු. සාසපස්ස මත්තං පමාණං අස්ස සෙවාලස්සාති **සාසපමත්තිකො.** තිලස්ස බීජපමාණං අස්ස සෙවාලස්සාති **තිලබීජකො.** පමාණත්ථෙ කො. ආදිසද්දෙන සඞ්ඛපණකාදයො සෙවාලෙ සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ තිලබීජපමාණො ජලසණ්ඨිතො නීලාදිවණ්ණයුත්තො සෙවාලො **තිලබීජං** නාම, සපත්තො අප්පකණ්ඩො උක්ඛලිපිධානාදිපමාණො සමූලො එකො සෙවාලවිසෙසො **සඞ්ඛො** නාම, භමරසණ්ඨානො නීලවණ්ණො එකො සෙවාලවිසෙසො **පණකො** නාම. උදකං සෙවතීති **සෙවාලො. තත්ථාති** සෙවාලෙසු. **යොති** සෙවාලො. පතිට්ඨිතං සෙවාලන්ති සම්බන්ධො. **යත්ථ කත්ථචීති** මූලෙ වා නළෙ වා පත්තෙ වා. **උද්ධරිත්වාති** උප්පාටෙත්වා. ‘‘හත්ථෙහී’’ති පදං ‘‘වියූහිත්වා’’ති පදෙ කරණං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තස්සාති** සෙවාලස්ස. **එත්තාවතාති** ඉතො චිතො ච වියූහනමත්තෙන. යො සෙවාලො නික්ඛමති, තං සෙවාලන්ති යොජනා. **පරිස්සාවනන්තරෙනාති** පරිස්සාවනඡිද්දෙන. උප්පලානි අස්මිං ගච්ඡෙති **උප්පලිනී.** පදුමානි අස්මිං ගච්ඡෙති **පදුමිනී,** ඉනො, ඉත්ථිලිඞ්ගජොතකො ඊ. **තත්ථෙවාති** උදකෙයෙව. **තානීති** වල්ලිතිණානි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **අනන්තකොති** සාසපමත්තිකො සෙවාලො. සො හි නත්ථි අත්තතො අන්තො ලාමකො සෙවාලො එතස්සාති කත්වා ‘‘අනන්තකො’’ති වුච්චති. අත්තනායෙව හි සුඛුමො, තතො සුඛුමො සෙවාලො නත්ථීති අධිප්පායො. **තත්ථාති**

දුක්කටවත්ථුභාවෙ. **තම්පීති** ‘‘සම්පුණ්ණභූතගාමං න හොතී’’ති වචනම්පි. පිසද්දො මහාපච්චරිආදිඅට්ඨකථාචරියානං වචනාපෙක්ඛො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. න ආගතො, තස්මා න සමෙතීති යොජනා. **අථාති** තස්මිං අනාගතෙ. **එතන්ති** අනන්තකසෙවාලාදිං. ගච්ඡිස්සතීති වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **තම්පීති** ‘‘ගච්ඡිස්සතී’’ති වචනම්පි. පිසද්දො පුරිමට්ඨකථාචරියානං වචනාපෙක්ඛො.

අභූතගාමමූලත්තා තාදිසස්ස බීජගාමස්සාති එත්ථ බීජගාමො තිවිධො හොති – යො සයං භූතගාමතො හුත්වා අඤ්ඤම්පි භූතගාමං ජනෙති, අම්බට්ඨිආදිකො. යො පන සයං භූතගාමතො හුත්වා අඤ්ඤං පන භූතගාමං න ජනෙති, තාලනාළිකෙරාදිඛාණු. යො පන සයම්පි භූතගාමතො අහුත්වා අඤ්ඤම්පි භූතගාමං න ජනෙති. පානීයඝටාදීනං බහි සෙවාලොති. භූතගාමො පන චතුබ්බිධො හොති – යො සයං බීජගාමතො හුත්වා අඤ්ඤම්පි බීජගාමං ජනෙති, එතරහි අම්බරුක්ඛාදිකො. යො පන සයං බීජගාමතො අහුත්වාව අඤ්ඤං බීජගාමං ජනෙති, ආදිකප්පකාලෙ අම්බරුක්ඛාදිකො. යො පන සයං බීජගාමතො හුත්වා අඤ්ඤං පන බීජගාමං න ජනෙති, නීලවණ්ණො ඵලිතකදලීරුක්ඛාදිකො. යො පන සයම්පි බීජගාමතො අහුත්වා අඤ්ඤම්පි බීජගාමං න ජනෙති, ඉධ වුත්තො අනන්තකසෙවාලාදිකොති. තත්ථ චතුත්ථං භූතගාමං සන්ධාය වුත්තං ‘‘අභූතගාමමූලකත්තා තාදිසස්ස බීජස්සා’’ති. අයං පන තතියබීජගාමස්ස ච චතුත්ථභූතගාමස්ස ච විසෙසො – තතියබීජගාමෙ මූලපණ්ණානි න පඤ්ඤායන්ති, චතුත්ථභූතගාමෙ තානි පඤ්ඤායන්තීති. මූලපණ්ණානං අපඤ්ඤායනත්තා බීජගාමොති වුත්තො, තෙසං පඤ්ඤායනත්තා භූතගාමොති වුත්තො. ඉතරථා හි විරොධො භවෙය්‍යාති. අත්තනො වාදෙ පාචිත්තියභාවතො ගරුකං, මහාපච්චරිආදීනං වාදෙ දුක්කටමත්තභාවතො ලහුකං. **එතන්ති** ඨානං.

එවං උදකට්ඨං දස්සෙත්වා ථලට්ඨං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ථලට්ඨෙ’’තිආදි. ථලට්ඨෙ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තත්ථාති** හරිතඛාණූසු. **උද්ධං වඩ්ඪතීති** නවසාඛානිග්ගමනෙන ඡින්නතො උපරි වඩ්ඪති. **සොති** ඛාණු. ඵලිතාය කදලියා ඛාණු බීජගාමෙන සඞ්ගහිතොති යොජනා. ඵලං සඤ්ජාතං එතිස්සාති **ඵලිතා. තථාති** ‘‘භූතගාමෙනෙව සඞ්ගහිතා’’ති පදානි ආකඩ්ඪති. **යදාති** යස්මිං කාලෙ. **රතනප්පමාණාපීති** හත්ථප්පමාණාපි. **අථාති** අපාදානත්ථො, තතො රාසිකරණතො අඤ්ඤන්ති අත්ථො. භූමියං නිඛණන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘මූලෙසු චෙව පණ්ණෙසු වා’’ති එත්ථ වාසද්දො සමුච්චයත්ථොව, න විකප්පත්ථොති ආහ ‘‘මූලමත්තෙසු පනා’’තිආදි.

බීජානීති මූලාදිබීජානි. ඨපිතානි හොන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘උපරී’’ති පදෙන හෙට්ඨා මූලානි චාති අත්ථං නයෙන ඤාපෙති. න අඞ්කුරෙ නිග්ගතමත්තෙයෙව , අථ ඛො හරිතෙ නීලපණ්ණවණ්ණෙ ජාතෙයෙව භූතගාමසඞ්ගහො කාතබ්බොති ආහ ‘‘හරිතෙ’’තිආදි. තාලට්ඨීනං මූලන්ති සම්බන්ධො. **දන්තසූචි වියාති** හත්ථිදන්තසූචි විය. යථා අසම්පුණ්ණභූතගාමො තතියො කොට්ඨාසො න ආගතො, න එවං අමූලකභූතගාමො. සො පන ආගතොයෙවාති ආහ ‘‘අමූලකභූතගාමෙ’’ති. අමූලිකලතා විය අමූලකභූතගාමෙ සඞ්ගහං ගච්ඡතීති අත්ථො.

වන්දාකාති රුක්ඛාදනී. සා හි සයං රුක්ඛං නිස්සාය ජායන්තීපි අත්තනො නිස්සයානං රුක්ඛානං අදනත්තා භක්ඛනත්තා වදීයති ථුතීයතීති ‘‘වන්දාකා’’ති වුච්චති. **අඤ්ඤා වාති** වන්දාකාය අඤ්ඤා වා. **තන්ති** වන්දාකාදිං. **තතොති** රුක්ඛතො. **වනන්ති** බුද්දකො ගච්ඡො. **පගුම්බොති** මහාගච්ඡො. **දණ්ඩකොති** රුක්ඛො දණ්ඩයොගතො. **තස්සාපීති** අමූලිකලතායපි. **අයමෙව විනිච්ඡයොති** වන්දාකාදිකස්ස විනිච්ඡයො විය අයං විනිච්ඡයො දට්ඨබ්බොති යොජනා. ‘‘ද්වෙ තීණි පත්තානී’’ති වුත්තත්තා එකපත්තො සඤ්ජායන්තොපි අග්ගබීජසඞ්ගහං ගච්ඡතීති අත්ථො. ‘‘අනුපසම්පන්නෙනා’’ති පදං ‘‘ලිත්තස්සා’’ති පදෙ කත්තා. **නිදාඝසමයෙති** ගිම්හකාලෙ. **අබ්බොහාරිකොති** ආපත්තියා අඞ්ගන්ති න වොහරිතබ්බො. වොහරිතුං න අරහතීති අත්ථො. **එතන්ති** අබ්බොහාරිකතං, ‘‘සචෙ…පෙ…. පමජ්ජිතබ්බා’’ති වචනං වා.

අහිං සප්පං ඡාදෙතීති **අහිච්ඡත්තං,** තංයෙව **අහිච්ඡත්තකං**. යථාකථඤ්චි හි බ්‍යුප්පත්ති, රුළ්හියා අත්ථවිනිච්ඡයො. **තස්මාති** තතො විකොපනතො. **තත්ථාති** අහිච්ඡත්තකෙ. හෙට්ඨා ‘‘උදකපප්පටකො’’ති වත්වා ඉධ ‘‘රුක්ඛපප්පටිකායපී’’ති වුත්තත්තා පප්පටකසද්දො ද්විලිඞ්ගොති දට්ඨබ්බො. **තන්ති** පප්පටිකං. ගීතං නියාසන්ති සම්බන්ධො. එවං ‘‘ලග්ග’’න්ති එත්ථාපි. **හත්ථකුක්කුච්චෙනාති** හත්ථලොලෙන. ‘‘ඡින්දන්තස්සාපී’’ති පදෙ හෙතු.

වාසත්ථිකෙනාති වාසං ඉච්ඡන්තෙන. ‘‘ඔචිනාපෙතබ්බා’’ති පදෙ කත්තා. **උප්පාටෙන්තෙහීති** උද්ධරන්තෙහි. **තෙසන්ති** සාමණෙරානං. සාඛං ගහිතන්ති සම්බන්ධො. ඨපිතස්ස සිඞ්ගීවෙරස්සාති යොජනා.

ඡිජ්ජනකන්ති ඡිජ්ජනයුත්තං, ඡිජ්ජනාරහන්ති අත්ථො. ‘‘චඞ්කමිතට්ඨානං දස්සෙස්සාමී’’ති ඉමිනා චත්තසීසෙන චඞ්කමනං වට්ටතීති දස්සෙති. ‘‘භිජ්ජතී’’ති ඉමිනා අභිජ්ජමානෙ ගණ්ඨිපි කාතබ්බොති දස්සෙති. **දාරුමක්කටකන්ති** මක්කටස්ස හත්ථො **මක්කටො** උපචාරෙන, මක්කටො වියාති **මක්කටකො,** සදිසත්ථෙ කො. දාරුසඞ්ඛාතො මක්කටකො **දාරුමක්කටකො**. තං ආකොටෙන්තීති සම්බන්ධො. **අනියාමිතත්තාති** ඉමන්ති අනියාමිතත්තා වචනස්ස. ඉදං මහාසාමඤ්ඤං, විසෙසසාමඤ්ඤම්පි වට්ටතීති ආහ ‘‘නාමං ගහෙත්වාපී’’තිආදි. **සබ්බන්ති** සබ්බං වචනං.

‘‘ඉමං ජානාතිආදීසූ’’ති පදං ‘‘එවමත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති පදෙ ආධාරො. **ඉමං මූලභෙසජ්ජං ජානාති** ඉමං මූලභෙසජ්ජං යොජිතුං ජානාති යොජනා. **එත්තාවතාති** ‘‘ඉමං ජානා’’තිආදිවචනමත්තෙන. **කප්පියන්ති**

සමණවොහාරෙන, වොහාරස්ස වා යුත්තං අනුරූපං. **එත්ථාති** ‘‘කප්පියං කාතබ්බ’’න්ති වචනෙ. **නිබ්බට්ටබීජමෙවාති** ඵලතො නිබ්බට්ටෙත්වා විසුං කතං බීජං එව. **තත්ථාති** සුත්තෙ. කරොන්තෙන භික්ඛුනා කාතබ්බන්ති යොජනා. **‘‘කප්පියන්ති වත්වාවා’’**ති ඉමිනා පඨමං කත්වා අග්ගිසත්ථනඛානි උද්ධරිත්වා පච්ඡා වත්තුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **ලොහමයසත්ථස්සාති** අයතම්බාදිලොහමයස්ස සත්ථස්ස. **තෙහීති** මනුස්සාදීනං නඛෙහි. **තෙහීති** අස්සාදීනං ඛුරෙහි. **තෙහීති** හත්ථීනඛෙහි. **යෙහීති** නඛෙහි. **තත්ථජාතකෙහිපීති** තස්මිං සත්ථෙ ජාතකෙහිපි, නඛෙහීති සම්බන්ධො.

තත්ථාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං. ‘‘කප්පියං කරොන්තෙනා’’තිආදිවචනමපෙක්ඛති. ‘‘උච්ඡුං කප්පියං කරිස්සාමී’’ති උච්ඡුමෙව විජ්ඣති, පගෙව. ‘‘දාරුං කප්පියං කරිස්සාමී’’ති උච්ඡුං විජ්ඣති, ‘‘දාරුං කප්පියං කරිස්සාමී’’ති දාරුමෙව වා විජ්ඣති, වට්ටති එකාබද්ධත්තාති වදන්ති. **තන්ති** රජ්ජුං වා වල්ලිං වා. සබ්බං ඛණ්ඩන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** මරිචපක්කෙසු. **කටාහන්ති** එකාය භාජනවිකතියා නාමමෙතං. ඉධ පන බීජානං භාජනභාවෙන තංසදිසත්තා ඵලචෙග්ගුපි ‘‘කටාහ’’න්ති වුච්චති. එකාබද්ධන්ති කටාහෙන එකතො ආබද්ධං.

තානීති තිණානි. **තෙනාති** රුක්ඛපවට්ටනාදිනා. **තත්‍රාති** තස්මිං ඨපනපාතනට්ඨානෙ. ‘‘මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකවණ්ණනාය’’න්ති පදං ‘‘වුත්ත’’න්ති පදෙ සාමඤ්ඤාධාරො. භික්ඛු අජ්ඣොත්ථටො හොතීති සම්බන්ධො. **ඔපාතෙති** ආවාටෙ. සො හි අවපතනට්ඨානත්තා ‘‘ඔපාතො’’ති වුච්චති. **රුක්ඛන්ති** අජ්ඣොත්ථටරුක්ඛං. **භූමින්ති** ඔපාතපරිභූමිං. **ජීවිතහෙතූති** නිමිත්තත්ථෙ පච්චත්තවචනං, ජීවිතකාරණාති අත්ථො. ‘‘භික්ඛුනා’’ති පදං ‘‘නික්ඛාමෙතු’’න්ති පදෙ භාවකත්තා, කාරිතකත්තා වා. ‘‘අජ්ඣොත්ථටභික්ඛු’’න්ති වා ‘‘ඔපාතභික්ඛු’’න්ති වා කාරිතකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං. **තත්ථාති** අනාපත්තිභාවෙ, අනාපත්තිභාවස්ස වා. **එතස්සාති** සුත්තස්ස. පරො පන කාරුඤ්ඤෙන කරොතීති සම්බන්ධො. **එතම්පීති** කාරුඤ්ඤම්පි. **හීති** සච්චං, යස්මා වාති. පඨමං.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදං

94. දුතියෙ **අනාචාරන්ති** අචරිතබ්බං කායවචීද්වාරවීතික්කමං. සබ්බනාමස්ස අනියමත්ථත්තා ඉධ වචනන්ති ආහ ‘‘අඤ්ඤෙන වචනෙන අඤ්ඤං වචන’’න්ති. **සොති** භික්ඛු, වදතීති සම්බන්ධො. **කොති** කො පුග්ගලො. **කින්ති** කිං ආපත්තිං. **කිස්මින්ති** කිස්මිං වත්ථුස්මිං. **කින්ති** කිං කම්මං. **කන්ති** කං පුග්ගලං. **කින්ති** කිං වචනං.

එත්ථාති ‘‘කො ආපන්නො’’තිආදිපාළියං. ‘‘භික්ඛූහී’’ති පදං ‘‘වුත්තො’’ති පදෙ කත්තා. **අසාරුප්පන්ති** භික්ඛූනං අසාරුප්පං. **එසොති** එසො අත්ථො, විභවොති අත්ථො. **එතන්ති** වත්ථු. භණන්තො වා හුත්වා අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරතීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** පටිච්ඡන්නාසනෙ. **සොතන්ති** සොතද්වාරං. **චක්ඛුන්ති** චක්ඛුද්වාරං.

98. **අඤ්ඤන්ති** පුච්ඡිතත්ථතො අඤ්ඤං අපුච්ඡිතමත්ථං. භාවප්පධානොයං කත්තුනිද්දෙසොති ආහ ‘‘අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණස්සෙතං නාම’’න්ති. **තුණ්හීභාවස්සාති** අභාසනස්ස. ආතාූපසග්ගො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ ‘‘ආරොපෙතු’’ති. එවං ‘‘අරොපිතෙ’’ති එත්ථපි. තෙනාහ ‘‘අනාරොපිතෙ’’ති.

101. **තන්ති** අඤ්ඤවාදකවිහෙසකරොපනකම්මං. **අස්සාති** භවෙය්‍ය, හොති වා.

102. **කින්ති** කිං වචනං. **යෙනාති** යෙන බ්‍යාධිනා කථෙතුං න සක්කොති, තාදිසො බ්‍යාධි මුඛෙ හොතීති යොජනා. **තප්පච්චයාති** තතො කථිතකාරණාති. දුතියං.

3. උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදං

103. තතියෙ **භික්ඛූ උජ්ඣාපෙන්තීති** එත්ථ ‘‘භික්ඛූ’’ති කාරිතකම්මත්තා කරණත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ‘‘තෙහි භික්ඛූහී’’ති. ඔකාරවිපරීතො උකාරොති ච ඣෙසද්දො ඤාණත්ථොති ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අවජානාපෙන්තී’’ති. ‘‘තං ආයස්මන්ත’’න්ති පදං ‘‘අවජානාපෙන්තී’’ති පදෙ ධාතුකම්මං. අනෙකත්ථත්තා ධාතූනං ඣෙසද්දො ඔලොකනත්ථො ච චින්තනත්ථො ච හොති, තෙනාහ ‘‘ඔලොකාපෙන්තී’’තිආදි. **එත්ථාති** ‘‘භික්ඛූ උජ්ඣාපෙන්තී’’ති පදෙ. **ඡන්දායාති** ඡන්දත්ථං. යෙසං සෙනාසනානි ච පඤ්ඤපෙති, භත්තානි ච උද්දිසති, තෙසං අත්තනි පෙමත්ථන්ති අත්ථො. අට්ඨකථායං පන ‘‘ඡන්දායාති ඡන්දෙනා’’ති වුත්තං. ඉමිනා ලිඞ්ගවිපල්ලාසනයො වුත්තො. පරෙසං අත්තනො පෙමෙනාති අත්ථො. **පක්ඛපාතෙනාති** අත්තනො පක්ඛෙ පාතාපනෙන.

105. උජ්ඣාපෙන්ති අනෙනාති **උජ්ඣාපනකං**. ඛියන්ති අනෙනාති **ඛියනකන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යෙන වචනෙනා’’තිආදි.

106. උපසම්පන්නං සඞ්ඝෙන සම්මතං මඞ්කුකත්තුකාමොති සම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපසම්පන්නං සඞ්ඝෙන සම්මත’’න්තිආදි. සම්බජ්ඣනං **සම්බන්ධො,** කාතබ්බොති යොජනා. උපසම්පන්නස්ස සඞ්ඝෙන සම්මතස්ස අවණ්ණං කත්තුකාමො අයසං කත්තුකාමොති විභත්තිවිපරිණාමෙන සම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ

‘‘විභත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො’’ති. ‘‘වසෙනා’’ති පදං විභත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො’’ති පදෙ විසෙසනං. යස්මා විසෙසො නත්ථි, තස්මා කතන්ති යොජනා. **තන්ති** ‘‘බ්‍යානක’’න්ති පදං. **සො ච භික්ඛූති** උජ්ඣාපනකො ච බ්‍යානකො ච සො ච භික්ඛු. **අථාති** තස්මා උජ්ඣාපනකබ්‍යානකකරත්තා. **අස්සාති** භික්ඛුනො. **අස්සාති** භවෙය්‍ය.

‘‘උපසම්පන්න’’න්ති පදං ‘‘උජ්ඣාපෙති’’ති පදෙ ධාතුකම්මං ‘‘අනුපසම්පන්න’’න්ති පදං කාරිතකම්මං, ‘‘අනුපසම්පන්න’’න්ති පදං ‘‘උජ්ඣාපෙති’’ති කාරිතකිරියං අපෙක්ඛිත්වා කම්මං හොති. ‘‘බ්‍යාති’’ති සුද්ධකිරියාය අපෙක්ඛාය විභත්තිවිපල්ලාසො හොතීති ආහ ‘‘තස්ස වා’’තිආදි. **තස්සාති** අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙති සම්බන්ධො. **තන්ති** සඞ්ඝෙන සම්මතං උපසම්පන්නං. ‘‘සඞ්ඝෙන අසම්මත’’න්ති එත්ථ න අපලොකනකම්මෙන අසම්මතං, කම්මවාචාය පන අසම්මතන්ති ආහ ‘‘කම්මවාචාය’’තිආදි. ද්වෙ තයො හුත්වා කම්මවාචාය සම්මනිතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා අසම්මතන්ති ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යත්‍ර’’තිආදි. **යත්‍රාති** යස්මිං විහාරෙ. ‘‘අනුපසම්පන්නං සඞ්ඝෙන සම්මත’’න්ති එත්ථ අනුපසම්පන්නස්ස සම්මුතියො දාතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන සම්මතන්ති වුත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කිඤ්චාපි’’තිආදි. **තන්ති** අනුපසම්පන්නභාවෙ ඨිතං. **බ්‍යත්තස්සාති** වියත්තස්ස. සඞ්ඝෙන වා කතොති යොජනාති. තතියං.

4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදං

108. චතුත්ථෙ හිමමෙව හිමන්තො, හිමන්තෙ නියුත්තො **හෙමන්තිකො,** කාලොති ආහ ‘‘හෙමන්තකාලෙ’’ති. ඔතාපෙන්තා පක්කමිංසූති සම්බන්ධො. කාලසද්දස්ස සම්බන්ධිසද්දත්තා සම්බන්ධාපෙක්ඛොති ආහ ‘‘යස්ස කස්සචී’’ති. **හිමවස්සෙනාති** හිමෙන ච වස්සෙන ච.

110. ‘‘වස්සිකො’’ති න සඞ්කෙතාති **අවස්සිකසඞ්කෙතා.** ‘‘අට්ඨ මාසෙ’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ‘‘අවස්සිකසඞ්කෙතෙ’’ති විසෙසිතත්තා හෙමන්තිකගිම්හිකමාසායෙව ගහෙතබ්බාති ආහ ‘‘චත්තාරො හෙමන්තිකෙ’’තිආදි. **යත්ථාති** යස්මිං රුක්ඛෙ. න ඌහදන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘කාකා වා’’ති එත්ථ වාසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙනාහ ‘‘අඤ්ඤෙ වා සකුන්තා’’ති. **තස්මාති** යස්මා අනුජානාති, තස්මා. **යත්ථාති** යස්මිං රුක්ඛෙ, විස්සමිත්වා ගච්ඡන්තීති යොජනා. **යස්මින්ති** රුක්ඛෙ, කත්වා වසන්තීති යොජනා. අට්ඨ මාසෙ එවාති සම්භවතො ආහ ‘‘යෙසු ජනපදෙසූ’’තිආදි . **තෙසුපීති** ජනපදෙසුපි. අවස්සිකසඞ්කෙතෙ එවාති සම්භවතො ආහ ‘‘යත්ථ’’තිආදි. **යත්ථාති** යෙසු ජනපදෙසු. ‘‘විගතවලාහකං විසුද්ධං නභං හොතී’’ති ඉමිනා සචෙ අවිගතවලාහකං අවිසුද්ධං නභං හොති, නික්ඛිපිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. ‘‘එවරූපෙ කාලෙ’’ති පදං ‘‘නික්ඛිපිතුං වට්ටතී’’ති පදෙ ආධාරො.

අබ්භොකාසිකෙනාපීති අබ්භොකාසධුතඞ්ගයුත්තෙනාපි. පිසද්දො රුක්ඛමූලිකස්ස අපෙක්ඛකො. වත්තං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘තස්ස හී’’තිආදි. **තස්සාති** අබ්භොකාසිකස්ස. හිසද්දො විත්ථාරජොතකො. **තත්ථෙවාති** පුග්ගලිකමඤ්චකෙයෙව. සඞ්ඝිකං මඤ්චන්ති සම්බන්ධො. **වීතමඤ්චකොති** වායිතමඤ්චකො. **තස්මින්ති** වීතමඤ්චකෙ. පුරාණමඤ්චකො නස්සන්තොපි අනග්ඝොති ආහ ‘‘පුරාණමඤ්චකො ගහෙතබ්බො’’ති. චම්මෙන අවනහිතබ්බොති **ඔනද්ධො,** සො එව **ඔනද්ධකො.** ගහෙත්වා ච පන පඤ්ඤපෙත්වා නිපජ්ජිතුං න වට්ටතීති යොජනා. **අසමයෙති** වස්සිකසඞ්ඛාතෙ අකාලෙ. **චතුග්ගුණෙනාපීති** චතුපටලෙනපි. වට්ටන්ති වලාහකා ආවට්ටන්ති අස්මිං සමයෙති වට්ටුලො, සො එව වට්ටලිකො, සත්තාහං වට්ටලිකො, සත්තාහො වා වට්ටලිකො **සත්තාහවට්ටලිකො,** සො ආදි යෙසං තානීති සත්තාහවට්ටලිකාදීනි. ආදිසද්දෙන සත්තාහතො ඌනාධිකානි ගහෙතබ්බානි. **කායානුගතිකත්තාති** කායං අනුගමකත්තා කායසදිසත්තාති අත්ථො.

පණ්ණකුටීසූති පණ්ණෙන ඡාදිතකුටීසු. **සභාගභික්ඛූනන්ති** අත්තනා සභාගභික්ඛූනං, සන්තිකන්ති සම්බන්ධො. අනොවස්සකෙ ඨානෙති යොජනා. **ලග්ගෙත්වාති** ලම්බෙත්වා, අයමෙව වා පාඨො. ‘‘සම්මජ්ජනි’’න්ති පදං ‘‘ගහෙත්වා’’ති පදෙ අවුත්තකම්මං, ‘‘ඨපෙතබ්බා’’ති පදෙ වුත්තකම්මං. **ධොවිත්වාති** සම්මජ්ජනිං සුද්ධං කත්වා. **උපොසථාගාරාදීසූති**ආදිසද්දෙන පරිවෙණාදීනි ගහෙතබ්බානි.

යො පන භික්ඛු ගන්තුකාමො හොති, තෙනාති යොජනා. **තත්ථාති** සාලායං. **යත්ථ කත්ථචීති** යස්මිං කිස්මිඤ්චි ඨානෙ. **පාකතිකට්ඨානෙති** පකතියා ගහිතට්ඨානෙ. **තත්‍ර තත්‍රෙවාති** තෙසු තෙසු චෙතියඞ්ගණාදීසුයෙව . **අසනසාලන්ති** අසන්ති භක්ඛන්ති අස්සං සාලායන්ති **අසනා,** අසනා ච සා සාලා චෙති **අසනසාලා,** භොජනසාලාති අත්ථො. **තත්‍රාති** තස්ස සම්මජ්ජන්තස්ස, තස්මිං ‘‘වත්තං ජානිතබ්බ’’න්ති පාඨෙ වා. **මජ්ඣතොති** පවිත්තතො, සුද්ධට්ඨානතොති අත්ථො. **පාදට්ඨානාභිමුඛාති** සම්මජ්ජන්තස්ස පාදට්ඨානං අභිමුඛා. **වාලිකා හරිතබ්බාති** පංසු ච වාලිකා ච අපනෙතබ්බා. සම්මුඤ්චනීසලාකාය පරං පෙල්ලෙතබ්බාති අධිප්පායො. **බහීති** සම්මජ්ජිතබ්බතලතො බහි.

111. **මසාරකොතීති** එත්ථ ඉතිසද්දො නාමපරියායො, මසාරකො නාමාති අත්ථො. එවං බුන්දිකාබද්ධොතිආදීසුපි. පාදෙ මසිත්වා විජ්ඣිත්වා තත්ථ අටනියො පවෙසෙතබ්බා එත්ථාති **මසාරකො.** බුන්දො එව **බුන්දිකො,** පාදො, තස්මිං ආබද්ධා බන්ධිතා අටනී යස්සාති **බුන්දිකාබද්ධො.** කුළීරස්ස පාදො විය පාදො යස්සාති **කුළීරපාදකො,** යථා කුළීරො වඞ්කපාදො හොති, එවං වඞ්කපාදොති වුත්තං හොති. ආහච්ච අඞ්ගෙ විජ්ඣිත්වා තත්ථ

පවෙසිතො පාදො යස්සාති **ආහච්චපාදකො. ආණින්**ති අග්ගබිලං. මඤ්චති පුග්ගලං ධාරෙතීති **මඤ්චො**. පීඨති විසමදුක්ඛං හිංසතීති **පීඨං. පණවොති** එකො තුරියවිසෙසො, තස්ස සණ්ඨානං කත්වාති අත්ථො. තඤ්හි එතරහි බුද්ධපටිමස්ස පල්ලඞ්කසණ්ඨානං හොති. **තන්**ති කොච්ඡං. කරොන්ති කිරාති සම්බන්ධො. **එත්ථා**ති සෙනාසනපරිභොගෙ. **හී**ති සච්චං. **තන්**ති කොච්ඡං මහග්ඝං හොති, මහග්ඝත්තා භද්දපීඨන්තිපි වුච්චති. **යෙනා**ති යෙන භික්ඛුනා. ''ථාමමජ්ඣිමස්සා''ති පදෙන පමාණමජ්ඣිමං නිවත්තෙති.

එත්ථාති ''අනාපුච්ඡං වා ගච්ඡෙය්‍යා''ති පදෙ. ථෙරො ආණාපෙතීති යොජනා. **ආණාපෙතී**ති ච ආණ-ධාතුයා එව පෙසනසඞ්ඛාතස්ස හෙත්වත්ථස්ස වාචකත්තා ණාපෙසද්දො ස්වත්ථොව. **සො**ති දහරො. **තථා**ති යථා ථෙරෙන වුත්තො, තථා කත්වාති අත්ථො. **තත්ථා**ති දිවාට්ඨානෙ, මඤ්චපීඨෙ වා. **තතො**ති ඨපනකාලතො. පරිබුන්ධෙති හිංසෙතීති **පලිබොධො,** පරිසද්දො උපසග්ගො, සො විකාරවසෙන අඤ්ඤථා ජාතො. සො පලිබොධො අඤ්ඤත්ථ ආවාසාදිකො, ඉධ පන සන්ථරාපිතමඤ්චාදිකො. **සායන්**ති සායන්හෙ, භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. ථෙරො භණතීති සම්බන්ධො. **තත්ථා**ති මඤ්චපීඨෙ. ''බාලො හොතී''ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අනුග්ගහිතවත්තො''ති. අනුග්ගහිතං වත්තං යෙනාති **අනුග්ගහිතවත්තො,** ථෙරො. **තජ්ජෙතී**ති උබ්බෙජෙති. **තස්මින්**ති දහරෙ. **අස්සා**ති ථෙරස්ස.

ආණත්තික්ඛණෙයෙවාති ථෙරස්ස පෙසනක්ඛණෙයෙව. දහරො වදතීති යොජනා. ''ථෙරො''ති පදං ''වත්වා ගච්ඡතී''ති පදද්වයෙ කත්තා, ''කාරෙතබ්බො''ති පදෙ කම්මං. නන්ති මඤ්චපීඨං, ''පඤ්ඤපෙත්වා''තිපදමපෙක්ඛිය එවං වුත්තං. නන්ති දහරං වා. ''වත්වා''ති පදමපෙක්ඛිය එවං වුත්තං. **තත්ථෙවා**ති මඤ්චපීඨෙයෙව. **අස්සා**ති ථෙරස්ස. **තත්ථා**ති දිවාට්ඨානෙ. **භොජනසාලතො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තො**ති භොජනසාලතො නික්ඛමිත්වා මඤ්චපීඨපඤ්ඤාපනට්ඨානතො අඤ්ඤං ඨානං ගච්ඡන්තො, ථෙරොති යොජනා. **තත්ථෙවා**ති දිවාට්ඨානෙයෙව. **යත්‍රිච්ඡතී**ති යං ඨානං ගන්තුමිච්ඡතීති අත්ථො. **අන්තරසන්නිපාතෙ**ති සකලං අහොරත්තං අසන්නිපාතෙත්වා අන්තරෙ සන්නිපාතෙ සතීති යොජනා.

තත්ථාති තස්මිං ඨානෙ. ආගන්තුකා ගණ්හන්තීති සම්බන්ධො. **තතො**ති ගණ්හනතො. **තෙසන්**ති ආගන්තුකානං . **යෙහී**ති ආවාසිකො වා හොතු, ආගන්තුකො වා, යෙහි භික්ඛූහි. **තෙ**ති නිසින්නකභික්ඛූ. උද්ධං පාළිපාඨං සාරෙති පවත්තෙතීති **උස්සාරකො**. ධම්මකථායං සාධූති **ධම්මකථිකො. තස්මින්**ති උස්සාරකෙ වා ධම්මකථිකෙ වා. **අහොරත්තන්**ති අහො ච රත්ති ච අහොරත්තං, අච්චන්තසංයොගපදං. **ඉතරස්මින්**ති පඨමං නිසින්නභික්ඛුතො අඤ්ඤස්මිං භික්ඛුම්හීති යොජනා. **අන්තොඋපචාරට්ඨෙයෙවා**ති ලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතස්ස උපචාරස්ස අන්තො ඨිතෙයෙව, අනාදරෙ චෙතං භුම්මං. **සබ්බත්ථා**ති ආපත්තිවාරඅනාපත්තිවාරෙසු.

112. චිමිලිකං වාතිආදීසු විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තන්**ති චිමිලිකත්ථරණං. උත්තරි අත්ථරිතබ්බන්ති **උත්තරත්ථරණන්**ති දස්සෙන්තො ආහ ''උත්තරත්ථරණං නාමා''තිආදි. **භූමියන්**ති සුධාදිපරිකම්මෙන අකතායං පකතිභූමියං. **චම්මඛණ්ඩො**ති එත්ථ චම්මංයෙව අන්තෙ ඛණ්ඩත්තා ඡින්නත්තා චම්මඛණ්ඩොති වුච්චති. නනු සීහචම්මාදීනි න කප්පන්තීති ආහ ''අට්ඨකථාසු හී''තිආදි. **හී**ති සච්චං. **තස්මා**ති යස්මා න දිස්සති, තස්මා. **පරිහරණෙයෙවා**ති අත්තනො සන්තකන්ති පරිච්ඡින්දිත්වා, පුග්ගලිකන්ති වා පරිග්ගහෙත්වා තං තං ඨානං හරණෙයෙව. පාදො පුඤ්ඡීයති සොධීයති එතායාති **පාදපුඤ්ඡනී**ති කත්වා රජ්ජුපිලොතිකායො පාදපුඤ්ඡනීති වුච්චතීති ආහ ''පාදපුඤ්ඡනී නාමා''තිආදි. මයසද්දලොපං කත්වා එලකපීඨන්ති වුත්තන්ති ආහ ''එලකපීඨං නාම එලකමයං පීඨ''න්ති. එලකඤ්ච පීඨඤ්ච **එලකපීඨන්**ති වා දස්සෙතුං වුත්තං ''අථ වා''ති. **එතෙනා**ති ''එලකපීඨ''න්ති පදෙන. ''සඞ්ගහිත''න්ති පදෙ කරණං, කත්තා වා. **බීජනිපත්තකන්**ති චතුරස්සබීජනීයෙව සකුණපත්තසදිසත්තා බීජනිපත්තකං, සදිසත්ථෙ කො. ''අජ්ඣොකාසෙ''ති පදං ''පවිත්වා''ති පදෙ ආධාරො. **අග්ගිසාලායන්**ති අග්ගිනා පචනසාලායං. **පබ්භාරෙ**ති ලෙණසදිසෙ පබ්භාරෙ. **යත්ථා**ති යස්මිං ඨානෙ.

යස්මින්ති පුග්ගලෙ. ''අත්තනො පුග්ගලිකම්ව හොතී''ති ඉමිනා අනාපත්තීති දස්සෙති.

113. යො භික්ඛු වා ලජ්ජී හොති, තථාරූපං භික්ඛුං වා ති යොජනා. ''ලජ්ජී හොතී''ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තනො පලිබොධං විය මඤ්ඤතී''ති. **යො**ති ආපුච්ඡකො භික්ඛු. ''කෙනචි උපද්දුතං හොතී''ති සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''සචෙපි හී''තිආදි. හිසද්දො විත්ථාරජොතකො. වුඩ්ඪතරො භික්ඛු ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. **තං පදෙසන්**ති සෙනාසනට්ඨපිතට්ඨානං. **ආපදාසූ**ති විපත්තීසූති. චතුත්ථං.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදං

116. පඤ්චමෙ **මඤ්චකභිසී**ති මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බො මඤ්චකො, සොයෙව භිසීති මඤ්චකභිසි. එවං පීඨකභිසිපි. පාවාරො කොජවොති ද්වෙයෙව පච්චත්ථරණන්ති වුත්තාති ආහ ''පාවාරො''තිආදි. **වුත්තන්**ති අට්ඨකථාසු වුත්තං. **දුතියාතික්කමෙ**ති දුතියපාදාතික්කමෙ. **සෙනාසනතො**ති සචෙ එකං සෙනාසනං හොති, තතො. අථ බහූනි සෙනාසනානි

හොන්ති, සබ්බපච්ඡිමසෙනාසනතො. එකො ලෙඩ්ඩුපාතො සෙනාසනස්ස උපචාරො හොති, එකො පරික්ඛෙපාරහොති ආහ ''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතා''ති.

සචෙ භික්ඛු, සාමණෙරො, ආරාමිකො චාති තයො හොන්ති, භික්ඛුං අනාපුච්ඡිත්වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා න ආපුච්ඡිතබ්බො. අථ සාමණෙරො, ආරාමිකො චාති ද්වෙ හොන්ති, සාමණෙරං අනාපුච්ඡිත්වා ආරාමිකොව න ආපුච්ඡිතබ්බොති දස්සෙන්තො ආහ ''භික්ඛුම්හි සති''තිආදි. තීසුපි අසන්තෙසු ආපුච්ඡිතබ්බවිධිං දස්සෙතුං වුත්තං ''තස්මිම්පි අසති''තිආදි. **යෙනාති** උපාසකෙන, ''කාරිතො''ති පදෙ කත්තා. **තස්සාති** විහාරසාමිකස්ස. තස්මිම්පි අසති ගන්තබ්බන්ති යොජනා. **පාසාණෙසූති** පාසාණඵලකෙසු. **සචෙ උස්සහතීති** සචෙ සක්කොති. උස්සහන්තෙන භික්ඛුනා ඨපෙතබ්බන්ති යොජනා. **තෙපීති** උපාසකාපි, න සම්පටිච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** දාරුභණ්ඩාදීසු.

පරිච්ඡෙදාකාරෙන වෙණීයති දිස්සතීති **පරිවෙණං**. ''අථ ඛො''ති පදං ''වෙදිතබ්බ''න්ති පදෙ අරුචිලක්ඛණං. ''ආසන්නෙ''ති ඉමිනා උපචාරසද්දස්ස උපට්ඨානත්ථඅඤ්ඤරොපනත්ථෙ නිවත්තෙති. යස්මා වම්මිකරාසියෙව හොති, තස්මාති යොජනා. උපචිනන්තීති **උපචිකා,** තාහි නිමිත්තභූතාහි පලුජ්ජති නස්සතීති අත්ථො. **සෙනාසනන්ති** විහාරං. **බාධිතුන්ති** බාධිතුං, අයමෙව වා පාඨො. **තන්ති** මඤ්චපීඨං. මඤ්චපීඨං විහාරෙ අපඤ්ඤපෙත්වා විහාරූපචාරෙ පඤ්ඤාපනස්ස විසෙසඵලං දස්සෙතුං ආහ ''විහාරූපචාරෙ පනා''තිආදි. විහාරූපචාරෙ පඤ්ඤපිතන්ති සම්බන්ධො.

118. ''ගච්ඡන්තෙනා''ති පදං ''ගන්තබ්බ''න්ති පදෙ කත්තා. **තථෙවාති** යථා පුරිමභික්ඛු කරොති, තථෙව. වසන්තෙන භික්ඛුනා පටිසාමෙතබ්බන්ති යොජනා. **රත්තිට්ඨානන්ති** රත්තිං වසනට්ඨානං.

යා දීඝසාලා වා යා පණ්ණසාලා වා උපචිකානං උට්ඨානට්ඨානං හොති, තතොති යොජනා. **තස්මින්ති** දීඝසාලාදිකෙ. **හීති** සච්චං , යස්මා වා, සන්තිට්ඨන්තීති සම්බන්ධො. **සිලුච්චයොති** පබ්බතො, තස්මිං ලෙණං **සිලුච්චයලෙණං,** පබ්බතගුහාති අත්ථො. **උපචිකාසඞ්කාති** උපචිකානං උට්ඨානට්ඨානන්ති ආසඞ්කා. **තතොති** පාසාණපිට්ඨියං වා පාසාණත්ථම්භෙසු වා කතසෙනාසනාදිතො. ආගන්තුකො යො භික්ඛු අනුවත්තන්තො වසතීති සම්බන්ධො. **සොති** ආගන්තුකො භික්ඛු. පුන **සොති** ආගන්තුකො භික්ඛුයෙව. **තතොති** ගහෙත්වා ඉස්සරියෙන වසනතො. **උභොපීති** ආවාසිකොපි ආගන්තුකොපි ද්වෙ භික්ඛූ. **තෙසූති** ද්වීසු තීසු. **පච්ඡිමස්සාති** සබ්බපච්ඡිමස්ස. **ආභොගෙනාති** ආභොගමත්තෙන මුත්ති නත්ථි, ආපුච්ඡිතබ්බමෙවාති අධිප්පායො. **අඤ්ඤතොති** අඤ්ඤාවාසතො. **අඤ්ඤත්‍රාති** අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ. **තත්ථෙවාති** ආනීතාවාසෙයෙව. **තෙනාති** වුඩ්ඪතරෙන, ''සම්පටිච්ඡිතෙ''ති පදෙ කත්තා. **සම්පටිච්ඡිතෙති** වුඩ්ඪතරෙන සම්පටිච්ඡිතෙපි ඉතරස්ස ගන්තුං වට්ටතිති ආපුච්ඡිතත්තාති වදන්ති. **නට්ඨං වාති** නට්ඨෙ වා සෙනාසනෙ සති ගීවා න හොතීති යොජනා. **අඤ්ඤස්සාති** අවිස්සාසිකපුග්ගලස්ස. **නට්ඨානීති** නට්ඨෙසු මඤ්චපීඨෙසු සන්තෙසු.

වුඩ්ඪතරො භික්ඛු ච ඉස්සරියො ච යක්ඛො ච සීහො ච වාළමිගො ච කණ්හසප්පො ච **වුඩ්ඪ...පෙ.... කණ්හසප්පා,** තෙ ආදයො යෙසං තෙති **වුඩ්ඪ...පෙ.... කණ්හසප්පාදයො,** තෙසු. ආදිසද්දෙන පෙතාදයො සඞ්ගණ්හාති. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **අස්සාති** භික්ඛුනො. ''පලිබුද්ධො''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''උපද්දුතො''ති. පඤ්චමං.

6. අනුපඛජ්ජසික්ඛාපදං

119. ඡට්ඨෙ **රුම්භිත්වාති** නිවාරෙත්වා, ආවරණං කත්වාති අත්ථො. **වස්සග්ගෙනාති** වස්සගණනාය. **අනුපඛජ්ජාති** එත්ථ ඛද හිංසායන්ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 දකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා ඛදසද්දො හිංසත්ථො හොති. අනුසමීපං උපගන්ත්වා ඛදනං හිං සනං නාම අනුසමීපං පවිසනමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ''අනුපවිසිත්වා''ති.

120. ''ජාන''න්ති එත්ථ ජානනාකාරං දස්සෙතුං වුත්තං ''අනුට්ඨාපනීයො අය''න්ති. **තෙනෙවාති** ජානනහෙතුනා එව. **අස්සාති** ''ජාන''න්තිපදස්ස. **හීති** විත්ථාරජොතකො. සඞ්ඝො පන දෙතීති සම්බන්ධො. **යස්සාති** වුඩ්ඪාදීසු අඤ්ඤතරස්ස. **එත්ථාති** වුඩ්ඪගිලානාදීසු. ගිලානස්සපි දෙතීති යොජනා. ''ගිලානො''ති පදං ''න පීළෙතබ්බො, අනුකම්පිතබ්බො''තිපදද්වයෙ වුත්තකම්මං. ''කාමඤ්චා''ති පදස්ස අනුග්ගහත්ථජොතකත්තා පනසද්දො ගරහත්ථජොතකො.

121. මඤ්චපීඨානං උපචාරො නාමාති සම්බන්ධො. **යතොති** යතො කුතොචි ඨානතො. යාව මඤ්චපීඨං අත්ථි, තාව උපචාරො නාමාති යොජනා. තස්මිං උපචාරෙ ඨිතස්ස භික්ඛුනො උපචාරෙති සම්බන්ධො.

''අභිනිසීදති වා අභිනිපජ්ජති වා''ති එත්ථ වාසද්දස්ස අනියමවිකප්පත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''අභිනිසීදනමත්තෙනා''තිආදි.

122. **ඉතොති** වාරතො. **ඉධාති** ඉමස්මිං පාචිත්තියවාරෙ. යථා වුත්තො, එවන්ති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථෙවාති** සබ්බෙසු එව විහාරපරිවෙණෙසු. **අස්සාති** විසභාගපුග්ගලස්ස. **ඉධාපීති** ඉමස්මිම්පි සික්ඛාපදෙ. **තත්ථාති**

විස්සාසිකපුග්ගලෙ.

123. පාළියං ‘‘ආපදාසූ’’තිපදං ‘‘පවිසතී’’ති අජ්ඣාහාරපදෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ ‘‘ආපදාසූතිආදී’’ති. ඡට්ඨං.

7. නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදං

126. සත්තමෙ යෙ පාසාදා වා යානි වා චතුස්සාලානීති යොජනා. චතස්සො භූමියො එතෙසන්ති **චතුභූමකා**. එවං පඤ්චභූමකා. **කොට්ඨකානීති** ද්වාරකොට්ඨකානි. ‘‘පාසාදා’’තිපදමපෙක්ඛිය වුත්තං ‘‘යෙ’’තිපදං, ‘‘චතුස්සාලානී’’තිපදෙ අපෙක්ඛිතෙ ‘‘යානී’’ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසො හොති. සෙනාසනෙසු එකෙන පයොගෙන බහුකෙ ද්වාරෙ භික්ඛුං අතික්කාමෙතීති සම්බන්ධො. නානාපයොගෙහි නානාද්වාරෙ භික්ඛුං අතික්කාමෙන්තස්සාති යොජනා. ‘‘ද්වාරගණනායා’’තිඉමිනා පයොගගණනායාතිපි අත්ථං ඤාපෙති අත්ථතො පාකටත්තා. **අනාමසිත්වාති** අඵුසිත්වා.

එත්තකානීති එතපමාණානි. **තස්සාති** නික්කඩ්ඪියමානස්ස භික්ඛුස්ස. **ගාළ්හන්ති** දළ්හං.

127. **ඉධාපීති** ඉමස්මිම්පි සික්ඛාපදෙ. **පිසද්දො** පුරිමසික්ඛාපදාපෙක්ඛො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු. **යත්‍රාති** යස්මිං සික්ඛාපදෙ.

128. **සොති** භණ්ඩනකාරකකලහකාරකො භික්ඛු. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **පක්ඛන්ති** අත්තනො පක්ඛං. නික්කඩ්ඪියමානපුග්ගලපක්ඛෙ උම්මත්තකස්ස නික්කඩ්ඪති වා නික්කඩ්ඪාපෙති වාති සම්බන්ධිතබ්බං. නික්කඩ්ඪකපුග්ගලපක්ඛෙ උම්මත්තකස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධිතබ්බන්ති. සත්තමං.

8. වෙහාසකුටිසික්ඛාපදං

129. අට්ඨමෙ අච්ඡන්නතලත්තා උපරි වෙහාසො එතිස්සාති **උපරිවෙහාසා,** සා ච සා කුටි චෙති **උපරිවෙහාසකුටීති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපරිඅච්ඡන්නතලායා’’ති. තස්සා කුටියා සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘ද්විභූමිකකුටියා වා’’තිආදි. ‘‘මඤ්ච’’න්ති පදං ‘‘අභී’’තිඋපසග්ගෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ ‘‘අභිභවිත්වා’’ති. ‘‘නිසීදතී’’ති කිරියාපදෙන වා යොජෙතබ්බොති ආහ ‘‘භුම්මත්ථෙ වා’’තිආදි. **එතන්ති** ‘‘මඤ්ච’’න්තිපදෙ එතං වචනං උපයොගවචනං. අථ වා **එතන්ති** ‘‘මඤ්ච’’න්තිපදං උපයොගවචනවන්තං. එත්ථ ච පච්ඡිමසම්බන්ධෙ අභීත්‍යුපසග්ගො පදාලඞ්කාරමත්තො පදවිභූසනමත්තොති ආහ ‘‘අභීති ඉදං පනා’’තිආදි. **පදසොභණත්ථන්ති** පදස්ස අලඞ්කාරත්ථං විභූසනත්ථං පදස්ස වුල්ලිතත්ථන්ති අධිප්පායො. **නිපතිත්වාති** එත්ථ නීත්‍යුපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොති ආහ ‘‘පතිත්වා’’ති. අථ වා නික්ඛන්තත්ථවාචකොති ආහ ‘‘නික්ඛමිත්වා වා’’ති. ඉමිනා නීත්‍යුපසග්ගස්ස ධාත්වත්ථවිසෙසකතං දීපෙති, නික්ඛන්තො හුත්වා පතිත්වාති අත්ථො. **හීති** යස්මා. **ආණීති** අග්ගඛීලා.

131. යා කුටි සීසං න සට්ටෙති, සා **අසීසඝට්ටා** නාමාති යොජනා. ‘‘පමාණමජ්ඣිමස්සා’’තිඉමිනා ථාමමජ්ඣිමං නිවත්තෙති. **සබ්බහෙට්ඨිමාහීති** සබ්බෙසං දබ්බසම්භාරානං හෙට්ඨා ඨිතාහි. **තුලාහීති** ගෙහථම්භානමුපරි විත්ථාරවසෙන ඨිතෙහි කට්ඨවිසෙසෙහි. ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන ච තුලාය සරූපං පාකටං. කෙචි පන තුලාය සරූපං අඤ්ඤථා වදන්ති. **එතෙනාති** ‘‘මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස අසීසඝට්ටා’’තිවචනෙන දස්සිතා හොතීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. යා කාචි කුටි වුච්චතීති යොජනා. **උපරීති** ද්විභූමිකකුටියං භූමිතො උපරි භූමියං. **අච්ඡන්නතලාති** අනුල්ලොචතලා, අවිතානතලාති අත්ථො. **ඉධ පනාති** ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ.

133. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **යායන්ති** යා අයං කුටි. **තත්ථාති** තස්සං සීසඝට්ටකුටියං. අනොණතෙන භික්ඛුනාති යොජනා. **යස්සාති** කුටියා. **අපරිභොගන්ති** න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න පරිභුඤ්ජනාරහන්ති අත්ථො. **පතාණීති** පතනස්ස නිවාරණා ආණි අග්ගඛීලා. සා හි ආබන්ධං නයති පවත්තෙතීති **ආණීති** වුච්චති. **යත්ථාති** යස්මිං මඤ්චපීඨෙ . **න නිප්පතන්තීති** නික්ඛන්තො හුත්වා න පතන්ති. **ආහච්චපාදකෙති** අඞ්ගෙ ආහනිත්වා විජ්ඣිත්වා තත්ථ පවෙසිතපාදකෙ. **නාගදන්තකාදීසූති** නාගස්ස දන්තො වියාති නාගදන්තකො, සදිසත්ථෙ කො, සො ආදි යෙසං තෙති නාගදන්තකාදයො, තෙසු. ආදිසද්දෙන භිත්තිඛීලාදයො සඞ්ගණ්හාතීති. අට්ඨමං.

9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදං

135. නවමෙ **පිට්ඨසඞ්ඝාටස්සාති** ද්වාරබාහාය. සා හි පිට්ඨෙ ද්වින්නං කවාටානං සං එකතො ඝාටො ඝටනං සමාගමො එතස්සත්ථීති පිට්ඨසඞ්ඝාටොති වුච්චති. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. මහාඅට්ඨකථායං වුත්තන්ති යොජනා. **තන්ති** මහාඅට්ඨකථාය වුත්තවචනං. එවං ‘‘තදෙවා’’ති එත්ථාපි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **භගවතාපීති** න මහාඅට්ඨකථාචරියෙහි එව වුත්තං, අථ ඛො භගවතාපි කතොති යොජනා. ද්වාරබන්ධෙන අග්ගළස්ස අවිනාභාවතො ‘‘අග්ගළට්ඨපනායා’’ති වුත්තෙපි අග්ගළෙන සහ ද්වාරබන්ධට්ඨපනායාති අත්ථොව ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘සකවාටකද්වාරබන්ධට්ඨපනායා’’ති. **අග්ගළොති** කවාටඵලකො. **ඉමමෙවත්ථන්ති** මයා වුත්තං ඉමං එව අත්ථං

සන්ධායාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ''අග්ගළට්ඨපනායා''තිවචනෙ. **අධිප්පායොති** භගවතො අභිසන්ධි. **හි**-සද්දො විත්ථාරජොතකො. **කම්පතීති** භුසං කම්පති. **චලතීති** ඊසං චලති. **තෙනාති** තෙන සිථිලපතනහෙතුනා. මාතිකායං, පදභාජනීයඤ්ච ''අග්ගළට්ඨපනායා''තිපදස්ස සම්බන්ධාභාවතො තස්ස සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** ''අග්ගළට්ඨපනායා''තිවචනෙ න වුත්තන්ති සම්බන්ධො. අත්ථස්ස කාරණස්ස උප්පත්ති අත්ථුප්පත්ති, සායෙව **අට්ඨුප්පත්තීති** වුච්චති ත්ථකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා. අධිකාරතො දට්ඨබ්බොති යොජනා.

යං පන වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **යස්සාති** මහාවිහාරස්ස. **උපරීති** ද්වාරතො උපරි. **තීසු දිසාසූති** උභොසු පස්සෙසු, උපරීති තීසු දිසාසු. **තත්‍රාපීති** ඛුද්දකෙ විහාරෙපි. **සාති** භිත්ති. **අපරිපූරඋපචාරාපීති** සමන්තා කවාටපමාණෙන අපරිපූරඋපචාරාපි. **උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙනාති** උක්කංසපමාණෙන. හත්ථපාසතො අතිරෙකං න ලිම්පිතබ්බොති අධිප්පායො. තීසු දිසාසු එව ලිම්පිතබ්බො න හොති, ලෙපොකාසෙ සති අධොභාගෙපි ලිම්පිතබ්බොති ආහ ''සචෙ පනස්සා''තිආදි. **අස්සාති** විහාරස්ස. ආලොකං සන්ධෙන්ති පිදහන්තීති **''ආලොකසන්ධී''**ති වුත්තෙ වාතපානකවාටකායෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ''වාතපානකවාටකා වුච්චන්තී''ති. වාතං පිවතීති **වාතපානං,** ද්වාරං, තස්මිං ඨිතා කවාටකා **වාතපානකවාටකා. තෙති** වාතපානකවාටකා පහරන්තීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ආලොකසන්ධිම්හි. **සබ්බදිසාසූති** උභොසු පස්සෙසු, හෙට්ඨා, උපරීති චතූසු දිසාසු. ''තස්මා''තිපදං ''ලිම්පිතබ්බො වා ලෙපාපෙතබ්බො වා''තිපදද්වයෙ හෙතු. **එත්ථාති** ''ආලොකසන්ධිපරිකම්මායා''තිපදෙ.

ඉමිනාති සෙතවණ්ණාදිනා. **සබ්බමෙතන්ති** එතං සබ්බං සෙතවණ්ණාදිකං.

යන්ති කිච්චං. කත්තබ්බං කිච්චන්ති සම්බන්ධො. සද්දන්තරබ්‍යවහිතොපි ද්වත්තිසද්දො පරියායසද්දෙන සමාසො හොතීති ආහ ''ඡදනස්ස ද්වත්තිපරියාය''න්ති. ද්වෙ වා තයො වා පරියායා සමාහටාති **ද්වත්තිපරියායං** , සමාහාරෙ දිගු, තිසද්දෙ පරෙ ද්විස්ස අකාරො හොති. **පරික්ඛෙපොති** අනුක්කමෙන පරික්ඛෙපො. අපතබ්‍යුපසග්ගස්ස පටිසෙධවාචකත්තා ''අහරිතෙ''ති වුත්තං. **එත්ථාති** ''අපහරිතෙ''ති පදෙ. ''හරිත''න්ති ඉමිනා අධිප්පෙතන්ති සම්බන්ධො. ආදිකප්පකාලෙ අපරණ්ණතො පුබ්බෙ පවත්තං අන්නං **පුබ්බණ්ණං,** අපරස්මිං පුබ්බණ්ණතො පච්ඡා පවත්තං අන්නං **අපරණ්ණං,** නකාරද්වයස්ස ණකාරද්වයං කත්වා. **තෙනෙවාති** අධිප්පෙතත්තා එව.

වුත්තන්ති වපිතං, යථා ''සුමෙධභූතො භගවා''තිඑත්ථ බොධිං අසම්පත්තොපි බොධිසත්තො සුමෙධභූතො ''භගවා''ති වුච්චති අවස්සම්භාවියත්තා, එවං හරිතං අසම්පත්තම්පි ඛෙත්තං ''හරිත''න්ති වුච්චති අවස්සම්භාවියත්තාති අත්ථං දස්සෙති ''යස්මිම්පි ඛෙත්තෙ''තිආදිනා.

අහරිතෙයෙවාති හරිතවිරහෙ එව ඛෙත්තෙති යොජනා. **තත්‍රාපීති** අහරිතඛෙත්තෙපි. ''පිට්ඨිවංසස්සා''තිපදං ''පස්සෙ''තිපදෙ සාම්‍යත්ථඡට්ඨී, ඉමිනා පකතිගෙහං දස්සෙති. ''කූටාගාරකණ්ණිකායා''තිපදං ''උපරි, ථූපිකායා''තිපදෙ සාම්‍යත්ථඡට්ඨී, ඉමිනා එකකූටයුත්තෙ මාළාදිකෙ දස්සෙති. ඨිතං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. නිසින්නකං යංකඤ්චි ජනන්ති යොජනා. **තස්සාති** ඨිතට්ඨානස්ස. **අන්තොති** අබ්භන්තරෙ, **හි** යස්මා **අයං** ඔකාසො පතනොකාසොති යොජනා.

136. **ඡාදිතං නාමාති** එත්ථ ඡාදිතසද්දො භාවත්ථො හොති, තෙනාහ ''ඡාදන''න්ති. **උජුකමෙවාති** ඡදනුට්ඨාපනතො උද්ධං උජුකං එව. **තන්ති** ඡාදනං. **අපනෙත්වාපීති** නාසෙත්වාපි. **තස්මාති** යස්මා ලබ්භති, තස්මා, පක්කමිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **පරික්ඛෙපෙනාති** පරිවාරෙන ඡාදෙන්තස්සාති යොජනා. **ඉධාපීති** පරියායඡාදනෙපි අධිට්ඨහිත්වාති සම්බන්ධො. **තුණ්හීභූතෙනාති** තුණ්හීභූතො හුත්වා. **ඡදනුපරීති** ඡදනස්ස උපරි. **හීති** සච්චං. ''තතො චෙ උත්තරි''න්ති එත්ථ තතො ද්වත්තිපරියායතො උපරීති දස්සෙන්තො ආහ ''තිණ්ණං මග්ගානං වා''තිආදි.

137. කරෙන හත්ථෙන ලුනිතබ්බො, ඡින්දිතබ්බො, ලාතබ්බො ගහෙතබ්බොති වා **කරළොති** කතෙ අත්ථපකරණාදිතො තිණමුට්ඨී එවාති ආහ ''තිණමුට්ඨිය''න්ති. නවමං.

10. සප්පාණකසික්ඛාපදං

140. දසමෙ **''ජාන''**න්ති ගච්ඡන්තාදිගණොති ආහ ''ජානන්තො''ති. සං විජ්ජති පාණො එත්ථාති **සපාණකං. එතන්ති** උදකං. සයං ජානන්තොපි පරෙන ජානාපෙන්තොපි ජානාතියෙව නාමාති ආහ ''යථා තථා වා''ති. **සපාණකං උදකන්ති** කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං, තෙනාහ ''තෙන උදකෙනා''ති. **පුබ්බෙති** පඨවිඛණනසික්ඛාපදාදිකෙ.

තත්ථාති ''සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍ය වා''තිපදෙ. **ධාරන්ති** සොතං. **මාතිකං පමුඛන්ති** මාතිකං අභිමුඛං. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. අඤ්ඤතො ඨානතො අඤ්ඤං ඨානං නෙතීති යොජනා. ''සපාණකං උදක''න්ති සාමඤ්ඤවචනස්සපි විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ච විසෙසස්ස අනුපයොජිතබ්බතො ඉධ විසෙසඋදකන්ති සන්ධායභාසිතත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදං පනා''තිආදි. ඉදං පන න වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **යන්ති** උදකං ''ගච්ඡතී''තිපදෙ කත්තා. **යත්ථාති** යස්මිං උදකෙති. දසමං.

භූතගාමවග්ගො දුතියො.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

144. භික්ඛුනිවග්ගස්ස පඨමෙ **තෙසන්ති** ථෙරානං. මහාකුලෙහි නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතාති යොජනා. කුලධීතරො විජ්ජමානගුණං කථයන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘ඤාතිමනුස්සාන’’න්තිපදං ‘‘කථයන්තී’’තිපදෙ සම්පදානං. **කුතොති** කස්ස ථෙරස්ස සන්තිකාති අත්ථො. **තෙසන්ති** ථෙරානං ගුණන්ති සම්බන්ධො. ‘‘කථෙතු’’න්තිපදමපෙක්ඛිත්වා ‘‘විජ්ජමානගුණෙ’’ති වත්තබ්බෙ අවත්වා ‘‘වට්ටන්තී’’තිපදමපෙක්ඛිය ‘‘විජ්ජමානගුණා’’ති වුත්තං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තතොති** කථනකාරණා අභිහරිංසූති සම්බන්ධො. **තෙනාති** අභිහරණහෙතුනා.

තෙසන්ති ඡබ්බග්ගියානං. **තාසූති** භික්ඛුනීසු. ‘‘භික්ඛුනියො’’තිපදං ‘‘උපසඞ්කමිත්වා’’තිපදෙ කම්මං. ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛුනීසු උපසඞ්කමනං ලාභතණ්හාය හොති, භික්ඛුනීනං ඡබ්බග්ගීසු උපසඞ්කමනං චලචිත්තතාය හොතීති අඤ්ඤමඤ්ඤූපසඞ්කමන්තානං විසෙසො. තිරච්ඡානභූතා කථා **තිරච්ඡානකථා** නිරත්ථකකථාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තිරච්ඡානකථන්තී’’ති. **සග්ගමග්ගගමනෙපීති** පිසද්දො මොක්ඛගමනෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති. රාජානො ආරබ්භ පවත්තා කථා **රාජකථා**. ආදිසද්දෙන චොරකථාදයො සඞ්ගණ්හාති.

147. **තෙ භික්ඛූති** ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ භවෙය්‍යුන්ති සම්බන්ධො. අදිට්ඨං සච්චං යෙහීති **අදිට්ඨසච්චා,** තෙසං භාවො **අදිට්ඨසච්චත්තං,** තස්මා අදිට්ඨසච්චත්තා බන්ධිත්වාති යොජනා. **නෙසන්ති** ඡබ්බග්ගියානං. **අඤ්ඤෙනෙව උපායෙනාති** අලද්ධසම්මුතිතො අඤ්ඤෙනෙව ලද්ධසම්මුතිසඞ්ඛාතෙන කාරණෙන කත්තුකාමොති සම්බන්ධො. **පරතොති** පරස්මිං පච්ඡා, උපරීති අත්ථො. **කරොන්තො වාති** පරිබාහිරෙ කරොන්තො එව හුත්වා ආහාති යොජනා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. යස්මා න භූතපුබ්බානි, ඉති තස්මා පරිබාහිරං කරොන්තො වාති අත්ථො.

තත්ථාති ‘‘අනුජානාමී’’තිආදිවචනෙ. **සීලවාති** එත්ථ වන්තුසද්දො පසංසත්ථෙ ච අතිසයත්ථෙ ච නිච්චයොගත්ථෙ ච හොති. **තස්සාති** ලද්ධසම්මුතිකස්ස. **තන්ති** සීලං. පාතිමොක්ඛසංවරසද්දානං කම්මධාරයභාවං, තෙහි ච සංවුතසද්දස්ස තප්පුරිසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පාතිමොක්ඛොවා’’තිආදි. තත්ථ එවසද්දෙන කම්මධාරයභාවං, එනසද්දෙන ච තප්පුරිසභාවං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

වත්තතීති අත්තභාවං පවත්තෙති. කාරිතපච්චයො හි අදස්සනං ගතො. ඉමිනා ඉරියාපථවිහාර දිබ්බවිහාර බ්‍රහ්මවිහාර අරියවිහාරෙසු චතූසු විහාරෙසු අත්තභාවවත්තනං ඉරියාපථවිහාරං දස්සෙති. **හීති** සච්චං. **එතන්ති** ‘‘පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරතී’’තිවචනං. **විභඞ්ගෙති** ඣානවිභඞ්ගෙ.

‘‘සීල’’න්තිආදීනි අට්ඨ පදානි තුල්‍යාධිකරණානි. අයං පනෙත්ථ සම්බන්ධො – සීලං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මොක්ඛං පමොක්ඛන්ති. **සමාපත්තියාති** සමාපත්තත්ථාය. ‘‘උපෙතො’’තිආදීනි සත්ත පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි. තත්ථ **උපපන්නොති** යුත්තො අනුයුත්තො. **සමන්නාගතොති** සමන්තතො අනු පුනප්පුනං ආගතොති සමන්නාගතො, සමඞ්ගීභූතොති අත්ථො. එත්ථ හි සංසද්දො සමන්තත්ථවාචකො, අනුසද්දො නඋපච්ඡින්නත්ථවාචකො. **තෙනාති** තෙන කාරණෙන. **පාලෙතීති** අත්තභාවං බාධනතො රක්ඛති. **යපෙතීති** අත්තභාවො පවත්තති. **යාපෙතීති** අත්තභාවං පවත්තාපෙති. යප යාපනෙ. යාපනං පවත්තනන්ති හි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 පකාරන්තධාතු). **විහරතීති** එත්ථ එකො ආකාරත්ථවාචකො ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, ඉති වුච්චති, ඉති වුත්තන්ති වා යොජනා.

ආචාරගොචරසද්දානං ද්වන්දභාවං, තෙහි ච සම්පන්නසද්දස්ස තප්පුරිසභාවං දස්සෙන්තො ආහ **‘‘ආචාරගොචරසම්පන්නො’’**තිආදි. තත්ථ චසද්දෙන ද්වන්දභාවං, එනසද්දෙන ච තප්පුරිසභාවං දස්සෙති. **අණුසද්දො** අප්පත්ථො, **මත්තසද්දො** පමාණත්ථොති ආහ ‘‘අප්පමත්තකෙසූ’’ති. ‘‘දස්සනසීලො’’තිඉමිනා **‘‘දස්සාවී’’**තිඑත්ථ ආවීසද්දස්ස තස්සීලත්ථභාවං දස්සෙති. ‘‘සමාදායා’’ති එත්ථ සංපුබ්බආපුබ්බස්ස දාසද්දස්ස කම්මාපෙක්ඛත්තා තස්ස කම්මං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘තං තං සික්ඛාපද’’න්ති. ඉමිනා ‘‘සික්ඛාපදෙසූ’’ති උපයොගත්ථෙ භුම්මවචනන්ති දස්සෙති. අථ වා **සික්ඛාපදෙසූති** නිද්ධාරණත්ථෙ භුම්මවචනමෙතං. ‘‘තං තං සික්ඛාපද’’න්ති කම්මං පන අජ්ඣාහරිතබ්බන්ති දස්සෙති. **‘‘සමාදායා’’**ති එත්ථ සංසද්දස්ස ච ආපුබ්බස්ස දාසද්දස්ස ච යකාරස්ස ච අත්ථං දස්සෙතුං ‘‘සාධුකං ගහෙත්වා’’ති වුත්තං. **එත්ථාති** ඉමිස්සං අට්ඨකථායං. විත්ථාරො පන ගහෙතබ්බොති යොජනා. **යොති** කුලපුත්තො.

අස්සාති ලද්ධසම්මුතිකස්ස. යං තං බහු සුතං නාම අත්ථි, තං න සුතමත්තමෙවාති යොජනා. **මඤ්ජූසායන්ති** පෙළායං. සා හි සාමිකස්ස සධනත්තං මඤ්ඤතෙ ඉමායාති ‘‘මඤ්ජූසා’’ති වුච්චති. මඤ්ජූසායං රතනං සන්නිචිතං විය සුතං සන්නිචිතං අස්මිං පුග්ගලෙති යොජනා, **එතෙනාති** ‘‘සන්නිචිත’’න්තිපදෙන, දස්සෙතීති සම්බන්ධො. **සොති** ලද්ධසම්මුතිකො භික්ඛු. **සන්නිචිතරතනස්සෙවාති** සන්නිචිතරතනස්ස ඉව. **තන්ති** ‘‘යෙ තෙ ධම්මා’’තිආදිවචනං.

එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **අස්සාති** ලද්ධසම්මුතිකස්ස භික්ඛුනො. **තත්ථාති** ''වචසා පරිචිතා''තිආදිවචනෙ. එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **පගුණාති** උජුකා. උජුකො හි අජිම්හත්තා පකටියො උත්තමො ගුණොති අත්ථෙන ''පගුණො''ති වුච්චති. **අනුපෙක්ඛිතාති** පුනප්පුනං උපගන්ත්වා ඉක්ඛිතා, පස්සිතා දස්සිතාති අත්ථො. **අත්ථතොති** අභිධෙය්‍යත්ථතො, අට්ඨකථාතොති අත්ථො. **කාරණතොති** ධම්මතො, පාළිතොති අත්ථො. **දිට්ඨිසද්දස්ස** පඤ්ඤාසද්දවෙවචනත්තා ''පඤ්ඤායා''ති වුත්තං. **සුපච්චක්ඛකතාති** සුට්ඨු අක්ඛානං ඉන්ද්‍රියානං පටිමුඛං කතා.

''බහුස්සුතො''ති එත්ථ බහුස්සුතස්ස තිවිධභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''අයං පනා''තිආදි. නිස්සයතො මුච්චතීති **නිස්සයමුච්චනකො.** පරිසං උපට්ඨාපෙතීති **පරිසුපට්ඨාකො.** භික්ඛුනියො ඔවදතීති **භික්ඛුනොවාදකො. තත්ථාති** තිවිධෙසු බහුස්සුතෙසු. නිස්සයමුච්චනකෙන එත්තකං උග්ගහෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **උපසම්පදායාති** උපසම්පාදෙත්වා. පඤ්ච වස්සානි එතස්සාති **පඤ්චවස්සො.** තෙන උග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. **සබ්බන්තිමෙනාති** සබ්බෙසං පරිච්ඡෙදානං අන්තෙ ලාමකෙ පවත්තෙන. **පගුණාති** අජිම්හා උජුකා. **වාචුග්ගතාති** තස්සෙව වෙවචනං. යස්ස හි පාළිපාඨා සජ්ඣායනකාලෙ පගුණා හොන්ති, තස්ස වාචුග්ගතා. යස්ස වා පන වාචුග්ගතා හොන්ති, තස්ස පගුණා. තස්මා තානි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤකාරණවෙවචනානි. **පක්ඛදිවසෙසූති** ජුණ්හපක්ඛකාළපක්ඛපරියාපන්නෙසු දිවසෙසු. **ධම්මසාවනත්ථායාති** සම්පත්තානං පරිසානං ධම්මස්ස සාවනත්ථාය සුණාපනත්ථායාති අධිප්පායො. **සාවනත්ථායාති** එත්ථ යුපච්චයපරත්තා කාරිතපච්චයො ලොපො හොතීති දට්ඨබ්බං. තස්මා සාවීයතෙ සුණාපීයතෙ **සාවනන්ති** වචනත්ථො කාතබ්බො. භාණවාරා උග්ගහෙතබ්බාති සම්බන්ධො. **සම්පත්තානන්ති** අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තානං. **පරිකථනත්ථායාති** පරිස්සඞ්ගෙන ආලිඞ්ගනෙන කථනත්ථං, අප්පසද්දසඞ්ඛාතාය වාචාය කථනත්ථන්ති අත්ථො. ''කථාමග්ගො''ති වුත්තත්තා වත්ථුකථායෙව අධිප්පෙතා, න සුත්තසඞ්ඛාතො පාළිපාඨො. අනු පච්ඡා, පුනප්පුනං වා දායකා මොදන්ති එතායාති **අනුමොදනා.** ඣානං වා මග්ගො වා ඵලං වා **සමණධම්මො** නාම. තස්ස කරණත්ථං උග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. චතූසු දිසාසු අපටිහතොති **චාතුද්දිසො,** අපටිහතත්ථෙ ණපච්චයො.

පරිසුපට්ඨාපකෙන කාතබ්බාති යොජනා. **අභිවිනයෙති** අඤ්ඤමඤ්ඤපරිච්ඡින්නෙ විනයපිටකෙ. **ද්වෙ විභඞ්ගාති** භික්ඛුවිභඞ්ගො ච භික්ඛුනිවිභඞ්ගො ච. අසක්කොන්තෙන පරිසුපට්ඨාපකෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. එවං අත්තනො අත්ථාය උග්ගහෙතබ්බං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිසාය අත්ථාය උග්ගහෙතබ්බං දස්සෙන්තො ආහ ''පරිසාය පනා''තිආදි. **අභිධම්මෙති** අඤ්ඤමඤ්ඤපරිච්ඡින්නෙ සුත්තන්තපිටකෙ එව, න අභිධම්මපිටකෙ. **තයො වග්ගාති** සගාථාවග්ගො නිදානවග්ගො ඛන්ධවග්ගොති තයො වග්ගා. **වාසද්දො** අනියමවිකප්පත්ථො. **එකන්ති** එකං නිපාතං. **තතො තතොති** නිකායතො. **සමුච්චයං කත්වාති** රාසිං කත්වා. **න වුත්තන්ති** අට්ඨකථාසු න කථිතං. යස්ස පන නත්ථි, සො න ලභතීති යොජනා. **සුත්තන්තෙ වාති** සුත්තන්තපිටකෙ පන. **උග්ගහිතොති** සරූපකථනෙන ගහිතො, උච්චාරිතොති අත්ථො. **දිසාපාමොක්ඛොති** දිසාසු ඨිතානං භික්ඛුආදීනං පාමොක්ඛො. **යෙන කාමං ගමොති** යථාකාමං ගමො.

චතූසු නිකායෙසූති ඛුද්දකනිකායතො අඤ්ඤෙසු දීඝනිකායාදීසු. **එකස්සාති** අඤ්ඤතරස්ස එකස්ස . **එකනිකායෙනාති** එකස්මිං නිකායෙ ලද්ධනයෙන. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තත්ථාති** චතුප්පකරණස්ස අට්ඨකථායං. **නානත්ථන්ති** නානාපයොජනං. **තන්ති** විනයපිටකං. **එත්තාවතාති** එත්තකපමාණෙන පගුණෙන. **හොතීති** ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො. ඉති පරිසමාපනං වෙදිතබ්බන්ති යොජනා.

උභයානි ඛො පනස්සාති ආදි පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤස්මින්ති** විනයපිටකතො ඉතරස්මිං. **තත්ථාති** ''උභයානි ඛො පනස්සා''තිආදිවචනෙ. යථා යෙනාකාරෙන ආගතානි, තං ආකාරං දස්සෙතුන්ති යොජනා. **පදපච්චාභට්ඨසඞ්කරදොසවිරහිතානීති** පදානං පච්චාභට්ඨසඞ්කරභූතෙහි දොසෙහි විරහිතානි. එත්ථ ච **පදපච්චාභට්ඨන්ති** පදානං පටිනිවත්තිත්වා ආභස්සනං ගළනං, චුතන්ති අත්ථො. **පදසඞ්කරන්ති** පදානං විපත්ති, විනාසොති අත්ථො. **''සුත්තසො''**ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ඛන්ධකපරිවාරසුත්තං එව ගහෙතබ්බන්ති ආහ ''ඛන්ධකපරිවාරතො''ති. **අනුබ්‍යඤ්ජනසොති** එත්ථ බ්‍යඤ්ජනසද්දො අක්ඛරස්ස ච පදස්ස ච වාචකොති ආහ ''අක්ඛරපදපාරිපූරියා වා''ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

''සිථිලධනිතාදීන''න්තිපදං ''වචනෙනා''තිපදෙ කම්මං, ''වචනෙනා''තිපදං ''සම්පන්නාගතො''තිපදෙ හෙතු, ''විස්සට්ඨාය අනෙලගළාය අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා''තිපදානි ''වාචාය''තිපදෙ විසෙසනානි. **සිථිලධනිතාදීනන්ති** ආදිසද්දෙන නිග්ගහිතවිමුත්තසම්බන්ධවවත්ථිතදීඝ රස්ස ගරු ලහු සඞ්ඛාතා අට්ඨ බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියො සඞ්ගණ්හාති. **යථාවිධානවචනෙනාති** අක්ඛරචින්තකානං යථා සංවිදහනවචනෙන. වාචායෙව කරීයති කථීයති උච්චාරීයති **වාක්කරණං** චකාරස්ස කකාරං කත්වා. **හීති** තදෙව යුත්තං. මාතුගාමො යස්මා සරසම්පත්තිරතො, තස්මා හීළෙතීති යොජනා. ''සරසම්පත්තිරහිත''න්තිපදං ''වචන''න්තිපදෙ විසෙසනභාවෙන විසෙසං කත්වා ''හීළෙතී''තිපදෙ හෙතුභාවෙන සම්පජ්ජනතො හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනන්ති දට්ඨබ්බං. **සබ්බාසන්ති** භික්ඛුනීනං. ''සීලාචාරසම්පත්තියා''තිඉමිනා ජාති ගොත්ත රූප භොගාදිනාතිඅත්ථං නිවත්තෙති. **කාරණඤ්චාති** අට්ඨකථඤ්ච. **තජ්ජෙත්වාති** උබ්බෙජෙත්වා. **තාසන්ති** භික්ඛුනීනං. **ගිහිකාලෙති** භික්ඛුනොවාදකස්ස ගිහිකාලෙ අනජ්ඣාපන්නපුබ්බො හොතීති සම්බන්ධො. **හි** තදෙව යුත්තං. ''මාතුගාමො''තිපදං ''න කරොතී''තිපදෙ සුද්ධකත්තා, ''උප්පාදෙතී''තිපදෙ හෙතුකත්තා. ඨිතස්ස භික්ඛුනො ධම්මදෙසනායාපීති යොජනා. **අපිසද්දො** ගරහත්ථො.

විසභාගෙහීති විරුද්ධෙහි වත්ථාරම්මණෙහි. **අයුත්තට්ඨානෙති** පබ්බජිතානං අනනුරූපට්ඨානෙ. **ඡන්දරාගන්ති** බලවතණ්හං. **තෙනාති** තෙන හෙතුනා.

‘‘එත්ථ වා’’තිආදිම්හි අයං පන සඞ්ගහො –

> ‘‘සීලවා බහුස්සුතො ච, ස්වාගතො ච සුවාචකො;
> පියො පටිබලො චාපි, නජ්ඣාපන්නො ච වීසතී’’ති.

148. **වත්ථුස්මින්ති** අට්ඨුප්පත්තියං. කකාරලොපං කත්වා ගරුධම්මාති වුච්චන්තීති ආහ ‘‘ගරුකෙහි ධම්මෙහී’’ති. **තෙති** ගරුධම්මා. **හීති** යස්මා. ‘‘එකතො’’ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තවචනස්ස විසෙසෙන ගහෙතබ්බතං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ’’ති. **යථාවත්ථුකමෙවාති** පාචිත්තියමෙව. තඤ්හි වත්ථුස්ස ආපත්තිකාරණස්ස අනුරූපං පවත්තත්තා ‘‘යථාවත්ථුක’’න්ති වුච්චති.

149. **පාතොති** පගෙව, පඨමන්ති අත්ථො. අසම්මට්ඨං සම්මජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. අසම්මජ්ජනෙ දොසං පාකටං කරොන්තො ආහ ‘‘අසම්මට්ඨං හී’’තිආදි. **හීති** තප්පාකටීකරණජොතකො. **තන්ති** පරිවෙණං. දිස්වා භවෙය්‍යුන්ති සම්බන්ධො. **තෙනාති** අසොතුකාමානං විය භවනහෙතුනා. පරිවෙණසම්මජ්ජනස්ස ආනිසංසං දස්සෙත්වා පානීයපරිභොජනීයඋපට්ඨානස්ස තමෙව දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අන්තො ගාමතො පනා’’ති ආදි. **තස්මින්ති** පානීයපරිභොජනීයෙ.

සාඛාභඞ්ගම්පීති භඤ්ජිතබ්බසාඛම්පි. **දුතියොති** විඤ්ඤූ පුරිසො දුතියො. නිසීදිතබ්බට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නිසීදිතබ්බ’’න්තිආදි. ‘‘විහාරමජ්ඣෙ’’ති සාමඤ්ඤතො වත්වා විසෙසතො දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘ද්වාරෙ’’ති. ඔසරන්ති අවසරන්ති එත්ථාති **ඔසරණං,** තඤ්ච තං ඨානඤ්චෙති **ඔසරණට්ඨානං,** තස්මිං. **සමග්ගත්ථාති** එත්ථ සංපුබ්බො ච ආපුබ්බො ච ගමුසද්දො හොති, තතො භියාත්තනීසඞ්ඛාතං ත්ථවචනං වා හොති, පඤ්චමීසඞ්ඛාතස්ස ථවචනස්ස ත්ථත්තං වා හොති, සංයොගපරත්තා ආ උපසග්ගො රස්සො ච හොති, ඉති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සම්මා ආගතත්ථා’’ති. තත්ථ ‘‘සම්මා’’තිපදෙන සංසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති, ‘‘ආ’’ඉතිපදෙන ආත්‍යූපසග්ගං, ‘‘ගත’’ඉතිපදෙන ගමුධාතුං, ‘‘ත්ථ’’ඉතිපදෙන භියාත්තනීසඞ්ඛාතං ත්ථවචනං වා, පඤ්චමීසඞ්ඛාතස්ස ථවචනස්ස ත්ථත්තං වා දස්සෙති. අයං පනෙත්ථත්ථො – සමං තුම්හෙ ආගතත්ථාති. පඤ්චමීසඞ්ඛාතස්ස ථවචනස්ස ත්ථත්තකාලෙ සමං තුම්හෙ ආගා අත්ථ භවථාති. ‘‘ආගච්ඡන්තී’’තිපදෙන **‘‘වත්තන්තී’’**ති එත්ථ වතුධාතුයා අත්ථං දස්සෙති, ‘‘පගුණා වාචුග්ගතා’’තිපදෙහි අධිප්පායං දස්සෙති. **පාළීති** ගරුධම්මපාළි.

තත්ථාති තස්සං පාළියං, තෙසු වා අභිවාදනාදීසු චතූසු. **මග්ගසම්පදානන්ති** මග්ගං පරිහරිත්වා භික්ඛුස්ස ඔකාසදානං. **බීජනන්ති** බීජනියා විධූපනං. **පානීයාපුච්ඡනන්ති** පානීයස්ස ආපුච්ඡනං. ආදිසද්දෙන පරිභොජනීයාපුච්ඡනාදිකං සඞ්ගණ්හාති. **එත්ථ චාති** එතෙසු චතූසු අභිවාදනාදීසු. ‘‘අන්තො ගාමෙ වා’’තිආදීනි ඡ පදානි ‘‘කාතබ්බමෙවා’’තිපදෙ ආධාරො. **රාජුස්සාරණායාති** රඤ්ඤො ආනුභාවෙන ජනානං උස්සාරණාය. මහාභික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපතති එත්ථාති **මහාසන්නිපාතං,** තස්මිං මහාසන්නිපාතෙ ඨානෙ නිසින්නෙ සතීති යොජනා. **පච්චුට්ඨානන්ති** පටිකච්චෙව උට්ඨානං. **තං තන්ති** සාමීචිකම්මං.

සක්කත්වාති චිත්තිං කත්වා, සං ආදරං කත්වාති අත්ථො. තෙනාහ ‘‘යථා කතො’’තිආදි. **තිණ්ණං කිච්චානන්ති** ‘‘සක්කත්වා ගරුංකත්වා මානෙත්වා’’තිසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං කිච්චානං. අනීයසද්දො කම්මත්ථොති ආහ ‘‘න අතික්කමිතබ්බො’’ති.

නත්ථි භික්ඛු එත්ථාති **අභික්ඛුකො** ආවාසො, සො කිත්තකෙ ඨානෙ අභික්ඛුකො, යො ආවාසො අභික්ඛුකො නාම හොතීති ආහ ‘‘සචෙ’’ති ආදි. ‘‘උපස්සයතො’’තිපදං ‘‘අබ්භන්තරෙ’’තිපදෙ අපාදානං. **එත්ථාති** අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ. **හීති** සච්චං. **තතොති** අඩ්ඪයොජනබ්භන්තරෙ ඨිතආවාසතො. **පරන්ති** අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ, භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **පච්ඡාභත්තන්ති** භත්තතො පච්ඡා. **තත්ථාති** අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ. ‘‘භික්ඛුනියො’’තිපදං ‘‘වදන්ති’’තිපදෙ කම්මං. **වුත්තප්පමාණෙති** අඩ්ඪයොජනබ්භන්තරසඞ්ඛාතෙ වුත්තප්පමාණෙ. **සාඛාමණ්ඩපෙපීති** සාඛාය ඡාදිතමණ්ඩපෙපි. පිසද්දෙන ආවාසෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති. **වුත්තානි** වසිතා. **එත්තාවතාති** එකරත්තං වසිතමත්තෙන. **එත්ථාති** සභික්ඛුකෙ ආවාසෙ. උපගච්ඡන්තීහි භික්ඛුනීහි යාචිතබ්බාති යොජනා. **පක්ඛස්සාති** ආසාළ්හීමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛස්ස. ‘‘තෙරසිය’’න්තිපදෙන අවයවිඅවයවභාවෙන යොජෙතබ්බං. **මයන්ති** අම්හෙ. **යතොති** යෙන උජුනා මග්ගෙනාති සම්බන්ධො. තෙනාහ ‘‘තෙන මග්ගෙනා’’ති. **අඤ්ඤෙන මග්ගෙනාති** උජුමග්ගතො අඤ්ඤෙන ජිම්හමග්ගෙන. **අයන්ති** අයං ආවාසො. **තතොති** භික්ඛූනං ආවාසතො, භික්ඛුනිඋපස්සයතො වා, ඉදමෙව යුත්තතරං. වක්ඛති හි ‘‘අම්හාකං උපස්සයතො ගාවුතමත්තෙ’’ති. **ඛෙමට්ඨානෙති** අභයට්ඨානෙ. තඤ්හි බීයන්ති භයා එත්ථාති **ඛෙමං,** ඛෙමඤ්ච තං ඨානඤ්චෙති ඛෙමට්ඨානන්ති කත්වා ‘‘ඛෙමට්ඨාන’’න්ති වුච්චති. **තාහි භික්ඛුනීහීති** අඩ්ඪයොජනමත්තෙ ඨානෙ වසන්තීහි. **තා භික්ඛුනියොති** ගාවුතමත්තෙ ඨානෙ වසන්තියො. **අන්තරාති** තුම්හාකං, අම්හාකඤ්ච නිවාසනට්ඨානස්ස, නිවාසනට්ඨානතො වා අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ. භුම්මත්ථෙ චෙතං නිස්සක්කවචනං.

යීතෙ මග්ගෙති සම්බන්ධො ‘‘සන්තිකා’’තිපදං ‘‘ආගත’’ඉතිපදෙ අපාදානං. **තත්ථාති** අඤ්ඤාසං භික්ඛුනීනං උපස්සයෙ. ඉති යාචිතබ්බාති යොජනා. **තතොති** භික්ඛූනං යාචිතබ්බතො, පරන්ති සම්බන්ධො.

චාතුද්දසෙති ආසළ්හීමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛස්ස චතුද්දසන්නං දිවසානං පූරණෙ දිවසෙ. **ඉධාති** ඉමස්මිං විහාරෙ. ‘‘ඔවාද’’න්තිපදං ‘‘අනු’’ඉතිපදෙ කම්මං. **අනුජීවන්තියොති** අනුගන්ත්වා ජීවනං වුත්තිං කරොන්තියො. වුත්තා භික්ඛූති සම්බන්ධො. **දුතියදිවසෙති** ආසළ්හීපුණ්ණමියං. **අථාති** පක්කමනානන්තරං. **එත්ථාති** භික්ඛූනං පක්කන්තත්තා අපස්සනෙ. ‘‘ආභොගං කත්වා’’තිඉමිනා ආභොගං අකත්වා වසිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. සභික්ඛුකාවාසං ගන්තබ්බමෙවාති අධිප්පායො. **සාති** වස්සච්ඡෙදාපත්ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **කෙනචි කාරණෙනාති** භික්ඛාචාරස්ස අසම්පදාදිනා කෙනචි නිමිත්තෙන. **හීති** සච්චං. භික්ඛූනං පක්කන්තාදිකාරණා අභික්ඛුකාවාසෙ වසන්තියා කිං අභික්ඛුකාවාසෙව පවාරෙතබ්බන්ති ආහ ‘‘පවාරෙන්තියා පනා’’තිආදි.

අන්වද්ධමාසන්ති එත්ථ අනුසද්දො විච්ඡත්ථවාචකො කම්මප්පවචනීයො, තෙන පයොගත්තා භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ‘‘අද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙ’’ති. **පච්චාසීසිතබ්බාති** එත්ථ පතිපුබ්බො ච ආපුබ්බො ච සිධාතු ඉච්ඡත්ථෙති ආහ ‘‘ඉච්ඡිතබ්බා’’ති. සිධාතුයා ද්වෙභාවො හොති. ආපුබ්බො සිසි ඉච්ඡායන්තිපි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං. **තත්ථාති** ‘‘උපොසථපුච්ඡක’’න්තිවචනෙ. **පක්ඛස්සාති** යස්ස කස්සචි පක්ඛස්ස. මහාපච්චරියං පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඔවාදස්ස යාචනං **ඔවාදො** උත්තරපදලොපෙන, සොයෙව අත්ථො පයොජනං **ඔවාදත්ථො,** තදත්ථාය. **පාටිපදදිවසතොති** දුතියදිවසතො. සො හි චන්දො වුද්ධිඤ්ච හානිඤ්ච පටිමුඛං පජ්ජති එත්ථ, එතෙනාති වා **පාටිපදොති** වුච්චති. **ඉතීති** එවං වුත්තනයෙන. භගවා පඤ්ඤපෙතීති යොජනා. **අඤ්ඤස්සාති** ධම්මස්සවනකම්මතො අඤ්ඤස්ස. **නිරන්තරන්ති** අභික්ඛණං, ‘‘පඤ්ඤපෙතී’’තිපදෙ භාවනපුංසකං. **හීති** විත්ථාරො. **එවඤ්ච සතීති** එවං බහූපකාරෙ සති ච. **යන්ති** යං ධම්මං. **සාත්ථිකන්ති** සපයොජනං. **යථානුසිට්ඨන්ති** අනුසිට්ඨියා අනුරූපං. සබ්බායෙව භික්ඛුනියොපීති යොජනා. **හීති** සච්චං.

ඔවාදං ගච්ඡතීති ඔවාදං යාචිතුං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමං ගච්ඡති. **න ඔවාදො ගන්තබ්බොති** ඔවාදං යාචිතුං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමො න ගන්තබ්බො. **ඔවාදොති** ච උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති දට්ඨබ්බං. ඉතරථා හි සද්දපයොගො විරුජ්ඣෙය්‍ය. **ඔවාදං ගන්තුන්ති** ඔවාදං යාචනත්ථාය භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමං ගන්තුං.

‘‘ද්වෙ තිස්සො භික්ඛුනියො’’තිපදං ‘‘යාචිත්වා’’තිපදෙ දුතියාකම්මං. ‘‘පෙසෙතබ්බා’’තිපදෙ පඨමාකම්මං. **ඔවාදූපසඞ්කමනන්ති** ඔවාදස්ස ගහණත්ථාය උපසඞ්කමනං. **ආරාමන්ති** භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමං. **තතොති** ගමනතො පරන්ති සම්බන්ධො. **තෙන භික්ඛුනාති** ඔවාදපටිග්ගාහකෙන භික්ඛුනා. **තන්ති** සම්මතං භික්ඛුං.

උස්සහතීති සක්කොති. **පාසාදිකෙනාති** පසාදං ආවහෙන පසාදජනකෙන කායවචීමනොකම්මෙනාති අත්ථො. **සම්පාදෙතූති** තිවිධං සික්ඛං සම්පාදෙතු. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන ‘‘පාසාදිකෙන සම්පාදෙතූ’’ති වචනමත්තෙන. **හීති** ඵලජොතකො. **එතන්ති** ‘‘තාහී’’තිවචනං.

එත්ථ ච භික්ඛූනං සඞ්ඝගණපුග්ගලවසෙන වචනවාරො තිවිධො හොති, තං තිවිධං වචනවාරං භික්ඛුනීනං සඞ්ඝගණපුග්ගලවසෙන තීහි වචනවාරෙහි ගුණිතං කත්වා නව වචනවාරා හොන්ති, තං ආකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තත්‍රායං වචනක්කමො’’ති. **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං. වචනාකාරො පාකටොව.

එකා භික්ඛුනී වා බහූහි භික්ඛුනීඋපස්සයෙහි ඔවාදත්ථාය පෙසිතෙ වචනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භික්ඛුනිසඞ්ඝො ච අය්‍යා’’තිආදි.

තෙනාපීති ඔවාදපටිග්ගාහකෙනාපි ‘‘ඔවාද’’න්තිපදං ‘‘පටිග්ගාහකෙනා’’ති පදෙ කම්මං. පුන ‘‘ඔවාද’’න්තිපදං ‘‘අපටිග්ගහෙතු’’න්තිපදෙ කම්මං. බලති අස්සාසපස්සාසමත්තෙන ජීවති, න පඤ්ඤාජීවිතෙනාති **බාලො.** ගිලායති රුජතීති **ගිලානො.** ගමිස්සති ගන්තුං භබ්බොති **ගමිකො.** අයං පනෙත්ථ යොජනා – ගන්තුං භබ්බො යො භික්ඛු ගමිස්සති ගමනං කරිස්සති, ඉති තස්මා සො භික්ඛු ගමිකො නාම. අථ වා යො භික්ඛු ගන්තුං භබ්බත්තා ගමිස්සති ගමනං කරිස්සති, ඉති තස්මා සො භික්ඛු ගමිකො නාමාති. ‘‘භබ්බො’’ති ච හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං.

තත්ථාති බාලාදීසු තීසු පුග්ගලෙසු. **දුතියපක්ඛදිවසෙති** පාටිපදතො දුතියපක්ඛදිවසෙ. **උපොසථග්ගෙති** උපොසථගෙහෙ. තඤ්හි උපොසථං ගණ්හන්ති, උපොසථො වා ගය්හති අස්මින්ති **‘‘උපොසථග්ග’’**න්ති වුච්චති. තස්මිං උපොසථග්ගෙ. ‘‘අනාරොචෙතු’’න්ති වචනස්ස ඤාපකං දස්සෙත්වා ‘‘අපච්චාහරිතු’’න්ති වචනස්ස තමෙව දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අපරම්පි වුත්ත’’න්තිආදි.

තත්ථාති ඔවාදපටිග්ගාහකෙසු භික්ඛූසු. **නො චස්සාති** නො චෙ අස්ස. **සභං වාති** සමජ්ජං වා. සා හි සහ භාසන්ති එත්ථ, සන්තෙහි වා භාති දිබ්බතීති **‘‘සභා’’**ති වුච්චති, තං සභං වා උපසඞ්කමිස්සාමීති යොජනා. **තත්‍රාති** තස්මිං සභාදිකෙ. එවං ‘‘තත්ථා’’තිපදෙපි.

චතුද්දසන්නං පූරණො **චාතුද්දසො,** තස්මිං පවාරෙත්වාති සම්බන්ධො. **භික්ඛුසඞ්ඝෙති** භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සන්තිකෙ, සමීපත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. **අජ්ජතනාති** එත්ථ අස්මිං අහනි අජ්ජ, ඉමසද්දතො අහනීති අත්ථෙ ජ්ජපච්චයො, ඉමසද්දස්ස ච අකාරො, අජ්ජ එව අජ්ජතනා, ස්වත්ථො හි තනපච්චයො. අපරස්මිං අහනි **අපරජ්ජ,** අපරසද්දතො අහනීති අත්ථෙ ජ්ජපච්චයො සත්තම්‍යන්තොයෙව. **එත්ථාති** පවාරණෙ, ''අනුජානාමී''තිආදිවචනෙ වා. **හීති** සච්චං.

කොලාහලන්ති කොතුහලං. **පඨමං භික්ඛුනී යාචිතබ්බාති** සඞ්ඝෙන පඨමං භික්ඛුනී යාචිතබ්බා.

තාය භික්ඛුනියා වචනීයො අස්සාති යොජනා. **පස්සන්තො පටිකරිස්සතීති** වජ්ජාවජ්ජං පස්සන්තො හුත්වා පටිකරිස්සති.

උභින්නන්ති භික්ඛුභික්ඛුනීනං. **යථාඨානෙයෙවාති** යං යං ඨානං යථාඨානං, තස්මිං යථාඨානෙයෙව. **කෙනචි පරියායෙනාති** කෙනචි කාරණෙන. අවපුබ්බො වරසද්දො පිහිතත්ථොති ආහ ''පිහිතො''ති. **වචනංයෙවාති** ඔවාදවචනංයෙව. **පරොති** ජෙට්ඨකට්ඨානෙ ඨානස්ස කාරණත්තා පරො. **දොසං පනාති** අභික්කමනාදීසු ආදීනවං පන. **අඤ්ඤෙන්තීති** මක්ඛෙන්ති. භික්ඛුහි පන ඔවදිතුං අනුසාසිතුං වට්ටතීති යොජනා.

අඤ්ඤන්ති ඔවාදතො අඤ්ඤං. **එසොති** ගරුධම්මො.

150. ''අධම්මකම්මෙ''ති එත්ථ කතමං කම්මං නාමාති ආහ ''අධම්මකම්මෙතිආදීසු''තිආදි. **තත්ථාති** අධම්මකම්මධම්මකම්මෙසු.

152. උද්දෙසං දෙන්තො භණති, අනාපත්තීති යොජනා. **ඔසාරෙතීති** කථෙති. **චතුපරිසතීති** චතුපරිසස්මිං. **තත්‍රාපීති** තෙන භික්ඛුනීනං සුණනකාරණෙනාති. පඨමං.

2. අත්ථඞ්ගතසික්ඛාපදං

153. දුතියෙ **පරියායසද්දො** වාරත්ථොති ආහ ''වාරෙනා''ති. වාරොති ච අනුක්කමොයෙවාති ආහ ''පටිපාටියාති අත්ථො''ති. අධිකං චිත්තං ඉමස්සාති **අධිචෙතොති** දස්සෙන්තො ආහ ''අධිචිත්තවතො''තිආදි. අධිචිත්තං නාම ඉධ අරහත්තඵලචිත්තමෙව, න විපස්සනාපාදකභූතං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තන්ති ආහ ''අරහත්තඵලචිත්තෙනා''ති. ''අධිචිත්තසික්ඛා''තිආදීසු (පාරා. 45; දී. නි. 3.305; ම. නි. 1.497; අ. නි. 6.105; මහානි. 10) හි විපස්සනාපාදකභූතං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං ''අධිචිත්ත''න්ති වුච්චති. **න පමජ්ජතොති** න පමජ්ජන්තස්ස. **සාතච්චකිරියායාති** සතතකරණෙන. උභො ලොකෙ මුනති ජානාතීති **මුනීති** ච, මොනං වුච්චති ඤාණං මුනනට්ඨෙන ජානනත්ථෙන, තමස්සත්ථීති **මුනීති** ච දස්සෙන්තො ආහ ''මුනිනොති''තිආදි. තත්ථ ''යො මුනති…පෙ…. මුනනෙන වා''තිඉමිනා පඨමත්ථං දස්සෙති, ''මොනං වුච්චති…පෙ…. වුච්චතී''තිඉමිනා දුතියත්ථං දස්සෙති. මුන ගතියන්ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 පකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා ''යො මුනතී''ති එත්ථ භූවාදිගණිකො මුනධාතුයෙව, න කීයාදිගණිකො මුධාතූති දට්ඨබ්බං. අථ වා මුන ඤාණෙති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 17 කියාදිගණික) වුත්තත්තා ''මුනාතී''ති කීයාදිගණිකොව. ධාත්වන්තනකාරලොපොති දට්ඨබ්බං. ''මොනං වුච්චති ඤාණ''න්ති චෙත්ථ ඤාණං නාම අරහත්තඤාණමෙව. මොනස්ස පථො **මොනපථොති** වුත්තෙ සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මාව අධිප්පෙතාති ආහ ''සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙසූ''ති. අථ වා අධිසීලසික්ඛාදයො අධිප්පෙතාති ආහ ''තීසු වා සික්ඛාසූ''ති. **පුබ්බභාගපටිපදන්ති** අරහත්තඤාණස්ස පුබ්බභාගෙ පවත්තං සීලසමථවිපස්සනාසඞ්ඛාතං පටිපදං. **පුබ්බභාගෙති** අරහත්තඤාණස්ස පුබ්බභාගෙ. **එත්ථාති** ''අධිචෙතසො…පෙ…. සික්ඛතො''ති වචනෙ. ''තාදිනො''තිපදං ''මුනිනො''තිපදෙන යොජෙතබ්බන්ති ආහ ''තාදිසස්ස ඛීණාසවමුනිනො''ති. **එත්ථාති** ''සොකා න භවන්ති තාදිනො''ති වචනෙ. රාගාදයො උපසමෙතීති **උපසන්තොති** දස්සෙතුං වුත්තං ''රාගාදීන''න්ති. සති අස්සත්ථීති **සතිමාති** කත්වා මන්තුසද්දො නිච්චයොගත්ථොති ආහ ''සතියා අවිරහිතස්සා''ති.

න කසීයති න විලෙඛීයතීති **අකාසො,** සොයෙව **ආකාසො**. අන්තරෙන ඊද්දෙන ඉක්ඛිතබ්බොති **අන්තලික්ඛො.** ආකාසො හි චතුබ්බිධො අජටාකාසො, කසිණුග්ඝාටිමාකාසො, පරිච්ඡින්නාකාසො, රූපපරිච්ඡෙදාකාසොති. තත්ථ අජටාකාසොව ඉධාධිප්පෙතො ''අන්තලික්ඛෙ''ති විසෙසිතත්තා. තෙනාහ ''න කසිණුග්ඝාටිමෙ, න පන රූපපරිච්ඡෙදෙ''ති. පරිච්ඡින්නාකාසොපි රූපපරිච්ඡෙදාකාසෙන සඞ්ගහිතො. ''ම''න්ති පදං ''අවමඤ්ඤන්තී''ති පදෙ කම්මං. **එත්තකමෙවාති** එතප්පමාණං ''අධිචෙතසො''තිආදිසඞ්ඛාතං වචනමෙව, න අඤ්ඤං බුද්ධවචනන්ති අත්ථො. **අයන්ති** චූළපන්ථකො ථෙරො. **හන්දාති** වස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. මම ආනුභාවං දස්සෙමි, තුම්හෙ පස්සථ ගණ්හථාති අධිප්පායො. **වුට්ඨායාති** තතො චතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨහිත්වා. **අන්තරාපි ධායතීති** එත්ථ පිසද්දස්ස අට්ඨානත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අන්තරධායතිපී''ති. එසෙව නයො ''සෙය්‍යාම්පි කප්පෙතී''ති එත්ථපි. **ථෙරොති** චූළපන්ථකො ථෙරො. ඉදං පදං අන්තරන්තරා යුත්තට්ඨානෙසු සම්බන්ධිත්වා ''තඤ්චෙව භණතී''තිඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. **භාතුථෙරස්සාති** ජෙට්ඨකභාතුභූතස්ස මහාපන්ථකථෙරස්ස.

පද්මන්ති ගාථායං තයො පාදා ඉන්දවජිරා, චතුත්ථපාදො උපෙන්දවජිරො. තස්මා පද්මන්ති එත්ථ මකාරෙ පරෙ දුකාරුකාරස්ස ලොපං කත්වා පරක්ඛරං නෙත්වා ''පද්ම''න්ති ද්විභාවෙන ලිඛිතබ්බං. **අවීතගන්ධන්ති** එත්ථ **වීති** දීඝුච්චාරණමෙව යුත්තං. පඞ්කෙ දවති ගච්ඡතීති **පදුමං**. කොකං දුග්ගන්ධස්ස ආදානං නුදති අපනෙතීති **කොකනුදං**. සුන්දරො ගන්ධො ඉමස්සාති **සුගන්ධං**. අයං පනෙත්ථ යොජනා – යථා කොකනුදසඞ්ඛාතං සුගන්ධං පාතො පගෙව බාලාතපෙන ඵුල්ලං විකසිතං අවීතගන්ධං හුත්වා විරොචමානං පදුමං සියා, තථා අඞ්ගීරසං අඞ්ගිතො සරීරතො නිච්ඡරණපභස්සරරසං හුත්වා විරොචමානභූතං අන්තලික්ඛෙ තපන්තං ආදිච්චං ඉව තෙධාතුකෙ තපන්තං සම්මාසම්බුද්ධං පස්සාති.

පගුණන්ති වාචුග්ගතං. **තතොති** අසක්කුණෙය්‍යතො. **නන්ති** චූළපන්ථකං. **ථෙරොති** මහාපන්ථකො ථෙරො නික්කඩ්ඪාපෙසීති සම්බන්ධො. **සොති** චූළපන්ථකො. **අථාති** තස්මිං කාලෙ. හගවා ආහාති යොජනා. **බුද්ධචක්ඛුනාති** ආසයානුසයඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණසඞ්ඛාතෙන සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානං චක්ඛුනා. **තන්ති** චූළපන්ථකං. **තස්සාති** චූළපන්ථකස්ස. **අථාති** තස්මිං ආරොචනකාලෙ. **අස්සාති** චූළපන්ථකස්ස, දත්වාති සම්බන්ධො. රජං මලං හරති අපනෙතීති **රජොහරණං,** පිලොතිකඛණ්ඩං. **සොති** චූළපන්ථකො. **තස්සාති** පිලොතිකඛණ්ඩස්ස, ''අන්ත''න්තිපදෙ අවයවිසම්බන්ධො. **පරිසුද්ධම්පීති** පිසද්දො අපරිසුද්ධෙ පිලොතිකඛණ්ඩෙ කා නාම කථාති දස්සෙති. **සංවෙගන්ති** සන්තාසං හයන්ති අත්ථො. **අථාති** තස්මිං ආරම්භකාලෙ. **අස්සාති** චූළපන්ථකස්ස. ''ත''න්තිපදං ''මමායනභාව''න්තිපදෙන සම්බන්ධං කත්වා යොජනා කාතබ්බාති. දුතියං.

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදං

162. තතියෙ ''ඔවදති පාචිත්තියස්සා''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි විසෙසතො අත්ථො ගහෙතබ්බොති ආහ ''අට්ඨහි ගරුධම්මෙහි ඔවදන්තස්සෙව පාචිත්තිය''න්ති. **ඉතොති** ඉමස්මා සික්ඛාපදම්හා. **යත්ථ යත්ථාති** යස්මිං යස්මිං සික්ඛාපදෙ. **සබ්බත්ථ** තත්ථ තත්ථාති යොජනාති. තතියං.

පකිණ්ණකකථා

එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඉදං පකිණ්ණකං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තීණි පාචිත්තියානීති** භික්ඛුනො අසම්මතත්තා එකං පාචිත්තියං, සූරියස්ස අත්ථඞ්ගතත්තා එකං, භික්ඛුනුපස්සයං උපසඞ්කමිතත්තා එකන්ති තීණි පාචිත්තියානි. **කථන්ති** කෙන කාරණෙන හොතීති යොජනා. **තත්ථාති** භික්ඛුනුපස්සයං. **තස්සෙවාති** සම්මතස්සෙව භික්ඛුනො. **අඤ්ඤෙන ධම්මෙනාති** ගරුධම්මෙහි අඤ්ඤෙන ධම්මෙන. **දිවා පනාති** සූරියුග්ගමනතො තස්ස අනත්ථඞ්ගතෙයෙවාති.

4. ආමිසසික්ඛාපදං

164. චතුත්ථෙ බහුං මානං කතං යෙහීති **බහුකතා**. බහුකතා හුත්වා න ඔවදන්තීති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''න බහුකතා''තිආදි. **ධම්මෙති** සීලාදිධම්මෙ. **අධිප්පායොති** ''න බහුකතා''තිපදස්ස, ඡබ්බග්ගියානං වා අධිප්පායොති යොජනා. ''කත්තුකාමොති ආදීන''න්තිපදං ''අත්ථො''තිපදෙ වාචකසම්බන්ධො.

අසම්මතො නාම ඨපිතො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **සම්මුතින්ති** භික්ඛුනොවාදකසම්මුතිං. පච්ඡා සාමණෙරභූමියං ඨිතොති යොජනාති. චතුත්ථං.

5. චීවරදානසික්ඛාපදං

169. පඤ්චමෙ **රථිකායාති** රච්ඡාය. සා හි රථස්ස හිතත්තා රථිකාති වුච්චති. **සන්දිට්ඨායාති** සමොධානවසෙන දස්සියිත්ථාති සන්දිට්ඨා. දිට්ඨමත්තකා මිත්තාති ආහ ''මිත්තා''ති. **සෙසන්ති** වුත්තවචනතො සෙසං වචනං. **තත්‍රාති** චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ. **හීති** විසෙසජොතකං. **ඉධාති** ඉමස්මිං චීවරදානසික්ඛාපදෙති. පඤ්චමං.

6. චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදං

175. ඡට්ඨෙ **උදායීති** එත්ථ මහාඋදායී, කාළුදායී, ලාළුදායීති තයො උදායී හොන්ති. තෙසු තතියොවාධිප්පෙතොති ආහ ''ලාළුදායී''ති. පභාවෙන ඨාති පවත්තතීති **පට්ඨො**ති කතෙ පටිබලොව ලබ්භති. තෙනාහ ''පටිබලො''ති. **නිපුණොති** කුසලො. ''පටිභානෙන කතචිත්ත''න්තිඉමිනා **''පටිභානචිත්ත''**න්ති පදස්ස මජ්ඣෙ පදලොපං දස්සෙති. **සොති** ලාළුදායී අකාසීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** චීවරස්ස. ''යථාසංහට''න්ති එත්ථ එවසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බොති ආහ ''යථාසංහටමෙවා''ති.

176. යං චීවරං නිවාසිතුං වා පාරුපිතුං වා සක්කා හොති, තං චීවරං නාමාති යොජනා. **එවං හීති** එවමෙව. ''දුක්කට''න්තිඉමිනා ''සයං සිබ්බති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''ති එත්ථ අන්තරාපත්තිං දස්සෙති. **ආරාති** සූචි. සා හි අරති නිස්සඞ්ගවසෙන ගච්ඡති පවිසතීති ''ආරා''ති වුච්චති, තස්සා පථො ගමනං **ආරාපථො,** තස්මිං, ආරාපථස්ස නීහරණාවසානත්තා ''නීහරණෙ''ති වුත්තං. **සතක්ඛත්තුම්පීති** අනෙකක්ඛත්තුම්පි. **ආණත්තොති** ආණාපීයතීති ආණත්තො. ''ආණාපිතො''ති වත්තබ්බෙ ණාපෙසද්දස්ස ලොපං, ඉකාරස්ස ච අකාරං කත්වා, ''ආදත්තෙ''ති ආඛ්‍යාතපදෙ තෙවිභත්තියා විය තපච්චයස්ස ච ද්විභාවං කත්වා එවං වුත්තං. තෙනාහ ''සකිං චීවරං සිබ්බාති වුත්තො''ති. **අථ පනාති** තතො අඤ්ඤථා පන. **ආණත්තස්සාති** ආණාපිතස්ස. සම්බහුලානිපි පාචිත්තියානි හොන්තීති සම්බන්ධො.

යෙපි නිස්සිතකා සිබ්බන්තීති යොජනා, ආචරියුපජ්ඣායෙසු සිබ්බන්තෙසූති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** ආචරියුපජ්ඣායානං. **තෙසම්පීති** නිස්සිතකානම්පි. ඤාතිකානං භික්ඛුනීනං චීවරන්ති සම්බන්ධො. ''අන්තෙවාසිකෙහී''තිපදං ''සිබ්බාපෙන්තී''තිපදෙ කාරිතකම්මං. **තත්‍රාපීති** ආචරියුපජ්ඣායෙහි සිබ්බාපනෙපි. ''අන්තෙවාසිකෙ''තිපදං ''වඤ්චෙත්වා''තිපදෙ සුද්ධකම්මං, ''සිබ්බාපෙන්තී''තිපදෙ කාරිතකම්මං. **ඉතරෙසන්ති** ආචරියුපජ්ඣායානන්ති. ඡට්ඨං.

7. සංවිධානසික්ඛාපදං

181. සත්තමෙ ''තාසං භික්ඛුනීනං පච්ඡා ගච්ඡන්තීන''න්ති පදානි ''පත්තචීවර''න්ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බානීති ආහ ''පච්ඡා ගච්ඡන්තීනං පත්තචීවර''න්ති. තා භික්ඛුනියො පච්ඡා ගච්ඡන්තියොති විභත්තිවිපල්ලාසං කත්වා ''දූසෙසු''න්තිපදෙන යොජෙතබ්බානීති ආහ ''තා භික්ඛුනියො චොරා දූසයිංසූ''ති. අථ වා විභත්තිවිපල්ලාසමකත්වා ''අච්ඡින්දිංසූ''ති පදෙ ''පත්තචීවර''න්තිපදං අජ්ඣාහරිත්වා ''දූසෙසු''න්තිපදෙ ''සීල''න්ති පාඨං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං.

182-3. සංපුබ්බො, විපුබ්බො ච ධාධාතු ත්වාපච්චයො හොතීති ආහ ''සංවිදහිත්වා''ති. **කුක්කුටොති** තම්බචූළො. සො හි කුකති ආහාරත්ථං පාණකාදයො ආදදාතීති කුක්කුටො. **අයන්ති** ගාමො. අධිකරණෙ ණොති ආහ ''සම්පදන්ති එත්ථා''ති. **එත්ථාති** ච එතස්මිං ගාමෙ. උත්තරපදස්ස අධිකරණත්ථත්තා පුබ්බපදෙන ඡට්ඨීසමාසොති ආහ ''කුක්කුටාන''න්තිආදි. එවං ණසද්දස්ස අධිකරණත්ථං, පුබ්බපදෙන ඡට්ඨීසමාසඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ණසද්දස්ස භාවත්ථං, පුබ්බපදෙන බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''අථ වා''ති. **තත්ථාති** පච්ඡිමපාදෙ. **උප්පතිත්වාති** උඩ්ඩිත්වා උද්ධං ආකාසං ලඞ්ඝිත්වාති අත්ථො. **එත්ථාති** පච්ඡිමපාදෙ. **ද්විධාති** පදගමනපක්ඛගමනවසෙන ද්විපකාරෙන. ''උපචාරො න ලබ්භතී''තිඉමිනා ගාමන්තරො න හොති, එකගාමොයෙව පන හොති, තස්මා ආපත්තිපි එකායෙව හොතීති දස්සෙති. **පච්චූසෙති** පභාතෙ. සො හි පටිවිරුද්ධං තිමිරං උසෙති නාසෙතීති පච්චූසොති වුච්චති. **වස්සන්තස්සාති** රවන්තස්ස. ''වචනතො''තිපදං ''ආපත්තියෙවා''තිපදෙ ඤාපකහෙතු. **රතනමත්තන්තරොති** කුක්කුපමාණෙන බ්‍යවධානො.

තත්‍රාති ''ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ''ති වචනෙ. **හීති** විත්ථාරො. **උභොපීති** භික්ඛුභික්ඛුනියොපි සංවිදහන්තීති සම්බන්ධො. **න වදන්තීති** අට්ඨකථාචරියා න කථයන්ති. චතුන්නං මග්ගානං සමාගමට්ඨානං **චතුක්කං,** ද්වින්නං, තිණ්ණං, චතුක්කතො අතිරෙකානං වා මග්ගානං සම්බද්ධට්ඨානං **සිඞ්ඝාටකං. තත්‍රාපීති** උපචාරොක්කමනෙපි. **ගාමතොති** අත්තනො ගාමතො. යාව න ඔක්කමන්ති, තාවාති යොජනා. **සන්ධායාති** ආරබ්භ. **අථාති** තස්මිං නික්ඛමනකාලෙ. **ද්වෙපීති** භික්ඛුභික්ඛුනියොපි ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. **තන්ති** වචනං.

හීති විසෙසො. ''ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ''ති පුරිමස්මිං නයෙ අතික්කමෙ අනාපත්ති, ඔක්කමනෙ ආපත්තීති අයං විසෙසො.

184. **ගතපුබ්බත්ථාති** ගතපුබ්බා අත්ථ භවථාති අත්ථො. එහි ගච්ඡාමාති වා ආගච්ඡෙය්‍යාසීති වා වදතීති යොජනා. **චෙතියවන්දනත්ථන්ති** ථූපස්ස වන්දිතුං.

185. **විසඞ්කෙතෙනාති** එත්ථ කාලවිසඞ්කෙතො, ද්වාරවිසඞ්කෙතො, මග්ගවිසඞ්කෙතොති තිවිධො. තත්ථ කාලවිසඞ්කෙතෙනෙව අනාපත්තිං සන්ධාය ''විසඞ්කෙතෙන ගච්ඡන්ති, අනාපත්තී''ති ආහ. ද්වාරවිසඞ්කෙතෙන වා මග්ගවිසඞ්කෙතෙන වා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පුරෙභත්ත''න්තිආදි. **චක්කසමාරුළ්හාති** ඉරියාපථචක්කං වා සකටචක්කං වා සම්මා ආරුළ්හා. **ජනපදාති** ජනකොට්ඨාසා. **පරියායන්තීති** පරි පුනප්පුනං යන්ති ච ආයන්ති චාති. සත්තමං.

8. නාවාභිරුහනසික්ඛාපදං

188. අට්ඨමෙ සහ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඵවනං අභිත්ථවනං **සන්ථවො,** සඞ්ගමොති වුත්තං හොති. මිත්තභාවෙන සන්ථවො **මිත්තසන්ථවො,** ලොකෙහි අස්සාදෙතබ්බො ච සො මිත්තසන්ථවො චෙති **ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවො,** තස්ස වසො පභූ, තෙන වා ආයත්තොති **ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසො,** තෙන. උද්ධං ගච්ඡතීති **උද්ධංගාමිනීති** දස්සෙන්තො ආහ ''උද්ධ''න්තිආදි. **උද්ධන්ති** ච ඉධ පටිසොතො. තෙනාහ ''නදියා පටිසොත''න්ති. ''උද්ධංගාමිනි''න්තිමාතිකාපදං ''උජ්ජවනිකායා''තිපදභාජනියා සංසන්දෙන්තො ආහ ''යස්මා පනා''තිආදි. **යොති** භික්ඛු. **උද්ධං ජවනතොති** පටිසොතං ගමනතො. **තෙනාති** තෙන හෙතුනා. **අස්සාති** ''උද්ධංගාමිනි''න්තිපදස්ස. අනුසොතං ඉධ අධො නාමාති ආහ ''අනුසොත''න්ති. **අස්සපීති** පිසද්දො පුරිමාපෙක්ඛො. **තත්ථාති** ''උද්ධංගාමිනිං වා අධොගාමිනිං වා''තිවචනෙ. **යන්ති** නාවං හරන්තීති සම්බන්ධො. **සම්පටිපාදනත්ථන්ති** සම්මා පටිමුඛං පාදනත්ථං, උජුපජ්ජාපනත්ථන්ති අත්ථො. **එත්ථාති** නාවායං. ''ඨපෙත්වා''තිපදභාජනිමපෙක්ඛිත්වා ''උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචන''න්ති ආහ. ''අඤ්ඤත්‍රා''ති මාතිකාපදෙ අපෙක්ඛිතෙ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනම්පි යුජ්ජතෙව.

189. එකං තීරං අගාමකං අරඤ්ඤං හොතීති යොජනා. අද්ධයොජනගණනාය පාචිත්තියානි හොන්තීති සම්බන්ධො. **මජ්ඣෙන ගමනෙපීති** පිසද්දො අගාමකඅරඤ්ඤතීරපස්සෙන ගමනෙ කා නාම කථාති දස්සෙති. **න කෙවලං නදියාති** කෙවලං නදියා එව අනාපත්ති නාති යොජනා, අඤ්ඤෙසුපි සමුද්දාදීසු අනාපත්තීති අධිප්පායො. යොපි භික්ඛු ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

191. කාලවිසඞ්කෙතො, තිත්ථවිසඞ්කෙතො, නාවාවිසඞ්කෙතොති තිවිධො විසඞ්කෙතො. තත්ථ කාලවිසඞ්කෙතෙන අනාපත්තිං සන්ධාය ''විසඞ්කෙතෙන අභිරූහන්තී''ති වුත්තං. අඤ්ඤෙන විසඞ්කෙතෙන ආපත්තියෙව, තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉධාපී''තිආදීති. අට්ඨමං.

9. පරිපාචිතසික්ඛාපදං

192. නවමෙ **මහානාගෙසූති** මහාඅරහන්තෙසු **තිට්ඨමානෙසු** සන්තෙසු, චෙතකෙ පෙස්සභූතෙ නවකෙ භික්ඛූ නිමන්තෙතීති අධිප්පායො. **ඉතරථාති** විභත්තිවිපල්ලාසතො වා පාඨසෙසතො වා අඤ්ඤෙන පකාරෙන. අන්තරං මජ්ඣං පත්තා කථා **අන්තරකථාති** දස්සෙන්තො ආහ ''අවසාන''න්තිආදි. පකිරීයිත්ථාති **පකතා,** න පකතා **විප්පකතාති** වුත්තෙ කරියමානකථාවාති ආහ ''කරියමානා හොතී''ති. **අද්ධච්ඡිකෙනාති** උපඩ්ඪචක්ඛුනා. **තෙහීති** ථෙරෙහි.

194. **ලද්ධබ්බන්ති** ලද්ධාරහං. **අස්සාති** ''භික්ඛුනිපරිපාචිත''න්තිපදස්ස. සම්මා ආරභිතබ්බොති **සමාරම්භොති** දස්සෙන්තො ආහ ''සමාරද්ධං වුච්චතී''ති. **පටියාදිතස්සාති** පරිපාචිතස්ස භත්තස්ස. ගිහීනං සමාරම්භොති **ගිහිසමාරම්භො,** කත්වත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං. **තතොති** තතො භත්තතො. **අඤ්ඤත්‍රාති** විනා. තමත්ථං විවරන්තො ආහ ''තං පිණ්ඩපාතං ඨපෙත්වා''ති. පදභාජනෙ පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ''ඤාතකපවාරිතෙහී''තිපදං ''අසමාරද්ධො''තිපදෙ කත්තා. **අත්ථතොති** භික්ඛුනිඅපරිපාචිතඅත්ථතො. **තස්මාති** යස්මා අත්ථතො සමාරද්ධොව හොති, තස්මා.

195. **පටියාදිතන්ති** පටියත්තං. පකතියා පටියත්තං **පකතිපටියත්තන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''පකතියා''තිආදි. මහාපච්චරියං පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** තස්සෙව භික්ඛුනො. **අඤ්ඤස්සාති** තතො අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො.

197. **භික්ඛුනිපරිපාචිතෙපීති** පිසද්දො භික්ඛුනිඅපරිපාචිතෙ කා නාම කථාති දස්සෙතීති. නවමං.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං

198. දසමෙ **පාළිඅත්ථො චාති** එත්ථ පාළිසද්දො විනිච්ඡයසද්දෙ ච යොජෙතබ්බො ''පාළිවිනිච්ඡයො''ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ''ඉදං සික්ඛාපද''න්තිපදං ''එකපරිච්ඡෙද''න්තිපදෙ තුල්‍යත්ථකත්තා, ''පඤ්ඤත්ත''න්තිපදෙ කම්මං. **උපරීති** අචෙලකවග්ගෙති. දසමං.

ඔවාදවග්ගො තතියො.

4. භොජනවග්ගො

1. ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

203. භොජනවග්ගස්ස පඨමෙ ආවසථෙ පඤ්ඤත්තො පිණ්ඩො **ආවසථපිණ්ඩොති** දස්සෙන්තො ආහ ''සමන්තා''තිආදි. **පරික්ඛිත්තන්ති** පරිවුතං ආවසථන්ති සම්බන්ධො. අද්ධං පථං ගච්ඡන්තීති **අද්ධිකා.** ගිලායන්ති රුජන්තීති **ගිලානා.** ගබ්භො කුච්ඡිට්ඨසත්තො එතාසන්ති **ගබ්භිනියො.** මලං පබ්බාජෙන්තීති **පබ්බජිතා,** තෙසං. යථානුරූපන්ති සම්බන්ධො. පඤ්ඤත්තානි මඤ්චපීඨානි එත්ථාති **පඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨො,** තං. අනෙකගබ්භපරිච්ඡෙදං

අනෙකපමුඛපරිච්ඡෙදං ආවසථං කත්වාති යොජනා. **තත්ථාති** ආවසථෙ. **තෙසං තෙසන්ති** අද්ධිකාදීනං. හියොසද්දස්ස අතීතානන්තරාහස්ස ච අනාගතානන්තරාහස්ස ච වාචකත්තා ඉධ අනාගතානන්තරාහවාචකොති ආහ ''ස්වෙපී''ති. කුහිං ගතා ඉති වුත්තෙති යොජනා. **''කුක්කුච්චායන්තො''**තිපදස්ස නාමධාතුං දස්සෙන්තො ආහ ''කුක්කුච්චං කරොන්තො''ති.

206. ''අද්ධයොජනං වා යොජනං වා''තිඉමිනා ''පක්කමිතු''න්තිපදස්ස කම්මං දස්සෙති. ''ගන්තු''න්තිඉමිනා කමුසද්දස්ස පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති. ''අනොදිස්සා''තිපදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙතුං ''අනුද්දිසිත්වා''ති වුත්තං. පාසං ඩෙතීති **පාසණ්ඩො,** සත්තානං චිත්තෙසු දිට්ඨිපාසං ඛිපතීති අත්ථො. අථ වා තණ්හාපාසං, දිට්ඨිපාසඤ්ච ඩෙති උඩ්ඩෙතීති **පාසණ්ඩො,** තං පාසණ්ඩං. **යාවතත්ථො පඤ්ඤත්තො හොතීති** යාවතා අත්ථො හොති, තාවතා පඤ්ඤත්තො හොතීති යොජනා. ''යාවදත්ථො''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. දකාරො පදසන්ධිකරො. **සකිං භුඤ්ජිතබ්බ**න්ති එකදිවසං සකිං භුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. තෙනාහ ''එකදිවසං භුඤ්ජිතබ්බ''න්ති.

එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. එකකුලෙන වා පඤ්ඤත්තන්ති සම්බන්ධො. භුඤ්ජිතුං න වට්ටති එකතො හුත්වා පඤ්ඤත්තත්තාති අධිප්පායො. නානාකුලෙහි පඤ්ඤත්තං පිණ්ඩන්ති යොජනා. භුඤ්ජිතුං වට්ටති නානාකුලානි එකතො අහුත්වා විසුං විසුං පඤ්ඤත්තත්තාති අධිප්පායො. යොපි පිණ්ඩො ඡිජ්ජතීති සම්බන්ධො. **උපච්ඡින්දිත්වාති** අසද්ධියාදිපාපචිත්තත්තා උපච්ඡින්දිත්වා.

208. **අනුවසිත්වාති** පුනප්පුනං වසිත්වා. අන්තරාමග්ගෙ ගච්ඡන්තත්තා ''ගච්ඡන්තො භුඤ්ජතී''ති ඉදං තාව යුත්තං හොතු, ගතට්ඨානෙ පන ගමිතත්තා කථං? පච්චුප්පන්නසමීපොපි අතීතො තෙන සඞ්ගහිතත්තා යුත්තං. ''කුතො නු ත්වං භික්ඛු ආගච්ඡසී''තිආදීසු (සං. නි. 1.130) විය. තංසමීපොපි හි තාදිසො. නානාට්ඨානෙසු නානාකුලානං සන්තකෙ පකතියා අනාපත්තිභාවතො නානාට්ඨානෙසු එකකුලස්සෙව සන්තකං සන්ධාය වුත්තං ''අනාපත්තී''ති. ආරද්ධස්ස විච්ඡෙදත්තා ''පුන එකදිවසං භුඤ්ජිතුං ලභතී''ති වුත්තං. ''ඔදිස්සා''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි භික්ඛූයෙව ගහෙතබ්බාති ආහ ''භික්ඛූනංයෙවා''ති. පඨමං.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදං

209. දුතියෙ පහීනලාභසක්කාරස්ස හෙතුං දස්සෙන්තො ආහ ''සො කිරා''තිආදි. **සොති** දෙවදත්තො. ''අහොසී''ති ච ''පාකටො ජාතො''ති ච යොජෙතබ්බො. **අජාතසත්තුනාති** අජාතස්සෙයෙව පිතුරාජස්ස සත්තුභාවතො අජාතසත්තුනා, ''මාරාපෙත්වා''තිපදෙ කාරිතකම්මං. **රාජානන්ති** බිම්බිසාරරාජං, ''මාරාපෙත්වා''තිපදෙ ධාතුකම්මං. **අභිමාරෙති** අභිනිලීයිත්වා භගවතො මාරණත්ථාය පෙසිතෙ ධනුධරෙ. **ගුළ්හපටිච්ඡන්නොති** ගුහිතො හුත්වා පටිච්ඡන්නො. **පරිකථායාති** පරිගුහනාය කථාය. ''රාජානම්පී''තිපදං ''මාරාපෙසී''තිපදෙ ධාතුකම්මං. **පවිජ්ඣීති** පවට්ටෙසි. **තතොති** තතො වුත්තතො පරං උට්ඨහිංසූති සම්බන්ධො. නගරෙ නිවසන්තීති **නාගරා. රාජාති** අජාතසත්තුරාජා. **සාසනකණ්ටක**න්තිසාසනස්ස කණ්ටකසදිසත්තා සාසනකණ්ටකං. **තතොති** නීහරතො. **උපට්ඨානම්පීති** උපට්ඨානම්පි, උපට්ඨානත්ථායපි වා. **අඤ්ඤෙපීති** රාජතො අඤ්ඤෙපි. **අස්සාති** දෙවදත්තස්ස. **කිඤ්චි** ඛාදනීයභොජනීයං ''දාතබ්බ''න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. **කිඤ්චි** වා අභිවාදනාදි ''කාතබ්බ''න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කුලෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජනස්ස හෙතුං දස්සෙන්තො ආහ ''මා මෙ''තිආදි. පොසෙන්තො හුත්වා භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො.

211. භත්තං අනධිවාසෙන්තානං කස්මා චීවරං පරිත්තං උප්පජ්ජතීති ආහ ''භත්තං අගණ්හන්තාන''න්තිආදි.

212. චීවරකාරකෙ භික්ඛූ භත්තෙන කස්මා නිමන්තෙන්තීති ආහ ''ගාමෙ''තිආදි.

215. **නානාවෙරජ්ජකෙති** එත්ථ රඤ්ඤො ඉදං **රජ්ජං,** විසදිසං රජ්ජං **විරජ්ජං,** නානප්පකාරං විරජ්ජං **නානාවිරජ්ජං**. නානාවිරජ්ජෙහි ආගතා **නානාවෙරජ්ජකා**. මජ්ඣෙ වුද්ධි හොතීති ආහ ''නානාවිධෙහි අඤ්ඤරජ්ජෙහි ආගතෙ''ති. **අඤ්ඤරජ්ජෙහීති** රාජගහතො අඤ්ඤෙහි රජ්ජෙහි. රඤ්ජිතබ්බන්ති **රඤ්ජන්ති** වුත්තෙ නිග්ගහිතස්ස අනාසනං සන්ධාය වුත්තං ''නානාවෙරඤ්ජකෙඉතිපි පාඨො''ති.

218. **ගණභොජනෙති** ගණස්ස භොජනං ගණභොජනං, ගණභොජනස්ස භොජනං ගණභොජනං, තස්මිං ගණභොජනෙ පාචිත්තියන්ති අත්ථො. ''රත්තූපරතො''තිආදීසු (දී. නි. 1.10; ම. නි. 1.293) විය එකස්ස භොජනසද්දස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. නනු උපොසථෙ විය ද්වෙ තයො ගණො නාමාති ආහ ''ඉධ ගණො නාම චත්තාරො''තිආදි. තෙන ද්වෙ තයො ගණො නාම න හොන්ති, චත්තාරො පන ආදිං කත්වා තදුත්තරි ගණො නාමාති දස්සෙති. **තං පනෙතන්ති** එත්ථ එතසද්දො වචනාලඞ්කාරො ද්වීසු සබ්බනාමෙසු පුබ්බස්සෙව යෙභුය්යෙන පධානත්තා. **පසවතීති** වඩ්ඪති, ජායතීති අත්ථො. **වෙවචනෙන වාති** ''භත්තෙන නිමන්තෙමි, භොජනෙන නිමන්තෙමී''ති පරියායෙන වා. **භාසන්තරෙන වාති** මූලභාසාතො අඤ්ඤාය භාසාය වා. එකතො නිමන්තිතා භික්ඛූති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **පමාණන්ති** කාරණං. ''චත්තාරො''ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසං කත්වා ''විහාරෙ''තිපදෙන යොජෙතබ්බං. **යීතෙසුයෙවාති** පදං නිද්ධාරණසමුදායො. එකො නිමන්තිතොති සම්බන්ධො.

චත්තාරො භික්ඛූ විඤ්ඤාපෙය්‍යුන්ති සම්බන්ධො. **පාටෙක්කන්ති** පතිඑකස්ස භාවො පාටෙක්කං, විසුන්ති අත්ථො. එකතො වා නානාතො වා විඤ්ඤාපෙය්‍යුන්ති සම්බන්ධො.

ඡවිසඞ්ඛාතතො බාහිරචම්මතො අබ්භන්තරචම්මස්ස ථූලත්තා ''මහාචම්මස්සා''ති වුත්තං. ඵාලං එතෙසං පාදානං සඤ්ජාතන්ති **ඵාලිතා,** උප්පාදෙන්තීති සම්බන්ධො. පහටමත්තෙ සතීති යොජනා. ලෙසෙන කප්පන්ති පවත්තං චිත්තං **ලෙසකප්පියං**.

සුත්තඤ්චාති සූචිපාසපවෙසනසුත්තඤ්ච. නනු විසුං චීවරදානසමයො විය චීවරකාරසමයොපි අත්ථි, කස්මා ''යදා තදා''ති වුත්තන්ති ආහ ''විසුං හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. විසුං චීවරදානසමයො විය චීවරකාරසමයො නාම යස්මා නත්ථි, තස්මා ''යදා තදා''ති මයා වුත්තන්ති අධිප්පායො. තස්මා යො භික්ඛු කරොති, තෙන භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා. **සූචිවෙධනකොති** සිබ්බනත්ථාය ද්වෙ පිලොතිකඛණ්ඩෙ සම්බන්ධිත්වා සූචියා විජ්ඣනකො. **විචාරෙතීති** පඤ්චඛණ්ඩසත්තඛණ්ඩාදිවසෙන සංවිදහති. **ඡින්දතීති** සත්ථකෙන වා හත්ථෙන වා ඡින්දති. **මොඝසුත්තන්ති** මුය්හනං මොඝො, අත්ථතො ගහෙතබ්බඡට්ටෙතබ්බට්ඨානෙ මුය්හනචිත්තං, තස්ස ඡින්දනං සුත්තන්ති මොඝසුත්තං. **ආගන්තුකපට්ටන්ති** දුපට්ටචීවරෙ මූලපට්ටස්ස උපරි ඨපිතපට්ටං. **පච්චාගතන්ති** පට්ටචීවරාදීසු ලබ්භති. **බන්ධතීති** මූලපට්ටෙන ආගන්තුකපට්ටං. බන්ධති. **අනුවාතන්ති** චීවරං අනුපරියායිත්වා වීයති බන්ධීයතීති අනුවාතං, තං ඡින්දති. **ඝට්ටෙතීති** ද්වෙ අනුවාතන්තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බජ්ඣති. **ආරොපෙතීති** චීවරස්ස උපරි ආරොපෙති. **තත්ථාති** චීවරෙ. **සුත්තං කරොතීති** සූචිපාසපවෙසනසුත්තං වට්ටෙති. **වලෙතීති** වට්ටිත්වා සුත්තවෙධනදණ්ඩකෙ ආවට්ටෙති. **පිප්ඵලිකන්ති** සත්ථකං. තඤ්හි පියම්පි ඵාලෙතීති පිප්ඵලි, සායෙව පිප්ඵලිකන්ති කත්වා පිප්ඵලිකන්ති වුච්චති, තං **නිසෙති** නිසානං කරොතීති අත්ථො. යො පන කථෙති, එතං ඨපෙත්වාති යොජනා.

අද්ධානමග්ගස්ස ද්විගාවුතත්තා ''අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගාවුතෙ''ති වුත්තං. අභිරුළ්හෙන භුඤ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **යත්ථාති** යස්මිං කාලෙ. ''සන්නිපතන්තී''ති බහුකත්තුවසෙන වුත්තං. අකුසලං පරිවජ්ජෙතීති **පරිබ්බාජකො ,** පබ්බජ්ජවෙසං වා පරිග්ගහෙත්වා වජති ගච්ඡති පවත්තතීති **පරිබ්බාජකො**. විනා භාවපච්චයෙන භාවත්ථස්ස ඤාතබ්බතො පරිබ්බාජකභාවො පරිබ්බාජකො, තං සමාපන්නොති පරිබ්බාජකසමාපන්නො. අථ වා පරිබ්බාජකෙසු සමාපන්නො පරියාපන්නොති **පරිබ්බාජකසමාපන්නො**. ''එතෙස''න්තිපදං ''යෙන කෙනචී''තිපදෙ නිද්ධාරණසමුදායො.

220. යෙපි භික්ඛූ භුඤ්ජන්තීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ''ද්වෙ තයො එකතො''තිවචනෙ. අනිමන්තිතො චතුත්ථො යස්ස චතුක්කස්සාති **අනිමන්තිතචතුත්ථං,** අනිමන්තිතෙන වා චතුත්ථං අනිමන්තිතචතුත්ථං. එසෙව නයො අඤ්ඤෙසුපි චතුත්ථෙසු. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **නිමන්තෙතීති** අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තෙති. **තෙසූති** චතූසු භික්ඛූසු. **සොති** උපාසකො. **අඤ්ඤන්ති** නාගතභික්ඛුතො අඤ්ඤං, නිමන්තිතභික්ඛුතො වා. **තඞ්ඛණප්පත්තන්ති** තස්මිං පුච්ඡනකථනක්ඛණෙ පත්තං. **හීති** විත්ථාරො. **තත්ථාති** තස්මිං ඨානෙ, ගෙහෙ වා. **තෙහීති** කරණභූතෙහි භික්ඛූහි.

සොති පිණ්ඩපාතිකො. **අනාගච්ඡන්තම්පීති** සයං න ආගච්ඡන්තම්පි. **ලච්ඡථාති** ලභිස්සථ.

සොපීති සාමණෙරොපි, න පිණ්ඩපාතිකොයෙවාති අත්ථො.

තත්ථාති ගිලානචතුත්ථෙ, තෙසු චතූසු වා. ගිලානො ඉතරෙසං පන ගණපූරකො හොතීති යොජනා.

ගණපූරකත්තාති සමයලද්ධස්ස ගණපූරකත්තා. **චතුක්කානීති** චීවරදානචතුත්ථං චීවරකාරචතුත්ථං අද්ධානගමනචතුත්ථං නාවාභිරුහනචතුත්ථං මහාසමයචතුත්ථං, සමණභත්තචතුත්ථන්ති ඡ චතුක්කානි. පුරිමෙහි මිස්සෙත්වා එකාදස චතුක්කානි වෙදිතබ්බානි. එකො පණ්ඩිතො භික්ඛු නිසින්නො හොතීති සම්බන්ධො. **තෙසූති** තීසු භික්ඛූසු, ගතෙසු ගච්ඡතීති යොජනා. භුත්වා ආගන්ත්වා ඨිතෙසුපි අනාපත්තියෙව. කස්මා සබ්බෙසං අනාපත්ති, නනු චත්තාරො භික්ඛූ එකතො ගණ්හන්තීති ආහ ''පඤ්චන්නං හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **භොජනානංයෙවාති** න යාගුඛජ්ජකඵලාඵලාදීනං. **තානි චාති** යෙහි භොජනෙහි විසඞ්කෙතං නත්ථි, තානි ච භොජනානි. **තෙහීති** චතූහි භික්ඛූහි . **තානීති** යාගුආදීනි. **ඉතීති** තස්මා අනාපත්තින්ති යොජනා.

කොචි පෙසිතො අපණ්ඩිතමනුස්සො වදතීති යොජනා. කත්තුකාමෙන පෙසිතොති සම්බන්ධො. **හත්තං ගණ්හථාති වාති** වාසද්දො ''ඔදනං ගණ්හථ, භොජනං ගණ්හථ, අන්නං ගණ්හථ, කුරං ගණ්හථා''ති වචනානිපි සඞ්ගණ්හාති. නිමන්තනං සාදියන්තීති **නෙමන්තනිකා**. පිණ්ඩපාතෙ ධුතඞ්ගෙ නියුත්තාති **පිණ්ඩපාතිකා**. පුනදිවසෙ භන්තෙති වුත්තෙති යොජනා. **හරිත්වාති** අපනෙත්වා. **තතොති** තතො වදනතො පරන්ති සම්බන්ධො. **වික්ඛෙපන්ති** විවිධං ඛෙපං. **තෙති** අසුකා ච අසුකා ච ගාමිකා. භන්තෙති වුත්තෙති යොජනා. **සොපීති** අපණ්ඩිතමනුස්සොපි, න ගාමිකායෙවාති අත්ථො. කස්මා න ලභාමි භන්තෙති වුත්තෙති යොජනා. එවං ''කථං නිමන්තෙසුං භන්තෙ''ති එත්ථාපි. **තතොති** තස්මා කාරණා. **එසාති** එසො ගාමො. **තන්ති** භුමත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං, තස්මිං ගාමෙ චරථාති හි අත්ථො. **කිං එතෙනාති** එතෙන පුථුජ්ජනෙන කිං පයොජනං. **එත්ථාති** පුථුජ්ජනෙ. මා පමජ්ජිත්ථාති වදතීති සම්බන්ධො.

දුතියදිවසෙති නිමන්තනදිවසතො දුතියදිවසෙ. **ධුරගාමෙති** පධානගාමෙ, අන්තිකගාමෙ වා. භාවො නාම කිරියත්තා එකොයෙව හොති, තස්මා කත්තාරං වා කම්මං වා සම්බන්ධං වා අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනෙන න භවිතබ්බං, තෙන වුත්තං ''න දුබ්බචෙහි භවිතබ්බ''න්ති. **තෙසූති** ගාමිකෙසු භොජෙන්තෙසූති සම්බන්ධො. **අසනසාලායන්ති** භොජනසාලායං. සා හි අසති භුඤ්ජති එත්ථාති අසනා, සලන්ති පවිසන්ති අස්සන්ති සාලා, අසනා ච සා සාලාචෙති අසනසාලාති අත්ථෙන ''අසනසාලා''ති වුච්චති.

අථ පනාති තතො අඤ්ඤථා පන. අපාදානත්ථො හි අථසද්දො. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ අන්තරවීථිආදීසූති අත්ථො. **පටිකච්චෙවාති** පඨමං කත්වා එව. භික්ඛූසු ගාමතො අනික්ඛන්තෙසු පගෙවාති වුත්තං හොති. **න වට්ටතීති** ''භත්තං ගණ්හථා''ති පහිණත්තා න වට්ටති. යෙ පන මනුස්සා භොජෙන්තීති සම්බන්ධො. **නිවත්තථාති වුත්තපදෙති** ''නිවත්තථා''ති වුත්තෙ කිරියාපදෙ. **යස්ස කස්සචි හොතීති** යස්ස කස්සචි අත්ථාය හොතීති යොජනා. **නිවත්තිතුං වට්ටතීති** ''භත්තං ගණ්හථා''ති අවුත්තත්තා නිවත්තිතුං වට්ටති. **සම්බන්ධං කත්වාති** ''නිවත්තථ භන්තෙ''ති භන්තෙසද්දෙන අබ්‍යවහිතං කත්වා. **නිසීදථ භන්තෙ, භත්තං ගණ්හථාති** භන්තෙසද්දෙන බ්‍යවහිතං කත්වා වුත්තෙ ''නිසීදථා''තිපදෙ නිසීදිතුං වට්ටති. අථ භන්තෙසද්දෙන බ්‍යවහිතං අකත්වා ''නිසීදථ, භත්තං ගණ්හථා''ති සම්බන්ධං කත්වා වුත්තෙ නිසීදිතුං වට්ටති. ඉච්චෙතං නයං අතිදිසති ''එසෙව නයො''තිඉමිනාති. දුතියං.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං

221. තතියෙ ''න බො...පෙ.... කරොන්තී''තිපාඨස්ස අත්ථසම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙන නියාමෙනා''තිආදි. තත්ථ ''යෙන නියාමෙනා''තිඉමිනා ''යථයිමෙ මනුස්සා''ති එත්ථ යථාසද්දස්ස යංසද්දත්ථභාවං දස්සෙති. **තෙනාති** තෙන නියාමෙන. ඉමිනා යථාසද්දස්ස නියමනිද්දිට්ඨභාවං දස්සෙති. ''ඤායතී''තිඉමිනා කිරියාපාඨසෙසං දස්සෙති. ''සාසනං වා දානං වා''තිපදෙහි ඉදංසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. **බුද්ධප්පමුඛෙ සඞ්ඝෙති** සම්පදානත්ථෙ චෙතානි භුම්මවචනානි, බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානං වාති අත්ථො. ''පරිත්ත''න්තිඉමිනා ඔරකසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''ලාමක''න්තිඉමිනා පරිත්තසද්දස්ස පරිචාරත්ථං නිවත්තෙති. කිරො එව පතිභාවෙ නියුත්තො **කිරපතිකොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කිරපතිකොති එත්ථා''ති ආදි. **සොති** කිරපතිකො. කම්මං කාරෙතීති සම්බන්ධො. **උපචාරවසෙනාති** වොහාරවසෙන, උපලක්ඛණවසෙන, පධානවසෙන වාති අත්ථො. න කෙවලං බදරායෙව, අඤ්ඤෙපි පන බහු ඛාදනීයභොජනීයා පටියත්තාති අධිප්පායො. බදරෙන මිස්සො **බදරමිස්සො,** බදරසාළවොති ආහ ''බදරසාළවෙනා''ති. බදරචුණ්ණෙන මිස්සො මධුසක්ඛරාදි **''බදරසාළවො''**ති වුච්චති.

222. උද්ධං සූරො උග්ගතො අස්මිං කාලෙති **උස්සූරොති** වුත්තෙ අතිදිවාකාලොති ආහ ''අතිදිවා''ති.

226. අයං භත්තවිකප්පනා නාම වට්ටතීති යොජනා. **පඤ්චසු සහධම්මිකෙසූති** නිද්ධාරණසමුදායො, ඉත්ථන්නාමස්සාති සම්බන්ධො. යදි පන සම්මුඛාපි විකප්පිතුං වට්ටති, තදා අත්තනා සහ ඨිතස්ස භගවතො කස්මා න විකප්පෙතීති ආහ ''සා චාය''න්තිආදි. සා අයං විකප්පනා සඞ්ගහිතාති සම්බන්ධො. කස්මා භගවතො විකප්පෙතුං න වට්ටතීති ආහ ''භගවති හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. සඞ්ඝෙන කතන්ති සම්බන්ධො.

229. ''ද්වෙ තයො නිමන්තනෙ''තිපදානි ලිඞ්ගවිපල්ලාසානීති ආහ ''ද්වෙ තීණි නිමන්තනානී''ති. නිමන්තිතබ්බො එතෙහීති **නිමන්තනානි** භොජනානි භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. ද්වෙ තීණි කුලානි ආකිරන්තීති යොජනා. **සූපබ්‍යඤ්ජනන්ති** සූපො ච බ්‍යඤ්ජනඤ්ච සූපබ්‍යඤ්ජනං. **අනාපත්ති** එකතො මිස්සිතත්තාති අධිප්පායො. **මූලනිමන්තනන්ති** පඨමනිමන්තනං භොජනං. **අන්තොති** හෙට්ඨා. **එකම්පි කබළන්ති** එකම්පි ආලොපං. **යථා තථා වාති** යෙන වා තෙන වා ආකාරෙන. **තත්ථාති** තස්මිං භොජනෙ. **රසං වාති** ඛීරතො අඤ්ඤං රසං වා. යෙන ඛීරරසෙන අජ්ඣොත්ථතං භත්තං එකරසං හොති, තං ඛීරං වා තං රසං වා ආකිරන්තීති යොජනා. යංසද්දො හි උත්තරවාක්‍යෙ ඨිතො පුබ්බවාක්‍යෙ තංසද්දං අවගමයති. ඛීරෙන සංසට්ඨං භත්තං **ඛීරභත්තං**. එවං රසභත්තං. **අඤ්ඤෙපීති** ඛීරභත්තරසභත්තදායකතො අඤ්ඤෙපි. **අනාපත්ති** භත්තෙන අමිස්සිතත්තාති අධිප්පායො. ''භුඤ්ජන්තෙනා''තිපදං ''භුඤ්ජිතු''න්තිපදෙ භාවකත්තා. **සප්පිපායාසෙපීති** සප්පිනා ච පායාසෙන ච කතෙ භත්තෙපි.

තස්සාති මහාඋපාසකස්ස. ආපත්තීති ච වට්ටතීති ච ද්වින්නං අට්ඨකථාවාදානං යුත්තභාවං මහාපච්චරිවාදෙන දස්සෙතුං වුත්තං ''මහාපච්චරිය''න්තිආදි. ද්වෙ අට්ඨකථාවාදා හි සන්ධායභාසිතමත්තමෙව විසෙසා, අත්ථතො පන එකා. මහාපච්චරියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එකොවාති** කුම්භියා එකොව. **පරම්පරභොජනන්ති** පරස්ස පරස්ස භොජනං. **නිමන්තිතම්හාති** අහං නිමන්තිතො අම්හි නනූති අත්ථො. **ආපුච්ඡිත්වාපීති** මහාඋපාසකං ආපුච්ඡිත්වාපි.

සොති අනුමොදකො භික්ඛු. **තන්ති** භික්ඛුං. **අඤ්ඤොති** අඤ්ඤතරො. **කින්ති** කස්මා. **නිමන්තිතත්තාති** නිමන්තිතභාවතො.

සකලෙන ගාමෙන නිමන්තිතොපි එකතො හුත්වාව නිමන්තිතස්ස කප්පති, න විසුං විසුන්ති ආහ ''එකතො හුත්වා''ති. **පූගෙපීති** සමාදපෙත්වා පුඤ්ඤං කරොන්තානං සමූහෙපි. ''නිමන්තියමානො''තිපදස්ස නිමන්තනාකාරං

දස්සෙන්තො ආහ ''හත්ථං ගණ්හා''ති. **යදග්ගෙනාති** යං අග්ගෙන යෙන කොට්ඨාසෙනාති අත්ථො. ද්වීසු ථෙරවාදෙසු මහාසුමත්ථෙරවාදොව යුත්තොති සො පච්ඡා වුත්තොති. තතියං.

4. කාණමාතාසික්ඛාපදං

230. චතුත්ථෙ ''නකුලමාතාති''ආදීසු (අ. නි. 1.266; අ. නි. අට්ඨ. 1.1.266) නකුලස්ස භගවතො මාතා **නකුලමාතාති** ච නකුලඤ්ච භගවතො තං මාතා චාති නකුලමාතාති ච අත්ථො සම්භවති, ''උත්තරමාතාති''ආදීසු උත්තරාය මාතා **උත්තරමාතාති** අත්ථොයෙව සම්භවති. තෙසු ''උත්තරමාතා''තිපදස්සෙව ''කාණමාතා''තිපදස්ස කාණාය මාතා **කාණමාතාති** අත්ථොයෙව සම්භවතීති ආහ ''කාණාය මාතා''ති. තස්සා ධීතුයා ''කාණා''තිනාමෙන විස්සුතභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''සා කිරා''තිආදි. **සාති** දාරිකා විස්සුතා අහොසීති සම්බන්ධො. **අස්සාති** මහාඋපාසිකාය. **යෙ යෙති** පුරිසා. ''රාගෙන කාණා හොන්ති''තිඉමිනා කණන්ති නිමීලන්ති රාගෙන පුරිසා එතායාති **කාණාති** අත්ථං දස්සෙති. **තස්සාති** කාණාය. **ආගතන්ති** එත්ථ භාවත්ථෙ තොති ආහ ''ආගමන''න්ති. **අධිප්පායොති** ''කිස්මිං විය''තිපදස්ස, කාණමාතාය වා අධිප්පායො . **රිත්තාති** තුච්ඡා, සුඤ්ඤාති අත්ථො. ''අස්මිං ගමනෙ''තිඉමිනා බාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. ''අරියසාවිකා''තිආදිනා අරියානං භික්ඛූහි අපටිවිභත්තභොගං දස්සෙති. න කෙවලං කිඤ්චි පරික්ඛයං අගමාසි, අථ ඛො සබ්බන්ති ආහ ''සබ්බං පරික්ඛයං අගමාසී''ති. **කාණාපීති** පිසද්දො න කෙවලං මාතායෙව මග්ගඵලභාගිනී අහොසි, අථ ඛො කාණාපි සොතාපන්නා අහොසීති දස්සෙති. **සොපි පුරිසොති** කාණාය පතිභූතො සොපි පුරිසො. **පකතිට්ඨානෙයෙවාති** ජෙට්ඨකපජාපතිට්ඨානෙයෙව.

231. **ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මින්ති** ඉමස්මිං පුබ්බවත්ථුස්මිං. **එතන්ති** පාථෙය්‍යවත්ථුං. **අරියසාවකත්තාති** අරියභූතස්ස සාවකස්ස භාවතො, අරියස්ස වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකභාවතො.

233. පහෙණකපණ්ණාකාරසද්දානං අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනත්තා වුත්තං ''පහෙණකත්ථායාති පණ්ණාකාරත්ථායා''ති. **ඉධාති** ''පූවෙහි වා''තිපදෙ, සික්ඛාපදෙ වා. **බද්ධසත්තූති** මධුසක්ඛරාදීහි මිස්සෙත්වා බද්ධසත්තු. **ථූපීකතන්ති** ථූපීකතං කත්වා.

''ද්වත්තිපත්තපූරෙ''තිපදස්ස විසෙසනුත්තරභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''පූරෙ පත්තෙ''ති. ද්වෙ වා තයො වා පත්තාති **ද්වත්තිපත්තා,** වාසද්දත්ථෙ සඞ්ඛ්‍යොභයබාහිරත්ථසමාසො, තිසද්දපරත්තා ද්විස්ස ච අකාරො හොති, ද්වත්තිපත්තා ච තෙ පූරා චාති **ද්වත්තිපත්තපූරා,** තෙ ද්වත්තිපත්තපූරෙ ගහෙත්වාති යොජනා. ''ආචික්ඛිතබ්බ''න්ති වුත්තවචනස්ස ආචික්ඛනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''අත්‍ර මයා''තිආදි. **තෙනාපීති** දුතියෙනාපි. පඨමභික්ඛු එකං ගහෙත්වා දුතියභික්ඛුස්ස ආරොචනඤ්ච දුතියභික්ඛු එකං ගහෙත්වා තතියභික්ඛුස්ස ආරොචනඤ්ච අතිදිසන්තො ආහ ''යෙනා''තිආදි. තත්ථ **යෙනාති** පඨමභික්ඛුනා. පටික්කමන්ති භුඤ්ජිත්වා එත්ථාති **පටික්කමනන්ති** වුත්තෙ අසනසාලාව ගහෙතබ්බාති ආහ ''අසනසාල''න්ති. **යත්ථාති** යස්සං අසනසාලායං. මුඛොලොකනං න වට්ටතීති ආහ ''අත්තනො''තිආදි. **අඤ්ඤත්ථාති** පටික්කමනතො අඤ්ඤත්ථ. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස.

''සංවිභජිතබ්බ''න්ති වුත්තවචනස්ස සංවිභජනාකාරං දස්සෙතුං වුත්තං ''සචෙ තයො''තිආදි. **යථාමිත්තන්ති** යස්ස යස්ස මිත්තස්ස. **අකාමාති** න කාමෙන. කාරණත්ථෙ චෙතං නිස්සක්කවචනං.

235. **අන්තරාමග්ගෙති** මග්ගස්ස අන්තරො අන්තරාමග්ගො, සුබුච්චාරණත්ථං මජ්ඣෙ දීඝො, තස්මිං. බහුම්පි දෙන්තානං එතෙසං ඤාතකපවාරිතානං බහුම්පි පටිග්ගණ්හන්තස්සාති යොජනා. අට්ඨකථාසු පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. අට්ඨකථානං වචනං පාළියා න සමෙතීති. චතුත්ථං.

5. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදං

236. පඤ්චමෙ **පවාරිතාති** එත්ථ වස්සංවුත්ථපවාරණා, පච්චයපවාරණා, පටික්ඛෙපපවාරණා, යාවදත්ථපවාරණා චාති චතුබ්බිධාසු පවාරණාසු යාවදත්ථපවාරණා ච පටික්ඛෙපපවාරණා චාති ද්වෙ පවාරණා අධිප්පෙතාති දස්සෙන්තො ආහ ''බ්‍රාහ්මණෙනා''තිආදි. බ්‍රාහ්මණෙන පවාරිතාති සම්බන්ධො. **සයන්ති** තතියන්තනිපාතො ''පවාරිතා''තිපදෙන සම්බන්ධො. චසද්දො අඤ්ඤත්ථ යොජෙතබ්බො යාවදත්ථපවාරණාය ච පටික්ඛෙපපවාරණාය චාති. පටිමුඛං අත්තනො ගෙහං විසන්ති පවිසන්තීති **පටිවිස්සකාති** වුත්තෙ ආසන්නගෙහවාසිකා ගහෙතබ්බාති ආහ ''සාමන්තඝරවාසිකෙ''ති.

237. උද්ධඞ්ගමො රවො **ඔරවො,** සොයෙව සද්දො **ඔරවසද්දො,** කාකානං ඔරවසද්දො **කකොරවසද්දොති** දස්සෙන්තො ආහ ''කාකාන''න්තිආදි.

239. තවන්තුපච්චයස්ස අතීතත්ථභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''තත්ථ වා''තිආදි. **තත්ථාති** ''භුත්තවා''තිපදෙ. යස්මා යෙන භික්ඛුනා අජ්ඣොහරිතං හොති, තස්මා සො ''භුත්තාවී''ති සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතීති යොජනා. **සඞ්ඛාදිත්වාති** දන්තෙහි

චුණ්ණං කත්වා. **තෙනාති** තෙන හෙතුනා. **අස්සාති** ‘‘භුත්තාවී’’තිපදස්ස. පවාරෙති පටික්ඛිපතීති **පවාරිතො** භික්ඛූති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කතපවාරණො’’ති. **සොපි වාති** සො පටික්ඛෙපො ච හොතීති සම්බන්ධො. **අස්සාති** ‘‘පවාරිතො’’තිපදස්ස. **තත්ථාති** ‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’තිආදිවචනෙ. යස්මා භුත්තාවීතිපි සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, තස්මා න පස්සාමාති යොජනා. ‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’ති පදභාජනියා ‘‘භුත්තාවී’’ති මාතිකාපදස්ස අසංසන්දනභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘අසනං පඤ්ඤායතීති ඉමිනා’’තිආදි. **යඤ්චාති** යඤ්ච භොජනං. **දිරත්තාදීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන පඤ්චාදිවචනං සඞ්ගණ්හාති. **එතන්ති** ‘‘භුත්තාවී’’තිපදං.

‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’තිආදීසු විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. ‘‘පඤ්ඤායතී’’ති එත්ථ ඤාධාතුයා ඛායනත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘දිස්සතී’’ති. ‘‘හත්ථපාසෙ’’තිපදස්ස ද්වාදසහත්ථප්පමාණො හත්ථපාසො නාධිප්පෙතොති ආහ ‘‘අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථප්පමාණෙ’’ති. වාචාය අභිහරණං නාධිප්පෙතං. තෙනාහ ‘‘කායෙනා’’ති. **අභිහරතීති** අභිමුඛං හරති. **තන්ති** භොජනං. **එතන්ති** පඤ්චඞ්ගභාවං, ‘‘පඤ්චහි…පෙ.… පඤ්ඤායතී’’ති වචනං වා.

තත්‍රාති ‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’තිආදිවචනෙ. **අස්නාතීති** කීයාදිගණත්තා, තස්ස ච එකක්ඛරධාතුත්තා සකාරනකාරානං සංයොගො දට්ඨබ්බො. **තන්ති** භොජනං. උන්දති පසවති භුඤ්ජන්තානං ආයුබලං ජනෙතීති **ඔදනො**. යවාදයො පූතිං කත්වා කතත්තා කුච්ඡිතෙන මසීයති ආමසීයතීති **කුමාසො**. සවති සමවායො හුත්වා භවතීති **සත්තු**. බ්‍යඤ්ජනත්ථාය මාරෙතබ්බොති **මච්ඡො**. මානීයති භුඤ්ජන්තෙහීති **මංසං. තත්ථාති** ඔදනාදීසු පඤ්චසු භොජනෙසු. සාරො අස්සත්ථී අඤ්ඤෙසං ධඤ්ඤානන්ති **සාලි**. වහති භුඤ්ජන්තානං ජීවිතන්ති **වීහි**. යවති අමිස්සිතොපි මිස්සිතො විය භවතීති **යවො**. ගුධති පරිවෙඨති මිලක්ඛභොජනත්තාති **ගොධුමො**. සොභනසීසත්තා කමනීයභාවං ගච්ඡතීති **කඞ්ගු**. මහන්තසීසත්තා, මධුරරසනාළත්තා ච වරීයති පත්ථීයති ජනෙහීති **වරකො**. කොරං රුධිරං දූසති භුඤ්ජන්තානන්ති **කුද්‍රූසකො**. නිබ්බත්තො ඔදනො නාමාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** සත්තසු ධඤ්ඤෙසු. **සාලීතීති** එත්ථ ඉතිසද්දො නාමපරියායො. සාලි නාමාති අත්ථො. එසෙව නයො ‘‘වීහීතී’’තිආදීසුපි.

එත්ථාති තිණධඤ්ඤජාතීසු. නීවාරො සාලියා අනුලොමො, වරකචොරකො වරකස්ස අනුලොමො. **අම්බිලපායාසාදීසූති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ඛීරභත්තාදයො සඞ්ගණ්හන්ති. **ඔධීති** අවධි, මරියාදොති අත්ථො. සො හි අවහීයති වජ්ජීයති අස්මාති ඔධීති වුච්චති.

යොපි පායාසො වා යාපි අම්බිලයාගු වා ඔධිං න දස්සෙති, සො පවාරණං න ජනෙතීති යොජනා. පයෙන ඛීරෙන කතත්තා **පායාසො**. පාතබ්බස්ස, අසිතබ්බස්ස වාති ද්වින්නං බ්‍යුප්පත්තිනිමිත්තානං සම්භවතො වා **පායාසොති** වුච්චති. **උද්ධනතොති** චුල්ලිතො. සා හි උපරි ඨියන්ති ඨපියන්ති ථාලාදයො එත්ථාති උද්ධනන්ති වුච්චති. **ආවජ්ජිත්වාති** පරිණාමෙත්වා. **සනභාවන්ති** කඨිනභාවං. එත්ථාපි වාක්‍යෙ ‘‘යො සො’’ති පදානි යොජෙතබ්බානි. **පුබ්බෙති** අබ්භුණ්හකාලෙ. **නිමන්තනෙති** නිමන්තනට්ඨානෙ. හත්තෙ ආකිරිත්වා දෙන්තීති සම්බන්ධො. යාපනං ගච්ඡති ඉමායාති **යාගු**. කිඤ්චාපි තනුකා හොති, තථාපීති යොජනා. **උදකාදීසූති**ආදිසද්දෙන කිඤ්ජිකඛීරාදයො සඞ්ගය්හන්ති. යාගුසඞ්ගහමෙව ගච්ඡති, කස්මා? උදකාදීනං පක්කුථිතත්තාති අධිප්පායො. **තස්මිං වාති** සහත්තෙ, පක්කුථිතඋදකාදිකෙ වා. **අඤ්ඤස්මිං වාති** පක්කුථිතඋදකාදිතො අඤ්ඤස්මිං උදකාදිකෙ වා. **යත්ථ** යස්මිං උදකාදිකෙ පක්ඛිපන්ති, තං පවාරණං ජනෙතීති යොජනා.

සුද්ධරසකොති මච්ඡමංසඛණ්ඩන්හාරුහි අමිස්සො සුද්ධො මච්ඡාදිරසකො. **රසකයාගූති** රසකභූතා ද්‍රවභූතා යාගු. **සනයාගූති** කඨිනයාගු. **එත්ථාති** සනයාගුයං. **පුප්ඵිඅත්ථායාති** පුප්ඵං චුල්ලං ඉමස්ස ඛජ්ජකස්සාති පුප්ඵී, පුප්ඵිනො අත්ථො පයොජනං පුප්ඵිඅත්ථො, තදත්ථාය කතන්ති සම්බන්ධො. **තෙ තණ්ඩුලෙති** තෙ සෙදිතතණ්ඩුලෙ. අචුණ්ණත්තා නෙව සත්තුසඞ්ඛ්‍යං, අපක්කත්තා න භත්තසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති. **තෙහීති** සෙදිතතණ්ඩුලෙහි. තෙ තණ්ඩුලෙ පචන්ති, කරොන්තීති සම්බන්ධො.

‘‘යවෙහී’’ති බහුවචනෙන සත්ත ධඤ්ඤානිපි ගහිතානි. එස නයො සාලිවීහියවෙහීති එත්ථාපි. **ථුසෙති** ධඤ්ඤතචෙ. **පලාපෙත්වාති** පටික්කමාපෙත්වා . **තන්ති** චුණ්ණං ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **ඛරපාකභජ්ජිතානන්ති** ඛරො පාකො ඛරපාකො, ඛරපාකෙන භජ්ජිතා ඛරපාකභජ්ජිතා, තෙසං. න පවාරෙන්ති අසත්තුසඞ්ගහත්තාති අධිප්පායො. **කුණ්ඩකම්පීති** කණම්පි. පවාරෙති සත්තුසඞ්ගහත්තාති අධිප්පායො. **තෙහීති** ලාජෙහි. **සුද්ධඛජ්ජකන්ති** පිට්ඨෙහි අමිස්සිතං සුද්ධං එලාළුලාදිඛජ්ජකං. යාගුං පිවන්තස්ස දෙන්තීති යොජනා. **තානීති** ද්වෙ මච්ඡමංසඛණ්ඩානි. න පවාරෙති ද්වින්නං මච්ඡමංසඛණ්ඩානං අබාධිතත්තාති අධිප්පායො. **තතොති** ද්වෙමච්ඡමංසඛණ්ඩතො නීහරිත්වා එකන්ති සම්බන්ධො, තෙසු වා. **සොති** ඛාදකො භික්ඛු. **අඤ්ඤන්ති** ද්වීහි මච්ඡමංසඛණ්ඩෙහි අඤ්ඤං පවාරණපහොනකං භොජනං.

අවත්ථුතායාති පවාරණාය අවත්ථුභාවතො. තං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘යං හී’’ති. **හිසද්දො** විත්ථාරජොතකො. **යන්ති** මංසං. **ඉදං පනාති** ඉදං මංසං පන. පටික්ඛිත්තමංසං කප්පියභාවතො අපටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතත්තා පටික්ඛිත්තම්පි මංසභාවං න ජහාති. නනු බාදිතමංසං පන අකප්පියභාවතො පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතත්තා බාදියමානම්පි මංසභාවං ජහාතීති ආහ ‘‘යං පනා’’තිආදි. කුලදූසකකම්මඤ්ච වෙජ්ජකම්මඤ්ච

උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනඤ්ච සාදිතරූපියඤ්ච **කුල…පෙ…. රූපියානි,** තානි ආදීනි යෙසං කුහනාදීනන්ති **කුල… පෙ…. රූපියාදයො,** තෙහි. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු වාරෙසු.

එවන්තිආදි නිගමනනිදස්සනං. **තන්ති** භොජනං. **යථාති** යෙනාකාරෙන. යෙන අජ්ඣොහටං හොති, සො පටික්ඛිපති පවාරෙතීති යොජනා. **කත්ථචීති** කිස්මිඤ්චි පත්තාදිකෙ. **තස්මිං චෙ අන්තරෙති** තස්මිං ඛණෙ චෙ. **අඤ්ඤත්‍රාති** අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ. පත්තෙ විජ්ජමානභොජනං අනජ්ඣොහරිතුකාමො හොති යථා, එවන්ති යොජනා. **හීති** සච්චං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පදෙසු. **තත්ථාති** කුරුන්දියං. **ආනිසදස්සාති** ආගම්ම නිසීදති එතෙනාති ආනිසදො, තස්ස පච්ඡිමන්තතොති සම්බන්ධො. **පණ්හිඅන්තතොති** පසති ඨිතකාලෙ වා ගමනකාලෙ වා භූමිං ඵුසතීති පණ්හී, තස්ස අන්තතො. ''දායකස්සා''තිපදං ''පසාරිතහත්ථ''න්ති පදෙන ච ''අඞ්ග''න්ති පදෙන ච අවයවීසම්බන්ධො. **හත්ථපාසොති** හත්ථස්ස පාසො සමීපො හත්ථපාසො, හත්ථො පසති ඵුසති අස්මිං ඨානෙති වා **හත්ථපාසො,** අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථො පදෙසො. **තස්මින්ති** හත්ථපාසෙ.

උපනාමෙතීති සමීපං නාමෙති. **අනන්තරනිසින්නොපීති** හත්ථපාසං අවිජහිත්වා අනන්තරෙ ඨානෙ නිසින්නොපි භික්ඛු වදතීති යොජනා. **හත්තපච්ඡින්ති** හත්තෙන පක්ඛිත්තං පච්ඡිං. **ඊසකන්ති** භාවනපුංසකං. උද්ධරිත්වා වා අපනාමෙත්වා වාති සම්බන්ධිතබ්බං. **දූරෙති** නවාසනෙ. **ඉතොති** පත්තතො. ගතො දූතොති සම්බන්ධො.

පරිවෙසනායාති පරිවෙසනත්ථාය, භත්තග්ගෙ වා. **තත්‍රාති** අස්මිං පරිවෙසනෙ. **තන්ති** භත්තපච්ඡිං. **ඵුට්ඨමත්තාවාති** ඵුසියමත්තාව. කටච්ඡුනා උද්ධටභත්තෙ පන පවාරණා හොතීති යොජනා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තස්සාති** පරිවෙසකස්ස. **අභිහටෙ පටික්ඛිත්තත්තාති** අභිහටස්ස භත්තස්ස පටික්ඛිත්තභාවතො.

''කායෙන වාචාය වා පටික්ඛිපන්තස්ස පවාරණා හොතී''ති සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. **තත්ථාති** තෙසු කායවාචාපටික්ඛෙපෙසු. **මච්ඡිකබීජනින්ති** මක්ඛිකානං උත්තාසනිං බීජනිං. ඛකාරස්ස හි ඡකාරං කත්වා ''මච්ඡිකා''ති වුච්චති ''සච්ඡිකත්වා''තිආදීසු විය (අ. නි. 3.103). එත්ථ හි ''සක්ඛිකත්වා''ති වත්තබ්බෙ ඛකාරස්ස ඡකාරො හොති.

එකො වදතීති සම්බන්ධො. **අපනෙත්වාති** පත්තතො අපනෙත්වා. **එත්ථාති** වචනෙ. **කථන්ති** කෙනාකාරෙන හොතීති යොජනා. **වදන්තස්ස නාමාති** එත්ථ නාමසද්දො ගරහත්ථො ''අත්ථී''තිපදෙන යොජෙතබ්බො. **අත්ථි නාමාති** අත්ථො. **ඉතොපීති** පත්තතොපි. **තත්‍රාපීති** තස්මිං වචනෙපි.

සමංසකන්ති මංසෙන සහ පවත්තං. **රසන්ති** ද්‍රවං. **තන්ති** වචනං. පටික්ඛිපතො හොති. කස්මා? මච්ඡො ච රසො ච මච්ඡෙන මිස්සො රසො වාති අත්ථස්ස සම්භවතො. **ඉදන්ති** වත්ථුං. **මංසං විසුං කත්වාති** ''මංසස්ස රසං මංසරස''න්ති මංසපදත්ථස්ස පධානභාවං අකත්වා, රසපදත්ථස්සෙව පධානභාවං කත්වාති අත්ථො.

ආපුච්ඡන්තන්ති ''මංසරසං ගණ්හථා''ති ආපුච්ඡන්තං. **තන්ති** මංසං. **කරම්බකොති** මිස්සකාධිවචනමෙතං. යඤ්හි අඤ්ඤෙන අඤ්ඤෙන මිස්සෙත්වා කරොන්ති, සො ''කරම්බකො''ති වුච්චති. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො – කරොති සමූහං අවයවින්ති **කරො,** කරීයති වා සමූහෙන අවයවිනාති **කරො,** අවයවො, තං වකති ආදදාතීති **කරම්බකො,** සමූහො. ''කදම්බකො''තිපි පාඨො, සොපි යුත්තොයෙව අනුමතත්තා පණ්ඩිතෙහි. අභිධානෙපි එවමෙව අත්ථි. අත්ථො පන අඤ්ඤථා චින්තෙතබ්බො. ඉමස්මිං වා අත්ථෙ රකාරස්ස දකාරො කාතබ්බො. මංසෙන මිස්සො, ලක්ඛිතො වා කරම්බකො **මංසකරම්බකො. න පවාරෙතීති** යෙසං කෙසඤ්චි මිස්සකත්තා න පවාරෙති. **පවාරෙතීති** මංසෙන මිස්සිතත්තා පවාරෙති.

යො පන පටික්ඛිපති, සො පවාරිතොව හොතීති යොජනා. **නිමන්තනෙති** නිමන්තනට්ඨානෙ. **හීති** සච්චං. **තත්ථාති** කුරුන්දියං. **යෙනාති** යෙන භත්තෙන. **එත්ථාති** ''යාගුං ගණ්හථා''තිආදිවචනෙ. **අධිප්පායොති** අට්ඨකථාචරියානං අධිප්පායො. **එත්ථාති** ''යාගුමිස්සකං ගණ්හථා''තිආදිවචනෙ. **දුද්දසන්ති** දුක්කරං දස්සනං. **ඉදඤ්චාති** ''මිස්සකං ගණ්හථා''තිවචනඤ්ච. **න සමානෙතබ්බන්ති** සමං න ආනෙතබ්බං, සමානං වා න කාතබ්බං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ඉදං පනාති** මිස්සකං පන. **එත්ථාති** මිස්සකෙ. **විසුං කත්වාති** රසඛීරසප්පිනි ආවෙණිං කත්වා. **තන්ති** රසාදිං.

කද්දීයති මද්දීයතීති **කද්දමො.** උන්දති පසවතී වඩ්ඪතීති **උදකං.** උන්දති වා ක්ලෙදනං කරොතීති **උදකං,** නිලීනෙ සත්තෙ ගුපති රක්ඛතීති **ගුම්බො,** ගුහති සංවරතීති වා **ගුම්බො. අනුපරියායන්තෙනාති** අනුක්කමෙන පරිවත්තිත්වා ආයන්තෙන. **තන්ති** නාවං වා සෙතුං වා. **මජ්ඣන්හිකන්ති** අහස්ස මජ්ඣං මජ්ඣන්හං, අහසද්දස්ස න්හාදෙසො, මජ්ඣන්හං එව මජ්ඣන්හිකං. පොත්ථකෙසු පන මජ්ඣන්තිකන්ති පාඨො අත්ථි, සො අපාඨොයෙව. යො ඨිතො පවාරෙති, තෙන ඨිතෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා. **ආනිසදන්ති** පීඨෙ ඵුට්ඨආනිසදමංසං. **අචාලෙත්වාති** අචාවෙත්වා. අයමෙව වා පාඨො. උපරි ච පස්සෙසු ච අමොචෙත්වාති වුත්තං හොති. අදින්නාදානෙ විය ඨානාචාවනං න වෙදිතබ්බං. **සංසරිතුන්ති** සංසබ්බිතුං. **නන්ති** භික්ඛුං.

අතිරෙකං රිචති ගච්ඡතීති **අතිරිත්තං,** න අතිරිත්තං **අනතිරිත්ත**න්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''න අතිරිත්ත''න්ති. ''අධික''න්තිඉමිනා අතිරිත්තසද්දස්ස අතිසුඤ්ඤත්ථං නිවත්තෙති. අධි හුත්වා එති පවත්තතීති **අධිකං. තං පනාති** අනතිරිත්තං පන හොතීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ''අකප්පියකත''න්තිආදිවචනෙ. විත්ථාරො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තත්ථාති** අතිරිත්තං කාතබ්බෙසු වත්ථූසු. යං ඵලං වා යං කන්දමූලාදි වා අකතන්ති යොජනා. **අකප්පියභොජනං වාති** කුලදූසකකම්මාදීහි නිබ්බත්තං අකප්පියභොජනං වා අත්ථීති සම්බන්ධො. **යොති** විනයධරො භික්ඛු. තෙන කතන්ති යොජනා. ''භුත්තාවිනා පවාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත''න්තිවචනතො භුත්තාවිනා අපවාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත්තබ්බන්ති සිද්ධං. තස්මා පාතො අද්ධානං ගච්ඡන්තෙසු ද්වීසු එකො පවාරිතො, තස්ස ඉතරො පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධං භික්ඛං අත්තනා අභුත්වාපි ''අලමෙතං සබ්බ''න්ති කාතුං ලභති එව. **යන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. ''තදුභයම්පී''තිඉමිනා අතිරිත්තඤ්ච අතිරිත්තඤ්ච **අතිරිත්තං,** න අතිරිත්තං **අනතිරිත්ත**න්ති අත්ථං දස්සෙති.

තස්සෙවාති අනතිරිත්තස්සෙව. **එත්ථාති** අනතිරිත්තෙ, ''කප්පියකත''න්ති ආදීසු සත්තසු විනයකම්මාකාරෙසු වා. **අනන්තරෙති** විනයධරස්ස අනන්තරෙ ආසනෙ. පත්තතො නීහරිත්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථෙවාති** භුඤ්ජනට්ඨානෙයෙව. **තස්සාති** නිසින්නස්ස. **තෙනාති** හත්ථං ආනෙන්තෙන භික්ඛුනා භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා. ''නිසින්නෙන භික්ඛුනා''ති කාරිතකම්මං ආනෙතබ්බං. කස්මා ''හත්ථං ධොවිත්වා''ති වුත්තන්ති පුච්ඡන්තො ආහ ''කස්මා''ති. **හීති** කාරණං. යස්මා අකප්පියං හොති, තස්මා හත්ථං ධොවිත්වාති මයා වුත්තන්ති අධිප්පායො. **තස්සාති** හත්ථං ආනෙන්තස්ස. **යෙනාති** විනයධරෙන. පුන **යෙනාති** එවමෙව. **යඤ්චාති** ඛාදනීයභොජනීයඤ්ච. යෙන විනයධරෙන පඨමං අකතං, තෙනෙව කත්තබ්බං. යඤ්ච ඛාදනීයභොජනීයං පඨමං අකතං, තඤ්ඤෙව කත්තබ්බන්ති වුත්තං හොති . **තත්ථාති** පඨමභාජනෙ. **හීති** සච්චං. පඨමභාජනං සුද්ධං ධොවිත්වා කතම්පි නිද්දොසමෙව. **තෙන භික්ඛුනාති** පවාරිතෙන භික්ඛුනා.

කුණ්ඩෙපීති උක්ඛලියම්පි. සා හි කුඩති ඔදනාදිං දාහං කරොතීති කුණ්ඩොති වුච්චති. **තන්ති** අතිරිත්තකතං ඛාදනීයභොජනීයං. **යෙන පනාති** විනයධරෙන පන. භික්ඛුං නිසීදාපෙන්තීති සම්බන්ධො. **මඞ්ගලනිමන්තනෙති** මඞ්ගලත්ථාය නිමන්තනට්ඨානෙ. **තත්ථාති** මඞ්ගලනිමන්තනෙ. **කරොන්තෙනාති** කරොන්තෙන විනයධරෙන.

ගිලානෙන භුඤ්ජිතාවසෙසමෙව න කෙවලං ගිලානාතිරිත්තං නාම, ගිලානං පන උද්දිස්ස ආභතං ගිලානාතිරිත්තමෙව නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''න කෙවල''න්තිආදි. **යංකිඤ්චි ගිලාන**න්ති උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා යංකිඤ්චි ගිලානං. යං දුක්කටං වුත්තං, තං අසංසට්ඨවසෙන වුත්තන්ති යොජනා. **අනාහාරත්ථායාති** පිපාසච්ඡෙදනආබාධවූපසමත්ථාය.

241. **සති පච්චයෙති** එත්ථ පච්චයස්ස සරූපං දස්සෙතුං ''පිපාසාය සතී''ති ච ''ආබාධෙ සතී''ති ච වුත්තං. **තෙන තෙනාති** සත්තාහකාලිකෙන ච යාවජීවිකෙන ච. **තස්සාති** ආබාධස්ස. ඉදං පදං ''උපසමනත්ථ''න්ති එත්ථ සමුධාතුයා සම්බන්ධෙ සම්බන්ධො, යුපච්චයෙන සම්බන්ධෙ කම්මන්ති දට්ඨබ්බන්ති. පඤ්චමං.

6. දුතියපවාරණසික්ඛාපදං

242. ඡට්ඨෙ න ආචරිතබ්බොති **අනාචාරොති** වුත්තෙ පණ්ණත්තිවීතික්කමොති ආහ ''පණ්ණත්තිවීතික්කම''න්ති. ''කරොතී''තිඉමිනා ''අත්තානමාචරතී''තිආදීසු විය චරසද්දො කරසද්දත්ථොති දස්සෙති. **උපනන්ධීති** එත්ථ උපසද්දො උපනාහත්ථො, නහධාතු බන්ධනත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ''උපනාහ''න්තිආදි. ජනිතො උපනාහො යෙනාති ජනිතඋපනාහො. ඉමිනා **''උපනන්ධො''**ති පදස්ස උපනහතීති උපනන්ධොති කත්වුත්ථං දස්සෙති.

243. **අභිහට්ඨුන්ති** එත්ථ තුංපච්චයො ත්වාපච්චයත්ථොති ආහ ''අභිහරිත්වා''ති. පදභාජනෙ පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. සාධාරණමෙව අත්ථන්ති යොජනා. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **තීහාකාරෙහීති** සාමං ජානනෙන ච අඤ්ඤෙසමාරොචනෙන ච තස්සාරොචනෙන චාති තීහි කාරණෙහි. ආසාදීයතෙ මඞ්කුං කරීයතෙ **ආසාදනං,** තං අපෙක්ඛො **ආසාදනාපෙක්ඛොති** දස්සෙන්තො ආහ ''ආසාදන''න්තිආදි.

යස්ස අත්ථාය අභිහටන්ති සම්බන්ධො. **ඉතරස්සාති** අභිහාරකතො අඤ්ඤස්ස භුත්තස්සාති. ඡට්ඨං.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදං

247. සත්තමෙ **ගිරිම්හීති** පබ්බතම්හි. සො හි හිමවමනාදිවසෙන ජලං, සාරභූතානි ච භෙසජ්ජාදිවත්ථූනි ගිරති නිග්ගිරතීති ගිරීති වුච්චති. **අග්ගසමජ්ජොති** උත්තමසමජ්ජො. ඉමෙහි පදෙහි අග්ගො සමජ්ජො අග්ගසමජ්ජො, ගිරිම්හි පවත්තො අග්ගසමජ්ජො **ගිරග්ගසමජ්ජොති** අත්ථං දස්සෙති. **සමජ්ජොති** ච සභා. සා හි සමාගමං අජන්ති ගච්ඡන්ති ජනා එත්ථාති සමජ්ජොති වුච්චති. ''ගිරිස්ස වා''තිආදිනා ගිරිස්ස අග්ගො කොටි **ගිරග්ගො,** තස්මිං පවත්තො සමජ්ජො **ගිරග්ගසමජ්ජොති** අත්ථො දස්සිතො. **සොති** ගිරග්ගසමජ්ජො. භවිස්සති කිරාති යොජනා. **භූමිභාගෙති** අවයවිආධාරො,

සන්නිපතතීති සම්බන්ධො. නටඤ්ච නාටකඤ්ච **නටනාටකානි**. ''නච්චං ගීතං වාදිතඤ්චා''ති ඉදං තයං ''නාටක''න්ති වුච්චති. **තෙසන්ති** නටනාටකානං. **දස්සනත්ථ**න්ති දස්සනාය ච සවනාය ච. සවනම්පි හි දස්සනෙනෙව සඞ්ගහිතං. **අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති** ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදස්ස තාව අපඤ්ඤත්තත්තා. **තෙති** සත්තරසවග්ගියා. **තත්ථාති** ගිරග්ගසමජ්ජං. **අථාති** තස්මිං කාලෙ. **නෙසන්ති** සත්තරසවග්ගියානං අදංසූති සම්බන්ධො. **විලිම්පෙත්වාති** විලෙපනෙහි විවිධාකාරෙන ලිම්පෙත්වා.

249. ''විකාලෙ''ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි විසෙසකාලොව ගහෙතබ්බොති ආහ ''කාලො''තිආදි. **සො චාති** භොජනකාලො ච. මජ්ඣන්හිකො හොතීති යොජනා. **තෙනෙවාති** භොජනකාලස්ස අධිප්පෙතත්තා එව. **අස්සාති** ''විකාලෙ''තිපදස්ස. ''විකාලො නාම…පෙ…. අරුණුග්ගමනා''ති පදභාජනෙන අරුණුග්ගමනතො යාව මජ්ඣන්හිකා කාලො නාමාති අත්ථො නයෙන දස්සිතො හොති. **ඨිතතොති** ඨිතමජ්ඣන්හිකතො. සූරියස්ස අතිසීඝත්තා වෙගෙන ඨිතමජ්ඣන්හිකං වීතිවත්තෙයායාති ආහ ''කුක්කුච්චකෙන පන න කත්තබ්බ''න්ති. **කාලත්ථම්භොති** කාලස්ස ජානනත්ථාය ථූණො. **කාලන්තරෙති** කාලස්ස අබ්භන්තරෙ.

අවසෙසං ඛාදනීයං නාමාති එත්ථ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යන්ති** ඛාදනීයං අත්ථීති සම්බන්ධො. වනමූලාදිපභෙදං යම්පි ඛාදනීයං අත්ථි, තම්පි ආමිසගතිකං හොතීති යොජනා. **සෙය්‍යථීදන්ති** පුච්ඡාවාචකනිපාතසමුදායො. ඉදං ඛාදනීයං සෙය්‍යථා කතමන්ති අත්ථො. **ඉදම්පීති** ඉදං ද්වාදසවිධම්පි. පිසද්දෙන න පූවාදියෙවාති දස්සෙති.

තත්ථාති ද්වාදසසු ඛාදනීයෙසු, ආධාරෙ භුම්මං. මූලති පතිට්ඨාති එත්ථ, එතෙනාති වා **මූලං**. ඛාදිතබ්බන්ති **ඛාදනීයං**. මූලමෙව ඛාදනීයං **මූලඛාදනීයං,** තස්මිං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. මූලකමූලාදීනි ලොකසඞ්කෙතො පදෙසතොයෙව වෙදිතබ්බානි. තං තඤ්හි නාමං අජානන්තානං අතිසම්මූළ්හකාරණත්තා සහ පරියායන්තරෙන වචනත්ථං වක්ඛාම. සූපස්ස හිතං **සූපෙය්‍යං,** සූපෙය්‍යං පණ්ණං එතෙසන්ති **සූපෙය්‍යපණ්ණා,** තෙසං මූලානි **සූපෙය්‍යපණ්ණමූලානි**. ආමීයති අන්තො පවෙසීයතීති **ආමිසො,** ආකාරො අන්තොකරණත්ථො, ආමිසස්ස ගති විය ගති එතෙසන්ති **ආමිසගතිකානි . එත්ථාති** මූලෙසු. **ජරඬ්ඪ**න්ති ජරභූතං උපඩ්ඪං. **අඤ්ඤම්පීති** වජකලිමූලතො අඤ්ඤම්පි.

යානි පන මූලානි වුත්තානි, තානි යාවජීවිකානීති යොජනා. පාළියං වුත්තානීති සම්බන්ධො. **ඛාදනීයත්ථ**න්ති ඛාදනීයස්ස, ඛාදනීයෙ වා විජ්ජමානං, ඛාදනීයෙන වා කාතබ්බං කිච්චං, පයොජනං වාති ඛාදනීයත්ථං. ''ඛාදනීයෙ''තිඉමිනා ''තත්ථ වුත්තාභිධම්මත්ථා''තිආදීසු විය ඛාදනීයත්ථපදස්ස උත්තරපදත්ථපධානභාවං දස්සෙති. තත්ථ ඛාදනීයස්ස, ඛාදනීයෙ වා විජ්ජමානං, ඛාදනීයෙන වා කාතබ්බං කිච්චං නාම ජිඝච්ඡාහරණමෙව. යඤ්හි පූවාදිඛාදනීයං ඛාදිත්වා ජිඝච්ඡාහරණං හොති, තස්ස කිච්චං කිච්චං නාමාති වුත්තං හොති. තං කිච්චං, පයොජනං වා නෙව ඵරන්ති, නෙව නිප්ඵාදෙන්ති. එසෙව නයො ''න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති''තිඑත්ථාපි.

තෙසන්ති මූලානං අන්තො, ලක්ඛණන්ති වා සම්බන්ධො. එකස්මිං ජනපදෙ ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථෙසු ඵරමානෙසු අඤ්ඤෙසුපි ජනපදෙසු ඵරන්තියෙවාති දස්සනත්ථං ''තෙසු තෙසු ජනපදෙසූ''ති විච්ඡාපදං වුත්තං. කිඤ්චාපි හි බහුසු ජනපදෙසු පථවීරසආපොරසසම්පත්තිවසෙන ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථං ඵරමානම්පි එකස්මිං ජනපදෙ පථවීරසආපොරසවිපත්තිවසෙන අඵරමානං භවෙය්‍ය, විකාරවසෙන පන තත්ථ පවත්තත්තා තං ජනපදං පමාණං න කාතබ්බං, ගහෙතබ්බමෙවාති වුත්තං හොති. **පකතිආහාරවසෙනාති** අඤ්ඤෙහි යාවකාලික, සත්තාහකාලිකෙහි අමිස්සිතං අත්තනො පකතියාව ආහාරකිච්චකරණවසෙන. ''මනුස්සාන''න්තිඉමිනා අඤ්ඤෙසං තිරච්ඡානාදීනං ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථං ඵරමානම්පි න පමාණන්ති දස්සෙති. **තන්ති** මූලං. **හීති** සච්චං. **නාමසඤ්ඤාසූති** නාමසඞ්ඛාතාසු සඤ්ඤාසු.

යථා මූලෙ ලක්ඛණං දස්සිතං, එවං කන්දාදීසුපි යං ලක්ඛණං දස්සිතන්ති යොජනා. න කෙවලං පාළියං ආගතානං හලිද්දාදීනං මූලංයෙව යාවජීවිකං හොති, අථ ඛො තවාදයොපීති ආහ ''යඤ්චෙත''න්තිආදි. යං එතං අට්ඨවිධන්ති සම්බන්ධො.

එවං මූලඛාදනීයෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි කන්දඛාදනීයෙ තං දස්සෙන්තො ආහ ''කන්දඛාදනීයෙ''තිආදි. තත්ථ **කන්දඛාදනීයෙති** කං සුඛං දදාතීති කන්දො, පදුමාදිකන්දො, සුඛස්ස අදායකා පන කන්දා රුළ්හීවසෙන කන්දාති වුච්චන්ති, කන්දො එව ඛාදනීයං කන්දඛාදනීයං, තස්මිං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. එසෙව නයො උපරිපි. **යන්ති** කන්දං. ඉමිනා තංසද්දාපෙක්ඛො යංසද්දොපි අත්ථීති ඤාපෙති. **තත්ථාති** කන්දඛාදනීයෙ. තරුණො, සුඛඛාදනීයොති විසෙසනපදානි යථාවචනං උපරිපි යොජෙතබ්බානි. එවමාදයො ඵරණකකන්දා යාවකාලිකාති සම්බන්ධො.

අධොතොති විසරසො උදකෙන අධූනිතො. **තෙති** කන්දා සඞ්ගහිතාති සම්බන්ධො.

මූලෙ අලති පවත්තතීති **මුළාලො,** උදකතො වා උද්ධටමත්තෙ මිලති නිමිලතීති **මුළාලං**. එවමාදි එරණ්ඩකමුළාලං යාවකාලිකන්ති යොජනා. **තං සබ්බම්පීති** සබ්බම්පි තං මුළාලං සඞ්ගහිතන්ති සම්බන්ධො.

මසති විජ්ඣතීති **මත්ථකො**. එවමාදි මත්ථකො යාවකාලිකොති යොජනා. **ජරඩ්ඩබුන්දොති** ජරභූතඅඩ්ඩසඞ්ඛාතො පාදො.

ඛනීයති අවදාරීයතීති **ඛන්ධො,** ඛායතීති වා **ඛන්ධො**. ''අන්තොපඨවීගතො''තිපදං ''සාලකලයාණිඛන්ධො''තිපදෙනෙව යොජෙතබ්බං, න අඤ්ඤෙහි. එවමාදි ඛන්ධො යාවකාලිකොති යොජනා. **අවසෙසාති** තීහි දණ්ඩකාදීහි අවසෙසා.

තචති සංවරති පටිච්ඡාදෙතීති **තචො. සරසොති** එත්ථ එවකාරො යොජෙතබ්බො, සරසො එවාති අත්ථො. තෙසං සඞ්ගහොති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **එතන්ති** කසාවභෙසජ්ජං, ''අනුජානාමි ...පෙ.... භොජනීයත්ථ''න්ති වචනං වා. **එත්ථාති** කසාවභෙසජ්ජෙ. **එතෙසම්පීති** මත්ථකඛන්ධත්තචානම්පි.

පතතීති **පත්තං. එතෙසන්ති** මූලකාදීනං. එවරූපානි පත්තානි ච එකංසෙන යාවකාලිකානීති යොජනා. යා ලොණී ආරොහති, තස්සා ලොණියා පත්තං යාවජීවිකන්ති යොජනා. **දීපවාසිනොති** තම්බපණ්ණිදීපවාසිනො , ජම්බුදීපවාසිනො වා. යානි වා එරන්තීති වුත්තානීති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** නිම්බාදීනං. ඉදං පදං පුබ්බපරාපෙක්ඛකං, තස්මා ද්වින්නං මජ්ඣෙ වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පණ්ණානං අන්තො නත්ථීති සම්බන්ධො.

පුප්ඵති විකසතීති **පුප්ඵං**. එවමාදි පුප්ඵං යාවකාලිකන්ති යොජනා. **තස්සාති** පුප්ඵස්ස. **අස්සාති** එවමෙව.

ඵලතීති **ඵලං. යානීති** ඵලානි. එරන්තීති සම්බන්ධො. **නෙසන්ති** ඵලානං පරියන්තන්ති සම්බන්ධො. යානි වුත්තානි, තානි යාවජීවිකානීති යොජනා. **තෙසම්පීති** ඵලානම්පි පරියන්තන්ති සම්බන්ධො.

අසීයති ඛිපීයති, ඡඩ්ඩීයතීති වා **අට්ඨි**. එවමාදීනි එරණ්ඩකානි අට්ඨීනි යාවකාලිකානීති යොජනා. **තෙසන්ති** අට්ඨීනං.

පිසීයති චුණ්ණං කරීයතීති **පිට්ඨං**. එවමාදීනි එරණ්ඩකානි පිට්ඨානි යාවකාලිකානීති යොජනා. **අධොතකන්ති** උදකෙන අධුනිතං. **තෙසන්ති** පිට්ඨානං.

නිරන්තරං අසති සම්බජ්ඣතීති **නියාසො. සෙසාති** උච්ඡුනියාසතො සෙසා. පාළියං වුත්තනියාසාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** නියාසඛාදනීයෙ. සඞ්ගහිතානං නියාසානං පරියන්තන්ති යොජනා. **එවන්ති**ආදි නිගමනං.

වුත්තමෙවාති හෙට්ඨා පඨමපවාරණසික්ඛාපදෙ වුත්තමෙවාති. සත්තමං.

8. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදං

252. අට්ඨමෙ අබ්භන්තරෙ ජාතො **අබ්භන්තරො. මහාථෙරොති** මහන්තෙහි ථිරගුණෙහි යුත්තො. ඉමිනා ''බෙලට්ඨො''ති සඤ්ඤානාමස්ස සඤ්ඤිනාමිං දස්සෙති. **පධානඝරෙති** සමථවිපස්සනානං පදහනට්ඨානඝරසඞ්ඛාතෙ එකස්මිං ආවාසෙ. **සුක්ඛකුරන්ති** එත්ථ සොසනකුරත්තා න සුක්ඛකුරං හොති, කෙවලං පන අසූපබ්‍යඤ්ජනත්තාති ආහ ''අසූපබ්‍යඤ්ජනං ඔදන''න්ති. සොසනකුරම්පි යුත්තමෙව. වක්ඛති හි ''තං පිණ්ඩපාතං උදකෙන තෙමෙත්වා''ති. ''ඔදන''න්තිඉමිනා කුරසද්දස්ස ඔදනපරියායතං දස්සෙති. ඔදනඤ්හි කරොති ආයුවණ්ණාදයොති **''කුර''**න්ති වුච්චති. **සොති** බෙලට්ඨසීසො. **තඤ්ච ඛොති** තඤ්ච සුක්ඛකුරං ආහරතීති සම්බන්ධො. **පච්චයගිද්ධතායාති** පිණ්ඩපාතපච්චයෙ ලුද්ධතාය. ථෙරො භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. මනුස්සානං එකාහාරස්ස සත්තාහමත්තට්ඨිතත්තා ''සත්තාහ''න්ති වුත්තං. **තතොති** භුඤ්ජනතො පරන්ති සම්බන්ධො. **චත්තාරිපීති** එත්ථ පිසද්දෙන අධිකානිපි සත්තාහානි ගහෙතබ්බානි.

253. **ඉතීති** ඉදං තයං. ''සන්නිධි කාරො අස්සා''ති සමාසො විසෙසනපරනිපාතවසෙන ගහෙතබ්බො. ''සන්නිධිකිරියන්ති අත්ථො''ති ඉමිනා කරීයතීති **කාරොති** කම්මත්ථං දස්සෙති. **එකරත්තන්ති** අන්තිමපරිච්ඡෙදවසෙන වුත්තං තදධිකානම්පි අධිප්පෙතත්තා. **අස්සාති** ''සන්නිධිකාරක''න්ති පදස්ස.

සන්නිධිකාරකස්ස සත්තාහකාලිකස්ස නිස්සග්ගියපාචිත්තියාපත්තියා පච්චයත්තා සන්නිධිකාරකං යාමකාලිකං ඛාදනීයභොජනීයං අසමානම්පි සුද්ධපාචිත්තියාපත්තියා පච්චයො හොතීති ආහ ''යාමකාලිකං වා''ති. **පටිග්ගහණෙති** පටිග්ගහණෙ ච ගහණෙ ච. අජ්ඣොහරිතුකාමතාය හි පටිග්ගහණෙ ච පටිග්ගහෙත්වා ගහණෙ චාති වුත්තං හොති. යං පත්තං අඞ්ගුලියා සංසත්තස්ස ලෙඛා පඤ්ඤායති, සො පත්තො දුද්ධොතො හොතී සචෙති යොජනා උත්තරවාක්‍ය යංසද්දං දිස්වා පුබ්බවාක්‍ය තංසද්දස්ස ගමනීයත්තා. **ගණ්ඨිකපත්තස්සාති** ඛන්ධනපත්තස්ස. **සොති** ස්නෙහො. පග්ඝරති සන්දිස්සතීති සම්බන්ධො. **තාදිසෙති** දුද්ධොතෙ, ගණ්ඨිකෙ වා. **තත්ථාති** ධොවිතපත්තෙ ආසිඤ්චිත්වාති

සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **අබ්බොහාරිකාති** න වොහරිතබ්බා, වොහරිතුං න යුත්තාති අත්ථො. **යන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං පරිච්චජන්තීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තතොති** අපරිච්චත්තඛාදනීයභොජනීයතො නීහරිත්වාති සම්බන්ධො.

අකප්පියමංසෙසූති නිද්ධාරණසමුදායො. **සති පච්චයෙති** පිපාසසඞ්ඛාතෙ පච්චයෙ සති. **අනතිරිත්තකතන්ති** අතිරිත්තෙන අකතං සන්නිධිකාරකං ඛාදනීයභොජනීයන්ති යොජනා. එකමෙව පාචිත්තියන්ති සම්බන්ධො. **විකප්පද්වයෙති** සාමිසනිරාමිසසඞ්ඛාතෙ විකප්පද්වයෙ. **සබ්බවිකප්පෙසූති** විකාලසන්නිධිඅකප්පියමංසයාමකාලිකපච්චයසඞ්ඛාතෙසු සබ්බෙසු විකප්පෙසු.

255. **ආමිසසංසට්ඨන්ති** ආමිසෙන සංසට්ඨං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං.

256. චතුබ්බිධකාලිකස්ස සරූපඤ්ච වචනත්ථඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘විකාලභොජනසික්ඛාපදෙ’’තිආදි. තත්ථ නිද්දිට්ඨං ඛාදනීයභොජනීය’’න්තිඉමිනා යාවකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘යාව…පෙ…. කාලික’’න්තිඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘සද්ධිං…පෙ…. පාන’’න්තිඉමිනා යාමකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘යාව…පෙ…. කාලික’’න්තිඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘සබ්බිආදි පඤ්චවිධං භෙසජ්ජ’’න්තිඉමිනා සත්තාහකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘සත්තාහං…පෙ…. කාලික’’න්තිඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘ඨපෙත්වා…පෙ…. සබ්බම්පී’’තිඉමිනා යාවජීවිකස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘යාව…පෙ…. ජීවික’’න්තිඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. සබ්බවචනත්ථො ලහුකමත්තමෙව, ගරුකො පනෙවං වෙදිතබ්බො – යාව යත්තකො මජ්ඣන්හිකො කාලො **යාවකාලො,** සො අස්සත්ථී, තං වා කාලං භුඤ්ජිතබ්බන්ති **යාවකාලිකං**. යාමො කාලො **යාමකාලො,** සො අස්සත්ථී, තං වා කාලං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති **යාමකාලිකං**. සත්තාහො කාලො **සත්තාහකාලො,** සො අස්සත්ථී, තං වා කාලං නිදහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති **සත්තාහකාලිකං**. යාව යත්තකො ජීවො **යාවජීවො,** සො අස්සත්ථී, යාවජීවං වා පරිහරිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති **යාවජීවිකන්ති**.

තත්ථාති චතුබ්බිධෙසු කාලිකෙසු. **සතක්ඛත්තුන්ති** අනෙකවාරං. යාව කාලො නාතික්කමති, තාව භුඤ්ජන්තස්සාති යොජනා. අහොරත්තං භුඤ්ජන්තස්සාති සම්බන්ධොති. අට්ඨමං.

9. පණීතභොජනසික්ඛාපදං

257. නවමෙ පකට්ඨභාවං නීතන්ති **පණීතන්ති** වුත්තෙ පණීතසද්දො උත්තමත්ථොති ආහ ‘‘උත්තමභොජනානී’’ති. සම්පන්නො නාම න මධුරගුණො, අථ ඛො මධුරගුණයුත්තං භොජනමෙවාති ආහ ‘‘සම්පත්තියුත්ත’’න්ති. **කස්සාති** කරණත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං, කෙනාති හි අත්ථො. ‘‘සුරස’’න්තිඉමිනා සාදීයති අස්සාදීයතීති **සාදූති** වචනත්ථස්ස සරූපං දස්සෙති.

259. ‘‘යො පන…පෙ…. භුඤ්ජෙය්‍යා’’ති එත්ථ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **සුද්ධානීති** ඔදනෙන අසංසට්ඨානි. ඔදනසංසට්ඨානි සබ්බිආදීනීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **හීති** සච්චං. ‘‘පණීතසංසට්ඨානී’’තිඉමිනා පණීතෙහි සබ්බිආදීහි සංසට්ඨානි භොජනානි **පණීතභොජනානීති** අත්ථං දස්සෙති. ‘‘සත්තධඤ්ඤනිබ්බත්තානී’’ති ඉමිනා භොජනානං සරූපං දස්සෙති.

‘‘සබ්බිනා භත්ත’’න්තිආදීනං පඤ්චන්නං විකප්පානං මජ්ඣෙ තීසුපි විකප්පෙසු ‘‘භත්ත’’න්ති යොජෙතබ්බං. එවං වාක්‍යං කත්වා විඤ්ඤාපනෙ ආපත්තිං දස්සෙත්වා සමාසං කත්වා විඤ්ඤාපනෙ තං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සබ්බිභත්තං දෙහී’’තිආදි.

ඉතොති ගාවිතො ලද්ධෙනාති සම්බන්ධො. **විසඞ්කෙතන්ති** සඞ්කෙතතො ඤාපිතතො විගතං විරහිතන්ති අත්ථො. **හීති** සච්චං. ඉමිනා විසඞ්කෙතස්ස ගුණදොසං දස්සෙති.

කප්පියසබ්බිනා දෙහීති කප්පියසබ්බිනා සංසට්ඨං භත්තං දෙහීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **යෙන යෙනාති** යෙන යෙන සබ්බිආදිනා. **තස්මිං තස්සාති** එත්ථාපි විච්ඡාවසෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. පාළියං ආගත**සබ්බි** නාම ගොසබ්බි, අජිකාසබ්බි, මහිංසසබ්බි, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සබ්බි ච. **නවනීතං** නාම එවමෙව. **තෙලං** නාම තිලතෙලං, සාසපතෙලං, මධුකතෙලං, එරණ්ඩතෙලං, වසාතෙලඤ්ච. **මධු** නාම මක්ඛිකාමධු. **ඵාණිතං** නාම උච්ඡුම්හා නිබ්බත්තං. **මච්ඡො** නාම උදකචරො. පාළිඅනාගතො මච්ඡො නාම නත්ථි. මංසං නාම යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං මංසං. **ඛීරදධීනි** සබ්බිසදිසානෙව. වුත්තං යථා එවං ‘‘නවනීතභත්තං දෙහී’’තිආදීසුපි සූපොදනවිඤ්ඤත්තිදුක්කටමෙව හොතීති යොජනා. **හීති** සච්චං. **සො වාති** සො වත්ථො. **තත්ථාති** තස්මිං අත්ථෙ. **කිං** පයොජනං. නත්ථෙව පයොජනන්ති අධිප්පායො.

පටිලද්ධං භොජනන්ති සම්බන්ධො. **එකරසන්ති** එකකිච්චං. **තතොති** නවපණීතභොජනතො නීහරිත්වාති සම්බන්ධො.

සබ්බානීති නව පාචිත්තියානි සන්ධාය වුත්තං.

261. **උභයෙසම්පී**ති භික්ඛුභික්ඛුනීනම්පි. සබ්බීති වෙත්ථ යො නං පරිභුඤ්ජති, තස්ස බලායුවඩ්ඪනත්ථං සබ්බති ගච්ඡති පවත්තතීති **සබ්බි,** ඝතං. තතියක්ඛරෙනෙව සජ්ඣායිතබ්බං ලිඛිතබ්බඤ්ච . කස්මා? තතියක්ඛරට්ඨානෙයෙව සබ්බ ගතියන්ති ගතිඅත්ථස්ස සබ්බධාතුස්ස ධාතුපාඨෙසු ආගතත්තාති. නවමං.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදං

263. දසමෙ **දන්තකට්ඨ**න්ති දන්තපොනං. තඤ්හි දන්තො කසීයති විලෙඛීයති අනෙනාති ''දන්තකට්ඨ''න්ති වුච්චති. ''සබ්බ''න්ති ආදිනා සබ්බමෙව පංසුකූලං **සබ්බපංසුකූලං,** තමස්සත්ථීති **''සබ්බපංසුකූලිකො''**ති අත්ථං දස්සෙති. **සොති** භික්ඛු පරිභුඤ්ජති කිරාති සම්බන්ධො. **සුසානෙති** ආළහනෙ. තඤ්හි ඡවානං සයනට්ඨානත්තා ''සුසාන''න්ති වුච්චති නිරුත්තිනයෙන. **තත්ථාති** සුසානෙ. පුන **තත්ථාති** එවමෙව. අය්‍යාසරූපඤ්ච වොසාටිතකසරූපඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''අය්‍යාවොසාටිතකානීති එත්ථා''ති. තත්ථ ''අය්‍යා…පෙ…. පිතාමහා''තිඉමිනා අය්‍යාසරූපං දස්සෙති. ''වො…පෙ…. භොජනීයානී''තිඉමිනා වොසාටිතකසරූපං. අය්‍යාසඞ්ඛාතානං පිතිපිතාමහානං අත්ථාය, තෙ වා උද්දිස්ස ඡඩ්ඩිතානි වොසාටිතකසඞ්ඛතානි ඛාදනීයභොජනීයානි **අය්‍යාවොසාටිතකානී**ති විග්ගහො කාතබ්බො. මනුස්සා ඨපෙන්ති කිරාති සම්බන්ධො. **යන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. **තෙසන්ති** ඤාතකානං. **පිණ්ඩං පිණ්ඩං කත්වාති** සඞ්ඝාටං සඞ්ඝාටං කත්වා. **අඤ්ඤන්**ති වුත්තඛාදනීයභොජනීයතො අඤ්ඤං. **උම්මාරෙපී**ති සුසානස්ස ඉන්දඛීලෙපි. සො හි උද්ධටො කිලෙසමාරො එත්ථාති **''උම්මාරො''**ති වුච්චති. බොධිසත්තො හි අභිනික්ඛමනකාලෙ පුත්තං චුම්බිස්සාමීති ඔවරකස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨත්වා පස්සන්තො මාතරං පුත්තස්ස නලාටෙ හත්ථං ඨපෙත්වා සයන්තිං දිස්වා ''සචෙ මෙ පුත්තං ගණ්හෙය්‍යං, මාතා තස්ස පබුජ්ඣෙය්‍ය, පබුජ්ඣමානාය අන්තරායො භවෙය්‍යා''ති අභිනික්ඛමනන්තරායභයෙන පුත්තදාරෙ පරිච්චජිත්වා ඉන්දඛීලතො නිවත්තිත්වා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමි. තස්මා බොධිසත්තස්ස ඨත්වා පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛාසඞ්ඛාතස්ස මාරස්ස උද්ධටට්ඨානත්තා සො ඉන්දඛීලො නිප්පරියායෙන **''උම්මාරො''**ති වුච්චති, අඤ්ඤෙ පන රුළ්හීවසෙන. **ථිරොති** ථද්ධො. **ඝනබද්ධොති** ඝනෙන බද්ධො. කථිනෙන මංසෙන ආබද්ධොති අත්ථො. වඨති ථූලො භවතීති **වඨො,** මුද්ධජදුතියොයං, සො අස්සත්ථීති **වඨරොති** දස්සෙන්තො ආහ ''වඨරොති ථූලො''ති. ''සල්ලක්ඛෙමා''තිඉමිනා ''මඤ්ඤෙ''ති එත්ථ මනධාතු සල්ලක්ඛණත්ථො, මකාරස්සෙකාරොති දස්සෙති. **හීති** සච්චං. **තෙසන්ති** මනුස්සානං.

264. **සම්මාති** අවිපරීතං. **අසල්ලක්ඛෙත්වාති** ආහාරසද්දස්ස ඛාදනීයභොජනීයාදීසු නිරුළ්හභාවං අමඤ්ඤිත්වා. භගවා පන ඨපෙසීති සම්බන්ධො. **යථාඋප්පන්නස්සාති** යෙනාකාරෙන උප්පන්නස්ස . පිතා පුත්තසඞ්ඛාතෙ දාරකෙ සඤ්ඤාපෙන්තො විය භගවා තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙන්තොති යොජනා.

265. **එතදෙවාති** තිණ්ණමාකාරානමඤ්ඤතරවසෙන අදින්නමෙව සන්ධායාති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. මාතිකායං ''දින්න''න්ති වුත්තට්ඨානං නත්ථි, අථ කස්මා පදභාජනෙයෙව වුත්තන්ති ආහ ''දින්නන්ති ඉද''න්තිආදි. ''දින්න''න්ති ඉදං උද්ධටන්ති සම්බන්ධො. **අස්සාති** ''දින්න''න්ති පදස්ස. නිද්දෙසෙ ච ''කායෙන…පෙ…. දෙන්තෙ''ති උද්ධටන්ති යොජනා. **එවන්ති** ඉමෙහි තීහාකාරෙහි දදමානෙති සම්බන්ධො. **එවන්ති** ඉමෙහි ද්වීහාකාරෙහි . ආදීයමානන්ති සම්බන්ධො. **රථරෙණුම්පී**ති රථිකවීථියං උට්ඨිතපංසුම්පි. **පුබ්බෙති** පඨමපවාරණාසික්ඛාපදෙ. එවං පටිග්ගහිතං එතං ආහාරං දින්නං නාම වුච්චතීති යොජනා. ''එතමෙවා''ති එවස්ස සම්භවතො තස්ස ඵලං දස්සෙතුං වුත්තං ''න ඉද''න්තිආදි. නිස්සට්ඨං න වුච්චතීති යොජනා.

තත්ථාති ''කායෙනා''තිආදිවචනෙ. **හීති** සච්චං. නත්ථු කරීයති ඉමායාති **නත්ථුකරණී,** තාය. නාසාපුටෙන පටිග්ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. **අකල්ලකොති** ගිලානො. **හීති** සච්චං. කායෙන පටිබද්ධො **කායපටිබද්ධො** කටච්ඡුආදීති ආහ ''කටච්ඡුආදීසූ''තිආදි. **හීති** සච්චං. **පාතියමානන්ති** පාතාපියමානං.

එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ''පඤ්චහඞ්ගෙහී''ති පදස්ස විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''ථාමමජ්ඣිමස්සා''තිආදි. **තන්ති** දාතබ්බවත්ථුං.

තත්ථාති ''හත්ථපාසො පඤ්ඤායතී''තිවචනෙ. ගච්ඡන්තොපි ඨිතෙනෙව සඞ්ගහිතො. **භූමට්ඨස්සාති** භූමියං ඨිතස්ස. **ආකාසට්ඨස්සාති** ආකාසෙ ඨිතස්ස. ''හත්ථං අඞ්ග''න්ති පදෙහි අවයවිසම්බන්ධො කාතබ්බො. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''භූමට්ඨස්ස ච සීසෙනා''තිආදිනා වුත්තනයෙනෙව. **පක්ඛීති** සකුණො. සො හි පක්ඛයුත්තත්තා පක්ඛීති වුච්චති. **හත්ථීති** කුඤ්ජරො. සො හි සොණ්ඩසඞ්ඛාතහත්ථයුත්තත්තා හත්ථීති වුච්චති. අද්ධෙන අට්ඨමං රතනමස්සාති **අද්ධට්ඨමරතනො,** හත්ථී, තස්ස. **තෙනාති** හත්ථිනා.

එකො දායකො වදතීති සම්බන්ධො. **ඔණමතීති** හෙට්ඨා නමති. **එත්තාවතාති** එකදෙසසම්පටිච්ඡනමත්තෙන. **තතොති** සම්පටිච්ඡනතො. **උග්ඝාටෙත්වාති** විවරිත්වා. **කාජෙනාති** බ්‍යාභඞ්ගියා. සා හි කචති බන්ධති විවිධං භාරං අස්මින්ති **කාචොති** වුච්චති, චකාරස්ස ජකාරෙ කතෙ කාජොපි යුත්තොයෙව. තිංස හත්ථා රතනානි ඉමස්සාති

තිංසහත්ථො, වෙණු. **ගුළකුම්භොති** ඵාණිතෙන පූරිතො ඝටො. **පටිග්ගහිතමෙවාති** කුම්භෙසු හත්ථපාසතො බහි ඨිතෙසුපි අභිහාරකස්ස හත්ථපාසෙ ඨිතත්තා පටිග්ගහිතමෙවාති වුත්තං හොති. **උච්ඡුයන්තදොණිතොති** උච්ඡුං පීළනයන්තස්ස අම්බණතො.

බහූ පත්තා ඨපිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. ඨිතස්ස භික්ඛුනො හත්ථපාසෙති යොජනා. ඨත්වා වුසිත්වා "නිසින්නස්ස භික්ඛුනො"ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බං. ඨිතෙන වා නිසින්නෙන වා නිපන්නෙන වා දායකෙන දියයාතීති සම්බන්ධො.

පථවියං ඨිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. **යං යන්ති** යං යං පත්තං. **යත්ථ කත්ථචීති** යෙසු කෙසුචීති සම්බන්ධො. **තන්ති** තං වචනං.

තත්ථ තස්මිං ඨානෙ ජාතො **තත්ථජාතො,** අලුත්තසමාසොයං, සොයෙව **තත්ථජාතකො,** තස්මිං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. තත්ථජාතකෙ න රුහති යථා, එවං න රුහතියෙවාති යොජනා. ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සුට්ඨු හරිතබ්බන්ති සංහාරියං, තංයෙව **සංහාරිමං** යකාරස්ස මකාරං කත්වා, න සංහාරිමං **අසංහාරිමං,** තස්මිං. **තෙපීති** තෙ අසංහාරිමාපි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තත්ථජාතකසඞ්ඛෙපූපගාති** තත්ථජාතකෙ සමොධානෙත්වා ඛෙපං පක්ඛෙපං උපගතා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ඉදඤ්හි වාක්‍යන්තරත්තා පුනප්පුනං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **තානීති** තින්තිණිකාදිපණ්ණානි. **සන්ධාරෙතුන්ති** සම්මා ධාරෙතුං. ඨිතො දායකොති සම්බන්ධො.

ලද්ධස්ස ලද්ධස්ස වත්ථුස්ස සන්නිධිට්ඨානත්තා, පක්ඛිත්තට්ඨානත්තා වා ථවියති පසංසියතීති **ථවිකා,** තතො. **පුඤ්ඡිත්වා පටිග්ගහෙත්වාති** "පුඤ්ඡිත්වා වා පටිග්ගහෙත්වා වා"ති අනියමවිකප්පත්ථො වාසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බො. තෙසු තෙසු වත්ථූසු රඤ්ජති ලග්ගතීති **රජො,** තං. විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං **විනයදුක්කටං. තං පනාති** භික්ඛං පන. **පටිග්ගහෙත්වා දෙථාති** මං පටිග්ගහාපෙත්වා මම දෙථාති අධිප්පායො.

තතො තතොති තස්මා තස්මා ඨානා උට්ඨාපෙත්වාති සම්බන්ධො. **තන්ති** භික්ඛං. **තස්සාති** අනුපසම්පන්නස්ස.

සො වත්තබ්බොති සො දියයමානො භික්ඛු දායකෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බොති යොජනා. **ඉමන්ති** සරජපත්තං. **තෙනාති** දියයමානභික්ඛුනා. **තථා කාතබ්බන්ති** යථා දායකෙන භික්ඛුනා වුත්තං, තථා කාතබ්බන්ති අත්ථො. **උප්ලවතීති** උපරි ගච්ඡති, ප්ලු ගතියන්ති හි ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 ළකාරන්තධාතු) වුත්තං. එත්ථ උඉති උපසග්ගස්ස අත්ථදස්සනත්ථං "උපරී"ති වුත්තං, පකාරලකාරසංයොගො දට්ඨබ්බො. පොත්ථකෙසු පන "උප්පිලවතී"ති ලිඛන්ති, සො අපාඨො. **කඤ්ජිකන්ති** බිලඞ්ගං. තඤ්හි කෙන ජලෙන අඤ්ජියං අභිබ්‍යත්තං අස්සාති "කඤ්ජිය"න්ති වුච්චති, තමෙව **කඤ්ජිකං** යකාරස්ස කකාරං කත්වා. තං පවාහෙත්වා, අපනෙත්වාති අත්ථො. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. සුක්ඛමෙව භත්තං භජිතබ්බට්ඨෙන සෙවිතබ්බට්ඨෙනාති **සුක්ඛභත්තං,** තස්මිං. **පුරතොති** භික්ඛුස්ස පුරතො, පුබ්බෙ වා. **ඵුසිතානීති** බින්දූනි. තානි හි සම්බාධට්ඨානෙසුපි ඵුසන්තීති ඵුසිතානීති වුච්චන්ති.

උළුඞ්කොති කොසියසකුණනාමො දීඝදණ්ඩකො එකො භාජනවිසෙසො, තෙන. **ථෙවාති** ඵුසිතානි. තානි හි සම්බාධට්ඨානෙසුපි ඵුසිතත්තා ථවියන්ති පසංසියන්තීති "ථෙවා"ති වුච්චන්ති. **චරුකෙනාති** චරියති භක්ඛියතීති චරු, හබ්‍යපාකො, තං කරොති අනෙනාති චරුකං, ථාල්‍යාදිකං ඛුද්දකභාජනං, තෙන ආකිරියමානෙති සම්බන්ධො. කාළවණ්ණකාමෙහි මානීයතීති **මසි.** බාදතීති **ඡාරො** බකාරස්ස ඡකාරං, දකාරස්ස ච රකාරං කත්වා, ඛාරරසො, සො ඉමිස්සත්ථීති **ඡාරිකා. උප්පතිත්වාති** උද්ධං ගන්ත්වා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

ඵාලෙත්වාති ඡින්දිත්වා. දෙන්තානං අනුපසම්පන්නානන්ති සම්බන්ධො. **පායාසස්සාති** පායාසෙන. **තථාපීති** තෙන මුඛවට්ටියා ගහණාකාරෙනපි.

ආභොගං කත්වාති "පටිග්ගහෙස්සාමී"ති මනසිකාරං කත්වා. **සොති** නිද්දං ඔක්කන්තො භික්ඛු. **වට්ටතියෙවාති** ආභොගස්ස කතත්තා වට්ටතියෙව. **අනාදරන්ති** අනාදරෙන, කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං, අනාදරං හුත්වාති වා යොජෙතබ්බං. **කෙචීති** අභයගිරිවාසිනො. කායෙන පටිබද්ධො **කායපටිබද්ධො,** තෙන පටිබද්ධො **කායපටිබද්ධපටිබද්ධො** , තෙන. **වචනමත්තමෙවාති** "පටිබද්ධපටිබද්ධ"න්ති එකං අතිරෙකං පටිබද්ධවචනමත්තමෙව නානං, අත්ථතො පන කායපටිබද්ධමෙවාති අධිප්පායො. **යම්පීති** යම්පි වත්ථු. **තත්‍රාති** තස්මිං වට්ටනෙ. **තන්ති** අනුජානනං.

නෙය්‍යො අධිප්පායං නෙත්වා ඤාතො අත්ථො ඉමස්සාති **නෙයයත්ථං. එත්ථාති** සුත්තෙ, සුත්තස්ස වා. **යන්ති** වත්ථු පතතීති සම්බන්ධො. **පරිගළිත්වාති** භස්සිත්වා. **සුද්ධායාති** නිරජාය. **සාමන්ති** සයං. **පුඤ්ඡිත්වා වාතිආදීසු** තයො වාසද්දා අනියමවිකප්පත්ථා. පුඤ්ඡිතාදීසු හි එකස්මිං කිච්චෙ කතෙ ඉතරකිච්චං කාතබ්බං නත්ථීති අධිප්පායො. **තෙනාති** තෙන භික්ඛුනා, "ආහරාපෙතුම්පී"තිපදෙ කාරිතකම්මං. "කස්මා න වට්ටතී"ති පුච්ඡා. **හීති** විත්ථාරො.

වදන්තෙන භගවතාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සුත්තවචනෙසු. ‘‘පරිච්චත්තං තං භික්ඛවෙ දායකෙහී’’ති වචනෙනාති යොජනා. **අධිප්පායොති** නීතත්ථො අධිප්පායො, නිප්පරියායෙන ඉතත්ථො ඤාතත්ථො අධිප්පායොති වුත්තං හොති.

එවං නීතත්ථමධිප්පායං දස්සෙත්වා නෙයාත්ථ, මධිප්පායං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්මා වා’’ති ආදි. **තන්ති** පරිභුඤ්ජනං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. **දුතියදිවසෙපීති පිසද්දො** සම්පිණ්ඩනත්ථො, අපරදිවසෙපීති අත්ථො. **අධිප්පායොති** නෙයාත්ථො අධිප්පායො නෙත්වා ඉයාත්ථො ඤාතත්ථො අධිප්පායොති වුත්තං හොති.

භුඤ්ජන්තානං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. **හීති** විත්ථාරො. **දන්තාති** දසනා. තෙ හි දංසීයන්ති භක්ඛීයන්ති එතෙහීති ‘‘දන්තා’’ති වුච්චන්ති. සත්ථංයෙව **සත්ථකං** බුද්දකට්ඨෙන, තෙන පටිග්ගහිතෙන සත්ථකෙන. **එතන්ති** මලං. **තන්ති** ලොහගන්ධමත්තං. **පරිහරන්තීති** පටිග්ගහෙත්වා හරන්ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. තං සත්ථකං පරිභොගත්ථාය යස්මා න පරිහරන්ති, තස්මා එසෙව නයොති අත්ථො. උග්ගහිතපච්චයා, සන්නිධිපච්චයා වා දොසො නත්ථීති වුත්තං හොති. **තත්ථාති** තෙසු තක්කඛීරෙසු. **නීලිකාති** නීලවණ්ණා ස්නෙහා. **ආමකතක්කාදීසූති** අපක්කෙසු තක්කඛීරෙසු.

කිලිට්ඨඋදකන්ති සමලං උදකං. **තස්සාති** සාමණෙරස්ස. පත්තගතං ඔදනන්ති සම්බන්ධො. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. **උග්ගහිතකොති** අවගහිතකො. ‘‘උඤ්ඤාතො’’තිආදීසු (සං. නි. 1.112) විය උකාරො ඔකාරවිපරීතො හොති, අපටිග්ගහෙත්වා ගහිතත්තා දුග්ගහිතකොති වුත්තං හොති.

එතෙනාති ඔදනෙන. **පටිග්ගහිතමෙව හොති** හත්ථතො අමුත්තත්තාති අධිප්පායො.

පුන පටිග්ගහෙතබ්බං සාපෙක්ඛෙ සතීති අධිප්පායො. **එත්තොති** ඉතො පත්තතො. සාමණෙරො පක්ඛිපතීති සම්බන්ධො. **තතොති** පත්තතො. **කෙචීති** අභයගිරිවාසිනො. **තන්ති** ‘‘පුන පටිග්ගහෙතබ්බ’’න්ති වදන්තානං කෙසඤ්චි ආචරියානං වචනං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **යන්ති** පූවභත්තාදි.

අත්තනො වාති සාමණෙරස්ස වා. **සාමණෙරාති** ආමන්තනං. **තස්සාති** සාමණෙරස්ස. **භාජනෙති** යාගුපචනකභාජනෙ. **යාගුකුටන්ති** යාගුයා පූරිතං කුටං. **තන්ති** යාගුකුටං. ‘‘භික්ඛූනා පටිග්ගණ්හාපෙතු’’න්ති කාරිතකම්මං උපනෙතබ්බං. ගීවං ඨපෙත්වා ආවජ්ජෙතීති සම්බන්ධො. **ආවජ්ජෙතීති** පරිණාමෙති.

පටිග්ගහණූපගං භාරන්ති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සංහාරිමං භාරං. බලවතා සාමණෙරෙනාති සම්බන්ධො. **තෙලඝටං වාති** තෙලෙන පක්ඛිත්තං ඝටං වා. **ලග්ගෙන්තීති** ලම්බෙන්ති. අයමෙව වා පාඨො.

නාගස්ස දන්තො වියාති **නාගදන්තකො,** සදිසත්ථෙ කො. අඞ්කීයතෙ ලක්ඛීයතෙ අනෙනාති **අඞ්කුසො,** ගජමත්ථකම්හි විජ්ඣනකණ්ඩකො. අඞ්කුසො වියාති **අඞ්කුසකො,** තස්මිං අඞ්කුසකෙ වා ලග්ගිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. **ගණ්හතොති** ගණ්හන්තස්ස. මඤ්චස්ස හෙට්ඨා **හෙට්ඨාමඤ්චො,** තස්මිං. **තන්ති** තෙලථාලකං.

ආරොහන්තෙහි ච ඔරොහන්තෙහි ච නිච්චං සෙවීයතීති **නිස්සෙණී,** තස්සා මජ්ඣං **නිස්සෙණිමජ්ඣං,** තස්මිං. කණ්ණෙ උට්ඨිතං **කණ්ණිකං,** කණ්ණමලං, කණ්ණිකං විය කණ්ණිකං, යථා හි කණ්ණමලං කණ්ණතො උට්ඨහිත්වා සයං පවත්තති, එවං තෙලාදිතො උට්ඨහිත්වා සයං පවත්තතීති වුත්තං හොති. **සනචුණ්ණන්ති** කඨිනචුණ්ණං. **තංසමුට්ඨානමෙව නාමාති** තතො තෙලාදිතො සමුට්ඨානමෙව නාම හොතීති අත්ථො. **එතන්ති** කණ්ණිකාදි. ඉදං පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං.

යොත්තෙනාති රජ්ජුනා. අඤ්ඤො දෙතීති සම්බන්ධො.

පවිසන්තෙ ච නික්ඛමන්තෙ ච වරති ආවරති ඉමායාති **වති,** තං. **උච්ඡූති** රසාලො. සො හි උසති විසං දාහෙතීති උච්ඡූති වුච්චති, තං. **තිම්බරුසකන්ති** තින්දුකං. තඤ්හි තෙමෙති භුඤ්ජන්තං පුග්ගලං අද්දෙති රසෙනාති **තිම්බො,** රුසති බුද්දිතං නාසෙතීති **රුසකො,** තිම්බො ච සො රුසකො චාති ‘‘තිම්බරුසකො’’ති වුච්චති, තං. **වතිදණ්ඩකෙසූති** වතියා අත්ථාය නික්ඛණිතෙසු දණ්ඩකෙසු. **මයං පනාති** සඞ්ගහකාරාචරියභූතා බුද්ධඝොසනාමකා මයං පන, අත්තානං සන්ධාය බහුවචනවසෙන වුත්තං. **න පුථුලො පාකාරොති** අඞ්ඨතෙය්‍යහත්ථපාසානතික්කමං සන්ධාය වුත්තං. **හත්ථසතම්පීති** රතනසතම්පි.

සොති සාමණෙරො. භික්ඛුස්ස දෙතීති යොජනා. **අපරොති** සාමණෙරො.

එලං ඉමිස්සත්ථීති **එලිනී,** ඉනපච්චයො ඉත්ථිලිඞ්ගජොතකො ඊ, තං සාඛන්ති යොජනා. එලිනිසාඛන්ති සමාසතොපි පාඨො අත්ථි. **මච්ඡිකවාරණත්ථන්ති** මධුඵාණිතාදීහි මක්ඛනට්ඨානෙ නිලීයන්තීති මක්ඛිකා, තායෙව **මච්ඡිකා** ඛකාරස්ස ඡකාරං කත්වා, තාසං නිවාරණාය. **මූලපටිග්ගහමෙවාති** මූලෙ පටිග්ගහණමෙව, පඨමපටිග්ගහමෙවාති වුත්තං හොති.

භික්ඛු ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **අරිත්තෙනාති** කෙනිපාතෙන. තඤ්හි අරති නාවා ගච්ඡති අනෙනාති **අරිත්තං,** තෙන. **තන්ති** පටිග්ගහණාරහං භණ්ඩං . **අනුපසම්පන්නෙනාති** කාරිතකම්මං. **තස්මිම්පීති** චාටිකුණ්ඩකෙපි. **තන්ති** අනුපසම්පන්නං.

පාථෙය්‍යතණ්ඩුලෙති පථස්ස හිතෙ තණ්ඩුලෙ. **තෙසන්ති** සාමණෙරානං. **ඉතරෙහීති** භික්ඛූහි ගහිතතණ්ඩුලෙහි. සබ්බෙහි භික්ඛූහි භුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** භික්ඛූහි ගහිතෙහි සාමණෙරස්ස තණ්ඩුලෙහි යාගුපචනෙ න දිස්සතීති සම්බන්ධො. **කාරණන්ති** පරිවත්තෙත්වා භුත්තස්ස ච අපරිවත්තෙත්වා භුත්තස්ස ච කාරණං.

භත්තං පචිතුකාමො සාමණෙරොති යොජනා. භික්ඛුනා ආරොපෙතබ්බං, අග්ගි න කාතබ්බොති සම්බන්ධො. **පුන පටිග්ගහණකිච්චං නත්ථී** මූලෙ පටිග්ගහිතත්තාති අධිප්පායො.

අස්සාති සාමණෙරස්ස. **තතොති** අග්ගිජාලනතො.

තත්තෙ උදකෙති උදකෙ තාපෙ. **තතොති** තණ්ඩුලපක්ඛිපනතො.

පිධානන්ති උක්ඛලිපිධානං. **තස්සෙවාති** හත්ථකුක්කුච්චකස්ස භික්ඛුනො එව. **දබ්බිං වාති** කටච්ඡුං වා. සො හි දරීයති විලොළීයති ඉමායාති දබ්බීති වුච්චති.

තත්‍රාති තස්මිං ඨපනෙ. **තස්සෙවාති** ලොලභික්ඛුස්සෙව. **තතොති** පත්තතො. පුන **තතොති** සාඛාදිතො. **තත්ථාති** ඵලරුක්ඛෙ.

විතක්කං සොධෙතුන්ති ''මය්හම්පි දස්සතී''ති විතක්කං සොධෙතුං. **තතොති** අම්බඵලාදිතො.

පුන **තතොති** මාතාපිතූනමත්ථාය ගහිතතෙලාදිතො. **තෙති** මාතාපිතරො. **තතොයෙවාති** තෙහියෙව තණ්ඩුලෙහි සම්පාදෙත්වාති සම්බන්ධො.

එත්ථාති තාපිතඋදකෙ. අමුඤ්චන්තෙනෙව හත්ථෙනාති යොජනා. අඞ්ගන්ති විනාසං ගච්ඡන්තීති **අඞ්ගාරා.** දරීයන්ති ඵලීයන්තීති **දාරූනි.**

වුත්තො සාමණෙරොති යොජනා.

ගවති පරිභුඤ්ජන්තානං විස්සට්ඨං සද්දං කරොතීති **ගුළො,** ගුළති විසතො ජීවිතං රක්ඛතීති වා **ගුළො,** තං භාජෙන්තො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තස්සාති** ලොලසාමණෙරස්ස.

ධූමස්සත්ථාය වට්ටීයති වට්ටිත්වා කරීයතීති ධූමවට්ටි, තං. මුඛීයති විපරීයතීති **මුඛං**. කං වුච්චති සීසං, තං තිට්ඨති එත්ථාති **කණ්ඨො.**

භත්තුග්ගාරොති උද්ධං ගිරති නිග්ගිරතීති උග්ගාරො, භත්තමෙව උග්ගාරො භත්තුග්ගාරො, උග්ගාරභත්තන්ති අත්ථො. **දන්තන්තරෙති** දන්තවිවරෙ.

උපකට්ඨෙ කාලෙති ආසන්නෙ මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ. **කක්ඛාරෙත්වාති** සඤ්චිත්වා. තස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''ද්වෙ තයො ඛෙළපිණ්ඩෙ පාතෙත්වා''ති. එළසඞ්ඛාතං සිඞ්ගං විසාණං අස්මිං අත්ථීති **සිඞ්ගී,** සොයෙව කටුකභයෙහි විරමිතබ්බත්තා **සිඞ්ගීවෙරොති** වුච්චති. අඞ්කීයති රුක්ඛො නවං උග්ගතොති ලක්ඛීයති එතෙහීති **අඞ්කුරා,** සමං ලොණෙන උදකං, සමං වා උදකෙන ලොණං අස්මින්ති **සමුද්දො,** තස්ස උදකං අවයවීඅවයවභාවෙනාති **සමුද්දොදකං,** තෙන අපටිග්ගහිතෙනාති සම්බන්ධො. ඵාණති ගුළතො ඵද්ධභාවං ගච්ඡතීති **ඵාණිතං**. කරෙන හත්ථෙන ගහිතබ්බාති **කරකා,** වස්සොපලං, කරෙන ගණ්හිතුමරහාති අත්ථො. **කතකට්ඨිනාති** කතකනාමකස්ස එකස්ස රුක්ඛවිසෙසස්ස අට්ඨිනා. **තන්ති** උදකං. **කපිත්ථොති** එකස්ස අම්බිලඵලස්ස රුක්ඛවිසෙසස්ස නාමං.

බහලන්ති ආවිලං. **සන්දිත්වාති** විසන්දිත්වා. **කකුධසොබ්භාදයොති** කකුධරුක්ඛසමීපෙ ඨිතා සොබ්භාදයො. **රුක්ඛතොති** කකුධරුක්ඛතො. **පරිත්තන්ති** අප්පකං.

පානීයඝටෙ පක්ඛිත්තානි හොන්තීති සම්බන්ධො. **තන්ති** වාසමත්තං උදකං. **තත්ථෙවාති** ඨපිතපුප්ඵවාසිතපානීයෙයෙව . ඨපිතං දන්තකට්ඨන්ති සම්බන්ධො. අජානන්තස්ස භික්ඛුස්සාති යොජනා. අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

කිං මහාභූතං වට්ටති, කිං න වට්ටතීති යොජනා. **යං පනාති** මහාභූතං පන. **අඞ්ගලග්ගන්ති** අඞ්ගෙසු ලග්ගං, මහාභූතන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සෙදෙ. **සුක්ඛාපිතන්ති** අඞ්ගාරසදිසං කත්වා සුට්ඨු ඛාපිතං.

චත්තාරීති පථවී ඡාරිකා ගූථං මුත්තන්ති චත්තාරි. **මහාවිකටානීති** මහන්තානි සප්පදට්ඨක්ඛණසඞ්ඛාතෙ විකාරකාලෙ කත්තබ්බානි ඔසධානි. **එත්ථාති** ''අසති කප්පියකාරකෙ''ති වචනෙ. **කාලොදිස්සං නාමාති** ඛ්‍යාධොදිස්ස, පුග්ගලොදිස්ස, කාලොදිස්ස, සමයොදිස්ස, දෙසොදිස්ස, වසොදිස්ස, භෙසජ්ජොදිස්සසඞ්ඛාතෙසු සත්තසු ඔදිස්සෙසු කාලොදිස්සං නාමාති අත්ථො. දසමං.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකවග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

269. අචෙලකවග්ගස්ස පඨමෙ පරිවිසති එත්ථාති **පරිවෙසනන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''පරිවෙසනට්ඨාන''න්ති. පරිබ්බාජකපබ්බජසද්දා සමානාති ආහ ''පරිබ්බාජකසමාපන්නොති පබ්බජ්ජං සමාපන්නො''ති. තිත්ථෙන සමං පූරතීති සමතිත්ථිකං, නදීආදීසු උදකං, සමතිත්ථිකං වියාති **සමතිත්ථිකං,** පත්තභාජනෙසු යාගුභත්තං. **තෙසන්ති** මාතාපිතූනං දෙන්තස්සාති සම්බන්ධො. ''දාපෙතී''ති එත්ථ දාධාතුයා සම්පදානස්ස සුවිජානිතත්තා තං අදස්සෙත්වා කාරිතකම්මමෙව දස්සෙන්තො ආහ ''අනුපසම්පන්නෙනා''ති.

273. ''සන්තිකෙ''තිඉමිනා **''උපනික්ඛිපිත්වා''**ති එත්ථ උපසද්දස්ස සමීපත්ථං දස්සෙති. **තෙසන්ති** තිත්ථියානං. **තත්ථාති** භාජනෙ. **ඉතොති** පත්තතො. **ඉධාති** මය්හං භාජනෙ. **නන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. **තස්සාති** තිත්ථියස්සාති. පඨමං.

2. උය්‍යොජනසික්ඛාපදං

274. දුතියෙ පටික්කමනඅසනසාලසද්දානං පරියායත්තා වුත්තං ''අසනසාලායපී''ති. භත්තස්ස විස්සජ්ජනං **භත්තවිස්සග්ගොති** කතෙ භත්තකිච්චන්ති ආහ **''භත්තකිච්ච''**න්ති. සම්භුධාතුස්ස පපුබ්බඅපධාත්වත්ථත්තා වුත්තං ''න පාපුණී''ති.

276. **වුත්තාවසෙසන්ති** වුත්තෙහි මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතුකාමතාදීහි අවසෙසං. **තස්මින්ති** උය්‍යොජිතභික්ඛුම්හි. **අත්ථතොති** විජහන්තවිජහිතභික්ඛූනං අවිනාභාවසඞ්ඛාතඅත්ථතො. **ඉතරෙනාති** උය්‍යොජකභික්ඛුනා. **තත්ථාති** ''දස්සනූපචාරං වා සවනූපචාරං වා''තිවචනෙ. **එත්ථාති** නිද්ධාරණසමුදායො, දස්සනූපචාරසවනූපචාරෙසූති අත්ථො. ''තථාතිඉමිනා ද්වාදසහත්ථපමාණං අතිදිසති. **තෙහීති** කුට්ටාදීහි. **තස්සාති** දස්සනූපචාරාතික්කමස්ස. ''වුත්තපකාරමනාචාර''න්ති ඉමිනා ''න අඤ්ඤො කොචි පච්චයො''ති එත්ථ අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං දස්සෙති, ''කාරණ''න්තිඉමිනා පච්චයසද්දස්සත්ථං.

277. **කලිසද්දස්ස** පාපපරාජයසඞ්ඛාතෙසු ද්වීසු අත්ථෙසු පාපසඞ්ඛාතො කොධොති ආහ ''කලීති කොධො''ති. ''ආණ''න්තිඉමිනා සාසනසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. වුත්තඤ්හි ''ආණා ච සාසනං ඤෙය්‍යා''න්ති. කොධවසෙන වදතීති සම්බන්ධො. දස්සෙත්වා වදතීති යොජනා. ඉමස්ස ඨානං නිසජ්ජං ආලොකිතං විලොකිතං පස්සථ භොති යොජනා. **ඉමිනාපීති** අමනාපවචනං වචනෙනාපීති. දුතියං.

3. සභොජනසික්ඛාපදං

279. තතියෙ ''සයනියඝරෙ''ති වත්තබ්බෙ යකාරලොපං කත්වා ''සයනිඝරෙ''ති වුත්තන්ති ආහ **''සයනිඝරෙ''**ති. **යතොති** එත්ථ තොසද්දො පඨමාදීසු අත්ථෙසු දිස්සති. ''යතොනිදාන''න්තිආදීසු (සු. නි. 275) පඨමත්ථෙ. ''අන්තරායෙ අසෙසතො''තිආදීසු (ධ. ස. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා 7) දුතියත්ථෙ . ''අනිච්චතො''තිආදීසු (පට්ඨා. 1.1.409) තතියත්ථෙ. ''මාතිතො පිතිතො''තිආදීසු (දී. නි. 1.311) පඤ්චමාෘත්ථෙ. ''යං පරතො දානපච්චයා''තිආදීසු (ජා. 2.22.585) ඡට්ඨ්‍යත්ථෙ. ''පුරතො පච්ඡතො''තිආදීසු (පාචි. 576) සත්තම්‍යත්ථෙ. ''පදමතො''තිආදීසු කාරණත්ථෙ දිස්සති. ඉධාපි කාරණත්ථෙයෙවාති ආහ ''යස්මා''ති. යස්මා කාරණා අය්‍යස්ස භික්ඛා දින්නා, තස්මා ගච්ඡථ භන්තෙ තුම්හෙති අත්ථො. **යන්ති** භික්ඛං. **වොති** තුම්හෙහි. **අධිප්පායොති** පුරිසස්ස අජ්ඣාසයො. ''පරියුට්ඨිතො''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි අත්ථපකරණාදිතො රාගපරියුට්ඨිතොවාධිප්පෙතොති ආහ **''රාගපරියුට්ඨිතො''**ති, රාගෙන පරිභවිත්වා උට්ඨිතොති අත්ථො.

280. **සභොජනන්ති** එත්ථ සකාරො සහසද්දකාරියො ච අකාරුකාරානං අසරූපත්තා අකාරතො උකාරස්ස ලොපො ච තීසු පදෙසු පච්ඡිමානං ද්වින්නං පදානං තුල්‍යත්ථනිස්සිතසමාසො ච පුබ්බපදෙන සහ

හෙදනිස්සිතබාහිරත්ථසමාසො ච හොති, ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සහ උභොහි ජනෙහී’’ති. අථ වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති **භොජනං,** සං විජ්ජති භොජනං අස්මිං කුලෙති **සභොජනන්**ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථ වා’’තිආදි. **භීති** සච්චං. **තෙනෙවා**ති තෙනෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං භුඤ්ජිතබ්බත්තා. **අස්සා**ති ‘‘සභොජනෙ’’තිපදස්ස. **සරෙ**ති එත්ථ පුබ්බො සයනිසද්දො ලොපොති ආහ ‘‘සයනිසරෙ’’ති. ඉමිනා ‘‘දත්තො’’තිආදීසු විය පුබ්බපදලොපසමාසං දස්සෙති. **පිට්ඨසඞ්ඝාටස්සා**ති එත්ථ පිට්ඨසඞ්ඝාටො නාම න අඤ්ඤස්ස යස්ස කස්සචි, අථ ඛො සයනිසරගබ්භස්සෙවාති ආහ ‘‘තස්ස සයනිසරගබ්භස්සා’’ති. **යථා වා තථා වා**ති යෙන වා තෙ න වා ආකාරෙන. **කතස්සා**ති පිට්ඨිවංසං ආරොපෙත්වා වා අනාරොපෙත්වා වා කතස්සාති. තතියං.

284. චතුත්ථපඤ්චමෙසු යථා ච සභොජනසික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං, එවමෙව තානිපීති යොජනාති. චතුත්ථපඤ්චමානි.

6. චාරිත්තසික්ඛාපදං

294. ඡට්ඨෙ කස්මා තෙහි ‘‘දෙථාවුසො භත්ත’’න්ති වුත්තං, නනු භික්ඛූනං එවං වත්තුං න වට්ටතීති ආහ ‘‘එත්ථ තං කිරා’’තිආදි. **තස්මා**ති යස්මා අභිහටං අහොසි, තස්මා.

295. ඉදං පන වචනං ආහාති සම්බන්ධො. **පසාදඤ්ඤථත්තන්**ති පසාදස්ස අඤ්ඤෙනාකාරෙන භාවො. **නන්**ති බාදනීයං. ‘‘ගහෙත්වා ආගමංසූ’’තිඉමිනා ‘‘උස්සාරියිත්ථා’’ති එත්ථ උකාරස්ස උග්ගහත්ථතඤ්ච සරධාතුස්ස ගත්‍යත්ථතඤ්ච අජ්ජතනිඤුංවිභත්තියා ත්ථත්තඤ්ච දස්සෙති, උග්ගහෙත්වා සාරිංසු අගමංසූති අත්ථො.

298. **යත්ථා**ති යස්මිං ඨානෙ. ඨිතස්ස භික්ඛුනො චිත්තං උප්පන්නන්ති යොජනා. **තතො**ති චිත්තුප්පන්නතො. **යන්**ති භික්ඛුං. **පකතිවචනෙනා**ති උච්චාසද්දමකත්වා පවත්තෙන සභාවවචනෙන. **අන්තොවිහාරෙ**ති වචනස්ස අතිසම්බාධත්තා අයුත්තභාවං මඤ්ඤමානො ආහ ‘‘අපි ච අන්තොඋපචාරසීමායා’’ති.

302. ගාමස්ස අන්තරෙ ආරාමො තිට්ඨතීති **අන්තරාරාමො** විහාරො, තං ගච්ඡතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අන්තොගාමෙ’’තිආදීති. ඡට්ඨං.

7. මහානාමසික්ඛාපදං

303. සත්තමෙ ‘‘භගවතො’’තිපදං ‘‘චූළපිතුපුත්තො’’තිපදෙ සම්බන්ධො, ‘‘මහල්ලකතරො’’තිපදෙ අපාදානං. **චූළපිතුපුත්තො**ති සුද්ධොදනො, සක්කොදනො, සුක්කොදනො, ධොතොදනො, අමිතොදනොති පඤ්ච ජනා භාතරො, අමිතා, පාලිතාති ද්වෙ භගිනියො. තෙසු භගවා ච නන්දො ච ජෙට්ඨභාතුභූතස්ස සුද්ධොදනස්ස පුත්තා, ආනන්දො කනිට්ඨභාතුභූතස්ස අමිතොදනස්ස පුත්තො, මහානාමො ච අනුරුද්ධො ච තතියස්ස සුක්කොදනස්ස පුත්තා. සක්කොදනධොතොදනානං පුත්තා අපාකටා. තිස්සත්ථෙරො අමිතාය නාම භගිනියා පුත්තො, පාලිතාය පුත්තධීතරා අපාකටා. තස්මා චූළපිතුනො සුක්කොදනස්ස පුත්තො චූළපිතුපුත්තොති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ද්වීසු එලෙසූ**ති හෙට්ඨිමෙසු ද්වීසු එලෙසු. **උස්සන්නසද්දො** බහුපරියායොති ආහ ‘‘බහූ’’ති. **වජතො**ති ගොට්ඨතො. තඤ්හි ගාවො ගොචරට්ඨානතො පටික්කමිත්වා නිවාසත්ථාය වජන්ති ගච්ඡන්ති අස්මින්ති වජොති වුච්චති.

306. **තස්මිං සමයෙ**ති තස්මිං පවාරණසමයෙ. ‘‘එත්තකෙහී’’තිපදස්ස නාමවසෙන වා පරිමාණවසෙන වා දුවිධස්ස අත්ථස්ස අධිප්පෙතත්තා වුත්තං ‘‘නාමවසෙන පරිමාණවසෙනා’’ති. තෙසු නාමං සන්ධාය එතං නාමං එතෙසං භෙසජ්ජානන්ති **එත්තකානී**ති වචනත්ථො කාතබ්බො, පරිමාණං සන්ධාය එතං පරිමාණං එතෙසන්ති **එත්තකානී**ති වචනත්ථො කාතබ්බො. ‘‘අඤ්ඤං භෙසජ්ජ’’න්ති එත්ථ අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං නාමං වා පරිමාණං වා භවෙය්‍යාති ආහ ‘‘සබ්බිනා පවාරිතො’’තිආදි.

310. **යෙ**ති දායකා, පවාරිතා හොන්තීති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදං

311. අට්ඨමෙ ‘‘අභිමුඛ’’න්තිඉමිනා අභිසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. **‘‘උය්‍යාතො’’**තිපදස්ස උට්ඨහිත්වා යාතොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නගරතො නිග්ගතො’’ති. ‘‘කතඋය්‍යොග’’න්ති ඉමිනා උට්ඨහිත්වා යුඤ්ජති ගච්ඡතීති **උය්‍යුත්තා**ති දස්සෙති. ධාතූන, මනෙකත්ථත්තා වුත්තං ‘‘ගාමතො නික්ඛන්ත’’න්ති.

314. ද්වාදස පුරිසා ඉමස්ස හත්ථිනොති **ද්වාදසපුරිසො,** ආවුධො හත්ථෙසු එතෙසන්ති **ආවුධහත්ථා. නින්නන්**ති නින්නට්ඨානං, **පස්සතො** භික්ඛුනොති සම්බන්ධොති. අට්ඨමං.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදං

319. නවමෙ ''තිට්ඨතු වා''තිආදිනා වසනාකාරං දස්සෙති. වාසද්දො ''වඩ්ඪමතු වා''තිඅත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **කිඤ්චි ඉරියාපථන්ති** චතුසු ඉරියාපථෙසු කිඤ්චි ඉරියාපථං. යථා රුද්ධමානෙ සඤ්චාරො ඡිජ්ජති, එවං රුද්ධා සංවුතා හොතීති යොජනා. ''රුද්ධො''ති ඉමිනා **''පලිබුද්ධො''**ති එත්ථ පරිපුබ්බස්ස බුධිධාතුස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙතීති. නවමං.

10. උය්‍යොධිකසික්ඛාපදං

322. දසමෙ **යුජ්ඣන්තීති** සංපහරන්ති. ''බලස්ස අග්ගං එත්ථා''තිඉමිනා භින්නාධිකරණබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. ''ජානන්ති''තිපදං අත්ථසම්පුණ්ණත්ථාය පක්ඛිත්තං. **අග්ගන්ති** කොට්ඨාසං. බලං ගණීයති එත්ථාති **බලග්ගන්ති** වචනත්ථොපි යුජ්ජති. තෙනාහ ''බලගණනට්ඨාන''න්ති. ඉදඤ්හි වචනං අම්බසෙවනගරුසිනනයෙන වුත්තං. කථං? ''බලගණනට්ඨාන''න්ති වදන්තෙන අට්ඨකථාචරියෙන ''බලස්ස අග්ගං ජානන්ති එත්ථාති බලග්ග''න්ති වචනත්ථස්ස පිණ්ඩත්ථො ච ඤාපියති, ''බලං ගණීයති එත්ථාති **බලග්ග''**න්ති වචනත්ථො ච දස්සීයති. වියූහීයතෙ සම්පිණ්ඩීයතෙ **බ්‍යූහො,** සෙනාය බ්‍යූහො **සෙනාබ්‍යූහොති** අත්ථං දස්සෙති ''සෙනාය වියූහ''න්තිආදිනා. අණති භෙරවසද්දං කරොතීති **අණීකං,** මුද්ධජණකාරො, හත්ථීයෙව අණීකං **හත්ථාණීකං**. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. යො හත්ථී පුබ්බෙ වුත්තො, තෙන හත්ථිනාති යොජනාති. දසමං.

අචෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

326. සුරාපානවග්ගස්ස පඨමෙ භද්දා වති එත්ථාති **භද්දවතිකාති** ච, භද්දා වති භද්දවති, සා එත්ථ අත්ථීති **භද්දවතිකාති** ච අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සො''තිආදි. **සොති** ගාමො ලභීති සම්බන්ධො. පථං ගච්ඡන්තීති **පථාවිනොති** කතෙ අද්ධිකායෙවාති ආහ ''අද්ධිකා''ති. අද්ධං ගච්ඡන්තීති **අද්ධිකා**. ''පථිකා''තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **''තෙජසා තෙජ''**න්තිපදානි සම්බන්ධාපෙක්ඛානි ච හොන්ති , පදානං සමානත්තා සම්බන්ධො ච සමානොති මඤ්ඤිතුං සක්කුණෙය්‍යා ච හොන්ති, තස්මා තෙසං සම්බන්ධඤ්ච තස්ස අසමානතඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''අත්තනො තෙජසා නාගස්ස තෙජ''න්ති. ''ආනුභාවෙනා''තිඉමිනා පන තෙජසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. කපොතස්ස පාදො **කපොතො** උපචාරෙන, තස්ස එසො **කාපොතො,** වණ්ණො. කාපොතො විය වණ්ණො අස්සාති **කාපොතිකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''කපොතපාදසමවණ්ණරත්තොභාසා''ති. **පසන්නසද්දස්ස** පසාදසද්ධාදයො නිවත්තෙතුං ''සුරාමණ්ඩස්සෙතං අධිවචන''න්ති වුත්තං. **පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස සතොති** පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස සමානස්ස සාගතස්සාති යොජනා.

328. ''මධුකපුප්ඵාදීනං රසෙන කතො''තිඉමිනා පුප්ඵානං රසෙන කතො ආසවො **පුප්ඵාසවොති** වචනත්ථං දස්සෙති. එස නයො ''ඵලාසවො''තිආදීසුපි. සුරාමෙරයානං විසෙසං දස්සෙතුං වුත්තං ''සුරා නාමා''තිආදි. **පිට්ඨකිණ්ණපක්ඛිත්තාති** පිට්ඨෙන ච කිණ්ණෙන ච පක්ඛිත්තා කතා වාරුණීති සම්බන්ධො. **කිණ්ණාති** ච සුරාය බීජං. තඤ්හි කිරන්ති නානාසම්භාරානි මිස්සීභවන්ති එත්ථාති කිණ්ණාති වුච්චති. තස්සායෙව මණ්ඩෙති යොජනා. සුරනාමකෙන එකෙන වනචරකෙන කතාති **සුරා**. මදං ජනෙතීති **මෙරයං**.

329. **ලොණසොවීරකන්ති** එවංනාමකං පානං. **සුත්තන්තිපි** එවමෙව. **තස්මින්ති** සූපසංපාකෙ. තෙලං පන පචන්තීති සම්බන්ධො. නත්ථි තිඛිණං මජ්ජං එත්ථාති අතිඛිණමජ්ජං, අතිඛිණමජ්ජෙ තස්මිංයෙව තෙලෙති අත්ථො. **යං පනාති** තෙලං පන. තිඛිණං මජ්ජං ඉමස්ස තෙලස්සාති **තිඛිණමජ්ජං. යත්ථාති** තෙලෙ. **අරිට්ඨොති** එවංනාමකං භෙසජ්ජං. **තන්ති** අරිට්ඨං, ''සන්ධායා''තිපදෙ අවුත්තකම්මං. **එතන්ති** ''අමජ්ජං අරිට්ඨ''න්තිවචනං, ''වුත්ත''න්තිපදෙ වුත්තකම්මන්ති. පඨමං.

2. අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදං

330. දුතියෙ අඞ්ගුලීහි පතුජ්ජනං අඞ්ගුලිපතොදො, සොයෙව **අඞ්ගුලිපතොදකොති** දස්සෙන්තො ආහ ''අඞ්ගුලීහී''තිආදි. **උත්තන්තොති** අවතපන්තො. අවතපන්තොති ච අත්ථතො කිලමන්තොයෙවාති ආහ ''කිලමන්තො''ති. කිලමන්තො හුත්වාති යොජනා. අස්සාසගහණෙන පස්සාසොපි ගහෙතබ්බොති ආහ ''අස්සාසපස්සාසසඤ්චාරො''ති. **තම්පීති** භික්ඛුනිම්පීති. දුතියං.

3. හසධම්මසික්ඛාපදං

335. තතියෙ පකාරෙන කරීයති ඨපීයතීති **පකතං** පඤ්ඤත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''යං භගවතා''තිආදි. **යන්ති** සික්ඛාපදං.

336. හසසඞ්ඛාතො ධම්මො සභාවො **හසධම්මොති** වුත්තෙ අත්ථතො කීළිකායෙවාති ආහ ''කීළිකා වුච්චතී''ති.

337. **ගොප්ඵකානන්ති** චරණගණ්ඨිකානං. තෙ හි පාදෙ පාදං ඨපනකාලෙ අඤ්ඤමඤ්ඤූපරි ඨපනතො ගොපීයන්තීති ගොප්ඵා, තෙ එව ගොප්ඵකාති වුච්චන්ති. පාදස්ස හි උපරි පාදං ඨපනකාලෙ එකස්ස උපරි එකො න ඨපෙතබ්බො. තෙනාහ භගවා ''පාදෙ පාදං අච්චාධායා''ති (දී. නි. 2.196; ම. නි. 1.423; අ. නි. 3.16). ඔට්ඨජො දුතියො. **ඔරොහන්තස්ස** භික්ඛුනොති සම්බන්ධො.

338. **වීයාරිත්තාදීහීති** ආදිසද්දෙන ලඞ්කාරාදයො සඞ්ගණ්හාති. කෙචි වදන්තීති සම්බන්ධො. **පතනුප්පතනවාරෙසූති** පතනවාර උප්පතනවාරෙසු. **තත්ථාති** තස්සං ඛිත්තකථලායං. **හීති** සච්චං , යස්මා වා. ඨපෙත්වා කීළන්තස්සාති සම්බන්ධො. **ලිඛිතුං වට්ටති** කීළාධිප්පායස්ස විරහිතත්තාති අධිප්පායො. කීළාධිප්පායෙන අත්ථජොතකං අක්ඛරං ලිඛන්තස්සාපි ආපත්තියෙවාති වදන්ති. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙති. තතියං.

4. අනාදරියසික්ඛාපදං

342. චතුත්ථෙ **ධම්මො** නාම තන්තියෙවාති ආහ ''තන්ති''ති. **පවෙණීති** තස්සෙව වෙවචනං. ''තං වා න සික්ඛිතුකාමො''ති එත්ථ තංසද්දස්ස අත්ථමාවිකාතුං වුත්තං ''යෙන පඤ්ඤත්තෙනා''ති. විනයෙ අපඤ්ඤත්තං සන්ධාය වුත්තං ''අපඤ්ඤත්තෙනා''ති ආහ ''සුත්තෙ වා අභිධම්මෙ වා ආගතෙනා''ති.

344. **පවෙණියාති** උපාලිආදිකාය ආචරියපරම්පරසඞ්ඛාතාය තන්තියා. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. මහාපච්චරියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තං සබ්බන්ති** කුරුන්දිවාදමහාපච්චරිවාදසඞ්ඛාතං සබ්බං තං වචනං. **පවෙණියා ආගතෙති** පවෙණියා ආගතසඞ්ඛාතෙ මහාඅට්ඨකථාවාදෙති. චතුත්ථං.

345. පඤ්චමෙ **මනුස්සවිග්ගහෙති** මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකෙති. පඤ්චමං.

6. ජොතිසික්ඛාපදං

350. ඡට්ඨෙ ජනපදස්ස නාමත්තා බහුවචනවසෙන ''භග්ගෙසූ''ති පාළියං වුත්තං. සුසුමාරසණ්ඨානො පබ්බතසඞ්ඛාතො ගිරි එත්ථාති **සුසුමාරගිරි,** එතස්ස වා මාපිතකාලෙ සුසුමාරො ගිරති සද්දං නිග්ගිරති එත්ථාති **සුසුමාරගිරීති** අත්ථමනපෙක්ඛිත්වා වුත්තං ''නගරස්ස නාම''න්ති. **තං පනාති** වනං පන. ''මිගාන''න්තිආදිනා මිගානං අභයො දීයති එත්ථාති **මිගදායොති** අත්ථං දස්සෙති.

352. ''ජොතිකෙ''තිපදස්ස ජොතිස්ස අග්ගිස්ස කරණං **ජොතිකන්ති** දස්සෙතුං වුත්තං ''ජොතිකරණෙ''ති.

354. ''සමාදහිතුකාමතායා''තිපදං ''අරණිසණ්ඨාපනතො''තිපදෙ හෙතු. **ජාලාති** සිඛා. සා හි ජලති දිබ්බතීති ජාලාති වුච්චති.

පතිලාතං උක්ඛිපතීති එත්ථ ''පතිතාලාත''න්ති වත්තබ්බෙ තකාරලොපං කත්වා සන්ධිවසෙන පතිලාතන්ති වුත්තන්ති ආහ ''අලාතං පතිතං උක්ඛිපතී''ති. **අලාතන්ති** උම්මුක්කං. තඤ්හි ආදිත්තං හුත්වා අතිඋණ්හත්තා න ලාතබ්බං න ගණ්හිතබ්බන්ති අලාතන්ති වුච්චති. **අවිජ්ඣාතන්ති** ඣායනතො ඩය්හනතො අවිගතං අලාතන්ති සම්බන්ධො. ඣායනං ඩය්හනං ඣාතං, විගතං ඣාතං ඉමස්සාලාතස්සාති **විජ්ඣාතං**.

356. **පදීපාදීනීති** පදීපජොතිකාදීනි. **තත්ථාති** තාසු දුට්ඨවාළමිගඅමනුස්සසඞ්ඛාතාසු ආපදාසු නිමිත්තභූතාසු. නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනන්ති. ඡට්ඨං.

7. නහානසික්ඛාපදං

366. සත්තමෙ පාරං ගච්ඡන්තො න කෙවලං සඋදකාය නදියා එව න්හායිතුං වට්ටති, සුක්ඛාය නදියාපි වට්ටතීති දස්සෙන්තො ආහ ''සුක්ඛාය''තිආදි. **උක්කිරිත්වාති** වියූහිත්වා. ආවාටායෙව ඛුද්දකට්ඨෙන **ආවාටකා,** තෙසූති. සත්තමං.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදං

368. අට්ඨමෙ අලභීති **ලභොති** වචනත්ථෙ අපච්චයං කත්වා ණපච්චයස්ස ස්වත්ථභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘ලභොයෙව ලාභො’’ති. අපච්චයමකත්වා පකතියා ණපච්චයොපි යුත්තොයෙවාති දට්ඨබ්බං. සද්දන්තරොපි අත්ථන්තරාභාවා සමාසො හොතීති ආහ ‘‘නවචීවරලාභෙනාති වත්තබ්බෙ’’ති. **අනුනාසිකලොපන්**ති ‘‘නව’’න්ති එත්ථ නිග්ගහීතස්ස විනාසං. නිග්ගහීතඤ්හි නාසං අනුගතත්තා **‘‘අනුනාසික’’**න්ති වුච්චති, තස්ස අදස්සන, මකත්වාති අත්ථො. **මජ්ඣෙ ඨිතපදද්වයෙ**ති ‘‘නව’’න්ති ච ‘‘චීවරලාභෙනා’’ති ච ද්වින්නං පදානමන්තරෙ ‘‘ඨිතෙ පනා’’ති ච ‘‘භික්ඛුනා’’ති ච පදද්වයෙ. නිද්ධාරණෙ චෙතං භුම්මවචනං. **නිපාතොති** නිපාතමත්තං. අලභීති **ලභොති** වචනත්ථස්ස අභිධෙය්‍යත්ථං දස්සෙතුං ‘‘භික්ඛුනා’’ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘භික්ඛුනා’’තිආදි. පදභාජනෙ පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **යන්ති** යං චීවරං. ‘‘චීවර’’න්ති එත්ථ චීවරසරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යං නිවාසෙතුං වා’’තිආදි. **චම්මකාරනීලන්ති** චම්මකාරානං තිඵලෙ පක්ඛිත්තස්ස අයගූථස්ස නීලං. මහාපච්චරියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. දුබ්බණ්ණො කරීයති අනෙනාති **දුබ්බණ්ණකරණං,** කප්පබින්දුන්ති ආහ ‘‘කප්පබින්දුං සන්ධායා’’ති. ආදියන්තෙන භික්ඛුනා ආදාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **කොණෙසූති** අන්තෙසු. වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. **අක්ඛිමණ්ඩලමත්තං වාති** අක්ඛිමණ්ඩලස්ස පමාණං වා කප්පබින්දූති සම්බන්ධො. **පට්ටෙ වාති** අනුවාතපට්ටෙ වා. **ගණ්ඨියං වාති** ගණ්ඨිකපට්ටෙ වා. **පාළිකප්පොති** ද්වෙ වා තිස්සො වා තතො අධිකා වා බින්දුආවලී කත්වා කතො කප්පො. **කණ්ණිකකප්පොති** කණ්ණිකං විය බින්දුගොච්ඡකං කත්වා කතො කප්පො. ආදිසද්දෙන අග්ඝියකප්පාදයො සඞ්ගණ්හාති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බාසු අට්ඨකථාසු. එකොපි බින්දු වට්ටොයෙව වට්ටතීති ආහ **‘‘එකං වට්ටබින්දු’’**න්ති.

371. **අග්ගළාදීනී**ති ආදිසද්දෙන අනුවාතපරිභණ්ඩෙ සඞ්ගණ්හාතීති. අට්ඨමං.

9. විකප්පනසික්ඛාපදං

374. නවමෙ **තස්සාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයො චීවරසාමිකොයෙවාති ආහ ‘‘චීවරසාමිකස්සා’’ති. දුතියස්ස තසද්දස්ස විසයො විනයධරොයෙවාති ආහ ‘‘යෙනා’’තිආදි. ‘‘අවිස්සාසන්තො’’තිපදස්ස කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘අවිස්සාසෙනා’’ති. **තෙනාති** විනයධරෙනාති. නවමං.

10. චීවරාපනිධානසික්ඛාපදං

377. දසමෙ ‘‘අපනෙත්වා’’තිඉමිනා අපඉතහූපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. **නිධෙන්තීති** නිගූහිත්වා ඨපෙන්ති. **හසාධිප්පායොති** හසං, හසනත්ථාය වා අධිප්පායො. පරික්ඛාරස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පත්තත්ථවිකාදි’’න්ති. පත්තස්ස පාළියමාගතත්තා පත්තස්ස ථවිකාති අත්ථොයෙව ගහෙතබ්බො, න පත්තො ච ථවිකා චාති. ‘‘සමණෙන නාමා’’තිපදං ‘‘භවිතු’’න්තිපදෙ භාවකත්තාති. දසමං.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

382. සප්පාණකවග්ගස්ස පඨමෙ උසුං අසති ඛිපති අනෙනාති **ඉස්සාසොති** කතෙ ධනුයෙව මුඛ්‍යතො ඉස්සාසො නාම, ධනුග්ගහා- චරියො පන උපචාරෙන. උසුං අසති ඛිපතීති **ඉස්සාසොති** කතෙ ධනුග්ගහාචරියො ඉස්සාසො නාම, ඉධ පන උපචාරත්ථො වා කත්තුත්ථො වා ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘ධනුග්ගහාචරියො හොතී’’ති. පබ්බජිතකාලෙ ඉස්සාසස්ස අයුත්තත්තා වුත්තං ‘‘ගිහිකාලෙ’’ති. **වොරොපිතාති** එත්ථ වි අව පුබ්බස්ස රුහධාතුස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘වියොජිතා’’ති.

යස්මා ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ‘‘ජීවිතා වොරොපිතා’’තිවචනං. කස්මා වොහාරමත්තමෙව හොති, නනු යතො කුතොචි යස්මිං කිස්මිංචි වියොජිතෙ ද්වෙ වත්ථූනි විය විසුං තිට්ඨන්ති පාණතො ජීවිතෙ වියොජිතෙ පාණජීවිතාපීති ආහ ‘‘න හෙත්ථා’’තිආදි. **හීති** සච්චං. එත්ථාති ‘‘ජීවිතා වොරොපිතා’’තිවචනෙ දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො. කිඤ්චි ජීවිතං නාමාති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථසම්බන්ධො – සීසාලඞ්කාරෙ සීසතො වියොජිතෙ සීසං අලඞ්කාරතො විසුං තිට්ඨති යථා, එවං ජීවිතෙ පාණතො වියොජිතෙ ජීවිතං පාණතො විසුං න තිට්ඨති නාමාති. **අඤ්ඤදත්ථූති** එකංසෙන. ‘‘පාණ’’න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තොපි මනුස්සපාණස්ස පාරාජිකට්ඨානෙ ගහිතත්තා ඉධ පාරිසෙසඤායෙන තිරච්ඡානපාණොව ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘තිරච්ඡානගතොයෙව පාණො’’ති. **තන්ති** පාණං. මහන්තෙ පන පාණෙති සම්බන්ධො.

385. සොධෙන්තො අපනෙතීති යොජනා. **මඞ්ගුලොති** මනුස්සරත්තපො එකො කිමිවිසෙසො. සො හි රත්තපිවනත්ථාය මඞ්ගති ඉතො චිතො ච ඉමං විමඤ්ච ඨානං ගච්ඡතීති ‘‘මඞ්ගුලො’’ති වුච්චති. පදක්ඛරානඤ්හි

අවිපරිතත්ථං, සොතුනඤ්ච සජ්ඣායොපදෙසලභනත්ථං කත්ථචි ඨානෙ වචනත්ථො වුත්තොති දට්ඨබ්බං. තස්ස බීජමෙව බුද්දකට්ඨෙන **මඞ්ගලබීජකං,** තස්මිං. **තන්ති** මඞ්ගලබීජකං. හින්දන්තො හුත්වාති යොජනාති. පඨමං.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදං

387. දුතියෙ සහ පාණෙහීති **සප්පාණකං** උදකන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''යෙ පාණකා''තිආදි. **හීති** සච්චං. පත්තපූරම්පි උදකන්ති සම්බන්ධො . **තාදිසෙනාති** සප්පාණකෙන. ධොවතොපි පාචිත්තියන්ති යොජනා. **උදකසොණ්ඩින්ති** සිලාමයං උදකසොණ්ඩිං. **පොක්ඛරණින්ති** සිලාමයං පොක්ඛරණිං. උට්ඨාපයතොපි පාචිත්තියන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** සොණ්ඩිපොක්ඛරණීහි. **උදකස්සාති** උදකෙන, පූරෙ සටෙ ආසිඤ්චිත්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** උදකෙ. **උදකෙති** උදකසණ්ඨානකපදෙසෙ ආසිඤ්චිතඋදකෙ. **පතිස්සතීති** සොණ්ඩිපොක්ඛරණීහි ගහිතඋදකං පතිස්සතීති. දුතියං.

3. උක්කොටනසික්ඛාපදං

392. තතියෙ ''උච්චාලෙන්ති''තිඉමිනා උක්කොටෙන්තීති එත්ථ උපුබ්බස්ස කුටධාතුස්ස උච්චාලනත්ථං දස්සෙති ධාතූන, මනෙකත්ථත්තා. යං යං පතිට්ඨිතං **යථාපතිට්ඨිතං,** තස්ස භාවො **යථාපතිට්ඨිතභාවො,** තෙන.

393. **යො ධම්මොති** යො සමථධම්මො. **ධම්මෙනාති** එත්ථ එනසද්දෙන ''යථාධම්ම''න්ති එත්ථ අංඉතිකාරියස්ස කාරිං දස්සෙති. ඉමිනා ''යථාධම්ම''න්ති පදස්ස ''නිහතාධිකරණ''න්ති එත්ථ නිහතසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති. ''සත්ථාරා''තිපදං ''වුත්තං'' ඉතිපදෙ කත්තා. නත්ථී හතං හනනං ඉමස්සාති **නිහතන්ති** වුත්තෙ අත්ථතො වූපසමනමෙවාති ආහ ''වූපසමිත''න්ති.

395. යං වා තං වා කම්මං ධම්මකම්මං නාම න හොති, අථ ඛො අධිකරණවූපසමකම්මමෙව ධම්මකම්මං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''යෙන කම්මෙනා''තිආදි. **අයම්පීති** අයම්පි භික්ඛු. **සෙසපදානිපීති** ''ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො''තිආදීනි සෙසපදානිපි. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. විත්ථාරො පන වුත්තොති සම්බන්ධො. **තත්ථෙවාති** පරිවාරෙ එව. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, විභඞ්ගෙ වාති. තතියං.

4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදං

399. චතුත්ථෙ **අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතානි** දුට්ඨුල්ලසද්දත්ථභාවෙන සදිසත්තාති අධිප්පායො. **''ධුර''**න්ති එත්ථ ලක්ඛණවන්තත්තා භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ''ධුරෙ''ති. ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ සතීති යොජනා.

එවං ධුරං නික්ඛිපිත්වාති ''අඤ්ඤස්ස නාරොචෙස්සාමී''ති එවං ධුරං නික්ඛිපිත්වා. **අඤ්ඤස්සාති** වත්ථු, පුග්ගලතො අඤ්ඤස්ස දුතියස්ස. **සොපීති** දුතියොපි. **අඤ්ඤස්සාති** තතියස්ස. යාව කොටි න ඡිජ්ජති, තාව ආපජ්ජතියෙවාති යොජනා. **තස්සෙවාති** ආපත්තිං ආපන්නපුග්ගලස්ස. **වත්ථුපුග්ගලොයෙවාති** ආපත්තිං ආපන්නපුග්ගලොයෙව. **අයන්ති** පඨමභික්ඛු. **අඤ්ඤස්සාති** දුතියස්ස. **සොති** දුතියො ආරොචෙතීති සම්බන්ධො. **යෙනාති** පඨමභික්ඛුනා. **අස්සාති** දුතියස්ස. **තස්සෙවාති** පඨමභික්ඛුස්සෙව. වත්ථුපුග්ගලං උපනිධාය ''තතියෙන පුග්ගලෙන දුතියස්සා''ති වුත්තං.

400. **පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධෙති** ථුල්ලච්චයාදිකෙ පඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධෙ. **අජ්ඣාචාරො නාමාති** අධිභවිත්වා වීතික්කමිත්වා ආචරිතබ්බත්තා අජ්ඣාචාරො නාමාති. චතුත්ථං.

5. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදං

402. පඤ්චමෙ **අඞ්ගුලියොති** කරසාඛායො. තා හි අඞ්ගන්ති හත්ථතො පඤ්චධා භිජ්ජිත්වා උග්ගච්ඡන්තීති අඞ්ගුලියොති වුච්චන්ති. ලිඛන්තස්ස උපාලිස්සාති සම්බන්ධො. **තෙනාති** බහුචින්තෙතබ්බකාරණෙන. **අස්සාති** උපාලිස්ස. **උරොති** හදයං. තඤ්හි උසති චිත්තතාපො දහති එත්ථාති උරොති වුච්චති. **රූපසුත්තන්ති** හෙරඤ්ඤිකානං රූපසුත්තං, යථා හත්ථාචරියානං හත්ථිසුත්තන්ති. **අක්ඛීනීති** චක්ඛූනි. තානි හි අක්ඛන්ති විසයෙසු බ්‍යාපීභවන්ති, රූපං වා පස්සති ඉමෙහීති අක්ඛීනීති වුච්චන්ති. මකසෙන සූචිමුඛානං ගහිතත්තා ඩංසෙන පිඞ්ගලමක්ඛිකායොව ගහෙතබ්බාති ආහ **''ඩංසාති පිඞ්ගලමක්ඛිකායො''**ති. පිඞ්ගලමක්ඛිකායො හි ඩංසනට්ඨෙන බාධනට්ඨෙන **ඩංසාති** වුච්චන්ති. දුක්කරො ඛමො එතාසන්ති **දුක්ඛාති** දස්සෙන්තො ආහ ''දුක්ඛමාන''න්ති. වෙදනානන්ති සම්බන්ධො. අසාතස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං ''අමධුරාන''න්ති. ඉමිනා අමධුරත්තා න සාදිතබ්බාති **අසාතාති** අත්ථං දස්සෙති. පාණසද්දජීවිතසද්දානං පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''ජීවිතහරාන''න්ති. පාණං හරන්ති අපනෙන්තීති **පාණහරා,** තාසං වෙදනානන්ති සම්බන්ධො.

404. විජායනකාලතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණවීසතිවස්සො න ගහෙතබ්බො, ගබ්භගහණකාලතො පන පට්ඨායාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා’’ති. ගබ්භෙ සයිතකාලෙන සද්ධිං වීසතිමං වස්සං පරිපුණ්ණමස්සාති **ගබ්භවීසො** පුග්ගලො. **හීති** සච්චං. **යථාහාති** යෙනාකාරෙන සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, තෙනාකාරෙන භගවා ආහාති යොජනා. අථ වා යථා කිං වචනං භගවා ආහාති යොජනා.

ගබ්භවීසො හුත්වා උපසම්පන්නොති සම්බන්ධො. **අම්හීති** අස්මි. නුසද්දො පරිවිතක්කත්ථෙ නිපාතො. **යන්ති** යාදිසං පඨමං චිත්තන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා පටිසන්ධිචිත්තං දස්සෙති. ‘‘පඨමං විඤ්ඤාණ’’න්ති තස්සෙව වෙවචනං. **තන්ති** පඨමං චිත්තං පඨමං විඤ්ඤාණං. **අස්සාති** සත්තස්ස. **සාව ජාතීති** සා එව පටිසන්ධි, ගබ්භො නාම හොතීති සම්බන්ධො.

තත්ථාති පාළියං, විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යොති** පුග්ගලො. **මහාපවාරණායාති** අස්සයුජපුණ්ණමියං. සා හි පූජිතපවාරණත්තා මහාපවාරණාති වුච්චති. **තතොති** පවාරණාය ජාතකාලතො. **තන්ති** මහාපවාරණං. **පාටිපදෙ වාති** එත්ථ වසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො, පවාරණදිවසපාටිපදදිවසෙසු අඤ්ඤතරස්මිං දිවසෙ උපසම්පාදෙතබ්බොති අත්ථො. **හායනවඩ්ඪනන්ති** කුච්ඡිම්හි වසිතමාසෙසු අධිකෙසු හායනඤ්ච ඌනෙසු වඩ්ඪනඤ්ච වෙදිතබ්බං.

පොරාණකත්ථෙරා පන උපසම්පාදෙන්තීති සම්බන්ධො. **එකූනවීසතිවස්සන්ති** අනන්තරෙ වුත්තං එකූනවීසතිවස්සං. **නික්ඛමනීයොති** සාවණමාසො. සො හි අන්තොවීථිතො බාහිරවීථිං නික්ඛමති සූරියො අස්මින්ති ‘‘නික්ඛමනීයො’’ති වුච්චති. **පාටිපදදිවසෙති** පච්ඡිමිකාය වස්සූපගමනදිවසෙ. **තං** උපසම්පාදනං. **කස්මාති** පුච්ඡා. එත්ථ ඨත්වා පරිහාරො **වුච්චතෙ** මයාති යොජනා. **වීසතියා වස්සෙසූති** උපසම්පන්නපුග්ගලස්ස වීසතියා වස්සෙසු. තිංසරත්තිදිවස්ස එකමාසත්තා ‘‘චත්තාරො මාසා පරිහායන්තී’’ති වුත්තං. **උක්කඩ්ඪන්තීති** එකස්ස අධිකමාසස්ස නාසනත්ථාය වස්සං උපරි කඩ්ඪන්ති. **තතොති** ඡමාසතො අපනෙත්වාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ‘‘එකූනවීසතිවස්ස’’න්තිආදිවචනෙ. **පන**-සද්දො හිසද්දත්ථො, සච්චන්ති අත්ථො. **යොති** පුග්ගලො. **තස්මාති** යස්මා ගබ්භමාසානම්පි ගණනූපගත්තා ගහෙත්වා උපසම්පාදෙන්ති, තස්මා ඡ මාසෙ වසිත්වාති සම්බන්ධො. අට්ඨ මාසෙ වසිත්වා ජාතොපි න ජීවතීති **සුත්තන්තඅට්ඨකථාසු** (දී. නි. අට්ඨ. 2.24-25; ම. නි. අට්ඨ. 3.205) වුත්තං.

406. **දසවස්සච්චයෙනාති** උපසම්පදතො දසවස්සාතික්කමෙන. **උපසම්පාදෙතීති** උපජ්ඣායො වා කම්මවාචාචරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙති. **තන්ති** උපජ්ඣාචරියභූතං අනුපසම්පන්නපුග්ගලං. කම්මවාචාචරියො හුත්වා උපසම්පාදෙන්තො තං මුඤ්චිත්වා සචෙ අඤ්ඤොපි කම්මවාචාචරියො අත්ථි, සූපසම්පන්නො. සොව සචෙ කම්මවාචං සාවෙති, නුපසම්පන්නො. ඤත්වා පන පුන අනුපසම්පාදෙන්තෙ සග්ගන්තරායොපි මග්ගන්තරායොපි හොතියෙවාති දට්ඨබ්බන්ති. පඤ්චමං.

6. ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදං

407. ඡට්ඨෙ ‘‘පටියාලොක’’න්ති එත්ථ ආලොකසද්දෙන සූරියො වුත්තො උපචාරෙන. සූරියො හි පුරත්ථිමදිසතො උග්ගන්ත්වා පච්ඡිමදිසං ගතො, තස්මා සූරියසඞ්ඛාතස්ස ආලොකස්ස පටිමුඛං **‘‘පටියාලොක’’**න්ති වුත්තෙ පච්ඡිමදිසායෙව ගහෙතබ්බාති ආහ ‘‘පච්ඡිමං දිසන්ති අත්ථො’’ති. **කම්මිකාති** කම්මෙ යුත්තා පයුත්තා.

409. **රාජානන්ති** එත්ථ රඤ්ඤො සන්තකං ‘‘රාජා’’ති වුච්චති උපචාරෙන, අථ වා රඤ්ඤො එසො ‘‘රාජා’’ති කත්වා රඤ්ඤො සන්තකං ‘‘රාජා’’ති වුච්චති. **ථෙය්‍යන්ති** ථෙනෙත්වා ‘‘සක්කච්ච’’න්තිආදීසු (පාචි. 606) විය නිග්ගහීතාගමො හොති. රාජානං, රඤ්ඤො සන්තකං වා ථෙය්‍යං ථෙනෙත්වා ගච්ඡන්තීති අත්ථො. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘රාජානං වා ථෙනෙත්වා’’තිආදි.

411. චතූසු විසඞ්කෙතෙසු ද්වීහි අනාපත්ති, ද්වීහි ආපත්තියෙවාති. ඡට්ඨං.

7. සංවිධානසික්ඛාපදං

412. සත්තමෙ **‘‘පධූපෙන්තො’’**ති එත්ථ පපුබ්බ ධූපධාතු පරිභාසනත්ථෙ වත්තතීති ආහ ‘‘පරිභාසන්තො’’ති. ත්වං සමණොපි මාතුගාමෙන සද්ධිං ගච්ඡසි, තුය්හෙවෙසො දොසො, නෙතස්ස පුරිසස්සාති අත්තානංයෙව පරිභාසන්තොති අත්ථො. ‘‘නික්ඛාමෙසී’’තිඉමිනා **‘‘නිප්පාතෙසී’’**තිඑත්ථ නිපුබ්බ පතධාතු ගත්‍යත්ථොති දස්සෙතීති. සත්තමං.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදං

417. අට්ඨමෙ **ගන්ධෙති** ගිජ්ඣෙ. තෙ හි ගිධන්ති කුණපං අභිකඞ්ඛන්තීති ‘‘ගන්ධා’’ති වුච්චන්ති . **ගද්ධෙතිපි** පාඨො, සොපි යුජ්ජති යථා ‘‘යුගනන්ධො, යුගනද්ධො’’ති ච ‘‘පටිබන්ධො පටිබද්ධො’’ති ච. **බාධයිංසූති** හනිංසු.

අස්සාති අරිට්ඨස්ස.

තද්ධිතෙන වුත්තස්ස අත්ථස්ස දස්සෙතුමාහ ''තෙ''තිආදි. **තෙති** අන්තරායිකා. **තත්ථාති** පඤ්චවිධෙසු අන්තරායිකෙසු. ''තථා''තිපදෙන ''කම්මන්තරායිකං නාමා''ති පදං අතිදිසති. **තං පනාති** භික්ඛුනිදූසකකම්මං පන. **මොක්ඛස්සෙවාති** මග්ගනිබ්බානස්සෙව. මග්ගො හි කිලෙසෙහි මුච්චතීති අත්ථෙන **මොක්ඛො** නාම. ඣානම්පෙත්ථ සඞ්ගහිතං නීවරණෙහි විමුච්චනත්තා. නිබ්බානං විමුච්චීති අත්ථෙන **මොක්ඛො** නාම. ඵලම්පෙත්ථ සඞ්ගහිතං විමුච්චිතත්තා. **නියතමිච්ඡාදිට්ඨිධම්මාති** නියතභාවං පත්තා, නියතවසෙන වා පවත්තා මිච්ඡාදිට්ඨිසඞ්ඛාතා ධම්මා. තෙ පන නත්ථිකඅහෙතුක අකිරියවසෙන තිවිධා. පණ්ඩකාදිගහණස්ස නිදස්සනමත්තත්තා 'පටිසන්ධිධම්මා''තිපදෙන අහෙතුකද්විහෙතුකපටිසන්ධිධම්මා ගහෙතබ්බා සබ්බෙසම්පි විපාකන්තරායිකභාවතො. තෙපි මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොන්ති, න සග්ගස්ස. **තෙ පනාති** අරියූපවාදා පන. තාවදෙව උපවාදන්තරායිකා නාමාති යොජනා. **තාපීති** සඤ්චිච්ච ආපන්නා ආපත්තියොපි. පාරාජිකාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං ''භික්ඛුභාවං වා පටිජානාතී''ති. සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං ''න වුට්ඨාති වා''ති. ලහුකාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං ''න දෙසෙති වා''ති.

තත්‍රාති පඤ්චවිධෙසු අන්තරායිකෙසු. **අයං භික්ඛූති** අරිට්ඨො ගන්ධබාධිපුබ්බො භික්ඛු. **සෙසන්තරායිකෙති** ආණාවීතික්කමන්තරායිකතො සෙසෙ චතුබ්බිධෙ අන්තරායිකෙ. **ඉමෙ ආගාරිකාති** අගාරෙ වසනසීලා ඉමෙ මනුස්සා. භික්ඛූපි පස්සන්ති ඵුසන්ති පරිභුඤ්ජන්තීති සම්බන්ධො. කස්මා න වට්ටන්ති, වට්ටන්තියෙවාති අධිප්පායො. **රසෙන රසං සංසන්දිත්වාති** උපාදිණ්ණකරසෙන අනුපාදිණ්ණකරසං, අනුපාදිණ්ණකරසෙන වා උපාදිණ්ණකරසං සමානෙත්වා. යොනිසො පච්චවෙක්ඛණස්ස අභාවතො සංවිජ්ජති ඡන්දරාගො එත්ථාති **සච්ඡන්දරාගො,** සොයෙව පරිභොගො **සච්ඡන්දරාගපරිභොගො,** තං. **එකං කත්වාති** සමානං කත්වා. සටෙන්තො විය පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පාදෙත්වාති යොජනා. **කිංසද්දො** ගරහත්ථො, කස්මා භගවතා පඨමපාරාජිකං පඤ්ඤත්තං, න පඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති අත්ථො. මහාසමුද්දං බන්ධන්තො යථා අකත්තබ්බං කරොති, තථා පඨමපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො භගවා අපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙතීති අධිප්පායො. **එත්ථාති** පඨමපාරාජිකෙ. **ආසන්ති** හබ්බාසං. **ආණාචක්කෙති** ආණාසඞ්ඛාතෙ චක්කෙ.

අට්ඨියෙව **අට්ඨිකං** කුච්ඡිතත්ථෙන, කුච්ඡිතත්ථෙ හි කො. අට්ඨිකමෙව ඛලො නීචට්ඨෙන ලාමකට්ඨෙනාති **අට්ඨිකඞ්ඛලො** නිග්ගහීතාගමං කත්වා. තෙන උපමා සදිසාති **අට්ඨිකඞ්ඛලූපමා.** ''අට්ඨී''ති ච ''කඞ්ඛල''න්ති ච පදං ගහෙත්වා වණ්ණෙන්ති ආචරියා (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.417; වි. වි. ටී. පාචිත්තිය 2.417; ම. නි. අට්ඨ. 2.42; ම. නි. ටී. 3.42). **අඞ්ගාරකාසූපමාති** අඞ්ගාරරාසිසදිසා, අඞ්ගාරෙහි වා පරිපුණ්ණා ආවාටසදිසා. **අසිසූනූපමාති** එත්ථ **අසීති** ඛග්ගො. සො හි අසතෙ ඛිපතෙ අනෙනාති ''අසී''ති වුච්චති. **සූනාති** අධිකොට්ටනං. තඤ්හි සුනති සඤ්චුණ්ණභාවං ගච්ඡති එත්ථාති ''සූනා''ති වුච්චති. අසිනා සූනාති **අසිසූනා,** තාය උපමා සදිසාති **අසිසූනූපමා. සත්තිසූලූපමාති** සත්තියා ච සූලෙන ච සදිසා. **එත්ථාති** ඉමිස්සං අට්ඨකථායං. **මජ්ඣිමට්ඨකථායං** අලගද්දූපමසුත්තෙ (ම. නි. අට්ඨ. 1.234 ආදයො) ගහෙතබ්බො. එවංසද්දකොසද්දානමන්තරෙ වියසද්දස්ස බ්‍යාදෙසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''එවං විය ඛො''ති. අට්ඨමං.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදං

424. නවමෙ අනුධම්මස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ''අනුලොමවත්තං දිස්වා කතා ඔසාරණා''ති. ඉමිනා අනුලොමවත්තං දිස්වා කතො ඔසාරණසඞ්ඛාතො ධම්මො **අනුධම්මොති** දස්සෙති. **ඔසාරණාති** පවෙසනා. **තෙනෙවාති** උක්ඛිත්තකස්ස අකටානුධම්මත්තා එව. **අස්සාති** ''අකටානුධම්මෙනා''ති පදස්ස.

දදතො වා ගණ්හතො වාති වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථොති. නවමං.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදං

428. දසමෙ අරිට්ඨස්ස උප්පන්නං විය එතස්සාපි උප්පන්නන්ති යොජනා. **උම්මජ්ජන්තස්සාති** මනසිකරොන්තස්ස. සංවාසස්ස නාසනා **සංවාසනාසනා.** ලිඞ්ගස්ස නාසනා **ලිඞ්ගනාසනා.** දණ්ඩකම්මෙන නාසනා **දණ්ඩකම්මනාසනා. තත්ථාති** තිවිධාසු නාසනාසු. **දූසකො…පෙ…. නාසෙථාති** එත්ථ අයං නාසනා ලිඞ්ගනාසනා නාමාති යොජනා. **අයන්ති** දණ්ඩකම්මනාසනා. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, ''නාසෙතූ''ති පදෙ වා. **තත්ථාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං, ''එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ''ති ආදිවචනෙති අත්ථො. **පිරෙති** ආමන්තනපදං පරසද්දෙන සමානත්ථන්ති ආහ ''පරා''ති. ''අම්හාකං අනජ්ඣත්තිකභූත''ඉති වා ''අම්හාකං පච්චනීකභූත'' ඉති වා අත්ථො දට්ඨබ්බො. ''අමාමක''ඉතිපදෙන ''පර''ඉතිපදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. අම්හෙ නමමායක, අම්හෙහි වා නමමායිතබ්බ ඉති අත්ථො. ''අම්හාමක''ඉතිපි හකාරයුත්තො පාඨො. අම්හෙහි ආමකඉති අත්ථො. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **තෙති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, තන්ති අත්ථො. තව රූපසද්දෙ වාති සම්බන්ධො. **න පස්සාමාති** න පස්සාම, න සුණාම.

429. **තෙනාති** සාමණෙරෙන. ''කාරාපෙය්‍යා''ති පදෙ කාරිතකම්මන්ති. දසමං.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

1. සහධම්මිකසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

434. සහධම්මිකවග්ගස්ස පඨමෙ **යන්ති** යං පඤ්ඤත්තං. ''සික්ඛමානෙනා''ති එත්ථ මානපච්චයස්ස අනාගතත්ථභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''සික්ඛිතුකාමෙනා''ති. ''සික්ඛමානෙනා''තිපදං ''භික්ඛුනා''තිපදෙ එව න කෙවලං කාරකවිසෙසනං හොති, අථ ඛො ''අඤ්ඤාතබ්බ''න්තිආදිපදෙසුපි කිරියාවිසෙසනං හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ''හුත්වා''ති. **පදත්ථතොති** පදතො ච අත්ථතො ච, පදානං අත්ථතො වාති. පඨමං.

2. විලෙඛනසික්ඛාපදං

438. දුතියෙ විනයෙ පටිසංයුත්තා කථා **විනයකථාති** දස්සෙන්තො ආහ ''විනයකථා නාමා''තිආදි. **තන්ති** විනයකථං. පදභාජනෙන වණ්ණනා විනයස්ස වණ්ණො නාමාති යොජනා. **තන්ති** විනයස්ස වණ්ණං. පරියාපුණනං **පරියත්ති,** විනයස්ස පරියත්ති **විනයපරියත්ති,** විනයපරියත්තිසඞ්ඛාතං මූලමස්ස වණ්ණස්සාති **විනයපරියත්තිමූලකො,** තං. විනයධරො ලභතීති සම්බන්ධො. **හීති** විත්ථාරො. තෙ සබ්බෙ භගවා භාසතීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං.

අස්සාති විනයධරස්ස. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **අලජ්ජිතාතිආදීසු** කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. අලජ්ජිතායාති හි අත්ථො. තෙන වුත්තං ''කථං අලජ්ජිතායා''තිආදි. **වාති** සච්චං . ''සඤ්චිච්චා''ති පදං තීසු වාක්‍යෙසු යොජෙතබ්බං. සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති, සඤ්චිච්ච ආපත්තිං පරිගූහති, සඤ්චිච්ච අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡතීති අත්ථො. **මන්දොති** බාලො. **මොමූහොති** අතිසම්මූළ්හො. **විරාධෙතීති** විරජ්ඣාපෙති. **කුක්කුච්චෙ උප්පන්නෙති** ''කප්පති නු ඛො, නො''ති විනයකුක්කුච්චෙ උප්පන්නෙ. **අයං පනාති** අයං පුග්ගලො පන වීතික්කමතියෙවාති සම්බන්ධො. අච්ඡමංසෙන සූකරමංසස්ස වණ්ණසණ්ඨානෙන සදිසත්තා, දීපිමංසෙන ච මිගමංසස්ස සදිසත්තා වුත්තං ''අච්ඡමංසං සූකරමංස''න්තිආදි.

ආපත්තිංච සතිසම්මොසායාති එත්ථ චසද්දො අවුත්තවාක්‍යසම්පිණ්ඩනත්ථො, කත්තබ්බඤ්ච න හි කරොතීති අත්ථො. **එවන්තිආදි** නිගමනං.

එවං අවිනයධරස්ස දොසං දස්සෙත්වා විනයධරස්ස ගුණං දස්සෙන්තො ආහ ''විනයධරො පනා''තිආදි. **සොති** විනයධරො. **හීති** විත්ථාරො. **පරූපවාදන්ති** පරෙසං උපවාදං. **සුද්ධන්තෙති** සුද්ධස්ස කොට්ඨාසෙ. **තතොති** පතිට්ඨානතො පරන්ති සම්බන්ධො. **අස්සාති** විනයධරස්ස. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **අස්සාති** විනයධරස්ස. **කුක්කුච්චපකතානන්ති** කුක්කුච්චෙන අභිභූතානං. **සොති** විනයධරො. **තෙහීති** කුක්කුච්චපකතෙහි. සඞ්ඝමජ්ඣෙ කථෙන්තස්ස අවිනයධරස්සාති යොජනා. **තන්ති** භයං සාරජ්ජං.

පටිපක්ඛං, පටිවිරුද්ධං වා අත්ථයන්ති ඉච්ඡන්තීති **පච්චත්ථිකා,** ණ්‍යසද්දො බහුලං කත්තාභිධායකො, අත්තනො පච්චත්ථිකා **අත්තපච්චත්ථිකා. තත්ථාති** දුවිධෙසු පච්චත්ථිකෙසු. **ඉමෙති** මෙත්තියභූමජකවඩ්ඪලිච්ඡවිනො. අඤ්ඤෙපි යෙ වා පන භික්ඛූති සම්බන්ධො. අරිට්ඨභික්ඛු ච කණ්ටකසාමණෙරො ච වෙසාලිකවජ්ජිපුත්තකා ච **අරිට්ඨ...පෙ.... වජ්ජිපුත්තකා**. තෙ ච සාසනපච්චත්ථිකා නාමාති සම්බන්ධො. පරූපහාරො ච අඤ්ඤාණො ච කඞ්ඛාපරවිතරණො ච **පරූ...පෙ.... විතරණා**. තෙ ආදයො යෙසං වාදානන්ති **පරූ...පෙ.... විතරණාදයො**. තෙ එව වාදා එතෙසන්ති **පරූ...පෙ.... විතරණාදිවාදා**. තෙ ච සාසනපච්චත්ථිකා නාමාති සම්බන්ධො. අබුද්ධසාසනං බුද්ධසාසනන්ති වත්වා කතපග්ගහා මහාසඞ්ඝිකාදයො ච සාසනපච්චත්ථිකා නාමාති යොජනා. **කඞ්ඛාපරවිතරණාදීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන කථාවත්ථුප්පකරණෙ ආගතා වාදා සඞ්ගය්හන්ති. **මහාසඞ්ඝිකාදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන දීපවංසෙ ආගතා ගණා සඞ්ගය්හන්ති. ආදිම්හි ''විපරීතදස්සනා''ති පදං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං. ''සහධම්මෙනා''ති පදස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''සහ කාරණෙනා''ති. **යථාති** යෙනාකාරෙන නිග්ගය්හමානෙති සම්බන්ධො.

තත්ථාති තිවිධෙසු සද්ධම්මෙසු. මහාවත්ථානි සන්ති, අයං සබ්බොති යොජනා. චත්තාරි ඵලානි චාති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන යොජෙතබ්බං. එත්ථ චකාරෙන අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදා සඞ්ගහිතා තාසම්පි අධිගමසාසනභාවතො.

තත්ථාති තිවිධෙසු සද්ධම්මෙසු. **කෙචි ථෙරාති** ධම්මකථිකා කෙචි ථෙරා. ''යො ඛො''ති කණ්ඨජදුතියක්ඛරෙන පඨිතබ්බො. පොත්ථකෙසු පන ''යො වො''ති වකාරෙන පාඨො අත්ථි, සො අයුත්තො. කස්මා? ''සො වො''ති පරතො වුත්තත්තා, එකස්මිං වාක්‍යෙ ද්වින්නං සමානසුතිසද්දානං අයුත්තත්තා ච. **කෙචි ථෙරාති** පංසුකූලිකා කෙචි ථෙරා ආහංසූති සම්බන්ධො. **ඉතරෙ පන ථෙරාති** ධම්මකථිකථෙරෙහි ච පංසුකූලිකථෙරෙහි ච අඤ්ඤෙ ථෙරා. **තෙති** පඤ්ච

භික්ඛූ කරිස්සන්තීති සම්බන්ධො. ජම්බුදීපස්ස පච්චන්තෙ තිට්ඨතීති **පච්චන්තිමො,** තස්මිං. ජම්බුදීපස්ස මජ්ඣෙ වෙමජ්ඣෙ තිට්ඨතීති **මජ්ඣිමො.** අථ වා මජ්ඣානං සුද්ධානං බුද්ධාදීනං නිවාසො **මජ්ඣිමො,** තස්මිං. වීසති වග්ගා ඉමස්සාති **වීසතිවග්ගො,** සොයෙව ගණො **වීසතිවග්ගගණො,** තං. **එවන්ති**ආදි නිගමනං.

තස්සාධෙය්‍යොති තස්සායත්තො, තස්ස සන්තකොති වුත්තං හොති. පවාරණා ආධෙය්‍යා, සඞ්ඝකම්මං ආධෙය්‍යං, පබ්බජ්ජා ආධෙය්‍යා, උපසම්පදා ආධෙය්‍යාති යොජනා.

යෙපි ඉමෙ නව උපොසථාති සම්බන්ධො. යාපි ච ඉමා නව පවාරණායොති යොජනා. **තස්සාති** විනයධරස්ස. **තාසන්ති** නවපවාරණානං.

යානිපි ඉමානි චත්තාරි සඞ්ඝකම්මානීති යොජෙතබ්බං. එත්ථ ච තානි විනයධරායත්තානෙවාති පාඨසෙසො අජ්ඣාහරිතබ්බො.

යාපි ච අයං පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච කාතබ්බාති යොජනා. **හීති** සච්චං. **අඤ්ඤොති** විනයධරතො පරො. **සො එවාති** විනයධරො එව. ‘‘උපජ්ඣ’’න්ති ධාතුකම්මං, ‘‘සාමණෙරෙනා’’ති කාරිතකම්මං උපනෙතබ්බං. **එත්ථ චාති** උපොසථාදීසු ච. නිස්සයදානඤ්ච සාමණෙරූපට්ඨානඤ්ච විසුං කත්වා ද්වාදසානිසංසෙ ලභතීතිපි සක්කා වත්තුං.

විසුං විසුං කත්වාති ‘‘පඤ්චාති ච…පෙ…. එකාදසා’’ති ච කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කත්වා, සත්ත කොට්ඨාසෙ කත්වා භාසතීති අධිප්පායො. **ථොමෙතීති** සම්මුඛා ථොමෙති. **පසංසතීති** පරම්මුඛා පසංසති. ‘‘උග්ගහෙතබ්බ’’න්තිපදස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පරියාපුණිතබ්බ’’න්ති. අද්ධනි දීඝෙ සාධූති **අද්ධනියං** අද්ධක්ඛමං අද්ධයොග්‍යන්ති අත්ථො සාධුඅත්ථෙ නියපච්චයො (මොග්ගල්ලානෙ 4.33.73).

ථෙරා ච නවා ච මජ්ඣිමා ච බහූ තෙ භික්ඛූ පරියාපුණන්තීති යොජනා.

439. ‘‘උද්දිස්සමානෙ’’ති පදස්ස කම්මරූපත්තං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘උද්දිසියමානෙ’’ති. **සො පනාති** පාතිමොක්ඛො පන. යස්මා උද්දිස්සමානො නාම හොති, තස්මාති යොජනා. **උද්දිසන්තෙ වාති** උද්දිසියමානෙ වා. **උද්දිසාපෙන්තෙ වාති** උද්දිසාපියමානෙ වා. අන්තසද්දො හි මානසද්දකාරියො. **යොති** භික්ඛු. **තන්ති** තං පාතිමොක්ඛං. චසද්දො බුද්ධානුබුද්ධකපදස්ස ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති, පුබ්බපදෙ කකාරලොපො දට්ඨබ්බො. **තෙසන්ති** බුද්ධානුබුද්ධාකානං. **හීති** සච්චං. **එතානීති** බුද්ධානුබුද්ධකානි. **යෙති** භික්ඛූ. ‘‘යාව උප්පජ්ජතියෙව, තාව සංවත්තන්ති ඉති වුත්තං හොතීති යොජනා ඉමස්ස නයස්ස පාඨසෙසෙහි යොජෙතබ්බත්තා. ගරුකභාවං සල්ලක්ඛෙන්තො ලහුකභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථ වා’’තිආදි. **අතිවියාති** අති ඉ එව. ඉකාරො හි සන්ධිවසෙන අදස්සනං ගතො. වියසද්දො එවකාරත්ථවාචකො ‘‘වරම්හාකං භුසාමිවා’’ති එත්ථ (ජා. 1.3.108) ඉවසද්දො විය, අති හුත්වා එවාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **‘‘උපසම්පන්නස්සා’’**ති එත්ථ සමීපෙ සාමිවචනන්ති (රූපසිද්ධියං 316 සුත්තෙ) ආහ ‘‘උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ’’ති. **තස්සාති** උපසම්පන්නස්ස. **තස්මින්ති** විනයෙ. **විවණ්ණෙතීති** න කෙවලං තස්සෙව විවණ්ණමත්තමෙව, අථ ඛො නින්දතියෙවාති ආහ ‘‘නින්දතී’’ති. **ගරහතීති** තස්සෙව වෙවචනං. අථ වා **නින්දතීති** උපසම්පන්නස්ස සම්මුඛා නින්දති. **ගරහතීති** පරම්මුඛා ගරහතීති. දුතියං.

3. මොහනසික්ඛාපදං

444. තතියෙ අනුසද්දො පටිපාටිඅත්ථං අන්තොකත්වා විච්ඡත්ථවාචකොති ආහ ‘‘අනුපටිපාටියා අද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙ’’ති. **සොති** පාතිමොක්ඛො. උපොසථෙ උපොසථෙ උද්දිසිතබ්බන්ති **අනුපොසථිකං**. එත්ථාපි හි අනුසද්දො විච්ඡත්ථවාචකො. **සොති** පාතිමොක්ඛො. උද්දිසියමානො නාම හොතීති යොජනා. ‘‘තස්මිං අනාචාරෙ’’ති පදෙන ‘‘තත්ථා’’ති පදස්සත්ථං දස්සෙති. ‘‘යං ආපත්ති’’න්ති පදෙන යංසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **යථාධම්මොති** එත්ථ ධම්මසද්දෙන ධම්මො ච විනයො ච අධිප්පෙතොති ආහ ‘‘ධම්මො ච විනයො චා’’ති. **යථාති** යෙනාකාරෙන. **සාධුසද්දො** සුන්දරත්ථො, **කසද්දො** පදපූරණොති ආහ ‘‘සුට්ඨු’’ති. අට්ඨීන්ති ච ‘‘කත්වා’’ති ච ද්වෙ පදානි දට්ඨබ්බානි. ‘‘අට්ඨිකත්වා’’ති වා එකං පදං. තත්ථ පුබ්බනයෙ අත්ථො යස්සත්ථීති **අට්ඨී** තප්පකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා, තං අට්ඨිං. **කත්වාති** ත්වාපච්චයන්තඋත්තරපදෙන සමාසො න හොති. **අට්ඨිකභාවන්ති** එත්ථ ඉකසද්දෙන ‘‘අට්ඨී’’ති එත්ථ ඊපච්චයං දස්සෙති. ‘‘භාව’’න්තිපදෙන භාවපච්චයෙන විනා භාවත්ථස්ස ඤාපෙතබ්බතං දස්සෙති. අත්ථො පනෙවං දට්ඨබ්බො – අට්ඨිභාවං කත්වාති. පච්ඡිමනයෙ අත්ථො යස්සත්ථීති **අට්ඨිකො** පුරිමනයෙනෙව තප්පකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා. අත්ථයිතබ්බො ඉච්ඡිතබ්බොති වා **අට්ඨිකො,** අට්ඨිකඉති නාමසද්දතො ත්වාපච්චයො කාතබ්බො. ‘‘අට්ඨිකත්වා’’ති ඉදං පදං කිරියාවිසෙසනං. කිරියාවිසෙසනෙ වත්තමානෙ කරධාතු වා භූධාතු වා යොජෙතබ්බාති දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘කත්වා හුත්වා’’ති. තං සබ්බං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අට්ඨිකත්වාති අට්ඨිකභාවං කත්වා, අට්ඨිකො හුත්වා’’ති. තතියං.

4. පහාරසික්ඛාපදං

449. චතුත්ථෙ කස්මා ඡබ්බග්ගියා සත්තරසවග්ගියානං පහාරං දෙන්ති, නනු අකාරණෙන පහාරං දෙන්තීති ආහ ‘‘ආවුසො’’තිආදි. ඉමිනා යථා වදන්ති, තථා අකතත්තා පහාරං දෙන්තීති දස්සෙති.

451. **සවෙපීති** එත්ථ පිසද්දෙන සවෙ අමරති, කා නාම කථා, පාචිත්තියමෙවාති දස්සෙති. **පහාරෙනාති** පහාරහෙතුනා. **යථාති** යෙනාකාරෙන. **අයන්ති** භික්ඛු. **න විරොචතීති** න සොභති.

452. ‘‘අනුපසම්පන්නස්සා’’ති එත්ථ අකාරස්ස අඤ්ඤත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘ගහට්ඨස්ස වා’’තිආදි. **පබ්බජිතස්ස වාති** පරිබ්බාජකස්ස වා සාමණෙරස්ස වා.

453. ‘‘කෙනචී’’ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘මනුස්සෙන වා’’තිආදි. **තතොති** විහෙඨනතො, ඉමිනා මොක්ඛස්ස අපාදානං දස්සෙති, ‘‘අත්තනො’’ති ඉමිනා සම්බන්ධං දස්සෙති. ‘‘පත්ථයමානො’’ති ඉමිනා ‘‘අධිප්පායො’’ති පදස්සත්ථං දස්සෙති. **මුග්ගරෙන වාති** චතුහත්ථදණ්ඩස්ස අද්ධෙන දණ්ඩෙන වා. **සොති** චොරාදිකොති. චතුත්ථං.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදං

454. පඤ්චමෙ **තලන්ති** හත්ථතලං. තඤ්හි තලති යංකිඤ්චි ගහිතවත්ථු පතිට්ඨාති එත්ථාති ‘‘තල’’න්ති වුච්චති. **සත්තීති** කුන්තො. සො හි සකති විජ්ඣිතුං සමත්ථෙතීති ‘‘සත්ති’’ති වුච්චති. තලමෙව සත්තිසදිසත්තා **තලසත්තිකං,** සදිසත්ථෙ කො, තං තලසත්තිකං උපචාරෙන ගහෙත්වා ‘‘කායම්පී’’ති වුත්තං. කායතො අඤ්ඤං වත්ථුම්පි තලසත්තිකසඞ්ඛාතෙන කායෙන ගහෙත්වා උග්ගිරත්තා වුත්තං ‘‘කායපටිබද්ධම්පී’’ති. **‘‘පහාරසමුච්චිතා’’**ති එත්ථ සංපුබ්බො ච උපුබ්බො ච විසද්දො පගුණනසඞ්ඛාතෙ පරිචිතෙ වත්තතීති ආහ ‘‘පහාරපරිචිතා’’ති. පහාරෙන සං පුනප්පුනං උච්චිතා පරිචිතාති අත්ථො. ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය වුත්තං ‘‘පුබ්බෙපි…පෙ…. අත්ථො’’ති. අඤ්ඤම්පි සජ්ඣායනනයං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පහාරස්ස උබ්බිගා’’ති. **තස්සාති** තස්ස පාඨස්ස. **පහාරස්සාති** පහාරතො. නිස්සක්කත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං. ‘‘භීතා’’ති ඉමිනා ‘‘උබ්බිගා’’ති එත්ථ උපුබ්බ විජධාතුස්සත්ථං දස්සෙති.

457-8. **විරද්ධොති** පණ්ණකො හුත්වා. **පුබ්බෙති** පුරිමසික්ඛාපදෙ. **වුත්තෙසු වත්ථූසූති** ‘‘චොරං වා පච්චත්ථිකං වා’’තිආදිනා වුත්තෙසු වත්ථූසූති. පඤ්චමං.

6. අමූලකසික්ඛාපදං

459. ඡට්ඨෙ **තෙති** ඡබ්බග්ගියා. චොදෙන්ති කිරාති සම්බන්ධො. **ආකිණ්ණදොසත්තාති** තෙසං ආකුලආදීනවත්තා. **එවන්ති** චොදියමානෙ. **අත්තපරිත්තාණන්ති** අත්තනො පරිසමන්තතො තාණං රක්ඛනං කරොන්තා චොදෙන්තීති යොජනාති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදං

464. සත්තමෙ උපපුබ්බදහධාතුස්ස සකම්මිකත්තා කාරිතන්තොගධභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘උප්පාදෙන්තී’’ති. **‘‘අනුපසම්පන්නස්සා’’**ති එත්ථ අකාරස්ස සදිසත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සාමණෙරස්සා’’ති. සාමණෙරොපි හි උපසම්පන්නෙන සදිසො හොති සණ්ඨානෙන ච පුරිසභාවෙන ච. සාමණෙරස්ස කුක්කුච්චං උපදහතීති සම්බන්ධො. නිසින්නං මඤ්ඤෙ, නිපන්නං මඤ්ඤෙ, භුත්තං මඤ්ඤෙ, පීතං මඤ්ඤෙ, කතං මඤ්ඤෙති යොජනා. **නිසින්නන්ති** නිසීදිතං. **නිපන්නන්ති** නිපජ්ජිතන්ති. සත්තමං.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදං

471. අට්ඨමෙ ‘‘අධිකරණජාතාන’’න්ති එත්ථ අධිකරණස්ස පකරණතො විවාදාධිකරණභාවඤ්ච විසෙසනපරපදභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උප්පන්නවිවාදාධිකරණාන’’න්ති. තත්ථ උප්පන්නසද්දෙන ජාතසද්දස්සත්ථං දස්සෙති . විවාදසද්දෙන අධිකරණස්ස සරූපං දස්සෙති. සුයතීති **සුති** වචනං, සුතියා සමීපං **උපස්සුති** ඨානන්ති අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සුතිසමීප’’න්ති. ‘‘සමීප’’න්ති ඉමිනා උපසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. ‘‘යත්ථා’’තිආදිනා ‘‘උපස්සුතී’’ති එත්ථ උපසද්දස්ස පධානත්තා තස්ස සරූපං දස්සෙති. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **මන්තෙන්තන්ති** එත්ථ උපයොගවචනස්ස භුම්මත්ථෙ අධිප්පෙතත්තා වුත්තං ‘‘මන්තයමානෙ’’ති.

473. **‘‘වූපසමිස්සාමී’’**ති එත්ථ ඉධාතුයා ගත්‍යත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘වූපසමං ගමිස්සාමී’’ති. **අකාරකභාවන්ති** නිද්දොසභාවං. සොතුකාමතාය ගමනවසෙන සියා කිරියන්ති යොජනා. පරතොපි එසෙව නයොති. අට්ඨමං.

9. කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදං

474. නවමෙ **මයන්ති** ඡබ්බග්ගියනාමකා අම්හෙ. **කතත්තාති** කම්මානං කතත්තා. **ධම්මොති** භූතො සභාවො. **එතෙසූති** චතූසු සඞ්ඝකම්මෙසූති. නවමං.

10. ඡන්දං අදත්වාගමනසික්ඛාපදං

481. දසමෙ චොදෙති පරස්ස දොසං ආරොපෙතීති **චොදකො.** තෙන ච චොදකෙන චොදෙතබ්බො දොසං ආරොපෙතබ්බොති **චුදිතො,** සොයෙව **චුදිතකො,** තෙන ච. **''අනුවිජ්ජකොති** ච විනයධරො. සො හි චොදකචුදිතකානං මතං අනුමිනෙත්වා විදති ජානාතීති අනුවිජ්ජකො. **එත්තාවතාපීති** එත්තකෙනපි පමාණෙනාති. දසමං.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදං

484. එකාදසමෙ ''අලජ්ජීතා''තිආදීසු (පරි. 295) විය යකාරලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ ''යථාමිත්තතායා''ති. ''යො යො''ති ඉමිනා යථාසද්දස්ස විච්ඡත්ථං දස්සෙති. යථාවුඩ්ඪන්තිආදීසු (චූළව. 311 ආදයො) විය යො යො මිත්තො **''යථාමිත්ත''**න්ති වචනත්ථො කාතබ්බො. **සබ්බපදෙසූති** ''යථාසන්දිට්ඨිතා''තිආදීසු සබ්බෙසු පදෙසූති. එකාදසමං.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදං

489. ද්වාදසමෙ **යන්ති** පදත්ථවිනිච්ඡයත්ථසඞ්ඛාතං යං වචනං. **තත්ථාති** තිංසකකණ්ඩෙ. **ඉධාති** ද්වෙනවුතිකණ්ඩෙ, සික්ඛාපදෙ වා. **පුග්ගලස්සාති** පරපුග්ගලස්සාති. ද්වාදසමං.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

494. රාජවග්ගස්ස පඨමෙ **පරිත්තකොති** ගුණෙන ඛුද්දකො. පාසාදවරසද්දස්ස උපරිසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''පාසාදවරස්ස උපරි ගතො''ති. ඉමිනා පාසාදවරස්ස උපරි **උපරිපාසාදවරං,** තං ගතො උපගතොති **උපරිපාසාදවරගතොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **අය්‍යානන්ති** භික්ඛූනං. ''කාරණා''ති ඉමිනා ''වාහසා''ති පදස්සත්ථං දස්සෙති. **තෙහීති** අය්‍යෙහි.

497. **අන්තරන්ති** ඛණං, ඔකාසං වා විවරං වා. **සාතෙතුන්ති** හනිතුං. **ඉච්ඡතීති** ඉමිනා පත්ථධාතුයා යාචනත්ථං දස්සෙති. ''රාජන්තෙපුරං හත්ථිසම්මද්ද''න්තිආදීසු වචනත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **හත්ථිසම්මද්දන්ති** හත්ථිසම්බාධට්ඨානං. අස්සෙහි සම්මද්දො එත්ථාති **අස්සසම්මද්දො.** රථෙහි සම්මද්දො එත්ථාති **රථසම්මද්දොති** වචනත්ථං අතිදිසන්තො ආහ ''එසෙව නයො''ති. ''සම්මත්ත''න්ති පඨමක්ඛරෙන පාඨස්ස සම්බාධස්ස අවාචකත්තා වුත්තං ''තං න ගහෙතබ්බ''න්ති. **තත්ථාති** පාඨෙ. ''හත්ථීනං සම්මද්ද''න්ති ඉමිනා උත්තරපදස්ස සම්මද්දනං **සම්මද්දන්ති** භාවත්ථං දස්සෙති, පුරිමපදෙන ඡට්ඨීසමාසඤ්ච. පුරිමපාඨෙ පන උත්තරපදස්ස අධිකරණත්ථඤ්ච පුබ්බපදෙන තතියාසමාසඤ්ච දස්සෙති. බාහිරත්ථසමාසොතිපි වුච්චති. පච්ඡිමපාඨෙ ''හත්ථිසම්මද්ද''න්තිආදිපදස්ස ලිඞ්ගවිපල්ලාසඤ්ච ''අත්ථි''ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බතඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''හත්ථිසම්මද්දො අත්ථී''ති. **රජිතබ්බානීති** රජනීයානි, රජිතුං අරහානීති අත්ථො. ඉමිනා සම්බන්ධකාලෙ පුරිමපාඨෙ රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙති විභත්තිවිපල්ලාසො කාතබ්බොති. පච්ඡිමපාඨෙ පන මුඛ්‍යතොව යුජ්ජති. තෙන වුත්තං ''තස්මිං අන්තෙපුරෙ''ති.

498. **අවසිත්තස්සාති** ඛත්තියාභිසෙකෙන අභිසිත්තස්ස. **ඉතොති** සයනිසරතො. ඉමිනා පඤ්චමීබාහිරසමාසං දස්සෙති. රඤ්ඤො රතිජනනට්ඨෙන **රතනං** වුච්චති මහෙසී. **මහෙසීති** ච සාභිසෙකා දෙවී. නිපුබ්බ ගමුධාතුස්ස නිපුබ්බකමුධාතුයා පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''නිග්ගතන්ති නික්ඛන්ත''න්ති. පඨමං.

2. රතනසික්ඛාපදං

502. දුතියෙ **පමුස්සිත්වාති** සතිවිප්පවාසෙන පමුස්සිත්වා. **පුණ්ණපත්තන්ති** තුට්ඨිදායං. තඤ්හි මනොරථපුණ්ණෙන පත්තබ්බභාගත්තා ''පුණ්ණපත්ත''න්ති වුච්චති. තස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ''සතතො පඤ්ච කහාපණා''ති. ඉධ පන කහාපණානං පඤ්චසතත්තා පඤ්චවීසකහාපණා අධිප්පෙතා. **ආභරණසද්දස්ස** අලඞ්කාරසද්දෙන පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''අලඞ්කාර''න්ති. ''මහාලතං නාමා''ති ඉමිනා න යො වා සො වා අලඞ්කාරො, අථ ඛො විසෙසාලඞ්කාරොති දස්සෙති. මහන්තානි මාලාකම්මලතාකම්මානි එත්ථාති **මහාලතා.** ලතාගහණෙන හි මාලාපි ගහිතා. නවහි කොටීහි අග්ඝං ඉමස්සාති **නවකොටිඅග්ඝනකං,** නවකොටිසඞ්ඛාතං අග්ඝං අරහතීති වා **නවකොටිඅග්ඝනකං.**

504. අන්තෙ සමීපෙ වසනසීලත්තා පරිචාරිකො **''අන්තෙවාසී''**ති වුච්චතීති ආහ ''පරිචාරිකො''ති.

506. **ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතාති** ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතා. සඞ්ඝ…පෙ…. නවකම්මානං අත්ථාය උග්ගණ්හන්තස්ස වා උග්ගණ්හාපෙන්තස්ස වා දුක්කටන්ති යොජනා. **අවසෙසන්ති** ජාතරූපරජතතො අවසෙසං. **මාතුකණ්ණපිළන්ධනතාලපණ්ණම්පීති** මාතුයා කණ්ණෙ පිළන්ධිතතාලපණ්ණම්පි, පටිසාමෙන්තස්සාති සම්බන්ධො.

''කප්පියභණ්ඩං හොතී''ති ඉමිනා අකප්පියභණ්ඩං න වට්ටතීති දස්සෙති. **ඉදන්ති** භණ්ඩං. **පලිබොධො නාමාති** අත්තනො පලිබොධො නාම. **ඡන්දෙනපීති** වඩ්ඪකීආදීනං ඡන්දහෙතුනාපි. **භයෙනපීති** රාජවල්ලභානං භයහෙතුනාපි. **බලක්කාරෙනාති** කරණං කාරො, බලෙන කාරො බලක්කාරො, තෙන, බලක්කාරො හුත්වා පාතෙත්වාති අත්ථො.

තත්ථාති මහාරාමෙ. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ, සඞ්කා උප්පජ්ජතීති සම්බන්ධො. **මහාජනසඤ්චරණට්ඨානෙසූති** බහූනං ජනානං සඤ්චරණසඞ්ඛාතෙසු ඨානෙසු. නගහෙතබ්බස්ස හෙතුං දස්සෙතුං වුත්තං ''පලිබොධො න හොතී''ති. යස්මා පලිබොධො න හොති, තස්මා න ගහෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. **එකොති** එකො භික්ඛු පස්සතීති සම්බන්ධො. **ඔක්කම්මාති** ඔක්කමිත්වා.

රූපසද්දො භණ්ඩපරියායොති ආහ ''භණ්ඩ''න්ති. භණ්ඩං රූපං නාමාති යොජනා. **භණ්ඩිකන්ති** භණ්ඩෙන නියුත්තං පුටකං. **ගණෙත්වාති** ගණනං කත්වා. **නිමිත්තන්තීති** එත්ථ ඉතිසද්දො නාමපරියායො. ලඤ්ඡනාදි නිමිත්තං නාමාති හි යොජනා. ලඤ්ඡනාදීති ආදිසද්දෙන නීලපිලොතිකාදයො සඞ්ගණ්හාති. **ලාඛායාති** ජතුනා.

පතිරූපා නාම ඉධ ලජ්ජිකුක්කුච්චකාති ආහ ''ලජ්ජිනො කුක්කුච්චකා''ති. **ථාවරන්ති** ජඞ්ගමා අඤ්ඤං ථාවරං. **අද්ධුනොති** කාලස්ස. **සමාදපෙත්වාති** අඤ්ඤෙ සමාදපෙත්වා. උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාචනා''ති (ජා. 1.7.59) වුත්තනයෙන යාචිත්වාති අත්ථො.

507. **රතනසම්මතන්ති** මනුස්සානං උපභොගපරිභොගන්ති. දුතියං.

3. විකාලගාමප්පවිසනසික්ඛාපදං

508. තතියෙ ''තිරච්ඡානභූතං කථ''න්ති ඉමිනා **''තිරච්ඡානකථ''**න්ති පදස්ස තුල්‍යාධිකරණසමාසං දස්සෙති. **රාජපටිසංයුත්තන්ති** රාජූහි පටිසංයුත්තං.

512. සම්බහුලා භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තස්මිං ගාමෙති** තස්මිං පඨමපවිසනගාමෙ. **තං කම්මන්ති** තං ඉච්ඡිතකම්මං. **අන්තරාති** ගාමවිහාරානමන්තරෙ. භුම්මත්ථෙ චෙතං නිස්සක්කවචනං.

කුලඝරෙ වාති ඤාතිකුලඋපට්ඨාකකුලඝරෙ වා. **තෙලභික්ඛාය වාති** තෙලයාචනත්ථාය වා. **පස්සෙති** අත්තනො පස්සෙ සමීපෙති වුත්තං හොති. **තෙනාති** ගාමමජ්ඣමග්ගෙන. **අනොක්කම්මාති** අනොක්කමිත්වා, අපක්කමිත්වාති අත්ථොති. තතියං.

4. සූචිඝරසික්ඛාපදං

517. චතුත්ථෙ කකාරස්ස පදපූරණභාවං දස්සෙතුං වුත්තං **''භෙදනමෙව භෙදනක''**න්ති. අස්සත්ථිඅත්ථෙ අපච්චයොති ආහ ''තං අස්ස අත්ථී''ති. **අස්සාති** පාචිත්තියස්ස. පඨමං සූචිඝරං භින්දිත්වා පච්ඡා පාචිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති අත්ථො. **අරණිධනුකෙති** අරණියා ධනුකෙ. **වෙධකෙති** කායබන්ධනවෙධකෙති. චතුත්ථං.

5. මඤ්චසික්ඛාපදං

522. පඤ්චමෙ ඡෙදනමෙව ඡෙදනකං, තමස්සත්ථීති **ඡෙදනකන්ති** අත්ථං සන්ධාය වුත්තං ''වුත්තනයමෙවා''ති.

නිඛණිත්වාති පමාණාතිරෙකං නිඛණිත්වා. **උත්තානං වා කත්වාති** හෙට්ඨුපරි පරිවත්තනං වා කත්වා. **ඨපෙත්වාති** ලම්බණවසෙන ඨපෙත්වාති. පඤ්චමං.

6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදං

526. ඡට්ඨෙ **එත්ථාති** මඤ්චපීඨෙ. අවනහිතබ්බන්ති **ඔනද්ධං,** තූලෙන ඔනද්ධං **තූලොනද්ධන්ති** අත්ථොපි යුජ්ජති. **තූලං පක්ඛිපිත්වාති** මඤ්චපීඨෙ චිමිලිකං පත්ථරිත්වා තස්සුපරි තූලං පක්ඛිපිත්වාති අත්ථොති. ඡට්ඨං.

7. නිසීදනසික්ඛාපදං

531. සත්තමෙ **කත්ථාති** කිස්මිං ඛන්ධකෙ, කිස්මිං වත්ථුස්මිං වා. **හීති** සච්චං. **තත්ථාති** චීවරක්ඛන්ධකෙ, පණීතභොජනවත්ථුස්මිං වා. ''යථා නාමා''ති ඉමිනා ''සෙය්‍යථාපී''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති, ''පුරාණො චම්මකාරො''ති ඉමිනා ''පුරාණාසිකොට්ඨො''ති පදස්ස. චම්මකාරො හි අසිනා චම්මං කුටති ඡින්දතීති **''අසිකොට්ඨො''**ති වුච්චති. වත්ථුප්පන්නකාලමුපනිධාය වුත්තං ''පුරාණො''ති . තමෙවූපමං පාකටං කරොන්තො ආහ **''යථා හී''**ති. **හීති** තප්පාකටීකරණං, තං පාකටං කරිස්සාමීති හි අත්ථො. චම්මකාරො කඩ්ඪතීති සම්බන්ධො. **විත්ථතන්ති** විසාලං. **සොපීති** උදායිපි. තං නිසීදනං කඩ්ඪතීති යොජනා. **තෙනාති** කඩ්ඪනහෙතුනා. **තන්ති** උදායිං. **සන්ථතසදිසන්ති** සන්ථතෙන සදිසං. **එකස්මිං අන්තෙති** එකස්මිං කොට්ඨාසෙ, ඨාලෙත්වාති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. කණ්ඩුපටිච්ඡාදිසික්ඛාපදං

537. අට්ඨමෙ **''කත්ථා''**තිආදීනි වුත්තනයානෙව.

539. ''යස්සා''ති පදස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ''භික්ඛුනො''ති. ''නාභියා හෙට්ඨා''ති ඉමිනා නාභියා අධො **අධොනාභීති** වචනත්ථං දස්සෙති, ''ජාණුමණ්ඩලානං උපරී''ති ඉමිනා ජාණුමණ්ඩලානං උබ්භ **උබ්භජාණුමණ්ඩලන්ති**. උබ්භසද්දො හි උපරිපරියායො සත්තම්‍යන්තනිපාතො. කණ්ඩුබජ්ජුසද්දානං වෙවචනත්තා වුත්තං **''කණ්ඩූති බජ්ජූ''**ති. කණ්ඩති භෙදනං කරොතීති **කණ්ඩු**. බජ්ජති බාධනං කරොතීති **බජ්ජු**. කෙසුචි පොත්ථකෙසු ''කච්ඡූ''ති පාඨො අත්ථි, සො අයුත්තො.

ලොහිතං තුණ්ඩං එතිස්සාති **ලොහිතතුණ්ඩිකා**. පිළයති විබාධයතීති **පිළකා**. ආ භුසො අසුචිං සවති පග්ඝරාපෙතීති **අස්සාවොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අසුචිපග්ඝරණ''න්ති. අරිසඤ්ච භගන්දරා ච මධුමෙහො ච. ආදිසද්දෙන දුන්නාමකාදයො සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ අරි විය ඊසති අභිභවතීති **අරිසං**. භගං වුච්චති වච්චමග්ගං, තං දරති ඵාලෙතීති **භගන්දරා,** ගුථසමීපෙ ජාතො වණවිසෙසො. මධු විය මුත්තාදිං මිහති සෙවතීති **මධුමෙහො,** සො ආබාධො මුත්තමෙහො සුක්කමෙහො රත්තමෙහොති අනෙකවිධො. **ථුල්ලසද්දො** මහන්තපරියායොති ආහ ''මහා''ති. අට්ඨමං.

9. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදං

542. නවමෙ වස්සෙ වස්සකාලෙ අධිට්ඨාතබ්බාති **වස්සිකා,** වස්සිකා ච සා සාටිකා චෙති **වස්සිකසාටිකාති**. නවමං.

10. නන්දත්ථෙරසික්ඛාපදං

547. දසමෙ ''චතූහි අඞ්ගුලෙහී''ති ඉමිනා චතුරො අඞ්ගුලා **චතුරඞ්ගුලාති** අසමාහාරදිගුං දස්සෙති. **ඌනකප්පමාණොති** භගවතො ලාමකපමාණො. ඉමිනා **ඔමකසද්දස්ස** ලාමකත්ථං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බන්ති. දසමං.

රතනවග්ගො නවමො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

ඛුද්දකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

ඛුද්දකානං අනන්තරා පාටිදෙසනීයා යෙ ධම්මා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා, ඉදානි තෙසං ධම්මානං අයං වණ්ණනා භවතීති යොජනා.

552. පඨමපාටිදෙසනීයෙ තාව අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **පටිආගමනකාලෙති** පිණ්ඩාය චරණට්ඨානතො පක්කමිත්වා, පටිනිවත්තිත්වා වා ආගමනකාලෙ. **සබ්බෙවාති** එත්ථ නිග්ගහීතලොපවසෙන සන්ධි හොතීති ආහ ''සබ්බමෙවා''ති. ''කම්පමානා''ති ඉමිනා පපුබ්බවිධධාතුයා කම්පනත්ථං දස්සෙති. **අපෙහීති** එත්ථ අපපුබ්බඉධාතු ගත්‍යත්ථොති ආහ ''අපගච්ඡා''ති.

553. පටිදෙසෙතබ්බාකාරං දස්සෙති අනෙනාති **පටිදෙසෙතබ්බාකාරදස්සනං**. ද්වින්නං සද්දානං පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''රථිකාති රච්ඡා''ති. රථස්ස හිතා **රථිකා**. ණ්‍යපච්චයෙ කතෙ **''රච්ඡා''**ති (මොග්ගල්ලානෙ 4.72

සුත්තෙ) වුච්චති. රච්ඡන්තරෙන අනිබ්බිද්ධා රච්ඡා **බ්‍යූහො** නාමාති ආහ ''අනිබ්බිජ්ඣිත්වා''තිආදි. බ්‍යූහෙති සම්පිණ්ඩෙති ජනෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුමපදානවසෙනාති **බ්‍යූහො.** සිඞ්ඝාටකං නාම මග්ගසන්ධීති ආහ ''මග්ගසමොධානට්ඨාන''න්ති. සිඞ්ඝති මග්ගසමොධානං කරොති එත්ථාති **සිඞ්ඝාටකං. එතෙසූති** රථිකාදීසු. **එසෙව නයොති** දුක්කටපාටිදෙසනීයෙ අතිදිසති. **හීති** සච්චං. ''වචනතො''ති පදං ''වෙදිතබ්බො''ති පදෙ ඤාපකහෙතු. දදමානාය භික්ඛුනියා වසෙනාති යොජනා. **එත්ථාති** සික්ඛාපදෙ. **තස්මාති** යස්මා අපමාණං, තස්මා.

ඉදන්ති වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. සම්භින්නෙ එකරසෙ කාලිකත්තයෙති යොජනා.

556. ''දාපෙතී''ති හෙතුත්ථකිරියාය කාරිතකත්තුකාරිතකම්මානි දස්සෙතුං වුත්තං ''අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤෙන කෙනචී''ති. **අඤ්ඤෙනාති** අත්තනා අඤ්ඤෙන. ''තාය එව වා භික්ඛුනියා අඤ්ඤෙන වා කෙනචී''ති පදානි ''පටිග්ගහාපෙත්වා''තිපදෙ කාරිතකම්මානීති. පඨමං.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං

558. දුතියෙ **පුරිමසික්ඛාපදෙන ආපත්ති** අන්තරසරත්තාති අධිප්පායො. **ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති භවෙය්‍ය** වොසාසමානත්තාති අධිප්පායො. දෙන්තියා පන නෙව ඉමිනා, න පුරිමෙන ආපත්ති අඤ්ඤස්ස හත්තත්තාති අධිප්පායොති. දුතියං.

3. තතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං

562. තතියෙ **''උභතො''**ති එත්ථ කරණත්ථෙ තොති ආහ ''ද්වීහී''ති. ''උභතොපසන්න''න්ති බ්‍යාසොපි සමාසොපි යුත්තොයෙව, සමාසෙ තොපච්චයස්ස අලොපො හොති. ''උභතො''තිපදස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ''උපාසකෙනපි උපාසිකායපී''ති. කස්මා උභතො පසන්නං හොතීති ආහ ''තස්මිං කිරා''තිආදි. යස්මා තස්මිං කුලෙ… පෙ…. සොතාපන්නායෙව හොන්ති කිර, තස්මා ''උභතොපසන්න''න්ති වුත්තං හොති. ''සචෙපී''ති එත්ථ **පිසද්දෙන** අසීතිකොටිධනතො අධිකම්පි සම්පිණ්ඩෙති. හායනස්ස කාරණං දස්සෙති **''යස්මා''**තිආදිනා.

569. ''සරතො නීහරිත්වා''ති එත්ථ **''නීහරිත්වා''**ති පදස්ස කම්මං දස්සෙතුං වුත්තං ''ආසනසාලං වා විහාරං වා''ති. ''ආනෙත්වා''තිඉමිනා නීපුබ්බහරධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. **ද්වාරෙති** අත්තනො ගෙහද්වාරෙති. තතියං.

4. චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං

570. චතුත්ථෙ **අවරුද්ධසද්දො** පරිරුද්ධසද්දස්ස පරියායොති ආහ **''පරිරුද්ධා හොන්තී''**ති. ආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස පරිසමන්තතො රුද්ධා ආවුතා හොන්තීති අත්ථො.

573. ''පඤ්චන්න''න්ති නිද්ධාරණෙ සාමිවචනභාවඤ්ච ''යංකිඤ්චී''ති නිද්ධාරණීයෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යං කිඤ්චී''ති. ''පෙසෙත්වා ඛාදනීයං භොජනීයං ආහරිස්සාමී''තිඉමිනා පටිසංවිදිතාකාරදස්සනං. ''ආරාම''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ආරාමො එව අධිප්පෙතොති ආහ ''ආරඤ්ඤකසෙනාසනාරාමඤ්චා''ති. **තස්සාති** ආරඤ්ඤකසෙනාසනාරාමස්ස. **''කස්මා''**ති පුච්ඡාය ''පටිමොචනත්ථ''න්ති විසජ්ජනාය සමෙතුං සම්පදානත්ථෙ නිස්සක්කවචනං කාතබ්බං. කිමත්ථන්ති හි අත්ථො. **පටිමොචනත්ථන්ති** තදත්ථෙ පච්චත්තවචනං. පටිමොචනසඞ්ඛාතාය අත්ථායාති හි අත්ථො. අත්ථසද්දො ච පයොජනවාචකො. පයොජනායාති හි අත්ථො. අථ වා ''පටිමොචනත්ථ''න්ති විසජ්ජනායං. ''කස්මා''ති පුච්ඡාය සමෙතුං නිස්සක්කත්ථෙ පච්චත්තවචනං කාතබ්බං. පටිමොචනසඞ්ඛාතා අත්ථාති හි අත්ථො. අත්ථසද්දො ච කාරණවාචකො. කාරණාති හි අත්ථො. එවඤ්හි පුච්ඡාවිසජ්ජනානං පුබ්බාපරසමසඞ්ඛාතො විචයො හාරො පරිපුණ්ණො හොතීති දට්ඨබ්බං. **අම්භාකන්ති** ඛාදනීයභොජනීයපටිහරන්තානං අම්භාකං. **අම්හෙති** චොරසඞ්ඛාතෙ අම්හෙ.

''තස්සා''ති පදස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''එතිස්සා යාගුයා''ති. **අඤ්ඤානිපීති** පටිසංවිදිතකුලතො අඤ්ඤානිපි කුලානි. **තෙනාති** පටිසංවිදිතකුලෙන. කුරුන්දිවාදෙ යාගුයා පටිසංවිදිතං කත්වා යාගුං අග්ගහෙත්වා පූවාදීනි ආහරන්ති, වට්ටතීති අධිප්පායො.

575. **එකස්සාති** භික්ඛුස්ස. **තස්සාති** පටිසංවිදිතභික්ඛුස්ස, චතුන්නං වා පඤ්චන්නං වා භික්ඛූනං අත්ථායාති යොජනා. **අඤ්ඤෙසම්පීති** චතුපඤ්චභික්ඛුතො අඤ්ඤෙසම්පි. **අධිකමෙවාති** පරිභුත්තතො අතිරෙකමෙව. **යං පනාති** ඛාදනීයභොජනීයං පන, යම්පි ඛාදනීයභොජනීයං වනතො ආහරිත්වා දෙන්තීති යොජනා. **''තත්ථජාතක''**න්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ''ආරාමෙ''ති. අඤ්ඤෙන දින්නන්ති සම්බන්ධො. **නන්ති** මූලඛාදනීයාදිං. **පටිසංවිදිතන්ති** පටිකච්චෙව සුට්ඨු ජානාපිතන්ති අත්ථොති. චතුත්ථං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පාටිදෙසනීයවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

7. සෙඛියකණ්ඩං

1. පරිමණ්ඩලවග්ග-අත්ථයොජනා

සික්ඛිතසික්ඛෙන තීසු සික්ඛාසු චතූහි මග්ගෙහි සික්ඛිතසික්ඛෙන **තාදිනා** අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පියට්ඨෙන තාදිනා, ඉට්ඨානිට්ඨෙසු වා අවිකාරට්ඨෙන තාදිනා භගවතා **යානි** සික්ඛාපදානි ''සෙඛියානී''ති භාසිතානි, **දානි තෙසම්පි** සික්ඛාපදානං අයම්පි වණ්ණනාක්කමො භවතීති යොජනා.

576. **තත්ථාති** සෙඛියසික්ඛාපදෙසු, අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''සමන්තතො''තිඉමිනා පරිත්‍යුපසග්ගස්සත්ථං දස්සෙති. ''නාභිමණ්ඩලං ජාණුමණ්ඩල''න්ති එත්ථ උද්ධංසද්දො ච අධොසද්දො ච අජ්ඣාහරිතබ්බොති ආහ ''උද්ධ''න්තිආදි. **අට්ඨඞ්ගුලමත්තන්ති** භාවනපුංසකං, නිවාසෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** අට්ඨඞ්ගුලමත්තතො. යථා පටිච්ඡන්නං හොති, එවං නිවාසෙන්තස්සාති යොජනා. **තත්‍රිදං පමාණන්ති** තස්ස නිවාසනස්ස ඉදං පමාණං. **තාදිසස්සාති** දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකස්ස තිරියං අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථස්ස නිවාසනස්ස. ජාණුමණ්ඩලං පටිච්ඡාදනත්ථං වට්ටතීති යොජනා. **තත්ථාති** චීවරෙසු. **න තිට්ඨතීති** විරළත්තා න තිට්ඨති. **තිට්ඨතීති** ඝනත්තා තිට්ඨති.

නිවාසෙන්තස්ස වාතිඑත්ථ වසද්දො අවධාරණත්ථො, නිවාසෙන්තස්සෙවාති අත්ථො. කෙවලං එවං නිවාසෙන්තස්සෙව දුක්කටං න හොති, අථ ඛො තථා නිවාසෙන්තස්සාපි දුක්කටමෙවාති යොජනා. යෙ පන නිවාසනදොසාති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤෙති** පුරතො ච පච්ඡතො ච ඔලම්බෙත්වා නිවසනතො අඤ්ඤෙ . **තෙ සබ්බෙති** සබ්බෙ තෙ නිවාසනදොසා. **එත්ථාති** ඉමස්මිං විභඞ්ගෙ. **තත්ථෙවාති** ඛන්ධකෙයෙව.

අසඤ්චිච්ච නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධො. එසෙව නයො ''අසතියා''ති එත්ථාපි. **අජානන්තස්සාති** එත්ථ අජානනං දුවිධං නිවාසනවත්තස්ස අජානනං, ආරුළ්හොරුළ්හභාවස්ස අජානනන්ති. තත්ථ ආරුළ්හොරුළ්හභාවස්ස අජානනං සන්ධාය වුත්තං ''අජානන්තස්සා''ති දස්සෙන්තො ආහ ''අජානන්තස්සාති එත්ථා''තිආදි. **හීති** සච්චං. **තස්සාති** නිවාසනවත්තස්ස. **අස්සාති** භික්ඛුනො. **තං පනාති** ආපත්තිතො අමොක්ඛනං පන. **තස්මාති** යස්මා යුජ්ජති, තස්මා. **යොති** භික්ඛු. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. සුක්ඛා ජඞ්ඝා ඉමස්සාති **සුක්ඛජඞ්ඝො**. මහන්තං පිණ්ඩිකමංසං ඉමස්සාති **මහාපිණ්ඩිකමංසො. තස්සාති** භික්ඛුස්ස.

වණොති අරු. තඤ්හි වණති ගත්තවිචුණ්ණනං කරොතීති වණොති වුච්චති. **වාළමිගා වා චොරා වාති** එත්ථ වාසද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන අඤ්ඤාපි උදකවික්ඛල්ලාදයො ආපදා සඞ්ගය්හන්ති.

577. **ඉධාති** ඉමස්මිං විභඞ්ගෙ, සික්ඛාපදෙ වා. **උභො කණ්ණෙති** පුරතො ච පච්ඡතො ච නිග්ගතෙ ද්වෙ කණ්ණෙ. **අවිසෙසෙනාති** ''අන්තරඝරෙ''ති ච ''ආරාමෙ''ති ච විසෙසං අකත්වා සාමඤ්ඤෙන. **විහාරෙපීති** සඞ්ඝසන්නිපාතබුද්ධුපට්ඨානථෙරුපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය වුත්තං.

578. කායෙකදෙසෙ කායසද්දො වත්තතීති ආහ ''ජාණුම්පි උරම්පී''ති. ''න සීසං පාරුතෙනා''තිඉමිනා ''සුප්පටිච්ඡන්නෙනා''තිපදස්ස අතිබ්‍යාපිතදොසං පටික්ඛිපති. **ගණ්ඨිකන්ති** පාසො. සො හි ගන්ථෙති බන්ධතීති වා, ගන්ථෙති බන්ධති එත්ථාති වා කත්වා ගන්ථිකොති වුච්චති. න්ථකාරස්ස ණ්ඨාකාරෙ කතෙ **ගණ්ඨිකො,** තං ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා. **උභො කණ්ණෙති** චීවරස්ස ද්වෙ කොණෙ. **ගලවාටකතොති** එත්ථ **ගලොති** කණ්ඨො. සො හි ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යසඞ්ඛාතං චතුබ්බිධං අසනං ගලති පන්නො හුත්වා කුච්ඡියං පතති ඉතොති ගලොති වුච්චති. ආවාටොයෙව ඛුද්දකට්ඨෙන **ආවාටකො,** ඛුද්දකත්ථෙ කො. ගලෙ ඨිතො ආවාටකො ගලවාටකො. අකාරතො හි ආකාරස්ස ලොපො ''පප''න්තිආදීසු (ජා. 1.1.2) විය. එත්ථ හි පආපන්ති පදච්ඡෙදො, අකාරතො ආකාරස්ස ච ලොපො. පවද්ධං ආපං පපං, මහන්තං උදකන්ති අත්ථො. සීසං විවරිත්වාති සම්බන්ධො.

579. වාසං උපගතොති වා වාසෙන උපගතොති වා අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ **''වාසත්ථාය උපගතස්සා''**ති.

580. හත්ථපාදෙ අකීළන්තො සුසංවුතො නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''හත්ථං වා පාදං වා අකීළාපෙන්තො''ති.

582. **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති** එත්ථ ඔසද්දො හෙට්ඨාපරියායොති ආහ ''හෙට්ඨා ඛිත්තචක්ඛූ''ති. ''හුත්වා''තිඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති. **යුගයුත්තකොති** යුගෙ යුත්තකො. දමියිත්ථාති **දන්තො.** ආගුසො ජානාති කාරණාකාරණන්ති **ආජානෙය්‍යො. එත්තකන්ති** චතුහත්ථපමාණං. යො ගච්ඡති, අස්ස භික්ඛුනො දුක්කටා ආපත්ති හොතීති යොජනා. ''පරිස්සයභාව''න්ති ච ''පරිස්සයාභාව''න්ති ච ද්වෙ පාඨා යුජ්ජන්තියෙව.

584. **ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙති** ඉමං පකාරං ඉත්ථං චීවරුක්ඛිපනං, භවති ගච්ඡතීති භූතො, භික්ඛු. ලක්ඛියති අනෙනාති ලක්ඛණං, චීවරං. ඉත්ථං භූතො ඉත්ථම්භූතො, තස්ස ලක්ඛණං ඉත්ථම්භූතලක්ඛණං, තස්මිං. කරණවචනං දට්ඨබ්බන්ති යොජනා. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණං නාම කිරියාවිසෙසනස්ස සභාවොති ආහ ''එකතො වා…පෙ…. හුත්වාති අත්ථො''ති. **අන්තොඉන්දඛීලතොති** ගාමස්ස අන්තොඉන්දඛීලතොති. පඨමො වග්ගො.

2. උජ්ජග්ඝිකවග්ග-අත්ථයොජනා

586. උච්චාසද්දං කත්වා ජග්ඝනං හසනං **උජ්ජග්ඝො,** සොයෙව **උජ්ජග්ඝිකා,** තාය. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''මහාහසිතං හසන්තො''ති. **එත්ථාති** ''උජ්ජග්ඝිකාය''තිපදෙ.

588. **කිත්තාවතාති** කිත්තකෙන පමාණෙන, එවං නිසින්නෙසු ථෙරෙසූති සම්බන්ධො, නිද්ධාරණෙ චෙතං භුම්මවචනං. **චවත්ථපෙතීති** ඉදඤ්චිදඤ්ච කථෙතීති චවත්ථපෙති. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන පමාණෙන.

590. නිච්චලං කත්වා කායස්ස උපුට්ඨපනං කායපග්ගහො නාමාති ආහ ''නිච්චලං කත්වා''තිආදි. එසෙව නයො බාහුපග්ගහසීසපග්ගහෙසුපීති. දුතියො වග්ගො.

3. ඛම්භකතවග්ග-අත්ථයොජනා

596. ඛම්භො කතො යෙනාති **ඛම්භකතො. ඛම්භොති** ච පටිබද්ධො. කත්ථ පටිබද්ධොති ආහ ''කටියං හත්ථං ඨපෙත්වා''ති. සසීසං අවගුණ්ඨයති පරිවෙඨයතීති **ඔගුණ්ඨිතොති** ආහ ''සසීසං පාරුතො''ති.

600. උද්ධං එකා කොටි ඉමිස්සා ගමනායාති **උක්කුටිකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''උක්කුටිකා වුච්චතී''තිආදි. **එත්ථාති** ''උක්කුටිකාය''තිපදෙ.

601. හත්ථපල්ලත්ථිකදුස්සපල්ලත්ථිකෙසු ද්වීසු දුස්සපල්ලත්ථිකෙ ආයොගපල්ලත්ථිකාපි සඞ්ගහං ගච්ඡතීති ආහ ''ආයොගපල්ලත්ථිකාපි දුස්සපල්ලත්ථිකා එවා''ති.

602. සතියා උපට්ඨානං සක්කච්චන්ති ආහ ''සතිංඋපට්ඨපෙත්වා''ති.

603. **පිණ්ඩපාතං දෙන්තෙපීති** පිණ්ඩපාතං පත්තෙ පක්ඛිපන්තෙපි. පත්තෙ සඤ්ඤා පත්තසඤ්ඤා, සා අස්සත්ථීති **පත්තසඤ්ඤී.** ''කත්වා'' තිඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

604. **සමසූපකං පිණ්ඩපාතන්ති** එත්ථ සූපපිණ්ඩපාතානං සමඋපඩ්ඪභාවං ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ''සමසූපකො නාමා''තිආදි. **යත්ථාති** පිණ්ඩපාතෙ. හත්ථස්ස චතුත්ථභාගපමාණො සූපො හොති, සො පිණ්ඩපාතො සමසූපකො නාමාති යොජනා. ඔලොණී ච සාකසූපෙය්‍යඤ්ච මච්ඡරසො ච මංසරසො චාති ද්වන්දො. තත්ථ **ඔලොණීති** එකා බ්‍යඤ්ජනවිකති. **සාකසූපෙය්‍යන්ති** සූපස්ස හිතං **සූපෙය්‍යං,** සාකමෙව සූපෙය්‍යං සාකසූපෙය්‍යං. ඉමිනා සබ්බාපි සාකසූපෙය්‍යබ්‍යඤ්ජනවිකති ගහිතා. **මච්ඡරසමංසරසාදීනීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන අවසෙසා සබ්බාපි බ්‍යඤ්ජනවිකති සඞ්ගහිතා. තං සබ්බං රසානං රසො **රසරසොති** කත්වා ''රසරසො''ති වුච්චති.

605. සමපුණ්ණං සමභරිතන්ති වෙවචනමෙව. ථූපං කතො **ථූපීකතොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ථූපීකතො නාමා''තිආදි.

තත්ථාති ''ථූපීකත''න්තිආදිවචනෙ. **තෙසන්ති** අභයත්ථෙරතිපිටකචූළනාගත්ථෙරානං. ඉති පුච්ඡිංසු, තෙසඤ්ච ථෙරානං වාදං ආරොචෙසුන්ති යොජනා. **ථෙරොති** චූළසුමනත්ථෙරො. **එතස්සාති** තිපිටකචූළනාගත්ථෙරස්ස . **සත්තක්ඛත්තුන්ති** සත්ත වාරෙ. **කුතොති** කස්සාචරියස්ස සන්තිකා. **තස්මාති** යස්මා යාවකාලිකෙන පරිච්ඡින්නො, තස්මා. ආමිසජාතිකං යාගුභත්තං වා ඵලාඵලං වාති යොජනා. **තඤ්ච ඛොති** තඤ්ච සමතිත්ථිකං. **ඉතරෙන පනාති** නාධිට්ඨානුපගෙන පත්තෙන පන. යං පූවඋච්ඡුඛණ්ඩඵලාඵලාදි හෙට්ඨා ඔරොහති, තං පූවඋච්ඡුඛණ්ඩඵලාඵලාදීති යොජනා. **පූවවටංසකොති** එත්ථ **වටංසකොති** උත්තංසො. සො හි උද්ධං තසීයතෙ අලඞ්කරීයතෙති වටංසොති වුච්චති උකාරස්ස වකාරං, තකාරස්ස ච ටකාරං කත්වා, සොයෙව වටංසකො, මුද්ධනි පිළන්ධිතො එකො අලඞ්කාරවිසෙසො. පූවමෙව තංසදිසත්තා පූවවටංසකො, තං. පුප්ඵවටංසකො ච තක්කොලකටුකඵලාදිවටංසකො චාති ද්වන්දො, තෙ.

ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. නනු සබ්බථූපිකතෙසු පටිග්ගහණස්ස අකප්පියත්තා පරිභුඤ්ජනම්පි න වට්ටතීති ආහ ''සබ්බත්ථ පනා''තිආදි. තත්ථ **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු ථූපිකතෙසූති. තතියො වග්ගො.

4. සක්කච්චවග්ග-අත්ථයොජනා

608. **තත්ථ තත්ථා**ති තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. **ඔධින්ති** අවධිං මරියාදං.

610. **ථූපකතොති** ථූපමෙව ථූපකං, තතො ථූපකතොති දස්සෙන්තො ආහ ''මත්ථකතො''ති.

611. **මාසාතසමයාදීසූති** ''පාණෙ මා ඝාතෙථා''ති රාජානො භෙරිං චරාපෙන්ති එත්ථාති මාඝාතො, සොයෙව සමයො මාඝාතසමයො. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤං පටිච්ඡන්නකාරණං ගහෙතබ්බං.

615. **තෙසන්ති** මයූරණ්ඩකුක්කුටණ්ඩානන්ති. චතුත්ථො වග්ගො.

5. කබළවග්ග-අත්ථයොජනා

617. ''මුඛද්වාර''න්ති කම්මස්ස ''අනාහටෙ''ති ච ''විවරිස්සාමී''ති ච ද්වීසු කිරියාසු සම්බන්ධභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''අනාහරිතෙ මුඛද්වාර''න්ති.

618. **සකලං හත්ථන්ති** පඤ්චඞ්ගුලිං සන්ධාය වුත්තං.

619. **සකබළෙනාති** එත්ථ කබළසද්දෙන වචනස්ස අපරිපුණ්ණකාරණං සබ්බම්පි ගහෙතබ්බං.

620. **පිණ්ඩුක්ඛෙපකන්තිආදීසු** විච්ඡත්ථෙ කපච්චයොති ආහ ''පිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා උක්ඛිපිත්වා''ති. ත්වාසද්දෙන කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

624. ''අවකිරිත්වා''ති ඉමිනා **සිත්ථාවකාරකන්ති** එත්ථ අවපුබ්බො කිරධාතුයෙව, න කරධාතූති දස්සෙති.

626. **''චපුචපූ''ති එවං සද්දන්ති** ''චපුචපූ''ති එවං අනුකරණරවන්ති. පඤ්චමො වග්ගො.

6. සුරුසුරුවග්ග-අත්ථයොජනා

627. **''සුරුසුරු''ති එවං සද්දන්ති** ''සුරුසුරු''ති එවං අනුකරණරවං. දවනං කීළනන්ති ඉමිනා වචනත්ථෙන පරිහාසො **දවො** නාමාති ආහ ''දවොති පරිහාසවචන''න්ති. **තන්ති** සො දවො. ලිඞ්ගවිපල්ලාසො හෙස. **න කාතබ්බං** න කාතබ්බොති සම්බන්ධො. **සිලකබුද්ධොති** සිලාය කතො, සිලෙන නියුත්තො වා බුද්ධො. **අපටිබුද්ධොති** අපටිවිද්ධො බුද්ධො, පරිහාසවචනමෙතං. **ගොධම්මොති** ගුන්නං ධම්මො. **අජධම්මොති** අජානං ධම්මො. **මිගසඞ්ඝොති** මිගානං සඞ්ඝො. **පසුසඞ්ඝොති** පසූනං සඞ්ඝො.

628. ''භුඤ්ජන්තෙනා''ති පදං ''නිල්ලෙහිතු''න්ති පදෙ භාවකත්තා.

631. **එවංනාමකෙති** ''කොකනුද''න්ති එවං නාමං අස්ස පාසාදස්සාති **එවංනාමකො,** පාසාදො, තස්මිං. ''පදුමසණ්ඨානො''ති ඉමිනා පාසාදස්ස සදිසූපචාරෙන ''කොකනුදො''ති නාමලභනං දස්සෙති. **තෙනාති** පදුමසණ්ඨානත්තා. **අස්සාති** පාසාදස්ස. **පුග්ගලිකම්පීති** පරපුග්ගලසන්තකං ගහෙතබ්බං ''අත්තනො සන්තකම්පී''ති අත්තපුග්ගලසන්තකස්ස විසුං ගය්හමානත්තා. **සඞ්ඛම්පීති** පානීයසඞ්ඛම්පි. **සරාවම්පීති** පානීයසරාවම්පි. **ථාලකම්පීති** පානීයථාලකම්පි.

632. ''උද්ධරිත්වා''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තවචනස්ස කම්මාපාදානානි දස්සෙතුං වුත්තං ''සිත්ථානි උදකතො''ති. **භින්දිත්වාති** චුණ්ණවිචුණ්ණානි කත්වා. **බහීති** අන්තරඝරතො බහි.

634. **සෙතච්ඡත්තන්ති** එත්ථ සෙතසද්දො පණ්ඩරපරියායොති ආහ ''පණ්ඩරච්ඡත්ත''න්ති. **වත්ථපලිගුණ්ඨිතන්ති** වත්ථෙහි සමන්තතො වෙඨිතං. සෙතං ඡත්තං **සෙතච්ඡත්තං**. කිලඤ්ජෙහි කතං ඡත්තං **කිලඤ්ජච්ඡත්තං**. පණ්ණෙහි කතං ඡත්තං **පණ්ණච්ඡත්තං**. මණ්ඩලෙන බද්ධං **මණ්ඩලබද්ධං**. සලාකාහි බද්ධං **සලාකබද්ධං. තානීති** තීණි ඡත්තානි. **හීති** සච්චං. යම්පි එකපණ්ණච්ඡත්තන්ති යොජනා. **එතෙසූති** තීසු ඡත්තෙසු. **අස්සාති** යස්ස කස්සචි ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා. **සොති** යො කොචි ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා. **ඡත්තපාදුකාය වාති** ඡත්තදණ්ඩනික්ඛෙපනාය පාදුකාය වා. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

635. **මජ්ඣිමස්සාති** පමාණමජ්ඣිමස්ස. ‘‘චතුහත්ථප්පමාණො’’තිඉමිනා චතුහත්ථතො ඌනාතිරෙකො දණ්ඩො න දණ්ඩො නාමාති දස්සෙති. දණ්ඩො පාණිම්හි අස්සාති වචනත්ථං අතිදිසන්තො ආහ ‘‘වුත්තනයෙනෙවා’’ති.

636. **‘‘සත්ථපාණිම්හී’’**ති එත්ථ අසි එව අධිප්පෙතොති ආහ ‘‘අසි’’න්ති. **අසින්ති** ඛග්ගං.

637. ‘‘ආවුධං නාම චාපො කොදණ්ඩො’’ති පාළියං වුත්තවචනං උපලක්ඛණමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආවුධපාණිස්සාති එත්ථ’’තිආදි. සබ්බාපි ධනුවිකති ආවුධන්ති වෙදිතබ්බාති යොජනා. යථා අසිං සන්නහිත්වා ඨිතො සත්ථපාණීති සඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, එවං ධනුං කණ්ඨෙ පටිමුක්කො ආවුධපාණීති ආහ ‘‘සචෙ පනා’’තිආදි, ඉමිනා ආවුධො පාණිනා ගහිතොයෙව ආවුධපාණි නාමාති දස්සෙතීති. ඡට්ඨො වග්ගො.

7. පාදුකවග්ග-අත්ථයොජනා

638. **අඞ්ගුලන්තරන්ති** පාදඞ්ගුලවිවරං. **පාදුකන්ති** උපාහනවිසෙසො. සො හි පජ්ජතෙ ඉමායාති පාදුකාති වුච්චති, සා බහුපටලා චම්මමයා වා හොති කට්ඨමයා වා. **පටිමුඤ්චිත්වාති** පාදුකං පටිමුඤ්චිත්වා.

640. ද්වීහි ජනෙහි ගහිතොති සම්බන්ධො. **වංසෙනාති** වෙණුනා, යානෙ නිසින්නොති සම්බන්ධො. **විසඞ්ඛරිත්වාති** විපත්තිං කරිත්වා. **ද්වෙපීති** ධම්මකථිකධම්මපටිග්ගාහකසඞ්ඛාතා උභොපි ජනා. **වට්ටතීති** දෙසෙතුං වට්ටති.

641. **සයනගතස්සාති** සයනං ගතස්ස, සයනෙ නිපන්නස්සාති අත්ථො. නිපන්නස්ස දෙසෙතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො.

642. තීසු පල්ලත්ථිකාසු යාය කායචි පල්ලත්ථිකාය නිසින්නස්ස ධම්මං දෙසෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පල්ලත්ථිකායා’’තිආදි.

643. යථා වෙඨියමානෙ කෙසන්තො න දිස්සති, එවං වෙඨිතසීසස්සාති යොජනා.

647. ඡපකසද්දස්ස ච චණ්ඩාලසද්දස්ස ච වෙවචනත්තා වුත්තං ‘‘චණ්ඩාලස්සා’’ති. චණ්ඩාලො හි සං සුනඛං පචතීති **ඡපකොති** වුච්චති සකාරස්ස ඡකාරං කත්වා. ඡපකස්ස එසා **ඡපකී,** චණ්ඩාලභරියා. **යත්‍රාති** එත්ථ ත්‍රපච්චයො පච්චත්තෙ හොතීති ආහ ‘‘යො හි නාමා’’ති. යො රාජා උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා මන්තං පරියාපුණිස්සති නාම, අයං රාජා යාව අතිවිය අධම්මිකොති වුත්තං හොති. **‘‘සබ්බමිද’’**න්ති අයං සද්දො ලිඞ්ගවිපල්ලාසොති ආහ ‘‘සබ්බො අය’’න්ති . ‘‘ලොකො’’ති ඉමිනා ඉධසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. චරිමසද්දො අන්තිමපරියායො. **අන්තිමොති** ච ලාමකො. **ලාමකොති** ච නාම ඉධ විපත්තීති ආහ ‘‘සඞ්කර’’න්ති. **සඞ්කරන්ති** විපත්තිං. ‘‘නිම්මරියාදො’’ති ඉමිනා ‘‘සඞ්කරං ගතො’’ති පදානං අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. චරිමං ගතං **චරිමගතං,** සබ්බො අයං ලොකො චරිමගතොති අත්ථො. ඉධ ච ජාතකෙ (ජා. 1.4.33) ච කෙසුචි පොත්ථකෙසු ‘‘චමරිකත’’න්ති පාඨො අත්ථි, සො අයුත්තොයෙව. **තත්ථෙවාති** අම්බරුක්ඛමූලෙයෙව. **තෙසන්ති** රාජබ්‍රාහ්මණානං.

තත්ථාති තිස්සං ගාථායං. **පාළියාති** අත්තනො ආචාරපකාසකගන්ථසඞ්ඛාතාය පාළියා. **න පස්සරෙති** එත්ථ රෙසද්දො අන්තිස්ස කාරියොති ආහ ‘‘න පස්සන්තී’’ති. **යො චායන්ති** යො ච අයං. **අයං**සද්දො පදාලඞ්කාරමත්තො, බ්‍රාහ්මණොති අත්ථො. **අධීයතීති** අජ්ඣායති, සික්ඛතීති අත්ථො.

තතොති බොධිසත්තෙන වුත්තගාථාතො පරන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** ගාථාය. **හොති** බොධිසත්තං ආමන්තෙති. ‘‘භුත්තො’’ති පදස්ස කම්මවාචකභාවමාවිකාතුං වුත්තං ‘‘මයා’’ති. **අස්සාති** ඔදනස්ස. ඉමිනා සුචි පරිසුද්ධං මංසං **සුචිමංසං,** තෙන උපසෙචනමස්සාති **සුචිමංසූපසෙචනොති** බාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. **ධම්මෙති** ආචාරධම්මෙ. **බද්ධො හුත්වාති** ඵද්ධො හුත්වා, අයමෙව වා පාඨො . **වණ්ණ**සද්දස්ස සණ්ඨානාදිකෙ අඤ්ඤෙ අත්ථෙ පටික්ඛිපිතුං වුත්තං ‘‘පසත්ථො’’ති. **ථොමිතොති** තස්සෙව වෙවචනං.

අථාති අනන්තරෙ. **නන්ති** බ්‍රාහ්මණං. **තස්සාති** ගාථාද්වයස්ස. **බ්‍රාහ්මණාති** පුරොහිතං ආලපති. **සම්පතීති** සන්දිට්ඨිකෙ. ‘‘යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා’’ති පදානං සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘නිප්පජ්ජතී’’ති.

මහාබ්‍රහ්මෙති එත්ථ බ්‍රහ්මසද්දො බ්‍රාහ්මණවාචකොති ආහ ‘‘මහාබ්‍රාහ්මණා’’ති. **අඤ්ඤෙපීති** රාජබ්‍රාහ්මණෙහි අපරෙපි. ‘‘පචන්තී’’ති වුත්තෙ අවිනාභාවතො ‘‘භුඤ්ජන්තී’’ති අත්ථොපි ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘පචන්ති චෙව භුඤ්ජන්ති චා’’ති. ‘‘න කෙවල’’න්තිආදිනා **අඤ්ඤෙපීති** එත්ථ පිසද්දස්ස සම්පිණ්ඩනත්ථං දස්සෙති, ත්වං ආචරිස්සසීති සම්බන්ධො. පුන **ත්වන්ති** තං, උපයොගත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං, ‘‘මා භිදා’’තිඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. ‘‘පාසාණො’’තිඉමිනා **අස්ම**සද්දො පාසාණපරියායොති දස්සෙති. **තෙනාති** භින්දනහෙතුනා.

648. අත්තනො කඞ්ඛායානස්ස පුච්ඡනං සන්ධාය වුත්තං ‘‘න කථෙතබ්බ’’න්ති.

649. **සමධුරෙනාති** සමං ධුරෙන, සමං මුඛෙනාති අත්ථො.

652. යං මූලං වා යා සාඛා වා ගච්ඡතීති යොජනා. **ඛන්ධෙති** රුක්ඛස්ස ඛන්ධෙ. **නික්ඛමතීති** උච්චාරපස්සාවො නික්ඛමති. **තිණණ්ඩුපකන්ති** තිණෙන කතං, තිණමයං වා අණ්ඩුපකං. **එත්ථාති** උච්චාරපස්සාවඛෙළෙසු.

653. අධිප්පෙතඋදකං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පරිභොගඋදකමෙවා’’ති. සත්තමො වග්ගො.

එත්ථාති සෙඛියෙසු. **සූපබ්‍යඤ්ජනපටිච්ඡාදනෙති** සූපබ්‍යඤ්ජනෙ ඔදනෙන පටිච්ඡාදෙති. සමත්තා සෙඛියා.

8. සත්තාධිකරණසමථ-අත්ථයොජනා

655. සඞ්ඛ්‍යං පරිච්ඡිජ්ජතීති **සඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදො. තෙසන්ති** චතුබ්බිධානමධිකරණානං. **තස්සාති** තෙසං ඛන්ධකපරිවාරානං. **තත්ථෙවාති** තෙසු එව ඛන්ධකපරිවාරෙසු. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසූති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුවිභඞ්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

ජාදිලඤ්ඡිතනාමෙන නෙකානං වාචිතො මයා.

සාධුං මහාවිභඞ්ගස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

භික්ඛුනීවිභඞ්ගො

1. පාරාජිකකණ්ඩඅත්ථයොජනා

එවං භික්ඛුවිභඞ්ගස්ස, කත්වාන යොජනානයං;
භික්ඛුනීනං විභඞ්ගස්ස, කරිස්සං යොජනානයං.

යොති විභඞ්ගො. **විභඞ්ගස්සාති** විභඞ්ගො අස්ස. **අස්සාති** හොති. **තස්සාති** භික්ඛුනීනං විභඞ්ගස්ස. **යතොති** යස්මා. අයං පනෙත්ථ යොජනා – භික්ඛූනං විභඞ්ගස්ස අනන්තරං භික්ඛුනීනං යො විභඞ්ගො සඞ්ගහිතො අස්ස, තස්ස භික්ඛුනීනං විභඞ්ගස්ස සංවණ්ණනාක්කමො පත්තො යතො, තතො තස්ස භික්ඛුනීනං විභඞ්ගස්ස අපුබ්බපදවණ්ණනං කාතුං තාව පාරාජිකෙ අයං සංවණ්ණනා හොතීති. අපුබ්බානං පදානං වණ්ණනා **අපුබ්බපදවණ්ණනා,** තං.

1. පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදං

656. ‘‘තෙන…පෙ…. සාළ්හො’’ති එත්ථ ‘‘එත්ථා’’ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. දබ්බගුණකිරියාජාතිනාමසඞ්ඛාතෙසු පඤ්චසු සද්දෙසු සාළ්හසද්දස්ස නාමසද්දභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සාළ්හොති තස්ස නාම’’න්ති. **මිගාරමාතුයාති** විසාඛාය. සා හි මිගාරසෙට්ඨිනා මාතුට්ඨානෙ ඨපිතත්තා මිගාරමාතා නාම. නවකම්මං අධිට්ඨාතීති **නවකම්මිකන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නවකම්මාධිට්ඨායික’’න්ති. ‘‘පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතා’’තිඉමිනා පණ්ඩා වුච්චති පඤ්ඤා, සා සඤ්ජාතා ඉමිස්සාති **පණ්ඩිතාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **වෙයාත්තිකෙනාති** විසෙසෙන අඤ්ජති පාකටං ගච්ඡතීති **වියත්තො,** පුග්ගලො, තස්ස ඉදං වෙයාත්තිකං, ඤාණං, තෙන. ‘‘පණ්ඩා’’ති වුත්තපඤ්ඤාය ‘‘මෙධා’’ති වුත්තපඤ්ඤාය විසෙසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පාළිගහණෙ’’තිආදි. ‘‘මෙධා’’ති හි වුත්තපඤ්ඤා ‘‘පණ්ඩා’’ති වුත්තපඤ්ඤාය විසෙසො හොති සතිසහායත්තා. **තත්‍රුපායායාති** අලුත්තසමාසො ‘‘තත්‍රමජ්ඣත්තතා’’තිආදීසු (ධ. ස. අට්ඨ. යෙවාපනකවණ්ණනා) විය. ‘‘කම්මෙසූ’’ති ඉමිනා තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති . **කත්තබ්බකම්මුපපරික්ඛායාති** කත්තබ්බකම්මෙසු විචාරණාය. චසද්දෙන ‘‘කතාකත’’න්ති පදස්ස ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. **පරිවෙසනට්ඨානෙති** පරිභුඤ්ජිතුං විසන්ති පවිසන්ති එත්ථාති පරිවෙසනං, තමෙව ඨානං පරිවෙසනට්ඨානං, තස්මිං. **නිකූටෙති** එත්ථ කූටසඞ්ඛාතසිඛරවිරහිතෙ ඔකාසෙති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කොණසදිසං කත්වා දස්සිතෙ ගම්භීරෙ’’ති. විත්‍යූපසග්ගො විකාරවාචකො, සරසද්දො සද්දවාචකොති ආහ ‘‘විප්පකාරසද්දො’’ති. චරති අනෙනාති **චරණං** පාදො, තස්මිං උට්ඨිතො ගිලානො එතිස්සාති **චරණගිලානාති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පාදරොගෙන සමන්නාගතා’’ති.

657. ‘‘තින්තා’’ති ඉමිනා **අවස්සුත**සද්දො ඉධ කිලින්නත්ථෙ එව වත්තති, න අඤ්ඤත්ථෙති දස්සෙති. **අස්සාති** ‘‘අවස්සුතා’’තිපදස්ස. පදභාජනෙ වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** පදභාජනෙ. වත්ථං රඞ්ගජාතෙන රත්තං විය, තථා කායසංසග්ගරාගෙන සුට්ඨු රත්තාති යොජනා. ‘‘අපෙක්ඛාය සමන්නාගතා’’ති ඉමිනා අපෙක්ඛා එතිස්සමත්ථීති **අපෙක්ඛවතීති** අත්ථං දස්සෙති. පටිබද්ධං චිත්තං ඉමිස්සන්ති **පටිබද්ධචිත්තාති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිබන්ධිත්වා ඨපිතචිත්තා වියා’’ති. **දුතියපදවිභඞ්ගෙපීති** ‘‘අවස්සුතො’’ති දුතියපදභාජනෙපි. පුග්ගලසද්දස්ස සත්තසාමඤ්ඤවාචකත්තා පුරිසසද්දෙන විසෙසෙති. **අධොඋබ්භඉති** නිපාතානං ඡට්ඨියා සමසිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘අක්ඛකානං අධො’’තිආදි. නනු යථා ඉධ ‘‘අක්ඛකානං අධො’’ති වුත්තං, එවං පදභාජනෙපි වත්තබ්බං, කස්මා න වුත්තන්ති ආහ ‘‘පදභාජනෙ’’තිආදි. **පදපටිපාටියාති** ‘‘අධො’’ති ච ‘‘අක්ඛක’’න්ති ච පදානං අනුක්කමෙන. **එත්ථාති** අධක්ඛකඋබ්භජාණුමණ්ඩලෙසු. **සාධාරණපාරාජිකෙහීති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං සාධාරණෙහි පාරාජිකෙහි. **නාමමත්තන්ති** නාමමෙව.

659. **එවන්ති** ඉමාය පාළියා විභජිත්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ‘‘උභතොඅවස්සුතෙ’’තිආදිවචනෙ. ‘‘උභතොඅවස්සුතෙ’’ති පාඨො මූලපාඨොයෙව, නාඤ්ඤොති දස්සෙන්තෙන විසෙසමකත්වා ‘‘උභතොඅවස්සුතෙති උභතො අවස්සුතෙ’’ති වුත්තං. **උභතොති** එත්ථ උභසරූපඤ්ච තොසද්දස්ස ඡට්ඨ්‍යත්ථෙ පවත්තිඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘භික්ඛුනියා චෙව පුරිසස්ස චා’’ති. තත්ථ භික්ඛුනීපුරිසසද්දෙහි උභසරූපං දස්සෙති. ‘‘යා’’ති ච ‘‘ස’’ඉති ච ද්වීහි සද්දෙහි තොපච්චයස්ස ඡට්ඨ්‍යත්ථං, උභින්නං අවස්සුතභාවෙ සතීති අත්ථො. භාවපච්චයෙන විනා භාවත්ථො ඤාතබ්බොති ආහ ‘‘අවස්සුතභාවෙ’’ති. **යථාපරිච්ඡින්නෙනාති** ‘‘අධක්ඛකං, උබ්භජාණුමණ්ඩල’’න්ති යෙන යෙන පරිච්ඡින්නෙන. **අත්තනොති** භික්ඛුනියා. **තස්ස වාති** පුරිසස්ස වා. **ඉධාපීති** කායපටිබද්ධෙන කායාමසනෙපි.

තත්‍රාති තෙසු භික්ඛුභික්ඛුනීසු. **න කාරෙතබ්බො** ‘‘කායසංසග්ගං සාදියෙය්‍යා’’ති අවුත්තත්තාති අධිප්පායො. **අචොපයමානාපීති** අචාලයමානාපි, **පිසද්දො** සම්භාවනත්ථො, තෙන චොපයමානා පගෙවාති දස්සෙති. **එවං පන සතීති** චිත්තෙනෙව අධිවාසයමානාය සති පන. **කිරියසමුට්ඨානතාති** ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස කිරියසමුට්ඨානභාවො. **තබ්බහුලනයෙනාති** ‘‘වනචරකො (ම. නි. අට්ඨ. 2.201; 3.133), සඞ්ගාමාවචරො’’තිආදීසු (ම. නි. 2.108) විය තස්සං කිරියායං බහුලතො සමුට්ඨානනයෙන. **සාති** කිරියසමුට්ඨානතා.

660. **එත්ථාති** උබ්භක්ඛකඅධොජාණුමණ්ඩලෙසු.

662. **“එකතො අවස්සුතෙ”**ති එත්ථාපි තොපච්චයො ඡට්ඨ්‍යත්ථෙ හොති. සාමඤ්ඤවචනස්සාපි විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ච විසෙසස්ස අනුපයොජිතබ්බතො ආහ ‘‘භික්ඛුනියා එවා’’ති. **තත්‍රාති** ‘‘එකතො අවස්සුතෙ’’තිආදිවචනෙ. **“තථෙවා”**තිඉමිනා කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතොති අත්ථං අතිදිසති. **චතූසූති** මෙථුනරාග කායසංසග්ගරාගගෙහසිතපෙම සුද්ධචිත්තසඞ්ඛාතෙසු චතූසු. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ.

663. අයං පුරිසො ඉති වා ඉත්ථී ඉති වා අජානන්තියා වාති යොජනාති. පඨමං.

2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදං

664. දුතියෙ **කච්චි නො සාති** එත්ථ **නොසද්දො** නුසද්දත්ථොති ආහ ‘‘කච්චි නු සා’’ති. **පරිවාරවිපත්තීති** පරිජනස්ස විනාසනං. **“අකිත්ති”**ති එත්ථ සම්මුඛා නින්දං ගහෙත්වා **“අයසො”**තිඉමිනා පරම්මුඛා නින්දා ගහෙතබ්බාති දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘පරම්මුඛගරහා වා’’ති.

666. ‘‘යා පාරාජිකං ආපන්නා’’තිඉමිනා ‘‘සා වා’’ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **චතුන්නන්ති** නිද්ධාරණත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං, චතූසූති අත්ථො. **පච්ඡාති** සබ්බපාරාජිකානං පච්ඡා. **ඉමස්මිං ඔකාසෙති** පඨමතතියපාරාජිකානමන්තරෙ ඨානෙ. **ඨපිතන්ති** සඞ්ගීතිකාරෙහි නික්ඛිත්තං. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **තත්‍රාති** දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදෙති. දුතියං.

3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදං

669. තතියෙ **අස්සාති** ‘‘ධම්මෙන විනයෙනා’’ති පදස්ස. පදභාජනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඤත්තිසම්පදා චෙව අනුසාවනසම්පදා ච සත්ථුසාසනං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඤත්ති…පෙ…. සම්පදාය වා’’ති. **සත්ථුසාසනෙනාති** ච සත්ථු ආණාය. **කම්මන්ති** උක්ඛෙපනීයකම්මං. **තත්ථාති** සඞ්ඝෙ. ‘‘වචනං නාදියතී’’තිආදීසු විය **සඞ්ඝං වා නාදියතීති** එත්ථ නාදියනං නාම නානුවත්තනමෙවාති ආහ ‘‘නානුවත්තතී’’ති. **තත්ථාති** සඞ්ඝාදීසු. **අයං තාව සංවාසොති** සහ භික්ඛූ වසන්ති එත්ථාති **සංවාසොති** අත්ථෙන අයං එකකම්මාදි සංවාසො නාම. ‘‘සහ අයනභාවෙනා’’තිඉමිනා සහ අයන්ති පවත්තන්තීති **සහායාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තෙති** භික්ඛූ. **යෙහි චාති** භික්ඛූහි ච. **තස්සාති** උක්ඛිත්තකස්ස. **තෙනාති** උක්ඛිත්තකෙන. **අත්තනොති** උක්ඛිත්තකස්සාති. තතියං.

4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදං

675. චතුත්ථෙ මෙථුනරාගෙන අවස්සුතා නාධිප්පෙතා, කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතාවාධිප්පෙතාති ආහ ‘‘කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතා’’ති . ‘‘පුරිසපුග්ගලස්සා’’තිපදං න හත්ථසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බං, ගහණසද්දෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යං පුරිසපුග්ගලෙනා’’තිආදි. **තන්ති** ගහණං, ‘‘හත්ථග්ගහණ’’න්ති වුත්තවචනං උපලක්ඛණමත්තමෙවාති ආහ ‘‘අඤ්ඤම්පී’’තිආදි. තත්ථ **“අඤ්ඤම්පී”**ති හත්ථගහණතො ඉතරම්පි. **අපාරාජිකක්ඛෙත්තෙති** උබ්භක්ඛකෙ අධොජාණුමණ්ඩලෙ. **අස්සාති** ‘‘හත්ථග්ගහණ’’න්තිපදස්ස. **එත්ථාති** ‘‘අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය’’තිපදෙ. **කායසංසග්ගොති** කායසංසග්ගො එව. තෙන වුත්තං ‘‘න මෙථුනධම්මො’’ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** කායසංසග්ගගහණෙ. **සාධකන්ති** ඤාපකං.

තිස්සිත්ථියොති භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. තීසු ඉත්ථීසූති හි අත්ථො, තිස්සො ඉත්ථියො උපගන්ත්වාති වා යොජෙතබ්බො. එසෙව නයො පරතොපි. යං මෙථුනං අත්ථි, තං න සෙවෙති යොජනා. **න සෙවෙති** ච න සෙවති. තිකාරස්ස හි එකාරො. **තයො පුරිසෙති** තීසු පුරිසෙසු, තෙ වා උපගන්ත්වා. **තයො ච අනරියපණ්ඩකෙති** තීසු අනරියසඞ්ඛාතෙසු උභතොබ්‍යඤ්ජනකෙසු ච පණ්ඩකෙසු ච, තෙ වා උපගන්ත්වාති යොජනා. **න චාචරෙ මෙථුනං බ්‍යඤ්ජනස්මින්ති** අත්තනො නිමිත්තස්මිං මෙථුනං න ච ආචරති. ඉදං අනුලොමපාරාජිකං සන්ධාය වුත්තං. **ඡෙජ්ජං සියා මෙථුනධම්මපච්චයාති** මෙථුනධම්මකාරණා ඡෙජ්ජං සියා, පාරාජිකං භවෙය්‍යාති අත්ථො. **කුසලෙහීති** පඤ්හාවිසජ්ජනෙ ඡෙකෙහි, ඡෙකකාමෙහි වා. අයං පඤ්හො අට්ඨවත්ථුකං සන්ධාය වුත්තො.

පඤ්හාවිසජ්ජනත්ථාය චින්තෙන්තානං සෙදමොචනකාරණත්තා **“සෙදමොචනගාථා”**ති වුත්තා. **විරුජ්ඣතීති** ‘‘න මෙථුනධම්මො’’ති වචනෙන ‘‘ඡෙජ්ජං සියා මෙථුනධම්මපච්චයා’’ති වචනං විරුජ්ඣති, න සමෙතීති අත්ථො. ඉති චෙ වදෙය්‍යා, න විරුජ්ඣති. කස්මා? මෙථුනධම්මස්ස පුබ්බභාගත්තාති යොජනා. ඉමිනා මෙථුනධම්මස්ස පුබ්බභාගභූතො කායසංසග්ගොව උපචාරෙන තත්ථ මෙථුනධම්මසද්දෙන වුත්තො, න ද්වයංද්වයසමාපත්තීති දීපෙති. **හිසද්දො** විත්ථාරජොතකො. පරිවාරෙයෙව වුත්තානීති සම්බන්ධො. **වණ්ණාවණ්ණොති** සුක්කවිසට්ඨි. **ධනමනුප්පාදානන්ති** සඤ්චරිත්තං . **“ඉමිනා පරියායෙනා”**ති ඉමිනා ලෙසෙන සමීපූපචාරෙනාති අත්ථො. **එතෙනුපායෙනාති** ‘‘හත්ථග්ගහණං සාදියෙය්‍යා’’තිපදෙ වුත්තඋපායෙන. **සබ්බපදෙසූති** සබ්බෙසු ‘‘සඞ්ඝාටිකණ්ණග්ගහණං

සාදියෙයයා''තිආදීසු පදෙසු. **අපි චාති** එකංසෙන, විසෙසං වක්ඛාමීති අධිප්පායො. ''එවංනාමකං ඨාන''න්ති ඉමිනා ''ඉත්ථංනාමං ඉමස්ස ඨානස්සා''ති වචනත්ථං දීපෙති.

676. **එකන්තරිකාය චාති** එත්ථ වාසද්දෙන ද්වන්තරිකාදීනිපි සඞ්ගය්හන්ති. **යෙන තෙනාති** යෙන වා තෙන වා. ද්විතිචතුප්පඤ්චඡවත්ථූනි පෙය්‍යාලවසෙන වා වාසද්දෙන වා ගහෙතබ්බානි. **අපි චාති** කිඤ්ච භියෙයා, වත්තබ්බවිසෙසං වක්ඛාමීති අධිප්පායො. **එත්ථාති** ''ආපත්තියො දෙසෙත්වා''ති වචනෙ. **හීති** සච්චං. **වුත්තන්ති** පරිවාරෙ වුත්තං. **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං. දෙසිතා ආපත්ති ගණනූපිකාති යොජනා. **එකං** වත්ථුං ආපන්නා **යා** භික්ඛුනීති යොජනා. **ධුරනික්ඛෙපං කත්වාති** ''ඉමඤ්ච වත්ථුං, අඤ්ඤම්පි ච වත්ථුං නාපජ්ජිස්සාමී''ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා. යා පන සඋස්සාහාව දෙසෙතීති යොජනාති. චතුත්ථං.

සාධාරණාති භික්ඛුනීහි සාධාරණා. **එත්ථාති** ''උද්දිට්ඨා ඛො අය්‍යායො''තිආදිවචනෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. පඨමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

පාරාජිකානන්තරස්සාති පාරාජිකානං අනන්තරෙ ඨපිතස්ස, සඞ්ගීතස්ස වා, සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩස්සාති සම්බන්ධො. **අයං** ඊදිසා **අනුත්තානත්ථවණ්ණනා** අනුත්තානානං පදානං අත්ථස්ස වණ්ණනා **දානි** ඉමස්මිංකාලෙ භවිස්සතීති යොජනා.

678. පඨමෙ උදකං වසිතං අච්ඡාදනං අනෙන කතන්ති **උදොසිතොති** වචනත්ථෙන භණ්ඩසාලා උදොසිතං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''උදොසිතන්ති භණ්ඩසාලා''ති. එත්ථ හි උදසද්දො උදකපරියායො. සංයොගො න යද්ත්තොයෙව. **භණ්ඩසාලාති** යානාදීනං භණ්ඩානං ඨපනසාලා. **අච්චාවදථාති** එත්ථ අතීත්‍යූපසග්ගො අතික්කමනත්ථො, ආත්‍යූපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොති ආහ ''අතික්කමිත්වා වදථා''ති.

679. උස්සයවසෙන වදනං **උස්සයවාදො,** සොයෙව **උස්සයවාදිකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''උස්සයවාදිකා''තිආදි. ''මානුස්සයවසෙන කොධුස්සයවසෙනා''ති ඉමිනා උස්සයභෙදං දස්සෙති. **සාති** උස්සයවාදිකා. **අත්ථතොති** සරූපතො. **එත්ථාති** පදභාජනෙ. අඩ්ඩනං අභියුඤ්ජනං **අඩ්ඩොති** කත්වා ද්වින්නං ජනානං අඩ්ඩො වොහාරිකානං විනිච්ඡයකාරණං හොති, තස්මා වුත්තං ''අඩ්ඩොති වොහාරිකවිනිච්ඡයො වුච්චතී''ති, මුද්ධජතතියක්ඛරොයෙව. **යන්ති** අඩ්ඩං. **යත්ථාති** යස්මිං කිස්මිංචි ඨානෙ. ද්වින්නං අඩ්ඩකාරකානං වොහාරං ජානන්තීති **වොහාරිකා,** අක්ඛදස්සා, තෙසං. **ද්වීසු ජනෙසූති** අඩ්ඩකාරකෙසු ජනෙසු ද්වීසු. **යො කොචීති** අඩ්ඩකාරකො වා අඤ්ඤො වා යො කොචි.

එත්ථාති ''එකස්ස ආරොචෙති''තිආදිවචනෙ. **යත්ථ කත්ථචීති** යංකිඤ්චි ඨානං ආගතෙපීති සම්බන්ධො. **අථාති** පච්ඡා. **සාති** භික්ඛුනී. **සොති** උපාසකො.

''කප්පියකාරකෙනා''තිපදං ''කථාපෙතී''තිපදෙ කාරිතකම්මං. **තත්ථාති** කප්පියකාරකඉතරෙසු . වොහාරිකෙහි කතෙති සම්බන්ධො. **ගතිගතන්ති** චිරකාලපත්තං. **සුතපුබ්බන්ති** පුබ්බෙ සුතං. **අථාති** සුතපුබ්බත්තා එව. **තෙති** වොහාරිකා, දෙන්තීති සම්බන්ධො.

පඨමන්ති සමනුභාසනතො පුබ්බං. **ආපත්තීති** ආපජ්ජනං. **එතස්සාති** සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. **අයං හීති** අයං එව, වක්ඛමානො එවාති අත්ථො. **එත්ථාති** පදභාජනෙ. **සහ වත්ථුජ්ඣාචාරාති** වත්ථුජ්ඣාචාරෙන සහ, වාක්‍යමෙව, න සමාසො. **වත්ථුජ්ඣාචාරාති** කරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනං දට්ඨබ්බං . තෙන වුත්තං ''සහ වත්ථුජ්ඣාචාරෙනා''ති. **භික්ඛුනින්ති** ආපත්තිමාපන්නං භික්ඛුනිං. **සඞ්ඝතොති** භික්ඛුනිසඞ්ඝම්හා. අනීයසද්දො හෙතුකත්තාභිධායකොති ආහ ''නිස්සාරෙතීති නිස්සාරණීයො''ති. භික්ඛුනිසඞ්ඝතො නිස්සරති, නිස්සාරියති වා අනෙනාති **නිස්සාරණීයොති** කරණත්ථොපි යුත්තොයෙව. **තත්ථාති** පදභාජනෙ. යන්ති සඞ්ඝාදිසෙසං. **සොති** සඞ්ඝාදිසෙසො. පදභාජනස්ස අත්ථො කාරණොපචාරෙන දට්ඨබ්බො. **හීති** සච්චං. **කෙනචීති** පුග්ගලෙන, න නිස්සාරියතීති සම්බන්ධො. තෙන ධම්මෙන කරණභූතෙන, හෙතුභූතෙන වා. **සොති** ධම්මො.

අඩ්ඩකාරකමනුස්සෙහි වුච්චමානාති යොජනා. **සයන්ති** සාමං. **තතොති** ගමනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. භික්ඛුනියා වා කතං ආරොචෙතූති යොජනා.

ධම්මිකන්ති ධම්මෙන සභාවෙන යුත්තං. **යථාති** යෙනාකාරෙන. **තන්ති** ආකාරං. **තත්ථාති** ‘‘අනොදිස්ස ආචික්ඛතී’’ති වචනෙ.

ධුත්තාදයොති ආදිසද්දෙන චොරාදයො සඞ්ගණ්හාති. **සාති** ආචික්ඛනා. **තන්ති** ආචික්ඛනං. **තෙසන්ති** ගාමදාරකාදීනං. **දණ්ඩන්ති** ධනදණ්ඩං. **ගීවා හොතීති** ඉණං හොති. අධිප්පායෙ සතිපීති යොජනා. **තස්සාති** අනාචාරං චරන්තස්ස.

කෙවලං හීති කෙවලමෙව. **තන්ති** රක්ඛං. **කාරකෙති** අනාචාරස්ස කාරකෙ. **තෙස+?න්ති** කාරකානං.

තෙසන්ති හරන්තානං. ‘‘අනත්ථකාමතායා’’ති ඉමිනා භයාදිනා වුත්තෙ නත්ථි දොසොති දස්සෙති. **හීති** ලද්ධදොසජොතකො. **අත්තනො වචනකරං…පෙ…. වත්තුං වට්ටතීති** අත්තනො වචනං ආදියිස්සතීති වුත්තෙ වචනං අනාදියිත්වා දණ්ඩෙ ගහිතෙපි නත්ථි දොසො දණ්ඩගහණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා. **දාසදාසීවාපිආදීනන්ති** ආදිසද්දෙන ඛෙත්තාදයො සඞ්ගය්හන්ති.

වුත්තනයෙනෙවාති අතීතං ආරබ්භ ආචික්ඛනෙ වුත්තනයෙන එව. ‘‘ආයතිං අකරණත්ථායා’’ති ඉමිනා අනාගතං ආරබ්භ ඔදිස්ස ආචික්ඛනං දස්සෙති. ‘‘කෙන එවං කත’’න්ති පුච්ඡාය අතීතෙ කතපුබ්බං පුච්ඡති. **සාපීති** පිසද්දො වුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

වොහාරිකා දණ්ඩෙන්තීති සම්බන්ධො. **දණ්ඩෙන්තීති** වධදණ්ඩෙන ච ධනදණ්ඩෙන ච ආණං කරොන්ති.

යො චායන්ති යො ච අයං. භික්ඛුනීනං යො අයං නයො වුත්තො, එසෙව නයො භික්ඛූනම්පි නයොති යොජනා. ‘‘එසෙව නයො’’ති වුත්තවචනමෙව විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘භික්ඛුනොපි හී’’තිආදි. ‘‘තථා’’තිඉමිනා ‘‘ඔදිස්සා’’තිපදං අතිදිසති. **තෙ චාති** තෙ ච වොහාරිකා. **හීති** සච්චං, යස්මා වාති. පඨමං.

2. දුතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

682. දුතියෙ වරිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති **වරං,** තමෙව භණ්ඩන්ති **වරභණ්ඩන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මහග්ඝභණ්ඩ’’න්ති. ‘‘මුත්තා’’තිආදිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති.

683. ආපුබ්බො ලොකසද්දො අභිමුඛං ලොකනත්ථො හොති, උපුබ්බො උද්ධං ලොකනත්ථො, ඔපුබ්බො අධො ලොකනත්ථො, විපුබ්බො ඉතො චිතො ච වීතිහරණලොකනත්ථො, අපපුබ්බො ආපුච්ඡනත්ථො. ඉධ පන අපපුබ්බත්තා ආපුච්ඡනත්ථොති ආහ ‘‘අනාපුච්ඡිත්වා’’ති. මල්ලගණ භටිපුත්ත ගණාදිකන්තිආදීසු **මල්ලගණො** නාම නාරායනභත්තිකො ගණො. **භටිපුත්තගණො** නාම කුමාරභත්තිකො ගණො. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤම්පි ගාමනිගමෙ අනුසාසිතුං සමත්ථං ගණං සඞ්ගණ්හාති. අථ වා **මල්ලගණොති** මල්ලරාජූනං ගණො. තෙ හි ගණං කත්වා කුසිනාරායං රජ්ජං අනුසාසන්ති, තෙ සන්ධාය වුත්තං ‘‘මල්ලගණො’’ති. **භටිපුත්තගණොති** ලිච්ඡවිගණො පරියායන්තරෙන වුත්තො. ලිච්ඡවිරාජූනඤ්හි පුබ්බරාජානො භටිනාමකස්ස ජටිලස්ස පුත්තා හොන්ති, තෙසං වංසෙ පවත්තා එතරහි ලිච්ඡවිරාජානොපි භටිපුත්තාති වුච්චන්ති. ජටිලො පන බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තෙ නදිසොතෙන වුය්හමානෙ නදිතො උද්ධරිත්වා අත්තනො අස්සමෙ පුත්තං කත්වා භරණත්තා පොසනත්තා **භටීති** වුච්චති, තස්ස පුත්තත්තා ලිච්ඡවිගණො **භටිපුත්තොති** වුච්චති. තෙපි ගණං කත්වා වෙසාලියං රජ්ජං අනුසාසන්ති, තං සන්ධාය වුත්තං ‘‘භටිපුත්තගණො’’ති. **ධම්මගණො** නාම සාසනධම්මභත්තිකො ගණො. **ගන්ධිකසෙණීති** ගන්ධකාරානං සමජාතිකානං සිප්පිකානං ගණො. **දුස්සිකසෙණීති** දුස්සකාරානං සමජාතිකානං පෙසකාරානං ගණො. ආදිසද්දෙන තච්ඡකසෙණිරජකසෙණිආදයො සඞ්ගය්හන්ති. **යත්ථ යත්ථාති** යස්මිං යස්මිං ඨානෙ. **හීති** සච්චං. **තෙ එවාති** ගණාදයො එව. පුන **තෙති** ගණාදයො. **ඉදන්ති** ‘‘ගණං වා’’තිආදිවචනං. **එත්ථාති** රාජාදීසු. සඞ්ඝාපුච්ඡනමෙව පධානකාරණන්ති ආහ ‘‘භික්ඛුනිසඞ්ඝො ආපුච්ඡිතබ්බොවා’’ති. **කප්පගතිකන්ති** කප්පං ගච්ඡතීති කප්පගතා, සා එව කප්පගතිකා, තං.

කෙනචි කරණීයෙන ඛණ්ඩසීමං අගන්ත්වා කෙනචි කරණීයෙන භික්ඛුනීසු පක්කන්තාසූති යොජනා. **නිස්සිතකපරිසායාති** අන්තෙවාසිකපරිසාය. **වුට්ඨාපෙන්තියාති** උපසම්පාදෙන්තියාති. දුතියං.

3. තතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

692. තතියෙ දුතියෙන පාදෙන අතික්කන්තමත්තෙති සම්බන්ධො. පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම සරූපචාරතො පඨමලෙඩ්ඩුපාතො. සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙන්තො ආහ **‘‘අපි චෙත්ථා’’**තිආදි. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **උපචාරෙ වාති** අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ වා. **තතොති** ගාමන්තරතො, ඛණ්ඩපාකාරෙන වා වතිඡිද්දෙන වා පවිසිතුන්ති සම්බන්ධො.

සම්බද්ධා වති එතෙසන්ති **සම්බද්ධවතිකා,** ද්වෙ ගාමා. **විහාරන්ති** භික්ඛුනිවිහාරං. **තතො පන ගාමතොති** තතො ඉතරගාමතො පන, නික්ඛන්තාය භික්ඛුනියා ඨාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **උස්සාරණා වාති** මනුස්සානං උස්සාරණා වා.

ජනාති ගාමභොජකා ජනා. **එකං ගාමන්ති** යංකිඤ්චි ඉච්ඡිතං එකං ගාමං. **තතොති** ගාමතො. ''කස්මා''ති ඉමාය පුච්ඡාය ''විහරතො එකං ගාමං ගන්තුං වට්ටතී''ති වචනස්ස කාරණං පුච්ඡති. ''විහාරස්ස චතුගාමසාධාරණත්තා''තිඉමිනා විසජ්ජනෙන තං පුච්ඡං විසජ්ජෙති.

යත්ථාති යස්සං නදියං. උත්තරන්තියා එකද්වඞ්ගුලමත්තම්පි අන්තරවාසකො තෙමියති, සා නදී නාමාති යොජනා. යථා නිවසියමානාය තිමණ්ඩලපටිච්ඡාදනං හොති, එවං නිවත්ථායාති යොජනා . භික්ඛුනියා උත්තරන්තියා අන්තරවාසකොති සම්බන්ධො. **යත්ථ කත්ථචීති** යස්මිං කිස්මිංචි ඨානෙ. ''සෙතුනා ගච්ඡති, අනාපත්තී''තිඉමිනා පදසා උත්තරන්තියා එව ආපත්තීති දස්සෙති. **උත්තරණකාලෙති** නදිතො උත්තරණකාලෙ. **ආකාසගමනන්ති** ඉද්ධියා ගමනං. ආදිසද්දෙන හත්ථිපිට්ඨිආදයො සඞ්ගණ්හාති. **අක්කමන්තියාති** අතික්කමන්තියා. **එත්ථාති** ද්වීසු තීසු භික්ඛුනීසු. **ඔරිමතීරමෙවාති** අපාරතීරමෙව. **තමෙව තීරන්ති** ඔරිමතීරමෙව. **පච්චුත්තරතීති** පටිනිවත්තිත්වා උත්තරති.

කුරුමානා භික්ඛුනී කරොතීති යොජනා. **අස්සාති** භික්ඛුනියා අජානන්තියා එව වාති සම්බන්ධො, අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං. **අථ පනාති** අථසද්දො යදිපරියායො, කිරියාපදෙන යොජෙතබ්බො. අථ අච්ඡති, අථ න ඔතරතීති අත්ථො. **අච්ඡතීති** වසති. **හීති** සච්චං. **ඉධාති** ''එකා වා රත්තිං විප්පවසෙය්‍යා''තිපදෙ.

එවං වුත්තලක්ඛණමෙවාති එවං අභිධම්මපරියායෙන වුත්තලක්ඛණමෙව. **තං පනෙතන්ති** තං පන අරඤ්ඤං. **තෙනෙවාති** ආපන්නහෙතුනා එව. **අට්ඨකථායන්ති** මහාඅට්ඨකථායං. භික්ඛුනීසු පවිසන්තීසූති සම්බන්ධො, නිද්ධාරණත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. **එත්ථාති** දස්සනූපචාරසවනූපචාරෙසු. යත්ථ ඔකාසෙ ඨිතං දුතියිකා පස්සති, සො ඔකාසො **දස්සනූපචාරො නාමාති** යොජනා. **සාණිපාකාරන්තරිකාපීති** සාණිපාකාරෙන බ්‍යවහිකාපි. යත්ථ ඔකාසෙ ඨිතා…පෙ…. සද්දං සුණාති, සො ඔකාසො **සවනූපචාරො** නාමාති යොජනා. **මග්ගමූළ්හසද්දෙනාති** මග්ගෙ මූළ්හානං සද්දෙන. **ධම්මස්සවනාරොචනසද්දෙනාති** ධම්මස්සවනත්ථාය ආරොචනානං සද්දෙන. මග්ගමූළ්හසද්දෙන සද්දායන්තියා සද්දං සුණාති විය ච ධම්මස්සවනාරොචනසද්දෙන සද්දායන්තියා සද්දං සුණාති විය ච ''අය්‍යෙ''ති සද්දායන්තියා සද්දං සුණාතීති යොජනා. **සද්දායන්තියාති** සද්දං කරොන්තියා. නාමධාතු හෙසා. **එවරූපෙති** ''මග්ගමූළ්හසද්දෙන විය''තිආදිනා වුත්තෙ එවරූපෙ.

තිත්ථායතනං සඞ්කන්තා වාති තිත්ථීනං වාසට්ඨානං සඞ්කන්තා වා. ඉමිනා **''පක්ඛසඞ්කන්තා''**ති එත්ථ පක්ඛසද්දස්ස පටිපක්ඛවාචකත්තා තෙන සාසනපටිපක්ඛා තිත්ථියා එව ගහෙතබ්බාති දස්සෙති. **තිත්ථියා** හි සාසනස්ස පටිපක්ඛා හොන්තීති. තතියං.

4. චතුත්ථසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

694. චතුත්ථෙ පාදස්ස ඨපනකං පීඨං **පාදපීඨං**. පාදස්ස ඨපනකා කථලිකා **පාදකථලිකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''පාදපීඨං නාමා''තිආදි. **අනඤ්ඤායාති** එත්ථ යකාරො ත්වාපච්චයස්ස කාරියොති ආහ ''අජානිත්වා''ති. **නෙත්ථාරවත්තෙති** උක්ඛෙපනීයකම්මතො නිත්ථරණකාරණෙ වත්තෙ. ''වත්තමානා''න්තිඉමිනා ''වත්තන්ති''න්ති එත්ථ අන්තපච්චයං නයෙන දස්සෙතීති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

701. පඤ්චමෙ **''එකතො අවස්සුතෙ''**ති එත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ''එකතො''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි භික්ඛුනියා එව ගහෙතබ්බභාවඤ්ච තොපච්චයස්ස ඡට්ඨ්‍යත්ථෙ පවත්තභාවඤ්ච අවස්සුතපදෙ භාවත්ථඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ''භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බො''ති. **එතන්ති** ''භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො''ති වචනං. **තන්ති** අවචනං. **පාළියාති** ඉමාය සික්ඛාපදපාළියාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

705. ඡට්ඨෙ **යතො ත්වන්ති** එත්ථ කාරණත්ථෙ තොපච්චයොති ආහ **''යස්මා''**ති. **කස්සා හොන්තීති** උය්‍යොජිකාඋය්‍යොජිතාසු කස්සා භික්ඛුනියා හොන්තීති යොජනා. **න දෙතීති** උය්‍යොජිකා උය්‍යොජිතාය න දෙති. **න පටිග්ගණ්හාතීති** උය්‍යොජිතා උය්‍යොජිකාය හත්ථතො න පටිග්ගණ්හාති. **පටිග්ගහො තෙන න විජ්ජතීති** තෙනෙව කාරණෙන උය්‍යොජිකාය හත්ථතො උය්‍යොජිතාය පටිග්ගහො න විජ්ජති. **ආපජ්ජති ගරුකං, න ලහුකන්ති** එවං සන්තෙපි උය්‍යොජිකා ගරුකමෙව සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපජ්ජති, න ලහුකං. **තඤ්චාති** තං ආපජ්ජනඤ්ච. **පරිභොගපච්චයාති** උය්‍යොජිකාය පරිභොගසඞ්ඛාතා කාරණාති අයං ගාථායත්ථො.

ඉතරිස්සා පනාති උයොාජිතාය පන භික්ඛුනියා. **පඨමසික්ඛාපදෙති** පඤ්චමසික්ඛාපදෙ. පඤ්චමසික්ඛාපදඤ්හි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන යුගළභාවෙන සදිසත්තා ඉමං උපාදාය පඨමන්ති වුත්තන්ති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

709. සත්තමෙ **යාවතතියකපදත්ථොති** ''යාවතතියක''න්ති උච්චාරිතස්ස පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

715. අට්ඨමෙ **කිස්මිංචිදෙව අධිකරණෙති** නිද්ධාරණීයස්ස නිද්ධාරණසමුදායෙන අවිනාභාවතො ආහ ''චතුන්න''න්ති. කස්මා පන නිද්ධාරණසමුදායනිද්ධාරණීයභාවෙන වුත්තං, නනු පදභාජනෙ චත්තාරිපි අධිකරණානි වුත්තානීති ආහ ''පදභාජනෙ පනා''තිආදීති. අට්ඨමං.

9. නවමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

723. නවමෙ **සංසට්ඨසද්දො** මිස්සපරියායොති ආහ ''මිස්සීභූතා''ති. ''අනනුලොමෙනා''තිඉමිනා **''අනනුලොමිකෙනා''**ති එත්ථ ඉකසද්දො ස්වත්ථොති දස්සෙති. කොට්ටනඤ්ච පචනඤ්ච ගන්ධපිසනඤ්ච මාලාගන්ථනඤ්ච. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙපි අනනුලොමිකෙ කායිකෙ සඞ්ගණ්හාති. සාසනාහරණඤ්ච පටිසාසනහරණඤ්ච සඤ්චරිත්තඤ්ච. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙපි අනනුලොමිකෙ වාචසිකෙ සඞ්ගණ්හාති. **එතාසන්ති** භික්ඛුනීනං. **සිලොකොති** යසොති. නවමං.

10. දසමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදං

727. දසමෙ **එවාචාරාති** එත්ථ නිග්ගහිතලොපවසෙන සන්ධීති ආහ ''එවංආචාරා''ති. ''යාදිසො''තිආදිනා එවංසද්දස්ස නිදස්සනාදීසු (අභිධානප්පදීපිකායං 1186 ගාථායං) එකාදසසු අත්ථෙසු උපමත්ථං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** ''එවංසද්දා එවංසිලොකා''ති සබ්බෙසු පදෙසු. **උඤ්ඤායාති** එත්ථ ඔකාරවිපරීතො උකාරොති ආහ ''අවඤ්ඤාය''ති. ''නීචං කත්වා ජානනාය''ති ඉමිනා අවසද්දො නීචත්ථො, ඤාධාතු අවබොධනත්ථොති දස්සෙති. ''පරිභවඤ්ඤාය''ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපවසෙන **''පරිභවෙනා''**ති වුත්තන්ති ආහ ''පරිභවිත්වා ජානනෙනා''ති. **අක්ඛන්තියාති** එත්ථ සහනඛන්තියෙවාධිප්පෙතා, නෙව අනුලොමඛන්ති, න දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ''අසහනතාය''ති. **වෙභස්සියාති** එත්ථ විසෙසෙන භාසෙති ඔභාසෙතීති විභාසො ආනුභාවො, විභාසො ඉමස්ස සඞ්ඝස්ස අත්ථීති විභස්සො සඞ්ඝො, බහ්වත්ථෙ ච අතිසයත්ථෙ ච සපච්චයො හොති. කස්මා? මන්තුපච්චයත්ථත්තා ''ලොමසො''තිආදීසු (ජා. 1.14.57) විය, බහුආනුභාවො අතිසයආනුභාවො සඞ්ඝොති වුත්තං හොති, සංයොගපරත්තා ආකාරස්ස රස්සො. විභස්සස්ස භාවො වෙභස්සියං, බහුආනුභාවො අතිසයආනුභාවොයෙව. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''බලවභස්සභාවෙනා''ති. තත්ථ බලවඉති පදෙන මන්තුඅත්ථෙ පවත්තස්ස සප්පච්චයස්ස බහ්වත්ථඤ්ච අතිසයත්ථඤ්ච දස්සෙති, භාවඉති පදෙන ණියපච්චයස්ස භාවත්ථං, එනඉති පදෙන නිස්සක්කවචනස්ස කරණත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙති. තමෙවත්ථමාවිකරොන්තො ආහ ''අත්තනො බලවප්පකාසනෙනා''ති. තත්ථ **අත්තනොති** අත්තසඞ්ඛාතස්ස සඞ්ඝස්ස. **බලවප්පකාසනෙනාති** බහුආනුභාවප්පකාසනෙන, අතිසයආනුභාවප්පකාසනෙන වා. බලවප්පකාසනං නාම අත්ථතො පරෙසං සමුත්‍රාසනමෙවාති ආහ ''සමුත්‍රාසනෙනාති අත්ථො''ති. **දුබ්බලභාවෙනාති** එත්ථ භාවඉතිපදෙන ණාපච්චයස්ස භාවත්ථං, එනඉතිපදෙන නිස්සක්කවචනස්ස කරණත්ථං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං. **සබ්බත්ථාති** ''උඤ්ඤාය''තිආදීසු සබ්බෙසු පදෙසු. චසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ ''එවං සමුච්චයත්ථො දට්ඨබ්බො''ති. **විවිච්චථාති** එත්ථ වීත්‍යූපසග්ගො විනාසද්දත්ථො, විචධාතු සත්තත්ථොති ආහ ''විනා හොථා''ති. දසමං.

අනන්තරා පක්ඛිපිත්වාති සම්බන්ධො. මහාවිභඞ්ගතො ආහරිතානි ඉමානි තීණි සික්ඛාපදානීති යොජනා. නව පඨමාපත්තිකා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො. සබ්බෙපි ධම්මාති යොජනා. **එත්ථාති** ''උද්දිට්ඨා ඛො''තිආදිපාඨෙ. **තං පනාති** පක්ඛමානත්තං පනාති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ

සත්තරසකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. පඨමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

තිංස නිස්සග්ගියා යෙ ධම්මා භික්ඛුනීනං භගවතා පකාසිතා, තෙසං ධම්මානං **දානි** ඉමස්මිං කාලෙ අයං සංවණ්ණනාක්කමො භවතීති යොජනා.

733. පඨමෙ **ආමත්තිකාපණන්ති** එත්ථ ආමත්තසද්දො භාජනපරියායොති ආහ ''භාජනානී''ති. භාජනානි හි අමන්ති පරිභුඤ්ජිතබ්බභාවං ගච්ඡන්තීති **''අමත්තානී''**ති වුච්චන්ති. අමත්තානි වික්කිණන්තීති **''ආමත්තිකා''**ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''තානී''**තිආදි. **තෙසන්ති** ආමත්තිකානං. **තං වාති** ආමත්තිකාපණං වා.

734. ''සන්නිධි''න්ති ඉමිනා සංනිපුබ්බො විසද්දො උච්චිනනත්ථොති දස්සෙති. **හිසද්දො** විසෙසජොතකො. **තත්ථාති** මහාවිභඞ්ගෙ. **ඉධාති** භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ.

ඉදම්පීති ඉදං සික්ඛාපදම්පි. පිසද්දො මහාවිභඞ්ගසික්ඛාපදං අපෙක්ඛතීති. පඨමං.

2. දුතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

738. දුතියෙ අහතචොළානම්පි සෙදමලාදිකිලින්නෙ විරූපත්තා ''ජිණ්ණචොළා''ති වුත්තං. ''අපි අයයාහී''තිඉමිනා ''අප අයයාහී''තිපදවිභාගං නිවත්තෙති.

740. සබ්බම්පි එතං චීවරන්ති යොජනා. **එවං පටිලද්ධන්ති** එවං නිස්සජ්ජිත්වා ලද්ධං. **යථාදානෙයෙවාති** යථා දායකෙහි දින්නං, තස්මිං දානෙයෙව උපනෙතබ්බං, අකාලචීවරෙයෙව පක්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථොති. දුතියං.

3. තතියනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

743. තතියෙ **හන්දසද්දො** වචස්සග්ගත්ථෙ නිපාතොති ආහ ''හන්දාති ගණ්හා''ති. බහූනි නිස්සග්ගියානීති සම්බන්ධො. **සංහරිත්වාති** විසුං විසුං සඞ්ඝරිත්වාති. තතියං.

4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

748. චතුත්ථෙ කිණාති අනෙනාති **කයන්ති** වචනත්ථෙන මූලං කයං නාමාති ආහ ''මූලෙනා''ති. **සාති** ථුල්ලනන්දා, ආහ කිරාති සම්බන්ධො. ඤාධාතුයා අවබොධනත්ථතො අඤ්ඤම්පි **ඤාධාතුයා** යාචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යාචිත්වා වා''ති.

752. **යන්ති** සබ්බිතෙලාදි. **තඤ්ඤෙවාති** සබ්බිතෙලාදිමෙව. **යමකන්ති** සබ්බිං සහ තෙලෙන යුගළං කත්වා. **වෙජ්ජෙනාති** භිසක්කෙන. සො හි ආයුබ්බෙදසඞ්ඛාතං විජ්ජං ජානාතීති **වෙජ්ජොති** ච රොගඤ්ච තස්ස නිදානඤ්ච භෙසජ්ජඤ්ච විදති ජානාතීතිපි **වෙජ්ජොති** ච වුච්චති. **තතොති** වෙජ්ජෙන වුත්තකාරණා. **කහාපණස්සාති** කහාපණෙන, ආහතන්ති සම්බන්ධොති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

753. පඤ්චමෙ **සාති** සික්ඛමානා. **අයන්ති** සික්ඛමානා. **අද්ධාති** එකංසෙන. **''චෙතාපෙත්වා''**ති එත්ථ චිතිසද්දො ජානනත්ථොති ආහ ''ජානාපෙත්වා''ති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

758. ඡට්ඨෙ ඡන්දං උප්පාදෙත්වා ගහිතං **ඡන්දකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඡන්දක''න්තිආදි. **ධම්මකිච්චන්ති** පුඤ්ඤකරණීයං. **ධම්මසද්දො** හෙත්ථ පුඤ්ඤවාචකො. **යන්ති** වත්ථුං. **පරෙසන්ති** අත්තනා අඤ්ඤෙසං. **''එත''**න්ති ''ඡන්දක''න්ති එතං නාමං. ''අඤ්ඤස්සත්ථාය දින්නෙනා''තිඉමිනා අඤ්ඤස්ස අත්ථො **අඤ්ඤදත්ථො,** දකාරො පදසන්ධිකරො, තදත්ථාය දින්නො **අඤ්ඤදත්ථිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''අඤ්ඤං උද්දිසිත්වා දින්නෙනා''තිඉමිනා අඤ්ඤං උද්දිසිත්වා දින්නං **අඤ්ඤුද්දිසිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''සඞ්ඝස්ස පරිච්චත්තෙනා''ති ඉමිනා සඞ්ඝස්ස පරිච්චත්තො **සඞ්ඝිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති.

762. **යදත්ථායාති** යෙසං චීවරාදීනං අත්ථාය. යසද්දෙන සමාසභාවතො පුබ්බෙ නිග්ගහිතාගමො හොති. **තන්ති** චීවරාදිකං. **තුම්හෙහීති** දායකෙ සන්ධාය වුත්තං. **උපද්දවෙසූති** දුබ්භික්ඛාදිඋපසග්ගෙසු. **යං වා තං වාති** චීවරං වා අඤ්ඤෙ වා පිණ්ඩපාතාදිකෙති යං වා තං වාති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

764. සත්තමෙ **සඤ්ඤාචිකෙනාති** එත්ථ සංසද්දස්ස සයමත්ථෙ පවත්තිභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සයං යාචිතකෙනා’’ති. **එතදෙවාති** ‘‘සඤ්ඤාචිකෙනා’’ති පදමෙව. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙති. සත්තමං.

8. අට්ඨමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

769. අට්ඨමෙ **ගණස්සාති** භික්ඛුනිගණස්ස. ඉමිනා **‘‘මහාජනිකෙනා’’**ති එත්ථ භික්ඛුනිගණොව මහාජනොති අධිප්පෙතොති දීපෙතීති. අට්ඨමං.

9. නවමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

774. නවමෙ **ඉතොති** ඉමස්මා අට්ඨමසික්ඛාපදතො. **අධිකතරන්ති** අතිරෙකතරන්ති. නවමං.

10. දසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

778. දසමෙ ‘‘විනස්සතී’’තිඉමිනා **‘‘උන්ද්‍රියතී’’**ති එත්ථ උදිධාතුයා නස්සනත්ථං දස්සෙති ධාතූනමනෙකත්ථත්තා. **පරිපතතීති** පරිගලිත්වා පතති. ඉමිනා නස්සනාකාරං දස්සෙති. **එත්තකමෙවාති** එතං පරිමාණං ද්විපදමෙවාති. දසමං.

11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

784. එකාදසමෙ **ගරුපාවුරණං** නාම සීතකාලෙ පාවුරණවත්ථන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සීතකාලෙ පාවුරණ’’න්ති. සීතකාලෙ හි මනුස්සා ථූලපාවුරණං පාරුපන්ති. ‘‘චතුක්කංසපරම’’න්ති එත්ථ **කංසසද්දො** භුඤ්ජනපත්තෙ ච සුවණ්ණාදිලොහවිසෙසෙ ච චතුකහාපණෙ චාති තීසු අත්ථෙසු දිස්සති, ඉධ පන චතුකහාපණෙ වත්තතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කංසො නාම චතුක්කහාපණිකො හොතී’’ති. චතුක්කංසසඞ්ඛාතං පරමං ඉමස්සාති **චතුක්කංසපරමං,** සොළසකහාපණග්ඝනකං පාවුරණන්ති අත්ථොති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

789. ද්වාදසමෙ **ලහුපාවුරණං** නාම උණ්හකාලෙ පාවුරණවත්ථන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උණ්හකාලෙ පාවුරණ’’න්ති. උණ්හකාලෙ හි මනුස්සා සුඛුමපාවුරණං පාරුපන්තීති. ද්වාදසමං.

නිස්සග්ගියානං තිංසභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මහාවිභඞ්ගෙ’’තිආදි. චීවරවග්ගතො අපනෙත්වාති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤදත්ථිකානීති** අඤ්ඤදත්ථිකපදෙන වුත්තානි සික්ඛාපදානි. **ඉතීති** එවං. **එකතොපඤ්ඤත්තානීති** එකස්සෙව පඤ්ඤත්තානි, **උභතොපඤ්ඤත්තානීති** උභයෙසං පඤ්ඤත්තානි. **එත්ථාති** ‘‘උද්දිට්ඨා ඛො’’තිආදිවචනෙති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ

තිංසකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. පාචිත්තියකණ්ඩං

1. ලසුණවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

තිංසකානන්තරං තිංසකානං අනන්තරෙ කාලෙ **ඡසට්ඨිසතසඞ්ගහා** ඡඋත්තරසට්ඨිඅධිකසතෙහි සික්ඛාපදෙහි සඞ්ගහිතා යෙ ධම්මා සඞ්ගීතිකාරෙහි සඞ්ගීතා, **දානි** ඉමස්මිං කාලෙ තෙසම්පි ධම්මානං අයං වණ්ණනා හොතීති යොජනා.

793. **තත්ථාති** තෙසු ඡසට්ඨිසතසඞ්ගහෙසු සික්ඛාපදෙසු, පඨමසික්ඛාපදෙති සම්බන්ධො. ‘‘ද්වෙ තයො’’ති එත්ථ වාසද්දො លුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ ‘‘ද්වෙ වා තයො වා’’ති. **පොට්ටලකෙති** කන්දෙ, මිඤ්ජෙ වා. **එතන්ති** ‘‘ගණ්ඩිකෙ’’ති එතං නාමං. ‘‘පමාණ’’න්තිඉමිනා **මත්තසද්දො** පමාණත්ථොව, න අප්පත්ථො, නාපි අවධාරණත්ථොති දස්සෙති. **ලසුණන්ති** සෙතවණ්ණමූලං මහාකන්දං. මහාකන්දො හි බ්‍යඤ්ජනසම්පාකාදීසු ආමගන්ධානං අභිභවනත්තා ලසීයති කන්තීයතීති **ලසුණන්ති** වුච්චති.

සුවණ්ණහංසයොනින්ති සුවණ්ණමයෙන පත්තෙන යුත්තං හංසයොනිං. **ජාතිස්සරො**ති ජාතිං භවං සරති ජානාතීති ජාතිස්සරො. **අත්ථා**ති ජාතිස්සරස්ස නිප්ඵන්නත්තා. නිප්ඵන්නත්ථො හි අත්ථසද්දො. **පුබ්බසිනෙහෙනා**ති පුබ්බෙ මනුස්සභවෙ භාවිතෙන සිනෙහෙන. **තාස**න්ති පජාපතියා ච තිස්සන්නං ධීතරානඤ්ච. **තං පනා**ති පත්තං පන.

795. **මගධෙසූ**ති මගධරට්ඨෙ ඨිතෙසු ජනපදෙසු. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. **ඉධා**ති ‘‘ලසුණං ඛාදෙය්‍යා’’තිපදෙ. **තම්පී**ති මාගධකම්පි. **ගණ්ඩිකලසුණමෙවා**ති ගණ්ඩො ඵොටො එතස්සත්ථීති ගණ්ඩිකං. ගණ්ඩසද්දො හි ඵොටපරියායො, බහුත්ථෙ ඉකපච්චයො. බහුගණ්ඩිකලසුණන්ති හි වුත්තං හොති. ගණ්ඩසද්දො හි ඵොටෙ ච කපොලෙ චාති ද්වීසු අත්ථෙසු වත්තති, ඉධ පන ඵොටෙ වත්තතීති දට්ඨබ්බං. පොත්ථකෙසු පන ඔට්ඨජෙන චතුත්ථක්ඛරෙන පාඨො අත්ථි, සො වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බො. බහූසු හි පුබ්බපොත්ථකෙසු කණ්ඨජො තතියක්ඛරො ච ඔට්ඨජො චතුත්ථක්ඛරො චාති ද්වෙ අක්ඛරා අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිවත්තිත්වා තිට්ඨන්ති. **න එකද්විතිමිඤ්ජක**න්ති එකමිඤ්ජො පලණ්ඩුකො න හොති, ද්විමිඤ්ජො භඤ්ජනකො න හොති, තිමිඤ්ජො හරිතකො න හොතීති අත්ථො. කුරුන්දියං පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **සඞ්ඛාදිත්වා**ති දන්තෙහි චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා.

797. **පලණ්ඩුකො**ති සුකන්දකො එකො ලසුණවිසෙසො. **භඤ්ජනකාදීනි** ලොකසඞ්කෙතොපදෙසතො දට්ඨබ්බානි. **හී**ති සච්චං. **තස්සා**ති චාපලසුණස්ස. **සභාවෙනෙවා**ති සූපසම්පාකාදිං විනා අත්තනො සභාවතො එව. **ත**න්ති මාගධකං, පක්ඛිපිතුන්ති සම්බන්ධො. **හී**ති සච්චං. **යත්ථ කත්ථචී**ති යෙසු කෙසුචීති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

799. දුතියෙ සංදස්සනං බාධති නිසෙධෙති අස්මිං ඨානෙති **සම්බාධ**න්ති වචනත්ථෙන පටිච්ඡන්නොකාසො සම්බාධො නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිච්ඡන්නොකාසෙ’’ති. **උභො උපකච්ඡකා**ති ද්වෙ බාහුමූලා. තෙ හි උපරි යංකිඤ්චි වත්ථුං කචති බන්ධති එත්ථාති **උපකච්ඡකා**ති වුච්චන්ති. **මුත්තකරණ**න්ති පස්සාවමග්ගො. සො හි මුත්තං කරොති අනෙනාති මුත්තකරණන්ති වුච්චති. ලොමො කත්තීයති ඡින්දීයති ඉමායාති **කත්තරි,** තාය වා, සුට්ඨු දළ්හං ලොමං ඩංසතීති **සණ්ඩාසො,** සොයෙව **සණ්ඩාසකො,** තෙන වා, ඛුරති ලොමං ඡින්දතීති **ඛුරො,** තෙන වා සංහරාපෙන්තියාති සම්බන්ධො. **සංහරාපෙන්තියා**ති අපනෙන්තියාති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

803. තතියෙ **මුත්තකරණතලඝාතනෙ**ති මුත්තකරණස්ස තලං හනනං පහරණං මුත්තකරණතලඝාතනං, තස්මිං මුත්තකරණතලඝාතනෙ නිමිත්තභූතෙ. **තාව මහන්ත**න්ති අතිවිය මහන්තං. **කෙසරෙනාපී**ති කිඤ්ජක්ඛෙනාපි. සො හි කෙ ජලෙ සරති පවත්තතීති කෙසරොති වුච්චති.

805. **ගණ්ඩං වා**ති පීළකං වා. **වණං වා**ති අරුං වාති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

806. චතුත්ථෙ රඤ්ඤො ඔරොධා **රාජොරොධා,** පුරාණෙ රාජොරොධා **පුරාණරාජොරොධා**ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පුරාණෙ’’තිආදි. ‘‘ගිහිභාවෙ’’ති ඉමිනා පුරාණෙති එත්ථ ණපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **චිරාචිර**න්ති නිපාතපටිරූපකං. තෙන වුත්තං ‘‘චිරෙන චිරෙනා’’ති. ‘‘සක්කොථා’’ති ඉමිනා කථං තුම්හෙ රාගචිත්තං පටිහනිත්වා අත්තානං **ධාරෙථ** ධාරෙතුං සක්කොථාති අත්ථං දස්සෙති. **අනාරොචිතෙපී**ති භූතතො අනාරොචිතෙපි.

807. **ජතුනා**ති ලාඛාය. **පට්ඨදණ්ඩකෙ**ති පටුභාවෙන ඨාති පවත්තතීති **පට්ඨො,** සොයෙව දණ්ඩො **පට්ඨදණ්ඩො,** තස්ස පවෙසනං පට්ඨදණ්ඩකං, තස්මිං නිමිත්තභූතෙ. **එත**න්ති ‘‘ජතුමට්ඨකෙ’’ති එතං වචනන්ති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

810. පඤ්චමෙ **‘‘අතිගම්භීර’’**න්තිපදං කිරියාවිසෙසනන්ති ආහ ‘‘අතිඅන්තො පවෙසෙත්වා’’ති. ‘‘උදකෙන ධොවනං කුරුමානා’’ති ඉමිනා **‘‘උදකසුද්ධික’’**න්තිපදස්ස උදකෙන සුද්ධියා කරණන්ති අත්ථං දස්සෙති.

812. **ද්වඞ්ගුලපබ්බපරම**න්ති එත්ථ ද්වෙ අඞ්ගුලානි ච ද්වෙ පබ්බානි ච ද්වඞ්ගුලපබ්බං, උත්තරපදෙ පුබ්බපදලොපො. ද්වඞ්ගුලපබ්බං පරමං පමාණං එතස්ස උදකසුද්ධිකස්සාති ද්වඞ්ගුලපබ්බපරමං. විත්ථාරතො ද්වඞ්ගුලපරමං, ගම්භීරතො ද්විපබ්බපරමන්ති වුත්තං හොති. තෙනාහ ‘‘විත්ථාරතො’’තිආදි. අඞ්ගුලං පවෙසෙන්තියාති සම්බන්ධො. **හී**ති සච්චං. ‘‘චතුන්නං වා’’ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං, තිණ්ණම්පි පබ්බං න වට්ටති, චතුන්නං පන පගෙවාති අත්ථොති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

815. ඡට්ඨෙ හත්ථස්ස විස්සජ්ජනං **හත්ථවිස්සග්ගොති** වුත්තෙ හත්ථකිච්චන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''හත්ථකිච්ච''න්ති. පානීයසද්දෙන පානීයථාලකං ගහෙතබ්බං , විධූපනසද්දෙන බීජනී ගහෙතබ්බා, **උප**සද්දො සමීපත්ථොති සබ්බං දස්සෙන්තො ආහ ''එකෙන හත්ථෙනා''තිආදි. **''අච්චාවදතී''**තිපදස්ස අතික්කමිත්වා වදනාකාරං දස්සෙති ''පුබ්බෙපී''තිආදිනා.

817. ''සුද්ධඋදකං වා හොතූ''තිආදිනා ''පානීයෙනා''ති වචනං උපලක්ඛණං නාමාති දස්සෙති. **දධිමත්ථූති** දධිමණ්ඩං දධිනො සාරො, දධිම්හි පසන්නොදකන්ති වුත්තං හොති. **රසොති** මච්ඡරසො මංසරසො. ''අන්තමසො චීවරකණ්ණොපී''ති ඉමිනා ''විධූපනෙනා''ති වචනං නිදස්සනං නාමාති දස්සෙති.

819. **දෙතීති** සයං දෙති. **දාපෙතීති** අඤ්ඤෙන දාපෙති. **උභයම්පීති** පානීයවිධූපනද්වයම්පීති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

822. සත්තමෙ ''පයොගදුක්කටං නාමා''ති ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තෙසු අට්ඨසු දුක්කටෙසු පුබ්බපයොගදුක්කටං දස්සෙති. න කෙවලං පුබ්බපයොගදුක්කටං එත්තකමෙව, අථ ඛො අඤ්ඤම්පි බහු හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ''තස්මා''තිආදි. **සඞ්ඝට්ටනෙසුපීති** විලොළනෙසුපි. **දන්තෙහි සඞ්ඛාදතීති** දන්තෙහි චුණ්ණවිචුණ්ණං කරොති. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා කාරාපෙත්වාති සම්බන්ධො. ''අඤ්ඤායා''තිපදං ''විඤ්ඤාපෙත්වා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. **මාතරම්පීති** එත්ථ පිසද්දො අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියා පගෙවාති දස්සෙති. **තාය වාති** විඤ්ඤාපිතභික්ඛුනියා වා. **තන්ති** ආමකධඤ්ඤං. **තන්ති** මහාපච්චරියං වුත්තවචනං. **පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති** පුබ්බාපරතො විරුද්ධං. ''අඤ්ඤාය…පෙ…. දුක්කටමෙවා''ති පුබ්බවචනෙ දුක්කටමෙව වුත්තං, පුන ''අඤ්ඤාය…පෙ…. දුක්කට''න්ති ච පච්ඡිමවචනෙ පාචිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච වුත්තං, තස්මා පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති වුත්තං හොති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

823. ලබ්භමානං ආමකධඤ්ඤන්ති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤං වා යංකිඤ්චීති** මුග්ගමාසාදීහි වා ලාබුකුම්භණ්ඩාදීහි වා අඤ්ඤං යංකිඤ්චි තිලාදිං වාති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

824. අට්ඨමෙ **නිබ්බිට්ඨරාජභටොති** එත්ථ උත්තරපදස්ස ඡට්ඨීසමාසඤ්ච පුබ්බපදෙන බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''නිබ්බිට්ඨො''තිආදි. තත්ථ ''රඤ්ඤො භති''ති ඉමිනා රඤ්ඤො භටො **රාජභටොති** ඡට්ඨීසමාසං දස්සෙති, ''එතෙනා''ති ඉමිනා බාහිරත්ථසමාසං. **නිබ්බිට්ඨයොති** නිවිට්ඨයො පතිට්ඨාපිතොති අත්ථො. **කෙණීති** රඤ්ඤො දාතබ්බස්ස ආයස්සෙතමධිවචනං. **එතෙනාති** බ්‍රාහ්මණෙන. **තතොති** ඨානන්තරතො. භටසඞ්ඛාතාය කෙණියා පථත්තා කාරණත්තා ඨානන්තරං **භටපථන්ති** ආහ ''තංයෙව ඨානන්තර''න්ති.

826. **චත්තාරිපි වත්ථූනීති** උච්චාරාදීනි. **පාටෙක්කන්ති** පටිවිසුං එකෙකමෙව. **උච්චාරං වාතිආදීසු** වාසද්දෙන දන්තකට්ඨාදයොපි ගහෙතබ්බාති ආහ ''දන්තකට්ඨ…පෙ…. පාචිත්තියමෙවා''ති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු උච්චාරාදීසූති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

830. නවමෙ **රොපිමහරිතට්ඨානෙති** රොපිමට්ඨානෙ ච හරිතට්ඨානෙ ච. රොපියති අස්මින්ති රොපියං, තංයෙව **රොපිමං** යකාරස්ස මකාරං කත්වා. **එතානීති** උච්චාරාදීනි. **සබ්බෙසන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං. **යත්ථ පනාති** යස්මිං ඛෙත්තෙති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

835. දසමෙ **සොණ්ඩා වාති** සුරාසොණ්ඩා වා. **මොරොති** මයූරො. **සුවොති** සුකො. **මක්කටොති** වානරො. ආදිසද්දෙන සප්පාදයො සඞ්ගණ්හාති, මක්කටාදයොපි නච්චන්තූති සම්බන්ධො. **අසංයතභික්ඛූනන්ති** වාචසිකකම්මෙ අසංයතානං භික්ඛූනං, ධම්මභාණකගීතං වා හොතූති යොජනා. තන්තියා ගුණෙන බද්ධා **තන්තිබද්ධා**. ''භි''න්තිසඞ්ඛාතො රාසද්දො එතිස්සාති **භෙරි**. කුටෙන කතා භෙරි **කුටභෙරි,** තාය වාදිතං **කුටභෙරිවාදිතං,** තං වා. **උදකභෙරීති** උදකෙන පක්ඛිත්තා භෙරි, තාය වාදිතම්පි හොතූති සම්බන්ධො.

836. **තෙසංයෙවාති** යෙසං නච්චං පස්සති, තෙසංයෙව. යදි පන නච්චගීතවාදිතෙ විසුං විසුං පස්සති සුණාති, පාටෙක්කා ආපත්තියොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සචෙ පනා’’තිආදි. **අඤ්ඤතොති** අඤ්ඤතො දෙසතො, පස්සතීති සම්බන්ධො. ‘‘ඔලොකෙත්වා’’ති පදෙ අපෙක්ඛිතෙ උපයොගත්ථෙ තොපච්චයො හොති. අඤ්ඤං ඔලොකෙත්වාති හි අත්ථො. අඤ්ඤතො වාදෙන්තෙ පස්සතීති යොජනා. භික්ඛුනී න ලභතීති සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙ වත්තුම්පීති සම්බන්ධො. **උපහාරන්ති** පූජං. **උපට්ඨානන්ති** පාරිචරියං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සයං නච්චාදීසු.

837. **අන්තරාරාමෙ වාති** ආරාමස්ස අන්තරෙ වා. **බහිආරාමෙ වාති** ආරාමස්ස බහි වා. **අඤ්ඤෙන වාති** සලාකභත්තාදීහි අඤ්ඤෙන වා. **තාදිසෙනාති** යාදිසො චොරාදිඋපද්දවො, තාදිසෙනාති. දසමං.

ලසුණවග්ගො පඨමො.

2. අන්ධකාරවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

839. අන්ධකාරවග්ගස්ස පඨමෙ **අප්පදීපෙති** උපලක්ඛණවසෙන වුත්තත්තා අඤ්ඤෙපි ආලොකා ගහෙතබ්බාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පදීපචන්දසූරියඅග්ගීසූ’’තිආදි. **අස්සාති** ‘‘අප්පදීපෙ’’තිපදස්ස.

841. නරහොඅස්සාදාපෙක්ඛා හුත්වා ච රස්සාදතො අඤ්ඤවිහිතාව හුත්වා වාති යොජනා. ඉමිනා ‘‘සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා’’ති පදෙ කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති. **දානෙන වා** නිමිත්තභූතෙන, **පූජාය වා** නිමිත්තභූතාය මන්තෙතීති යොජනාති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

842. දුතියෙ ඉදමෙව පදං නානන්ති සම්බන්ධොති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

846. තතියෙ ‘‘ඉදමෙවා’’ති පදං අනුවත්තෙතබ්බං. **තාදිසමෙවාති** පඨමසදිසමෙවාති අත්ථොති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

850. චතුත්ථෙ කණ්ණස්ස සමීපං **නිකණ්ණං,** තමෙව **නිකණ්ණිකන්ති** වුත්තෙ කණ්ණමූලන්ති ආහ ‘‘කණ්ණමූලං වුච්චතී’’ති. ‘‘කණ්ණමූලෙ’’ති ඉමිනා ‘‘නිකණ්ණික’’න්ති එත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. **ආහරණත්ථායාති** ආහරාපනත්ථායාති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

854. පඤ්චමෙ **තෙසන්ති** සරසාමිකානං. **සරම්පීති** න කෙවලං ආසනමෙව, සරම්පි සොධෙමාති අත්ථො. **තතොති** පරිවිතක්කනතො, පරන්ති සම්බන්ධො.

858. චොරා වා උට්ඨිතා හොන්තීති යොජනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

860. ඡට්ඨෙ **අභිනිසීදෙය්‍යාති** එත්ථ අභිසද්දො උපසග්ගමත්තොවාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නිසීදෙය්‍යා’’ති. එසෙව නයො **අභිනිපජ්ජෙය්‍යාති** එත්ථාපි. ද්වෙ ආපත්තියොති සම්බන්ධොති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

864. සත්තමෙ **සබ්බන්ති** සකලං වත්තබ්බවචනන්ති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

869. අට්ඨමෙ අනුත්තානවචනං නත්ථීති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

875. නවමෙ **අභිසපෙය්‍යාති** එත්ථ සපධාතුස්ස අක්කොසනත්ථං අන්තොකත්වා කරධාතුයා අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සපථං කරෙය්‍යා’’ති. **නිරයෙ නිබ්බත්තාමිහීති** අහං නිරයෙ නිබ්බත්තා අම්හීති යොජනා. **නිරයෙ නිබ්බත්තතූති** එසා භික්ඛුනී නිරයෙ නිබ්බත්තතූති යොජනා. **ඊදිසා හොතූති** මම සදිසා හොතූති අත්ථො. **කාණාති** එකක්ඛිකාණා, ද්වක්ඛිකාණා වා. **කුණීති** හත්ථපාදාදිවඞ්කා.

878. **එදිසාති** විරූපාදිජාතිකා. **විරමස්සූති** විරමාහි. **අද්ධාති** ධුවන්ති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

879. දසමෙ අනුත්තානත්ථානං නත්ථීති. දසමං.

අන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

3. නග්ගවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

883. නග්ගවග්ගස්ස පඨමෙ **බ්‍රහ්මචරියෙන චිණ්ණෙනාති** චිණ්ණෙන බ්‍රහ්මචරියෙන කිං නු ඛො නාමාති අත්ථො. ‘‘බ්‍රහ්මචරියස්ස චරණෙනා’’ති ඉමිනා චිණ්ණසද්දස්ස චරණං **චිණ්ණන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘න අඤ්ඤං චීවර’’න්ති ඉමිනා එවත්ථං දස්සෙති, අඤ්ඤත්ථාපොහනං වාති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

887. දුතියෙ අනුත්තානත්ථානං නත්ථීති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

893. තතියෙ **අනන්තරායිකිනීති** එත්ථ නත්ථි අන්තරායො එතිස්සාති අනන්තරායා, සා එව අනන්තරායිකිනීති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අනන්තරායා’’ති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

898. චතුත්ථෙ **පඤ්චාහන්ති** සමාහාරදිගු, ණිකපච්චයො ස්වත්ථො. **සඞ්ඝාටිචාරොති**එත්ථ කෙනට්ඨෙන සඞ්ඝාටි නාම, චාරසද්දො කිමත්ථොති ආහ ‘‘පරිභොගවසෙන වා’’තිආදි. තත්ථ **සඞ්ඝටිතට්ඨෙනාති** සංහරිතට්ඨෙන. ඉමිනා ‘‘කෙනට්ඨෙන සඞ්ඝාටි නාමා’’ති පුච්ඡං විසජ්ජෙති. ‘‘පරිවත්තන’’න්ති ඉමිනා ‘‘චාරසද්දො කිමත්ථො’’ති චොදනං පරිහරති. **පඤ්චසූති** තිචීවරං උදකසාටිකා සංකච්චිකාති පඤ්චසූති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

903. පඤ්චමෙ ‘‘චීවරසඞ්කමනීය’’න්තිඑත්ථ සඞ්කමෙතබ්බං පටිදාතබ්බන්ති **සඞ්කමනීයන්ති** කමුධාතුස්ස පටිදානත්ථඤ්ච අනීයසද්දස්ස කම්මත්ථඤ්ච, ‘චීවරඤ්ච තං සඞ්කමනීයඤ්චෙ’ති **චීවරසඞ්කමනීයන්ති** විසෙසනපරපදභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සඞ්කමෙතබ්බං චීවර’’න්ති. තත්ථ ‘‘සඞ්කමෙතබ්බං චීවර’’න්ති ඉමිනා කම්මත්ථඤ්ච විසෙසනපරපදභාවඤ්ච දස්සෙති. ‘‘පටිදාතබ්බචීවර’’න්ති ඉමිනා කමුධාතුයා අත්ථං දස්සෙති අධිප්පායවසෙනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

909. ඡට්ඨෙ ‘‘අඤ්ඤං පරික්ඛාර’’න්තිඑත්ථ පරික්ඛාරස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යංකිඤ්චී’’තිආදි. යංකිඤ්චි අඤ්ඤතරන්ති සම්බන්ධො. **කිත්තකංඅග්ඝනකන්ති** කිං පමාණෙන අග්ඝෙන අරහං චීවරං. **දාතුකාමත්ථාති** තුම්හෙ දාතුකාමා භවථාති අත්ථො. **කතිපාහෙනාති** කතිපයානි අහානි කතිපාහං, යකාරලොපො. **කතිපයසද්දොහි** ද්විතිවාචකො රූළ්හීසද්දො , තෙන කතිපාහෙන. **සමග්ඝන්ති** අප්පග්ඝං. සංසද්දො හි අප්පත්ථවාචකොති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

911. සත්තමෙ **“විපක්කමිංසූ”**ති එත්ථ විවිධං ඨානං පක්කමිංසූති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තත්ථ තත්ථ අගමංසූ’’ති. අම්හාකම්පි ආගමනන්ති සම්බන්ධො.

915. **කතිපාහෙන උප්පජ්ජිස්සතීති** කතිපාහෙන චීවරං උප්පජ්ජිස්සති. **තතොති** තස්මිං චීවරුප්පජ්ජනකාලෙති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

916. අට්ඨමෙ යෙ නාටකං නාටෙන්ති, තෙ **නටා** නාමාති යොජනා. ඉමිනා නටකං නාටෙන්තීති **නටාති** වචනත්ථං දස්සෙති. යෙ නච්චන්ති, තෙ නාටකා නාමාති යොජනා. ඉමිනා සයං නටන්තීති **නාටකාති** වචනත්ථං දීපෙති. **වංසවරත්තාදීසූති** එත්ථ **වංසො** නාම වෙණු. **වරත්තා** නාම නද්ධිකා. ආදිසද්දෙන රජ්ජුආදයො සඞ්ගණ්හාති. යෙ ලඞ්ඝනකම්මං කරොන්ති, තෙ **ලඞ්ඝකා** නාමාති යොජනා. **මායාකාරාති** එත්ථ මායා නාම මයනාමකෙන අසුරෙන සුරෙ වලයිතුං කතත්තා මයස්ස එසාති මායා, තං කරොතීති මායාකාරො, මයනාමකො අසුරොයෙව. අඤ්ඤෙ පන රුළ්හීවසෙන ‘‘මායාකාරා’’ති වුච්චන්ති. සොකෙන ඣායනං ඩය්හනං **සොකජ්ඣායං,** සුරානං සොකජ්ඣායං කරොතීති **සොකජ්ඣායිකො,** මයනාමකො අසුරොයෙව. අඤ්ඤෙ පන රුළ්හීවසෙන ‘‘සොකජ්ඣායිකා’’ති වුච්චන්ති. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සොකජ්ඣායිකා නාම මායාකාරා’’ති. **කුම්භථූණිකා නාමාති** එත්ථ විස්සට්ඨත්තා ථවීයතීති **ථූණො,** සද්දො. කුම්භස්ස ථූණො **කුම්භථූණො.** තෙන කීළන්තීති **කුම්භථූණිකා,** ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙති ‘‘ඝටකෙන කීළනකා’’ති ඉමිනා. **බිම්බිසකන්ති** චතුරස්සඅම්බණතාළනං, තං වාදෙන්තීති **බිම්බිසකවාදකාති**. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

921. නවමෙ **තෙසන්ති** යෙ ‘‘න මයං අයො සක්කොමා’’ති වදන්ති, තෙසං. **දස්සතීති** අච්ඡාදෙස්සතීති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

927. දසමෙ **යස්සාති** කඨිනස්ස. **උබ්භාරමූලකොති** උද්ධාරමූලකො. **සද්ධාපරිපාලනත්ථන්ති** කඨිනුද්ධාරං යාවන්තස්ස සද්ධාය පරිපාලනත්ථන්ති. දසමං.

නග්ගවග්ගො තතියො.

4. තුවට්ටවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

933. තුවට්ටවග්ගස්ස පඨමෙ ‘‘තුවට්ට නිපජ්ජාය’’න්ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 ටකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා ‘‘තුවට්ටෙය්‍යුන්ති නිපජ්ජෙය්‍යු’’න්ති වුත්තන්ති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

937. දුතියෙ **එකත්ථරණපාවුරණන්ති**එත්ථ උත්තරපදානං ද්වන්දභාවං, පුබ්බපදෙන ච බාහිරත්ථසමාසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘එක’’න්තිආදි. තත්ථ චෙව, චසද්දෙහි ද්වන්දභාවං දීපෙති, ‘‘එතාස’’න්තිඉමිනා බාහිරත්ථසමාසභාවං. **එතන්ති** ‘‘එකත්ථරණපාවුරණා’’ති එතං නාමන්ති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

941. තතියෙ **උළාරකුලාති** ජාතිසෙට්ඨකුලා, ඉස්සරියභොගාදීහි වා විපුලකුලා. **ගුණෙහීති** සීලාදිගුණෙහි. ‘‘උළාරාති සම්භාවිතා’’ති ඉමිනා ඉතිලොපතුල්‍යාධිකරණසමාසං දස්සෙති.

‘‘අභිභූතා’’ති ඉමිනා **“අපකතා”**ති එත්ථ කරධාතු සබ්බධාත්වත්ථවාචීපි ඉධ අපපුබ්බත්තා විසෙසතො අභිභවනත්ථෙ වත්තතීති දස්සෙති. **එතාසන්ති** භික්ඛුනීනං. ‘‘සඤ්ඤාපයමානා’’ති ඉමිනා සඤ්ඤාපනං **සඤ්ඤත්තීති** වචනත්ථං දස්සෙති. **හෙතුදාහරණාදීහීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන උපමාදයො සඞ්ගණ්හාති. ‘‘විවිධෙහි නයෙහි ඤාපනා’’ති ඉමිනා විවිධෙහි ඤාපනං **විඤ්ඤත්තීති** වචනත්ථං දස්සෙති.

943. වඩ්ඪකමනෙ පදවාරගණනාය ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති ආහ ‘‘නිවත්තනගණනායා’’ති. **පදාදිගණනායාති** පදඅනුපදාදිගණනායාති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

949. චතුත්ථෙ අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

952. පඤ්චමෙ ආණත්තා භික්ඛුනීති යොජනා. ඉදඤ්ච පච්චාසන්නවසෙන වුත්තං යංකිඤ්චිපි ආණාපෙතුං සක්කුණෙය්‍යාත්තාති. පඤ්චමං.

6-9. ඡට්ඨාදිසික්ඛාපදං

955. ඡට්ඨ-සත්තම-අට්ඨම-නවමෙසු අනුත්තානවචනං නත්ථීති. ඡට්ඨ සත්තම අට්ඨම නවමානි.

10. දසමසික්ඛාපදං

973. දසමෙ **අහුන්දරිකා**ති තස්මිං කාලෙ, දෙසෙ වා සම්බාධස්ස නාමමෙතන්ති ආහ ‘‘අහුන්දරිකාති සම්බාධා’’ති.

975. යථා ‘‘උත්තරිඡප්පඤ්චවාචාහී’’ති (පාචි. 62-65) එත්ථ පඤ්චසද්දො න කොචි අත්ථො, වාචාසිලිට්ඨත්ථං ලොකවොහාරවසෙන වුත්තො, න එවමිධ, ඉධ පන අත්ථො අත්ථි, පඤ්ච යොජනානි ගච්ඡන්තියාපි අනාපත්තියෙවාති ආහ ‘‘පවාරෙත්වා…පෙ.… අනාපත්තී’’ති. **පච්චාගච්ඡතී**ති පටිනිවත්තෙත්වා ආගච්ඡතීති. දසමං.

තුවට්ටවග්ගො චතුත්ථො.

5. චිත්තාගාරවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

978. චිත්තාගාරවග්ගස්ස පඨමෙ රඤ්ඤො කීළනට්ඨානං අගාරං **රාජාගාර**න්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘රඤ්ඤො කීළනඝර’’න්ති. චිත්තං අගාරං **චිත්තාගාරං. ආරාම**න්ති නගරතො නාතිදූරආරාමොති ආහ ‘‘උපවන’’න්ති. **උය්‍යාන**න්ති සම්පන්නපුප්ඵඵලතාය උද්ධං උල්ලොකෙත්වා මනුස්සා යන්ති ගච්ඡන්ති එත්ථාති උය්‍යානං. **පොක්ඛරණි**න්ති පොක්ඛරං පදුමං නෙතීති පොක්ඛරණී. **පඤ්චපී**ති රාජාගාරාදීනි පඤ්චපි. **සබ්බත්ථා**ති දස්සනත්ථාය ගමනෙ ච ගන්ත්වා පස්සනෙ චාති සබ්බෙසු.

981. ‘‘අජ්ඣාරාමෙ’’තිආදිනා ආරාමෙ ඨිතාය ආරාමතො බහි කතෙ රාජාගාරාදිකෙ පස්සන්තියාපි අනාපත්තීති දස්සෙති. **තානී**ති රාජාගාරාදීනීති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

982. දුතියෙ අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

988. තතියෙ **යත්තක**න්ති යත්තකං සුත්තන්ති සම්බන්ධො. **අඤ්ඡිත**න්ති කඩ්ඪිතං. **තස්මි**න්ති තත්තකෙ සුත්තෙති සම්බන්ධො. **තක්කම්හී**ති එත්ථ **තක්කො**ති එකො අයොමයො සුත්තකන්තනස්ස උපකරණවිසෙසො. සො හි තකීයති සුත්තං බන්ධීයති එත්ථ, එතෙනාති වා තක්කොති වුච්චති, තස්මිං. **කන්තනතො**ති කන්තීයතෙ කප්පාසාදිභාවස්ස ඡින්දීයතෙ කන්තනං, තතො.

989. **දසිකසුත්තාදි**න්ති එත්ථ **දසා**ති වත්ථස්සාවයවො. සො හි දියාති අවඛණ්ඩීයතීති දසාති වුච්චති, තස්සං දසායං පවත්තං **දසිකං,** තමෙව සුත්තං **දසිකසුත්තං**. ආදිසද්දෙන වක්ඛමානං දුක්කන්තිතසුත්තාදිං සඞ්ගණ්හාතීති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

992. චතුත්ථෙ **ආදිං කත්වා**ති ධොවනාදීනි ආදිං කත්වා. **ඛාදනීයාදීසූ**ති පූවඛාදනීයාදීසු. **රූපගණනායා**ති පූවාදීනං සණ්ඨානගණනාය.

993. **යාගුපානෙත්ත** යාගුසඞ්ඛාතෙ පානෙ. **තෙසන්ති** මනුස්සානං. **වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ ඨපෙත්වාති** මාතාපිතරො අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ ඨපෙත්වාති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

996. පඤ්චමෙ **විනිච්ඡිනන්තීති** අධිකරණං විනිච්ඡිනන්තී භික්ඛුනීති යොජනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

999. ඡට්ඨෙ අනුත්තානවචනං නත්ථීති.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

1007. සත්තමෙ ‘‘පුන පරියායෙ’’ති එත්ථ **පරියායසද්දො** වාරවෙවචනොති ආහ ‘‘පුන වාරෙ’’ති. **මහග්ඝචීවරන්ති** මහග්ඝං ආවසථචීවරන්ති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

1008. අට්ඨමෙ **අනිස්සජ්ජිත්වාති** එත්ථ බ්‍රහ්මදෙය්‍යෙන න අනිස්සජ්ජනං, අථ ඛො තාවකාලිකමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘රක්ඛනත්ථායා’’තිආදි.

1012. **පටිජග්ගිකන්ති** රක්ඛණකං. **වචීභෙදන්ති** ‘‘පටිජග්ගාහී’’ති වචීභෙදං. **රට්ඨෙති** විජිතෙ. තඤ්හි රඨන්ති ගාමනිගමාදයො තිට්ඨන්ති එත්ථාති **රට්ඨන්ති** වුච්චතීති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

1015. නවමෙ සිප්පසද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො ‘‘හත්ථිසිප්පඤ්ච අස්සසිප්පඤ්ච රථසිප්පඤ්ච ධනුසිප්පඤ්ච ථරුසිප්පඤ්චා’’ති. තත්ථ **ථරුසිප්පන්ති** අසිකීළනසිප්පං. මන්තසද්දොපි පච්චෙකං යොජෙතබ්බො ‘‘ආථබ්බණමන්තො ච ඛීලනමන්තො ච වසීකරණමන්තො ච සොසාපනමන්තො චා’’ති. තත්ථ **ආථබ්බණමන්තොති** ආථබ්බණවෙදෙන විහිතො පරූපඝාතකරො මන්තො. **ඛීලනමන්තොති** සාරදාරුඛීලං මන්තෙන ජප්පිත්වා පථවියං නිඛණිත්වා ධාරණමන්තො. **වසීකරණමන්තොති** මන්තෙන ජප්පිත්වා පරස්ස උම්මත්තභාවමාපන්නකරණො මන්තො. **සොසාපනමන්තොති** පරස්ස මංසලොහිතාදිසොසාපනමන්තො. **අගදපයොගොති** භුසවිසස්ස පයොජනං. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙපි පරූපඝාතකරණෙ සිප්පෙ සඞ්ගණ්හාති. **යක්ඛපරිත්තන්ති** යක්ඛෙහි සමන්තතො තාණං. **නාගමණ්ඩලන්ති** සප්පානං පවෙසනනිවාරණත්ථං මණ්ඩලබන්ධමන්තො. ආදිසද්දෙන විසපටිහනනමන්තාදයො සඞ්ගණ්හාතීති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

1018. දසමෙ අනුත්තානවචනං නත්ථීති. දසමං.

චිත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

6. ආරාමවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

1025. ආරාමවග්ගස්ස පඨමෙ **උපචාරන්ති** අපරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං උපචාරං.

1027. ‘‘සීසානුලොකිකා’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි භික්ඛුනීනමෙව සීසන්ති ආහ ‘‘භික්ඛුනීන’’න්ති. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1028. දුතියෙ **අබ්භන්තරොති** අබ්භන්තරෙ පරියාපන්නො, ජාතො වා. ‘‘සඞ්කාමෙසී’’ති ඉමිනා **සංහරීති** එත්ථ හරධාතුයා සඞ්කමනත්ථං දස්සෙති. **න්හාපිතාති** කප්පකා. තෙ හි නහාපෙන්ති සොචාපෙන්තීති න්හාපිතාති වුච්චන්ති. **තන්ති** කාසාවනිවාසනන්ති. දුතියං.

3-4. තතිය-චතුත්ථසික්ඛාපදං

1036. තතියචතුත්ථෙසු අනුත්තානවණ්ණනා නත්ථීති. තතියචතුත්ථානි.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

1043. පඤ්චමෙ ''කුලෙ මච්ඡරො''ති එත්ථ මච්ඡරනං **මච්ඡරොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. ''තං කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්න''න්ති කුලස්ස අවණ්ණං භාසතීති යොජනා. ''භික්ඛුනියො දුස්සීලා පාපධම්මා''ති භික්ඛුනීනං අවණ්ණං භාසතීති යොජනා.

1045. ''සන්තංයෙව ආදීනව''න්ති සම්බන්ධියා සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං ''කුලස්ස වා භික්ඛුනීනං වා''ති ඉමිනා ද්වීසු අඤ්ඤතරමෙව න සම්බන්ධො හොති, අථ ඛො ද්වයම්පීති දස්සෙතීති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

1048. ඡට්ඨෙ **ඔවාදායාති** එත්ථ න යො වා සො වා ඔවාදො හොති, අථ ඛො ගරුධම්මොයෙවාති ආහ ''ගරුධම්මත්ථායා''ති. සහ වසති එත්ථ, එතෙනාති වා **සංවාසොති** වචනත්ථෙන උපොසථපවාරණා සංවාසො නාමාති ආහ ''උපොසථපවාරණාපුච්ඡනත්ථායා''ති. ''පුච්ඡනත්ථායා''ති ඉමිනා **''සංවාසායා''**ති එත්ථ උත්තරපදලොපභාවං දස්සෙති. **එත්ථාති** භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ, සික්ඛාපදෙ වා පාළියං වාති. ඡට්ඨං.

7-9. සත්තම-අට්ඨම-නවමසික්ඛාපදං

1053. සත්තමට්ඨමනවමෙසු අනුත්තානවචනං නත්ථි. කෙවලං පන ''ඉමිස්සාපී''ති පදං විසෙසො, ඉමිස්සාපි පාළියාති අත්ථොති. සත්තමට්ඨමනවමානි.

10. දසමසික්ඛාපදං

1062. දසමෙ ද්වෙ කායා උපරිමකායො හෙට්ඨිමකායොති. තත්ථ කටිතො උද්ධං උපරිමකායො, හෙට්ඨා හෙට්ඨිමකායො. තත්ථ ''පසාඛෙ''ති ඉදං හෙට්ඨිමකායස්ස නාමන්ති ආහ ''අධොකායෙ''ති. **භීති සච්චං. තතොති** අධොකායතො. ඉමිනා පඤ්චමීබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. රුක්ඛස්ස සාඛා පභිජ්ජිත්වා ගතා විය උභො ඌරූ පභිජ්ජිත්වා ගතාති යොජනා.

1065. **ඵාලෙහීති** එත්ථ **ඉතිසද්දො** ආද්‍යත්ථො. තෙන ''ධොවා''තිආදීනි චත්තාරි පදානි සඞ්ගණ්හාති. **ආණත්තිදුක්කටානීති** හෙට්ඨා වුත්තෙසු අට්ඨසු දුක්කටෙසු විනයදුක්කටමෙව. **සෙසෙසූති** භින්දනතො සෙසෙසු ඵාලනාදීසූති. දසමං.

ආරාමවග්ගො ඡට්ඨො.

7. ගබ්භිනිවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

1069. ගබ්භිනිවග්ගස්ස පඨමෙ කුච්ඡිං පවිට්ඨො සත්තො එතිස්සා අත්ථීති **කුච්ඡිපවිට්ඨසත්තා**. ''කුච්ඡි''න්තිපි පාඨො. ඉමිනා **ගබ්භිනීති** එත්ථ ගබ්භසද්දො කුච්ඡිට්ඨසත්තවාචකොති දස්සෙති. ගබ්භසද්දො (අභිධානප්පදීපිකායං 944 ගාථායං) හි කුච්ඡිට්ඨසත්තෙ ච කුච්ඡිම්හි ච ඔවරකෙ ච වත්තතීති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1073. දුතියෙ ථඤ්ඤං පිවතීති **පායන්තො,** දාරකො, සො එතිස්සා අත්ථීති **පායන්තීති** දස්සෙන්තො ආහ ''ථඤ්ඤං පායමානි''න්ති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

1077. තතියෙ **නිත්ථරිස්සතීති** වට්ටදුක්ඛතො නිත්ථරිස්සති.

1079. **පාණාතිපාතා වෙරමණින්ති** එත්ථ පාණාතිපාතා විරමති ඉමායාති **වෙරමණීති** අත්ථෙන සික්ඛාපදං වෙරමණී නාමාති ආහ ‘‘පාණාතිපාතා වෙරමණිසික්ඛාපද’’න්ති. යං තං සික්ඛාපදන්ති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** ‘‘අදින්නාදානා වෙරමණී’’න්තිආදීසු සබ්බෙසු වාක්‍යෙසු. පබ්බජිතාය සාමණෙරියාති සම්බන්ධො. **එතාසූති** ඡසු සික්ඛාසූති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1084. චතුත්ථෙ ‘‘වුට්ඨානසම්මුතී’’ති පදං ‘‘හොතී’’ති පදෙ කත්තා, ‘‘දාතබ්බායෙවා’’ති පදෙ කම්මන්ති. චතුත්ථං.

5-9. පඤ්චමාදිසික්ඛාපදං

1095. පඤ්චමාදීසු නවමපරියොසානෙසු සික්ඛාපදෙසු අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. පඤ්චමඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමානි.

10. දසමසික්ඛාපදං

1116. දසමෙ **වූපකාසෙය්‍යාති** එත්ථ කාසධාතුයා ගත්‍යත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ගච්ඡෙය්‍යා’’ති. දසමං.

ගබ්භිනිවග්ගො සත්තමො.

8. කුමාරිභූතවග්ගො

1-2-3. පඨම-දුතිය-තතියසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

1119. කුමාරිභූතවග්ගස්ස පඨමදුතියතතියෙසු යා පන තා මහාසික්ඛමානාති සම්බන්ධො. **සබ්බපඨමා ද්වෙ මහාසික්ඛමානාති** ගබ්භිනිවග්ගෙ සබ්බාසං සික්ඛමානානං පඨමං වුත්තා ද්වෙ මහාසික්ඛමානා. **තා පනාති** මහාසික්ඛමානා පන. **සික්ඛමානාඉච්චෙව වත්තබ්බාති** සම්මුතිකම්මෙසු සාමඤ්ඤතො වත්තබ්බා. ‘‘ගිහිගතා’’ති වා ‘‘කුමාරිභූතා’’ති වා න වත්තබ්බා, වදන්ති චෙ, සම්මුතිකම්මං කුප්පතීති අධිප්පායො. **ගිහිගතායාති** එත්ථ ගිහිගතා නාම පුරිසන්තරගතා වුච්චති. සා හි යස්මා පුරිසසඞ්ඛාතෙන ගිහිනා ගමියිත්ථ, අජ්ඣාචාරවසෙන, ගිහිං වා ගමිත්ථ, තස්මා ගිහිගතාති වුච්චති. අයං සික්ඛමානාති සම්බන්ධො. **කුමාරිභූතා** නාම සාමණෙරා වුච්චති. සා හි යස්මා අගිහිගතත්තා කුමාරී හුත්වා භූතා, කුමාරිභාවං වා භූතා ගතා, තස්මා කුමාරිභූතාති වුච්චති. **තිස්සොපීති** ගිහිගතා කුමාරිභූතා මහාසික්ඛමානාති තිස්සොපි. **සික්ඛමානාති** සික්ඛං මානෙතීති සික්ඛමානාති. පඨම දුතිය තතියානි.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1136. චතුත්ථෙ අනුත්තානවචනං නත්ථීති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

පඤ්චමෙ එත්ථ සික්ඛාපදෙ ‘‘සඞ්ඝෙන පරිච්ඡින්දිතබ්බා’’ති යං වචනං වුත්තං, තස්සාති යොජනාති. පඤ්චමං.

6-7-8. ඡට්ඨ-සත්තම-අට්ඨමසික්ඛාපදං

ඡට්ඨසත්තමට්ඨමෙසු අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. ඡට්ඨසත්තමට්ඨමානි.

9. නවමසික්ඛාපදං

1158. නවමෙ **අන්තොති** අබ්භන්තරෙ. ඉමිනා ආත්‍යූපසග්ගස්සත්ථං දස්සෙති. ‘‘සොක’’න්තිආදිනා අන්තො වාසෙති පවෙසෙතීති **ආවාසා** . සොකං ආවාසා **සොකාවාසාති** වචනත්ථං දස්සෙති. සරං සරසාමිකා ආවිසන්ති විය, එවං අයම්පි සොකං ආවිසතීති යොජනා. **ඉතීති** එවං. **යන්ති** සොකං. **ස්වාස්සාති** සො අස්සා. **සොති** සොකො. **අස්සාති** සික්ඛමානාය. **ආවාසොති** ආවාසොකාසො. ‘‘එදිසා අය’’න්ති ඉමිනා ‘‘අජානන්තී’’ති එත්ථ අජානනාකාරං දස්සෙතීති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

1162. දසමෙ **අනාපුච්ඡාති** එත්ථ ත්වාපච්චයො ලොපොති ආහ ‘‘අනාපුච්ඡිත්වා’’ති. **ද්වික්ඛත්තුන්ති** ද්වෙ වාරෙ. **සකින්ති** එකවාරං.

1163. අපුබ්බං සමුට්ඨානසීසං ඉමස්සාති **අපුබ්බසමුට්ඨානසීසං. ද්වීසුපි ඨානෙසූති** වාචාතො ච කායවාචාතො චාති ද්විසු ඨානෙසුපි. **අනනුජානාපෙත්වාති** මාතාපිතූහි ච සාමිකෙන ච න අනුජානාපෙත්වාති. දසමං.

11. එකාදසමසික්ඛාපදං

1167. එකාදසමෙ **තත්ථාති** ‘‘පාරිවාසියඡන්දදානෙනා’’ති වචනෙ. **අඤ්ඤත්‍රාති** අඤ්ඤං ඨානං.

එකං අජ්ඣෙසන්තීති එකං භික්ඛුං ධම්මකථනත්ථාය නියොජෙන්ති. **අඤ්ඤං පනාති** උපොසථිකතො අඤ්ඤං පන.

තත්‍රාති තෙසු භික්ඛූසු. සුභාසුභං නක්ඛත්තං පඨතීති **නක්ඛත්තපාඨකො. දාරුණන්ති** කක්ඛළං. **තෙති** භික්ඛූ. **තස්සාති** නක්ඛත්තපාඨකස්ස භික්ඛුස්ස. ‘‘නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා’’තිජාතකපාළි (ජා. 1.1.49). අයං පනෙත්ථ යොජනා – නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තං බාලං අත්ථො හිතං උපච්චගා උපසම්පෙ අතික්කමිත්වා අගාති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං

1170. ද්වාදසමෙ **නප්පහොතීති** භික්ඛුනියො නිවාසාපෙතුං න සක්කොතීති. ද්වාදසමං.

13. තෙරසමසික්ඛාපදං

1175. තෙරසමෙ **එකං වස්සන්ති** එත්ථ වස්සසද්දො සංවච්ඡරපරියායො, උපයොගවචනඤ්ච භුම්මත්ථෙ හොතීති ආහ ‘‘එකස්මිං සංවච්ඡරෙ’’ති. තෙරසමං.

කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

9. ඡත්තුපාහනවග්ගො

1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

1181. ඡත්තවග්ගස්ස පඨමෙ **කද්දමාදීනීති** චික්ඛල්ලාදීනි. ආදිසද්දෙන උදකාදීනි සඞ්ගණ්හාති. **ගච්ඡාදීනීති** ඛුද්දපාදපාදීනි. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤානිපි ඡත්තං ධාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යානි සම්බාධට්ඨානානි සඞ්ගණ්හාතීති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1184. දුතියෙ **යානෙනාති** යන්ති ඉච්ඡිතට්ඨානං සුඛෙන ගච්ඡන්ති අනෙනාති **යානන්ති**. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

1191. තතියෙ ‘‘විප්පකිරියිංසූ’’ති කිරියාපදස්ස කත්තුනා අවිනාභාවතො කත්තාරං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘මණයො’’ති. **මණයොති** ච රතනානීති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1194. චතුත්ථෙ **සීසූපගාදීසූති** ආදිසද්දෙන ගීවූපගාදයො සඞ්ගණ්හාති. **යං යන්ති** අලඞ්කාරන්ති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

1199. පඤ්චමෙ **ගන්ධෙන චාති** ගන්ධෙති අත්තනො වත්ථුං සූචෙති පකාසෙතීති ගන්ධො. **වණ්ණකෙන චාති** විලෙපනෙන ච. තඤ්හි වණ්ණයති ඡවිසොභං පකාසෙතීති වණ්ණකන්ති වුච්චති. චසද්දෙන සමාහාරද්වන්දවාක්‍යං දීපෙතීති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

1202. ඡට්ඨෙ අනුත්තානවචනං නත්ථීති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

1208. සත්තමෙ **උම්මද්දනෙ**ති උප්පීළිත්වා මද්දනෙ. **සංබාහනෙපී**ති පුනප්පුනං බාහනෙපීති. සත්තමං.

8-10. අට්ඨමාදිසික්ඛාපදං

1210. අට්ඨමාදීසු තීසු අනුත්තානවචනං නත්ථීති. අට්ඨමනවමදසමානි.

11. එකාදසමසික්ඛාපදං

1214. එකාදසමෙ **අභිමුඛමෙවා**ති අභිමුඛෙ එව. මුඛස්ස හි අභි **අභිමුඛ**න්ති වචනත්ථො කාතබ්බො, සත්තමියා අංකාරො. ඉමිනා **පුරතො**ති එත්ථ තොපච්චයො භුම්මත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. **උපචාර**න්ති ද්වාදසහත්ථූපචාරන්ති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං

1219. ද්වාදසමෙ ‘‘අනොකාසකත’’න්තිපදස්ස අයුත්තසමාසභාවඤ්ච විසෙසනපරපදබාහිරසමාසභාවඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘අකතඔකාස’’න්ති. ඔකාසො න කතො යෙනාති **අනොකාසකතො,** භික්ඛු, තං. ‘‘අනියමෙත්වා’’ති ඉමිනා ‘‘අනොදිස්සා’’ති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙතීති. ද්වාදසමං.

13. තෙරසමසික්ඛාපදං

1226. තෙරසමෙ **උපචාරෙපී**ති අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානසඞ්ඛාතෙ උපචාරෙපි.

1227. ‘‘අච්ඡින්නචීවරිකායා’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි විසෙසොයෙවාධිප්පෙතොති ආහ ‘‘සඞ්කච්චිකචීවරමෙවා’’ති. සමන්තතො පුරිසානං දස්සනං කන්තීයති ඡින්දීයති එත්ථාති **සඞ්කච්චි,** අධක්ඛකඋබ්භනාභිට්ඨානං, සඞ්කච්චෙ නිවසිතබ්බන්ති **සංකච්චිකං,** තමෙව චීවරන්ති **සඞ්කච්චිකචීවර**න්ති. තෙරසමං.

ඡත්තුපාහනවග්ගො නවමො.

සබ්බානෙව සික්ඛාපදානීති සම්බන්ධො. **තතො**ති තෙහි අට්ඨාසීතිසතසික්ඛාපදෙහි, අපනෙත්වාති සම්බන්ධො.

තත්‍රාති තෙසු ඛුද්දකෙසු. **එත්ථා**ති දසසු සික්ඛාපදෙසූති.

භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ ඛුද්දකවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

5. පාටිදෙසනීයසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

ඛුද්දකානං අනන්තරා පාටිදෙසනීයා නාම අට්ඨ යෙ ධම්මා සඞ්ඛෙපෙනෙව සඞ්ගහං ආරුළ්හා සඞ්ගීතිකාරෙහි, තෙසං අට්ඨන්නං පාටිදෙසනීයනාමකානං ධම්මානං සඞ්ඛෙපෙනෙව එසා වණ්ණනා පවත්තතෙති යොජනා.

1228. යානි සබ්බිතෙලාදීනීති සම්බන්ධො. **භී**ති විත්ථාරො. **එත්ථා**ති අට්ඨසු පාටිදෙසනීයෙසු. **පාළිවිනිමුත්තකෙසූ**ති පාළිතො විනිමුත්තකෙසු. **සබ්බෙසූ**ති අඛිලෙසු සබ්බිතෙලාදීසූති.

භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ පාටිදෙසනීයවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

පනාති පක්ඛන්තරජොතකො. යෙ ධම්මා උද්දිට්ඨාති සම්බන්ධො. **තෙස**න්ති පාටිදෙසනීයානං. පුන **තෙස**න්ති සෙඛියඅධිකරණසමථධම්මානං.

තන්ති අත්ථවිනිච්ඡයං, විදූ **වදන්තීති** සම්බන්ධො. යකාරො පදසන්ධිකරො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – තෙසං පාටිදෙසනීයානං අනන්තරා යෙ ච සෙඛියා පඤ්චසත්තති යෙ ච ධම්මා, චසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, **අධිකරණාචභයා** අධිකරණසමථනාමකා සත්ත යෙ ච ධම්මා භගවතා උද්දිට්ඨා, තෙසං සෙඛියඅධිකරණසමථධම්මානං යො අත්ථවිනිච්ඡයො විභඞ්ගෙ මයා වුත්තො, තාදිසමෙව තං අත්ථවිනිච්ඡයං භික්ඛුනීනං විභඞ්ගෙපි විදූ වදන්ති යස්මා, තස්මා තෙසං ධම්මානං සෙඛියඅධිකරණසමථධම්මානං යා අත්ථවණ්ණනා තත්ථ මහාවිභඞ්ගෙ විසුං මයා න වුත්තා. ඉමා අත්ථවණ්ණනා **ඉධාපි** භික්ඛුනීනං විභඞ්ගෙපි, පිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, මයා න වුත්තායෙවාති. නකාරො ද්වීසු කිරියාසු යොජෙතබ්බො.

> ‘‘සබ්බාසවපහං මග්ගං, පුඤ්ඤකම්මෙන විමිනා;
> උප්පාදෙත්වා සසන්තානෙ, සත්තා පස්සන්තු නිබ්බුති’’න්ති.

අයං ගාථා එතරහි පොත්ථකෙසු නත්ථි, ටීකාසු පන අත්ථි. තස්මා එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා – **ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මෙන ච** විභඞ්ගවණ්ණනාය කතෙන ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මෙන ච අඤ්ඤෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ච. චසද්දො හි අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො. **සත්තා** සබ්බෙ සත්තා **සබ්බාසවපහං** සබ්බෙසං ආසවානං විඝාතකං **මග්ගං** අරහත්තමග්ගං **සසන්තානෙ** අත්තනො නියකජ්ඣත්තෙ **උප්පාදෙත්වා** ජනෙත්වා **නිබ්බුතිං** ඛන්ධපරිනිබ්බානං ඤාණාලොචනෙන පස්සන්තූති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිභඞ්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

> ජාදිලඤ්ඡිතනාමෙන, නෙකානං වාචිතො මයා;
> භික්ඛුනීනං විභඞ්ගස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මහාවග්ගයොජනා

1. මහාඛන්ධකං

1. බොධිකථා

එවුභතොවිභඞ්ගස්ස , කත්වාන යොජනානයං;
මහාවග්ගඛන්ධකස්ස, කරිස්සං යොජනානයං.

උභින්නන්ති උභයෙසං. **පාතිමොක්ඛානන්ති** පාතිමොක්ඛවිභඞ්ගානං. පාතිමොක්ඛගහණෙන හෙත්ථ තෙසං විභඞ්ගොපි ගහිතො අභෙදෙන වා උත්තරපදලොපවසෙන වා. **ඛන්ධකන්ති** පඤ්ඤත්තිසමූහං. ඛන්ධසද්දො හෙත්ථ පඤ්ඤත්තිවාචකො. විනයපඤ්ඤත්තියො වුච්චන්ති ''ඛන්ධො''ති. තෙසං සමූහො **ඛන්ධකො.** අථවා **ඛන්ධොති** රාසි. ඛන්ධසද්දො හි රාසත්ථවාචකො. විනයපඤ්ඤත්තිරාසි වුච්චති ''ඛන්ධො''ති. කකාරො පකාසකවාචකො. ඛන්ධානං විනයපඤ්ඤත්තිරාසීනං කො පකාසකොති **ඛන්ධකො,** තං ඛන්ධකං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – උභින්නං පාතිමොක්ඛානං සඞ්ගීතිසමනන්තරං **ඛන්ධකොවිදා** ඛන්ධකෙසු කුසලා මහාථෙරා යං ඛන්ධකං සඞ්ගායිංසු, තස්ස ඛන්ධකස්ස දානි සංවණ්ණනාක්කමො යස්මා සම්පත්තො, තස්මා තස්ස ඛන්ධකස්ස අයං අනුත්තානත්ථවණ්ණනා හොතීති.

යෙ අත්ථාති සම්බන්ධො. හිසද්දො පදාලඞ්කාරො. **යෙසන්ති** පදානං. **තෙති** තෙ අත්ථෙ. **භවෙති** භවෙය්‍ය, භවිතුං සක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. **තෙසන්ති** අත්ථානං. **කින්ති** කිං පයොජනං. **තෙති** අත්ථෙ, ඤාතුන්ති සම්බන්ධො. අථවා **තෙති** අත්ථා, අවණ්ණිතාති සම්බන්ධො. **තෙසංයෙවාති** අත්ථානමෙව. අයං පනෙත්ථ යොජනා – පදභාජනීයෙ යෙසං පදානං යෙ අත්ථා භගවතා පකාසිතා, තෙසං පදානන්ති පාඨසෙසො, තෙ අත්ථෙ පුන වදෙය්‍යාම චෙ, කදා පරියොසානං සංවණ්ණනාය පරිනිට්ඨානං භවෙ, න භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. යෙ චෙව අත්ථා උත්තානා, තෙසං සංවණ්ණනාය කිං පයොජනං, න පයොජනන්ති අධිප්පායො. **අධිප්පායානුසන්ධීහි** ච අධිප්පායෙන ච අනුසන්ධිනා ච බ්‍යඤ්ජනෙන ච යෙ පන අත්ථා අනුත්තානා, තෙ අත්ථෙ, අත්ථා වා අවණ්ණිතා යස්මා ඤාතුං න සක්කා, තස්මා තෙසංයෙව අත්ථානං අයං සංවණ්ණනානයො හොතීති. ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

1. ''තෙන…පෙ.… වෙරඤ්ජාය''න්තිආදීසු (පාරා. 1) කරණවචනෙ විසෙසකාරණමත්ථි විය, **''තෙන…පෙ.… පයමාභිසම්බුද්ධො''**ති එත්ථ කිඤ්චාපි නත්ථීති යොජනා. අසදිසොපමායං. **කිඤ්චාපිසද්දො** ගරහත්ථජොතකො, **පන-**සද්දො සම්භාවනත්ථජොතකො. ''කරණවචනෙනෙවා''ති එත්ථ එවකාරෙන උපයොගවචනං වා භුම්මවචනං වා නිවාරෙති. **අභිලාපොති** අභිමුඛං අත්ථං ලපතීති අභිලාපො, සද්දො. **ආදිතොති** වෙරඤ්ජකණ්ඩතො. **එතන්ති** ''තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා උරුවෙලාය''න්තිආදිවචනං. ''අඤ්ඤෙසුපී''ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''ඉතො පරෙසූ''ති.

යදි විසෙසකාරණං නත්ථි, කිං පනෙතස්ස වචනෙ පයොජනන්ති චොදෙන්තො ආහ ''කිං පනෙතස්සා''තිආදි. **එතස්සාති** ''තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා උරුවෙලාය''න්තිආදිවචනස්ස. නිදානදස්සනං පයොජනං නාමාති යොජනා. තමෙවත්ථං විභාවෙතුමාහ **''යා හී''**තිආදි. යා පබ්බජ්ජා චෙව යා උපසම්පදා ච භගවතො අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. යානි ච අනුඤ්ඤාතානීති සම්බන්ධො. **තානීති** පබ්බජ්ජාදීනි. **අභිසම්බොධින්ති** අරහත්තමග්ගඤාණපදට්ඨානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානං අරහත්තමග්ගඤාණඤ්ච. **බොධිමහාමණ්ඩෙති** මහන්තානං මග්ගඤාණසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණානං පසන්නට්ඨානෙ බොධිරුක්ඛමූලෙති අත්ථො. **එවන්තිආදි** නිගමනං.

තත්ථාති යං ''තෙන සමයෙන උරුවෙලාය''න්තිආදිවචනං වුත්තං, තත්ථ. **උරුවෙලායන්ති** එත්ථ උරුසද්දො මහන්තපරියායොති ආහ ''මහාවෙලාය''න්ති. ''වාලිකරාසිම්හී''ති ඉමිනා වෙලාසද්දස්ස රාසත්ථං දස්සෙති, කාලසීමාදයො නිවත්තෙති. යදි පන ''උරු''ති වාලිකාය නාමං, ''වෙලා''ති මරියාදාය, එවඤ්හි සති නනු උරුයා වෙලාති අත්ථො දට්ඨබ්බොති ආහ ''වෙලාතික්කමනහෙතු ආභටා උරු උරුවෙලා''ති. ඉමිනා වෙලාය අතික්කමො **වෙලා** උත්තරපදලොපවසෙන, වෙලාය ආභටා උරු **උරුවෙලා** පදවිපරියායවසෙනාති දස්සෙති. **එත්ථාති** ''උරුවෙලාය''න්තිපදෙ. තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආහ ''අතීතෙ කිරා''තිආදි. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පබ්බජිත්වාති සම්බන්ධො. **තාපසපබ්බජ්ජන්ති** ඉසිපබ්බජ්ජං, න සමණපබ්බජ්ජං. **කතිකවත්තන්ති** කරණං කතං, කතෙන පවත්තං කතිකං, තමෙව වත්තං කතිකවත්තං. අකංසු කිරාති සම්බන්ධො. **යොති** යො කොචි. **අඤ්ඤොති** අත්තනා අපරො. සො ආකිරතූති සම්බන්ධො. **පත්තපුටෙනාති** පණ්ණෙන කතෙන පුටෙන. **තතොති** කතිකවත්තකරණතො. **තත්ථාති** තස්මිං පදෙසෙ. **තතොති** මහාවාලිකරාසිජනනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. නන්ති තං පදෙසං. **තන්ති** මහාවාලිකරාසිං.

''බොධිරුක්ඛමූලෙ''ති එත්ථ අස්සත්ථරුක්ඛස්ස උපචාරවසෙන බොධීති නාමලභනං දස්සෙන්තො ආහ ''බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ''න්තිආදි. ඉමිනා චත්තාරි සච්චානි බුජ්ඣතීති **බොධීති** වචනත්ථෙන චතූසු මග්ගෙසු

ඤාණං බොධි නාමාති දස්සෙති. **එත්ථාති** බොධිම්හි, බොධියං වා. සමීපත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. **රුක්ඛොපීති** පිසද්දෙන න මග්ගඤාණමෙවාති දස්සෙති. **මූලෙති** ආසන්නෙ. **පඨමාභිසම්බුද්ධොති** අනුනාසිකලොපවසෙන සන්ධීති ආහ ''පඨමං අභිසම්බුද්ධො''ති. ''හුත්වා''ති ඉමිනා ''පඨම''න්තිපදස්ස භාවනපුංසකං දස්සෙති. **සබ්බපඨමංයෙවාති** සබ්බෙසං ජනානං පඨමමෙව අභිසම්බුද්ධො හුත්වාති සම්බන්ධො. එකො එව පල්ලඞ්කො **එකපල්ලඞ්කොති** අවධාරණසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ''එකෙනෙව පල්ලඞ්කෙනා''ති. ''සකිං…පෙ…. ආභුජිතෙනා''ති ඉමිනා අවධාරණඵලං දස්සෙති. **පල්ලඞ්කොති** ච ඌරුබද්ධාසනං. **විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදීති** එත්ථ තදඞ්ගාදීසු (පටි. ම. අට්ඨ. 1.1.104) පඤ්චසු විමුත්තීසු පටිප්පස්සද්ධිසඞ්ඛාතා ඵලසමාපත්ති එවාධිප්පෙතාති ආහ ''ඵලසමාපත්තිසුඛ''න්ති. **ඵලසමාපත්තීති** අරහත්තඵලසමාපත්ති. සා හි විරුද්ධෙහි උපක්කිලෙසෙහි මුච්චිතට්ඨෙන **විමුත්තීති** වුච්චති, තාය සම්පයුත්තං සුඛං **විමුත්තිසුඛං,** චතුත්ථජ්ඣානිකං අරහත්තඵලසමාපත්තිසුඛං. අථවා තාය ජාතං සුඛං විමුත්තිසුඛං, සකලකිලෙසදුක්ඛූපසමසුඛං . ''පටිසංවෙදයමානො''තිඉමිනා ''පටිසංවෙදී''ති එත්ථ ණීපච්චයස්ස කත්තුත්ථං දස්සෙති. පුනප්පුනං සුට්ඨු වදති අනුභවතීති **පටිසංවෙදී.** පටිසංවෙදී හුත්වා නිසීදීති සම්බන්ධො.

පච්චයාකාරන්ති අවිජ්ජාදිපච්චයානං උප්පාදාකාරං. කස්මා පච්චයාකාරො පටිච්චසමුප්පාදො නාමාති ආහ ''පච්චයාකාරො හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ''අඤ්ඤමඤ්ඤ''න්තිඉමිනා ''පටිච්චා''තිපදස්ස කම්මං දස්සෙති, ''සහිතෙ''තිඉමිනා සංසද්දස්සත්ථං. ''ධම්මෙ''තිඉමිනා තස්ස සරූපං. **එත්ථාති** ඉමිස්සං විනයට්ඨකථායං. **තත්ථාති** ''අනුලොමපටිලොම''න්තිපදෙ, අනුලොමපටිලොමෙසු වා. ස්වෙව පච්චයාකාරො වුච්චතීති යොජනා. ''අත්තනා කත්තබ්බකිච්චකරණතො''තිඉමිනා අනුලොමසද්දස්ස සභාවත්ථං දස්සෙති. **ස්වෙවාති** පච්චයාකාරො එව. **තං කිච්චන්ති** අත්තනා කත්තබ්බං තං කිච්චං. **තස්ස අකරණතොති** අත්තනා කත්තබ්බකිච්චස්ස අකරණතො. ඉමිනා පටිලොමසද්දස්ස සභාවත්ථං දස්සෙති. **පුරිමනයෙනෙවාති** ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''තිආදිනා පුරිමනයෙනෙව. **වාති** අථවා. **පවත්තියාති** සංසාරපවත්තියා. **අනුලොමොති** අනුකූලො, අනුරූපො වා. **ඉතරොති** ''අවිජ්ජායත්වෙවා''තිආදිනා වුත්තො පච්චයාකාරො. **තස්සාති** පවත්තියා. **පටිලොමොති** පටිවිරුද්ධො, **එත්ථාති** ''අනුලොමපටිලොම''න්තිපදෙ. **අත්ථො දට්ඨබ්බොති** එත්ථ අත්ථො එවාති සම්භවතො තස්ස ඵලං වා ''සද්දන්තරත්ථාපොහනෙන සද්දො අත්ථං වදතී''ති වචනතො (උදා. අට්ඨ. 1; දී. නි. ටී. 1.1; ම. නි. ටී. 1.මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ඔඝතරයසුත්තවණ්ණනා; අ. නි. ටී. 1.1.රූපාදිවග්ගවණ්ණනා) සද්දන්තරත්ථාපොහනං වා දස්සෙන්තො ආහ ''ආදිතො පනා''තිආදි. **යාවසද්දො** අවධිවචනො. යාව අන්තං පාපෙත්වාති සම්බන්ධො. **ඉතොති** ඉමෙහි වුත්තෙහි ද්වීහි අත්ථෙහි. **''මනසාකාසී''**ති එත්ථ ඉකාරලොපවසෙන සන්ධීති ආහ ''මනසි අකාසී''ති. **තත්ථාති** ''මනසාකාසී''තිපදෙ. **යථාති** යෙනාකාරෙන. **ඉදන්ති** ඉමං ආකාරං. **තත්ථාති** ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''තිආදිපාඨෙ අවයවත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. සමාසමජ්ඣෙ තසද්දෙන පුබ්බපදස්සෙව ලිඞ්ගවචනානි ගහෙතබ්බානීති ආහ ''අවිජ්ජා ච සා පච්චයො චා''ති . වාක්‍යෙ පන තසද්දෙන පරපදස්සෙව ලිඞ්ගවචනානි ගහෙතබ්බානි. ''අවිජ්ජාපච්චයා''තිපදං ''සම්භවන්තී''තිපදෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ ''තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා සම්භවන්තී''ති. **සබ්බපදෙසූති** ''සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ''න්තිආදීසු සබ්බෙසු පදෙසු.

යථා පනාති යෙනාකාරෙන පන. **ඉදන්ති** ඉමං ආකාරං. **තත්ථාති** ''අවිජ්ජාය…පෙ…. නිරොධො''තිආදිවාක්‍යෙ. **අවිජ්ජායත්වෙවාති** එත්ථ ''භද්දියොත්වෙවා''තිආදීසු විය ''භද්දියො ඉති එවා''ති පදච්ඡෙදො කත්තබ්බො, න එවං ''අවිජ්ජාය ඉති එවා''ති, අථ ඛො ''අවිජ්ජාය තු එවා''ති කාතබ්බොති ආහ ''අවිජ්ජාය තු එවා''ති. ''ප අතිමොක්ඛං අතිපමොක්ඛ''න්තිආදීසු (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) විය උපසග්ගබ්‍යත්තයෙන වුත්තං, එවම්ධ නිපාතබ්‍යත්තයෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ එවසද්දෙන සත්තජීවාදයො නිවත්තෙති. තුසද්දො පක්ඛන්තරත්ථජොතකො. අනුලොමපක්ඛතො පටිලොමසඞ්ඛාතං පක්ඛන්තරං මනසාකාසීති අත්ථො. අසෙසවිරාගනිරොධසද්දො අයුත්තසමාසො, උත්තරපදෙන ච තතියාසමාසොති ආහ ''විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා''ති. තත්ථ අසෙසසද්දං විරාගසද්දෙන සම්බන්ධමකත්වා නිරොධසද්දෙන සම්බන්ධං කත්වා අත්ථස්ස ගහණං **අයුත්තසමාසො** නාම. ''මග්ගෙනා''තිඉමිනා විරාගසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. මග්ගො හි විරජ්ජනට්ඨෙන **විරාගොති** වුච්චති. **සඞ්ඛාරනිරොධොති** එත්ථ මග්ගෙන නිරොධත්තා අනුප්පාදනිරොධො හොතීති ආහ ''සඞ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොතී''ති. **අනුප්පාදනිරොධොති** ච අනුප්පාදෙන නිරොධො සමුච්ඡෙදවසෙන නිරුද්ධත්තා. **එවන්ති** යථා අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො, එවං තථාති අත්ථො. **තත්ථාති** ''එවමෙතස්සා''තිආදිවචනෙ. කෙවලසද්දො සකලපරියායොති ආහ ''සකලස්සා''ති, අනවසෙසස්සාති අත්ථො. අථවා සත්තජීවාදීහි අමිස්සිතත්තා අමිස්සත්ථොති ආහ ''සුද්ධස්ස වා''ති. ''සත්තවිරහිතස්සා''ති ඉමිනා සුද්ධභාවං දස්සෙති. **දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති** එත්ථ ඛන්ධසද්දො රාසත්ථවාචකොති ආහ ''දුක්ඛරාසිස්සා''ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එත්ථ එතසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ''ය්වායං''න්තිආදි. තත්ථ ''අවිජ්ජාදිවසෙන…පෙ. … නිරොධො හොතී''ති ය්වායං අත්ථො වුත්තොති යොජනා. සමුදයො ච හොතීති සම්බන්ධො. **විදිතවෙලායන්ති** පාකටවෙලායං පසිද්ධකාලෙති අත්ථො. **ඉමං උදානන්ති** එත්ථ ඉමසද්දො වුච්චමානාපෙක්ඛො. තස්මිං අත්ථෙ විදිතෙ සතීති යොජනා. **පජානනතායාති** පකාරෙන ජානනභාවස්ස. **සොමනස්සයුත්තඤාණසමුට්ඨානන්ති** සොමනස්සෙන එකුප්පාදාදිවසෙන යුත්තෙන ඤාණෙන සමුට්ඨානං, යුත්තං වා ඤාණසඞ්ඛාතං සමුට්ඨානං උදානන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **උදානන්ති** කෙනට්ඨෙන උදානං? උදානට්ඨෙන, මොදනට්ඨෙන, කීළනට්ඨෙන වාති අත්ථො. කිමිදං උදානං නාම? පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතො උදාහාරො. යථා (උදා. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා) හි යං තෙලාදිමිනිතබ්බවත්ථු මානං ගහෙතුං න සක්කොති විසන්දිත්වා ගච්ඡති, තං ''අවසෙකො''ති වුච්චති. යඤ්ච ජලං තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති,

අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං ''ඔඝො''ති වුච්චති. එවමෙවං යං පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතං විතක්කවිප්ඵාරං හදයං සන්ධාරෙතුං න සක්කොති, සො අධිකො හුත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා වචීද්වාරෙන නික්ඛමන්තො පටිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදාහාරවිසෙසො ''උදාන''න්ති වුච්චති. ''අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසී''ති ඉමිනා උදධාතුස්ස උදාහාරත්ථං දස්සෙති.

තස්සාති උදානස්ස අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යදා**ති එත්ථ දාපච්චයස්ස අත්ථවාක්‍යං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්මිං කාලෙ''ති. **හවෙ**ති ''බ්‍යත්ත''න්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. බ්‍යත්තං පාකටන්ති හි අත්ථො. **පාතුභවන්තී**ති එත්ථ පාතුනිපාතස්ස අත්ථස්ස ''හවෙ''ති නිපාතෙන වුත්තත්තා භූධාතුස්සෙව අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''උප්පජ්ජන්තී''ති. **අනුලොම පටිලොම පච්චයාකාර පටිවෙධසාධකා**ති අනුලොමතො ච පටිලොමතො ච පච්චයාකාරස්ස පටිවිජ්ඣනස්ස සාධකා. **බොධිපක්ඛියධම්මා**ති බොධියා මග්ගඤාණස්ස පක්ඛෙ භවා සත්තතිංස ධම්මා. අථවා පාතුනිපාතෙන සහ ''භවන්තී''තිපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පකාසන්තී''ති. ඉමස්මිං නයෙ හවෙසද්දො එකංසත්ථවාචකො. **හවෙ** එකංසෙනාති හි අත්ථො. **අභිසමයවසෙනා**ති මග්ගඤාණවසෙන . මග්ගඤාණඤ්හි යස්මා අභිමුඛං චත්තාරි සච්චානි සමෙච්ච අයති ජානාති, තස්මා **අභිසමයො**ති වුච්චති.

''කිලෙසසන්තාපනට්ඨෙනා''ති ඉමිනා ආතුසො කිලෙසෙ තාපෙතීති **ආතාපො**ති වචනත්ථං දස්සෙති. න වීරියසාමඤ්ඤං හොති, අථ ඛො සම්මප්පධානවීරියමෙවාති ආහ ''සම්මප්පධානවීරියවතො''ති. ඉමිනා **ආතාපී**ති එත්ථ ඊපච්චයස්ස වන්තුඅත්ථං දස්සෙති. **ආරම්මණූපනිජ්ඣානලක්ඛණෙන වා**ති කසිණාදිආරම්මණං උපගන්ත්වා නිජ්ඣානසභාවෙන අට්ඨසමාපත්තිසඞ්ඛාතෙන ඣානෙන ච. **ලක්ඛණූපනිජ්ඣානලක්ඛණෙන වා**ති අනිච්චාදිලක්ඛණං උපගන්ත්වා නිජ්ඣානසභාවෙන විපස්සනාමග්ගඵලසඞ්ඛාතෙන ඣානෙන ච. ''බාහිතපාපස්සා''ති ඉමිනා බාහිතො අණො පාපො අනෙනාති **බ්‍රාහ්මණො**ති වචනත්ථං දස්සෙති. අණසද්දො හි පාපපරියායො. ''ඛීණාසවස්සා''ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. **අථස්සා**ති අථ අස්ස, තස්මිං කාලෙ බ්‍රාහ්මණස්සාති අත්ථො. යා එතා කඞ්ඛා වුත්තාති සම්බන්ධො. ''කො නු ඛො…පෙ…. අවොචා''තිආදිනා (සං. නි. 2.12) නයෙන ච තථා ''කතමං නු ඛො…පෙ…. අවොචා''තිආදිනා (සං. නි. 2.35) නයෙන ච පච්චයාකාරෙ වුත්තාති යොජනා. **නො කල්ලො පඤ්හො**ති අයුත්තො පඤ්හො, දුප්පඤ්හො එසොති අත්ථො. **තථා**ති එවං, තතො අඤ්ඤථා වා. යා ච සොළස කඞ්ඛා (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) ආගතාති සම්බන්ධො. අපටිවිද්ධත්තා කඞ්ඛාති යොජනා. **සොළස කඞ්ඛා**ති අතීතවිසයා පඤ්ච, අනාගතවිසයා පඤ්ච, පච්චුප්පන්නවිසයා ඡාති සොළසවිධා කඞ්ඛා. **වපයන්තී**ති වි අපයන්ති, ඉකාරලොපෙනායං සන්ධි. විතූපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකො, අපයන්ති – සද්දො අපගමනත්ථොති ආහ ''අපගච්ඡන්තී''ති. ''නිරුජ්ඣන්තී''තිඉමිනා අපගමනත්ථමෙව පරියායන්තරෙන දීපෙති. ''කස්මා''ති ඉමිනා ''යතො පජානාති සහෙතුධම්ම''න්ති වාක්‍යස්ස පුබ්බවාක්‍යකාරණභාවං දස්සෙති. **සහෙතුධම්ම**න්ති එත්ථ සහ අවිජ්ජාදිහෙතුනාති සහෙතු, සඞ්ඛාරාදිකො පච්චයුප්පන්නධම්මො. සහෙතු ච සො ධම්මො චාති සහෙතුධම්මොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අවිජ්ජාදිකෙනා''තිආදි . ''පටිවිජ්ඣතී''ති ඉමිනා පජානා තීති එත්ථ ඤාධාතුයා අවබොධනත්ථං දස්සෙති, මාරණතොසනාදිකෙ අත්ථෙ නිවත්තෙති. **ඉතී**ති තස්මා, වපයන්තීති යොජනා.

2. **පච්චයක්ඛයස්සා**ති පච්චයානං ඛයට්ඨානස්ස අසඞ්ඛතස්සාති යොජනා. **තත්‍රා**ති දුතියඋදානෙ. ඛීයන්ති පච්චයා එත්ථාති **ඛයං,** නිබ්බානන්ති ආහ ''පච්චයානං ඛයසඞ්ඛාතං නිබ්බාන''න්ති. ''අඤ්ඤාසී''ති ඉමිනා **අවෙදී**ති එත්ථ විදධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති, අනුභවනලාභාදිකෙ නිවත්තෙති. තස්මා වපයන්තීති සම්බන්ධො. **වුත්තප්පකාරා**ති පඨමඋදානෙ වුත්තසදිසා. **ධම්මා**ති බොධිපක්ඛියධම්මා, චතුඅරියසච්චධම්මා වා.

3. ඉමං උදානං උදානෙසීති සම්බන්ධො. යෙන මග්ගෙන විදිතොති යොජනා. **තත්‍රා**ති තතියඋදානෙ. සො බ්‍රාහ්මණො තිට්ඨතීති සම්බන්ධො. තෙහි උප්පන්නෙහි බොධිපක්ඛියධම්මෙහි වා යස්ස අරියමග්ගස්ස චතුසච්චධම්මා පාතුභූතා, තෙන අරියමග්ගෙන වා විධූපයන්ති යොජනා. **වුත්තප්පකාර**න්ති සුත්තනිපාතෙ වුත්තප්පකාරං. **මාරසෙන**න්ති කාමාදිකං දසවිධං මාරසෙනං. ''විධමෙන්තො''තිඉමිනා **විධූපය**න්ති එත්ථ ධූපධාතුයා විධමනත්ථං දස්සෙති, ලිම්පනත්ථාදයො නිවත්තෙති. ''විද්ධං සෙන්තො''තිඉමිනා **විධමෙන්තො**ති එත්ථ ධමුධාතුයා ධංසනත්ථං දස්සෙති, සද්දත්ථාදයො නිවත්තෙති. **''සූරියොව** ඔභාසය''න්තිපදස්ස ''සූරියො ඉවා''ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යථා''තිආදි. **සූරියො**ති ආදිච්චො. සො හි යස්මා පඨමකප්පිකානං සූරං ජනෙති, තස්මා සූරියොති වුච්චති. **අබ්භුග්ගතො**ති අභිමුඛං උද්ධං ආකාසං ගතො, අබ්භං වා ආකාසං උග්ගතො. **අබ්භ**සද්දො හි ආකාසපරියායො. ආකාසො හි යස්මා ආභුසො භාති දිප්පති, තස්මා **''අබ්භ''**න්ති වුච්චති. අයං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං – යථා සූරියො ඔභාසයන්තො තිට්ඨති, එවං බ්‍රාහ්මණො සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තො. යථා සූරියො අන්ධකාරං විධමෙන්තො තිට්ඨති, එවං බ්‍රාහ්මණො මාරසෙනම්පි විධූපයන්තොති.

එත්ථාති එතෙසු තීසු උදානෙසු. පඨමං උදානං උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො. ඉමිස්සා ඛන්ධකපාළියා උදානපාළිං සංසන්දන්තො ආහ ''උදානෙ පනා''තිආදි . උදානෙ පන වුත්තනන්ති සම්බන්ධො. **තන්**ති උදානෙ වුත්තවචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **අච්චයෙනා**ති අතික්කමෙන, තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආහ ''තදා හී''තිආදි. **තදා**ති ''ස්වෙ ආසනා වුට්ඨහිස්සාමී''ති රත්තිං උප්පාදිතමනසිකාරකාලෙ. භගවා මනසාකාසීති සම්බන්ධො. පුරිමා ද්වෙ උදානගාථා ආනුභාවදීපිකා හොන්තීති යොජනා. **තස්සා**ති පච්චයාකාරපජානනපච්චයක්ඛයාධිගමස්ස. **එකෙකමෙවා**ති

අනුලොමපටිලොමෙසු එකෙකමෙව. **පඨමයාමඤ්චාති** අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, නිරන්තරං පඨමයාමකාලන්ති අත්ථො. **ඉධ පනාති** ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ පන. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''භගවා හී''තිආදි. තත්ථ භගවා උදානෙසීති සම්බන්ධො. **විසාඛපුණ්ණමායාති** විසාඛාය යුත්තාය පුණ්ණමාය. ''අරුණො උග්ගමිස්සතී''ති වත්තබ්බසමයෙති සම්බන්ධො. **සබ්බඤ්ඤුතන්ති** සබ්බඤ්ඤුභාවං, අනාවරණඤාණන්ති අත්ථො. **තතොති** අරුණුග්ගමනතො. **තං දිවසන්ති** භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්මිං දිවසෙති හි අත්ථො. අච්චන්තසංයොගෙ වා, තං දිවසං කාලන්ති හි අත්ථො. **එවං මනසි කත්වාති** යථා තං දිවසං අනුලොමපටිලොමං මනසාකාසි, එවං මනසි කත්වාති අත්ථො. **ඉතීති** එවං. ''බොධිරුක්ඛමූලෙ…පෙ.… නිසීදී''ති එවං වුත්තං තං සත්තාහන්ති යොජනා. **තත්ථෙවාති** බොධිරුක්ඛමූලෙයෙව.

2. අජපාලකථා

4. **න භගවාති** එත්ථ නකාරො ''උපසඞ්කමී''ති පදෙන යොජෙතබ්බො, න උපසඞ්කමීති හි අත්ථො. **තම්හා සමාධිම්හාති** තතො අරහත්තඵලසමාපත්තිසමාධිතො. අනන්තරමෙව අනුපසඞ්කමනං උපමාය ආවිකරොන්තො ආහ ''යථා පනා''තිආදි. ඉච්චෙවං වුත්තං න හොතීති යොජනා. **ඉදන්ති** ඉදං අත්ථජාතං. **එත්ථාති** ''භුත්වා සයතී''ති වාක්‍යෙ. **එවන්ති** උපමෙය්‍යජොතකො. **ඉධාපීති** ඉමිස්සං ''අථ ඛො භගවා''තිආදිපාළියම්පි. **ඉදන්ති** අයමත්ථො දීපිතො හොතීති යොජනා. **එත්ථාති** ''අථ ඛො භගවා''තිආදිපාඨෙ.

අපරානිපීති පල්ලඞ්කසත්තාහතො අඤ්ඤානිපි. **තත්‍රාති** ''අපරානිපී''තිආදිවචනෙ. භගවති නිසින්නෙ සතීති යොජනා. **කිරසද්දො** විත්ථාරජොතකො . **කිං නු ඛොති** පරිවිතක්කනත්ථෙ නිපාතො. **එකච්චානන්ති** අප්පෙසක්ඛානං එකච්චානං. **තාසන්ති** දෙවතානං. **බලාධිගමට්ඨානන්ති** බලෙන තෙජසා අධිගමට්ඨානං. **අනිමිසෙහීති** උම්මිසෙහි. **සත්තාහන්ති** කම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං, අච්චන්තසංයොගෙ වා. එවඤ්හි සති ''කාල''න්ති කම්මං වෙදිතබ්බං. **තං ඨානන්ති** අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකියමානට්ඨානං. **අථාති** අනිමිසසත්තාහස්ස අනන්තරෙ. **රතනචඞ්කමෙති** රතනමයෙ චඞ්කමෙ. **තං ඨානන්ති** චඞ්කමට්ඨානං. **තතොති** චඞ්කමසත්තාහතො. **රතනඝරන්ති** රතනමයං ගෙහං. **තත්ථාති** රතනඝරෙ අභිධම්මපිටකං විචිනන්තොති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** රතනඝරෙ, අභිධම්මපිටකෙ වා, නිද්ධාරණෙ චෙතං භුම්මවචනං. **තං ඨානන්ති** අභිධම්මපිටකවිචිනනට්ඨානං.

එවන්තිආදි පුබ්බවචනස්ස නිගමවසෙන පච්ඡිමවචනස්ස අනුසන්ධිනිදස්සනං. **තෙනාති** අජපාලානං නිසීදනකාරණෙන. **අස්සාති** නිග්‍රොධස්ස. ''අජපාලනිග්‍රොධොත්වෙව නාම''න්ති ඉමිනා උපචාරවසෙන නාමලභනං දස්සෙති. අජපා බ්‍රාහ්මණා ලන්ති නිවාසං ගණ්හන්ති එත්ථාති **අජපාලො,** උණ්හකාලෙ වා අන්තොපවිට්ඨෙ අජෙ අත්තනො ඡායාය පාලෙතීති **අජපාලො,** අජපාලො ච සො නිග්‍රොධො චෙති **අජපාලනිග්‍රොධොති** වචනත්ථානිපි පකරණන්තරෙසු (උදා. අට්ඨ. 4) දස්සිතානි. **තත්‍රාපීති** අජපාලනිග්‍රොධෙපි. **බොධිතොති** බොධිරුක්ඛතො. **එත්ථාති** අජපාලනිග්‍රොධෙ. භගවති නිසින්නෙති යොජනා. **තත්ථාති** ''අථ ඛො අඤ්ඤතරො''තිආදිවචනෙ. **සොති** බ්‍රාහ්මණො. **දිට්ඨමඞ්ගලිකො නාමාති** දිට්ඨසුතමුතසඞ්ඛාතෙසු තීසු මඞ්ගලිකෙසු දිට්ඨමඞ්ගලිකො නාම කිරාති අත්ථො. ''මානවසෙන…පෙ.… වුච්චතී''ති ඉමිනා ''හුංහු''න්ති කරොතීති **හුංහුඞ්කො,** හුංහුඞ්කො ජාති සභාවො ඉමස්සාති **හුංහුඞ්කජාතිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති.

තෙනාති බ්‍රාහ්මණෙන. **සිඛාප්පත්තන්ති** අග්ගප්පත්තං. **තස්සාති** උදානස්ස. **යොති** පුග්ගලො, පටිජානාතීති සම්බන්ධො. ''න දිට්ඨමඞ්ගලිකතාය''ති ඉමිනා අවධාරණඵලං දස්සෙති. ''බාහිතපාපධම්මත්තා''ති ඉමිනා බාහිතො පාපො ධම්මො අනෙනාති **බාහිතපාපධම්මොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''හුංහුඞ්කාරපහානෙනා''ති ඉමිනා නත්ථි හුංහුඞ්කාරො ඉමස්සාති **නිහුංහුඞ්කොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **රාගාදිකසාවාභාවෙනාති** ඉමිනා නත්ථි රාගාදිකසාවො ඉමස්සාති **නික්කසාවොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''භාවනානුයොගයුත්තචිත්තතාය''ති ඉමිනා යතං අනුයුත්තං අත්තං චිත්තං ඉමස්සාති **යතත්තොති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ හි යතසද්දො වීරියවාචකො, යතධාතුයා නිප්ඵන්නො, අත්තසද්දො චිත්තපරියායො. යතසද්දස්ස යමුධාතුයා ච නිප්ඵන්නභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''සීලසංවරෙන වා''තිආදි. ''සඤ්ඤතචිත්තතාය''ති ඉමිනා යමති සංයමතීති **යතං,** යතං අත්තං චිත්තං ඉමස්සාති **යතත්තොති** වචනත්ථං දස්සෙති. සච්චානි විදන්ති ජානන්තීති **වෙදානීති** වචනත්ථෙන මග්ගඤාණානි වෙදානි නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''චතුමග්ගඤාණසඞ්ඛාතෙහි වෙදෙහී''ති. ''චතුමග්ගඤාණසඞ්ඛාතාන''න්ති විභත්තිපරිණාමං කත්වා ''වෙදාන''න්තිපදෙන යොජෙතබ්බො. **අන්තන්ති** නිබ්බානං. තඤ්හි යස්මා සඞ්ඛාරානං අවසානෙ ජාතං, තස්මා අන්තන්ති වුච්චති. පුන **අන්තන්ති** අරහත්තඵලං. තඤ්හි යස්මා මග්ගස්ස පරියොසානෙ පවත්තං, තස්මා අන්තන්ති වුච්චති. ''මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස වුසිතත්තා''ති ඉමිනා වුසිතං මග්ගසඞ්ඛාතං බ්‍රහ්මචරියං අනෙනාති **වුසිතබ්‍රහ්මචරියොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **ධම්මෙන බ්‍රහ්මවාදං වදෙය්‍යාති** වුත්තවචනස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''බ්‍රාහ්මණො අහන්ති එතං වාදං ධම්මෙන වදෙය්‍යා''ති. **ධම්මෙනාති** භූතෙන සභාවෙන. **ලොකෙති** එත්ථ සත්තලොකොවාධිප්පෙතොති ආහ ''සකලෙ ලොකසන්නිවාසෙ''ති.

3. මුචලින්දකථා

5. **අකාලමෙඝොති** එත්ථ වප්පාදිකාලස්ස අභාවා න අකාලො හොති, අථ ඛො වස්සකාලෙ අසම්පත්තත්තා අකාලොති ආහ ‘‘අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ’’ති. ‘‘උප්පන්නමෙඝො’’ති ඉමිනා අකාලෙ උප්පන්නො මෙඝො **අකාලමෙඝොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ජෙට්ඨමූලමාසෙ. **තස්මින්ති** මෙඝෙ. **සීතවාතදුද්දිනීති** එත්ථ සීතෙන වාතෙන දූසිතං දිනං ඉමිස්සා වට්ටලිකායාති සීතවාතදුද්දිනීති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සා ච පනා’’තිආදි. සා ච පන සත්තාහවට්ටලිකා සීතවාතදුද්දිනී නාම අහොසීති සම්බන්ධො. ‘‘සමීපෙ පොක්ඛරණියා නිබ්බත්තො’’ති ඉමිනා මුචලින්දස්ස සමීපෙ නිබ්බත්තො **මුචලින්දොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **මුචලින්දොති** ච නිචුලො. සො නීපොති ච පියකොති ච වුච්චති. නාගස්ස භොගො එකොපි සත්තාභුජත්තා ‘‘භොගෙහී’’ති බහුවචනවසෙන වුත්තං. **තස්මින්ති** නාගරාජෙ ඨිතෙ සතීති යොජනා. **තස්සාති** නාගරාජස්ස. **තස්මාති** යස්මා භණ්ඩාගාරගබ්භපමාණං අහොසි, තස්මා. ඨානස්ස කාරණං පරිදීපෙති අනෙනාති **ඨානකාරණපරිදීපනං** ‘‘මා භගවන්තං සීත’’න්තිආදිවචනං. **සොති** නාගරාජා. **භීති** සච්චං. පාළියං ‘‘බාධයිත්ථා’’ති කිරියාපදං අජ්ඣාහරිතබ්බන්ති ආහ ‘‘මා සීතං භගවන්තං බාධයිත්ථා’’ති. **තත්ථාති** ‘‘මා භගවන්තං සීත’’න්තිආදිවචනෙ. සත්තාහවට්ටලිකාය සතීති සම්බන්ධො. **තම්පීති** උණ්හම්පි. **නන්ති** භගවන්තං. **තස්සාති** නාගරාජස්ස. **උබ්බිද්ධන්ති** උද්ධං ඡිද්දං. විද්ධඡිද්දසද්දා හි පරියායා. ආකාසං මෙඝපටලපටිච්ඡන්නං ආසන්නං විය හොති, මෙඝපටලවිගමෙ දූරං විය උපට්ඨාති, තස්මා වුත්තං ‘‘මෙඝවිගමෙන දූරීභූත’’න්ති. **විගතවලාහකන්ති** එත්ථ විගතසද්දො අපගතත්ථවාචකො, වලාහකසද්දො මෙඝපරියායොති ආහ ‘‘අපගතමෙඝ’’න්ති. ඉන්දනීලමණි විය දිබ්බතීති **දෙවොති** වචනත්ථෙන ආකාසො දෙවො නාමාති ආහ ‘‘දෙවන්ති ආකාස’’න්ති. **අත්තනො රූපන්ති** අත්තනො නාගසණ්ඨානං. ඉමිනා **සකවණ්ණන්ති** එත්ථ සකසද්දො අත්තවාචකො, වණ්ණසද්දො සණ්ඨානවෙවචනොති දස්සෙති.

සුඛො විවෙකොති එත්ථ තදඞ්ග වික්ඛම්භන සමුච්ඡෙද පටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිවෙකසඞ්ඛාතෙසු පඤ්චසු විවෙකෙසු නිබ්බානසඞ්ඛාතො නිස්සරණවිවෙකො ච කායචිත්තඋපධිවිවෙකසඞ්ඛාතෙසු තීසු විවෙකෙසු නිබ්බානසඞ්ඛාතො උපධිවිවෙකො ච ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘නිබ්බානසඞ්ඛාතො උපධිවිවෙකො’’ති. ‘‘චතුමග්ගඤාණසන්තොසෙනා’’ති ඉමිනා **තුට්ඨස්සාති** එත්ථ පිණ්ඩපාතසන්තොසාදිකෙ නිවත්තෙති. **සුතධම්මස්සාති** එත්ථ සුතසද්දො විස්සුතපරියායොති ආහ ‘‘පකාසිතධම්මස්සා’’ති, පාකටසච්චධම්මස්සාති අත්ථො. **පස්සතොති** එත්ථ මංසචක්ඛුස්ස කරණභාවෙන ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ‘‘ඤාණචක්ඛුනා’’ති. ‘‘අකුප්පනභාවො’’ති ඉමිනා **අබ්‍යාපජ්ජන්ති** එත්ථ බ්‍යාපාදසද්දස්ස දොසවාචකභාවො ච ණ්‍යපච්චයස්ස භාවත්ථො ච දස්සිතො. **එතෙනාති** ‘‘අබ්‍යාපජ්ජ’’න්තිපදෙන. **මෙත්තාපුබ්බභාගොති** අබ්‍යාපජ්ජස්ස පුබ්බභාගෙ මෙත්තාය උප්පන්නභාවො. **පාණභූතෙසු සංයමොති** එත්ථ පාණභූතසද්දා වෙවචනභාවෙන සත්තෙසු එව වත්තන්තීති ආහ ‘‘සත්තෙසු චා’’ති. **කරුණාපුබ්බභාගොති** සංයමස්ස පුබ්බභාගෙ කරුණාය උප්පන්නභාවො. **යාති** යා විරාගතා. අනාගාමිමග්ගස්ස කාමරාගස්ස අනවසෙසපහානත්තා වුත්තං ‘‘එතෙන අනාගාමිමග්ගො කථිතො’’ති. යාථාවමානස්ස අරහත්තමග්ගෙන නිරුද්ධත්තා වුත්තං ‘‘අස්මි…පෙ…. කථිත’’න්ති. **ඉතොති** අරහත්තතො.

4. රාජායතනකථා

6. **පාචීනකොණෙති** පුරත්ථිමඅස්සෙ, පුබ්බදක්ඛිණදිසාභාගෙති අත්ථො. **රාජායතනරුක්ඛන්ති** ඛීරිකාරුක්ඛං. **තෙන ඛො පන සමයෙනාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං පුච්ඡිත්වා දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කතරෙන සමයෙනා’’ති. නිසින්නස්ස භගවතොති යොජනා. දෙවරාජසද්දස්ස අඤ්ඤෙ පජාපතිආදයො දෙවරාජානො නිවත්තෙතුං ‘‘සක්කො’’ති වුත්තං. **තන්ති** හරීතකං. පරිභුත්තමත්තස්සෙව භගවතොති සම්බන්ධො. නිසින්නෙ භගවති.

‘‘තෙන ඛො පන සමයෙනා’’ති ඉමිනා යෙන සමයෙන භගවා රාජායතනමූලෙ නිසීදි, තෙන ඛො පන සමයෙනාති අත්ථං දස්සෙති. **උක්කලජනපදතොති** උක්කලනාමකා ජනපදම්හා. යස්මිං දෙසෙ භගවා විහරති, තං දෙසන්ති යොජනා. **එත්ථාති** ‘‘තං දෙසං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා’’තිපදෙ. **තෙසන්ති** වාණිජානං. ඤාතිසාලොහිතසද්දානං අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනත්තා ‘‘ඤාතී’’ති වුත්තෙ සාලොහිතසද්දස්ස අත්ථො සිද්ධොති දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘ඤාතිභූතපුබ්බා දෙවතා’’ති. **සාති** දෙවතා. **තෙසන්ති** වාණිජානං. **තතොති** අපවත්තනකාරණා. **තෙති** වාණිජා . **ඉදන්ති** අපවත්තනං. **බලින්ති** උපහාරං. **තෙසන්ති** වාණිජානං. ‘‘සබ්බිමධුඵාණිතාදීහි යොජෙත්වා’’ති පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, තස්මා මජ්ඣෙ වුත්තං. **පතිමානෙථාති** එත්ථ මාන පූජායං පෙමනෙති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 නකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා පූජනපෙමනං නාම අත්ථතො උපට්ඨහනන්ති ආහ ‘‘උපට්ඨහථා’’ති. **තං වොති** එත්ථ තංසද්දො පතිමානනවිසයො, වොසද්දො තීසු වොසද්දෙසු තුම්හසද්දස්ස කාරියො වොසද්දො, සො ච චතුත්ථ්‍යත්ථොති ආහ ‘‘තං පතිමානං තුම්හාක’’න්ති. **වොකාරො** හි තිවිධො තුම්හසද්දස්ස කාරියො, යොවචනස්ස කාරියො, පදපූරණොති. තත්ථ තුම්හසද්දස්ස කාරියො පඤ්චවිධො පච්චත්තඋපයොගකරණසම්පදානසාමිවචනවසෙනාති. තත්ථ තුම්හසද්දකාරියො සම්පදානවචනො ඉධාධිප්පෙතො. තෙනාහ ‘‘තුම්හාක’’න්ති. ‘‘ය’’න්තිසද්දස්ස විසයො පටිග්ගහණත්ථොති ආහ ‘‘යං පටිග්ගහණ’’න්ති. **අස්සාති** භවෙය්‍ය. යො පත්තො අහොසීති යොජනා. **අස්සාති** භගවතො. **සොති** පත්තො. සුජාතාය ආගච්ඡන්තියා එවාති සම්බන්ධො. අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං. **තෙනාති** අන්තරධායනහෙතුනා. **අස්සාති** භගවතො. **හත්ථෙසූති** කරණත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. හත්ථෙහීති හි අත්ථො. **කිම්හීති** කෙන.

ඉතොති ආසළ්හීමාසජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො. **එත්තකං කාලන්ති** එතං පමාණං එකූනපඤ්ඤාසදිවසකාලං. **ජිඝච්ඡාති** සසිතුමිච්ඡා. **පිපාසාති** පාතුමිච්ඡා. **අස්සාති** භගවතො. චෙතසා-චෙතොසද්දානං සම්බන්ධාපෙක්ඛත්තා තෙසං සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං ''අත්තනො''ති ච ''භගවතො''ති ච. ඉමෙහි සම්බන්ධිසද්දානමසදිසත්තා සම්බන්ධොපි අසදිසොති දස්සෙති. **අත්තනොති** චතුන්නං මහාරාජානං. සමාසොයෙව අවයවීපධානො හොති, වාක්‍යං පන අවයවපධානොයෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ''චතූහි දිසාහී''ති. පාළියං ''ආගන්ත්වා''ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. ''සිලාමයෙ''ති ඉමිනා සිලාමයමෙව **සෙලාමයන්ති** අත්ථං දස්සෙති. **ඉදන්ති** ''සෙලාමයෙ පත්තෙ''ති වචනං. **යෙති** මුග්ගවණ්ණසිලාමයෙ පත්තෙ. **තතොති** ඉන්දනීලමණිමයපත්තඋපනාමනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** චතුන්නං මහාරාජානං. චත්තාරොපි අධිට්ඨහීති සම්බන්ධො . **යථාති** යෙනාකාරෙන, අධිට්ඨියමානෙති යොජනා. **එකසදිසොති** එකංසෙන සදිසො. අධිට්ඨිතෙ පත්තෙති සම්බන්ධො. **පත්තෙති** ච කරණත්ථෙ භුම්මවචනං. පත්තෙන පටිග්ගහෙසීති හි අත්ථො. **පච්චග්ඝෙති** එත්ථ එකාරො ස්මිංවචනස්ස කාරියොති ආහ ''පච්චග්ඝස්මි''න්ති. පටි අග්ඝන්ති පදවිභාගං කත්වා පටිසද්දො පාටෙක්කත්ථො, ''අග්ඝ''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි මහග්ඝත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ''පාටෙක්කං මහග්ඝස්මි''න්ති. ඉමිනා චත්තාරො එකතො හුත්වා න මහග්ඝා හොන්ති, පාටෙක්කං පන මහග්ඝා හොන්තීති දස්සෙති. අථ වා සඋපසග්ගො **පච්චග්ඝසද්දො** අභිනවපරියායොති ආහ ''අභිනවෙ''ති. **අභිනවොති** ච අචිරතනවත්ථුස්ස නාමං. අචිරතනවත්ථු අචිරතනත්තා අබ්භුණ්හං විය හොති, තස්මා වුත්තං **''අබ්භුණ්හෙ''**ති. ''තඞ්ඛණෙ නිබ්බත්තස්මි''න්ති ඉමිනා තමෙවත්ථං විභාවෙති. **ද්වෙවාචිකාති**පදස්ස සමාසවසෙන ච තද්ධිතවසෙන ච නිප්ඵන්නභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ද්වෙ වාචා''තිආදි. **පත්තාති** එත්ථ එකො ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. ඉති තස්මා ද්වෙවාචිකාඉති අත්ථොති යොජනා. **තෙති** වාණිජා. **අථාති** තස්මිං කාලෙ. **තෙති** කෙසෙ. **තෙසන්ති** වාණිජානං. **පරිහරථාති** අත්තනො අභිවාදනපච්චුට්ඨානට්ඨානන්ති පටිග්ගහෙත්වා, පරිච්ඡින්දිත්වා වා හරථාති අත්ථො. **තෙති** වාණිජා. **අමතෙනෙවාති** අමතෙන ඉව, අභිසිත්තා ඉවාති යොජනා.

5. බ්‍රහ්මයාචනකථා

7. භගවා උපසඞ්කමීති සම්බන්ධො. **තස්මින්ති** අජපාලනිග්‍රොධෙ. **ආචිණ්ණසමාචිණ්ණොති** ආචරිතො සම්මාචරිතො, න එකස්ස බුද්ධස්ස ආචිණ්ණො, අථ ඛො සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණො, අතිආචිණ්ණො නිච්චාචිණ්ණොති අත්ථො. සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''ජානන්ති හී''තිආදි. **ධම්මදෙසනන්ති** භගවතො ධම්මදෙසනං, ධම්මදෙසනත්ථාය වා භගවන්තං, භගවන්තං වා ධම්මදෙසනං. **තතොති** යාචනකාරණා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ලොකසන්නිවාසො බ්‍රහ්මගරුකො යස්මා, ඉති තස්මා උප්පාදෙස්සන්තීති යොජනා. **ඉතීති**ආදි නිගමනං.

තත්ථාති පරිවිතක්කනාකාරපාඨෙ. ''පඤ්චකාමගුණෙසු අල්ලීය''න්තීති ඉමිනා අල්ලීයන්ති අභිරමිතබ්බට්ඨෙන ලග්ගන්ති එත්ථාති **ආලයා** පඤ්ච කාමගුණාති වචනත්ථං දස්සෙති. **අල්ලීයන්තීති** ලග්ගන්ති. ''පඤ්ච කාමගුණෙ අල්ලීයන්ති''තිපි පාඨො, එවං සති අල්ලීයන්ති අභිරමිතබ්බට්ඨෙන සෙවියන්තීති **ආලයා** පඤ්ච කාමගුණාති වචනත්ථො කාතබ්බො. **අල්ලීයන්තීති** සෙවන්ති. **තෙති** පඤ්ච කාමගුණා. **''යදිදං''**න්තිපදස්ස යං ඉදන්ති පදවිභාගං කත්වා ''ය''න්ති ච ''ඉදං''න්ති ච සබ්බනාමපදන්ති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ''යදිදන්ති නිපාතො''ති. ඉමිනා තීසු ලිඞ්ගෙසු ද්වීසු ච වචනෙසු විනාසං, විකාරං වා විසදිසං වා නඅයනත්තා නගමනත්තා අබ්‍යයං නාමාති දස්සෙති, අත්ථො පන සබ්බනාමත්ථොයෙවාති දට්ඨබ්බං. **තස්සාති** ''යදිදං''න්තිනිපාතස්ස, අත්ථොති සම්බන්ධො. **ඨානන්ති** ''ඨානං''ඉතිපදං. **පටිච්චසමුප්පාදන්ති** ''පටිච්චසමුප්පාදො''ඉතිපදං. අත්ථොපි යුත්තොයෙවාති දට්ඨබ්බං. **ඉමෙසන්ති** සඞ්ඛාරාදීනං පච්චයුප්පන්නානං. **පච්චයාති** අවිජ්ජාදිකාරණා. ''ඉදප්පච්චයා එව''ති ඉමිනා **ඉදප්පච්චයතාති** එත්ථ තාපච්චයස්ස ස්වත්ථං දීපෙති ''දෙවතා''තිආදීසු (බු. පා. අට්ඨ. එවමිච්චාදිපාඨවණ්ණනා) විය.

සො මමස්ස කිලමථොති එත්ථ තංසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''යා අජානන්තානං දෙසනා නාමා''ති, ඉමිනා ''දෙසෙය්‍යං, න ආජානෙය්‍යු''න්ති ද්වින්නමෙව කිරියාපදානං තසද්දස්ස විසයභාවං දස්සෙති, න එකස්ස කිරියාපදස්ස. **සොති** දෙසනාසඞ්ඛාතො කායවචීපයොගො, ඉමිනා වාක්‍යවිසයෙ තසද්දො උත්තරපදස්සෙව ලිඞ්ගවචනානි ගණ්හාතීති දස්සෙති, සමාසමජ්ඣෙ පන තසද්දො පුබ්බපදස්සෙව ලිඞ්ගවචනානි ගණ්හාති. තෙන වුත්තං ''අවිජ්ජා ච සා පච්චයො චා''ති (උදා. අට්ඨ. පඨමබොධිසුත්තවණ්ණනා) ච ''අභිධම්මො ච සො පිටකඤ්චා''ති ච (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඞ්ගීතිකථා; ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා) ආදි . **කිලමථොති** කායකිලමනහෙතු. කිලමති අනෙනාති කිලමථො. **අස්සාති** භවෙය්‍ය. **සාති** කායවචීපයොගසඞ්ඛාතා දෙසනා. **විහෙසාති** කායවිහිංසාහෙතු. විහිංසති ඉමායාති විහෙසා. චිත්තෙන පන බුද්ධානං කිලමථො වා විහෙසා වා නත්ථි අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා . ''පටිභංසූ''ති එත්ථ පටීති කම්මප්පවචනීයයොගත්තා ''භගවන්ත''න්ති එත්ථ සාම්‍යත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ''භගවතො''ති. **''අනු අච්ඡරියා''**ති ඉමිනා ''න අච්ඡරියා''ති පදවිභාගං නිවත්තෙති, පුනප්පුනං අච්ඡරියාති අත්ථො. **පටිභංසූති** එත්ථ පටිසද්දො පටිභානත්ථො, භාධාතු ඛායනත්ථොති ආහ ''පටිභානසඞ්ඛාතස්ස ඤාණස්ස ගොචරා අහෙසු''න්ති. ''ගොචරා අහෙසු''න්ති ඉමිනා ඛායනං නාම අත්ථතො ගොචරභාවෙන භවනන්ති දස්සෙති.

මෙති මම, මයා වා, අධිගතං ධම්මං පකාසිතුන්ති සම්බන්ධො. අරියමග්ගසොතස්ස පටි **පටිසොතන්ති** වුත්තෙ නිබ්බානමෙවාති ආහ ''පටිසොතං වුච්චති නිබ්බාන''න්ති. **නිබ්බානගාමින්ති** අරියමග්ගං. අරියමග්ගො හි යස්මා

නිබ්බානං ගමයති, තස්මා නිබ්බානගාමීති වුච්චති. **තමොඛන්ධෙනාති** එත්ථ තමසද්දො අවිජ්ජාපරියායො, ඛන්ධසද්දො රාසත්ථොති ආහ ''අවිජ්ජාරාසිනා''ති. ''අජ්ඣොත්ථටා''ති ඉමිනා **ආවුටාති** එත්ථ වුධාතු ආවරණත්ථොති දස්සෙති. **අප්පොස්සුක්කතායාති** එත්ථ අපතායූපසග්ගො අභාවත්ථො, තාපච්චයො භාවත්ථොති ආහ ''නිරුස්සුක්කභාවෙනා''ති.

8. **ලොකෙති** සත්තලොකෙ. **මහාබ්‍රහ්මෙති** මහාබ්‍රහ්මානො. **අප්පරජක්ඛජාතිකාති** එත්ථ අප්පං රජං අක්ඛිම්හි එතෙසන්ති අප්පරජක්ඛා, අප්පරජක්ඛා ජාති සභාවො එතෙසන්ති **අප්පරජක්ඛජාතිකාති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පඤ්ඤාමයෙ''තිආදි. ''පඤ්ඤාමයෙ''ති ඉමිනා මංසමයෙති අත්ථං නිවත්තෙති. **එතෙසන්ති** සත්තානං. **ධම්මස්සාති** තුපච්චයයොගෙ ඡට්ඨීකම්මං. ආපුබ්බො ඤාධාතු පටිවිජ්ඣනත්ථොති ආහ ''පටිවිජ්ඣිතාරො''ති.

සංවිජ්ජති මලං එතෙසන්ති **සමලා,** පූරණකස්සපාදිකා ඡ සත්ථාරො, තෙහි. ''රාගාදීහී''ති ඉමිනා මලසරූපං දස්සෙති. **අවාපුරෙතන්ති** එත්ථ අවපුබ්බො ච ආපුබ්බො ච පුරධාතු විවරණත්ථොති ආහ ''විවර එත''න්ති. වකාරස්ස පකාරං කත්වා ''අපාපුරෙත''න්තිපි පාඨො . අමතසද්දස්ස සලිලාදයො නිවත්තෙතුං වුත්තං ''නිබ්බානස්සා''ති. ඉමෙ සත්තා සුණන්තූති සම්බන්ධො. **විමලෙනාති** එත්ථ විසද්දො අභාවත්ථොති ආහ ''අභාවතො''ති. ඉමිනා නත්ථි මලං එතස්සාති **විමලොති** වචනත්ථං දස්සෙති . ''සම්මාසම්බුද්ධෙනා''ති ඉමිනා අඤ්ඤපදත්ථසරූපං දස්සෙති. අනුක්කමෙන මග්ගෙන බුජ්ඣිතබ්බන්ති **අනුබුද්ධන්ති** වුත්තෙ චතුසච්චධම්මො ගහෙතබ්බොති ආහ ''චතුසච්චධම්ම''න්ති.

''සෙලමයෙ''ති ඉමිනා සිලාය නිබ්බත්තො **සෙලොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනා''ති ඉමිනා සමන්තචක්ඛුසරූපං දස්සෙති. භගවා ත්වම්පීති යොජනා. ධම්මසද්දො පඤ්ඤාපරියායොති ආහ ''ධම්මමයං පඤ්ඤාමය''න්ති. අපෙතො සොකො ඉමස්සාති **අපෙතසොකො,** භගවා. සොකං අවතරතීති **සොකාවතිණ්ණා,** ජනතා. සොකාවතිණ්ණඤ්ච ජාතිජරාභිභූතඤ්චාති චසද්දො යොජෙතබ්බො. ඉමිනා චසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති දස්සෙති.

''භගවා''තිපදං ''වීරො''තිආදීසු යොජෙතබ්බං. ''වීරියවන්තතායා''ති ඉමිනා වීරං යස්සත්ථීති **වීරොති** වචනත්ථං දස්සෙති. සද්දසත්ථෙසු ආලපනපදෙසු විග්ගහො න කාතබ්බොති ඉදං ආලපනාවත්ථං සන්ධාය වුත්තං, ඉධ පන තෙසමත්ථදස්සනත්ථාය විග්ගහො වුත්තොති දට්ඨබ්බං. ''දෙවපුත්ත…පෙ…. විජිතත්තා''ති ඉමිනා විජිතො මාරෙහි සංගාමො අනෙනාති **විජිතසඞ්ගාමොති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ච ඛන්ධමාරො මච්චුමාරෙන සඞ්ගහිතො ද්වින්නං මාරානං එකතො විජිතත්තා. ''සත්තවාහො''ති පඨමක්ඛරෙන ච ''සත්ථවාහො''ති දුතියක්ඛරෙන ච යුත්තො. තත්ථ සත්ථවාහො වියාති **''සත්ථවාහො''**ති උපචාරෙන වුත්තෙ දුතියක්ඛරෙන යුත්තො, සත්තෙ වහතීති **සත්තවාහොති** මුඛ්‍යතො වුත්තෙ පඨමක්ඛරෙන යුත්තො. ඉධ පන පඨමක්ඛරෙන යුත්තොති ආහ ''සත්තෙ වහතීති සත්තවාහො''ති. නත්ථි ඉණං ඉමස්සාති **අණණො** භගවා.

9. **බුද්ධචක්ඛුනාති** එත්ථ චක්ඛු දුවිධං මංසචක්ඛුඤාණචක්ඛුවසෙන. තත්ථාපි මංසචක්ඛු දුවිධං පසාදචක්ඛුසසම්භාරචක්ඛුවසෙන. තත්ථ පසාදරූපං පසාදචක්ඛු නාම, භමුකට්ඨිපරිච්ඡින්නො මංසපිණ්ඩො සසම්භාරචක්ඛු නාම. ඤාණචක්ඛු පන පඤ්චවිධං (පටි. ම. අට්ඨ. 1.1.3) දිබ්බධම්මපඤ්ඤාබුද්ධසමන්තචක්ඛුවසෙන. තත්ථ දිබ්බචක්ඛුඅභිඤ්ඤාඤාණං දිබ්බචක්ඛු නාම, හෙට්ඨිමමග්ගත්තයං ධම්මචක්ඛු නාම, අරහත්තමග්ගඤාණං පඤ්ඤාචක්ඛු නාම, ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණඤ්ච ආසයානුසයඤාණඤ්ච බුද්ධචක්ඛු නාම, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං සමන්තචක්ඛු නාම. ඉධ පන ''බුද්ධචක්ඛුනා''ති වුත්තත්තා යථාවුත්තද්වෙඤාණානියෙවාති ආහ ''ඉන්ද්‍රිය…පෙ…. ඤාණෙන චා''ති. **හීති** සච්චං. **යෙසන්ති** සත්තානං. **සද්ධාදීනීති** ආදිසද්දෙන වීරියසතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියානි සඞ්ගණ්හාති. **තික්ඛානීති** තිඛිණානි. **මුදූනීති** සුඛුමතරානි. **ආකාරාති** කාරණා. ඉමානි තීණි දුකානි බාහිරත්ථසමාසවසෙන වුත්තානි. සුඛෙන විඤ්ඤාපෙතබ්බාති **සුවිඤ්ඤාපයා,** තථා **දුවිඤ්ඤාපයාති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙ කථිතකාරණ''න්තිආදි . පරලොකො ච වජ්ජඤ්ච **පරලොකවජ්ජානි,** තානි භයතො පස්සන්තීති **පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙ''තිආදි. ඉමානි ද්වෙ දුකානි කිතවසෙන වුත්තානි, ඉධ පච්ඡිමදුකෙ ''න අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො''ති දුතියපදං න වුත්තං, පටිසම්භිදාමග්ගපාළියං (පටි. ම. 1.111) පන යුගළවසෙන වුත්තං. උප්පලානි එත්ථ සන්තීති **උප්පලිනීති** වචනත්ථෙන ගච්ඡො වා ලතා වා පොක්ඛරණී වා වනං වා ''උප්පලිනී''ති වුච්චති, ඉධ පන ''වන''න්ති ආහ ''උප්පලවනෙ''ති. නිමුග්ගානෙව හුත්වාති සම්බන්ධො. **පොසයන්තීති** වඩ්ඪන්ති, ඉමිනා අන්තොනිමුග්ගානෙව හුත්වා පොසයන්තීති **අන්තොනිමුග්ගපොසීනීති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''උදකෙන සම''න්ති ඉමිනා උදකෙන සමං **සමොදකං,** සමොදකං හුත්වා ඨිතානීති අත්ථං දස්සෙති. ''අතික්කමිත්වා''ති ඉමිනා **අච්චුග්ගම්මාතිපදස්ස** අතිඋග්ගන්ත්වාති අත්ථං දස්සෙති.

පටිච්ඡන්නෙන ආරොපිතාති **පාරුතා,** න පාරුතා **අපාරුතා**. අපාරුතා නාම අත්ථතො විවරණාති ආහ ''විවටා''ති **සොති** අරියමග්ගො . **හීති** සච්චං. **පච්ඡිමපදද්වයෙති** ගාථාය උත්තමපදද්වයෙ. **අයමෙවත්ථොති** අයං චක්ඛමානො එවං අත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා. **හීති** විත්ථාරො. **න භාසින්ති** එත්ථ උත්තමපුරිසත්තා ''අහ''න්ති වුත්තං. ''දෙවමනුජෙසූ''ති වත්තබ්බෙ එකසෙසවසෙන **''මනුජෙසූ''**ති වුත්තන්ති ආහ ''දෙවමනුස්සෙසූ''ති.

6. පඤ්චවග්ගියකථා

10. **ඨානුප්පත්තියාති** කාරණෙන උප්පත්තියා. නික්කිලෙසො ජාති සභාවො ඉමස්සාති **නික්කිලෙසජාතිකො.** ‘‘ඤාණ’’න්ති අවිසෙසෙන වුත්තෙපි අත්ථතො අනාවරණඤාණමෙවාති ආහ ‘‘සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණ’’න්ති. **ඉතොති** ‘‘ධම්මං දෙසෙස්සාමී’’ති පරිවිතක්කදිවසතො, හෙට්ඨාති සම්බන්ධො. දෙවතා පන ආළාරස්ස කාලඞ්කරණමෙව ජානාති, න ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තභාවං. භගවා පන සබ්බං ජානාති, තෙන වුත්තං ‘‘ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තො’’ති. ‘‘පරිහීනත්තා’’ති ඉමිනා **මහාජානියොති** එත්ථ හාධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. **අස්සාති** ආළාරස්ස. මහතී ජානිඅස්සාති ‘‘මහාජානිකො’’ති වත්තබ්බෙ කකාරස්ස යකාරං කත්වා **‘‘මහාජානියො’’**ති වුත්තං. **අක්ඛණෙති** බ්‍රහ්මචරියවාසාය අනොකාසෙ, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙති අත්ථො. **හියොති** අනන්තරාතීතාහෙ. **සොපීති** උදකො රාමපුත්තොපි. පිසද්දො ආළාරාපෙක්ඛො. තත්ථ ආළාරො කාලාමො යාවආකිඤ්චඤ්ඤායතනඣානලාභී හොති, තස්මා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තො. උදකො රාමපුත්තො යාවනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනඣානලාභී හොති, තස්මා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තොති දට්ඨබ්බං. **‘‘බහුකාරා’’**ති ච ‘‘බහූපකාරා’’ති ච පාඨස්ස ද්විධා යුත්තභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘බහුකාරාති බහූපකාරා’’ති. පෙසිතත්තභාවං මන්ති යොජනා. ඉමිනා **පහිතත්තන්ති** එත්ථ අත්තසද්දො කායවාචකොති දස්සෙති.

11. අන්තරාසද්දෙන යුත්තත්තා ‘‘ගයං, බොධි’’න්ති එත්ථ සාමයත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ‘‘ගයාය ච බොධිමණ්ඩස්ස චා’’ති.

ගාථාය චතූසු සබ්බසද්දෙසු දුතියො **සබ්බ**සද්දො අනවසෙසත්ථො, සෙසා සාවසෙසත්ථාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සබ්බං තෙභූමකධම්ම’’න්තිආදි. වචනත්ථො සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව. අරහත්තඵලස්සාපි තණ්හක්ඛයත්තා වුත්තං ‘‘තණ්හාක්ඛයෙ නිබ්බානෙ’’ති. **සයං**සද්දො අත්තපරියායො, **අභිඤ්ඤාය**සද්දො තු ත්වාපච්චයන්තොති ආහ ‘‘අත්තනාව ජානිත්වා’’ති. ‘‘සබ්බං චතුභූමකධම්ම’’න්ති ඉමිනා ඤාධාතුයා කම්මං දස්සෙති. ‘‘අයං මෙ ආචරියො’’ති උද්දිසනාකාරදස්සනං.

‘‘ලොකුත්තරධම්මෙ’’ති ඉමිනා ලොකියධම්මෙ පන ආචරියො (මි. ප. 4.5.11) අත්ථීති දස්සෙති. **පටිපුග්ගලොති** එත්ථ **පටි**සද්දො පටිභාගත්ථොති ආහ ‘‘පටිභාගපුග්ගලො’’ති. සදිසපුග්ගලො නාම නත්ථීති අත්ථො. **සීතිභූතොති** සීති හුත්වා භූතො, සීතිභාවං වා පත්තො.

කාසීනන්ති බහුවචනවසෙන වුත්තත්තා ජනපදානං නාමං. ජනපදසමූහස්ස රට්ඨනාමත්තා වුත්තං ‘‘කාසිරට්ඨෙ’’ති. ‘‘නගර’’න්ති ඉමිනා **පුර**සද්දො නගරපරියායොති දස්සෙති. **පටිලාභායාති** පටිලාභාපනත්ථාය. ‘‘භෙරි’’න්ති ඉමිනා **දුන්දුභි**සද්දො භෙරිවාචකොති දස්සෙති. භෙරි හි ‘‘දුංදු’’න්තිසද්දෙන උභි පූරණමෙත්ථාති **දුන්දුභීති** වුච්චති. දකාරරකාරානං සංයොගං කත්වා දුන්ද්‍රුභීතිපි පාඨො අත්ථි, සො අපාඨොයෙව. ‘‘පහරිස්සාමී’’ති එත්ථ පහාරසද්දෙන **ආහඤ්ඡින්ති** එත්ථ ආපුබ්බහනධාතුයා අත්ථං දස්සෙති, ස්සාමිසද්දෙන අජ්ජතනිඉංවිභත්තියා අනාගතකාලෙ පවත්තභාවං, ඉතිසද්දෙන ගමනාකාරවාචකස්ස ඉතිසද්දස්ස ලොපභාවං දස්සෙති.

අනන්තජිනොති අනන්තසඞ්ඛාතස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පදට්ඨානභූතෙන අරහත්තමග්ගඤාණෙන සබ්බකිලෙසාරීනං ජිතවා, එතෙන ඵලූපචාරෙන අනන්තජිනභාවං දස්සෙති. **හුවෙය්‍ය පාවුසොති** එත්ථ ‘‘හුවෙය්‍ය අපි ආවුසො’’ති පදවිභාගං කත්වා හුධාතු සත්තත්ථවාචකො, අපිසද්දො එවංනාමවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ ආවුසො ‘‘එවං නාම භවෙය්‍යා’’ති. වකාරස්ස පකාරං කත්වා **‘‘හුපෙය්‍යා’’**ති පාඨොපි යුජ්ජතියෙව.

12. ‘‘අත්ථාය පටිපන්නො’’ති ඉමිනා බාහුල්ලස්ස අත්ථාය පටිපන්නො **බාහුල්ලිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පධානතොති** දුක්කරචරියාය පදහනතො. ‘‘භට්ඨො’’ති ඉමිනා **විබ්භන්තොති** එත්ථ විපුබ්බභමුධාතුයා අනවට්ඨානත්ථො නාම අත්ථතො භට්ඨොති දස්සෙති. **සොතන්ති** එත්ථ සොතසද්දස්ස සොතවිඤ්ඤාණාදිවාචකත්තා ‘‘සොතින්ද්‍රිය’’න්ති වුත්තං. **ඉරියායාති** එත්ථ ඉරියනං චරණං ඉරියාති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දුක්කරචරියායා’’ති. **අභිජානාථ නොති** එත්ථ **නො**සද්දො නුසද්දත්ථොති ආහ ‘‘අභිජානාථ නූ’’ති. **වාක්‍යන්ති** වාචකං. **සඤ්ඤාපෙතුන්ති**පදස්ස සඤ්ඤාපනාකාරං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘අහං බුද්ධො’’ති.

13. **ඉතොති** ‘‘චක්ඛුකරණී’’තිආදිතො. **පදත්ථතොති** පදතො ච අත්ථතො ච, පදානං අත්ථතො වා. **ඉතොති** යථාවුත්තතො. **හීති** සච්චං. **සුත්තන්තකථන්ති** සුත්තන්තවසෙන වුත්තවචනං.

18. **දෙවතාකොටීහීති** බ්‍රහ්මසඞ්ඛාතාහි දෙවතාකොටීහි. පතිට්ඨිතස්ස තස්ස ආයස්මතොති සම්බන්ධො. සාව එහිභික්ඛුඋපසම්පදාති යොජනා.

19. දුතියදිවසෙ ධම්මචක්ඛුං උදපාදීති සම්බන්ධො. ‘‘දුතියදිවසෙ’’තිආදි පාටිපදදිවසං උපනිධාය වුත්තං. **පක්ඛස්සාති** ආසළ්හීමාසකාළපක්ඛස්ස. සබ්බෙව තෙ භික්ඛූති යොජනා. **අනත්තසුත්තෙනාති** අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තෙන (මහාව. 20; සං. නි. 3.59).

පඤ්චමියා පක්ඛස්සාති පක්ඛස්ස පඤ්චමියා. **ලොකස්මින්ති** සත්තලොකෙ. **"මනුස්සඅරහන්තොති** ඉමිනා දෙවඅරහන්තො බහූති දස්සෙති.

7. පබ්බජ්ජාකථා

31. පොරාණානුපොරාණානන්ති පුරාණෙ ච අනුපුරාණෙ ච භවානං. **එකසට්ඨීති** එකො ච සට්ඨි ච, එකෙන වා අධිකා සට්ඨි එකසට්ඨි.

තත්‍රාති තෙසු එකසට්ඨිමනුස්සඅරහන්තෙසු. **පුබ්බයොගොති** පුබ්බෙ කතො උපායො, පුබ්බූපනිස්සයොති අත්ථො. **වග්ගබන්ධෙනාති** සමූහං කත්වා බන්ධෙන. **තෙති** පඤ්චපඤ්ඤාස ජනා. **ඣාපෙස්සාමාති** ඩය්හිස්සාම. **නීහරිංසූති** ගාමතො නීහරිංසු. **තෙසූති** පඤ්චපඤ්ඤාසජනෙසු. පඤ්ච ජනෙ ඨපෙත්වාති සම්බන්ධො. **සෙසාති** පඤ්චහි ජනෙහි අවසෙසා. **සොති** යසො දාරකො. **තෙපීති** චත්තාරොපි ජනා. **තත්ථාති** සරීරෙ. **තෙ සබ්බෙපීති** යසස්ස මාතාපිතුභරියාහි සද්ධිං සබ්බෙපි තෙ සහායකා. **තෙනාති** පුබ්බයොගෙන.

ආමන්තෙසීති කථෙසි.

32. දිබ්බෙසු විසයෙසු භවා **දිබ්බා** ලොභපාසාති දස්සෙන්තො ආහ "දිබ්බා නාමා"තිආදි. **ලොභපාසාති** ලොභසඞ්ඛාතා බන්ධනා. **අසවනතාති** එත්ථ කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති ආහ "අසවනතාය"ති. **පරිහායන්තීති** එත්ථ කෙන පරිහායන්තීති ආහ "විසෙසාධිගමතො"ති. **විසෙසාධිගමතොති** මග්ගඵලසඞ්ඛාතස්ස විසෙසස්ස අධිගමතො.

33. අන්තං ලාමකං කරොතීති **අන්තකොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ "ලාමකා"ති. "හීනසත්තා"ති ඉමිනා අන්තකස්ස සරූපං දස්සෙති. ආමන්තනපදමෙතං. **තන්ති** රාගපාසං. **හීති** සච්චං. **සොති** මාරො පාපිමා. අන්තලික්ඛෙ චරන්තානං පඤ්චාභිඤ්ඤානම්පි බන්ධනත්තා අන්තලික්ඛෙ චරති පවත්තතීති **අන්තලික්ඛචරොති** වචනත්ථෙන රාගපාසො "අන්තලික්ඛචරො"ති මාරෙන පාපිමතා වුත්තො.

34. නානාජනපදතොති එකිස්සාපි දිසාය නානාජනපදතො. "අනුජානාමි...පෙ.... පබ්බාජෙථා"තිආදිම්හි විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. පබ්බාජෙන්තෙන භික්ඛුනා පබ්බාජෙතබ්බොති සම්බන්ධො. යෙ පටික්ඛිත්තා පුග්ගලාති යොජනා. **පරතොති** පරස්මිං. "න භික්ඛවෙ...පෙ.... පබ්බාජෙතබ්බො"ති පාළිං (මහාව. 89) ආදිං කත්වාති යොජනා. **තෙති** පටික්ඛිත්තපුග්ගලෙ. **සොපි චාති** සොපි ච පුග්ගලො. අනුඤ්ඤාතොයෙව පබ්බාජෙතබ්බොති සම්බන්ධො. **තස්ස චාති** පුග්ගලස්ස ච, අථ වා තෙසඤ්ච මාතාපිතූනං. වචනවිපල්ලාසො හෙස. අනුජානනලක්ඛණං වණ්ණයිස්සාමාති සම්බන්ධො.

එවන්ති ඉමිනා වුත්තනයෙන. චසද්දො වාක්‍යසම්පිණ්ඩනත්ථො. සචෙ අච්ඡින්නකෙසො හොති ච, සචෙ එකසීමාය අඤ්ඤෙපි භික්ඛූ අත්ථි වාති අත්ථො. **අඤ්ඤෙපීති** අත්තනා අපරෙපි. **භණ්ඩූති** මුණ්ඩො, සොයෙව කම්මං **භණ්ඩුකම්මං. තස්සාති** භණ්ඩුකම්මස්ස. **ඔකාසොති** පබ්බජ්ජාය ඛණො. "ඔකාසං න ලභතී"ති වත්වා තස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං "සචෙ"තිආදි.

අවුත්තොපීති එත්ථ පිසද්දො වුත්තො පන කා නාම කථාති දස්සෙති. **උපජ්ඣායං උද්දිස්ස පබ්බාජෙතීති** එත්ථ පබ්බජ්ජා චතුබ්බිධා තාපසපබ්බජ්ජා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජා සාමණෙරපබ්බජ්ජා උපසම්පදපබ්බජ්ජාති. තත්ථ කෙසමස්සුහරණං **තාපසපබ්බජ්ජා** නාම වක්කලාදිගහණතො පඨමමෙව වජ්ජිතබ්බත්තා. **ඉසිපබ්බජ්ජාතිපි** තස්සායෙව නාමං. කෙසමස්සුහරණමෙව **පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජා** නාම කාසායාදිගහණතො පඨමමෙව වජ්ජිතබ්බත්තා. කෙසමස්සුහරණඤ්ච කාසායච්ඡාදනඤ්ච **සාමණෙරපබ්බජ්ජා** නාම සරණගහණතො පඨමමෙව වජ්ජිතබ්බත්තා. **උපසම්පදපබ්බජ්ජා** තිවිධා එහිභික්ඛුඋපසම්පදපබ්බජ්ජා සරණගහණූපසම්පදපබ්බජ්ජා ඤත්තිචතුත්ථවාචිකූපසම්පදපබ්බජ්ජාති. තත්ථ **එහිභික්ඛූපසම්පදපබ්බජ්ජාය** කෙසමස්සුහරණාදි සබ්බං එකතොව සම්පජ්ජති "එහි භික්ඛූ"ති භගවතො වචනෙන අභිනිප්ඵන්නත්තා. **සරණගහණූපසම්පදපබ්බජ්ජා** සාමණෙරපබ්බජ්ජසදිසායෙව. කෙසමස්සුහරණඤ්ච කාසායච්ඡාදනඤ්ච සරණගහණඤ්ච **ඤත්තිචතුත්ථවාචිකූපසම්පදපබ්බජ්ජා** නාම කම්මවාචාගහණතො පඨමමෙව වජ්ජිතබ්බත්තා. තත්ථ සාමණෙරපබ්බජ්ජං සන්ධාය වුත්තං "උපජ්ඣායං උද්දිස්ස පබ්බාජෙතී"ති. **උපජ්ඣායං උද්දිස්සාති** උපජ්ඣායස්ස වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානියමං කත්වා. පබ්බජ්ජාකම්මෙ අත්තනො ඉස්සරියමකත්වාති අත්ථො. දහරෙන භික්ඛුනා කෙසච්ඡෙදනං කාසායච්ඡාදනං සරණදානන්ති තීණි කිච්චානි කාතබ්බානියෙව. කෙචි "සරණානි පන සයං දාතබ්බානී"ති පාඨං ඉධානෙත්වා දහරෙන භික්ඛුනා සරණානි න දාතබ්බානීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං දහරස්ස භික්ඛුත්තා, භික්ඛූනං පබ්බාජෙතුං ලභනත්තා ච. උපජ්ඣායො චෙ කෙසච්ඡෙදනඤ්ච කාසායච්ඡාදනඤ්ච අකත්වා පබ්බජ්ජත්ථං සරණානියෙව දෙති, න රුහති පබ්බජ්ජා පබ්බජ්ජාය අකත්තබ්බත්තා. කම්මවාචං සාවෙත්වා උපසම්පාදෙති, රුහති උපසම්පදා අපත්තචීවරානං උපසම්පදසිද්ධිතො, කම්මවිපත්තියා අභාවතො ච. **ඛණ්ඩසීමන්ති**

උපචාරසීමට්ඨං බද්ධසීමං. **පබ්බාජෙත්වාති** කෙසච්ඡෙදනං සන්ධාය වුත්තං ''කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා''ති කාසායච්ඡාදනස්ස විසුං වුත්තත්තා. සාමණෙරස්ස සරණදානස්ස අරුහත්තා ''සරණානි පන සයං දාතබ්බානී''ති වුත්තං. පුරිසං පබ්බාජෙතුන්ති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **ආණත්තියාති** භික්ඛූනං ආණත්තියා. **යෙන කෙනචීති** ගහට්ඨපබ්බජිතෙසු යෙන කෙනචි.

''හබ්බරූපො''ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''සහෙතුකො''ති. **සහෙතුකොති** මග්ගඵලානං උපනිස්සයෙහි සහ පවත්තො. **යසස්සීති** පරිවාරයසෙන ච කිත්තියසෙන ච සමන්නාගතො. **ඔකාසං කත්වාපීති** ඔකාසං කත්වා එව. **සයමෙවාති** න අඤ්ඤො ආණාපෙතබ්බො. **එත්තොයෙවාති** දස්සනට්ඨානතොයෙව. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. **බජ්ජු වාති** කණ්ඩුවනං වා. ''කච්ඡු වා''තිපි පාඨො, පාමං වාති අත්ථො. **පිළකා වාති** ඵොටා වා. **එත්තකෙනාති** එතපමාණෙන සංසිත්වා න්හාපනමත්තෙන. **අනිවත්තිධම්මාති** ගිහිභාවං අනිවත්තනසභාවා. **කතඤ්ඤූති** කතස්සූපකාරස්ස ජානනසීලා. **කතවෙදිනොති** කතඤ්ඤූපකාරස්ස වෙදං පාකටං කරොන්තො.

අනියානිකකථාති යාවදත්ථං සුපිත්වා යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා චිත්තකෙළිං කරොන්තො අනුක්කණ්ඨිතො විහරාහීතිආදිකා කථා. නකථෙතබ්බං දස්සෙත්වා කථෙතබ්බං දස්සෙන්තො ආහ ''අථඛ්වස්සා''ති. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. ආචික්ඛනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''ආචික්ඛන්තෙන වා''තිආදි. **වණ්ණ...පෙ.... වසෙනාති** වණ්ණො ච සණ්ඨානඤ්ච ගන්ධො ච ආසයො ච ඔකාසො ච, තෙසං වසෙන, ආචික්ඛිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **හීති** ඵලජොතකො, ආචික්ඛනස්ස ඵලං වක්ඛාමීති අත්ථො. **සොති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො. **පුබ්බෙති** පුබ්බභවෙ, පබ්බජනතො පුබ්බෙ වා. කණ්ටකවෙධාපෙක්ඛො පරිපක්කගණ්ඩො විය ඤාණං පවත්තතීති යොජනා. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. **ඉන්දාසනීති** සක්කස්ස වජිරාවුධො. සො හි ඉන්දෙන අසීයති ඛිපියතීති ඉන්දාසනීති වුච්චති. ඉන්දාසනි පබ්බතෙ චුණ්ණයමානා විය සබ්බෙ කිලෙසෙ චුණ්ණයමානංයෙවාති යොජනා. **ඛුරග්ගෙයෙවාති** ඛුරස්ස කොටියමෙව. ඛුරකම්මපරියොසානෙයෙවාති අත්ථො. **හීති** සච්චං. **තස්මාති** යස්මා පත්තා, තස්මා. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස.

ගිහිගන්ධන්ති ගෙහෙ ඨිතස්ස ජනස්ස ගන්ධං. **අථාපීති** යදිපි අච්ඡාදෙතීති සම්බන්ධො. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. **ආචරියො වාති** සරණදානාචරියො වා කම්මවාචාචරියො වා ඔවාදාචරියො වා. **තංයෙව වාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛමෙව වා. **තෙන භික්ඛුනාවාති** ආචරියුපජ්ඣායභික්ඛුනා එව.

අනාණත්තියාති ආචරියුපජ්ඣායෙහි අනාණත්තියා. ඉමිනා ආචරියුපජ්ඣායෙහි අනාණත්තෙන යෙන කෙනචි නිවාසනාදීනි න කාතබ්බානීති දස්සෙති. **භික්ඛුනාති** ආචරියුපජ්ඣායභික්ඛුනා. **තස්සෙවාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්සෙව. **උපජ්ඣායමූලකෙති** උපජ්ඣායමූලකෙ නිවාසනපාරුපනෙ. **අයන්ති** විනිච්ඡයො.

තත්ථාති පබ්බජ්ජූපසම්පදට්ඨානෙ. **තෙසන්ති** භික්ඛූනං. **අථාති** වන්දාපනතො පච්ඡා, වන්දාපනස්ස අනන්තරා වා. ''එවං වදෙහී''ති පාළිනයනිදස්සනමුඛෙන ''යමහං වදාමි, තං වදෙහී''ති අට්ඨකථානයං නිදස්සෙති. **අථාති** තදනන්තරං. **අස්සාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස, දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. **එකපදම්පීති** තීසු වාක්‍යපදෙසු එකං වාක්‍යපදම්පි, නවසු වා විභත්‍යන්තපදෙසු එකපදම්පි. **එකක්ඛරම්පීති** චතුවීසතක්ඛරෙසු එකක්ඛරම්පි.

එකතො සුද්ධියාති එකස්සෙව කම්මවාචාචරියස්ස ඨානකරණසම්පත්තියා සුජ්ඣනෙන. **උභතො සුද්ධියාවාති** උභයෙසං සරණදානාචරියසාමණෙරානං සුජ්ඣනෙන එව. **ඨානකරණසම්පදන්ති** උරආදිට්ඨානානඤ්ච සංවුතාදිකරණානඤ්ච සම්පදං. **වත්තුන්ති** ඨානකරණසම්පදං වත්තුං. න **සක්කොතීති** වත්තුං න සක්කොතීති යොජනා.

ඉමානීති සරණානි. චසද්දො උපන්‍යාසො, පනසද්දො පදාලඞ්කාරො. **එකසම්බන්ධානීති** එකතො සම්බන්ධානි. අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ ''බුද්ධං''ඉති ''සරණං''ඉති පදානඤ්ච ''සරණං''ඉති ''ගච්ඡාමි''ඉති පදානඤ්ච අන්තරා විච්ඡෙදමකත්වා එකසම්බන්ධමෙව කත්වා දාතබ්බානීති වුත්තං හොති. කස්මා තිණ්ණං පදානමන්තරා බ්‍යවධානස්ස කස්සචි අක්ඛරස්ස අභාවතො. **විච්ඡින්දිත්වාති** විච්ඡෙදං කත්වා. මකාරන්තං කත්වා දානකාලෙ තිණ්ණං පදානමන්තරා එකසම්බන්ධමකත්වා විච්ඡින්දිත්වා එව කත්වා දාතබ්බානීති වුත්තං හොති. කස්මා? තිණ්ණං පදානමන්තරා බ්‍යවධානස්ස නිස්සරස්ස මකාරස්ස අත්ථිභාවතො. අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තන්ති** වචනං, ''නත්ථී''තිපදෙ කත්තා, ''න වුත්ත''න්තිපදෙ කම්මං. **තථාති** ''අහං භන්තෙ බුද්ධරක්ඛිතො''තිආදිනා ආකාරෙන, අවදන්තස්ස සරණං න කුප්පති, බුකාරදකාරාදීනං බ්‍යඤ්ජනානං ඨානකරණසම්පදං හාපෙන්තස්සෙව සරණං කුප්පතීති අධිප්පායො.

''තික්ඛත්තු''න්ති ඉමිනා සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා න වට්ටතීති දීපෙති. තික්ඛත්තුතො අධිකං පන සහස්සක්ඛත්තුම්පි වට්ටතියෙව. **තත්ථාති** තාසු පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාසු. **පරතොති** පරස්මිං. **සාති** උපසම්පදා. පබ්බජ්ජා පන අනුඤ්ඤාතා එවාති සම්බන්ධො. **පරතොපීති** පිසද්දො පුබ්බාපෙක්ඛො. **සාති** පබ්බජ්ජා. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන කෙසච්ඡෙදනකාසායච්ඡාදනසරණදානෙන. **හීති** ඵලජොතකො.

එසාති එසො සාමණෙරොති අත්ථො. ‘‘ගතිමා’’ති වත්වා තස්සත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පණ්ඩිතජාතිකො’’ති. **අථාති** එවං සති. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. **තස්මිංයෙව ඨානෙති** සාමණෙරභූමියං ඨිතට්ඨානෙයෙව. යථා භගවතා උද්දිට්ඨානි, තථා උද්දිසිතබ්බානීති යොජනා. **එතන්ති** ‘‘අනුජානාමි…පෙ…. ජාතරූප රජතපටිග්ගහණා වෙරමණී’’ති වචනං.

තන්ති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තවචනං. **යථාපාළියාවාති** එවසද්දො සන්නිට්ඨානත්ථො, තෙන යථාපාළියාව උද්දිසිතබ්බානි. යථාපාළිං විසජ්ජෙත්වා අඤ්ඤථා එව උද්දිසිතබ්බානීති වාදං නිවාරෙති. යථාපාළිං විසජ්ජෙත්වා අඤ්ඤථා ‘‘පාණාතිපාතා වෙරමණිං සික්ඛාපදං සමාදියාමී’’ති උද්දිසන්තොපි නිද්දොසොයෙව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තානීති** සික්ඛාපදානි. **යාවාති** යත්තකං කාලං න ජානාති, න කුසලො හොතීති සම්බන්ධො. **සන්තිකාවචරොයෙවාති** ආචරියුපජ්ඣායානං සමීපෙ අවචාරොව. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. **කප්පියාකප්පියන්ති** දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං කප්පියං පරාමාසාදිඤ්ච අකප්පියං අපරාමාසාදිඤ්ච. **තෙනාපීති** සාමණෙරෙනාපි. **නාසනඞ්ගානීති** ලිඞ්ගනාසනඅඞ්ගානි. **සාධුකං සික්ඛිතබ්බන්ති** සාධුකං අසික්ඛන්තස්ස ලිඞ්ගනාසනඤ්ච දණ්ඩකම්මනාසනඤ්ච හොතීති අධිප්පායො.

10. දුතියමාරකථා

35. **මය්හන්තිපදස්ස** ‘‘අනුප්පත්තා සච්ඡිකතා’’තිපදෙසු ඡට්ඨීකත්තුභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මයා බොති අත්ථො’’ති. ‘‘අථ වා’’තිආදිනා ‘‘මය්හ’’න්තිපදස්ස ‘‘යොනිසො මනසිකාරා, යොනිසො සම්මප්පධානා’’තිපදෙසු සම්බන්ධභාවං දස්සෙති. ‘‘යොනිසො මනසිකාරා, යොනිසො සම්මප්පධානා’’ති එත්ථ කාරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ ‘‘තෙන හෙතුනා’’ති. ‘‘පුනා’’තිආදිනා ‘‘මය්හ’’න්තිපදං ‘‘යොනිසො මනසිකාරා, යොනිසො සම්මප්පධානා’’තිපදෙසු සාමඤත්ථෙ සාමිභාවෙන යොජෙත්වා පුන ‘‘අනුප්පත්තා, සච්ඡිකතා’’ති පදෙසු කත්තුත්ථෙ සාමිභාවෙන විභත්තිවිපල්ලාසො කාතබ්බොති දස්සෙති.

11. භද්දවග්ගියකථා

36. භද්දං රූපඤ්ච චිත්තඤ්ච එතෙසමත්ථීති **භද්දකා**. වග්ගබන්ධනං **වග්ගො** උත්තරපදලොපෙන, වග්ගෙන චරන්තීති **වග්ගියා**. භද්දකා ච තෙ වග්ගියා චාති **භද්දවග්ගියා** කකාරලොපෙනාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භද්දවග්ගියා’’තිආදි. ‘‘වොකාරො නිපාතමත්තො’’ති ඉමිනා තුම්හසද්දස්ස ච යොවචනස්ස ච කාරියභාවං නිවත්තෙති. **හීති** සච්චං. **තෙති** භද්දවග්ගියා. **ඉදන්ති** පඤ්චසීලරක්ඛනං. **පුබ්බකම්මන්ති** පුබ්බෙ උපචිතං කුසලකම්මං.

12. උරුවෙලපාටිහාරියකථා

38. **පරියාදියෙය්‍යාන්ති** එත්ථ දාධාතුස්ස පරීති ච ආති ච උපසග්ගවසෙන අභිභවනත්ථොති ආහ ‘‘අභිභවෙය්‍ය’’න්ති.

39. **පච්ඡා පක්ඛිත්තාති** සඞ්ගීතිතො පරං පොත්ථකාරුළ්හෙහි ඨපිතාති අත්ථො.

44. ‘‘එවං වදන්තො විය ඔණතො’’ති ඉමිනා ‘‘ආහරහත්ථො’’තිපදස්ස තද්ධිතභාවං දස්සෙති. විත්ථිණ්ණමුඛත්තා මන්දං හීනං අතිමුඛමෙතාසන්ති වචනත්ථෙන අග්ගිකපාලා **මන්දාමුඛියොති** වුච්චන්තීති ආහ ‘‘අග්ගිභාජනානි වුච්චන්තී’’ති.

51. යස්මා යො නාගදමනකාලො චිරං පතති පවත්තති, තස්මා සො **චිරපතිකොති** වුච්චති, තස්මා චිරපතිකා පට්ඨාය අභිප්පසන්නාති යොජනා. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘චිරකාලතො පට්ඨායා’’ති.

52. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ‘‘ජටාමිස්ස’’න්තිආදිපදෙසු. **ඛාරිකාජන්ති** එත්ථ කමණ්ඩලුආදිකා තාපසපරික්ඛාරා ඛාරීති වුච්චන්ති, ඛාරිසඞ්ඛාතෙන භාරෙන පූරිතො කාජො ඛාරිකාජොති අත්ථං එකදෙසෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඛාරිභාරො’’ති.

13. බිම්බිසාරසමාගමකථා

55. **ලට්ඨිසද්දො** තරුණරුක්ඛවාචකො ‘‘අම්බලට්ඨිකාය’’න්තිආදීසු (දී. නි. 1.2), ඉධාපි තරුණතාලරුක්ඛො ලට්ඨි නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තාලුය්‍යානෙ’’ති. **වටරුක්ඛෙති** නිග්‍රොධරුක්ඛෙ. එත්ථ ‘‘වට’’ඉති ඉමිනා වටරුක්ඛො බහුමූලත්තා සුට්ඨු පතිට්ඨාතීති අත්ථෙන **සුප්පතිට්ඨො** නාමාති දස්සෙති. ‘‘රුක්ඛෙ’’ඉති ඉමිනා **චෙතියසද්දො** චෙතියරුක්ඛෙ වත්තතීති දස්සෙති, දෙවාලයඤ්ච ථූපඤ්ච නිවත්තෙති. **තස්සාති** වටරුක්ඛස්ස. **එතන්ති** ‘‘සුප්පතිට්ඨෙ චෙතියෙ’’ති එතං නාමං. ලොකවොහාරවසෙන දසසහස්සසඞ්ඛාතෙ සඞ්ඛ්‍යාවිසෙසෙ නීහරිත්වා යුජ්ජිතබ්බන්ති **නියුතන්ති** වචනත්ථෙන දසසහස්සං නියුතං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘එකනියුතං දසසහස්සානී’’ති.

''නහුත''න්තිපි පාඨො, සො අයුත්තො නහුතසඞ්ඛාතෙන සඞ්ඛ්‍යාවිසෙසෙන මිස්සීභාවෙන පසඞ්ගත්තා. **තෙසන්ති** ද්වාදසනියුතානං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං.

''කිසසරීරත්තා''ති ඉමිනා කිසො කො අත්තා එතෙසන්ති **කිසකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. කකාරො හෙත්ථ අත්තවාචකො. ''ඔවාදකො''ති ඉමිනා **ඔවදානොති** එත්ථ යුපච්චයො කත්තුත්ථොති දස්සෙති. ගාථාබන්ධත්තා අකාරස්ස දීඝො. ''අථ වා''තිආදිනා කිසකො හුත්වා අඤ්ඤෙ ඔවදානො **කිසකොවදානොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **ඉදන්ති** ඉදං අත්ථජාතං, අයමත්ථො වා. ත්වං පහාසීති සම්බන්ධො. **තන්ති** තුවං. **ඉති** වුත්තං හොතීති යොජනා.

කාමිත්ථියොති එකාරලොපවසෙන සන්ධීති ආහ ''කාමෙ ඉත්ථියො වා''ති. **උපධීසූති** එත්ථ කාමබන්ධකිලෙසඅභිසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතෙසු චතූසු උපධීසු ඛන්ධූපධි අධිප්පෙතොති ආහ ''ඛන්ධූපධීසූ''ති.

කොවරහීති එත්ථ **කොසද්දො** ''කො තෙ බලං මහාරාජා''තිආදීසු (ජා. 2.22.1880) විය ක්වසද්දත්ථොති ආහ ''ක්වචරහී''ති. නිපාතොයෙවෙස.

පදසද්දස්ස චරණපදාදයො නිවත්තෙතුං වුත්තං ''නිබ්බානපද''න්ති. ''සන්තසභාවතායා''තිආදිනා සන්තො සභාවො ඉමස්ස පදස්සාති **සන්තං**. නත්ථි උපධයො එත්ථාති **අනුපධිකං**. නත්ථි කිඤ්චනමෙත්ථාති **අකිඤ්චනං**. තීසු භවෙසු න සඤ්ජතීති **අසත්තං**. අඤ්ඤථා න භවතීති **අනඤ්ඤථාභාවී**. අඤ්ඤෙන කෙනචි න නෙතබ්බන්ති **අනඤ්ඤනෙය්‍යන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තෙනාති** ''සන්ත''න්තිආදිපදෙන. **මෙති** මම, මනොති සම්බන්ධො. **එත්ථ** දෙවමනුස්සලොකෙ මෙ මනො රතො නාමාති කිං වක්ඛාමි. **ඉති** ඉමමත්ථං දස්සෙතීති යොජනා.

56. **තඤ්චාති** සාවකභාවඤ්ච.

57. **අස්සාසකාති** එත්ථ ආපුබ්බො සාසධාතු ආපුබ්බ සිසධාතුනා සදිසො, ''මෙ''ති ඡට්ඨීයොගත්තා ණ්වුපච්චයො ච භාවත්ථොති ආහ ''ආසිසනා''ති. ''පත්ථනා''ති ඉමිනා ආපුබ්බසිසධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. **අස්සාති** බිම්බිසාරරඤ්ඤො. **තත්ථාති** රතනත්තයෙ. **නිච්ඡයගමනමෙවාති** ''සරණ''ඉතිනිච්ඡයෙන ජානනමෙව ගතො. **අත්තසන්නියාතනන්ති** අත්තනො අත්තානං රතනත්තයෙ සන්නියාතනං. ඉමිනා අත්තසන්නියාතන, පණිපාත, තප්පරායන, සිස්සභාවූපගමනසඞ්ඛාතෙසු චතූසු සරණගමනෙසු (දී. නි. අට්ඨ. 1.250; ම. නි. අට්ඨ. 1.56; ඛු. පා. අට්ඨ. 1.සරණගමනගමකවිභාවනා) අත්තසන්නියාතනසරණගමනං දීපෙති. **අයන්ති** බිම්බිසාරො රාජා. **තන්ති** නියතසරණතං. **පණිපාතගමනඤ්චාති** එත්ථ **පණීති** කරො. යථා හි පාදපදසද්දා දීඝරස්සවසෙන හුත්වා චරණං වදන්ති, එවං පාණිපණිසද්දා කරං වදන්ති. තස්මා වුත්තං ''පණීති කරො''ති. පතනං **පාතො,** පණිනො පාතො **පණිපාතො.** අත්ථතො අඤ්ජලිපණාමනන්ති වුත්තං හොති. තස්ස ගමනඤ්ච ගච්ඡන්තොති අත්ථො. ඉමිනා පණිපාතසරණගමනං දීපෙති. චසද්දො ''පාකට''න්ති එත්ථාපි යොජෙතබ්බො. පාකටඤ්ච කරොන්තොති හි අත්ථො.

58. **සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණොති** එත්ථ සිඞ්ගීසඞ්ඛාතො නික්ඛො සිඞ්ගීනික්ඛො, තෙන සමානො වණ්ණො එතස්සාති සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සිඞ්ගීසුවණ්ණනික්ඛෙන සමානවණ්ණො''ති. තත්ථ ''සුවණ්ණ''ඉතිපදෙන නික්ඛසද්දස්ස සුවණ්ණත්ථං දස්සෙති, පඤ්චසුවණ්ණාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති. ''සමාන''ඉතිපදෙන සවණ්ණොති එත්ථ සකාරො සමානසද්දස්සෙව කාරියොති දස්සෙති. **සබ්බෙසූති** අබ්ලෙසු චක්ඛාදිඉන්ද්‍රියෙසු. **දන්තොති** දමිතො. ඉන්ද්‍රියසංවරොති වුත්තං හොති. තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො ආහ ''භගවතො හී''තිආදි.

59. ඔණීතො පත්තතො පාණි යෙනාති **ඔණීතපත්තපාණීති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පත්තතො වා''තිආදි. ''අපනීතපාණි''න්ති ඉමිනා ඔණීතසද්දො අපනීතත්ථො, පාණිසද්දෙන ච සම්බන්ධිතබ්බොති දස්සෙති. ''සල්ලක්ඛෙත්වා''ති ඉමිනා ''භගවන්ත''න්ති ඉමං කම්මං ''සල්ලක්ඛෙත්වා''ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **එකමන්තන්ති** එත්ථ අන්තසද්දො සමීපදෙසත්ථො, කොට්ඨදෙසත්ථො වා හොති , උපයොගවචනඤ්ච භුම්මත්ථෙ හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ''එකස්මිං පදෙසෙ''ති. අත්ථිකපයොගෙ කරණස්ස සම්භවතො ආහ ''බුද්ධාභිවාදනගමනෙන වා ධම්මස්සවනගමනෙන වා''ති. **අප්පාකිණ්ණන්ති** එත්ථ අප්පසද්දො පටිසෙධත්ථොති ආහ ''අනාකිණ්ණ''න්ති. ''අබ්බොකිණ්ණ''න්තිපි පාඨො. **අප්පනිග්ඝොසන්ති** එත්ථ ''අප්පසද්ද''න්තිපදෙන වචනසද්දස්ස ගහිතත්තා ඉමිනා පාරිසෙසනයෙන නගරනිග්ඝොසසද්දොයෙව ගහෙතබ්බොති ආහ ''නගරනිග්ඝොසසද්දෙන අප්පනිග්ඝොස''න්ති. තීසු පාඨෙසු පඨමෙන පාඨෙන ජනස්ස වාතො **ජනවාතො,** තෙන විරහිතං **විජනවාතන්ති** විකප්පං දස්සෙති. දුතියෙන ජනස්ස වාදො **ජනවාදො,** තෙන විරහිතං **විජනවාදන්ති** විකප්පං දස්සෙති. තතියෙන ජනස්ස පාතො සඤ්චරණං **ජනපාතො,** තෙන විරහිතං **විජනපාතන්ති** විකප්පං දස්සෙති. රහස්සං කරීයති එත්ථාති **රාහස්සෙය්‍යකං.** මනුස්සානං රාහස්සෙය්‍යකං **මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති ''මනුස්සාන''න්තිආදිනා.

14. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලාන පබ්බජ්ජාකථා

60. **‘‘තෙති** සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා. අගමංසු කිරාති යොජනා. **තත්‍රාති** ගිරග්ගසමජ්ජෙ. **අථාති** පරිවිතක්කනානන්තරං. **තස්සාති** සඤ්චයස්ස. **පාරන්ති** පරතීරං. **එත්ථාති** තුම්හාකං වාදෙ. **ඉදන්ති** අයං වාදො එත්තකොයෙවාති අත්ථො. **යොති** යො කොචි. ත්වඤ්ච අහඤ්ච **අම්හෙ,** තෙසු. නාමතුම්හසඞ්ඛාතෙසු හි තීසු සද්දෙසු එකසෙසෙන කත්තබ්බෙසු පච්ඡිමස්සෙව එකසෙසො කාතබ්බො. **තෙනාති** කතිකකරණහෙතුනා.

සංඛෙපෙන වුත්තං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉදං හී’’තිආදි. **අත්ථිකෙහීති** අමතෙන අත්ථිකෙහි. **උපඤ්ඤාතං මග්ගන්ති** අමතස්ස මග්ගො උපගන්ත්වා ඤාතො. ඤාතො චෙව උපගතො චාති සහ උපසග්ගෙන පදං පරිවත්තිත්වා අත්ථං කථෙන්තො උපසග්ගත්ථො ච ධාතුත්ථො ච විසුංයෙව හොතීති ඤාපෙති. අත්ථිකෙහි අම්හෙහි උපඤ්ඤාතං නිබ්බානං මග්ගං මග්ගන්තො අනුබන්ධෙය්‍යාන්ති වා දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථ වා’’තිආදි. මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණඤාණෙහි උපගන්ත්වා ඤාතබ්බන්ති **උපඤ්ඤාතං** නිබ්බානං. **මග්ගධාතුයා** අන්වෙසනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පරියෙසන්තො’’ති.

සාරිපුත්තොපි පඤ්හං පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **කමණ්ඩලුතොති** කුණ්ඩිකතො. අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අකථනෙන අන්තරෙ විවරං පටිසන්දහතීති **පටිසන්ධාරො,** තං. **එත්ථාති** ‘‘න ත්‍යාහං සක්කොමී’’තිපදෙ. අධිප්පායො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **එත්තකන්ති** එත්තකං පඤ්හං. **ඉමස්සාති** පරිබ්බාජකස්ස. **අවිසයභාවන්ති** අත්තනො අවිසයභාවං.

හෙතුං පටිච්ච භවන්තීති **හෙතුප්පභවාති** වචනත්ථෙන පඤ්චක්ඛන්ධා හෙතුප්පභවා නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘හෙතුප්පභවා නාම පඤ්චක්ඛන්ධා’’ති. **තෙනාති** ‘‘යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා’’ති පදෙන. **අස්සාති** සාරිපුත්තපරිබ්බාජකස්ස. ‘‘තෙසං හෙතු නාම සමුදයසච්ච’’න්ති ඉමිනා හිනොති එතස්මා ඵලන්ති **හෙතූති** වචනත්ථෙන සමුදයසච්චං හෙතු නාමාති දස්සෙති. **තඤ්චාති** සමුදයසච්චඤ්ච. **තෙසන්ති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘උභින්නම්පි සච්චාන’’න්ති. අපවත්තිවසෙන නිරුජ්ඣති එත්ථාති **නිරොධො. තඤ්චාති** නිරොධඤ්ච. **තෙනාති** ‘‘තෙසඤ්ච යො නිරොධො’’තිපදෙන. **අස්සාති** සාරිපුත්තපරිබ්බාජකස්ස. **එත්ථාති** ඉමිස්සං ගාථායං, චතූසු සච්චෙසු වා. **නයතොති** නානන්තරිකනයතො, අවිනාභාවනයතො වා, නෙත්තිදෙසනාහාරනයතො වා. තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො ආහ ‘‘නිරොධෙ හී’’තිආදි. එකදෙසසරූපෙකසෙසනයෙන වා මග්ගසච්චං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථ වා’’තිආදි. නිරොධො ච නිරොධූපායො ච **නිරොධොති** එකදෙසසරූපෙකසෙසො කාතබ්බො. **තෙසඤ්චාති** එත්ථ අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථෙන චසද්දෙන මග්ගසච්චං ගහෙතබ්බන්තිපි වදන්ති. අයං නයො අට්ඨකථායං න වුත්තො. **තමෙවත්ථන්ති** චතුසච්චසඞ්ඛාතං තමෙවත්ථං. **පටිපාදෙන්තොති** නිගමෙන්තො.

‘‘සචෙපී’’ති ඉමිනා **යදීති** පදස්සත්ථං වණ්ණෙති. ‘‘එත්තකමෙවා’’ති ඉමිනා **තාවදෙවාති** පදස්සත්ථං වණ්ණෙති. ‘‘ඉතො උත්තරි නත්ථී’’ති ඉමිනා එවකාරස්ස ඵලං දස්සෙති. **ඉතොති** සොතාපත්තිඵලතො. **‘‘ඉදං…පෙ…. පත්තබ්බ’’න්ති** ඉමිනා ‘‘එත්තකමෙවා’’ති පදස්ස අත්ථසරූපං දස්සෙති. ‘‘එසො එව ධම්මො’’ති ඉමිනා ‘‘එසෙව ධම්මො’’තිපදස්ස අත්ථං වණ්ණෙති. **පච්චබ්‍යත්ථාති** පතිඅවපුබ්බො ඉධාතු පටිවිද්ධත්ථොති ආහ ‘‘පටිවිද්ධත්ථා’’ති. **තුම්හෙහීති** අස්සජිත්ථෙරං සන්ධායාහ. ඉමිනා ‘‘පච්චබ්‍යත්ථා’’ති එත්ථ හියාත්තනීපරස්සපදමජ්ඣිමපුරිසබහුවචනත්ථවිභත්තිං දීපෙති. **කප්පනහුතෙහීති** කප්පානං නහුතෙහි, කොටිපකොටිසතසහස්සානං සතෙහි නහුතෙහීති අත්ථො. **අබ්භතීතන්ති** අභිඅතීතං. අම්හෙහි අදිට්ඨමෙව හුත්වා අතික්කමාපිතන්ති අත්ථො.

62. ආරම්මණභූතස්ස නිබ්බානස්ස ගම්භීරත්තා ආරම්මණිකභූතං ඤාණම්පි ගම්භීරමෙවාධිප්පෙතන්ති ආහ ‘‘ගම්භීරස්ස ච ඤාණස්සා’’ති. යථා හි සණ්හවත්ථස්ස සිබ්බනත්ථාය සණ්හසූචි අධිප්පෙතාති. උපධීනං සම්මා ඛයට්ඨෙන නිබ්බානං **උපධිසඞ්ඛයං** නාමාති ආහ ‘‘උපධිසඞ්ඛයෙති නිබ්බානෙ’’ති. **තදාරම්මණායාති** තංනිබ්බානාරම්මණාය. **විමුත්තියාති** ඵලවිමුත්තියා. **සාවකපාරමීඤාණෙති** අග්ගසාවකපාරමීඤාණෙ. **තෙසූති** සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු. අඩ්ඪමාසෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති සම්බන්ධො.

අතීතෙති කප්පසතසහස්සාධිකෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යමත්ථකෙ. **තස්සාති** බුද්ධස්ස සන්තිකෙ අග්ගසාවකභාවං පත්ථෙසීති යොජනා. **අස්සමෙති** මුනීනං ඨානෙ. තඤ්හි ආ කොධං, ආ භුසො වා රාගාදයො සමෙන්ති එත්ථාති **අස්සමොති** වුච්චති, තස්මිං. පත්ථයිත්වා ච පෙසෙසීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** නීලුප්පලමණ්ඩපෙ. **තෙසූති** තාපසසෙට්ඨීසු.

63. **යෙසන්ති** කුලානං. ‘‘විධවභාවායා’’ති ඉමිනා විධවාය භාවො **වෙධබ්‍යන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **විධවාති** ච පතිසුඤ්ඤා. සා හි ධවෙන විගතාති ‘‘විධවා’’ති ච, විගතො ධවො ඉමිස්සාති ‘‘විධවා’’ති ච වුච්චති. **උභයෙනාපීති** පුත්තපබ්බජ්ජපතිපබ්බජ්ජසඞ්ඛාතෙන දුවිධෙනපි.

සඤ්චයානීති එත්ථ නිස්සයූපචාරෙන නිස්සයෙ නිස්සිතූපචාරො හොතීති ආහ ‘‘සඤ්චයස්ස අන්තෙවාසිකානී’’ති. අථ වා ණපච්චයො තස්සෙදමත්ථෙ හොතීති ආහ ‘‘සඤ්චයස්ස අන්තෙවාසිකානී’’ති. **‘‘මගධාන’’න්ති** බහුවචනවසෙන

වුත්තත්තා ජනපදස්ස නාමන්ති ආහ ‘‘මගධානං ජනපදස්සා’’ති. **ගිරිබ්බජන්ති** එත්ථ වජො වියාති **වජො,** ගිරි. වජසදිසො ගිරි එත්ථාති ගිරිබ්බජං පදහෙට්ඨුපරියවසෙන, නගරං. ‘‘මහාවීරියවන්තො’’ති ඉමිනා මහන්තො වීරො එතෙසං තථාගතානන්ති **මහාවීරා**ති වචනත්ථං දස්සෙති. **ධම්මෙන නයමානානං කා උසූයා විජානතන්ති** එත්ථ කච්චායනනයෙන (කච්චායනෙ 277 සුත්තෙ) උසූයපයොගෙ සම්පදානං හොතීති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ‘‘භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං, උපයොගත්ථෙ වා’’ති. **විජානන්තානන්ති** විජානන්තෙසු තථාගතෙසු, විජානන්තෙ වා.

15. උපජ්ඣායවත්තකථා

64. **අනුපජ්ඣායකාති** එත්ථ වජ්ජාවජ්ජං උපගන්ත්වා ඣායතීති **උපජ්ඣායො,** සො නත්ථි එතෙසන්ති **අනුපජ්ඣායකාති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වජ්ජාවජ්ජ’’න්තිආදි. ‘‘පිණ්ඩාය චරණකපත්ත’’න්ති ඉමිනා පිණ්ඩාය උද්දිස්ස, උට්ඨහිත්වා වා තිට්ඨති අනෙනාති **උත්තිට්ඨො,** සොයෙව පත්තො **උත්තිට්ඨපත්තොති** අත්ථං දස්සෙති. ‘‘උත්තිට්ඨෙ න පමජ්ජෙය්‍යා’’තිආදීසු (ධ. ප. 168) පන පිණ්ඩාය චරණං ‘‘උත්තිට්ඨ’’න්ති වුච්චති. තස්මා තත්ථ පිණ්ඩාය උද්දිස්ස, උට්ඨහිත්වා වා තිට්ඨනං **උත්තිට්ඨන්ති** වචනත්ථො කාතබ්බො. ‘‘පිණ්ඩාය චරණපත්ත’’න්ති ඉදං වචනං ‘‘තස්මිඤ්හි මනුස්සා උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිනො’’තිපදං ලඞ්ඝිත්වා ‘‘තස්මා උත්තිට්ඨපත්තන්ති වුත්ත’’න්තිපදෙන යොජෙතබ්බං, තස්මා පිණ්ඩාය චරණකපත්තත්තා උත්තිට්ඨපත්තන්ති වුත්තන්ති වුත්තං හොති. තස්මිං මනුස්සා කිංසඤ්ඤිනොති ආහ ‘‘තස්මිඤ්හි මනුස්සා උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිනො’’ති. තස්මිඤ්හි තස්මිං එව උත්තිට්ඨපත්තෙ පබ්බජිතානං පරිභොගභාවෙන මනුස්සෙහි අවසජ්ජිතබ්බත්තා, අවජඞ්ඝෙතබ්බත්තා වා මනුස්සා උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිනො හොන්තීති යොජනා. පබ්බජිතානං පිණ්ඩාය චරණකපත්තත්තා උත්තිට්ඨපත්තන්ති වුත්තං, මනුස්සානං පන අවසජ්ජිතපත්තත්තා උච්ඡිට්ඨපත්තන්ති වුත්තන්ති අධිප්පායො. උත්තිට්ඨ පත්තන්තිපදං වාක්‍යමෙව, න සමාසොතිපි දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථ වා’’තිආදි. ‘‘උට්ඨහිත්වා’’ති ඉමිනා උත්තිට්ඨාති එත්ථ ත්වාලොපොති දස්සෙති. ‘‘ගහෙතු’’න්ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. **ගෙහසිතපෙමවසෙනාති** ගෙහෙ නිස්සිතපෙමවසෙන, මෙත්තාපුබ්බඞ්ගමපෙමවසෙනාති අත්ථො. සගාරවා හුත්වා සප්පතිස්සා හුත්වා විහරන්තාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපට්ඨපෙත්වා’’ති. ‘‘සභාගජීවිකා’’ති ඉමිනා **සභාගවුත්තිකාති** එත්ථ වුත්තිසද්දො ජීවිකත්ථොයෙව, න විවරණාදාත්ථොති දස්සෙති. උපජ්ඣායභාවං සම්පටිච්ඡති එතෙහීති **උපජ්ඣායභාවසම්පටිච්ඡනානි,** තානියෙව වෙවචනානි **උපජ්ඣායභාවසම්පටිච්ඡනවෙවචනානි. තික්ඛත්තුන්ති** උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං, සකිම්පි වට්ටතියෙව. පදස්ස වසෙන විඤ්ඤාපෙතීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **එත්ථාති** උපජ්ඣායගහණට්ඨානෙ. යදිදං වාචාය වා සාවනං, යදිදං කායෙන වා අත්ථවිඤ්ඤාපනං අත්ථි, ඉදමෙව සාවනඅත්ථවිඤ්ඤාපනමෙව උපජ්ඣායගහණන්ති යොජනා. **සාධූති සම්පටිච්ඡනන්ති** උපජ්ඣායෙන පඤ්චසු පදෙසු යස්මිං කිස්මිංචි වුත්තෙ සද්ධිවිහාරිකස්ස ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡනං. **තන්ති** කෙසඤ්චි වචනං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** උපජ්ඣායගහණෙ. ‘‘න සම්පටිච්ඡනං අඞ්ග’’න්ති ඉමිනා ආයාචනදානානියෙව අඞ්ගානි නාමාති දස්සෙති. සද්ධිවිහාරිකෙනාපි ඤාතුන්ති සම්බන්ධො. **ඉමිනා පදෙනාති** ‘‘සාධූ’’ති ඉමිනා පදෙන.

තත්‍රායං සම්මාවත්තනාති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘යං වුත්තං සම්මා වත්තිතබ්බ’’න්ති. ඉමිනා කිරියාවිසයභාවමෙව දීපෙති, න දබ්බවිසයභාවං. **අයන්ති** වුච්චමානා. **අස්සාති** සද්ධිවිහාරිකස්ස. **ධොතපාදපරිහරණත්ථායාති** ධොතස්ස පාදස්ස පංසුමක්ඛනාදීනං පරිහරණත්ථාය. **තාති** උපාහනායො. **කාලස්සෙවාති** පච්චූසකාලතොයෙව, නිස්සක්කත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං. **තතොති** තෙහි තීහි දන්තකට්ඨෙහි, විභත්තඅපාදානමෙතං. තෙසු වා තීසු දන්තකට්ඨෙසු. **යන්ති** යං දන්තකට්ඨං. **අථාති** තස්මිං ගහණෙ.

තතොති සීතුණ්හොදකෙහි, සීතුණ්හොදකෙසු වා. **වළඤ්ජෙතීති** පරිභුඤ්ජති. **උදකන්ති** මුඛධොවනොදකං. ‘‘වච්චකුටිතො’’ති ඉමිනා පස්සාවකුටිපි ගහෙතබ්බා. **එවන්ති** සම්මජ්ජියමානෙ. **අසුඤ්ඤන්ති** ජනසද්දතො අතුච්ඡං. **ආසනන්ති** ථෙරස්ස ආසනං. **තස්මින්ති** ආසනෙ. නිසින්නස්ස ථෙරස්ස වත්තං කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. උක්ලාපො අස්මිං දෙසෙ අත්ථීති **උක්ලාපොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කෙනචි කචවරෙන සංකිණ්ණො’’ති. එත්ථ ච සඞ්කාරො උච්ඡිට්ඨො කලාපො සමූහො **උක්ලාපොති** වචනත්ථෙන උක්ලාපොති වුච්චති. කචීයති බන්ධීයති අස්මිං දෙසෙති **කචො,** සො වරීයති ඉච්ඡීයති අනෙනාති **කචවරොති** වචනත්ථෙන කචවරොති වුච්චති. **හත්ථෙනපීති** එත්ථ පිසද්දො පිලොතිකෙනපීතිආදිං සඞ්ගණ්හාති.

එකතො කත්වාති එකතො සමානපටලං කත්වා. කස්මා සඞ්ඝාටීති ආහ ‘‘සබ්බං හී’’තිආදි. ‘‘සඞ්ඝටිතත්තා’’ති ඉමිනා සංහරිතබ්බාති **සඞ්ඝාටීති** වචනත්ථං දස්සෙති. නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තං උපජ්ඣායං සංපාපුණාතීති යොජනා. එකෙන වා පදවීතිහාරෙනාති සම්බන්ධො. පත්තොයෙව උණ්හභාරිකෙසු පරියාපන්නොති **පත්තපරියාපන්නො,** පත්තෙ පරියාපන්නො යාගුආදිකො **පත්තපරියාපන්නොතිපි** යුජ්ජතියෙව. **භික්ඛාචාරෙති** භික්ඛාචාරට්ඨානෙ. යාගුයා වා ලද්ධායාති සම්බන්ධො. **තස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. **සො පත්තොති** උණ්හාදීසු පරියාපන්නො සො පත්තො. **අඤ්ඤත්‍ර වාති** ආරාමාදීසු වා. **තස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. වචනෙ අනිට්ඨීතෙති සම්බන්ධො. **ඉතො පට්ඨායාති** ‘‘න උපජ්ඣායස්ස භණමානස්සා’’ති එත්ථ වුත්තනකාරතො පට්ඨාය. ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තෙසු ‘‘නාතිදූරෙ ගන්තබ්බ’’න්තිආදීසු නකාරපටිසිද්ධෙසු ආපත්ති නත්ථීති දස්සෙති. **යත්ථ කත්ථචීති** ‘‘න ච උණ්හෙ චීවරං නිදහිතබ්බ’’න්තිආදීසු යෙසු කෙසුචි. **අයන්ති** දුක්කටාපත්ති. **හීති** සච්චං. **ආපත්තිසාමන්තාති** එත්ථ ආපත්තියා සාමන්තා ආපත්තිසාමන්තාති අත්ථං

දස්සෙන්තො ආහ ''ආපත්තියා ආසන්න''න්ති. ''ආසන්න''න්ති ඉමිනා **සාමන්තා**සද්දස්ස ආසන්නවෙවචනතඤ්ච උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනතඤ්ච දස්සෙති. ඊදිසං වචනං භන්තෙ වත්තුං වට්ටතීති නාමාති යොජනා.

ගාමතො පඨමතරන්ති ගාමතො උපජ්ඣායස්ස පඨමතරං. **තෙනෙවාති** උපජ්ඣායෙනෙව. නිවත්තන්තෙන සද්ධිවිහාරිකෙනාති සම්බන්ධො. ''තින්ත''න්ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''සෙදග්ගහිත''න්ති. ඉමිනා සෙදෙන සීදතීති **සින්නන්ති** අත්ථං දස්සෙති. ''අතිරෙකං කත්වා''ති ඉමිනා **උස්සාරෙත්වාති**පදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති, උද්ධං උද්ධං සාරෙත්වාති වුත්තං හොති. පච්ඡිමවාක්‍යස්ස පුබ්බවාක්‍යකාරණභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''කිං කාරණා''ති. මජ්ඣෙ භඞ්ගස්ස දොසං ආවිකරොන්තො ආහ ''සමං කත්වා''තිආදි. **තතොති** සමං කත්වා සංහරණතො, නිච්චං භිජ්ජමානන්ති සම්බන්ධො. මජ්ඣෙ භඞ්ගතො වා, දුබ්බලන්ති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ''චතුරඞ්ගුලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වා''ති එතං වචනං. **යථාති** යෙනාකාරෙන සංහරියමානෙති සම්බන්ධො. චීවරභොගස්ස ඔරො අන්තො **ඔභොගොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කායබන්ධන''න්තිආදි.

යොති උපජ්ඣායො. ''ගාමෙයෙවා''ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''අන්තරඝරෙ වා පටික්කමනෙ වා''ති. **පටික්කමනෙ වාති** භොජනසාලායං වා. **තස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. ලද්ධා භික්ඛා යෙනාති **ලද්ධභික්ඛො,** තස්ස වා. පිණ්ඩපාතො හොතීති යොජනා. **තස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. පිණ්ඩපාතො න හොතීති සම්බන්ධො. **අත්තනා ලද්ධොපීති** පිසද්දො උපජ්ඣායෙන ලද්ධොපීති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **ආහරියතූති** එත්ථ තුවිභත්ති පුච්ඡායං හොති, ආහරියතු කින්ති අත්ථො. **කාලොති** භොජනකාලො. භුඤ්ජිත්ථාති **භුත්තො,** තස්මිං සතීති සම්බන්ධො. **උපකට්ඨොති** මජ්ඣන්හිකස්ස ආසන්නො.

අනන්තරහිතායාති එත්ථ අන්තරධායතීති **අන්තරහිතො,** තට්ටිකචම්මඛණ්ඩාදි, නත්ථි අන්තරහිතො එතස්මිං පත්තභූමිනමන්තරෙති **අනන්තරහිතොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අනත්ථතාය''ති. කාළවණ්ණකතා වා සුධාබද්ධා වා නිරජමත්තිකා හොතීති යොජනා. **තන්ති** පත්තං. **ධොතවාලිකායපීති** සුද්ධවාලිකායපි. **තත්ථාති** පංසුරජසක්ඛරාදීසු. පුන **තත්ථාති** පණ්ණාධාරකෙසු. ඉදං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **අභිමුඛෙනාති** අත්තනො අභිමුඛෙන. **සණිකන්ති** සින්නං . **අන්තෙ පනාති** චීවරස්ස කොටියං පන. නික්ඛිපන්තස්ස සද්ධිවිහාරිකස්ස චීවරස්ස භොගොති යොජනා.

චුණ්ණං සන්නෙතබ්බන්ති එත්ථ චුණ්ණසමොධානෙන නෙතබ්බන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පිණ්ඩි කාතබ්බා''ති. ''එකස්මිං නිද්ධුමෙ ඨානෙ''ති ඉමිනා **එකමන්තන්ති** එත්ථ එකස්මිං අන්තෙ ඨානෙති අත්ථං දස්සෙති. **ජන්තාඝරෙති** අග්ගිසාලායං. සා හි ජලති දිබ්බති අග්ගි එත්ථාති **ජන්තා,** ජනෙති සරීරසෙදමෙත්ථාති වා **ජන්තා,** සා එව ඝරං ජන්තාඝරන්ති වුච්චති, තස්මිං. පරිපූජාවසෙන කරීයතීති **පරිකම්මන්ති** අත්ථෙන අඞ්ගාරදානාදිකං පරිකම්මං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''පරිකම්මං නාම''තිආදි.

''න කෙනචි ගෙලඤ්ඤෙනා''තිආදිනා උස්සහනස්ස කාරණං දස්සෙති. **හීති** සච්චං. අගිලානෙන සට්ඨිවස්සෙන සද්ධිවිහාරිකෙනාපි කාතබ්බන්ති යොජනා. **අනාදරෙනාති** වත්තකරණස්ස අනාදරෙන. **නකාරපටිසංයුත්තෙසූති** පටිසෙධවාචකෙන නකාරෙන පටිසංයුත්තෙසු. **පදෙසූති** ''න උපජ්ඣායස්ස භණමානස්ස අන්තරන්තරා කථා ඔපාතෙතබ්බා''තිආදීසු වාක්‍යෙසු. **භූමියන්ති** උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං භිත්තියම්පි අපටිසංසිතබ්බත්තා. ''පියසඞ්ඝාටඤ්චා''ති ඉමිනා **කවාටපීඨන්ති** එත්ථ පීයසද්දෙන පියසඞ්ඝාටං වුච්චති උත්තරපදලොපවසෙන වා එකදෙසවොහාරවසෙන වාති දස්සෙති. ''අච්ඡුපන්තෙනා''ති ඉමිනා අප්පටිසංඝන්තෙනාති එත්ථ සංඝධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. සම්මා තායති අත්තානඤ්ච පරඤ්ච අනෙනාති **සන්තානං,** තමෙව **සන්තානකන්ති** අත්ථෙන කීටකුලාවකමක්කටකසුත්තාදි සන්තානකං නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''සන්තානක''න්තිආදි. **උල්ලොකතොති** විතානතො. තඤ්හි උද්ධං ලුචීයතෙ බන්ධීයතෙති උල්ලොකන්ති වුච්චති, චකාරස්ස කකාරමකත්වා ''උල්ලොච''න්තිපි වුච්චති. තොසද්දෙන ආකාරස්ස ස්මාවචනස්ස කාරියභාවං දස්සෙති. **අපහරිතබ්බන්ති** අපනෙතබ්බං. **''අවහරිතබ්බ''**න්තිපි පාඨො, හෙට්ඨා හරිතබ්බං පාතෙතබ්බන්ති අත්ථො.

ආලොකසන්ධිභාගාති එත්ථ භාගසද්දස්ස ද්වන්දතො පරත්තා පුබ්බපදෙසුපි පච්චෙකං යොජෙතබ්බොති ආහ ''ආලොකසන්ධිභාගා ච කණ්ණභාගා චා''ති. තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අන්තරබාහිරා''තිආදි. ''වාතපානකවාටකානී''ති ඉමිනා ආලොකසන්ධිසද්දස්ස වාතපානකවාටකපරියායභාවං දස්සෙති. ''කොණා''ති ඉමිනා කණ්ණසද්දස්ස කොණවෙවචනභාවං දස්සෙති.

''යථා පඨම''න්තිආදිනා පඨමපඤ්ඤත්තමෙව පඤ්ඤපෙතබ්බං, න අඤ්ඤථාති දස්සෙති. ඉදං පතිරූපං පඨමපඤ්ඤත්තං සන්ධාය වුත්තං. පඨමපඤ්ඤත්තෙ අපතිරූපෙ අඤ්ඤථාපි පඤ්ඤපෙතබ්බං. **එතදත්ථමෙවාති** යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙතබ්බස්ස අත්ථාය එව. සචෙ පඤ්ඤත්තං අහොසි, එවං සතීති යොජනා. **ඉදන්ති** භිත්තිං මොචෙත්වා පඤ්ඤාපනං. කටෙසු කිළඤ්ජෙසු සාරත්තා උත්තමත්තා **කටසාරකොති** වුච්චති. **නිවත්තෙත්වාති** සංහරිත්වා. **පුරත්ථිමාති** එත්ථ යකාරලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ ''පුරත්ථිමායා''ති.

වූපකාසෙතබ්බොති එත්ථ කසධාතු ගතයත්ථොති ආහ ''අඤ්ඤත්ථ නෙතබ්බො''ති. උපජ්ඣායං ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තබ්බොති අත්ථො. **අඤ්ඤත්ථාති** අඤ්ඤං ඨානං. **විවෙචෙතබ්බන්ති** එත්ථ දිට්ඨිගතතො උපජ්ඣායං විවෙචෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''විස්සජ්ජාපෙතබ්බ''න්ති. ''අඤ්ඤො වත්තබ්බො''ති වත්වා තස්ස ආකාරං දස්සෙති ''ථෙර''න්තිආදිනා. සො සො භික්ඛු යාචිතබ්බොති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤෙන දාපෙතබ්බොති** අත්තනා අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා උපජ්ඣායස්ස පරිවාසො දාපෙතබ්බොති අත්ථො. **කින්ති නු ඛොති** කෙන එව උපායෙන දදෙය්‍ය නුඛොති අත්ථො. ඉතිසද්දො හි අවධාරණත්ථො. අට්ඨකථායපි ඉමමෙව නයං දස්සෙති ''කෙන නු ඛො උපායෙනා''ති ඉමිනා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''කින්ති නු ඛො පටිකස්සෙය්‍යා''තිආදිවාක්‍යෙසු. සත්තසු කම්මෙසු තිවිධස්ස උක්ඛෙපනීයකම්මස්ස ගරුකත්තා වුත්තං ''උක්ඛෙපනීයං අකත්වා''ති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තෙන හී''තිආදි.

තෙන සද්ධිවිහාරිකෙන යාචිතබ්බාති සම්බන්ධො. **සචෙ කරොන්තියෙවාති** භික්ඛූ සචෙ කම්මං කරොන්තියෙව. පුන **සචෙ කරොන්තියෙවාති** භික්ඛූ සචෙ උක්ඛෙපනීයකම්මං කරොන්තියෙව. **අථාති** තස්මිං කම්මෙ කතෙ. **ඉතීති** එවං යාවනෙන. නන්ති තං උපජ්ඣායං.

සම්පරිවත්තකන්ති එත්ථ ''පිණ්ඩුක්ඛෙපක''න්තිආදීසු (පාචි. 620) විය සම්පරිවත්තකන්තිපදං කිරියාවිසෙසනං, කපච්චයො ච විච්ඡත්ථොති ආහ ''සම්පරිවත්තෙත්වා සම්පරිවත්තෙත්වා''ති. **යදීති** යාව. යදිසද්දො හි යාවපරියායො, තෙන වුත්තං ''න තාව පක්කමිතබ්බ''න්ති. යාව අප්පමත්තකම්පි රජනං ගලති, න තාව පක්කමිතබ්බන්ති යොජනා. **විසභාගපුග්ගලෙනාති** විසභාගෙන පුග්ගලෙන කරණභූතෙන. **න උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා ගාමො පවිසිතබ්බොති** එත්ථ න අඤ්ඤෙනෙව කරණීයෙන පවිසිතබ්බො. පිණ්ඩාය පන පවිසිතබ්බොති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ''පිණ්ඩාය වා''තිආදි. ''අනාපුච්ඡිත්වා''ති ඉමිනා **අනාපුච්ඡාති** එත්ථ ආකාරො ත්වාපච්චයස්ස කාරියොති දස්සෙති. **භික්ඛාචාරන්ති** භික්ඛාය චරණට්ඨානං, උපජ්ඣායෙන ගන්තබ්බන්ති යොජනා. **පරිවෙණන්ති** උපජ්ඣායස්ස පරිවෙණං. **පස්සතීති** උපජ්ඣායං පස්සති.

දස්සනත්ථාය වාති අසුභදස්සනත්ථාය වා. ඉමිනාපි වාසත්ථාය එව න ගන්තබ්බන්ති ආසඞ්කං නිවත්තෙති. **කම්මන්ති** පක්කමනස්ස කාරණං කම්මං. අනනුජානනං සන්ධාය වුත්තං ''යාවතතිය''න්ති. **තන්ති** උපජ්ඣායං. **අස්සාති** සද්ධිවිහාරිකස්ස. **''න සම්පජ්ජතී''ති** ඉමිනා සචෙ සම්පජ්ජති, න පක්කමිතබ්බාති දස්සෙති. **කෙවලන්ති** විනා උද්දෙසාදිසම්පජ්ජනෙහි. එවරූපෙ උපජ්ඣායෙ නිවාරෙන්තෙපීති යොජනා. ''ගෙලඤ්ඤතො''ති ඉමිනා වුට්ඨානසද්දස්ස අවධිඅපෙක්ඛතං දස්සෙති. **අස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. **අඤ්ඤොති** අත්තනා අඤ්ඤො. **තස්සාති** අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස.

16. සද්ධිවිහාරිකවත්තකථා

67. සම්මාවත්තනායං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **උද්දෙසාදීහීති** ආදිසද්දෙන පරිපුච්ඡාදයො සඞ්ගණ්හාති. සඞ්ගහසද්දස්ස සඞ්ඛෙපගහණෙසුපි වුත්තිතො ''අනුග්ගහො''ති වුත්තං. අථ වා සම්මුඛා **සඞ්ගහො** ච පරම්මුඛා **අනුග්ගහො** ච කාතබ්බො. ආමිසෙන වා සඞ්ගහො, ධම්මෙන වා අනුග්ගහො. දිට්ඨධම්මිකත්ථාය වා සඞ්ගහො, සම්පරායිකත්ථාය වා අනුග්ගහො. ලොකියත්ථාය වා සඞ්ගහො, ලොකුත්තරත්ථාය වා අනුග්ගහො කාතබ්බො. **තත්ථාති** යං වුත්තං ''උද්දෙසෙන පරිපුච්ඡාය ඔවාදෙන අනුසාසනියා''ති. තත්ථ උද්දිසනං **උද්දෙසොති** වචනත්ථෙන පාළිවාචනා උද්දෙසො නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''උද්දෙසොති පාළිවාචනා''ති. ''පාළියා අත්ථවණ්ණනා''ති ඉමිනා පුනප්පුනං, සමන්තතො වා පාළියා අත්ථස්ස පුච්ඡනං **පරිපුච්ඡාති** අත්ථං දස්සෙති. **වත්ථුස්මින්ති** වාරිත්තවාරිත්තවත්ථුස්මිං. **ඉදන්ති** වාරිත්තං. පුන **ඉදන්ති** වාරිත්තං. ''වචන''න්ති ඉමිනා ඔවදනං **ඔවාදොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං ''ඉදං කරොහි, ඉදං මා කරිත්ථා''ති වචනං **අනුසාසනී** නාමාති යොජනා. ''පුනප්පුනං වචන''න්ති ඉමිනා **අනුසාසනීති** එත්ථ අනුසද්දස්ස නළපච්ඡින්නත්ථං දස්සෙති. ''සචෙ උපජ්ඣායස්ස පත්තො හොතී''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි න පකතිපත්තො හොති, අථ ඛො අතිරිත්තපත්තො හොතීති ආහ ''අතිරෙකපත්තො''ති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''සචෙ උපජ්ඣායස්ස චීවරං හොතී''තිආදීසු පදෙසු. **අඤ්ඤොපීති** පත්තචීවරෙහි අඤ්ඤොපි. **සමණපරික්ඛාරොති** ඡත්තුපාහනාදි සමණපරික්ඛාරො. **ඉධාති** සද්ධිවිහාරිකවත්තෙ. **නයෙනාති** ඤායෙන. **උප්පජ්ජමානඋපායපරියෙසනන්ති** උප්පජ්ජමානස්ස, උප්පජ්ජමානත්ථාය වා උපායස්ස පරියෙසනං. **ඉතොති** ''කින්ති නු ඛො සද්ධිවිහාරිකස්ස පරික්ඛාරො උප්පජ්ජියෙථා''ති පාළිතො. **චීවරං රජන්තෙනාති** එත්ථ රජන්තෙන උපජ්ඣායෙනාති අත්ථො න දට්ඨබ්බො, සද්ධිවිහාරිකෙනාති අත්ථො එවාති දස්සෙන්තො ආහ ''උපජ්ඣායතො උපායං සුත්වා රජන්තෙනා''ති. **උපජ්ඣායතො උපායන්ති** උපජ්ඣායතො ලද්ධං උපායං.

නසම්මාවත්තනාදිකථා

68. **උපජ්ඣායවත්තන්ති** උපජ්ඣායම්හි වත්තිතබ්බං වත්තං. **සොති** සද්ධිවිහාරිකො. **දුක්කටං ආපජ්ජතීති** අස්ස, සො වා දුක්කටං ආපජ්ජතීති යොජනා. **පණාමෙතබ්බොති** එත්ථ පපුබ්බ නමුධාතු අත්ථපකරණාදිවසෙන ඉධ අපසාදනත්ථොති ආහ ''අපසාදෙතබ්බො''ති. **අධිමත්තන්ති** අධිකප්පමාණං. **ගෙහසිතපෙමන්ති** මෙත්තාසිනෙහං.

වුත්තපටිපක්ඛනයෙනාති කණ්හපක්ඛෙ වුත්තෙන පටිපක්ඛෙන නයෙන. **අලං පණාමෙතුන්ති** එත්ථ අලංසද්දස්ස අරහත්ථපටික්ඛිත්තෙසු ද්වීසු අත්ථෙසු අරහත්ථොති ආහ ''යුත්තො පණාමෙතු''න්ති.

සාතිසාරො හොතීති එත්ථ පකතිභාවං අතික්කමිත්වා සරණං පවත්තනං **අතිසාරො,** දොසො. සංවිජ්ජති සො එතස්සාති **සාතිසාරොති** දස්සෙන්තො ආහ ''සදොසො හොතී''ති. තස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''ආපත්තිං ආපජ්ජතී''ති. **ආපත්තින්ති** දුක්කටාපත්තිං. **තන්ති** වත්තං.

තෙසන්ති සද්ධිවිහාරිකානං. **වත්තන්ති** බහුකානං සද්ධිවිහාරිකානං වත්තං. **සාදියනං වා...පෙ.... බාලො හොතීති** එත්ථ බාලස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං ''සාදියනං වා අසාදියනං වා න ජානාතී''ති. සාදියනස්ස වා අසාදියනස්ස වා අජානනත්තා බාලො හොතීති වුත්තං හොති. අජානනස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං ''බාලො හොතී''ති. බාලත්තා සාදියනං වා අසාදියනං වා න ජානාතීති වුත්තං හොති. **තෙසූති** බහුකෙසු සද්ධිවිහාරිකෙසු. **තස්සාති** වත්තසම්පන්නභික්ඛුස්ස. **තෙසන්ති** ඉතරෙසං සද්ධිවිහාරිකානං.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථා

69. කිඤ්චාපි ආයස්මා සාරිපුත්තො ජානාතීති යොජනා. ඉමිනා ''කිං නු ඛො අජානන්තො පුච්ඡී''ති ආසඞ්කං නිවාරෙති. භගවා අනුඤ්ඤාතුකාමො හොතීති සම්බන්ධො. **පන**සද්දො ගරහත්ථො, තථා ජානන්තොපීති අත්ථො. **ලහුකන්ති** හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං. ලහුකත්තා පටික්ඛිපිත්වාති වුත්තං හොති. **අස්සාති** භගවතො, අජ්ඣාසයන්ති සම්බන්ධො. ''අජ්ඣාසයං විදිත්වා''තිවචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ''බුද්ධානං හී''තිආදි. **හීති** සච්චං. **අයඤ්චාති** සාරිපුත්තත්ථෙරො ච. **අග්ගොති** කොටිළුක්කංසො. **සෙට්ඨොති** පවරො උත්තමො.

''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙනා''ති එත්ථ බ්‍යත්තපටිබලානං විසෙසං දස්සෙතුං වුත්තං ''බ්‍යත්තො නාමා''තිආදි. තත්ථ යස්ස සාට්ඨකථං විනයපිටකවාචුග්ගතං පවත්තති, අයං **බ්‍යත්තො** නාමාති යොජනා . **තස්මින්ති** විනයපිටකං වාචුග්ගතභික්ඛුම්හි. **යස්සාති** භික්ඛුනො. **සුග්ගහිතන්ති** සාට්ඨකථාය සුට්ඨු ගහිතං. **අයම්පීති** පිසද්දො පුරිමභික්ඛුං අපෙක්ඛති. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** ඉමස්මිං වත්ථුම්හි, ඉමස්මිං විසයෙති අත්ථො. බ්‍යතිරෙකාන්වයවසෙන **පටිබලං** දස්සෙන්තො ආහ ''යො පනා''තිආදි. යො පන න සක්කොතීති සම්බන්ධො. කස්මාති ආහ ''කාසසොසසෙම්හාදිනා වා''තිආදි. තත්ථ කාසො ච සොසො ච සෙම්හො ච, තෙ ආදයො යස්ස ගෙලඤ්ඤස්සාති **කාසසොසසෙම්හාදි,** ආදිසද්දෙන එළමූගාදයො සඞ්ගණ්හාති. ඔට්ඨො ච දන්තො ච ජිව්හා ච, තා ආදයො යෙසං තාලුආදීනන්ති **ඔට්ඨදන්තජිව්හාදයො,** තෙසං. **පදබ්‍යඤ්ජනෙහීති** පදඅක්ඛරෙහි. **බ්‍යඤ්ජන**සද්දො හෙත්ථ අක්ඛරවාචකො. **හාපෙතීති** ගලත්තා හාපෙති. **අඤ්ඤථා වා වත්තබ්බන්ති** අඤ්ඤෙන සිථිලාදිනා ආකාරෙන වා වත්තබ්බං. **අඤ්ඤථා වදතීති** අඤ්ඤෙන ධනිතාදිආකාරෙන වදති. **තබ්බිපරීතොති** තස්ස අපටිබලස්ස විපරීතො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තතොති** ජානාපෙතබ්බතො. **යන්ති** යං ආකාරං ධාතුකම්මමෙතං, **සඞ්ඝොති** කාරිතකම්මමෙතං. ඉධ කාරිතකම්මං කිතො වදති.

71. **උපසම්පන්නසමනන්තරාති** එත්ථ උපසම්පන්නස්ස සමනන්තරාති අත්ථං නිවාරෙන්තො ආහ ''උපසම්පන්නො හුත්වාව සමනන්තරා''ති. එවසද්දෙන චිරකාලං නිවත්තෙති. **උල්ලුම්පතූති** එත්ථ උපුබ්බලුපධාතුයා උපසග්ගවසෙන වා අත්ථාතිසයවසෙන වා ධාතුනමනෙකත්ථත්තා ඉධ උපුබ්බධරධාතුයා අත්ථෙ වත්තතීති දස්සෙන්තො ආහ **''උද්ධරතූ''**ති. උට්ඨාපෙත්වා, උක්ඛිපිත්වා වා ධරතූති අත්ථො. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අකුසලා''තිආදි. තත්ථ ''අකුසලා වුට්ඨාපෙත්වා''ති ඉමිනා සභාවධිනා උභ්‍යූපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''කුසලෙ පතිට්ඨාපෙතූ''ති ඉමිනා සභාධාරෙන ධරධාතුස්ස අත්ථං දස්සෙති. උභ්‍යූපසග්ගස්ස උක්ඛිපනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සාමණෙරභාවා වා උද්ධරිත්වා''ති. ''පටිච්චා''ති ඉමිනා **උපාදායාති** එත්ථ සමීපෙ ආදියිත්වාති සද්දත්ථමගහෙත්වා සඞ්කෙතත්ථවසෙන පාකටත්තා තස්ස සඞ්කෙතත්ථං දස්සෙති, අධිප්පායත්ථං දස්සෙතීති අත්ථො.

73. **අධිට්ඨීතාති** එත්ථ අධි නිච්චවසෙන ඨාති පවත්තතීති අධිට්ඨීතාති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''නිච්චප්පවත්තිනී''ති. කස්මා චත්තාරො පච්චයා නිස්සයාති වුත්තාති ආහ ''යස්මා''තිආදි. ''චත්තාරො''තිආදිනා චත්තාරො පච්චයෙ නිස්සාය අත්තභාවො සෙති පවත්තතීති **නිස්සායාති** අවුත්තකම්මත්ථං දස්සෙති.

18. ආචරියවත්තකථා

75. **කින්තායන්ති** එත්ථ එකාරලොපවසෙන සන්ධි හොතීති ආහ ''කිංතෙ අය''න්ති. ''ඔවදිතබ්බොති''ඉමිනා **ඔවදියොති** එත්ථ ණ්‍යපච්චයස්ස කම්මත්ථං දස්සෙති. **''තදත්ථායා''**ති ඉමිනා ''යදිදං ගණබන්ධික''න්ති උත්තරවාක්‍යෙ යංසද්දං දිස්වා පුබ්බවාක්‍යෙ තංසද්දං ඤාපෙති, තස්ස බාහුල්ලස්ස අත්ථායාති අත්ථො.

76. **සොති** පසූරො පරිබ්බාජකො. **තෙනාති** උදායිත්ථෙරෙන. **සහධම්මිකන්ති** සහ ධම්මෙන කාරණෙන. බ්‍යත්තො තාව පුබ්බෙ වුත්තලක්ඛණො හොතු, පටිබලො පන කථං ඤාතබ්බොති ආහ ''යො පනා''තිආදි . යො පන

සක්කොතීති සම්බන්ධො. වාති සච්චං. **එතන්ති** පටිබලත්තං, ‘‘පඤ්චහි…පෙ…. විනෙතු’’න්තිවචනං වා.

77. තිත්ථියපක්ඛසඞ්කන්තෙසූති තිත්ථියසඞ්ඛාතං සාසනස්ස පටිපක්ඛං සඞ්කමන්තෙසු. **ආචාරසමාචාරසික්ඛාපනකන්ති** අතිවිය චරිතබ්බං ආභිසමාචාරිකසීලං සික්ඛාපනකං. ඉමිනා ආචාරං සික්ඛාපෙතීති **ආචරියොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **නාමමත්තමෙවාති** ‘‘ආචරියො’’ති වා ‘‘අන්තෙවාසිකො’’ති වා නාමමත්තමෙව. **නානන්ති** උපජ්ඣායතො වා සද්ධිවිහාරිකතො වා නානං.

20. පණාමනාඛමාපනාකථා

80. යං ලක්ඛණං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. නිස්සයන්තෙවාසිකෙන කාතබ්බන්ති යොජනා. **පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙහීති** පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකෙන ච උපසම්පදන්තෙවාසිකෙන ච ධම්මන්තෙවාසිකෙන ච. **එතෙසන්ති** පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකානං. **එතෙසූති** එතෙසු තීසු අන්තෙවාසිකෙසු. **ආචරියස්සාති** පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකො පබ්බජ්ජාචරියස්ස, උපසම්පදන්තෙවාසිකො උපසම්පදාචරියස්සාති අත්ථො. **සමීපෙති** නිස්සයාචරියස්ස ච ධම්මාචරියස්ස ච ආසන්නෙ. **තස්මාති** යස්මා අන්තෙවාසිකෙන ආචරියම්හි සම්මා වත්තිතබ්බං, තස්මා. **ආචරියෙනාපීති** නිස්සයපබ්බජ්ජා උපසම්පදා ධම්මාචරියෙනාපි. ඔවාදාචරියො තෙසු සඞ්ගහං ගච්ඡති. **තෙසූති** චතූසු අන්තෙවාසිකෙසු.

22. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථා

ආණත්තිවිනිච්ඡයො

83. ‘‘නිස්සයපටිපස්සද්ධියො’’ති සමූහාධාරො. ‘‘උපජ්ඣායො පක්කන්තො වාතිආදීසූ’’ති අවයවාධාරො. ‘‘විප්පවසිතුකාමො’’ති ඉමිනා නිරාලයභාවං දස්සෙති. **එවං ගතෙති** එවං උපජ්ඣායෙ ගතෙති යොජනා. **අඤ්ඤදාපීති** අඤ්ඤස්මිම්පි කාලෙ. උපජ්ඣායෙන පවාසිතකාලෙති අත්ථො. **එකසම්භොගපරිභොගොති** අත්තනා වා උපජ්ඣායෙන වා එකො පච්චයසම්භොගො ච ධම්මපරිභොගො ච. **එකදිවසම්පීති** පිසද්දො ගරහත්ථො, ද්විහාදිකං පන පගෙවාති අත්ථො. **පරිහාරො නත්ථීති** ආපත්තිපරිහාරො නත්ථි, ආපත්තියා පරිහරණං අපනයනං නත්ථීති අධිප්පායො. **ලජ්ජී පෙසලොති** ලජ්ජී හුත්වා පියසීලො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තදහෙවාති** තස්මිං උපජ්ඣායස්ස පක්කන්තඅහනි එව. **තථාති** යථා ‘‘උපජ්ඣායො ලහුං ආගමිස්සතී’’ති පුච්ඡති, තථා ‘‘අහං ලහුං ආගමිස්සාමී’’ති වුත්තන්ති අත්ථො. **සචෙ වදතීති** සචෙ ආචරියො වදතීති යොජනා. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **සභාගතන්ති** ලජ්ජිපෙසලභාවං.

යාව ආගමනාති උපජ්ඣායස්ස යාව ආගමනා. **නන්ති** උපජ්ඣායං. ‘‘වාසෙන්තියෙවා’’තිපදෙ කාරිතකම්මං. **තත්ථාති** උපජ්ඣායස්ස ගතට්ඨානෙ. **තෙනාති** උපජ්ඣායෙන. **පවත්තීති** පවත්තනං. නදීපූරෙන වා උපද්දුතොති සම්බන්ධො. නදීපූරත්තා උදකොඝසක්කනං ආගමෙති, චොරාදීනං උපද්දුතත්තා සහායෙ පරියෙසති. **සොති** උපජ්ඣායො.

‘‘නිස්සයපණාමනා’’ති ඉමිනා ආණාපනං **ආණත්තීති** වචනත්ථෙන නිස්සයපණාමනා ආණත්තීති වුච්චතීති දස්සෙති. **නිස්සයපණාමනාති** නිස්සයස්ස උපජ්ඣාචරියස්ස පණාමනා. තස්මා පණාමිතො හොතීති සම්බන්ධො. ‘‘ආපුච්ඡීතිආදිනා’’ති එත්ථ ආදිසද්දෙන ‘‘මා මං සුසානගමනං ආපුච්ඡී’’තිආදයො සඞ්ගණ්හාති. **තෙනාති** සද්ධිවිහාරිකෙන. **ඛමාපෙතබ්බොති** තිතික්ඛාපෙතබ්බො.

තාවාති මහාථෙරෙහි, මහාථෙරානං වා පඨමං. **අඤ්ඤත්ථාති** උපජ්ඣායස්ස විහාරතො අඤ්ඤං විහාරං. **අප්පෙවාති** අපි එව නාම ඛමෙය්‍යාති යොජනා. **තත්‍රෙවාති** අඤ්ඤත්ථෙව. **දුබ්භික්ඛාදිදොසෙනාති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ඤාතිවියොගාදිදොසො ගහෙතබ්බො. **තංයෙවාති** අත්තනා වසිතං තමෙව ඨානං. **අඤ්ඤස්සාති** උපජ්ඣායතො අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්සාති සම්බන්ධො. ඉමිනා උපජ්ඣායෙන පරිච්චත්තත්තා උපජ්ඣායසමොධානෙ නිස්සයපටිප්පස්සද්ධි නත්ථීති දීපෙති.

සමොධානවිනිච්ඡයො

ආපුච්ඡිත්වාති =00 අන්තෙවාසිකං ආපුච්ඡිත්වා. **තත්‍රාපීති** ආචරියන්තෙවාසිකෙසුපි. **කදාති** කස්මිං කාලෙ. **සායන්හෙ වා රත්තිංවාති** අජ්ජ සායන්හෙ වා රත්තිං වා. **තංඛණෙයෙවාති** තස්මිං සම්පටිච්ඡනක්ඛණෙයෙව.

සො වාති අන්තෙවාසිකො ච. **තතොති** ගාමතො. **සුගතොති** සුට්ඨු ගතො, නිස්සයො පටිප්පස්සම්භතීති අධිප්පායො. **අථාපීති** පුන ච පරං. ආපුච්ඡිත්වා පක්කමනෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ආපුච්ඡිත්වා පක්කමනෙ තං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආචරියං අනාපුච්ඡා’’තිආදි. **උපචාරසීමාතික්කමෙති** උපචාරසීමාය අතික්කමෙ සති,

අතික්කමනහෙතු වාති යොජනා. එත්ථ ච **උපචාරසීමා** නාම පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපොයෙව, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං.

සායන්හෙ වා රත්තිභාගෙ වාති අජ්ජ සායන්හෙ වා රත්තිභාගෙ වා. **ස්වෙ**ති සුවෙ.

බහිසීමන්ති උපචාරසීමතො බහි. **තතො**ති බහිසීමතො. **ද්වින්නං ලෙඩ්ඩුපාතාන**න්ති අන්තෙවාසිකතො ද්වින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං. **අතික්කමිත්වා**ති උපචාරසීමතො බහි අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකානං වසනට්ඨානතො අතික්කමිත්වා.

මුච්චිතුකාමොති අන්තෙවාසිකම්හා මුච්චිතුකාමො එව. **පණාමෙතී**ති කායවාචාහි පණාමෙති. **සාලයො**ති ආචරියෙ සාපෙක්ඛො. ‘‘නිරාලයො’’ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘න දානී’’තිආදි. **එවම්පී**ති ධුරෙ නික්ඛිත්තෙපි. උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ සති, ධුරනික්ඛෙපහෙතු වා පටිප්පස්සම්භතීති යොජනා. පණාමිතෙන පටිපජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

වුත්තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘සචෙ හී’’තිආදි. **ආචරිය**න්ති නිස්සයාචරියං. චෙතියං වා වන්දන්තං උපජ්ඣායන්ති සම්බන්ධො, මග්ගප්පටිපන්නං වා උපජ්ඣායන්ති යොජනා. **දූරත්තා**ති දූරභාවතො. **උපරිපාසාදෙ**ති පාසාදස්ස උපරි. **ත**න්ති උපජ්ඣායං. නිසින්නං උපජ්ඣායන්ති සම්බන්ධො.

සවනවසෙන සමොධානෙ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. උපජ්ඣායස්ස සද්දන්ති සම්බන්ධො.

23. උපසම්පාදෙතබ්බපඤ්චකකථා

84. ඉදානි =01 යං ලක්ඛණං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **සඞ්ඛෙපතො**ති අඞ්ගානි අනුද්ධරිත්වා සමාසතො. **තත්ථා**ති යං ‘‘පඤ්චහි භික්ඛවෙ අඞ්ගෙහි සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා’’තිආදිමාහ, තත්ථ. **අගුණඞ්ගෙහී**ති ගුණවිරහිතෙහි අඞ්ගෙහි. **සො**ති භික්ඛු. **න උපසම්පාදෙතබ්බ**න්ති එත්ථ කම්මවාචාචරියෙන හුත්වා න උපසම්පාදෙතබ්බන්ති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ‘‘උපජ්ඣායෙන හුත්වා න උපසම්පාදෙතබ්බ’’න්ති. **එත්ථා**ති එතෙසු පඤ්චකෙසු. **ආදීසූ**ති එත්ථ පුබ්බො නිදස්සනත්ථො ඉතිසද්දො ලොපො හොති. ඉතිආදීසූති හි අත්ථො. **අයුත්තවසෙනා**ති අනනුරූපවසෙන. **යො**ති භික්ඛු. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. පරෙ ච සමාදපෙතුන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථා**ති සීලක්ඛන්ධාදිකෙ. **පරිහරතී**ති පරිසං පරිස්සයතො හරති අපනෙති. **තස්සා**ති භික්ඛුනො. ‘‘සීලාදීහී’’තිපදං ‘‘පරිහායතියෙවා’’තිපදෙ අපාදානං, ‘‘න වඩ්ඪතී’’තිපදෙ කරණං. **තස්මා**තිආදි ලද්ධගුණං. **තෙනා**ති භික්ඛුනා. කස්මා ආපත්තිඅඞ්ගවසෙන න වුත්තන්ති ආහ ‘‘න හී’’තිආදි. **හී**ති යස්මා. **තස්සෙවා**ති ඛීණාසවස්සෙව. **න වදෙය්‍යා**ති ඛීණාසවානං අනභිරතියා අනුප්පන්නත්තා න වදෙය්‍ය. යදි න ඛීණාසවස්සෙව උපජ්ඣායාචරියභාවො අනුඤ්ඤාතො, අථ කස්මා ඛීණාසවපඤ්චකො වුත්තොති ආහ ‘‘යස්මා පනා’’තිආදි. යස්මා න පරිහායතීති සම්බන්ධො.

අන්තග්ගාහිකායාති සස්සතුච්ඡෙදසඞ්ඛාතං අන්තං ලාමකං ගණ්හාති, ගණ්හාපෙතීති වා අන්තග්ගාහිකා, තාය. **දිට්ඨියා**ති මිච්ඡාදිට්ඨියා. **යත්තකං සුත**න්ති භික්ඛුනොවාදකසික්ඛාපදෙ (පාචි. අට්ඨ. 145-147) වුත්තං යත්තකං සුතං. **තෙනා**ති සුතෙන **ඍ**. යං ආපත්තාදි තෙන ජානිතබ්බන්ති යොජනා.

ආපත්තිං න ජානාතීති එත්ථ ආපත්තිං ආපන්නොති න ජානාතීති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉදං නාම’’තිආදි. තත්ථ ‘‘ආපන්නො’’ති ඉමිනා ‘‘ආපත්ති’’න්තිපදං ‘‘ආපන්නො’’තිපාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

ආභිසමාචාරිකායාති එත්ථ උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නසීලතො අභිවිසෙසෙන සම්මා චරිතබ්බන්ති **ආභිසමාචාරං,** ඛන්ධකපරියාපන්නං වත්තපටිපත්තිසීලං, තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තා **ආභිසමාචාරිකා,** ඛන්ධකපරියාපන්නා සික්ඛා, තාය. **ආදිබ්‍රහ්මචරියකායා**ති එත්ථ මග්ගසඞ්ඛාතස්ස බ්‍රහ්මචරියස්ස ආදි මරියාදො ආදිබ්‍රහ්මචරියො, තස්මිං පවත්තා ආදිබ්‍රහ්මචරියකා =02, උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නා සික්ඛා, තාය. **සෙක්ඛපණ්ණත්තිය**න්ති සික්ඛිතබ්බට්ඨෙන සික්ඛා, සා එව භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා සෙක්ඛපණ්ණත්ති. අථ වා සික්ඛනං සික්ඛා, තාය සික්ඛනත්ථාය භගවතා පඤ්ඤපීයතීති සෙක්ඛපණ්ණත්ති උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නසික්ඛායෙව, තස්සං. **අභිධම්මෙ**ති එත්ථ සුත්තන්තපාළිතො අභි අතිරෙකො, අභිවිසිට්ඨො වා ධම්මො අභිධම්මොති වුත්තෙ නාමරූපපරිච්ඡෙදකං අභිධම්මපිටකන්ති ආහ ‘‘නාමරූපපරිච්ඡෙදෙ’’ති. **අභිවිනයෙ**ති එත්ථ අභිභවිත්වා කායවාචං විනෙතීති අභිවිනයො, අභිභවිත්වා කායවාචං විනෙති එත්ථ, එතෙනාති වා අභිවිනයොති වුත්තෙ විනයපිටකන්ති ආහ ‘‘සකලෙ විනයපිටකෙ’’ති. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු පදෙසු, සබ්බෙසං වා පදානං. අත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා. ‘‘කාරණෙනා’’ති එත්ථ කාරණසද්දෙන **‘‘ධම්මතො’’**ති එත්ථ ධම්මසද්දස්ස සභාවත්ථාදයො නිවාරෙත්වා කාරණත්ථං දීපෙති, එනසද්දෙන තොපච්චයස්ස විසෙසනත්ථං. **ඉතී**ති එවං යථාවුත්තනයෙනාති අත්ථො. **චතුත්ථෙ**ති චතුත්ථපඤ්චකෙ. චතුත්ථපඤ්චකතො තීණි පදානි, පඤ්චමපඤ්චකතො ද්වෙ පදානි ගහෙත්වා පඤ්චකං කත්වා වුත්තං ‘‘චත්තාරො පඤ්චකා’’ති. අට්ඨසු පඤ්චකෙසූති සම්බන්ධො.

ඉති සොළසපඤ්චකවිනිච්ඡයෙ යොජනා සමත්තා.

24. උපසම්පාදෙතබ්බඡක්කකථා

85. තන්ති ඌනදසවස්සපදං. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු ඡක්කෙසු. **තත්ථා**ති ඡක්කෙසු. ''පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරෙනා''ති වුත්තත්තා විභඞ්ගවසෙන ගහෙතබ්බානීති ආහ ''උභතොවිභඞ්ගවසෙන වුත්තානී''ති. මාතිකාවිභඞ්ගවසෙන සුට්ඨු විභජිතබ්බානීති **සුවිභත්තානි,** වාචුග්ගතවසෙන සුන්දරා පවත්ති එතෙසන්ති **සුප්පවත්තීනි,** සුත්තතො අනුබ්‍යඤ්ජනතො සුට්ඨු විනිච්ඡිතබ්බානීති **සුවිනිච්ඡිතබ්බානී**ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''මාතිකාවිභඞ්ගවසෙනා''තිආදි.

25. අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථා

86. **යො පනා**ති යො පන අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො. **අඤ්ඤොපී**ති පසූරතො අපරොපි. **ඉධා**ති ඉමස්මිං සාසනෙ. **තස්මි**න්ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බෙ. **තත්ථා**ති ''යො සො භික්ඛවෙ අඤ්ඤොපී''තිආදිවචනෙ. **අය**න්ති පරිවාසො. **නග්ගපරිබ්බාජකස්සෙවා**ති වත්වා තස්ස භෙදං දස්සෙතුං වුත්තං ''ආජීවකස්ස වා අචෙලකස්ස වා''ති. තත්ථ **ආජීවකො** උපරි එකමෙව වත්ථං උපකච්ඡකෙ පවෙසෙත්වා පරිදහති, හෙට්ඨා නග්ගො. **අචෙලකො** පන සබ්බෙන සබ්බං නග්ගොයෙව. **සොපී**ති =03 නග්ගපරිබ්බාජකොපි. **වාලකම්බලාදීන**න්ති වාලෙන කතං කම්බලං, ආදිසද්දෙන කෙසකම්බලාදයො සඞ්ගණ්හාති. **අස්සා**ති පරිබ්බාජකස්ස. **අඤ්ඤස්සා**ති නග්ගපරිබ්බාජකතො අපරස්ස. **පණ්ඩරඞ්ගාදිකස්සා**ති පණ්ඩරං සෙතවත්ථං අඞ්ගෙ සරීරෙ එතස්සත්ථීති **පණ්ඩරඞ්ගො,** ආදිසද්දෙන නීලඞ්ගාදයො සඞ්ගණ්හාති.

එවන්ති ඉමිනා කෙසමස්සුඔරොපනාදිනා. පබ්බාජෙන්තෙහි භික්ඛූහීති සම්බන්ධො. **තස්මි**න්ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බෙ, නිසින්නෙයෙවාති යොජනා. අනාදරෙ චෙතං භුම්මවචනං. **තස්සා**ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. **නයිමෙ**ති න ඉමෙ, භික්ඛූති සම්බන්ධො. **ත**න්ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බං.

87. ''එවං ඛො…පෙ…. අනාරාධකො''ති අයං කථා මාතිකාති යොජනා. **අස්සා**ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. **තස්සෙවා**ති තස්සායෙව මාතිකාය. **තත්ථා**ති විභඞ්ගෙ. **අතිකාලෙනා**ති එත්ථ හත්තකිච්චං කත්වා වත්තකරණවෙලායෙව අතිකාලො නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''වත්තකරණවෙලායමෙවා''ති. ඉමිනා භුම්මත්ථෙ කරණවචනන්තිපි දස්සෙති. **තත්ථෙවා**ති කුලඝරෙසුයෙව. **අඤ්ඤදත්ථූ**ති එකංසෙන, ''කරොන්තො''ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. එවම්පි කරොන්තො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති යොජනා. ''සම්පාදකො''ති ඉමිනා **අනාරාධකො**ති එත්ථ ආරාධසද්දස්ස සාධනත්ථං දස්සෙති, තොසනත්ථාදයො නිවත්තෙති.

අජ්ඣාචාරත්ථිකා විසන්ති පවිසන්ති එත්ථාති **වෙසියා,** සොභණරූපසඞ්ඛාතං වෙසං ධාරෙතීති වා **වෙසියා**. තෙන වුත්තං ''සුලභජ්ඣාචාරා''තිආදි. ආමිසොයෙව කිඤ්ජක්ඛො අප්පමත්තකට්ඨෙනාති **ආමිසකිඤ්ජක්ඛො,** විසෙසනපරපදො. අථ වා ආමිසො ච තතො අඤ්ඤො කිඤ්ජක්ඛො ච **ආමිසකිඤ්ජක්ඛං,** තස්ස සම්පදානං **ආමිසකිඤ්ජක්ඛසම්පදානං. කිඤ්ජක්ඛ**සද්දො කෙසරස්සෙව මුඛ්‍යතො වාචකො, අප්පමත්තකස්ස පන රුළ්හීවසෙන. **විධවා**ති එත්ථ ධවසද්දො පතිනොයෙව වාචකො, න රුක්ඛවිසෙසස්සාති දස්සෙන්තො ආහ ''මතපතිකා වා''තිආදි. ඉමෙහි පදෙහි මතවසෙන වා පවුත්ථවසෙන වා විගතො ධවො එතාසං, ධවෙන වා විගතාති **විධවා**ති වචනත්ථං දස්සෙති. **තා**ති විධවා. යොබ්බනපත්තත්තා වා යොබ්බනාතීතත්තා වා ථුල්ලා මහන්තා කුමාරිකාති **ථුල්ලකුමාරිකා**ති දස්සෙන්තො ආහ ''යොබ්බනපත්තා''තිආදි. **පණ්ඩකා**ති එත්ථ ආසිත්තපණ්ඩකාදීසු පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු නපුංසකපණ්ඩකොවාධිප්පෙතොති ආහ ''නපුංසකා''ති. **සමානපබ්බජ්ජා**ති භික්ඛූහි සමානපබ්බජ්ජා. **තතො**ති විස්සාසතො.

තත්ථාති වෙසියාදීසු. **තාස**න්ති වෙසියානං. **සො**ති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු =04 විධවාදීසු. ගන්තබ්බතං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **තථා**ති යථා ගන්තබ්බත්තං වුත්තං, තථා.

උච්චාවචානීති එත්ථ උද්ධං චයති වඩ්ඪතීති **උච්චං,** චයතො අවගතො වියොගොති **අවචං**. උච්චඤ්ච අවචඤ්ච **උච්චාවචානී**ති වචනත්ථෙන මහන්තඛුද්දකත්ථොති ආහ ''මහන්තඛුද්දකානී''ති. ''කම්මානී''ති ඉමිනා ''කරණීයානී''තිපදස්ස සරූපං දස්සෙති. තංදස්සනෙන ච කත්තබ්බානීති **කරණීයානී**ති වචනත්ථො කාතබ්බො. **තත්ථා**ති මහන්තඛුද්දකෙසු කම්මෙසු . **තත්ථ න දක්ඛො**ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ''තෙසු තෙසු නවකම්මෙසූ''ති. ''උට්ඨානවීරියසම්පන්නො''ති ඉමිනා නත්ථි අලසො කොසජ්ජං එතස්සාති **අනලසො**ති වචනත්ථං දස්සෙති. **තත්‍රා**ති එත්ථ ත්‍රපච්චයො සත්තම්‍යත්ථෙ විච්ඡාජොතකොති ආහ ''තෙසු තෙසූ''ති. ''ඨානුප්පත්තිකාය වීමංසායා''ති වුත්තවචනස්සත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදමෙව''න්තිආදි. ''තස්මිංයෙව ඛණෙ උප්පන්නපඤ්ඤායා''ති ඉමිනා ''ඨානුප්පත්තිකායා''ති එත්ථ **ඨාන**සද්දො තඞ්ඛණත්ථොති දස්සෙති. **අලං කාතු**න්ති එත්ථ **අලං**සද්දො භූසනවාරණපරියත්තසඞ්ඛාතෙසු තීසු අත්ථෙසු පරියත්තත්ථොති ආහ ''කාතුං සමත්ථො''ති.

තිබ්බච්ඡන්දොති තිබ්ණඡන්දො. ‘‘බලවච්ඡන්දො’’ති ඉමිනා අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. **ලොකියසමාධිභාවනායාති** ලොකියාය අට්ඨසමාපත්තිසඞ්ඛාතාය සමාධිභාවනාය.

ඉධාගතොති ඉමස්මිං සාසනෙ ආගතො. **තිත්ථායතනසාමිකස්සාති** තරන්ති උප්ලවන්ති සත්තා උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති එත්ථාති **තිත්ථං,** ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො. තමෙව ආයතනං දිට්ඨිගතිකානන්ති **තිත්ථායතනං**. අථ වා තිත්ථමෙතෙසමත්ථීති **තිත්ථිනො,** තෙසමායතනං තිත්ථායතනං, තස්ස සාමිකො තිත්ථායතනසාමිකො, තස්ස. **තස්ස දිට්ඨියාති** එත්ථ **දිට්ඨිසද්දො** ලද්ධිපරියායොති ආහ ‘‘තස්ස සන්තකාය ලද්ධියා’’ති. කස්මා සා ලද්ධි ‘‘ඛන්ති’’ති ච ‘‘රුචි’’ති ච ‘‘ආදායො’’ති ච වුච්චතීති ආහ ‘‘ඉදානි’’තිආදි. සායෙව ලද්ධි ඛමති චෙව රුච්චති ච ගහිතා චාති යොජනා. **තස්ස තිත්ථකරස්සාති** කත්වත්ථෙ සාමිවචනං. **තස්සාති** තිත්ථායතනසාමිකස්ස. **භඤ්ඤමානායාති** භණියමානාය. **අනභිරද්ධොති** එත්ථ අනභිරාධිතො අපරිතොසිතචිත්තොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අපරිපුණ්ණසඞ්කප්පො, නො පග්ගහිතචිත්තො’’ති. **යදිදන්ති** යං ඉදං ‘‘අනත්තමනත්ත’’න්ති වා ‘‘අත්තමනත්ත’’න්ති වා සම්බන්ධො. ඉමිනා ‘‘ඉද’’න්තිපදස්ස අනියමං දස්සෙති. **ඉමෙති** භික්ඛූ. යඤ්ච අනත්තමනත්තන්ති යොජනා. **තස්සෙවාති** අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස එව අනත්තමනත්තන්ති සම්බන්ධො. **ඉදන්ති** ද්වෙ අත්තමනත්තානි, ද්වෙ අනත්තමනත්තානීති චතුබ්බිධං ඉදං ධම්මජාතං. **සඞ්ඝාටනීයන්ති** සඞ්ඝටිතබ්බං, සන්නිචයං කාතබ්බන්ති අත්ථො. ‘‘අනාරාධකෙ’’තිආදිනා **අනාරාධනීයස්මින්ති** =05 එත්ථ න ආරාධෙති චත්තං අනෙන කම්මෙනාති **අනාරාධනීයන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **ඉදන්ති** චතුබ්බිධං. **ලිඞ්ගන්ති** කාරණං. **ලක්ඛණන්ති** විභනං. **ඉතොති** අට්ඨඞ්ගතො නීහටෙනාති සම්බන්ධො. **වුත්තවිපල්ලාසෙනාති** කණ්හපක්ඛෙ වුත්තවිපරීතෙන.

සුක්කපක්ඛෙ අට්ඨඞ්ගානි සමොධානෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නාතිකාලෙන ගාමපවෙසනං නාතිදිවා පටික්කමන’’න්තිආදි. කණ්හපක්ඛෙපි ඉමිනා නයෙන අට්ඨඞ්ගානි සමොධානෙතබ්බානි. ‘‘පරිතොසකො’’ති ඉමිනා **ආරාධකසද්දස්ස** තොසනත්ථං දස්සෙති. හෙට්ඨා පන ‘‘සම්පාදකො’’ති වුත්තත්තා සාධනත්ථං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

උපසම්පදමාළකෙපීති උපසම්පාදට්ඨානෙ එකකූටයුත්තෙ අනෙකකොණෙ පතිස්සයවිසෙසෙපි. සො හි එකකූටං කත්වා අනෙකෙහි කොණෙහි මලීයති විභූසීයතීති **මාළොති** වුච්චති. ‘‘චත්තාරො මාසෙ පරිවසිතබ්බ’’න්තිවචනං අසදිසූපමාය පාකටං කරොන්තො ‘‘යථා පනා’’තිආදිමාහ. **හීති** සච්චං. **අස්සාති** අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. පරිවසන්තො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති සම්බන්ධො. **අන්තරාති** චතුමාසස්ස අබ්භන්තරෙ. **කුප්පනසභාවොති** නස්සනසභාවො. **පරිග්ගණ්හාතීති** පරිච්ඡින්දිත්වා ගණ්හාති. **නාමරූපං වවත්ථපෙතීති** ‘‘ඉදං නාමං, ඉදං රූප’’න්ති වවත්ථපෙති. **ලක්ඛණන්ති** නමනරුප්පනලක්ඛණං, අනිච්චාදිලක්ඛණං වා. සොතාපත්තිමග්ගස්ස දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාපහානං සන්ධාය වුත්තං ‘‘සමූහතානි…පෙ…. සල්ල’’න්ති. **අබ්බුළ්හන්ති** ආවහියිත්ථාති අබ්බුළ්හං, උද්ධං වහියිත්ථාති අත්ථො. ආතුපසග්ගො හි උද්ධඞ්ගමත්ථො. **තංදිවසමෙවාති** තස්මිං සොතාපත්තිමග්ගස්ස පටිලභනදිවසෙයෙව. භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **තදහෙවාති** තස්මිං සොතාපන්නභවනඅහනි එව.

තස්සාති අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. පාළියං පත්තස්ස අනාගතත්තා වුත්තං ‘‘පත්තම්පි තථෙවා’’ති. යථා උපජ්ඣායමූලකං චීවරං පරියෙසිතබ්බං, පත්තම්පි තථෙවාති අත්ථො. **ඉදන්ති** පත්තචීවරං. **ඉමස්සාති** අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. **අඤ්ඤෙතති** උපජ්ඣායතො අපරෙ. **තෙහිපීති** අඤ්ඤෙහිපි. **විලොමාති** පටිලොමා. **ආයත්තන්ති** අධීනං. **ආයත්තජීවිකත්තාති** අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස උපජ්ඣායෙන ආයත්තජීවිකත්තා. **තස්සාති** උපජ්ඣායස්ස. **වචනකරොති** වචනං කරො. වාක්‍යෙපි සමාසෙපි වචනසද්දස්ස ‘‘තස්සා’’ති පදමෙව අපෙක්ඛත්තා ‘‘වචනකරො’’ති සමාසො හොති. එසෙව නයො ‘‘උපජ්ඣායෙන ආයත්තජීවකත්තා’’ති එත්ථාපි. **තෙනාති** වචනකරහෙතුනා.

අග්ගිපරිචරණකාති =06 අග්ගිපූජකා. ඉමිනා අග්ගිං පරිචරන්තීති **අග්ගිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තාපසාති** ජටාධරා. තෙ හි යස්මා ජටා ච තපො ච එතෙසමත්ථි, තස්මා ‘‘ජටිලා’’ති ච ‘‘තාපසා’’ති ච වුච්චන්ති. **එතෙති** ජටිලකා. ‘‘කිරියං න පටිබාහන්ති’’ති වුත්තවචනස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අත්ථි කම්මං, අත්ථි කම්මවිපාකො’’ති. **එතදෙව පබ්බජ්ජන්ති** එතං එව තාපසපබ්බජ්ජං. **එතෙසන්ති** ජටිලානං. **සාසනෙති** බුද්ධස්ස සාසනෙ. **තෙසන්ති** ඤාතීනං, ඉමං පරිහාරන්ති සම්බන්ධො. **තෙති** ඤාතයො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ඤාතිසෙට්ඨස්සාති** ඤාතියෙව සෙට්ඨො, ඤාතීනං වාති ඤාතිසෙට්ඨො, තස්ස, බුද්ධස්සාති සම්බන්ධො.

26. පඤ්චාබාධවත්ථුකථා

88. **මගධෙසූති** එත්ථ බහුවචනපදෙන වුත්තත්තා ජනපදස්ස නාමන්ති ආහ ‘‘මගධනාමකෙ ජනපදෙ’’ති. **අමනුස්සානඤ්චාති** මනුස්සෙහි අඤ්ඤසත්තානඤ්ච. උස්සන්නසද්දො ච උස්සදසද්දො ච වුඩ්ඪිප්පත්තපරියායොති ආහ ‘‘උස්සන්නා වුඩ්ඪිප්පත්තා’’ති. ‘‘ඵාතිප්පත්තා’’ති ඉමිනා තමෙවත්ථං දස්සෙති. **තෙහීති** කුට්ඨාදීහි පඤ්චහි ආබාධෙහි.

තත්ථාති කුට්ඨාදීසු පඤ්චසු ආබාධෙසු. ආබාධිකං ආභුසො බාධති පීළෙතීති **ආබාධො,** අඞ්ගපච්චඞ්ගං කුටති ඡින්දතීති **කුට්ඨං**. ‘‘රත්තකුට්ඨං වා’’තිආදීසු වාසද්දෙන සෙතකුට්ඨාදීනිපි සඞ්ගණ්හාති. **කිටිභ දද්දු කච්ඡු ආදිප්පභෙදම්පීති** කිටිභො ච දද්දු ච කච්ඡු ච කිටිභදද්දුකච්ඡුයො , තා ආදයො යෙසං කුට්ඨානන්ති

කීටිභදද්දුබජ්ජුආදයො, තෙසං පභෙදො කීටිභදද්දු බජ්ජුආදිප්පභෙදො, තම්පි. තත්ථ **කීටිභොති** කීට ඉභොති පදවිභාගො කාතබ්බො. තත්ථ **කීටොති** කිමි. ඉමිනා කීටකුලාවකං ''කීටො''ති ගහෙතබ්බං, කීටො වියාති **කීටො,** කුට්ඨවිසෙසො. **ඉභොති** ගජො. ඉමිනා ගජස්ස සබලං ''ඉභො''ති ගහෙතබ්බං. ඉභො වියාති **ඉභො,** කුට්ඨවිසෙසො. කීටොයෙව ඉභො **කීටිභො,** කුට්ඨාබාධවිසෙසො, යං ලොකෙ **''කුට්ටාබාධ විසෙසො''**ඉති වොහරන්ති. **දද්දූති** කච්ඡු. සා හි සරීරං දංසති විදංසති, හිංසතීති වා **දද්දූති** වුච්චති. එකස්ස දකාරස්ස රකාරං කත්වා ''දද්දූ''තිපි පාඨො. යං ලොකෙ **''ජ්වෙ?''**ඉති වොහරන්ති. **බජ්ජූති** කණ්ඩුවනං. තඤ්හි සරීරං බජ්ජති බ්‍යථති බදති, හිංසතීති වා බජ්ජූති වුච්චති. යං ලොකෙ **''බජ්ජ''**ඉති වොහරන්ති. ''කච්ඡූ''තිපි පාඨො, සො අපාඨො දද්දූසද්දෙන තස්ස ගහිතත්තා. **තන්ති** කුට්ඨං. **පකතිපටිච්ඡන්නට්ඨානෙති** පකතියා පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ, යථානිවත්ථපාරුතට්ඨානෙති අත්ථො. ඉමිනා විසෙසතො පටිච්ඡන්නං නිවත්තෙති. අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ ඨිතං සචෙ හොතීති යොජනා. **පකතිවණ්ණෙති** =07 පකතිඡවියං. යථා අවණ්ණා ඡවි හොති, තථාති අත්ථො. ඉදං වණවත්ථුං සන්ධාය න වුත්තං.

මෙදගණ්ඩොති මෙදො අස්මිං අත්ථීති **මෙදො,** ගණ්ඩති ඵොටො භවතීති **ගණ්ඩො,** මෙදොයෙව ගණ්ඩො මෙදගණ්ඩො. යං ලොකෙ ''මෙදගණ්ඩොඉති වොහරන්ති. **කොලට්ඨීති** කොලං වුච්චති බදරඵලං, තස්ස අට්ඨි කොලට්ඨි. අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ ඨිතෙ සතීති යොජනා. **සඤ්ඡවින්ති** සංවිජ්ජමානඡවිං, සඤ්ජාතඡවිං වා. **උණ්ණිගණ්ඩාති** උද්ධං නමන්තීති උණ්ණියො, තායෙව ගණ්ඩා උණ්ණිගණ්ඩා. යෙ ලොකෙ ''උණ්ණිගණ්ඩා'' ඉති වොහරන්ති. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං සරීරපදෙසෙ. **ඛීරපීළකාති** ඛීරං එත්ථ අත්ථීති ඛීරා, තා එව පීළකා ඛීරපීළකා. යා ලොකෙ ''ඛීරපීළකා'' ඉති ච ඉති ච වොහරන්ති. **තාසූති** පීළකාසු. ඛීරපීළකා නාම ගණ්ඩා හොන්තීති සම්බන්ධො. **ඛරපීළකාති** ඛරසභාවා පීළකා. ඛරසභාවත්තා තෙන සත්තා මරණම්පි ගච්ඡන්ති, මරණමත්තම්පි දුක්ඛං. යා ලොකෙ ඉති ''ඛීරපීළකා'' වොහරන්ති. පදුමකණ්ණිකා නාම ගණ්ඩා හොන්තීති සම්බන්ධො. පදුමස්ස කණ්ණිකා විය **පදුමකණ්ණිකා.** යා ලොකෙ **''පදුමකණ්ණිකා''**ඉති වොහරන්ති. සාසපබීජකා නාම ගණ්ඩාති සම්බන්ධො. සාසපස්ස බීජං පමාණමෙතාසන්ති **සාසපබීජකා.** යා ලොකෙ ''සාසපබීජකා'' ඉති වොහරන්ති. **තා සබ්බාති** සබ්බා තා පීළකා, ගණ්ඩජාතියො වා. **තාසූති** පීළකාසු, ගණ්ඩජාතීසු වා.

පදුමපුණ්ඩරීකපත්තවණ්ණන්ති පදුමං නාම රත්තං, **පුණ්ඩරීකං** නාම සෙතං, තෙසං පුප්ඵපත්තස්ස වණ්ණං විය වණ්ණමෙතස්සාති පදුමපුණ්ඩරීකපත්තවණ්ණං, සඞ්ඛකුට්ඨං. යං ලොකෙ ''පදුමපුණ්ඩරීකපත්තවණ්ණං, සඞ්ඛකුට්ඨං'' ඉති වොහරන්ති. **යෙනාති** කුට්ඨෙන. ගුන්නං සරීරං සබලං විය මනුස්සානං සරීරං සබලං හොතීති යොජනා. **තස්මින්ති** කිලාසෙ. **සොසබ්‍යාධීති** ඛයරොගො. සො හි යස්මා මංසලොහිතාදීනි සොසාපෙති, තස්මා **සොසොති** වුච්චති. යං ලොකෙ ''සාංස'' ඉති ච ''සොසබ්‍යාධි'' ඉති ච වොහරන්ති. **තස්මින්ති** සොසබ්‍යාධිම්හි. **අපමාරොති** අපස්මාරො. සො හි සාරතො අපගතත්තා ''අපමාරො''ති වුච්චති සකාරස්ස මකාරං කත්වා. යං ලොකෙ ''අපමාර'' ඉති ච **''අරු?''**ඉති ච වොහරන්ති. **තත්ථාති** ද්වීසු උම්මාදෙසු. ආධාරෙ චෙතං භුම්මවචනං. දුත්තිකිච්ඡො හොතීති සම්බන්ධො.

27. රාජභටවත්ථුකථා

90. උච්චිනථාති එත්ථ විධාතුයා වඩ්ඪනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''වඩ්ඪෙථා''ති. **සොතාපන්නත්තාති** බිම්බිසාරරඤ්ඤො =08 සොතාපන්නභාවතො. **සාතෙථාති** ජීවිතා වොරොපෙථ. **හනථාති** පහරථ. **තතොති** උපජ්ඣායතො. ආචරියො සෙට්ඨොති සම්බන්ධො. **තතොති** ආචරියතො. **ඉදන්ති** වචනං, ආගතන්ති සම්බන්ධො. ආහංසු වොහාරිකා මහාමත්තා මුසාවාදෙනාති යොජනා. **අමච්චොති** සබ්බරාජකිච්චෙසු අමා සහ රඤ්ඤා භවතීති අමච්චො. **අමාසද්දො** සහත්ථෙ නිපාතො. ''අමා''ති නිපාතතො භවත්ථෙ අච්චපච්චයො (මොග්ගල්ලානෙ 4.23 සුත්තෙ). **මහාමත්තොති** මහන්තො මත්තා ඉස්සරියා එතස්සාති මහාමත්තො. **මත්තාසද්දො** හෙත්ථ ඉස්සරියවාචකො. **සෙවකොති** රාජානං සෙවති භජතීති සෙවකො. **භත්තවෙතනභටොති** භත්තවෙතනානමත්ථාය භටො. **තස්සාති** රාජභටස්ස. **පුත්තනත්තභාතුකාදයොති**ආදිසද්දෙන භාගිනෙය්‍යාදයො සඞ්ගණ්හාති. **යො පනාති** රාජභටො පන. **නිය්‍යාතෙතීති** අප්පෙති. **තං ඨානන්ති** තං රාජභටට්ඨානං. **යෙන වාති** කම්මකාරෙන වා. **යංකම්මකාරණාති** යස්ස කම්මස්ස කාරණා. **යො වාති** රාජභටො වා. **පබ්බජස්සූති** පබ්බාජෙහි.

28. චොරවත්ථුකථා

91. දිට්ඨපුබ්බොති අඞ්ගුලිමාලො පුබ්බෙ දිට්ඨො. **අයන්ති** චොරො. **සොති** අඞ්ගුලිමාලො. අඤ්ඤෙසං සන්තිකා වචනං සුණන්තීති යොජනා. **තෙති** මනුස්සා. **උබ්බිජ්ජන්තිපීති** කායෙන උබ්බිජ්ජන්තිපි. **උත්තසන්තිපීති** චිත්තෙන උත්තසන්තිපි. අඞ්ගුලිමාලො භික්ඛූහි න පබ්බාජිතො, නනු භගවතා පන සයං පබ්බාජිතො, අථ කස්මා ''න භික්ඛවෙ''ති වුත්තන්ති ආහ ''භගවා සයං ධම්මස්සාමී''ති. **ධම්මස්සාමීති** ච ධම්මස්ස ඉස්සරො, ධම්මෙන වා දෙවමනුස්සානං ඉස්සරො, අධිපතීති අත්ථො. භික්ඛූනං අකරණත්ථාය භික්ඛූනං සික්ඛාපදන්ති යොජනා. **තත්ථාති** ''න භික්ඛවෙ''තිආදිවචනෙ. ''ධජං බන්ධිත්වා''තිආදිනා ධජස්ස බන්ධනං ධජබන්ධො, ධජබන්ධො වියාති **ධජබන්ධො,** ධජබන්ධො හුත්වා චරතීති **ධජබන්ධොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තස්මාති** යස්මා ධජබන්ධො, තස්මා. **යොති** චොරො. **පන්ථදූහනං වාති** පන්ථෙ දූහනං වා. **පඤ්ඤායති වාති** එත්ථ වාසද්දො වාක්‍යසම්පිණ්ඩනත්ථො. න කෙවලඤ්හි

විවරතියෙව, අථ ඛො පඤ්ඤායති චාති අත්ථො. **ඉදන්ති** චොරකම්මං. **රජ්ජන්ති** රාජභාවං. **සොති** රාජපුත්තො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තස්මින්ති** රාජපුත්තෙ. **පුබ්බෙති** පුබ්බකාලෙ. **තන්ති** චොරං. **එවන්ති** ඉමිනාකාරෙන, ජානන්ති චෙති යොජනා. **අදිස්සමානාති** අත්තානං අපඤ්ඤායමානා. ඉදං සන්ධිච්ඡෙදාදිචොරෙ සන්ධාය වුත්තං, න අම්බලබුජාදිචොරෙ. **පච්ඡාපීති** ඵෙය්‍යාකරණතො පච්ඡාපි. **තෙපීති** චොරෙපි.

92. **භයෙනාති** භයතො. **එතෙ පනාති** භික්ඛූ පන. **ලද්ධාභයත්තාති** රාජතො ලද්ධො අභයො ඉමෙහීති ලද්ධාභයා, තෙසං භාවො ලද්ධාභයත්තං, තස්මා. **කාරභෙදකොති** එත්ථ **කාර**සද්දො රුක්ඛවිසෙසෙ =09 ච සක්කාරෙ ච බන්ධනාලයෙ ච පවත්තති, ඉධ පන බන්ධනාලයෙති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කාරං වුච්චති බන්ධනාගාර’’න්ති. බන්ධනාගාරඤ්හි කරොන්ති තං පවෙසිතෙ ජනෙ හිංසන්ති එත්ථාති ‘‘කාරා’’ති වුච්චති. **ඉධාති** ‘‘කාරභෙදකො’’තිපදෙ. දීපබන්ධනං වා හොතූති යොජනා. ඉමෙහි පදෙහි න කෙවලං බන්ධනාගාරංයෙව කාරා නාම හොති, අථ ඛො අන්දුබන්ධනාදීනිපි කාරායෙව නාමාති දස්සෙති. **යොති** චොරො. **එතෙසූති** බන්ධනෙසු. **මුඤ්චිත්වා වාති** රජ්ජුබන්ධනං නිබ්බෙඨෙත්වා වා. ඉමෙහි පදෙහි න කෙවලං කාරාය භින්දනතො එව කාරභෙදකො නාම හොති, අථ ඛො ඡින්දනමුඤ්චනවිවරණෙහිපි කාරභෙදකොයෙව නාමාති දස්සෙති. **දීපන්තරන්ති** බන්ධනදීපතො අන්තරං අඤ්ඤං දීපන්ති අත්ථො. චක්කවාළබන්ධනං භින්දිත්වා චක්කවාළන්තරං ගතො අට්ඨකථායං න වුත්තො. **සොති** නවචොරකො. **ගාමනිගමපට්ටනාදීනීති** එත්ථ **පට්ටනන්ති** නාවාපට්ටනං, සකටපට්ටනඤ්ච. **කෙණියාති** රඤ්ඤො දාතබ්බආයෙන. **තන්ති** කෙණිං. **නිධානන්ති** නික්ඛණිත්වා ඨපිතං ධනං. **උපසංහරිත්වාති** රාජාදීනං සන්තිකං හරිත්වා. **තන්ති** කසිකම්මාදීහි සම්පාදෙත්වා ජීවන්තං. **තත්ථෙවාති** බන්ධාපිතට්ඨානෙයෙව.

93. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. යො කොචි පලාතොති සම්බන්ධො. නන්ති යං කිඤ්චි ජනං, ලිඛාපෙතීති යොජනා. **පණ්ණෙ වාති** කුසෙ වා. **අස්සාති** ජනස්ස. **දණ්ඩන්ති** ධනදණ්ඩං. **ලිඛිතකොති** ලිඛිතබ්බොති ලිඛිතො, සොයෙව ලිඛිතකො.

94. යො පන කසාහි හඤ්ඤතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා අඤ්ඤෙහි කසාහි හඤ්ඤතීති **කසාහතොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘අයමෙව තෙ දණ්ඩො හොතූ’’ති ඉමිනා කතං දණ්ඩකම්මං ඉමස්සාති **කතදණ්ඩකම්මොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **අල්ලවණොති** තින්තවණො. **සාතෙත්වාති** හනිත්වා පහරිත්වාති අත්ථො. **ගණ්ඩිගණ්ඩියොති** ඵොටඵොටා. **සන්නිසින්නාසූති** ගණ්ඩීසු පකතිසරීරෙන සමං නිසින්නාසු.

95. කතදණ්ඩකම්මභාවො තාව පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බො හොතු, කථං පන ලක්ඛණාහතභාවො වෙදිතබ්බොති ආහ ‘‘යස්ස පනා’’තිආදි. තත්ථ **තත්තෙනාති** තාපෙන. **ලක්ඛණන්ති** සඤ්ඤාණං. **සොති** ජනො. **භුජිස්සොති** භුජො එතස්සත්ථීති භුජිස්සො (ම. නි. ටී. 2.426). පරෙහි අපාලිතො ච අනජ්ඣොහරාපිතො ච හුත්වා සයමෙව අත්තානං පාලනෙන ච භොජනං අජ්ඣොහරණෙන ච සමන්නාගතොති වුත්තං හොති. **අස්සාති** ලක්ඛණාහතස්ස. **වණාති** අරුනි. තානි හි යස්මා වණන්ති ගත්තානි විචුණ්ණානි කරොන්ති, තස්මා වණාති වුච්චන්ති. **රුළ්හාති** තරුණමංසෙන රුහා. තිමණ්ඩලවත්ථස්ස ලක්ඛණාහතස්ස ජනස්සාති සම්බන්ධො.

33. ඉණායිකවත්ථුකථා

96. **ඉණායිකො නාමාති** එත්ථ **ඉණන්ති** උද්ධාරො. සො හි යස්මා එති වුද්ධිං ගච්ඡති, තස්මා ඉණන්ති වුච්චති. තං ගණ්හාති, ධාරෙතීති වා ඉණායිකො. **යං වාති** ජනං වා ආඨපෙත්වාති සම්බන්ධො. **ආඨපෙත්වාති** ච පෙසනත්ථාය ධනසාමිකස්ස සන්තිකෙ ඨපෙත්වාති අත්ථො. ආකාරො හි පෙසනත්ථවාචකො. **සොපීති** පිසද්දො පුරිමජනෙ අපෙක්ඛති. ‘‘ධාරෙතී’’ති ඉමිනා ආයිකපච්චයො ධාරණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. **අඤ්ඤෙති** මාතාපිතූහි අඤ්ඤෙ. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තෙති** අඤ්ඤෙ ඤාතකා, තං ආඨපෙතුං යස්මා න ඉස්සරා, තස්මා න ඉණායිකොති යොජනා. **ඉතරන්ති** නඉණායිකතො අඤ්ඤං. **අස්සාති** ජනස්ස. **නන්ති** තං ජනං. **තෙසූති** ඤාතිසාලොහිතාදීසු. **තථාරූපස්සාති** අත්තනො ඤාතිසාලොහිතස්සාති අත්ථො. ආරොචෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සහෙතුකො’’තිආදි. තත්ථ **සහෙතුකොති** භබ්බො. **සොති** උපට්ඨාකො . **පටිපජ්ජතීති** පටිදදාති. **එතන්ති** කප්පියභණ්ඩං. **අජානිත්වාති** ඉණායිකභාවමජානිත්වා. **පස්සන්තෙනාති** ඉණායිකං පස්සන්තෙන. ‘‘අපස්සන්තස්ස ගීවා න හොතී’’ති ඉමිනා පස්සිත්වා අදස්සෙන්තස්ස ගීවා හොතීති දස්සෙති.

පුච්ඡියමානොපීති ‘‘කිං ත්වං ඉණායිකොසී’’ති පුච්ඡියමානොපි. **තන්ති** ඉණායිකං. **තත්ථාති** අඤ්ඤස්මිං දෙසෙ. **තන්ති** ඉණසාමිකං. **සොති** ඉණසාමිකො. **අයන්ති** ඉණායිකො. **අයන්ති** වචනා. **තත්ථාති** ඉණායිකස්ස පබ්බාජනෙ. **සාමීචීති** අනුධම්මතා.

නන්ති ඉණායිකං. **සොති** ඉණසාමිකො. **අස්සාති** ථෙරස්ස. ගීවා න හොතීති සම්බන්ධො. **අච්ඡතූති** ආසතු උපවෙසතූති අත්ථො. **සොති** ඉණායිකො. **ඊදිසොති** සහෙතුකො වත්තසම්පන්නොති අත්ථො. **අතිආරාධකොති** වත්තාචාරෙන ථෙරස්ස අතිතොසකො.

34. දාසවත්ථුකථා

97. **දාසාති** චෙටකා. තෙ හි සාමිකෙහි දුක්ඛෙ වා දුට්ඨකම්මෙ වා අසීයන්ති ඛිපීයන්තීති දාසාති වුච්චන්ති. **තත්ථාති** චතූසු දාසෙසු. ''සරදාසියා පුත්තො''ති ඉමිනා අන්තොගෙහෙ සරදාසියා කුච්ඡිම්හි ජාතො **අන්තොජාතොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ධනං දත්වා කීතො **ධනක්කීතොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ධනක්කීතො නාමා''තිආදි. ධනෙන කීතො ධනක්කීතොති වචනත්ථොපි යුත්තොයෙව. **දාසචාරිත්තන්ති** දෙසකාලවසෙන දාසානං චාරිත්තං. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං දෙසෙ, කාලෙ වා.

කරමරානීතො නාමාති එත්ථ **කරමරොති** චන්දි. සො හි සත්තූනං කරෙන හත්ථෙන මරිතබ්බත්තා කරමරොති වුච්චති. කරමරභාවෙන ආනීතො කරමරානීතො. තිරොරට්ඨා ආහරන්තීති සම්බන්ධො. **උපලාපෙත්වා වාති** පලොභෙත්වා වා. **තතොති** කස්මාචි ගාමතො. මනුස්සා එව **මානුස්සකානි**. ඉත්ථිපුරිසානං සාධාරණභාවෙන සාමඤ්ඤභාවතො නපුංසකලිඞ්ගවසෙන වුත්තං. පිසද්දෙන න කෙවලං ධනානියෙව ආහරන්ති, අථ ඛො මානුස්සකානිපීති සම්පිණ්ඩෙති. **තත්ථාති** මානුස්සකෙසු. එවරූපො කරමරානීතො දාසො න පබ්බාජෙතබ්බොති යොජනා. **සබ්බසාධාරණෙනාති** බන්ධනාගාරසොධනකාලෙ සබ්බෙසං සාධාරණෙන.

දාසබ්‍යන්ති දාසස්ස භාවො දාසබ්‍යං, තං. තෙන වුත්තං ''දාසභාව''න්ති. ''සයමෙවා''ති ඉමිනා **සාමං**සද්දො සයමත්ථෙ නිපාතොති දස්සෙති. **භුජිස්සිත්ථියොති** රඤ්ඤො භුජිස්සිත්ථියො. **වණ්ණදාසීහීති** නගරසොභිනීහි. තා හි වණ්ණසම්පන්නදාසිභාවතො වණ්ණදාසීති වුච්චන්ති. **තාසන්ති** භුජිස්සිත්ථීනං. **පණ්ණන්ති** දාසිපණ්ණං. **භටිපුත්තකගණාදීනන්ති** ආදිසද්දෙන මල්ලපුත්තගණාදයො සඞ්ගණ්හාති. ඉමිනා බහුසාමිකදාසං දස්සෙති. **තෙහීති** භටිපුත්තකගණාදීහි. **අදින්නා න පබ්බාජෙතබ්බාති** බහූසු සාමිකෙසු එකෙනපි අදින්නා න පබ්බාජෙතබ්බා. **තෙපීති** ආරාමිකදාසෙපි. ඉමස්මිං ආරාමිකදාසපබ්බාජනෙ අට්ඨකථාවාදං දස්සෙන්තො ආහ ''මහාපච්චරිය''න්තිආදි. ''තක්ක''න්ති පදං ''ආසිත්තක''ඉති පදෙ කම්මං. ''සීසෙ''ති පදං ''ආසිත්තක''ඉති පදෙ ආධාරො. කෙසුචි ජනපදෙසු දෙසචාරිත්තවසෙන සීසෙ තක්කස්ස ආසිඤ්චනං දාසානං භුජිස්සකරණන්ති අධිප්පායො. ''ආරාමිකං දෙමා''ති වචනං දාසානං භුජිස්සවචනන්ති වුත්තං හොති. **යෙන කෙනචි වොහාරෙනාති** ''ආරාමිකං දෙමා''ති වා ''ආරාමිකදාසං දෙමා''ති වා ''කප්පියකාරකං දෙමා''ති වා යෙන කෙනචි වොහාරෙන. ද්වීසු අට්ඨකථාවාදෙසු කුරුන්දිවාදස්ස පච්ඡා වුත්තත්තා සොයෙව පමාණන්ති දට්ඨබ්බං. **දුග්ගතමනුස්සාති** දුක්ඛං ගතමනුස්සා. **එතෙති** දුග්ගතමනුස්සෙ. **තං පබ්බාජෙතුං න වට්ටතීති** මාතාපිතූනං දාසභාවං උපගතකාලෙ ජාතං පුත්තං සන්ධාය වුත්තං. අථ පන මාතාපිතරො දාසභාවං උපගතා, න පුත්තො, තං පබ්බාජෙතුං වට්ටති. ''භික්ඛුස්සා''තිපදං ''ඤාතකා වා උපට්ඨාකා වා''තිපදෙසු සාමිසම්බන්ධො, ''දෙන්ති''ති පදෙ සම්පදානං. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **ඉමන්ති** දාසං. **අභිරමිස්සතීති** භික්ඛුභාවෙ අභිරමිස්සති. **විබ්භමිස්සතීති** විනිවත්තෙත්වා ගිහිභාවං භමිස්සති. ඉති වත්වා දෙන්තීති සම්බන්ධො. **නිස්සාමිකදාසොති** පරිග්ගාහකසාමිකවිරහිතො දාසො . නිස්සාමිකස්ස දාසස්ස රාජා සාමී, තස්මා රඤ්ඤා අපරිග්ගහිතෙ අත්තනාව අත්තානං භුජිස්සං කාතුං වට්ටති. පරිග්ගහිතෙ රාජානං කාරාපෙතුං වට්ටති. **අජානන්තොති** අත්තනො දාසභාවමජානන්තො.

අනුරාධපුරාති අනුරාධනගරතො නික්ඛමිත්වාති සම්බන්ධො. **සොති** පුත්තො. **ඉධාති** රොහණෙ. මාතරං පුච්ඡිත්වාති සම්බන්ධො. **ආගම්මාති** ආගන්ත්වා. **අතිච්ඡථාති** අතික්කමිත්වා ඉච්ඡථ, ඉධ කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං නත්ථි, ඉදං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤත්ථ යාතුමිච්ඡථාති වුත්තං හොති. **තෙති** සරසාමිකා. චතූහි පච්චයෙහි පටිජග්ගන්තා වසාපෙසුන්ති යොජනා.

35. කම්මාරභණ්ඩුවත්ථුආදිකථා

98. **තුලාධාරමුණ්ඩකොති** මානභණ්ඩධාරො මුණ්ඩකො. ඉමිනා **කම්මාරභණ්ඩූති** එත්ථ කම්මාරසද්දො තුලාධාරපරියායො, භණ්ඩුසද්දො මුණ්ඩකපරියායොති දස්සෙති. තුලාධාරො හි අලඞ්කාරවිකතිකරණත්ථාය කම්මං අරති ජානාතීති **කම්මාරොති** වුච්චති. මුණ්ඩකො භණ්ඩීයති ''මුණ්ඩො''ති පරිභාසීයතීති **භණ්ඩූති** වුච්චති. ''සුවණ්ණකාරපුත්තො''ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. **අපලොකෙතුන්ති** එත්ථ අපපුබ්බො ලොකසද්දො ආපුච්ඡනත්ථොති ආහ ''ආපුච්ඡිතු''න්ති. ''භණ්ඩුකම්මත්ථායා''ති ඉමිනා **භණ්ඩුකම්මායාති** එත්ථ තදත්ථෙ චතුත්ථීති දස්සෙති. **තත්‍රාති** ''සඞ්ඝං අපලොකෙතු''න්තිආදිවචනෙ. **සීමාපරියාපන්නෙති** විහාරසීමාය වා උපචාරසීමාය වා පරියාපන්නෙ. **තත්ථාති** භික්ඛූනං සන්නිපාතට්ඨානං. **එත්ථ චාති** ආපුච්ඡනෙ ච. **වත්තුං වට්ටතියෙවාති** පඤ්චසු වාක්‍යෙසු යංකිඤ්චි වාක්‍යං කථෙතුං වට්ටතියෙව. පිසද්දෙන ''ඉමස්ස මුණ්ඩකම්මං ආපුච්ඡාමී''ති වාක්‍යම්පි සඞ්ගණ්හාති.

තෙසන්ති වීසතිආදීනං භික්ඛූනං. ''දහරභික්ඛූ වා සාමණෙරෙ වා''ති ඉදං ආසන්නවසෙන වුත්තං. ගිහිම්පි පෙසෙත්වා ආපුච්ඡාපෙතුං වට්ටති. කස්මා? ''පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං විනා වා''ති වුත්තත්තා.

පබ්බාජෙන්තස්ස අනාපත්තියෙව, සුපබ්බජිතොති ආහ ''පබ්බාජෙන්තස්සාපි අනාපත්ති''ති.

ආපුච්ඡිතං පගෙවාති යොජනා. **ඛණ්ඩසීමායන්ති** විහාරසීමාය වා උපචාරසීමාය වා අබ්භන්තරෙ ඨිතායං ඛණ්ඩසීමායං. **යො පනාති** පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො පන. **විබ්භන්තකො වාති** නවවිබ්භන්තකො වා. පබ්බජිතානං ද්වඞ්ගුලකෙසො වට්ටතීති ආහ ‘‘ද්වඞ්ගුලකෙසො වා’’ති. ද්වීහි අඞ්ගුලීහි අතිරිත්තො කෙසො ඉමස්සාති **ද්වඞ්ගුලාතිරිත්තකෙසො.** එකසිඛාමත්තධරොපි හොතීති යොජනා.

100. **මාරබ්‍යාධිනාති** මාරණාබාධො. සො හි සත්තානං මාරණට්ඨෙන, විවිධස්ස ච දුක්ඛස්ස ආදහට්ඨෙන මාරබ්‍යාධීති වුච්චති. ඉමිනා **අහිවාතකරොගෙනාති** එත්ථ අහිවිසසදිසෙන වාතෙන පවත්තො රොගො අහිවාතකරොගොති වුච්චතීති දස්සෙති. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘යත්‍ර හී’’තිආදි. තත්ථ **යත්‍රාති** යස්මිං කුලෙ. සො රොගො තස්මිං කුලෙ ද්විපදෙ චතුප්පදෙ පඨමං ගණ්හාති, පච්ඡා ගෙහසාමිකෙ ගණ්හාතීති **ධම්මපදඅට්ඨකථායං** (ධ. ප. අට්ඨ. 1.සාමාවතීවත්ථු) වුත්තං. **තථාති** යථා අඤ්ඤො භිත්තිං වා ඡදනං වා භින්දිත්වා පලායිත්වා තිරොගාමාදිගතො වා හුත්වා මුච්චති, තථා. එත්ථ ච කුලෙ පිතාපුත්තා මුච්චිංසූති අත්ථො.

කාකුඩ්ඩෙපකන්ති එත්ථ කාකෙ උඩ්ඩාපෙතීති කාකුඩ්ඩෙපකො, කාකෙ වා උඩ්ඩාපෙත්වා භත්තං භුඤ්ජිතුං සක්කොතීති කාකුඩ්ඩෙපකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යො වාමහත්ථෙනා’’තිආදි. තත්ථ **උඩ්ඩාපෙත්වාති** උද්ධං ආකාසං ගමනාපෙත්වා. **තන්ති** කාකුඩ්ඩෙපකං.

102. **ඉත්තරසද්දො** අප්පමත්තකවාචකො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකොති ආහ ‘‘අප්පමත්තකො’’ති. ‘‘කතිපාහමෙවා’’ති ඉමිනා තස්ස අත්ථං දස්සෙති.

40. නිස්සයමුච්චනකකථා

103. **ඔගණෙනාති** එත්ථ ඔකාරුපසග්ගො ලාමකත්ථවාචකොති ආහ ‘‘පරිහීනගණෙනා’’ති. අත්තනො වුඩ්ඪතරස්සෙව භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘සචායං වුඩ්ඪතර’’න්තිආදි. තත්ථ **අයන්ති** අබ්‍යත්තො භික්ඛු. **උපසම්පදායාති** උපසම්පාදෙත්වා. **ආයස්මතොති** ආයස්මන්තං, උපයොගත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං. ආයස්මතො වා ඔවාදන්ති යොජනා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු. **ආපුච්ඡනෙසූති** දිසාපක්කමනාදිඅත්ථාය ආපුච්ඡනෙසු. **එත්ථාති** ඉමස්මිං නිස්සයවසනට්ඨානෙ. **තන්ති** තත්තකං සුතං. **තස්සාති** සුතස්ස.

41. රාහුලවත්ථුකථා

105. **කපිලවත්ථූති** එත්ථ **කපිලොති** කළාරවණ්ණො ඉසි වුච්චති, සො වසති එත්ථාති කපිලවත්ථු, අස්සමො. තස්මිං ඨානෙ මාපිතත්තා නගරම්පි කපිලවත්ථූති (දී. නි. අට්ඨ. 1.267; සු. නි. අට්ඨ. 2.362) වුච්චති. **අයන්ති** වක්ඛමානකථා. **සුද්ධොදනමහාරාජාති** එත්ථ **සුද්ධොදනොති** තස්ස රඤ්ඤො නාමං. අථ වා සුද්ධං ඔදනං ඉමස්සාති සුද්ධොදනො, සොයෙව මහාරාජා සුද්ධොදනමහාරාජා. විහරති කිරාති සම්බන්ධො. **සොති** සුද්ධොදනමහාරාජා. **රාජගහන්ති** රාජගහනගරං. **සාධූති** ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. ආයාචාමීති හි අත්ථො. **මෙති** මම, පුත්තන්ති සම්බන්ධො, අනාදරෙ වා සාමිවචනං. **සොති** අමච්චො. **සාධූති** සම්පටිච්ඡනත්ථෙ නිපාතො. එවන්ති හි අත්ථො. **අථාති** තස්මිං නිසීදනකාලෙ. **අස්සාති** පුරිසසහස්සපරිවාරස්ස අමච්චස්ස. **තතොති** යාචනකාරණා . **නන්ති** පුරිසසහස්සපරිවාරං අමච්චං. **තත්ථෙවාති** රාජගහෙයෙව. **තෙපීති** අට්ඨ දූතාපි. **තෙති** නව දූතා.

අථාති තතො පච්ඡා. **එකදිවසජාතකන්ති** එකස්මිං දිවසෙ ජාතකං. **සොති** කාළුදායිඅමච්චො. **පබ්බජිත්වාපීති** පිසද්දෙන ‘‘අපබ්බජිත්වාපී’’ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **තථෙවාති** යථා නව දූතා සපරිවාරා අරහත්තං පාපුණිංසු, තථෙවාති අත්ථො. **සොති** **කාළුදායී.** **සම්හතෙසූති** සම්හරිතෙසු ගහෙත්වා නිට්ඨාපිතෙසූති අත්ථො. **විස්සට්ඨකම්මන්තෙසූති** විස්සට්ඨා කම්මන්තා එතෙසන්ති විස්සට්ඨකම්මන්තා, තෙසු. **සුපුප්ඵිතෙසූති** සුන්දරපුප්ඵසඤ්ජාතෙසු. **පටිපජ්ජනක්ඛමෙති** පටිපජ්ජනත්ථාය ඛමෙ යොග්‍යෙ. ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසීති සම්බන්ධො. **සට්ඨිමත්තාහීති** (බු. වං. අට්ඨ. නිදානකථා 2) සට්ඨිපමාණාහි. **එතන්ති** එතං සංවණ්ණනස්ස කාරණං කින්ති පුච්ඡි. චාරිකං පක්කමිතුං කාලොති යොජනා. **තෙන හීති** උය්‍යොජනත්ථෙ නිපාතො. භගවා පක්කාමීති සම්බන්ධො. **පරිවුතොති** පරිසමන්තතො වුතො ආවුතො නිවුතො හුත්වාති සම්බන්ධො. **අතුරිතචාරිකන්ති** අජවනචාරිකං.

එවන්ති ඉමිනා නයෙන. භගවති පක්කන්තෙ ච සතීති යොජනා. **නික්ඛන්තදිවසතොති** ඵග්ගුණපුණ්ණමියා පාටිපදදිවසතො. **උත්තමභොජනරසස්සාති** උත්තමභොජනරසෙන. **දස්සථාති** දදෙය්‍යාථ. **තෙනෙවාති** සද්ධාය උප්පාදනකාරණෙනෙව. **නන්ති** කාළුදායිං. භගවා ඨපෙසීති සම්බන්ධො. **එතදග්ගන්ති** එසො අග්ගො. **යදිදන්ති** යො අයං. **එතදග්ගෙති** එතදග්ගට්ඨානෙ.

සාකියාපි ඛො පහිණිංසූති සම්බන්ධො. **ඤාතිසෙට්ඨන්ති** ඤාතීනං සෙට්ඨං, ඤාතියෙව වා සෙට්ඨං, භගවන්තන්ති යොජනා. **නිග්‍රොධසක්කස්සාති** නිග්‍රොධනාමකස්ස සක්කස්ස. **තත්ථාති** නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමෙ. **පච්චුග්ගමනන්ති** පටිමුඛං උට්ඨහිත්වා ගමනං. **තතොති** පහිණතො, පරන්ති සම්බන්ධො . රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරිකායො ච පහිණිංසූති

යොජනා. **තෙසන්ති** රාජකුමාරරාජකුමාරිකානං. **තත්‍රාති** නිග්‍රොධාරාමෙ. මානො ජාති සභාවො එතෙසන්ති **මානජාතිකා,** මානෙන, මානො වා ථද්ධො එතෙසන්ති **මානථද්ධා. තෙති** සාකියා, ආහංසූති සම්බන්ධො.

තෙසූති සාකියෙසු. **නෙති** ඤාතයො. **වුට්ඨායාති** චතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨහිත්වා. **තෙසන්ති** ඤාතීනං. **කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙති** කණ්ඩනාමකෙන උය්‍යානපාලෙන රොපිමස්ස අම්බරුක්ඛස්ස ආසන්නෙ. **රාජාති** සුද්ධොදනමහාරාජා. **වොති** තුම්හාකං, පාදෙති සම්බන්ධො. **අයන්ති** වන්දනා. **ජම්බුච්ඡායායාති** ජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායාය. ඉති ආහාති යොජනා.

සිඛාප්පත්තොති අග්ගප්පත්තො, කොටිප්පත්තොති අත්ථො. **තතොති** නිසීදනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **පොක්ඛරවස්සන්ති** පදුමවනෙ වුට්ඨවස්සසදිසං. **තම්බවණ්ණන්ති** ලොහිතවණ්ණං. **තන්ති** අපතනං භගවා කථෙසීති සම්බන්ධො.

දුතියදිවසෙති කපිලවත්ථුං පත්තදිවසතො දුතියෙ දිවසෙ. **ඉන්දඛීලෙති** නගරස්ස උම්මාරෙ. **කථන්ති** කෙනාකාරෙන චරිංසු නු ඛොති යොජනා. අගමංසු කිං චරිංසු කින්ති යොජනා. **සපදානචාරන්ති** ඝරපටිපාටිඛණ්ඩනවිරහිතෙන සහ පවත්තං චාරං. **තතොති** ආවජ්ජනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **අයමෙව වංසොති** පුබ්බබුද්ධානං අයමෙව වංසො. **අයං පවෙණීති** තස්සෙව වෙවචනං. **අනුසික්ඛන්තාති** අනු පටිභාගං සික්ඛන්තා. **නිවිට්ඨගෙහතොති** නිවාසනත්ථාය විසිතගෙහතො. **අයොාති** අධිපො සාමීති අත්ථො. **සිද්ධත්ථකුමාරොති** සබ්බලොකස්ස සිද්ධො අත්ථො අස්මිං අත්ථීති **සිද්ධත්ථො,** සොයෙව කුමාරො සිද්ධත්ථකුමාරො. **සීහපඤ්ජරන්ති** වාතපානං. තඤ්හි සීහරූපං දස්සෙත්වා කතපඤ්ජරත්තා සීහපඤ්ජරන්ති වුච්චති. **දස්සනබ්‍යාවටොති** දස්සනෙ, දස්සනත්ථාය වා බ්‍යාවටො. රාහුලමාතාපි දෙවී ආරොචෙසීති සම්බන්ධො. **කපාලහත්ථොති** කපාලො හත්ථෙසු අස්ස භගවතොති කපාලහත්ථො, හුත්වාති සම්බන්ධො. **නානාවිරාගසමුජ්ජලායාති** නානාඨානෙසු විරාගාය සමුජ්ජලාය. විරොචමානං භගවන්තන්ති සම්බන්ධො.

උණ්හීසතොති සිරොවෙඨනතො. තඤ්හි උපරිසීසෙ නහති බන්ධති, නහීයති බන්ධීයතීති වා **උණ්හීසොති** වුච්චති. **නරසීහගාථාහි නාමාති** නරසීහගාථානාමකාහි. තා හි යස්මා නරොයෙව සබ්බසත්තානං සීහො සෙට්ඨො, නරානං, නරෙසු වා සීහො සෙට්ඨොති **නරසීහො,** තස්ස පකාසකා ගාථා හොන්ති, තස්මා නරසීහගාථාති වුච්චන්ති. **රඤ්ඤොති** සස්සුරරඤ්ඤො, මාතුලරඤ්ඤො වා. **සංවිග්ගහදයොති** චලනචිත්තො. **සණ්ඨාපයමානොති** සුට්ඨු ඨාපයමානො. **තුරිතතුරිතන්ති** තුරිතතො තුරිතං, අතිසීඝන්ති අත්ථො. **කිං භන්තෙති** කිං කාරණා භන්තෙ. **අභූචත්ථාති** භියාත්තනීමජ්ඣිමපුරිසසඞ්ඛාතාය ත්ථවිභත්තියා භූධාතුස්ස ඌකාරස්ස උවාදෙසො හොති, තස්මා තුම්හෙ එවංසඤ්ඤිනො අභූචත්ථාති යොජනා. **වංසචාරිත්තමෙතන්ති** එතං පිණ්ඩාය චරණං වංසතො පවෙණිතො චාරිත්තං. **තත්ථ චාති** මහාසම්මතඛත්තියවංසෙ ච. **අයන්ති** මහාසම්මතඛත්තියවංසො. **අන්තරවීථියන්ති** වීථියා මජ්ඣෙ. ඨිතොව ආහාති සම්බන්ධො.

උත්තිට්ඨෙති උද්දිස්ස, උට්ඨහිත්වා වා පිණ්ඩාය තිට්ඨනෙ. **ධම්මං සුචරිතන්ති** සුට්ඨු චරිතබ්බං භික්ඛාචරියසඞ්ඛාතං ධම්මං. **චරෙති** චරෙය්‍ය. **ධම්මචාරීති** භික්ඛාචරියසඞ්ඛාතං ධම්මං චරණසීලො සමණො. **සුඛං සෙතීති** උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං. සෙසඉරියාපථාපි ලක්ඛණහාරවසෙන ගහෙතබ්බා සමානකිච්චත්තා. අස්මිඤ්ච ලොකෙ පරම්හි ච ලොකෙති යොජනා.

න තං දුච්චරිතං චරෙති වෙසියාදිගොචරසඞ්ඛාතං දුට්ඨු චරිතබ්බං තං ධම්මං න චරෙය්‍ය.

එත්ථ ච පඨමගාථං අන්තරවීථියං කථෙත්වා රාජානං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි, දුතියගාථං පිතුනිවෙසනෙ කථෙත්වා මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ, රාජානං සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසීති දට්ඨබ්බං. **ධම්මපාලජාතකං සුත්වාති** පුන අපරස්මිං දිවසෙ (ජා. අට්ඨ. 4.98 ආදයො; ධ. ප. අට්ඨ. 1.නන්දත්ථෙරවත්ථු) ධම්මපාලජාතකං (ජා. අට්ඨ. 4.මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා) සුත්වා. **මරණසමයෙති** මරණාසන්නකාලෙ, මරණසමයසමීපෙ වා, සමීපත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං.

සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වා පරිචිසීති සම්බන්ධො. **සබ්බං ඉත්ථාගාරන්ති** සබ්බො ඔරොධො. සො හි ඉත්ථීනං අගාරන්ති **ඉත්ථාගාරන්ති** වුච්චති. ඉමිනා වචනත්ථෙන අගාරමෙව මුඛ්‍යතො ලබ්භති, රාජිත්ථියො පන උපචාරෙනාති දට්ඨබ්බං. **සා පනාති** රාහුලමාතා පන. **පරිජනෙනාති** පරිවාරෙන. **නන්ති** අය්‍යපුත්තං. ''රාජා''න්තිපදං ''ගාහාපෙත්වා''තිපදෙ කාරිතකම්මං, ''පත්ත''න්තිපදං තත්ථෙව ධාතුකම්මං. **රාජධීතායාති** සුප්පබුද්ධරඤ්ඤො ධීතාය. **සාති** රාජධීතා. **ගොප්ඵකෙසූති** චරණගණ්ඨිසු භගවන්තං ගහෙත්වාති යොජනා. අථ වා භගවතො ගොප්ඵකෙ ගහෙත්වාති යොජනා. එවඤ්හි සති උපයොගත්ථෙ භුම්මවචනන්ති දට්ඨබ්බං.

රාජා කථෙසීති සම්බන්ධො. **අනච්ඡරියන්ති** න අච්ඡරියං, අච්ඡරං පහරිතුං න යොග්‍යන්ති අත්ථො. රාජධීතා යං අත්තානං රක්ඛි, ඉදං අනච්ඡරියන්ති යොජනා.

තංදිවසමෙවාති තස්මිං දුතියදිවසෙයෙව. **කෙසවිසජ්ජනන්ති** රාජචූළාමණිබන්ධනත්ථං කුමාරකාලෙ බන්ධිතසිඛාවෙණිසඞ්ඛාතස්ස කෙසස්ස විසජ්ජනං, මොචනන්ති අත්ථො. **පට්ටබන්ධොති** අසුකො නාම රාජාති නලාටෙ සුවණ්ණමයස්ස පට්ටස්ස බන්ධනං. **ඝරමඞ්ගලන්ති** අභිනවඝරං පවෙසනමඞ්ගලං. **ආවාහමඞ්ගලන්ති** ආවාහෙ පවත්තං මඞ්ගලං. **ඡත්තමඞ්ගලන්ති** රාජඡත්තුස්සාපනකාලෙ පවත්තං මඞ්ගලං. **මඞ්ගලං වත්වාති** මඞ්ගලසංයුත්තං ධම්මකථං කථෙත්වා. **ජනපදකල්‍යාණීති** ජනපදම්හි කල්‍යාණසමන්නාගතා. **තුවට්ටං ඛොති** ඛිප්පමෙව. **සොපීති** නන්දරාජකුමාරොපි. **ඉතීති**ආදි නිගමනං. **දුතියදිවසෙති** කපිලවත්ථුපත්තදිවසතො දුතියෙ දිවසෙ. ධම්මපදඅට්ඨකථායං (ධ. ප. අට්ඨ. 1.නන්දත්ථෙරවත්ථු; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.නන්දත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) පන ''තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාජෙසී''ති වුත්තං.

සත්තමෙ දිවසෙති කපිලවත්ථුපත්තදිවසතොයෙව සත්තමෙ දිවසෙ. එතං සමණං පස්සාති යොජනා. **බ්‍රහ්මරූපවණ්ණන්ති** බ්‍රහ්මුනො රූපසඞ්ඛාතො වණ්ණො විය වණ්ණො ඉමස්සාති බ්‍රහ්මරූපවණ්ණො, තං. **අයන්ති** අයං සමණො. **ත්‍යස්සාති** තෙ අස්ස. **තෙති** නිධයො. **අස්සාති** සමණස්ස. **නන්ති** සමණං. **යාචාති** යාචාහි. අයං ද්විකම්මිකධාතු. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. පුත්තො පිතුසන්තකස්ස සාමිකො, ඉති තස්මා මෙ දෙහීති යොජනා. අනුරූපං වචනන්ති සම්බන්ධො. භගවන්තං අනුබන්ධීති භගවතො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි.

න විසහතීති න සමත්ථෙති. අයං කුමාරො පිතුසන්තකං යං ධනං ඉච්ඡති, තන්ති යොජනා. **වට්ටානුගතන්ති** වට්ටදුක්ඛං අනුගතං. **සවිඝාතකන්ති** විඝාතකෙහි පඤ්චහි වෙරෙහි සහිතං. **අස්සාති** කුමාරස්ස. **නන්ති** කුමාරං. **අයන්ති** කුමාරො. **දායජ්ජන්ති** දායසඞ්ඛාතං මාතාපිතූනං ධනං ආදදාතීති **දායාදො,** පුත්තො, තස්ස ඉදන්ති **දායජ්ජං,** මාතාපිතූනං ධනං.

''කථාහං භන්තෙ රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙමී''ති කස්මා ආහ, නනු ආයස්මා සාරිපුත්තො බාරාණසියං තීහි සරණගමනෙහි අනුඤ්ඤාතං පබ්බජ්ජං න ජානාතීති ආහ ''ඉදානී''තිආදි. යා සා පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. **තතොති** පබ්බජ්ජාඋපසම්පදතො. උපසම්පදං පටික්ඛිපිත්වාති සම්බන්ධො. **විමතීති** විවිධා ඉච්ඡා. **ඉමඤ්ච පනත්ථන්ති** ඉමමෙව විමතිසඞ්ඛාතමත්ථං. ධම්මසෙනාපති ආහාති සම්බන්ධො. භගවතො තං අජ්ඣාසයන්ති යොජනා.

''අථ ඛො…පෙ.… පබ්බාජෙසී''ති එත්ථ කිං කුමාරස්ස කෙසච්ඡෙදනාදීනි සබ්බකිච්චානි ආයස්මා සාරිපුත්තොයෙව කරොතීති ආහ ''මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො''තිආදි. **ඔවාදාචරියොති** නිවාසනපාරුපනාදීසු සෙඛියවත්තෙසු, ආභිසමාචාරිකෙසු ච ඔවාදකො ආචරියො. අථ කස්මා ''ආයස්මා සාරිපුත්තො රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙසී''ති වුත්තන්ති ආහ ''යස්මා පනා''තිආදි. **තත්ථාති** තස්සං පබ්බජ්ජාඋපසම්පදායං. **න ආචරියොති** පබ්බජ්ජාචරියො ච ඔවාදාචරියො ච න ඉස්සරො.

උප්පන්නසංවෙගෙන හදයෙනාති එත්ථ ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. උප්පන්නසංවෙගො හදයො හුත්වාති හි යොජනා. **සබ්බන්ති** සබ්බං වචනං.

තත්ථාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං. **අවිසෙසෙනාති** ''ධන''න්ති වා ''අඤ්ඤ''න්ති වා ''සාවජ්ජ''න්ති වා ''අනවජ්ජ''න්ති වා විසෙසමකත්වා සාමඤ්ඤෙන. **න ච බුද්ධානන්ති** එත්ථ චසද්දෙන න කෙවලං අපට්ඨිරූපමෙව, අථ ඛො බුද්ධානඤ්ච න ආචිණ්ණන්ති අත්ථං දස්සෙති. **යන්ති** යං වරං. **තථා නන්දෙති** එත්ථ තථාසද්දස්ස උපමෙයත්ථජොතකභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''යථෙව කිරා''තිආදි. යථෙව බොධිසත්තං බ්‍යාකරිංසු, එවං නන්දම්පි රාහුලම්පි බ්‍යාකරිංසු කිරාති යොජනා. පාළියං පන යථා භගවති මෙ භන්තෙ පබ්බජිතෙ අනප්පකං දුක්ඛං අහොසි, තථා නන්දෙ පබ්බජිතෙ අනප්පකං දුක්ඛං අහොසි, තථා රාහුලෙ පබ්බජිතෙ අධිමත්තං දුක්ඛං අහොසීති යොජනා. **නෙමිත්තකාති** සුභාසුභනිමිත්තං කථෙන්තීති නෙමිත්තකා. **පුත්තස්සාති** ජෙට්ඨපුත්තස්ස සිද්ධත්ථකුමාරස්ස. **පබ්බජ්ජායාති** පබ්බජ්ජාහෙතු පබ්බජ්ජාකාරණා, පබ්බජ්ජානිමිත්තං වා. **තතොති** භගවතො පබ්බජ්ජතො. **තම්පීති** නන්දම්පි. **ඉතීති** ඊදිසං. භගවතො පබ්බජ්ජාය මහන්තං ඉච්ඡාවිඝාතසදිසන්ති අත්ථො. **තම්පීති** රාහුලම්පි. **තෙනාති** පබ්බජ්ජාහෙතුනා. **අස්සාති** රඤ්ඤො. උප්පජ්ජීති සම්බන්ධො. **ඉතොති** සොකුප්පත්තිතො වරයාචනතො වා.

සොති රාජා. **යත්‍ර හි නාමාති** යො නාම. අහම්පි නාම යො යාදිසො බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො සමානො, සො තාදිසො අහම්පි න සක්කොමීති යොජනා. **අඤ්ඤෙති** මයා අපරෙ. **දුක්ඛන්ති** ඤාතිවියොගදුක්ඛං. **නියාමිකකාරණන්ති** මනුස්සානං ගරහඋපවාදඅක්කොසතො නියාමිකං කාරණං.

තත්ථාති ''අනනුඤ්ඤාතො''තිආදිවචනෙ. ජනෙතීති **ජනනී,** මාතා. ජනෙතීති **ජනකො,** පිතා. ඉමිනා පොසාවනිකමාතාපිතරො නිවත්තෙති. මාතා වා මතා හොතීති යොජනා. **සො එව වාති** පුත්තො එව වා. **අනුඤ්ඤාතොම්හීති වදතීති** සච්චෙන වා අලිකෙන වා ''අනුඤ්ඤාතොම්හී''ති වදති. මාතා වා සයං පබ්බජිතාති යොජනා. **පිතස්සාති** පිතා අස්ස. **අස්සාති** පුත්තස්ස. **විප්පවුත්ථොති** මාතුයා කෙනචි කාරණෙන පවාසො.

චූළමාතාදීනන්තිආදිසද්දෙන මහාමාතාදීනි සඞ්ගණ්හාති. **පොසනකාති** වඩ්ඪනකා. **තෙසුපීති** පොසනකමාතාපිතරෙසුපි.

යං පන පුත්තං නානුජානන්තීති සම්බන්ධො. **ජීවස්සෙවාති** තස්ස ජීවස්ස එව, පබ්බාජෙන්තස්ස වා භික්ඛුස්ස, න දෙසන්තරගමනාදීනමත්ථායාති අත්ථො. **තෙසන්ති** මාතාපිතූනං.

මහාකන්තාරොති කෙන උදකෙන තරිතබ්බොති **කන්තාරො,** නිරුදකකන්තාරොව මුඛ්‍යතො ලබ්භති, වාළකන්තාරො චොරකන්තාරො අමනුස්සකන්තාරො දුබ්භික්ඛකන්තාරො මරුකන්තාරොති ඉමෙ පඤ්ච කන්තාරා රූළ්හීවසෙන. මහන්තො කන්තාරො **මහාකන්තාරො.**

යාවතකෙති එත්ථ යාවසද්දො පමාණත්ථොති ආහ ''යත්තකෙ''ති.

42. සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථා

106. **නාසනවත්ථූති** ලිඞ්ගනාසනාය අධිට්ඨානං, කාරණන්ති වුත්තං හොති. පච්ඡිමානං පඤ්චන්නන්ති යොජනා. **දණ්ඩකම්මවත්ථූති** දණ්ඩකම්මස්ස කාරණං.

107. **අප්පතිස්සාති** එත්ථ භික්ඛූනං වචනස්ස පටිමුඛං ආදරෙන අසවනං භික්ඛූ ජෙට්ඨකට්ඨානෙ න ඨපෙන්ති නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''භික්ඛූ ජෙට්ඨකට්ඨානෙ''තිආදි. ''සමානජීවිකා''ති ඉමිනා **අසභාගවුත්තිකාති** එත්ථ **සභාගසද්දො** සමානසද්දපරියායො, **වුත්තිසද්දො** ජීවිකපරියායොති දස්සෙති. **පරිසක්කතීති** එත්ථ සක්ක ගතියන්තිධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 ළකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා පරිපුබ්බො සක්කසද්දො ගත්‍යත්ථොති ආහ ''පරක්කමතී''ති. **කින්තීති** කිමෙව. **ඉතිසද්දො** හෙත්ථ එවසද්දත්ථො, කෙන එව උපායෙනාති හි අත්ථො. **අක්කොසති චෙවාති** ජාතිආදීහි අක්කොසති චෙව. **භෙදෙතීති** භෙදාපෙති. **ආවරණං කාතුන්ති** එත්ථ ආවරණසද්දො නිවාරණසද්දවෙවචනොති ආහ ''නිවාරණං කාතු''න්ති. **යත්ථාති** යස්මිං පරිවෙණෙ, සෙනාසනෙ වා. **වස්සග්ගෙනාති** වස්සගණනාය. (**තස්සාති** පරිවෙණසෙනාසනස්ස. **උපචාරෙති** ආසන්නෙ). **මුඛද්වාරිකන්ති** මුඛසඞ්ඛාතෙන ද්වාරෙන අජ්ඣොහරිතබ්බං. ''වදතොපී''ති ඉමිනා වචීපයොගෙන දුක්කටාපත්තිං දස්සෙති, ''නික්ඛිපතොපී''ති ඉමිනා කායපයොගෙන. **අනාචාරස්සාති** දණ්ඩකම්මෙ අනාචාරස්ස. **එත්තකෙ නාම දණ්ඩකම්මෙති** එත්තකෙ නාම උදකාහරාපනාදිසඞ්ඛාතෙ දණ්ඩකම්මෙ. **ඉදන්ති** යාගුභත්තාදිං. **ලච්ඡසීති** ලභිස්සසි. ''එත්තකෙ නාම දණ්ඩකම්මෙ''ති වුත්තවචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ''භගවතා හී''තිආදි. **දණ්ඩකම්මන්ති** දණ්ඩෙන්ති දමෙන්ති එතෙනාති **දණ්ඩො,** සොයෙව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති දණ්ඩකම්මං ආවරණාදි. **අපරාධානුරූපන්ති** වීතික්කමස්ස අපරාධස්ස අනුරූපං. **තම්පීති** උදකදාරුවාලිකාදිආහරාපණම්පි. **තඤ්ච ඛොති** තඤ්ච කරණං. **ඔරමිස්සතීති** කායෙන ඔරමිස්සති. **විරමිස්සතීති** වාචාය විරමිස්සති. **උණ්හපාසාණෙ වාති**ආදීසු වාසද්දෙන අඤ්ඤානිපි අත්තතාපනපරිතාපනාදීනි කම්මානි සඞ්ගණ්හාති.

43. අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථා

108. **උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡාති** එත්ථ උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡිත්වා. සබ්බථා කිං න කාතබ්බන්ති ආහ ''තුම්හාක''න්තිආදි. **දණ්ඩකම්මමස්සාති** දණ්ඩකම්මං අස්ස. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. සද්ධිං උපජ්ඣායෙන විහරන්තීති **සද්ධිවිහාරිකා.** නිස්සයාචරියාදීනං අන්තෙ සමීපෙ වසන්තීති **අන්තෙවාසිකා,** උපසම්පන්නායෙව.

අපලාළෙන්තීති එත්ථ ලළ උපසෙවායන්ති ධාතුපාඨෙසු වුත්තත්තා (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 ළකාරන්තධාතු) ථෙරෙ ලළතො උපසෙවතො අපගමෙන්තීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉධ පන අධිප්පායත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''තුම්හාක''න්තිආදි. **අපලාළෙතබ්බාති** අඤ්ඤං ලළතො උපසෙවතො අපගමෙතබ්බා. පරිසභූතෙ සාමණෙරූපසම්පන්නෙති යොජනා. **ආදීනවන්ති** දුස්සීලං නිස්සාය වසනස්ස දොසං. න්හායිතුං ආගතෙන තයා ගුළමක්ඛනං කතං විය දුස්සීලං නිස්සාය විහරන්තෙන දුස්සීලං කතන්ති යොජනා. ''දුස්සීල''න්ති පදං පුරිමපච්ඡිමපදාපෙක්ඛං, තස්මා ද්වින්නං පදානං මජ්ඣෙ වුත්තං. තත්ථ පුරිමපදාපෙක්ඛකාලෙ වුත්තකම්මං, පච්ඡිමපදාපෙක්ඛකාලෙ අවුත්තකම්මං. **සොති** සාමණෙරූපසම්පන්නො. **උපජ්ඣායං වාති** සාමණෙරං සන්ධාය වුත්තං. **නිස්සයං වාති** උපසම්පන්නං සන්ධාය වුත්තං.

තීසු නාසනාසූති සංවාසලිඞ්ගදණ්ඩකම්මනාසනසඞ්ඛාතාසු තීසු නාසනාසු. **යොති** සාමණෙරො. **නානාආපත්තියොති** පාරාජිකථුල්ලච්චය පාචිත්තියාපත්තියො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **කුන්ථකිපිල්ලිකම්පීති** එත්ථ පාණබාදකෙහි සත්තෙහි කුථීයති හිංසියතීති කුන්ථො, කුං පථවිං වා ධාරෙතීති **කුන්ධො.**

කිම්යෙව පිල්ලිකං පොතකං **කිපිල්ලිකං** මිකාරස්ස ලොපං කත්වා. පිල්ලිකසද්දො හි පොතකපරියායො. කිමීනං, කිමීසු වා පිල්ලිකං **කිපිල්ලිකං. නාසෙතබ්බතංයෙවාති** ලිඞ්ගෙන නාසෙතබ්බභාවමෙව. **තාවදෙවාති** තස්මිං

මාරණහින්දනක්ඛණෙයෙව. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. **සෙනාසනග්ගාහො ච පටිප්පස්සම්භතීති** වස්සච්ඡෙදො හොතීති අධිප්පායො. **ආකිණ්ණදොසොවාති** ලිඞ්ගනාසනදොසෙන ච දණ්ඩකම්මනාසනදොසෙන ච ආකුලදොසොව. **විරජ්ඣිත්වාති** විරාධෙත්වා. යථානිවත්ථපාරුතස්සෙව සාමණෙරස්සාති සම්බන්ධො. **තස්මාති** සරණගමනඋපසම්පදකම්මවාචානං සදිසත්තා. භික්ඛුනා සමාදින්නං විය ඉමිනාපි සමාදින්නානෙව හොන්තීති යොජනා. **එවන්ති** එවම්පි ඣානෙ, සමාදින්නෙ වා. **දළ්හීකරණත්ථන්ති** සික්ඛාපදානං දළ්හීකරණත්ථං. **පතිට්ඨාපනත්ථන්ති** සාමණෙරස්ස පතිට්ඨාපනත්ථං. **ලච්ඡතීති** ලභිස්සති. සඞ්ඝෙන දාතබ්බොති සම්බන්ධො. **අපලොකෙත්වාති** සඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා. ඉමිනා ඤත්තිවස්සකං දස්සෙති.

අදින්නාදානෙ තිණසලාකමත්තෙනාපි වත්ථුනා අසමණො හොතීති යොජනා. **විප්පටිපත්තියාති** විකාරෙන පටිපජ්ජනතො. **භණිතෙති** භණනෙ. **ජානිත්වාති** ජානිත්වා එව. එවකාරො හෙත්ථ අජ්ඣාහරිතබ්බො, තෙන වුත්තං ''න අජානිත්වා''ති. යානි පඤ්ච සික්ඛාපදානීති යොජනා. **අස්සාති** සාමණෙරස්ස. **ඨපනත්ථායාති** සික්ඛාපදානං ඨපනත්ථාය. **අයන්ති** පාරාජිකො. **විසෙසොති** භික්ඛූනං පාචිත්තියතො විසෙසො.

පටිපක්ඛවසෙනාති ''අනරහං අසම්මාසම්බුද්ධො''තිආදිනා ච ''ද්වාක්ඛාතො''තිආදිනා ච ''දුප්පටිප්පන්නො''තිආදිනා ච පටිවිරුද්ධවසෙන ගරහන්තො සාමණෙරො නිවාරෙතබ්බොති සම්බන්ධො. **කණ්ඩකනාසනායාති** කණ්ඩකනාමකස්ස සාමණෙරස්ස දණ්ඩකම්මනාසනාය. **තං ලද්ධින්ති** අවණ්ණභාසනදිට්ඨිං. **අච්චයන්ති** අතික්කමං, දොසං වා. **දෙසාපෙතබ්බොති** ''අච්චයො මං භන්තෙ අච්චගමා''තිආදිනා දෙසාපෙතබ්බා. **තං යුත්තන්ති** ''ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බො''ති තං වචනං පතිරූපං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ඉධාති** ඛන්ධකෙ, ''සාමණෙරං නාසෙතු''න්තිවචනෙ වා.

''එසෙව නයො''ති වුත්තවචනං පාකටං කරොන්තො ආහ ''සස්සතුච්ඡෙදානඤ්ඤී''තිආදි. අඤ්ඤතරදිට්ඨිකො සාමණෙරොති යොජනා. **එත්ථාති** දසසු නාසනඞ්ගෙසු. **''කාම''**න්තිපදෙන පුනරුත්තිනිරත්ථකදොසාරොපනෙන ගරහං දස්සෙති. **''පනා''**තිපදෙන තෙසං දොසානං පහානෙන සම්භාවනං දස්සෙති. අබ්‍රහ්මචාරිං සාමණෙරන්ති සම්බන්ධො. **උපසම්පාදෙතුං වට්ටතීති** උපසම්පාදනං වට්ටති. භික්ඛුනිදූසකො සාමණෙරොති සම්බන්ධො. **පබ්බජ්ජම්පීති** එත්ථ **පි**සද්දස්ස ගරහත්ථභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''පගෙව උපසම්පද''න්ති. **එතමත්ථන්ති** එතාදිසමත්ථං.

47. පණ්ඩකවත්ථුකථා

109. දහරතරුණසද්දානං වෙවචනත්තා වුත්තං **''දහරෙ…පෙ…. තරුණෙ''**ති. **මොළිගල්ලසද්දො** ථූලසරීරවාචකො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකොති ආහ ''මොළිගල්ලෙති ථූලසරීරෙ''ති. **හත්ථිභණ්ඩෙති** එත්ථ හත්ථිසඞ්ඛාතං භණ්ඩං එතෙසන්ති හත්ථිභණ්ඩාති වුත්තෙ හත්ථිගොපකාති ආහ ''හත්ථිගොපකෙ''ති. අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 367 ගාථායං) පන ''හත්ථිමෙණ්ඩො''ති පාඨො අත්ථි.

පණ්ඩකොති පඩති විකලභාවං ගච්ඡතීති පණ්ඩකො. සංඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ **''තත්ථා''**තිආදි. තත්ථ **යස්සාති** පණ්ඩකස්ස. **අසුචිනාති** සම්භවෙන. **ආසිත්තස්සාති** ආසිඤ්චිතබ්බස්ස. ඉමිනා අසුචිනා මුඛෙ ආසිඤ්චිතබ්බොති **ආසිත්තොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **අයන්ති** පණ්ඩකො. **අජ්ඣාචාරන්ති** මෙථුනජ්ඣාචාරං. ''උසූයාය උප්පන්නායා''තිඉමිනා උසූයතීති **උසූයොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **උපක්කමෙනාති** වායාමෙන. **බීජානීති** අණ්ඩානි. ඉමිනා උපක්කමෙන එතස්මා බීජානි අපනීතානීති **ඔපක්කමිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. පක්ඛෙ පවත්තො පණ්ඩකො **පක්ඛපණ්ඩකො,** පක්ඛෙ පරිළාහවූපසමො පණ්ඩකො **පක්ඛපණ්ඩකොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''එකච්චො පනා''තිආදි. තත්ථ පුබ්බවචනත්ථෙ **පක්ඛෙති** කාලපක්ඛෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. පච්ඡිමවචනත්ථෙ **පක්ඛෙති** ජුණ්හපක්ඛෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ''අකුසලවිපාකානුභාවෙනා''ති පදං ''පණ්ඩකො හොති''තිපදෙයෙව සම්බන්ධිතබ්බං. **අස්සාති** පණ්ඩකස්ස. **නපුංසකපණ්ඩකොති** පුරිසො විය සාතිසයං පච්චාමිත්තෙ න පුංසකෙති අභිමද්දනං කාතුං න සක්කොතීති **නපුංසකො.** න පුමා න ඉත්ථීති **නපුංසකොති** කත්වා නපුමනඉත්ථිසද්දස්ස නිරුත්තිනයෙන නපුංසකකරණම්පි වදන්ති. නපුංසකොයෙව පණ්ඩකො නපුංසකපණ්ඩකො. **තෙසූති** පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු. **තෙසුපීති** ඔපක්කමිකාදීසු තීසුපි. ''යස්මිං පක්ඛෙ''ති ඉමිනා පක්ඛෙ පක්ඛෙ පණ්ඩකභාවං නිවත්තෙති. **අස්සාති** පණ්ඩකස්ස. **එත්ථාති** පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු. **සොපීති** පණ්ඩකොපි. **ඉතොති** පණ්ඩකවාරතො. **''එසෙව නයො''**ති ඉමිනා ලිඞ්ගනාසනමෙව අතිදිසති.

48. ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථා

110. **පාරිජඤ්ඤපත්තස්සාති** පරිහායතීති පරිජානි, ඉස්සරියභොගාදි, තස්ස භාවො පාරිජඤ්ඤං, ඉස්සරියභොගාදික්ඛයො, තං පත්තොති පාරිජඤ්ඤපත්තො, තස්ස. **''පාරිජුඤ්ඤපත්තස්සා''**තිපි උකාරෙන සහ පාඨො අත්ථි. **ඛීණකොලඤ්ඤොති** එත්ථ කුලෙ ජාතා කොලඤ්ඤා, ණ්‍යපච්චයො, නකාරාගමො. ඛීණා කොලඤ්ඤා අස්සාති ඛීණකොලඤ්ඤොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛතො''තිආදි. තත්ථ **මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛතොති** මාතුයා පක්ඛො මාතිපක්ඛො, පිතුනො පක්ඛො පිතිපක්ඛො, මාතිපක්ඛො ච පිතිපක්ඛො ච මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛා. **ඤාතිං**

කාතුන්ති එත්ථ එා-ධාතු වඩ්ඪනත්ථොති ආහ ''වඩ්ඪෙතු''න්ති. ''පුච්ඡියමානො''ති ඉමිනා **අනුයුඤ්ජියමානොති** එත්ථ අනුතයූපසග්ගවසෙන යුජසද්දො පුච්ඡනත්ථොති දස්සෙති.

ථෙය්‍යසංවාසකොති ථෙනනං ථෙය්‍යං නකාරස්ස යකාරං කත්වා, ථෙය්‍යාය සංවාසකො ඉමස්සාති ථෙය්‍යසංවාසකො. එත්ථ ච න කෙවලං වස්සගණනාදිකොයෙව සංවාසො නාම හොති, අථ ඛො ථෙය්‍යාය ලිඞ්ගගහණම්පි සංවාසොයෙව නාම. තස්මා තස්ස තිවිධභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''තයො''තිආදි. තත්ථ ලිඞ්ගං ථෙනෙතීති **ලිඞ්ගථෙනකො,** එසෙව නයො ඉතරෙසුපි. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **යොති** ථෙය්‍යසංවාසකො. **ලිඞ්ගමත්තස්සෙවාති** එත්ථ මත්තසද්දෙන සංවාසාදයො නිවත්තෙති.

විදෙසන්ති අත්තනො දෙසතො වියොගං දෙසං. විසද්දො හෙත්ථ වියොගත්ථවාචකො. අථ වා වි දූරං දෙසං. විසද්දො හෙත්ථ දූරත්ථවාචකො. **මුසාති** අභූතත්ථෙ දුතියන්තනිපාතො, අභූතං වචනන්ති අත්ථො. **පටිබාහතීති** අඤ්ඤෙ නිවාරෙති. **සංවාසථෙනකො නාමාති** එත්ථ කො සංවාසො නාම, නනු එකකම්මාදිකොති ආහ ''භික්ඛුවස්සගණනාදිකො''තිආදි. **භික්ඛුවස්සගණනාදිකොති** ආදිසද්දෙන යථාවුඩ්ඪං වන්දනසාදියනං ආසනපටිබාහනං උපොසථපවාරණාදීසු සන්දිස්සනන්ති ඉමානි සඞ්ගණ්හාති. ''කිරියභෙදො''ති ඉමිනා සං එකතො වසියති අනෙනාති **සංවාසොති** වචනත්ථෙන කිරියභෙදො සංවාසො නාමාති දස්සෙති. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** ඉමස්මිං වත්ථුම්හි, ඉමස්මිං ඨානෙති අත්ථො. ඉමිනා පාරාජිකාදිට්ඨානෙ පන එකකම්මාදිකො සංවාසො නාමාති දස්සෙති.

''ලිඞ්ගස්ස චෙව සංවාසස්ස චා''ති ඉමිනා **උභයථෙනකොති** එත්ථ උභයසරූපං දස්සෙති.

එත්ථාති ථෙය්‍යසංවාසකට්ඨානෙ. **රාජ...පෙ.... භයෙහි වාති** එත්ථ භයසද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. රාජභයෙන ච දුබ්භික්ඛභයෙන ච කන්තාරභයෙන ච රොගභයෙන ච වෙරිභයෙන වාති හි අත්ථො. **චීවරගහණත්ථන්ති** චීවරාහරණත්ථං, අයමෙව වා පාඨො. **වාසද්දො** හෙත්වත්ථං වා සම්පදානත්ථං වා සම්පිණ්ඩෙති. අයං ගාථා විභත්තියා උප්පටිපාටිත්තා භග්ගරීතිසඞ්ඛාතා අලඞ්කාරදොසා න මුත්තා. **ලිඞ්ගන්ති** සමණලිඞ්ගං. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ.

නාධිවාසෙතීති න සම්පටිච්ඡති. **යාවාති** යත්තකං කාලං, අයං පනෙත්ථ යොජනා – ඉධ යො රාජ...පෙ.... භයෙන වා චීවරගහණත්ථං වා ලිඞ්ගං ආදියති, සො සුද්ධමානසො හුත්වා යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව එසො ''ථෙය්‍යසංවාසකො නාමා''ති න වුච්චතීති.

තත්‍රාති තාසු ගාථාසු. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **එවන්ති** ලිඞ්ගෙ ගහියමානෙ. **තස්මින්ති** ජනෙ. **අනොසරිත්වාවාති** අනොක්කමිත්වාව. **ලිඞ්ගං අපනෙත්වාති** සයං ගහිතං සමණලිඞ්ගං විනාසෙත්වා. **පබ්බජිතාලයන්ති** පබ්බජිතඡායං. **පුබ්බෙති** සංවාසථෙනකෙ.

සබ්බපාසණ්ඩියභත්තානීති සබ්බානි පාසණ්ඩං උද්දිස්ස දින්නානි භත්තානි.

සත්තෙ වහතීති **සත්තවාහො**. විරමිතබ්බන්ති **වෙරං,** තං පවත්තෙතීති **වෙරිකො**. කායෙන පරිහරිතබ්බානීති **කායපරිහාරියානි. තන්ති** තුවං. **හීනායාවත්තභාවන්ති** හීනාය ගිහිභාවාය ආවත්තභාවං.

උප්පබ්බජිත්වාති පබ්බජ්ජවියොගං කත්වා. **තමත්ථන්ති** උප්පබ්බජිතසඞ්ඛාතමත්ථං. **අස්සාති** මහාසාමණෙරස්ස.

මහන්තො වාති එත්ථ වාසද්දො ගරහත්ථො. පගෙව දහරොති දස්සෙති. අබ්‍යත්තො හොතීති යොජනා. **සොති** සාමණෙරො.

වච්ඡගොරක්ඛාදීනීති එත්ථ **වච්ඡොති** තරුණගොණො. සො හි මාතුසන්තිකෙ වසතීති **වච්ඡො**. මාතුයා වියොගකාලෙ වා වස්සතීති වච්ඡොති වුච්චති. ඉමිනා දම්මගවජරග්ගවාපි සාමඤ්ඤතො ගහිතා. **ගො** වුච්චති ඛෙත්තභූමි. වච්ඡො ච ගො ච **වච්ඡගවා,** තෙසං රක්ඛනං වච්ඡගොරක්ඛො, සො ආදි යෙසං කසිකම්මාදීනන්ති වච්ඡගොරක්ඛාදීනි. ''සූපසම්පන්නො''ති ඉමිනා ගහට්ඨම්පි සචෙ උපසම්පාදෙති, සූපසම්පන්නොති දස්සෙති. **අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවාති** සාමණෙරකාලෙයෙව. **විනයවිනිච්ඡයෙති** විනයෙ වුත්තස්ස ථෙය්‍යසංවාසකස්ස විනිච්ඡයෙ. **ථෙය්‍යසංවාසකො හොති** ලිඞ්ගස්ස අපනීතත්තා.

ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති සලිඞ්ගෙ ඨිතත්තා. **අයම්පි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති** කාසායෙ සඋස්සාහත්තා. **ථෙය්‍යසංවාසකො හොති** කාසායෙ ධුරස්ස නික්ඛිත්තත්තා.

ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති සලිඞ්ගෙ ඨිතත්තා. **නෙව ථෙය්‍යසංවාසකො හොති** කාසායෙ සඋස්සාහත්තා. **මෙථුනසෙවනාදීහීති**ආදිසද්දෙන පාණාතිපාතාදයො සඞ්ගණ්හාති. **ථෙය්‍යසංවාසකො හොති** කාසායෙ ධුරස්ස

නික්ඛිත්තත්තා. **ඔවට්ටිකන්ති** අධොවට්ටෙන කරණං. **රක්ඛති තාවාති** තාව රක්ඛති වීමංසනෙන නිවාසිතත්තා. **ලිඞ්ගන්ති** සමණලිඞ්ගං. **ථෙය්‍යසංවාසකො හොති** ගිහිලිඞ්ගස්ස සම්පටිච්ඡිතත්තා.

වීමංසති වා සම්පටිච්ඡති වා රක්ඛතියෙව ඔදාතවත්ථස්ස අන්තොකාසායභාවතො. ''භික්ඛුනියාපි එසෙව නයො''ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආහ ''සාපී''තිආදි.

වුඩ්ඪපබ්බජිතො සාමණෙරොති සම්බන්ධො. **පාළියම්පීති** පන්තියම්පි. සෙනො මංසපෙසිං ගහෙත්වා ගච්ඡති විය භත්තපිණ්ඩෙ පත්තං උපනාමෙත්වා ගහෙත්වා ගච්ඡති. **ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති** වස්සානං අගණනත්තා.

48. තිත්ථියපක්කන්තකකථා

110. පක්කමතීති **පක්කන්තො,** ''පවිට්ඨො''ති ඉමිනා කමුධාතුයා පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති, ඉච්ඡාකන්තිඅත්ථෙ නිවත්තෙති. **සොති** තිත්ථියපක්කන්තකො. **තත්‍රාති** තිත්ථියපක්කන්තකෙ. උපසම්පන්නො භික්ඛු ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** තිත්ථියානං. ''තිත්ථියො භවිස්සාමී''ති පුබ්බෙව ලද්ධිගහිතත්තා වුත්තං ''ලිඞ්ගෙ ආදින්නමත්තෙ''ති. **කුසචීරාදීනීති** එත්ථ **කුසො** වුච්චති සලාකා. **චීරොති** පන්ති, ආවලීති අත්ථො. කුසෙ රජ්ජුනා ආවුනිත්වා කතො චීරො **කුසචීරො,** සො ආදි යෙසං තානීති කුසචීරාදීනි. ආදිසද්දෙන ඵලකචීරාදයො සඞ්ගණ්හාති. කුසතිණෙහි කතො චීරො **කුසචීරොතිපි** වදන්ති. **නග්ගොති** අචෙලකො. **ආජීවකොති** අචෙලකවතමාදාය ජීවතීති ආජීවකො. **තෙසන්ති** ආජීවකානං. ඔවදිතො හුත්වාති සම්බන්ධො.

කින්ති කිං වතං. **ලුඤ්චාපෙතීති** අපනයාපෙති. **මොරපිඤ්ඡාදීනීති** එත්ථ **පිඤ්ඡං** වුච්චති පක්ඛො. සො හි පිඤ්ඡති ආකාසෙ ගච්ඡති අනෙනාති පිඤ්ඡන්ති වුච්චති. පිජි ගතියන්ති ධාතුපාඨො. මොරස්ස පිඤ්ඡං මොරපිඤ්ඡං, තං ආදි යෙසං තානීති මොරපිඤ්ඡාදීනි. ආදිසද්දෙන උලූකපිඤ්ඡාදයො සඞ්ගණ්හාති. **යාව න සම්පටිච්ඡතීති** යාව ලද්ධිං න සම්පටිච්ඡති. **නන්ති** වීමංසමානං භික්ඛුං. **ලද්ධීති** තිත්ථියලද්ධි. **රක්ඛතීති** තිත්ථියපක්කන්තකතො රක්ඛති. ලද්ධියා අභාවෙන තිත්ථියපක්කන්තකො න හොතීති අධිප්පායො. **අච්ඡින්දචීවරොති** එත්ථ ආකාරො කොධත්ථො, අඞ්ගත්ථො වා හොති, ඡින්දසද්දො දූසනත්ථො හොති. තස්මා ආකොධෙන අඞ්ගෙන වා ඡින්දො දූසිතොති **අච්ඡින්දොති** අත්ථො දට්ඨබ්බො. ''අච්ඡින්නො''තිපි පාඨො. අච්ඡින්දං චීවරමෙතස්සාති අච්ඡින්දචීවරො. **තිත්ථායතනන්ති** තිත්ථීනං නිවාසට්ඨානං, තිත්ථියානං උපස්සයන්ති අත්ථො.

49. තිරච්ඡානගතවත්ථු

111. දෙවසම්පත්තිසදිසං ඉස්සරියසම්පත්තිං අනුභවන්තොපි සො නාගො කස්මා නාගයොනියා අට්ටීයතීති ආහ **''කිඤ්චාපී''**තිආදි.

තත්ථ කිඤ්චාපි අනුභොතීති සම්බන්ධො. **කිඤ්චාපිසද්දො** හෙත්ථ සම්භාවනාජොතකො, පනසද්දො ගරහත්ථජොතකො. **කුසලවිපාකෙනාති** අහෙතුකකුසලවිපාකෙන. **තස්සාති** නාගස්ස. **සජාතියාති** සමානජාතියා නාගියා. **උදකසඤ්චාරිමණ්ඩූකභක්ඛන්ති** උදකෙ සඤ්චරණසීලං මණ්ඩූකසඞ්ඛාතං භක්ඛං පාතුභවතීති යොජනා. **සොති** නාගො. **අට්ටීයතීති** අරමණං පීළියති. **හරායතීති** එත්ථ හරෙධාතු ලජ්ජනත්ථොති ආහ ''ලජ්ජතී''ති. එකාරන්තො ධාතු භූවාදිගණිකො (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 රකාරන්තධාතු). **ජිගුච්ඡතීති** එත්ථ ගුපධාතුයා කම්මං දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තභාව''න්ති. ''තස්ස භික්ඛුනො''තිපදස්ස ''නික්ඛන්තෙ''තිපදෙන යොජිතබ්බත්තා භුම්මත්ථෙ සාමිවචනන්ති ආහ ''තස්මිං භික්ඛුස්මි''න්ති. අථ වා **තස්ස භික්ඛුනොති** සාමියොගත්තා ''නික්ඛන්තෙ''ති එත්ථ භාවත්ථෙ මානපච්චයොති ආහ ''නික්ඛමනෙ''ති. ඉමිනා නික්ඛන්තෙති එත්ථ න අන්තපච්චයො, මානපච්චයස්සෙව අන්තභාවං කත්වා වුත්තොති දස්සෙති. **විස්සට්ඨොති** සතිවිස්සජ්ජිතො. **තස්මින්ති** භික්ඛුම්හි. **කපිමිද්ධවසෙනෙවාති** කපිනො මිද්ධවසෙන එව. අථ වා කපිමිද්ධවසෙන නිද්දායන්තො ඉව නිද්දායන්තොති යොජනා. **පටිනිපජ්ජීති** පුන නිපජ්ජි. **විස්සරමකාසීති** එත්ථ විසද්දො විරූපත්ථජොතකො, සරසද්දො සද්දවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ ''විරූපං මහාසද්දමකාසී''ති.

''අකාරස්ස ලොපං කත්වා''ති ඉමිනා **තුම්හෙ ඛොත්ථාති** එත්ථ ''තුම්හෙ ඛො අත්ථා''ති පදවිභාගං කත්වා ඔකාරතො පරස්ස අකාරස්ස ලොපං දස්සෙති. ''අකාරස්සාලොප''න්තිපි පාඨො. එවඤ්හි සති අකාරස්ස අලොපං කත්වාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉමිනා ''තුම්හෙ ඛො අත්ථා''ති පදච්ඡෙදං කත්වා අකාරෙ පරෙ ඔකාරස්ස වකාරං කත්වා තුම්හෙ ඛ්වත්ථා''ති පාඨො දස්සිතො. කස්මා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අවිරූළ්හිධම්මාති ආහ ''ඣාන...පෙ.... අභබ්බත්තා''ති. ''භවථා''ති ඉමිනා **අත්ථාති** එත්ථ අසධාතු සත්තත්ථවාචකො ඵවිහත්තීති දස්සෙති. **සජාතියාති** එත්ථ සමානා ජාති එතිස්සාති සජාතීති වුත්තෙ නාගී එවාති ආහ ''නාගියා එවා''ති. **මනුස්සිත්ථිආදීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන තිරච්ඡානගතිත්ථිපෙතිත්ථිදෙවිත්ථියො සඞ්ගණ්හාති. ''ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ පච්චයා''ති දෙසනා සාවසෙසදෙසනාති දස්සෙන්තො ආහ ''එත්ථ වා''ති. **එත්ථාති** තිරච්ඡානගතවත්ථුම්හි. **අභිණ්හන්ති** අභික්ඛණං පුනප්පුනන්ති අත්ථො.

තිරච්ඡානගතොති එත්ථ කිං අපායපරියාපන්නො දුග්ගතිඅහෙතුකපටිසන්ධිකොවාධිප්පෙතොති ආහ ‘‘නාගො වා හොතූ’’තිආදි.

50. මාතුඝාතකාදිවත්ථුකථා

112. **නික්ඛන්තින්**ති එත්ථ ‘‘ඉමස්ස පාපකම්මස්සා’’ති ඡට්ඨීයොගත්තා භාවත්ථෙ තිපච්චයොති ආහ ‘‘නික්ඛමන’’න්ති. **අපවාහනන්**ති අපායපටිසන්ධිවහනතො අපගමනං. **යෙනා**ති මනුස්සභූතෙන යෙන ජීවිතා වොරොපිතාති සම්බන්ධො. **මනුස්සිත්ථිභූතා**ති මනුස්සිත්ථී හුත්වා භූතා, මනුස්සිත්ථිභාවං වා භූතා පත්තා. ඉමිනා තිරච්ඡානගතිත්ථිආදයො නිවත්තෙති. ‘‘ජනිකා’’ති ඉමිනා පොසාවනිකමාතාදයො නිවත්තෙති. **සයම්පී**ති එත්ථ පිසද්දො න කෙවලං මාතායෙව, අථ ඛො පුත්තෙනාපීති දස්සෙති. **සතා**ති සන්තෙන. මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා මනුස්සජාතිකො එව හුත්වා වොරොපිතාති යොජනා. අනන්තරෙ භවෙ ඵලං නිබ්බත්තෙතීති **ආනන්තරියං,** මාතුඝාතකකම්මං, තෙන ජාතිසාමඤ්ඤම්පි අජනිකං ඝාතෙන්තො ච ජනිකම්පි ජාතිභෙදං ඝාතෙන්තො ච න අනන්තරිකො හොති, තස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච න වාරිතාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යෙන පනා’’තිආදි. තත්ථ පොසෙති වද්ධෙතීති පොසාපනියා, සා එව **පොසාවනිකා** පකාරස්ස වකාරං, යකාරස්ස ච කකාරං කත්වා, පොසාවනිකා ච සා මාතා චෙති **පොසාවනිකමාතා. අස්සා**ති පුත්තස්ස. ඉදං පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං. තත්ථ පුබ්බපදෙ භාවසම්බන්ධො, පච්ඡිමපදෙ සාමිසම්බන්ධො. සබ්බථා එසෙව නයො හොතීති ආහ ‘‘සචෙපී’’තිආදි. **වෙසියා**ති උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං . යාය කායචි ඉත්ථියා පුත්තස්සාපි ගහෙතබ්බත්තා. ‘‘අයං මෙ පිතා’’ති අජානනමෙව හි පමාණං. **අනෙනා**ති ඉමිනා පුත්තෙන. ‘‘පිතුඝාතකොත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතී’’ති ඉමිනා මාතුඝාතකෙපි ‘‘අයං මෙ මාතා’’ති අජානිත්වා ඝාතෙන්තොපි මාතුඝාතකොත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතීති දස්සෙති.

114. සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මනුස්සජාතියං හී’’තිආදි. **අපබ්බජිතන්**ති ගිහිභූතං. **පබ්බජ්ජා චස්සා**ති එත්ථ චසද්දෙන උපසම්පදාපි වාරිතාති දස්සෙති. **අස්සා**ති අරහන්තඝාතකස්ස. **අවසෙසන්**ති අරහන්තතො අවසෙසං. **අස්සා**ති අරියඝාතකස්ස. **ආනන්තරියො න හොති** තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා වාරිතාති අත්ථො නෙතබ්බො. **එත්ථා**ති මාතුඝාතකාදිකම්මෙසු. **වධායා**ති තදත්ථෙ චතුත්ථීති ආහ ‘‘වධත්ථායා’’ති. ‘‘මාරෙතු’’න්ති ඉමිනා ‘‘වධත්ථායා’’ති එත්ථ හනධාතු හිංසනත්ථොති දස්සෙති. ‘‘නීයන්තී’’ති ඉමිනා **ඔනීයන්තී**ති එත්ථ ඔතඋපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොති දස්සෙති. යං පන වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. තස්ස වචනස්ස අත්ථොති යොජනා. **‘‘සචා ච ඉති අයං නිපාතො වුත්තො’’**ති ඉමිනා භයපීළිතත්තා ච නිරුත්තීසු අකුසලත්තා ච දවාභණනෙන රවාභණනෙන අයං නිපාතො වොරෙහි වුත්තොති දස්සෙති. **‘‘සචෙ ච ඉච්චෙව වා පාඨො’’**ති ඉමිනා තෙහි තථා වුත්තෙපි සඞ්ගීතිකාලෙ වා පොත්ථකාරුළ්හකාලෙ වා යථාභූතං සඞ්ගීතත්තා, පොත්ථකාරුළ්හත්තා ච යථාභූතො පාඨො අත්ථීති දස්සෙති. **තත්ථා**ති තෙසු පදෙසු. නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **තස්සා**ති ‘‘සචජ්ජ මය’’න්ති පාඨස්ස. ‘‘සචෙ අජ්ජ මය’’න්ති ඉමිනා එකාරලොපසන්ධිං දස්සෙති. ‘‘සචෙජ්ජ මය’’න්ති අකාරලොපසන්ධිනාපි පාඨො අත්ථි.

115. **පකතත්තන්**ති පකතියා සීලසඞ්ඛාතො අත්තා සභාවො එතිස්සාති පකතත්තා, තං. කායසංසග්ගෙන භික්ඛුනීනං පාරාජිකත්තා වුත්තං ‘‘සීලවිනාසං පාපෙතී’’ති. අනිච්ඡමානංයෙව භික්ඛුනින්ති සම්බන්ධො.

ඉච්ඡමානන්ති ඔදාතවත්ථවසනං ඉච්ඡමානං. යස්මා අභික්ඛුනී හොති, තස්මා භික්ඛුනීදූසකො න හොතීති යොජනා. සීලවිපන්නං භික්ඛුනින්ති සම්බන්ධො.

යො දෙවදත්තො සඞ්ඝං භින්දති විය, භින්දතීති යොජනා. **උද්ධම්මන්**ති ධම්මතො විරහිතං. **උබ්බිනයන්**ති විනයතො විරහිතං. **චතුන්නං කම්මානන්**ති අපලොකනාදීනං චතුන්නං කම්මානං.

යො දෙවදත්තො ලොහිතං උප්පාදෙති විය, උප්පාදෙතීති යොජනා. **දුට්ඨචිත්තෙනා**ති එත්ථ න යංකිඤ්චි දුට්ඨචිත්තං දුට්ඨචිත්තං නාම, අථ ඛො වධකචිත්තන්ති ආහ ‘‘වධකචිත්තෙනා’’ති. **සරීරෙ**ති සරීරබ්භන්තරෙ. තථාගතස්ස හි අභෙජ්ජකායත්තා පරූපක්කමෙන චම්මච්ඡෙදං කත්වා ලොහිතස්ස උප්පාදනං නාම නත්ථි. යො පන ජීවකො ඵාසුං කරොති විය, ඵාසුං කරොතීති යොජනා. **ලොහිතකඤ්චා**ති පූතිලොහිතකඤ්ච.

54. උභතොබ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථා

116. **උභතොබ්‍යඤ්ජනකො**ති එත්ථ බාහිරත්ථසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉත්ථිනිමිත්තුප්පාදනකම්මතො වා’’තිආදි. තත්ථ ‘‘ඉත්ථි…පෙ…. කම්මතො වා’’ති ඉමිනා උභයසරූපං දස්සෙති. උභතො කම්මතො පවත්තන්ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. **බ්‍යඤ්ජනන්**ති නිමිත්තං. **අස්සා**ති ජනස්ස. **කරොතිපි කාරෙතිපී**ති එත්ථ කරධාතුයා සුද්ධකම්මකාරිතකම්මානි දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පුරිසනිමිත්තෙනා’’තිආදි. තත්ථ ‘‘වීතික්කම’’න්ති ඉමිනා සුද්ධකම්මං දස්සෙති, ‘‘පර’’න්ති ඉමිනා කාරිතකම්මං දස්සෙති. **සමාදපෙත්වා**ති උය්‍යොජෙත්වා. තස්ස දුවිධභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දුවිධො’’තිආදි. තත්ථ ඉත්ථිභාවෙන ලක්ඛිතො උභතොබ්‍යඤ්ජනකො **ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො.** එස නයො ඉතරත්ථාපි.

තත්ථාති දුවිධෙසු උභතොබ්‍යඤ්ජනකෙසු. **ඉත්ථිනිමිත්තන්ති** ඉත්ථියා අඞ්ගජාතං. එසෙව නයො ‘‘පුරිසනිමිත්ත’’න්ති එත්ථාපි. **පාකටං පටිච්ඡන්නන්ති** සභාවතො පාකටං පටිච්ඡන්නං. පුන **පටිච්ඡන්නං පාකටන්ති** රාගවසෙන පටිච්ඡන්නං පාකටං. **පරං ගණ්හාපෙතීති** පරමෙව ගණ්හාපෙතීති අත්ථො. **ඉදන්ති** කාරණං. **එතෙසන්ති** ද්වින්නං උභතොබ්‍යඤ්ජනකානං. **කුරුන්දියං පන වුත්තං,** කිං වුත්තන්ති යොජනා. **තත්ථාති** උභතොබ්‍යඤ්ජනකෙ. **විචාරණක්කමොති** වීමංසනානුක්කමො. ‘‘තත්ථ විචාරක්කමො’’තිපි පාඨො. විචාරණක්කමො ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථාය වෙදිතබ්බො, ඉධ පන කිං වෙදිතබ්බන්ති ආහ ‘‘ඉදමිධ වෙදිතබ්බ’’න්ති. තත්ථ **ඉදන්ති** නපබ්බජ්ජූපසම්පදකාරණං. **ඉධාති** ඉමිස්සං විනයට්ඨකථායං.

55. අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථා

117. **තෙන ඛො පන සමයෙනාති** එත්ථ තසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යෙන සමයෙනා’’ති. **සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං හොතීති** ‘‘න භික්ඛවෙ අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං හොති. ‘‘උපජ්ඣායවිරහිත’’න්ති ඉමිනා **අනුපජ්ඣායකන්ති** එත්ථ අකාරස්ස විරහත්ථං දස්සෙති. උපජ්ඣායවිරහිතං උපසම්පදාපෙක්ඛන්ති සම්බන්ධො. **‘‘එව’’**න්තිආදිනා දොසං දස්සෙති. **උපජ්ඣං අගාහාපෙත්වාති** ‘‘උපජ්ඣායො මෙ භන්තෙ හොහී’’ති (මහාව. 65; මහාව. අට්ඨ. 64) උපජ්ඣං අගාහාපෙත්වා. උපසම්පාදෙන්තස්ස කාරකසඞ්ඝස්සාති යොජනා. **කම්මං පනාති** උපසම්පදකම්මං පන. ‘‘එසෙව නයො’’ති ඉමිනා උපසම්පාදෙන්තස්ස ආපත්ති, කම්මං පන න කුප්පතීති වචනං අතිදිසති.

56. අපත්තකාදිවත්ථුකථා

118. යො පිණ්ඩො හත්ථෙසු ලබ්භතීති යොජනා. **තදත්ථායාති** තස්ස පිණ්ඩස්ස අත්ථාය. **සෙය්‍යථාපි තිත්ථියාති** එත්ථ සෙය්‍යථාපිසද්දො උපමත්ථො, තිත්ථියසද්දො ආජීවකනාමකෙ තිත්ථියෙ හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යථාපි ආජීවකනාමකා තිත්ථියා’’ති. තස්මා ආජීවකසඞ්ඛාතෙ තිත්ථියෙ උපමං කත්වා උජ්ඣායන්තීති ආහ ‘‘සූපබ්‍යඤ්ජනෙහී’’තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තෙති** ආජීවකා. **කම්මං පන න කුප්පතීති** පත්තචීවරෙසු අසන්තෙසුපි කම්මවාචාය ‘‘පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර’’න්ති පරිකිත්තිතත්තා කම්මං න කුප්පතීති අධිප්පායො.

යාචිතකෙනාති එත්ථ යාචිතො හුත්වා ගහිතො **යාචිතකොති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යාචිත්වා ගහිතෙනා’’ති. ‘‘ඊදිසෙන හී’’තිආදිනා දොසං දස්සෙති. **තස්මාති** යස්මා ආපත්ති හොති, තස්මා. **තස්සාති** උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස. නිරපෙක්ඛෙහි ආචරියුපජ්ඣායාදීහීති යොජනා. **නිස්සජ්ජිත්වාති** බ්‍රහ්මදෙය්‍යොන නිස්සජ්ජිත්වා. අනධිට්ඨානුපගානං පත්තචීවරානං අපත්තචීවරත්තා වුත්තං ‘‘අධිට්ඨානුපගං පත්තචීවර’’න්ති. **පණ්ඩුපලාසන්ති** සමණුද්දෙසභාවාපෙක්ඛං. සො හි රුළ්හිවසෙන පණ්ඩුපලාසොති වුච්චති. අථ වා යථා පණ්ඩුපලාසො න හරිතො, නාපි සුක්ඛො හොති, එවං සොපි පබ්බජාපෙක්ඛො න ගිහී හොති, නාපි සාමණෙරො, තස්මා සමණුද්දෙසභාවාපෙක්ඛො ‘‘පණ්ඩුපලාසො’’ති වුච්චති.

වසන්තස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති සම්බන්ධො. **අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතන්ති** භික්ඛූහි අනාමසිතබ්බග්ගං පිණ්ඩපාතං. **සාමණෙරභාගසමකොති** සාමණෙරෙහි ලද්ධෙන භාගෙන සමං පවත්තො. **අස්සාති** පණ්ඩුපලාසස්ස. සාමණෙරස්ස සබ්බං පටිජග්ගනකම්මං කාතුං වට්ටති විය, අස්ස කාතුං වට්ටතීති යොජනා.

57. හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථුකථා

119. හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථූසු හත්ථා ඡින්නා යස්සාති **හත්ථච්ඡින්නොති**ආදිවචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්සා’’තිආදි. **මණිබන්ධෙති** පකොට්ඨන්තෙ. සො හි යස්මා එත්ථ මණිසඞ්ඛාතං අලඞ්කාරවිකතිං බන්ධති, තස්මා මණිබන්ධොති වුච්චති. **කප්පරෙති** කපොණියං. සා හි පරෙසං පිට්ඨියාදීසු කපති හිංසති අනෙනාති ‘‘කප්පරො’’ති වුච්චති. යස්ස හත්ථා ඡින්නා හොන්ති, අයං හත්ථච්ඡින්නො නාමාති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. එකො වා පාදොති යොජනා. හෙට්ඨා ‘‘එකො වා ද්වෙ වා හත්ථා’’ති එත්ථාපි එසෙව නයො. **චතූසු හත්ථපාදෙසු ද්වෙ වාති** එකො හත්ථො, එකො පාදොති ද්වෙ වා. **කණ්ණාති** සද්දග්ගහා. තෙ හි කණ්ණන්ති සවන්ති එතෙහීති කණ්ණාති වුච්චන්ති. **කණ්ණබද්ධෙති** කණ්ණච්ඡිද්දස්ස ආබද්ධෙ. **සඞ්ඝාටෙතුන්ති** සඞ්ඝටනං කාතුං, ආබන්ධනං කාතුන්ති අත්ථො. **අජපදකෙති** අජපදසණ්ඨානෙ ඨානෙ. **නාසාති** සානානි. තානි හි නාසති අබ්‍යත්තසද්දං කරොති එතාහීති නාසාති වුච්චන්ති. **නාසිකාති** නාසායෙව. **සණ්ඨාපෙතුන්ති** සුට්ඨු ඨපෙතුං, පකතියා ඨපෙතුන්ති අත්ථො. **නඛසෙසන්ති** නඛොයෙව සෙසො ඡින්නඞ්ගුලිතොති නඛසෙසො, තං. අග්ගෙ පුරෙ උට්ඨහතීති **අඞ්ගුට්ඨො.** ‘‘වුත්තනයෙනෙවා’’ති ඉමිනා ‘‘නඛසෙසං අදස්සෙත්වා’’ති වචනං අතිදිසති. **කණ්ඩරනාමකාති** මහාසිරනාමකා. තෙ හි කං සරීරං ධාරෙන්තීති **කණ්ඩරාති** වුච්චන්ති ධකාරස්ස ඩකාරං කත්වා. **යෙසූති** කණ්ඩරෙසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං.

යස්ස වග්ගුලිපක්ඛකා විය අඞ්ගුලියො සම්බන්ධො හොන්ති, අයං **ඵණහත්ථකො** නාමාති යොජනා. **එතන්ති** ඵණහත්ථකං. ජලඞ්ගුලාදයොපි ඵණහත්ථකෙයෙව සඞ්ගහෙතබ්බාති ආහ ‘‘යස්සපි ඡ අඞ්ගුලියො’’තිආදි. යස්සපි ඡ

අඞ්ගුලියො හොන්ති, අයම්පි එණිහත්ථකො නාම උපචාරෙන.

ඛුජ්ජොති එත්ථ ඛුජ්ජො සරීරො යස්සත්ථීති ඛුජ්ජොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඛුජ්ජසරීරො''ති. කස්මා ඛුජ්ජොති ආහ ''උරස්ස වා''තිආදි. යස්ස පන වඞ්කං, අයම්පි ඛුජ්ජො නාමාති යොජනා. **වඞ්කන්ති** ච කුටිලං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **බ්‍රහ්මුජුගත්තොති** උජුං ගත්තං උජුගත්තං, බ්‍රහ්මුනො උජුගත්තං විය උජුගත්තං ඉමස්ස මහාපුරිසස්සාති බ්‍රහ්මුජුගත්තො, මහාපුරිසො.

සංඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ **''ජඞ්ඝවාමනස්ස හී''**තිආදි. **යෙසන්ති** උභින්නං කායානං. **භූතානන්ති** අමනුස්සානං පිසාචකපෙතානං. අත්තභාවො හොති වියාති යොජනා. **පරිවටුමොති** පරිසමන්තතො වට්ටුලසරීරො.

ගලගණ්ඩීති එත්ථ ගලෙ ගණ්ඩො යස්සත්ථීති ගලගණ්ඩීති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්සා''තිආදි. **එතන්ති** ''ගලගණ්ඩී''ති එතං වචනං. **තත්ථාති** ගලගණ්ඩිපබ්බාජනෙ. **යන්ති** වචනං.

සිපදීති එත්ථ සිපීලං පදං ඉමස්සාති සිපදීති වුත්තෙ භාරපාදොයෙව ගහෙතබ්බොති ආහ ''භාරපාදො වුච්චතී''ති. භාරං පාදං යස්සාති **භාරපාදො**. එතෙ ද්වෙ ථූලපාදරොගීසු වත්තන්තීති දට්ඨබ්බං. **සඤ්ජාතපිළකොති** සඤ්ජාතපොටො. **උපනාහන්ති** භුසං බන්ධනං. **උදකආවාටෙති** උදකෙන පුණ්ණාවාටෙ කාසුයං. **උදකවාලිකායාති** උදකතින්තෙන මරුනා. යථා සිරා පඤ්ඤායන්ති, එවං මිලාපෙතුන්ති යොජනා. **ඊදිසන්ති** සිරාපඤ්ඤායනජඞ්ඝතෙලනාළිකසභාවං. **තථාති** යථා පබ්බජ්ජාකාලෙ කරොති, තථා කත්වාති අත්ථො.

පාපරොගීති එත්ථ පාපරොගස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''අරිස''ඉතිආදි. තත්ථ අරිසො ච භගන්දරො ච පිත්තඤ්ච සෙම්හො ච කාසො ච සොසො චාති ද්වන්දො, තෙ ආදයො යෙසං තෙති අරිස...පෙ.... සොසාදයො. ආදිසද්දෙන හෙට්ඨා වුත්තෙ ආබාධෙ සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ පිත්තසෙම්හසද්දෙහි තංසමුට්ඨානො රොගො ගහෙතබ්බො. ''නිච්චාතුරො''ති ඉමිනා පාපරොගීති එත්ථ මන්තුත්ථෙ පවත්තස්ස ඊපච්චයස්ස නිච්චයොගත්ථං දස්සෙති.

පරිසදූසනොති එත්ථ **ඉතිසද්දො** නාමපරියායො, පරිසදූසනො නාමාති හි අත්ථො. යො අත්තනො විරූපතාය පරිසං දූසෙති, අයං පරිසදූසනො නාමාති යොජනා. ඡසරීරදොසං ආදිං කත්වා පරිසදූසනභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''අතිදීඝො වා''තිආදි. **අතිදීඝො වාති** එත්ථ න කෙවලං පරෙසං ද්වඞ්ගුලාදිමත්තදීඝො, අථ ඛො දිගුණාදිදීඝොවාධිප්පෙතොති ආහ ''අඤ්ඤෙස''න්තිආදි. **නාභිපදෙසොති** අත්තනො නාභිපදෙසො. යථා හි අතිදීඝෙ පරවචනෙන අතිදීඝස්ස සරූපං වෙදිතබ්බං, තථා අතිරස්සාදීසුපි අතිරස්සසරූපන්ති දට්ඨබ්බං. **මහොදරොති** මහාඋදරො. **කප්පසීසො වාති** හත්ථිසීසො විය යුගසීසො වා. **කප්පසද්දො** හෙත්ථ යුගත්ථවාචකො. **කණ්ණිකකෙසො වාති** කණ්ණිකසදිසෙහි කෙසෙහි සමන්නාගතො. ''ජාතිපලිතෙහී''ති ඉමිනා ජරාවාතෙන පහතං පලිතං නිවත්තෙති. **පකතිතම්බකෙසොති** එත්ථ පකතිසද්දෙන කෙනචි පයොගෙන තම්බකෙසං නිවත්තෙති. **ආවට්ටසීසොති** පුනප්පුනං වට්ටතීති ආවට්ටො, කෙසාවට්ටො, සො එතස්ස සීසෙ අත්ථීති ආවට්ටසීසො. **උද්ධග්ගෙහීති** උද්ධං කොටීහි. **ජාලබද්ධෙන වියාති** ජාලෙන බද්ධෙන ඉව.

සම්බද්ධභමුකො වාති අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බද්ධභමුකො වා. **මක්කටභමුකොති** මක්කටස්ස භමු විය භමු එතස්සාති මක්කටභමුකො. **වාසිකොණෙනාති** තච්ඡනීකොටියා. **විසමචක්කලොති** එත්ථ චක්කාකාරෙන ලාති පවත්තතීති, චක්කාකාරං වා ලාති ගණ්හාතීති **චක්කලො. කෙකරොති** වලිරො. සො හි කුච්ඡිතං කරොතීති කෙකරොති වුච්චති. **කක්කටස්සෙවාති** කක්කටස්ස ඉව. **මූසිකකණ්ණොති** ආඛුකණ්ණො. **ජතුකකණ්ණොති** වග්ගුලිකණ්ණො. **අවිද්ධකණ්ණොති** අච්ඡිද්දකණ්ණො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **සොති** අවිද්ධකණ්ණො. කණ්ණෙ භගන්දරො එතස්සාති **කණ්ණභගන්දරො,** සොයෙව කණ්ණභගන්දරිකො. ගණ්ඩො කණ්ණෙ එතස්සාති **ගණ්ඩකණ්ණො. පග්ඝරිතපුබ්බෙනාති** පග්ඝරිතපූයෙන. ටඞ්කිතො කණ්ණො යස්සාති **ටඞ්කිතකණ්ණො. ගොහත්තනාළිකායාති** ගුන්නං හත්තපානත්ථං කතාය නාළිකාය. බිළාරක්ඛි විය අතිපිඞ්ගලං අක්ඛි එතස්සාති **අතිපිඞ්ගලක්ඛි**. මධුවණ්ණො විය පිඞ්ගලං අක්ඛි එතස්සාති **මධුපිඞ්ගලක්ඛි. නිප්පඛුමක්ඛීති** එත්ථ **පඛුමං** වුච්චති අක්ඛිම්හි ජාතං ලොමං. තඤ්හි අක්ඛිනො පක්ඛද්වයෙ ජාතත්තා පඛුමන්ති වුච්චති. නත්ථි පඛුමං අක්ඛිම්හි එතස්සාති නිප්පඛුමක්ඛි. අස්සුපග්ඝරණං අක්ඛිම්හා එතස්සාති **අස්සුපග්ඝරණක්ඛි**. පුප්ඵං සඤ්ජාතං යස්ස අක්ඛිනොති **පුප්ඵිතං**. පුප්ඵිතං අක්ඛි යස්සාති **පුප්ඵිතක්ඛි. අක්ඛිපාකෙනාති** අක්ඛිනො දලපරියන්තෙසු පච්චනකෙන රොගෙන.

චිපිටනාසිකොති අනුන්නතනාසිකො. **සුකතුණ්ඩසදිසායාති** සුවානං මුඛෙන සදිසාය.

පටඞ්ගමණ්ඩූකස්සෙවාති පටඞ්ගනාමකස්ස මණ්ඩූකස්ස මුඛනිමිත්තං ඉව මුඛනිමිත්තංයෙවාති යොජනා. **උක්ඛලිමුඛවට්ටිසදිසෙහීති** උක්ඛලියා මුඛවට්ටිනා සදිසෙහි. **භෙරිචම්මසදිසෙහීති** භෙරියා මුඛෙ නහිතචම්මෙන සදිසෙහි. **එළමුඛොති** එළාය නිච්චපග්ඝරිතං මුඛමෙතස්සෙති එළමුඛො. **උප්පක්කමුඛොති** උප්පක්කං කුථිතං මුඛමෙතස්සාති උප්පක්කමුඛො. **සඞ්ඛතුණ්ඩකොති** සඞ්ඛස්ස තුණ්ඩෙන සදිසො ඔට්ඨයො එතස්සාති සඞ්ඛතුණ්ඩකො.

අට්ඨකදන්තසදිසෙහීති අට්ඨකනාමකස්ස නඞ්ගලස්ස දන්තෙහි සදිසෙහි. දන්තෙ පිදහිත්වාති සම්බන්ධො. **දන්තන්තරෙති** දන්තවිවරෙ, දන්තමජ්ඣෙ වා. **කලන්දකදන්තො වියාති** කාළකානං දන්තො විය.

මහාහනුකොති මහන්තො හනු එතස්සාති මහාහනුකො. **චිපිටහනුකොති** අනුන්නතහනුකො. **නිම්මස්සුදායීකොති** නත්ථි මස්සු ච දායී ච එතස්සාති නිම්මස්සුදායීකො. **හට්ඨඅංසකූටොති** හට්ඨො පතිතො අංසකූටො ඉමස්සාති හට්ඨඅංසකූටො. **ගොධාගත්තොති** ගොධාය ගත්තං විය ගත්තං ඉමස්සාති ගොධාගත්තො . **සබ්බංපෙතන්ති** සබ්බම්පි එතං ''කච්ඡුගත්තො''තිආදිවචනං. **එත්ථාති** ''කච්ඡුගත්තො''තිආදිවචනෙ. විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.

හට්ඨකටිකොති හට්ඨා පන්නා කටි එතස්සාති හට්ඨකටිකො. අච්චුග්ගතෙහි ආනිසදමංසෙහීති සම්බන්ධො. **වාතණ්ඩිකොති** වාතෙන පූරිතො අණ්ඩකොසො එතස්සාති වාතණ්ඩිකො. **සඞ්ඝට්ටනජාණුකොති** අන්තො නතත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ඝට්ටනං ජාණු එතස්සාති සඞ්ඝට්ටනජාණුකො. **විකටොති** තිරියගමනපාදො. උපඩ්ඪපිණ්ඩිකස්ස අත්ථං සහ හෙදෙන දස්සෙන්තො ආහ ''සො දුවිධො''තිආදි. තත්ථ දුවිධො සො උපඩ්ඪපිණ්ඩිකො සමන්නාගතොති යොජනා. අථ වා සො උපඩ්ඪපිණ්ඩිකො හෙට්ඨා ඔරුළ්හාහි මහන්තීහි ජඞ්ඝපිණ්ඩිකාහි සමන්නාගතො වා උපරි ආරුළ්හාහි මහන්තීහි ජඞ්ඝපිණ්ඩිකාහි සමන්නාගතො වාති දුවිධොති යොජනා. **පිට්ඨිකපාදොති** පිට්ඨියං උට්ඨිතො පාදො එතස්සාති පිට්ඨිකපාදො. **ගණ්ඩිකඞ්ගුලි වාති** ගණ්ඩෙන උට්ඨිතො අඞ්ගුලි එතස්සාති ගණ්ඩිකඞ්ගුලි. **සබ්බොපෙසාති** එස සබ්බොපි ජනො. පරිසං දූසෙතීති **පරිසදූසනො.**

පුබ්බාදීහීතිආදිසද්දෙන චක්ඛුපසාදස්ස අන්තරායකරානි අඤ්ඤානිපි වත්ථූනි ගහෙතබ්බානි. ද්වීහි වා අක්ඛීහි, එකෙන වා අක්ඛිනාති යොජනා. **උභයම්පීති** ද්වින්නං අට්ඨකථාචරියානං උභයම්පි වචනං. පාළියං ''අන්ධං පබ්බාජෙන්තී''ති අවත්වා ''කාණං පබ්බාජෙන්තී''ති වුත්තත්තා ''පරියායෙනා''ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායඤ්හි ''ජච්චන්ධො''ති ඉමිනා ද්වෙඅක්ඛිකාණං සන්ධාය වුත්තං. **කුණීති** කුණනං සංකොචනං කුණං, තමෙතස්සත්ථීති කුණී. **ඛඤ්ජොති** ඛඤ්ජති ගතිවෙකල්ලභාවෙන පවත්තතීති ඛඤ්ජො. **කුණ්ඩපාදකොති** එත්ථ **කුණ්ඩොති** ඛඤ්ජස්සෙව නාමං. ඛඤ්ජො හි කුඩති ගමනං පටිහනතීති කුණ්ඩොති වුච්චති. කස්මා කුණ්ඩපාදකො? කස්මා පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙන චඞ්කමන්තොති ආහ ''මජ්ඣෙ සංකුටිතපාදත්තා''ති. ඉමිනා හි කුණ්ඩපාදස්ස ච පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙන චඞ්කමනස්ස ච හෙතුං දස්සෙති. එසෙව නයො අනන්තරවාක්‍යෙපි. **සබ්බොපෙසාති** එස සබ්බොපි ජනො.

පක්ඛහතොති එත්ථ එකො පක්ඛො හතො විනාසො එතස්සාති පක්ඛහතොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''එකො හත්ථො වා''තිආදි. ''පක්ඛපාතො''තිපි පාඨො, සො අපාඨොයෙව. **පක්ඛ**සද්දො හි කොට්ඨාසවාචකො, න පඞ්ගුලපරියායො, **පීඨසප්පී වුච්චතීති** පීඨෙන සප්පති ගච්ඡති සීලෙනාති පීඨසප්පී වුච්චති. ''ජිණ්ණභාවෙන දුබ්බලො''ති ඉමිනා ජීරණං ජරා, තාය දුබ්බලො **ජරාදුබ්බලොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **බලවා හොතීති** ආගන්තුකරොගානමභාවෙන බලවා හොති, ''වචීභෙදො නප්පවත්තතී''ති ඉමිනා මුඛමත්තමෙව ගච්ඡති පවත්තති, න වචීභෙදො එත්ථ ජනෙති **මූගොති** දස්සෙති. යස්ස වචීභෙදො න පවත්තති, අයං මූගො නාමාති යොජනා. **මම්මනන්ති** ඛලිතවචනං. යො එකමෙව අක්ඛරං චතුපඤ්චක්ඛත්තුං වදති, තස්සෙතමධිවචනං.

බධිරොති සුතිහීනො. සො හි හනනං සොතපසාදස්ස නාසනං වධො, තං ඊරති ගච්ඡතීති බධිරොති වුච්චති. යො සබ්බෙන සබ්බං න සුණාති, අයං බධිරො නාමාති යොජනා. ඉමිනා නට්ඨපසාදතං දස්සෙති . **උභයදොසවසෙනාති** උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං අන්ධමූගබධිරපබ්බාජනෙ තිදොසවසෙනපි වුත්තත්තා. **තෙති** හත්ථච්ඡින්නාදයො ද්වත්තිංසජනෙ. ඔසාරණං අපත්තො පුග්ගලො අත්ථි, තං පුග්ගලං සඞ්ඝො ඔසාරෙති චෙති යොජනා. **ඔසාරෙතීති** සඞ්ඝෙ පවෙසෙති.

58. අලජ්ජීනිස්සයවත්ථුකථා

120. ''අලජ්ජීනං ඔවාද''න්ති පාඨසෙසෙන යොජිතෙ සාමෲත්ථෙ සාමිවචනම්පි යුජ්ජතෙව. තං නයං අදස්සෙත්වා ''උපයොගත්ථෙ සාමිවචන''න්ති වුත්තං. ''භික්ඛූහි සභාගත''න්ති ඉමිනා භික්ඛූහි සමානො සීලාදිගුණසඞ්ඛාතො භාගො ඉමස්සාති **භික්ඛුසභාගො,** තස්ස භාවො **භික්ඛුසභාගතන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''ලජ්ජිභාව''න්ති ඉමිනා භාවපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **නවට්ඨානන්ති** අභිනවට්ඨානං. ගතෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො.

ථෙරොති නිස්සයදායකො ථෙරො. **ගහෙතුකාමොති** නිස්සයං ගහෙතුකාමො. **ආචාරන්ති** නිස්සයපටිපන්නස්ස ආචාරං. **තදහෙවාති** තස්මිං ගතඅහනි එව. ආභොගස්ස කතත්තා, අරුණුග්ගමනස්ස ච අජානනත්තා වුත්තං ''අනාපත්තී''ති. අරුණුග්ගමනං අජානන්තොපි ආභොගස්ස අකතත්තා වුත්තං ''අරුණුග්ගමනෙ දුක්කට''න්ති. ''ද්වෙ තීණි දිවසානී''ති පදෙන චතු පඤ්ච ඡ දිවසානිපි ගහෙතබ්බානි ලක්ඛණහාරනයෙන අනිස්සිතෙන වසිතබ්බභාවෙන සමානඵලත්තා. තෙනාහ ''සත්තාහං වසිස්සාමී''ති. **ලද්ධපරිහාරොති** ලද්ධො පරිහාරො ආපත්තිඅපනයනං යෙනාති ලද්ධපරිහාරො.

59. ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථා

121. ''කරණීයනිස්සයො''ති ඉමිනා නිස්සයගහණං **නිස්සයො** උත්තරපදලොපවසෙන, සො කරණීයො ඉමස්සාති **නිස්සයකරණීයොති** විසෙසනපරනිපාතභාවං දස්සෙති. **නිස්සයං අලභමානෙනාති** එත්ථ කිං නිස්සයස්ස අලභනං නාමාති ආහ ''අත්තනා''තිආදි. **වුත්ථපුබ්බන්ති** වසිතපුබ්බං. **එකරත්තං වසන්තෙනාපීති පිසද්දො** ද්විරත්තාදිකෙ කා නාම කථාති දස්සෙති. විස්සමන්තො වා සත්ථං පරියෙසන්තො වා හුත්වාති යොජනා. **නාවාය ගච්ඡන්තස්සාති** නාවාය අද්ධානමග්ගං පටිපන්නස්ස.

යාචියමානෙනාති එත්ථ බහුකත්තුපසඞ්ගත්තා වුත්තං ''තෙන ගිලානෙනා''ති. ''මානෙනා''ති ඉමිනා යාචිතුමසක්කුණෙය්‍යතාදීනි නිවත්තෙති.

ඵාසු හොතීති එත්ථ ආවාසසප්පායාදිවසෙන ඵාසු හොතීති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ''සමථවිපස්සනානං පටිලාභවසෙනා''ති. **හීති** සච්චං. **ඉමං පරිහාරන්ති** ඉමං ඵාසුවිහාරපරිහාරං. ඨාමගතාය විපස්සනායාති යොජනා. සමථො වා තරුණො හොතීති යොජනා. **එතස්සෙවාති** තරුණසමථවිපස්සනිකස්සෙව භික්ඛුනො. **තස්ස නිස්සායාති** එත්ථ තස්ස ඔවාදං නිස්සායාති යොජනා. අථ වා උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. තං නිස්සයදායකං නිස්සායාති හි අත්ථො. යත්තකො කාලො ආසළ්හීපුණ්ණමා අත්ථි, තත්තකං කාලන්ති යොජනා. ''ආසළ්හීපුණ්ණමා''ති එත්ථ ''යාවා''ති නිපාතපයොගත්තා අභිවිධිඅවධ්‍යත්ථෙ නිස්සක්කවචනං දට්ඨබ්බං. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ.

122. පාළියං **ගොත්තෙනපීති** එත්ථ **පිසද්දෙන** න කෙවලං නාමෙනෙව, අථ ඛො ගොත්තෙනපි සාවෙතුන්ති දස්සෙති. තස්මා ''ආයස්මතො පිප්පලිස්සා''ති නාමං සාවෙත්වාතිපි ''ආයස්මතො මහාකස්සපස්සා''ති ගොත්තං සාවෙත්වාපි අනුසාවෙතබ්බං. තෙන වුත්තං ''මහාකස්සපස්සා''තිආදි. ඉමිනා ''කොනාමො තෙ උපජ්ඣායො? උපජ්ඣායො මෙ භන්තෙ ආයස්මා මහාකස්සපො නාමා''තිආදීසු ගොත්තම්පි නාමෙනෙව සඞ්ගහිතන්ති සිද්ධං හොති.

123. **එකානුසාවනෙති** පදස්ස සමානාධිකරණබාහිරත්ථසමාසභාවං නිවත්තෙන්තො ආහ ''එකතො අනුසාවනෙ''ති. තත්ථ **එකතොති** එකක්ඛණෙ, එකපහාරෙන වා. වක්ඛති හි ''එකක්ඛණෙ''ති ච ''එකපහාරෙනෙවා''ති ච. ඉමිනා එකතො අනුසාවනමෙතෙසන්ති **එකානුසාවනාති** අසමානාධිකරණබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. **එකෙනාති** එකෙන අනුසාවනාචරියෙන. **එකස්සාති** එකස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස. ''එකක්ඛණෙ''ති ඉමිනා ''එකතො''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''උපසම්පාදෙතු''න්ති ද්වින්නං උපසම්පදාපෙක්ඛානං උපසම්පාදෙතුං.

පුරිමනයෙනෙවාති ''එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන ඉතරස්සා''තිආදිනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව. **එකතො අනුසාවනෙ කාතුන්ති** ''එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්ස, ඉතරෙන ඉතරස්සා''ති එවං තීහි ආචරියෙහි තිණ්ණං උපසම්පදාපෙක්ඛානං එකක්ඛණෙ අනුසාවනෙ කාතුං. **තඤ්ච ඛොති** එත්ථ තසද්දස්ස ''අනුසාවනෙ කාතු''න්ති පදස්සෙව අත්ථවිසයතං දස්සෙතුං වුත්තං ''අනුසාවනකිරිය''න්ති. **ද්වෙ වා තයො වාති** එත්ථ වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. සචෙ එකෙනාචරියෙන ද්වෙ අනුසාවෙති, ''අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො චා''ති අනුසාවෙතබ්බා. සචෙ තයො අනුසාවෙති, ''අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො ච අයං සඞ්ඝරක්ඛිතො චා''ති අනුසාවෙතබ්බා. යථා එකෙනාචරියෙන ද්වෙ වා තයො වා එකතො අනුසාවෙතබ්බා, එවං ද්වීහි වා තීහි වා ආචරියෙහි එකො අනුසාවෙතබ්බොතිපි වදන්ති. එකෙන උපජ්ඣායෙන කරණභූතෙන, එකො උපජ්ඣායො හුත්වාති වා අත්ථො. ''එකපහාරෙනෙවා''ති ඉමිනා **''එකතො''**ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **ද්වෙ තිස්සො කම්මවාචාති** ද්වීහි ආචරියෙහි ද්වෙ, තීහි ආචරියෙහි තිස්සො කම්මවාචා. එකෙන උපජ්ඣායෙන අනුසාවනෙ එකො වා ද්වෙ වා තයො වා ආචරියා වට්ටන්ති, නානුපජ්ඣායෙන අනුසාවනෙ පන නානාචරියා එව වට්ටන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **තිස්සත්ථෙරොති** කම්මවාචාචරියභූතො තිස්සත්ථෙරො . **සුමනත්ථෙරස්සාති** උපජ්ඣායභූතස්ස සුමනත්ථෙරස්ස. **ඉදන්ති** නානුපජ්ඣායෙන එකස්සාචරියස්සානුසාවනං. **එස පටික්ඛෙපොති** ''න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා''ති එසො පටික්ඛෙපො.

63. උපසම්පදාවිධිකථා

126. **තං උපජ්ඣන්ති** තං උපජ්ඣායං. ''උපජ්ඣා''ති ච ''උපජ්ඣායො''ති ච හි අත්ථතො එකං, බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං යථා ''සභා සභාය''න්ති. එත්ථ උපජ්ඣාසද්දො රාජාදිගණො (රූපසිද්ධි 599 සුත්තෙ; සද්දනීති 1140 සුත්තෙ), උපජ්ඣායසද්දො පුරිසාදිගණො. සභාසද්දො ඉත්ථිලිඞ්ගො, සභායසද්දො පුල්ලිඞ්ගො වා නපුංසකලිඞ්ගො වා. **''විත්ථායන්තී''**ති සද්දො නාමධාතූති ආහ ''විත්ථද්ධගත්තා හොන්තී''ති. විත්ථසද්දො හි දබ්බවාචකත්තා නාමසද්දො, විකාරෙන ථද්ධො ගත්තො එතෙසන්ති **විත්ථා,** ද්ධකාරස්ස ලොපං කත්වා, තතො ආයපච්චයො හොති. **යන්ති** යං අන්තරායජාතං. **තව සරීරෙති** තුය්හං කායෙ. ''නිබ්බත්ත''න්ති ඉමිනා ''ජාත''න්ති එත්ථ ජනධාතුයා ජනනත්ථං දස්සෙති, ''විජ්ජමාන''න්ති ඉමිනා ජනීධාතුයා පාතුභාවත්ථං දස්සෙති. **සන්තන්ති** සංවිජ්ජමානං. **ඉතිආදි** කථෙතබ්බන්ති යොජනා.

64. චත්තාරොනිස්සයාදිකථා

128. **උපසම්පන්නසමනන්තරමෙවාති** උපසම්පන්නො හුත්වා සමනන්තරමෙව, න කාලන්තරෙති අත්ථො. **එකපොරිසාති** එත්ථ පොරිසසද්දො උපරි වුත්තෙ භුජපමාණෙ ච පොසපමාණෙ ච වත්තති. පුරිසස්ස පමාණා **පොරිසා,** පමාණත්ථෙ ණපච්චයො. **ඡායාති** ආතපාභාවො. **මෙතබ්බාති** පමෙතබ්බා. ''වස්සානො''තිආදි **''උතුපමාණං ආචික්ඛිතබ්බ''**න්ති එත්ථ ආචික්ඛණාකාරදස්සනං. උතුනො පමාණන්ති අත්ථං නිවාරෙන්තො ආහ ''එත්ථ වා''තිආදි. අරති පුනප්පුනං ගච්ඡතීති **උතු** , පමියති සංවච්ඡරො පරිච්ඡිජ්ජියති අනෙනාති **පමාණං**. යත්තකෙහි දිවසෙහි අපරිපුණ්ණොති සම්බන්ධො. **යස්සාති** දිවසභාගස්ස. යො උතු අපරිපුණ්ණො, තස්ස උතුනොති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. ''උතුපමාණං ආචික්ඛිතබ්බං, දිවසභාගො ආචික්ඛිතබ්බො''ති පදානං අපරම්පි අත්ථවිකප්පං දස්සෙන්තො ආහ **''අථ වා''**තිආදි. තත්ථ **අයං නාම උතූති** අයං උතු වස්සානො නාමාති වා හෙමන්තො නාමාති වා ගිම්හො නාමාති වා. **පුබ්බන්හොති** අහස්ස පුබ්බො පුබ්බන්හො. තත්ථ පච්ඡිමනයොව පාසංසතරො. කස්මා? පුරිමනයෙ උතුපරිපුණ්ණෙ දිවසභාගාචික්ඛණස්ස අභාවා, පච්ඡිමනයෙ පන පරිපුණ්ණං වා අපරිපුණ්ණං වා උතුපමාණං ආචික්ඛිතබ්බං. උපසම්පන්නදිවසභාගොව ''පුබ්බන්හො''ති වා ''සායන්හො''ති වා ආචික්ඛිතබ්බො. **සංගීතීති** එත්ථ සං එකතො කත්වා ගායිතබ්බා කථෙතබ්බාති සංගීතීති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදමෙව සබ්බං එකතො කත්වා''තිආදි. තත්ථ **කින්ති** කිං උතුං. **ඉදං නාමාති** ඉදං නාම උතුං. **වදෙය්‍යාසීති** ආගන්තුකානං වුඩ්ඪනවකභාවාදිඤාපනත්ථං කථෙය්‍යාසි.

129. **දුතියන්ති** සහායං භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා පුරිසං වා. **අකරණීයානීති** උපසම්පන්නෙහි අකත්තබ්බානි. **පණ්ඩුපලාසොති** එත්ථ **පණ්ඩූති** සෙතපීතමිස්සො වණ්ණො, **පලාසසද්දො** පණ්ණවාචකො, න හරිතවාචකො, නාපි කිංසුකදුමවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ ''පණ්ඩුවණ්ණො පණ්ණො''ති. **පණ්ඩුපලාසොති** සමාසොපි බ්‍යාසොපි යුත්තොයෙව. සමාසකාලෙ පණ්ඩු යස්සත්ථීති පණ්ඩු, සොයෙව පලාසො පණ්ඩුපලාසොති කාතබ්බො. පුප්ඵඵලාදිං බන්ධතීති **බන්ධනන්ති** වචනත්ථෙන බන්ධනසද්දො වණ්ටපරියායොති ආහ ''වණ්ටතො''ති. **පුථුසිලාති** (ම. නි. අට්ඨ. 3.60) එත්ථ පුථුසද්දො මහන්තපරියායොති ආහ ''මහාසිලා''ති.

130. **තස්සාති** උක්ඛෙපනීයකම්මාරහස්ස භික්ඛුනො. **සාමග්ගීති** සඞ්ඝසාමග්ගී. **තෙනාති** උක්ඛෙපනීයකම්මාරහෙන භික්ඛුනා. **සම්භොගෙති** ආමිසෙන ච ධම්මෙන ච සම්භොගහෙතු. එත්ථ සහසෙය්‍යාපි සඞ්ගහිතා ආපත්තිභාවතො. **අනාපත්තීති** අනුක්ඛිත්තකභාවතො පාචිත්තියාපත්තියා අනාපත්ති, අලජ්ජිලක්ඛණාභාවතො දුක්කටෙන අනාපත්තීති දට්ඨබ්බං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

ද්වාසත්තතිඅධිකවත්ථුසතපටිමණ්ඩිතස්ස මහාඛන්ධකස්ස

අත්ථවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. උපොසථක්ඛන්ධකං

68. සන්නිපාතානුජානනාදිකථා

132. උපොසථක්ඛන්ධකෙ තරන්ති ඔතරන්ති එත්ථාති **තිත්ථං,** උදකතිත්ථං, තිත්ථං වියාති **තිත්ථං,** ලද්ධීති ආහ ''තිත්ථං වුච්චති ලද්ධී''ති. ලද්ධි හි බහූනං ලද්ධිකානං ඔතරණට්ඨානත්තා තිත්ථං නාම. **අඤ්ඤන්ති** සාසනිකලද්ධිතො අඤ්ඤං. **එතෙසන්ති** පරිබ්බාජකානං. **ඉතොති** ඉමස්මා සාසනිකලද්ධිතො. **යන්ති** යං ධම්මජාතං. **තෙසන්ති** අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං. **තෙ ලභන්තීති** එත්ථ තසද්දො මනුස්සවිසයොති ආහ ''තෙ මනුස්සා''ති. **මූගසූකරාති** එත්ථ ථූලසරීරස්ස සූකරස්ස සද්දමත්තස්සාපි අභාවතො මූගසූකරො නාමාති ආහ ''ථූලසරීරසූකරා''ති.

135. **අස්සාති** භික්ඛුනො. **සොති** සම්පජානමුසාවාදො. **කින්ති** කිං ආපත්ති. **දුක්කටන්ති** පදස්ස දුක්කටං කම්මන්ති ආසඞ්කා භවෙය්‍යාති ආහ ''දුක්කටාපත්තී''ති. සා ච ඛො දුක්කටාපත්ති මුසාවාදලක්ඛණෙන න හොතීති යොජනා. කෙන හොතීති ආහ ''භගවතො පන වචනෙනා''ති. **වචනෙනාති** ච ''සම්පජානමුසාවාදෙ කිං හොති? දුක්කටං හොතී''ති (මහාව. 135) වචනෙන. **අකිරියසමුට්ඨානාති** ආවි කත්තබ්බාය ආපත්තියා අකරණෙන අකිරියසමුට්ඨානා.

මනුජෙනාති මනුස්සෙන. **වාචාති** වාචාය. යකාරස්ස හි ලොපො. **ගිරන්ති** සද්දං. **පරෙති** අඤ්ඤෙ පුග්ගලෙ. **වාචසිකන්ති** වාචාතො සමුට්ඨිතං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – භික්ඛු කෙනචි ආසන්නෙ ඨිතෙන මනුජෙන වාචාය අනාලපන්තො හොති, පරෙ දූරෙ ඨිතෙ පුග්ගලෙ සන්ධාය ගිරං මහාසද්දං නො ච භණෙය්‍ය, එවම්පි වාචසිකමෙව ආපජ්ජෙය්‍යාති.

අන්තරායිකොති එත්ථ කරොත්‍යත්ථෙ ණිකපච්චයොති ආහ ''අන්තරායකරො''ති. ''කිමත්ථායා''ති ඉමිනා **කිස්සාති** එත්ථ තදත්ථෙ චතුත්ථීති දස්සෙති, හෙත්වත්ථොපි යුජ්ජතෙව. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''දුතියස්ස ඣානස්ස

අධිගමායා''තිආදීසු. **ඉතීතිආදි** නිගමනං. **උද්දෙසතො චාති** ''සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො''තිආදිඋද්දෙසතො ච. **නිද්දෙසතො චාති** ''පාතිමොක්ඛන්ති ආදිමෙත''න්තිආදිනිද්දෙසතො ච.

136. **දෙවසිකන්ති** එත්ථ ණිකපච්චයො විච්ඡත්ථෙ හොතීති ආහ ''දිවසෙ දිවසෙ''ති. **තතියෙ ච සත්තමෙ ච පක්ඛෙති** එකස්ස උතුනො අට්ඨසු පක්ඛෙසු තතියෙ ච සත්තමෙ ච පක්ඛෙ. ''වචනතො''ති පදං ''වට්ටතී''ති පදෙ ඤාපකහෙතු. **තථාරූපෙ පච්චයෙති** තථාරූපෙ විකතිවාරිත්තසඞ්ඛාතෙ පච්චයෙ. **අනුවත්තිතබ්බන්ති** අනුමතිං වත්තිතබ්බං. **වචනතොපීති** පිසද්දො පුබ්බෙ ඤාපකහෙතුං සම්පිණ්ඩෙති. **එතන්ති** ''යස්මිං තස්මිං චාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා උද්දිසිතුං වට්ටතී''ති වචනං.

71. සීමානුජානනකථා

138. **නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බාති** නිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බානි. නිකාරස්ස හි ආකාරො. **නිමිත්තං කතොති** එසො පබ්බතො නිමිත්තං කතොති යොජනා. එසෙව නයො පරතොපි. ''එසෙව නයො''ති ඉමිනා ''පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පාසාණො භන්තෙ, එසො පාසාණො නිමිත්ත''න්ති අත්ථං අතිදිසති. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. කෙවලං පන වනඋදකෙසු ''එතං වනං, එතං උදක''න්ති වත්තබ්බං. නදියං ''එසා නදී''ති වත්තබ්බා. **එත්ථ පනාති** එතිස්සං උත්තරායං අනුදිසායං පන. **හීති** එලජොතකො. **තත්ථාති** ''නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බා''ති වචනෙ. **සීමමණ්ඩලන්ති** සීමබිම්බං. **සම්බන්ධන්තෙනාති** පුරිමනිමිත්තෙන පච්ඡිමනිමිත්තං සම්බන්ධන්තෙන. ඉමිනා එකන්තරිකාදිවසෙන නිමිත්තකිත්තනං න වට්ටති නිමිත්තෙනපි නිමිත්තානං සම්බන්ධාභාවතොති දස්සෙති. පුරිමනිමිත්තෙන පච්ඡිමනිමිත්තස්ස සම්බන්ධෙ සති අජ්ජ එකං නිමිත්තං කිත්තෙත්වා ස්වෙ එකං නිමිත්තං කිත්තෙත්වාති එවං කාලන්තරෙපි නිමිත්තං කිත්තෙත්වා සම්මනිතුං වට්ටතීති වදන්ති.

පබ්බතොති එත්ථ පබ්බං වුච්චති එළු, තං එතස්මිං අත්ථීති **පබ්බතො**. වාලිකරාසිස්ස සුද්ධපංසුපබ්බතපසඞ්ගත්තා වුත්තං ''වාලිකරාසි පන න වට්ටතී''ති. **ඉතරොපීති** වාලිකරාසිතො අඤ්ඤොපි තිවිධො පබ්බතො. **හත්ථිප්පමාණතොති** අඩ්ඪට්ඨමරතනහත්ථිපමාණතො. **චතූසු දිසාසූති** විහාරස්ස චතූසු දිසාසු. **චතූහි වා තීහි වාති** එත්ථ වාසද්දෙන තතො අධිකානිපි ගහෙතබ්බානි. එකෙන වා නිමිත්තෙනාති යොජනා. **ඉතොති** පබ්බතනිමිත්තතො. **තස්මාති** යස්මා එකෙන නිමිත්තෙන න වට්ටති, තස්මා. **තන්ති** පබ්බතං. **තස්මාති** එකස්සෙව නිමිත්තස්ස කිත්තිතත්තා. යො පබ්බතො අත්ථි, තං පබ්බතන්ති යොජනා. **අන්තොති** පබ්බතස්ස අන්තො.

තතියභාගං වාති එත්ථ වාසද්දෙන පඨමභාගොපි එකදෙසොපි ගහෙතබ්බො. **තස්සාති** තත්තකස්ස පදෙසස්ස. තතියභාගාදිතො අපරං සබ්බපබ්බතං අන්තොකත්වා සම්මතං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ''තිආදි.

පාසාණනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. පසති සනභාවෙන බන්ධතීති **පාසාණො**. අයගුළොපි පාසාණසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති තෙන තස්ස සදිසත්තා. **අයගුළොපීති** එත්ථ පිසද්දෙන තම්බකංසවට්ටලොහසුවණ්ණරජතාදයොපි සඞ්ගණ්හාති. **යො කොචීති** සිලාපවාළමණිආදීසු යො කොචි. ද්වත්තිංසපලගුළපිණ්ඩපරිමාණතා සණ්ඨානතො ගහෙතබ්බා, න තුලිත්වා ගණනවසෙන. බුද්දකතරො පාසාණොති යොජනා. යො පිට්ඨිපාසාණො වා යො උට්ඨිතපාසාණො වාති යොජනා කාතබ්බා – උත්තරවාක්‍යෙ තසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසවචනත්තා **''පාසාණසඞ්ඛංයෙවා''**ති එත්ථ එවකාරෙන ''න පබ්බතසඞ්ඛ''න්ති අත්ථං දස්සෙති. **මහතො පිට්ඨිපාසාණස්සාති** ආයාමවිත්ථාරුබ්බෙධතො මහන්තස්ස පිට්ඨිපාසාණස්ස සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලපිට්ඨිපාසාණස්ස විය. **තන්ති** පිට්ඨිපාසාණං. **න වට්ටතීති** කිත්තෙතුං න වට්ටති. **හීති** ලද්ධදොසජොතකො. **තන්ති** පිට්ඨිපාසාණං. **සීමායාති** සීමතො. **විහාරොපීති** න කෙවලං නිමිත්තමෙව, විහාරොපි. පිට්ඨිපාසාණො න කිත්තෙතබ්බොති සම්බන්ධො. **කිත්තෙත්වාති** එත්ථ ''පිට්ඨිපාසාණ''න්ති යොජෙතබ්බං.

වනනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. වනියති මයූරකොකිලාදීහි සත්තෙහි සම්භජියතීති **වනං,** වනන්ති සම්භජන්ති එත්ථාති වා **වනං**. තචො එව සාරො එතෙසන්ති **තචසාරො,** තාලනාළිකෙරාදයො. ආදිසද්දෙන වෙණුආදයො සඞ්ගණ්හාති. අන්තො සාරො එතෙසන්ති **අන්තොසාරා,** සාකසාලාදයො. ආදිසද්දෙන ඛදිරාදයො සඞ්ගණ්හාති. **අන්තොසාරමිස්සකානන්ති** අන්තොසාරෙහි රුක්ඛෙහි මිස්සකානං. **රුක්ඛානං වනන්ති** එත්ථ අවයවඅවයවිභාවෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා **තිණවනං රුක්ඛවනන්ති** එත්ථ ''තිණානං වන''න්ති වා ''රුක්ඛානං වන''න්ති වා අත්ථං දස්සෙති. තිණමෙව වනං, රුක්ඛොයෙව වනන්ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. චත්තාරො වා පඤ්ච වා රුක්ඛාති **චතුපඤ්චරුක්ඛා,** තෙ මත්තං පමාණමෙත්ථාති **චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තං** වනං, **තතොති** චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තතො. **එකදෙසන්ති** වනස්ස එකදෙසං. **වනමජ්ඣෙති** වනස්ස වෙමජ්ඣෙ, වනස්සූපරීති අත්ථො. රුක්ඛන්තරෙසු එව හි විහාරං කරොන්ති. **එකදෙසන්ති** වනස්ස එකදෙසං. **තත්ථාති** වනෙ. ''ඨිතවන''න්ති පදං ''කිත්තෙත්වා''ති පදෙ අවුත්තකම්මං, ''න කිත්තෙතබ්බ''න්ති පදෙ වුත්තකම්මං.

රුක්ඛනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. රුක්ඛියති එලාදිකාමෙහි සංවරියති රක්ඛියතීති **රුක්ඛො,** මහියං රුහතීති වා **රුක්ඛො**. **ජීවමානකොති** ලොකවොහාරවසෙන මූලඞ්කුරාදිහරිතසඞ්ඛාතජීවමානකො .

පරිණාහතොති විසාලභාවතො. **සූචිදණ්ඩකපමාණොති** සූචියා ලෙඛනියා දණ්ඩභූතවෙළුපමාණො. සො වෙළු කනිට්ඨඞ්ගුලිපමාණොති දට්ඨබ්බො. **තතොති** අට්ඨඞ්ගුලුබ්බෙධසූචිදණ්ඩකපමාණපරිණාහරුක්ඛතො. **වංසනළකසරාවාදීසූති** වංසො ච නළකො ච සරාවො ච වංසනළකසරාවා, තෙ ආදයො යෙසං කපාලාදීනන්ති වංසනළකසරාවාදයො, තෙසු. **තතොති** වංසාදිතො. **තංඛණම්පීති** තස්මිං නිමිත්තක්ඛණෙපි. **අකාරණන්ති** අපමාණං. **එතන්ති** නවමූලසාඛානිග්ගමනං. **වත්තුං වට්ටතීති** සාමඤ්ඤනාමෙනපි විසෙසනාමෙනපි වත්තුං වට්ටති. ඉමිනා පබ්බතාදීසුපි ‘‘පබ්බතො’’ති සාමඤ්ඤනාමෙනපි ‘‘වඩ්ඪකපබ්බතො වෙපුල්ලපබ්බතො’’ති විසෙසනාමෙනපි වත්තුං වට්ටතීති දස්සෙති.

මග්ගනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. මග්ගියති පරීකෙහි, මග්ගමූළ්හෙහි වා අන්වෙසියතීති **මග්ගො**. යො යාදිසො ජඞ්ඝමග්ගො වා සකටමග්ගො වා විනිවිජ්ඣිත්වා ද්වෙ තීණි ගාමන්තරානි ගච්ඡති, සො තාදිසො ජඞ්ඝමග්ගො වා සකටමග්ගො වා වට්ටතීති යොජනා. **උක්කමිත්වාති** පක්කමිත්වා. යො ජඞ්ඝමග්ගො ඔතරති, සො න වට්ටතීති යොජනා. **අවළඤ්ජාති** අපරිභොගා. ගමනං ජනෙතීති **ජඞ්ඝො**. ජණ්ණුගොප්ඵකානං මජ්ඣපදෙසො. සහ අත්ථෙන පණියධනෙනාති **සත්ථො,** ජඞ්ඝෙන විචරන්තො සත්ථො **ජඞ්ඝසත්ථො**. සකති සමත්ථෙති භාරං වහිතුන්ති **සකටො,** තෙන විචරන්තො සත්ථො **සකටසත්ථො**. ජඞ්ඝසත්ථො ච සකටසත්ථො ච ජඞ්ඝසකටසත්ථා, තෙහි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එතන්ති** නිමිත්තං.

කොණන්ති විහාරකොණං. ගතං පන මග්ගන්ති යොජනා. **පරභාගෙති** විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ගච්ඡන්තෙහි චතූහි මග්ගෙහි පරභාගෙ. **දසසු නාමෙසූති** සතිපට්ඨානට්ඨකථාදීසු ආගතෙසු ‘‘මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො’’තිආදීසු, අභිධානාදීසු (දී. නි. අට්ඨ. 2.373; ම. නි. අට්ඨ. 1.106) ච ආගතෙසු ‘‘මග්ගො පන්ථො පථො අද්ධා’’තිආදීසු දසසු මග්ගනාමෙසු. **යෙන කෙනචි නාමෙනාති** ඉමිනා පබ්බතාදීසුපි ‘‘පබ්බතො ගිරි සෙලො අද්දි නගො අචලො සිලුච්චයො සිඛරී භූධරො’’තිආදීසු අනෙකෙසු නාමෙසු යෙන කෙනචි නාමෙන කිත්තෙතුං වට්ටතීති දස්සෙති.

වම්මිකනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. උපචිකාහි වමියති, සරබූසරගොළිකාදයො සත්තෙ වමතීති වා **වම්මිකො. තංදිවසජාතොති** තස්මිං නිමිත්තකිත්තිතදිවසෙ ජාතො. **තතොති** අට්ඨඞ්ගුලුබ්බෙධගොවිසාණපමාණවම්මිකතො.

නදීනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. නදති සන්දතීති නදී, නදන්තො එති ගච්ඡතීති වා **නදී. යස්සාති** නදියා, සොතන්ති සම්බන්ධො. ‘‘අන්වද්ධමාස’’න්තිආදිනා එකපක්ඛෙ තික්ඛත්තුං එකමාසෙ ඡක්ඛත්තුං වස්සන්තභාවං දීපෙති. විගතමත්තෙ සතීති සම්බන්ධො. ‘‘ඊදිසෙ’’ති ඉමිනා ‘‘අන්වද්ධමාස’’න්තිආදිඅත්ථං අතිදිසති. **තිමණ්ඩලන්ති** හෙට්ඨා ජාණුමණ්ඩලං, උපරි නාභිමණ්ඩලන්ති තිමණ්ඩලං. **යත්ථ කත්ථචීති** තිත්ථෙ වා අතිත්ථෙ වා. උදකෙන තෙමියතීති යොජනා, තින්තියතීති අත්ථො. න කෙවලං නිමිත්තෙයෙව අයං නදී හොති, අථ ඛො නදීපාරගමනාදිකෙපීති ආහ ‘‘භික්ඛුනියා’’තිආදි. ඉදං ‘‘නදීපාරගමනෙපී’’ති පදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං.

යා පනාති නදී පන, ගතාති යොජනා. **තන්ති** නදිං. **වතින්ති** පාළිං. **රුක්ඛපාදෙති** රුක්ඛස්ස මූලෙ. උදකඤ්ච ආවරණං අජ්ඣොත්ථරිත්වා පවත්තතියෙවාති යොජනා. **යථාති** යෙනාකාරෙන. අපවත්තමානා හොතීති සම්බන්ධො.

දුබ්බුට්ඨිකාලෙති ගිම්හසදිසෙ දුබ්බුට්ඨිකාලෙ. ‘‘නිරුදකභාවෙනා’’ති ඉමිනා ‘‘ආවරණභාවෙනා’’ති විසෙසනං නිවත්තෙති. **සාති** උදකමාතිකා. සම්පාදෙන්තී හුත්වා නිච්චං පවත්තතීති යොජනා. **නිමිත්තං කාතුං න වට්ටතීති** මනුස්සෙහි නීහටත්තා, සයඤ්ච අගමනත්තා න වට්ටති. **යා පනාති** උදකමාතිකා පන. **මූලෙති** පඨමකාලෙ. කාලන්තරෙන නදී හොතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** උදකමාතිකං.

උදකනිමිත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. උදති පසවතීති **උදකං**. භූමිගතමෙව උදකන්ති සම්බන්ධො. **තඤ්චාති** භූමිගතඋදකඤ්ච. ආවාට…පෙ…. සමුද්දාදීසු ඨිතං අපවත්තනකඋදකන්ති යොජනා. **උක්ඛෙපිමන්ති** උක්ඛිපිත්වා ගහිතං. **තන්ති** වචනං. **සූකරඛතායපීති** සූකරෙහි ඛතාය වාපියාපි. **තංඛණඤ්ඤෙවාති** තස්මිං නිමිත්තෙ කිත්තනක්ඛණෙයෙව. ආවාටොයෙව ඛුද්දකට්ඨෙන **ආවාටකං. තන්ති** නිමිත්තසඤ්ඤාකරණං. **කාතුඤ්චාති** සයං කාතුඤ්ච. **කාරාපෙතුඤ්චාති** පරෙහි කාරාපෙතුඤ්ච. කස්මා ලාභසීමායං න වට්ටති? ලාභසීමා හි අඤ්ඤෙසං පීළනං කරොතීති. ඉති ඉමමත්ථං නයතො දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සමානසංවාසකසීමා’’තිආදි. **එත්ථාති** සමානසංවාසකසීමායං.

අට්ඨදිසං සන්ධාය අට්ඨ නිමිත්තානි වුත්තානීති දට්ඨබ්බං. **සාති** සීමා. එකෙන වා නිමිත්තෙනාති යොජනා. තිණ්ණං නිමිත්තානං කිත්තනෙ නිමිත්තානං ඨිතදිසං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘පුරත්ථිමාය දිසායා’’තිආදිනා කිත්තෙතබ්බං. නිමිත්තානං සතකිත්තනෙ සීමාය අට්ඨදිසං සල්ලක්ඛෙත්වා එකිස්සායපි දිසාය බහුනිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බානි. **සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානාති** තිණ්ණං මග්ගානං සමාගමට්ඨානෙ සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානා, තිකොණා නාම හොතීති අධිප්පායො. **චතුරස්සාති** සමචතුරස්සා. **සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානාති** චතුන්නං මග්ගානං සමොධානට්ඨානෙ සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානා. අඩ්ඪචන්දමුදිඞ්ගාදිසණ්ඨානා පන නිමිත්තානං ඨිතසණ්ඨානෙන හොතීති දට්ඨබ්බා. **තන්ති** සීමං. බන්ධිතුකාමෙහි

නිස්සඤ්චාරසමයෙ බන්ධිතබ්බාති සම්බන්ධො. **බද්ධසීමවිහාරානන්ති** බද්ධා සීමා එතෙසූති **බද්ධසීමා,** තෙ එව විහාරාති බද්ධසීමවිහාරා, තෙසං. **දිසාචාරිකභික්ඛූනන්ති** දිසාසු චාරිකභික්ඛූනං. **තත්ථාති** තස්මිං එකගාමඛෙත්තෙ, භික්ඛූනං පෙසෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **එකජ්ඣන්ති** එකතො. **අඤ්ඤානිපීති** සීමබන්ධගාමඛෙත්තතො අඤ්ඤානිපි. **මහාපදුමත්ථෙරො** පන ආහාති යොජනා. **තතොති** තෙහි නානාගාමඛෙත්තෙහි. **ආගන්තබ්බන්ති** සාමීචිදස්සනවසෙන වුත්තං. තෙනාහ ''ආගමනම්පි අනාගමනම්පි වට්ටතී''ති. එකසීමභාවතො වුත්තං ''අන්තොනිමිත්තගතෙහි ආගන්තබ්බ''න්ති.

එවං සන්නිපතිතෙසු සන්තෙසු සීමා බන්ධිතබ්බාති සම්බන්ධො. **පරියන්තං කත්වාති** හෙට්ඨිමපරියන්තං කත්වා.

පබ්බජ්ජූපසම්පදාදීනන්ති එත්ථ භණ්ඩුකම්මාපුච්ඡනං (මහාව. අට්ඨ. 98; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 144) සන්ධාය පබ්බජ්ජාගහණං වුත්තං. **ඛණ්ඩසීමාති** විහාරපච්චන්තං ඛණ්ඩිතං විය ඡින්දිතං විය පවත්තා සීමා ඛණ්ඩසීමා. **තන්ති** ඛණ්ඩසීමං. **වත්තං ජානිතබ්බන්ති** එත්ථ වත්තං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''සචෙ හී''තිආදි. **සීමන්ති** ඛණ්ඩසීමං. **යථාති** යෙනාකාරෙන බන්ධියමානෙති සම්බන්ධො. තස්සා පමාණං දස්සෙන්තො ආහ ''සා''තිආදි. **සාති** ඛණ්ඩසීමා. අබ්භානකම්මෙ සඞ්ඝං කම්මාරහෙන වීසති භික්ඛූ සන්ධාය වුත්තං ''එකවීසති භික්ඛූ''ති. **තතොති** එකවීසතිභික්ඛුතො. **ගණ්හන්තීපීති** එත්ථ පිසද්දො සහස්සතො ඔරං පන පගෙවාති දස්සෙති. සහස්සතො අධිකං ගණ්හන්තිපි විහාරපච්චන්තෙ ඛණ්ඩිතෙ ඛණ්ඩසීමායෙව නාම. **තන්ති** ඛණ්ඩසීමං.

තත්‍රාති ඛණ්ඩසීමමහාසීමාසු ආධාරෙ භුම්මං. **අථාති** අනන්තරං. **එවන්ති** ඉමාය අවිප්පවාසකම්මවාචාය සම්මනියමානෙ. **හීති** එලජොතකො. **සීමන්ති** සමානසංවාසකසීමං. **න සක්ඛිස්සන්තීති** පඨමං අවිප්පවාසං අසමූහනිත්වා සීමං සමූහනිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. **සීමන්තරිකපාසාණාති** ද්වින්නං සීමානං අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ ඨපිතා පාසාණා. **චතුරඞ්ගුලපමාණාපීති** පිසද්දො එකඞ්ගුලිපමාණාපි වට්ටතීති දස්සෙති.

සමන්තාති ඛණ්ඩසීමාය සමන්තා. **අනුපරියායන්තෙහීති** අනුක්කමෙන ඛණ්ඩසීමපරියායන්තෙහි භික්ඛූහීති සම්බන්ධො. **තතොති** තෙහි සීමන්තරිකපාසාණෙහි, ද්වින්නං සීමානං නිමිත්තානි පඨමං කිත්තෙත්වා පච්ඡා තාසු යං ඉච්ඡන්ති, තං බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. යථිච්ඡිතං බන්ධිතුං වට්ටන්තොපි පොරාණාචිණ්ණං දස්සෙතුං වුත්තං ''එවං සන්තෙපී''තිආදි. **උභින්නම්පීති** ද්වීසු සීමාසු ඨිතානං උභින්නම්පි කම්මන්ති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

චසද්දො වාක්‍යාරම්භජොතකො. එසා සීමා නාමාති යොජනා. **තත්ථාති** පිට්ඨිපාසාණාදීසු පඤ්චසු ඨානෙසු. **නිමිත්තපාසාණා යථාඨානෙ න තිට්ඨන්තීති** පිට්ඨිපාසාණස්සුපරි නිමිත්තපාසාණං ඨපිතමත්තං සන්ධාය වුත්තං. පිට්ඨිපාසාණං පන විජ්ඣිත්වා නිමිත්තපාසාණං තත්ථ නිඛණිත්වා යථා ඨානා න චාවෙන්ති, තථා ඨපෙන්ති. එවං සන්තෙ යථාඨානෙ තිට්ඨන්තියෙවාති දට්ඨබ්බං. **න සීමාති** සීමාය පථවිසන්ධාරකං උදකං පරියන්තංකත්වා ගතත්තා සීමා න ඛායති.

කුටිගෙහෙපීති එත්ථ කුටීති ච ගෙහන්ති ච අගාරස්සෙව නාමං. අගාරඤ්හි සීතාදිදුක්ඛස්ස කුටනට්ඨෙන ඡින්දනට්ඨෙන ච නානාදබ්බසම්භාරස්ස ගහණට්ඨෙන ච කුටිගෙහන්ති වුච්චති. කුටි එව ගෙහං කුටිගෙහං, තස්මිම්පි. **භිත්තිං අකිත්තෙත්වාති** ඉදං ඉට්ඨකදාරුමයං භිත්තිං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ සිලාමයා භිත්ති නිමිත්තුපගා භවෙය්‍ය, භිත්තිපි කිත්තෙතබ්බා. **අන්තො කරිත්වාති** කුටිගෙහස්ස භිත්තියා වා අන්තො කත්වා. **පමුඛෙති** කුටිගෙහස්ස ආලින්දෙ. **නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙති** නිග්ගලිත්වා උදකස්ස පතනට්ඨානෙ. එවං සම්මතාය සීමායාති යොජනා.

''කුට්ටං අකිත්තෙත්වා''ති ඉදං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **අන්තොති** ලෙණස්ස, කුට්ටස්ස වා අන්තො. **ඔකාසෙති** එකවීසතියා භික්ඛූනං ඔකාසෙ. **එවන්ති** ඉමිනාකාරෙන සම්මනියමානෙ. **අන්තොති** භිත්තියා අන්තො.

හෙට්ඨා න ඔතරතීති හෙට්ඨා ආකාසතලත්තා න ඔතරති. නනු ථම්භෙ අනුසාරිත්වා ඔතරණො භවෙය්‍ය, කස්මා න ඔතරතීති? ථම්භානමුපරි එකවීසතියා භික්ඛූනං ඔකාසාභාවතොති දට්ඨබ්බං. හෙට්ඨා ඔතරණාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **තුලානන්ති** ථම්භානමුපරි තිරියවසෙන ඨිතානං රුක්ඛවිසෙසානං. **උට්ඨහිත්වාති** භූමිතො උට්ඨහිත්වා. **තුලාරුක්ඛෙහීති** තුලාසඞ්ඛාතෙහි රුක්ඛෙහි. ''එකසම්බන්ධො''ති ඉමිනා න කෙවලං තුලාරුක්ඛෙහෙව එකසම්බන්ධො, චතූසු දිසාසු චතුන්නං භිත්තීනං අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි සම්බන්ධොති දස්සෙති. **හෙට්ඨාපි ඔතරතීති** භිත්තීනමුපරි එකවීසතියා භික්ඛූනං ඔකාසපහොනකත්තා වුත්තං. **සචෙ ථම්භමත්ථකෙ...පෙ.... හොතීති** ඉමිනා බහූහි ථම්භෙහි කතපාසාදස්ස එකෙකස්මිං ථම්භමත්ථකෙ එකවීසතියා භික්ඛූනං ඔකාසෙ සති හෙට්ඨා ඔතරතීති දස්සෙති. **නියූහකාදීසූති** නාගදන්තකාදීසු. ආදිසද්දෙන භිත්තිඛිලාදයො සඞ්ගණ්හාති. **භිත්ති චාති** ඉට්ඨකදාරුමයා භිත්ති ච. සචෙ සිලාමයා භිත්ති ච ථම්භා ච හොන්ති, කිත්තෙතබ්බා. **භිත්තිලග්ගෙති** භිත්තීසු ලග්ගෙ, භිත්තීනං වා ලග්ගට්ඨානෙ. **හෙට්ඨාපාසාදස්සාති** හෙට්ඨාපාසාදෙ ''ඨිත''ඉති පදෙ සම්බන්ධො. හෙට්ඨාපාසාදස්ස වා ථම්භානන්ති යොජනා. හෙට්ඨා සම්මතාය සීමාය උපරි ආරොහනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙති** ඡදනකොටියං.

තත්ථාති තස්මිං තලෙ. පිට්ඨිපාසාණෙ සීමං බන්ධන්ති විය බන්ධන්තීති යොජනා. **තෙනෙව පරිච්ඡෙදෙනාති** තෙනෙව තලපරිච්ඡෙදෙන. **තාලමූලපබ්බතෙපීති** එත්ථ තාලමූලං නාම හෙට්ඨා මහන්තං හුත්වා අනුපුබ්බෙන තනුකං හොති, තෙන සදිසෙ පබ්බතෙපි. **විතානසණ්ඨානොති** උල්ලොචස්ස සණ්ඨානො. චතූසු දිසාසු නිග්ගතසාඛරුක්ඛසණ්ඨානො වා ඛුජ්ජරුක්ඛසණ්ඨානො වා හොති. යථා පබ්බතො විතානසණ්ඨානො හොති, එවං **මුදිඞ්ගසණ්ඨානො** වා හොති පණවසණ්ඨානො වාති යොජනා. තත්ථ මුදිඞ්ගො මජ්ඣෙ ථූලො හොති, මූලෙ ච අන්තෙ ච තනුකො. පණවො මජ්ඣෙ තනුකො හොති, මූලෙ ච අග්ගෙ ච ථූලො. තෙසං සණ්ඨානො මුදිඞ්ගසණ්ඨානො වා පණවසණ්ඨානො වා. **හෙට්ඨා වාති** මුදිඞ්ගසණ්ඨානස්ස පබ්බතස්ස හෙට්ඨා වා. **මජ්ඣෙ වාති** පණවසණ්ඨානස්ස මජ්ඣෙ වා. **ද්වෙ කූටානීති** ද්වෙ සිඛරානි. **කූටන්තරන්ති** කූටානං මජ්ඣං. **චිනිත්වා වාති** ඉට්ඨකසිලාහි චිනිත්වා වා. **පූරෙත්වා වාති** පංසුවාලිකාහි පූරෙත්වා වා.

සප්පඵණසදිසොති සප්පස්ස ඵණෙන සදිසො, ඛුජ්ජො පබ්බතොති අත්ථො. **ආකාසපබ්භාරන්ති** භිත්තියා අපරික්ඛිත්තං ආකාසසඞ්ඛාතං පබ්භාරං. **සීමප්පමාණොති** සද්ධිං අන්තොසුසිරෙන සීමප්පමාණො. **අග්ගකොටින්ති** අග්ගසඞ්ඛාතං කොටිං. සචෙ පන පබ්බතස්ස හෙට්ඨා අන්තොලෙණං හොතීති සම්බන්ධො. **උපරිමස්සාති** අන්තොලෙණස්ස උපරි ඨිතස්ස. **පාරතොති** බාහිරතො. **අස්සාති** පබ්බතස්ස බහීති සම්බන්ධො. **ඔරතොති** අන්තතො. ලෙණං හොතීති සම්බන්ධො. කිත්තකං මහන්තන්ති ආහ ''සීමාපරිච්ඡෙදමතික්කමිත්වා ඨිත''න්ති. කිත්තකං ඛුද්දකන්ති ආහ ''සබ්බපච්ඡිමසීමාපරිමාණ''න්ති. **තන්ති** ඛුද්දකං ලෙණං . **අතිඛුද්දකන්ති** සබ්බපච්ඡිමසීමාපරිමාණාභාවතො අතිඛුද්දකං. **තතොති** උපරිසීමතො. **බහීති** සීමතො බහි. **''යදි සීමප්පමාණං, සීමා හොතියෙවා''**ති ඉමිනා යදි න සීමප්පමාණං, න සීමා හොතියෙවාති දස්සෙති.

තන්ති ඛණ්ඩසීමං. **පූරෙත්වාති** ඉට්ඨකමත්තිකාදීහි පූරෙත්වා. **අට්ටං බන්ධිත්වාති** අට්ටාලකං බන්ධිත්වා. **උමඞ්ගනදීති** එත්ථ උකාරො ඔකාරවිපරීතො, තස්මා පථවිං ඔතරිත්වා පවිසිත්වා මඞ්ගති ගච්ඡතීති **උමඞ්ගාති** අත්ථො දට්ඨබ්බො. උමඞ්ගාච සා නදී චෙති **උමඞ්ගනදී. තත්ථාති** උමඞ්ගනදියං. **හෙට්ඨාපථවිතලෙ ඨිතොති** සීමාය හෙට්ඨාපථවිතලෙ ඉද්ධියා ඨිතො.

සීමාමාළකෙති ඛණ්ඩසීමාය මාළකෙ. **වටරුක්ඛොති** නිග්‍රොධරුක්ඛො. **තතොති** වටරුක්ඛතො. **නිග්ගතපාරොහොති** පවද්ධංච හුත්වා රුක්ඛො ආරොහති අනෙනාති **පාරොහො,** එකො මූලවිසෙසො. නිග්ගතො පාරොහො නිග්ගතපාරොහො. **මහාසීමං සොධෙත්වාති** එත්ථ සොධනං නාම මහාසීමගතානං භික්ඛූනං හත්ථපාසානයනං, සීමතො වා බහිකරණං. **බහිද්ධාති** ද්වීහි සීමාහි බහිද්ධා. ''බහිට්ඨා''තිපි පාඨො. බහි ඨිතා කාතබ්බාති අත්ථො. **අනාහච්චාති** මහාසීමාය පථවීතලං වා තත්ථජාතරුක්ඛාදීනි වා න ආහනිත්වා. **එවන්ති** යථා ඛණ්ඩසීමාය, එවං තථාති අත්ථො. **සීමාමාළකෙති** ඛණ්ඩසීමාමාළකෙ.

සීමාමාළකෙති ද්වින්නං සීමානං අඞ්ගණෙ. **සීමාමාළකස්සාති** කම්මස්ස කතට්ඨානස්ස සීමාමාළකස්ස. **වෙහාසට්ඨිතසාඛායාති** කම්මස්ස අකතට්ඨානෙ සීමාමාළකෙ උට්ඨිතාය වෙහාසෙ ඨිතාය සාඛාය. **තස්සාති** භික්ඛුනො පාදා වා නිවාසනපාරුපනං වාති සම්බන්ධො. **පුරිමනයෙපීති** ''සීමාමාළකෙ වටරුක්ඛො හොති''තිආදිනා වුත්තෙ පුරිමනයෙපි. **තත්‍රාති** පුරිමනයෙ. **උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ටතීති** ද්වීහි සීමාහි උට්ඨිතරුක්ඛස්ස සාඛා වා තතො නිග්ගතපාරොහො වා ද්වීසු සීමාසු පථවීතලං වා තත්ථ ජාතරුක්ඛාදීනි වා ආහච්ච ඨිතත්තා උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ටති. **ආනෙතබ්බොති** එත්ථ ද්විකම්මිකාය නීධාතුයා අපධානකම්මස්සෙව වුත්තත්තා ''භික්ඛූ''ති පධානකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං . **අබ්භුග්ගච්ඡතීති** අබ්භං ආකාසං උග්ගච්ඡති. **තත්‍රාති** පබ්බතෙ. කස්මා ආනෙතබ්බොති ආහ ''බජ්ඣමානායෙව හී''තිආදි. තත්ථ **බජ්ඣමානායෙවාති** කම්මවාචාය බජ්ඣමානායෙව. ඉමිනා අබද්ධසීමා පමාණරහිතං දෙසං ඔතරතීති දස්සෙති. **යංකිඤ්චීති** යංකිඤ්චි පබ්බතාදි. **යත්ථ කත්ථචීති** යස්මිං කස්මිංචි ඨානෙ. **එකසම්බන්ධෙනාති** බද්ධසීමාය එකසම්බන්ධෙන. **ඉතීති** තස්මා ආනෙතබ්බොති යොජනා.

140. තීණි යොජනානි **තියොජනං**. ''පමාණ''න්ති ඉමිනා **පරමසද්දස්ස** අතිරෙකඋත්තමත්ථෙ නිවත්තෙති. **එතිස්සාති** සීමාය. සම්මනන්තෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. කොණතො මිනිතං කොණන්ති යොජනා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ආපත්තිඤ්චාති** දුක්කටාපත්තිඤ්ච.

පාරයතීති අජ්ඣොත්ථරති. ''කිතකාභිධෙය්‍යාලිඞ්ගා''ති (කච්චායනසාරෙ 45 ගාථායං) වචනතො අභිධෙය්‍යභූතං සීමං සන්ධාය ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන **පාරාති** වුත්තං. **නදියාති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. නදින්ති හි අත්ථො. නදිං අජ්ඣොත්ථරමානං සීමන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** නදිපාරසීමායං. **යත්ථස්සාති** එත්ථ යත්ථ අස්සාති පදවිභාගං දස්සෙන්තො ආහ ''යත්ථ නදියා''තිආදි. ''නදියා''ති ඉමිනා යංසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **ධුවනාවාති** එත්ථ ධුවසද්දො නිච්චත්ථොති ආහ ''නිච්චසඤ්චරණනාවා''ති. ඉමිනා ධුවෙන නිච්චෙන සඤ්චරණනාවා **ධුවනාවාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **අස්සාති** හොති, භවෙය්‍ය වා. නාවාය පමාණං දස්සෙන්තො ආහ ''යා''තිආදි. තත්ථ **යාති** නාවා. **පාජනපුරිසෙනාති** එත්ථ පාජනං නාම එකො නාවාය ගමනූපකරණවිසෙසො. සො හි පජති නාවා ගච්ඡති අනෙනාති **පාජනන්ති** වුච්චති. ජකාරස්ස චකාරං කත්වා **පාචනන්තිපි** යුජ්ජතෙව. තස්ස ගාහකෙන පුරිසෙන සද්ධින්ති අත්ථො. සා නාවා නීතාති සම්බන්ධො. **උද්ධං වා අධො වාති** නදියා පටිසොතං වා හෙට්ඨාසොතං වා. **ථෙනෙහි වාති** චොරෙහි වා.

කිඤ්චාපි හටා, පන තථාපි අවස්සං ලබ්භනෙය්‍යා, ධුවනාවාව හොතීති යොජනා. **වාතෙන වාති** මාලුතෙන වා ''ඡින්න''ඉති සම්බන්ධො. **වීචීහීති** තරඞ්ගෙහි. තරඞ්ගො හි විචිත්තාකාරෙන චිනොති වඩ්ඪතීති වීචීති වුච්චති. කිඤ්චාපි නදීමජ්ඣං නීතා, පන තථාපි අවස්සං ආහරිතබ්බා, ධුවනාවාව හොතීති යොජනා. **ඔගතෙති** ඔතරිත්වා ගතෙ. **ඵලං උස්සාරිතාති** ඵලං උක්ඛිපිත්වා සාරිතා පාපිතා නාවාපීති සම්බන්ධො. **විසඞ්ඛතපදරාති** සඞ්ඛතවිරහිතඵලකා වා. **ධුවනාවාව හොතීති** නිමිත්තකිත්තනකාලෙ නිච්චසඞ්චරණනාවත්තා ධුවනාවාව හොතීති අධිප්පායො. **තත්‍රාති** ''ධුවනාවා''තිවචනෙ. **නිමිත්තං වා සීමා වා කම්මවාචාය ගච්ඡතීති** එත්ථ කිඤ්චාපි න නිමිත්තං කම්මවාචාය ගච්ඡති, සීමාය පන අවිනාභාවතො වුත්තං ''කම්මවාචාය ගච්ඡතී''ති. **තස්මාති** යස්මාච නාවාය ආගච්ඡන්තාපි භගවතා අනුඤ්ඤාතා, තස්මා.

යත්ථාති නදිපාරසීමසම්මනනට්ඨානෙ. **රුක්ඛසඞ්ඝාටමයොති** රුක්ඛසමූහෙන කතො. **පදරබද්ධොති** ඵලකෙහි බද්ධො. **සඤ්චරණයොග්ගොති** සඤ්චරණක්ඛමො. පාළියං ''අස්සා''ති ඨානෙ අට්ඨකථායං ''අත්ථී''ති වුත්තත්තා ''අස්සා''තිපදස්ස හොතීති අත්ථොයෙව දට්ඨබ්බො. **තංඛණඤ්ඤෙවාති** තස්මිං නිමිත්තකිත්තක්ඛණෙයෙව. රුක්ඛං ඡින්දිත්වා කතොති සම්බන්ධො. **එකපදිකසෙතූති** එකෙන පදෙන ගමනයොග්ගො එකපදිකො, සොයෙව සෙතූති එකපදිකසෙතු. අකප්පියසෙතුං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **තෙනාති** සෙතුනා. සඤ්චරිතුං න සක්කා හොතීති යොජනා.

යත්ථාති යස්මිං නදිපාරසීමසම්මනනට්ඨානෙ. **අභිමුඛතිත්ථෙයෙවාති** සීමාය අභිමුඛතිත්ථෙ එව. ධුවනාවා වා ධුවසෙතු වා අභිමුඛතිත්ථතො ඊසකං උද්ධං ආරොහන්තොපි අධො ඔරොහන්තොපි කප්පතීති දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ''තිආදි. **ඊසකන්ති** එකඋසභ ද්විඋසභාදිවසෙන මනං අප්පමත්තං. **උද්ධං වාති** අභිමුඛතිත්ථතො උපරි වා. **අධො වාති** තතො හෙට්ඨා වා. **ගාවුතමත්තබ්භන්තරෙති** ගාවුතපමාණස්ස ඨානස්ස අබ්භන්තරෙ.

සහනිමිත්තකිත්තනවිධිනා සම්මනිතබ්බවිධිං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉමඤ්ච පනා''තිආදි. ද්වීසු තීරෙසු ඨාතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා වුත්තං ''එකස්මිං තීරෙ ඨත්වා''ති. **තතොති** නිමිත්තතො. **අත්තානන්ති** නිමිත්තකිත්තනං විනයධරං සන්ධාය වුත්තං. **පරික්ඛිපන්තෙනාති** පරියායන්තෙන. **තස්සාති** තත්තකස්ස පරිච්ඡෙදස්ස. **සම්මුඛට්ඨානෙති** අධොසොතෙ නදිතීරෙ ඨිතස්ස නිමිත්තස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ. **තතොති** නිමිත්තතො. **තස්සාති** තත්තකස්ස පරිච්ඡෙදස්ස. සම්මුඛා නදිතීරෙ නිමිත්තං අත්ථීති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝටෙතබ්බන්ති** සම්බන්ධිතබ්බං. **අථාති** නිමිත්තකිත්තනතො පච්ඡා. ''සබ්බනිමිත්තානං අන්තො ඨිතෙ භික්ඛූ හත්ථපාසගතෙ කත්වා''ති ඉදං සබ්බං එකං ගාමඛෙත්තං බ්‍යාපෙත්වා සම්මනිතභාවං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ සකලං ගාමඛෙත්තං අබ්‍යාපෙත්වා එකදෙසෙ සම්මනිතං හොති, නිමිත්තතො බහි ඨිතෙ භික්ඛූපි හත්ථපාසගතෙ කත්වා සම්මනිතබ්බා. **කම්මන්ති** සීමසම්මුතිකම්මං. ''ඨපෙත්වා නදි''න්තිවචනස්ස කාරණං දස්සෙන්තො ආහ ''නදී පන බද්ධසීමසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡතී''ති.

දීපකො හොතීති එත්ථ **දීපොති** අන්තරදීපො. සො හි යස්මා ජලමජ්ඣෙ දිප්පති, යස්මා ච ද්විධා ආපො එත්ථ සන්දති, තස්මා දීපොති වුච්චති, සොයෙව ඛුද්දකට්ඨෙන **දීපකො.** කකාරො හි ඛුද්දකත්ථවාචකො. **තන්ති** දීපකං. **අත්තනාති** විනයධරෙන. **ඔරිමන්තෙ ච පාරිමන්තෙ චාති** අධොසොතෙ නදිතීරෙ ඨිතස්ස නිමිත්තස්ස සම්මුඛෙ ඔරිමන්තෙ ච පාරිමන්තෙ ච. පරතීරෙ නිමිත්තං කිත්තෙත්වාති සම්බන්ධො. කිස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ නිමිත්තන්ති ආහ ''නදියා ඔරිමතීරෙ නිමිත්තස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ''ති. **තතොති** නිමිත්තතො. සම්මුඛා නිමිත්තං අත්ථීති සම්බන්ධො. **පාරිමන්තෙ ච ඔරිමන්තෙ චාති** පරතීරෙ උපරිසොතෙ ඨිතස්ස නිමිත්තස්ස සම්මුඛෙ පාරිමන්තෙ ච ඔරිමන්තෙ ච. **පඨමකිත්තිතනිමිත්තෙනාති** ඔරිමතීරෙ උපරිසොතෙ පඨමං කිත්තිතෙන නිමිත්තෙන. එකා සීමා ඉමස්සාති **එකසීමො,** දීපකො. ''තීරද්වයඤ්චා''ති පදමපෙක්ඛිත්වා ''එකසීම''න්ති සම්බන්ධිතබ්බං. වච්චමනපෙක්ඛිත්වා ''එකසීමා''තිපි නිච්චඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පාඨො අත්ථි.

උද්ධං වා අධො වාති එත්ථ වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. **අථාති** තස්මිං අධිකතරෙ සතීති යොජනා. **විහාරසීමපරිච්ඡෙදනිමිත්තස්ස උජුකමෙවාති** සචෙ දීපකො අධො අධිකතරො හොති, ඔරිමතීරෙ අධොසොතෙ ඨිතස්ස විහාරසීමපරිච්ඡෙදනිමිත්තස්ස උජුකමෙව . **සිඛරන්ති** සිඞ්ගං. තඤ්හි සිඛං මත්ථකං රාති ගණ්හාතීති සිඛරන්ති වුච්චති. **තතොති** දීපකස්ස පාරිමන්තනිමිත්තතො. පරතීරනිමිත්තානි කිත්තෙත්වාති සම්බන්ධො. අයං දීපකස්ස විහාරසීමපරිච්ඡෙදතො අධො අධිකතරෙ විනිච්ඡයො. උද්ධං අධිකතරෙපි ඉමිනානුසාරෙන වෙදිතබ්බොති සො න දස්සිතො. **පබ්බතසණ්ඨානාති** පබ්බතෙන සමං ඨානං එතිස්සාති පබ්බතසණ්ඨානා.

උද්ධම්පි අධොපීති පිසද්දො සමුච්චයත්ථො. **උභොපි සිඛරානීති** උද්ධං සිඛරං, අධො සිඛරන්ති උභොපි සිඛරානි. **මුදිඞ්ගසණ්ඨානාති** මූලෙ ච අග්ගෙ ච තනුකස්ස මජ්ඣෙ ථූලස්ස මුදිඞ්ගස්ස සණ්ඨානා.

සබ්බපඨමෙන නයෙනාති උද්ධං අධිකනයස්ස, අධො අධිකනයස්ස, උද්ධංඅධොඅධිකනයස්ස චාති සබ්බෙසං නයානං පඨමෙන විහාරසීමදීපකානං සමෙන නයෙන. **පණවසණ්ඨානාති** මූලෙ ච අග්ගෙ ච ථූලස්ස මජ්ඣෙතනුකස්ස පණවස්ස සණ්ඨානා.

72. උපොසථාගාරාදිකථා

141. **අනුපරිවෙණියන්**ති එත්ථ අනුසද්දස්ස විච්ඡත්ථං, පරිවෙණසද්දස්ස ච ලිඞ්ගවිපල්ලාසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''තස්මිං තස්මිං පරිවෙණෙ''ති. පරිවෙණසද්දො හි නපුංසකලිඞ්ගො, ඉධ පන ලිඞ්ගවිපල්ලාසං කත්වා ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන වුත්තං. ''සඞ්කෙතං අකත්වා''ති ඉමිනා **අසඞ්කෙතෙනා**ති පදස්ස කිරියාවිසෙසනත්තං දීපෙති. ''කම්මවාචාය''ති ඉමිනා **සමූහනිත්වා**ති පදස්ස කරණං දස්සෙති.

142. **යතො**ති එත්ථ තොපච්චයස්ස කාරණත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්මා''ති. ''හත්ථපාසෙ''ති ඉමිනා හත්ථපාසතො බහි නිසින්නෙ අකතොවස්ස උපොසථො හොතීති දස්සෙති. **අස්සා**ති භික්ඛුනො. **වත්ථුවසෙනා**ති අට්ඨුප්පත්තිවසෙන. උපොසථස්ස පමුඛස්ස අබ්භොකාසෙ වා මාළකාදීසු වාති සම්බන්ධො. **නිමිත්තූපගා වා අනිමිත්තූපගා වා**ති හෙට්ඨා අට්ඨසු නිමිත්තෙසු වුත්තා නිමිත්තූපගා වා අනිමිත්තූපගා වා පබ්බතාදයො වා අඤ්ඤෙ වා කිත්තෙතබ්බා.

පඨමතරං න ආගච්ඡති, දුක්කටන්ති උපොසථෙ සොසියමානෙ පඨමතරං න ආගච්ඡති, දුක්කටං. විහාරස්ස මජ්ඣෙ හොතීති යොජනා. **එත්ථා**ති පොරාණකෙ ආවාසෙ. **තත්ථා**ති පොරාණකෙ ආවාසෙ. **අසම්බාධො**ති සඞ්ඝස්ස නිසජ්ජට්ඨානපහොනකො. **තත්ථා**ති පච්ඡා උට්ඨිතෙ ආවාසෙ.

සබ්බෙසං නිසජ්ජට්ඨානන්ති යොජනා. **තත්ථා**ති ථෙරස්ස විහාරෙ. **සො**ති ථෙරස්ස විහාරො. **එත්ථා**ති තුම්හාකං විහාරෙ. සබ්බෙසං ඔකාසො නත්ථීති සම්බන්ධො. **තත්ථා**ති තං අසුකං නාම ආවාසං. ''වට්ටතී''ති වත්තබ්බන්ති යොජනා. **තස්සා**ති ථෙරස්ස.

74. අවිප්පවාසසීමානුජානනකථා

143. **අන්ධකවින්දං නාමා**ති තස්ස ගාමස්ස නාමං. **තන්**ති අන්ධකවින්දං. **ථෙරො**ති මහාකස්සපත්ථෙරො. **තතො**ති අන්ධකවින්දතො. ඉමිනා ''අන්ධකවින්දා''ති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. **උපොසථන්**ති තදත්ථෙ උපයොගවචනං. උපොසථත්ථායාති හි අත්ථො. අන්ධකවින්දා රාජගහං ආගමනස්ස කාරණං දස්සෙන්තො ආහ ''රාජගහං හී''තිආදි. තත්ථ **හී**ති යස්මා. අන්ධකවින්දා විහාරං අන්තො කත්වා ''අට්ඨාරස මහාවිහාරා''ති වුත්තං. **නෙසන්**ති අට්ඨාරසන්නං මහාවිහාරානං. **සඞ්ඝස්ස සාමග්ගිදානත්ථන්**ති එත්ථ සඞ්ඝස්ස සාමග්ගිදානං අත්තනො උපොසථකිච්චං සිද්ධං. තස්මා පාළියං ''උපොසථං ආගච්ඡන්තො''ති වුත්තං. ''සිප්පිනියං නාමා''ති ඉමිනා **නදිං තරන්තො**ති එත්ථ නදියා නාමං දස්සෙති. **මනං වුළ්හො**ති එත්ථ **මනන්**ති නිපාතො ඊසකත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ''ඊසක''න්ති. ''අප්පමත්ත''න්ති ඉමිනා ''ඊසක''න්තිපදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''වුළ්හභාවො''ති ඉමිනා භාවපච්චයෙන විනා භාවත්ථො ඤාතබ්බොති දස්සෙති. **චණ්ඩෙනා**ති බරෙන. **තත්ථා**ති නදියං. **අමනසිකරොන්තො**ති ''චණ්ඩසොත''න්ති ආභොගං අකරොන්තො. **න පන වුළ්හො**ති න පන මහාවුළ්හො. **උදකබ්භාහතානී**ති උදකෙන අභිආහතානි. **අස්සා**ති ථෙරස්ස. **අල්ලානී**ති තින්තානි.

144. **පුරිමකම්මවාචා**ති ''සම්මතා සා සීමා සඞ්ඝෙන තිචීවරෙන අවිප්පවාසා''ති පුරෙ වුත්තා කම්මවාචා. **අයමෙවා**ති ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''තිපදං පක්ඛිපිත්වා අනුපඤ්ඤත්තා අයමෙව කම්මවාචා. **අයන්**ති පච්ඡිමකම්මවාචා. **හි** යස්මා භික්ඛුනිසඞ්ඝො අන්තොගාමෙ වසති, තස්මා පුරිමායෙව වට්ටතීති යොජනා. **යදි එවන්**ති යදි භික්ඛුනිසඞ්ඝස්ස අයං පච්ඡිමකම්මවාචා වට්ටනං සියා භවෙය්‍ය, එවං සතීති යොජනා. **සො**ති භික්ඛුනිසඞ්ඝො. **එතාය කම්මවාචායා**ති පච්ඡිමකම්මවාචාය. **න ලභෙය්‍යා**ති අන්තොගාමෙ වසනත්තා තිචීවරපරිහාරං න ලභෙය්‍ය. කිං න ලභතියෙවාති ආහ ''අත්ථි චස්ස පරිහාරො''ති. **අස්සා**ති භික්ඛුනිසඞ්ඝස්ස. **ද්වෙපි සීමායො**ති සමානසංවාසකසීමා ච අවිප්පවාසසීමා චාති ද්වෙපි සීමායො. **තත්ථා**ති භික්ඛුභික්ඛුනීසු. **තස්සා**ති භික්ඛූනං සීමාය. **එසෙව නයො**ති භික්ඛුනීනං සීමං අජ්ඣොත්ථරිත්වාපි අන්තොපවිසිත්වාපි භික්ඛූනං සීමාය සම්මනෙ එසෙව නයො. **එතෙ**ති භික්ඛුභික්ඛුනියො. සාමඤ්ඤත්තා හි පුල්ලිඞ්ගෙන වුත්තං. **එත්ථ චා**ති ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''තිපදෙ ච. සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො, කස්මා? ගාමෙන නිගමනගරානං එකලක්ඛණත්තා.

පරික්ඛෙපොකාසොති පරික්ඛෙපාරහොකාසො. **තෙසූ**ති ගාමගාමූපචාරෙසු. **පරිහාරන්**ති චීවරවිප්පවාසආපත්තිඅපනයනං. ''ඉතී''තිආදි නිගමනං. **එත්ථා**ති සමානසංවාසකඅවිප්පවාසසීමාසු. **අත්තනො ධම්මතායා**ති අත්තනො සභාවෙන. **යත්ථා**ති යස්මිං ඨානෙ. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. **තස්සා**ති අවිප්පවාසසීමාය. **විසුන්**ති සමානසංවාසකසීමතො පාටෙක්කං. **තත්ථා**ති ද්වීසු සීමාසු. **අවිප්පවාසායා**ති අවිප්පවාසසීමාය. **තන්**ති ගාමං. **සා**ති අවිප්පවාසසීමා. **සම්මතාය සීමායා**ති අවිප්පවාසසීමාය සම්මතාය සතියාති සම්බන්ධො. සම්මතතො පච්ඡාති වා යොජනා. **නිවිසතී**ති නිවාසත්ථාය විසති පවිසති. **සොපී**ති ගාමොපි. **සීමසඞ්ඛ්‍යංයෙවා**ති අවිප්පාසසීමවොහාරමෙව. අධිට්ඨිතතෙචීවරිකා භික්ඛූ පරිහාරං ලභන්තීති අධිප්පායො. යථා පච්ඡා නිවිට්ඨො ගාමො සීමසඞ්ඛ්‍යංයෙව ගච්ඡති, එවන්ති යොජනා. ''පවිසිස්සාමා''ති ගෙහානි කතානි, ''පවිසිස්සාමා''ති ආලයොපි අත්ථීති යොජනා. **ආලයොපී**ති අපෙක්ඛොපි. **අපවිට්ඨා**ති ගෙහානි අපවිට්ඨා. **ගෙහමෙව ඡඩ්ඩෙත්වා**ති ගෙහං ඡඩ්ඩෙත්වා එව. ඉමිනා ගෙහෙ ඡඩ්ඩිතෙ

සබ්බං ඡඩ්ඩිතමෙවාති දස්සෙති. පවිට්ඨං වා අගතං වා එකම්පි කුලං අත්ථි සචෙති යොජනා. එත්ථ ච ''එකම්පි කුලං පවිට්ඨං වා''ති ඉදං නවගාමං සන්ධාය වුත්තං. ''එකම්පි කුලං අගතං වා''ති ඉදං පොරාණකගාමං සන්ධායාති දට්ඨබ්බං.

තත්‍රාති ''වත්තං ජානිතබ්බ''න්තිවචනෙ. **අවිප්පවාසසීමායන්ති** මහාසීමාය. සා එව හි යස්මා අවිප්පවාසකම්මවාචාය බහුලපයොජනා හොති, තස්මා අවිප්පවාසසීමාති වුච්චති. **ඉතරායාති** අවිප්පවාසසීමාය. **තත්ථාති** තාසු ද්වීසු සීමාසු. **නිරාසඞ්කට්ඨානෙසු ඨත්වාති** චෙතියඞ්ගණාදීනං ඛණ්ඩසීමාය අනොකාසත්තා වුත්තං. ඛණ්ඩසීමඤ්හි සම්මනන්තා චෙතියඞ්ගණාදිට්ඨානං පහාය අඤ්ඤස්මිං විවිත්තොකාසෙ විහාරපච්චන්තං ඛණ්ඩිත්වා සම්මනන්ති. **සමූහනිතුන්ති** අවිප්පවාසසීමං සමූහනිතුං. **පටිබන්ධිතුං න සක්ඛිස්සන්තෙවාති** අවිප්පවාසංයෙව ජානිත්වා ඛණ්ඩසීමාය අඤ්ඤාතත්තා පටිබන්ධිතුං න සක්ඛිස්සන්තෙව. **සීමසම්භෙදන්ති** ඛණ්ඩසීමඅවිප්පවාසසීමානං සම්භෙදං. **සාසනන්තරධානෙන වාති** සත්ථු ආණාය අන්තරධානෙන වා. **සාධුකං පනාති** නික්කඞ්ඛං පන.

76. ගාමසීමාදිකථා

147. උපොසථකම්මස්ස විසුං ගහිතත්තා සෙසකම්මවසෙන සමානසංවාසකතා ගහෙතබ්බා ගොබලිබද්දනයෙන වා පාරිසෙසනයෙන වා. **තන්ති** සමානසංවාසඑකූපොසථභාවං. ''අපරිච්ඡින්නායා''ති ඉමිනා **අට්ඨපිතායාති** එත්ථ ඨපධාතුයා අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. **ගාමං වා නිගමං වාති** එත්ථ නගරං කෙන සඞ්ගහිතන්ති ආහ ''ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථා''තිආදි. තත්ථ **එත්ථාති** ''ගාමං වා නිගමං වා''ති පාඨෙ, ගාමග්ගහණෙනාති සම්බන්ධො. අථ වා **එත්ථාති** ගාමනිගමනගරෙසු, නගරම්පීති සම්බන්ධො. ගාමාදීනං පරිච්ඡෙදං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** ගාමනිගමනගරෙසු. **ගාමභොජකාති** ගාමං භුඤ්ජන්තීති ගාමභොජකා. **බලින්ති** කරං. සො හි තං නිස්සාය ගාමභොජකා බලන්ති ජීවන්ති අනෙනාති බලීති වුච්චති. යම්පි එකං පදෙසං පරිච්ඡින්දිත්වා දෙතීති යොජනා. **ගාමඛෙත්තෙති** රඤ්ඤො ආණා ඛිපියති එත්ථාති **ඛෙත්තං,** ගාමොයෙව ඛෙත්තං ගාමඛෙත්තං, තස්මිං. **අයම්පීති** අයං පදෙසොපි. **සොපීති** පදෙසොපි. විසුංගාමො නාමාති යොජනා. සොපි විසුංගාමො ගාමසීමා හොතියෙවාති යොජනා. විසුං පරිච්ඡින්දිත්වා දින්නො ගාමො **විසුංගාමො. තස්මාති** යස්මා විසුං ගාමො හොති, තස්මා. **සා චාති** විසුංගාමසීමා ච. **ඉතරාති** විසුංගාමසීමතො අඤ්ඤා පකතිගාමනගරනිගමසීමා චාති යොජනා.

එවන්ති ''අසම්මතාය භික්ඛවෙ''තිආදිනා පාඨෙන. **තන්ති** සීමපරිච්ඡෙදං. **අපරිච්ඡින්නෙති** රාජූහි අපරිච්ඡින්නෙ. ''අටවිපදෙසෙ''ති ඉමිනා නත්ථි ගාමො එත්ථාති **අගාමකොති** වචනත්ථස්ස සරූපං දස්සෙති. **විජ්ඣාටවිසදිසෙති** විගතං අග්ගිනො ඣායනමෙත්ථාති විජ්ඣා, චොරාදයො මනුස්සෙ ආභුසො ටවන්ති පීළයන්ති එත්ථාති **ආටවි.** විජ්ඣා ච සා ආටවි චෙති **විජ්ඣාටවි,** තාය සදිසෙ විජ්ඣාටවිසදිසෙ. එත්ථ පුරිමනයෙ ගාමාදීහි ආසන්නො වා හොතු, අනාසන්නො වා තෙහි අපරිච්ඡින්නො අටවිපදෙසො ගහෙතබ්බො. පච්ඡිමනයෙ දූරො මනුස්සානං අනාගමනපථො ආටවිපදෙසො ගහෙතබ්බොති අයමෙතෙසං විසෙසො. **අස්සාති** භික්ඛුනො. **සමන්තාති** සමන්තතො. **අයං සීමාති** අයං සත්තබ්භන්තරසීමා. **තත්ථාති** සත්තසු අබ්භන්තරෙසු. සමන්තා ඨිතස්ස වා නිසින්නස්ස වා අබ්භන්තරෙ අන්තොකොට්ඨාසෙ ජාතං අබ්භන්තරං අට්ඨවීසහත්ථපමාණං.

යා කාචි නදී අසීමාව හොතීති සම්බන්ධො. **නදීසීමලක්ඛණපත්තාති** නදීසීමලක්ඛණං පත්තා. ඉමිනා සීමලක්ඛණං අපත්තා නදී බන්ධියමානා සීමාව හොතීති දස්සෙති. සාවධාරණෙන ''අත්තනො සභාවෙනෙවා''ති ඉමිනා භික්ඛූනං බන්ධනභාවෙනාති අත්ථං නිවත්තෙති. **එත්ථාති** නදියං. **එත්ථාති** ජාතස්සරසමුද්දෙසු. **යෙන කෙනචීති** අන්තමසො තිරච්ඡානගතෙනපි යෙන කෙනචි. ඛණිත්වා අකතො **සයංජාතොති** සම්බන්ධො. ඉදං හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං. ඛණිත්වා අකතත්තාති හි අත්ථො. **සයංජාතොති** සයමෙව ජාතොති එවකාරො යොජෙතබ්බො. තෙන වුත්තං ''යෙන කෙනචි ඛණිත්වා අකතො''ති. **සොබ්භොති** සං උභොති පදවිභාගො කාතබ්බො. තත්ථ සංසද්දො සමන්තත්ථවාචකො, උභසද්දො පූරණත්ථවාචකො. තස්මා සමන්තතො ආගතෙන උදකෙන උභති පූරති එත්ථාති **සොබ්භොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. තෙන වුත්තං ''සමන්තතො ආගතෙන උදකෙන පූරිතො තිට්ඨතී''ති.

තත්ථාති නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු, ආධාරෙ භුම්මං. **යංසද්දො** ඨානවිසයොති ආහ ''යං ඨාන''න්ති. **මජ්ඣිමස්සාති** ථාමමජ්ඣිමස්ස. වක්ඛති හි ''ථාමමජ්ඣිමෙනා''ති. ''සමන්තතො''ති ඉමිනා **සමන්තාති** එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. ''උදකුක්ඛෙපෙනා''ති ඉමිනා **උදකුක්ඛෙපාති** එත්ථ කරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. උදකං උක්ඛිපිත්වා ඛිපියති එත්ථාති **උදකුක්ඛෙපො.** ''පරිච්ඡින්න''න්ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. **අක්ඛධුත්තාති** එත්ථ **අක්ඛොති** පාසකො. සො හි අකති කුටිලං ගච්ඡති අනෙනාති අක්ඛොති වුච්චති, ධවන්ති මරියාදමතික්කම්ම කීළාදිපසුතං ගච්ඡන්තීති **ධුත්තා,** අක්ඛෙසු ධුත්තා අක්ඛධුත්තා . **දාරුගුළන්ති** සාරදාරුමයං ගුළං. ''වාලුකං වා''ති ඉමිනා ''උදකුක්ඛෙපා''ති එත්ථ උපලක්ඛණං දස්සෙති. **යත්ථාති** යස්මිං පදෙසෙ. **අයන්ති** පදෙසො. **තස්සාති** උදකුක්ඛෙපස්ස.

එත්ථාති නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු. **මුඛද්වාරන්ති** සමුද්දාදීනං මුඛසඞ්ඛාතං ද්වාරං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බාය නදියං. ථෙරවාදං දස්සෙන්තො ආහ ''යං පනා''තිආදි. ''යොජනං…පෙ…. වට්ටතී''ති යං පන වචනං මහාසුමත්ථෙරෙන වුත්තන්ති යොජනා. **තත්‍රාපීති** යොජනනදියම්පි. පටික්ඛිත්තාකාරං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''භගවතා හී''තිආදි. **නදියා**

පමාණන්ති නදියා ගම්භීරපමාණමෙව, න ආයාමවිත්ථාරපමාණන්ති අත්ථො. ‘‘න යොජනං වා අද්ධයොජනං වා’’ති වචනම්පි ඉදමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. කිඤ්චාපි ආයාමවිත්ථාරපමාණං න වුත්තං, පහවතො පන යාව මුඛද්වාරා ආයාමවිත්ථාරවසෙන කම්මං කාතුං පහොනකනදීයෙව ගහෙතබ්බාති දට්ඨබ්බා. යා නදීති සම්බන්ධො. **ඉමස්ස සුත්තස්සාති** ‘‘තිමණ්ඩල’’න්තිආදිකස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස. **පභවතොති** සමුද්දාගමෙතො. **එත්ථාති** නදියං. සබ්බෙහි භික්ඛූහි ඨපෙතබ්බොති සම්බන්ධො. **තතොති** එකුදකුක්ඛෙපතො.

කිත්තකා පරිපුණ්ණා හොතීති ආහ ‘‘සමතිත්ථිකා’’ති. තිත්ථෙන සමං පරිපූරතීති **සමතිත්ථිකා. උදකසාටිකං නිවාසෙත්වාපීති** පිසද්දො ‘‘අනිවාසෙත්වාපී’’ති දස්සෙති. උදකසාටිකං අනිවාසෙන්තොපි වත්ථෙන අවිනාභාවතො අඤ්ඤං නිවාසෙත්වාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. නාවාය ඨත්වා කරියමානෙ කිං ගච්ඡන්තියාපි නාවාය කාතුං වට්ටතීති ආහ ‘‘ගච්ඡන්තියා පනා’’තිආදි. ‘‘කස්මා’’තිආදිනා කාරණං දස්සෙති. **හීති** යස්මා. **තන්ති** උදකුක්ඛෙපමත්තං. එවං සති…පෙ…. අනුසාවනා හොති, තස්මා ගච්ඡන්තියා නාවාය කාතුං න වට්ටතීති යොජනා. ‘‘තස්මා’’තිආදිනා ලද්ධගුණං දස්සෙති. න කෙවලං නාවායමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අන්තොනදිය’’න්තිආදි.

රුක්ඛස්සාති අන්තොනදියං ජාතස්ස රුක්ඛස්ස. සාඛා වා පතිට්ඨිතාති සම්බන්ධො. **සීමං වා සොධෙත්වාති** විහාරසීමගාමසීමාසු ඨිතානං හත්ථපාසානයනබහිකරණවසෙන සීමං වා සොධෙත්වා. ජාතරුක්ඛස්ස පවිට්ඨසාඛාය වා පාරොහෙ වාති සම්බන්ධො. **අස්සාති** බහිනදිතීරෙ ජාතරුක්ඛස්ස. **තත්ථාති** බාණුකෙ.

තස්සාති පාසාණදීපකස්ස. **පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙති** පුබ්බෙ නදීනිමිත්තකථායනෙ ‘‘අන්වද්ධමාස’’න්තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 138) වුත්තප්පකාරෙ. **සොති** පාසාණදීපකො. පුන **සොති** පාසාණදීපකොයෙව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

ආවරණන්ති පාළිං. **තන්ති** ආවරණං. ආවරණෙන වා කොට්ඨකබන්ධෙන වා හෙතුභූතෙන, පච්ඡිජ්ජතීති සම්බන්ධො. කොචි ආවරණප්පදෙසො අජ්ඣොත්ථරියතීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ආවරණප්පදෙසෙ. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ‘‘හෙට්ඨාපාළි බද්ධා’’ති ඉදං නදිං විනාසෙත්වා තළාකකරණාකාරදස්සනං. **එත්ථාති** නදියං, තළාකෙ වා. **ඡඩ්ඩිතමොදකන්ති** තළාකරක්ඛනත්ථං එකෙන වාරිමග්ගෙන ඡඩ්ඩිතං උදකං. **දෙවෙ අවස්සන්තෙති** දුබ්බුට්ඨිකාලත්තා වස්සන්තකාලෙපි දෙවෙ අවස්සන්තෙ. **සාති** නදිතො නිහටමාතිකා. **කාලන්තරෙනාති** අඤ්ඤෙන කාලෙන. **උප්පතිත්වාති** ගාමනිගමානං උපරි පතිත්වා. **පවත්තතීති** පුබ්බෙ වුත්තපකාරෙ වස්සකාලෙ චත්තාරො මාසෙ අබ්බොච්ඡින්නා සන්දති. **විහාරසීමන්ති** විහාරසම්බන්ධං බද්ධසීමං.

සමුද්දෙපීති පිසද්දො නදිමපෙක්ඛති. **තත්ථාති** පදෙසෙ. **ඔතරිත්වාති** හෙට්ඨා තරිත්වා. ‘‘ඔසරිත්වා’’තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **සණ්ඨහන්තීති** උදකෙන සමං තිට්ඨන්ති. **සොති** පදෙසො. **උදකන්තතොති** උදකකොටිතො. **තත්ථාති** සමුද්දෙ. **බාධතීති** පීළයති. **තෙසූති** නාවාඅට්ටකෙසු. **තන්ති** පිට්ඨිපාසාණං. **ඌමියොති** වීචියො. තා හි පරංපරාවසෙන උග්ගන්ත්වා සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකෙ මියන්ති හිංසන්ති, අන්තො පක්ඛිපන්තීති වා ඌමියොති වුච්චන්ති. **තත්ථාති** පිට්ඨිපාසාණෙ. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. උදකෙනෙව පිට්ඨිපාසාණො ඔත්ථරීයතීති යොජනා. **සොති** දීපකපබ්බතො. ‘‘දූරෙ’’ති වත්වා තස්ස පමාණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මච්ඡවධානං අනාගමනපථෙ’’ති. **මච්ඡවධානන්ති** කෙවට්ටානං. තෙ හි යස්මා මච්ඡෙ හනන්ති, තස්මා මච්ඡවධාති වුච්චන්ති. ‘‘මච්ඡබන්ධාන’’න්තිපි පාඨො. මච්ඡෙ බන්ධන්තීති **මච්ඡබන්ධාති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **අනාගමනපථෙති** යත්ථ ගන්ත්වා තදහෙව පච්චාගන්ත්වා න ආගමනපරිකෙ දෙසෙ. නත්ථි ආගමනපථො එත්ථාති **අනාගමනපථො,** දෙසො. තස්මිං ‘‘අගමනපථෙ’’තිපි පාඨො, සො අයුත්තො. කස්මා? අගමනපථස්ස නාධිප්පෙතත්තා. ගන්ත්වා හි පුන අනාගමනපථොයෙවාධිප්පෙතො. **තෙසන්ති** මච්ඡවධානං. **ගමනපරියන්තස්සාති** ගමනකොටියා . **ඔරතොති** ඔරභාගෙ ඨිතො දීපකො වා පබ්බතො වාති යොජෙතබ්බො. **තත්ථාති** ඔරභාගෙ ඨිතෙසු දීපකපබ්බතෙසු. **ඔත්ථරිත්වාති** පකතිඋදකෙන ඔත්ථරිත්වා. **තත්ථාති** ඔත්ථරිත්වා ඨිතෙ සමුද්දෙ.

කරොන්තෙහිපි කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **යත්ථාති** යස්මිං සරෙ. **අයන්ති** අයං සරො, න ජාතස්සරො හොති. අයං සරො ගාමඛෙත්තසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති යොජනා. **තත්ථාති** සරෙ. **යත්ථ පනාති** යස්මිං සරෙ පන. **තස්සාති** ජාතස්සරස්ස. **තත්ථාති** පදෙසෙ. සචෙ ගම්භීරං උදකං හොතීති යොජනා. **තත්ථාති** අට්ටකෙ. **එත්ථාති** ජාතස්සරෙ, ඨිතෙසු පිට්ඨිපාසාණදීපකෙසූති යොජනා. **පහොනකජාතස්සරොති** සඞ්ඝකම්මං කාතුං පහොනකො ජාතස්සරො. ‘‘සුක්ඛති’’ති වත්වා තදෙව සමත්ථෙතුං වුත්තං ‘‘නිරුදකො’’ති. **තත්ථාති** ජාතස්සරෙ. සචෙ නිරුදකමත්තෙන ගාමඛෙත්තං ගච්ඡති. කදා ගච්ඡතීති ආහ ‘‘සචෙ පනෙත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **එත්ථාති** ජාතස්සරෙ. **පොක්ඛරණීආදීනීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන උදකමාතිකාදයො සඞ්ගණ්හාති. යදා ඛණන්ති, තදාති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. ‘‘තං ඨාන’’න්ති වුත්තෙපි න ඛණනට්ඨානමෙව ගහෙතබ්බං, ‘‘එත්ථා’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා සබ්බොයෙව ජාතස්සරො ගහෙතබ්බො. න කෙවලං අජාතස්සරමත්තං හොති, අථ ඛො ගාමඛෙත්තන්ති ආහ ‘‘ගාමසීමාසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති’’ති.

තන්ති ජාතස්සරං. **පූරෙත්වාති** මත්තිකාදීහි පූරෙත්වා. **පාළින්ති** ආවරණං. **සබ්බමෙව තන්ති** සකලමෙව තං ජාතස්සරං. **ලොණීපීති** පිසද්දෙන න කෙවලං සොබ්භොයෙව ජාතස්සරසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, අථ ඛො ලොණීපීති දස්සෙති. **උදකට්ඨානොකාසෙති** උදකස්ස ඨානෙ ඔකාසෙ.

148. **සීමාය සීමං සම්භින්දන්තීති** එත්ථ ''සීමාය සීම''න්ති පදානං සම්බන්ධාපෙක්ඛත්තා තෙසං සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං ''අත්තනො පරෙස''න්ති. ''බද්ධසීම''න්ති ඉමිනා ''සීම''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි විසෙසතො බද්ධසීමායෙව ගහෙතබ්බාති දස්සෙති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''සචෙ හී''තිආදි. **සංසට්ඨවිටපාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං ආසන්නත්තා සංසට්ඨො විටපො එතෙසන්ති සංසට්ඨවිටපා. ''සංසට්ඨවිටපා''ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං, මූලානිපි සංසට්ඨානියෙවාති දට්ඨබ්බං. **තෙසූති** ද්වීසු රුක්ඛෙසු. **විහාරසීමා වාති** පොරාණකවිහාරසීමා ච. **අන්තො කත්වාති** සීමාය අන්තො කත්වා. අථ පච්ඡාති එත්ථ ''පච්ඡා''ති ඉමිනා අථසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. එවං කෙ අකංසූති ආහ ''එවං ඡබ්බග්ගියා අකංසූ''ති. **තෙනාති** කරණෙන.

අජ්ඣොත්ථරණාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''පරෙස''න්තිආදි. **තස්සාති** බද්ධසීමාය. **පදෙසන්ති** භික්ඛූහි කම්මං කාතුං පහොනකං එකදෙසං. අන්තමසො එකස්සපි භික්ඛුනො ඨත්වා අධිට්ඨානුපොසථං කාතුං පහොනකං පදෙසං. කම්මං කාතුං අප්පහොනකපදෙසං අන්තො කරිත්වා බන්ධන්තා **සීමාය සීමං සම්භින්දන්ති** නාම. **සීමාය උපචාරොති** පච්ඡා බන්ධිතබ්බාය සීමාය උපචාරො. **''වඩ්ඪන්තො සීමාසඞ්කරං කරොතී''**ති ඉමිනා සචෙ අවඩ්ඪනකො පාසාණො හොති, ද්වින්නම්පි සීමානං නිමිත්තං කාතුං වට්ටතීති දස්සෙති.

77. උපොසථභෙදාදිකථා

149. පන්නරසිකස්ස පුබ්බකිච්චස්ස පාළියං ආගතත්තා චාතුද්දසිකස්සෙව පුබ්බකිච්චං දස්සෙන්තො ආහ ''අජ්ජුපොසථො චාතුද්දසො''ති.

''අධම්මෙන වග්ග''න්තිආදීසු විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **අධම්මෙන වග්ගන්ති** එත්ථ **අධම්මං** නාම එකස්මිං විහාරෙ චතුන්නං භික්ඛූනං සුත්තුද්දෙසඋපොසථමකත්වා පාරිසුද්ධිඋපොසථකරණඤ්ච තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථමකත්වා සුත්තුද්දෙසකරණඤ්ච. **වග්ගං** නාම සබ්බෙව අසන්නිපතිත්වා එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිහරණං. ඡන්දපාරිසුද්ධි නාම සඞ්ඝමජ්ඣංයෙව ආගච්ඡති, න ගණමජ්ඣං, න පුග්ගලස්ස සන්තිකං. **අධම්මෙන සමග්ගන්ති** එත්ථ **අධම්මං** වුත්තනයමෙව. **සමග්ගං** නාම සබ්බෙසං සන්නිපතනං. **ධම්මෙන වග්ගන්ති** එත්ථ **ධම්මං** නාම චතුන්නං සුත්තුද්දෙසඋපොසථකරණඤ්ච තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථකරණඤ්ච. **වග්ගං** වුත්තනයමෙව.

78. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථා

150. **ඉමං නිදානන්ති** පාතිමොක්ඛස්ස ඉමං නිදානං. **සුතා ඛො පනාති** එත්ථ සුයයිත්ථාති **සුතා,** සුයාස්සන්තීති වා **සුතා,** පාරාජිකුද්දෙසාදයො. සුතා ච සුතා ච **සුතාති** සරූපෙකසෙසො කාතබ්බො. **අවසෙසන්ති** නිදානුද්දෙසාදිතො අවසෙසං පාරාජිකුද්දෙසාදි. **සුතෙනාති** සුතසද්දෙන. ''අත්ථෙ අසම්භවතො සද්දෙ වුත්තවිධානං හොතී''ති හි පරිභාසතො ''සුතෙනා''ති එත්ථ සද්දොව ගහෙතබ්බො. **තෙන නයෙනාති** තෙන නිදානුද්දෙසනයෙන.

අටවිමනුස්සභයන්ති අටවියං නිවසන්තස්ස මනුස්සස්ස භයං, වනචරකභයන්ති අත්ථො. **රාජන්තරායොතිආදීසු** එවං විසෙසො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **දවදාහොති** දායං දහතීති දවදාහො ආකාරස්ස රස්සං, යකාරස්ස ච වකාරං කත්වා. **නන්ති** භික්ඛුං. එකං වා භික්ඛුන්ති යොජනා. **පඨමො වා උද්දෙසොති** නිදානුද්දෙසො. **එත්ථාති** පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. **යස්මින්ති** උද්දෙසෙ. **සොපීති** උද්දෙසොපි. **සුතෙනෙව සාවෙතබ්බොති** සුතපදෙනෙව සඞ්ඝස්ස සාවෙතබ්බොති එවසද්දො ''න විත්ථාරෙනා''ති දස්සෙති.

අනජ්ඣිට්ඨාති එත්ථ උපසග්ගවසෙන ඉසුධාතුස්ස ඉච්ඡාකන්තිතො අඤ්ඤමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අනාණත්තා, අයාචිතා වා''ති. එත්ථ ''අනාණත්තා''ති ඉදං ථෙරෙන අනාණත්තභාවං සන්ධාය වුත්තං . ''අයාචිතා''ති ඉදං සම්මුතිලද්ධෙන නවකෙන අයාචිතභාවං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **එත්ථාති** ''අනජ්ඣිට්ඨා ධම්මං භාසන්තී''ති වචනෙ. **ධම්මජ්ඣෙසකෙති** ධම්මකථනත්ථාය අජ්ඣෙසතීති ධම්මජ්ඣෙසකො, තස්මිං. ආපුච්ඡිත්වා වා තෙන සඞ්ඝත්ථෙරෙන යාචිතො හුත්වා වාති යොජනා. **වාරපටිපාටියාති** වාරානුක්කමෙන. **දෙහීති** වාති එත්ථ ඉති-වා-සද්දො ''භණ'' ඉතිපදෙන ච ''කථෙහි'' ඉතිපදෙන ච යොජෙතබ්බො. ''භණ'' ඉති වා ''කථෙහි''ඉති වා ''දෙහි''ඉති වා වත්තබ්බාති යොජනා . **තීහිපි චීහීති** ඔසාරණකථනසරභඤ්ඤසඞ්ඛාතෙහි තීහි සජ්ජනෙහි. එත්ථ ච සුත්තස්ස ඔසාරියතෙ උච්චාරියතෙ **ඔසාරණං,** අත්ථස්ස කථීයතෙ **කථනං,** සුත්තස්ස ච තදත්ථස්ස ච සරෙන භණියතෙ **සරභඤ්ඤං. ඔසාරෙහීති** සුත්තං උච්චාරෙහි. **කථෙහීති** අත්ථං කථෙහි. **සරභඤ්ඤන්ති** සුත්තස්ස ච තදත්ථස්ස ච සරෙන භණනං. **නන්ති** සද්ධිවිහාරිකං. **සජ්ඣායං අධිට්ඨහිත්වාති** ''සජ්ඣායං කරොමී''ති අධිට්ඨහිත්වා. **එත්ථාති** අජ්ඣෙසනට්ඨානෙ.

නිස්සිතකෙති සද්ධිවිහාරිකාදයො. **සොති** සඞ්ඝත්ථෙරො, ''වත්තබ්බො''තිපදෙ කම්මං, ''වදතී''තිආදීසු පදෙසු කත්තා. **ආරද්ධන්ති** සඞ්ඝෙන ආරද්ධං. **ඨපෙත්වාති** ධම්මසවනං ඨපෙත්වා. **ඔසාරෙත්වාති** පඨමං සුත්තං ඔසාරෙත්වා. **පුන කථෙන්තෙනාති** පච්ඡා අත්ථං කථෙන්තෙන. **අට්ඨපෙත්වායෙව වාති** සුත්තස්ස ච අත්ථස්ස ච අන්තරා අට්ඨත්වා

එව වා. **කථෙතබ්බන්ති** අත්ථජාතං කථෙතබ්බං. **කථෙන්තස්ස…පෙ…. නයොති** පඨමං අත්ථං කථෙත්වා පුන සුත්තඤ්ච අත්ථඤ්ච සරෙන භණන්තස්ස පුන ආගතෙපි එසෙව නයොති අත්ථො.

උපනිසින්නකථායපීති සමීපෙ නිසින්නෙන කථායපි. **තෙනාති** සඞ්ඝත්ථෙරෙන. **වත්තුං වට්ටතීති** විසෙසෙත්වා වත්තුං වට්ටති. **තෙනාති** මනුස්සෙහි ජානනභික්ඛුනා. සඞ්ඝත්ථෙරො භණති, තුණ්හී වා හොතීති සම්බන්ධො. ''පුච්ඡන්තී''ති වුත්තෙති යොජනා. **අනුමොදනාදීසුපීති**ආදිසද්දෙන ධම්මකථාදයො සඞ්ගණ්හාති. සඞ්ඝත්ථෙරො අනුජානාතීති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු විහාරඅන්තරඝරෙසු.

සජ්ඣායන්ති සයං ඉස්සරෙන අයනං උච්චාරණං, කෙනචි අනජ්ඣිට්ඨො සයං අධිඉස්සරෙන අයනං උච්චාරණන්ති අත්ථො. **ථෙරොති** සද්ධිවිහාරො ථෙරො. **විස්සමිස්සාමීති** ඛෙදවිරහිතං ගමිස්සාමි. **ආපුච්ඡිතබ්බන්ති** පඨමථෙරම්පි පුන ආගතත්ථෙරම්පි ආපුච්ඡිතබ්බං. එකෙන සඞ්ඝත්ථෙරෙන අනුඤ්ඤාතෙනාති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤස්මින්ති** අනුඤ්ඤාතත්ථෙරතො අඤ්ඤස්මිං ථෙරෙති සම්බන්ධො. **තන්ති** පුන ආගතං ථෙරං. **අත්තානං සම්මනිතබ්බන්ති** එත්ථ පච්චත්තෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ''අත්තා සම්මනිතබ්බො''ති . කිං සම්මතෙන පරිසං අනොලොකෙත්වා පුච්ඡිතබ්බොති ආහ ''පුච්ඡන්තෙන පනා''තිආදි.

153. **මෙති** මය්හං. **ඉතොති** පුග්ගලතො, උප්පන්නොති සම්බන්ධො. **පුරම්භාකන්ති** පදස්ස පුරෙ අම්භාකන්ති පදච්ඡෙදං කත්වා පුරෙසද්දො පඨමත්ථොති ආහ ''පඨමං අම්හාක''න්ති. **පටිකච්චෙවසද්දො** පගෙවපරියායො, ''පඨමතරමෙවා''ති ඉමිනා තස්ස අත්ථං දස්සෙති. **භූතමෙවාති** විජ්ජමානමෙව, තථමෙව වා.

82. අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථා

154. **අධම්මකම්මන්ති** අභූතකම්මං. **පටික්කොසිතුන්ති** එත්ථ කුසධාතු අපනයනත්ථොති ආහ ''වාරෙතු''න්ති. **දිට්ඨීන්ති** ලද්ධිං. **තෙසන්ති** චතුන්නං පඤ්චන්නං. **යථාති** යෙනාකාරෙන භණියමානෙති යොජනා. **න සුණන්තීති** අඤ්ඤෙ භික්ඛූ න සුණන්ති. **ථෙරාධීනන්ති** ථෙරෙන අධීනං ආබන්ධන්ති අත්ථො. **ථෙරායත්තන්ති** ථෙරෙන ආයත්තං, ථෙරස්ස සන්තකන්ති අත්ථො. **එත්ථාති** පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ.

83. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකඅජ්ඣෙසනාදිකථා

155. **නවවිධඤ්චාති** දිවසවසෙන තිවිධං, කාරකවසෙන තිවිධං, කත්තබ්බාකාරවසෙන තිවිධඤ්චාති නවකොට්ඨාසඤ්ච, නවපකාරඤ්ච වා. **චතුබ්බිධන්ති** ''අධම්මෙන වග්ග''න්තිආදිකං චතුබ්බිධං. **දුවිධන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනීවසෙන දුවිධං. **නවවිධන්ති** භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ පඤ්චවිධං, භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ චතුබ්බිධන්ති නවවිධං. **එත්ථාති** ''යො තත්ථ භික්ඛු බ්‍යත්තො පටිබලො''ති පාඨෙ. **සුවිසදාති** සුට්ඨු බ්‍යත්තා, සුද්ධා වා. **එත්තකම්පීති** පිසද්දො ගරහායං, අධිකෙ කා නාම කථාති දස්සෙති.

සාමන්තා ආවාසාති එත්ථ උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ ''සාමන්තං ආවාස''න්ති. **යො සක්කොතීති** බහූසු නවෙසු යො සක්කොති.

84. පක්ඛගණනාදිඋග්ගහණානුජානනකථා

156. **කතිමී පූරණීති** කතිනං තිථීනං පූරණී. **කො දිවසොති** කිත්තකො දිවසො. **අයායත්තන්ති** අයොභි භික්ඛූහි ආයත්තං ආබද්ධං. **සංහරිත්වාති** පුන සලාකං සංහරිත්වා. අයං පාඨො කෙසුචි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු නත්ථි. **කාලවතොති** එත්ථ වන්තුපච්චයො ස්වත්ථොති ආහ ''කාලස්සෙවා''ති. එවසද්දො පන සම්භවතො යුජ්ජියති. **පගෙවාති** පාතොව.

158. **සායම්පීති** සායන්හෙපි. පිසද්දෙන අඤ්ඤම්පි සරණකාලං සම්පිණ්ඩෙති.

159. **ආණාපෙතුන්ති** එත්ථ අනාණාපෙතබ්බභික්ඛූ අපනෙත්වා ආණාපෙතබ්බභික්ඛූ දස්සෙතුං වුත්තං ''කිඤ්චි කම්ම''න්තිආදි. සදාකාලමෙව කිඤ්චි කම්මං කරොන්තොති යොජනා. **ධම්මකථිකාදීසූති**ආදිසද්දෙන ගණවාචකාදයො සඞ්ගණ්හාති. **වාරෙනාති** පරියායෙන. **සම්මුඤ්චනින්ති** යට්ඨිසම්මුඤ්චනිං වා මුට්ඨිසම්මුඤ්චනිං වා. සමං, සුට්ඨු වා මුඤ්චති සොධෙති ඉමායාති **සම්මුඤ්චනී,** තාලුජො පඨමො. **තම්පීති** සාඛාභඞ්ගම්පි.

160. **වුත්තනයෙනෙවාති** සම්මජ්ජනෙ වුත්තනයෙනෙව. **පුන ආහරිතබ්බානීති** සඞ්ඝිකාවාසං ආසනානි පුන ආහරිතබ්බානි. **තට්ටිකායොපීති** වෙණුආදිමයා තට්ටිකායොපි.

161. **කපල්ලිකා** වාති කපාලෙසු පරියාපන්නා පදීපකපාලා වා. **තන්ති** තෙලාදිං. **පරියෙසිතබ්බානීති** අනවජ්ජපරියෙසනෙන පරියෙසිතබ්බානි.

86. දිසංගමිකාදිවත්ථුකථා

163. **සංගහෙතබ්බොතිආදීනං** චතුන්නං කිරියාපදානං විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සංගහෙතබ්බො''තිආදි. සංගහසද්දස්ස සඞ්ඛෙපගහණෙසුපි වත්තනතො ඉධ ''අනුග්ගහත්ථෙ''ති දස්සෙතුං පාළියං වුත්තං ''අනුග්ගහෙතබ්බො''ති. තෙන වුත්තං ''තථාකරණවසෙනා''ති. **උපලාපෙතබ්බොති** සඞ්ඝෙන බහුස්සුතො භික්ඛු භික්ඛූහි උපගන්ත්වා ලාපෙතබ්බො කථාපෙතබ්බො. **උපට්ඨාපෙතබ්බොති** සඞ්ඝෙන බහුස්සුතො භික්ඛු භික්ඛූහි උප අච්චනෙන පූජනෙන ඨාපෙතබ්බො. ''සබ්බෙසං දුක්කට''න්ති වත්වා තදෙව සමත්ථෙතුං වුත්තං ''ඉධ නෙව ථෙරා, න දහරා මුච්චන්තී''ති. **තෙනාති** බහුස්සුතෙන භික්ඛුනා. **එවම්පි සතීති** එවං අසාදියනෙපි සති. **සායං පාතන්ති** සායඤ්ච පාතො ච සායංපාතං. **උපට්ඨානන්ති** උපට්ඨානට්ඨානං, උපට්ඨානත්ථාය වා. **තෙනාති** බහුස්සුතෙන භික්ඛුනා. **තෙසන්ති** මහාථෙරානං. **අස්සාති** බහුස්සුතස්ස භික්ඛුනො. **සද්ධිංචරාති** අත්තනා සද්ධිං චරන්තීති සද්ධිංචරා. **අථාපීති** යදිපි. එකො වා වත්තසම්පන්නො වදතීති යොජනා. එසො ච අහඤ්චාති **මයං**. නාමතුම්හඅම්හසද්දෙසු හි එකසෙසෙන කත්තබ්බෙසු පරොව ගහෙතබ්බො. විහරන්තූති වදන්තීති යොජනා.

සො ආවාසො ගන්තබ්බොති එත්ථ කිමත්ථාය ගන්තබ්බො, කිං අනුදිවසං ගන්තබ්බොති ආහ ''උපොසථකරණත්ථාය අන්වද්ධමාසං ගන්තබ්බො''ති. **සො ච ඛොති** ආවාසො. **උතුවස්සෙයෙවාති** හෙමන්තගිම්හෙයෙව. උතුවස්සෙයෙව ගන්තබ්බොති අත්ථස්ස ඤාතබ්බභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''වස්සානෙ පනා''තිආදි. **යන්ති** කම්මං. **තත්ථාති** ''වස්සං වසන්තී''තිආදිවචනෙ. **සොති** පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො භික්ඛු. **අඤ්ඤස්මින්ති** අපරස්මිං පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙ. **මාසද්වයන්ති** සාවණමාසපුණ්ණමිතො යාව අස්සයුජපුණ්ණමී, තාව මාසද්වයං වසිතබ්බං. ඉදං පුරිමවස්සං උපගන්ත්වා පච්ඡිමිකාය පක්කමනාදිං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පච්ඡිමිකං උපගන්ත්වා අනන්තරමෙව පක්කමනාදිං කරොති, මාසත්තයම්පි වසිතබ්බං.

87. පාරිසුද්ධිදානකථා

164. **යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන විඤ්ඤාපෙතීති** පටිවචනං නිච්ඡාරෙතුමසක්කොන්තො යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන විඤ්ඤාපෙති. **උභයථාති** උභයෙහි කායවාචාසඞ්ඛාතෙහි ආකාරෙහි. කායවාචාහි විඤ්ඤාපෙතීති සම්බන්ධො. **සබ්බෙති** අබිලා ගිලානා. **හත්ථපාසෙති** සඞ්ඝස්ස හත්ථපාසම්හි. **සචෙ දූරෙ හොන්තීති** සචෙ බහූ ගිලානා අඤ්ඤමඤ්ඤං දූරෙ හොන්ති. **තං දිවසන්ති** තස්මිං සඞ්ඝඅප්පහොනකදිවසෙ.

තත්ථෙව පක්කමතීති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ ථපච්චයොති ආහ ''තතොවා''ති, පාරිසුද්ධිහාරට්ඨානතො එවාති අත්ථො. ''ගච්ඡතී''ති ඉමිනා කමුධාතුයා පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති, ''කත්ථචී''ති ඉමිනා තස්ස කම්මං. **සාමණෙරො පටිජානාතීතිආදීසු** පටිජානනාකාරත්ථස්ස ඉතිසද්දස්ස ලොපභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''සාමණෙරො අහ''න්ති එවං පටිජානාතී''තිආදි. **භූතංයෙවාති** විජ්ජමානංයෙව. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''සික්ඛං පච්චක්ඛාතකො පටිජානාතී''තිආදීසු.

සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතුන්නං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''සඞ්ඝප්පත්තො විබ්භමතී''තිආදීසු. **එත්ථාති** පාරිසුද්ධිහරණෙ. **බහූනම්පීති** එත්ථ පිසද්දෙන එකෙන එකස්සාපි, බහූහි එකස්සාපි, බහූහි බහූනම්පි ආහටා පාරිසුද්ධි ආහටාව හොතීති දස්සෙති. **සොති** පාරිසුද්ධිහාරකො භික්ඛු. **යෙසන්ති** භික්ඛූනං. **තස්සෙවාති** පාරිසුද්ධිහාරකස්සෙව. **ඉතරා පනාති** ඉතරෙසං පාරිසුද්ධි පන. **බිළාලසඞ්ඛලිකාති** එත්ථ **බිළාලොති** ආඛුභුජො. සො හි බිළාසයං ආඛුං ගණ්හිතුං අලති සමත්ථෙතීති බිළාලොති වුච්චති. **සඞ්ඛලිකාති** එතං සත්තානං බන්ධනූපකරණවිසෙසස්ස නාමං. බිළාලස්ස සඞ්ඛලිකා තෙන සම්බන්ධසම්බන්ධිභාවෙන සම්බන්ධත්තාති බිළාලසඞ්ඛලිකා. ඉදං උපලක්ඛණමත්තං යෙසං කෙසඤ්චි සඞ්ඛලිකාය ගහෙතබ්බත්තා. තාය සදිසා බිළාලසඞ්ඛලිකා පාරිසුද්ධීති අත්ථො. ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං – යථා සඞ්ඛලිකාය පඨමං වලයං දුතියංයෙව වලයං පාපුණාති, න තතියං, එවමෙව පඨමං දින්නා පාරිසුද්ධි දුතියමෙව පාපුණාති, න තතියන්ති.

ආගන්ත්වාති සඞ්ඝස්ස හත්ථපාසං ආගන්ත්වා. පාළියං **සුත්තො න ආරොචෙතීතිආදීසු** හෙත්වත්ථෙ පච්චත්තවචනං. සුත්තෙන නාරොචෙතීති හි අත්ථො. **පාරිසුද්ධිහාරකස්ස අනාපත්තීති** එත්ථ ආපත්තීති අන්වයත්ථං අත්ථාපත්තිතො දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ...පෙ.... ආපජ්ජතී''ති. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **උභින්නම්පීති** පාරිසුද්ධිදායකස්ස, තංහාරකස්ස චාති උභින්නම්පි.

88. ඡන්දදානකථා

165. ඡන්දදානෙපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **උපොසථො කතො හොතීති** පාරිසුද්ධිදායකස්ස ච සඞ්ඝස්ස ච උපොසථො කතො හොති. **අඤ්ඤන්ති** උපොසථකම්මතො අඤ්ඤං. යං පන කම්මන්ති සම්බන්ධො.

කම්මම්පීති උපොසථකම්මතො අඤ්ඤං කම්මම්පි. එත්ථ ච තදහුපොසථෙ අත්තනො ච සඞ්ඝස්ස ච සචෙ උපොසථකම්මං හොති, පාරිසුද්ධියෙව දාතබ්බා. අථ අඤ්ඤං කම්මං හොති, ඡන්දොයෙව දාතබ්බො. යදි උපොසථකම්මඤ්ච අඤ්ඤකම්මඤ්ච හොති, පාරිසුද්ධි ච ඡන්දො ච දාතබ්බො. තං සන්ධාය වුත්තං ''තදහුපොසථෙ පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්පි දාතු''න්ති. **සීමාය වාති** බද්ධසීමාය වා. **අච්ඡිතුන්ති** උපවෙසිතුං. ''ආස උපවෙසනෙ''ති හි ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 සකාරන්තධාතු) වුත්තං. **සාමග්ගී වාති** කායසාමග්ගී වා.

167. **සරතිපි උපොසථං, නපි සරතීති** එත්ථ පිසද්දස්ස අනියමවිකප්පත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''එකදා සරති, එකදා න සරතී''ති. ''එකන්ත''න්ති ඉමිනා **නෙව සරතීති** එත්ථ එවසද්දස්ස සන්නිට්ඨානත්ථං දස්සෙති. **කම්මං න කොපෙතීති** සම්මුතිලද්ධොපි අලද්ධොපි උම්මත්තකො කම්මං න කොපෙති.

91. සඞ්ඝුපොසථාදිකථා

168. ''සම්මජ්ජිත්වා''ති පදමපෙක්ඛිත්වා **සො දෙසොති** එත්ථ ''උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචන''න්ති වුත්තං. **එතන්ති** ''සො දෙසො සම්මජ්ජිතබ්බො''තිආදිවචනං. **තෙනාති** තෙන හෙතුනා. අට්ඨකථාචරියා ''සම්මජ්ජනී…පෙ.… වුච්චති'' ඉති ආහූති යොජනා.

සම්මජ්ජනීති සම්මජ්ජනකරණං. **පදීපොති** පදීපුජ්ජලනං. **උදකන්ති** උදකට්ඨපනං. **ආසනෙනාති** ආසනපඤ්ඤාපනෙන. ''ඉති''ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. **උපොසථස්සාති** නවවිධස්ස උපොසථස්ස පුබ්බකරණන්ති සම්බන්ධො. **එතානීති** චත්තාරි කම්මානි. **වුච්චතීති** කථීයති. ඉදං ''එතානී''ති කම්මස්ස ච ''පුබ්බකරණ''න්ති ආකාරස්ස ච අභෙදත්තා ආසන්නං ආකාරමපෙක්ඛිත්වා එකවචනවසෙන වුත්තං. ''අක්ඛාතානී''ති ඉදං පන ''ඉමානි චත්තාරී''ති කම්මමපෙක්ඛිත්වා බහුවචනවසෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානන්ති ඡන්දක්ඛානඤ්ච පාරිසුද්ධික්ඛානඤ්ච උතුක්ඛානඤ්ච. **භික්ඛුගණනාති** භික්ඛු ගණෙත්වා අක්ඛානං. **ඔවාදොති** භික්ඛුනීහි යාචිතස්ස ඔවාදස්ස අක්ඛානං. **එතානීති** එතානි පඤ්ච. **පුබ්බකරණතො පච්ඡාති** පුබ්බකරණස්ස කරණතො පච්ඡා. එත්ථ ච ''පුබ්බකරණතො පච්ඡා කත්තබ්බානී''ති ඉදං කත්තබ්බාකාරස්සෙව විසෙසනං, න අත්ථස්ස. අයං පන විසෙසො – සඞ්ඝසන්නිපාතතො පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බත්තා **පුබ්බකරණං** නාම, උපොසථකරණතො පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බත්තා **පුබ්බකිච්චං** නාමාති.

උපොසථොති උපොසථදිවසො. **යාවතිකා ච භික්ඛූති** යත්තකා භික්ඛූ. **කම්මපත්තාති** උපොසථකම්මස්ස පත්තා යුත්තා අනුරූපා. තාවතිකා භික්ඛූ හත්ථපාසං අවිජහිත්වා එකසීමායං ඨිතා ච හොන්තීති යොජනා. **සභාගාපත්තියොති** වත්ථුසභාගා ආපත්තියො. **වජ්ජනීයාති** වජ්ජෙතබ්බා. **පුග්ගලාති** ගහට්ඨාදිපුග්ගලා. **තස්මින්ති** තස්මිං උපොසථසීමමාළකෙ. එතානි චත්තාරීති පාඨසෙසො.

ආගතෙහි තෙහි භික්ඛූහීති යොජනා. **පන්නරසොපීති** පිසද්දෙන න කෙවලං පාළියං ආගතනයෙනෙව අධිට්ඨාතුං වට්ටති, අථ ඛො ''අජ්ජ මෙ උපොසථො පන්නරසො''තිපීති දස්සෙති.

92. ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථා

169. භගවතා…පෙ.… කාතබ්බොති ඉදං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ''යස්ස සියා ආපත්තී''තිආදිවචනෙනෙව වා''තිආදිහෙතුත්තයෙන ''න සාපත්තිකෙන උපොසථො කාතබ්බො''ති යථාරුතං අපඤ්ඤත්තම්පි අත්ථතො සිද්ධමෙවාති දස්සෙති. හෙතුත්තයං ''වෙදිතබ්බ''න්ති පදෙන යොජෙතබ්බං. **ථුල්ලච්චයාදීසූති** ආදිසද්දෙන පාචිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කටදුබ්භාසිතාපත්තියො සඞ්ගණ්හාති. **''තං පටිදෙසෙමී''**ති ඉදං සුවුත්තමෙව හොතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** ආපත්තිං. **තුම්හමූලෙති** තුම්හං සන්තිකෙ. නිග්ගහිතලොපඤ්හි වාක්‍යමෙව, න සමාසො. ''තුම්හ'' ඉති ච ''තුය්හ'' ඉති ච නවකත්ථෙරානං වත්තබ්බාකාරදස්සනමත්තමෙව, න ඉච්ඡිතත්ථවිපත්තිදස්සනං. **වුත්තම්පීති** පිසද්දෙන න කෙවලං පාළිනයෙනෙව සුවුත්තං, ඉමිනා නයෙනපි සුවුත්තන්ති දස්සෙති. ''පස්සසී''ති ඉදඤ්ච වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. වත්තබ්බාකාරං පන සුවිඤ්ඤෙය්‍යං. ''ආම පස්සාමී''ති ඉදං පන සුවුත්තමෙව හොතීති සම්බන්ධො. **වුත්තම්පීති** පිසද්දො පාළිනයං සම්පිණ්ඩෙති. **ආයතිං සංවරෙය්‍යාසීති** එත්ථ පන වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. ගරූසු බහුවචනස්ස කත්තබ්බත්තා වුත්තං ''සංවරෙය්‍යාථා''ති. එවං වුත්තෙන ආපත්තිදෙසකෙනාති සම්බන්ධො.

තත්‍රාති ''යදා නිබ්බෙමතිකො''ති පාඨෙ. සූරියෙ මෙඝච්ඡන්නෙ සතීති යොජනා. තෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො, **වත්ථුං කිත්තෙත්වාති** භොජනසඞ්ඛාතං වත්ථුං කිත්තෙත්වා. **තාති** ආපත්තියො.

සභාගා ආපත්තීති එත්ථ ද්වීසු වත්ථුසභාගආපත්තිසභාගාසු වත්ථුසභාගාව අධිප්පෙතාති දස්සෙන්තො ආහ ''යං ද්වෙපි ජනා''තිආදි. යං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. සමානො භාගො එතාසන්ති **සභාගා. දෙසෙතුං වට්ටතීති**

ආපත්තිසභාගාපි වත්ථුවිසභාගත්තා දෙසෙතුං වට්ටති. **සුදෙසිතාවාති** ආපත්තිතො භික්ඛු වුට්ඨාතියෙවාති අධිප්පායො. අඤ්ඤං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. **පනසද්දො** ගරහත්ථජොතකො සුදෙසිතාය ගරහාකාරෙන පවත්තත්තා. කිඤ්චාපි සුදෙසිතාව, පන තථාපීති යොජනා. **තන්ති** දුක්කටං. **නානාවත්ථුකන්ති** දෙසනාපටිග්ගහණවසෙන නානාවත්ථුකං.

170. සභාගොයෙව වත්තබ්බො, න විසභාගො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තස්සාති** විසභාගස්ස. **ඉතොති** සඩ්සසන්නිපාතතො.

95. අනාපත්තිපන්නරසකාදිකථා

172. **තෙ න ජානිංසූති** එත්ථ ජානනාකාරදස්සනත්ථං ''සීමං ඔක්කන්තාති වා ඔක්කමන්තීති වා''ති වුත්තං. **ඔක්කන්තාති වාති** පවිසිත්ථ ඉති වා. **තෙසන්ති** චතුන්නං වා අතිරෙකානං වා භික්ඛූනං. **වග්ගා සමග්ගසඤ්ඤිනොති** එත්ථ කස්මා වග්ගා, කස්මා සමග්ගසඤ්ඤිනොති ආහ ''තෙස''න්තිආදි. තත්ථ **තෙසන්ති** අඤ්ඤෙසං භික්ඛූනං. **සීමං ඔක්කන්තත්තාති** සීමං පවිසිතත්තා, වග්ගා හුත්වාති සම්බන්ධො. සමග්ගො ඉති සඤ්ඤා සමග්ගසඤ්ඤා, සා එතෙසමත්ථීති **සමග්ගසඤ්ඤිනො**.

175. **කුක්කුච්චපකතාති** පදස්ස ''ඉච්ඡාපකතො''ති පදෙන සමානභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''යථා''තිආදි. **පුබ්බභාගෙති** උපොසථකම්මතො පුබ්බභාගෙ. **සන්නිට්ඨානං කත්වාපීති** කප්පතෙවාති සන්නිට්ඨානං කත්වාපි. ''අභිභූතා''ති ඉමිනා **පකතාති** එත්ථ පපුබ්බකරධාතුයා උපසග්ගවසෙන අභිභවනත්ථං දස්සෙති.

176. යථා හෙට්ඨා වග්ගාවග්ගසඤ්ඤීපන්නරසකාදීසු දුක්කටං වුත්තං, එවමකත්වා කස්මා ''ථුල්ලච්චය''න්ති ආහ ''අකුසලබලවතායා''ති.

100. සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථා

177. ආවාසිකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ සබ්බං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. වෙදිතබ්බාකාරං සහ උපමාය දස්සෙන්තො ආහ ''යථා''තිආදි. ආගන්තුකෙනආවාසිකපෙය්‍යාලෙ පන ආනෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **පුරිමපෙය්‍යාලෙති** ආවාසිකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ. ආගන්තුකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ පන යොජෙතබ්බොති සම්බන්ධො. එත්ථ ච **පෙය්‍යාලන්ති** සදිසනයස්ස ච තංජානනඤාණස්ස ච පාතබ්බං රක්ඛනං **පෙය්‍යං,** පෙය්‍යං, පෙය්‍යො වා, පෙය්‍යාය වා අලති සමත්ථෙතීති පෙය්‍යාලන්ති වචනත්ථො කාතබ්බො.

178. ආවාසිකානං චාතුද්දසො හුත්වා කස්මා ආගන්තුකානං පන්නරසොති ආහ ''යෙස''න්තිආදි . තත්ථ **යෙසන්ති** ආගන්තුකානං. **තිරොරට්ඨතොති** ආවාසිකානං රට්ඨස්ස අඤ්ඤරට්ඨතො. **තිරොජනපදතොති** එකරට්ඨෙපි අඤ්ඤජනපදතො. **චාතුද්දසිකං අකංසූති** සඤ්ඤානානත්තවසෙන චාතුද්දසිකං අකංසු. **අනුවත්තිතබ්බන්ති** අනුමතිං වත්තිතබ්බං. **න පටික්කොසිතබ්බන්ති** ''න චාතුද්දසො''ති වත්වා න වාරිතබ්බං. **න අකාමාති** එත්ථ කමුධාතු ඉච්ඡත්ථො, කරණත්ථෙ ච නිස්සක්කවචනන්ති ආහ ''න අනිච්ඡාය දාතබ්බා''ති.

101. ලිඞ්ගාදිදස්සනකථා

179. ''ආවාසිකානං ආකාර''න්ති ඉමිනා **ආවාසිකාකාරන්ති** පදස්ස ඡට්ඨීසමාසං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''ආවාසිකලිඞ්ග''න්තිආදීසු. **යෙනාති** සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිනා, ගණ්හතීති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** ආවාසිකානං. **ආචාරසණ්ඨානන්ති** ආචාරසණ්ඨිතිං. සො සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිකො **ආකාරො** නාමාති යොජනා. **යන්ති** සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිං, ගමයතීති සම්බන්ධො. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. ලීනෙ ආවාසිකෙති සම්බන්ධො. තං සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදි **ලිඞ්ගං** නාමාති යොජනා. ''අදිස්සමානෙ''ති ඉමිනා ලීනෙති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''ජානාපෙති''ති ඉමිනා **ගමයතීති** පදස්ස ඤාණත්ථං දස්සෙති. **යන්ති** සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිං. **තෙති** ආවාසිකා. තං සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදි **නිමිත්තං** නාමාති යොජනා. **යෙනාති** සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිනා. **තෙති** ආවාසිකා උද්දිසියන්ති, සො සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිකො **උද්දෙසො** නාමාති යොජනා. ඉමෙහි පදෙහි ආකිරියන්ති පකාසියන්ති එතෙනාති **ආකාරො,** ලීනෙ ගමයති බොධෙතීති **ලිඞ්ගං**. නිමියන්ති පරිච්ඡිජ්ජ ඤායන්ති එතෙනාති **නිමිත්තං,** උද්දිසියන්ති අපදිසියන්ති එතෙනාති **උද්දෙසොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සබ්බමෙතන්ති** ''ආවාසිකාකාර''න්තිආදි එතං සබ්බං. **යථායොගන්ති** පාළියං යොගානුරූපං. **තත්ථාති** ආගන්තුකාකාරාදීසු. ''අම්හාකං ඉද''න්ති න ඤාතබ්බන්ති අඤ්ඤාතං, තදෙව **අඤ්ඤාතකං,** නිසීදනාදි. ''අම්හාකං ඉද''න්ති අජානනං නාම අත්තනො අසන්තකත්තා, අඤ්ඤෙසමෙව සන්තකත්තා හොතීති ආහ ''අඤ්ඤෙසං සන්තක''න්ති. **උදකනිස්සෙකන්ති** සිඤ්චනවිරහිතං උදකං. **බහුවචනස්සාති** ''ධොතාන''න්ති එත්ථ ඡට්ඨීබහුවචනස්ස. **එකවචනන්ති** ''ධොතස්සා''ති එකවචනං . පච්ඡිමපාදෙ මලං ධුනාති අනෙනාති **ධොතං,** ධොතඤ්ච තං උදකඤ්චෙති **ධොතඋදකං,** තමෙව නිස්සෙකං ධොතඋදකනිස්සෙකං.

180. **සමානසංවාසකදිට්ඨීන්ති** පදස්ස ඉතිලොපසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ''සමානසංවාසකා එතෙති දිට්ඨී''න්ති. **එතෙති** ආවාසිකා භික්ඛූ. ''ලද්ධි''න්ති ඉමිනා **න පුච්ඡන්තීති** පදස්ස කම්මං දස්සෙති. **නානාසංවාසකභාවන්ති** තෙසං ලද්ධිනානාසංවාසකභාවං. ''මද්දිතු''න්ති ඉමිනා **නාභිවිතරන්තීති** එත්ථ අභිසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. ''අභිභවිතු''න්ති ඉමිනා ච තදෙවත්ථං දස්සෙති. නානාසංවාසකභාවස්ස මද්දනං නාම ලද්ධිනිස්සජ්ජාපනන්ති ආහ ''තං දිට්ඨිං න නිස්සජ්ජාපෙන්තී''ති.

103. නගන්තබ්බගන්තබ්බවාරකථා

181. **සභික්ඛුකාති** පදස්ස සංවිජ්ජන්ති භික්ඛූ එතස්මිංආවාසෙති සභික්ඛුකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්මිං ආවාසෙ''තිආදි. **යන්ති** ආවාසං. **තදහෙවාති** තදහුපොසථෙ එව. ඉමිනා සචෙ සක්කොති, තදහෙව ගන්තුං, සො ගන්තබ්බොති දස්සෙති. ''අකත්වා''ති ඉමිනා කත්වා පන ගන්තබ්බොති දස්සෙති. **''අඤ්ඤත්‍රා''**ති නිපාතො ''විනා''ති නිපාතස්ස පරියායොති ආහ ''විනා''ති. අත්තචතුත්ථෙන වා අත්තපඤ්චමෙන වා සඞ්ඝෙන ගන්තුං වට්ටතීති යොජනා. එත්ථ ච **''අත්තචතුත්ථෙන වා''**ති ඉදං උපොසථකම්මං සන්ධාය වුත්තං. ''අත්තපඤ්චමෙන වා''ති ඉදං පවාරණාකම්මං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **විහාරෙති** විහාරසීමාය මහාසීමායන්ති අත්ථො. ඉදඤ්හි විහාරසීමානං අභෙදෙන වුත්තං. **සීමායීති** ඛණ්ඩසීමායපි. **න ගන්තබ්බාති** සඞ්ඝස්ස ගරුකත්තා න ගන්තබ්බා. **එත්ථාති** ඛණ්ඩසීමාදීසු. **තස්සාති** භික්ඛුස්ස. **ගන්තුං වට්ටතීති** ගණුපොසථට්ඨානතො ගන්තුං වට්ටති, සඞ්ඝුපොසථට්ඨානතො පන න වට්ටතියෙවාති දට්ඨබ්බං. විස්සට්ඨඋපොසථා ආවාසාපි අඤ්ඤං ගන්තුං වට්ටතීති යොජනා. **ආරඤ්ඤකෙනාපීති** අරඤ්ඤෙ එකකෙන නිවාසෙනපි. **තත්ථාති** අඤ්ඤවිහාරෙ. **උපොසථන්ති** සඞ්ඝුපොසථඤ්ච ගණුපොසථඤ්ච.

182. **යන්ති** ආවාසං. **තත්ථාති** තං ආවාසං. ගන්තුං සක්කොමි ඉති ජානෙය්‍යාති යොජනා. **තත්ථාති** තස්මිං ආවාසෙ. ඉමිනා නෙව කතොති සම්බන්ධො. නෙව කතො භවිස්සති ඉති ජානෙය්‍යාති යොජනා.

105. වජ්ජනීයපුග්ගලසන්දස්සනකථා

183. **හත්ථපාසුපගමනමෙවාති** උපොසථසඞ්ඝාදීනං හත්ථපාසස්ස උපගමනමෙව. ඉදං පාරිවාසියපාරිසුද්ධිදානං නාම න වට්ටතීති යොජනා. **තස්සාති** පාරිවාසියපාරිසුද්ධිදානස්ස. **අනුපොසථෙති** එත්ථ අකාරස්ස අඤ්ඤත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ''ති. තත්ථ **අඤ්ඤස්මින්ති** ද්වීහි උපොසථෙහි අඤ්ඤස්මිං. යා සඞ්ඝසාමග්ගී කරියති, තථාරූපින්ති යොජනා. **කොසම්බකභික්ඛූනන්ති** කොසම්බියං නිවාසීනං භික්ඛූනං. සාමග්ගී විය යා සාමග්ගීති යොජනා. ''ඨපෙත්වා''ති ඉමිනා **අඤ්ඤත්‍රාති** නිපාතස්ස අත්ථං දස්සෙති. **යෙ පනාති** භික්ඛූ පන සමග්ගා හොන්තීති සම්බන්ධො. **උපොසථෙයෙවාති** උපොසථදිවසෙයෙව.

ඉති උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකං

107. වස්සූපනායිකානුජානනකථා

184. වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකෙ ''අනනුඤ්ඤාතො''ති ඉමිනා **අපඤ්ඤත්තොති** එත්ථ ඤාධාතුයා අනුජානනත්ථං දස්සෙති, ''අසංවිහිතො''ති ඉමිනා ඤාධාතුයා ඨපනත්ථං. **තෙධාති** තෙ ඉධ. **ඉධසද්දො** සාසනඤ්ච ලොකඤ්ච දෙසඤ්ච පදපූරණඤ්ච උපාදාය වත්තති, ඉධ පන පදපූරණෙති දස්සෙන්තො ආහ ''ඉධසද්දො නිපාතමත්තො''ති. සංහනනං **සඞ්ඝාතො,** විනාසොති අත්ථො. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙති ''විනාස''න්ති ඉමිනා. **සකුන්තකසද්දො** සකුණපරියායොති ආහ ''සකුණා''ති. **සකුණාති** ච විහඞ්ගමා. තෙ හි ආකාසෙ ගන්තුං සක්කොන්තීති සකුණාති වුච්චන්ති. **සංකසායිස්සන්තීති** එත්ථ ''සං කසෙ අච්ඡනෙ''ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 සකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා සංපුබ්බො කසධාතු අච්ඡනත්ථොති ආහ ''වසිස්සන්තී''ති. එකාරන්තොයං ධාතු. **නිබද්ධවාසන්ති** නිච්චවාසං. **වස්සානනාමකෙති** වස්සානඋතුනාමකෙ. වස්සානස්ස චතුමාසත්තා ''තෙමාසෙ''ති වුත්තං. **වස්සූපනායිකාති** එත්ථ නීධාතු ගමනත්ථොති ආහ ''වස්සූපගමනානී''ති. **අපරජ්ජූති** පුණ්ණමිතො අපරං අහන්ති අපරජ්ජු, අහත්ථෙ ජ්ජුපච්චයො, අත්ථතො පාටිපදදිවසො. අයං අපරජ්ජුසද්දො පඨමන්තනිපාතො. **අස්සාති** ආසළ්හීපුණ්ණමියා. අසමානාධිකරණවිසයො බාහිරත්ථසමාසොයං, අතික්කන්තාය සතියාති යොජනා. **අපරස්මිං දිවසෙති** පාටිපදදිවසෙ. **අස්සාති** සාවණමාසපුණ්ණමියා. **තස්මාති** යස්මා ච අපරජ්ජුගතා, යස්මා ච මාසගතා, තස්මා. ''අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ''ති ඉමිනා පාළියං අපරජ්ජුගතාය ආසළ්හියා අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පුරිමිකා උපගන්තබ්බාති අත්ථං දස්සෙති. **ආසළ්හියාති** ආසළ්හීපුණ්ණමියා. පච්ඡිමනයෙපි මාසගතාය ආසළ්හියා අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ආසළ්හියාති** ආසළ්හීපුණ්ණමියා සමීපෙ පවත්තත්තා ආසළ්හීසඞ්ඛාතාය සාවණපුණ්ණමියාති අත්ථො. පාටිපදදිවසෙයෙව වස්සං උපගන්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. **සකිං වාතිආදීසු** වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. **නිච්ඡාරෙත්වාති** නිච්චාරෙත්වා, උච්චාරෙත්වාති අත්ථො. අඝුට්ඨක්ඛරසඤ්ඤොගෙහි පරො ක්වචි චුට්ඨත්තමාපජ්ජති ''නික්ඛමතී''තිආදීසු විය. තස්මා පරස්ස චකාරස්ස ඡකාරං කත්වා ''නිච්ඡාරෙත්වා''ති වුත්තං.

108. වස්සානෙචාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථා

185. **ආපත්ති වෙදිතබ්බා**ති අනපෙක්ඛගමනෙන උපචාරාතික්කමෙ සාපෙක්ඛගමනෙන අඤ්ඤත්ථ අරුණුට්ඨාපනෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා. **විහාරගණනාය ආපත්තියො වෙදිතබ්බා**ති එත්ථ වස්සූපනායිකදිවසෙ වස්සං අනුපගන්තුකාමතාචිත්තෙන විහාරං අතික්කමෙය්‍ය, විහාරගණනාය ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''සචෙ හී''තිආදි. **තං දිවසන්ති** තස්මිං වස්සූපගමනදිවසෙ. **සතං ආපත්තියොති** එත්ථ **සතන්ති** සඞ්ඛ්‍යාපධානත්තා එකවචනන්ති සද්දසත්ථෙසු වුත්තං . **එකා එව ආපත්තීති** අත්තනො විහාරස්ස අතික්කමනෙයෙව එකා එව ආපත්ති. කෙනචි අන්තරායෙන අනුපගතෙනාති සම්බන්ධො.

වස්සනාමො ඉමස්සත්ථීති **වස්සොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''වස්සනාමක''න්ති. ''පඨමං මාස''න්ති ඉමිනා අඤ්ඤපදස්ස සරූපං දස්සෙති. **පඨමං මාසන්ති** චතූසු වස්සමාසෙසු පඨමං මාසං. **උක්කඩ්ඪිතුකාමොති** උපරි කඩ්ඪිතුකාමො. **ආසළ්හීමාසමෙව,** න සාවණමාසන්ති අත්ථො. **ජුණ්හසද්දො** චන්දපභායුත්තො මාසොති ආහ ''මාසෙ''ති. චන්දපභායුත්තො මාසොති ආහ ''මාසෙ''ති. චන්දපභායුත්තො හි මාසො ජොතති දිප්පතීති **ජුණ්හොති** වුච්චති. තස්මා ''මාසෙ''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ජුණ්හමියුත්තො මාසොව ගහෙතබ්බො. **කාචි පරිහානි නාමාති** කිඤ්චි සීලාදීනං හායනං නාම. **අඤ්ඤස්මිම්පීති** වස්සූපගමනතො අඤ්ඤස්මිම්පි. **ධම්මිකෙති** ධම්මෙන යුත්තෙ.

109. සත්තාහකරණීයානුජානනකථා

187. සත්තාහකරණීයෙසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''සත්තාහකරණීයෙනා''ති පදස්ස සත්තමීසමාසඤ්ච අනියසද්දස්ස කම්මත්ථඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''සත්තාහබ්භන්තරෙ යං කත්තබ්බ''න්ති . තත්ථ ''සත්තාහබ්භන්තරෙ''ති ඉමිනා සත්තමීසමාසං දස්සෙති, ''කත්තබ්බ''න්ති ඉමිනා කම්මත්ථං. ''සත්තාහබ්භන්තරෙ''ති ඉමිනා සත්තාහස්ස අබ්භන්තරං **සත්තාහන්ති** උත්තරපදලොපං දස්සෙති. **පහිතෙ ගන්තුන්ති** එත්ථ පහිතෙසද්දස්ස කත්තුකම්මානි දස්සෙතුං වුත්තං ''භික්ඛුආදීහි දූතෙ''ති. තත්ථ ''භික්ඛුආදීහී''ති ඉමිනා කත්තාරං දස්සෙති, ''දූතෙ''ති ඉමිනා කම්මං. **සත්තාහන්ති** එත්ථ උත්තරපදලොපඤ්ච භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''අන්තොසත්තාහෙයෙවා''ති. **තත්ථෙවාති** තස්මිං පහිතට්ඨානෙයෙව. ''න උට්ඨාපෙතබ්බො''ති ඉමිනා ''සත්තාහෙයෙවා''ති එත්ථ එවසද්දස්ස ඵලං දස්සෙති.

189. රසො එතස්මිං අත්ථීති **රසවතීති** වුත්තෙ භත්තගෙහං ගහෙතබ්බන්ති ආහ ''භත්තගෙහං වුච්චතී''ති. **භත්තගෙහන්ති** භත්තපචනගෙහං. **පුරායං සුත්තන්තොති** එත්ථ පුරා අයන්ති පදච්ඡෙදං කත්වා පුරාසද්දො යාවපරියායොති ආහ ''යාව අයං සුත්තන්තො''ති. න **පලුජ්ජතීති** එත්ථ ලුජධාතු විනාසත්ථොති ආහ ''න විනස්සතී''ති. **පරිසඞ්ඛතන්ති** පරිසඞ්ඛරිතබ්බං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පහිතෙසු. **ඉමිනාව කප්පියවචනෙනාති** ඉමිනා එව කප්පියෙන තිවාක්‍යසඞ්ඛාතෙන වචනෙන. **එතෙසන්ති** එතෙසං තිණ්ණං වාක්‍යානං. **වෙවචනෙනාති** ''යඤ්ඤඤ්ච යජිතුං, සුත්තඤ්ච උග්ගණ්හිතුං, සමණෙ ච දස්සිතු''න්ති පරියායෙන. **සත්තසූති** උපාසක උපාසික භික්ඛුභික්ඛුනී සික්ඛමාන සාමණෙර සාමණෙරී සඞ්ඛාතාසු සත්තසු.

110. පඤ්චන්නං අප්පහිතෙපි අනුජානනකථා

193. **පගෙව පහිතෙති** ඉමිනා ''අපහිතෙපි ගන්තබ්බ''න්ති එත්ථ පිසද්දස්ස සම්භාවනත්ථං දස්සෙති. පඤ්චන්නං සහධම්මිකානං සන්තිකං ගන්තබ්බභාවස්ස කාරණං විභජිත්වා දස්සෙන්තො ආහ ''භික්ඛු ගිලානො හොතී''තිආදි. **දසහීති** ''සඞ්ඝො කම්මං කත්තුකාමො හොති, කතං වා සඞ්ඝෙන කම්මං හොතී''ති ඉදං අඞ්ගං එකං කත්වා දසහි. **නවහීති** පරිවාසාරහං අපනෙත්වා නවහි. **චතූහීති** ගිලානඅනභිරතිකුක්කුච්චදිට්ඨිගතඋප්පන්නසඞ්ඛාතෙහි චතූහි. ඉති ඉමෙහි ඡහීති යොජනා. **සාමණෙරස්සපි ඡහීති** එත්ථ ඡන්නං සරූපං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ''ආදිතො''තිආදි. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. **සාමණෙරියා** සන්තිකං පඤ්චහි ගන්තබ්බන්ති යොජනා. **පරතොති** පරස්මා, පරස්මිං වා. අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. යෙ ඤාතකා වා යෙ අඤ්ඤාතකා වා අත්ථි, තෙසම්පීති යොජනා. **තන්ති** වචනං.

112. පහිතෙයෙවඅනුජානනකථා

199. **භික්ඛුගතිකොති** භික්ඛු එව ගති පතිට්ඨා එතස්සාති භික්ඛුගතිකොති වුත්තෙ භික්ඛුනිස්සිතකො පුරිසොති ආහ ''භික්ඛූහි සද්ධිං වසනකපුරිසො''ති. **පලුජ්ජතීති** විනස්සති. **භණ්ඩං ඡෙදාපිතන්ති** එත්ථ භණ්ඩසද්දො පරික්ඛාරත්ථො එව, න මූලධනත්ථොති ආහ ''දබ්බසම්භාරභණ්ඩ''න්ති. **ඡෙදාපිතන්ති** චුරාදිගණිකධාතුං ''ඡින්දාපිත''න්ති රුධාදිගණිකධාතුයා වණ්ණෙති. **දජ්ජාහන්ති** එකාරලොපසන්ධීති ආහ ''දජ්ජෙ අහ''න්ති. ''දජ්ජෙහ''න්තිපි පාඨො. එවඤ්හි සති අකාරලොපසන්ධි. **දජ්ජෙති** දදෙය්‍යං, දදාමි වා. **සඞ්ඝකරණීයෙනාති** සඞ්ඝස්ස කාතබ්බෙන කිච්චෙන. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යංකිඤ්චී''තිආදි. තත්ථ යංකිඤ්චි කාතබ්බන්ති යොජනා.

චෙතියඡත්තවෙදිකාදීසූති චෙතියස්ස ඡත්තෙ ච වෙදිකාය ච. ආදිසද්දෙන සුධාලිම්පාදයො සඞ්ගණ්හාති. **තස්සාති** සඞ්ඝකරණීයස්ස. නිප්ඵාදනත්ථං ගන්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.

එත්ථාති වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකෙ. ‘‘අනිමන්තිතෙනා’’ති පදං ‘‘ගන්තු’’න්ති පදෙ භාවකත්තා. **ගන්තුන්ති** ගමිතුං, ගමනං වා ‘‘න වට්ටතී’’ති පදෙ කත්තා. **පඨමංයෙවාති** ධම්මස්සවනතො පඨමමෙව. සන්නිපතිතබ්බං ඉති කතිකා කතා හොතීති යොජනා. **භණ්ඩකන්ති** චීවරාදිභණ්ඩකං. **ගන්තුං න වට්ටතීති** සයමෙව ගන්තුං න වට්ටතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං ‘‘සචෙ පනා’’තිආදි. **තත්ථාති** තං විහාරං. ‘‘වට්ටතී’’ති ඉමිනා වස්සච්ඡෙදො ච ආපත්ති ච න හොතීති දස්සෙති. **අත්ථායපීති** පිසද්දෙන ‘‘භණ්ඩකං ධොවිස්සාමී’’ති අත්ථං අපෙක්ඛති. **නන්ති** අන්තෙවාසිකං. **වට්ටතීති** ආචරියස්ස ආණාය සත්තාහෙ අනතික්කන්තෙ වට්ටති, වස්සච්ඡෙදො ච ආපත්ති ච න හොති. සත්තාහෙ අතික්කන්තෙ වස්සච්ඡෙදොව හොති, න ආපත්තීති අධිප්පායො.

113. අන්තරායෙ අනාපත්තිවස්සච්ඡෙදකථා

201. **අවිදූරෙති** ආසන්නෙ. **තත්ථාති** ගාමෙ. **සත්තාහවාරෙනාති** සත්තාහෙ එකවාරෙන. **අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බොති** විහාරෙ අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො. **තත්‍රෙවාති** ගාමෙයෙව. **මයන්ති** භික්ඛූ සන්ධාය වුත්තං. පුන **මයන්ති** මනුස්සෙ සන්ධාය වුත්තං. **තෙසංයෙවාති** වස්සච්ඡෙදභික්ඛූනං එව. **තන්ති** සලාකභත්තාදිං. **වස්සග්ගෙනාති** වස්සගණනාය.

වස්සාවාසිකන්ති වස්සාවාසානං දාතබ්බං චීවරං. **තත්ථාති** තස්මිං විහාරෙ. යෙසං පාපිතන්ති සම්බන්ධො. **විහාරෙති** වුට්ඨිතගාමවිහාරෙ. උපනික්ඛිත්තකං භණ්ඩන්ති සම්බන්ධො. **ඉධාති** භික්ඛුනො නිවාසට්ඨානෙ. යං චීවරාදිවෙභඞ්ගියභණ්ඩං අත්ථි, තන්ති යොජනා. **තත්ථෙවාති** වුට්ඨිතගාමවිහාරෙ එව. **ඉතොති** ඛෙත්තවත්ථුආදිතො. කප්පියකාරකානං හත්ථෙති සම්බන්ධො. **තත්‍රුප්පාදෙපීති** තස්ස විහාරස්ස දින්නඛෙත්තවත්ථුආදිතො උප්පාදෙ පච්චයෙපි. ‘‘තත්ථෙව ගන්ත්වා අපලොකෙත්වා භාජෙතබ්බ’’න්ති වචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සඞ්ඝිකඤ්හී’’තිආදි. **අන්තොවිහාරෙ වාති** අන්තොසීමාය වා. **උභයත්ථාති** අන්තොසීමබහිසීම සඞ්ඛාතෙසු ද්වීසු ඨානෙසු ඨිතං වෙභඞ්ගියභණ්ඩන්ති සම්බන්ධො.

114. සඞ්ඝභෙදෙ අනාපත්තිවස්සච්ඡෙදකථා

202. **භින්නොති** එත්ථ තපච්චයස්ස අතීතත්ථෙ අයුත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භින්නෙ සඞ්ඝෙ කරණීයං නත්ථී’’ති. **යො පනාති** සඞ්ඝො පන. ඉදං ‘‘භිජ්ජිස්සතී’’තිපදෙ කත්තා, ‘‘ආසඞ්කිතො’’තිපදෙ කම්මං. ‘‘භිජ්ජිස්සතී’’ති ඉමිනා **භින්නොති** එත්ථ තපච්චයස්ස අනාගතත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙති. **භික්ඛුනීහි සඞ්ඝො භින්නොති** එත්ථ කිං භික්ඛුනීහි සඞ්ඝො භින්නොති දට්ඨබ්බොති ආහ ‘‘න භික්ඛුනීහි සඞ්ඝො භින්නොති දට්ඨබ්බො’’ති. **එතන්ති** භික්ඛුනීහි අභින්නභාවං. **එතා පනාති** භික්ඛුනියො පන. **තන්ති** සඞ්ඝං. **එතන්ති** ‘‘සම්බහුලාහි භික්ඛුනීහි සඞ්ඝො භින්නො’’ති වචනං.

115. වජාදීසු වස්සූපගමනකථා

203. ‘‘ගොපාලකානං නිවාසට්ඨාන’’න්ති ඉමිනා ගොපාලකා ගාවො විය වජෙ නිවසන්තීති දස්සෙති.

උපකට්ඨසද්දො ආසන්නපරියායොති ආහ ‘‘ආසන්නායා’’ති. **තත්ථාති** කුටිකායං. **ඉධාති** ඉමිස්සං කුටිකායං. අවිභාරත්තා ‘‘ඉධාති’’සාමඤ්ඤවසෙන වුත්තං. **තික්ඛත්තුන්ති** ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං. හෙට්ඨා හි ‘‘සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා තික්ඛත්තුං වා’’ති (මහාව. අට්ඨ. 184) වුත්තත්තා සකිම්පි වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. **තම්පීති** සාලාසඞ්ඛෙපෙන ඨිතසකටම්පි. ‘‘ආලයො’’ති ඉමිනා ‘‘ඉධ වස්සං උපෙමී’’ති වචීභෙදො න කාතබ්බොති දස්සෙති. **ආලයොති** ච සත්ථෙ ‘‘ඉධ වස්සං වසිස්සාමී’’ති චිත්තස්ස අල්ලීයනං. **මග්ගපටිපන්නෙයෙව සත්ථෙති** අනාදරෙ භුම්මවචනං. **තත්ථෙවාති** සත්ථෙයෙව. සත්ථො අතික්කමතීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** පත්තිතට්ඨානෙ. **විප්පකිරතීති** විසුං විසුං ගච්ඡති . සචෙ අගාමකෙ ඨානෙ විප්පකිරති, පුරිමං ගාමං සන්නිවත්තිතබ්බං. න අඤ්ඤගාමං ගන්තබ්බං. **තතොති** ගාමතො.

උපගන්තබ්බන්ති ‘‘ඉධ වස්සං උපෙමී’’ති තික්ඛත්තුං වත්වා උපගන්තබ්බං. **තත්ථෙවාති** සමුද්දෙයෙව. **කූලන්ති** තීරං. තඤ්හි කුලති උදකං ආවරතීති **කූලන්ති** වුච්චති. **අයඤ්චාති** නාවායං වස්සූපගමනභික්ඛු. **අනුතීරමෙවාති** අනුක්කමෙන, අනුසාරෙන වා තීරමෙව. **අඤ්ඤත්ථාති** පඨමලද්ධගාමතො අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ. **තත්ථෙවාති** පඨමලද්ධගාමෙයෙව.

ඉතීතිආදි නිගමනං. **පවාරෙතුඤ්ච ලභතීති** එත්ථ චසද්දො වාක්‍යසම්පිණ්ඩනත්ථො. **පුරිමෙසු ච පනාති** එත්ථ චසද්දො බ්‍යතිරෙකත්ථො, පනසද්දො විසෙසත්ථජොතකො. **අනාපත්ති හොතීති** අනාපත්තිමත්තමෙව හොති.

116. වස්සං අනුපගන්තබ්බට්ඨානකථා

204. **රුක්ඛසුසිරෙයෙවාති** රුක්ඛස්ස විවරෙ එව. විවරඤ්හි සු සං ඉරති ගච්ඡතීති **සුසිරො**ති වුච්චති. **පදරච්ඡදනන්ති** ඵලකෙහි ඡාදිතං. **පවිසනද්වාරන්ති** පවිසනනික්ඛමනද්වාරං. පවිසනඤ්ච නික්ඛමනඤ්ච **පවිසනන්ති** විරූපෙකසෙසෙන කාතබ්බං. **ඛාණුමත්ථකෙති** ඛාණුනො උපරි. **විටභීති** විටං අඤ්ඤමඤ්ඤවෙධනං අපති ගච්ඡතීති විටපො, පකාරස්ස භකාරං, ඉත්ථිලිඞ්ගජොතකඊපච්චයඤ්ච කත්වා විටභීති වුච්චති. **තත්ථාති** අට්ටකෙ. **යස්සාති** භික්ඛුනො, නත්ථීති සම්බන්ධො. **පඤ්චන්නං ඡදනානන්ති** තිණපණ්ණඉට්ඨකාසිලාසුධාසඞ්ඛාතානං (චූළව. 303) පඤ්චන්නං ඡදනානං. ඉදඤ්ච යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං පදරච්ඡදනාදීනම්පි ගහිතත්තා. **ද්වාරබන්ධනන්ති** ද්වාරෙන බන්ධිතබ්බං. **ඡවකුටිකාති** ඡවානං සයනට්ඨානෙ සුසානෙ කතා කුටිකා ඡවකුටිකාති වුච්චති. **ටඞ්කිතමඤ්චාදීති**ආදිසද්දෙන ටඞ්කිතපීඨං සඞ්ගණ්හාති. **තත්ථාති** ඡවකුටියං. **අඤ්ඤං කුටිකන්ති** ඡවකුටිතො අඤ්ඤං කුටිකං. **ආවරණන්ති** භිත්තිං. **ද්වාරන්ති** පවිසනනික්ඛමනද්වාරං. **ඡත්තකුටිකා නාමෙසාති** එසා ඡත්තෙන කතා කුටිකා නාම. මහන්තෙන කපල්ලෙන කුටිකං කත්වාති සම්බන්ධො.

117. අධම්මිකකතිකාකථා

205. **අඤ්ඤාපීති** ''අන්තරාවස්සං න පබ්බාජෙතබ්බ''න්ති කතිකාය අඤ්ඤාපි. කතිකා හොතීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** අධම්මිකකතිකාය. **වුත්තන්ති** චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 2.226) වුත්තං.

118. පටිස්සවදුක්කටාපත්තිකථා

207. **පටිස්සවෙ ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එත්ථ කිං වස්සාවාසපටිස්සුතෙයෙව දුක්කටාපත්ති හොතීති ආහ ''න කෙවල''න්තිආදි. **එතස්සෙවාති** වස්සාවාසස්සෙව. **එවමාදිනාපීති** පිසද්දො ''පටිස්සවෙ''ති එත්ථ යොජෙතබ්බො. ''පටිස්සවෙපී''ති හි අත්ථො. **තස්ස තස්සාති** කම්මස්ස. **තඤ්ච ඛොති** තඤ්ච දුක්කටං විසංවාදනපච්චයා හොතීති යොජනා. **පඨමම්පීති** පිසද්දො ''පච්ඡාපී''ති පදං සම්පිණ්ඩෙති. පඨමම්පි හි පාචිත්තියං, පච්ඡාපි දුක්කටන්ති අත්ථො.

සො තදහෙව අකරණීයොතිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායතීති** එත්ථ පුරෙ භවා පුරිමා, සා එව පුරිමිකා, පාටිපදතිථි. නානාසීමාය ද්වීසු ආවාසෙසු වස්සං උපගච්ඡන්තස්ස දුතියෙ ''වසිස්සාමී''ති පඨමාවාසස්ස උපචාරතො නික්ඛන්තමත්තෙ පඨමසෙනාසනග්ගාහස්ස පස්සම්භනං සන්ධාය වුත්තං ''පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායතී''ති. **අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාති** වස්සං උපගමනවිහාරෙ අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා. **තදහෙවාති** තස්මිං වස්සූපගමනඅහනි එව, පක්කන්තස්සාපීති සම්බන්ධො. **පිසද්දස්ස** ගරහත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කො පන වාදො''තිආදි. **ආලයොති** චිත්තස්ස අල්ලීයනං. **අසතියාති** සතිපමුට්ඨෙන. **වස්සං න උපෙතීති** ''ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී''ති (මහාව. අට්ඨ. 184) වචීභෙදං කත්වා වස්සං න උපෙති.

සත්තාහන්ති සත්තාහෙන, අනාගතායාති සම්බන්ධො. **නවමිතොති** පුබ්බකත්තිකමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛනවමිතො, පච්ඡිමකත්තිකමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛනවමිතො වා. **මා වා ආගච්ඡතු, අනාපත්තීති** වස්සංවුත්ථත්තා මා වා ආගච්ඡතු, අනාපත්තීති අත්ථො.

ඉති වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. පවාරණාක්ඛන්ධකං

120. අඵාසුකවිහාරකථා

209. පවාරණාක්ඛන්ධකෙ **අල්ලාපොති** එත්ථ ආතායූපසග්ගස්ස ආදිකම්මත්ථං, ලපධාතුයා ච කථනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පඨමවචන''න්ති. ආදිතො, ආදිම්හි වා ලපනං කථනං, ලපති අනෙනාති වා **අල්ලාපො** සංයොගෙ පරෙ රස්සො. සං පුන ලපනං, ලපති වා අනෙනාති **සල්ලාපො. හත්ථවිලඞ්ඝකෙනාති** එත්ථ විපුබ්බො ලඞ්ඝධාතු උක්ඛිපනත්ථොති ආහ ''හත්ථුක්ඛෙපකෙනා''ති. **පසුසංවාසන්ති** එත්ථ **පසූති** සබ්බචතුප්පදා. තෙ හි අඤ්ඤමඤ්ඤං පසන්ති බාධන්ති, මනුස්සාදීහි වා පසීයන්ති බාධීයන්තීති පසවොති වුච්චන්ති. **පසූනං විය සංවාසන්ති** පසූනං සංවාසො විය සංවාසොති **පසුසංවාසො,** තං පසුසංවාසං. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''පසවොපි හී''තිආදි. **තථාති** යථා න කරොන්ති, තථාති අත්ථො. **එතෙපීති** භික්ඛවොපි. **තස්මාති** යස්මා අකංසු, තස්මා. **නෙසන්ති** භික්ඛූනං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු එළකසංවාසසපත්තසංවාසෙසු. **මූගබ්බතන්ති** මූගස්ස වතං විය වතන්ති මූගබ්බතං, සුඤ්ඤවචනවතන්ති අත්ථො. **තිත්ථියසමාදානන්ති** තිත්ථියෙහි සමාදාතබ්බං. **වතසමාදානන්ති** සමාදාතබ්බං වතං. **අඤ්ඤමඤ්ඤානුලොමතාති** එත්ථ තාසද්දස්ස භාවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අනුලොමභාවො''ති. ඉමිනා ''දෙවතා''තිආදීසු (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.1; ඛු. පා. අට්ඨ. 5.එවම්මිච්චාදිපාඨවණ්ණනා; සු. නි. අට්ඨ. 2.අඞ්ගලසුත්තවණ්ණනා) විය තාපච්චයස්ස ස්වත්ථං ''ජනතා''තිආදීසු (පෙ. ව. අට්ඨ. 460) විය සමූහත්ථඤ්ච

නිවත්තෙති. ‘‘අඤ්ඤමඤ්ඤං වත්තු’’න්ති වචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වදන්තු ම’’න්තිආදි. වදන්තං භික්ඛුං වත්තුන්ති යොජනා. ‘‘ආපත්තීහි වුට්ඨානභාවො’’ති ඉමිනා **ආපත්තිවුට්ඨානතා**ති පදස්ස පඤ්චමීසමාසඤ්ච තාපච්චයස්ස භාවත්ථඤ්ච දස්සෙති. ‘‘විනය’’න්තිආදිනා පුරතො කත්වා කරණං **පුරෙක්ඛාරො,** තස්ස භාවො **පුරෙක්ඛාරතා,** විනයං පුරෙක්ඛාරතා **විනයපුරෙක්ඛාරතා**ති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ පුරසද්දස්ස එකාරත්තං සද්දසත්ථෙසු (මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණෙ 5.134 සුත්තෙ) වදන්ති. තස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වදන්තුම’’න්තිආදි (මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණෙ 5.134 සුත්තෙ).

210. **සබ්බසඞ්ගාහිකා**ති ‘‘සඞ්ඝො පවාරෙය්‍යා’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා සබ්බෙසං තෙවාචිකාදීනං සඞ්ගාහකා. **ඤත්තී**ති ඤාපෙති සඞ්ඝං එතාය වචනායාති ඤත්ති. සබ්බසඞ්ගාහිකභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘එවඤ්හි වුත්තෙ’’තිආදි. **තෙවාචික**න්ති තිස්සො වාචා එතස්සාති තෙවාචිකං, තීහි වාචාහි කත්තබ්බන්ති වා තෙවාචිකං. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **සමානවස්සික**න්ති සමානං වස්සං එතෙසන්ති සමානවස්සා, තෙහි කත්තබ්බන්ති සමානවස්සිකං. **අඤ්ඤ**න්ති ද්වෙවාචිකඑකවාචිකං.

211. **අච්ඡන්තී**ති එත්ථ ආසධාතුයා උපවෙසනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නිසින්නාව හොන්තී’’ති. ‘‘න උට්ඨහන්තී’’ති ඉමිනා එවඵලං දස්සෙති. **තදමන්තරා**ති එත්ථ ‘‘තදන්තරා’’ති වත්තබ්බෙ වාචාසිලිට්ඨවසෙන මකාරාගමං කත්වා වුත්තන්ති ආහ ‘‘තදන්තරා’’ති. තස්ස අත්තනො පවාරිතකාලස්ස අන්තරා. **‘‘යාව පවාරෙන්තී’’**ති පදස්ස නියමත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘තාවතකං කාල’’න්ති. **යාවා**ති නිපාතස්ස පයොගත්තා ‘‘තදමන්තරා’’ති එත්ථ අභිවිධිඅවධ්‍යත්ථෙ පඤ්චමීවිභත්ති හොතීති දට්ඨබ්බං.

121. පවාරණාභෙදකථා

212. **චාතුද්දසිකායා**ති භණ්ඩනකාරකෙහි උපද්දුතත්තා පච්චුක්කඩ්ඪිතාය පුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාළපක්ඛචාතුද්දසිකාය. ‘‘අජ්ජ පවාරණා පන්නරසී’’ති පුබ්බකිච්චං කාතබ්බන්ති යොජනා.

පවාරණාකම්මෙසූති නිද්ධාරණෙ භුම්මං, ‘‘අධම්මෙන වග්ගං පවාරණාකම්ම’’න්තිආදීසු සම්බන්ධිතබ්බං. **අධම්මෙන වග්ග**න්ති එත්ථ **අධම්මං** නාම සඞ්ඝො හුත්වාපි සඞ්ඝපවාරණමකත්වා ගණපවාරණාය කරණං, ගණො හුත්වාපි ගණපවාරණමකත්වා සඞ්ඝපවාරණාය කරණඤ්ච. වග්ගං නාම එකසීමායං වසන්තානම්පි සබ්බෙසං එකතො අසන්නිපතනං.

අධම්මෙන සමග්ගන්ති එත්ථ අධම්මං වුත්තනයමෙව. **සමග්ගං** නාම සබ්බෙසං එකතො සන්නිපතනං.

ධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථ **ධම්මං** නාම සඞ්ඝො හුත්වා සඞ්ඝපවාරණාය කරණං, ගණො හුත්වා ගණපවාරණාය කරණඤ්ච. **වග්ගං** වුත්තනයමෙව. **ධම්මෙන සමග්ගං** සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. **ඉති**සද්දො පරිසමාපනත්ථො.

213. **එවං දින්නායා**ති එවං පාළියං වුත්තනයෙනෙව දින්නාය. **පවාරෙතබ්බ**න්ති වස්සංවුත්ථපවාරණාය පවාරෙතබ්බං. **තිස්සො**ති තිස්සනාමකො. දිට්ඨෙන වා වදතූති සම්බන්ධො. **ත**න්ති තිස්සනාමකං භික්ඛුං. සඞ්ඝො අනුකම්පං උපාදාය වදතූති යොජනා. **වුඩ්ඪතරො**ති පවාරණාදායකො තංහාරකතො වුඩ්ඪතරො. **හී**ති ලද්ධගුණො. **තෙනා**ති පවාරණාහාරකෙන. **තස්සා**ති පවාරණාදායකස්ස.

ඉධාපි චාති ඉමස්මිං පවාරණාක්ඛන්ධකෙපි ච. අපිසද්දො උපොසථක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති. **අවසෙසකම්මත්ථායා**ති පවාරණාකම්මතො අවසෙසානං කම්මානමත්ථාය හොතීති සම්බන්ධො. පවාරණාය ආහටාය සතියාති යොජනා. **තස්ස චා**ති පවාරණාදායකස්ස ච. **සබ්බෙස**න්ති පවාරණාදායකස්ස ච සඞ්ඝස්ස චාති සබ්බෙසං. **අඤ්ඤං පන කම්ම**න්ති පවාරණාකම්මතො අඤ්ඤං කම්මං පන. **තෙන පන භික්ඛුනා**ති පවාරණාදායකෙන භික්ඛුනා පන. එත්ථ ච තදහුපවාරණාය අත්තනො ච සඞ්ඝස්ස ච සචෙ පවාරණාකම්මමෙව හොති, පවාරණායෙව දාතබ්බා. අථ අඤ්ඤමෙව කම්මං හොති, ඡන්දොයෙව දාතබ්බො. යදි පවාරණාකම්මඤ්ච අඤ්ඤකම්මඤ්ච හොති, පවාරණා ච ඡන්දො ච දාතබ්බො . තං සන්ධාය වුත්තං ‘‘තදහු පවාරණාය පවාරණං දෙන්තෙන ඡන්දම්පි දාතු’’න්ති (මහාව. 213). **තෙනා**ති දානහෙතුනා.

218. **අජ්ජ මෙ පවාරණා**ති එත්ථ පාළිනයතො අඤ්ඤං අට්ඨකථානයං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සචෙ’’තිආදි.

219. **වුත්තනයමෙවා**ති උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. අට්ඨ. 169) වුත්තනයමෙව.

222. **පුන පවාරෙතබ්බ**න්ති එත්ථ න කෙවලං පවාරණායෙව පුන කාතබ්බා, පුබ්බකිච්චාදීනිපි පුන කාතබ්බානීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පුන පුබ්බකිච්ච’’න්තිආදි.

228. **එසෙව නයොති** ''අජ්ජ පවාරණා පන්නරසී''ති පුබ්බකිච්චං අතිදිසති. **අස්සාති** වචනස්ස. **ඤත්තින්ති** ''සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො අජ්ජ පවාරණා''ති ඤත්තිං. **පච්ඡිමෙහීති** පච්ඡිමවස්සං උපගතෙහි භික්ඛූහි. **උපොසථග්ගෙති** උපොසථස්ස ගණ්හනට්ඨානෙ ගෙහෙ. **ද්වෙ ඤත්තියොති** පවාරණාඤත්ති ච උපොසථඤත්ති චාති ද්වෙ ඤත්තියො. **ඉදඤ්චාති** ඉදං වක්ඛමානං පන. **එත්ථාති** පුරිමිකපච්ඡිමිකභික්ඛූනං සංසග්ගට්ඨානෙ. **පුරිමිකාය උපගතෙහීති** විභත්තඅපාදානං අනුමෙය්‍යවිසයඅපාදානං, ථොකතරාති සම්බන්ධො, සහාදියොගො වා, සමසමාති සම්බන්ධො. **සමසමාති** සමෙන, සමතො වා සමා සමසමා, අතිරෙකසමාති අත්ථො. කිඤ්චි ඌනං වා අධිකං වා නත්ථීති අධිප්පායො. **ඉතීති** ඉදං ලක්ඛණං.

සොති පච්ඡිමිකො භික්ඛු. **ඉතරෙනාති** පච්ඡිමිකෙන. **තෙසන්ති** පුරිමිකානං. **එකෙනාති** පුරිමිකෙන. **එකස්සාති** පච්ඡිමිකස්ස. පුන **එකෙනාති** පච්ඡිමිකෙන. ''එකස්සා''ති අනුවත්තෙතබ්බො, පුරිමිකස්සාති අත්ථො. පුරිමවස්සූපගතෙහි අධිකතරාති සම්බන්ධො. **ථොකතරෙහීති** පච්ඡිමවස්සූපගතෙහි ථොකතරෙහි පුරිමවස්සූපගතෙහීති යොජනා.

කත්තිකායාති පච්ඡිමකත්තිකාය. **චාතුමාසිනියා පවාරණායාති** චතුන්නං මාසානං පූරණියා පවාරණාය. **පවාරණාඤත්තිං ඨපෙත්වාති** සමසමා හුත්වාපි පවාරණාදිවසත්තා පවාරණාඤත්තිං ඨපෙත්වා. **තෙහීති** පච්ඡිමිකෙහි. **ඉතරෙහීති** පුරිමිකෙහි. **තෙසන්ති** පච්ඡිමිකානං. **ථොකතරා වාති** එකාදිනා ථොකතරා වා. **තෙසන්ති** පුරිමිකානං. **තෙහීති** පච්ඡිමිකෙහි.

233. **සඞ්ඝසාමග්ගියාති** එත්ථ කීදිසී සඞ්ඝසාමග්ගී වෙදිතබ්බාති ආහ ''කොසම්බකසාමග්ගීසදිසාව වෙදිතබ්බා''ති. **එත්ථාති** සාමග්ගීපවාරණායං. **අප්පමත්තකෙති** පත්තචීවරාදිං පටිච්ච උප්පන්නෙ අප්පමත්තකෙ විවාදෙ. **පවාරණායමෙවාති** පවාරණාදිවසෙයෙව. කස්මිං දිවසෙ සාමග්ගීපවාරණා කාතබ්බාති ආහ ''සාමග්ගීපවාරණ''න්තිආදි. **පඨමපවාරණන්ති** පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමිං. **යාව කත්තිකචාතුමාසිනී පුණ්ණමාති** අයං අවධි අනභිවිධිඅවධි නාම. කස්මා? කත්තිකචාතුමාසිනිපුණ්ණමිං ඨපෙත්වා අන්තොයෙව ගහෙතබ්බත්තා. **එත්ථන්තරෙති** එතස්මිං ද්වින්නං පුණ්ණමිනමන්තරෙ අට්ඨවීසතිපමාණෙ දිවසෙ කාතබ්බා. **තතොති** එත්ථන්තරසඞ්ඛාතා අට්ඨවීසදිවසතො.

140. ද්වෙවාචිකාදිපවාරණාකථා

234. **ඤත්තිං ඨපෙන්තෙනාපීති** පිසද්දො න කෙවලං පවාරෙන්තෙන එව ද්වෙවාචිකං පවාරෙතබ්බං, අථ ඛො ඤත්තිං ඨපෙන්තෙනාපි ද්වෙවාචිකඤත්තියෙව ඨපෙතබ්බාති දස්සෙති. **එත්ථ චාති** ''සමානවස්සිකං පවාරෙන්තු''න්ති පාඨෙ ච. **සමානවස්සිකාති** ගණනවසෙන සමානං වස්සං එතෙසන්ති සමානවස්සිකා, සමානෙ වස්සෙ උපසම්පාදෙන්තීති වා සමානවස්සිකා. **එකතොති** එකස්මිං ඛණෙ, එකපහාරෙන වා.

141. පවාරණාට්ඨපනකථා

236. සබ්බං සඞ්ගණ්හාතීති **සබ්බසඞ්ගාහිකං**. පුග්ගලස්ස ඨපනං **පුග්ගලිකං. තත්ථාති** ද්වීසු පවාරණාට්ඨපනෙසු . සබ්බසඞ්ගාහිකෙ ඨපිතා හොතීති සම්බන්ධො. යාව රෙකාරො අත්ථි, තාවාති යොජනා. භාසියිත්ථාති **භාසිතා.** ලපියිත්ථාති **ලපිතා**. න පරියොසියිත්ථාති **අපරියොසිතා. එත්ථන්තරෙති** එතස්මිං සුකාරරෙකාරානං අන්තරෙ. **එකපදෙපීති** පිසද්දො එකක්ඛරෙපීති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **ඨපිතාති** ''සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො, ඉත්ථන්නාමො පුග්ගලො සාපත්තිකො, තස්ස පවාරණං ඨපෙමී''ති ඤත්තියා ඨපිතා. **යාකාරෙති** ''පවාරෙය්‍යා''ති එත්ථ යාකාරෙ. **තතොති** යාකාරතො. පුග්ගලිකට්ඨපනෙ පන අට්ඨපිතා හොතීති සම්බන්ධො. **සංකාරතොති** ''සඞ්ඝං භන්තෙ''ති එත්ථ සංකාරතො. **සබ්බපච්ඡිමොති** තීසු වාරෙසු තතියවාරෙ සබ්බෙසං අක්ඛරානං පච්ඡිමො ටිකාරො අත්ථීති යොජනා. **එත්ථන්තරෙති** එතස්මිං සංකාරටිකාරානං අන්තරෙ. **තස්මාති** යස්මා පරියොසිතා හොති, තස්මා. ''එසෙව නයො''ති වුත්තවචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''එතාසුපි හී''තිආදි. තත්ථ **එතාසුපීති** ද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකාසුපි. පිසද්දො තෙවාචිකමපෙක්ඛති. **ඨපනඛෙත්තන්ති** ඨපනස්ස භූමි. **ඉතිසද්දො** පරිසමාපනත්ථො.

237. **අනුයුඤ්ජියමානොති** එත්ථ අනුයුඤ්ජසද්දො පුච්ඡනත්ථොති ආහ ''පුච්ඡියමානො''ති. **පරතොති** පරස්මිංයෙව ඛන්ධකෙති (මහාව. 237) අත්ථො. **අලං භික්ඛු මා භණ්ඩනන්තිආදීනීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ''මා කලහං, මා විවාද''න්තිවචනානි සඞ්ගණ්හාති, වචනානි වත්වා ඔමද්දිත්වාති යොජනා. **වචනොමද්දනාති** වචනෙනෙව ඔමද්දනා. **හීති** සච්චං. **ඉධාති** ඉමස්මිං පවාරණාට්ඨපනට්ඨානෙ. **අනුද්ධංසිතං පටිජානාතීති** එත්ථ පටිජානනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''අමූලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසිතො අයං මයා''ති. ''ලිඞ්ගනාසනාය''ති ඉමිනා දණ්ඩකම්මනාසනසංවාසනාසනානි නිවත්තෙති.

238. **එතන්ති** ''අසුකා ආපත්තී''ති වචනං. **කලහස්ස මුඛන්ති** කලහස්ස උපායො.

143. වත්ථුට්ඨපනාදිකථා

239. චොරා අගමංසු කිරාති සම්බන්ධො. පොක්ඛරණිතො නීහරිත්වාති සම්බන්ධො. **සොති** භික්ඛු, එවමාහාති සම්බන්ධො. **වුත්ථෙනාති** වසන්තෙන, යෙන කෙනචි කතන්ති සම්බන්ධො. **තං පුග්ගලන්ති** වත්ථුකතං තං පුග්ගලං. **එත්ථාති** ''වත්ථුං ඨපෙත්වා සඞ්ඝො පවාරෙය්‍යා''ති පාඨෙ . ඉමිනා වත්ථුනා අපදිසාහීති සම්බන්ධො. **නන්ති** පුග්ගලං. **අනුවිජ්ජිත්වාති** අනුයුඤ්ජිත්වා, පුච්ඡිත්වාති අත්ථො.

එකො භික්ඛු පූජෙසි, පිවීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** භික්ඛුස්ස. **තදනුරූපොති** තෙසං පූජනපිවනානං අනුරූපො. **සොති** චොදකො භික්ඛු. **තං ගන්ධන්ති** තං සරීරගන්ධං. යං පුග්ගලන්ති යොජනා. **ඨපෙසීති** පවාරණාය ඨපෙසි. **අයමස්සාති** අයං දොසො අස්ස පුග්ගලස්ස.

ඉදානෙව නන්ති එත්ථ ''න''න්ති පදං ''පුග්ගල''න්ති පදෙන යොජෙතබ්බං. නං පුග්ගලන්ති හි අත්ථො. **උභයන්ති** වත්ථුඤ්ච පුග්ගලඤ්චාති උභයං. **කල්ලං වචනායාති** යුත්තං කථෙතුං. කස්මා කල්ලං වචනායාති යොජනා. පවාරණතො පුබ්බෙ, පච්ඡා වාති සම්බන්ධො. ඉති තස්මා කල්ලං වචනායාති යොජනා. **ඉදඤ්හි උභයන්ති** වත්ථුපුග්ගලසඞ්ඛාතං ඉදමෙව උභයං. පවාරණාය පුබ්බෙති යොජනා. **උක්කොටෙන්තස්සාති** චාලෙන්තස්ස.

144. භණ්ඩනකාරකවත්ථුකථා

240. **චතුත්ථපඤ්චමාති** ඡසු පක්ඛෙසු පොට්ඨපාදමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛකාළපක්ඛසඞ්ඛාතා චතුත්ථපඤ්චමා. **තතියොති** සාවණමාසස්ස කාළපක්ඛො තතියො. **තතියචතුත්ථපඤ්චමා වාති** එත්ථ **තතියොති** සාවණමාසස්ස කාළපක්ඛො. **චතුත්ථොති** පොට්ඨපාදමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛො. **පඤ්චමොති** තස්සෙව කාළපක්ඛො. ''තතිය…පෙ…. පඤ්චමා වා''ති පදානි ''ද්වෙ වා තයො වා''ති පදෙහි යථාක්කමං යොජෙතබ්බානි. **චතුත්ථෙ වා කතෙති** චතුත්ථපක්ඛෙ වා පන්නරසිභාවෙන කතෙ. **ද්වෙ චාතුද්දසිකාති** තතියපක්ඛෙ ච චාතුද්දසියා සද්ධිං ද්වෙ චාතුද්දසිකා. **ඉමෙති** භණ්ඩනකාරකා. **තෙති** භණ්ඩනකාරකා.

අසංවිහිතාති එත්ථ අකාරස්ස විරහත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සංවිදහනවිරහිතා''ති. තත්ථ **සංවිදහනවිරහිතාති** සංවිදහනරක්ඛවිරහිතා. **ආගමනජානනත්ථායාති** භණ්ඩනකාරකානං ආගමනස්ස ජානනත්ථාය. **කිලන්තත්ථාති** තුම්හෙ කිලන්තා භවථ. ''සම්මොහං කත්වා''ති ඉමිනා **වික්ඛිත්වාති** පදස්ස වික්ඛෙපං කත්වාති අත්ථං දස්සෙති. **නො චෙ ලභෙථාති** එත්ථ කිමත්ථාය න ලභෙථාති ආහ ''බහිසීමං ගන්තු''න්ති. ''භණ්ඩනකාරකානං…පෙ…. හොන්තී''ති ඉමිනා අලභනස්ස කාරණං දස්සෙති. **යන්ති** ආගමං ජුණ්හං. **කොමුදියා චාතුමාසිනියාති** පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමායං. සා හි කුමුදානමත්ථීතාය කොමුදී, චතුන්නං වස්සිකානං මාසානං පූරණත්තා චාතුමාසිනීති වුච්චති. තදා හි කුමුදානි සුපුප්ඵිතානි හොන්ති, තස්මා කුමුදානං සමූහා, කුමුදානි එව වා **කොමුදා,** තෙ එත්ථ අත්ථීති **කොමුදීති** වුච්චති, කුමුදවතීති වුත්තං හොති . **අවස්සං පවාරෙතබ්බන්ති** ධුවං පවාරෙතබ්බං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තන්ති** කොමුදිං චාතුමාසිනිං.

145. පවාරණාසඞ්ගහකථා

241. **අඤ්ඤතරො ඵාසුවිහාරොති** එත්ථ ඵාසුවිහාරො නාම කොති ආහ ''තරුණසමථො වා තරුණවිපස්සනා වා''ති. ඉමිනා තරුණසමථවිපස්සනා ඵාසුං විහරති අනෙනාති **ඵාසුවිහාරොති** දස්සෙති. **පරිබාහිරා භවිස්සාමාති** එත්ථ කස්මා ඉමම්හා ඵාසුවිහාරා පරිබාහිරා භවිස්සන්තීති ආහ ''අනිබද්ධරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිභාවෙනා''තිආදි. තත්ථ **අනිබද්ධරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිභාවෙනාති** අනිබද්ධදිවාට්ඨානාදිභාවෙන හෙතුභූතෙන, අසක්කොන්තාති සම්බන්ධො. ආදිසද්දෙන අනිබද්ධචඞ්කමාදයො සඞ්ගණ්හාති. ''ඡන්දදානං පටික්ඛිපතී''ති ඉමිනා ''සබ්බෙහෙව එකජ්ඣං සන්නිපතිතබ්බ''න්ති වාක්‍යස්ස අඤ්ඤත්ථාපොහනං දස්සෙති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ඉමෙසු තීසු ඡන්දදානං න වට්ටති, තස්මා පටික්ඛිපතීති යොජනා. අයං පවාරණාසඞ්ගහො නාම න දාතබ්බොති යොජනා. තරුණසමථවිපස්සනාලාභී එකපුග්ගලො වා හොතූති යොජනා. ''එකස්සපි දාතබ්බොයෙවා''ති ඉමිනා අයං පවාරණාසඞ්ගහො එකස්ස දින්නොපි සබ්බෙසං දින්නො හොතීති දස්සෙති. පවාරණාසඞ්ගහෙ දින්නෙ සතීති යොජනා. **ආගන්තුකාති** සට්ඨිවස්සාපි ආගන්තුකා. **තෙසන්ති** දින්නපවාරණාසඞ්ගහානං. **අන්තරාපීති** කොමුදියා චාතුමාසිනියා අන්තරාපි.

ඉති පවාරණක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

5. චම්මක්ඛන්ධකං

147. සොණකොළිවිසවත්ථුකථා

242. චම්මක්ඛන්ධකෙ **ඉස්සරියාධිපච්චන්ති** එත්ථ ඉස්සරස්ස භාවො **ඉස්සරියං,** අධිපතිනො භාවො **ආධිපච්චං,** ඉස්සරියඤ්ච ආධිපච්චඤ්ච, තෙහි සමන්නාගතං ඉස්සරියාධිපච්චන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉස්සරභාවෙන ච අධිපතිභාවෙන ච සමන්නාගත''න්ති. ''රාජභාව''න්ති ඉමිනා **රජ්ජන්ති** එත්ථ රඤ්ඤො භාවො රජ්ජන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. ''රඤ්ඤා කත්තබ්බකිච්ච''න්ති ඉමිනා රඤ්ඤො ඉදං **රජ්ජන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''කොළිවීසොති ගොත්ත''න්ති ඉදං අට්ඨකථාවාදවසෙන වුත්තං , අපදානෙ පන තස්ස ජාතක්ඛණෙ පිතරා කොටිවීසධනස්ස දින්නත්තා ''කොළිවීසො නාමා''ති වුත්තං. වුත්තඤ්හි තත්ථ

> ''ජාතපුත්තස්ස මෙ සුත්වා, පිතු ඡන්දො අයං අහු;
> දදාමහං කුමාරස්ස, වීසකොටී අනූනකා''ති.

ඉමිනා පාළිනයෙන ''කොටිවීසො''ති වත්තබ්බෙ ''චක්කවාළ''න්තිආදීසු විය ටකාරස්ස ළකාරං කත්වා **කොළිවීසොති** වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **අඤ්ජනවණ්ණානීති** අඤ්ජනස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො එතෙසන්ති අඤ්ජනවණ්ණානි. ලොමානි ජාතානි හොන්තීති සම්බන්ධො. **සොති** සොණො. ඨපෙසි කිරාති සම්බන්ධො. **තෙහීති** අසීතිසහස්සපුරිසෙහි. **පණ්ණසාලන්ති** පණ්ණෙන ඡාදිතං, තෙන ච පරික්ඛිත්තං සාලං. **උණ්ණපාවාරණන්ති** උණ්ණමයං උත්තරාසඞ්ගං. **පාදපුඤ්ඡනිකන්ති** පාදං පුඤ්ඡති සොධෙති අනෙනාති පාදපුඤ්ඡනියං, තදෙව පාදපුඤ්ඡනිකං. **සබ්බෙවාති** සොණෙන සහ අසීතිසහස්සපුරිසා එව. **තස්ස වාති** සොණස්ස ච. **පුබ්බයොගොති** පුබ්බූපායො.

අසීතිගාමිකසහස්සානීති එත්ථ ගාමෙසු වසන්තීති ගාමිකා, තෙසං අසීතිසහස්සානි අසීතිගාමිකසහස්සානීති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''තෙසූ''තිආදි. තත්ථ ''කුලපුත්තාන''න්ති ඉමිනා වසන්ත්‍යත්ථෙ පවත්තස්ස ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. ''අසීතිසහස්සානී''ති ඉමිනා සද්දන්තරොපි අසීතිසහස්සසද්දානං සමාසභාවං දස්සෙති. **කෙනචිදෙවාති** එත්ථ ''කෙනචි ඉවා''ති පදවිභාගං කත්වා දකාරො පදසන්ධිමත්තො, ඉවසද්දො උපමත්ථොති ආහ ''කෙනචි කරණීයෙන වියා''ති. අථ වා ''න පනා''තිආදිනා එවඑලස්ස දස්සිතත්තා ''කෙනචි එවා''ති පදච්ඡෙදං කත්වා එවත්ථොපි යුජ්ජතෙවාති දට්ඨබ්බං. **අස්සාති** බිම්බිසාරරඤ්ඤො. **තස්සාති** සොණස්ස. දස්සනාය අඤ්ඤත්‍ර කිඤ්චි කරණීයං න අත්ථීති යොජනා. **රාජාති** බිම්බිසාරො රාජා, සන්නිපාතාපෙසීති සම්බන්ධො. **දිට්ඨධම්මිකෙ අත්ථෙති** එත්ථ දිට්ඨධම්මසද්දො ඉධලොකත්ථො, ඉකසද්දො හිතත්ථෙ පවත්තොති ආහ ''ඉධලොකහිතෙ''ති. ''අම්හාක''න්ති ඉමිනා **''සො නො භගවා''ති** එත්ථ **නොසද්දො** අම්හසද්දකාරියොති දස්සෙති. අම්හාකං සො භගවාති යොජනා. **සම්පරායිකෙති** පරලොකහිතෙ.

''ජානාපෙමී''ති ඉමිනා **''පටිවෙදෙමී''ති** එත්ථ විදධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති. **පටිකාය නිමුජ්ජිත්වාති** එත්ථ පටිකාසද්දො අඩ්ඪෙන්දුපාසාණවාචකොති ආහ ''අඩ්ඪචන්දපාසාණෙ''ති. සො හි පටති අඩ්ඪභාවං ගච්ඡතීති **පටිකාති** වුච්චති. පටිකාසද්දොයං අත්ථරණවිසෙසෙපි වත්තති. **යස්ස දානීති** එත්ථ යසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''තෙසං හිතකරණීයත්ථස්සා''ති. ඉමිනා අයං යංසද්දො න තංසද්දාපෙක්ඛොති දස්සෙති. අථ වා **යස්සාති** යො අස්ස. අස්ස තෙසං හිතකරණීයත්ථස්ස යො කාලො අත්ථි, තං කාලං භගවා ජානාතීති යොජනා. **තෙසන්ති** අසීතිගාමිකසහස්සානං. **පච්ඡායායන්ති** එත්ථ පකාරො පච්චන්තත්ථවාචකොති ආහ ''විහාරපච්චන්තෙ ඡායාය''න්ති. **සම්මනාහරන්තීති** සං පුනප්පුනං මනසාගතං අභිමුඛං හරන්තීති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පුනප්පුනං මනසිකරොන්තී''ති. ''පසාදවසෙනා''ති ඉමිනා ''කොධවසෙනා''තිආදීනි පටික්ඛිපති. ''පුන විසිට්ඨතර''න්ති ඉමිනා **භියොසොසො මත්තායාති** නිපාතස්ස අත්ථං දස්සෙති.

සොණස්ස පබ්බජ්ජාකථා

243. ''මක්ඛිතො''ති ඉමිනා චුරති විප්ඵාරති ඛ්‍යාපෙතීති **චුටොති** වුත්තෙ චුරධාතුයා විප්ඵාරණං නාම මක්ඛිතත්ථොති දස්සෙති. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. ඉමිනා ගාවො ආහනන්ති එත්ථාති **ගවාඝාතනන්ති** අත්ථං දස්සෙති. **තන්තිස්සරෙති** තන්තියා ගුණස්ස සරෙ. **වාදනකුසලොති** වාදනෙ කුසලො. **ඛරමුච්ඡිතාති** ඛරෙන මුච්ඡිතා. ''සරසම්පන්නා''ති ඉමිනා සරො එතිස්සමත්ථීති **සරවතී,** වීණාති දස්සෙති. **කම්මඤ්ඤාති** එත්ථ කම්මසද්දතො ඛමත්ථෙ ඤපච්චයොති ආහ ''කම්මක්ඛමා''ති. **මන්දමුච්ඡනාති** මන්දෙන මුච්ඡනා. **සමෙ ගුණෙති** එත්ථ **සමො** නාම මජ්ඣිමො, **ගුණො** නාම මුඛ්‍යතො වීණාය ජියා, උපචාරතො සරොති ආහ ''මජ්ඣිමෙ සරෙ''ති. **වීරියසමථන්ති** එත්ථ වීරියඤ්ච සමථො චාති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''වීරියසම්පයුත්තං සමථ''න්ති. ඉමිනා වීරියෙන සම්පයුත්තං සමථං **වීරියසමථන්ති** දස්සෙති. ''වීරියං සමථෙන යොජෙහී''ති ඉමිනා වීරියෙන සමථං යොජෙහීති අත්ථොපි දස්සිතොති දට්ඨබ්බං. **ඉන්ද්‍රියානඤ්ච සමතන්ති** එත්ථ සද්ධාදීනි පඤ්චින්ද්‍රියානෙව ගහෙතබ්බානි, න අඤ්ඤානීති දස්සෙන්තො ආහ ''සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියාන''න්ති. ''සමභාව''න්ති ඉමිනා තාපච්චයො භාවත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. **තත්ථාති** ''ඉන්ද්‍රියානං සමත''න්තිපාඨෙ, සද්ධාදීසු ඉන්ද්‍රියෙසු වා. **තත්ථ ච නිමිත්තං ගණ්හාහීති** එත්ථ භාවෙනභාවලක්ඛණෙ ථපච්චයො හොතීති ආහ ''තස්මිං සමථෙ සතී''ති. ආදාසෙ සති මුඛබිම්බෙන කත්තුභූතෙන උප්පජ්ජිතබ්බං ඉව, තස්මිං සමථෙ සති යෙන නිමිත්තෙන කත්තුභූතෙන උප්පජ්ජිතබ්බන්ති යොජනා. සමථස්ස නිමිත්තං **සමථනිමිත්තං,** ඉන්ද්‍රියානං සමභාවො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. සමථනිමිත්තාදීනි චත්තාරි එකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා ''නිමිත්ත''න්ති වුච්චති.

244. **අඤ්ඤං බ්‍යාකරෙය්‍යාන්ති** එත්ථ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො අත්තානං ‘‘අරහා අහ’’න්ති ජානාපෙතීති ආහ ‘‘අරහා අහ’’න්ති ජානාපෙය්‍යා’’න්ති. **ඡ ඨානානීති** එත්ථ ඨානසද්දො කාරණත්ථොති ආහ ‘‘ඡ කාරණානී’’ති . ‘‘පටිවිජ්ඣිත්වා’’තිආදිනා **අධිමුත්තොති** පදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. සද්දත්ථො පන අධිමුච්චතීති **අධිමුත්තොති** දට්ඨබ්බො. අරහත්තං වුච්චතීති සම්බන්ධො. **හීති** විත්ථාරො. **අසම්මොහොතීති** එත්ථ ආකාරත්ථවාචකො **ඉතිසද්දො** පුබ්බපදෙසුපි යොජෙත්වා ‘‘නෙක්ඛම්මං ඉති වුච්චතී’’තිආදිනා යොජනා කාතබ්බා.

‘‘පටිවෙධරහිත’’න්ති ඉමිනා **කෙවලං සද්ධාමත්තකන්ති** එත්ථ මත්තසද්දස්ස නිවත්තෙතබ්බත්ථං දස්සෙති. **පටිවෙධපඤ්ඤායාති** මග්ගපඤ්ඤාය. ‘‘අසම්මිස්ස’’න්ති ඉමිනා කෙවලසද්දස්ස අසම්මිස්සත්ථං දස්සෙති. **පටිචයන්ති** එත්ථ පටිසද්දො අනුපච්ඡින්නත්ථො, චිධාතු වඩ්ඪනත්ථොති ආහ ‘‘පුනප්පුනං කරණෙන වඩ්ඪී’’න්ති, මග්ගපටිවෙධෙන වීතරාගත්තායෙවාති සම්බන්ධො. **තන්නින්නමානසොයෙවාති** තස්මිං ඵලසමාපත්තිවිහාරෙ නින්නමානසො එව.

ලාභසක්කාරසිලොකන්ති එත්ථ ලභනං **ලාභො,** සුට්ඨු කරණං **සක්කාරො,** සිලොකනං වණ්ණභණනං **සිලොකො,** ලාභො ච සක්කාරො ච සිලොකො ච ලාභසක්කාරසිලොකන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘චතුපච්චයලාභඤ්චා’’තිආදි. **තෙසංයෙවාති** චතුන්නං පච්චයානමෙව. ‘‘සීලඤ්ච වතඤ්චා’’ති ඉමිනා **සීලබ්බතන්තිපදස්ස** ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති.

භූසසද්දස්ස කලිඞ්ගරත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘බලවන්තො’’ති ‘‘ඛීණාසවස්සා’’ති ඉමිනා **නෙවස්සාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ‘‘ගහෙත්වා’’ති ඉමිනා **පරියාදියන්තීති** එත්ථ පරිපුබ්බආපුබ්බදාධාතුයා ගහණත්ථං දස්සෙති. **හීති** සච්චං. කිලෙසා කරොන්තීති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** කිලෙසානං. **ආනෙඤ්ජප්පත්තන්ති** එත්ථ ඉඤ්ජනං කම්පනං ඉඤ්ජං, න ඉඤ්ජං අනෙඤ්ජං, තමෙව ආනෙඤ්ජං, තං පත්තන්ති ආනෙඤ්ජප්පත්තන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අචලනප්පත්ත’’න්ති. **වයඤ්චාති** චසද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථොති ආහ ‘‘වයම්පි උප්පාදම්පී’’ති.

උපාදානක්ඛයස්සාති එත්ථ උපාදානක්ඛයං අධිමුත්තස්සාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපයොගත්ථෙ සාමිවචන’’න්ති. ‘‘උප්පාදඤ්ච වයඤ්චා’’ති ඉමිනා **ආයතනුප්පාදන්ති** එත්ථ උප්පාදසද්දෙන වයොපි අවිනාභාවතො ගහෙතබ්බොති දස්සෙති. **සම්මාති** නිපාතො ඤායත්ථොති ආහ ‘‘හෙතුනා නයෙනා’’ති. **සන්තචිත්තස්සාති** එත්ථ සන්තසද්දස්ස භෙදාදීසුපි පවත්තත්තා ඉධ නිබ්බුතත්ථෙ වත්තතීති ආහ ‘‘නිබ්බුතචිත්තස්සා’’ති. **අනුනයපටිඝෙහීති** අනු පුනප්පුනං ආරම්මණෙ චිත්තං නෙතීති **අනුනයො,** රාගො, ආරම්මණෙ පටිහඤ්ඤතීති **පටිඝො,** දොසො, අනුනයො ච පටිඝො ච අනුනයපටිඝා, තෙහි. ඉට්ඨෙ අනුනයො, අනිට්ඨෙ පටිඝො හොතීති සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො.

148. දිගුණාදිඋපාහනපටික්ඛෙපකථා

245. **අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තීති** එත්ථ අඤ්ඤසද්දො සබ්බනාමසුද්ධනාමවසෙන දුවිධො. තෙසු ඉධ සුද්ධනාමං, තං පන බාලෙ ච දාරකෙ ච අරහත්තෙ ච පවත්තති, ඉධ පන අරහත්තෙති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අරහත්තං බ්‍යාකරොන්තී’’ති. **යෙනාති** සභාවෙන. **අරහාති ඤායතීති** අරහාඉති අත්ථො ඤායති. **සොති** සභාවො. **සුත්තවණ්ණනාතොයෙවාති** අඞ්ගුත්තරට්ඨකථාතො එව. **න උපනීතොති** න උපරි නීතො. **එකච්චෙ මොඝපුරිසාති** එකච්චෙසද්දො අඤ්ඤෙපරියායො, මොඝසද්දො තුච්ඡවෙවචනොති ආහ ‘‘අඤ්ඤෙ පන තුච්ඡපුරිසා’’ති. ‘‘හසමානා විය’’ති ඉමිනා **හසමානකං මඤ්ඤෙති** එත්ථ මඤ්ඤෙසද්දො වියත්ථොති දස්සෙති. **අසන්තමෙවාති** අවිජ්ජමානංයෙව. **එකපලාසිකන්ති** එත්ථ පලාසසද්දො පණ්ණවාචකො. පටලං නාම පණ්ණං විය හොති, තස්මා ‘‘එකපටල’’න්ති වුත්තං. **අසීතිසකටවාහෙති** එත්ථ අසීති පදං සකටපදෙන සම්බන්ධං කත්වා අසීතිසකටෙහි වහිතබ්බෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ‘‘ද්වෙ සකටභාරා එකො වාහො’’ති ඉමිනා වාහානං චත්තාලීසභාවං දස්සෙති. **සත්තහත්ථිකඤ්ච අනීකන්ති** එත්ථ අනීකස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඡ හත්ථිනියො චා’’තිආදි. සත්තන්නං හත්ථීනං සමූහො **සත්තහත්ථිකං.** සත්තඅනීකත්තා එකූනපඤ්ඤාසහත්ථිනො හොන්ති. තෙසු සත්ත හත්ථිනො, ද්වාචත්තාලීස හත්ථිනියො හොන්ති. **ද්විගුණාති** එත්ථ ගුණසද්දො පටලත්ථොති ආහ ‘‘ද්විපටලා’’ති. **ගුණඞ්ගුණූපාහනාති** එත්ථ ද්විගුණතිගුණානං විසුං ගහිතත්තා පාරිසෙසතො ගුණඞ්ගුණභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘චතුපටලතො පට්ඨාය වුච්චතී’’ති. **ගුණඞ්ගුණූපාහනාති** පටලපටලා උපාහනා, බහුපටලා උපාහනාති අත්ථො. උකාරෙන සහ යොජෙත්වා ගකාරො සජ්ඣායිතබ්බො ච ලිඛිතබ්බො ච. ඉදානි පොත්ථකෙසු පන උකාරො න දිස්සති.

149. සබ්බනීලිකාදිපටික්ඛෙපකථා

246. **සබ්බාව නීලිකාති** සබ්බාව උපාහනායො නීලිකා, සබ්බට්ඨානෙසු නීලමෙතාසන්ති **සබ්බනීලිකාතිපි** කාතබ්බො. **තත්ථ චාති** තෙසු නීලිකාදීසු ච. උම්මාරපුප්ඵස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො එතිස්සාති **උම්මාරපුප්ඵවණ්ණා.** එවං සෙසෙසුපි. **අද්දාරිට්ඨකවණ්ණාති** එත්ථ **අද්දොති** අල්ලො. **අරිට්ඨොති** ඵෙණිලරුක්ඛො වා කාකො වා, තස්මා අද්දො අල්ලො අරිට්ඨො ඵෙණිලරුක්ඛො, කාකො වාති අද්දාරිට්ඨො, තදෙව අද්දාරිට්ඨකො, අද්දාරිට්ඨකස්ස

වණ්ණො විය වණ්ණො එතිස්සාති අද්දාරිට්ඨකවණ්ණා . **එතාසූති** සබ්බනීලිකාදීසු. **පුඤ්ඡිත්වාති** පරිමජ්ජිත්වා. **අප්පමත්තකෙනාපීති** පිසද්දො සම්භාවනෙ. සබ්බනීලාදිකෙ හින්නෙ කා නාම කථාති අත්ථො.

''යාසං වද්ධායෙව නීලා''ති ඉමිනා නීලකා වද්ධිකා එතාසන්ති **නීලකවද්ධිකාති** ඡට්ඨීබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. **වද්ධිකාති** ච නද්ධි. සා හි උපාහනතලතො වද්ධයතීති වද්ධිකාති ච උපාහනතලං බන්ධති ඉමායාති වද්ධිකාති ච වුච්චති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පීතකවද්ධිකාදීසු. **එතායොපීති** නීලකවද්ධිකාදිකා උපාහනායොපි. **තලෙති** උපාහනාය තලෙ. ''බල්ලකං බන්ධිත්වා''ති ඉමිනා බල්ලකෙන බන්ධිතබ්බාති **බල්ලකබද්ධාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **යොනකඋපාහනාති** යොනකජාතීනං මනුස්සානං උපාහනා. **පලිගුණ්ඨෙත්වාති** පරිසමන්තතො වෙඨෙත්වා. ''උපරි… පෙ…. ජඞ්ඝ''න්ති ඉමිනා පුටබද්ධතො විසෙසං දස්සෙති. **තූලපිචුනාති** තූලසඞ්ඛාතෙන පිචුනා. ''තිත්තිරපත්තසදිසා''ති ඉමිනා තිත්තිරස්ස පත්තං විය **තිත්තිරපත්තිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තිත්තිරොති** ච එකො සකුණවිසෙසො. **කණ්ණිකට්ඨානෙති** ද්වින්නං වද්ධිකානං එකතො සමාගමට්ඨානෙ. ''මෙණ්ඩ…පෙ…. කතා''ති ඉමිනා මෙණ්ඩස්ස විසාණෙන සදිසා වද්ධිකා එතාසන්ති **මෙණ්ඩවිසාණවද්ධිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තථෙවාති** යථා මෙණ්ඩඅජසිඞ්ගසණ්ඨානෙ වද්ධෙ යොජෙත්වා කතා, තථෙවාති අත්ථො. ''විච්ඡිකා…පෙ…. කතා''ති ඉමිනා විච්ඡිකාය අළො **විච්ඡිකාළො,** සො විය වද්ධිකා එතාසන්ති **විච්ඡිකාළිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. අළසද්දො ''අළච්ඡින්නො''තිආදීසු (මහාව. 119) අඞ්ගුට්ඨවාචකො, ඉධ පන නඞ්ගුට්ඨවාචකො, තස්මා වුත්තං ''නඞ්ගුට්ඨසණ්ඨානෙ''ති. **තලෙසූති** උපාහනාය තලෙසු. ''මොර…පෙ…. සිබ්බිකා''ති ඉමිනා මොරපිඤ්ඡෙහි පරිසමන්තතො, පරික්ඛිපිත්වා වා සිබ්බිතා **මොරපිඤ්ඡපරිසිබ්බිතාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **චිත්‍රා උපාහනායොති** එත්ථ චිත්‍රසද්දො විචිත්‍රත්ථොති ආහ ''විචිත්‍රා''ති. **එතාසූති** බල්ලකබද්ධාදීසු. **වළඤ්ජෙතබ්බාති** පරිභුඤ්ජිතබ්බා. වළජි පරිභොගෙති ධාතුපාඨො (සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 ජකාරන්තධාතු). තාලුජො තතියො. **තෙසු පනාති** බල්ලකාදීසු පන. **සති** සන්තෙසූති යොජනා. සීහචම්මෙන පරික්ඛිපිතබ්බාති **සීහචම්මපරික්ඛතාති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පරියන්තෙසූ''තිආදි. **පක්ඛිබිළාලොති** තුලියො. සො හි පක්ඛයුත්තත්තා ච බිළාලමුඛසදිසමුඛත්තා ච පක්ඛිබිළාලොති වුච්චති. ඉමිනා **ලුවකචම්මපරික්ඛතාති** එත්ථ ලුවකසද්දො පක්ඛිබිළාලපරියායොති දස්සෙති. ''උලූකචම්මපරික්ඛතා''තිපි පාඨො. **එතාසුපීති** සීහචම්මපරික්ඛතාදීසුපි. යා කාචි උපාහනායොති සම්බන්ධො.

247. **ඔමුක්කන්ති** එත්ථ අවත්‍යූපසග්ගස්ස වියොගත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පටිමුඤ්චිත්වා අපනීත''න්ති. පුරාණං ගුණඞ්ගුණූපාහනන්ති අත්ථො.

151. අජ්ඣාරාමෙ උපාහනපටික්ඛෙපකථා

248. ''යෙන සිප්පෙනා''තිආදිනා අභි අධිකං ජීවන්ති අනෙනාති **අභිජීවනං,** කිංතං? සිප්පන්ති අත්ථං දස්සෙති. **තස්සාති** සිප්පස්ස . **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. යංසද්දො වචනවිපල්ලාසොති ආහ ''යෙ තුම්හෙ''ති. **හීති** සච්චං. **යංනිපාතොති** යංඉති නිපාතො යදිසද්දස්ස අත්ථෙ පවත්තතීති යොජනා. **ආචරියා එවාති** එවසද්දෙන ආචරියමත්තභාවං පටික්ඛිපති. **හීති** සච්චං. **සොති** අවස්සිකො. **තන්ති** ඡබ්බස්සං. **නිස්සාය වච්ඡතීති** අවස්සිකස්ස චතුවස්සකාලෙ ඡබ්බස්සස්ස දසවස්සිකත්තා තං නිස්සාය වසති. උපජ්ඣායමත්තං දස්සෙන්තො ආහ ''උපජ්ඣායස්සා''තිආදි. **මහන්තතරාති** අත්තනො වුඩ්ඪතරා. උපජ්ඣායස්ස මත්තං පමාණමෙතෙසන්ති **උපජ්ඣායමත්තා.**

249. පාදතො නික්ඛන්තෙන ඛීලසදිසෙන මංසෙන පවත්තො ආබාධො **පාදඛීලාබාධොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පාදතො''තිආදි. පාදතො නික්ඛන්තන්ති සම්බන්ධො.

251. **තිණපාදුකාතිආදීසු** තිණෙන කතා පාදුකා තිණපාදුකාති වචනත්ථාදිං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙන කෙනචි තිණෙනා''තිආදි. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව. ''භූමියං සුප්පතිට්ඨිතාති''ආදිනා න සඞ්කමිතබ්බාති **අසඞ්කමනීයාති** අත්ථං දස්සෙති.

252. **අඞ්ගජාතෙනෙවාති** අත්තනො අඞ්ගජාතෙන එව. **අඞ්ගජාතන්ති** ගාවීනං අඞ්ගජාතං. **ඔගාහෙත්වාති** එත්ථ ඔත්‍යූපසග්ගො දළ්හත්ථොති ආහ ''දළ්හං ගහෙත්වා''ති.

153. යානාදිපටික්ඛෙපකථා

253. **ඉත්ථීයුත්තෙනාති** එත්ථ රූළීවසෙන ධෙනුපි ඉත්ථී නාමාති ආහ ''ධෙනුයුත්තෙනා''ති. **පුරිසන්තරෙනාති** එත්ථ පුරිසො එව අන්තරො අඤ්ඤො එත්ථාති **පුරිසන්තරං** යානං. පුරිසන්තරො නාම අත්ථතො සාරථීති ආහ ''පුරිසසාරථිනා''ති, යානෙනාති යොජනා. **ගඞ්ගාමහියායාති** එත්ථ ගඞ්ගා ච මහී ච ගඞ්ගාමහී, තත්ථ කීළිකා ගඞ්ගාමහියාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ගඞ්ගාමහීකීළිකාය''ති. තත්ථ හි ඉත්ථීපුරිසා යානෙහි උදකකීළං කීළන්ති. **පුරිසයුත්තං හත්ථවට්ටකන්ති** එත්ථ ''අනුජානාමි භික්ඛවෙ පුරිසයුත්තඤ්ච හත්ථවට්ටකඤ්චා''ති දස්සෙන්තො ආහ ''එත්ථා''තිආදි. තත්ථ **පුරිසයුත්තන්ති** පුරිසෙන යුඤ්ජිතබ්බන්ති පුරිසයුත්තං යානං. **හත්ථවට්ටකන්ති** හත්ථෙන වට්ටෙතබ්බන්ති හත්ථවට්ටකං යානං. **යානුග්ඝාතෙනාති** යානස්ස උල්ලඞ්ඝිත්වා ගමනෙන. හනධාතු හි ගත්‍යත්ථො.

තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යානං අභිරුහන්තස්සා’’තිආදි. ‘‘තප්පච්චයා’’ති ඉමිනා යානුග්ඝාතෙනාති එත්ථ හෙත්වත්ථෙ කරණවචනන්ති දස්සෙති. **පීඨකසිවිකන්ති** පීඨෙන සහ කතං සිවිකං. **පටපොටලිකන්ති** පටමයං පොටලිකං.

154. උච්චාසයනමහාසයනපටික්ඛෙපකථා

254. උච්චං ආසයනං **උච්චාසයනං**. මහන්තං ආසයනං **මහාසයනං**. ආසන්දිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **පමාණාතික්කන්තාසනන්ති** දීඝාසනං. තඤ්හි ආගම්ම සදති නිසීදතීති එත්ථ, ආයතං වා සුට්ඨුං දදාතීති **ආසන්දීති** වුච්චති. **වාළරූපානීති** සීහබ්‍යග්ඝාදිවාළරූපානි. පාදෙසු වාළරූපානි පරිච්ඡින්දිත්වා අඩ්ඪියති ලක්ඛීයතීති **පල්ලඞ්කො. ගොනකොති** ගවති දීඝලොමෙහි උග්ගච්ඡති එත්ථාති ගොනකො. **කොජවොති** කුයං භූමියං ජවති ගච්ඡතීති කොජවො. **තස්සාති** ගොනකස්ස. ලොමානි චතුරඞ්ගුලාධිකානි හොන්ති කිරාති යොජනා. **වානචිත්‍රඋණ්ණාමයත්ථරණොති** වානෙන සිබ්බනෙන සඤ්ජාතං චිත්‍රරූපමෙත්ථාති වානචිත්‍රං, උණ්ණාය නිබ්බත්තො **උණ්ණාමයො,** සොයෙව අත්ථරණො උණ්ණාමයත්ථරණො, වානචිත්‍රඤ්ච තං උණ්ණාමයත්ථරණො චෙති වානචිත්‍රඋණ්ණාමයත්ථරණො. **සෙතත්ථරණොති** සෙතත්ථීකෙහි සෙවීයතීති සොතො, සොයෙව අත්ථරණො සෙතත්ථරණො. ඉමිනා අත්ථෙන පටති සෙතභාවං ගච්ඡතීති **පටිකාති** කාතබ්බං. පටිකාසද්දොයං අඩ්ඪෙන්දුපාසාණෙපි පවත්තති. **සනපුප්ඵකොති** සනං කථිනං පුප්ඵමෙත්ථාති සනපුප්ඵකො. ඉමිනා සනපුප්ඵසඞ්ඛාතං පටලමෙත්ථ අත්ථීති **පටලිකාති** දස්සෙති. **සොති** අත්ථරණො. **ආමලකපටොති** ආමලකපුප්ඵං දස්සෙත්වා කතො පටො. **තූලිකාති** තූලං පූරෙත්වා කතා තූලිකා. **විකතිකාති** සීහබ්‍යග්ඝාදිරූපෙහි (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) විචිත්තාකාරෙන කරීයතීති විකතිකා. **දීඝනිකායට්ඨකථායං ‘‘උද්දලොමීති** උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. **එකන්තලොමීති** එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණ’’න්ති වුත්තං. ඉධ පන **‘‘උද්දලොමීති** එකතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං, **එකන්තලොමීති** උභතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණ’’න්ති වුත්තං. තස්මා ද්වෙ අට්ඨකථායො අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසා හොන්ති. එත්ථ දීඝනිකායට්ඨකථානයෙන වචනත්ථං කරිස්සාමි. උට්ඨිතං ද්වීහි පක්ඛෙහි, ද්වීසු වා දසාසඞ්ඛාතං ලොමමෙත්ථාති **උද්දලොමී**. නිග්ගහිතාගමං කත්වා ‘‘උන්දලොමී’’තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. එකස්මිං අන්තෙ දසාසඞ්ඛාතං ලොමමෙත්ථාති **එකන්තලොමීති. කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයන්ති** එත්ථ **කොසෙය්‍යන්ති** කොසියසුත්තං. **කට්ටිස්සන්ති** කට්ටිස්සනාමකං වාකං. ඉමිනා කොසෙය්‍යඤ්ච කට්ටිස්සඤ්ච **කට්ටිස්සානීති** විරූපෙකසෙසං කත්වා කට්ටිස්සෙහි පකතං අත්ථරණං කට්ටිස්සන්ති අත්ථං දස්සෙති. **සුද්ධකොසෙය්‍යන්ති** රතනඅපරිසිබ්බිතං සුද්ධකොසෙය්‍යං. ඉමිනා සුද්ධකට්ටිස්සම්පි වට්ටතීති දස්සෙති.

සොළස නාටකිත්ථියො ඨත්වා නච්චං කරොන්ති එත්ථාති **කුත්තකන්ති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සොළසන්න’’න්තිආදි. **අජිනචම්මෙහීති** අජිනමිගචම්මෙහි, කතඉති සම්බන්ධො. **පවෙණීති** දුපට්ටතිපට්ටාදීහි පරංපරවසෙන කතත්තා ‘‘පවෙණී’’ති වුච්චති. අජිනචම්මානි හි සුඛුමතරානි, තස්මා දුපට්ටතිපට්ටාදීනි කත්වා පවෙණිවසෙන කතානි. තස්මා වුත්තං ‘‘අජිනපවෙණී’’ති. ‘‘කදලිමිගචම්මං නාමා’’ති ඉමිනා තස්ස චම්මං කදලිමිගඉති ගහෙතබ්බං උත්තරපදලොපවසෙන වා උපචාරෙන වාති දස්සෙති. **පවරසද්දො උත්තමත්ථොති** ආහ ‘‘උත්තමපච්චත්ථරණ’’න්ති. **තන්ති** කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණං. **සඋත්තරච්ඡදන්ති** එත්ථ සකාරො සහසද්දකාරියොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සහ උත්තරච්ඡදෙනා’’ති. ‘‘උපරී’’ති ඉමිනා උත්තරසද්දස්ස සෙට්ඨාදයො නිවත්තෙති. ‘‘සද්ධි’’න්ති ඉමිනා සහසද්දස්ස තුල්‍යත්ථං නිවත්තෙති. ‘‘සෙත…පෙ…. න වට්ටතී’’ති ඉමිනා රත්තවිතානං හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙ සතිපි න වට්ටතීති දස්සෙති . කස්මා? රත්තවිතානස්ස අකප්පියත්තා. **උභතොලොහිතකූපධානන්ති** එත්ථ උභසරූපං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සීසූපධානඤ්ච පාදූපධානඤ්චා’’ති. සීසො උපගන්ත්වා තිට්ඨති එත්ථාති **උපධානං,** උප භුසං වා සුඛං ධාරෙතීති **උපධානං,** බිබ්බොහනං. සචෙ පමාණයුත්තං, තං උපධානං වට්ටතීති යොජනා.

155. සබ්බචම්මපටික්ඛෙපාදිකථා

255. **දීපිපොතකොති** දීපිපොතො වියාති දීපිපොතකො වච්ඡො. **භිත්තිදණ්ඩකාදීසූති** භිත්තිසම්බන්ධෙසු දණ්ඩකාදීසු. ආදිසද්දෙන භිත්තිථම්භාදයො සඞ්ගණ්හාති.

256. යො න සක්කොති අනුපාහනො ගාමං පවිසිතුං, සො ගිලානො නාමාති යොජනා.

157. සොණකුටිකණ්ණවත්ථුකථා

257. **එතෙනාති** ‘‘කුරරඝරෙ’’ති පාඨෙන. **අස්සාති** මහාකච්චානස්ස. **පපාතනාමකෙති** යස්මා මහාතටො එත්ථ අත්ථි, තස්මා පපාතනාමකො හොති. **එතෙනාති** ‘‘පපාතකෙ පබ්බතෙ’’ති පාඨෙන. **අස්සාති** මහාකච්චානස්ස. කොටිඅග්ඝනකං පිළන්ධනං කණ්ණෙ එතස්සත්ථීති **කුටිකණ්ණොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කොටිඅග්ඝනකං පනා’’තිආදි. පිළන්ධති අනෙනාති **පිළන්ධනං,** අලඞ්කාරො . දන්තජො චතුත්ථක්ඛරො. ‘‘පසාදජනක’’න්ති ඉමිනා පසාදං ජනෙතීති **පාසාදිකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පසාදනීයන්ති** පසාදිතබ්බං, පසාදිතුං අරහන්ති අත්ථො.

අත්ථවචනන්ති අත්ථො වුච්චති අනෙනාති අත්ථවචනං. පාළියං ඉදානි පොත්ථකෙසු ‘‘පසාදනීය’’න්ති පාඨො නත්ථි. ‘‘පාසාදික’’න්තිපදස්ස පුබ්බෙ ‘‘දස්සනීය’’න්ති පාඨොයෙව අත්ථි. **උත්තමදමථසමථ**න්තිඑත්ථ දමථසද්දස්ස ඤාණත්ථඤ්ච ඉන්ද්‍රියසංවරත්ථඤ්ච සමථසද්දස්ස සමාධිත්ථඤ්ච චිත්තූපසමත්ථඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උත්තමං දමථඤ්චා’’තිආදි. චසද්දෙන ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. **විසූකායිකවිප්ඵන්දිතානන්ති** විසූකාය පටිපක්ඛාය පවත්තානං දිට්ඨිචිත්තසඞ්ඛාතානං විවිධචලනානං. ‘‘වීරියින්ද්‍රිය’’න්ති ඉමිනා **යතින්ද්‍රියන්ති** එත්ථ **යත**සද්දො වීරියවාචකොති දස්සෙති. **නාගන්ති** එත්ථ නත්ථි ආගු පාපමෙතස්සාති නාගොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආගුවිරහිත’’න්ති කිං දිවසතො පට්ඨායාති ආහ ‘‘මම පබ්බජ්ජාදිවසතො පට්ඨායා’’ති. කණ්හා මත්තිකා උත්තරි එත්ථාති **කණ්හුත්තරාති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කණ්හමත්තිකුත්තරා’’ති. ‘‘උපරී’’ති ඉමිනා උත්තරසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. ‘‘ගුන්නං ඛුරෙහී’’ති ඉමිනා ගුන්නං ඛුරකණ්ටකසදිසත්තා **ගොකණ්ටකා** නාමාති දස්සෙති. තෙ ගොකණ්ටකෙ රක්ඛිතුන්ති සම්බන්ධො. එවං ඛරා භූමි හොතීති යොජනා. **එරකෙහීති** එරගුආදීහි චතූහි තිණෙහි. **තන්ති** එරගුතිණං. **තෙනාති** මොරගුතිණෙන. ජන්තුස්ස වණ්ණොති සම්බන්ධො. **සෙනාසනං පඤ්ඤපෙසීති** එත්ථ කිං නාම සෙනාසනං පඤ්ඤපෙසීති ආහ ‘‘භිසිං වා කටසාරකං වා පඤ්ඤපෙසී’’ති. පඤ්ඤපෙත්වා ච පන සොණස්ස ආරොචෙසි. කිං ආරොචෙසීති ආහ ‘‘ආවුසො’’තිආදි. සත්ථා වසිතුකාමොති සම්බන්ධො.

258. ‘‘තස්ස සොණස්සා’’ති ඉමිනා **පටිභාතු තන්ති** එත්ථ ‘‘ත’’න්තිපදං සාම්‍යත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. **තන්ති** තව. **අට්ඨකවග්ගිකානීති** අට්ඨපමාණො, අට්ඨසමූහො වා වග්ගො එතෙසන්ති අට්ඨකවග්ගිකානි. කාමසුත්තාදීනි (සු. නි. 772 ආදයො) සොළස සුත්තානි. **යොති** පුග්ගලො, සමන්නාගතොති සම්බන්ධො. **අරියොපීති** පිසද්දො න කෙවලං සුචිසමන්නාගතොයෙව පාපෙ න රමති, අථ ඛො අරියොපීති දස්සෙති. ‘‘පටිභාතු ත’’න්ති පාඨතො යාව ‘‘සුචීති වුත්ත’’න්ති පාඨා කෙසුචියෙව අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු අත්ථි. **අයං ඛ්වස්සාති** එත්ථ **අස්ස**සද්දො ආඛ්‍යාතොති ආහ ‘‘භවෙය්‍යා’’ති. **පරිදස්සෙසීති** පඤ්ච වරානි පරිච්ඡින්දිත්වා දස්සෙසි. යං වචනං මෙ උපජ්ඣායො ජානාපෙති, තස්ස වචනස්ස අයං කාලො භවෙය්‍යාති යොජනා.

259. **විනයධරපඤ්චමෙනාති** එත්ථ උපජ්ඣායපඤ්චමෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘අනුස්සාවනාචරියපඤ්චමෙනා’’ති. **උපාහනකොසකොති** උපාහනාය පක්ඛිපනොකාසො කොසකො. එළකචම්මඅජචම්මෙසු අකප්පියං නාම නත්ථි. මිගචම්මෙ පන කිඤ්චි වට්ටති, න කිඤ්චි වට්ටති . තං විභජිත්වා දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මිගචම්මෙ’’තිආදි. **එතෙසංයෙවාති** එණිමිගාදීනං ඡන්නමෙව. **අඤ්ඤෙසං පනාති** ඡහි මිගෙහි අවසෙසානං පන. තෙසං චම්මං න වට්ටතීති සම්බන්ධො.

ගාථායං මක්කටො ච කාළසීහො ච සරභො ච කදලිමිගො ච කෙචි යෙ වාළමිගා අත්ථි, තෙ චාති යොජනා. **තෙසන්ති** මක්කටාදීනං.

තත්ථාති ගාථාය, මක්කටාදීසු වා. ‘‘සීහබ්‍යග්ඝඅච්ඡතරච්ඡා’’ති ඉමිනා වාළමිගානං සරූපං දස්සෙති. එත්තකායෙව වාළමිගාති ආහ ‘‘න කෙවල’’න්තිආදි. **එතෙසංයෙවාති** සීහබ්‍යග්ඝඅච්ඡතරච්ඡානමෙව. න චම්මං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. **යෙසන්ති** ඡන්නං එණිමිගාදීනං. **තෙති** ඡ එණිමිගාදිකෙ. **හි** සච්චං සබ්බෙසං එතෙසං වාළමිගානං චම්මං න වට්ටතීති යොජනා. **ආහරිත්වා වා න දින්නන්ති** ආහරිත්වා වා හත්ථෙ වා පාදමූලෙ වා ඨපෙත්වා න දින්නං. ‘‘ගණනං න උපෙතී’’ති ඉමිනා ගණනං උපගච්ඡතීති **ගණනූපගන්ති** අත්ථං දස්සෙති. **අධිට්ඨිතඤ්චාති** අධිට්ඨිතං පන. **යදාති** යස්මිං කාලෙ. **තතොති** කාලතො.

ඉති චම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. භෙසජ්ජක්ඛන්ධකං

160. පඤ්චභෙසජ්ජාදිකථා

260. භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ සරදකාලෙ උප්පන්නො **සාරදිකොති** අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සරදකාලෙ උප්පන්නෙනා’’ති. ‘‘පිත්තාබාධෙනා’’ති ඉමිනා ආබාධස්ස සරූපං දස්සෙති. පිත්තාබාධස්ස කාරණං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘තස්මිං හී’’තිආදි. **තෙනාති** හෙතුනා. **තෙසන්ති** භික්ඛූනං. **කොට්ඨබ්භන්තරගතන්ති** කොට්ඨස්ස අබ්භන්තරං ගතං. අන්තස්ස අන්තො පවිසනං හොතීති අධිප්පායො. **ආහාරත්ථන්ති** ආහාරස්ස කිච්චං, ආහාරෙන වා කත්තබ්බං කිච්චං.

261. **නච්ඡාදෙන්තීති** තානි භෙසජ්ජානි භොජනානි නච්ඡාදෙන්ති. කස්මා? භොජනානං අජීරණත්තා . ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘න ජීරන්තී’’ති. නච්ඡාදත්තා න වාතරොගං පටිප්පස්සම්භෙතුං සක්කොන්ති. එත්ථ ච ‘‘න ජීරන්තී’’ති ඉමිනා නච්ඡාදනස්ස කාරණං දස්සෙති. ‘‘න වාත…පෙ…. සක්කොන්තී’’ති ඉමිනා තස්සෙව ඵලං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං. ‘‘සිනිද්ධානී’’ති ඉමිනා සිනිහන්තීති **සෙනෙහිකානීති** අත්ථං දස්සෙති. **භත්තච්ඡන්නකෙනාති** එත්ථ භත්තස්ස අච්ඡන්නකං නාම භත්තස්ස අරොචිකං භත්තස්ස රුචියා අනුප්පාදකන්ති ආහ ‘‘භත්තාරොචකෙනා’’ති.

262. **අච්ඡවසන්තිආදීසු** විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. පාළියං ‘‘පටිග්ගහිතං නිප්පක්කං සංසට්ඨ’’න්ති පදානං කිරියාවිසෙසනං කත්වා ‘‘පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘කාලෙ පටිග්ගහිතන්ති ආදීසූ’’තිආදි. **තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුන්ති** එත්ථ කිත්තකං කාලං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ආහ ‘‘සත්තාහකාල’’න්ති.

161. මූලාදිභෙසජ්ජකථා

263. **මූලභෙසජ්ජාදිවිනිච්ඡයොපීති** පිසද්දො අච්ඡවසන්තිආදීසු විනිච්ඡයං අපෙක්ඛති. **ඉධාති** භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ. **යං යන්ති** විනිච්ඡයං. **පිසනසිලාති** පිසති එත්ථාති **පිසනා,** සායෙව සිලාති පිසනසිලා. ඉමිනා අවලං හුත්වා නිසීදතීති **නිසදොති** අත්ථං දස්සෙති. **පිසනපොතකොති** පිසති අනෙනාති පිසනො, සොයෙව පොතකොති පිසනපොතකො, ඉමිනා නිසදතො පොතකොති **නිසදපොතකොති** අත්ථං දස්සෙති. **භිඞ්ගුජාතියොති** භිඞ්ගුකුලානි.

සාමුද්දන්ති එත්ථ සමුද්දෙ සන්තිට්ඨතීති සාමුද්දන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සමුද්දතීරෙ’’තිආදි. ‘‘තීරෙ’’ති ඉමිනා සමුද්දෙති එත්ථ සත්තමීවිභත්තියා සමීපත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙති. **පකතිලොණන්ති** සභාවලොණං, න දබ්බසම්භාරෙහි සද්ධිං පචිතන්ති අත්ථො. ‘‘පබ්බතෙ උට්ඨහතී’’ති ඉමිනා සින්ධුනාමකෙ පබ්බතෙ උට්ඨහතීති **සින්ධවන්ති** අත්ථං දස්සෙති. උබ්භිතො භූමිතො ඊරති උග්ගච්ඡතීති **උබ්භිරන්ති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භූමිතො අඞ්කුරං උට්ඨහතී’’ති. ඉමිනා අට්ඨකථායයෙන ඔට්ඨජො තතියක්ඛරොයෙව යුජ්ජති, පොත්ථකෙසු පන චතුත්ථක්ඛරොයෙව දිස්සති. ‘‘උබ්භිද’’න්තිපි පාඨො. **බිලන්ති** කොට්ඨාසො. තස්මා දබ්බසම්භාරෙහි බිලෙහි සද්ධිං පචිතං බිලන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දබ්බසම්භාරෙහි සද්ධිං පචිත’’න්ති. අභිධානෙ පන (අභිධානෙ 461 ගාථායං) ‘‘බිලාල’’න්ති පාඨො අත්ථි. **තන්ති** බිලං.

264. අස්සාදීනං කායගන්ධො විය කස්සචි කායගන්ධො හොතීති යොජනා. **තස්සාපීති** භික්ඛුනොපි. පිසද්දෙන කණ්ඩුවාබාධභික්ඛුආදයොපි සම්පිණ්ඩෙති. ඡකණසද්දස්ස අස්සාදීනං මලෙපි පවත්තනතො වුත්තං ‘‘ගොමය’’න්ති. **පාකතිකචුණ්ණම්පීති** අපක්කරජනචුණ්ණම්පි. **එතම්පීති** පාකතිකචුණ්ණම්පි.

තන්ති ආමකමංසං, න ඛාදීති සම්බන්ධො. **තන්ති** ආමකලොහිතං වා, න පිවීති සම්බන්ධො. **අමනුස්සොති** මනුස්සසදිසො භූතො. **තන්ති** ආමකමංසලොහිතං.

265. **‘‘අඤ්ජන’’**න්ති නාමං සාමඤ්ඤන්ති ආහ ‘‘අඤ්ජනන්ති සබ්බසඞ්ගාහකවචනමෙත’’න්ති. **සබ්බසඞ්ගාහකවචනන්ති** සබ්බෙසං අඤ්ජනානං සඞ්ගාහකවචනං. **එතන්ති** ‘‘අඤ්ජන’’න්ති එතං වචනං. අඤ්ජති චක්ඛුං මක්ඛෙති අනෙනාති **අඤ්ජනං,** අඤ්ජති චක්ඛුං ඛ්‍යාත්තං කරොතීති වා **අඤ්ජනං,** තාලුජො තතියක්ඛරො. **කපල්ලන්ති** කපල්ලෙ පවත්තං. කපාලඤ්හි දීපසිඛාය උපරි නිකුජ්ජිත්වා තත්ථ පවත්තං මසි ‘‘කපල්ල’’න්ති වුච්චති. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දීපසිඛතො ගහිතමසී’’ති. **අඤ්ජනූපපිසනෙහීති** එත්ථ අඤ්ජනෙහි සද්ධිං උපනෙතුං පිසිතබ්බන්ති අඤ්ජනූපපිසනන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අඤ්ජනෙන සද්ධිං එකතො පිසිතෙහී’’ති. ‘‘එකතො’’ති ඉමිනා ‘‘සද්ධි’’න්ති පදස්සෙව අත්ථං දස්සෙති. **හීති** සච්චං. යංකිඤ්චි අඤ්ජනූපපිසනං චුණ්ණං න න වට්ටතීති යොජනා. අථ වා න වට්ටති න හොති, වට්ටතියෙවාති යොජනා. ඉමස්මිං නයෙ ‘‘න වට්ටතී’’ති ආඛ්‍යාතපදං කිරියාන්තරාපෙක්ඛත්තා කත්තා හොති. ආඛ්‍යාතෙසුපි හි කත්තුත්තඤ්ච කම්මත්තඤ්ච ලබ්භති. **චන්දනන්තිආදීනි** සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව.

අට්ඨිමයන්ති පදස්ස අතිබ්‍යාපිතදොසං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘මනුස්සට්ඨිං ඨපෙත්වා’’ති. **සලාකට්ඨානියන්ති** එත්ථ සලාකා තිට්ඨන්ති එත්ථාති සලාකට්ඨානියන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **යත්ථාති** යස්මිං සුසිරදණ්ඩකාදිකෙ. **සලාකන්ති** අඤ්ජනිසලාකං. **ඔදහන්තීති** ඨපෙන්ති. **අංසබද්ධකොති** අංසෙ බද්ධති අනෙනාති අංසබද්ධකො. **යමකනත්ථුකරණීන්ති** නත්ථු කරීයති ඉමායාති නත්ථුකරණී, යමකා නත්ථුකරණී යමකනත්ථුකරණී.

267. තං සබ්බං තෙලපාකන්ති සම්බන්ධො. ‘‘අති විය ඛිත්තමජ්ජානී’’ති ඉමිනා අති විය ඛිපීයන්ති පක්ඛිපීයන්තීති අතිඛිත්තානි, තානියෙව මජ්ජානි අතිඛිත්තමජ්ජානීති වචනත්ථං දස්සෙති.

පණ්ණසෙදන්ති පණ්ණෙහි සෙදං. **අඞ්ගාරානන්ති** අඞ්ගාරෙහි. **තත්ථාති** තෙසු පංසුවාලිකාදීසු. **වාතහරණපණ්ණානීති** වාතස්ස අපනයනානි උද්දාලාදීනි පණ්ණානි. **තත්ථාති** තෙසු පණ්ණෙසු. **නානාපණ්ණභඞ්ගකුථිතන්ති** නානාපණ්ණානියෙව භඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන නානාපණ්ණභඞ්ගං, තෙන කුථිතං නානාපණ්ණභඞ්ගකුථිතං. **උණ්හොදකස්සාති** උණ්හොදකෙන. **තත්ථාති** උදකකොට්ඨකෙ.

පබ්බෙ පබ්බෙති එළම්හි එළම්හි. **යෙනාති** පජ්ජෙන. තං පජ්ජං අභිසඞ්ඛරිතුන්ති යොජනා. ‘‘පාදානං සප්පායභෙසජ්ජ’’න්ති ඉමිනා පාදස්ස හිතං පජ්ජන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. **තිලකක්කෙනාති** එත්ථ කක්කසද්දස්ස

චුණ්ණචාචකත්තා ''පිට්ඨෙහී''ති වුත්තං. කබළෙන පක්ඛිපනං **කබළිකං**. සත්තුපිණ්ඩස්ස හත්තකබළසදිසත්තා **සත්තුපිණ්ඩන්ති** වුත්තං. **ආණී විය**ාති ඛීලා විය. **ඛාරෙනාති** ලොණසක්ඛරිකමයෙන ඛාරෙන. විකාසං රුන්ධතීති **විකාසිකං,** තෙලරුන්ධනපිලොතිකං. **වණකම්මන්ති** වණස්ස, වණෙ වා කම්මං.

268. සප්පදට්ඨකාලෙයෙව කිං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ආහ ''න කෙවල''න්තිආදි. **ඉදන්ති** මහාවිකටං, පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො . **අඤ්ඤෙසු පනාති** සප්පදට්ඨතො අඤ්ඤෙසු පන. සචෙ භූමිපත්තො ගූථො හොති, පටිග්ගහෙතබ්බොති යොජනා.

269. **වසීකරණපානකසමුට්ඨිතරොගොති** කන්තිභාවසඞ්ඛාතං වසං කරොති අනෙනාති වසීකරණං, භෙසජ්ජං, පිවතෙ පානං, තංයෙව පානකං, වසීකරණස්ස පානකං වසීකරණපානකං, තෙන සමුට්ඨිතො රොගො වසීකරණපානකසමුට්ඨිතරොගො. ඉමිනා **සරදින්නකාබාධොති** එත්ථ සරණියා දින්නෙන වසීකරණපානකෙන සමුට්ඨිතො ආබාධො සරදින්නකාබාධොති වචනත්ථං දස්සෙති. සීතාය ආලොළෙතබ්බන්ති **සීතාලොළං,** උදකං. සීතාසද්දො නඞ්ගලලෙඛාසඞ්ඛාතං ඵාලපද්ධතිං මුඛ්‍යතො වදති, ඵාලපද්ධතිකරෙ ඵාලෙ ලග්ගමත්තිකං උපචාරතො වදති. තෙන වුත්තං ''සීතාය ආලොළෙතබ්බ''න්ති. අට්ඨකථායම්පි තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''නඞ්ගලෙනා''තිආදි.

විපක්කගහණිකොති විසෙසෙන පාචාපනගහණිකො. **මුත්තහරීතකන්ති** එත්ථ ''මුත්ත''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ගොමුත්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''ගොමුත්තපරිභාවිතං හරීතක''න්ති. ඉමිනා මුත්තෙන පරිභාවිතං හරීතකං මුත්තහරීතකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. **තණ්ඩුලකසටොති** තණ්ඩුලධොවනොදකකසටො ධොතසිනිද්ධො, **සොච** මුග්ගපචිතපානීයොති යොජනා. ''මංසරසෙනා''ති ඉමිනා මංසරසො මංසෙන පටිච්ඡාදෙතබ්බන්ති **පටිච්ඡාදනීයන්ති** වුච්චතීති දස්සෙති.

163. ගුළාදිඅනුජානනකථා

272. **හීති** සච්චං. **පක්කත්තාති** මුග්ගානං පක්කභාවතො. **තෙති** මුග්ගා.

274. **අකප්පියකුටියන්ති** අකප්පියකුටියා අන්තො. **අස්සාති** භික්ඛුනො න වට්ටතීති සම්බන්ධො. **තම්පීති** උභයාගුම්පි. පිසද්දෙන පගෙව ආමිසං පචිතුන්ති දස්සෙති. **උත්තණ්ඩුලභත්තන්ති** පක්කතණ්ඩුලතො වියොගොති උත්තණ්ඩුලො, උකාරො හි වියොගත්ථවාචකො, අපක්කතණ්ඩුලොති අත්ථො. උත්තණ්ඩුලමයං හත්තන්ති උත්තණ්ඩුලහත්තං. සකිං කුථිතෙසු ඛීරතක්කාදීසු අග්ගිං දාතුං වට්ටතීති යොජනා. බිළාලාදීනං සත්තානං සමූහො රුළ්හීවසෙන **උක්කපිණ්ඩකොති** වුච්චතීති ආහ ''බිළාලමූසිකගොධාමඞ්ගුසා''ති. විසාසාදභාවෙන නිහතමානත්තා කායවාචං දමෙතීති **දමකො** විසාසාදොති ආහ ''විසාසාදා''ති.

276. **තතො නීහටන්ති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''යත්ථා''තිආදි. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **නීහටන්ති** නීහරිත්වා හරිතං.

278. **වනට්ඨං පොක්ඛරට්ඨන්ති** එත්ථ වනෙ තිට්ඨතීති **වනට්ඨො,** පොක්ඛරෙ තිට්ඨතීති **පොක්ඛරට්ඨොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''වනෙ වෙචා''තිආදි. ''පදුමිනිගච්ඡෙ''ති ඉමිනා පොක්ඛරසද්දො පදුමවාචකොති දස්සෙති. යස්ස බීජං අඞ්කුරං න ජනෙති, තං ඵලං **අබීජං** නාමාති යොජනා.

167. සත්ථකම්මපටික්ඛෙපකථා

279. දුක්ඛෙන රුපතීති **දූරොපයොති** දස්සෙන්තො ආහ ''දුක්ඛෙන රුහතී''ති. **සත්ථකම්මං වා වත්ථිකම්මං වාති** එත්ථ සත්ථෙන කාතබ්බං කම්මං **සත්ථකම්මං,** වත්ථිපීළනං කාතබ්බං කම්මං **වත්ථිකම්මන්ති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යථා පටිච්ඡන්නෙ''තිආදි. ''සූචියා වා''තිආදිනා සත්ථකම්මන්ති එත්ථ ''සත්ථ''න්ති පදං උපලක්ඛණමත්තන්ති දස්සෙති. ''සත්ථෙන වා''ති පදං ''ඡින්දනං වා ඵාලනං වා''තිපදෙහි යොජෙතබ්බං. ''සූචියා වා කණ්ටකෙන වා සත්තිකාය වා''තිපදානි ''විජ්ඣනං වා''ති පදෙන යොජෙතබ්බානි. ''පාසාණසක්ඛලිකාය වා නඛෙන වා''ති පදානි ''ලෙඛනං වා''ති පදෙන යොජෙතබ්බානි. **එතන්ති** සත්ථෙන ඡින්දනාදිකම්මං. **එත්ථ වාති** සත්ථකම්මවත්ථිකම්මෙසු. **තත්ථ පනාති** සම්බාධෙ පන. **තෙනාති** ඛාරාදිනා. වච්චමග්ගෙ යාය භෙසජ්ජමක්ඛිතාදානවට්ටියා ඛාරකම්මං වා කරොන්ති, යාය වෙළුනාළිකාය තෙලං වා පවෙසෙන්ති, සා භෙසජ්ජමක්ඛිතාදානවට්ටි වා සා වෙළුනාළිකා වා වට්ටතියෙවාති යොජනා.

280. **තං දිවසන්ති** තස්මිං දිවසෙ. **කිඤ්චි සත්ථන්ති** යොජනා. **ඉමායාති** සුප්පියාය අඤ්ඤං කිඤ්චි අදෙය්‍යං කිම්පි භවිස්සතීති යොජනා. **යත්‍ර නාමාති** එත්ථ ත්‍රපච්චයො කාරණත්ථෙ හොතීති ආහ ''යස්මා නාමා''ති. ''වීමංසී''ති ඉමිනා **පටිවෙක්ඛීති** එත්ථ පටිඅවපුබ්බො ඉක්ඛධාතු වීමංසනත්ථොති දස්සෙති. **අසුකමංසන්ති** අසුකං මංසං, අසුකස්ස වා සත්තස්ස මංසං.

169. හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකථා

281. අරඤ්ඤකොකා නාමාති සසබිළාලාදයො සත්තෙ බාධනත්ථාය කුකති ආදදාතීති **කොකො** අරඤ්ඤෙ ජාතො කොකො **අරඤ්ඤකොකො, සුනඛසදිසාති** ගාමසුනඛෙන සදිසා. **තෙසන්ති** අරඤ්ඤකොකානං. **යො පනාති** සුනඛො පන, උප්පන්නොති සම්බන්ධො. **ගාමසුනඛියාති** සාමාත්ථෙ සාමිවචනං. **කොකෙනාති** සහාදියොගෙ කරණවචනං. තානි පදානි ''සංයොගෙනා''ති පදෙන යොජෙතබ්බානි. **තස්සාති** සුනඛස්ස.

එත්ථාති මනුස්සමංසාදීසු. **සජාතිකතායාති** සමානජාතිකභාවතො. **අනුපද්දවත්ථායාති** අනුපද්දවත්ථං, පටික්ඛිත්තානීති සම්බන්ධො. **ආපත්තීති** මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයෙන, සෙසෙ දුක්කටෙන ආපත්ති. **උද්දිස්ස කතං පනාති** භික්ඛුං උද්දිස්ස කතමංසං පන.

170. යාගුමධුගොළකාදිකථා

282. **එකකොති** එත්ථ එකතො අසහායත්ථෙ කපච්චයොති ආහ ''නත්ථි මෙ දුතියො''ති. **සොති** බ්‍රාහ්මණො. **වයං කත්වාති** පරිබ්බයං කත්වා, පටියාදාපෙසි කිරාති යොජනා. **අනුමොදනගාථායාති** අනුමොදනපකාසකාය ගාථාය. ''පත්ථයතං ඉච්ඡත''න්ති පදානං අලමත්ථපයොගෙ සම්පදානත්තා වුත්තං ''අලමෙව දාතුන්ති ඉමිනා සම්බන්ධො''ති. **සොයෙව ගහෙතබ්බොති** ''දාතු''න්තිභාවස්ස කත්තුභාවෙන සො එව පායො ගහෙතබ්බොති අත්ථො.

283. යා යාගු පවාරණං ජනෙති, සා යාගු **භොජ්ජයාගු** නාමාති යොජනා. **යන්ති** කාලං. ''ආදිං කත්වා''ති ඉමිනා **යදග්ගෙනාති** එත්ථ අග්ගසද්දො ආදායත්ථො කිරියාවිසෙසනත්ථෙ කරණවචනන්ති දස්සෙති. ''සග්ගනිබ්බත්තකපුඤ්ඤ''න්ති ඉමිනා **සග්ගාති** එත්ථ ඵලූපචාරං දස්සෙති. **සොති** ගුළො.

284. **තථාරූපෙනාති** තථාසභාවෙන. ගුළස්ස අනුරූපසභාවෙනාති අත්ථො.

173. පාටලිගාමවත්ථුකථා

285. යථා සබ්බං සන්ථතං හොති, එවං තථා සබ්බසන්ථරිසන්ථතන්ති යොජනා.

286. **සුනිධො ච වස්සකාරො චාති** එත්ථ චකාරෙහි ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. **ආයමුඛපච්ඡින්දනත්ථන්ති** සුඞ්කමුඛස්ස පච්ඡෙදනත්ථං. ''සරවත්ථූනී''ති ඉමිනා වත්ථුසද්දස්ස කාරණදබ්බත්ථෙ පටික්ඛිපිත්වා භූභෙදත්ථං දීපෙති. තා දෙවතා නාමෙන්ති කිරාති යොජනා. **යථානුරූපන්ති** යං යං භොගබලානුරූපං. **ලොකෙති** සත්තලොකෙ. **සද්දොති** කිත්තිසොසො. **තෙනෙවාති** තෙන සද්දස්ස අබ්භුග්ගතහෙතුනා එව. ''ඔසරණට්ඨානං නාමා''ති ඉමිනා **අරියං ආයතනන්ති** එත්ථ ආයතනසද්දො සමොසරණට්ඨානත්ථොති දස්සෙති. යත්තකං කයවික්කයට්ඨානං නාමාති සම්බන්ධො. ''වාණිජානං…පෙ…. කයවික්කයට්ඨානං නාමා''ති ඉමිනා වණිජා පතන්ති සන්නිපතන්ති එත්ථාති **වණිප්පතොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''වණිජපතො''ති වත්තබ්බෙ ජකාරලොපොති දට්ඨබ්බො. පාළියං ''තෙස''න්ති පායසෙසස්ස අජ්ඣාහරිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''තෙසං අරියායතනවාණිජපතාන''න්ති. **තෙසන්ති** ච සාමාත්ථෙ සාමිවචනං, නිද්ධාරණත්ථෙ වා විභත්තඅපාදානත්ථෙ වා. **ඉදන්ති** පුරං . **පුටභෙදනන්ති** එත්ථ පුටං භින්දන්ති එත්ථාති **පුටභෙදනන්ති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''භණ්ඩිකභෙදනට්ඨාන''න්ති. ''සමුච්චයත්ථො වාසද්දො''ති වුත්තවචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තත්‍ර හී''තිආදි. තත්ථ **තත්‍රාති** පාටලිපුත්තෙ, තීසු වා අග්ගිඋදකමිථුභෙදෙසු. ''අඤ්ඤමඤ්ඤභෙදා''ති ඉමිනා **මිථුභෙදාති** එත්ථ මිථුසද්දස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනභාවං දස්සෙති. උළුම්පකුල්ලසද්දානං අත්ථෙ සමානෙපි කරණවිසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''උළුම්ප''න්තිආදි. උළු වුච්චති උදකං, තතො පාති රක්ඛතීති **උළුම්පො**. කං වුච්චති උදකං, තස්මිං උලති ගච්ඡතීති **කුල්ලො**.

අණ්ණවන්ති එත්ථ අණ්ණවො නාම කිං සමුද්දස්ස නාමන්ති ආහ ''අණ්ණව''න්තිආදි. ''අණ්ණව''න්ති එතං නාමං උදකට්ඨානස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. අණ්ණො වුච්චති උදකං, තං එතස්මිං අත්ථීති **අණ්ණවො**. සරසද්දස්ස අකාරාදිම්හි ච කණ්ඩෙ ච පවත්තනතො වුත්තං ''සරන්ති ඉධ නදී අධිප්පෙතා''ති. **ඉධාති** ඉමිස්සං ගාථායං. **ඉදන්ති** අත්ථජාතං.

යෙති අරියා. **තෙති** අරියා, තරන්තීති සම්බන්ධො. **විසජ්ජපල්ලලානීති** එත්ථ විසජ්ජසද්දො ත්වාපච්චයන්තො, පල්ලලසද්දො නින්නට්ඨානවාචකොති ආහ ''විසජ්ජ…පෙ…. නින්නට්ඨානානී''ති. අයං පන ජනො කුල්ලං බන්ධතීති යොජනා. තිණ්ණා මෙධාවිනො ජනා ඉති වුත්තං හොතීති යොජනා.

287. **අනනුබොධාති** එත්ථ කාරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ ''අබුජ්ඣනෙනා''ති. **සන්ධාවිතං සංසරිතන්ති** එත්ථ තපච්චයස්ස කම්මත්ථං සන්ධාය වුත්තං ''මයා ච තුම්හෙහි චා''ති. ඉමිනා කත්තුත්ථෙ සාමිවචනන්ති දස්සෙති. ''අථ වා''තිආදිනා තපච්චයස්ස භාවත්ථං දස්සෙති. **සංසිතන්ති** එත්ථ සරධාතුයා රකාරො ලොපොති ආහ

''සංසරිත''න්ති. ''තණ්හාරජ්ජූ''ති ඉමිනා භවතො භවං නෙතීති **භවනෙත්තීති** වචනත්ථෙන තණ්හාරජ්ජු භවනෙත්ති නාමාති දස්සෙති.

289. වණ්ණවත්ථාලඞ්කාරානි සාමඤ්ඤවසෙන ''නීලා''ති වුත්තානීති ආහ ''නීලාති ඉදං සබ්බසඞ්ගාහක''න්ති. **තත්ථාති** ''නීලා''තිආදිපාඨෙ. **තෙසන්ති** ලිච්ඡවීනං. පකතිවණ්ණා නීලා න හොන්තීති යොජනා. **එතන්ති** ''නීලා''තිආදිවචනං. **පටිවත්තෙසීති** එත්ථ වතුධාතු උපසග්ගවසෙන වා අත්ථාතිසයවසෙන වා පහරණත්ථොති ආහ ''පහාරෙසී''ති. ''සජනපද''න්ති ඉමිනා **සාහාරන්ති** එත්ථ ආහාරසද්දො ජනපදත්ථොති දස්සෙති. ජනපදො හි යස්මා නගරස්ස පරිවාරභාවෙන ආහරිතබ්බො, ඉමස්මා ච රාජපුරිසා බලිං ආහරන්ති, තස්මා ආහාරොති වුත්තො. සජනපදං වෙසාලිං දජ්ජෙය්‍යාථාති යොජනා. **අඞ්ගුලිං ඵොටෙසුන්ති** එත්ථ ඵුටධාතු සඤ්චලනත්ථොති ආහ ''අඞ්ගුලිං චාලෙසු''න්ති. **ඉත්ථිකායාති** ඉත්ථියෙව පුරිසතො බුද්දකට්ඨෙන ඉත්ථිකා, තාය.

178. සීහසෙනාපතිවත්ථුකථා

290. **ධම්මස්ස ච අනුධම්මන්ති** එත්ථ ධම්මසද්දො කාරණත්ථොති ආහ ''කාරණස්ස අනුකාරණ''න්ති. ''පරෙහී''ති පදං ''වුත්ත''ඉති පදෙ කත්තා. ''වුත්තකාරණෙනා''තිපදං ''සකාරණො''තිපදෙ කරණං. කොචි අප්පමත්තකොපි තුම්හාකං වාදොති යොජනා. ''විඤ්ඤූහී''ති පදං ''ගරහිතබ්බ''ඉති පදෙ කත්තා. ''ගරහිතබ්බකාරණ''න්ති පදං ''න ආගච්ඡතී''ති පදෙ කම්මං . **අනබ්භක්ඛාතුකාමාති** එත්ථ අභිත්‍යූපසග්ගො අභිභවනත්ථො ආපුබ්බො ඛාධාතු පකථනත්ථොති ආහ ''අභිභවිත්වා න ආචික්ඛිතුකාමා''ති.

293. **අනුවිච්චකාරන්ති** එත්ථ අනුවිච්චසද්දො විචධාතු ත්වාපච්චයන්තොති ආහ ''අනුවිචිත්වා''ති. ''චින්තෙත්වා''ති ඉමිනා විචධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති. ''කාතබ්බ''න්ති ඉමිනා කාතබ්බන්ති **කාරන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පටාකන්ති** ධජපටාකං. ''ආහිණ්ඩෙය්‍යු''න්ති ඉමිනා **පරියායෙය්‍යුන්ති** එත්ථ පරිපුබ්බආපුබ්බ යාධාතුයා ගත්‍යත්ථං දස්සෙති. පාළියං ''පරිහරෙය්‍යු''න්තිපි පාඨො. **ආහිණ්ඩෙය්‍යුන්ති** ආහිණ්ඩන්ති. මුද්ධජො තතියක්ඛරො . **ඔපානභූතන්ති** එත්ථ ඔපානො විය භූතො ඔපානභූතොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පටියත්තඋදපානො විය ඨිත''න්ති. ''උදපානො''ති ඉමිනා ඔපානසද්දො උදපානත්ථොති දස්සෙති. උදපානො හි සබ්බෙ ජනා ඔසරිත්වා පිවන්ති එත්ථාති **ඔපානොති** වුච්චති. **ඉමෙසන්ති** නිගණ්ඨානං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. සම්පත්තානං දානං දාතබ්බමෙව, තස්මා මා උපච්ඡින්දිත්ථාති යොජනා. **උද්දිස්සාති** ත්වාපච්චයන්තසද්දො ''කත''න්ති උත්තරපදෙන සමාසොති ආහ ''උද්දිසිත්වා කත''න්ති. එසෙව නයො **''පටිච්චකම්ම''**න්ති එත්ථාපි.

294. පටිච්චකම්මන්ති එතං නාමං නිමිත්තකම්මස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. **යොති** යො කොචි ජනො. වධකස්ස පාණඝාතකම්මං හොති විය, තස්සාපි හොතීති යොජනා. **න ජීරන්තීති** එත්ථ ජරධාතු ගත්‍යත්ථොති ආහ ''න ගච්ඡන්තී''ති.

179. කප්පියභූමිඅනුජානනකථා

295. **බහාරාමකොට්ඨකෙති** එත්ථ සමීපත්ථෙ භුම්මවචනන්ති ආහ ''බහාරාමකොට්ඨකසමීපෙති ආරාමකොට්ඨකස්ස බහි සමීපෙති අත්ථො''ති. **අච්ඡන්තීති** වසන්ති. **එතන්ති** ''පච්චන්තිම''න්ති එතං වචනං. **ධුරවිහාරොපීති** පධානවිහාරොපි. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. **අනුපගෙයෙවාති** පාතොයෙව. **ඔරවසද්දන්ති** උච්චරවසඞ්ඛාතං සද්දං. **කපිලසුත්තපරියොසානෙති** සුත්තනිපාතෙ (සු. නි. අට්ඨ. 2.කපිලසුත්තවණ්ණනා) සඞ්ගහිතස්ස කපිලසුත්තස්ස පරියොසානෙ. පඤ්චසතානං කෙවට්ටපුරිසානන්ති සම්බන්ධො.

උස්සාවනන්තිකාදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. යො විහාරො කරියතීති සම්බන්ධො. භූමියා ගති විය ගති එතෙසන්ති **භූමිගතිකා**. පතිට්ඨාපෙන්තෙහි බහූහි භික්ඛූහි පතිට්ඨාපෙතබ්බොති සම්බන්ධො. නිච්ඡාරෙන්තෙහි භික්ඛූහීති යොජනා. **සයන්ති** භික්ඛූ. **තං පනාති** ''සඞ්ඝස්ස කප්පියකුටිං අධිට්ඨාමී''ති වචනං පන. **අවත්වාපීති පිසද්දො** තථා ''වත්වාපී''ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **අට්ඨකථාසූති** මහාඅට්ඨකථාදීසු තීසු අට්ඨකථාසු. **එත්ථාති** උස්සාවනන්තිකකුටියං. ''සමකාලං වට්ටතී''ති වචනං දළ්හීකරොන්තො ආහ ''සචෙ හී''තිආදි. **වචනෙති** ''කප්පියකුටිං කරොමා''ති වචනෙ. **තස්මින්ති** ථම්භෙ. **තෙනෙවාති** අකතභාවෙනෙව. **හීති** සච්චං. **එත්ථාති** බහූසු.

යතොති ඉට්ඨකසිලාමත්තිකාපිණ්ඩතො. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''බහූහි සම්පරිවාරෙත්වා කප්පියකුටිං කරොමා''ති වුත්තනයෙනෙව. **ඉට්ඨකාදයොති** ''කප්පියකුටිං කරොමා''ති අධිට්ඨාතබ්බඉට්ඨකාදයො. අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තථාති** යථා අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තං, තථා. ථම්භාදීනි උක්ඛිපිත්වා පතිට්ඨාපනඤ්ච ''කප්පියකුටිං කරොමා''ති සාවනඤ්ච අන්තං පරියොසානමෙතිස්සාති **උස්සාවනන්තිකා.**

තාසූති ද්වීසු ගොනිසාදිකාසු. **යත්ථාති** කුටියං. නෙව ආරාමො පරික්ඛිත්තො හොතීති සම්බන්ධො. පුන **යත්ථාති** කුටියං. **අයන්ති** කුටි. **උභයත්ථාපීති** ආරාමවිහාරගොනිසාදිකාසු ද්වීසුපි. බහුතරං පරික්ඛිත්තොපි පරික්ඛිත්තොයෙව

නාමාති යොජනා. **එත්ථාති** උපඩ්ඪපරික්ඛිත්තබහුතරපරික්ඛිත්තආරාමෙ. ගාවො පවිසිත්වා යථාසුඛං නිසීදන්ති එත්ථාති **ගොනිසාදා** ගොසාලා. ගොනිසාදා වියාති **ගොනිසාදිකා** කුටි.

මනුස්සා වදන්තීති සම්බන්ධො. **එසාති** කුටි. **වුත්තෙපීති පිසද්දෙ**, ''කප්පියකුටිං දෙමා''ති වාක්‍යං අපෙක්ඛති. අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. යස්මා වට්ටති, තස්මාති යොජනා. **තෙසන්ති** සෙසසහධම්මිකදෙවමනුස්සානං. **තෙහීති** සෙසසහධම්මිකදෙවමනුස්සෙහි. පුනපි වුත්තං, කිං වුත්තන්ති ආහ ''භික්ඛුස්ස…පෙ…. හොති''ති. **අපීති** තදඤ්ඤෙසං. **තන්ති** වචනං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. සඞ්ඝස්ස සන්තකමෙව වා භික්ඛුස්ස සන්තකමෙව වාති යොජනා. ඉති තස්මා සුවුත්තන්ති සම්බන්ධො. ගහපතීනං සන්තකං **ගහපති** කුටි. ''කම්මවාචං සාවෙත්වා''ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං කම්මවාචමවත්වා අපලොකනෙනපි කප්පියත්තා. කම්මවාචාය වා අපලොකනෙන වා සම්මනිතබ්බාති **සම්මුති** කුටි. ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

යං ආමිසං වුත්ථං, සබ්බං තං ආමිසන්තියොජනා. අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යපහොනකෙ ගෙහෙ වුත්ථං ඨපිතන්ති සම්බන්ධො. යං පන සඞ්ඝිකං වා පුග්ගලිකං වා අත්ථීති යොජනා. **තෙසංයෙවාති** භික්ඛුභික්ඛුනීනමෙව . එකරත්තම්පි ඨපිතං යං සන්තකං අත්ථීති යොජනා. **තන්ති** සඞ්ඝිකාදි. **තත්ථාති** අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යපහොනකගෙහෙ. **එතන්ති** අන්තොවුත්ථඅන්තොපක්කසඞ්ඛාතං යාවයාමකාලිකං, ''න කප්පතී''ති බ්‍යතිරෙකස්ස අන්වයං දස්සෙන්තො ආහ ''සත්තාහකාලිකං පනා''තිආදි.

තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං. තත්‍ර වචනෙති හි අත්ථො. සාමණෙරො දෙතීති සම්බන්ධො. යංකිඤ්චි තණ්ඩුලාදිකං ආමිසන්ති යොජනා. **මුඛසන්නිධි නාමාති** ආපත්තියා මුඛො උපායො සන්නිධි නාමාති අත්ථො. **තත්ථාති** මහාපච්චරියං, මුඛසන්නිධිඅන්තොවුත්ථෙසු වා. භික්ඛු පචිත්වා පරිභුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. **ආමිසසංසට්ඨන්ති** ආමිසෙන සංසග්ගං.

ජහිතවත්ථුකාති ජහිතං වත්ථු එතාසන්ති ජහිතවත්ථුකා. උස්සාවනන්තිකා කතාති සම්බන්ධො. **සාති** උස්සාවනන්තිකා. **යො යොති** ථම්භො වා භිත්තිපාදො වා. ඉට්ඨකාදීහි කතා උස්සාවනන්තිකාති යොජනා. **වයස්සාති** අධිට්ඨානස්ස. **යෙහි පන ඉට්ඨකාදීහීති**ආදිසද්දෙන ථම්භසිලාමත්තිකායො සඞ්ගණ්හාති. **තදඤ්ඤෙසූති** තෙහි අධිට්ඨිතඉට්ඨකාදීහි අඤ්ඤෙසු.

පාකාරාදිපරික්ඛෙපෙති උපචාරසීමාපරිච්ඡින්නස්ස ආරාමස්ස පාකාරාදිනා පරික්ඛෙපෙ කතෙ. **පාකාරාදීති** ආදිසද්දෙන වතිං සඞ්ගණ්හාති. **කප්පියකුටිං ලද්ධුං වට්ටතීති** ගොනිසාදිකාය අභාවෙන සෙසාසු තීසු කප්පියකුටීසු යංකිඤ්චි කප්පියකුටිං ලද්ධුං වට්ටතීති අත්ථො. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. **ඉතරා පනාති** උස්සාවනන්තිකගොනිසාදිකාහි අඤ්ඤා. **ද්වෙති** උභො ගහපතිසම්මුතියො, ජහිතවත්ථුකාව හොන්තීති සම්බන්ධො. **පක්ඛපාසකමණ්ඩලන්ති** ද්වෙ පක්ඛෙ අපතනත්ථාය පසති බන්ධතීති පක්ඛපාසකො, **මණ්ඩලන්ති** ඡදනකොටිගොපානසීනං උපරි ඨපිතකට්ඨවිසෙසො, පක්ඛපාසකො ච මණ්ඩලඤ්ච පක්ඛපාසකමණ්ඩලං.

යත්‍රාති යස්මිං ඨානෙ. **අනුපසම්පන්නස්ස දත්වාති** අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා. චීවරවිකප්පනං විය සාපෙක්ඛවිස්සජ්ජනම්පි වට්ටතීති වදන්ති. **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං. **සොති** කරවීකතිස්සත්ථෙරො, පස්සිත්වා පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **ථෙරොති** මහාසිවත්ථෙරො. **ලුඛදිවසෙති** අසිනිද්ධදිවසෙ. **තතොති** බ්‍රවනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **නන්ති** මහාසිවත්ථෙරං. **පමුඛෙති** ගබ්භස්ස පමුඛෙ. **තන්ති** සබ්බිකුම්භිං. **බහීති** විහාරස්ස බහි. **සොති** මහාසිවත්ථෙරො.

180. මෙණ්ඩකගහපතිවත්ථුකථා

296. ''බහිද්වාරෙ''ති එත්ථ කස්ස බහිද්වාරෙති ආහ ''ධඤ්ඤාගාරස්ස බහිද්වාරෙ''ති. **ආළකථාලිකන්ති** එත්ථ ආළකතණ්ඩුලපචනකං ගණ්හකථාලි ආළකථාලි, තාය පචිතං භත්තං ආළකථාලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ආළකතණ්ඩුලපචනකථාලික''න්ති. **බ්‍යඤ්ජනභණ්ඩිකන්ති** බ්‍යඤ්ජනපරික්ඛාරිකං, බ්‍යඤ්ජනපරිවාරකන්ති අත්ථො. ඉමිනා **සූපභිඤ්ජනකන්ති** එත්ථ සූපසද්දො බ්‍යඤ්ජනවාචකො, භිඤ්ජනකසද්දො භණ්ඩිකපරියායොති දස්සෙති. **දාසකම්මකරපොරිසන්ති** එත්ථ දාසපොරිසා ච කම්මකරපොරිසා ච දාසකම්මකරපොරිසං, සමාහාරද්වන්දො පුබ්බපදෙ උත්තරලොපො, ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''දාසපුරිසෙ ච කම්මකරපුරිසෙ චා''ති. පොරිසසද්දොපි පුරිසසද්දෙන සමානො ''පුරිසො එව පොරිසො''ති අත්ථෙන. **ධුවභත්තෙනාති** එත්ථ ධුවසද්දො නිච්චපරියායොති ආහ ''නිච්චකාල''න්ති. දුය්හෙන ඛීරෙනාති සම්බන්ධො. ''මෙණ්ඩකවත්ථුස්මිං පනා''ති පාඨතො පට්ඨාය යාව ''ඛණඤ්ඤෙව දුය්හෙනා''ති පාඨා කෙසුචියෙව අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු අත්ථි. **එත්ථාති** මෙණ්ඩකවත්ථුම්හි. **ගොරසෙති** ගවයෙහි නිබ්බත්තෙ ඛීරදධිතක්කනවනීතසබ්බිසඞ්ඛාතෙ රසෙ. **පාථෙය්‍යන්ති** පථස්ස හිතං පාථෙය්‍යං. **ඤත්වාති** පාථෙය්‍යමිච්ඡතීති ඤත්වා. **භික්ඛාචාරවත්තෙන වාති** අඤ්ඤාතකඅපවාරිතට්ඨානතො භික්ඛාචාරවත්තෙන වා. **යාචිත්වාපීති පිසද්දො** පගෙව භික්ඛාචාරවත්තෙනාති දස්සෙති. යත්තකෙන පාථෙය්‍යොනාති සම්බන්ධො.

182. කෙණියජටිලවත්ථුකථා

300. **කාජෙහීති** එත්ථ කාජස්ස ගණනං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පඤ්චහි කාජසතෙහී’’ති. එකෙන කාජෙන ද්වින්නං කුටානං ගහිතත්තා වුත්තං ‘‘කුටසහස්ස’’න්ති. **වොති** තුම්හෙ. සුට්ඨු පසන්නොති සම්බන්ධො.

තත්ථාති ‘‘අට්ඨ පානානී’’ති පාඨෙ, අට්ඨසු පානෙසු වා. ‘‘අම්බෙහි කතපාන’’න්ති ඉමිනා මජ්ඣෙලොපසමාසං දස්සෙති. **තත්ථාති** ආමපක්කෙසු. කරොන්තෙන කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **ආදිච්චපාකෙනාති** ආදිච්චහෙතුනා පචනෙන. **පුරෙභත්තමෙව කප්පතීති** භික්ඛුනා සයං කතත්තා පුරෙභත්තමෙව කප්පති. තෙන වුත්තං ‘‘අනුපසම්පන්නෙහී’’තිආදි. කතං අම්බපානන්ති සම්බන්ධො. **සබ්බපානෙසූති** ජම්බුපානාදීසු සබ්බෙසු පානෙසු.

තෙසූති ජම්බුපානාදීසු සත්තසු පානෙසු. **පනසද්දො** විසෙසත්ථජොතකො. **ජම්බුඵලෙහීති** ආමෙහි වා පක්කෙහි වා ජම්බුඵලෙහි. **අට්ඨිකෙහීති** අට්ඨී අස්මිමත්ථීති අට්ඨිකං ඵලං. **ජාතිරසෙනාති** යථාජාතෙන රසෙන. ඉමිනා මධුසක්ඛරකප්පුරාදීහි න යොජෙතබ්බොති දස්සෙති. **තං පනාති** මධුකපානං පන. **මුද්දිකාති** මුද්දිකඵලානි. **සාලූකෙති** කන්දෙ. **සත්තන්නං ධඤ්ඤානං ඵලරසන්ති** තණ්ඩුලධොවනොදකං. ‘‘පක්කඩාකරස’’න්ති ඉමිනා අපක්කඩාකරසං වට්ටතීති දීපෙති. **හීති** සච්චං, විත්ථාරො වා. **රසොති** පක්කරසො. පටිග්ගහෙත්වා ඨපිතසබ්බිආදීහි පක්කානං යාවජීවිකානං පත්තානං රසොති යොජනා. පක්කං යාවජීවිකපත්තරසන්ති සම්බන්ධො. **යාවකාලිකපත්තානම්පීති පිසද්දො** පගෙව යාවජීවිකපත්තානන්ති දස්සෙති. **යං පානන්ති** යං මධුකපුප්ඵරසපානං. **සොති** මධුකපුප්ඵරසො. **තෙනාති** මධුකපුප්ඵෙන. යතො කාලතො පට්ඨාය මජ්ජං න කරොන්ති, තතොති යොජනා. **උච්ඡුරසො** නිකසටො පච්ඡාභත්තං වට්ටති සත්තාහකාලිකත්තා. **ඉමෙ චත්තාරො රසාති** ඵලපත්තපුප්ඵඋච්ඡුරසසඞ්ඛාතා ඉමෙ චත්තාරො රසා. **අග්ගිහුත්තමුඛාති** යඤ්ඤා අග්ගිහුතමුඛා, අග්ගිහුතසෙට්ඨාති අත්ථො.

183. රොජමල්ලාදිවත්ථුකථා

301. **සඞ්කරමකංසූති** එත්ථ සඞ්කරසද්දස්ස යුද්ධත්ථාදීසු පවත්තනතො ඉධ පටිඤ්ඤාතත්ථෙති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කතිකමකංසූ’’ති. **කතිකන්ති** පටිඤ්ඤාතසඞ්ඛාතං කතිකං. **උළාරං ඛොති** එත්ථ උළාරසද්දො සෙට්ඨවාචකො. **සෙට්ඨන්ති** ච සුන්දරමෙවාති ආහ ‘‘සුන්දරං ඛො තෙ ඉද’’න්ති. **තෙති** තුය්හං. **‘‘බහුකතො’’**ති පදස්ස කතබහුමානොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පසාදබහුමානෙනා’’ති. ‘‘පිට්ඨමයංඛාදනීය’’න්ති ඉමිනා **පිට්ඨඛාදනීයන්ති** එත්ථ මයසද්දලොපං දස්සෙති.

303. **පටිභානෙය්‍යකාති** එත්ථ පටිභානෙ නියුත්තා පටිභානෙය්‍යකාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිභානසම්පන්නා’’ති. ‘‘නිද්දොසසිප්පා’’ති ඉමිනා **පරියොදාතසිප්පාති** එත්ථ පරිසමන්තතො ඔදාතං සිප්පං එතෙසන්ති පරියොදාතසිප්පාති අත්ථං දස්සෙති. සිප්පත්ථිකෙහි සියති සෙවියතීති **සිප්පං,** සිප්පිකානං හිතාය සෙති පවත්තතීති වා **සිප්පං,** ඔට්ඨජො පඨමක්ඛරො. **නාළියාවාපකෙනාති** පදස්ස ද්වන්දභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නාළියා චෙව ආවාපකෙන වා’’ති. ඉමිනා යකාරො පදසන්ධිමත්තොති දස්සෙති. ‘‘නාළියා වා පසිබ්බකෙනා’’තිපි පාඨො, සො අපාඨොයෙව. කො ආවාපකො නාමාති ආහ **‘‘ආවාපකො නාම යත්ථා’’**තිආදි. තත්ථ **යත්ථාති** යස්මිං ථවිකෙ. ඉමිනා ආහරිත්වා යථාලද්ධං වපන්ති පක්ඛිපන්ති එත්ථාති **ආවාපකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. වප බීජනික්ඛෙපෙති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 පකාරන්තධාතු) වුත්තං. ඉධ පන පක්ඛිපනෙති දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං ‘‘පක්ඛිපන්තී’’ති. **පරිහරිතුමෙවාති** පරිග්ගහෙත්වා හරිතුමෙව. **චෙතනන්ති** හතිං. **යොති** භික්ඛු. **තං වාති** පරිහරිතබ්බුරභණ්ඩං වා. **අඤ්ඤං වාති** අඤ්ඤස්ස සන්තකං වා.

304. **ඉදන්ති** දසමභාගදානං. **දස කොට්ඨාසෙති** දස පටිවීසෙ.

185. චතුමහාපදෙසකථා

305. **ඉදං න කප්පතීතිආදීති** ‘‘ඉදං න කප්පතී’’තිආදයො ඉමෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙති යොජනා. අපස්සයං කත්වා දිසියන්ති එත්ථාති **අපදෙසා** ඔකාසා, අපස්සයං කත්වා දිසියන්ති එතෙහීති වා **අපදෙසා** කාරණා, ‘‘මහන්තා අපදෙසා **මහාපදෙසා. තඤ්චාති** මහාපදෙසසඞ්ඛාතං තඤ්ච සුත්තං, ගහෙත්වාති යොජනා. **පරිමද්දන්තාති** පුනප්පුනං මද්දන්තා, උපපරික්ඛන්තාති අත්ථො. **ඉදන්ති** කාරණං. **තන්ති** නවමහාඵලඅපරණ්ණං. **තානීති** ඛුද්දකඵලපානානි. **හීති** සච්චං.

තෙසන්ති ඡන්නං චීවරානං. **තත්ථාති** ඡසු අනුලොමචීවරෙසු. ‘‘පාණකෙහි සඤ්ජාතවත්ථ’’න්ති ඉමිනා කොසෙය්‍යවත්ථභාවං දස්සෙති. **ද්වෙ පටාති** චීනපටසොමාරපටා. දුකූලං සාණස්ස අනුලොමන්ති යොජනා.

තෙසංයෙවාති ද්වින්නං පත්තානමෙව. **තෙසංයෙවාති** තිණ්ණං තුම්බානමෙව. **තෙසංයෙවාති** ද්වින්නං කායබන්ධනානමෙව. **සෙතච්ඡත්තන්ති** සෙතෙහි වත්ථෙහි කතං ඡත්තං. **තෙසංයෙවාති** තිණ්ණං ඡත්තානමෙව.

සම්භින්නරසන්ති සංසග්ගරසං. එත්ථ භිජ්ජිත්ථාති **භින්නොති** වචනත්ථෙන භිදිධාතු ද්විධාකරණසඞ්ඛාතො භෙදත්ථො හොති, ධාත්වත්ථබාධකෙන සංත්‍යුපසග්ගෙන භිදිධාතුයා භෙදත්ථං බාධෙත්වා සංසග්ගත්ථවාචකො හොතීති දට්ඨබ්බං. **ජල්ලිම්පීති** තචම්පි. **සකලෙනෙවාති** ජල්ලියා එව. පායාසෙන අසංසට්ඨං යං සබ්බීති යොජනා. **තානීති** තක්කොලජාතිඵලාදීනි. **යට්ඨිමධුකාදීසුපීති** මධුලට්ඨිකාදීසුපි. ''ලට්ඨිමධුකාදීසුපී''ති වා පාඨො, සො අපාඨොයෙව. **යං යන්ති** වත්ථු. **යථාති** යෙනාකාරෙන, ධොවියමානෙ තච්ඡියමානෙති සම්බන්ධො.

සම්භින්නරසන්ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''සංසට්ඨ''න්ති. **සභාවන්ති** යාවකාලං කප්පියසභාවං . **තස්මාති** යස්මා උපනෙති, තස්මා. **තෙනාති** සත්තාහකාලිකෙන. **තදහුපටිග්ගහිතන්ති** තදහෙව පටිග්ගහිතං. ද්විහපටිග්ගහිතෙන සත්තාහකාලිකෙනාති සම්බන්ධො.

එත්ථාති කාලිකසංසග්ගෙ. **ආපත්තියො වෙදිතබ්බාති** යථාක්කමං ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ.

ඉති භෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

7. කඨිනක්ඛන්ධකං

187. කඨිනානුජානනකථා

306. කඨිනක්ඛන්ධකෙ **පාවෙය්‍යකාති** එත්ථ පාවාරට්ඨෙ නිවසන්තීති පාවෙය්‍යකාති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පාවාරට්ඨවාසිනො''ති. **තත්ථාති** පාවානාමකෙ රට්ඨෙ. එකො පිතා එතෙසන්ති **එකපිතුකා**. තෙ ච තෙ භාතරො චෙති **එකපිතුකභාතරො,** තෙසං. **එතන්ති** ''පාවෙය්‍යකා''ති එතං නාමං. **තෙසූති** පාවෙය්‍යකෙසු. ''ධුතඞ්ගසමාදානවසෙනා''ති විසෙසනස්ස බ්‍යවච්ඡෙදභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''න අරඤ්ඤවාසමත්තෙනා''ති. විසෙසනඤ්හි දුවිධං බ්‍යවච්ඡෙදං, තප්පාකටිකරණඤ්චාති. **තෙසන්ති** පාවෙය්‍යකානං. පිණ්ඩපාතිකාදිභාවෙපීති සම්බන්ධො. **පිසද්දො** ආරඤ්ඤකං අපෙක්ඛති. **එතන්ති** ''සබ්බෙ ආරඤ්ඤකා''තිආදි එතං වචනං. **ඉමෙ පනාති** පාවෙය්‍යකා පන. **උදකසංගහෙති** එත්ථ උදකෙන සංගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''උදකෙන සංගහිතෙ''ති. ''ථලෙ ච නින්නෙ වා''ති ඉමිනා ''උදකසංගහෙ''ති පදස්ස සරූපං දස්සෙති.

උදකචික්ඛල්ලොති උදකෙන ලොළිතො චික්ඛල්ලො උදකචික්ඛල්ලො. **ඔකපුණ්ණෙහීති** එත්ථ ඔකසද්දො උදකවෙවචනොති ආහ ''උදකපුණ්ණෙහී''ති. උදකඤ්හි උචයති සමවායභාවෙන පවත්තතීති **ඔකන්ති** වුච්චති. **තෙසන්ති** පාවෙය්‍යකානං. **සනානීති** නිරන්තරානි. **තෙසූති** චීවරෙසු. **තෙනාති** චීවරානං සනත්තා, උදකස්ස ච න පග්ඝරණත්තා. භගවතා ''අච්චදමානා ඵාසුකං වස්සං වසිත්ථා''ති පුච්ඡියමානාපි තෙ භික්ඛූ යථාපුච්ඡිතං අවත්වා කස්මා ඵාසුකපදං අපනෙත්වා ''අච්චදමානා වස්සං වසිම්හා''ති අවොචුන්ති ආහ ''අච්චදමානා වස්සං වසිම්හාති එත්ථා''තිආදි. **උක්කණ්ඨිතතාය චාති** එත්ථ චසද්දො ''ඵාසුතාය අභාවෙනා''ති එත්ථාපි යොජෙතබ්බො. සෙනාසනඵාසුතාය අභාවෙන ච භගවතො දස්සනාලාභෙන උක්කණ්ඨිතතාය චාති හි අත්ථො. **අනමතග්ගියකථන්ති** සංයුත්තනිකායෙ අනමතග්ගියසුත්තන්තකථං (සං. නි. 2.135). සබ්බෙව තෙ පාවෙය්‍යකා භික්ඛූති යොජනා. **තන්ති** අනමතග්ගියකථං. **තතොති** ධම්මකථනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. භගවා ආමන්තෙසීති සම්බන්ධො. **එකං චීවරන්ති** සඞ්ඝාටිං. **සන්තරුත්තරෙනාති** සහ අන්තරෙනාති සන්තරං, සන්තරඤ්ච තං උත්තරඤ්චෙති සන්තරුත්තරං, තෙන. **අස්සූති** භවෙය්‍යුං. අභවිස්සංසූති හි අත්ථො. සත්තමීවිභත්තිකාලාතිපත්තිවිභත්තීනං සමානත්ථභාවො සද්දසත්ථෙසු වුත්තොයෙව. **චසද්දො** උපන්‍යාසත්ථො. එස කඨිනත්ථාරො නාමාති යොජනා. අනුජානිතුකාමො හුත්වාති සම්බන්ධො.

තත්ථාති ''අනුජානාමි භික්ඛවෙ''තිආදිපාඨෙ. **වොකාරස්ස** නිපාතමත්තෙ සති කථමත්ථො භවිස්සතීති ආහ ''අත්ථතකඨිනානන්ති අත්ථො''ති. අත්ථතකඨිනානං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. ලද්ධගුණං දස්සෙන්තො ආහ ''එවඤ්හී''තිආදි. **හිසද්දො** ලද්ධගුණජොතකො. **පරතොති** පරම්හි. ''සො තුම්හාක''න්ති වා ''සො වො''ති වා අවත්වා ''සො නෙසං භවිස්සතී''ති වුත්තත්තා **වො**-කාරො නිපාතමත්තොති අධිප්පායො. ''වොති සාමිවචනමෙවෙත''න්ති ඉමිනා **වො** තුම්හාකන්ති අත්ථං දස්සෙති. එවං සති ''පරතො සො නෙස''න්ති එත්ථ කථමත්ථො භවිස්සතීති ආහ ''සො නෙසන්ති එත්ථ පනා''තිආදි. යෙ තුම්හෙ අත්ථතකඨිනා, තෙසං තුම්හාකන්ති යොජනා. **කඨිනසද්දො** ථිරත්ථවාචකො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකො . අනාමන්තචාරාදිකානං පඤ්චානිසංසානං අන්තොකරණසමත්ථභාවෙ ථිරන්ති අත්ථො.

තත්ථාති අනාමන්තචාරාදීසු පඤ්චානිසංසෙසු. **අනාමන්තචාරොති** එත්ථ චරණං චාරො, අනාමන්තෙත්වා චාරො අනාමන්තචාරොති දස්සෙන්තො ආහ ''අනාමන්තෙත්වා චරණ''න්ති. ''අසමාදාය චරණ''න්ති ඉමිනා **අසමාදානචාරොති** එත්ථ පුබ්බපදෙ ත්වාපච්චයස්ස අනාදෙසං කත්වා අසමාදානචාරොති වුත්තන්ති දස්සෙති. **යාවතත්ථචීවරන්ති** එත්ථ ආකාරලොපෙන සන්ධීති ආහ ''යාවතා චීවරෙන අත්ථො''ති. ''යාවදත්ථචීවර''න්තිපි

පායො, එවං සති දකාරො පදසන්ධිමත්තො. යාවසද්දො පරිච්ඡෙදත්ථවාචකො, න අභිවිඤ්ඤත්ථවාචකො. අත්ථසද්දෙන සමාසො හොති. **යො ච තත්ථ චීවරුප්පාදොති** එත්ථ තත්ථසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''කඨිනත්ථාරසීමාය''න්ති. **තත්රුප්පාදෙනාති** තත්‍ර කඨිනත්ථාරසීමායං උප්පාදෙන මූලෙන. ''චීවරං උප්පජ්ජති''ති ඉමිනා **චීවරුප්පාදොති** එත්ථ චීවරමෙව උප්පාදො චීවරුප්පාදොති විසෙසනපරපදත්තං දස්සෙති.

කෙති කිත්තකා. ඉදං ''ගණවසෙනා''ති වචනං සන්ධාය වුත්තං. අථ වා **කෙති** කින්නාම වුත්ථවස්සා. ඉදං ''වුත්ථවස්සවසෙනා''ති වචනං සන්ධාය වුත්තං. සතසහස්සම්පි ජනා ලභන්තීති යොජනා. **පිසද්දෙන** තතො අධිකම්පි ලභන්තීති දස්සෙති. **ඡින්නවස්සා වාති** පුරිමිකාය උපගන්ත්වා ඡින්නවස්සා වා. **අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති** කඨිනත්ථාරවිහාරතො අපරස්මිං විහාරෙ. සබ්බෙ ඡින්නවස්සාදිකා භික්ඛූ පුරිමිකාය වස්සූපගතානං භික්ඛූනං ගණපූරකා හොන්තීති යොජනා. **ඉතරෙසංයෙවාති** පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පඨමපවාරණාය පවාරිතානමෙව. **පරිපුණ්ණවස්සොති** පරිපුණ්ණො වීසතිවස්සො, අච්ඡින්නවස්සො වා. **සොති** සාමණෙරො. **ඉති එත්ථාපීති** එවං එතෙසු තීසු වාරෙසුපි.

කෙන දින්නං කඨිනචීවරං වට්ටතීති යොජනා. යෙන කෙනචි දින්නං චීවරං වට්ටතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** වත්තං. **අජානන්තොති** අජානනහෙතු. හෙත්වත්ථෙ හි අන්තපච්චයො. **තස්සාති** කඨිනදායකස්ස. **එවන්ති** ඉමිනා වක්ඛමානනයෙන. අඤ්ඤතරපහොනකං වත්ථන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** කඨිනචීවරස්ස. එත්තකා නාම සූචියො වට්ටතීති සම්බන්ධො. ඉති ආචික්ඛිතබ්බන්ති යොජනා.

කඨිනත්ථාරකෙනාපි වත්තං ජානිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **පිසද්දො** කඨිනදායකං අපෙක්ඛති. වත්තං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තන්තවායගෙහතො හී''තිආදි. **ආහතසන්තානෙනෙවාති** ආහතසන්තතියා එව. **බලිමක්ඛිතසාටකොති** අහතසාටකො. සො හි බලෙන තක්කෙන කඤ්ජිකෙන මක්ඛිතසාටකත්තා ''බලිමක්ඛිතසාටකො''ති වුච්චති. **කඨිනත්ථාරසාටකන්ති** කඨිනත්ථාරත්ථාය දින්නං සාටකං. **තදහෙවාති** තස්මිං දින්නඅහනි එව. **තස්මින්ති** පඨමං දින්නෙ කඨිනත්ථාරසාටකෙ. **අඤ්ඤානි වාති** කඨිනසාටකතො අඤ්ඤානි ච. වසද්දෙන න කඨිනසාටකමෙව ආහරති, අඤ්ඤානි වාති දස්සෙති. **යොති** කඨිනදායකො. **ඉතරොති** පඨමං කඨිනදායකො. **යථා තථා ඔවදිත්වාති** තව සන්තකතො එතස්ස සන්තකං සඞ්ඝස්ස බහුපකාරං, සඞ්ඝස්ස බහුපකාරත්තං තයාපි ඉච්ඡිතබ්බං, එවම්පිජන්තස්ස බහුපුඤ්ඤන්ති යෙන තෙනාකාරෙන ඔවදිත්වා.

කෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. යස්ස සඞ්ඝො කඨිනචීවරං දෙති, තෙන භික්ඛුනා අත්ථරිතබ්බන්ති යොජනා. කස්ස භික්ඛුස්සාති සම්බන්ධො. යො ජිණ්ණචීවරො හොති, තස්ස දාතබ්බන්ති යොජනා. මහතී පරිසා එතස්සාති **මහාපරිසො** ථෙරො. ''නවකතරො සක්කොති, තස්ස දාතබ්බ''න්ති වචනස්ස අනෙකන්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''අපි චා''තිආදි. **අපි චාති** එකන්තෙන. **තදත්ථායාති** තස්ස ජිණ්ණචීවරස්ස අත්ථාය. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **පෙලවොති** විරළො. **තෙනාපීති** කඨිනත්ථාරකෙනාපි. **තන්ති** විධිං. **දානකම්මවාචාති** දානකාරණකම්මවාචා.

එවං දින්නෙ පන කඨිනෙ නිට්ඨාපෙතබ්බානීති යොජනා. **එකෙනාපීති** පිසද්දෙන පගෙව බහූහි පනාති දස්සෙති. **බුද්ධප්පසත්ථන්ති** බුද්ධෙහි පසත්ථං. අතීතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙති යොජනා. **තස්සාති** පදුමුත්තරස්ස . කඨිනං ගණ්හි කිරාති යොජනා. **තන්ති** කඨිනං, සත්ථා අකාසීති සම්බන්ධො.

කතපරියොසිතං කඨිනං කිං කාතබ්බන්ති ආහ ''කතපරියොසිතං පනා''තිආදි. කඨිනං ගහෙත්වා අත්ථරිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ''තෙන කඨිනත්ථාරකෙන භික්ඛුනා''ති පදං ''වචනීයො''ති පදෙ සුද්ධකත්තා, ''අනුමොදාපෙතබ්බ''න්ති පදෙ කාරිතකත්තා. කිං වචනීයොති ආහ ''අත්ථතං…පෙ…. අනුමොදථා''ති. ''තෙහි අනුමොදකෙහි භික්ඛූහී''ති පදං ''වචනීයො''ති පදෙ අවුත්තකත්තා, ''අනුමොදාපෙතබ්බ''න්ති පදෙ කාරිතකම්මං අවුත්තකම්මං, වා. ''කඨින''න්ති ධාතුකම්මං වා වුත්තකම්මං වා උපනෙතබ්බං. කිං වචනීයොති ආහ ''අත්ථතං…පෙ…. අනුමොදාමා''ති. **ඉතරෙහි වාති** අනුමොදකෙහි ච. **සබ්බෙසන්ති** අත්ථාරකඅනුමොදකානං. **හීති** සච්චං. **එතන්ති** සබ්බෙසං අත්ථතභාවං, ''ද්වින්නං… පෙ…. අනුමොදකස්ස වා''ති වචනං වා.

එවං කඨිනෙ අත්ථතෙ සති පනාති යොජනා. **යෙනාති** භික්ඛුනා. **අවිචාරෙත්වාවාති** ''කඨිනත්ථාරකස්ස දෙමා''ති වා ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති වා අවිචාරෙත්වා එව. **සෙසචීවරානිපීති** කඨිනත්ථාරචීවරතො සෙසචීවරානිපි. සඞ්ඝෙන දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. ''අපලොකෙත්වා''ති ඉමිනා කම්මවාචාය කිච්චාභාවං දස්සෙති. **වස්සාවාසිකට්ඨිතිකායාති** වස්සාවාසකාලෙ පවත්තාය ඨිතිකාය. **ගරුභණ්ඩන්ති** මඤ්චබිබ්බොහනාදිගරුභණ්ඩං. **එකසීමායාති** එකාය උපචාරසීමාය.

308. **යථා චාති** එත්ථ **යථාසද්දො** යංසද්දත්ථො. යෙන විධිනාති හි අත්ථො. **මහාභූමිකන්ති** මහාවිසයං. චතුවීසතිආකාරවන්තතාය මහාවිත්ථාරිකන්ති වුත්තං හොති. **තතොති** අනත්ථතලක්ඛණතො. **පරිවාරෙපීති** පිසද්දො න ඉධ එවාති දස්සෙති.

තත්ථාති චතුවීසතියා ආකාරෙසු. **උල්ලිඛිතමත්තෙනාති** එත්ථ පමාණස්ස උග්ගහණත්ථං නඛාදීහි ලිඛනං උල්ලිඛිතං, උල්ලිඛිතං මත්තං පමාණං උල්ලිඛිතමත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දීඝතො ච පුථුලතො ච පමාණගහණමත්තෙනා’’ති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘පමාණං හී’’තිආදි. දස්සෙන්තො හුත්වා උල්ලිඛතීති යොජනා. **පඤ්චකන්ති** පඤ්චපමාණං, පඤ්චසමූහං වා ඛණ්ඩං. වාසද්දෙන අඤ්ඤානිපි තෙරසකාදීනි සඞ්ගණ්හාති. **මොඝසුත්තකාරොපනමත්තෙනාති** මොඝසුත්තස්ස චීවරස්සූපරි ආරොපනමත්තෙන. **දීඝසිබ්බිතමත්තෙනාති** දීඝතො සිබ්බිතමත්තෙන. **මුද්දියපට්ටබන්ධනමත්තෙනාති** මුද්දියපට්ටස්ස බන්ධනමත්තෙන. **ද්වෙ චිමිලිකායොති** ද්වෙ පිලොතිකායො. **පඨමචිමිලිකාති** කඨිනචිමිලිකතො අඤ්ඤා අත්තනො පකතිචිමිලිකා සටෙත්වා ඨපිතා හොතීති යොජනා. ‘‘තං පඨමචිමිලික’’න්ති පාඨසෙසං අජ්ඣාහරිත්වා කඨිනසාටකස්ස කුච්ඡිචිමිලිකං කත්වාති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. **පකතිචීවරස්සාති** අත්තනො පකතිචීවරස්ස. **පකතිපට්ටබන්ධචීවරන්ති** පකතිපට්ටෙන බන්ධචීවරං. **පිට්ඨිඅනුවාතාරොපනමත්තෙනාති** දීඝතො අනුවාතස්ස චීවරස්සූපරි ආරොපනමත්තෙන. දීඝානුවාතඤ්හි පාරුපනකාලෙ පිට්ඨියං ඨිතත්තා පිට්ඨිඅනුවාතන්ති වුච්චති. **කුච්ඡිඅනුවාතාරොපනමත්තෙනාති** පුථුලතො අනුවාතස්ස චීවරස්සූපරි ආරොපනමත්තෙන. පුථුලානුවාතඤ්හි පාරුපනකාලෙ කුච්ඡියං ඨිතත්තා කුච්ඡිඅනුවාතන්ති වුච්චති. **ආගන්තුකපට්ටාරොපනමත්තෙනාති** ආගන්තුකපට්ටස්ස චීවරස්සූපරි ආරොපනමත්තෙන. **වාති** අථවා.

සාරුප්පන්ති සමණානුච්ඡවිකං. **පරිකථායාති** පරියායෙන උප්පාදිතාය කථාය. **අතිඋක්කට්ඨං වට්ටතීති** අතිඋක්කට්ඨං එව වට්ටති. **ඔතිණ්ණසදිසමෙවාති** ඔතිණ්ණෙන වත්ථෙන සදිසමෙව කඨිනචීවරන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** දුවිධෙසු සන්නිධීසු. **තදහෙවාති** තස්මිං දින්නඅහනි එව.

රත්තිනිස්සග්ගියෙනාති රත්තිඅතික්කන්තං හුත්වා නිස්සග්ගියෙන. **අඤ්ඤෙනාති** තිචීවරතො අඤ්ඤෙන. **සමණ්ඩලිකතන්ති** සහ මහාමණ්ඩලඅඩ්ඪමණ්ඩලෙන කතං.

309. එවං චතුවීසතිආකාරං අනත්ථතලක්ඛණං දස්සෙත්වා ඉදානි සත්තරසාකාරං අත්ථතලක්ඛණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අහතෙනා’’තිආදි . තත්ථ පරිභොගං න හනිත්ථ න ගච්ඡිත්ථාති **අහතං,** පරිභොගෙන න හනිතබ්බං න හිංසිතබ්බන්ති වා **අහතන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අපරිභුත්තෙනා’’ති. ‘‘අහතසදිසෙනා’’ති ඉමිනා **අහතකප්පෙනාති** එත්ථ **කප්පසද්දො** සදිසත්ථොති දස්සෙති. **පාපණිකෙනාති** එත්ථ පසාරිතො ආපණො පාපණො, තස්මිං පතිතං පාපණිකන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආපණද්වාරෙ පතිත’’න්ති. ‘‘පිලොතික’’න්ති ඉමිනා ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **වුත්තවිපල්ලාසෙනෙවාති** වුත්තෙහි ‘‘නිමිත්තකතෙනා’’තිආදීහි විපල්ලාසෙන එව. **තත්ථාති** පරිවාරෙ . **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ඉධාති** කඨිනක්ඛන්ධකෙ. අවුච්චමානෙන තෙන වචනෙන පරිහායතීති සම්බන්ධො.

310. **තත්ථාති** ‘‘කථඤ්ච භික්ඛවෙ උබ්භතං හොති කඨින’’න්තිආදිපාඨෙ. ජනෙත්තියො මාතරොති යොජනා. ඉමිනා ධම්මෙන පුත්තෙ මානෙතීති **මාතා,** ධම්මෙන පුත්තෙහි මානියතීති වා **මාතා,** සා විය හොන්තීති **මාතිකාති** දස්සෙති. **කඨිනුබ්භාරන්ති** ච **කඨිනුද්ධාරන්ති** ච අත්ථතො සදිසං. **එතාති** එතා පදජාතියො. **තාසූති** අට්ඨසු මාතිකාසු. **අස්සාති** කඨිනුබ්භාරස්ස.

188. ආදායසත්තකකථා

311. **න පච්චෙස්සන්ති** එත්ථ පතිත්‍යූපසග්ගස්ස පුනත්ථං, ඉධාතුයා ච ගත්‍යත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘න පුන ආගමිස්ස’’න්ති. එවං පක්කමතො ඡිජ්ජතීති සම්බන්ධො.

එතඤ්චාති පක්කමනන්තිකං, කඨිනුද්ධාරඤ්ච. **තාහන්ති** තෙ අහං. **තෙති** තුය්හං.

අඤ්ඤන්ති අත්තනො විහාරතො අඤ්ඤං. **එවං හොතීති** එසො පරිවිතක්කො හොති. **සොති** ආවාසපලිබොධො. ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තොති යොජනා.

ද්වෙ පලිබොධා එකතො ඡිජ්ජන්තීති සම්බන්ධො. **අපුබ්බං අචරිමන්ති** එකපහාරෙනෙව. සො පලිබොධුපච්ඡෙදො කස්මා විත්ථාරතො න වුත්තොති ආහ ‘‘සො පනා’’තිආදි. **සො පනාති** පලිබොධුපච්ඡෙදො පන. න වුත්තොති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ඉමස්මිං කඨිනුබ්භාරෙ. කස්මා අයං කඨිනුද්ධාරො **‘‘නාසනන්තිකො’’**ති වුත්තොති ආහ ‘‘යස්මා’’තිආදි. **තස්සාති** භික්ඛුනො.

ආසාවච්ඡෙදිකෙ ඡිජ්ජතීති සම්බන්ධො. **අයං පනාති** ආසාවච්ඡෙදිකො කඨිනුද්ධාරො පන. අනෙකපභෙදො හොතීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** භික්ඛුස්ස. **වුත්තොති** අයං ආසාවච්ඡෙදිකො කඨිනුද්ධාරො වුත්තොති යොජනා. **එත්ථ පනාති** ඉමස්මිං පන ඨානෙ. **තත්ථාති** සීමාතික්කන්තිකෙ.

312-325. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **සත්තකෙති** අට්ඨසු මාතිකාසු ආසාවච්ඡෙදතො සෙසෙ සත්තපමාණෙ, සත්තසමූහෙ වා. **තෙයෙවාති** සත්තකෙ එව. **තතොති** වාරතො. **යෙ යෙති** කඨිනුද්ධාරා. **ඉතරෙහීති** ආසාවච්ඡෙදතො

අඤ්ඤෙහි. යෙ පලිබොධා වුත්තාති සම්බන්ධො. ආවාසො වජීයති අනෙනාති **චත්තන්**ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙන චිත්තෙනා''තිආදි. **තන්**ති චිත්තං. ''එසෙව නයො''ති ඉමිනා ආවාසො වමීයති අනෙනාති **වන්තං**. ආවාසතො මුච්චති අනෙනාති **මුත්තන්**ති වචනත්ථං අතිදිසති. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බස්මිං කඨිනක්ඛන්ධකෙ.

ඉති කඨිනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

8. චීවරක්ඛන්ධකං

202. ජීවකවත්ථුකථා

326. චීවරක්ඛන්ධකෙ පදක්ඛිණසද්දස්ස අපසබ්‍යත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''ඡෙකා කුසලා''ති. **අභිසටා**ති එත්ථ සරධාතුයා ගතිචින්තාසු ඉධ ගත්‍යත්ථෙති දස්සෙන්තො ආහ ''අභිගතා''ති. **අභිගතා**ති අභිමුඛං ගන්තබ්බා. නනු පාළියං **''අත්ථිකානං අත්ථිකානං මනුස්සාන''**න්ති වුත්තං, කස්මා පන ''අත්ථිකෙහි අත්ථිකෙහි මනුස්සෙහී''ති වුත්තන්ති ආහ ''කරණත්ථෙ පනා''තිආදි. ඉමිනා ඡට්ඨීකත්තා නාම තතියාකත්තුනා සමානොයෙවාති දස්සෙති. නිගමෙ වසතීති **නෙගමො**ති වුත්තෙ කුටුම්බියගණො නෙගමො නාමාති ආහ ''කුටුම්බියගණො''ති.

327. නගරෙ නිවසන්තීති **නාගරා**. දත්වා, වුට්ඨාපෙසුන්ති සම්බන්ධො. **ආරාමුය්‍යානවාහනාදීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන අඤ්ඤානි උපභොගපරිභොගානි සඞ්ගණ්හාති. **ගණිකට්ඨානෙ**ති ගණිකාය ඨානෙ. **ගණිකා**ති ච නගරසොභිනී. සා හි අත්ථිකෙන ජනගණෙන අභිගන්තබ්බාති **ගණිකා**ති වුච්චති. **පටිසතෙන වා**ති එත්ථ වාසද්දො අවධාරණත්ථො. රත්තිං ගමනස්ස පටිනිධිසඞ්ඛාතෙන සතෙන එවාති හි අත්ථො. **ගිලානන්**ති එත්ථ භාවපච්චයෙන විනාපි භාවත්ථො ඤාතබ්බොති ආහ ''ගිලානභාව''න්ති. ''ජානාපෙය්‍යා''න්ති ඉමිනා **පටිවෙදෙය්‍යන්**ති එත්ථ විදධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති. **කත්තරසුප්පෙ**ති එත්ථ **කත්තර**සද්දො ජිණ්ණපරියායොති ආහ ''ජිණ්ණසුප්පෙ''ති. සුපන්ති සුනබාදයො එත්ථාති **සුප්පං,** කත්තරං සුප්පං කත්තරසුප්පං.

328. **තන්**ති ජීවකං. අඤ්ඤෙ රාජදාරකා වදන්ති කිරාති සම්බන්ධො. නත්ථි මාතා එතස්සාති **නිම්මාතිකො. යථා චා**තිආදීසු යථා පෙසන්ති, තථාති යොජනා. චසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. න කෙවලං වදන්තියෙව, අථ ඛො න කොචි කිඤ්චි පෙසෙතීති හි අත්ථො. **අඤ්ඤෙසන්**ති ජීවකතො අඤ්ඤෙසං. **තස්සා**ති ජීවකස්ස. **ඉතීති** එවං. **සො**ති ජීවකො. **තං සබ්බන්**ති ''නිම්මාතිකො නිප්පිතිකො''ති වදනඤ්ච පණ්ණාකාරස්ස අපෙසනඤ්චාති තං සබ්බං.

යංනූනාති සාධු වත. අහං වජ්ජසිප්පං සික්ඛෙය්‍යං සාධු වතාති යොජනා. **තස්සා**ති ජීවකස්ස. **එතදහොසී**ති එතං අහොසි, පරිවිතක්කො අහූති අත්ථො. **පරූපඝාතපටිසංයුත්තානී**ති පරං උපගන්ත්වා, උප භුසෙන වා හනනෙන පටිසංයුත්තානි. **මෙත්තාපුබ්බභාගන්**ති සිප්පස්ස පුබ්බභාගෙ පවත්තා මෙත්තා එතස්සාති මෙත්තාපුබ්බභාගං. ඉති අහොසීති යොජනා. පුරිමචින්තාය අනෙකන්තභාවතො එකන්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''අපි චා''තිආදි. **අපි චා**ති එකන්තෙන. **අයන්**ති ජීවකො. **ඉතො**ති භද්දකප්පතො. **අයන්**ති උපාසකො . **චතුපරිසන්තරෙ**ති චතුපරිසමජ්ඣෙ. **පත්ථගුණන්**ති පත්ථිතගුණං. **ඨානන්තරන්**ති ඨානභෙදං, **අහම්පී**ති න අයං උපාසකොයෙව, අහම්පීති අත්ථො. **භගවා**ති ආලපනපදමෙතං. **පත්ථනන්**ති ඉච්ඡිතවරං. **චොදියමානොපී**ති උය්‍යොජියමානොපි. **පි**සද්දෙන පුරිමචින්තනමපෙක්ඛති. **එසා**ති එසො ජීවකො.

329. **දිසාපාමොක්ඛො**ති පදස්ස දිසාසු පාමොක්ඛො දිසාපාමොක්ඛොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සබ්බදිසාසූ''තිආදි. **තස්මිඤ්ච සමයෙ**ති ජීවකස්ස තස්මිං චින්තනසමයෙ ච, ආගමංසූති සම්බන්ධො. **තෙ**ති වාණිජෙ, පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **කුතො**ති නගරතො. **තක්කසීලතො**ති තක්කසීලනගරතො. **තත්ථා**ති තක්කසීලෙ. **ආමා**ති සම්පටිච්ඡනත්ථෙ නිපාතො, ආම අත්ථීති හි අත්ථො. **තෙ**ති වාණිජා. **තථා**ති යථා ජීවකො ආහ, තථා අකංසූති අත්ථො. **සො**ති ජීවකො. **පිතරන්**ති අභයරාජකුමාරං. **තෙහී**ති වාණිජෙහි.

තන්ති ජීවකං, පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **සො**ති ජීවකො. කස්මා තාත ත්වං ඉධාගතො අසි පනාති පුච්ඡීති යොජනා. **තතො**ති පුච්ඡතො. **සො**ති ජීවකො. සික්ඛිතුං ආගතො අම්හීති යොජනා. **බහුඤ්ච ගණ්හාතී**තිආදීසු සො කිඤ්චි කම්මං අකත්වා සිප්පස්සෙව සික්ඛිතත්තා බහුඤ්ච ගණ්හාතීති ආහ ''යථා''තිආදි. තත්ථ යථා සික්ඛන්තියෙව, එවං තථා සො න සික්ඛතීති යොජනා. **සො පනා**ති ජීවකො පන, කරොති සික්ඛතීති සම්බන්ධො. **එකං කාලන්**ති එකස්මිං කාලෙ. එවං සන්තෙ කස්මා සො බහුඤ්ච ගණ්හාතීති ආහ ''එවං සන්තෙපී''තිආදි. **මෙධාවිතාය**ති ඛිප්පං ගහණධාරණපඤ්ඤතාය, බහුඤ්ච සිප්පන්ති සම්බන්ධො. අස්ස ජීවකස්ස ගහිතඤ්ච සිප්පං න සම්මුස්සතීති යොජනා.

යත්තකං සිප්පං ආචරියො ජානාති, තත්තකං අයං ජීවකො ජානාතීති යොජනා. **යන්**ති සිප්පං. **අයන්**ති ජීවකො, භවිස්සතීති සම්බන්ධො. **නන්**ති ජීවකං. **යථා**ති යෙනාකාරෙන. **කම්මවිපාකන්**ති කම්මවිපාකජං රොගං. ''න''න්ති පදං ''සික්ඛාපෙසී''ති පදෙ කාරිතකම්මං, ''භෙසජ්ජයොජන''න්ති පදං ධාතුකම්මං. **භෙසජ්ජයොජනන්**ති භෙසජ්ජෙන රොගස්ස යොජනං. **සො පනා**ති ජීවකො පන. **ඉමිනා**ති ජීවකෙන න උග්ගහිතං, උග්ගහිතන්ති සම්බන්ධො. **එකෙන**

ද්වාරෙනාති චතූසු ද්වාරෙසු එකෙන ද්වාරෙන. **ආහිණ්ඩන්තොති** විචරන්තො. **පරිත්තං පාථෙය්‍යන්ති** එත්ථ පරිත්තසද්දස්ස ආරක්ඛනත්ථෙපි පවත්තනතො ඉධ අප්පත්ථෙ පවත්තතීති දස්සෙන්තො ආහ ''අප්පමත්තක''න්ති. කස්මා අප්පමත්තකං පාථෙය්‍යං අදාසීති යොජනා. **තස්සාති** දිසාපාමොක්ඛස්ස. **අයන්ති** ජීවකො, ලභිස්සතීති සම්බන්ධො. **තතොති** ලභනතො. **ඛීණෙ පාථෙය්‍යෙති** පාථෙය්‍යෙ ඛීණෙ සතීති යොජනා.

203. සෙට්ඨිභරියාදිවත්ථුකථා

330. **යා නාමාති** යා නාම සරණී. **කිම්පි මායන්ති** එත්ථ එකාරලොපසන්ධීති ආහ ''කිම්පි මෙ අය''න්ති. ඉමිනා යකාරාදෙසසන්ධිං නිවත්තෙති, ''මායාය''න්තිපි පාඨො, එවං සති ආදෙසසන්ධියෙව, න ලොපසන්ධි. අයං සරණී මෙ කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං කිම්පි දස්සතීති යොජනා. **තස්ස චාති** සබ්බිස්ස ච, **කතස්සාතිපි** පාඨො. **රොගූපසමස්ස චාති** මම රොගස්ස උපසමස්ස ච, ඉමෙහි පදෙහි **සංයමස්සාති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''උපකාර''න්ති ඉමිනා **උපජානාමීති** එත්ථ උපසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. **අධිප්පායොති** සරණියා ආසයො.

331. ''සබ්බාලඞ්කාරං තුය්හං හොතූ''ති ඉදං වචනං රාජා සභාවතො ආහ, උදාහු කිඤ්චි චින්තෙත්වාති ආහ ''රාජා''තිආදි. තත්ථ **ඉමන්ති** අලඞ්කාරං. **පමාණයුත්තෙති** කාරණානුරූපෙ. **නන්ති** ජීවකං. **නාටකානම්පීති** පඤ්චසතිකානං නාටකානම්පි. **සොපීති** ජීවකොපි. **තෙසන්ති** අභයකුමාරනාටකානං. **මෙති** මය්හං, න පතිරූපන්ති සම්බන්ධො. **අය්‍යිකානන්ති** මාතාමහීනං. කතස්ස මෙ උපකාරන්ති යොජනා. ඉමිනා අධිකාරො ච උපකාරො ච අත්ථතො සදිසන්ති දස්සෙති. රාජා පසන්නො දත්වා ආහාති සම්බන්ධො.

205. රාජගහසෙට්ඨිවත්ථුකථා

332. **ඉරියාපථසම්පරිවත්තනෙනාති** ඉරියාපථස්ස පුනප්පුනං පරිවත්තනෙන. තීහි සත්තාහෙහි නිච්චලස්ස නිපන්නස්ස අස්ස සෙට්ඨිස්ස මත්ථලුඞ්ගන්ති යොජනා. අප්පෙව නිපජ්ජෙය්‍යාති යොජනා. **නන්ති** සෙට්ඨිං. **තෙනෙවාති** තෙනෙව කාරණෙන. සීසං ඡාදෙතීති **සීසච්ඡවීති** වුත්තෙ සීසපටිච්ඡාදනචම්මන්ති ආහ ''සීසචම්ම''න්ති. **තස්සාති** සෙට්ඨිස්ස. **තීහි සත්තාහෙනාති** එත්ථ පුබ්බපදෙන පච්ඡිමපදං ගුණිත්වා ගහෙතබ්බන්ති ආහ ''තීහි පස්සෙහි එකෙනෙකෙන සත්තාහෙනා''ති.

333. ජනං **නීහරාපෙත්වාති** ජනං අපක්කමාපෙත්වා.

207. පජ්ජොතරාජවත්ථුකථා

334. **විච්ඡිකස්ස ජාතොති** විච්ඡිකස්ස කාරණා ජාතො, විච්ඡිකං පටිච්ච ජාතොති අත්ථො. සබ්බි ච හෙසජ්ජං විච්ඡිකානං පටිකූලං හොතීති යොජනා. **පඤ්ඤාසයොජනිකාති** එත්ථ ණිකපච්චයස්ස ගන්තුං සමත්ථත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ගන්තුං සමත්ථො හොතී''ති. **අස්ස රඤ්ඤොති** චන්දපජ්ජොතනාමකස්ස අස්ස රඤ්ඤො. **හත්ථිනියෙවාති** භද්දවතිකා නාම හත්ථිනියෙව. **වීසයොජනසතන්ති** වීසාධිකං යොජනසතං.

භුඤ්ජිතුං නිසින්නස්ස එකස්ස කුලපුත්තස්ස ද්වාරෙති යොජනා. **තස්සාති** කුලපුත්තස්ස, ආරොචෙසීති සම්බන්ධො. **සොති** කුලපුත්තො, ''ආහරා''ති ආණාපෙසීති සම්බන්ධො. **ඉතරොති** පුරිසො. **තන්ති** පත්තං. **යත්ථ යත්ථාති** යස්මිං යස්මිං භවෙ. තත්ථ තත්ථ වාහනසම්පන්නො හොමීති යොජනා. **සොති** පුරිසො. පජ්ජොතො නාම අයං රාජා ජාතොති යොජනා.

සබ්බිං පායෙත්වාති ඉදං උපලක්ඛණමත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''සබ්බිඤ්ච පායෙත්වා''තිආදි. සබ්බිඤ්ච පායෙත්වා, පරිවාරකානං ආහාරාචාරෙ විධිඤ්ච ආචික්ඛිත්වාති අත්ථො. **ඔලුම්පෙත්වාති** ලුපිධාතු ඔදහනත්ථොති ආහ ''ඔදහිත්වා''ති. **විරෙචෙසීති** උද්ධඤ්ච අධො ච විරෙචෙසි.

208. සිවෙය්‍යකදුස්සයුගකථා

335. **සිවථිකන්ති** සිවා ජම්බුකා කුණපඛාදනත්ථාය ආගන්ත්වා තිට්ඨන්ති එත්ථාති **සිවට්ඨිං,** තදෙව **සිවථිකං,** ඉමිනා සිවථිකායං උප්පන්නං සිවෙය්‍යකං ථිකසද්දස්ස ලොපං කත්වාති දස්සෙති. **තත්ථාති** උත්තරකුරූසු. **තන්ති** මතං. **හත්ථිසොණ්ඩකසකුණාති** හත්ථිලිඞ්ගවිහඞ්ගමා. තෙ හි හත්ථිනො සොණ්ඩො විය සොණ්ඩො එතෙසු අත්ථීති **හත්ථිසොණ්ඩකා,** තෙ ච තෙ සකුණා චෙති හත්ථිසොණ්ඩකසකුණාති වුච්චන්ති. **රඤ්ඤො ආහරන්තීති** රඤ්ඤො අත්ථාය, සන්තිකං වා ආහරන්ති. **ඉදන්ති** සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං. සිවිරට්ඨෙ වායිතං **සිවෙය්‍යකන්ති** ච දස්සෙන්තො ආහ ''අථවා''තිආදි. **තෙනාති** කාරණෙන. ''සිවෙය්‍යකන්ති...පෙ.... වදන්තී''ති පොරාණා ආහූති යොජනා.

209. සමත්තිංසවිරෙචනකථා

336. **කිංපනාති** එත්ථ කිංසද්දො අනියමත්ථො. ලූඛො කිං, න ලූඛො කින්ති හි අත්ථො. ''සිනෙහපානං පන තෙමෙතී''ති ච ''කරොතී''ති ච සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සකලකායෙ. **සිරාති** කණ්ඩරා. **අයන්ති** ජීවකො. **ඔළාරිකදොසහරණත්ථන්ති** ඔළාරිකස්ස දොසස්ස අපනයනත්ථං. **පකතත්තෙති** පකතිසඞ්ඛාතෙ සභාවෙ සතීති සම්බන්ධො. භගවා හන්තෙති යොජනා. **කුතොති** කස්ස සන්තිකා. වට්ටතී නු ඛොති චින්තෙසීති යොජනා. **තතොති** චින්තනතො. **සොණොති** කොළිවීසසොණො, භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. **තතොති** සොණස්ස සන්තිකා. **තස්සාති** සොණස්ස. **සොති** සොණො. **ථෙරස්සාති** මොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස. ඉදං ''පත්ත''න්තිපදෙ සාමී, ''අදාසී''ති පදෙ සම්පදානං. අඤ්ඤං පිණ්ඩපාතන්ති සම්බන්ධො.

රාජාපි ඛො භුඤ්ජිතුකාමො අහොසීති සම්බන්ධො. යඤ්ච සුජාතා අදාසි, යඤ්ච පරිනිබ්බානකාලෙ චුන්දො කම්මාරපුත්තො, භාජනගතෙසු ද්වීසුයෙව තෙසු පිණ්ඩපාතෙසු දෙවතා ඔජං පක්ඛිපන්තීති යොජනා. **අඤ්ඤෙසූති** ද්වීහි පිණ්ඩපාතෙහි අඤ්ඤෙසු. **ඉච්ඡන්ති** රුචිං. **සොති** බිම්බිසාරො රාජා. **තවෙවාති** තුය්හමෙව. **තන්ති** භගවතො වචනං. රාජා අකාසීති සම්බන්ධො. **තෙති** අසීතිකුලපුත්තසහස්සා. **එතදත්ථමෙවාති** සොණස්ස අරහත්තෙ පතිට්ඨාපනත්ථමෙව, න රඤ්ඤො අනුග්ගහත්ථන්ති අධිප්පායො.

210. වරයාචනකථා

337. කතං භත්තකිච්චං යෙනාති **කතභත්තකිච්චො,** තස්මිං සතීති සම්බන්ධො. **වුත්තනයෙනෙවාති** රාහුලවත්ථුම්හි (මහාව. අට්ඨ. 105) වුත්තනයෙනෙව. **ඉදං වත්ථන්ති** ඉදං සිවෙය්‍යකං වත්ථං, උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො. ''තාවා''ති අජ්ඣාහරිතබ්බො. **එත්ථන්තරෙති** එතස්මිං වත්ථුප්පන්නකාලමජ්ඣෙ. කොචි භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තෙනාති** පංසුකූලිකහෙතුනා. **අයන්ති** ජීවකො. **ගහපතිචීවරන්ති** එත්ථ ගහපතීනං චීවරන්ති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''ගහපතීහි දින්නං චීවර''න්ති . **වත්ථදානානිසංසපටිසංයුත්තායාති** ''වත්ථදො හොති වණ්ණදො''තිආදිකාය (සං. නි. 1.42) වත්ථදානස්ස ආනිසංසෙන පටිසංයුත්තාය. විච්ඡාවසෙන වුත්තො ''ඉතරීතරෙනා''ති සබ්බනාමසද්දො අනියමත්ථොති ආහ ''අප්පග්ඝෙනපි මහග්ඝෙනපි යෙන කෙනචී''ති. **පාවාරොති** උත්තරාසඞ්ගො. සො හි පාරුපනත්ථාය වරියති ඉච්ඡියතීති පාවාරොති වුච්චති. ''කප්පාසාදිභෙදො''ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. **පකතිකොජවමෙවාති** පකතියා භික්ඛූනං සාරුප්පං කොජවමෙව. සොළසනාටකිත්ථීනං ඨත්වා නච්චයොග්‍යත්තා මහතී පිට්ඨී එතස්සාති **මහාපිට්ඨීයං,** තමෙව කොජවං **මහාපිට්ඨීයකොජවං**. තස්ස කිර ලොමානි චතුරඞ්ගුලාධිකානි හොන්ති.

211. කම්බලානුජානනාදිකථා

338. **කාසීනන්ති** කාසීනං ජනපදානං, කාසිරට්ඨෙ නිවාසීනං ජනානං වා. **පසෙනදිස්සාති** පච්චුට්ඨං, පටිපක්ඛං වා සෙනං ජිනාතීති **පසෙනදි** ජකාරස්ස දකාරං කත්වා. **එසාති** එසො කාසිරාජා. ''සහස්ස''න්ති ඉමිනා **කාසි**සද්දස්ස සඞ්කෙතසඞ්ඛ්‍යං දස්සෙති. **තංඅග්ඝනකොති** තෙන කාසිනා අග්ඝනකො. කස්මා අඩ්ඪකාසීති (ථෙරීගා. අට්ඨ. 25) වුත්තොති ආහ ''අයං පනා''තිආදි. **අයන්ති** කම්බලො. **පනාති** කාරණත්ථජොතකො. යස්මාති හි අත්ථො.

339. හඤ්ජිතබ්බං බොමාදීනි පඤ්ච සුත්තානි මිස්සිත්වා අවමද්දිතබ්බන්ති **භඞ්ගන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''භඞ්ගං නාමා''තිආදි. **වාකමයමෙවාති** භඞ්ගනාමකෙන වාකෙන නිබ්බත්තමෙව.

340. **තෙති** භික්ඛූ, සල්ලක්ඛිංසු කිරාති සම්බන්ධො. **එතස්සාති** පදස්ස, අත්ථන්ති සම්බන්ධො. **න අච්ඡිංසූති** න ආසිංසු, න වසිංසූති අත්ථො. **නාකාමාති** එත්ථ කමුධාතු ඉච්ඡත්ථො යකාරලොපොති ආහ ''න අනිච්ඡායා''ති. **දාතබ්බොති** භාගො දාතබ්බො. **උපචාරෙති** සුසානස්ස සමීපෙ. ''අකාමා භාගං දාතු''න්ති වචනස්ස අනෙකන්තභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''යදි පනා''තිආදි. **ඉධාති** ඉමං සුසානං. ''සම්පත්තා ගණ්හන්තූ''ති දෙන්තීති යොජනා. **යෙනාති** භික්ඛුනා. **සදිසා ඔක්කමිංසූති** එත්ථ සදිසසද්දො සමපරියායොති ආහ ''සමං ඔක්කමිංසූ''ති. **සමන්ති** භාවනපුංසකො. සමානදිසායාති වා දස්සෙන්තො ආහ ''එකදිසාය වා''ති. එත්ථ පන යකාරලොපො දට්ඨබ්බො. **බහිමෙවාති** සුසානතො බහි එව. **කතිකන්ති** කතෙන පවත්තං සඞ්ගරං.

213. චීවරපටිග්ගාහකසම්මුතිකථා

342. ''යො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡතී''තිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ඤාතකාදීනං චීවරන්ති සම්බන්ධො. **එකච්චස්මින්ති** ජනෙ. **වා**සද්දො විකප්පත්ථො. එතෙසු තීසු අඤ්ඤතරෙන කාරණෙන ඡන්දාගතිං ගච්ඡති නාමාති හි අත්ථො. ආගතස්සාපි චීවරන්ති සම්බන්ධො **පි**සද්දො ගරහත්ථො. පගෙව පච්ඡා ආගතස්සාති හි අත්ථො. **අවමඤ්ඤන්ති** උඤ්ඤාතං. **චොති** තුම්හාකං. නත්ථී කින්ති යොජනා. මුට්ඨා සති එතස්සාති **මුට්ඨස්සති**. ආගතානම්පි චීවරන්ති සම්බන්ධො. **පි**සද්දො සම්භාවනත්ථො. පගෙව පඨමං ආගතානන්ති හි අත්ථො. එතං චීවරපටිග්ගාහකට්ඨානං නාමාති යොජනා. **සන්තසන්තො වාති** භෙදභෙදො වා. **ඉදඤ්චිදඤ්චාති** ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච චීවරං.

තස්මාති යස්මා ච ගච්ඡති, යස්මා ච ජානාති, තස්මා. **යොති** භික්ඛු. සක්කොතීති සම්බන්ධො. එවරූපො භික්ඛු සම්මනිතබ්බොති යොජනා.

අපලොකනෙනපීති ''ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං චීවරපටිග්ගාහකං කාතුං සඞ්ඝං අපලොකෙමී''ති අපලොකනෙනපි, සම්මනිතුන්ති සම්බන්ධො. **යත්ථ පනාති** යස්මිං පන ධුරවිහාරෙ.

''ගහිතට්ඨානෙයෙවා''ති ඉමිනා **තත්ථෙවාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ''ඡඩ්ඩෙත්වා''ති ඉමිනා **උජ්ඣිත්වාති** එත්ථ උධධාතුයා විස්සජ්ජනත්ථං දස්සෙති. **චීවරපටිග්ගාහකන්ති** පදස්ස චීවරං පටිග්ගණ්හාතීති චීවරපටිග්ගාහකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යො''තිආදි. තත්ථ යො පටිග්ගණ්හාති, සො චීවරපටිග්ගාහකො නාමාති යොජනා. ''චීවරපටිසාමක''න්ති ඉමිනා චීවරං ගහිතට්ඨානතො නීහරිත්වා භණ්ඩාගාරෙ දහති ඨපෙතීති **චීවරනිදහකොති** අත්ථං දස්සෙති. යො න ඡන්දාතිං ගච්ඡතීතිආදීසු **එත්ථ** එතෙසු ච ඉතො පරඤ්චාති යොජනා.

214. භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථා

343. යො විහාරො වා යො අඩ්ඪයොගො වා හොති, සො විහාරාදිකො සම්මනිතබ්බොති යොජනා. ''ආරාමිකසාමණෙරාදීහී''ති පදං විචිත්තත්ථෙ අපාදානං, කරණම්පි යුජ්ජති. පච්චන්තසෙනාසනං පන න සම්මනිතබ්බං චොරාදිඋපද්දවත්තා. **විහාරමජ්ඣෙයෙවාති** භණ්ඩාගාරවිහාරමජ්ඣෙයෙව.

යස්සාති භණ්ඩාගාරස්ස. ඉදං පදං ''ඡදනාදීසූ''ති පදෙ සාමී, ''නත්ථී''ති පදෙ සම්පදානං . **යස්ස පනාති** භණ්ඩාගාරස්ස පන. **යත්ථ කත්ථචීති** යස්මිං කස්මිංචි ඨානෙ. **යෙනාති** පතිතහෙතුනා. මූසිත්වා ඛාදතීති **මූසිකො.** ආදිසද්දෙන ගොධාමඞ්ගුසාදයො සඞ්ගණ්හාති. උප භුසං, උපගුහිත්වා වා චිනන්තීති **උපචිකා. තන්ති** ඔවස්සනාදිං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එවන්තිආදි** නිගමනං.

චීවරපටිග්ගාහකාදීහීති ආදිසද්දෙන චීවරනිදහකභණ්ඩාගාරිකෙ සඞ්ගණ්හාති. **තත්ථාති** තෙසු. චීවරපටිග්ගාහකෙන න ගණ්හිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **තාවාති** චීවරනිදහකභණ්ඩාගාරිකානං, තෙහි වා පඨමං. **යං යන්ති** චීවරං. **තථෙවාති** යථා විසුං විසුං කත්වා ගණ්හති, තථෙව. **චීවරනිදහකෙනාපීති** පිසද්දො න කෙවලං පටිග්ගාහකෙනෙව, අථ ඛො නිදහකෙනපීති සම්පිණ්ඩෙති. **තථෙවාති** යථා නිදහකො ආචික්ඛති, තථෙව. **තතොති** තෙහි චීවරෙහි, විභත්තඅපාදානං, තෙසු චීවරෙසු වා නිද්ධාරණං. **තදෙවාති** සඞ්ඝෙන වුත්තචීවරමෙව.

ඉතීතිආදි නිගමනං. භගවතා අනුඤ්ඤාතොති සම්බන්ධො. **භණ්ඩාගාරන්ති** භණ්ඩස්ස ඨපනොකාසං අගාරං. **භණ්ඩාගාරිකොති** භණ්ඩාගාරෙ නියුත්තො. **බාහුල්ලිකතායාති** පච්චයබාහුල්ලෙන නියුත්තභාවත්ථං. එවං සන්තෙ කිමත්ථාය අනුඤ්ඤාතොති ආහ ''අපි වා''තිආදි. අනුග්ගහාය අනුඤ්ඤාතොති සම්බන්ධො. **හීති** විත්ථාරො. නෙව ජානෙය්‍යුන්ති යොජනා. ද්වෙ ද්වෙ වා චීවරෙති සම්බන්ධො. **සඞ්ගහං කාතුන්ති** සඞ්ඝෙන සඞ්ගහං කාතුං.

න වුට්ඨාපෙතබ්බොති එත්ථ අත්ථුද්ධාරවසෙන අඤ්ඤෙපි අවුට්ඨාපනීයෙ දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤෙපී''තිආදි. **හීති** විත්ථාරො. **තත්ථාති** චතූසු. සඞ්ඝො පන දෙතීති සම්බන්ධො. **උපකාරතාය චාති** සඞ්ඝස්ස උපකාරතාය ච. එත්ථ ච පුරිමෙසු තීසු එකොයෙව හෙතු, පච්ඡිමෙ පන ද්වෙ හෙතවොති දට්ඨබ්බං.

සම්මුඛීභූතෙනාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස මුඛෙ සංවිජ්ජමානො, සන්නිපතිතො වා **සම්මුඛො,** සම්මුඛො හුත්වා භූතො **සම්මුඛීභූතො.** භූසද්දයොගත්තා අකාරස්සීකාරො හොති, අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතො සඞ්ඝො . තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතෙනා''ති. **කොලාහලන්ති** බහුජනෙහි සන්නිපතිත්වා එකතො කතං අබ්‍යත්තසද්දං. තදාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''අම්හාක''න්තිආදි. ''චීවරභාජකෙසූ''තිආදිනා අගතිගමනාකාරං දස්සෙති, තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. **තුලාභූතොති** තුලාය සදිසො හුත්වා භූතො, තුලාය සදිසභාවං පත්තො වා. **මජ්ඣත්තොති** මජ්ඣෙ ඨිතො අත්තා සභාවො එතස්සාති මජ්ඣත්තො.

ඉදන්ති චීවරං. **ඝනන්ති** නිරන්තරං. **තනුකන්ති** විරළං. එත්ථ ''උච්චිනිත්වා''ති ඉමිනා වත්ථස්ස පමාණෙන උච්චිනනං දස්සෙති. ''තුලයිත්වා''ති ඉමිනා අග්ඝෙන තුලනං දස්සෙති. **වණ්ණාවණ්ණං කත්වාති** වණ්ණඤ්ච අවණ්ණඤ්ච ඛුද්දකඤ්ච පමාණං, මහන්තඤ්ච පමාණං කත්වාති අත්ථො. එකච්චානි චීවරානි අප්පග්ඝානි හොන්ති, එකච්චානි මහග්ඝානීති වුත්තං හොති. **දසදසඅග්ඝනකන්ති** දසහි දසහි කහාපණෙහි අග්ඝනකං. **යන්ති** චීවරං, **බන්ධිත්වාති** නවග්ඝනකං එකග්ඝනකෙන, අට්ඨග්ඝනකඤ්ච ද්විඅග්ඝනකෙන බන්ධිත්වාති අත්ථො. **සමෙ පටිවීසෙති** සමපමාණෙ පටිවීසෙ ඨපෙත්වා, ඉමිනා ''වණ්ණාවණ්ණ''න්ති එත්ථ **වණ්ණ**සද්දො පමාණත්ථොති දීපෙති. **දස දස භික්ඛූති** ඉදං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං අඤ්ඤෙනාකාරෙනාපි ගණෙතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා. **භණ්ඩිකන්ති** චීවරභණ්ඩෙන නියුත්තං පුටං. **කුසොති** සලාකදණ්ඩො.

අත්තිස්සරාති අත්තනාව අත්තානං ඉස්සරා. අඤ්ඤෙසං වත්තපටිපත්තින්ති සම්බන්ධො. **උපඩ්ඪභාගොති** භික්ඛූනං ලද්ධභාගතො උපඩ්ඪො භාගො. **යෙ පනාති** සාමණෙරා පන. **සමභාගොති** භික්ඛූනං භාගෙන සමො භාගො. **ඉදඤ්චාති** ‘‘උපඩ්ඪපටිවීස’’න්ති වචනඤ්ච, කථිතන්ති සම්බන්ධො. **සමකමෙවාති** භික්ඛුසාමණෙරානං සමපමාණමෙව. **තත්‍රුප්පාදවස්සාවාසිකන්ති** තස්මිං විහාරෙ උප්පාදෙන මූලෙන උප්පාදිතං වස්සාවාසිකං. **ඵාතිකම්මන්ති** වඩ්ඪනකම්මං ‘‘යත්තකෙන විනයාගතෙන සම්මුඤ්ජනිබන්ධනාදිනා හත්ථකම්මෙන විහාරස්ස ඌනතා න හොති, තත්තකං කත්වාති අත්ථො. **එතන්ති** ඵාතිකම්මං කත්වා ගහණං . **හීති** සච්චං. **එත්ථාති** තත්‍රුප්පාදවස්සාවාසිකගහණෙ. **සබ්බෙසන්ති** අබිලානං භික්ඛුසාමණෙරානං. **භණ්ඩාගාරිකචීවරෙපීති** භණ්ඩාගාරෙ ඨපිතෙ අකාලචීවරෙපි. පිසද්දෙන තත්‍රුප්පාදවස්සාවාසිකමපෙක්ඛති. සාමණෙරා උක්කුට්ඨිං කරොන්තීති සම්බන්ධො. **අපහරිතකන්ති** හරිතවිරහිතං. **රඞ්ගජල්ලින්ති** රජනච්ඡවිං. **එතන්ති** උක්කුට්ඨිකරණතො සමභාගදානං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **යෙ චාති** සාමණෙරා ච. **විරජ්ඣිත්වා කරොන්තීති** කත්තබ්බකාලෙසු අකත්වා යථිච්ඡිතක්ඛණෙ කරොන්ති. **තෙති** සාමණෙරෙ. **සමපටිවීසො දාතබ්බොති** ‘‘කරිස්සාමා’’ති පටිඤ්ඤාතමත්තෙන සමො පටිවීසො දාතබ්බො.

‘‘සකං භාගං දාතු’’න්ති ඉදං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. කිං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ‘‘භණ්ඩාගාරතො…පෙ.… සන්ධායා’’ති. **පහතායාති** පහරිතබ්බාය, පහනිතබ්බාය වා. **තස්මාති** යස්මා සන්ධාය වුත්තං, තස්මා. **අනීහටෙසූති** භණ්ඩාගාරතො අනීහරිතෙසු. **ඉමස්ස භික්ඛුනොති** උත්තරිතුකාමස්ස ඉමස්ස භික්ඛුනො. **තුලායාති** මානෙන.

තෙසූති සාටකෙසු, එකො සාටකොති යොජනා. සබ්බෙසු පාතිතෙසූති සම්බන්ධො. **එත්තකෙනාති** ද්වාදසග්ඝනකෙන. **තං සුත්වාති** භික්ඛූනං තං වචනං සුත්වා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං සඞ්ඝගණසන්තකෙ. අනුප්පදානෙන ඛිපියති පක්ඛිපියතීති **අනුක්ඛෙපන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අනුක්ඛෙපං නාමා’’තිආදි. යත්තකං අග්ඝන්ති සම්බන්ධො. තත්තකෙන අග්ඝෙන අග්ඝනකෙති යොජනා. **විකල්ලකොති** විකලස්ස භාවො විකල්ලං, චීවරපුග්ගලානං අපහොනකභාවො, තදෙව විකල්ලකං. ‘‘තත්ථා’’ති පාඨසෙසො, තෙසු ද්වීසු විකල්ලකෙසූති අත්ථො. **අත්ථීති** සංවිජ්ජන්ති, නිපාතොයං. ඡින්දන්තෙහි ච දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. **දාතබ්බානීති** ච ඡින්දිතබ්බානි. දාසද්දො හි අවඛණ්ඩනත්ථො. **දාතුන්ති** අවඛණ්ඩිතුං. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **එත්ථාති** එතෙසු විකල්ලකෙසු. **තන්ති** චීවරං . **අථාති** තොසිතතො පරං. **තත්ථාති** එකස්ස භික්ඛුනො කොට්ඨාසෙ. **සාමණකන්ති** සමණස්ස අනුරූපං. **යොති** භික්ඛු. **තෙනාති** පරික්ඛාරෙන. **ඉදම්පීති** අඤ්ඤං සාමණකස්ස පරික්ඛාරස්ස ඨපනම්පි. පිසද්දෙන පුරිමං වත්ථඡින්දනමපෙක්ඛති.

වග්ගන්ති සමූහං. අට්ඨ වා නව වා භික්ඛූ හොන්තීති යොජනා. **තෙසන්ති** අට්ඨන්නං වා නවන්නං වා. **එවන්තිආදි** නිගමනං. අයං අපහොනකභාවොති යොජනා. පුන චීවරස්සෙව විකල්ලකභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අථවා’’තිආදි. එත්ථ පුරිමනයෙ චීවරස්ස ච පුග්ගලස්ස ච විකල්ලකං හොති, පච්ඡිමෙ චීවරස්සෙවාති අයමෙතෙසං විසෙසො.

215. චීවරරජනකථා

344. **ගිහිපරිභුත්තං පනාති** ගිහිනා පරිභුත්තං වත්ථං පන, කිඤ්චි එලන්ති සම්බන්ධො.

සීතුදකාති සීතං උදකං. ලිඞ්ගවිපල්ලාසො හි අයං. **උත්තරාළුම්පන්ති** එත්ථ උත්තර උළුම්පන්ති පදච්ඡෙදං කත්වා අකාරතො උකාරස්ස ලොපං කත්වා, පුබ්බසරස්ස ච දීඝං කත්වා ‘‘උත්තරාළුම්ප’’න්ති වුච්චති. **උත්තරාළූති** උත්තරඋදකං. **උළුසද්දො** හි උදකවාචකො, තං පාති රක්ඛතීති උත්තරාළුම්පං. තස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වට්ටාධාරක’’න්ති. **රජනන්ති** රජනඡල්ලිං. **හීති** එලජොතකො. **රජනන්ති** රජනුදකං. **හීති** විත්ථාරො. **ථෙවොති** රජනබින්දු. **න විසරතීති** න පග්ඝරති. **රජනාළුඞ්කන්ති** එත්ථාපි පුරිමනයෙනෙව පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා. **රජනඋළුඞ්කන්ති** රජනසඞ්ඛාතස්ස උදකස්ස ගහණත්ථාය කරියතීති රජනඋළුඞ්කං. දණ්ඩකෙන නියුත්තං ථාලකං **දණ්ඩකථාලකන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තමෙව සදණ්ඩක’’න්ති. **රජනකුණ්ඩන්ති** රජනපක්ඛිපනං මහාඝටං. **අඤ්ඤත්‍රාති** අඤ්ඤං ඨානං. **පත්ථින්නසද්දො** ථද්ධපරියායොති ආහ ‘‘ථද්ධ’’න්ති. **දන්තකාසාවානීති** එත්ථ දන්තසද්දෙන තස්ස වණ්ණො ගහෙතබ්බො, සො එතෙසමත්ථීති දන්තානි, දන්තානි ච තානි කාසාවානි චෙති දන්තකාසාවානි, තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දන්තවණ්ණානී’’ති. දන්තවණ්ණානි කාසාවානි ධාරෙන්තීති සම්බන්ධො.

216. ඡින්නකචීවරානුජානනකථා

345. **දීඝමරියාදබද්ධන්ති** දීඝෙන මරියාදෙන බද්ධං. **චතුක්කසණ්ඨානන්ති** චතුන්නං මග්ගානං සමොධානසණ්ඨානං. **උස්සහසි ත්වන්ති** එත්ථ උපුබ්බො සහධාතු සමත්ථත්ථොති ආහ ‘‘සක්කොසි ත්ව’’න්ති. පපුබ්බො පන අභිභවනත්ථො හොති ‘‘පසහතී’’තිආදීසු. **යො නාමාති** යො ආනන්දො ආජානිස්සති නාම, සො ආනන්දො පණ්ඩිතොති යොජනා. ‘‘කුසී’’ති එතං නාමං අධිවචනන්ති යොජනා. **අනුවාතාදීනන්ති** ආදිසද්දෙන පරිභණ්ඩාදීනි සඞ්ගණ්හාති. ‘‘අඩ්ඪකුසී’’ති එතන්ති යොජනා.

ගීවෙය්‍යකන්ති එත්ථ ගීවායං සුත්තසංසිබ්බිතං ගීවෙය්‍යකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ගීවාවෙඨනට්ඨානෙ’’තිආදි. ‘‘ආගන්තුකපට්ට’’න්ති ඉමිනා එය්‍යකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. එසෙව නයො

පඞ්සෙය්‍යකන්ති එත්ථාපි. **එතං නාමන්ති** ‘‘ගීවෙය්‍යකං, පඞ්සෙය්‍යක’’න්ති එතං නාමං. **ඉතීති** එවං. **එතන්ති** ‘‘අනුවිවට්ට’’න්තිආදි එතං. ‘‘අනුවිවට්ට’’න්ති එතං නාමන්ති යොජනා. **විවට්ටස්සාති** මජ්ඣිමඛණ්ඩකස්ස. **බාහන්තන්ති** එත්ථ බාහාය උපරි ඨපිතා අන්තා බාහන්තාති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘බාහාය’’තිආදි. **තෙසන්ති** උභින්නමන්තානං. **එතන්ති** ‘‘බාහන්ත’’න්ති එතං.

217. තිචීවරානුජානනකථා

346. ‘‘උක්ඛිත්තභණ්ඩිකභාවං ආපාදිතෙ’’ති ඉමිනා **උබ්භණ්ඩිතෙති** එත්ථ උක්ඛිත්තං භණ්ඩං උබ්භණ්ඩං, උබ්භණ්ඩභාවං ඉතා ආපාදිතාති උබ්භණ්ඩිතාති වචනත්ථං දස්සෙති. තෙ උබ්භණ්ඩිතෙ භික්ඛූ අද්දසාති යොජනා. **හිසිසඞ්ඛෙපෙනාති** හිසියං පක්ඛෙපෙන, පවෙසෙනාති අත්ථො, හිසිආකාරෙනාති වුත්තං හොති. **තත්ථාති** දක්ඛිණාගිරිං. ගච්ඡන්තා තෙ භික්ඛූති යොජනා. ‘‘අට්ඨපමාණාසු’’ති ඉමිනා **අන්තරට්ඨකාසූති** එත්ථ කපච්චයො පමාණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති, කෙසුචි පොත්ථකෙසු පමාණසද්දො න දිස්සති, ගළිතොති දට්ඨබ්බො. රත්තීසූති සම්බන්ධො. **භගවන්තන්ති** එත්ථ සම්පදානත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ‘‘භගවතො’’ති. **සීතාලුකාති** එත්ථ සීතං පකති එතෙසන්ති සීතාලුනො , තෙයෙව **සීතාලුකාති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සීතපකතිකා’’ති . යෙ කුලපුත්තා පකතියාව සීතෙන කිලමන්ති, තෙ සීතාලුකා නාමාති යොජනා. **එකච්චියන්ති** එත්ථ එකච්චසද්දො එකපරියායොති ආහ ‘‘එකං පට්ට’’න්ති. ඉමිනා එකොයෙව එකච්චොති කත්වා සකත්ථෙ අච්චපච්චයොති දස්සෙති. ‘‘පට්ට’’න්ති ඉමිනා එකච්චෙන නියුත්තං එකච්චියන්ති වචනත්ථං කත්වා නියුත්තත්ථෙ පවත්තස්ස ඉයපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **ඉතීති** එවං. භගවා අනුජානාතීති සම්බන්ධො. **ඉතරෙති** සඞ්ඝාටිතො ඉතරෙ උත්තරාසඞ්ගඅන්තරවාසකෙ.

218. අතිරෙකචීවරාදිකථා

348. **අච්ඡුපෙය්‍යාන්ති** එත්ථ **අච්ඡි** වුච්චති නෙත්තමණ්ඩලං, තං වියාති අච්ඡි ඡිද්දො, තස්මිං උපගන්තබ්බං උපනෙතබ්බන්ති අච්ඡුපෙය්‍යං. ‘‘ලග්ගාපෙය්‍ය’’න්ති ඉමිනා අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. **එත්ථාති** පංසුකූලෙ. **සබ්බමිදන්ති** ‘‘දිගුණං සඞ්ඝාටි’’න්තිආදිකං සබ්බං ඉදං වචනං. **උද්ධරිත්වාති** අපනෙත්වා. **සංසිබ්බිතන්ති** අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධිත්වා සිබ්බිතං.

351. **සොවග්ගිකන්ති** එත්ථ සුන්දරානි අග්ගානි රූපාදීනි එත්ථාති සග්ගො, පුබ්බපදෙ උකාරස්ස ලොපො, උකාරස්ස උවාදෙසෙ ‘‘සුවග්ගො’’ති සිජ්ඣති. සුවග්ගප්පත්තහෙතුකං සොවග්ගිකං, දානං, තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සග්ගප්පත්තහෙතුක’’න්ති. ‘‘අපනෙතී’’ති ඉමිනා **නුදධාතුයා** අපනයනත්ථං දස්සෙති. **අනාමයාති** එත්ථ ආමයසද්දො රොගපරියායොති ආහ ‘‘අරොගා’’ති. නත්ථි ආමයො එතිස්සාති අනාමයා.

353. **ඣානලාභිනොති** ඣානලාභීනං පුථුජ්ජනානං කාමච්ඡන්දනීවරණස්ස වික්ඛම්භනත්තා වුත්තං.

356. සමොධානවසෙන දස්සියිත්ථාති **සන්දිට්ඨො**. සමොධානවසෙන භජියිත්ථාති **සම්භත්තො**. අභිමුඛං ලපිත්ථාති **ආලපිතො. ඉමෙහීති** ඉමෙහි ද්වීහි.

221. පච්ඡිමවිකප්පනුපගචීවරාදිකථා

359. **කතපංසුකූලොති** කතො පංසුකූලො. ඉමිනා **‘‘පංසුකූලතො’’**ති පදස්ස විසෙසනපරපදත්තං දස්සෙති. **අග්ගළාරොපනෙනාති** අග්ගළස්ස ආරොපනෙන. ‘‘සුත්තෙනෙවා’’ති එත්ථ එවසද්දෙන පිලොතිකං නිවත්තෙති. **අඤ්ඡිත්වා අඤ්ඡිත්වාති** ආකඩ්ඪිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා. **අඤ්ඡධාතු** හි ආකඩ්ඪනත්ථො. ‘‘සඞ්ඝාටිකොණො දීඝො’’ති ඉමිනා **විකණ්ණොති** එත්ථ විසමො කණ්ණො විකණ්ණොති කත්වා කණ්ණසද්දස්ස කොණත්ථං දස්සෙති. **තතොති** ගළනතො. **ලුජ්ජන්තීති** වලිං ගණ්හන්ති. **අට්ඨපදකන්ති** පදස්ස අට්ඨපදෙන සිබ්බිතං අට්ඨපදකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අට්ඨපදකච්ඡින්නෙන පත්තමුඛං සිබ්බිතු’’න්ති. තත්ථ **අට්ඨපදකච්ඡින්නෙන පත්තමුඛං සිබ්බිතුන්ති** අට්ඨපදලිඛනෙන තත්ථ තත්ථ ගබ්භං දස්සෙත්වා පත්තමුඛං සිබ්බිතුං. ‘‘අට්ඨපදකච්ඡන්නෙනා’’තිපි පාඨො, අට්ඨඵලකාකාරෙනාති අත්ථො.

360. ‘‘ආගන්තුකපත්තම්පි දාතු’’න්ති ඉමිනා **අන්වාදිකන්ති** පදස්ස අනුපච්ඡා ආගන්තුකභාවෙන දීයතීති අන්වාදිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. වතුත්ථක්ඛරෙනපි පාඨො, අනුපච්ඡා ආගන්තුකභාවෙන ධියති ඨපීයතීති **අන්වාධිකන්ති** කාතබ්බො. **ඉදං පනාති** අන්වාධිකං පන.

361. **සෙසඤාතීනන්ති** මාතාපිතූහි සෙසඤාතීනං. **විනිපාතෙතියෙවාති** විනස්සන්තො නිපාතෙතියෙව.

362. ‘‘වස්සිකො’’ති සඞ්කෙතීයති ගණ්හීයතීති **වස්සිකසඞ්කෙතන්ති** වුත්තෙ චත්තාරො මාසාති ආහ ‘‘චත්තාරො මාසෙ’’ති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනොති සම්බන්ධො. **තෙනාති** ආරඤ්ඤකෙන භික්ඛුනා.

222. සඞ්ඝිකචීවරුප්පාදකථා

363. **අඤ්ඤත්ථා**ති දින්නට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ. හටානිපි චීවරානි තුය්හෙව සන්තකානීති යොජනා. **තෙසන්ති** චීවරානං. **අඤ්ඤො**ති එකකවස්සාවාසිකතො අඤ්ඤො. පඤ්චමාසෙ තං සබ්බං තස්සෙව භික්ඛුනො හොතීති සම්බන්ධො. **යන්ති** චීවරං, තං සබ්බං චීවරන්ති සම්බන්ධො. **යම්පී**ති චීවරම්පි. **සො**ති භික්ඛු, ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. **වස්සාවාසත්ථායා**ති වස්සං ආවාසස්ස භික්ඛුනො අත්ථාය. **ඨපිතඋපනික්ඛෙපතො**ති වෙය්‍යාවච්චකරෙහි වඩ්ඪිං පයොජෙත්වා ඨපිතඋපනික්ඛෙපතො. **තත්‍රුප්පාදතො**ති තස්මිං විහාරෙ උප්පාදතො නාළිකෙරආරාමාදිතො. **ඉදන්ති** වක්ඛමානං. **එත්ථා**ති ''තස්සෙව තානි චීවරානි යාව කඨිනස්ස උබ්භාරායා''ති වචනෙ. **යන්ති** චීවරං. **පන** සද්දො විසෙසත්ථජොතකො. **ඉදන්ති** පදාලඞ්කාරමත්තං. **ඉධා**ති ඉමස්මිං විහාරෙ. අභිලාපමත්තන්තිපි වදන්ති. **අනත්ථතකඨිනස්සාපී**ති **පි**සද්දො පගෙව අත්ථතකඨිනස්සාති දස්සෙති . **පඤ්චමාසෙ**ති අච්චන්තසංයොගත්ථෙ උපයොගවචනං. **තතො**ති පඤ්චමාසතො. අතීතවස්සෙ වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්ස ඉදං වස්සාවාසිකං දෙති කිං? උදාහු අනාගතවස්සෙති යොජනා. **පිට්ඨිසමයෙ**ති ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය යාව අස්සයුජපුණ්ණමී, තාව පිට්ඨිසමයෙ.

වස්සානතොති වස්සානමාසතො. **එත්ථා**ති එතෙසු චීවරෙසු. කෙචි භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තමත්ථන්ති** තස්ස සඞ්ඝිකචීවරස්ස කාරණං. **තත්ථෙවා**ති ගතට්ඨානෙ එව. **එසා**ති සඞ්ඝිකචීවරහාරකො භික්ඛු. **තත්‍රා**ති විහාරාදීසු. **නන්ති** චීවරහාරකං භික්ඛුං.

වත්ථං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ''තෙන හී''තිආදි. තෙන භික්ඛුනා භාජෙතබ්බානීති සම්බන්ධො. **තස්සෙවා**ති අධිට්ඨහන්තස්සෙව.

එකෙකං භාගන්ති සම්බන්ධො. එත්ථ ඨානෙ අහමෙව අස්මීති යොජනා. **දුග්ගහිතානි හොන්තී**ති සඞ්ඝිකානෙව හොන්තීති අධිප්පායො. **මය්හමෙවිමානි චීවරානී**ති ඉස්සරවසෙන ගහණෙ දුග්ගහිතානි. **මය්හෙතානි පාපුණන්තී**ති අනිස්සරවසෙන ගහණෙ සුග්ගහිතානීති විසෙසො.

පාතිතෙ කුසෙති එත්ථ තපච්චයස්ස පච්චුප්පන්නකාලිකභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''එකකොට්ඨාසෙ''තිආදි. **ගහිතමෙවා**ති එකකොට්ඨාසෙ පාතිතස්ස කුසදණ්ඩස්ස වසෙන ''ඉමස්සිද''න්ති එකකොට්ඨාසෙ විදිතෙ සබ්බෙසං විදිතත්තා ගහිතමෙවාති අධිප්පායො.

ඉතොවාති සචීවරහත්ථතොව. **විසුං සජ්ජීයමානෙ**ති චීවරෙ ච හත්ථෙ ච විසුං සජ්ජියමානෙ.

යථා පුරිමෙසු ද්වීසු වත්ථූසු ''අදංසූ''ති වුත්තං, තථා අවත්වා කස්මා ඉධ ''දෙන්තී''ති වුත්තන්ති ආහ ''සණිකං සණිකං දෙන්තියෙවා''ති. සණිකං සණිකං දෙන්තෙ දානකිරියාය අනුපච්ඡින්නත්තා ''දෙන්තී''ති පච්චුප්පන්නවසෙන වුත්තන්ති අධිප්පායො. **පච්ඡින්නදානත්තා**ති පච්ඡින්නදානකිරියභාවතො. ඉදං පන වත්ථු උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො. **ඉමෙ ච ථෙරා**ති නිලවාසිආදයො විනයධරපාමොක්ඛා ඉමෙ ච ථෙරා.

223. උපනන්දසක්‍යපුත්තවත්ථුකථා

364. **එත්ථා**ති උපනන්දවත්ථුම්හි. **තස්සා**ති උපනන්දස්ස. **ගාමකාවාසිනො**ති ගාමකෙ ආවාසිනො. **අයන්ති** උපනන්දො. **මුඛරො**ති මුඛං ඛරං එතස්සාති මුඛරො ඛකාරලොපො, අථ වා මුඛං එතස්සත්ථීති මුඛරො මන්තුත්ථෙ පවත්තො රපච්චයො නින්දත්ථවාචකො. **ලහුකාපත්තී**ති දුක්කටාපත්ති. **තස්සෙවා**ති ගහිතභික්ඛුස්සෙව. ධුරනික්ඛෙපෙ සතීති යොජනා.

එකස්ස පුග්ගලස්සත්ථාය අධිප්පියතෙ ඉච්ඡියතෙති **එකාධිප්පායො,** එකපුග්ගලපටිවීසො, තෙනාහ ''එකපුග්ගලපටිවීසමෙවා''ති. **යථා යථා**ති යෙන යෙනාකාරෙන. **යො**ති පටිවීසො. ''තථා තථා''ති අජ්ඣාහරිතබ්බො. **තත්ථා**ති ''ඉධ පනා''තිආදිවචනෙ. එකෙකස්මිං ආවාසෙති සම්බන්ධො. වාසද්දො අඤ්ඤෙපි ද්වීහද්වීහාදිවාරෙ සඞ්ගණ්හාති. **යන්ති** පටිවීසං. **එකො පුග්ගලො**ති එකො නිච්චාවාසො පුග්ගලො. **එවන්ති** උපඩ්ඪෙ දියමානෙ. **යත්ථ වා පනා**ති එත්ථ යසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං ''එවං පුරිමස්මී''න්ති. **පුරිමස්මිං** ආවාසෙති සම්බන්ධො . **තතො**ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''බහුතරං වසිතවිහාරතො''ති. **ඉදඤ්චා**ති ''අමුත්‍ර උපඩ්ඪො චීවරපටිවීසො දාතබ්බො''ති වචනඤ්ච. **එකසීමවිහාරෙහී**ති එකිස්සං උපචාරසීමායං ඨිතෙහි විහාරෙහි. **නානාසීමවිහාරෙ**ති නානාඋපචාරසීමායං ඨිතෙ විහාරෙ. **සෙනාසනග්ගාහො**ති පුරිමඋපචාරසීමායං සෙනාසනග්ගාහො. **තත්ථා**ති පස්සම්භනවිහාරෙ. **සෙසන්ති** චීවරතො සෙසං. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු විහාරෙසු. **අන්තොසීමගතස්සා**ති අන්තොඋපචාරසීමායං ගතස්ස, භික්ඛුනොති සම්බන්ධො. චීවරං සෙනාසනග්ගාහස්සෙව පාපුණාති, සෙසං පන ආමිසභෙසජ්ජාදිසබ්බං අඤ්ඤවිහාරතො ආගන්ත්වා අන්තොසීමගතස්ස පාපුණාතීති අධිප්පායො.

224. ගිලානවත්ථුකථා

365. **මඤ්චකෙ නිපාතෙසුන්ති** එත්ථ මඤ්චකෙ නිපාතනං නාම මඤ්චකෙ නිපජ්ජාපනන්ති ආහ ''මඤ්චකෙ නිපජ්ජාපෙසු''න්ති. **මුත්තකරීසකිලිට්ඨන්ති** මුත්තකරීසෙහි කිලිට්ඨං. **යොති** යො කොචි. **මන්ති** මම. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඔවාදානුසාසනීකරණෙනා''ති. මම ඔවාදස්ස ච අනුසාසනියා ච කරණෙනාති අත්ථො. **එත්ථාති** ''යො භික්ඛවෙ මං උපට්ඨහෙය්‍යා''තිආදිපාඨෙ. සුත්තස්ස නෙය්‍යත්ථත්තා අගහෙතබ්බත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''භගවතො වා''තිආදි. **යස්සාති** ගිලානස්ස. **උපජ්ඣායාදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ආචරියසද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකසමානුපජ්ඣායකසමානාචරියකසඞ්ඛාතෙ පඤ්ච ජනෙ සඞ්ගණ්හාති. එකචාරිකො වා හොතීති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝත්ථෙරොපීති පිසද්දො** පගෙව අඤ්ඤෙසන්ති දස්සෙති.

366. **අභික්කමන්තං වාති** එත්ථ අභිමුඛං කමතීති අභික්කමන්තොති වුත්තෙ වඩ්ඪනත්ථොති ආහ ''වඩ්ඪන්තං වා''ති. ආබාධං නාවිකරොතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා අන්තපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. ඉදං නාම භොජනන්ති සම්බන්ධො. **සංවිධාතුන්ති** එත්ථ සංවිපුබ්බො ධාධාතු කරධාත්වත්ථො, කරධාතු ච සබ්බධාත්වත්ථො, තස්මා වුත්තං ''භෙසජ්ජං යොජෙතු''න්ති . **අස්සාති** ගිලානුපට්ඨාකස්ස. අන්තරසද්දස්ස මජ්ඣත්ථාදයො පටික්ඛිපන්තො ආහ ''කාරණං වුච්චතී''ති.

225. මතසන්තකකථා

367. **කාලඞ්කතෙති** එත්ථ කරණං කතන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''කාලකිරියාය''ති. **අපලොකෙත්වාති** ''ඉත්ථන්නාමො භන්තෙ භික්ඛු කාලඞ්කතො, තස්ස තිචීවරඤ්ච පත්තඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං සඞ්ඝං අපලොකෙමී''ති අපලොකෙත්වා.

369. **ගිලානුපට්ඨාකලාභෙති** ගිලානුපට්ඨාකානං ලභිතබ්බෙ.

සබ්බෙපි භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** තස්මිං කාලඞ්කතෙ. කිං වදන්ති? ''සබ්බෙපි…පෙ…. සාමිනො''ති වදන්තීති යොජනා. ද්වීසු වාදෙසු පච්ඡිමවාදො අට්ඨකථාචරියෙන රුච්චතීති වදන්ති. **යන්ති** යං වත්ථු. ''යං අත්ථි, තං දාතබ්බ''න්ති වුත්තමෙවත්ථං ආවිකරොන්තො ආහ ''අඤ්ඤස්මිං…පෙ…. දාතබ්බ''න්ති. **තන්ති** පරික්ඛාරං.

සමකොති සමං පමාණමෙතස්ස භාගස්සාති සමකො. **සංවිදහනමත්තමෙවාති** ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොහීති සජ්ජනමත්තමෙව. **ජෙට්ඨකභාගොති** දිගුණභාගො.

යො පනාති භික්ඛු පන. **එත්ථාති** බහූසු භික්ඛූසු. **යෙනාති** යෙන කෙනචි, දින්නං පටියාදිතන්ති සම්බන්ධො. **එකදිවසම්පීති** පිසද්දො පගෙව ද්වීහාදිකෙති දස්සෙති. **සොපීති** පිසද්දො න කෙවලං බහුදිවසං උපට්ඨාකොයෙව, අථ ඛො සොපීති දස්සෙති. **සමීපන්ති** ගිලානස්ස සන්තිකං. **ආගච්ඡතීති** සමීපමාගච්ඡති.

පච්චාසීසායාති භාගස්ස පච්චාසීසාය. ''පුන ආගන්ත්වා ජග්ගිස්සාමී''ති ඉමිනා ''පුන ආගන්ත්වා න ජග්ගිස්සාමී''ති ගච්ඡන්තස්ස න දාතබ්බන්ති දස්සෙති. **ධුරං නික්ඛිපිත්වාති** උපට්ඨහනෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා.

මාතුගාමොපි හොතූති යොජනා. **තස්ස භික්ඛුනොති** කාලඞ්කතස්ස තස්ස භික්ඛුනො. සචෙපි සහස්සං අග්ඝති, ගිලානුපට්ඨාකානංයෙව දාතබ්බන්ති යොජනා. **අඤ්ඤන්ති** පත්තචීවරතො අඤ්ඤං. **තෙති** ගිලානුපට්ඨාකා. **අවසෙසන්ති** පත්තචීවරතො අවසෙසං. **තතොති** බහුකමහග්ඝතො. **තිචීවරපරික්ඛාරොති** තිණ්ණං චීවරානං පරිවාරො. **සබ්බඤ්චෙතන්ති** සබ්බමෙව එතං පරික්ඛාරං. **ලභතීති** ගිලානුපට්ඨාකො ලභති.

සොති කාලඞ්කතො. **කස්සචීති** ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා. **තස්සෙවාති** දින්නගාහකස්සෙව. **රුචියා එවාති** කාමා එව. **තත්ථ තත්ථ සඞ්ඝස්සෙවාති** තස්මිං තස්මිං විහාරෙ ඨිතස්ස සඞ්ඝස්සෙව. ඉදං විහාරෙ ඨපිතපරික්ඛාරෙ සන්ධාය වුත්තං. සචෙ ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා ඨපිතා හොන්ති, සකලොව සඞ්ඝො ඉස්සරො. කස්මා? සඞ්ඝස්සෙව දායජ්ජභාවතො. **බහූනම්පීති** තීහි පට්ඨාය බහූනම්පි. ඊදිසවචනං උපනිධාය සාසනෙපි එකො ද්වෙ බහූති තීණි වචනානි අත්ථෙ දිස්සන්ති, සද්දෙ පන ද්විවචනබහුවචනානං විසෙසාභාවතො ද්විවචනං නත්ථීති දට්ඨබ්බං. **අදින්නමෙවාති** අත්තනොයෙව අසන්තකත්තා, අඤ්ඤෙසම්පි සාධාරණත්තා ච අදින්නමෙව. සචෙ සබ්බෙ මතා අනුමතියා දෙන්ති, සුදින්නමෙව. **තන්ති** සන්තකං. **තෙසූති** තෙසු සබ්බෙසු.

227. කුසචීරාදිපටික්ඛෙපකථා

371. ''අක්කනාළමය''න්ති ඉමිනා අක්කනාළෙන නිබ්බත්තං **අක්කනාළන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **මකචිමයොති** එත්ථ මකචිසද්දෙන **පොත්ථකසද්දස්ස** ගන්ථාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති. මයසද්දෙන පුරිමනයෙනෙව නිබ්බත්තතද්ධිතං දස්සෙති. **සෙසානීති** අක්කනාළපොත්ථකෙහි සෙසානි කුසචීරාදීනි. **තෙසූති** කුසචීරාදීසු.

372. **තිපට්ටචීවරස්ස වා**ති ඉදං ද්විපට්ටචීවරස්ස මජ්ඣෙ දානං සන්ධාය වුත්තං. **තෙසන්**ති සබ්බනීලකාදීනං. **කඤ්චුකන්**ති වාරණං. තඤ්හි කචියති කායෙ බන්ධියතීති කඤ්චුකොති වුච්චති. **වෙඨනෙපී**ති උණ්හීසෙපි. තඤ්හි යස්මා යෙන සීසෙ වෙඨීයති, තස්මා වෙඨනන්ති වුච්චති. **රුක්ඛඡල්ලිමයන්**ති එත්ථ රුක්ඛඡල්ලිසද්දෙන **තිරීට**සද්දස්ස වක්කලත්ථං දස්සෙති. වක්කලඤ්හි නිවසනානං අඞ්ගපච්චඞ්ගං තිරොභාවං පටිච්ඡන්නභාවං එති ගච්ඡති අනෙනාති වා රුක්ඛං තිරොපටිච්ඡන්නං හුත්වා එති පවත්තතීති වා **තිරීටන්**ති වුච්චති. අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 442 ගාථායං) පන **තරීටන්**ති තකාරෙ ඉකාරවිරහිතො පාඨො අත්ථි. **පාදපුඤ්ඡනන්**ති පාදො පුඡියති සොධියති අනෙනාති පාදපුඤ්ඡනං, තාලුජො තතියක්ඛරො.

374. **සන්තෙ පතිරූපකෙ ගාහකෙ**ති එත්ථ පතිරූපකො නාම පක්කමන්තස්ස භික්ඛුනො සන්දිට්ඨසම්භත්තො. ඉමිනා පතිරූපකෙ ගාහකෙ අසති අදත්වා සඞ්ඝෙන භාජිතෙ සුභාජිතමෙවාති දස්සෙති. **සත්ත ජනා**ති පක්කමන්තඋම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ටා චත්තාරො, උක්ඛිත්තකා තයොති සත්ත ජනා.

230. සඞ්ඝෙ භින්නෙ චීවරුප්පාදකථා

376. **සඞ්ඝො භිජ්ජතී**ති එත්ථ ද්විකොට්ඨාසවසෙන භිජ්ජනමෙවාධිප්පෙතං, න අඤ්ඤන්ති ආහ ''ද්වෙ කොට්ඨාසා''ති. එකස්මිං පක්ඛෙ චීවරානි දෙන්තීති යොජනා. ද්විපක්ඛං සන්ධාය **''සකලස්ස සඞ්ඝස්සා''**ති වුත්තං. **එතන්**ති චීවරං. **තස්සෙව චීවරන්**ති තස්ස කොට්ඨාසස්ස චීවරමෙව. **යත්ථා**ති යස්මිං දෙසෙ. **දක්ඛිණොදකං පමාණන්**ති දක්ඛිණොදකමෙව පමාණං, න දෙය්‍යධම්මො. තස්මා දක්ඛිණොදකං පටිග්ගණ්හන්තා, දෙය්‍යධම්මස්ස සාමිනො හොන්තීති අධිප්පායො. උභොහිපි පක්ඛෙහීති යොජනා. **පරසමුද්දෙ**ති ජම්බුදීපෙ. සො හි සීහළදීපතො සමුද්දස්ස පාරත්තා පරසමුද්දොති වුච්චති. **ඉතරො පක්ඛො**ති දක්ඛිණොදකස්ස ච චීවරස්ස ච ලද්ධපක්ඛතො ඉතරො අලද්ධො පක්ඛො.

232. අට්ඨචීවරමාතිකාකථා

379. ඉදානි ආහාති සම්බන්ධො. **පුග්ගලාධිට්ඨානනයෙනා**ති ''සීමාය දෙතී''ති කත්තුවාචකෙන කිරියාපදෙන දායකපුග්ගලසඞ්ඛාතකත්තුනො අධිට්ඨානවසෙන වුත්තත්තා පුග්ගලාධිට්ඨානෙන නයෙන. **එත්ථා**ති එතාසු අට්ඨසු මාතිකාසු. අට්ඨමා මාතිකාති යොජනා. **තත්ථා**ති අට්ඨසු මාතිකාසු. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු ''කතිකාය දෙතී''තිආදීසු.

සීමාය...පෙ.... භාජෙතබ්බන්තිආදිම්හි මාතිකානිද්දෙසෙ පන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **සීමාය දෙතී**ති එත්ථ පන්නරස සීමා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො.

තත්ථාති පන්නරසසු සීමාසු. උපචාරසීමා පරිච්ඡින්නා හොතීති සම්බන්ධො. එත්තකං ඨානන්ති පරික්ඛෙපාරහට්ඨානස්ස එකන්තෙන අවුත්තත්තා එකන්තෙන පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ **''අපිචා''**තිආදි. ධුවසන්නිපාතතො වා ඛිපිතානන්ති සම්බන්ධො. ''පරියන්තෙ''ති පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං. තස්මා තීසු නිස්සක්කපදෙසු යොජෙතබ්බං. **සා පනා**ති උපචාරසීමා පන. භික්ඛූසු වඩ්ඪන්තෙසු ආවාසොපි වඩ්ඪතීති මනසිකත්වා වුත්තං ''භික්ඛූසු වඩ්ඪන්තෙසූ''ති. සබ්බෙසං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. **වුත්තමෙවා**ති සීමකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138, 144) වුත්තමෙව.

අපිච ඛොති එත්ථ අපිසද්දො පුච්ඡත්ථවාචකො. කෙහි ඨපිතාති හි අත්ථො. රාජරාජමහාමත්තා ඨපෙන්තීති සම්බන්ධො. **ලාභසීමා**ති ලාභස්ස මරියාදො. **යන්**ති යො ලාභො. **එත්ථන්තරෙ**ති එතස්මිං ගාවුතාදිඅන්තරෙ. **ලාභසීමා නාමා**ති ලාභෙන පරිච්ඡින්නා සීමා නාම. **තත්ථා**ති බහූසු ජනපදෙසු. **අන්තරදීපා වා**ති මහාදීපතො අඤ්ඤදීපා ච, ඛුද්දකදීපාති අධිප්පායො.

එත්ථෙව සීමායාති ඛණ්ඩසීමාය එව. **තෙසංයෙවා**ති ඛණ්ඩසීමගතානංයෙව. එවත්ථඵලං දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤෙසං''න්තිආදි. රුක්ඛෙ වා පබ්බතෙ වා ඨිතස්ස වා හෙට්ඨා පථවිමජ්ඣගතස්ස වා භික්ඛුස්සාති යොජනා. ඉමිස්සා උපචාරසීමාය ඨිතස්සාති සම්බන්ධො. **සමානසංවාසසීමායා**ති මහාසීමාය. **ඛණ්ඩසීමසීමන්තරිකාසූ**ති ඛණ්ඩසීමායඤ්ච ද්වින්නං සීමානං සීමන්තරිකායඤ්ච. තත්ථ ද්වින්නං ගාමට්ඨානම්පි පාපුණාති. අවිප්පවාසසීමාය දින්නං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති වුත්තත්තා.

ජම්බුයා ලක්ඛිතො දීපො **ජම්බුදීපො**. තම්බො ලොහිතො පාණි හත්ථො එතෙසන්ති **තම්බපාණිනො.** විජයකුමාරාදයො සත්තසතා ජනා. තෙසං නිවාසො **තම්බපණ්ණි,** සොයෙව දීපොති **තම්බපණ්ණිදීපො,** තස්මිං. සබ්බෙසං භාගන්ති සම්බන්ධො. **තත්‍රෙවා**ති ජම්බුදීපෙයෙව. **එවන්**තිආදි නිගමනං.

යො පන භණතීති සම්බන්ධො. **තතො**ති කථනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **නන්**ති මහාසිවත්ථෙරං. **තියොජනාපී**ති පිසද්දො තතො ඌනාපි හොතීති දස්සෙති. **සබ්බංපෙතන්**ති සබ්බංපි එතං ලාභගණ්හනාදිං. ඉති ආහංසූති යොජනා.

කතිකානං යථිච්ඡිතකතෙන පවත්තත්තා බහු හොති, තස්මා ඉධ ඉච්ඡිතකතිකං දස්සෙතුං වුත්තං ''සමානලාභකතිකායා''ති . **තත්‍රාති** ''කතිකාය දෙති''ති පාඨෙ. සන්නිපතිතෙහි භික්ඛූහි භාජෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** විහාරස්ස. **බුද්ධාධිවුත්ථොති** බුද්ධෙන අධි ඉස්සරවසෙන වසියිත්ථාති බුද්ධාධිවුත්ථො. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන සාවනමත්තෙන. **නිසින්නොවාති** නිසින්නො එව හොති, නිසින්නො ඉව වා. **තස්මිං විහාරෙපීති** තස්මිං පොරාණකාදිවිහාරෙපි. **එවමෙවාති** ''අයං පොරාණකො විහාරො තෙන නවවිහාරෙන සද්ධිං සමානලාභං කාතුං සඞ්ඝස්ස රුච්චති''තිආදිනා එවමෙව. **ඉධාති** පොරාණකවිහාරෙ. **තස්මින්ති** නවවිහාරෙ. **එවන්ති** යථා එකෙන විහාරෙන සද්ධිං එකො විහාරො කාතබ්බො, එවං තථාති අත්ථො.

භික්ඛාපඤ්ඤත්තියාති එත්ථ භික්ඛා පඤ්ඤපියති නිච්චවසෙන ඨපියති එත්ථාති භික්ඛාපඤ්ඤත්තීති දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තනො පරිච්චාගපඤ්ඤාපනට්ඨානෙ''ති. **තස්සාති** ''යත්ථ සඞ්ඝස්ස ධුවකාරා කරියන්ති''තිපාඨස්ස. අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යත්ථ වාති** යස්මිං වා ඨානෙ. **අනෙනාති** චීවරදායකෙන. සලාකභත්තාදීනි වා නිබද්ධානි කාරිතානීති සම්බන්ධො. **යෙන පනාති** චීවරදායකෙන පන. **සකලොපි විහාරොති** සකලොපි සආරාමො විහාරො. **තත්ථාති** චීවරදායකෙ. **ඉමෙති** පාකවත්තස්ස වත්තනට්ඨානාදයො විහාරා. ධුවෙන කරියන්තීති **ධුවකාරා** විහාරා. **සොති** චීවරදායකො. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු බහූසු විහාරෙසු.

තෙහීති බහුතරෙහි භික්ඛූහි. **ධුවකාරෙසූති** නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **එකත්ථාති** එකස්මිං ධුවකාරෙ. ''සචෙ භික්ඛුගණනාය ගණ්හථාති වදති''ති ඉමිනා සචෙ න වදති, භික්ඛුගණනාය භාජෙත්වා ගණ්හිතුං න වට්ටතීති දස්සෙති, විහාරගණනාය ගණ්හිතුං වට්ටතීති අධිප්පායො. **තථාති** යථා ''භික්ඛුගණනාය ගණ්හථා''ති වදති, තථාති අත්ථො. **එත්ථාති** භාජෙතබ්බවත්ථූසු. **තන්ති** මජ්ඣිමපියකං, පුච්ඡිත්වා දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **පුච්ඡිත්වාති** දායකං පුච්ඡිත්වා, **වදතීති** දායකො වදති. **සඞ්ඝස්සාපීති** පිසද්දො න දායකස්සෙවාති දස්සෙති.

උපචාරසීමායං ඨිතෙන සඞ්ඝෙන භාජෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො . **සීමට්ඨස්සාති** උපචාරසීමායං ඨිතස්ස. **අසම්පත්තස්සාපීති** භාජනට්ඨානං අසම්පත්තස්සාපි. **අලසජාතිකාති** කොසජ්ජජාතිකා. **ඨිතිකාති** පබන්ධවසෙන ඨියතෙ **ඨිති,** සායෙව **ඨිතිකා**. අථ වා ''ඨිතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතබ්බ''න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තත්තා තිට්ඨති පබන්ධවසෙන එත්ථාති **ඨිති,** සායෙව **ඨිතිකාති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **ඨිතිකං ඨපෙත්වාති** වීසතිවස්සසඞ්ඛාතං ඨිතිකං ඨපෙත්වා. **තෙසන්ති** ථෙරානං.

සම්පත්තසම්පත්තානන්ති භාජනට්ඨානං සම්පත්තසම්පත්තානං. අත්තනො විහාරද්වාරෙ වා අත්තනො අන්තොවිහාරෙයෙව වාති යොජනා. **සීමාති** උපචාරසීමා. ථෙරාසනං ආරුළ්හෙ සතීති යොජනා. **වස්සග්ගෙනාති** වස්සගණනාය.

පාටෙක්කන්ති පච්චෙකං. සබ්බානෙව චීවරානීති සම්බන්ධො. දුබ්භාසිතදුග්ගහිතානමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ගතගතට්ඨානෙ සඞ්ඝිකානෙව හොන්ති''ති. **එකන්ති** දසසු වත්ථෙසු එකං.

වත්ථස්සෙව පුප්ඵං වා වලි වා අත්ථීති යොජනා. **තෙනාති** පුප්ඵවලිනා. **එකං තන්තන්ති** එකං සුත්තං. **තත්ථාති** තෙසු ඨිතිකාය ඨානාට්ඨානෙසු. ද්වීහිපි ගහෙතබ්බං ඨිතිකාය අභාවතො.

භික්ඛු අත්තනො සන්තකං යං චීවරන්ති යොජනා. **පංසුකූලිකානම්පි වට්ටතීති** ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති වා ''තුය්හං දෙමා''ති වා අවත්වා ''භික්ඛූනං දෙම, ථෙරානං දෙමා''ති වුත්තත්තා පංසුකූලිකානම්පි වට්ටති. භික්ඛුථෙරා නාම හි න අත්තනායෙව හොන්ති, අඤ්ඤෙපි බහූ, තස්මා වට්ටති. ''සඞ්ඝස්සා''ති වුත්තෙ අත්තනා එකන්තෙන සඞ්ඝොයෙව, තස්මා ''සඞ්ඝස්සා''ති වුත්තෙපි න වට්ටති, පගෙව ''තුය්හ''න්ති වුත්තෙ.

තතොති බහුවත්ථතො. **ගහෙතුං න වට්ටතීති** පංසුකූලිකානං ගහෙතුං න වට්ටති.

යන්ති වත්ථං. **තත්ථාති** පරික්ඛාරෙසු. **සුත්තන්ති** තන්තං.

එවං අන්තොසීමං පවිසිත්වා ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති දින්නෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා බහිසීමාය දින්නෙ තං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **එකබද්ධා වාති** ද්වාදසහත්ථමනතික්කමිත්වා එකතොබද්ධා ච. **යෙ පනාති** භික්ඛූ පන.

උභතොසඞ්ඝස්ස දෙතීති එත්ථ චතුන්නං වාක්‍යානං වසෙන වුත්තෙපි උභතොසඞ්ඝස්ස දෙතියෙව නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''උභතොසඞ්ඝස්ස දම්මීති වුත්තෙපී''තිආදි. **උභතොසඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තාති** පුග්ගලස්ස උභතොසඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තා. ''එසෙව නයො''ති ඉමිනා එකවීසතිපට්ඨිසෙ කත්වා එකො චෙතියස්ස දාතබ්බොති නයං අතිදිසති. **පාපුණනකොට්ඨාසො** නාම නත්ථි චෙතියස්ස උභතොසඞ්ඝග්ගහණෙන අගහිතත්තා.

තත්ථාති උභතොසඞ්ඝපුග්ගලවෙතියෙසු. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

පුබ්බෙති බුද්ධස්ස භගවතො ධරමානකාලෙ. **තදා**ති යදා බුද්ධො භගවා ධරති, තදා. **පටිමං වා**ති පටිබිම්බං වා. තඤ්හි භගවතා පටි සදිසං මානීයතීති පටිමාති වුච්චති. **චෙතියං වා**ති ථූපං වා. සො හි දෙවමනුස්සෙහි චිතිතබ්බං, පූජෙතබ්බං, ඉට්ඨකාදීහි වා චිනිතබ්බන්ති චෙතියන්ති වුච්චති. **තත්ථා**ති දෙය්‍යධම්මෙසු. **යන්ති** කිරියාපරාමසනං. යං දෙන්තීති යොජනා. **තත්ථා**ති තස්මිං දානෙ. අනියමවාචකස්ස ''යො''ති සබ්බනාමස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පබ්බජිතො වා ගහට්ඨො වා''ති. **වත්තං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුන්**ති පුබ්බකාලඅපරකාලකිරියානං විකාරවසෙන අනියතත්තා වුත්තං ''භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාපි වත්තං කාතු''න්ති.

''දූරම්පි හරිත්වා පූජෙතබ්බ''න්ති ඉමිනා ජඞ්ඝපෙසනිකකම්මං න හොතීති දස්සෙති. හරන්තස්ස භික්ඛුනොති සම්බන්ධො. **ගච්ඡතො**ති අනාදරෙ සාමිවචනං. **තන්ති** සඞ්ඝස්ස ආභටහත්ථං.

වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්සාති වස්සං වසිත්ථාති වස්සංවුත්ථො. අලුත්තකිතන්තසමාසොයං, සොයෙව සඞ්ඝො වස්සංවුත්ථසඞ්ඝො, තස්ස. **යාවතික**සද්දො යත්තකපරියායොති ආහ ''යත්තකා''ති. **දිසාපක්කන්තස්සාපී**ති අඤ්ඤං දිසං පක්කන්තස්සපි, දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **වදන්තී**ති අට්ඨකථාචරියෙහි අපරෙ ආචරියා වදන්ති. **එතන්ති** වචනං.

සම්පත්තානන්ති දින්නට්ඨානං සම්පත්තානං. **සබ්බෙසන්**ති යත්ථ කත්ථචි වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං. **තත්‍රා**ති විහාරෙ. **තත්‍රා**ති තස්මිං වදනෙ සති, තෙසු භික්ඛූසු වා. වස්සං වසන්තීති **වස්සංවසන්තා,** තෙසං. **චීවරමාසෙ**ති චීවරෙන ලක්ඛිතෙ පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ.

හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසොති එග්ගුණපුණ්ණමීසඞ්ඛාතො හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො. **වස්සාවාසික**න්ති වස්සං ආවසන්තානං දාතබ්බං චීවරං. ආරොපෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''අතීතවස්සාවාසස්සා''තිආදි. තත්ථ **අතීතවස්සාවාසස්සා**ති අතීතවස්සං, අතීතවස්සෙ වා ආවාසස්ස සඞ්ඝස්ස. **තන්ති** චීවරං.

ඨපෙත්වාති විහාරෙ ඨපෙත්වා. **සම්පත්තානන්**ති ඉමං ඨානං සම්පත්තානං. **ඉතො**ති චීවරදානකාලතො. **තෙ**ති අන්තොවස්සෙ වුත්ථභික්ඛූ.

ආදිස්සාති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ආදිසිත්වා''ති. අයමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තත්‍රා**ති ''යාගුයා වා''තිආදිපාඨෙ. **අජ්ජතනාය වා**ති අජ්ජ භවානං පුඤ්ඤානං අත්ථාය වා. **තෙසන්**ති නිමන්තකානං, පවිට්ඨානං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. **යෙහි නිමන්තිතෙහී**ති නිමන්තිතෙහි යෙහි භික්ඛූහි. යෙසං වා පත්තන්ති සම්බන්ධො. **තෙසං න පාපුණාතී**ති සබ්බෙසං තෙසං න පාපුණාති, කස්මා? අනිමන්තිතත්තා. **තෙසං න පාපුණන්ති,** කස්මා? නිමන්තිතගෙහං අපවිට්ඨත්තා. **සො**ති දායකො.

පුබ්බෙපීති ඉතො පුබ්බෙපි. **අස්සා**ති දායකස්ස. **වාසෙත්වා**ති වාසාපෙත්වා. **සො**ති දායකො. **යො**ති භික්ඛු, වසතීති සම්බන්ධො. **තානී**ති භෙසජ්ජානි. **ඉදන්ති** චීවරං.

''අන්තෙවාසිකානඤ්චා''ති පදෙන සද්ධිවිහාරිකාපි ගහෙතබ්බා උද්දෙසාදිවසෙන අන්තෙ වසනසීලත්තා. **උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතො ච ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො වා**ති ඉමෙ අන්තෙ අවසනසීලාපි රුළ්හීවසෙන **අන්තෙවාසිකා** නාම. ඉමිනා නිස්සයං ගහෙතුං ආගතො ච ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගහිතපුබ්බො ච **අන්තෙවාසිකො** නාමාති දස්සෙති. වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා විචරන්තානං සබ්බෙසං උද්දෙසන්තෙවාසිකානං පාපුණාතීති යොජනා. ඉමිනා සද්ධිවිහාරිකනිස්සයන්තෙවාසිකඋපසම්පදන්තෙවාසිකපබ්බජ්ජන්තෙවාසිකාපි ගහෙතබ්බා තෙසම්පි නිබද්ධචාරිකභික්ඛුභාවතො. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බස්මිං චීවරක්ඛන්ධකෙ.

ඉති චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

9. චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකං

234. කස්සපගොත්තභික්ඛුවත්ථුකථා

380. චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ **ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා**ති එත්ථ ගග්ගරසද්දස්ස නාමසද්දභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ගග්ගරනාමිකාය ඉත්ථියා''ති. ඉමිනා ගග්ගරසද්දො ගග්ගරඉති නාමං පවත්තිනිමිත්තං කත්වා ඉත්ථිදබ්බං වදතීති දස්සෙති. **තන්තිපටිබද්ධො**ති තන්තියා පටිබද්ධො. ''උස්සුක්කම්පි අකාසි යාගුයා''තිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා . **තස්ස භික්ඛුනො**ති කස්සපගොත්තනාමකස්ස තස්ස භික්ඛුනො. **තත්‍රෙවා**ති වාසභගාමෙයෙව.

382. අධම්මෙන වග්ගකම්මං කරොන්තීතිආදීනං නානාකරණන්ති සම්බන්ධො.

236. ඤත්තිවිපන්නකම්මාදිකථා

385. **අඤ්ඤත්‍රාපි ධම්මාති** එත්ථ ධම්මාති උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනමෙතන්ති ආහ ‘‘අඤ්ඤත්‍ර ධම්ම’’න්ති. ‘‘අඤ්ඤත්‍රා’’ති නිපාතපයොගෙ දුතියාතතියාපඤ්චමීසු අඤ්ඤතරස්ස සම්භවතො උපයොගවචනම්පි හොති. තස්මා වුත්තං ‘‘අයමෙව වා පාඨො’’ති. ‘‘භූතෙන වත්ථුනා’’ති ඉමිනා ධම්මසද්දස්ස සච්චත්ථං දස්සෙති. ‘‘එසෙව නයො’’ති ඉමිනා සද්දසභාවමෙව සන්ධාය අතිදිසති, න අත්ථං. තෙන වුත්තං ‘‘එත්ථ පනා’’තිආදි. **සත්ථුසාසනන්ති** සත්ථු ආණා. **සත්ථුආණා** නාම ඤත්තිඅනුසාවනානං සම්පදාති ආහ ‘‘ඤත්තිසම්පදා අනුසාවනසම්පදා චා’’ති. ‘‘පටිකුට්ඨඤ්චෙව කතඤ්චා’’ති ඉමිනා **පටිකුට්ඨකතන්ති** පදස්ස ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. පටිකුසිතබ්බන්ති **පටිකුට්ඨං,** කත්තබ්බන්ති **කතං,** කම්මං. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යං අඤ්ඤෙසු’’තිආදි. තත්ථ **යන්ති** කම්මං.

387. **පාළියාති** විනයපාළියා. **යන්ති** කම්මං, න කරියතීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** අට්ඨකථායං. **සො ච ඛොති** සො ච වින්ථාරො, ආගතොති සම්බන්ධො. කස්මා ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථකම්මානමෙව වසෙන ආගතො, නනු ඤත්තිඅපලොකනකම්මවසෙනපි ආගතෙන භවිතබ්බන්ති ආහ ‘‘යස්මා පනා’’තිආදි. ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථෙසු ඨපනං වා අඤ්ඤථා කරණං වා අත්ථි විය ඤත්තිකම්මෙ නත්ථීති යොජනා. ඤත්තිකම්මෙ ඤත්තිට්ඨපනතො අඤ්ඤකිච්චස්ස අසම්භවතො ඨපනං වා අඤ්ඤථා කරණං වා නත්ථීති අධිප්පායො. **තානීති** ඤත්තිකම්මඅපලොකනකම්මානි. **සබ්බෙසම්පි කම්මානන්ති** සබ්බෙසම්පි චතුන්නං කම්මානං. **පරතොති** පරස්මිං පරිවාරාවසානෙ (පරි. අට්ඨ. 482).

237. චතුවග්ගකරණාදිකථා

388. යදිදං කම්මන්ති යොජනා. **තෙසන්ති** සඞ්ඝානං. **කම්මප්පත්තොති** එත්ථ කම්මෙන, කම්මස්ස වා පත්තොති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘කම්මං පත්තො’’ති. ‘‘සබ්බකම්මෙසු කම්මපත්තො’’ති පාළිනයෙන ‘‘කම්මෙසු පත්තො’’ති අත්ථොපි යුජ්ජති. ලොකවොහාරවසෙන ‘‘කම්මෙන කම්මස්ස වා පත්තො’’ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව.

389. **පරිසතොති** පරිසකාරණා. **තත්ථාති** ‘‘චතුවග්ගකරණඤ්චෙ භික්ඛවෙ’’තිආදිපාඨෙ, චතුවීසතිපුග්ගලෙසු වා. **කම්මනානාසංවාසකොති** උක්ඛෙපනීයකම්මකතො. **ලද්ධිනානාසංවාසකොති** උක්ඛිත්තානුවත්තකො. ‘‘හුත්වා’’ති ඉමිනා ‘‘භික්ඛුනීචතුත්ථො’’තිආදීසු චතුවීසතියා ඨානෙසු කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති. භික්ඛුනී චතුත්ථී එතස්සාති භික්ඛුනීචතුත්ථො, චතුවග්ගො සඞ්ඝොතිආදිනා වචනත්ථො කාතබ්බො.

393. **පරිවාසාදීතිආදිසද්දෙන** මූලායකස්සනමානත්තඅබ්භානානි සඞ්ගණ්හාති. **තෙසන්ති** පරිවාසාදිකම්මානං. **පරතොති** පරස්මිං චූළවග්ගෙ (චූළව. අට්ඨ. 75 ආදයො).

394. **පටිකුට්ඨකතකම්මස්සාති** පටිකුට්ඨස්ස හුත්වා කතස්ස කම්මස්ස. **පකතත්තස්සාති** එත්ථ පකතිසීලසඞ්ඛාතො අත්තා සභාවො එතස්සාති පකතත්තොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අවිපන්නසීලස්සා’’ති. සඞ්ඝාදිසෙසං අනාපජ්ජන්තස්සාපි අවිපන්නසීලත්තා වුත්තං ‘‘පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නස්සා’’ති. ඉමිනා සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජන්තොපි පකතත්තොයෙවාති දස්සෙති. සොපි හි ඉධ අවිපන්නසීලො නාම, අඤ්ඤත්ථ පන සඞ්ඝාදිසෙසස්ස සීලවිපත්තිභාවතො තං ආපජ්ජන්තොපි විපන්නසීලොයෙව නාම. **ආනන්තරිකස්සාති** එත්ථ අනන්තරසද්දස්ස සම්බන්ධඤ්ච ණිකපච්චයස්ස අත්ථඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අත්තනො අනන්තරං නිසින්නස්සා’’ති. තත්ථ ‘‘අත්තනො’’ති ඉමිනා අනන්තරසද්දස්ස සම්බන්ධං දස්සෙති. ‘‘නිසින්නස්සා’’ති ඉමිනා ණිකපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති.

239. ද්වෙනිස්සාරණාදිකථා

395. **වත්ථුතොති** වත්ථුකාරණා. **තත්ථාති** ‘‘ද්වෙමා භික්ඛවෙ’’තිආදිපාඨෙ. ‘‘සන්ධාය වුත්ත’’න්ති ඉමිනා ‘‘අප්පත්තො’’තිආදිසුත්තස්ස නෙයත්ථභාවං දස්සෙති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තන්ති** පබ්බාජනීයකම්මං. පුන **තන්ති** පබ්බාජනීයකම්මමෙව. එස භික්ඛු අප්පත්තොති සම්බන්ධො. කස්මා අප්පත්තොති ආහ ‘‘යස්මා’’තිආදි. **ආවෙණිකලක්ඛණෙනාති** අවිනා හුත්වා පවත්තෙන ලක්ඛණෙන. අත්තනා අවිනා හුත්වා අත්තනො සන්තකෙන විසුං භූතෙන ලක්ඛණෙනාති වුත්තං හොති. යදි අප්පත්තො, කස්මා සුනිස්සාරිතොති ආහ ‘‘යස්මා පනස්සා’’තිආදි. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස, කරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තං චෙ සඞ්ඝො තජ්ජනීයකම්මාදිවසෙන නිස්සාරෙති, සුනිස්සාරිතොති සම්බන්ධො . **සොති** භික්ඛු. යස්මා අනුඤ්ඤාතා, තස්මා සුනිස්සාරිතොති යොජනා. කිත්තකෙන අඞ්ගෙන අනුඤ්ඤාතාති ආහ ‘‘එකෙනපි අඞ්ගෙනා’’ති.

396. **ඔසාරණාති** එත්ථ ඔතූපසග්ගවසෙන සරධාතු පවෙසනත්ථොති ආහ ‘‘පවෙසනා’’ති. **තත්ථාති** ‘‘ඔසාරණා’’තිආදිපාඨෙ. **ඔසාරෙතීති** එත්ථ අබ්භානාදිවසෙන පවෙසනං පටික්ඛිපන්තො ආහ

‘‘උපසම්පදකම්මවසෙනා’’ති. **සහස්සක්ඛත්තුම්පීති** පිසද්දො ගරහත්ථො. එකවාරාදිකෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති. **සාතිසාරාති** සදොසා. **තථාති** යථා ආචරියුපජ්ඣායා සාතිසාරා, තථා. සෙසො කාරකසඞ්ඝො සාතිසාරොති සම්බන්ධො. ‘‘හත්ථච්ඡින්නාදයො පන ද්වත්තිංස සුඔසාරිතා’’ති වුත්තත්තා අන්ධමූගබධිරානං අපබ්බජිතානම්පි උපසම්පදා රුහතීති දට්ඨබ්බං. **තෙති** හත්ථච්ඡින්නාදයො ද්වත්තිංස.

397. **අභූතවත්ථුවසෙනාති** අසච්චවත්ථුවසෙන, අසංවිජ්ජමානවත්ථුවසෙන වා. **තත්ථාති** ‘‘ඉධ පන භික්ඛවෙ’’තිආදිපාඨෙ. **පටිනිස්සජ්ජිතාති** එත්ථ තපච්චයස්ස කම්මත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිනිස්සජ්ජිතබ්බා’’ති.

241. උපාලිපුච්ඡාකථා

400. **තත්ථාති** උපාලිපඤ්හෙසු. තස්සපාපියසිකාදීහි සද්ධිං එකා පුච්ඡා කතාති යොජනා. භික්ඛූනම්පි වාරෙති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන ‘‘න කෙවලං උපාලිපඤ්හෙසුයෙව යොජෙතබ්බානි, අථ ඛො භික්ඛූනං වාරෙපී’’ති දස්සෙති.

242. තජ්ජනීයකම්මකථා

407. ‘‘ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු භණ්ඩනකාරකො’’තිආදි වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ‘‘ඉධ පන භික්ඛවෙ’’තිආදිපාඨෙ. **අනපදානොති** එත්ථ අපපුබ්බො දාසද්දො අවඛණ්ඩනත්ථොති ආහ ‘‘අපදානං වුච්චති පරිච්ඡෙදො’’ති. නත්ථි අපදානං අවඛණ්ඩනං ආපත්තිපරියන්තො එතස්සාති අනපදානොති වචනත්ථො කාතබ්බො. සායෙව පාළි වුත්තාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** තස්සං පාළියං. කිඤ්චි අත්ථවිනිච්ඡයං පාළිඅනුසාරෙන විදිතුං න සක්කා න හොතීති යොජනා.

ඉති චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

10. කොසම්බකක්ඛන්ධකං

271. කොසම්බකවිවාදකථා

451. කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ අයමනුපුබ්බිකථා එවං වෙදිතබ්බාති යොජනා. විනයං පාළිතො ච, තදත්ථතො ච ධාරෙතීති **විනයධරො,** තථා සුත්තන්තං ධාරෙතීති **සුත්තන්තිකො. තෙසූති** ද්වීසු භික්ඛූසු. සුත්තන්තිකො භික්ඛු නික්ඛමීති සම්බන්ධො. **ආචමනඋදකාවසෙසන්ති** ආචමෙති ධොවති අනෙනාති **ආචමනං,** තමෙව උදකං ආචමනඋදකං, තමෙව අවසෙසං ආචමනඋදකාවසෙසං, අවසෙසආචමනඋදකන්ති අත්ථො. **තං භික්ඛුන්ති** සුත්තන්තිකං භික්ඛුං. **එත්ථාති** ආචමනඋදකාවසෙසට්ඨපනෙ. ‘‘සචෙ හොති, දෙසෙස්සාමී’’ති ඉමිනා අත්තනො සුබ්බචභාවඤ්ච සික්ඛාකාමතඤ්ච දස්සෙති. **තෙති** තයා, කථන්ති සම්බන්ධො. අථ වා තෙති තුය්හං, නත්ථීති සම්බන්ධො. අසඤ්චිච්ච අසතියා කතත්තා අනාපත්තිපක්ඛොපි භවෙය්‍යාති ආහ ‘‘නත්ථි ආපත්තී’’ති. එත්ථ පන ආපත්තියෙව. **සොති** සුත්තන්තිකො.

විනයධරොපීති විනයධරො පන, ආරොචෙසීති සම්බන්ධො. **ආපජ්ජමානොපීති** පිසද්දො ගරහත්ථො. **තෙති** විනයධරස්ස නිස්සිතකා, ආහංසූති සම්බන්ධො. **තස්සාති** සුත්තන්තිකස්ස. **තෙති** සුත්තන්තිකස්ස නිස්සිතකා, ආරොචෙසුන්ති සම්බන්ධො. **සොති** සුත්තන්තිකො. **මුසාවාදීති** අභූතතො, අභූතං වා වචනං වදනසීලො. **එසොති** විනයධරො. **තෙති** සුත්තන්තිකස්ස නිස්සිතකා, ආහංසූති සම්බන්ධො. **තතොති** කලහවඩ්ඪනකාරණා. විනයධරො අකාසීති සම්බන්ධො.

453. ‘‘න තාව භින්නො’’ති ඉමිනා **භින්නොති** එත්ථ තපච්චයස්ස අවස්සම්භාවියත්ථෙ අනාගතකාලිකතං දස්සෙති. තමෙවත්ථං සහ උපමාය දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අපිචා’’තිආදි. **තන්ති** සස්සං. ‘‘භිජ්ජිස්සතී’’ති ඉමිනා භිජ්ජිස්සතීති **භින්නොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සො ච ඛොති** සඞ්ඝො. කලහවසෙන භිජ්ජිස්සතීති සම්බන්ධො. **සම්භමඅත්ථවසෙනාති** සංවෙගඅත්ථවසෙන. සම්භමසද්දො හි තීසු අත්ථෙසු වත්තති ගාරවෙ, භීතියං, සංවෙගෙ චාති. ඉධ පන සංවෙගෙ වත්තති. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස භින්නෙ සංවෙගඅත්ථවසෙනාති අධිප්පායො. ඉදං හෙට්ඨා කථිතාය ‘‘භයෙ කොධෙ පසංසාය’’න්ති ගාථාය (පාරා. අට්ඨ. 1.15) චසද්දෙන සම්පිණ්ඩිතං සම්භමඅත්ථං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **එත්ථාති** ‘‘භින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො භින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො’’ති පාඨෙ. **ආමෙඩිතන්ති** ආ පුනප්පුනං භයාදිපීළිතත්තා මෙඩෙන උම්මාදෙන ඉතං කථිතං ආමෙඩිතං.

454. **භීති** විත්ථාරො. භගවා වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. උක්ඛිපන්ති අපනෙන්තීති **උක්ඛෙපකා.** උක්ඛිත්තමනුවත්තන්තීති **උක්ඛිත්තානුවත්තකා. එතෙසන්ති** උක්ඛිත්තානුවත්තකානං. පුන **එතෙසන්ති** උක්ඛෙපකානං. **පක්ඛොති** සබා. **තන්තිමෙවාති** පාළිමෙව, බ්‍යාපාරමෙව වා.

455. **යොති** භික්ඛූ. චිත්තං උප්පාදෙතීති සම්බන්ධො. **තුම්හෙති** ධම්මවාදිනො සන්ධාය වුත්තං. **කිං භණථාති** කිං වචනං භණථ. ඉති පුච්ඡිත්වාති සම්බන්ධො. **තෙසඤ්චාති** ධම්මවාදීනඤ්ච. **ඉතරෙසඤ්චාති** අධම්මවාදීනඤ්ච. **ඉමෙති** අත්තනො පක්ඛෙ ඉමෙ භික්ඛූ. **තෙසන්ති** අධම්මවාදීනං. **"කම්මං කොපෙතී"**ති "නානාසංවාසකචතුත්ථො ච භික්ඛවෙ කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං, න ච කරණීය"න්ති වචනතො (මහාව. 389) කම්මං කොපෙති. **ඉතරෙසම්පීති** ධම්මවාදීනම්පි. ධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසීදිත්වා අධම්මවාදීනං ලද්ධිං ගණ්හන්තොපි ධම්මවාදීනං නානාසංවාසකො හොතියෙව, අයං නයො වුත්තනයස්ස අත්ථතො සිද්ධොති කත්වා ඉධ න වුත්තො. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **යොති** භික්ඛූ, පවිසති ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. නිසින්නො හුත්වාති යොජනා. **ඉමෙති** අත්තනො පක්ඛෙ ඉමෙ භික්ඛූ. **ඉතරෙති** පරපක්ඛෙ ඉතරෙ භික්ඛූ. **තෙසන්ති** ධම්මවාදීනං. **යත්ථ තත්ථ වා පන පක්ඛෙති** යස්මිං කස්මිංචි වා ධම්මවාදීනං පක්ඛෙ. **ඉමෙ ධම්මවාදිනොති ගණ්හාතීති** තංතංපක්ඛගතෙ භික්ඛූ යාථාවතො වා අයාථාවතො වා "ඉමෙ ධම්මවාදිනො"ති ගණ්හාති.

456. කායෙන කතං කම්මං **කායකම්මං,** වචියා කතං කම්මං **වචීකම්මං**. තත්ථ කායකම්මං උපදංසෙන්තා භික්ඛූ පහරන්තා උපදංසෙන්ති. වචීකම්මං උපදංසෙන්තා භික්ඛූ ඵරුසං වදන්තා උපදංසෙන්ති. තෙන වුත්තං "කායෙන පහරන්තා"තිආදි. **උපදංසෙන්තීති** පවත්තෙන්ති. "කොධවසෙනා"ති ඉමිනා පෙමවසෙනාති අත්ථං නිවත්තෙති. **අධම්මියානීති** අධම්මෙන කත්තබ්බානි. "කිච්චානී"ති ඉමිනා ඉයපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **අසම්මොදිකාති** එත්ථ යකාරලොපොති ආහ "අසම්මොදිකායා"ති. "කථායා"ති ඉමිනා අසම්මොදං ජනෙතීති අසම්මොදිකාති කත්වා ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **උපචාරං මුඤ්චිත්වාති** එත්ථ උපචාරො නාම අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තානං හත්ථස්ස පාපුණනට්ඨානං, තං මුඤ්චිත්වාති අත්ථො. **ආසනන්තරිකායාති** එත්ථ එකං ආසනං අන්තරං බ්‍යවහිතං ඉමිස්සා නිසින්නකිරියායාති ආසනන්තරිකාති දස්සෙන්තො ආහ "එකෙකං ආසනං අන්තර"න්ති. "කත්වා"ති ඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

457-8. අයං අස්ස භික්ඛුනො අධිප්පායො කිරාති යොජනා. **එතෙති** කොධාභිභූතෙ භික්ඛූ. හගවා පන කථෙසීති සම්බන්ධො. "අනත්ථො අතො"ති ඉමිනා **අනත්ථතොති** පදස්ස ඔකාරලොපසන්ධිං දස්සෙති. තෙසං පදානමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ "එතස්මා"තිආදි. "අථ වා"තිආදිනා "අනත්ථදො"ති වත්තබ්බෙ "සුගතො"තිආදීසු විය ද-කාරස්ස ත-කාරං කත්වා **අනත්ථතොති** වුත්තන්ති දස්සෙති. **අනත්ථදොති** අනත්ථං දදාතීති අනත්ථදො.

464. **පුථුසද්දොති** එත්ථ පුථුසද්දො මහන්තපරියායොති ආහ "මහා"ති. **අස්සාති** භණ්ඩනකාරකස්ස ජනස්ස. **සමජනොති** එත්ථ සමසද්දො සදිසපරියායොති ආහ "එකසදිසො"ති, තුල්‍යාධිකරණසමාසොයං. භණ්ඩනකාරකො අයං ජනොති යොජනා. **තත්ථාති** භණ්ඩනකාරකෙසු ජනෙසු. අඤ්ඤම්පි එකං ඉදං කාරණන්ති සම්බන්ධො. **න මඤ්ඤිත්ථාති** කොචි එකොපි න මඤ්ඤිත්ථාති යොජනා. ඉමිනා **අමඤ්ඤරුන්ති** එත්ථ ආවිභත්තියා "රු"න්ති ආදෙසො දස්සිතො.

පරිමුට්ඨාති පරිමුට්ඨා සති එතෙසන්ති පරිමුට්ඨාති දස්සෙන්තො ආහ "පරිමුට්ඨසතිනො"ති. අට්ඨක්ඛරගාථායං "පඤ්චමං ලඝු සබ්බත්ථා"ති වුත්තත්තා පඤ්චමස්ස රාකාරස්ස රස්සො හොති. තෙන වුත්තං "රාකාරස්ස රස්සාදෙසො කතො"ති. **කථං භාණිනොති** වාචං භාණිනො. **මුඛායාමන්ති** එත්ථ ආයාමසද්දො විත්ථාරපරියායො, විත්ථාරො ච නාම පසාරණන්ති ආහ "පසාරෙතු"න්ති. සම්පදානත්ථජොතකෙන තුංපච්චයෙන සම්පදානත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. **නීතාති** කම්මවාචකස්ස කිතස්ස අප්පධානකම්මං දස්සෙන්තො ආහ "ඉමං නිල්ලජ්ජභාව"න්ති. ද්විකම්මකධාතුභාවතො "අත්තනො"ති පධානකම්මම්පි අජ්ඣාහරිතබ්බං. **තන්ති** කලහං. "ජාන"න්ති පදෙන "විදූ"ති පදස්ස අත්ථඤ්ච වාක්‍යඤ්ච දස්සෙති. විදන්ති ජානන්තීති **විදූති** වචනත්ථො කාතබ්බොති අධිප්පායො. **සාදීනවොතිආදීනවෙන** දොසෙන සහ පවත්තො. **අයන්ති** කලහො.

යෙ ච තං උපනය්හන්තීති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං "ආඝාත"න්ති. **යෙති** ජනා. උපනය්හන්ති උපනහන්ති බන්ධන්ති. **සනන්තනොති** එත්ථ සනන්තනසද්දො පුරාණපරියායොති ආහ "පොරාණො"ති.

"අඤ්ඤෙ"ති ඉමිනා **පරෙති** එත්ථ පරසද්දස්ස පච්ඡාභාගත්ථාදයො නිවාරෙති. **මයමෙත්ථ යමාමසෙති** එත්ථ එතසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ "සඞ්ඝමජ්ඣෙ"ති. යමුධාතු උපයමනත්ථො සෙකාරො නිපාතමත්තොති ආහ "උපයමාමා"ති. "සතතං සමිතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමා"ති ඉමිනා "න ජානන්තී"ති පදස්ස ආකාරං දස්සෙති. **තත්ථාති** මහාජනකායෙ යෙ පණ්ඩිතාති යොජනා. **එවං හීති** එවමෙව. ජානන්තා තෙ පණ්ඩිතා පටිපජ්ජන්තීති යොජනා. මෙධන්තා හිංසන්තා ගච්ඡන්ති පවත්තන්තීති **මෙධගා** කලහා. කෙචි මෙධධාතුතො ණ්වුපච්චයං වදන්ති, තෙසං මතෙන මෙධකාති පඨමක්ඛරෙන පාඨො භවෙය්‍ය.

තෙසම්පීති බ්‍රහ්මදත්තදීඝාවුකුමාරානම්පි. **සඞ්ගතීති** සමාගමො. **වොති** තුම්හාකං. යෙසං තුම්හාකං නෙව මාතාපිතූනං අට්ඨීනි ඡින්නානි, න පාණා හතා, න ගවස්සධනානි හටානි. තෙසං තුම්හාකං කස්මා සඞ්ගති න හොතීති යොජනා.

සබ්බානි පරිස්සයානීති එත්ථ **සබ්බානීති** වුත්තකාරණඤ්ච ලිඞ්ගවිපල්ලාසඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පාකටපරිස්සයෙ ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයෙ චා’’ති. ‘‘අභිභවිත්වා’’ති ඉමිනා **අභිභුය්‍යාති** පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙති. **තෙනාති** නිපකෙන සහායෙන.

රාජාවාති එත්ථ රාජා ඉවාති පදවිභාගං කත්වා රාජසද්දස්ස උපලක්ඛණවසෙන මහාජනක, අරින්දමරාජානො ච ඉවසද්දස්ස ඔපම්මත්ථජොතකඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යථා’’තිආදි. රට්ඨවිජිතසද්දා අඤ්ඤමඤ්ඤපරියායා. විසෙසනවිසෙස්‍යානං කාමාචාරතො ගම්‍යමානත්තා වුත්තං ‘‘විජිතං රට්ඨ’’න්ති. ‘‘මාතඞ්ගො අරඤ්ඤෙ නාගො ඉවා’’ති ඉමිනා පදවිභාගං දස්සෙති. තෙසං පදානං අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මාතඞ්ගොති හත්ථී වුච්චතී’’තිආදි. ‘‘හත්ථී වුච්චතී’’ති ඉමිනා මහන්තො අඞ්ගො සරීරමෙතස්සාති **මාතඞ්ගොති** වචනත්ථෙන හත්ථී මාතඞ්ගො නාමාති දස්සෙති. මහන්තසද්දස්ස මාතාදෙසො. **නාගසද්දො** උරගෙ ච හත්ථිම්හි ච නාගරුක්ඛෙ ච උත්තමෙ ච නාමපඤ්ඤත්තියඤ්චාති පඤ්චසු අත්ථෙසු වත්තති, ඉධ උත්තමත්ථෙති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නාගොති මහන්තාධිවචනමෙත’’න්ති. **මාතඞ්ගරඤ්ඤෙවාති** එත්ථ ඉවසද්දස්ස ඔපම්මත්ථජොතකභාවං දස්සෙත්වා අත්ථයොජනං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යථා හී’’තිආදි. ‘‘යථා ච පාලිලෙය්‍යකො’’ති ඉමිනා මාතඞ්ගනාගස්ස සරූපං උපලක්ඛණෙන දස්සෙති.

275. පාලිලෙය්‍යකගමනකථා

467. **පාලිලෙය්‍යකන්ති** පලිලවනසණ්ඩෙ වසන්තහත්ථිනාගං. ‘‘හත්ථී’’ති ච ‘‘නාගො’’ති ච ද්වින්නං සද්දානං පරියායභාවෙන වුත්තත්තා අධිකත්ථොති ආහ ‘‘මහාහත්ථී’’ති. පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තෙහි තෙහි හත්ථිආදීහි ඡින්නග්ගානීති යොජනා. **ඔභග්ගොභග්ගන්ති** භඤ්ජිත්වා අධොපාතිතං ඔභග්ගන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භඤ්ජිත්වා භඤ්ජිත්වා පාතිත’’න්ති. ‘‘උච්චට්ඨානතො’’ති ඉමිනා අවත්‍යූපසග්ගස්ස අධොත්ථං නයෙන දස්සෙති. **එතස්සාති** හත්ථිනාගස්ස. **තෙති** හත්ථිආදයො. **තෙහීති** හත්ථිආදීහි. පිවන්තෙහි තෙහීති යොජනා. **කද්දමොදකානීති** කද්දමෙන සංසට්ඨානි උදකානි.

ඊසාදන්තස්සාති එත්ථ ඊසාය සදිසො දන්තො ඉමස්සාති ඊසාදන්තොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘රථඊසාසදිසදන්තස්සා’’ති. ‘‘රථඊසා’’ති ඉමිනා නඞ්ගලීසං නිවත්තෙති. **යදෙකොති** යං එකො. යංසද්දො කාරණත්ථොති ආහ ‘‘යස්මා’’ති. **අස්ස නාගස්සාති** හත්ථිනාගස්ස. **නාගෙනාති** බුද්ධනාගෙන.

යථාභිරන්තන්ති එත්ථ කිත්තකං කාලං රමතීති ආහ ‘‘තෙමාස’’න්ති. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන තෙමාසවිහරණෙන. පත්ථටා අහොසීති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං ජම්බුදීපතලෙ.

‘‘කොසම්බිනිවාසිනො’’ති ඉමිනා කොසම්බියං නිවසන්තීති **කොසම්බකාති** වචනත්ථං දස්සෙති.

276. අට්ඨාරසවත්ථුකථා

471. ‘‘ලද්ධිග්ගහණ’’න්ති ඉමිනා ආදීයතෙ **ආදායොති** වචනත්ථං දස්සෙති.

475. **තං දිවසමෙවාති** තස්මිං සඞ්ඝසාමග්ගිකරණදිවසෙයෙව.

476. **න මූලා මූලං ගන්ත්වාති** මූලතො මූලං න ගන්ත්වාව. ‘‘අත්ථතො අපගතා’’ති ඉමිනා අත්ථතො අපෙතා **අත්ථාපෙතාති** වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘බ්‍යඤ්ජනමත්තං උපෙතා’’ති ඉමිනා බ්‍යඤ්ජනමත්තං උපෙතා උපගතා **බ්‍යඤ්ජනූපෙතාති** වචනත්ථං දස්සෙති.

477. **අත්ථෙසු ජාතෙසූති** එත්ථ ජාතසද්දො උප්පන්නපරියායොති ආහ ‘‘විනයඅත්ථෙසු උප්පන්නෙසූ’’ති. තඤ්ච පදං ‘‘සඞ්ඝස්ස කිච්චෙසූ’’තිආදීසු සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. **මහත්ථිකොති** මහන්තො උපකාරසඞ්ඛාතො අත්ථො ඉමස්සාති මහත්ථිකොති දස්සන්තො ආහ ‘‘මහාඋපකාරො’’ති.

අනානුවජ්ජො පඨමෙනාති එත්ථ පඨමසද්දො තාවපරියායොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තාවා’’ති. **සීලතොති** සීලෙන. **උපෙක්ඛිතාචාරොති** උපපත්තිතො ඉක්ඛිතාචාරො. ‘‘අපෙක්ඛිතාචාරො’’තිපි පාඨො. **උපපරික්ඛිතාචාරොති** උපපරික්ඛිතො ආචාරො එතස්සාති උපපරික්ඛිතාචාරො.

විසය්හාති එත්ථ විපුබ්බො සහධාතු අභිභවනත්ථො, ත්වාපච්චයො ච හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අභිභවිත්වා’’ති. **අනපගතන්ති** කාරණතො අනපෙතං. භණන්තො භික්ඛූති සම්බන්ධො. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්මා හී’’තිආදි. **සොති** භික්ඛු, න හාපෙතීති සම්බන්ධො. ‘‘උසූයායා’’ති ඉමිනා දොසාගතිගමනස්ස ගහිතත්තා ‘‘අගතිගමනවසෙනා’’ති ඉමිනා පාරිසෙසනයෙන අවසෙසඅගතිගමනමෙවාධිප්පෙතං. **සොති** භික්ඛු. **ඡම්භති චෙවාති** ඵම්භති චෙව, ථද්ධං

කරොති වෙවාති අත්ථො. **වෙධති** චාති කම්පති ච. **යො** චාති භික්ඛු පන. **ඊදිසොති** උසූයාය වා අගතිගමනෙන වා භණනසඞ්ඛාතො එදිසො න හොති.

කිඤ්ච භියොථාති නිපාතසමුදායො, තතො වුත්තතො අතිරෙකං කථෙතබ්බං කිං පනාති අත්ථො. තස්සා ගාථාය අත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යොති** භික්ඛු. **භීති** සච්චං. **කාලාගතන්ති එත්ථ** ගහෙතබ්බකාලඤ්ච සත්තමීතප්පුරිසසමාසඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''කථෙතබ්බයුත්තකාලෙ ආගත''න්ති. **වචොති** පදං න වචනපධානං, වචනවන්තපුග්ගලොයෙව පධානන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''වදන්තො''ති.

ආචෙරකම්හි ච සකෙති එත්ථ ආචරියස්ස එසො **ආචෙරකො,** සස්ස අත්තනො එසො **සකොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තනො ආචරියවාදෙ''ති. ගාථාභාවතො ආචරියසද්දස්ස ආචෙරාදෙසො කාතබ්බො. ''වාදෙ''ති ඉමිනා ඉදමත්ථෙ පවත්තස්ස ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **අලං පමෙතුන්ති** එත්ථ අලංසද්දො සමත්ථත්ථො, පමසද්දොතුලනත්ථොති ආහ ''තුලයිතුං සමත්ථො''ති. **කථෙතවෙති** එත්ථ තවෙසද්දො අඤ්ඤත්ථ යෙභුයොන භාවවාචකො, ඉධ පන කම්මවාචකොති ආහ ''කථෙතබ්බෙ''ති. **විරද්ධට්ඨානකුසලොති** විරද්ධට්ඨානෙ කුසලො.

අයං ගාථා වුත්තාති සම්බන්ධො. **තන්ති** කථෙතබ්බං. **අයං හෙත්ථත්ථොති** අයං එව එත්ථ ගාථායං අත්ථොති යොජනා. ''ගච්ඡන්තී''ති ඉමිනා **වජන්තීති** එත්ථ වජධාතුයා ගත්‍යත්ථං දස්සෙති. ''අත්තනො ආචරියවාද''න්ති ඉමිනා ''සකං ආදාය''න්ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ආචරියවාදො හි ආදාතබ්බතො ගහෙතබ්බතො **ආදායන්ති** වුත්තො. **තදනුරූපන්ති** තස්ස වත්ථුස්ස අනුරූපං. බ්‍යාකරමානො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **අට්ඨහි දූතඞ්ගෙහීති** ''සොතා ච හොති, සාවෙතා ච, උග්ගහෙතා ච, ධාරෙතා ච, විඤ්ඤාතා ච, විඤ්ඤාපෙතා, ච කුසලො ච සහිතාසහිතස්ස, නො ච කලහකාරකො''ති (චූළව. 347; අ. නි. 8.16) එවං වුත්තෙහි අට්ඨහි දූතස්ස අඞ්ගෙහි. කස්ස දූතෙය්‍යකම්මන්ති ආහ ''සඞ්ඝස්සා''ති. දූතස්ස එතානි **දූතෙය්‍යානි,** තානියෙව කම්මානි **දූතෙය්‍යකම්මානි,** තෙසු. **ඉදන්ති** අත්ථජාතං, වුත්තං හොතීති යොජනා. අථ වා **ඉදන්ති** අයමත්ථො. **වුත්තං හොතීති** වුත්තො හොති. පච්ඡිමනයෙ ලිඞ්ගවිපල්ලාසොති දට්ඨබ්බො. ආනෙත්වා හවන්ති පූජෙන්තීති **ආහවො** දායකා, තෙසං ආහුනං. ආනෙත්වා හුනිතබ්බං පූජෙතබ්බන්ති **ආහුති,** තං ආහුතිං. **සඞ්ඝස්ස කිච්චෙසූති** නිද්ධාරණෙ භුම්මං. තෙන වුත්තං ''තස්ස තස්ස කිච්චස්සා''ති. **කරවචොති** එත්ථ ''වචොකරො''ති වත්තබ්බෙ ගාථාභාවතො පදවිපරියායවසෙන ''කරවචො''ති වුත්තොති ආහ ''වචනං කරොන්තො''ති. ''වචනකරණෙනා''ති ඉමිනා ''**න තෙන මඤ්ඤතී''**ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.

ආපජ්ජමානො භික්ඛු ආපත්ති හොතීති යොජනා. **තස්සා චාති** එත්ථ ස්මාවචනස්ස ස්සාදෙසො කාතබ්බො. **යථාති** යෙනාකාරෙන, විනයකම්මාකාරෙනාති අත්ථො. **යෙසූති** යත්තකෙසු වත්ථූසු. උභයෙ එතෙ විභඞ්ගාති සම්බන්ධො. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **ආපත්තිවුට්ඨානපදස්සාති** පදසද්දො කාරණත්ථො, භුම්මත්ථෙ සාමිවචනො ච හොතීති ආහ ''ආපත්තිවුට්ඨානකාරණෙ''ති. ''කුසලො''ති ඉමිනා ඡෙකො පණ්ඩිතො, කුච්ඡිතං පාපං විදති ජානාතීති **කොවිදොති** වචනත්ථෙන කොවිදො නාමාති දස්සෙති.

ආචරන්තො භික්ඛු ගච්ඡතීති යොජනා. ''වත්ත''න්ති ඉමිනා **ඔසාරණං තන්ති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ''යා''ති ඉමිනා **එතම්පීති** එත්ථ එතසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

මහාවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ඡාදිලඤ්ඡිතනාමෙන, නෙකානං වාචිතො මයා;
මහාවග්ගඛන්ධකස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පාචිත්‍යාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

මහාවග්ගඛන්ධකස්සෙවං , කත්වාන යොජනානයං;
අධුනා චූළවග්ගස්ස, කරිස්සං යොජනානයං.

1. කම්මක්ඛන්ධකං

1. තජ්ජනීයකම්මකථා

1. චූළවග්ගස්ස පඨමෙ කම්මක්ඛන්ධකෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ‘‘චූළවග්ගස්සා’’ති පදං ‘‘කම්මක්ඛන්ධකෙ’’ති පදෙ අවයවිසම්බන්ධො. **තාවා**ති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකාදිතො , පාරිවාසික්ඛන්ධකාදීනං වා පඨමං. චෙවසද්දො ච වසද්දො ච ‘‘පණ්ඩුකලොහිතකා’’ති පදස්ස අසමාහාරද්වන්දවාක්‍යං දීපෙන්ති. නිස්සයානං නාමං නිස්සිතෙසු උපචාරවසෙන තෙසං සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකාපි පණ්ඩුකලොහිතකනාමායෙව හොන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තෙසං නිස්සිතකාපී’’තිආදි. පිසද්දෙන උපචාරත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. ‘‘සුට්ඨු බලව’’න්ති ඉමිනා **බලවාබලව**න්ති ද්වින්නං සද්දානං පරියායභාවෙන වුත්තත්තා අතිසයත්ථොති දස්සෙති. ‘‘බලවබලව’’න්ති වත්තබ්බෙ වාචාසිලිට්ඨවසෙන දීඝං කත්වා එවං වුත්තං. **පටිවදථා**ති පටිවිජන්නට්ඨානෙ කථෙථ. ඉමිනා **පටිමන්තෙථා**ති එත්ථ මන්තධාතුයා ගුත්තභාසනත්ථං දස්සෙති. අත්ථෙසු කරණභාසනකිච්චෙසු අලං සමත්ථාති අලමත්ථා, තෙසං විසෙසෙනාති **අලමත්ථතරා**ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සමත්ථතරා’’ති.

අධම්මකම්මද්වාදසකකථා

4. අසම්මුඛා කතන්තිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සම්මුඛෙහි විරහිතා **අසම්මුඛා**ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සඞ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛානං විනා කත’’න්ති. ‘‘අප්පටිපුච්ඡිත්වා’’ති ඉමිනා **අප්පටිපුච්ඡා**ති එත්ථ ත්වාපච්චයස්සාකාරභාවං දස්සෙති. **තස්සෙවා**ති චුදිතකස්සෙව. **අදෙසනාගාමිනියා**ති එත්ථ අකාරස්ස අඤ්ඤත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පාරාජිකා…පෙ…. වා’’ති. **එත්ථා**ති තජ්ජනීයකම්මෙ. **නව පදා**ති නවසු පදෙසු, නිද්ධාරණෙ චෙතං පච්චත්තවචනං. පුරිමකෙසු තීසු තිකෙසු වුත්තෙසු නවසු පදෙසූති යොජනා. ‘‘එකෙක’’න්ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. **ඉමෙහී**ති ඉමෙහි ද්වීහි පදෙහි. **ද්වාදස තිකා**ති පුරිමෙහි තීහි තිකෙහි නව තිකෙ මිස්සෙත්වා ද්වාදස. **සුක්කපක්ඛෙසුපී**ති පටිසෙධවිරහවසෙන සුක්කෙසු පක්ඛෙසුපි.

6. ‘‘පබ්බජිතාන’’න්ති ඉමිනා ගිහීනං අනනුලොමිකතං නිවත්තෙති. **සහසොකිතාදීහී**ති ආදිසද්දෙන සහනන්දිං සඞ්ගණ්හාති. ඉමස්මිං ඨානෙ සබ්බඅට්ඨකථාපොත්ථකෙසු ‘‘න උපසම්පාදෙතබ්බන්ති උපජ්ඣායෙන හුත්වා න උපසම්පාදෙතබ්බ’’න්ති පාඨතො පට්ඨාය යාව ‘‘න සම්පයොජෙතබ්බන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං යොජෙත්වා කලහො න කාරෙතබ්බො’’ති පාඨො අත්ථි, තාව අට්ඨාරසසම්මාවත්තනවත්තානං සංවණ්ණනාපාඨො ලිඛිතො, සො පාඨො ඉමස්මිං ඨානෙ න ලිඛිතබ්බො. කස්මා? පාළික්කමානුප්පත්තාභාවතො, අට්ඨකථායමෙව ‘‘අට්ඨාරස සම්මාවත්තනවත්තානි පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ වණ්ණයිස්සාමා’’ති වක්ඛමානත්තා, යථාවචනඤ්ච පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ (චූළව. අට්ඨ. 76) සංවණ්ණිතත්ථා ච. තස්මා සො පාඨො න පොරාණපාඨො හොති, පච්ඡා පක්ඛිත්තපාඨොති දට්ඨබ්බො.

තිණ්ණං භික්ඛවෙ භික්ඛූනන්තිආදි වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එකෙකෙනාපී**ති තීසු අඞ්ගෙසු එකෙකෙනාපි. ඉමිනා අවයවවාක්‍යනිබ්බත්තිවසෙන කම්මාරහභාවං දස්සෙති. **හී**ති සච්චං. නියස්සස්ස විසෙසෙන අභිණ්හාපත්තිකත්තං අඞ්ගං ඉති වුත්තන්ති යොජනා. එත්ථ ආකාරවාචකො ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති දට්ඨබ්බං. එසෙව නයො අනන්තරෙපි. තජ්ජීයති අනෙන විනයකම්මෙනාති **තජ්ජනීයං,** තමෙව කම්මං **තජ්ජනීයකම්මං**. ‘‘නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බ’’න්ති නියස්සීයති බාලො භජාපීයති අනෙන විනයකම්මෙනාති **නියස්සං,** දිවාදිගණිකත්තා සකාරස්ස ද්වෙභාවො හොති ‘‘නස්සං වස්ස’’න්තිආදීසු විය, නියස්සමෙව කම්මං **නියස්සකම්මං**. ගාමාදිතො පබ්බාජියති අනෙන විනයකම්මෙනාති **පබ්බාජනීයං,** තමෙව කම්මං **පබ්බාජනීයකම්මං. තීසූ**ති භණ්ඩනකාරකඅභිණ්හාපත්තිකකුලදූසකවසෙන තිවිධෙසු අඞ්ගෙසු. යෙන කෙනචි අඞ්ගෙනාති සම්බන්ධො. යදි සබ්බානි කම්මානි කාතුං වට්ටතීති යොජනා. එවං සති චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 400 ආදයො) වුත්තං ඉදං වචනං විරුජ්ඣතීති සම්බන්ධො. **වචනත්ථනානත්තතො**ති වචනස්ස ච අත්ථස්ස ච නානාභාවතො. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘තජ්ජනීයකම්මාරහස්සාති ඉමස්ස හී’’තිආදි. තත්ථ ‘‘තිණ්ණං භික්ඛවෙ’’තිආදිවචනස්ස අඞ්ගසම්භවො අත්ථොති යොජනා. **තස්මා**ති යස්මා න විරුජ්ඣති, තස්මා. සඞ්ඝෙන කතං හොතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා ලක්ඛණෙන තජ්ජනීයාදිකම්මාරහස්ස තස්ස භික්ඛුස්සාති යොජනා. එවං කම්මසන්නිට්ඨානත්ථං දස්සෙත්වා අඞ්ගසම්භවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්ස පනා’’තිආදි. තත්ථ **යස්සා**ති භික්ඛුස්ස, අත්ථීති සම්බන්ධො. **භණ්ඩනකාරකාදීසූ**තිආදිසද්දෙන අභිණ්හාපත්තිකකුලදූසකානි සඞ්ගණ්හාති. ආකඞ්ඛමානො සඞ්ඝො කරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **කම්මාරහ**න්ති කම්මස්ස, කම්මෙ වා අරහං. **එත්ථා**ති කම්මක්ඛන්ධකෙ. **පුබ්බෙනා**ති පුබ්බෙ වුත්තෙන චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙන. **අපර**න්ති අපරෙ වුත්තං කම්මක්ඛන්ධකං. **සමෙතී**ති සමං ගච්ඡති.

තත්ථාති කම්මෙසු, තජ්ජනීයකම්මෙති සම්බන්ධො, අඞ්ගෙසු වා, භණ්ඩනකාරකවසෙනාති සම්බන්ධො. **අථ බොති** තථා වුත්තාපීති අත්ථො. **කරොන්තෙන** කම්මවාචාවචකෙනාති සම්බන්ධො. **හීති** ඵලජොතකො. **භූතෙන වත්ථුනාති** තච්ඡෙන වත්ථුනා. **අඤ්ඤස්ස කම්මස්සාති** තජ්ජනීයකම්මතො අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස. කස්මා බාලස්ස අබ්‍යත්තස්ස ආපත්තිබහුලස්ස තජ්ජනීයකම්මං කාතබ්බන්ති යොජනා. **ඉදම්පීති** තජ්ජනීයකම්මම්පි. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු කම්මෙසු.

නප්පටිප්පස්සම්භෙතබ්බඅට්ඨාරසකාදිකථා

8. **පන්නලොමාති** පතිතමානලොමා. **එතන්ති** වත්තං. **නෙත්ථාරන්ති** එත්ථ අවුට්ඨක්ඛරසංයොගෙ පරස්ස තකාරස්ස ථකාරො හොති, තස්මා දුතියක්ඛරෙන පාඨො යුත්තො. **යෙනාති** වත්තෙන. **නිස්සාරණාති** නිස්සාරණතො. දස වා දිවසානි, පඤ්ච වා දිවසානි පූරෙතබ්බන්ති යොජනා. **හීති** සච්චං. **එත්තකෙනාති** එතප්පමාණෙන දසපඤ්චදිවසෙන.

2. නියස්සකම්මකථා

11. **අපිස්සු භික්ඛූ පකතාති** එත්ථ නිපාතානමනෙකත්ථත්තා ඉධ අපිස්සුසද්දො නිච්චත්ථො හොති. පකතසද්දො ‘‘කුක්කුච්චපකතා’’තිආදීසු (පාරා. අට්ඨ. 1.තතියසඞ්ගීතිකථා; පාචි. අට්ඨ. 438) අභිභවනත්ථො, ඉධ පන බ්‍යාවටත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නිච්චං බ්‍යාවටා හොන්තී’’ති.

3. පබ්බාජනීයකම්මකථා

27. **එත්ථාති** අස්සජිපුනබ්බසුකවත්ථුම්හි. **කායිකොති** එත්ථ කායෙන කීළතීති කායිකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කායකීළා වුච්චතී’’ති. ‘‘එසෙව නයො’’ති ඉමිනා වාචාය කීළතීති **වාචසිකො,** කායිකො ච වාචසිකො ච **කායිකවාචසිකොති** වචනත්ථං අතිදිසති. එත්ථ ච පච්ඡිමවචනත්ථො සමාහාරද්වන්දො, සමාහාරද්වන්දෙපි කත්ථචි පුල්ලිඞ්ගමිච්ඡන්ති සද්දවිදූ ‘‘ධම්මවිනයො’’තිආදීසු (විභ. අට්ඨ. 509) විය. කායද්වාරපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං වීතික්කමතීති **කායිකොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කායද්වාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමො වුච්චතී’’ති. කායෙන පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං වීතික්කමෙතීති **කායිකොති** වචනත්ථොපි යුජ්ජතෙව. ‘‘උපහනනං වුච්චතී’’ති ඉමිනා උපහනනං උපඝාතං, තමෙව **උපඝාතිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ‘‘නාසන’’න්ති ඉමිනා හනධාතුයා හිංසනත්ථං දස්සෙති. පටික්ඛිත්තවෙජ්ජකම්මාදිවසෙන තෙලපචනඅරිට්ඨපචනාදීනි කායිකො මිච්ඡාජීවො නාමාති යොජනා. ඉමිනා මිච්ඡාජීවස්ස සරූපං දස්සෙති.

4. පටිසාරණීයකම්මකථා

33. සුධම්මවත්ථුස්මිං එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. අනපලොකෙත්වාති එත්ථ අපපුබ්බො ලොකසද්දො ආපුච්ඡනත්ථොති ආහ ‘‘න ආපුච්ඡිත්වා’’ති.

34. **කින්ති** කිං නාම ඛාදනීයභොජනීයං. **වොති** තුම්හෙහි. **ගහපතීති** ආලපනපදං. ථෙරානං අත්ථායාති සම්බන්ධො. **පටියත්තන්ති** පටියාදිතං. ‘‘එතං අවොචා’’ති ඉමිනා **එතදවොචාති** එත්ථ නිග්ගහිතාදෙසසන්ධිං දස්සෙති. **යදිදන්ති** සද්දො ‘‘තිලසංගුළිකා’’ති පදෙන යොජිතත්තා ඉත්ථිලිඞ්ගොති ආහ ‘‘යා අය’’න්ති. **තිලසක්ඛලිකාති** තිලෙන සංසට්ඨා සක්ඛලිකා. ‘‘සා නත්ථී’’ති ඉමිනා උත්තරවාක්‍යෙ යංසද්දස්ස පුබ්බවාක්‍යෙ තංසද්දාපෙක්ඛතං දස්සෙති. එකො පුරිසොති සම්බන්ධො. **පූවියොති** පූවං, පූවෙන වා කයවික්කයො. **තෙනාති** කාරණෙන. **නන්ති** ගහපතිං. **ථෙරොති** සුධම්මත්ථෙරො. **යදෙව කිඤ්චීති** එත්ථ කිඤ්චි එව යං වචනන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කිඤ්චිදෙව තිලසංගුළිකාවචන’’න්ති. **ඉදන්ති** ඉමං අත්ථං. **සොති** කුක්කුටපොතකො. **කාකවස්සිතන්ති** කාකස්ස වස්සිතං, නෙව අකාසීති සම්බන්ධො. **තයාපීති** පිසද්දො කුක්කුටපොතකං අපෙක්ඛති. නෙව භික්ඛුවචනං වුත්තං, න ගිහිවචනං වුත්තං, ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙතීති යොජනා.

අධම්මකම්මාදිද්වාදසකකථා

39. පුරිමෙහි කම්මෙහීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** අඞ්ගෙසු. යථා පරිසක්කියමානෙ ගිහිනො ලාභං න ලභන්තීති යොජනා. පරිපුබ්බො සක්කධාතු පරක්කමත්ථොති ආහ ‘‘පරක්කමන්තො’’ති. **තත්ථාති** අනත්ථාදීසු . **අත්ථභඞ්ගොති** ගිහීනං අත්ථස්ස භඞ්ගො. **අවසනන්ති** ගිහීනං අවසනං. **ගිහීනන්ති** එත්ථ සාමත්ථෙ සාමිවචනන්ති ආහ ‘‘ගිහීනං සන්තිකෙ’’ති. යථා කරියමානෙ සච්චො හොති, එවං න කරොතීති යොජනා. **එකඞ්ගෙනාපීති** පිසද්දො සම්භාවනත්ථො, තතො අධිකෙහි අඞ්ගෙහි කා නාම කථාති දස්සෙති. **එත්ථාති** පටිසාරණීයකම්මෙ. පටිමුඛං අත්තනො දොසං සරාපෙතබ්බං අනෙන විනයකම්මෙනාති **පටිසාරණීයං,** තමෙව කම්මං පටිසාරණීයකම්මං.

5. ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මකථා

46. **සංසථාති** එත්ථ සංසධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ආරොචෙථා''ති. තුම්හෙ සංසථ, කථෙථාති අත්ථො.

50. **භණ්ඩනකාරකො හොතී**තිආදි කාරණූපචාරවසෙන වුත්තොති ආහ ''භණ්ඩනාදිපච්චයා''තිආදි. භණ්ඩනකාරකාදි කාරණං, තෙන ආපන්නා ආපත්ති ඵලං, තස්සා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මං කාතබ්බන්ති අධිප්පායො. **තස්සා**ති ආපත්තියා.

51. **එත්ථා**ති උක්ඛෙපනීයකම්මෙ. **තත්ථා**ති තෙචත්තාලීසවත්තෙසු. **අනුද්ධංසෙතබ්බො**ති එත්ථ ධංසධාතුයා ගත්‍යත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''න චොදෙතබ්බො''ති. ''රජොනුද්ධංසතී''තිආදීසු (බු. වං. 2.101) හි ධංසධාතු ගත්‍යත්ථෙ වත්තති. ''න භික්ඛු භික්ඛුනී''ති එත්ථ සොයෙව භික්ඛු තෙහෙව භික්ඛුනීති අත්ථං නිවාරෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤො භික්ඛු අඤ්ඤෙහි භික්ඛූහී''ති. න ගිහිද්ධජොති එත්ථ ගිහීනං ධජො **ගිහිද්ධජො**ති වුත්තෙ ඔදාතවත්ථාදීනීති ආහ ''ඔදාතවත්ථානී''තිආදි. **න තිත්ථියාදිපදත්තයන්**ති ''න තිත්ථියා සෙවිතබ්බා, භික්ඛූ සෙවිතබ්බා, භික්ඛුසික්ඛාය සික්ඛිතබ්බ''න්ති පදානං තයං. ''න අපසාදෙතබ්බො''ති ඉමිනා න **ආසාදෙතබ්බො**ති එත්ථ ආපුබ්බසදධාතුයා අපපුබ්බසදධාතුයා සමානභාවං දස්සෙති. **''අන්තො වා බහි වාති''** එත්ථ කස්ස අන්තො වා බහි වාති ආහ ''විහාරස්සා''ති. සෙසං සබ්බංවත්තන්ති යොජනා. **ඉමිනා**ති ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මෙන.

65. **තස්සා**ති ආපත්තියා. **ඉධා**ති පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ කතෙ උක්ඛෙපනීයකම්මෙ. ආපත්තිඅදස්සනාදීසු උද්ධරිත්වා ඛිපියති අපනීයති අනෙන විනයකම්මෙනාති **උක්ඛෙපනීයං,** තමෙව කම්මං **උක්ඛෙපනීයකම්මං**.

ඉති කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකං

1. පාරිවාසිකවත්තකථා

75. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ **පාරිවාසිකා**ති පදස්ස පරිවාසං පරිවසන්තීති පාරිවාසිකාති දස්සෙන්තො ආහ ''පරිවාසං පරිවසන්තා''ති. **තත්ථා**ති ''පරිවාසං පරිවසන්තා''ති තද්ධිතවාක්‍යෙ. **තෙසූ**ති චතුබ්බිධෙසු පරිවාසෙසු. **තිත්ථියපරිවාසො**ති තිත්ථියානං පරිවාසො, තිත්ථියානං වා දාතබ්බො පරිවාසො, තිත්ථියෙහි වා පරිවසිතබ්බො පරිවාසො තිත්ථියපරිවාසො. **අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසො**ති අප්පටිච්ඡන්නො පරිවාසො අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසො. **තත්ථා**ති අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසෙ. **යන්**ති වචනං. **අයං පනා**ති අයං පටිච්ඡන්නපරිවාසො පන. **ඉධා**ති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ. **සෙසා**ති අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසතො සෙසා. **තයො**ති අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසාදයො තයො, දාතබ්බාති සම්බන්ධො. කස්ස දාතබ්බාති ආහ ''යෙනා''තිආදි. **ආපන්නා චෙවා**ති ආපජ්ජිතබ්බා චෙව. **තෙසූ**ති තිවිධෙසු පරිවාසෙසු. **එතෙ පනා**ති තයො පන. **ඉධා**ති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ. **තස්මා**ති යස්මා ඉධ අධිප්පෙතා, තස්මා. **එතෙසූ**ති තිවිධෙසු පරිවාසෙසු.

පකතත්තානං භික්ඛූනන්ති එත්ථ අධිප්පෙතපකතත්තෙ දස්සෙන්තො ආහ ''ඨපෙත්වා''තිආදි. **මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පී**ති එත්ථ ආදිසද්දෙන මානත්තාරහමානත්තචාරිකඅබ්භානාරහාදයො සඞ්ගණ්හාති. පිසද්දෙන පකතිපකතත්තං අපෙක්ඛති. **තෙ**ති පකතත්තා. යං අභිවාදනාදිං කරොන්තීති යොජනා. **සාදියන්තී**ති එත්ථ සාදියනං නාම සම්පටිච්ඡනන්ති ආහ ''සම්පටිච්ඡන්තී''ති. **තත්ථා**ති අභිවාදනාදීසු, නිද්ධාරණෙ චෙතං භුම්මවචනං. **සාමීචිකම්ම**න්ති එතං ආභිසමාචාරිකස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. **අභිවාදනාදීනී**ති අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මානි. **බීජනවාතදානාදිනො**ති බීජනියා පහරිතෙන පවත්තස්ස වාතස්ස දානාදිනො. **ආසනාභිහාරන්**ති එත්ථ අභිහරණං අභිහාරො, ආසනස්ස අභිහාරො ආසනාභිහාරොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ආසනස්ස අභිහරණ''න්ති. පඤ්ඤාපනම්පි අභිහරිත්වා පඤ්ඤාපිතත්තා අභිහාරොයෙව නාමාති ආහ ''පඤ්ඤාපනමෙව වා''ති. ''පාදධොවනඋදක''න්ති ඉමිනා පාදස්ස ධොවනං උදකං **පාදොදකන්**ති වචනත්ථං දස්සෙති. ''පාදට්ඨපනක''න්ති ඉමිනා පාදස්ස ඨපනකං පීඨං **පාදපීඨන්**ති වචනත්ථං දස්සෙති. ''පාදඝංසනං වා''ති ඉමිනා පාදස්ස ඝංසනං කථලිකං **පාදකථලිකන්**ති වචනත්ථං දස්සෙති. සද්ධිවිහාරිකානම්පි අභිවාදනාදින්ති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන අඤ්ඤෙසං සාදියන්තස්ස කා නාම කථාති දස්සෙති. **තෙ**ති සද්ධිවිහාරිකා. **සද්ධාපබ්බජිතා**ති සද්ධාය පබ්බජිතා. **කුලපුත්තා**ති ජාතිකුලපුත්තා, ආචාරකුලපුත්තා ච. කරොන්ති, ආපුච්ඡන්තියෙවාති සම්බන්ධො. වාරිතම්පි අසාදියනං නාමාති ආහ ''වාරිතකාලතො පට්ඨාය අනාපත්තී''ති. **මිථු යථාවුඩ්ඪන්**ති එත්ථ මිථුසද්දො අඤ්ඤමඤ්ඤපරියායො, යථාසද්දො යංසද්දපරියායො, විච්ඡත්ථො වාති ආහ ''අඤ්ඤමඤ්ඤං යො යො වුඩ්ඪො''ති. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්හි මිථති සඞ්ගමං කරොතීති **මිථූ**ති වුච්චති. **තෙන තෙනා**ති භික්ඛුනා, ''සාදිතු''න්ති පදෙ භාවකත්තා. සාදිතුං අනුජානාමීති සම්බන්ධො.

‘‘වුඩ්ඪපටිපාටියා’’ති ඉමිනා වුඩ්ඪානං පටිපාටි **යථාවුඩ්ඪ**න්ති වතුත්ථීඅබ්‍යයීභාවං දස්සෙති. පුරිමපදෙ පන පඨමාඅබ්‍යයීභාවො. **පාළියාති** පන්තියා. **තත්ථෙවාති** සඞ්ඝනවකට්ඨානෙ එව. **පවාරණායපීති** පිසද්දෙන න කෙවලං උපොසථෙයෙව, අථ ඛො පවාරණායපීති දස්සෙති. සඞ්ඝෙන භාජියමානන්ති සම්බන්ධො.

ඔණොජනන්ති අවනුදනෙ ඔණොජනං. අවපුබ්බො නුදධාතු නකාරස්ස ණකාරං, දකාරස්ස ච ජකාරං කත්වා ඔණොජනන්ති වුච්චති. නුදධාතු අපනයනත්ථො, තෙන වුත්තං ‘‘විස්සජ්ජනං වුච්චතී’’ති. **උද්දෙසභත්තාදීනී**තිආදිසද්දෙන සලාකභත්තාදීනි සඞ්ගණ්හාති. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. **තානීති** ද්වෙ තීණි උද්දෙසභත්තාදීනි. **හෙට්ඨාති** අත්තනො හෙට්ඨා. **ගාහෙථාති** නවකතරෙ භික්ඛූ ගාහාපෙථ. **භත්තපච්චාසාති** භත්තමෙව පච්චාසා භත්තපච්චාසා, පච්චාසාභත්තන්ති අත්ථො. ‘‘විස්සජ්ජෙතබ්බානී’’ති ඉමිනා අවනුදිතබ්බන්ති **ඔණොජනන්ති** අත්ථං දස්සෙති. **එවන්ති** ගහෙත්වා විස්සජ්ජමානෙති යොජනා. **තානීති** උද්දෙසභත්තාදීනි. **යදි පන න ගණ්හාතීති** සචෙ සඞ්ඝතො වස්සග්ගෙන න ගණ්හාති. **න විස්සජ්ජෙතීති** සචෙ අඤ්ඤස්ස න විස්සජ්ජෙති. **ඔදිස්සාති** උද්දිසිත්වා. **තස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. **හීති** යස්මා. සඞ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසින්නස්ස තස්සාති යොජනා. **භත්තගගෙති** භත්තස්ස ගහණට්ඨානෙ. **සොති** පාරිවාසිකො, මා කිලමිත්ථාති සම්බන්ධො. **ඉදන්ති** ඔණොජනං. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස, අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.

ආගතාගතෙහි භික්ඛූහීති සම්බන්ධො. **චතුස්සාලභත්තන්ති** චතුමුඛා සාලා චතුස්සාලා භොජනසාලා, තත්ථ පටිපාටියා දින්නං භත්තං චතුස්සාලභත්තං. **එතන්ති** චතුස්සාලභත්තං. **පාළියාති** භික්ඛූනං පාළියා. **ඔසක්කිත්වාති** හෙට්ඨා සක්කිත්වා. **හත්ථපාසෙති** භත්තදායකස්ස හත්ථපාසෙ. **සෙනොති** කුලලො. ‘‘ආරාමිකසමණුද්දෙසෙහී’’ති පදං ‘‘ආහරාපෙතු’’න්ති පදෙ කාරිතකම්මං. **සයමෙවාති** පාරිවාසිකෙන අනාණත්තො හුත්වා සයමෙව. **මහාපෙළභත්තෙපීති** මහතියං පෙළායං පක්ඛිපිත්වා දින්නෙ භත්තෙපි. **යත්ථ පනාති** පරිවිසට්ඨානෙ පන.

76. තත්‍රායං සම්මාවත්තනාති එත්ථ තසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉදානි යා අයං සම්මාවත්තනා වුත්තා’’ති. සම්මා වත්තිතබ්බං එතායාති **සම්මාවත්තනා. තත්ථාති** සම්මාවත්තනායං. **න උපසම්පාදෙතබ්බන්ති** එත්ථ ආචරියෙන හුත්වා කම්මවාචාසාවනම්පි උපසම්පාදනමෙවාති ආහ ‘‘ආචරියෙන හුත්වාපි කම්මවාචා න සාවෙතබ්බා’’ති. **අඤ්ඤස්මිං අසතීති** අත්තනා අඤ්ඤස්මිං කම්මවාචාචාවකෙ අසති. න නිස්සයො දාතබ්බොති එත්ථ ආගන්තුකානමෙව නිස්සයො න දාතබ්බො, න දින්නනිස්සයානම්පීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආගන්තුකානං නිස්සයො න දාතබ්බො’’තිආදි, යෙහිපි භික්ඛූහි ගහිතොති සම්බන්ධො.

අඤ්ඤො සාමණෙරොති පකතත්තකාලෙ උපජ්ඣං දත්වා ගහිතසාමණෙරෙහි අඤ්ඤො සාමණෙරො. **ආධිපච්චට්ඨානභූතාති** සබ්බසම්මුතීනං අධිපතිභාවස්ස ඨානභූතා. **පටිබලස්සාති** භික්ඛුනියො ඔවදිතුං පටිබලස්ස. ඉමිනා ලද්ධසම්මුතිකෙන ආණත්තො අලද්ධසම්මුතිකොපි ගරුධම්මෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා භික්ඛුනියො ඔවදිතුං ලභතීති දස්සෙති. ආගතා භික්ඛුනියො වත්තබ්බාති සම්බන්ධො. **වොති** තුම්හාකං. **සොති** භික්ඛු. **වොති** තුම්හාකං, දස්සතීති සම්බන්ධො.

සුක්කවිස්සට්ඨියාති සුක්කවිස්සට්ඨිආපත්තිකාරණා. කායසංසග්ගාදිගරුකාපත්ති නාපජ්ජිතබ්බාති යොජනා. ආපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආපත්තිවත්ථූනං පාපිට්ඨභාවඤ්ච පාපිට්ඨතරභාවඤ්ච විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘සත්තසු හී’’තිආදි. **පාපිට්ඨතරාති** දුබ්භාසිතාපත්තිතො දුක්කටාපත්ති පාපිට්ඨතරා. **තාසන්ති** සත්තන්නං ආපත්තීනං. **පුරිමනයෙනෙවාති** පුරිමානං ආපත්තීනං නයෙනෙව. **භෙදොති** වත්ථූනං විසෙසො. එවං ආපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආපත්තිවත්ථූනං පාපිට්ඨපාපිට්ඨතරභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි සික්ඛාපදවසෙන තෙසං තං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පණ්ණත්තිවජ්ජසික්ඛාපදෙ පනා’’තිආදි. **උභයම්පීති** වත්ථුආපත්තිසඞ්ඛාතං උභයම්පි.

කම්මන්ති එත්ථ කාරණභූතස්ස කම්මස්ස නාමං කාරියභූතායං කම්මවාචායං උපචාරවසෙන කාරියභූතා කම්මවාචා කම්මන්ති වුච්චතීති ආහ ‘‘පරිවාසකම්මවාචා වුච්චතී’’ති. කම්මස්මිං සති, කම්මෙන වා වචිතබ්බාති **කම්මවාචාති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **කසිකම්මන්ති** කසිසඞ්ඛාතං කම්මං. **ගොරක්ඛකම්මන්ති** ගොරක්ඛසඞ්ඛාතං කම්මං. ‘‘කම්මං කත’’න්ති ඉමිනා කම්මං කරොන්තීති **කම්මිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තෙති** කම්මිකා භික්ඛූ, න ගරහිතබ්බාති සම්බන්ධො.

වචිතබ්බං අනෙන දොසෙනාති **වචනීයං,** සංවිජ්ජති වචනීයං අස්සාති **සවචනීයං,** තං න කාතබ්බන්ති අත්ථො. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘පලිබොධත්ථාය හී’’තිආදි. යාව න තං අධිකරණං වූපසන්තං හොති, තාව ඉමම්හා ආවාසා එකපදම්පි මා පක්කාමීති යොජනා. **තෙති** තුය්හං.

අනුවාදොති එත්ථ අනුසාසනවසෙන අඤ්ඤෙ වදතීති අනුවාදොති වුත්තෙ ජෙට්ඨකට්ඨානන්ති ආහ ‘‘විහාරෙ ජෙට්ඨකට්ඨානං න කාතබ්බ’’න්ති. ජෙට්ඨකට්ඨානං සරූපෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වා’’තිආදි. **මෙති** මය්හං. **තන්ති** තවං. **න චොදෙතබ්බොති** එත්ථ කෙන න චොදෙතබ්බොති ආහ ‘‘වත්ථුනා වා

ආපත්තියා වා''ති. **න සාරෙතබ්බොති** න සරාපෙතබ්බො. **න භික්ඛුහි සම්පයොජෙතබ්බන්ති** එත්ථ භික්ඛුහි අත්තනා කලහවසෙන න සම්පයොජෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤමඤ්ඤං යොජෙත්වා කලහො න කාරෙතබ්බො''ති.

සඞ්ඝත්ථෙරෙන හුත්වාති සඞ්ඝත්ථෙරෙන හොන්තෙනපීති අත්ථො. පුරතො අගන්තබ්බෙ සමානෙ කිං පච්ඡතො ගන්තබ්බන්ති ආහ ''ද්වාදසහත්ථ''න්තිආදි. **ආසනපරියන්තොති** ආසනමෙව පරියන්තො ලාමකොති ආසනපරියන්තො, තදත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සඞ්ඝනවකාසනං වුච්චතී''ති. **ස්වාස්සාති** සො අස්ස. **සොති** ආසනපරියන්තො. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. **තත්ථාති** ආසනපරියන්තෙ. **අයන්ති** පාරිවාසිකො, න ලභතීති සම්බන්ධො. **ගහිතාවසෙසාති** ගහිතාහි සෙය්‍යාහි අවසෙසා. **මඞ්ගුලගූථභරිතාති** මඞ්ගුලානං ගූථෙහි පූරිතා. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. රජෙහි හතා නාසිතා භූමි එත්ථාති **රජොහතභූමි. ජතුකමූසිකභරිතාති** ජතූහි ච මූසිකාහි ච පූරිතා. **පණ්ණසාලාති** පණ්ණෙහි ඡාදිතා සාලා. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. සබ්බෙපි ආවාසාති යොජනා. **එතෙහීති** පකතත්තෙහි. **තෙසූති** ආවාසෙසු. **යන්ති** ආවාසං. **පච්චයන්ති** වස්සාවාසිකලාභං. **එකපස්සෙති** භික්ඛූනං පාළියං අට්ඨත්වා එකස්මිං පස්සෙ.

අස්සාති පාරිවාසිකස්ස, දෙන්තීති සම්බන්ධො. **සො එවාති** ආසනාදිපරියන්තො එව. ඤාතිපවාරිතට්ඨානෙ නිමන්තිතෙනාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** තං කුලං. **සංවිධායාති** සංවිදහිත්වා. **අස්සාති** කුලස්ස, භවෙය්‍ය වා.

හරායමානෙනාති ලජ්ජමානෙන. **යෙනාපීති** පාරිවාසිකෙනපි. **සමාදින්නන්ති** ආරඤ්ඤිකධුතඞ්ගසමාදින්නං. **තථාති** යථා ආරඤ්ඤිකඞ්ගං න සමාදාතබ්බං, තථා. **පිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගම්පීති** පිසද්දො ආරඤ්ඤිකඞ්ගං අපෙක්ඛති. **යො පනාති** පාරිවාසිකො පන.

අනාරොචෙන්තස්ස මෙති යොජනා. අනාරොචෙන්තෙ සතීති වා යොජනා. ''ඉමිනා කාරණෙනා''ති ඉමිනා **තප්පච්චයාති** එත්ථ පච්චයසද්දො කාරණත්ථො, නිස්සක්කවචනඤ්ච කාරණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. සො රත්තිච්ඡෙදො එව පච්චයො **තප්පච්චයොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. ''සාමණෙරෙහී''ති පදං ''පවාපෙත්වා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. එත්ථාපි පකතියා නීහරාපෙත්වාපි විහාරෙ පවාපෙත්වාපි භුඤ්ජන්තස්ස පටිසෙධො නත්ථි. කස්මා? ''තප්පච්චයා''ති වුත්තත්තා. **ගාමෙති** මහාගාමෙ, සබ්බකාලං අනෙකසතෙහි භික්ඛූහි අවිවිත්තෙ ගාමෙති අත්ථො. **ගාමකාවාසන්ති** ගාමොයෙව බුද්දකට්ඨෙන ගාමකො, තස්මිං කාරිතො ආවාසො ගාමකාවාසො, තං.

ගතෙන ආගන්තුකපාරිවාසිකෙනාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** කිස්මිඤ්චි විහාරෙ, සබ්බෙ භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඨිතට්ඨානෙ. න එකච්චෙ පස්සති, අපස්සිතත්තා නාරොචෙති, රත්තිච්ඡෙදොව හොතීති අධිප්පායො.

එකස්ස වා බහූනං වා ආගන්තුකානන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** ''ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බ''න්ති පදෙ. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''ආගන්තුකෙන ආරොචෙතබ්බ''න්ති පදෙ වුත්තනයෙනෙව. තං වුත්තනයමාවිකරොන්තො ආහ ''සචෙ''තිආදි. **තෙසම්පීති** ආගන්තුකානම්පි. **තස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. **අජානන්තස්සෙවාති** අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං. **අයඤ්ච පනාති** පාරිවාසිකො ච. **ගතකාලෙති** ආගන්තුකානං ගතකාලෙ. **යෙපීති** ආගන්තුකාපි. **ඔක්කමිත්වාති** ඔසරිත්වා, පවිසිත්වාති අත්ථො. **අයඤ්චාති** පාරිවාසිකො ච, ජානාතීති සම්බන්ධො. **නෙසන්ති** ආගන්තුකානං. **යොපීති** ආගන්තුකොපි. **අස්සාති** පාරිවාසිකස්ස. **අඤ්ඤාතත්තාති** ආගතභාවස්ස අජානිතත්තා. ''අබ්භාන''න්ති පදං ''කරොතී''ති පදෙ කම්මං, ''හොතී''ති පදෙ කත්තා. **අධිකා රත්තියොති** ආපත්තිපටිච්ඡන්නරත්තිතො අධිකා රත්තියො. **අයන්ති** පාරිවාසිකවත්තපටිපදා. **අපණ්ණකපටිපදාති** අවිරද්ධපටිපදා, එකංසපටිපදාති අත්ථො.

ගච්ඡන්තම්පි භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. **සාවෙතුන්ති** සුණාපෙතුං. **විසයාවිසයෙනාති** ආරොචෙතුං දෙසාදෙසෙන. කරවීකතිස්සත්ථෙරො ආහාති සම්බන්ධො.

''උපොසථදිවසෙ''ති ඉමිනා **උපොසථෙති** එත්ථ උපොසථසද්දස්ස පාතිමොක්ඛුද්දෙසාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති. **පවාරණායපීති** පවාරණදිවසෙපි. **ගන්තුන්ති** භික්ඛුස්ස ඨිතට්ඨානං ගන්තුං. **දූතෙනාපීති** එත්ථ අනධිප්පෙතදූතං පටික්ඛිපිත්වා අධිප්පෙතදූතං දස්සෙතුං වුත්තං ''අනුපසම්පන්නං…පෙ…. ආරොචාපෙතබ්බ''න්ති.

සුඤ්ඤවිහාරොති භික්ඛූහි විවිත්තවිහාරො. **යත්ථාති** යස්මිං ආවාසෙ. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තත්ථාති** සුඤ්ඤවිහාරෙ. දසවිධන්තරායෙ සති පන ගන්තබ්බමෙවාති යොජනා. **නානාසංවාසකෙහීති** කම්මනානාසංවාසකලද්ධිනානාසංවාසකෙහි.

81. ආවාසාදීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''ආවාසො නාමා''තිආදි. **තතියපදෙනාති** ''ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා''ති තතියපදෙන. **එතෙසූති** ආවාසාදීසු. **ඡදනතොති** ඡදනකොටිතො. **අන්තොආවාසෙති** භිත්තිපරිච්ඡින්නෙ අන්තොආවාසෙ. **අවිසෙසෙනාති** ''උක්ඛිත්තකො''ති වා ''පාරිවාසිකො''ති වා විසෙසං අකත්වා සාමඤ්ඤෙන. **උදකපාතෙනාති** ඡදනතො උදකං පතති එත්ථාති උදකපාතො, තෙන. **පඤ්චවණ්ණච්ඡදනබද්ධට්ඨානෙසූති** පඤ්චපමාණෙන ඡදනෙන බද්ධට්ඨානෙසු එතෙසු ආවාසෙසූති සම්බන්ධො. පාරිවාසිකස්ස ච උක්ඛිත්තකස්ස ච

පකතත්තෙන සද්ධිං චාරිතන්ති යොජනා. **නානුපචාරෙපීති** පිසද්දෙන එකූපචාරෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති . **එත්ථාති** එකච්ඡන්නෙ ආවාසාදිකෙ, සබ්බෙ නිපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **තස්මින්ති** සට්ඨිවස්සෙපි පාරිවාසිකෙ.

වුට්ඨාතබ්බං, නිමන්තෙතබ්බොති එත්ථ කිං අත්තනො වුඩ්ඪතරං පකතත්තං දිස්වා වුට්ඨාතබ්බං, නිමන්තෙතබ්බොති ආහ ''තදහුපසම්පන්නම්පී''තිආදි. **ඔබුද්ධන්ති** පලිබුද්ධං. **එකාසනෙති** එත්ථ එකසද්දො සමානපරියායොති ආහ ''සමානවස්සිකාසනෙ''ති, සමානවස්සිකානං ආසනෙති අත්ථො. **ඡමායං නිසින්නෙති** එත්ථ ඡමාසද්දො භූමිපරියායොති ආහ ''භූමියං නිසින්නෙ''ති. **ඉතරෙනාති** පාරිවාසිකෙන. සහායෙන සද්ධිං චඞ්කමති වියාති යොජනා. ''එකස්මිං චඞ්කමෙ''ති ඉමිනා එකචඞ්කමසද්දස්ස තුල්‍යාධිකරණසමාසවාක්‍යං දස්සෙති.

ඡමායං චඞ්කමන්තන්ති එත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ''ඡමායං චඞ්කමන්තෙ''ති. **අයං පනාති** වක්ඛමානො පන. **එත්ථාති** ''ඡමායං චඞ්කමන්තෙ''ති පාඨෙ. **චඞ්කමන්තෙති** පකතත්තෙ චඞ්කමන්තෙ. **න චඞ්කමිතබ්බන්ති** පාරිවාසිකෙන න චඞ්කමිතබ්බං. කො පන වාදො ඉට්ඨකාචයසම්පන්නෙ වෙදිකාපරික්ඛිත්තෙ ඉති අත්ථොති යොජනා. **පබ්බතන්තරවනන්තරගුම්බන්තරෙසූති** පබ්බතමජ්ඣවනමජ්ඣගුම්බමජ්ඣෙසු, පබ්බතවිවරවනවිවරගුම්බවිවරෙසු වා. **උපචාරන්ති** ද්වාදසහත්ථං උපචාරං.

82. **ඉතරොති** නවකො. **අස්සාති** නවකස්ස. **න වත්තභෙදෙ දුක්කටන්ති** අඤ්ඤාතත්තා න වත්තභෙදෙ දුක්කටං. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. **අපච්ඡාපුරිමන්ති** අපච්ඡා අපුරිමං, එකපහාරෙනාති අත්ථො. සමවස්සා ද්වෙ පාරිවාසිකාති යොජනා. ද්වින්නං පාරිවාසිකානං එකතො වසනදොසං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ හි ද්වෙ''තිආදි. **තෙසන්ති** ද්වින්නං පාරිවාසිකානං. **එත්ථාති** පාරිවාසිකාදීසු පඤ්චසු භික්ඛූසු. මූලායපටිකස්සනාරහාදයො චත්තාරොති යොජනා.

පරිවාසදානාදීනීති ආදිසද්දෙන මූලායපටිකස්සනමානත්තදානඅබ්භානානි සඞ්ගණ්හාති. **එතෙස්වෙවාති** පරිවාසදානාදීසු එව. **අයන්ති** පාරිවාසිකො.

83. ''අථ ඛො ආයස්මා උපාලී''තිආදිවචනස්ස අනුසන්ධිං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉමං පනා''තිආදි . රහොගතස්ස උපාලිත්ථෙරස්සාති යොජනා. අථ වා අනාදරෙ සාමිවචනං කත්වා උපාලිත්ථෙරස්ස රහොගතස්සාති යොජනා කාතබ්බා. **එත්ථාති** පාරිවාසිකවත්තෙ. **සොති** උපාලිත්ථෙරො. **අස්සාති** උපාලිත්ථෙරස්ස. **තත්ථාති** තීසු රත්තිච්ඡෙදෙසු. **ය්වායන්ති** යො අයං, එකතො වාසොති සම්බන්ධො. සො වාසො සහවාසො නාමාති යොජනා. **විප්පවාසොති** එත්ථ පකතත්තෙන විප්පයුත්තො හුත්වා වාසොති දස්සෙන්තො ආහ ''එකකස්සෙව වාසො''ති. **ආගන්තුකාදීනන්ති** ආදිසද්දෙන ආවාසිකා ගහෙතබ්බා.

84. **තත්ථ තත්ථාති** තං තං ඨානං. **ද්වීසු පදෙසූති** ද්වීසු වාක්‍යසඞ්ඛාතෙසු පදෙසු. **එකෙනෙකෙනපීති** එකෙන එකෙන වාක්‍යපදෙනපි. පරිවසියිත්ථාති පරිවුත්ථො, පරිවුත්ථො පරිවාසො එතස්සාති **පරිවුත්ථපරිවාසො,** තස්ස. **හීති** සච්චං. **එසාති** එසො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **සුද්ධන්තෙති** සුද්ධකොට්ඨාසෙ. **දුක්ඛස්සාති** වට්ටදුක්ඛස්ස. **අන්තන්ති** අවසානං, විනාසං වා.

2. මූලායපටිකස්සනාරහවත්තකථා

86. නවකතරං මූලායපටිකස්සනාරහං ඨපෙත්වාති යොජනා. ඉමෙසං පඤ්චන්නං පකතත්තා එවාති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** මූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තචාරිකඅබ්භානාරහානං චතුන්නං, මූලායපටිකස්සනාරහාදිලක්ඛණන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** මූලායපටිකස්සනාරහස්ස වත්තෙ. **ඉතොති** මූලායපටිකස්සනාරහස්ස වත්තතො.

87. යථෙව පාරිවාසිකො ගණපූරකො න හොති, එවං එතෙපි න හොන්තීති යොජනා.

4. මානත්තචාරිකවත්තකථා

92. **ඌනෙ ගණෙති** එත්ථ ගණො නාම ගණභොජනසික්ඛාපදෙ (පාචි. 217 ආදයො) විය හොතීති ආහ ''චත්තාරො වා අතිරෙකා වා''ති. **සබ්බත්ථාති** පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. සමුච්චයක්ඛන්ධකං

1. සුක්කවිස්සට්ඨිකථා

සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ **තත්ථාති** චතුබ්බිධෙසු මානත්තෙසු. යං මානත්තං දියාති, ඉදං අප්පටිච්ඡන්නමානත්තං නාමාති යොජනා. එසෙව නයො අනන්තරවාකොසුපි. **පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියාති** හෙත්වත්ථෙ කරණවචනං, කාරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනං වා. **අද්ධමාසන්ති** පන්නරසදිවසකාලං. **ඔධායාති** සමූහං කත්වා. ''එකතො කත්වා''ති ඉමිනා ''ඔධායා''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **තෙසූති** චතුබ්බිධෙසු මානත්තෙසු. **ඉදන්ති** මානත්තං. **අප්පටිච්ඡන්නාය... පෙ.... වචනතොති** ඤාපකහෙතු. එතෙන අප්පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා දාතබ්බං මානත්තං **අප්පටිච්ඡන්නමානත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තන්ති** අප්පටිච්ඡන්නමානත්තං. **ඉධාති** ඉමිස්සං පාළියං. **තතුත්තරීති** තතො තීහිපි උත්තරි. නානාවත්ථූනි එතාසන්ති **නානාවත්ථුකායො. තාසන්ති** නානාවත්ථුකානං.

මාළකසීමායමෙවාති සීමමාළකෙ එව, සීමඞ්ගණෙ එවාති අත්ථො. **තත්ථෙවාති** මාළකසීමායමෙව.

වෙදයාමහන්ති වෙදයාමි අහං. මම මානත්තචරභාවං සඞ්ඝං ජානාපෙමීති අත්ථො. **වෙදයතීති මන්ති** ජානාපෙති, ඉති මං සඞ්ඝො ධාරෙතූති අධිප්පායො. **වුත්තනයෙනෙවාති** පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙනෙව. **නික්ඛිපිතබ්බන්ති** ''මානත්තං නික්ඛිපාමි, වත්තං නික්ඛිපාමී''ති නික්ඛිපිතබ්බං. **මාළකතොති** සීමඞ්ගණතො. **සොපීති** සහ ගච්ඡන්තොපි. ''මාළකෙ නාරොචිත''න්ති ඉමිනා යස්ස මාළකෙ ආරොචිතං, තස්ස අනාරොචෙත්වාපි නික්ඛිපිතබ්බන්ති දස්සෙති. ආරොචෙන්තෙන වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.

විසභාගෙහි සහ වසන්තස්ස වත්තස්ස දුප්පූරිතත්තා වුත්තං''සභාගා භික්ඛූ වසන්තී''ති. **චතූහි, පඤ්චහි වාති** වාසද්දෙන තතො අතිරෙකම්පි සඞ්ගණ්හාති. **පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතොති** චීවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තපරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො. ''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා''ති ඉදං විහාරෙ භික්ඛූනං සජ්ඣායාදිසද්දසවනූපචාරපහානත්ථං වුත්තං. සචෙ සවනූපචාරතො න මුච්චති, තතො අතිරෙකම්පි අතික්කමිතබ්බං. **ඔක්කම්මාති** මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛූනං වචනසද්දසවනූපචාරපහානත්ථං ඔක්කමිත්වා. ''ගුම්බෙන වා වතියා වා''ති දස්සනූපචාරපහානත්ථං වුත්තං. ඉධ උපචාරො නාම යත්ථ ඨත්වා පස්සති සුණාති, සොයෙව දෙසො. **අඤ්ඤෙහීති** චතූහි පඤ්චහි වා භික්ඛූහි අඤ්ඤෙහි. **එසාති** එසො මානත්තචාරිකො.

''ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා''ති ඉමිනා අනොක්කමිත්වා අජානන්තස්සෙව ගච්ඡති, නත්ථි රත්තිච්ඡෙදොපීති දස්සෙති. එත්ථ දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ද්වාදසහත්ථූපචාරතො බහි ඨිතානම්පි ආරොචෙතබ්බං. අදිට්ඨාසුතානම්පි අන්තො ද්වාදසහත්ථූපචාරගතානං ආරොචෙතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං. **සති කරණීයෙති** ඉදං ගන්තුස්ස කාරණදස්සනත්ථං වුත්තං. අසති කරණීයෙපි ගන්තුං වට්ටති. **සොපීති** එකො භික්ඛුපි. ''තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා''ති ඉමිනා අනාරොචනෙ වත්තභෙදදුක්කටං හොතීති දස්සෙති. එකස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා නික්ඛිපියමානෙ කිං ඌනෙ ගණෙ චරණදොසො වා විප්පවාසො වා න හොතීති ආහ ''අයඤ්චා''තිආදි. තත්ථ **අයඤ්චාති** මානත්තචාරිකො පන. යස්මා කාරණා වසි, තෙන කාරණෙනාති යොජනා. **භික්ඛූනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති** පකතත්තාගතකාලෙ තස්ස අනාරොචෙත්වාව ගච්ඡන්ති, තස්මා භික්ඛූනඤ්ච ද්වාදසහත්ථූපචාරෙ අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති අත්ථො. එත්ථ ච ''ගණස්ස ආරොචෙත්වා''ති ඉමිනා ඌනෙ ගණෙ චරණදොසාභාවං දස්සෙති. ''භික්ඛූනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා''ති ඉමිනා විප්පවාසදොසාභාවං දස්සෙති. **යන්ති** පුබ්බෙ අනාරොචිතං යං භික්ඛුං . **අයන්ති** පඨමං පස්සිතබ්බස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපනං. ''නික්ඛිත්තවත්තස්ස පරිහාරො''ති ඉමිනා අනික්ඛිත්තවත්තෙ අන්තොඋපචාරගතානං සබ්බෙසං ආරොචෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

අයන්ති මානත්තචාරිකො, ඨිතොති සම්බන්ධො. **තෙනාපීති** මානත්තචාරිකෙනපි, යාචිතබ්බන්ති යොජනා. **සොති** අනික්ඛිත්තවත්තො භික්ඛු. **තත්‍රාති** ''සො අබ්භෙතබ්බො''ති වචනෙ. අයං අබ්භානවිධි වුත්තොති යොජනා. **අයඤ්චාති** අබ්භානවිධි ච. **තාසන්ති** ආපත්තීනං. **එවන්තිආදි** නිගමනං. පටිච්ඡන්නමානත්තං පන දාතබ්බං හොතීති සම්බන්ධො. ''පටිච්ඡන්නායා''තිආදිනා පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා දාතබ්බං මානත්තං **පටිච්ඡන්නමානත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **නන්ති** පටිච්ඡන්නමානත්තං.

2. පරිවාසකථා

102. තස්සාති පටිච්ඡන්නමානත්තස්ස. **සමොධානෙත්වාති** ඉධෙව පරිවාසකථායං සමොධානෙත්වා. **ඉධෙව** පරිවාසකථායං දස්සයිස්සාමාති යොජනා. ඉධෙවසද්දො හි පුබ්බාපරාපෙක්ඛො.

ඉධ අධිප්පෙතං පරිවාසං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ''අයං හී''තිආදි. ඉධ අධිප්පෙතො පරිවාසො නාම තිවිධො හොතීති යොජනා. **තත්ථාති** තිවිධෙසු පරිවාසෙසු. ''යථාපටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා''ති වචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''කස්සචි හී''තිආදි. යථා උදායිත්ථෙරස්ස එකාහපටිච්ඡන්නා අයං ආපත්ති හොති, තථා කස්සචි එකාහපටිච්ඡන්නා ආපත්ති හොතීති යොජනා. යථා ච පරතො ආගතා උදායිත්ථෙරස්සෙව ආපත්ති හොති, තථා කස්සචි ද්විහාදිපටිච්ඡන්නා ආපත්ති හොතීති යොජනා. ඉමිනා වුත්තනයානුසාරෙන පරතොපි නයො නෙතබ්බො. **තස්මාති** යස්මා එකාහාදිපටිච්ඡන්නා එකාදිආපත්ති හොති, තස්මා ජානිතබ්බොති යොජනා.

පටිච්ඡන්නභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''අයං හී''තිආදි. **තත්ථා**ති ''දසහාකාරෙහී''ති පාඨෙ. ආපත්තිඉති සඤ්ඤා එතස්සාති **ආපත්තිසඤ්ඤී . පහු වා**ති සමත්ථො ච. පපුබ්බො හූධාතු සමත්ථත්ථෙ හොති.

තත්ථාති තස්සං මාතිකායං. **යන්**ති ආපත්තිං. **සොපි වා**ති භික්ඛුපි ච. **තත්ථා**ති තස්සං ආපත්තියං. **අයන්**ති භික්ඛු. **තත්ථා**ති ආපත්තියං. **අලජ්ජීපක්ඛෙ තිට්ඨතී**ති ''සඤ්චිච්ච ආපත්තිං පරිගුහතී''ති (පරි. 359) වුත්තපක්ඛෙ ඨිතත්තා අලජ්ජීපක්ඛෙ තිට්ඨති.

පකතත්තොති එත්ථ ''පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නො''ති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''තිවිධං උක්ඛෙපනීයකම්මං අකතො''ති. **එතන්**ති අප්පටිච්ඡන්නභාවං, ''ආපජ්ජති…පෙ…. කුසලෙහි චින්තිතා''ති වචනං වා.

ගාථාය ''සාවසෙස''න්ති ඉමිනා පාරාජිකං නිවත්තෙති. **ගරුකන්**ති එත්ථ සඞ්ඝාදිසෙසමෙව අධිප්පෙතන්ති දස්සෙති. **අනාදරියන්**ති සික්ඛාපදෙ අනාදරියං. **වජ්ජන්**ති දුක්කටං. උක්ඛිත්තකෙන කරණභූතෙන.

යස්සාති භික්ඛුස්ස, නත්ථීති සම්බන්ධො. **භීරුකජාතිකතායා**ති භීරුකසභාවතාය. පබ්බතවිහාරෙ වසන්තස්ස යස්ස භික්ඛුනොති යොජනා. **පබ්බතවිහාරෙ**ති පබ්බතස්ස තලෙ, අන්තරෙ වා කාරිතෙ විහාරෙ. **එතස්මින්**ති එතාදිසෙ. අන්තරායෙ සතියෙවාති යොජනා. තස්ස අච්ඡන්නාව හොතීති යොජනා. **අනන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදයතො අච්ඡන්නාවා**ති අනන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදෙන්තස්සාපි එකන්තෙන අන්තරායිකත්තා අච්ඡන්නාවාති අධිප්පායො.

අස්සාති භික්ඛුස්ස. **හනුකවාතො**ති හනුකස්ස ගෙලඤ්ඤකරො වාතො. **විජ්ඣතී**ති හනුකං විජ්ඣති. **ඉමිනා**ති භික්ඛුනා. පහුසඤ්ඤිනො ඡාදිතාපි එකන්තෙන අපහුත්තා අච්ඡාදිතාව හොති.

ඡාදෙතුකාමො වාති එත්ථ ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං ඡාදෙතුකාමො ඡාදෙති, ඡාදෙතුකාමො නච්ඡාදෙති, අච්ඡාදෙතුකාමො ඡාදෙති, නච්ඡාදෙතුකාමො නච්ඡාදෙතීති. තත්ථ පඨමපදං සන්ධාය වුත්තං ''ඉදං උත්තානත්ථමෙවා''ති. එවං සෙසාසුපි මාතිකාසු චතුක්කං වෙදිතබ්බං . චතූසු චතුක්කෙසු පඨමපදෙ එව ඡන්නා හොති, න සෙසපදෙසු. අනුත්තානත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **පුරෙභත්තෙ වා**ති පුරෙභත්තං වා, භත්තතො, භත්තස්ස වා පුරෙති **පුරෙභත්තං**. අබ්‍යයීභාවසමාසෙ සත්තමීවිභත්තියා අමිතිකාරියස්ස අනිච්චභාවතො වුත්තං ''පුරෙභත්තෙ''ති. එසෙව නයො ''පච්ඡාභත්තෙ''ති එත්ථාපි. දුතියපදස්ස අත්ථං දස්සෙත්වා තතියපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්ස පනා''තිආදි. අභික්ඛුකෙ ඨානෙ වසන්තස්ස යස්ස භික්ඛුස්සාති යොජනා. ආගමෙන්තස්ස ගච්ඡන්තස්සාති අනාදරෙ චෙතානි සාමිවචනානි.

චතුත්ථපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යො පනා''තිආදි. තත්ථ **යො පනා**ති භික්ඛු පන, ආවි කරොතීති සම්බන්ධො. **සභාගන්**ති අවෙරිං. **අයන්**ති භික්ඛු. උපජ්ඣායො ඉති වා ආචරියො ඉති වාති යොජනා. **ලජ්ජායා**ති ලජ්ජනිමිත්තං, ලජ්ජකාරණා, ලජ්ජහෙතු වා. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා, **ඉධා**ති ආපත්තිආරොචනට්ඨානෙ. **අවෙරිසභාගස්සා**ති අවෙරී හුත්වා සභාගස්ස.

පකාසෙතුකාමොති අඤ්ඤෙසං පකාසෙතුකාමො. **උපජ්ඣායස්සාපී**ති පිසද්දෙන අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ කා නාම කථාති දස්සෙති. **තත්ථා**ති ආපත්තිආරොචනට්ඨානෙ. **සභාගසඞ්ඝාදිසෙසන්**ති වත්ථුසභාගසඞ්ඝාදිසෙසං. **සුද්ධස්සා**ති වත්ථුසභාගසඞ්ඝාදිසෙසතො සුද්ධස්ස. ආවිකරණාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''ආවිකරොන්තො වා''තිආදි. **ඉති ඉමානී**තිආදි නිගමනං.

තතොති ජානිතබ්බතො, පරන්ති සම්බන්ධො. **එකාහපටිච්ඡන්නා**ති එකාහෙන පටිච්ඡන්නා. යාව චුද්දස දිවසානි, තාව දිවසවසෙන යොජනා කාතබ්බාති යොජනා. **පක්ඛපටිච්ඡන්නන්**ති පක්ඛෙන පටිච්ඡන්නං. **අතිරෙකපක්ඛපටිච්ඡන්නන්**ති පක්ඛතො අතිරෙකෙන පටිච්ඡන්නං.

සංවච්ඡරපටිච්ඡන්නන්ති සංවච්ඡරෙන පටිච්ඡන්නං. **තතො වා**ති අතිරෙකසට්ඨිසංවච්ඡ රතො වා. **භියොපී**ති අතිරෙකම්පි.

තතොති තීහි ආපත්තීහි. **පරන්**ති අතිරෙකං. **ගණනවසෙනා**ති ආපත්තිගණනවසෙන. **වත්ථුකිත්තනවසෙන වා**ති ආපත්තීනං වත්ථුකිත්තනවසෙන වා. **නාමමත්තවසෙන වා**ති ''සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තියො''ති එවං නාමස්සෙව වසෙන වා. එත්ථ හි මත්තසද්දො අවධාරණත්ථො, තෙන වත්ථුං නිවත්තෙති.

තත්ථාති ''නාමමත්තවසෙනා''ති පදෙ. **සජාතිසාධාරණන්**ති සස්ස අත්තනො ජාති සජාති, තාය සාධාරණං සජාතිසාධාරණං. සබ්බෙසං, සබ්බෙහි වා ආපත්තීහි සාධාරණං **සබ්බසාධාරණං. තත්ථා**ති දුවිධෙසු නාමෙසු. **සබ්බසාධාරණනාමවසෙනාපී**ති එත්ථ පිසද්දො ''අහං භන්තෙ සම්බහුලා සඞ්ඝාදිසෙසා ආපජ්ජිං එකාහපටිච්ඡන්නායො''ති එවං සජාතිසාධාරණනාමවසෙනපි ''අහං භන්තෙ සම්බහුලා සඞ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො

ආපජ්ජිං එකාහපටිච්ඡන්නායො''ති එවං උභයසාධාරණවසෙනපි වත්තුං වට්ටතීති දස්සෙති. **හීති** සච්චං. සබ්බම්පි පරිවාසාදිකං ඉදං විනයකම්මන්ති යොජනා. වසති ආපත්ති එත්ථ තදායත්තවුත්තිතායාති **වත්ථු**. ගො වුච්චති වචනං වා ඤාණං වා, තං තායතීති **ගොත්තං**.

තත්ථාති වත්ථාදීසු චතුබ්බිධෙසු. **තත්ථාති** තෙසු වචනෙසු. **සුක්කවිස්සට්ඨිං කායසංසග්ගන්තිආදිනා වචනෙනාපීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන දුට්ඨුල්ලාදිවචනානි සඞ්ගණ්හාති. **ඉධ පනාති** ඉමස්මිං පන ඨානෙ. **යො යොති** තිස්සො වා ඵුස්සො වා ආපන්නො හොති.

එවං ආරොචෙතබ්බන්ති එවං වක්ඛමානනයෙන ආරොචෙතබ්බන්ති යොජනා. කිං ආරොචෙතබ්බං? ''අහං භන්තෙ…පෙ…. සඞ්ඝො ධාරෙතූ'' ඉති ආරොචෙතබ්බන්ති යොජනා.

වෙදයාමහන්ති වෙදයාමි අහං. මම පාරිවාසිකභාවං සඞ්ඝං, සඞ්ඝස්ස වා ජානාපෙමීති අත්ථො. **වෙදයතීති මන්ති** වෙදයති ඉති මං. පාරිවාසිකභාවං සඞ්ඝං, සඞ්ඝස්ස වා ජානාපෙතීති මං සඞ්ඝො ධාරෙතූති අත්ථො. එත්ථ බහූසු අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු ''තිණ්ණං වා අතිරෙකානං වා ආරොචෙන්තෙන ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති පාඨො අත්ථි . කෙසුචි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු ''තිණ්ණං ආරොචෙන්තෙන ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති එත්තකොයෙව පාඨො අත්ථි. හෙට්ඨා මානත්තකථායම්පි එවමෙව අත්ථි. තත්ථ ''අතිරෙකාන''න්ති ඉමිනා තීහි අතිරෙකානං ආරොචෙන්තෙන සඞ්ඝං අපෙක්ඛිත්වා සචෙ එකවචනවසෙන වත්තුකාමො හොති, ''මං සඞ්ඝො ධාරෙතූ''ති වත්තබ්බං. අථ සම්බහුලෙ භික්ඛූ අපෙක්ඛිත්වා සචෙ බහුවචනවසෙන වත්තුකාමො හොති, යථා තිණ්ණං, එවං ''මං ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. ඉදඤ්ච සද්දසත්ථවසෙනෙව වුත්තං, න විනයකම්මවිපත්තිවසෙනාති දට්ඨබ්බං.

''විහාරෙයෙව රත්තිපරිග්ගහො''ති ඉමිනා අන්තොඋපචාරසීමායම්පි පරිවසිතබ්බභාවං දස්සෙති. **උපචාරසීමන්ති** පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං. **එසාති** පාරිවාසිකො භික්ඛු. **අස්සාති** ආගතස්ස භික්ඛුනො.

තතොති ආපත්තිපටිච්ඡන්නදිවසතො. **කුක්කුච්චවිනොදනත්ථායාති** ආපත්තිපටිච්ඡන්නදිවසෙන සමං පරිවසිතබ්බං නුබො, න නුබොති කුක්කුච්චස්ස විනොදනත්ථාය. **පරිවුත්ථත්තාති** පරිවසිතත්තා. **සොති** පරිවුත්ථො භික්ඛු. **ඉදන්ති** දාතබ්බමානත්තං. **තන්ති** පටිච්ඡන්නමානත්තං. **ඡාරත්තන්ති** ඡරත්තියො සමාහටාති ඡාරත්තං, සමාහාරෙ දිගු. ''ඡරත්ත''න්ති වත්තබ්බෙ සුඛුච්චාරණත්ථං ඡකාරස්ස දීඝං කත්වා එවං වුත්තං, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං.

අප්පටිච්ඡන්නාපත්තිං දාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තං පටිච්ඡන්නමානත්තං ඉමස්මිං පටිච්ඡන්නමානත්තෙ සමොධානෙත්වාපි දාතුං වට්ටතීති දස්සෙති. එවං සන්තෙපි මූලමානත්තං පටිච්ච පටිච්ඡන්නමානත්තන්ති වුච්චති. කථං දාතුං වට්ටතීති යොජනා.

අස්සාති මානත්තං යාචන්තස්ස. **තදනුරූපන්ති** තස්ස යාචනස්ස අනුරූපං. **සචෙ පටිච්ඡන්නා ද්වෙති** එත්ථ **ද්වෙති** නිදස්සනමත්තං තතො අතිරෙකම්පි ගහෙතබ්බත්තා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු එකබහූසු. **තදනුරූපමෙව වාති** තස්ස මානත්තදානස්ස අනුරූපමෙව. **ඉධ පනාති** පටිච්ඡන්නමානත්තෙ පන. **ඉතීතිආදි** නිගමනං. යං මානත්තං දියාතීති යොජනා. **එත්ථාති** පටිච්ඡන්නමානත්තෙ.

අවසෙසාති අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසපටිච්ඡන්නපරිවාසෙහි අවසෙසා. **තත්ථාති** අවසෙසෙසු ද්වීසු පරිවාසෙසු. අධම්මිකමානත්තචාරාවසානෙ අනුඤ්ඤාතපරිවාසොති සම්බන්ධො. කිස්මිං වත්ථුස්මිං අනුඤ්ඤාතොති ආහ ''ඉමස්මිං වත්ථුස්මි''න්ති. **එසාති** සුද්ධන්තො, දාතබ්බොති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ජානනාජානනං.

තත්ථාති ද්වීසු සුද්ධන්තෙසු, චූළසුද්ධන්තොති වුච්චතීති සම්බන්ධො. **යොති** භික්ඛු, වදතීති සම්බන්ධො. **ආරොචිතදිවසතොති** ආපත්තිආරොචිතදිවසතො.

තන්ති චූළසුද්ධන්තං, පරිවසන්තෙන පරිවසිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **අග්ගහෙසීති** පරිවාසං අග්ගහෙසි. **අඤ්ඤන්ති** ගහිතමාසතො අඤ්ඤං. ''පරිවාසදානකිච්චං නත්ථී''ති ඉමිනා පරිවාසගහණකිච්චම්පි නත්ථීති දස්සෙති ගණ්හන්තස්සෙව දාතබ්බත්තා, දෙන්තස්සෙව ගහෙතබ්බත්තා වා. **උද්ධම්පි ආරොහතීති** පරිවාසගහණකාලතො අඤ්ඤම්පි කාලං පරිවසිතබ්බත්තා උද්ධම්පි ආරොහති. **හෙට්ඨාපි ඔරොහතීති** පරිවාසගහණකාලතො ඌනම්පි කාලං පරිවසිතබ්බත්තා හෙට්ඨාපි ඔරොහති. **ඉදන්ති** ආරොහනොරොහනං. **තස්සාති** සුද්ධන්තපරිවාසස්ස. එකමෙව පටිච්ච ද්වෙ, තිස්සො, සම්බහුලා වා භවන්තීති ආහ ''එකං විනා සම්බහුලානං අභාවතො''ති.

එවං චූළසුද්ධන්තං දස්සෙත්වා මහාසුද්ධන්තං දස්සෙන්තො ආහ ''යො පනා''තිආදි. **තන්ති** මහාසුද්ධන්තං. **යාව** යත්තකො උපසම්පදදිවසො හොති, **තාව** තත්තකං කාලන්ති යොජනා. **උද්ධං නාරොහතීති** උද්ධං ආරොහනකාලස්ස

අභාවතො උද්ධං න ආරොහති. **එත්ථාති** සුද්ධන්තපරිවාසෙ. **අයං සුද්ධන්තපරිවාසො නාමාති** නිගමනං.

තත්ථාති තිවිධෙසු සමොධානපරිවාසෙසු. ''ඔධුනිත්වා සමොදහිත්වා දාතබ්බපරිවාසො''ති ඉමිනා ඔධුනිත්වා සමොධානෙත්වා දාතබ්බො පරිවාසො **ඔධානසමොධානොති** වචනත්ථං දස්සෙති, ''පරිවාසො''ති ඉමිනා තද්ධිතණපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. එත්ථ ච අවධුනියතෙ, අවධුනිතබ්බන්ති වා **ඔධානං,** සං එකතො ඔදහීයතෙ සම්පිණ්ඩීයතෙ, උදහියති සම්පිණ්ඩියතීති වා **සමොධානන්ති** අවයවවචනත්ථො කාතබ්බො. ''මක්ඛෙත්වා''ති ඉමිනා ධුධාතුයා පප්පොටනධංසනධොවනානි දස්සෙති. **සොති** ඔධානසමොධානො, ආගතොති සම්බන්ධො.

එත්ථාති ඔධානසමොධානෙ. **යොති** භික්ඛු, පටිච්ඡාදෙතීති සම්බන්ධො. පරිවසන්තො වා මානත්තාරහො වා මානත්තං චරන්තො වා අබ්භානාරහො වා යො භික්ඛූති යොජනා. ''පුරිමාය ආපත්තියා''ති පදං ''සමා වා''ති පදෙ සහාදියොගො. ''ඌනතරා''තිපදෙ විභත්තිඅපාදානං, අනුමෙය්‍යවිසයඅපාදානං වා. ''අදිවසෙ කත්වා''ති ඉමිනා **ඔධුනිත්වාති** එත්ථ ධුධාතුයා යථාවුත්තත්ථෙයෙව දස්සෙති. **ඌනකපක්ඛපටිච්ඡන්නාති** පක්ඛතො ඌනකෙන පටිච්ඡන්නා. **එතෙනුපායෙනාති** පක්ඛෙ වුත්තෙන එතෙන උපායෙන.

තත්ථාති මූලාපත්තිතො අතිරෙකපටිච්ඡන්නෙ. **ආවි කාරාපෙත්වාති** මූලාපත්තිතො අන්තරාපත්තියා පටිච්ඡන්නභාවං ආවි කාරාපෙත්වා. **එත්ථාති** ආපත්තිපටිච්ඡන්නෙ. **පමාණන්ති** කාරණං. **යාති** ආපත්ති. **තත්ථාති** මූලභාවෙන කත්තබ්බායං මූලිආපත්තියං. **ඉතරන්ති** මූලිභාවෙන කත්තබ්බං මූලාපත්තිං. **සමොධායාති** සමොදහිත්වා. පක්ඛිපිත්වාති අත්ථො.

එකා වා යා ආපත්ති සබ්බචිරපටිච්ඡන්නා හොතීති යොජනා. **සබ්බචිරපටිච්ඡන්නායොති** සබ්බාසං ආපත්තීනං චිරෙන පටිච්ඡන්නායො. **තාසන්ති** ආපත්තීනං. **අග්ඝෙනාති** පරිච්ඡෙදෙන. අග්ඝසද්දො හෙත්ථ පරිච්ඡෙදත්ථවාචකො. අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 1048 ගාථායං) වුත්තං ''අග්ඝො මූලෙ ච පූජනෙ''ති. එත්ථ ''මූලෙ වා''ති පදස්ස මූලපරිච්ඡෙදෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''තාසං රත්තිපරිච්ඡෙදවසෙනා''ති. ඉමෙහි පදෙහි අග්ඝෙන රත්තිපරිච්ඡෙදෙන සමොධානෙත්වා දාතබ්බො පරිවාසො **අග්ඝසමොධානොති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ච ''සබ්බචිරපටිච්ඡන්නායො''ති වුත්තත්තා කිඤ්චාපි කොටිඅත්ථවාචකො තතියක්ඛරෙන පාඨො යුත්තො විය දිස්සති. තථාපි සො පාඨො න ගහෙතබ්බො. කස්මා? බහූසු පාළිපොත්ථකෙසු, අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු ච අලිඛිතත්තා. බහූසු හි පොරාණපොත්ථකෙසු චතුත්ථක්ඛරෙන පාඨොයෙව ලිඛිතො, තස්මා සො පාඨොයෙව ගහෙතබ්බො, න අඤ්ඤොති දට්ඨබ්බං. **සොති** අග්ඝසමොධානො. ආගතොයෙවාති සම්බන්ධො.

යස්ස පනාති භික්ඛුස්ස, පටිච්ඡන්නාති සම්බන්ධො. **සබ්බන්ති** සකලං. ආපත්තිසහස්සගාථාය –

දසසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදයිත්වානාති යොජනා. ඉමිනා නයෙනපි **අග්ඝසමොධානොති** එත්ථ අග්ඝසද්දස්ස චතුත්ථක්ඛරෙන පාඨස්ස යුත්තභාවො වෙදිතබ්බො. අග්ඝෙන දසරත්තිපරිච්ඡෙදෙන සමොධාය දාතබ්බො **අග්ඝසමොධානො.**

යො පරිවාසො නානාවත්ථුකායො ආපත්තියො එකතො කත්වා දියාති, අයං පරිවාසො මිස්සකසමොධානො නාමාති යොජනා. එත්ථ වත්ථුවසෙන මිස්සකා ආපත්තියො සමොධානෙත්වා දාතබ්බො පරිවාසො **මිස්සකසමොධානොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **තත්‍රාති** මිස්සකසමොධානෙ. **තදනුරූපායාති** තස්ස යාවනස්ස අනුරූපාය.

එත්ථ චාති මිස්සකසමොධානෙ ච, කාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො.

''පක්ඛමානත්තඤ්ච …පෙ…. කථයිස්සාමා''ති යං වචනං වුත්තං, තස්ස වචනස්ස ඔකාසොති යොජනා. **තං පනාති** පක්ඛමානත්තං පන. ''අඩ්ඪමාසමෙව දාතබ්බ''න්ති ඉමිනා පක්ඛමෙව දාතබ්බං මානත්තං **පක්ඛමානත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **හීති** සච්චං. **තං පනාති** පක්ඛමානත්තං පන, දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **අත්තනො සීමන්ති** අත්තනො විහාරසීමං, මහාසීමන්ති අත්ථො. **සොධෙත්වාති** සබ්බාසං හත්ථපාසනයනවසෙන, ඡන්දාරහානං ඡන්දනයනවසෙන, සීමතො බහිකරණවසෙන ච සොධෙත්වා. **චතුවග්ගගණන්ති** චතුවග්ගසඞ්ඝං. **ගණොති** චෙත්ථ සඞ්ඝොයෙවාධිප්පෙතො.

තත්‍රාති ''යොජනා කාතබ්බා''ති වචනෙ. **මුඛමත්තදස්සනන්ති** උපායමත්තදස්සනං, ආදිමත්තදස්සනං වා. ''ආපන්නාය භික්ඛුනියා''ති පදං ''එවමස්ස වචනීයො''ති පදෙ කත්තා, ''යාචාපෙත්වා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. ''බ්‍යත්තාය භික්ඛුනියා''ති පදං ''ඤාපෙතබ්බො''ති පදෙ කාරිතකත්තා, ''සඞ්ඝො''ති පදං තත්ථෙව කාරිතකම්මං. ''එතං කාරණ''න්ති ධාතුකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං. තබ්බපච්චයෙන කාරිතකම්මමෙව වුත්තං. ඤාපෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''සුණාතු මෙ''තිආදි.

නික්ඛිත්තවත්තන්ති කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. නික්ඛිත්තවත්තෙනාති හි අත්ථො. **තත්ථෙවාති** මාළකසීමායමෙව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **අස්සාති** මානත්තචාරිකාය භික්ඛුනියා. **තත්‍රාති** තස්මා කත්තබ්බවිනයකම්මභාවතොති අත්ථො. **නොති** අම්හාකං, සන්තිකන්ති සම්බන්ධො. චතූහි පකතත්තභික්ඛුනීහි නිසීදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **ගාමූපචාරතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වාති** ඉදං භික්ඛුනීවිහාරූපචාරාතික්කමං සන්ධාය වුත්තං. **විහාරූපචාරතොපීති** භික්ඛුවිහාරූපචාරතොපි. **තත්ථාති** භික්ඛුනීනං නිසින්නට්ඨානං. කුරුන්දිමහාපච්චරීසු පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **විහාරස්ස චාති** භික්ඛුවිහාරස්ස ච. ගාමස්ස උපචාරං මුඤ්චිතුං වට්ටතීති න වුත්තන්ති යොජනා. තස්මා ගාමූපචාරෙපි නිසීදිතුං වට්ටතීති අධිප්පායො.

තාය භික්ඛුනියා ආරොචෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

තත්ථෙවාති භික්ඛුනීනං නිසීදනට්ඨානෙයෙව. **ඨානන්ති** භික්ඛූනං ඨානං. **එතීති** ආගච්ඡති. **පගෙවාති** පාතොයෙව. **තායාති** මානත්තචාරිනියා.

අනික්ඛිත්තවත්තාය පන භික්ඛුනියාති සම්බන්ධො. **අජානනපච්චයාති** අජානනකාරණා. **තන්ති** වචනං. **පාරිවාසිකවත්තාදීනන්ති** ආදිසද්දෙන ආගන්තුකවත්තපුරාණනිස්සයපටිප්පස්සද්ධාදයො සඞ්ගණ්හාති . **යුත්තතරං දිස්සතීති** යුත්තතරං හුත්වා දිස්සති. ඉමිනා අනික්ඛිත්තවත්තභික්ඛුනා විය භික්ඛුනියාපි අන්තොඋපචාරසීමගතානංයෙව ආරොචෙතබ්බං, න ගාමෙ ඨිතානම්පි ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බන්ති දීපෙති. **උපොසථෙති** උපොසථදිවසෙ. එසෙව නයො පවාරණායපි. **දෙවසිකන්ති** දිවසෙ දිවසෙ. **තස්මිං ගාමෙති** භික්ඛුනීනං වසනගාමෙ. **අඤ්ඤත්‍රාති** භික්ඛුනීනං වසනගාමතො අඤ්ඤස්මිං ගාමෙ. **තත්‍රාති** භික්ඛුනීනං වසනගාමං. **දස්සෙත්වාති** භික්ඛුනීනං දස්සෙත්වා. **තායාති** මානත්තචාරිනියා. **විහාරන්ති** භික්ඛූනං විහාරං. **උපචාරසීමායාති** උපචාරසීමතො බහීති සම්බන්ධො. **අයන්ති** මානත්තචාරිනී.

වීසති ගණො ඉමස්සාති **වීසතිගණො,** සඞ්ඝො, තස්මිං. මානත්තං චරමානා භික්ඛුනීති යොජනා. **ඉදං පක්ඛමානත්තං නාමාති** ඉදං පුබ්බවචනස්ස නිගමවසෙන පරවචනස්ස කථනත්ථාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

තත්ථාති තිවිධෙසු මානත්තෙසු. යදෙතං මානත්තං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. **පරතොති** පරස්මිං. පරිවාසං පරිවසන්තස්ස මූලායපටිකස්සිතස්ස උදායිත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. **ආපජ්ජිත්වාති** ආපජ්ජනතො. **ඉදන්ති** මානත්තං වුච්චතීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **ඔධානසමොධානන්ති** එත්ථ වචනත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. **තම්පීති** කුරුන්දියං වුත්තවචනම්පි.

තන්ති අග්ඝසමොධානමිස්සකසමොධානං, දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **එත්තාවතාති** එතපරිමාණෙන වචනක්කමෙන, ''අයඤ්හි ඉධ අධිප්පෙතො පරිවාසො නාමා''ති (චූළව. අට්ඨ. 102) වචනතො පට්ඨාය යාව ''යොජෙත්වා දාතබ්බ''න්ති වචනං, තාව වචනක්කමෙනාති අත්ථො. ''තෙන හි භික්ඛවෙ…පෙ…. දස්සෙස්සාමා''ති යං වචනං වුත්තන්ති යොජනා. ''අත්ථතො''ති ඉමිනා සද්දොපි ගහෙතබ්බො අවිනාභාවතො.

පටිච්ඡන්නපරිවාසකථා

102. යා පාළි වුත්තාති සම්බන්ධො.

108. **තතොති** පාළිතො. **තං ආපත්තින්ති** තං අන්තරාපත්තිං. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. නික්ඛිත්තවත්තො භික්ඛූති සම්බන්ධො, හුත්වාති වා. **සොති** භික්ඛු, ඨිතො හුත්වාති සම්බන්ධො. **තස්සා ආපත්තියාති** තස්සා අන්තරාපත්තියා. **පටිච්ඡන්නා හොතීති** අන්තරාපත්තිපි පටිච්ඡන්නා හොති . **තස්මිම්පීති** මූලාය පටිකස්සනෙපි. **මක්ඛිතාති** පිසිතා, ධංසිතා වා. මක්ඛියන්ති පිසියන්ති, ධංසියන්තීති වා **මක්ඛිතා,** පරිවුත්ථදිවසා. **තතොති** පාළිතො පරන්ති සම්බන්ධො. පරතොපි එසෙව නයො. **එවන්තිආදි** නිගමනං. පටිච්ඡන්නවාරෙ දස්සිතා හොන්තීති සම්බන්ධො.

සමොධානපරිවාසකථා

125. **තතොති** පටිච්ඡන්නවාරතො, පරං දස්සිතන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථ චාති** එතස්මිං වාරෙ ච. **යස්මාති** යස්මා කාරණා, යෙන කාරණෙන වා. **තෙනෙවාති** තෙනෙව කාරණෙන, තස්මා කාරණා වා, ''මූලාය…පෙ…. දෙතූ''ති වුත්තන්ති යොජනා. තස්මා සබ්බෙ මක්ඛිතාව හොන්තීති යොජනා. **තතොති** වාරතො පරං නිට්ඨාපිතන්ති සම්බන්ධො.

අග්ඝසමොධානපරිවාසකථා

134. **තතොති** වාරතො පරං දස්සිතොති සම්බන්ධො. **තතොති** වාරතො පරං පාළි ඨපිතාති සම්බන්ධො. ලජ්ජිධම්මෙ වා උප්පන්නෙති සම්බන්ධො. **යන්ති** කම්මං. **තතොති** වාරතො පරං තථෙව පාළි ඨපිතාති සම්බන්ධො.

138. **තතොති** වාරතො පරං පුරිමනයෙනෙව පාළි ඨපිතාති සම්බන්ධො.

සුද්ධන්තපරිවාසාදිකථා

156. **තතොති** වාරතො පරං සුද්ධන්තපරිවාසො දස්සිතොති සම්බන්ධො.

160. **තතොති** පාළිතො පරං පාළි ඨපිතාති සම්බන්ධො.

165. **තත්ථාති** පාළියං. **අන්තරා**...පෙ.... **අප්පටිච්ඡන්නායොති**ආදීසු අත්ථො දට්ඨබ්බොති සම්බන්ධො.

166. **පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙති** එත්ථ ආපත්තික්ඛන්ධස්ස භෙදභාවතො කිං ‘‘පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ’’ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘එකොව සො ආපත්තික්ඛන්ධො’’ති. අථ කස්මා ‘‘පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ’’ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘පච්ඡා ඡාදිතත්තා පනා’’තිආදි. එත්ථ **පනසද්දො** ගරහත්ථවාචකො, තථාපීති හි අත්ථො. එකොපි ආපත්තික්ඛන්ධො පච්ඡා ඡාදිතත්තා පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙති වුත්තන්ති අධිප්පායො.

180. ‘‘වචත්ථිතා සම්භින්නා’’ති එතං වචනන්ති යොජනා.

8. ද්වෙභික්ඛුවාරඑකාදසකාදිකථා

181. **තතොති** පාළිතො පරං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** පාළියං. **මිස්සකන්ති** එත්ථ කෙහි මිස්සකන්ති ආහ ‘‘ථුල්ලච්චයාදීහි මිස්සක’’න්ති.

184. **තතොති** පාළිතො පරං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ‘‘ඉධ පන භික්ඛවෙ’’තිආදිපාඨෙ. **තඤ්චාති** ‘‘ඉධ පන භික්ඛවෙ’’තිආදිවචනඤ්ච ඉතො පුබ්බෙ අවුත්තං සබ්බං වචනඤ්චාති යොජනා.

ඉති සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. සමථක්ඛන්ධකං

1. සම්මුඛාවිනයකථා

186-7. සමථක්ඛන්ධකෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **ඡ මාතිකාපදානීති** වාක්‍යම්පි සමාසොපි යුත්තොයෙව. **තත්ථ** සමාසො පන අසමාහාරදිගුයෙව. ‘‘නික්ඛිපිත්වා’’ති පදං ‘‘වුත්තො’’ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියාවිසෙසනං, තුල්‍යත්ථො වා. **විත්ථාරොති** විභඞ්ගො. **තත්ථාති** විභඞ්ගෙ. **සඤ්ඤාපෙතීති** එත්ථ සඤ්ඤං කත්වා ජානාපෙතීති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘පරිතොසෙත්වා ජානාපෙතී’’ති. ඉමිනා සංපුබ්බො ඤාධාතු පරිතොසනත්ථං අන්තොකත්වා අවබොධනත්ථො හොතීති දස්සෙති. **කාරණපතිරූපකානීති** කාරණස්ස පටිභාගානි. **නිජ්ඣාපෙතීති** එත්ථ ඣෙධාතු ඔලොකනත්ථොති ආහ ‘‘ඔලොකෙතී’’ති. **යථාති** යෙනාකාරෙන, කරියමානෙති සම්බන්ධො. **සොති** ධම්මවාදී. පරතොපි එසෙව නයො. ‘‘පුනප්පුන’’න්ති ඉමිනා **අනුපෙක්ඛතීති** එත්ථ අනුසද්දො න උපච්ඡින්නත්ථොති දස්සෙති. **පෙක්ඛති අනුපෙක්ඛතීති** එත්ථ ඉක්ඛධාතු ‘‘දස්සෙති අනුදස්සෙතී’’ති එත්ථ දිසධාතුයා සදිසත්ථොති ආහ ‘‘දස්සෙති...පෙ.... පරියායවචනානී’’ති. **තෙසඤ්ඤෙවාති** ‘‘පෙක්ඛති අනුපෙක්ඛතී’’ති පදානඤ්ඤෙව. **පරියායවචනානීති** වෙවචනසද්දා අත්ථෙ පරිබ්‍යත්තිං අයන්ති ගච්ඡන්ති ඉමෙහීති **පරියායානි,** තානියෙව වචනානි පරියායවචනානි. **සොති** අධම්මවාදී. **මොහෙත්වාති** ධම්මවාදීපුග්ගලාදිං මොහාපෙත්වා.

188. ධම්මවාදී පුග්ගලො දස්සෙතීති සම්බන්ධො. **අමොහෙත්වාති** අධම්මවාදීපුග්ගලාදිං අමොහාපෙත්වා, අවිපරීතං ජානාපෙත්වාති අත්ථො.

2. සතිවිනයකථා

195. පරම්මුඛං විනෙති විනාසෙතීති **විනයො,** පරම්මුඛං විනෙති විනාසෙති අනෙනාති වා **විනයො,** විනයකම්මං. සඞ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛානං දාතබ්බො විනයො **සම්මුඛාවිනයො. පඤ්චිමානීති** එත්ථ පඤ්චන්නං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සුද්ධස්සා’’තිආදි. අනුවදිතස්ස දානන්ති සම්බන්ධො. **එතානීති** පඤ්ච අඞ්ගානි. ‘‘එකෙකඅඞ්ගවසෙන න ලබ්භන්තී’’ති ඉමිනා සමුදායවාක්‍යනිබ්බත්තිභාවතො පඤ්චඞ්ගවසෙනෙව ලබ්භන්තීති දස්සෙති. **දෙසනාමත්තමෙවෙතන්ති** ‘‘පඤ්චිමානී’’ති එතං වචනං දෙසනාමත්තමෙව, න අවයවවාක්‍යනිබ්බත්තිවචනන්ති අධිප්පායො. **ධම්මන්ති** භූතං. **එත්ථාති** ‘‘පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ’’තිආදිවචනෙ. **තත්ථ චාති** ‘‘පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ’’තිආදිවචනෙ ච. **අනුවදන්තීති** එත්ථ අනුද්ධංසනෙන වදන්තීති දස්සෙන්තො ආහ

‘‘චොදෙන්තී’’ති. අයං පන සතිවිනයො දාතබ්බොති සම්බන්ධො. **අනාගාමිනොපීති** පිසද්දො සම්භාවනෙ, සකදාගාමිආදිකෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති. **සො ච ඛොති** සතිවිනයො ච. **චොදියමානෙයෙවාති** චොදියමානස්සෙව, අයමෙව වා පාඨො. **තස්මින්ති** සතිවිනයස්මිං දින්නෙති සම්බන්ධො. අචොදිතත්තා කථා න රුහතීති ආහ ‘‘චොදෙන්තොපී’’තිආදි. **ආපජ්ජතීති** චොදකො ආපජ්ජති. චොදනාදිඅසාරුප්පෙ විනෙති විනාසෙතීති **විනයො,** විනෙති විනාසෙති අනෙනාති වා **විනයො,** විනයකම්මං. සතිවෙපුල්ලපත්තස්ස දාතබ්බො විනයො **සතිවිනයො.**

3. අමූළ්හවිනයකථා

196. **භාසිතපරිකන්තන්ති** එත්ථ භාසිතපරිකන්තසද්දානං කරණාපෙක්ඛත්තා විසුං කරණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වාචාය භාසිතං, කායෙන පරිකන්ත’’න්ති. ‘‘පරික්කමෙත්වා කත’’න්ති ඉමිනා පරිකමතීති **පරිකන්තං,** පරිකන්තං හුත්වා කතං **පරිකන්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පරික්කමෙත්වාති** අතික්කමිත්වා. **සරතායස්මාති** එත්ථ උකාරලොපසන්ධිං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සරතු ආයස්මා’’ති. ‘‘එවරූපියා ආපත්තියා’’ති ඉමිනා **ආපජ්ජිතාති** එත්ථ තුපච්චයයොගභාවතො කම්මත්ථෂට්ඨීයාපි සම්භවභාවං දස්සෙති. තුපච්චයයොගෙ කම්මත්ථෂට්ඨී අනිච්චං හොති, තස්මා පාළියං ‘‘එවරූපියා ආපත්තියා’’ති කම්මත්ථෂට්ඨීභාවෙන අවත්වා ‘‘එවරූපිං ආපත්ති’’න්ති කම්මත්ථදුතියාභාවෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **තස්සාති** ‘‘ආපජ්ජිත්වා’’ති පාඨස්ස. ‘‘පඨමං පච්ඡා’’ති පදෙහි අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. චොදකස්ස කථං විනෙති විනාසෙතීති **විනයො,** චොදකස්ස කථං විනෙති විනාසෙති අනෙනාති වා **විනයො.** පඨමං මූළ්හභාවං උපගන්ත්වා පච්ඡා අමූළ්හස්ස දාතබ්බො විනයො **අමූළ්හවිනයො.**

4. පටිඤ්ඤාතකරණකථා

200. පටිජානියතෙ, පටිජානනං වා **පටිඤ්ඤා,** තාය කාරෙතබ්බං.

5. යෙභුය්‍යසිකාකථා

202. **යෙභුය්‍යසිකාති** එත්ථ යෙභුය්‍යොන පවත්තා යෙභුය්‍යසිකා, ධම්මවාදීනං යෙභුය්‍යතාසම්පාදිකා කිරියාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්සා කිරියායා’’තිආදි. තත්ථ **යස්සා කිරියායාති** යස්සා යෙභුය්‍යතාසම්පාදිකාය කිරියාය. **එසාති** යෙභුය්‍යතාසම්පාදිකා කිරියා.

204. **ඔරමත්තකන්ති** එත්ථ ඔරසද්දො ච මත්තසද්දො ච සමූහං කත්වා පරිත්තවාචකො අප්පමත්තවාචකොති ආහ ‘‘පරිත්තං අප්පමත්තක’’න්ති. ‘‘භණ්ඩනමත්තමෙවා’’ති ඉමිනා න මහන්තං විවාදාධිකරණං හොතීති දස්සෙති . **න ච ගතිගතන්ති** එත්ථ චිරකාලභාවං න ච ගතන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ද්වෙ තයො…පෙ…. අවිනිච්ඡිත’’න්ති. **තත්ථ තත්ථෙවාති** තස්මිං තස්මිං විවාදාධිකරණජාතආවාසෙ එව, න ච සරිතසාරිතපදානං සුද්ධකාරිතකිරියභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සයං සරිතං වා අඤ්ඤෙහි සාරිතං වා න හොතී’’ති. **තෙහි භික්ඛූහීති** විවාදකාරකෙහි භික්ඛූහි. ‘‘සලාකං ගාහෙන්තො’’ති ඉමිනා ‘‘ජානාති’’ති පදස්ස කත්තාරං දස්සෙති. **ඉමිනා නීහාරෙනාති** ඉමිනා කාරණෙන. **අපි නාමාති** ඉමිනා **අප්පෙවනාමසද්දො** අපිනාමපරියායොති දස්සෙති. **අස්සූති** භවෙය්‍යුං. ඉමිනා ‘‘පාළියං අධම්මවාදී බහුතරා භවෙය්‍යුං, අප්පෙව නාම සාධූ’’ති යොජනානයං දස්සෙති. ‘‘අයමස්ස අජ්ඣාසයො හොතී’’ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. **අස්සාති** සලාකගාහස්ස. **ද්වීසූපීති** ‘‘ජානාති සඞ්ඝො භිජ්ජිස්සතී’’ති ච ‘‘අප්පෙව නාම සඞ්ඝො භිජ්ජෙය්‍යා’’ති ච ද්වීසුපි පදෙසු.

‘‘අධම්මෙන ගණ්හන්තී’’ති එත්ථ ‘‘ගණ්හන්තී’’ති කිරියාපදස්ස අධම්මවාදිනො එව කත්තා නාමාති ආහ ‘‘අධම්මවාදිනො’’ති. ‘‘ද්වෙ ධම්මවාදිනො’’ති ඉමිනා ‘‘වග්ගා ගණ්හන්තී’’ති එත්ථ ‘‘ගණ්හන්තී’’ති කිරියාපදස්ස ධම්මවාදිනො එව කත්තා නාමාති දස්සෙති. **න ච යථාදිට්ඨියා ගණ්හන්තීති** එත්ථ ධම්මවාදිනො හුත්වා ධම්මවාදිසලාකං අග්ගහෙත්වා අධම්මවාදිසලාකස්ස ගහණං න ච යථාදිට්ඨියා ගණ්හන්ති නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ධම්මවාදිනො හුත්වා’’තිආදි. **පටිවත්තෙත්වාති** ඉමමෙවත්ථං පටිසෙධෙත්වා. ‘‘පරිවත්තෙත්වා’’තිපි පාඨො, හෙට්ඨුපරියායං කත්වාති අත්ථො. **තෙති** ධම්මවාදිනො. **එත්ථාති** සමථක්ඛන්ධකෙ.

6. තස්සපාපියසිකාකථා

207. **අසුචීති** එත්ථ නත්ථි සුචීනි කායවචීකම්මානි එතස්සාති අසුචීති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අසුචීහි කායවචීකම්මෙහි සමන්නාගතො’’ති . එසෙව නයො **අලජ්ජීති** එත්ථාපි. **සානුවාදොති** එත්ථ අනුවාදඋපවාදසද්දානං පරියායත්තා වුත්තං ‘‘සඋපවාදො’’ති. **ඉති පඤ්චාති** ඉමානි පඤ්ච අඞ්ගානි. **එත්ථාති** තස්සපාපියසිකකම්මෙ. **ඉදන්ති** කම්මං වුච්චතීති සම්බන්ධො. **හීති** විත්ථාරො. යො පුග්ගලො පාපියොති යොජනා. **පාපුස්සන්නතායාති** ලාමකුස්සන්නතාය. ඉමිනා අයඤ්ච පාපො අයඤ්ච පාපො, අයම්මෙසං විසෙසෙන පාපොති **පාපියොති** ච පාපානං අතිසයෙන පාපොති **පාපියොති** ච වචනත්ථො දස්සිතො. **තස්සාති** පුග්ගලස්ස. ඉමිනා තස්ස පාපියස්ස කත්තබ්බං

තස්සපාපියසිකං, තමෙව කම්මං **තස්සපාපියසිකකම්ම**න්ති වචනත්ථං දස්සෙති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු යකාරෙ ද්වෙභාවො අත්ථි, සො අයුත්තොයෙව. ''යෙභුය්‍යසිකා''ති එත්ථ යකාරෙ ද්වෙභාවස්ස දස්සනතො එත්ථාපි ද්වෙභාවො යුත්තො භවෙය්‍යාති ලිඛන්තීති දට්ඨබ්බං.

7. තිණවත්ථාරකාදිකථා

212. **කක්ඛළතාය වාළතායා**ති එත්ථ කක්ඛළස්ස භාවො කක්ඛළතා, වාළස්ස භාවො වාළතාති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කක්ඛළභාවාය චෙව වාළභාවාය චා''ති. ඉමිනා තාපච්චයස්ස සමූහත්ථඤ්ච ස්වත්ථඤ්ච පටික්ඛිපති. ''කක්ඛළතාය වාළතායා''ති බ්‍යඤ්ජනතොයෙව නානං, න අත්ථතො. **භෙදායා**ති එත්ථ අඤ්ඤස්ස භෙදං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''සඞ්ඝභෙදායා''ති. **ගිලානෙපී**ති පිසද්දො අඤ්ඤෙ පන කා කථාති දස්සෙති. **තත්ථෙවා**ති අධිකරණවූපසමට්ඨානෙයෙව. ''එකතො''ති ඉමිනා **එකජ්ඣ**න්ති පදස්ස ''එකතො''ති පදෙන සමානතං දස්සෙති, එකසද්දතො ජ්ඣපච්චයො ච තොපච්චයො ච විසෙසො, ''තිණවත්ථාරකසදිසත්තා''ති ඉමිනා සදිසූපචාරං දස්සෙති. තිණෙහි අවත්ථරිතබ්බන්ති **තිණවත්ථාරං,** ගූථමුත්තං, තිණවත්ථාරමිව **තිණවත්ථාරකං**. එත්ථ අධිකරණමෙව මුඛ්‍යතො ලබ්භති, සමථො පන ඵලූපචාරතො, සදිසත්ථෙ කපච්චයො. තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො ආහ **''යථා හී''**තිආදි. ඝට්ටියමානං ගූථං වා මුත්තං වාති යොජනා. ''ඝට්ටියමාන''න්ති පදං හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං, ''බාධතී''ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. සුප්පටිච්ඡාදිතස්ස පන අස්ස ගූථමුත්තස්සාති යොජනා. ''සුප්පටිච්ඡාදිතස්සා''ති පදම්පි හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනමෙව, ''න බාධතී''ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. යං අධිකරණං සංවත්තතීති සම්බන්ධො. **මූලානුමූල**න්ති මූලඤ්ච අනුමූලඤ්ච මූලානුමූලං. **ත**න්ති අධිකරණං. **ඉමිනා කම්මෙනා**ති තිණවත්ථාරකකම්මෙන. ගූථං තිණෙහි පටිච්ඡන්නං සුවූපසන්තං හොති විය තිණවත්ථාරකෙන පටිච්ඡන්නං සුවූපසන්තං හොතීති යොජනා. **ඉතී**ති තස්මා.

213. **ථුල්ලවජ්ජ**න්ති එත්ථ ථුල්ලච්චයස්සාපි ථුල්ලවජ්ජත්තා ඉධ පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසමෙවාධිප්පෙතන්ති ආහ ''පාරාජිකඤ්චෙව සඞ්ඝාදිසෙසඤ්චා''ති. **ගිහිපටිසංයුත්ත**න්ති එත්ථ ගිහීනං පටිසංයුත්තං ගිහිපටිසංයුත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ගිහීන''න්තිආදි. ''හීනෙනා''ති පදං ''ඛුංසනවම්භන'' ඉති පදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං. **ධම්මිකපටිස්සවෙසූ**ති නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනං.

214. කම්මවාචාපරියොසානෙ වුට්ඨිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. **තත්ථා**ති අධිකරණවූපසමට්ඨානෙ. **අඤ්ඤාවිහිතාපී**ති අධිකරණවිනිච්ඡයතො අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ චිත්තං ආවිහිතාපි ඨපිතාපි. **උපසම්පදමණ්ඩලතො**ති උපසම්පදසීමබිම්බතො, **යෙ පනා**ති භික්ඛූ පන, දිට්ඨාවිකම්මං කරොන්තීති වා අනාගතාති වා නිසින්නාති වා සම්බන්ධො. **තෙහි වා**ති අධිකරණං විනිච්ඡිනන්තෙහි භික්ඛූහි වා. **තත්ථා**ති අධිකරණවිනිච්ඡිතට්ඨානං. **ඡන්දං දත්වා**ති ඡන්දං සඞ්ඝස්ස දත්වා. **පරිවෙණාදීසූ**තිආදිසද්දෙන ආවාසාදයො සඞ්ගණ්හාති. **තෙ**ති භික්ඛූ.

8. අධිකරණකථා

215. **විපච්චතායා**ති එත්ථ විකාරභාවෙන පතති පවත්තතීති **විපච්චං,** චිත්තදුක්ඛං, තදෙව **විපච්චතා,** තදත්ථායාති දස්සෙන්තො ආහ ''චිත්තදුක්ඛත්ථ''න්ති. ''ඵරුසවචන''න්ති ඉමිනා **වොහාර** සද්දො වචනපරියායොති දස්සෙති. **යො තත්ථා**ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''තෙසු අනුවදන්තෙසූ''ති. යො උපවාදොති යොජනා. ''අනුවදනා''ති එතං පදන්ති යොජනා. **ආකාරදස්සන**න්ති අනුවදනස්ස ආකාරදස්සනං, දස්සනහෙතු වා. ''පුනප්පුන''න්ති ඉමිනා **අනුසම්පවඞ්කතා**ති එත්ථ අනුසද්දස්ස න උපච්ඡින්නත්ථං දස්සෙති. **තත්ථෙවා**ති අනුවදනෙ එව. **සම්පවඞ්කතා**ති සම්මා පකාරෙන නින්නපොනපබ්භාරතා. **අබ්භුස්සහනතා**ති එත්ථ අතිරෙකං උස්සාහනතාති දස්සෙන්තො ආහ ''කස්මා''තිආදි. **අනුබලප්පදාන**න්ති එත්ථ පුනප්පුනං බලස්ස පදානන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''පුරිමවචනස්සා''තිආදි.

කිච්චයතාති එත්ථ ''මා පණ්ඩිච්චය''න්තිආදීසු (ජා. 2.22.1) විය බ්‍යඤ්ජනවඩ්ඪනවසෙන යකාරාගමොති ආහ ''කිච්චමෙව කිච්චය''න්ති. ''උභයංපෙතං සඞ්ඝස්සෙව අධිවචන''න්ති ඉමිනා කිච්චකරණීයසද්දො කත්තුවාචකොති දස්සෙති, සඞ්ඝො හි කරොතීති වචනත්ථෙන **කිච්චො**ති ච **කරණීයො**ති ච වුච්චති. තස්ස භාවො, **කිච්චයතා කරණීයතා**ති වුත්තෙ සඞ්ඝකම්මංයෙව ලබ්භති. තෙන වුත්තං ''උභයංපෙතං සඞ්ඝකම්මස්සෙව අධිවචන''න්ති. යදි කම්මවාචකො භවෙය්‍ය, ''කත්තබ්බන්ති කිච්චං, කරණීය''න්ති වුත්තෙයෙව සඞ්ඝකම්මස්ස ලභනතො තාපච්චයො ස්වත්ථො භවෙය්‍ය. එවඤ්හි සති කිච්චයස්ස භාවො **කිච්චයතා** කරණීයස්ස භාවො **කරණීයතා**ති වචනත්ථො න කත්තබ්බො භවෙය්‍ය, කතො ච, තස්මා න කම්මවාචකොති දට්ඨබ්බං. **තස්සෙවා**ති සඞ්ඝකම්මස්සෙව. **තත්ථා**ති අපලොකනාදීසු චතූසු කම්මෙසු. **සීමට්ඨකසඞ්ඝ**න්ති ''උපචාරසීමාදීසු ඨිතං සඞ්ඝං. **සොධෙත්වා**ති එත්ථ සොධනං නාම සීමට්ඨකසඞ්ඝස්ස හත්ථපාසනයනං, ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහරණං, සීමතො බහිකරණං. තමෙවත්ථං එකදෙසතො දස්සෙතුං වුත්තං ''ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා''ති. අපලොකෙති ආපුච්ඡති අනෙනාති **අපලොකනං,** තංයෙව කම්මං **අපලොකනකම්මං. වුත්තනයෙනෙවා**ති ''සීමට්ඨකසඞ්ඝං සොධෙත්වා''තිආදිනා වුත්තනයෙනෙව. ''සුණාතු මෙ''තිආදිනා සඞ්ඝගණපුග්ගලෙ ඤාපෙති එතායාති **ඤත්ති,** සායෙව කම්මං **ඤත්තිකම්මං,** ඤත්තියෙව දුතියං

ඤත්තිදුතියං, තමෙව කම්මං **ඤත්තිදුතියකම්මං**. එත්ථ කිඤ්චාපි ඤත්ති පඨමං ඨපිතා, කම්මවාචායෙව දුතියා හොති, ''ඵස්සපඤ්චමා''තිආදීසු (ධාතු. 316) විය පන පටිලොමවසෙන වොහාරං කත්වා ''ඤත්තිදුතියා''ති වුත්තං. **ඵස්සපඤ්චමාති** එත්ථ කිඤ්චාපි ධම්මසඞ්ගණියං (ධ. ස. 1 ආදයො) ''ඵස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති , චිත්තං හොතී''ති ඵස්සං පඨමං වුත්තං, පටිලොමවසෙන පන වොහාරං කත්වා ''ඵස්සපඤ්චමා''ති ධාතුකථායං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එසෙව නයො ඤත්ති චතුත්ථකම්මෙපි. **එකාය ච අනුසාවනායාති** ඤත්තිතො අනුපච්ඡා සාවෙතබ්බාති **අනුසාවනා,** තාය, **තීහි ච අනුසාවනාහීති** ඤත්තිතොඅනු පච්ඡා, පුනප්පුනං වා තික්ඛත්තුං සාවෙතබ්බාති **අනුසාවනා,** තාහි. **තත්ථාති** චතූසු කම්මෙසු.

අපලොකෙත්වාවාති එත්ථ එවඵලං දස්සෙන්තො ආහ ''ඤත්තිකම්මාදිවසෙන න කාතබ්බ''න්ති. **ඤත්තිකම්මම්පීති** පිසද්දෙන න කෙවලං අපලොකනකම්මමෙව, අථ ඛො ඤත්තිකම්මම්පීති දස්සෙති. **ඤත්තිදුතියකම්මං පනාති** එත්ථ පනසද්දො විසෙසත්ථජොතකො, පක්ඛන්තරජොතකො වා. **තත්ථාති** ද්වීසු කම්මෙසු. **ගරුකානීති** අලහුකානි. **අවසෙසානීති** ඡහි කම්මෙහි අවසෙසානි, එවරූපානි ලහුකකම්මානීති සම්බන්ධො. ''අවසෙසා''තිපි පාඨො, සම්මුතියොති සම්බන්ධො. **අපලොකෙත්වාපීති** පිසද්දො ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වාපීති සම්පිණ්ඩෙති. අඤ්ඤත්ථාපොහනං දස්සෙන්තො ආහ ''ඤත්තිකම්මඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙන පන න කාතබ්බමෙවා''ති. ඤත්තිචතුත්ථකම්මං කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සමථක්ඛන්ධකෙ.

විත්ථාරතො පන ආගතොයෙවාති සම්බන්ධො. **එතෙසන්ති** චතුන්නං කම්මානං. යං පන අත්ථජාතං අනුත්තානන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** චතූසු කම්මෙසු. **තන්ති** අත්ථජාතං. **එවන්ති** එවං කම්මවග්ගෙයෙව වණ්ණියමානෙ. **හීති** ලද්ධගුණජොතකො. **සුවිඤ්ඤෙය්‍යාති** සුඛෙන විඤ්ඤාතබ්බා.

216. පාළිවසෙනෙවාති න අට්ඨකථාවසෙනාති අධිප්පායො.

220. **යෙනාති** චිත්තුප්පාදෙන. ඉමිනා විවදන්ති අනෙනාති **විවාදොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සමථෙහි චාති** චසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙන න කෙවලං විවාදොයෙව, අථ ඛො අධිකරණඤ්චාති සම්පිණ්ඩෙති, අථ වා **සමථෙහි චාති** සමථෙහි එව. ඉමිනා සමථෙහි අධිකරීයති වූපසමීයතීති **අධිකරණන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. විවාදොයෙව අධිකරණං **විවාදාධිකරණං. එවමාදිනා නයෙනාති** ආදිසද්දෙන අනුද්ධංසනෙන වදන්ති අනෙන චිත්තුප්පාදෙනාති **අනුවාදොතිආදයො** වචනත්ථෙ සඞ්ගණ්හාති.

222. **සන්ධායභාසිතවසෙනාති** ලොකවජ්ජං සන්ධාය භාසිතස්ස වචනස්ස වසෙන. සන්ධායභාසිතත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''යස්මිං හී''තිආදි. තත්ථ පඨවිඛණනාදිකෙ යස්මිං ආපත්තාධිකරණෙති යොජනා. **තස්මින්ති** කුසලචිත්තඞ්ගෙ ආපත්තාධිකරණෙ. **තස්මාති** යස්මා න සක්කා වත්තුං, තස්මා. **ඉදන්ති** ''නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල''න්ති වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. සන්ධාය අවුත්තං දස්සෙත්වා සන්ධාය වුත්තං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදං පන සන්ධාය වුත්ත''න්ති. තත්ථ **ඉදං පනාති** කාරණං පන සන්ධායාති සම්බන්ධො. යං ආපත්තාධිකරණන්ති යොජනා. ''ලොකවජ්ජ''න්ති පදෙ තුල්‍යාධිකරණං. ලොකස්මිං, ලොකෙහි වා වජ්ජෙතබ්බන්ති **ලොකවජ්ජං. තන්ති** ආපත්තාධිකරණං. **තත්ථාති** ආපත්තාධිකරණෙ. **විකප්පොති** විවිධා කප්පනං, විවිධතක්කො වා. **යං පනාති** ආපත්තාධිකරණං පන. ''පණ්ණත්තිවජ්ජ''න්ති පදෙ තුල්‍යාධිකරණං. භගවතො පඤ්ඤත්තියා හෙතුභූතාය වජ්ජෙතබ්බන්ති **පණ්ණත්තිවජ්ජං. තන්ති** ආපත්තාධිකරණං, අකුසලං හොතීති සම්බන්ධො. **කිඤ්චීති** අප්පමත්තකං, ආපත්තානාපත්තිං අජානන්තස්ස ආපජ්ජනතොති සම්බන්ධො. **තස්මාති** යස්මා අබ්‍යාකතං හොති, තස්මා. **තත්ථාති** පණ්ණත්තිවජ්ජභූතෙ ආපත්තාධිකරණෙ. ''ආපත්තාධිකරණං…පෙ…. කුසල''න්ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති යොජනා.

යදි කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, අථ නනු ආපත්තාධිකරණං කුලලන්ති වත්තබ්බො භවෙය්‍යාති ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **යන්ති** ආපත්තාධිකරණං. ''ඉදං වුච්චති…පෙ…. කුසල''න්ති වදෙය්‍යා සචෙති යොජනා. එළකලොමඤ්ච පදසොධම්මඤ්ච එළකලොමපදසොධම්මානි, තානි ආදීනි යෙසං තානීති **එළකලොමපදසොධම්මාදීනි,** තානි සමුට්ඨානානි යාසන්ති **එළකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානා,** තාසං ආපත්තීනම්පීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** එළකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානාසු ආපත්තීසු. **ආපත්තියා අඞ්ගන්ති** ආපත්තියා කාරණං. එවං ආපත්තියා අනඞ්ගං දස්සෙත්වා තස්සායෙව අඞ්ගං දස්සෙන්තො ආහ ''කායවචීවිඤ්ඤත්තිවසෙන පනා''තිආදි. තත්ථ **චලිතප්පවත්තානන්ති** චලිතෙන හෙතුභූතෙන පවත්තානං. අථ වා චලිතො ච කායො, පවත්තා ච වාචාති **චලිතප්පවත්තා,** තාසං චලිතප්පවත්තානං කායවාචානං. **තඤ්චාති** කායවාචානං අඤ්ඤතරඤ්ච. **අබ්‍යාකතන්ති** එත්ථ ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

අයමත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තෙනාති** චිත්තෙන. ''ඉදං…පෙ…. සද්ධි''න්ති ඉමිනා **සඤ්ජානන්තොති** එත්ථ සංසද්දස්ස සුන්දරත්ථං සහ ආකාරෙන දස්සෙති. ''වීතික්කම…පෙ…. කප්පෙත්වා''ති ඉමිනා **චෙච්චාති** පදස්ස අත්ථං සහ විසෙසනෙන දස්සෙති. ''උපක්කමවසෙන…පෙ…. පෙසෙත්වා''ති ඉමිනා **අභිවිතරිත්වාති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. පාළියං යංසද්දොවීතික්කමවිසයොති ආහ ''යං ආපත්තාධිකරණං වීතික්කම''න්ති. ''ආපජ්ජතී''ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. එවං වීතික්කමතො තස්ස භික්ඛුනොති යොජනා.

අබ්‍යාකතවාරෙපීති පිසද්දො අකුසලවාරං අපෙක්ඛති. **තස්සාති** චිත්තස්ස. **අජානන්තොතිආදීනං** පදානමත්ථො අකුසලවාරෙ වුත්තපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බො. යං ආපත්තාධිකරණන්තිආදීනං පදානමත්ථො අකුසලවාරෙන සදිසොයෙව.

224. **අයං විවාදො නො අධිකරණ**න්තිආදීසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො.

9. අධිකරණවූපසමනසමථකථා

228. **චතුවග්ගකරණෙ කම්මෙති** සීමසම්මුතිආදිකම්මෙ. **පඤ්චවග්ගකරණෙති** පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු උපසම්පදාදිකම්මෙ. **දසවග්ගකරණෙති** මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු උපසම්පදකම්මෙ. **වීසතිවග්ගකරණෙති** අබ්භානකම්මෙ. **කම්මප්පත්තාති** කම්මස්ස පත්තා යුත්තා අනුරූපා.

230. **සම්පටිච්ඡිතබ්බ**න්ති පටිග්ගණ්හිතබ්බං. සම්පටිච්ඡිත්වා ච පන අතික්කාමෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **භණ්ඩකන්ති** චීවරාදිභණ්ඩකං. **මානනිග්ගහත්ථායාති** භණ්ඩනජාතානං මානස්ස නිග්ගහත්ථාය. **කතිපාහන්ති** කතිපයාහං, ද්වීහතීහන්ති අත්ථො.

231. **අනන්තානි චෙව භස්සානීති** එත්ථ අනන්තසද්දො අපරිමාණසද්දෙන අත්ථතො එකොති ආහ ‘‘අපරිමාණානී’’ති. ‘‘වචනානී’’ති ඉමිනා **භස්ස**සද්දො වචනපරියායොති දස්සෙති. **උබ්බාහිකාය සම්මනිතබ්බොති** කෙන සම්මනිතබ්බොති ආහ ‘‘අපලොකෙත්වා වා’’තිආදි. ඉමිනා අපලොකනකම්මෙන වා ඤත්තිදුතියකම්මෙන වා සම්මනිතබ්බොති දස්සෙති. අනන්තානි භස්සානි ධම්මකථිකං උද්ධරිත්වා බාහති පටිසෙධෙති ඉමාය සම්මුතියාති **උබ්බාහිකා,** තාය. එවං සම්මතෙහි පන භික්ඛූහි විනිච්ඡිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. විසුං නිසීදිත්වා තස්සායෙව පරිසාය නිසීදිත්වා වාති යොජනා. **අඤ්ඤෙහීති** සම්මතභික්ඛූහි අඤ්ඤෙහි.

233. **තත්‍රස්සාති** එත්ථ තත්‍ර අස්සාති පදවිභාගං කත්වා තසද්දො පරිසවිසයො පසිද්ධවිසයො, අස්සසද්දො ආඛ්‍යාතිකොති ආහ ‘‘තස්සං පරිසති භවෙය්‍යා’’ති. ‘‘නෙව සුත්තං ආගත’’න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ‘‘නො සුත්තවිභඞ්ගො’’ති වක්ඛමානත්තා මාතිකං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ‘‘න මාතිකා ආගතා’’ති. **විනයොපීති** ඛන්ධකවිනයොපි. පිසද්දෙන සුත්තවිභඞ්ගං අපෙක්ඛති. **බ්‍යඤ්ජනච්ඡායායාති** එත්ථ **ඡායා**සද්දො පටිබිම්බෙ ච පභාය ච හොතීති ආහ ‘‘බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙවා’’ති, බ්‍යඤ්ජනපටිබිම්බිකබ්‍යඤ්ජනපභාවන්තභූතං අත්ථං අග්ගහෙත්වා බ්‍යඤ්ජනපටිබිම්බබ්‍යඤ්ජනපභාමත්තමෙව ගහෙත්වාති අධිප්පායො. ‘‘පටිසෙධෙති’’ති ඉමිනා **පටිබාහ**සද්දො පටිසෙධත්ථොයෙව, න මද්දනත්ථොති දස්සෙති. පටිබාහනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ජාතරූපරජතඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණාදීසූ’’තිආදි. **කින්ති** කෙන කාරණෙන, කස්මා කාරණා වා. **ඉමෙති** ජාතරූපාදිපටිග්ගාහකෙ භික්ඛූ. **කාරෙථාති** තුම්හෙ කාරෙයාථ. එය්‍යාථස්ස හි එථාදෙසො. පුච්ඡායං සත්තමීවිභත්ති හොති. **සුත්තෙති** සුත්තන්තපිටකෙ. අපරො ධම්මකථිකො වදතීති සම්බන්ධො. **ඉමෙසන්ති** ඔලම්බෙත්වා නිවාසෙන්තානං. **එත්ථාති** ඔලම්බෙත්වා නිවාසනෙ.

234. **බහුතරා භික්ඛූති** එත්ථ ද්විගුණතිගුණාදිනා අධිකා එව බහුතරා නාමාති ආහ ‘‘එකෙනපි අධිකා බහුතරාවා’’ති. ‘‘කො පන වාදො’’තිආදිනා ‘‘එකෙනපී’’ති එත්ථ පිසද්දස්ස ගරහත්ථං දස්සෙති.

තිවිධසලාකග්ගාහකථා

235. **සඤ්ඤත්තියාති** එත්ථ සඤ්ඤාපනං සඤ්ඤත්ති, තදත්ථායාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සඤ්ඤාපනත්ථායා’’ති. ගුහිතබ්බොති **ගුළ්හො,** සොයෙව **ගුළ්හකො,** සලාකග්ගාහො කාතබ්බොති සම්බන්ධො. විවරිතබ්බොති **විවටො,** සොයෙව **විවටකො**. සස්ස අත්තනො කණ්ණසමීපෙ ජප්පීයති කථීයතීති **සකණ්ණජප්පො,** සොයෙව **සකණ්ණජප්පකො**. ‘‘නිමිත්තසඤ්ඤං ආරොපෙත්වා’’ති ඉමිනා **වණ්ණාවණ්ණායො කත්වාති** එත්ථ වණ්ණසද්දො සණ්ඨානවාචකොති දස්සෙති. සුසණ්ඨානදුසණ්ඨානා සලාකායො කත්වාති අත්ථො. **තතොති** විසභාගකරණතො පරං ගහෙතබ්බොති සම්බන්ධො. සබ්බාපි තා සලාකායොති යොජනා. **කත්වාති** පක්ඛිපනං කත්වා. **වුත්තනයෙනාති** ‘‘අලජ්ජුස්සන්නායා’’තිආදිනා වුත්තනයෙන. ‘‘යාවතතිය’’න්ති ඉමිනා **පච්චුක්කඩ්ඪිතබ්බ**න්ති එත්ථ පුනප්පුනං උද්ධං කඩ්ඪිතබ්බන්ති අත්ථං දස්සෙති. **අතිරෙකජාතෙති** අධම්මවාදීහි අතිරෙකතො ජාතෙ සතීති සම්බන්ධො. **යාවතතියම්පීති** පිසද්දො තතො ඌනෙ එකද්වෙවාරෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති.

සකණ්ණජප්පකෙ පන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සචෙ සඞ්ඝත්ථෙරො ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. **සොති** සඞ්ඝත්ථෙරො. **වයොඅනුප්පත්තාති** පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තා. **එතන්ති** අධම්මවාදිසලාකං. **අස්සාති** සඞ්ඝත්ථෙරස්ස. **ඉතරා සලාකාති** අධම්මවාදිසලාකාහි අඤ්ඤා ධම්මවාදිසලාකා. **සොති** සඞ්ඝත්ථෙරො. **තන්ති** ධම්මවාදිසලාකං. **තතොති** නෙව අවබුජ්ඣනකාරණා. **වුත්තනයමෙවාති** ගුළ්හකෙ වුත්තනයමෙව. විවටො අත්ථො ඉමස්සාති **විවටත්ථො**.

තස්සපාපියසිකාවිනයකථා

238. **පාරාජිකසාමන්තං නාමාති** පාරාජිකස්ස ආසන්නං නාම. **අදින්නාදානාදීසූති** ආදිසද්දෙන මනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකෙ සඞ්ගණ්හාති. **නිබ්බෙඨයමානන්ති** වෙඨනරහිතං, තමෙනං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා **නිබ්බෙඨෙන්තන්ති** එත්ථ අන්තසද්දො මානසද්දපරියායොති දස්සෙති. **අතිවෙඨෙතීති** එත්ථ කෙහි අතිවෙඨෙතීති ආහ ''ඉඞ්ඝායස්මාතිආදිවචනෙහී''ති. **තෙනාති** චොදකෙන. **මන්ති** මමං. **ආහාති** චුදිතකො ආහ. **එතස්සාති** අවජානනපටිජානනාදිකාරකස්ස පාපියස්ස පුග්ගලස්ස. **සීලවා භවිස්සතීති** පාපියො පුග්ගලො සචෙ සීලවා භවිස්සති. **පටිප්පස්සද්ධින්ති** පාපියභාවතො පටිප්පස්සම්භනං. **නො චෙති** සීලවා නො භවිස්සති චෙ. **තථා නාසිතොති** තෙන තස්ස පාපියසිකකම්මකරණෙන නාසං ගතො භවිස්සති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං සමථක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

5. ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකං

ඛුද්දකවත්ථුකථා

243. ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ **මුට්ඨිකමල්ලාති** මුට්ඨිකෙන මථන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං හිංසන්තීති මුට්ඨිකමල්ලා. ඉමිනා පාළියං පදස්ස හෙට්ඨුපරියං දස්සෙති. **ගාමමුදවාති** එත්ථ ඡවිරාගමණ්ඩනානුයුත්තෙන මුදො මොදනං එතෙසමත්ථීති **මුදවා,** ගාමෙ වසන්තා මුදවා **ගාමමුදවාති** දස්සෙන්තො ආහ ''ඡවිරාගමණ්ඩනානුයුත්තා නාගරිකමනුස්සා''ති. ''වණ්ණවා අහෙසු''න්තිආදීසු (පාරා. 193; පාචි. 67) විය වචනං දට්ඨබ්බං. **ථම්භෙති** එත්ථ න යත්ථ කත්ථචි ථම්භො හොති, අථ ඛො න්හානතිත්ථෙ නිඛණිත්වා ඨපිතථම්භොයෙවාති ආහ ''න්හානතිත්ථෙ නිඛණිත්වා ඨපිතත්ථම්භෙ''ති.

ඉට්ඨකාසිලාදාරුකුට්ටානන්ති ඉට්ඨකාකුට්ටසිලාකුට්ටදාරුකුට්ටානං. **අට්ඨපදාකාරෙනාති** අට්ඨපදඵලකාකාරෙන. **රාජියොති** ලෙඛායො. **තත්ථාති** අට්ටානෙ, ආකිරිත්වාති සම්බන්ධො. **ගන්ධබ්බහත්ථකොති** ගන්ධබ්බානං වීණාහත්ථො වියාති ගන්ධබ්බහත්ථකො. දාරූහි කතත්තා වුත්තං ''දාරුමයහත්ථෙනා''ති. **තෙනාති** ගන්ධබ්බහත්ථෙන, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. **කුරුවින්දකපාසාණචුණ්ණානීති** එවංනාමකස්ස පාසාණස්ස චුණ්ණානි. **තන්ති** කතගුළිකකලාපකං, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. **විග්ගය්හාති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සරීරෙ දළ්හං ගහෙත්වාති දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරෙන සරීර''න්ති. **මකරදන්තකෙති** මකරනාමකස්ස මච්ඡස්ස දන්තසදිසෙ දන්තෙ. **මල්ලකමූලසණ්ඨානෙනාති** ඛෙළපටිග්ගහපාදසණ්ඨානෙන. **ගිලානස්සාපීති** පිසද්දො අගිලානස්ස පගෙවාති දස්සෙති.

244. **දන්තෙති** මකරදන්තෙ. අකතං මල්ලකං **අකතමල්ලකං. කපාලඛණ්ඩං වාති** වාසද්දො සමුච්චයත්ථො. කාසචුල්ලවිරහිතත්තා වත්ථවට්ටි **උක්කාසිකා** නාම. නත්ථි කාසං චුල්ලමෙතිස්සාති **උක්කාසා,** සා එව **උක්කාසිකා. යස්ස කස්සචීති** ගිලානාගිලානස්ස වා ජරාදුබ්බලතරුණබලවස්ස වා. **පිට්ඨීන්ති** පිට්ඨීයං, අයමෙව වා පාඨො. පාණිතලස්ස පුථුට්ඨානං **පුථුපාණි,** තෙන කතං **පුථුපාණිකං,** හත්ථපරිකම්මං, තෙන වුත්තං ''හත්ථපරිකම්මං වුච්චතී''ති. **සබ්බෙසන්ති** න්හායන්තානං වා අන්හායන්තානං වා සබ්බෙසං.

245. **කණ්ණතොති** කණ්ණච්ඡිද්දතො. මුත්තොලම්බකාදිවල්ලිසදිසත්තා **වල්ලිකා** නාම. **පලම්බකසුත්තන්ති** පරිමුඤ්චිත්වා ලම්බියති අනෙනාති පලම්බකං, තමෙව සුත්තං පලම්බකසුත්තං. **වලයන්ති** නියුරං.

246. ද්වීහි මාසෙහි නියුත්තං **දුමාසිකං. ද්වෙ** අඞ්ගුලානි එතස්සාති **දුවඞ්ගුලං,** කෙසො. **උභයෙනපීති** දුමාසිකදුවඞ්ගුලසඞ්ඛාතෙන උභයෙනපි . අයම්පි උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොව වුත්තොති යොජනා. **තතොති** දුමාසිකදුවඞ්ගුලතො.

ඔසණ්ඨෙන්තීති එත්ථ ඔලිඛිත්වා සමං පතිට්ඨාපෙන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ''ඔලිඛිත්වා සන්නිසීදාපෙන්තී''ති. **දන්තමයාදීසූති** ආදිසද්දෙන අට්ඨිමයාදයො සඞ්ගණ්හාති. **හත්ථඵණෙනාති** හත්ථසඞ්ඛාතෙන ඵණෙන. **චික්ඛල්ලෙනාති** චික්ඛල්ලසදිසෙන නියාසෙන. **උදකතෙලෙනාති** එත්ථ උදකඤ්ච තෙලඤ්චාති ච උදකසඞ්ඛාතෙන තෙලෙනාති ච අත්ථං නිවත්තෙන්තො ආහ ''උදකමිස්සකෙන තෙලෙනා''ති. ඉමිනා උදකෙන මිස්සකං තෙලං **උදකතෙලන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **උට්ඨලොමෙති** උට්ඨිතලොමෙ. **හත්ථං තෙමෙත්වාති** හත්ථං උදකතෙලෙන තෙමෙත්වා. **උණ්හාභිතත්තරජොකිණ්ණසිරානම්පීති** උණ්හෙන අභිතත්තො ච රජෙහි ඔකිණ්ණසිරො ච උණ්හාභිතත්තරජොකිණ්ණසිරා, අථ වා උණ්හෙන අභිතත්තො සිරො එතෙසන්ති උණ්හාභිතත්තසිරා, රජෙහි ඔකිණ්ණො සිරො එතෙසන්ති රජොකිණ්ණසිරා , උණ්හාභිතත්තසිරා ච රජොකිණ්ණසිරා ච උණ්හාභිතත්තරජොකිණ්ණසිරා, පුබ්බපදෙ උත්තරපදලොපො, තෙසම්පි. **අල්ලහත්ථෙනාති** අද්දහත්ථෙන, අයමෙව වා පාඨො.

247. යෙසු කංසපත්තාදීසු මුඛනිමිත්තං පඤ්ඤායති, සබ්බානි තානි කංසපත්තාදීනිපීති යොජනා. **යත්ථ කත්ථචීති** යස්මිං කස්මිංචි ආදාසෙ වා උදකපත්තෙ වාති සම්බන්ධො. **සඤ්ජවි නු ඛොති** සඤ්ජාතා ඡවි නු ඛො, අහං ජිණ්ණො අම්හි නු ඛො, නොති යොජනා.

මුඛං ආලිම්පන්තීති එත්ථ කෙහි ආලිම්පන්තීති ආහ ‘‘විප්පසන්නඡවිරාගකරෙහි මුඛලෙපනෙහී’’ති. ‘‘මනොසිලායා’’ති ඉමිනා මනොසිලා එව **මනොසිලිකාති** දස්සෙති. **තානීති** ලඤ්ඡනානි. **හරිතාලාදීහිපීති** පිසද්දෙන න කෙවලං මනොසිලිකාය එව, අථ ඛො හරිතාලාදීහිපීති දස්සෙති.

248. **න භික්ඛවෙ නච්චං** වාතිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **නච්චාපෙන්තස්ස** වාති පරෙහි නච්චාපෙන්තස්ස වා. **සාධුගීතන්ති** සුන්දරං අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තං ගීතං, සජ්ජනානං වා. දන්තගීතම්පි න වට්ටතීති සම්බන්ධො. **යන්ති** ගීතං. **පුබ්බභාගෙති** ගායනතො පුබ්බභාගෙ. **ගායාපෙන්තස්සාපීති** පරෙහි වා ගායාපෙන්තස්සාපි. **යං පනාති** කිරියාපරාමසනං. යං පහරති, **තත්ථ** පහරණෙ අනාපත්තීති යොජනා. **සබ්බන්ති** අඛිලං නච්චගීතවාදිතං. **පස්සතොති** පස්සන්තස්ස ච සුණන්තස්ස ච. සවනම්පි හි එකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා පස්සනෙනෙව සඞ්ගහිතං. **විහාරතොති** අනච්චඅගීතඅවාදිතට්ඨානවිහාරතො. **විහාරන්ති** නච්චගීතවාදිතට්ඨානවිහාරං. **අසනසාලායාති** ගාමෙ යීතාය අසනසාලාය.

249. **සරකිරියන්ති** සරස්ස කිරියං. ඉමිනා **සරකුත්තින්ති** එත්ථ සරස්ස කරණං සරකුත්තීති වචනත්ථං දස්සෙති. අලද්ධං සමාධින්ති සම්බන්ධො. **පච්ඡිමා ජනතාති** එත්ථ සමූහිං අවයවං විනා සමූහස්ස අවයවිනො අභාවා තාපච්චයො ස්වත්ථොපි හොතීති ආහ ‘‘පච්ඡිමො ජනො’’ති. **තං තං වත්තන්ති** සුත්තන්තවත්තාදිං තං තං වත්තං. **අක්ඛරානි විනාසෙත්වාති** අඤ්ඤථා වත්තබ්බානි අක්ඛරානි අඤ්ඤථා වදනෙන ච දීඝාදීනි රස්සාදිවදනෙන ච විනාසෙත්වා. **ධම්මෙ පනාති** එත්ථ සද්දො **පන** විසෙසජොතකො. ගීතතො විසෙසොව වෙදිතබ්බොති හි අත්ථො. **සුත්තන්තවත්තන්ති** සුත්තන්තස්ස උච්චාරණං වත්තං. එසෙව නයො ‘‘ජාතකවත්තං ගාථාවත්ත’’න්ති එත්ථාපි. **තන්ති** වත්තං. යදි පන තං විනාසෙත්වා අතිදීඝං කාතුං න වට්ටති, එවං සති යථා සුත්තන්තවත්තාදීනි හොන්ති, තථා කථං දස්සෙතබ්බානීති ආහ ‘‘චතුරස්සෙන වත්තෙනා’’තිආදි. තත්ථ **චතුරස්සෙන වත්තෙනාති** පරිපුණ්ණෙන උච්චාරණවත්තෙන. **පරිමණ්ඩලානීති** සමන්තතො මණ්ඩලානි බිම්බානි පුණ්ණානීති අත්ථො. ‘‘සරෙන භණිත’’න්ති ඉමිනා **සරභඤ්ඤන්ති** එත්ථ සරෙන භණිතබ්බන්ති සරභඤ්ඤන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. සරභඤ්ඤෙ කිර අත්ථීති සම්බන්ධො . **තරඞ්ගවත්ථාදීනං** උච්චාරණවිධානානි (වජිර. ටී. චූළවග්ග 249; සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.249; වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.248-9) එතරහි නත්ථි. **ද්වත්තිංසවත්තානීති** ච සඞ්ඛ්‍යාමත්තමෙව අත්ථි, න සඞ්ඛ්‍යෙයං. තස්මා ටීකාසු (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.249; වජිර. ටී. චූළවග්ග. 249) ‘‘තරඞ්ගවත්තාදීනං උච්චාරණවිධානානි නට්ඨපයොගානී’’ති වුත්තං. **අත්ථීති** සංවිජ්ජන්ති. අයඤ්හි අත්ථිසද්දො නිපාතො. **තෙසූති** ද්වත්තිංසවත්තෙසු. **යන්ති** වත්තං. උච්චාරණවිධානානි නට්ඨපයොගානිපි තෙසං සබ්බෙසං සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සබ්බෙස’’න්තිආදි. තත්ථ **සබ්බෙසන්ති** ද්වත්තිංසවත්තානං, ලක්ඛණන්ති සම්බන්ධො. ‘‘අවිනාසෙත්වා’’ති වත්වා තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො ආහ ‘‘විකාරං අකත්වා’’ති. තත්ථ **විකාරකරණං** නාම යත්තකාහි මත්තාහි අක්ඛරං පරිපුණ්ණං හොති, තතො අධිකමත්තායුත්තං කත්වා කථනං, තථා අකත්වා සමණසාරුප්පෙන චතුරස්සෙන නයෙන පවත්තනංයෙව ලක්ඛණන්ති අත්ථො.

බාහිරලොමිං උණ්ණින්ති එත්ථ ‘‘බාහිරලොමි’’න්ති පදං භාවනපුංසකන්ති ආහ ‘‘උණ්ණලොමානි බහි කත්වා’’ති. ‘‘උණ්ණපාවාර’’න්ති ඉමිනා **උණ්ණීති** එත්ථ උත්තරපදලොපං දස්සෙති. අථ වා පාවාරපදෙන උණ්ණා එතස්ස අත්ථීති **උණ්ණීති** කත්වා තද්ධිතපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්කට’’න්ති වචනස්ස අත්ථාපත්තිනයං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ලොමානි අන්තො කත්වා පාරුපිතුං වට්ටතී’’ති.

251. **අඞ්ගජාතං ඡින්දන්තස්සෙවාති** අඞ්ගජාතමෙව ඡින්දන්තස්සාති යොජනා. අථ වා අඞ්ගජාතං ඡින්දන්තස්ස ථුල්ලච්චයමෙවාති යොජනා. අහිකීටදට්ඨාදීසු නිමිත්තභූතෙසු ඡින්දන්තස්සාති යොජනා.

252. **උප්පන්නා හොතීති** පටිලාභවසෙන උප්පන්නා හොති. උප්පන්නභාවං පාකටං කරොන්තො ආහ ‘‘සො’’තිආදි. තත්ථ **සොති** රාජගහකො සෙට්ඨී, කීළතීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** සෙට්ඨිස්ස. ඉදං පදං ‘‘ජාලෙ’’ති පදෙ සාම්‍යත්ථඡට්ඨී, ‘‘උප්පන්නා හොතී’’ති පදෙ සම්පදානං. **තන්ති** චන්දනගණ්ඨිං. **අස්සාති** සෙට්ඨිස්ස. ඉදං පදං ‘‘පුරිසා’’ති පදෙ සාම්‍යත්ථඡට්ඨී, ‘‘අදංසූ’’ති පදෙ සම්පදානං. **විකුබ්බනිද්ධීති** විවිධං, විකාරං වා කුබ්බනවසෙන පවත්තා ඉද්ධි (පටි. ම. 3.12-16; විසුද්ධි. 2.369-373). **අධිට්ඨානිද්ධීති** අධිට්ඨානවසෙන පවත්තා ඉද්ධි (පටි. ම. 3.12-16; විසුද්ධි. 2.369-373).

ගිහී උපනාමෙන්තීති සම්බන්ධො. **බ්‍යඤ්ජනං කත්වාති** බ්‍යඤ්ජනං පක්ඛිපනං කත්වා. **තන්ති** සුවණ්ණතට්ටිකාදිං. **ආමසිතුම්පීති** පිසද්දො පගෙව පටිග්ගණ්හිතුන්ති දස්සෙති. **සඞ්ඝිකපරිභොගෙන වාති** වාසද්දො පනසද්දත්ථො. සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පනාති හි අත්ථො. **ගිහිවිකටානි වාති** වාසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. ගිහිවිකටානි භාජනානිපි වට්ටන්තීති හි අත්ථො. කංසලොහවට්ටලොහානං සභාගත්තා වුත්තං ‘‘කංස…පෙ…. සඞ්ගහිතො’’ති.

253. ‘‘ලිඛිතු’’න්ති එතං වුත්තන්ති යොජනා. **පකතිමණ්ඩලන්ති** එත්ථ කිං මකරදන්තමත්තම්පි අච්ඡින්නමණ්ඩලන්ති ආහ ‘‘මකරදන්තච්ඡින්නකමණ්ඩලමෙවා’’ති.

254. **පහරිත්වාති** ආවට්ටනතො අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා. තයො පත්තෙ උපරූපරි ඨපෙතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. **භූමිආධාරකො** නාම භූමියා ආසන්නො දන්තාදීහි කතො වලයාධාරකො. **දාරුආධාරකො** නාම එකදාරුනා කතො ආධාරකො. **දණ්ඩාධාරකො** නාම චතුදණ්ඩතො පට්ඨාය බහූහි දණ්ඩෙහි කතො ආධාරකො. **තත්ථාති** හමකොට්ටිසදිසදාරු ආධාරකතිදණ්ඩකාධාරෙසු. **ගහෙත්වා එවාති** පත්තං ගහෙත්වා එව, එකමෙව ඨපෙතබ්බං ඉති වුත්තන්ති යොජනා.

තත්ථෙවාති මිඩ්ඪන්තෙයෙව. **විත්ථිණ්ණායාති** විත්ථාරාය. **බාහිරපස්සෙති** කුට්ටස්ස බාහිරපස්සෙ. **කතායාති** කුට්ටස්ස ථිරභාවත්ථං කතාය. **එත්ථාති** පරිභණ්ඩන්තෙ.

යං වත්ථං පත්ථරිත්වා පත්තො ඨපියතීති වත්ථං **චොළකං** නාමාති යොජනා. **තස්මිං පනාති** චොළකෙ පන. **යත්ථාති** යස්සං වාලිකායං. **න දුස්සතීති** පත්තො න දුස්සති. **පත්තමාළකන්ති** පත්තස්ස ඨපනත්ථාය කතං අට්ටං. **භණ්ඩකුක්ඛලිකාති** පත්තාදිභණ්ඩකානං පක්ඛිපනා උක්ඛලිකා. **යත්ථ කත්ථචීති** භිත්තිඛීලාදිකෙ යස්මිං කස්මිංචි. **ලග්ගෙන්තස්සාති** පත්තං ථවිකාය ලග්ගෙන්තස්ස. නිසීදනසයනත්ථං වා කතං හොතූති යොජනා. **අඤ්ඤෙනාති** පත්තතො අඤ්ඤෙන. **අට්ටකඡන්නෙනාති** අට්ටපතිරූපෙන, අට්ටකසදිසෙනාති අත්ථො. **තත්ථාති** අට්ටකඡන්නෙන ඨපිතෙ මඤ්චපීඨෙ. අංසෙ බද්ධියති අනෙනාති **අංසබද්ධො,** සොයෙව **අංසබද්ධකො,** තෙන ලග්ගෙත්වාති සම්බන්ධො. ඡත්තෙ ඨපෙතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. හත්තෙන පූරො **හත්තපූරො,** පත්තො. බන්ධිත්වා ඨපිතෙ ඡත්තෙ වා අට්ටකං කත්වා ඨපිතෙ ඡත්තෙ වාති යොජනා. යො කොචි හත්තපූරොපි තුච්ඡපත්තොපීති සම්බන්ධො.

255. **යස්සාති** භික්ඛුනො. හත්ථෙ පත්තො අත්ථි, සො එව භික්ඛු **පත්තහත්ථො** න හොති, අපිච ඛො පන හත්ථෙ වා පිට්ඨිපාදෙ වා යත්ථ කත්ථචි සරීරාවයවෙ පත්තස්මිං සතීති යොජනා. එසෙව නයො අනන්තරවාක්‍යෙපි. ඉමෙහි වාක්‍යෙහි ‘‘පත්තහත්ථො’’ති ච ‘‘කවාටං පණාමෙතු’’න්ති ච උපලක්ඛණමත්තමෙවාති දස්සෙති. සූචිං වා අවාපුරිතුන්ති සම්බන්ධො. **කුඤ්චිකාය වාති** වාසද්දො ‘‘සරීරාවයවෙනා’’ති පදං අපෙක්ඛති.

ලාබුකටාහන්ති ලම්බතීති **ලාබු,** ලාබුයා කටාහං ලාබුකටාහං. ‘‘තාවකාලික’’න්ති ඉමිනා එකවාරමෙව තෙන ආමිසං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඩෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **සටිකපාලන්ති** භාජනකපාලං. **අහු මෙති** අවඩ්ඪි මය්හං, උප්පජ්ජිත්ථාති අත්ථො. ‘‘අහු මෙ’’ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.149; ම. නි. ටී. 2.149) වත්තබ්බෙ නිග්ගහිතාගමවසෙන එවං වුත්තං. **උත්‍රාසවචනන්ති** උත්‍රාසෙන වචනකාරණං පදං. **දින්නකමෙවාති** පරෙහි දින්නකමෙව ආමිසන්ති සම්බන්ධො.

චම්බෙත්වාති මුඛෙන චම්බෙත්වා. **අපවිද්ධාමිසානීති** ඡඩ්ඩිතානි ආමිසානි. **එතෙසූති** චලකාදීසු. **අනුච්ඡිට්ඨං සුද්ධපත්තන්ති** නත්ථි උච්ඡිට්ඨො එත්ථාති **අනුච්ඡිට්ඨො,** සුද්ධපත්තො, තං. **උච්ඡිට්ඨහත්ථෙනාති** උච්ඡිට්ඨො එත්ථ අත්ථීති උච්ඡිට්ඨො, සොයෙව හත්ථො උච්ඡිට්ඨහත්ථො, තෙන. වාමහත්ථෙන ආසිඤ්චිත්වාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සුද්ධපත්තෙ. **එත්තාවතාපීති** එත්තකෙන එකඋදකගණ්ඩුසගහණමත්තෙනාපි. **සොති** සුද්ධපත්තො. **හත්ථං පනාති** උච්ඡිට්ඨහත්ථම්පි. පනසද්දො හෙත්ථ සම්පිණ්ඩනත්ථො. යං අට්ඨිං වා යං චලකං වාති යොජනා. **තත්ථාති** මච්ඡමංසඵලාදීසු. **තන්ති** අට්ඨිචලකං. **යං පනාති** අට්ඨිචලකාදිං පන, පටිබාධිතුකාමොති සම්බන්ධො, පුන බාධිතුකාමොති අත්ථො. **තත්ථෙවාති** පත්තෙ එව. **කත්වාති** ඨපනං කත්වා. යං කිඤ්චි අට්ඨිකණ්ටකාදින්ති සම්බන්ධො.

256. **සත්ථකවෙඨනකන්ති** සත්ථකස්ස වෙඨනකරණං. පිප්ඵලිකං වා දණ්ඩසත්ථකං නාමාති යොජනා. පිප්ඵාලෙති එතායාති **පිප්ඵලි,** සායෙව **පිප්ඵලිකං. අඤ්ඤම්පීති** පිප්ඵලිකතො අඤ්ඤම්පි. යංකිඤ්චි දණ්ඩං යොජෙත්වා කතසත්ථකං වා දණ්ඩසත්ථකං නාමාති යොජනා. ඉමිනා දණ්ඩෙන යොජිතං සත්ථකං **දණ්ඩසත්ථකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති.

මලග්ගහිතාති අයමලග්ගහිතා. **කිණ්ණෙනාති** මදිරාදිබීජෙන කිණ්ණෙන. **තෙනාති** පාසාණචුණ්ණසඞ්ඛාතෙන සරිතකෙන. **මක්ඛෙතුන්ති** සූචිං මක්ඛෙතුං. මක්ඛිතමධුසිත්ථකං තං සරිතකං පරිභිජ්ජතීති යොජනා. **මධුසිත්ථකපිලොතිකන්ති** මධුසිත්ථකෙන මක්ඛිතං පිලොතිකං. **තත්ථාති** නිස්සෙණියං. යාය රජ්ජුයා කඨිනෙ බන්ධන්ති, සා රජ්ජු **කඨිනරජ්ජු** නාමාති යොජනා. **තත්ථාති** දීඝස්ස භික්ඛුනො පමාණෙන කතෙ කඨිනෙ. **දණ්ඩකෙති** කඨිනදණ්ඩකම්හි. **තස්සාති** දීඝස්ස භික්ඛුනො පමාණෙන කතස්ස කඨිනස්ස. **ඉතරස්ස භික්ඛුනොති** දීඝභික්ඛුතො ඉතරස්ස රස්සභික්ඛුනො.

දණ්ඩකඨිනපමාණෙන කතස්ස කටසාරකස්සාති යොජනා. ‘‘දුගුණකරණ’’න්ති ඉමිනා **පිදලකන්ති** දුගුණකරණසඞ්ඛාතස්ස කිරියාවිසෙසස්ස නාමන්ති දස්සෙති. **විනන්ධනරජ්ජුන්ති** විසෙසෙන නහියති බන්ධියති එතායාති විනන්ධනා, සායෙව රජ්ජු විනන්ධනරජ්ජු, තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘විනන්ධිතුං රජ්ජු’’න්ති. **විනන්ධනසුත්තකන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **තෙන සුත්තකෙනාති** විනන්ධනසුත්තකෙන. **තත්ථාති**

ඛුද්දකනිස්සෙණියං කාචි සුත්තන්තරිකායොති සම්බන්ධො. **පමාණසඞ්ඛාකරණන්ති** සුත්තන්තරිකපමාණස්ස සඞ්ඛාකරණං. කාළසුත්තෙන සඞ්ඛාකරණං විය හලිද්දිසුත්තෙන සඞ්ඛාකරණන්ති යොජනා. **අඞ්ගුලියා පටිග්ගණ්හන්තීති** එත්ථ ''පටිග්ගණ්හන්තී''ති පදස්ස ''අඞ්ගුලියා''ති කරණස්සෙව වුත්තත්තා කම්මස්ස අවුත්තත්තා තස්ස කම්මං දස්සෙතුං වුත්තං ''සූචිමුඛ''න්ති. **අඞ්ගුලිකොසකන්ති** අඞ්ගුලිකඤ්චුකං.

257. **පාතිවඞ්කොටකාදින්ති** එත්ථ **පාති** නාම පටිග්ගහසණ්ඨානෙන කතො සූචිආදිභණ්ඩට්ඨපනො භාජනවිසෙසො. **ආකිරිත්වාති** පක්ඛිපිත්වා. **ඔධුනිත්වාති** පප්ඵොටෙත්වා. **ඝනදණ්ඩකන්ති** නිරන්තරදණ්ඩකං. **අන්තොකත්වාති** කඨිනස්ස අන්තොකත්වා.

258. **විනන්ධිත්වාති** වොළකෙන විනන්ධිත්වා.

259. අපරිස්සාවනකස්සෙව භික්ඛුනොති යොජනා. යො පන යාචතීති සම්බන්ධො. **මජ්ඣෙදණ්ඩකෙති** දණ්ඩකස්ස මජ්ඣෙ. **උදකන්ති** අකප්පියඋදකං. **තන්ති** උදකං. **යන්ති** පරිස්සාවනං. උදකං පරිසුද්ධං හුත්වා සවති ගච්ඡති පවත්තති අනෙනාති **පරිස්සාවනං**. යං උදකෙ ඔත්ථරිත්වා ඝටෙන උදකං ගණ්හන්ති, තං **ඔත්ථරකං** නාමාති යොජනා. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තං හී''තිආදි. **තන්ති** පරිස්සාවනං, බන්ධිත්වාති සම්බන්ධො. **තෙසූති** චතූසු පාදෙසු. **සබ්බපරියන්තෙති** සබ්බපරිස්සාවනස්ස පරියන්තෙ මොචෙත්වාති සම්බන්ධො. **ඔත්ථරිත්වාති** ඔගාහෙත්වා. **චීවරකුටිකාති** චීවරෙන කතා කුටිකා, සා මකසානං පරිත්තාණත්ථං කතත්තා **මකසකුටිකාති** වුච්චති.

260. **සෙම්හාදිදොසුස්සන්නකායාති** සෙම්හාදිදොසෙහි උස්සන්නකායා. **අග්ගළත්ථම්භොති** කවාටත්ථම්භො. **යත්ථාති** අග්ගළත්ථම්භෙ. **තත්ථාති** ද්වාරබාහාය. **තත්ථාති** අග්ගළපාසකෙ. **ධූමො නික්ඛමති එතෙනාති ධූමනෙත්තො,** ඡිද්දො. තෙන වුත්තං ''ධූමනික්ඛමනඡිද්ද''න්ති . ''ගන්ධෙහී''ති ඉමිනා ''වාසෙතු''න්ති පදස්ස කරණං දස්සෙති. ''උදකට්ඨපනට්ඨාන''න්ති ඉමිනා **උදකට්ඨානන්ති** එත්ථ උදකස්ස ඨපනං ඨානං උදකට්ඨානන්ති මජ්ඣෙපදලොපසමාසං දස්සෙති. **තත්ථාති** උදකට්ඨානෙ. **කොට්ඨකොති** එත්ථ න යත්ථ කත්ථචි, යස්ස කස්සචි වා කොට්ඨකො හොති, අපි ච ඛො පන ද්වාරෙ එව, ද්වාරස්සෙව වා කොට්ඨකොති ආහ ''ද්වාරකොට්ඨකො''ති.

261. **පරිකම්මන්ති** පිට්ඨිආදිපරිකම්මං. පටිච්ඡාදියති ඉමායාති **පටිච්ඡාදි,** වත්ථමෙව පටිච්ඡාදි **වත්ථපටිච්ඡාදි. උදකං න හොතීති** එත්ථ පානොදකං නිවත්තෙන්තො ආහ ''න්හානොදකං න හොතී''ති.

262. පණ්ණිකානං තුලං විය උදකඋබ්බාහනකතුලන්ති යොජනා. **දීඝවරත්තාදීහීති**ආදිසද්දෙන රජ්ජු ආදයො සඞ්ගණ්හාති. **අරහත්ථඝටියන්තං** නාම චක්කසණ්ඨානං අනෙකාරං අරෙ අරෙ ඝටානි බන්ධිත්වා එකෙන වා ද්වීහි වා පරිබ්භමියමානං යන්තං. අරසඞ්ඛාතෙසු හත්ථෙසු ඝටා බන්ධිතබ්බා එත්ථාති **අරහත්ථඝටි,** තමෙව යන්තං අරහත්ථඝටියන්තං. **චම්මභාජනන්ති** චම්මමයං භාජනං. **අපරික්ඛිත්තා හොතීති** චන්දනිකා අපාකාරා හොති. උදකපුඤ්ජනං වට්ටතීති සම්බන්ධො. **තස්මින්ති** උදකපුඤ්ජනෙ. ''උදකපුඤ්ජනී''තිපි පාඨො. එවං සති තාය උදකපුඤ්ජනියාති අත්ථො. **පච්චුද්ධරිතුන්ති** අපනෙතුං.

263. ආ සමන්තතො විද්ධං පක්ඛපාසකමෙත්ථාති **ආවිද්ධපක්ඛපාසකං. මණ්ඩලෙති** කණ්ණිකමණ්ඩලම්හි. කතං කූටඤ්ච ඡදනඤ්ච එත්ථාති **කතකූටච්ඡදනං,** ජන්තාඝරං, තස්ස. **එතන්ති** ''නිල්ලෙඛජන්තාඝර''න්ති එතං නාමං. ''චත්තාරො මාසෙ''ති ඉමිනා **''චතුමාස''**න්ති දිගුසමාසස්ස වාක්‍යං දස්සෙති.

264. **නමතකන්ති** එත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනමතකතො (චූළව. අට්ඨ. 256) විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''එළකලොමෙහී''තිආදි. **අවායිමන්ති** වායිත්වා න කතං. **චම්මඛණ්ඩපරිහාරෙනාති** චම්මඛණ්ඩං විය අධිට්ඨානවිකප්පනඅපනයනෙන, පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. **පෙළායාති** අට්ඨංසාදිආකාරෙන කතාය මඤ්ජූසාය. **එතන්ති** ''ආසිත්තකූපධාන''න්ති එතං නාමං. **දාරුමයාපීති** පිසද්දො න තම්බලොහරජතමයා එවාති දස්සෙති. **එත්ථෙවාති** මළොරිකායමෙව. **ආධාරකසඞ්ඛෙපගමනතොති** ආධාරකෙ සඞ්ඛෙපං ගමනතො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. පුබ්බෙ පත්තරක්ඛනත්ථං ආධාරකො අනුඤ්ඤාතො, ඉදානි භුඤ්ජනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. එකො භික්ඛු ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **සෙසකන්ති** ගහෙතබ්බඵලපූවෙහි සෙසකං. **තස්මිං ඛණෙති** තස්මිං භුඤ්ජනක්ඛණෙ.

265. **එකෙකෙනපි අඞ්ගෙනාති** පිසද්දො සම්භාවනත්ථො, තතො පන අධිකෙහි අඞ්ගෙහි පගෙවාති හි අත්ථො. සමන්නාගතස්ස උපාසකස්ස නික්කුජ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** උපාසකස්ස. **න ගහෙතබ්බොති** සඞ්ඝෙන න ගහෙතබ්බො. අසුකස්ස උපාසකස්සාති සම්බන්ධො. **උක්කුජ්ජනකාලෙති** පත්තස්ස උක්කුජ්ජනකාලෙ. **යාචාපෙත්වාති** පත්තනිකුජ්ජිතෙන උපාසකෙන යාචාපෙත්වා. **හත්ථපාසන්ති** සඞ්ඝස්ස හත්ථපාසං.

268. **පුරක්ඛත්වාති** එත්ථ පුරසද්දස්ස අග්ගත්ථභාවඤ්ච කරසද්දස්ස බාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''අග්ගතො කත්වා''ති. **සොති** බොධිරාජකුමාරො, සන්ථරීති සම්බන්ධො. **ලච්ඡාමීති** ලභිස්සාමි, එස බොධිරාජකුමාරො පුත්තලාභාය අභබ්බොති යොජනා. අක්කමනෙ දොසං දස්සෙන්තො ආහ ''යදී''තිආදි. **පච්ඡාති** අක්කමනතො පච්ඡා.

අයන්ති භගවා. **ඉදන්ති** කාරණං. **තාවාති** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා වා පඨමං. **පරිභවතොති** ගිහීනං පරිභවතො.

මඞ්ගලත්ථායාති අරොගාදිකස්ස මඞ්ගලස්ස අත්ථාය. **ධොතපාදකන්ති** එත්ථ ධොතෙහි පාදෙහි අක්කමනට්ඨානෙ අත්ථරිතං ධොතපාදකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ධොතපාදකං නාමා''තිආදි. තත්ථ ''පච්චත්ථරණං අත්ථත''න්ති ඉමිනා ''ධොතපාදක''න්ති එත්ථ ණිකපච්චයස්ස අත්ථරිතත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙති.

269. **පදුමකණ්ණිකාකාරන්ති** පදුමකණ්ණිකසණ්ඨානං. කතං පාදසංඝසනං **කතකං** නාමාති යොජනා. **තන්ති** කතකං, පටික්ඛිත්තමෙවාති සම්බන්ධො. පොත්ථකෙසු තංසද්දො ගලිතොති දට්ඨබ්බො. **බාහුල්ලිකානුයොගත්තාති** පච්චයබහුලභාවාය අනුයොගත්තා. **පාසාණඵෙණකොපීති** පාසාණඅබ්බුදම්පි. **බීජනීති** චතුරස්සබීජනී. **තන්ති** විධූපනං, කතං හොතූති සම්බන්ධො. ඉධාපි තංසද්දො ගලිතො. වෙළුදන්තවිලීවෙහි වා මොරපිඤ්ඡෙහි වා චම්මවිකතීහි වා කතං හොතූති යොජනා. සබ්බං විධූපනන්ති සම්බන්ධො. පාළියං **තාලවණ්ටන්ති** සහ වණ්ටෙන කතං තාලං තාලවණ්ටං, තාලසද්දෙන තංමයා මණ්ඩලබීජනී ගහෙතබ්බා විකාරීවිකාරභාවෙන සම්බන්ධත්තා. **මකසබීජනීති** මකසානං පලායනකබීජනී, දන්තමයවිසාණමයදණ්ඩකාපි මකසබීජනී වට්ටතීති යොජනා. ''වාකමයබීජනියා''ති පදං ''සඞ්ගහිතා''ති පදෙ ආධාරො, කරණං වා.

270. **යස්සාති** භික්ඛුස්ස චක්ඛුං වා දුබ්බලං හොතීති යොජනා. **අඤ්ඤොති** කායඩාහාදීහි ආබාධෙහි අඤ්ඤො, කොචි ආබාධො වා උප්පජ්ජතීති යොජනා. ''වස්සෙ පනා''ති පදං ''චීවරගුත්තත්ථ''න්ති පදෙ එව සම්බන්ධිතබ්බං. **චීවරගුත්තත්ථන්ති** චීවරස්ස වස්සතෙමනතො ගුත්තත්ථං, වාළමිගචොරභයෙසු සන්තෙසූති සම්බන්ධො. තාලපණ්ණාදිනා එකෙන පණ්ණෙන කතං ඡත්තං **එකපණ්ණච්ඡත්තං. සබ්බත්ථෙවාති** සබ්බෙසු එව ගාමාරඤ්ඤෙසු.

''අසි අස්සා''ති ඉමිනා **අසිස්සාති** පදස්ස අනවකාසවිධිං දස්සෙති. **අසීති** ඛග්ගො. **අස්සාති** චොරස්ස, අසීති සම්බන්ධො. **විජ්ජොතලතීති** එත්ථ අලපච්චයො රූපසිද්ධිමත්තොවාති ආහ ''විජ්ජොතතී''ති. ''චතුහත්ථොයෙවා''ති ඉමිනා පමාණයුත්තොති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **තතොති** චතුහත්ථතො. **සබ්බෙසන්ති** ගිලානාගිලානානං. ''සක්කා පනා''ති පදං ''න වට්ටතී''ති පදෙ කත්තා, ''දාතබ්බා''ති පදෙ කම්මං. සම්මන්නිත්වාව දාතබ්බා, න විනා සම්මුතියාති අධිප්පායො.

273. **ආගතන්ති** උදරියතො නික්ඛමිත්වා ආගතං. **උග්ගාරන්ති** ගලතො උග්ගාරං හොජනන්ති සම්බන්ධො. **සන්ධාරෙත්වාති** පතිට්ඨාපෙත්වා. අසන්ධාරිතමෙව හුත්වාති සම්බන්ධො.

යන්ති ඛාදනියභොජනීයං, පතිතන්ති සම්බන්ධො. **තන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං, ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො. **ඉදන්ති** වචනං.

274. **කුබ්බං කරිස්සාමීති** එත්ථ කරියති උච්චාරියතීති කුබ්බන්ති වුත්තෙ සද්දොති ආහ ''සද්දං කරිස්සාමී''ති. **සද්දන්ති** ''අයං මං භික්ඛු විප්පකරොතී''ති උච්චාසද්දං. **නඛාදීහීති**ආදිසද්දෙන මුඛකුට්ටෙ සඞ්ගණ්හාති. **අනුරක්ඛනත්ථන්ති** අනුදයෙන පාලනත්ථං. **නඛච්ඡෙදනන්ති** නඛං ඡින්දති අනෙනාති නඛච්ඡෙදනං, සත්ථකාදි. වීසතිමට්ඨන්ති එත්ථ වීසතියා නඛානං මට්ඨං වීසතිමට්ඨන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''වීසතිපි නඛෙ''තිආදි. **ලිඛිතමට්ඨෙති** ලිඛිතෙ හුත්වා මට්ඨෙ. **කාරාපෙන්තීති** නහාපිතෙ කාරාපෙන්ති. **නඛතොති** නඛතො වා නඛන්තරතො වා. **අපකඩ්ඪිතුන්ති** කඩ්ඪිත්වා අපනෙතුං.

275. **ඛුරකොසකන්ති** ඛුරස්ස ඨපනකං. **කත්තරියාති** කන්තියති ඡින්දියති ඉමායාති කත්තරි, අයොමයො එකො උපකරණවිසෙසො, තාය. ''ඡෙදාපෙන්තී''ති ඉමිනා **කප්පාපෙන්තීති** එත්ථ කප්පසද්දස්ස විධානත්ථං අධිප්පායෙන දස්සෙති. **මස්සුං වඩ්ඪාපෙන්තීති** එත්ථ මස්සුං වඩ්ඪෙත්වා රූහාපෙන්තීති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''මස්සුං දීඝං කාරාපෙන්තී''ති. **එළකමස්සූති** එළකස්ස විය මස්සූති එළකමස්සු. ''ගොලොමික''න්ති වුච්චතීති සම්බන්ධො. ''චතුකොණ''න්ති ඉමිනා **චතුරස්සන්ති** එත්ථ අංසසද්දො කොණත්ථොති දස්සෙති. චතුරස්සන්ති එත්ථ හි ''චතුරංස''න්ති වත්තබ්බෙ නිග්ගහිතස්ස ලොපං කත්වා පරස්ස සකාරස්ස ද්වෙභාවං කත්වා ''චතුරස්ස''න්ති වුත්තං. **ලොමසංහරණන්ති** ලොමානං අපනයනං. **ලොමරාජිට්ඨපනන්ති** ලොමලෙඛාඨපනං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු, මස්සුකප්පනාදීසූති සම්බන්ධො. **ගණ්ඩවණරුධිආබාධපච්චයාති** ගණ්ඩො ච වණො ච රුධි ච ගණ්ඩවණරුධයො, තෙයෙව ආබාධා ගණ්ඩවණරුධිආබාධා, තෙසං පච්චයා. **වණොති** මහන්තො වණො. **රුධීති** ඛුද්දකො වණො. **සක්ඛරාදීහීති** සක්ඛරමධුසිත්ථකෙහි. **සණ්ඩාසොති** සුචිමුඛ ලොමං ඩංසතීති සණ්ඩාසො. **යන්ති** ලොමං, ඨිතන්ති සම්බන්ධො. කත්ථ ඨිතන්ති ආහ ''හමුකාය වා''තිආදි. කිං හුත්වා ඨිතන්ති ආහ – ''උග්ගන්ත්වා විභච්ඡං ඨිත''න්ති, විභච්ඡං හුත්වා ඨිතන්ති යොජනා. විසෙසෙන සොභණං භක්ඛතීති **විභච්ඡො,** අසොභණො. ''විගච්ඡ''න්තිපි පාඨො, විරූපං ගච්ඡති, ගමයතීති වා **විගච්ඡො**. තත්ථ පුරිමපාඨොයෙව මූලපාඨොති දට්ඨබ්බොති. පලිතං වා අපලිතං වා තාදිසං ලොමන්ති යොජනා.

277. **කංසපත්ථරිකාති** එත්ථ කංසආපණෙ පත්ථරන්ති පසාරෙන්තීති කංසපත්ථරිකාති වුත්තෙ කංසභණ්ඩවාණිජා ගහෙතබ්බාති ආහ ‘‘කංසභණ්ඩවාණිජා’’ති. වාසිදණ්ඩාදීනං අපාතනත්ථං බන්ධති අනෙන ලොහෙනාති **බන්ධනං,** තමෙව මත්තං අප්පන්ති බන්ධනමත්තං.

278. **නික්ඛමන්තෙනාති** ආරාමතො නික්ඛමන්තෙන. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. ‘‘සරිත්වා’’ති ඉමිනා අසරිත්වා පිණ්ඩාය චරිතබ්බන්ති දස්සෙති. **බහුරජ්ජුකන්ති** බහූ රජ්ජුයො එතස්සාති බහුරජ්ජුකං. ඉමිනා කලාපෙන බහුරජ්ජූනං සමූහෙන කත්තබ්බන්ති **කලාපුකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති, ඉකාරස්සුකාරො. **දෙඩ්ඩුභකන්ති** එත්ථ දෙඩ්ඩුභසද්දෙන තස්ස සීසං ගහෙතබ්බං එකදෙසූපචාරෙන, දෙඩ්ඩුභං වියාති දෙඩ්ඩුභකං, සදිසත්ථෙ කපච්චයො හොති. තෙන වුත්තං ‘‘උදකසප්පසීසසදිස’’න්ති. ‘‘මුරජවට්ටිසණ්ඨාන’’න්ති ඉමිනා මුරජසද්දෙන මුරජවට්ටි ගහෙතබ්බා තස්ස විකාරත්තා, තෙන සදිසං **මුරජන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **වෙඨෙත්වාති** බහුරජ්ජුකෙ එකතො වෙඨෙත්වා. **මද්දවීණසද්දො** පාමඞ්ගපරියායො. මද්දවීණං වියාති **මද්දවීණං**. තෙන වුත්තං ‘‘පාමඞ්ගසණ්ඨාන’’න්ති. ‘‘පගෙව බහූනී’’ති ඉමිනා ‘‘එකම්පී’’ති එත්ථ පිසද්දස්ස සම්භාවනත්ථං දස්සෙති. **මච්ඡකණ්ටකවායිමාති** මච්ඡකණ්ටකං විය දස්සෙත්වා වායිමා. **කුඤ්ජරච්ඡිකාදිභෙදාති** වාරණඅච්ඡිකාදිභෙදා. වාරණො හි කුං භූමිං ජරාපෙතීති **කුඤ්ජරොති** (වි. ව. අට්ඨ. 31; අ. නි. ටී. 1.1.2) ච කුඤ්ජෙ නිකුඤ්ජෙ රමතීති **කුඤ්ජරොති** ච වුච්චති. තස්ස අච්ඡි වියාති **කුඤ්ජරච්ඡිකං,** තං ආදි යෙසං තානීති කුඤ්ජරච්ඡිකාදීනි, තෙසං භෙදාති **කුඤ්ජරච්ඡිකාදිභෙදා**. ආදිසද්දෙන ගොණච්ඡිකාදයො සඞ්ගණ්හාති. ‘‘කුඤ්චිකාකොසකසණ්ඨාන’’න්ති ඉමිනා සූකරස්ස අන්තං විය **සූකරන්තකන්ති** අත්ථං දස්සෙති. සූකරස්ස හි අන්තං කුඤ්චිකාකොසකං විය මජ්ඣෙ සුසිරො හොති. **සූකරන්තකං අනුලොමෙතීති** සූකරන්තකෙන අනුලොමෙති. **දසාසුයෙවාති** කායබන්ධනස්ස අන්තෙසුයෙව. **එත්ථාති** දසාසු. ‘‘චතුන්නං උපරි න වට්ටතී’’ති ඉමිනා මුරජදසා තතො උපරි වට්ටතීති දස්සෙති. **වෙඨෙත්වාති** රජ්ජුං වත්ථෙන වෙඨෙත්වා. **මුද්දිකසණ්ඨානෙනාති** වරකසීසසණ්ඨානෙන. **එවං සිබ්බිතාති** එවං සිබ්බියමානා. **හීති** ඵලජොතකො. **පාසන්තොති** පාසකොටි.

280. ඔලම්බකං කත්වා නිවත්ථං **හත්ථිසොණ්ඩකං** නාමාති යොජනා. **චොළිකඉත්ථීනන්ති** චොළරට්ඨෙ නිවාසීනං ඉත්ථීනං. හත්ථියා සොණ්ඩො විය හත්ථිසොණ්ඩකං නිවත්ථං. මච්ඡවාලං වියාති **මච්ඡවාලකං**. චත්තාරො කණ්ණා එතස්ස නිවත්ථස්සාති **චතුකණ්ණකං**. තාලවණ්ටං වියාති **තාලවණ්ටකං**. සතං වලිනො එතස්ස නිවත්ථස්සාති **සතවලිකං**. ‘‘අනෙකක්ඛත්තු’’න්ති ඉමිනා ‘‘සතවලික’’න්ති එත්ථ සතසද්දස්ස අනෙකත්ථවාචකතං දස්සෙති. ‘‘වාමදක්ඛිණපස්සෙසු වා’’ති ඉමිනා පුරිමනිවත්ථං කටිතො පට්ඨාය හෙට්ඨා නිවත්ථං නාමාති දස්සෙති.

සංවෙල්ලිත්වා නිවත්ථං **සංවෙල්ලියං**. මල්ලො ච කම්මකාරො ච **මල්ලකම්මකාරා,** තෙ ආදයො යෙසං තෙති මල්ලකම්මකාරාදයො. ආදිසද්දෙන ධුත්තාදයො සඞ්ගණ්හාති. යම්පි නිවත්ථං නිවාසෙන්ති, සබ්බං තං නිවත්ථං න වට්ටතීති යොජනා. එකං වා කොණන්ති සම්බන්ධො. **කොණෙති** අන්තරවාසකස්ස කොණෙ. ‘‘තථා’’ති ඉමිනා ‘‘එකං වා ද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගෙන්තී’’ති අත්ථං අතිදිසති. අන්තොකාසාවස්ස දස්සෙත්වාති සම්බන්ධො. ද්වෙ නිවාසෙන්තෙන අගිලානෙනාති යොජනා. **සගුණන්ති** අන්තොකාසාවෙන බහිකාසාවං සමානගුණං කත්වා. **ඉතීතිආදි** නිගමනං. **යඤ්චාති** යං නිවත්ථඤ්ච. **ඉධාති** ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ. යඤ්ච සෙඛියවණ්ණනායං (පාචි. අට්ඨ. 576 ආදයො) පටික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො. සබ්බං තං නිවත්ථන්ති යොජනා. නිබ්බිකාරං කත්වාති සම්බන්ධො. **උභො කණ්ණෙති** හෙට්ඨා ඨිතෙ උභො කණ්ණෙ උපරි ච ඨිතෙ උභො කණ්ණෙ. **තන්ති** පරිමණ්ඩලපාරුපනං.

තත්ථාති ‘‘ගිහිපාරුත’’න්ති වචනෙ යංකිඤ්චි අඤ්ඤථාපාරුතං අත්ථීති සම්බන්ධො. **තස්මාති** යස්මා ගිහිපාරුතං නාම, තස්මා, පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ‘‘යථා පාරුපන්ති, යථා ච ඨපෙන්තී’’තිආදිනා යොජනා කාතබ්බා. **තස්සෙවාති** දීඝසාටකස්සෙව. **තස්සෙවාති** සාටකස්සෙව. **පාළිකාරකොති** පාළිං ගණ්හන්තං වා වාචෙන්තං වා කාරකො. **තථාති** යථා පාරුපන්ති, තථා.

281. කුහිඤ්චි ඨානං ගච්ඡතො රඤ්ඤොති යොජනා. ‘‘පරික්ඛාරභණ්ඩවහනමනුස්සා’’ති ඉමිනා තෙ මනුස්සා මුණ්ඩං සීසං චොළකෙන වෙඨෙන්තීති **මුණ්ඩවෙඨිනො** නාමාති දස්සෙති. **අධිප්පායොති** උජ්ඣායන්තානං මනුස්සානමධිප්පායො. **අන්තරාකාජන්ති** එත්ථ අන්තරාසද්දො මජ්ඣත්ථවාචකොති ආහ ‘‘මජ්ඣෙ’’ති. ‘‘ලග්ගෙත්වා’’තිආදිනා කාජස්ස අන්තරෙ ලග්ගෙත්වා වහිතබ්බං අන්තරාකාජන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

282. ‘‘චක්ඛූනං හිත’’න්ති ඉමිනා **අචක්ඛුස්සන්ති** එත්ථ ස්සපච්චයො චක්ඛුසද්දතො හිතත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. **පමාණඞ්ගුලෙනාති** වඩ්ඪකීනං පමාණයුත්තෙන අඞ්ගුලෙන.

283. ‘‘තිණවනාදීසූ’’ති ඉමිනා **දායං ආලිම්පෙන්තීති** එත්ථ දායසද්දො වනවාචකොති දස්සෙති. ‘‘අග්ගිං දෙන්තී’’ති ඉමිනා ආපුබ්බො ලිපිධාතු උපසග්ගවසෙන අග්ගිදානත්ථොති දස්සෙති. **පරිත්තන්ති** එත්ථ සමන්තතො තායති අනෙනාති පරිත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අප්පහරිතකරණෙන වා පරිඛාඛණනෙන වා පරිත්තාණ’’න්ති. **එත්ථාති** පරිත්තකරණෙ. **දාතුං ලබ්භතීති** සයං දාතුං ලබ්භති. **හරිතුන්ති** අපනෙතුං. පත්තං වා අපත්තං වා අග්ගින්ති සම්බන්ධො. **තථාති** අග්ගිදානාදිනා ආකාරෙන. උදකෙන නිබ්බාපෙන්තෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො.

284. **සති කරණීයෙ**ති එත්ථ කරණීයසද්දො කිච්චපරියායොති ආහ ‘‘සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ’’ති. ‘‘සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණ’’ ඉති පදෙන කිච්චසරූපං දස්සෙති. ‘‘පුරිසප්පමාණ’’න්ති ඉමිනා **පොරිසිය**න්ති එත්ථ ණියපච්චයො පමාණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. පුරිසප්පමාණං නාම උපරි බාහුද්වයතතස්ස පුරිසස්ස පමාණං. දිස්වා වා හුත්වා වා දිස්වාති යොජනා. **අතිඋච්චම්පී**ති පිසද්දො සම්භාවනත්ථො. නීචං පන රුක්ඛං පගෙවාති හි අත්ථො.

285. **කල්‍යාණවාක්කරණා**ති එත්ථ කරියති උච්චාරියතීති **කරණො,** සද්දො, වාචායෙව කරණො **වාක්කරණො,** කල්‍යාණො වාක්කරණො එතෙසන්ති කල්‍යාණවාක්කරණාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මධුරසද්දා’’ති. **වෙදං වියා**ති සුතිං විය. **වාචනාමග්ග**න්ති වාචනාය උපායං. **සකා**ති සම්මාසම්බුද්ධසඞ්ඛාතස්ස සස්ස අත්තනො එසා සකා. තෙන වුත්තං ‘‘සම්මාසම්බුද්ධෙනා’’ති. සම්මාසම්බුද්ධෙන හි මාගධනිරුත්තියා එව ධම්මො භාසිතො, තස්මා සා මාගධනිරුත්ති සකා නාමාති වුච්චති. **නිරුත්තී**ති අත්ථං නීහරිත්වා වුච්චතෙ ඉමාය සද්දපඤ්ඤත්තියාති නිරුත්ති, වචධාතුස්ස වකාරස්ස උකාරො, සබ්බවොහාරො ලබ්භති. ඉධ පන ‘‘සකායා’’ති වුත්තත්තා මාගධවොහාරො එව. තෙන වුත්තං ‘‘මාගධවොහාරො’’ති. ‘‘සභාවනිරුත්තී’’තිපි පාඨො. එවඤ්හි සති සබ්බසත්තානං සභාවෙන පවත්තා මූලභාසාභූතා මාගධනිරුත්තියෙව.

286. ලොකායතං නාම තිත්ථියසත්ථන්ති සම්බන්ධො. **ඉමිනාව කාරණෙනා**ති ‘‘සෙතො කාකො, කස්මා? අට්ඨීනං සෙතත්තා. රත්තො බකො, කස්මා? ලොහිතස්ස රත්තත්තා’’ ඉති (ම. නි. අට්ඨ. 2.223; සං. නි. අට්ඨ. 3.5.1080; අ. නි. 10.69-70) ඉමිනා එව කාරණෙන.

288. **අන්තරා අභොසී**ති එත්ථ අන්තරසද්දො බ්‍යවධානත්ථොති ආහ ‘‘අන්තරිතා අහොසි පටිච්ඡන්නා’’ති. තෙන සද්දෙන ධම්මකථා බ්‍යවධානා අහොසීති අත්ථො.

289. **ආබාධප්පච්චයා**ති එත්ථ ආබාධස්ස හෙසජ්ජසඞ්ඛාතො පච්චයො ආබාධපච්චයොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්සා’’තිආදි. ඉමිනා ආබාධොයෙව පච්චයො ආබාධපච්චයොති අත්ථං පටික්ඛිපති.

293. දුක්කටවත්ථු නාම අකප්පියවොහාරාදිනා මාලාවච්ඡරොපනාදි, පාචිත්තියවත්ථු නාම මාලාවච්ඡරොපනාදිඅත්ථාය පථවීඛණනාදි. **පහරණී**ති පහරති ඉමායාති පහරණී. **එත**න්ති ‘‘පහරණී’’ති එතං නාමං. යස්ස කස්සචි ආවුධසඞ්ඛාතස්ස ලොහභණ්ඩස්සාති සම්බන්ධො. **ත**න්ති ආවුධසඞ්ඛාතං ලොහභණ්ඩං. **වුත්තමෙවා**ති ‘‘කතකං නාම පදුමකණ්ණිකාකාර’’න්තිආදිනා (චූළව. අට්ඨ. 269) වුත්තමෙව. **ධනියස්සෙවා**ති ධනියස්ස එව. අඤ්ඤෙසඤ්හි කතාය සබ්බමත්තිකාමයකුටියා අපාකටත්තා වුත්තං ‘‘ධනියස්සෙවා’’ති. අථ වා ධනියස්ස සබ්බමත්තිකාමයකුටි ඉවාති යොජනා. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බස්මිං ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ.

ඉති ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. සෙනාසනක්ඛන්ධකං

විහාරානුජානනකථා

294. සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ **අපඤ්ඤත්තං හොතී**ති එත්ථ න ඤපධාතු හොති, අපිච ඤාධාතුයෙව, සො ච ඛො අනුජානනත්ථොති ආහ ‘‘අනනුඤ්ඤාතං හොතී’’ති. ඉමිනා ඤාධාතුස්ස අවබොධනාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති, අනුජානනත්ථංයෙව දස්සෙති. අඩ්ඪයොගාදීනං විසුං ගහිතත්තා විහාරසද්දෙන පාරිසෙසතො අවසෙසාවාසොව ගහෙතබ්බොති ආහ ‘‘අඩ්ඪයොගාදිමුත්තකො අවසෙසාවාසො’’ති. **සුවණ්ණවඞ්කගෙහ**න්ති සුවණ්ණවඞ්කඡදනෙන ඡාදිතං ගෙහං. **ඉට්ඨකාගුහා**ති ඉට්ඨකාය කතා ගුහා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **ආගතස්ස ච අනාගතස්ස චා**ති එත්ථ චසද්දෙන ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. ආගච්ඡතීති **ආගතො,** න ආගතො **අනාගතො,** සඞ්ඝො. ආගතො ච අනාගතො ච **ආගතානාගතො,** සමාහාරද්වන්දො පුංලිඞ්ගො, තස්ස. ‘‘අප්පටිහතචාරස්සා’’ති ඉමිනා චතූසු දිසාසු අප්පටිහතචාරො **චාතුද්දිසො**ති වචනත්ථං දස්සෙති.

295. අනුමොදනගාථාසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **උතුවිසභාගවසෙනා**ති සීතඋණ්හානං උතූනං විසභාගවසෙන. **සංඵුසිතකවාතො**ති සහ උදකබින්දූනා ආගතො වාතො. එත්ථ හි සංසද්දො සහත්ථො, ඵුසිතසද්දො උදකබින්දුවාචකො. **උජුකමෙසවුට්ඨියො එවා**ති වාතෙන අපහරිතත්තා උජුකං පතිතා මෙඝවුට්ඨියො එව. පාළියං **තතො**ති එත්ථ තොපච්චයො පච්චත්තත්ථෙ වත්තති. සො විහාරොති හි අත්ථො. **වාළමිගානි චා**ති වාළමිගෙ ච. ලිඞ්ගවිපල්ලාසො හෙස. **එතානි සබ්බානී**ති ‘‘සීත’’න්තිආදීනි සබ්බානි සත්ත පදානි. **යොජෙතබ්බානී**ති සො විහාරො සීතං පටිහනති…පෙ…. වුට්ඨියො පටිහනතීති යොජෙතබ්බානීති අත්ථො.

‘‘විහාරෙනා’’ති ඉමිනා පාළියං **තතො**ති එත්ථ තොපච්චයො කත්තුත්ථෙ හොතීති දස්සෙති, තෙන විහාරෙනාති අත්ථො. **පටිහඤ්ඤතී**ති පටිහනීයති. **සුඛත්ථ**න්ති එත්ථ උත්තරපදලොපොති ආහ ‘‘සුඛවිහාරත්ථ’’න්ති.

‘‘ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්චා’’ති පදද්වයං ‘‘හොති’’ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බං. විහාරදානං ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච හොතීති හි අත්ථො. **ඉදන්ති** අයං අධිප්පායො. **වුත්තන්ති** වුත්තො. විහාරදානං සුඛත්ථඤ්ච හොතීති යොජනා. ඣායිතුං විපස්සිතුඤ්ච යං සුඛං අත්ථීති සම්බන්ධො. **තදත්ථන්ති** තස්ස සුඛස්ස අත්ථාය. **පරපදෙනපීති** ‘‘ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතු’’න්ති පදද්වයතො පරං ඨිතෙන ‘‘විහාරදාන’’න්ති පදෙනපි. **ඉධාති** ඉමස්මිං විහාරෙ. **විහාරදානන්ති** විහාරස්ස දානං, දාතබ්බවිහාරං වා, වණ්ණිතන්ති සම්බන්ධො. **වුත්තන්ති** සංයුත්තනිකායෙ වුත්තං. සාධකපාළියං යො උපස්සයං දදාති, සො ච **සබ්බදදො** සබ්බෙසං බලාදීනං දදො හොතීති යොජනා. **සො චාති** එත්ථ චසද්දො අවධාරණත්ථො. සො එවාති හි අත්ථො.

‘‘විහාරෙ’’ති ඉමිනා **වාසයෙත්ථාති** එත්ථ එතසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **වාසයෙති** වාසෙයය. **තෙසං අන්නඤ්චාති** එත්ථ ‘‘තෙස’’න්ති පදං ‘‘අනුච්ඡවිය’’න්ති පාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තෙසං අනුච්ඡවිය’’න්ති. තත්ථ අනුච්ඡවියං අන්නඤ්ච අනුච්ඡවියානි වත්ථානි චාති යොජනා. අථ වා **තෙසන්ති** භුම්මත්ථෙ සම්පදානවචනන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තෙසූ’’ති, භික්ඛූසූති අත්ථො. **උජුභූතෙසූති** එත්ථ සම්පදානත්ථෙ භුම්මවචනං කත්වා උජුභූතානං තෙසං භික්ඛූනං දදෙය්‍යාති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. ‘‘අකුටිලචිත්තෙසූ’’ති ඉමිනා ‘‘උජුභූතෙසූ’’ති එත්ථ උජුසද්දස්ස අකුටිලත්ථඤ්ච භූතසද්දෙන බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙති. උජුභූතං චිත්තමෙතෙසන්ති **උජුභූතාති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **නිදහෙය්‍යාති** නිබණ්ණිත්වා ඨපෙය්‍ය. ‘‘න චිත්තපසාදං විරාධෙත්වා’’ති ඉමිනා **විප්පසන්නෙන චෙතසාති** එත්ථ එවත්ථඵලං වා අඤ්ඤත්ථාපොහනං වා දස්සෙති. **හීති** ඵලජොතකො. එවං විප්පසන්නචිත්තස්ස තස්ස විහාරදායකස්ස තෙ භික්ඛූ ධම්මං දෙසෙන්තීති යොජනා.

296. **ආවිඤ්ඡනඡිද්දන්ති** අඞ්ගුලිං අව පවෙසෙත්වා අඤ්ඡති ආකඩ්ඪති එත්ථ, එතෙනාති වා **ආවිඤ්ඡනං**. අවපුබ්බො අඡිධාතු, උපසග්ගඅකාරස්ස දීඝං කත්වා, ධාතුඅකාරස්ස ච ඉකාරං කත්වා ‘‘ආවිඤ්ඡන’’න්ති වුත්තං, තමෙව ඡිද්දං ආවිඤ්ඡනඡිද්දං. **ආවිඤ්ඡනරජ්ජුන්ති** කවාටච්ඡිද්දෙ අව පවෙසෙත්වා අඤ්ඡති ආකඩ්ඪති ඉමායාති **ආවිඤ්ඡනා,** සායෙව රජ්ජූති ආවිඤ්ඡනරජ්ජු. කාචි රජ්ජු න න වට්ටතීති යොජනා. අථ වා න වට්ටති න හොති, වට්ටතියෙවාති යොජනා. **තීණි තාලානීති** එත්ථ තාලසද්දො කුඤ්චිකාපරියායොති ආහ ‘‘තිස්සො කුඤ්චිකායො’’ති. ඉමිනා තාලසද්දස්ස රුක්ඛතුරියවිසෙසෙ නිවත්තෙති. **යං යන්ති** උපකරණං. **තස්සාති** යන්තකස්ස. **වෙදිකාවාතපානන්ති** වාතං පිවති අනෙනාති **වාතපානං,** වෙදිකාය කතං වාතපානං වෙදිකාවාතපානං. **චක්කලිකන්ති** එත්ථ චක්කාකාරෙන අලති පවත්තතීති **චක්කලං,** චොළකපාදපුඤ්ඡනං. තෙන බන්ධිතබ්බන්ති **චක්කලිකන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘චොළකපාදපුඤ්ඡනං බන්ධිතු’’න්ති. ‘‘වාතපානප්පමාණෙන භිසිං කත්වා’’ති ඉමිනා වාතපානපමාණෙන කතා භිසි **වාතපානභිසීති** වචනත්ථං දස්සෙති.

297. ‘‘උච්චකම්පි ආසන්දික’’න්ති වචනතො වට්ටතීති වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. එකතොභාගෙන දීඝපීඨං අට්ඨඞ්ගුලපාදකමෙව වට්ටතීති යොජනා. තතො අධිකං න වට්ටතීති අධිප්පායො. **පමාණාතික්කන්තොපීති** පිසද්දො පමාණයුත්තො පන පගෙවාති දස්සෙති. **සත්තඞ්ගොති** තීසු දිසාසු අපස්සයො, චත්තාරො පාදාති සත්ත අඞ්ගානි එතස්සාති සත්තඞ්ගො. **අයම්පීති** පිසද්දො ආසන්දිකං අපෙක්ඛති. එළකපාදපීඨං නාම වුච්චතීති සම්බන්ධො. එළකස්ස පාදො විය පාදො එත්ථාති **එළකපාදං,** තමෙව පීඨං **එළකපාදපීඨං. ආමලකවණ්ණිකපීඨන්ති** ආමලකාය වණ්ණො සණ්ඨානො ආමලකවණ්ණො, තෙන යොජිතං ආමලකවණ්ණිකං, තදෙව පීඨං ආමලකවණ්ණිකපීඨං. ‘‘ආකාරෙනා’’ති ඉමිනා වණ්ණසද්දස්ස සණ්ඨානත්ථං දස්සෙති. **ඉමානීති** පීඨානි. **එත්ථාති** පීඨෙ. **මුඤ්චපබ්බජමයන්ති** මුඤ්ජෙන ච පබ්බජෙන ච කතං.

මනුස්සානන්ති වඩ්ඪකීමනුස්සානං. **ඡවිසංරක්ඛනත්ථායාති** ඡවියා විනාසනතො සුට්ඨු රක්ඛනත්ථාය. **සිම්බලිරුක්ඛාදීනන්ති**ආදිසද්දෙන තූලනිබ්බත්තකෙ සබ්බරුක්ඛෙ සඞ්ගණ්හාති. **ඛීරවල්ලිආදීනන්ති**ආදිසද්දෙන තූලනිබ්බත්තකා සබ්බා ලතායො සඞ්ගණ්හාති. **පොටකීතිණාදීනන්ති**ආදිසද්දෙන තූලනිබ්බත්තකා සබ්බා තිණජාතියො සඞ්ගණ්හාති. **තීහීති** රුක්ඛලතාපොටකීහි. නනු භූතගාමානං අනෙකත්තා එතෙහි තීහි මුත්තො භූතගාමො අත්ථි, කස්මා පන සබ්බභූතගාමා සඞ්ගහිතා හොන්තීති ආහ ‘‘රුක්ඛවල්ලිතිණජාතියො හී’’තිආදි. තත්ථ හි යස්මා නත්ථි, තස්මා සඞ්ගහිතා හොන්තීති යොජනා. **තස්මාති** යස්මා නත්ථි, තස්මා. සබ්බම්පි එතං තූලන්ති යොජනා. බිබ්බොහනෙ ලොමම්පි වට්ටතීති සම්බන්ධො. **ලොමම්පීති** පිසද්දෙන තූලං අපෙක්ඛති. **යංකිඤ්චි පුප්ඵන්ති** සබ්බං පුප්ඵං. පත්තං පාපුණිත්වා සුද්ධං තමාලපත්තමෙව න වට්ටති, අවසෙසං සබ්බං පත්තං සුද්ධම්පි වට්ටතීති අධිප්පායො. **පඤ්චවිධන්ති** උණ්ණචොළවාකතිණපණ්ණවසෙන පඤ්චපකාරං.

‘‘උපඩ්ඪකායපමාණානී’’ති ඉමිනා **අද්ධකායිකානීති** එත්ථ අද්ධස්ස කායස්ස පමාණෙන කතානි **අද්ධකායිකානීති** අත්ථං දස්සෙති. යෙසු බිබ්බොහනෙසු කටිතො පට්ඨාය යාව සීසං උපදහන්ති, තානි බිබ්බොහනානි අද්ධකායිකානි නාමාති යොජනා. **යස්සාති** බිබ්බොහනස්ස. විත්ථාරතො මුට්ඨිරතනං හොතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා යත්ථ සහ ගීවාය සකලං සීසං ඨපෙතුං සක්කා, තස්ස මුට්ඨිරතනං විත්ථාරපමාණන්ති දස්සෙති. ‘‘තීසු කණ්ණෙසු ද්වින්නං කණ්ණාන’’න්ති ඉදං බිබ්බොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු ඨපෙතබ්බචොළපමාණං සන්ධාය වුත්තං. ඉදං පන බිබ්බොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු ඨපිතචොළස්ස කොටියා කොටිං ආහච්ච ද්විගුණං කතං තිකණ්ණං හොති, තෙසු තීසු කණ්ණෙසු ද්වින්නං කණ්ණානමන්තරං විදත්ථි චතුරඞ්ගුලං හොති, මජ්ඣට්ඨානං කොටිතො කොටිමාහච්ච මුට්ඨිරතනං හොති, ඉදං පන බිබ්බොහනං තිකණ්ණං හොති. වට්ටං වා චතුරස්සාදිං වා කත්වා සිබ්බිතං යථා කොටිතො

කොටි විත්ථාරතො පුථුලට්ඨානං මුට්ඨිරතනං හොති, එවං සිබ්බිතබ්බං. ඉතො අධිකං න වට්ටති, ඌනං පන වට්ටතියෙව. **සීසූපධානන්ති** සීසං උපදහන්ති ඨපෙන්ති එත්ථාති සීසූපධානං. **බිබ්බොහනානීති** විසෙසෙන, විසෙසං වා සුඛං වහන්තීති බිබ්බොහනානි. **උපරීති** බිබ්බොහනානං උපරි. යානි පන කප්පියතූලානි සන්තීති යොජනා. **මහන්තම්පීති** පිසද්දො බුද්දකං පන පගෙවාති දස්සෙති. විනයධරඋපතිස්සත්ථෙරො පන ආහාති සම්බන්ධො. ''විනයධර'' ඉති පදෙන පුස්සදෙවත්ථෙරතො විසෙසං දස්සෙති. **අකප්පියතූලං වාති** භිසියං අකප්පියතූලං වා. බිබ්බොහනෙ හි අකප්පියතූලං නාම නත්ථි.

පඤ්චභිසියොති එත්ථ වාක්‍යභාවඤ්ච අසමාහාරදිගුභාවඤ්ච පටික්ඛිපන්තො ආහ ''පඤ්චහි උණ්ණාදීහි පූරිතා භිසියො''ති. ඉමිනා පඤ්චහි උණ්ණාදීහි පූරිතා භිසියො පඤ්චභිසියොති වචනත්ථං දස්සෙති. අත්ථතො පන වාක්‍යම්පි අසමාහාරදිගුපි යුජ්ජතෙව. කස්මා පඤ්චගණනා හොතීති ආහ ''තූලගණනාය හී''තිආදි. **හි** යස්මා තූලගණනාය එතාසං ගණනා වුත්තා, තස්මා පඤ්චභිසියො හොන්තීති යොජනා. **තත්ථාති** උණ්ණාදීසු පඤ්චසු. උණ්ණග්ගහණෙන ගහිතන්ති සම්බන්ධො. **කම්බලමෙවාති** උණ්ණාමයං කම්බලමෙව. උණ්ණාය, උණ්ණං වා පක්ඛිපිත්වා කතා භිසි **උණ්ණාභිසි**. එසෙව නයො **චොළභිසි**ආදීසු.

පමාණනියමොති එත්තකා පමාණාති පමාණස්ස නියමො. මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බා භිසි **මඤ්චභිසි. එතාසන්ති** මඤ්චභිසිආදීනං. යං එතං තූලන්ති යොජනා. **සූරකෙපීති** චම්මමයභිසියම්පි. **එතෙනාති** කුරුන්දියං වුත්තවචනෙන සිද්ධං හොතීති සම්බන්ධො.

මඤ්චභිසින්ති මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බං භිසිං. ''අත්ථරණත්ථාය සංහරන්තීති යුජ්ජතී''ති ඉමිනා ''අත්ථරන්තී''ති එත්ථ කාරියූපචාරෙන අත්ථො ගහෙතබ්බොති දස්සෙති. අත්ථරණාය හි සංහරණං කාරණං නාම, අත්ථරණං කාරියං නාම. **උපරීති** භිසිඡවියා උපරි. **ඵුසිතානීති** බින්දූනි. **භිත්තිකම්මන්ති** භිත්තියං නානාවණ්ණෙහි රාජිකරණං විය කත්තබ්බං කම්මං.

298. **''ඉක්කාස''**න්ති නාමං නියාසසිලෙසානං නාමන්ති ආහ ''රුක්ඛනියාසං වා සිලෙසං වා''ති. ''කුණ්ඩකමිස්සකමත්තික''න්ති ඉමිනා කුණ්ඩකෙන මිස්සකා මත්තිකා **කුණ්ඩකමත්තිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සාසපපිට්ඨන්ති** සාසපචුණ්ණං. ''බින්දු බින්දු හුත්වා''ති ඉමිනා **අච්චුස්සන්නං හොතීති** එත්ථ කාරණූපචාරං දස්සෙති. අච්චුස්සන්නඤ්හි කාරණං හොති, ''බින්දු බින්දු හුත්වා''ති ඨානං කාරියං හොති. ''පුඤ්ජිතු''න්ති සොධෙතුං. **ගණ්ඩුප්පාදගූථමත්තිකන්ති** මහිලතාය ගූථමයං මත්තිකං. ඉමිනා **ලණ්ඩමත්තිකන්ති** එත්ථ ලණ්ඩසද්දො ගූථපරියායොති දස්සෙති.

299. න භික්ඛවෙ **පටිභානචිත්තන්ති** එත්ථ ''ඉත්ථිරූපකං පුරිසරූපක''න්ති පාළියං වුත්තත්තා කිං ඉත්ථිපුරිසරූපමෙව න වට්ටතීති ආහ ''න කෙවල''න්තිආදි. තිරච්ඡානරූපම්පි කාතුං වා ''කරොහී''ති වත්තුං වා න වට්ටතීති සම්බන්ධො. **ද්වාරපාලන්ති** ද්වාරපාලරූපං. **පසාදනීයානීති** පසාදෙතබ්බානි, පසාදෙතුං අරහානීති අත්ථො.

300. **එකඞ්ගණාති** අවිභාරට්ඨානෙන සමානභූමිභාගා. **මුණ්ඩච්ඡෙදනගබ්භොති** මුණ්ඩෙන ඡාදෙතබ්බො ගබ්භො.

තත්ථාති විජ්ඣිතබ්බරුක්ඛෙ. ''කත''න්ති ඉමිනා **කුලඞ්කපාදකන්ති** එත්ථ ණිකපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති. තං ආහරිමං භිත්තිපාදං පතිට්ඨාපෙතුන්ති සම්බන්ධො. **වස්සපරිත්තාණත්ථන්ති** වස්සොදකපරිත්තාණත්ථං. ''මද්දිතමත්තික''න්ති ඉමිනා **උද්දසුධන්ති** එත්ථ සුධාසද්දස්ස ලෙපනසුධං දස්සෙති, භොජනසුධං නිවත්තෙති.

පමුඛන්ති විහාරස්ස පමුඛං. **යන්ති** පදෙසං, හනන්තීති සම්බන්ධො. තස්ස කතපදෙසස්සාති යොජනා. **''පසාන''න්තිපි වුච්චතීති** දීඝවසෙන ''පසාන''න්තිපි වුච්චති. ඉමිනා පුරිමපාදෙ රස්සභාවං දීපෙති. **''පකුට්ට''න්තිපි පාඨොති** සසංයොගවසෙන ''පකුට්ට''න්තිපි පාඨො. ඉමිනා පුරිමපාඨෙ නිසංයොගභාවං දස්සෙති. **වංසන්ති** වෙළුං. **තතොති** වංසතො. ''ඔසාරෙත්වා කත''න්ති ඉමිනා ඔසාරෙත්වා කතං **ඔසාරකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''ඡදනපමුඛ''න්ති ඉමිනා ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **චක්කලයුත්තොති** චක්කලෙන යුත්තො.

301. **පානීයදානභාජනන්ති** පානීයං දෙති අනෙනාති පානීයදානං, තමෙව භාජනං පානීයදානභාජනං. ''උළුඞ්කො ච ථාලකඤ්චා''ති ඉමිනා ද්වෙ පානීයසඞ්ඛස්ස අනුලොමානීති යොජනා.

303. **ද්වාරථකනකන්ති** ද්වාරං ථකෙති අනෙනාති ද්වාරථකනකං. ගාමද්වාරෙසු ද්වාරථකනකං විය චක්කලයුත්තං ද්වාරථකනකන්ති යොජනා.

305. **අස්සතරිරථාති** අස්සානං විසෙසෙන, අතිසයෙන වාති **අස්සතරො,** අථ වා පකතිඅස්සෙ තරති අතික්කමතීති අස්සතරො, සො එතෙසු රථෙසු යුජ්ජිතබ්බොති අස්සතරී, තෙයෙව රථාති අස්සතරිරථාති දස්සෙන්තො ආහ ''අස්සතරයුත්තා රථා අස්සතරිරථා''ති. තත්ථ ''අස්සතරයුත්තා''ති ඉමිනා **''අස්සතරී''**ති පදස්ස අස්සත්ථිතද්ධිතං

දස්සෙති. **ආමුත්තමණිකුණ්ඩලාති** පදස්ස ''සතං කඤ්ඤා සහස්සානී''ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බත්තා වුත්තං ''ආමුත්තමණිකුණ්ඩලානී''ති. ඉමිනා නිකාරස්ස ආකාරො හොතීති දස්සෙති. කණ්ණෙසු ආමුත්තං මණිකුණ්ඩලං එතාසන්ති **ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා** කඤ්ඤායො.

ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො''ති. **සීතිභූතොති** එත්ථ කිලෙසාතපානං අභාවෙනෙව සීතිභූතො, න අඤ්ඤෙසන්ති ආහ ''කිලෙසාතපාභාවෙනා''ති. ''කිලෙසූපධිඅභාවෙනා''ති ඉමිනා **නිරූපධීති** එත්ථ ඛන්ධූපධිඅභිසඞ්ඛාරූපධිඅභාවෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපති.

ආසත්තියොති එත්ථ පුනප්පුනං විසයෙසු, භවෙසු වා සඤ්ජන්තීති ආසත්තියොති දස්සෙන්තො ආහ ''රූපාදීසූ''තිආදි. **පත්ථනායොති** තණ්හායො. ඉමිනා ආසත්තීනං සරූපං දස්සෙති. ''ඡින්දිත්වා''ති ඉමිනා **ඡෙත්වාති** එත්ථ ඡෙධාතුයා ඡෙදනත්ථං දස්සෙති. **විනෙය්‍යහදයෙ දරන්ති** එත්ථ ''විනෙය්‍යා''ති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවඤ්ච හදයසද්දස්ස චිත්තවාචකභාවඤ්ච දරථසරූපඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''චිත්තෙ කිලෙසදරථං විනෙත්වා''ති. තත්ථ ''චිත්තෙ''ති ඉමිනා හදයසද්දස්සත්ථං දස්සෙති, ''කිලෙස'' ඉති පදෙන දරථසරූපං, ''විනෙත්වා''ති ඉමිනා ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙති. **වයකරණන්ති** පරිබ්බයමූලං. තඤ්හි වයං කරියති අනෙනාති වයකරණන්ති වුච්චති. ඉමිනා වයස්ස කරණං වයායිකං, කරණත්ථෙ ආයිකපච්චයො, වයායිකමෙව **වෙය්‍යායිකන්ති** අත්ථං දස්සෙති.

307. **ආදෙය්‍යවාචොති** එත්ථ ආදියිතබ්බාති **ආදෙය්‍යා,** සා වාචා එතස්සාති ආදෙය්‍යවාචොති දස්සෙන්තො ආහ ''තස්ස වචන''න්තිආදි. තත්ථ **තස්සාති** අනාථපිණ්ඩිකස්ස. **සධනාති** සංවිජ්ජමාන ධනා, අත්තනො වා ධනවන්තො. **මන්දධනාති** අප්පධනා. **අදාසීති** අනාථපිණ්ඩිකො අදාසි. **ඉතීති** එවං, දත්වා කත්වාති සම්බන්ධො. **සොති** අනාථපිණ්ඩිකො, අගමාසීති සම්බන්ධො.

කහාපණෙ සන්ථරීති සම්බන්ධො. කොටියා කරණභූතාය, ආධාරභූතාය වා. **පටිපාතෙත්වාති** පටිහනාපෙත්වා . තත්ථ තස්මිං ඨානෙ යෙ රුක්ඛා වා යා පොක්ඛරණියො වා තිට්ඨන්තීති යොජනා. **තෙසන්ති** තාසං රුක්ඛපොක්ඛරණීනං. සාමඤ්ඤඤ්හි අපෙක්ඛිත්වා පුල්ලිඞ්ගවසෙන වුත්තං. **පරික්ඛෙපපමාණන්ති** පරිණාහස්ස පමාණං. **අස්සාති** අනාථපිණ්ඩිකස්ස.

එවං බහුධනං වජන්තස්සාපි ගහපතිනොති යොජනා. **කොට්ඨකං මාපෙසීති** එත්ථ අඤ්ඤෙ කොට්ඨකෙ පටික්ඛිපන්තො ආහ ''ද්වාරකොට්ඨකපාසාද''න්ති.

විහාරාදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන පාළියං ආගතෙ පරිවෙණාදයො චුද්දස උපකරණෙ සඞ්ගණ්හාති. අම්හාකං භගවතො විහාරකාරාපනපසඞ්ගෙන සත්තන්නම්පි බුද්ධානං විහාරකාරාපනං දස්සෙන්තො ආහ ''විපස්සිස්සා''තිආදි. තත්ථ විපස්සිස්ස භගවතො විහාරං (දී. නි. අට්ඨ. 2.12) කාරාපෙසීති සම්බන්ධො. තිගාවුතප්පමාණං භූමිං සුවණ්ණයට්ඨීසන්ථරෙන කිණිත්වා විහාරං කාරාපෙසීති යොජනා. එසෙව නයො පරතොපි. අට්ඨකරීසප්පමාණා භූමි උසභෙන දසඋසභප්පමාණා යට්ඨීයා ද්විසතයට්ඨිප්පමාණා හොතීති දට්ඨබ්බං. ''එවං අනුපුබ්බෙන පරිහායන්තී''ති වත්වා සබ්බජනං සංවෙජෙන්තො ආහ ''සම්පත්තියො හී''තිආදි. තත්ථ යස්මා සම්පත්තියො පරිහායන්ති, තස්මා අලමෙව සබ්බසම්පත්තීසු විරජ්ජිතුං, අලං එව සබ්බසම්පත්තීහි විමුච්චිතුන්ති යොජනා. ''සබ්බසම්පත්තීසූ''ති පදඤ්හි ''විමුච්චිතු''න්ති පදෙන විභත්තිපරිණාමං කත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.

308. ඛණ්ඩඵුල්ලසද්දානං අධිකරණභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ඛණ්ඩන්ති ඡින්නොකාසො. ඵුල්ලන්ති ඵලිතොකාසො''ති. තත්ථ ''ඡින්නොකාසො''ති ඉමිනා ඛණ්ඩති ඡිජ්ජති එත්ථාති **ඛණ්ඩන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''ඵලිතොකාසො''ති ඉමිනා ඵුල්ලති ඵලති එත්ථාති **ඵුල්ලන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පටිසඞ්ඛරිස්සතීති** එත්ථ පාටිසද්දස්ස පාකතිකත්ථභාවං, සඞ්ඛරිස්සතිසද්දස්ස ච කරධාතුයා නිප්ඵන්නභාවං දස්සෙතුං වුත්තං ''පාකතිකං කරියතී''ති.

310. **ථෙරොති** සාරිපුත්තත්ථෙරො, ආගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **ඉදන්ති** ගිලානපටිජග්ගනාදි. **අස්සාති** ථෙරස්ස. **අග්ගාසනන්තිආදීසු** අග්ගසද්දො පඨමත්ථොපි උත්තමත්ථොපි යුජ්ජති. තෙන වුත්තං ''ථෙරාසන''න්තිආදි. **අන්තරා සත්ථීනන්ති** එත්ථ **අන්තරාති** භුම්මත්ථෙ නිස්සක්කවචනං. සත්ථිසද්දො ච ඌරුසඞ්ඛාතො පාදවාචකොති ආහ ''චතුන්නං පාදානං අන්තරෙ''ති.

315. **පතිට්ඨාපෙසීති** එත්ථ කං වයං කත්වා පතිට්ඨාපෙසීති ආහ ''අට්ඨාරසකොටිපරිච්චාගං කත්වා''ති. එවන්තිආදි නිගමනං.

ආසනප්පටිබාහනාදිකථා

316. **විප්පකතභොජනෙනාති** එත්ථ විප්පකතසද්දො අනිට්ඨිතපරියායොති ආහ ''අනිට්ඨිතෙ භොජනෙ''ති. පකිරියිත්ථ, පකිරියිස්සතෙ වා **පකතං,** න පකතං **විප්පකතන්ති** විග්ගහො කාතබ්බො, අත්ථතො පන ''කරියමානො

අනිට්ඨිතො''ති වුත්තං හොති. **එත්ථාති** ඨානෙ. **අතිසමීපන්ති** භුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස අතිආසන්නං. **තස්සාති** භුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස. **පිවිත්වා වාති** යාගුං පිවිත්වා වා. **ඛාදිත්වා වාති** ඛජ්ජකං ඛාදිත්වා වා. **රිත්තහත්ථම්පීති** තුච්ඡහත්ථම්පි. පිසද්දෙන ආමිසහත්ථං පන පගෙවාති දස්සෙති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **සොති** රිත්තහත්ථො භික්ඛු.

ආපත්තින්ති දුක්කටාපත්තිං. **යන්ති** විප්පකතභොජනං භික්ඛුං. **සොති** පච්ඡා ආගතො භික්ඛු. **අයඤ්ච භික්ඛූති** විප්පකතභොජනො අයඤ්ච භික්ඛු. **තෙනාති** විප්පකතභොජනෙන නවකෙන වා වුඩ්ඪතරෙන වා භික්ඛුනා. කිං නවකෙන වුඩ්ඪතරං ආණාපෙතුං වට්ටතීති ආහ ''වුඩ්ඪතරං හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **සොති** වුඩ්ඪතරො භික්ඛු. **තතොති** උදකං ආහරාපෙතුං ආණත්තිතො. **යන්ති** කම්මං.

යොති භික්ඛු. ''එවරූපස්සා''ති පදෙන තස්ස නියමනං වෙදිතබ්බං. කාසස්ස බෙළමල්ලකං ඨපෙතබ්බං. භගන්දරඅතිසාරානං වච්චකපාලං ඨපෙතබ්බං . අඤ්ඤෙසං අඤ්ඤානි ඨපෙතබ්බානි හොන්ති. තෙන වුත්තං ''බෙළ... පෙ.... හොන්ති''ති. **යස්මිංති** යස්මිං ගිලානෙ. යොපි භෙසජ්ජං කරොතීති සම්බන්ධො. **ලෙසකප්පෙනාති** එත්ථ ලෙසකප්පසද්දානං අත්ථතො එකත්තා වුත්තං ''අප්පකෙන සීසාබාධාදිමත්තෙනා''ති. **භික්ඛූ ගණෙත්වාති** එත්ථ ගණං ඤත්වාති දස්සෙන්තො ආහ ''පරිච්ඡෙදං ඤත්වා''ති. තත්ථ ''පරිච්ඡෙද''න්ති ඉමිනා ගණසද්දස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. ''ඤත්වා''ති ඉමිනා ඉධාතුයා අත්ථං දස්සෙති.

සෙනාසනග්ගාහකථා

318. **සෙය්‍යාති** කායපසාරණසඞ්ඛාතං සයනකිරියං පටික්ඛිපිත්වා සෙනාසනසඞ්ඛාතං සෙය්‍යං දස්සෙන්තො ආහ ''මඤ්චට්ඨානානී''ති. ''සෙය්‍යාපරිච්ඡෙදෙනා''ති ඉමිනා **සෙය්‍යග්ගෙනාති** එත්ථ අග්ගසද්දස්ස පූජනත්ථං පටික්ඛිපිත්වා පරිච්ඡෙදනත්ථං දීපෙති. එත්ථ ච අග්ගසද්දස්ස චතුත්ථක්ඛරෙන යුත්තභාවො හෙට්ඨා සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනා (චූළව. අට්ඨ. 102) යොජනාය වුත්තොයෙව. **කාලන්ති** සෙය්‍යාපටිග්ගහණස්ස කාලං. **ගාහියමානාති** ගාහාපියමානා. ''අතිරෙකානි අහෙසු''න්ති ඉමිනා **උස්සාරයිංසූති** එත්ථ උද්ධං සාරයිංසු ගච්ඡිංසු පවත්තිංසූති අත්ථං දස්සෙති. **අතිරෙකානීති** ච භික්ඛුපරිච්ඡෙදතො සෙය්‍යාපරිච්ඡෙදානි අතිරෙකානි. **අනුභාගන්ති** එත්ථ අනු පච්ඡා දාතබ්බො භාගො අනුභාගොති දස්සෙන්තො ආහ ''පුන අපරම්පි භාගං දාතු''න්ති. **අතිමන්දෙසූති**ආදිවචනෙන කිඤ්චිමන්දෙසු භික්ඛූසු එකෙකස්ස භික්ඛුනො ද්වෙ තිස්සො සෙය්‍යා දාතබ්බා. යතො කිඤ්චිමන්දෙසු භික්ඛූසු ද්වෙ තයො විහාරා දාතබ්බාති අත්ථොපි ගහෙතබ්බො. **තත්ථාති** ''න අකාමා දාතබ්බො''ති වචනෙ. අනුභාගෙ ගහිතෙති යොජනා. යෙන අනුභාගො ච පඨමභාගො ච ගහිතො, සො භික්ඛූති යොජනා.

''උපචාරසීමතො බහී''ති ඉමිනා **නිස්සීමෙති** එත්ථ සීමතො බහි නික්ඛන්තං, නිසින්නං වා නිස්සීමන්ති අත්ථං දස්සෙති. උපචාරසීමාය ආවාසවඩ්ඪනවසෙන අතිවිත්ථාරත්තා වුත්තං ''දූරෙ ඨිතස්සාපී''ති. **උතුකාලෙපීති** හෙමන්තගිම්හකාලෙපි. තස්මිඤ්හි කාලෙ සීතඋණ්හඋතු තිබ්බො හොති, තස්මා තස්සෙව විසෙසෙන උතුකාලොති නාමං පාකටං හොති. තෙන වුත්තං ''හෙමන්තගිම්හකාලෙපී''ති. පිසද්දෙන වස්සකාලං අපෙක්ඛති. පුරිමවස්සූපනායිකදිවසෙ ගාහො **පුරිමකො,** පච්ඡිමවස්සූපනායිකදිවසෙ ගාහො **පච්ඡිමකො.**

අන්තරා ද්වීහි වස්සූපනායිකදිවසෙහි මුත්තෙ කාලෙ ගාහො **අන්තරාමුත්තකො. එකස්මිං විහාරෙති** එකිස්සං විහාරසීමායං. **සෙනාසනසාමිකාති** සෙනාසනදායකා, දෙන්තීති සම්බන්ධො. **තන්ති** සෙනාසනං. ආවාසිකා න ඔලොකෙන්තීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සෙනාසනෙ. **පලුජ්ජන්තම්පීති** විනස්සන්තම්පි. භගවා ආහාති සම්බන්ධො. **තස්සාති** සෙනාසනස්ස. **අපරජ්ජූති** අපරස්මිං අහනි අපරජ්ජු. **ගතායාති** අතික්කමිතාය. **පවාරණාය ගතාය** පවාරණදිවසෙ අතික්කමිතෙ සති අපරජ්ජු අන්තරාමුත්තකො ගාහෙතබ්බොති යොජනා.

තන්ති අන්තරාමුත්තකං. **ගාහෙන්තෙනාති** ගාහාපෙන්තෙන. **තෙනාති** ගණ්හන්තෙන. **අට්ඨමාසෙති** චත්තාරො හෙමන්තමාසෙ, චත්තාරො ච ගිම්හමාසෙති අට්ඨමාසෙ. කදාචි පඤ්ච ගිම්හමාසෙති නවමාසෙ වා. **ඛණ්ඩං වාති** ඡින්නට්ඨානං වා. **ඵුල්ලං වාති** ඵලිතට්ඨානං වා. **පටිසඞ්ඛරිතබ්බන්ති** පාකතිකං කාතබ්බං. **දිවසං බෙපෙත්වාති** පරිවෙණෙ දිවසං බෙපෙත්වා. **තත්ථාති** ගහිතසෙනාසනෙ. **රත්තින්දිවන්ති** රත්ති ච දිවො ච රත්තින්දිවං, සමාහාරද්වන්දො, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **න ලබ්භතීති** සඞ්ඝත්ථෙරෙන න ලබ්භති. **ඉදන්ති** සෙනාසනං.

අන්තරාමුත්තකගාහෙන අගහෙතබ්බසෙනාසනං දස්සෙන්තො ආහ ''යස්මිං පනා''තිආදි. **තෙමාසච්චයෙන තෙමාසච්චයෙනාති** තිණ්ණං මාසානං අතික්කමෙන තිණ්ණං මාසානං අතික්කමෙන. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **යස්මිං පනාති** සෙනාසනෙ පන. **සකිදෙවාති** එකවාරමෙව. **අයන්ති** එසා කථා.

තත්ථාති දුවිධෙසු සෙනාසනග්ගාහෙසු. **උතුකාලන්ති** උතුකාලෙ ආගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. තෙසං තදාව දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **අකාලො නාමාති** උට්ඨාපනස්ස අකාලො නාම නත්ථි. එකං වා මඤ්චට්ඨානං වා ඨපෙතබ්බන්ති යොජනා. එකො වා ථෙරො ආගච්ඡතීති යොජනා. **උබ්භණ්ඩිකාති** උක්ඛිත්තභණ්ඩිකා.

බහූසූති තයො ආදිං කත්වා බහූසු භික්ඛූසු. **පහොතීති** එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස පහොති. **තත්ථාති** පරිවෙණෙ. **තස්සෙවාති** පරිවෙණසාමිකස්සෙව. **එවං අපහොන්තෙසූති** එවං පරිවෙණග්ගෙන අපහොන්තෙසු. **පාසාදග්ගෙනාති** විහාරසඞ්ඛාතස්ස පාසාදස්ස පරිච්ඡෙදෙන. **ඔවරකග්ගෙනාති** ගබ්භස්ස පරිච්ඡෙදෙන. **සෙය්‍යග්ගෙනාති** චතුපඤ්චහත්ථප්පමාණාය සෙය්‍යාය පරිච්ඡෙදෙන. **මඤ්චට්ඨානෙනාති** ද්විහත්ථවිත්ථාරස්ස චතුහත්ථආයාමස්ස මඤ්චස්ස ඨානෙන. එකමඤ්චට්ඨානස්ස ද්වින්නං පීඨකානං ඨානත්තා වුත්තං ‘‘එකපීඨකට්ඨානවසෙනා’’ති. ඉදං නිසීදිතුං සක්කුණෙය්‍යාවසෙන වුත්තං. සචෙ න සක්කා නිසීදිතුං, න දාතබ්බං. තෙන වුත්තං ‘‘භික්ඛුනො පන ඨිතොකාසමත්තං න ගාහෙතබ්බ’’න්ති. **එතන්ති** ඨිතොකාසමත්තං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. එකමඤ්චට්ඨානස්ස තිණ්ණං ජනානං එකපීඨකට්ඨානභාවෙන අපහොන්තත්තා වුත්තං ‘‘එකං මඤ්චට්ඨානං වා තිණ්ණං ජනානං දාතබ්බ’’න්ති. **හීති** සච්චං. ‘‘සීතසමයෙ’’ති ඉමිනා උණ්හසමයෙපි සබ්බදිවසං අජ්ඣොකාසෙ වසිතුං න සක්කාති දීපෙති. පරිළාහසමයෙ පන සක්කා සබ්බරත්තිං අජ්ඣොකාසෙ වසිතුං. කිඤ්චාපි සක්කා, සීතුණ්හකාලෙ පන න දාතබ්බත්තා පරිළාහසමයෙපි න දාතබ්බන්ති වෙදිතබ්බං. එකමඤ්චට්ඨානෙ වා එකපීඨකට්ඨානෙ වා තිණ්ණං ජනානං නිසීදනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මහාථෙරෙනා’’තිආදි. තත්ථ මහාථෙරෙන වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. **නිද්දාගරුකොති** නිද්දාය ගරුකාරකො. **සීතං අනුදහතීති** සීතං මං පීළෙති. **තෙනාති** මහාථෙරෙන. **දුතියත්ථෙරෙනාපීති** පිසද්දො මහාථෙරං අපෙක්ඛති. **වුත්තනයෙනෙවාති** ‘‘උක්කාසිත්වා’’තිආදිනා වුත්තනයෙනෙව. **එවන්තිආදි** නිගමනං. ජම්බුදීපෙ පන එකච්චෙ භික්ඛූ ගාහෙන්තීති සම්බන්ධො. කිඤ්චිදෙව මඤ්චට්ඨානං වා පීඨට්ඨානං වාති යොජනා. **අයන්තිආදි** පුරිමවචනස්ස නිගමනවසෙන පච්ඡිමවචනස්ස කථනත්ථාය වුත්තවචනං.

වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාහො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **ආගන්තුකවත්තන්ති** ආගන්තුකස්ස වත්තං. **අඤ්ඤත්ථාති** අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ. ගන්ත්වා වසිතුකාමෙන ආගන්තුකෙනාති යොජනා. **වස්සූපනායිකදිවසමෙවාති** වස්සං උපගමනදිවසෙයෙව. **තත්ථාති** අඤ්ඤං ඨානං. නගන්තබ්බකාරණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වසනට්ඨානං වා හී’’තිආදි. **හීති** යස්මා. **තත්‍රාති** අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ. **තෙනාති** සම්බාධඅසම්පජ්ජනකාරණා. **තස්මාති** යස්මා න ඵාසුං විහරෙය්‍ය, තස්මා. **තං විහාරන්ති** යස්මිං වසිතුකාමො, තං විහාරං. **තත්ථාති** විහාරෙ, වසන්තො සුඛං වසිස්සතීති සම්බන්ධො. **උද්දෙසත්ථිකොති** උද්දෙසං අත්ථිකො, උද්දෙසෙන වා. **කම්මට්ඨානසප්පායතන්ති** කම්මට්ඨානෙන, කම්මට්ඨානස්ස වා සප්පායභාවං.

තත්ථාති අඤ්ඤවිහාරං. ගච්ඡන්තෙන ඝට්ටෙතබ්බොති සම්බන්ධො. ඝට්ටෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘න තත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** සකට්ඨානෙ. කිං න වත්තබ්බාති ආහ ‘‘තුම්හෙ’’තිආදි. සලාකභත්තාදීනි වා යාගුඛජ්ජකාදීනි වා නත්ථී න විජ්ජන්තීති යොජනා. උපොසථාගාරස්ස පරික්ඛාරොති සම්බන්ධො. තුම්හාකං විහාරස්ස ඉදං තාළඤ්චෙව ඉමං සූචිඤ්ච සම්පටිච්ඡථාති යොජනා. **ගමියවත්තන්ති** ගමිකානං භික්ඛූනං වත්තං. ‘‘දහරෙහී’’ති පදං ‘‘උක්ඛිපාපෙත්වා’’ති ච ‘‘ගාහාපෙත්වා’’ති ච පදද්වයෙ කාරිතකම්මං, ‘‘පත්තචීවරභණ්ඩිකායො’’ති පදං ‘‘උක්ඛිපාපෙත්වා’’ති පදෙ ධාතුකම්මං, ‘‘තෙලනාළිකත්තරදණ්ඩාදීනී’’ති පදං ‘‘ගාහාපෙත්වා’’ති පදෙ ධාතුකම්මමෙව. **අත්තානං දස්සෙන්තෙනාති** අත්තානං මනුස්සානං පකාසෙන්තෙන. **විතක්කන්ති** පච්චයබාහුල්ලිකවිතක්කං. ‘‘සපරිවාර’’න්ති පදං ‘‘ගච්ඡන්තඤ්චා’’ති පදෙ කිරියාවිසෙසනං. එවඤ්හි සති සපරිවාරං ගච්ඡන්තඤ්චාති සම්බන්ධො. **‘‘න’’**න්ති පදෙ පන කාරකවිසෙසනං. එවඤ්හි සති සපරිවාරං නං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. ‘‘දිස්වා’’ති පදෙ ච කිරියාවිසෙසනමෙව. එවඤ්හි සති ගච්ඡන්තඤ්ච නං භික්ඛුං සපරිවාරං දිස්වාති සම්බන්ධො. මනුස්සා වදන්තීති සම්බන්ධො. **තෙසූති** මනුස්සෙසු. එකො පණ්ඩිතමනුස්සොති සම්බන්ධො. අයං කාලො වස්සූපනායිකකාලො නාමාති යොජනා. **යත්ථාති** ඨානෙ. **තස්සාති** එකස්ස පණ්ඩිතමනුස්සස්ස, වචනන්ති සම්බන්ධො. තෙ මනුස්සා යාචන්තීති සම්බන්ධො . **අඤ්ඤත්ථාති** අඤ්ඤං ඨානං. මෙජ්ජන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං සිනෙහන්තීති **මිත්තා**. සුඛදුක්ඛෙසු අමා සහ වත්තන්තීති **අමච්චා**. මිත්තායෙව අමච්චාති **මිත්තාමච්චා,** තෙ. **සම්මන්තයිත්වාති** සමං, සම්මා වා මන්තයිත්වා. **ඉධෙවාති** ගාමෙ එව, විහාරෙ එව වා. කස්මා සාදිතුං වට්ටති, නනු සබ්බමෙතං අකප්පියඤ්ච සාවජ්ජඤ්චාති ආහ ‘‘සබ්බඤ්හෙතං කප්පියඤ්චෙව අනවජ්ජඤ්චා’’ති. හි යස්මා එතං සබ්බං කප්පියඤ්ච අනවජ්ජඤ්ච, තස්මා සබ්බං සාදිතුං වට්ටතීති යොජනා. කුරුන්දියං පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **උභයම්පීති** මහාඅට්ඨකථාකුරුන්දීසු වුත්තවචනවසෙන උභයම්පි එතං වචනන්ති සම්බන්ධො.

ආවාසිකවත්තං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘පටිකච්චෙව හී’’තිආදි. තත්ථ **පටිකච්චෙවාති** ආගන්තුකානං ආගතතො පඨමමෙව. **පධානඝරවිහාරමග්ගොති** පධානඝරමග්ගො ච විහාරමග්ගො ච. **මුද්දවෙදිකායාති** චෙතියස්ස හම්මියවෙදිකාය. කස්මා ඉදම්පි සබ්බං කාතබ්බන්ති ආහ ‘‘වස්සං වසිතුකාමා හී’’තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. වස්සං වසිතුකාමා සුඛං වසිස්සන්තීති සම්බන්ධො. කතපරිකම්මෙහි ආවාසිකෙහීති සම්බන්ධො. යතො කුලතො පකතියා ලබ්භති, තස්මිං කුලෙ වස්සාවාසිකං පුච්ඡිතබ්බන්ති යොජනා. **න දින්නපුබ්බන්ති** පුබ්බෙ න දින්නං. **හීති** යස්මා. **උපද්දුතාති** උපගන්ත්වා, භුසං වා පීළිතා. **තත්ථාති** මනුස්සෙසු. **යෙති** මනුස්සා. **වස්සාවාසිකෙ ගාහිතෙති** වස්සාවාසිකෙ සෙනාසනෙ ගාහාපියමානෙ. **ගාහිතභික්ඛූනන්ති** ගාහාපිතභික්ඛූනං. **වස්සාවාසිකන්ති** වස්සං ආවසන්තානං දාතබ්බං චීවරං. **ගාහණකාලොති** ගාහාපනකාලො. **උපකට්ඨොති** ආසන්නො. **ඡාතකාදීහීති** ආදිසද්දෙන රොගාදයො සඞ්ගණ්හාති. **යන්ති** චීවරං. **තතොති** චීවරතො. **තන්ති** වචනං. **තදනුරූපෙනාති** තෙසං මනුස්සානං වචනස්සානුරූපෙන. **තෙසං තෙසන්ති** මනුස්සානං, වස්සාවාසිකං චීවරන්ති සම්බන්ධො.

යස්සාති භික්ඛුනො. **සොති** භික්ඛු. ඉති වදන්තීති යොජනා. **තන්ති** චීවරං. **පටික්කම්මාති** පටික්කමිත්වා. විහාරතො අපසක්කිත්වාති අත්ථො. **තත්‍රාති** ගාමෙ. **උපනික්ඛෙපං ඨපෙත්වාති** කප්පියවත්ථුං වා අකප්පියවත්ථුං වා ආරාමිකාදීනං හත්ථෙ උපනික්ඛෙපං ඨපෙත්වා. **විහාරෙති** විහාරස්ස, විහාරෙ වස්සං වසන්තස්ස වා. **අපුච්ඡිත්වාපීති** පිසද්දෙන ''පුච්ඡිත්වාපී''ති අත්ථං දස්සෙති. **තෙසන්තිකුලානං**. **වත්තන්ති** ජග්ගනාදිවත්තං. **තෙසන්ති** කුලානං. **ආගතඤ්ච තන්ති** තං පංසුකූලිකං ආගතඤ්ච වදන්තීති සම්බන්ධො. **තෙනාති** පංසුකූලිකෙන. **දාතුං න ඉච්ඡන්තීති** සඞ්ඝස්ස ආචික්ඛන්තෙපි සඞ්ඝස්ස දාතුං න ඉච්ඡන්ති. **සභාගො භික්ඛූති** අත්තනා සභාගො භික්ඛු. **එතන්ති** වස්සාවාසිකං. පංසුකූලිකස්ස න වට්ටති, කස්මා? ගහපතිචීවරත්තා. **ඉතීතිආදි** නිගමනං. **සද්ධාදෙය්‍යෙති** සද්ධාය දාතබ්බෙ වස්සාවාසිකලාභවිසයෙ.

තත්‍රුප්පාදෙති තස්මිං විහාරෙ උප්පජ්ජනකලාභවිසයෙ. **භණ්ඩපටිච්ඡාදනන්ති** පටිච්ඡාදනචීවරභණ්ඩං. චීවරභණ්ඩමෙව හි යස්මා අනෙන සරීරං පටිච්ඡාදියති, තස්මා භණ්ඩපටිච්ඡාදනන්ති වුච්චති. **ගාහෙථාති** භික්ඛූහි ගාහාපෙථ. **ගාහෙතබ්බන්ති** භික්ඛූහි ගාහාපෙතබ්බං. **වත්ථු පනාති** සාටකතො අඤ්ඤං කප්පියං වා අකප්පියං වා වත්ථු පන. කස්මා වට්ටතියෙව, නනු අකප්පියවත්ථු න වට්ටතීති ආහ ''කප්පියකාරකානඤ්හි''තිආදි. තත්ථ **හි** යස්මා අනුඤ්ඤාතං, තස්මා වට්ටතියෙවාති යොජනා. දින්නවත්ථුතො උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො.

යන්ති වත්ථු දින්නන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** කප්පියකාරකානං හත්ථෙ දින්නවත්ථූසු. **තන්ති** වත්ථු උපනාමෙන්තෙහීති සම්බන්ධො. ගරුභණ්ඩං හොති, ගරුභණ්ඩත්තා අඤ්ඤෙසු පච්චයෙසු න උපනාමෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. **පුග්ගලවසෙනෙවාති** ''භික්ඛූ චීවරෙන කිලමන්ති, එත්තකං නාම තණ්ඩුලභාගං භික්ඛූනං චීවරං කාතුං රුච්චති සඞ්ඝස්සා''තිආදිනා පුග්ගලං පරාමසිත්වා පුග්ගලවසෙනෙව. **සඞ්ඝවසෙනාති** ''සඞ්ඝො චීවරෙන කිලමතී''තිආදිනා සඞ්ඝවසෙන න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. එවං පුග්ගලවසෙන අපලොකනකම්මස්ස අකත්තබ්බතං දස්සෙත්වා ඉදානි වත්ථුවසෙන තස්සෙව අකත්තබ්බතං දස්සෙන්තො ආහ ''ජාතරූපරජතවසෙනාපී''තිආදි. **කප්පියභණ්ඩවසෙනාති** චීවරතණ්ඩුලෙහි අවසෙසස්ස කප්පියභණ්ඩස්ස වසෙන. චීවරතණ්ඩුලානඤ්හි විසුං ගහිතත්තා ''කප්පියභණ්ඩවසෙනා''ති එත්ථ තෙහි අවසෙසො කප්පියභණ්ඩොව ගහෙතබ්බො. **තං පනාති** අපලොකනකම්මං පන. කත්තබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදානී''තිආදි. **සුභික්ඛන්ති** සමිද්ධභික්ඛං. **සුලභපිණ්ඩන්ති** සුඛෙන ලභපිණ්ඩං. ද්වීහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කාරණං දස්සෙති, සුභික්ඛත්තා සුලභපිණ්ඩං, සුලභපිණ්ඩත්තා සුභික්ඛන්ති වුත්තං හොති.

එවං චීවරපච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වා සෙනාසනං සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **කාලෙති** ගාහාපනස්ස කාලෙ. **වුත්තන්ති** මහාඅට්ඨකථාය වුත්තං. කස්මා ද්වෙ සම්මන්නිතබ්බා, නනු එකම්පි සම්මන්නිතුං වට්ටතීති ආහ ''එවඤ්හී''තිආදි. තත්ථ හි යස්මා ගාහෙස්සති, තස්මා ද්වෙ සම්මන්නිතබ්බාති යොජනා. එකෙන හි සම්මුතිලද්ධෙන සක්කා පරං ගාහාපෙතුං, අත්තනා පන අත්තනො පාපෙතුං න සක්කා, තස්මා ද්වීසු සම්මතෙසු නවකො වුඩ්ඪස්ස, වුඩ්ඪො ච නවකස්සාති උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං ගාහෙස්සන්තීති අධිප්පායො. **සම්මන්නිතබ්බාති** එකතො සම්මන්නිතබ්බා. **අට්ඨපි සොළසපීති** එත්ථ පිසද්දෙන තතො අධිකම්පි එකතො සම්මන්නිතුං වට්ටතීති දීපෙති. සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ උබ්බාහිකසම්මුතියං (චූළව. 456) අට්ඨපි ජනා එකතොව සම්මතාති වචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. නිග්ගහකම්මමෙව හි සඞ්ඝො සඞ්ඝස්ස න කරොතීති දට්ඨබ්බං. **තෙසන්ති** අට්ඨසොළසජනානං, සම්මුති වට්ටතියෙවාති සම්බන්ධො. කින්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති ආහ ''චෙතියඝර''න්තිආදි.

ආසනඝරන්ති පටිමාඝරං. මග්ගපොක්ඛරණීනං සමීපෙ කතා සාලායො උපචාරවසෙන වුච්චන්ති ''මග්ගො''ති ච ''පොක්ඛරණී''ති ච. තා හි සාලායො උපචාරසීමබ්භන්තරගතෙ ගාමාභිමුඛමග්ගෙ ච අන්තොඋපචාරසීමායං ඛණිතා යත්ථ කත්ථචි පොක්ඛරණියො ච කරීයන්ති, ඉති සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති යොජනා. අසෙනාසනං දස්සෙත්වා සෙනාසනං දස්සෙන්තො ආහ ''විහාරො''තිආදි. **රුක්ඛමූලන්ති** ඡන්නකවාටබද්ධරුක්ඛමූලං. එසෙව නයො වෙළුගුම්බෙපි. ගාහෙන්තෙන ච ගාහෙතබ්බානීති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝිකොති** තත්‍රුප්පාදො. **තෙසූති** ද්වීසු චීවරපච්චයෙසු. **යන්ති** චීවරපච්චයං. **තස්සාති** චීවරපච්චයස්ස. **ඨිතිකතොති** පබන්ධවසෙන ඨිතට්ඨානතො. **ඉතරොති** පඨමං ගහිතචීවරපච්චයතො ඉතරො.

අප්පතායාති අප්පභාවතො, ගාහියමානෙති සම්බන්ධො. **පරිවෙණග්ගෙනාති** පරිවෙණපරිච්ඡෙදෙන. **ලභන්තීති** පරිවෙණසාමිකා භික්ඛූ ලභන්ති. **තන්ති** පරිවෙණං. **විජටෙත්වාති** විජටං කත්වා, ද්වෙ වා තයො වා කොට්ඨාසෙ කත්වාති අත්ථො. **පක්ඛිපිත්වාති** භාගකොට්ඨාසං පක්ඛිපිත්වා. **න එවං කාතබ්බන්ති** යථා මහාසුමත්ථෙරො ආහ, තථා න කාතබ්බන්ති අත්ථො. අකාතබ්බකාරණං දස්සෙන්තො ආහ ''මනුස්සා හී''තිආදි. **තත්ථාති** පරිවෙණෙ, පවිසිතබ්බං ඉති ආහාති යොජනා. **එත්ථාති** එතස්මිං ගාහණට්ඨානෙ. **පටික්කොසතීති** පටිසෙධෙති. පටික්කොසනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''මා ආවුසො''තිආදි. ඉති වුත්තං, ඉති පටික්කොසතීති යොජනා. එකො හි ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. **තස්සාති** මහාථෙරස්ස. **සඞ්ගහන්ති** භික්ඛූනං සඞ්ගහං. **තන්ති** මහාථෙරං.

එවං වත්තබ්බන්ති එවං වක්ඛමානනයෙන වත්තබ්බං. පච්චයං ධාරෙථ, ඉති වත්තබ්බන්ති යොජනා. පාපුණාති ආවුසො ඉති වුත්තෙති යොජනා. ''ගහිතං හොති''ති ඉමිනා ''ගණ්හථ, ගණ්හාමී''ති පච්චුප්පන්නකාලවසෙන

වුත්තත්තා ගහිතං හොතීති දස්සෙති. අතීතඅනාගතකාලවසෙන අගහිතභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. **සතුප්පාදමත්තන්ති** ගහණෙ සතියා උප්පාදනමත්තං. **එත්ථාති** සෙනාසනපච්චයගහණට්ඨානෙ.

යොපීති යම්පි. උපයොගත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං, යම්පි පච්චයං විස්සජ්ජෙතීති යොජනා. **පච්චයන්ති** ච චීවරපච්චයං. **අයම්පීති** අයම්පි පච්චයො. පිසද්දො මහාලාභපරිවෙණෙ පච්චයං සම්පිණ්ඩෙති. **තස්මිංයෙව පරිවෙණෙති** තස්මිං පංසුකූලිකෙන ගහිතපරිවෙණෙ එව. **අඤ්ඤස්සාති** පංසුකූලිකතො අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස. පංසුකූලිකො ''අහං වසාමී''ති සෙනාසනං ජග්ගිස්සති. ඉතරො ''අහං පච්චයං ගණ්හාමී''ති සෙනාසනං ජග්ගිස්සතීති යොජනා. **ද්වීහි කාරණෙහීති** වසනගහණවසෙන ද්වීහි කාරණෙහි. පංසුකූලිකෙ ගණ්හන්තෙති සම්බන්ධො. **ඉධාති** සෙනාසනෙ. **තෙනාති** පංසුකූලිකෙන. **හෙට්ඨාති** සෙනාසනස්ස හෙට්ඨා, ඨිතං අඤ්ඤං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. **තෙනාති** පංසුකූලිකෙන , කිඤ්චි වචනන්ති සම්බන්ධො. වුත්ථවස්සස්ස පංසුකූලිකස්සාති යොජනා. **වට්ටතීති** පංසුකූලිකස්ස වට්ටති. **තස්මිං සෙනාසනෙති** පංසුකූලිකෙන ගහිතසෙනාසනෙ. **යෙසං පනාති** මනුස්සානං පන. **තෙසන්ති** මනුස්සානං.

ථූපං කත්වාති චෙතියං කත්වා. **තස්සාති** ථූපස්ස. **තෙන භික්ඛුනාති** වස්සාවාසිකං ගාහකභික්ඛුනා. **තන්ති** භොජනසාලං. ගාහෙතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. **සබ්බම්දන්ති** සබ්බං ඉදං වචනං.

පාටිපදඅරුණතොති වස්සූපනායිකදිවසසඞ්ඛාතස්ස පාටිපදස්ස අරුණුග්ගමනතො. **විතක්කචාරිකොති** ''කත්ථ නු ඛො වසිස්සාමී''තිආදිනා විතක්කෙන චරණෙ අනුයුත්තො. **සෙනාසනං යාචතීති** සෙනාසනග්ගාහාපකං සෙනාසනං යාචති. **ගහිතන්ති** සඞ්ඝෙන ගහිතං. **යත්ථාති** ඨානෙ. වස්සූපගතෙහි වත්තබ්බාති සම්බන්ධො. පුනප්පුනං, සමං වා චෙතියඞ්ගණාදිං මුඤ්චන්ති සොධෙන්ති ඉමාහීති **සම්මුඤ්චනියො.** මුච්ධාතු සොධනත්ථෙ යුපච්චයො කරණත්ථෙ හොති. තාලුජො පඨමක්ඛරො. සුලභා ච දණ්ඩකා, එකෙකෙන ද්වෙ තිස්සො යට්ඨිසම්මුඤ්චනියො බන්ධිතබ්බා. සුලභා ච සලාකා, ජපඤ්චමුට්ඨිසම්මුඤ්චනියො බන්ධිතබ්බාති අත්ථො. **පඤ්ච පඤ්ච උක්කාති** අරඤ්ඤවිහාරෙසු පරිස්සයවිජානනත්ථං පඤ්ච පඤ්ච අග්ගිඋක්කා කොට්ටෙතබ්බා ඡින්දිතබ්බාති අත්ථො.

''නිබද්ධවත්තං ඨපෙත්වා''ති එත්ථ අකත්තබ්බවත්තං දස්සෙන්තො ආහ ''වත්තං කරොන්තෙහි වා''තිආදි. තත්ථ වත්තං කරොන්තෙහි ච එවරූපං අධම්මිකවත්තං න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **හි** සච්චං, සබ්බෙව එතෙ උද්දෙසාදයො පපඤ්චාති යොජනා. පපඤ්චෙන්ති සංසාරෙ චිරං ඨපෙන්තීති **පපඤ්චා. මූගබ්බතන්ති** මූගානං වතං, මූගෙහි කත්තබ්බං වා, මූගෙන විය වා අමූගෙහි කත්තබ්බං වතං. එවං අකාතබ්බවත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි කාතබ්බවත්තං දස්සෙන්තො ආහ ''පරියත්තිධම්මො නාමා''තිආදි. **තිවිධම්පීති** පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිප්පකාරම්පි. අවයවපරියත්තිධම්මොපි අවයවිපරියත්තිධම්මං, අවයවිපරියත්තිධම්මො වා අවයවපරියත්තිධම්මං පතිට්ඨාපෙති, තස්මා පරියත්තිධම්මො අත්තනාපි අත්තානං පතිට්ඨාපෙසීති වෙදිතබ්බං. **උද්දිසථාති** පරියත්තිං උද්දිසථ. **සොධෙත්වා...පෙ.... උපසම්පාදෙථාති** එත්ථ සොධනං නාම සබ්බෙසං ආචාරකුලපුත්තානං උපපරික්ඛනං. **සොධෙත්වා නිස්සයං දෙථාති** එත්ථ සොධනං නාම භික්ඛුසභාගතං උපපරික්ඛනං. **හීති** සච්චං. **කුලපුත්තොති** ආචාරකුලපුත්තො. යත්තකානි ධුතඞ්ගානි සමාදියිතුං සක්කොථාති යොජනා. **අන්තොවස්සං නාමෙතන්ති** භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනමෙතං. එතස්මිං අන්තොවස්සෙති හි අත්ථො, භවිතබ්බන්තිආදීසු සම්බන්ධිතබ්බං. **සකලදිවසන්ති** සකලදිවසම්හි, අප්පමත්තෙහීති සම්බන්ධො. **එකචාරිකවත්තන්ති** එකකෙන චරිතබ්බං වත්තං. **භස්සෙති** වචනෙ. **දසවත්ථුකකථන්ති** අප්පිච්ඡතාදිදසවත්ථුක කථං.

විග්ගාහිකපිසුණඵරුසවචනානීති විග්ගහං කලහං ජනෙතීති විග්ගාහිකං, විග්ගාහිකවචනඤ්ච පිසුණවචනඤ්ච ඵරුසවචනඤ්ච විග්ගාහිකපිසුණඵරුසවචනානි. මනසිකාරබහුලා විහරථ ඉති ඔවදිතබ්බාති යොජනා. **දන්තකට්ඨඛාදනවත්තන්ති** හෙට්ඨා අදින්නාදානවණ්ණනායං වුත්තං දන්තකට්ඨඛාදනෙ, දන්තකට්ඨඛාදනස්ස වා වත්තං. ''පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපන්තෙන න කථෙතබ්බ''න්ති ඉමිනා කථෙන්තෙ පමාදෙන පත්තො භිජ්ජෙය්‍යාති පත්තස්ස ගුත්තත්ථාය කථනං නිවාරෙති. **ආචික්ඛිතබ්බාති** ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

කොචි දායකොති සම්බන්ධො. **ආගන්තුකො භික්ඛූති** චීවරග්ගාහිතතො පච්ඡා ආගතො ආගන්තුකො භික්ඛු. **සඞ්ඝත්ථෙරොති** ආවාසිකසඞ්ඝත්ථෙරො. **පඨමභාගන්ති** පුබ්බෙ ගාහිතං පඨමභාගං, **පරිවත්තෙත්වාති** පුබ්බෙ ගාහිතභාගෙන පච්ඡා දාතබ්බං වස්සාවාසිකං පරිවත්තෙත්වා. ආගන්තුකස්ස වස්සග්ගෙන පත්තට්ඨානෙ ආගන්තුකස්ස දාතබ්බන්ති යොජනා. ''ආගන්තුකස්සා''ති පදං පුබ්බාපරං අපෙක්ඛති. තස්මා ද්වින්නං පදානං මජ්ඣෙ වුත්තං. **පඨමවස්සූපගතාති** පඨමවස්සූපනායිකදිවසෙ වස්සූපගතා. ''ද්වෙ තීණි චත්තාරී''ති වචනස්ස වා බහූනං භික්ඛූනං වා බ්‍යාපනත්ථාය ''ලද්ධං ලද්ධ''න්ති විච්ඡාවසෙන වුත්තං. **තෙන පනාති** ආගන්තුකෙන පන. පඨමවස්සූපගතෙහි අප්පකෙ ලද්ධෙ පච්ඡිමවස්සූපනායිකදිවසෙ දාතබ්බානං වස්සාවාසිකානං බහුකෙපි අයං නයො ඤාතබ්බොති කත්වා න වුත්තො.

ද්වීසුපීති පඨම දුතියවසෙන ද්වීසුපි. වස්සූපගතා භික්ඛූ භික්ඛාය කිලමන්තා වදන්තීති සම්බන්ධො. **ඉධාති** ඨානෙ. **වසන්තාති** එකතො වසන්තා. ද්වෙ භාගා හොම සාධු වතාති යොජනා. **සාධු වතාති** එකංසෙන සුන්දරා භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො. **යෙසන්ති** භික්ඛූනං. **තත්ථාති** ඤාතිපවාරිතට්ඨානෙසු. **පවාරණායාති** පවාරණාදිවසෙ. **තෙසූති** භික්ඛූසු. **යෙති**

භික්ඛු. **තත්ථාති** ඤාතිපවාරිතට්ඨානෙසු. කස්මා අපලොකෙත්වා දාතබ්බං, නනු තෙ සාදියන්තීති ආහ ''සාදි යන්තාපි හි''තිආදි. තත්ථ **හීති** යස්මා. ''නෙව වස්සාවාසිකස්ස සාමිනො''ති ඉමිනා තෙසං වස්සච්ඡින්නතං දීපෙති. **නෙව අදාතුං ලභන්තීති** පඨමමෙව කතිකවත්තස්ස කතත්තා අදාතුං නෙව ලභන්ති, සබ්බෙසං නො අම්හාකන්ති යොජනා. **ඉධාති** ඨානෙ. **තන්ති** කතිකවත්තං. එකො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** භික්ඛූනං. **තත්ථාති** සභාගට්ඨානෙ. වසිත්වා ආගතානං තෙසං භික්ඛූනන්ති යොජනා. න ලබ්භති ඉති වුත්තන්ති යොජනා. **ඉමෙසන්ති** වස්සාවාසිඅප්පත්තකානං එකච්චානං. **ගාහිතසදිසමෙවාති** වස්සාවාසිකස්ස ගාහිතෙන සදිසමෙව. **තෙසමෙවාති** එකච්චානමෙව.

පක්කන්තොපීති අඤ්ඤං ඨානං පක්කමන්තොපි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. තෙන භික්ඛුනා කතං පානීයඋපට්ඨපනාදිකම්මං **භතිනිවිට්ඨං** භතියා ඨිතන්ති යොජනා. අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිතං සඞ්ඝිකන්ති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝිකන්ති** තප්පුප්පාදං සන්ධාය වුත්තං. **විබ්භන්තොපීති** පිසද්දො පගෙව ඡින්නවස්සොති දස්සෙති. **පච්චයවසෙනෙවාති** සද්ධාදෙය්‍යපච්චයවසෙන. **වදන්තීති** කෙචි වදන්ති.

දිසංගමිකො භික්ඛු විබ්භමතීති සම්බන්ධො. **මනුස්සෙති** වස්සාවාසිකදායකමනුස්සෙ. **සම්මුඛාති** ආවාසිකස්ස සම්මුඛා. **සම්පටිච්ඡාපෙත්වාති** ''සුට්ඨු දස්සාමා''ති පටිච්ඡාපෙත්වා. **යස්ස ගාහිතන්ති** යස්ස භික්ඛුනො සෙනාසනං ගාහිතං. **සෙනාසනසාමිකස්සාති** සෙනාසනදායකස්ස පුත්තධීතාදයොති සම්බන්ධො. **සෙනාසනෙ දෙමාති** සෙනාසනස්ස දෙම. **තත්ථාති** සෙනාසනෙ. එකමෙව වත්ථං දාතබ්බං. කස්මා? පුග්ගලස්ස අදත්වා සෙනාසනස්සෙව දාතබ්බත්තා. **වස්සාවාසිකට්ඨිතිකායාති** වස්සාවාසිකගාහිතස්ස ඨිතිකාය. **එසෙව නයොති** සෙනාසනස්සෙව දින්නත්තා එසෙව නයො. **තස්සෙව හොන්තීති** පුග්ගලස්සෙව දින්නත්තා තස්සෙව හොන්ති.

දුතියො ථෙරාසනෙ ගාහිතො හොතීති සම්බන්ධො. පඨමභාගස්ස සාමණෙරස්ස ගාහිතත්තා වුත්තං ''වරභාගං සාමණෙරස්ස දත්වා''ති. **උභොපීති** ද්වෙ ථෙරසාමණෙරෙපි. **සයමෙවාති** දායකො සයමෙව. **යන්ති** වස්සාවාසිකං. **යස්සාති** ථෙරස්ස වා සාමණෙරස්ස වා.

ඉතොති වුත්තනයතො. **දහරසාමණෙරස්සාති** තරුණස්ස සාමණෙරස්ස. **සොති** සරසාමිකො. **නන්ති** පත්තජනං. **යස්සාති** භික්ඛුනො. **තෙසන්ති** මනුස්සානං. **යථාභූතං ආචික්ඛිතබ්බන්ති** විබ්භමකාලඞ්කතකාරණං යථාභූතං ආචික්ඛිතබ්බං. **සුද්ධපංසුකූලිකායෙවාති** අඤ්ඤෙහි අමිස්සා සුද්ධා පංසුකූලිකායෙවාති. **ඉදං නෙවාසිකවත්තන්ති** නිගමනං.

උපනන්දවත්ථුකථා

319. **අයමත්ථොති** අයං වක්ඛමානො අත්ථො, එවං වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ගාමකෙ . **තන්ති** සෙනාසනං, ගණ්හන්තෙනෙවාති සම්බන්ධො. **ඉධාති** සාවත්ථියං. **මුත්තන්ති** තෙ සෙනාසනං මුඤ්චිතං හොති. **තත්‍රාපීති** ගාමකෙපි. **උභයත්ථාති** සාවත්ථියං, ගාමකෙ වාති උභයත්ථ.

එත්ථාති උපනන්දවත්ථුස්මිං. **කථන්ති** කෙන පකාරෙන පටිප්පස්සම්භති. **ඉධාති** සාසනෙ. එකච්චො ගණ්හාතීති සම්බන්ධො. **තත්‍රාපීති** සාමන්තවිහාරෙපි . **තස්සාති** භික්ඛුස්ස. **ඉධාති** සෙනාසනෙ. **ආලයමත්තන්ති** චිත්තුප්පාදමත්තං. **ඉච්චස්සාති** ඉති අස්ස, එවං අස්ස භික්ඛුස්සාති අත්ථො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං ''ගහණෙන ගහණ''න්තිආදිකෙ චතුක්කෙ. යො පන ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **උපචාරසීමාතික්කමෙති** නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං, භාවෙන භාවලක්ඛණෙ වා. **තත්ථාති** අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ පච්චාගච්ඡති, වට්ටති, සෙනාසනග්ගාහො න පටිප්පස්සම්භතීති අධිප්පායො.

320. **යොති** භික්ඛු. **මහන්තතරො වා දහරතරො වාති** අත්තනො මහන්තතරො වා දහරතරො වා හොති. සො භික්ඛු තිවස්සන්තරො නාමාති යොජනා. එකස්ස භික්ඛුනො තිණ්ණං වස්සානමන්තරෙ ඨිතො තිවස්සන්තරො අඤ්ඤො භික්ඛු. **තත්ථාති** භික්ඛුසු. **ඉමෙ සබ්බෙති** තිවස්සන්තරද්විවස්සන්තරසමානවස්සිකෙ ඉමෙ භික්ඛූ, ලභන්තීති සම්බන්ධො. **යං තිණ්ණං පහොතීති** මඤ්චපීඨවිනිමුත්තං යං ආසනං තිණ්ණං සුඛං නිසීදිතුං පහොති, තථාරූපෙ ආසනෙපි ද්වෙ ද්වෙ හුත්වා නිසීදිතුං ලභන්තීති යොජනා. අපිසද්දෙන මඤ්චපීඨානි අපෙක්ඛති. ඉදං පච්ඡිමදීඝාසනං. **අනුපසම්පන්නෙනාපීති** පිසද්දො පගෙව උපසම්පන්නෙනාති දස්සෙති.

හත්ථිකුම්භෙති හත්ථිසිරොපිණ්ඩෙ. ඉමිනා හත්ථිසද්දෙන හත්ථිකුම්භො ගහිතො අවයවූපචාරෙන වා උත්තරපදලොපෙන වාති දස්සෙති. හත්ථී වියාති හත්ථී, භූමිභාගො, හත්ථිම්හි පතිට්ඨිතො පාදසඞ්ඛාතො නඛො ඉමස්සාති **හත්ථිනඛකො,** පාසාදො. එතං ''හත්ථිනඛකො''ති නාමං එවංකතස්ස පාසාදස්ස නාමන්ති යොජනා. ''සුවණ්ණරජතාදිවිචිත්‍රානී''ති පදං ''කවාටානි මඤ්චපීඨානි තාලවණ්ටානී''ති සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. යංකිඤ්චි චිත්තකම්මකතං අත්ථි, සබ්බං වට්ටතීති යොජනා. පාසාදස්ස දෙමාති සම්බන්ධො. **පාටෙක්කන්ති** පාසාදතො විසුං. **පටිග්ගහිතමෙවාති** සබ්බං පටිග්ගහිතමෙව හොති. ගොනකාදීනි අට්ඨාරස අත්ථරණානි පරිභුඤ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො.

ගිහිවිකටනීහාරෙනාති ගිහීහි විසෙසෙන යථාකාමං කරියතීති **ගිහිවිකටං,** ගිහිසන්තකං. ''ගිහිවිකට''න්ති නීහාරො අභිනීහාරො ගිහිවිකටනීහාරො, තෙන. **ලබ්භන්තීති** නිසීදිතුමෙව ලබ්භන්ති. **තත්‍රාපීති** ධම්මාසනෙපි.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථා

321. එතානීති ගරුභණ්ඩානි. **තත්ථාති** රාසිවසෙන පඤ්චසු සරූපවසෙන පඤ්චවීසතියා ගරුභණ්ඩෙසු. ආගන්ත්වා, ආභුසො වා රමන්ති එත්ථාති **ආරාමො. තෙසංයෙවාති** පුප්ඵාරාමඵලාරාමානමෙව. ''ඨපිතොකාසො''ති ඉමිනා වත්ථුසද්දස්ස භූමිභෙදත්ථං දස්සෙති. වසති ආරාමො පතිට්ඨහති එත්ථාති **ආරාමවත්ථු. තෙසු වාති** එත්ථ වාසද්දෙන නවභූමිභාගතො අඤ්ඤස්ස පොරාණභූමිභාගස්සපි ආරාමවත්ථුභාවං විකප්පෙති. විසෙසෙන චතුඉරියාපථෙ හරති පවත්තෙති එත්ථාති **විහාරො. තස්සාති** විහාරස්ස. **චතුන්නං මඤ්චානන්ති** නිද්ධාරණත්ථෙ සාමිවචනං. අඤ්ඤතරො මඤ්චො නාමාති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. ''ලොහෙන කතා කුම්භී''ති ඉමිනා **ලොහකුම්භීති** එත්ථ මජ්ඣෙලොපසමාසං දස්සෙති. ලොහමයා කුම්භී **ලොහකුම්භීති** වචනත්ථොපි යුජ්ජතෙව. ''එසෙව නයො''ති ඉමිනා ලොහෙන කතං **භාණකං,** ලොහෙන කතො **වාරකො,** ලොහෙන කතං **කටාහන්ති** අත්ථං අතිදිසති. **එත්ථාති** භාණකවාරකකටාහෙසු. **අරඤ්ජරොති** අතිමහන්තත්තා අරං ඛිප්පං ජරති විනාසෙතීති අරඤ්ජරො. අථ වා ජලං ගණ්හිතුං අලන්ති අරඤ්ජරො ලකාරානං රකාරෙ කත්වා.

ගාථාවසෙන නිගමනං දස්සෙන්තො ආහ ''එව''න්තිආදි. තත්ථ එවං පකාසයීති සම්බන්ධො. ද්වෙ ගරුභණ්ඩානි **ද්විසඞ්ගහානි** හොන්ති, **තතියං** ගරුභණ්ඩං චතුසඞ්ගහං හොති, **චතුත්ථං** ගරුභණ්ඩං නවකොට්ඨාසං හොති, **පඤ්චමං** ගරුභණ්ඩං අට්ඨභෙදනං හොති, **ඉති** ඉමිනා පකාරෙන **පඤ්චනිම්මලලොචනො** නාථො පඤ්චහි රාසීහි **පඤ්චවීසවිධං** ගරුභණ්ඩං පකාසයීති යොජනා.

තත්‍රාති ගරුභණ්ඩෙ. **හීති** විත්ථාරො. සබ්බම්පි ඉදං ගරුභණ්ඩං අවිස්සජ්ජියන්ති වුත්තන්ති යොජනා. **ඉධාති** ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං. පරිවාරෙ පන ආගතන්ති සම්බන්ධො.

පඤ්ච රාසයො මහෙසිනා වුත්තාති යොජනා. **එත්ථාති** පරිවාරෙ.

තත්‍රාති ''පරිවත්තනවසෙනා''ති වචනෙ. ඉදං ගරුභණ්ඩං උපනෙතුන්ති සම්බන්ධො. නිච්චං තිට්ඨන්තීති **ථාවරා,** ඨාධාතු වරපච්චයො, ඨාකාරස්ස ථාකාරො. ඉමිනා ආරාමආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථූනි ගහෙතබ්බානි. අවිස්සජ්ජියඅවෙභඞ්ගියත්තා ගරු අලහුකං භණ්ඩං **ගරුභණ්ඩං.** ඉමිනා මඤ්චාදීනි එකවීසති ගරුභණ්ඩානි ගහෙතබ්බානි. **ථාවරෙති** ආධාරෙ භුම්මං, පරියාපන්නන්ති සම්බන්ධො. අථ වා නිද්ධාරණෙ භුම්මං, ථාවරෙසූති හි අත්ථො, ඛෙත්තන්තිආදීසු සම්බන්ධිතබ්බං. ඛිපති පුබ්බණ්ණබීජමෙත්ථාති **ඛෙත්තං.** වසති අපරණ්ණබීජං පතිට්ඨාති එත්ථාති **වත්ථු,** තලෙ භූමිභාගෙ එකතො වා ද්වීහි වා තීහි වා ඨානෙහි ආවරණං කරීයති එත්ථාති **තළාකො,** සරො. කස්සකානං මතෙන කත්තබ්බාති **මාතිකා.** ආරාමෙන පරිවත්තෙතුන්ති සම්බන්ධො. කානි පරිවත්තෙතුන්ති ආහ ''ඉමානි චත්තාරිපී''ති. **පිසද්දො** අවයවසම්පිණ්ඩනො.

තත්‍රාති ''පරිවත්තෙතුං වට්ටතී''ති වචනෙ. **දූරෙති** සඞ්ඝාරාමතො දූරට්ඨානෙ. **යම්පීති** නාළිකෙරඵලම්පි. **හරන්තීති** සඞ්ඝස්ස හරන්ති. **අඤ්ඤෙසන්ති** සඞ්ඝතො අඤ්ඤෙසං මනුස්සානන්ති සම්බන්ධො. **තෙති** මනුස්සා. සඞ්ඝෙන සම්පටිච්ඡිතබ්බොති සම්බන්ධො. **රුච්චතීති** සඞ්ඝස්සාරාමෙන මනුස්සානමාරාමං, මනුස්සානමාරාමෙන වා සඞ්ඝස්සාරාමං පරිවත්තෙතුං රුචීයති ඉච්ඡීයති. භික්ඛූනං ආරාමොති සම්බන්ධො. **අයන්ති** මනුස්සානමාරාමො. **බුද්දකොති** සඞ්ඝාරාමතො බුද්දකො. **ආයන්ති** අයති ආයසාමිකො ධනෙන වඩ්ඪිං ගච්ඡති අනෙනාති ආයො, තං. **සමකමෙවාති** සමප්පමාණමෙව, ආයං සචෙ දෙතීති සම්බන්ධො. පමාණත්ථෙ කපච්චයො. මනුස්සානං රුක්ඛාති සම්බන්ධො. අතිරෙකං සඞ්ඝස්ස දෙමාති සම්බන්ධො. **ජානාපෙත්වාති** ''සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵල''න්ති (ම. නි. 3.376) සඞ්ඝස්ස දින්නදානස්ස ආනිසංසං මනුස්සානං ජානාපෙත්වා. ඵලධාරිනො හොන්ති නනූති යොජනා. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **එතෙනෙව නයෙනාති** යෙන නයෙන ආරාමො ආරාමෙන පරිවත්තෙතබ්බො, එතෙනෙව නයෙන. මහන්තෙන වා බුද්දකෙන වා ආරාමවත්ථුනා වාති යොජනා. ආරාම ආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථූනි පරිවත්තෙතබ්බානීති සම්බන්ධො.

උභොපීති ගෙහපාසාදවසෙන උභොපි. **තත්ථාති** ගෙහෙ. **ඉදං පනාති** පාසාදසඞ්ඛාතං ගෙහං, මනුස්සානං ගෙහන්ති සම්බන්ධො. මහග්ඝෙන වා අප්පග්ඝෙන වා විහාරවත්ථුනා වාති යොජනා. විහාරවිහාරවත්ථුආරාමආරාමවත්ථූනි පරිවත්තෙතබ්බානීති සම්බන්ධො. **එවන්තිආදි** නිගමනං.

ගරුභණ්ඩෙන ගරුභණ්ඩපරිවත්තනෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **පංස්වාගාරකෙසූති** පංසුකීළනත්ථාය කතෙසු අගාරකෙසු. **කප්පියමඤ්චාති** සඞ්ඝගණපුග්ගලානං කප්පියා සුවණ්ණරජතාදීහි අකතා මඤ්චා. විහාරස්ස පන සුවණ්ණරජතමයාදිකාපි කප්පියා මඤ්චා දාතබ්බාති සම්බන්ධො. **බහිසීමායාති** උපචාරසීමතො බහි. **තත්ථාති** සඞ්ඝත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ. **තත්ථාති** තස්ස භික්ඛුනො වසනට්ඨානෙ. **''මහග්ඝෙනා''ති** වුත්තවචනං

නියමෙන්තො ආහ ''සතග්ඝනකෙන වා සහස්සග්ඝනකෙන වා''ති. **මඤ්චසතන්ති** මඤ්චබහුං. **එතෙසුපීති** පීඨභිසිබිබ්බොහනෙසුපි. **තත්ථාති** පීඨභිසිබිබ්බොහනෙසු. කප්පියං පීඨාදීති සම්බන්ධො. **අකප්පියං වා මහග්ඝං කප්පියං වාති** කප්පියෙන වා මහග්ඝකප්පියෙන වා පරිවත්තෙත්වාති සම්බන්ධො. ''වුත්තවත්ථූනී''ති පදං ''පරිවත්තෙත්වා''ති පදෙ අවුත්තකම්මං, ''ගහෙතබ්බානී''ති පදෙ වුත්තකම්මං, පුබ්බාපරාපෙක්ඛපදං.

පසතමත්තඋදකගණ්හකානිපීති එත්ථ පසතො නාම කුඤ්චිතපාණි. **සීහළදීපෙති** සීහං ලාති ගණ්හාතීති **සීහළො** ලකාරස්ස ළකාරං කත්වා, සීහබාහුනාමකො රාජා, තස්ස පුත්තත්තා විජයකුමාරොපි සීහළො නාම, තෙන ආදිම්හි නිවාසභාවෙන ගහිතත්තා දීපො **සීහළදීපො** නාම, තස්මිං. පාදං ගණ්හාතීති **පාදගණ්හනො,** සොයෙව **පාදගණ්හනකො. පාදො නාමාති** ''පාදගණ්හනකො''ති එත්ථ පාදො නාම. යො ලොහවාරකො මගධනාළියා පඤ්චනාළිමත්තං ගණ්හාති, සො ලොහවාරකො පාදො නාමාති යොජනා. ඉමිනා පමාණස්ස නාමං පමාණවන්තෙ උපචාරතො වොහාරනයං දස්සෙති. **තතොති** පඤ්චනාළිමත්තගණ්හනකවාරකතො. **ඉමානීති** ලොහකුම්භීආදීනි.

භිඞ්ගාර ...පෙ.... කටච්ඡුආදීනීති භිඞ්ගාරො ච පටිග්ගහො ච උළුඞ්කො ච දබ්බි ච කටච්ඡු ච පාති ච තට්ටකො ච සරකො ච සමුග්ගො ච අඞ්ගාරකපල්ලො ච ධූමකටච්ඡු ච **භිඞ්ගාර...පෙ.... ධූමකටච්ඡුයො,** තා ආදි යෙසං තානීති **භිඞ්ගාර...පෙ.... කටච්ඡුආදීනි.** ආදිසද්දෙන අඤ්ඤානි උපකරණානි ගහෙතබ්බානි. **භාජනීයානීති** භාජෙතබ්බානි. **කංසලොහාදීති**ආදිසද්දෙන වට්ටලොහං සඞ්ගණ්හාති. **වට්ටලොහං නාම** පීතලොහං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **පාරිහාරියන්ති** සඞ්ඝිකපරිභොගං පරිහරිත්වා අපනෙත්වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනං, ''අත්තසන්තක''න්ති වා පරිග්ගහෙන හරිත්වා භුඤ්ජනං න වට්ටති. **ගිහිවිකටනීහාරෙනෙවාති** ''ගිහිවිකට''න්ති අභිනීහාරෙනෙව.

අඤ්ඤස්මිම්පි කප්පියලොහභණ්ඩෙ පරියාපන්නා අඤ්ජනීති යොජනා. අථ වා **කප්පියලොහභණ්ඩෙති** නිද්ධාරණෙ භුම්මං, ''අඤ්ජනී''තිආදිනා සම්බන්ධිතබ්බං. **සූචීති** චීවරාදිසිබ්බනකා සූචි. **පණ්ණසූචීති** පණ්ණෙ ලිඛනා සූචි. **අඤ්ඤම්පීති** අඤ්ජනිආදිතො අඤ්ඤම්පි. ධූමනෙත්තඤ්ච ඵාලඤ්ච දීපරුක්ඛො ච දීපකපල්ලකො ච ඔලම්බකදීපො ච **ධූමනෙත්ත...පෙ.... ඔලම්බකදීපා.** ඉත්ථිපුරිසතිරච්ඡානගතසඞ්ඛාතානි රූපානි එතෙසු අත්ථීති **ඉත්ථිපුරිසතිරච්ඡානගතරූපකානි.** ධූමනෙත්ත...පෙ.... ඔලම්බකදීපා ච තෙ ඉත්ථිපුරිසතිරච්ඡානගතරූපකානි චෙති **ධූමනෙත්ත...පෙ.... රූපකානි,** විසෙසනපරනිපාතො. තානි වා අඤ්ඤානි වා භිත්තිච්ඡදනකවාටාදීසු උපනෙතබ්බානි ලොහභණ්ඩානීති සම්බන්ධො. **ලොහථාලකන්ති** ලොහමයං ආණිං. **පරිහරිත්වාති** ''අත්තනො සන්තක''න්ති පරිග්ගහෙන හරිත්වා, සඞ්ඝිකපරිභොගගිහිවිකටානි වා අපනෙත්වා. **ඛීරපාසාණමයානීති** ඛීරවණ්ණෙන පාසාණෙන කතානි.

සුවණ්ණඤ්ච රජතඤ්ච හාරකූටඤ්ච ජාතිඵලිකඤ්ච **සුවණ්ණ...පෙ.... ජාතිඵලිකානි,** තෙහි කතානි භාජනානි **සුවණ්ණ...පෙ.... භාජනානි. සබ්බන්ති** සුවණ්ණරජතාදිසබ්බං. **වට්ටතීති** සඞ්ඝගණපුග්ගලානං වට්ටති.

වාසිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, නිද්ධාරණෙ වා භුම්මං. යාය වාසියා න සක්කාති සම්බන්ධො. **තතොති** වාසිතො. **මහත්තරීසද්දො** මහන්තපරියායො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකො. මහත්තරී වාසීති සම්බන්ධො. **වෙජ්ජානන්ති** භිසක්කානං. **සිරාවෙධනඵරසුපීති** පිසද්දෙන තතො මහන්තං පන පගෙවාති දස්සෙති. යා පන කුඨාරී ආවුධසඞ්ඛෙපෙන කතාති සම්බන්ධො. අථ වා ආවුධසඞ්ඛෙපෙන කතා යා පන කුඨාරී අත්ථීති යොජනා. **අනාමාසාති** අනාමසිතබ්බා, අනාමාසාරහාති අත්ථො. **චතුරඞ්ගුලමත්තොපීති** පිසද්දො තතො අධිකො පන පගෙවාති දස්සෙති. නිඛණිත්වා බාධතීති **නිඛාදනං.** චතුරස්සං මුඛමෙතස්සාති **චතුරස්සමුඛං.** දොණිසදිසං මුඛමෙතස්සාති **දොණිමුඛං.** සම්මුඤ්චනිදණ්ඩවෙධනම්පි නිඛාදනං දණ්ඩබද්ධං හොති චෙති යොජනා. දණ්ඩෙන බන්ධිතබ්බන්ති **දණ්ඩබද්ධං,** දණ්ඩං බද්ධමෙතස්සාති වා දණ්ඩබද්ධං. ''අදණ්ඩක''න්ති වත්වා තස්සෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ''ඵලමත්තමෙවා''ති. නත්ථි දණ්ඩමෙතස්සාති **අදණ්ඩකං. යන්ති** නිඛාදනං. **පරිහරිතුන්ති** පුග්ගලිකභාවෙන පරිග්ගහෙත්වා හරිතුං, සඞ්ඝිකභාවං අපනෙතුං වා. සිඛරම්පි නිඛාදනෙනෙව සඞ්ගහිතං ලක්ඛණහාරනයෙන සමානකිච්චභාවතො. **සිඛරන්ති** යෙන පරිබ්භමිත්වා ඡින්දන්ති, යෙහි මනුස්සෙහි දින්නානීති සම්බන්ධො. **තෙති** මනුස්සා, වදන්තීති සම්බන්ධො. **නොති** අම්හාකං. **පාකතිකෙති** පකතියා ඨිතෙ, යථා පඨමං ඨිතා හොන්ති, තථා කරිස්සාමාති අත්ථො. **සචෙ ආහරන්තීති** සචෙ ආයාචනං අකත්වා හරන්ති. **අනාහරන්තාපීති** පුන අනාහරන්තාපි.

කම්මාරො ච තට්ටකාරො ච චුන්දකාරො ච නළකාරො ච මණිකාරො ච පත්තබන්ධකො ච **කම්මාර...පෙ.... පත්තබන්ධකා,** තෙසං. අධිකරණී ච මුට්ඨිකො ච සණ්ඩාසො ච තුලා ච **අධිකරණී...පෙ.... තුලා. සඞ්ඝෙ දින්නකාලතොති** සඞ්ඝස්ස දින්නකාලතො. තිපුං ඡින්දති අනෙනාති **තිපුච්ඡෙදනං,** තමෙව සත්ථකං **තිපුච්ඡෙදනසත්ථකං.** මහාකත්තරිඤ්ච මහාසණ්ඩාසඤ්ච මහාපිප්ඵිලිකඤ්ච ඨපෙත්වාති යොජනා. කස්මා ඨපිතානීති ආහ ''මහාකත්තරිආදීනි ගරුභණ්ඩානී''ති. තත්ථ යස්මා මහාකත්තරිආදීනි ගරුභණ්ඩානි, තස්මා ''ඨපෙත්වා මහාකත්තරි''න්ති ආදි මයා වුත්තන්ති යොජනා.

වල්ලිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **වෙත්තවල්ලිආදිකාති** වෙත්තසඞ්ඛාතවල්ලිආදිකා. **අඩ්ඪබාහුප්පමාණාති** එත්ථ –

‘‘ඛ්‍යාමො සහකරා බාහු, ද්වෙපස්සද්වයවිත්ථතා’’ති. –

අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 269 ගාථායං) වුත්තත්තා බාහු නාම ඉධ ඛ්‍යාමොව අධිප්පෙතො. තස්මා ද්වීසු පස්සෙසු විත්ථතානං ඛ්‍යාමසඞ්ඛාතානං සහකරානං ද්වින්නං බාහුනං අඩ්ඪොති **අඩ්ඪබාහු,** තස්ස පමාණමෙතස්සාති **අඩ්ඪබාහුප්පමාණාති** වචනත්ථො කාතබ්බො, දීඝතො ද්විහත්ථා වල්ලීති වුත්තං හොති. **තත්ථජාතකාති** තිස්සං සඞ්ඝස්ස භූමියං ජාතකා. **රක්ඛිතගොපිතාති** සඞ්ඝෙන සයං රක්ඛිතා, පරෙහි ගොපිතා. ඉමිනා අරක්ඛිතඅගොපිතා ගරුභණ්ඩං න හොතීති දස්සෙති. **සාති** වල්ලි. අතිරෙකා හොතීති සම්බන්ධො. **උපනෙතුන්ති** තං වල්ලිං උපනෙතුං. සුත්තඤ්ච මකචිවාකඤ්ච නාළිකෙරහීරඤ්ච චම්මඤ්ච **සුත්ත...පෙ.... චම්මානි,** තෙහි කතා **සුත්ත...පෙ.... චම්මමයා.** රජ්ජුකා වා යොත්තානි වා ගරුභණ්ඩං හොතීති සම්බන්ධො. **එකවට්ටා වා ද්විවට්ටා වාති** එත්ථ වාසද්දෙන තිවට්ටාදිං සඞ්ගණ්හාති. අවට්ටෙත්වා දින්නං සුත්තඤ්ච අවට්ටෙත්වා දින්නා මකචිවාකනාළිකෙරහීරා වාති යොජනා.

යො කොචි වෙළූති සම්බන්ධො. **සොපීති** වෙළුපි වට්ටතීති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන වල්ලිං අපෙක්ඛති. **ඉදමෙත්ථාති** ඉදං සබ්බං එත්ථ වෙළුම්හි, වෙළූසු වා ඉදන්ති සම්බන්ධො. **සමකං** වාති ගහිතවෙළුනා සමප්පමාණං වා. **අතිරෙකං වාති** තතො අතිරෙකං වා. **තංඅග්ඝනකන්ති** තස්ස වෙළුනො අග්ඝනාරහං. **ඵාතිකම්මන්ති** වඩ්ඪිකම්මං. **තත්ථෙවාති** ගණ්හනට්ඨානෙව. **ගමනකාලෙති** ගණ්හනට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ ගමනකාලෙ. ‘‘පහිණිත්වා දාතබ්බො’’ති ඉමිනා සයං වා ආගන්ත්වා දාතබ්බොති අත්ථොපි ලක්ඛණහාරනයෙන ගහෙතබ්බො සමානකිච්චත්තා.

මුඤ්ජපබ්බජසද්දෙන මුඤ්ජපබ්බජතිණානං පාළියං විසුං ගහිතත්තා තිණසද්දෙන තානි ඨපෙත්වා පාරිසෙසඤායෙන අවසෙසතිණමෙව ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මුඤ්ජං පබ්බජඤ්ච ඨපෙත්වා’’තිආදි. සමානඵලත්තා ලක්ඛණහාරනයෙන පණ්ණම්පි තිණෙනෙව සඞ්ගහිතන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යත්ථ’’තිආදි. තත්ථ **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ, **ඉතීති** එවං. තිණඤ්ච ගරුභණ්ඩං හොතීති සම්බන්ධො. **තත්ථජාතකං වාති** තස්මිං සඞ්ඝාරාමෙ ජාතකං වා. **බහාරාමෙති** සඞ්ඝාරාමතො බහි. **තම්පීති** තිණම්පි. පිසද්දෙන වල්ලිවෙළූ අපෙක්ඛති. **අට්ඨඞ්ගුලප්පමාණොපීති** දීඝතො අට්ඨඞ්ගුලපමාණොපි . **රිත්තපොත්ථකොති** අලිඛිතත්තා තුච්ඡො මකචිවත්ථාදිකොපි පණ්ණමයොපි පොත්ථකො. ඉදඤ්ච පණ්ණපසඞ්ගෙන වුත්තං.

පඤ්චවණ්ණා වාති නීලපීතලොහිතොදාතමඤ්ජිට්ඨවසෙන පඤ්චවණ්ණනා වා. **තම්පීති** මත්තිකම්පි. පිසද්දෙන වල්ලිවෙළුතිණානි අපෙක්ඛති.

දාරුභණ්ඩෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. රක්ඛිතගොපිතො යො කොචි දාරුභණ්ඩකො අත්ථීති යොජනා. මහාඅට්ඨකථායං පන වුත්තොති සම්බන්ධො.

තත්‍රාති මහාඅට්ඨකථායං, ‘‘තෙන ඛො පන සමයෙනා’’ති පාළියං වා. **ඉමෙසූති** ආසන්දිකාදීසු. **එත්ථාති** පීඨෙසු, පලාලපීඨෙනාති සම්බන්ධො. **බ්‍යග්ඝචම්මඔනද්ධන්ති** බ්‍යග්ඝචම්මෙන අවනද්ධං. **වාළරූපපරික්ඛිත්තන්ති** වාළරූපෙහි පරිවාරිතං. **රතනපරිසිබ්බිතන්ති** රතනසුත්තෙන සමන්තතො සිබ්බිතං.

එතෙසුපීති වඩ්ඪකඵලකාදීසුපි. ‘‘සඞ්ඛථාලකං පන භාජනීය’’න්ති පාඨස්සානන්තරං ‘‘තථා’’ති පාඨො අත්ථි, සො එත්ථ න යුජ්ජති, පරතො පන ‘‘යෙන කෙනචි කතං ගරුභණ්ඩමෙවා’’ති පාඨස්සානන්තරං යුජ්ජති. තත්ථ හි යථා යෙන කෙනචි කතං ගරුභණ්ඩමෙව හොති, තථා ථම්භතුලාසොපානඵලකාදීසු දාරුමයං වා පාසාණමයං වා යංකිඤ්චි ගෙහසම්භාරරූපං ගරුභණ්ඩමෙවාති අත්ථො.

සබ්බන්ති සකලං උදකතුම්බපාදකඨලිකමණ්ඩලං. **එතෙසුපීති** ආධාරකාදීසුපි. **තථා ථම්භතලාති** එත්ථ තථාසද්දෙන ‘ගරුභණ්ඩමෙවා’’ති පදං අතිදිසති. **සඞ්ඝෙ දින්නන්ති** සඞ්ඝස්ස දින්නං. **භූමත්ථරණන්ති** භූමියං අත්ථරිතබ්බං. **තම්පීති** ඵළකචම්මම්පි.

උදුක්ඛලං ගරුභණ්ඩමෙවාති සම්බන්ධො. එසෙව නයො **මුසලන්තිආදීසුපි. එතෙසූති** මඤ්චපාදාදීසු. **අනුඤ්ඤාතවාසියාති** භාජනත්ථාය අනුඤ්ඤාතවාසියා. **ධමකරණොති** එත්ථ ‘‘සඞ්ඛං ධමති, සඞ්ඛධමකො’’තිආදීසු විය නිස්සංයොගපාඨොයෙව යුජ්ජති. තස්මා ධමති වාතෙන පවත්තතීති **ධමො,** වාතහෙතුකො සද්දො, ධමං කරොතීති **ධමකරණොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **සබ්බමෙතන්ති** අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩාදිකං එතං සබ්බං. **තතොති** අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩාදිකතො, මහන්තතරං වාසිදණ්ඩාදිකං ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා.

යථාජාතමෙවාති යථාපවත්තමෙව. **තෙහීති** හත්ථිදන්තාදීහි, ‘‘කත’’ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. **තච්ඡිතනිට්ඨිතොපීති** තච්ඡිතකම්මෙන නිට්ඨිතොපි.

මත්තිකාභණ්ඩෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, උපභොගො ච පරිභොගො ච **උපභොගපරිභොගං,** සමාහාරද්වන්දො. ඉදං පදං ‘‘ඝටපිධානාදිකුලාලභාජන’’න්ති පදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං. **ථුපිකාතීති** එත්ථ ඉතිසද්දො

ඉමසද්දත්ථො. ඉදං සබ්බං සඞ්ඝස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා. ''අනතිරිත්තපමාණො''ති විසෙසනපදං ''ඝටකො''ති විසෙස්‍යපදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං. **එත්ථාති** මත්තිකාභණ්ඩෙ, ආධාරෙ වා නිද්ධාරණෙ වා ත්ථ පච්චයො. මත්තිකාභණ්ඩෙ කුණ්ඩිකා භාජනීයකොට්ඨාසං භජති, එවං ලොහභණ්ඩෙපීති යොජනා. **එත්ථාති** ගරුභණ්ඩවිනිච්ඡයෙ.

නවකම්මදානකථා

323. **භණ්ඩිකාට්ඨපනමත්තෙනාති** එත්ථ භණ්ඩිකාට්ඨපනං නාම භණ්ඩිකයොජනන්ති ආහ ''කපොතභණ්ඩිකයොජනමත්තෙනා''ති. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **විතකධූමොති** විතකෙ උට්ඨිතො ධූමො. **එතස්සෙවාති** භික්ඛුස්ස එව විහාරොති සම්බන්ධො. **ධූමකාලෙති** ධූමස්ස උට්ඨිතකාලෙ. ''අපලොකෙත්වා''ති ඉමිනා ධූමකාලෙ අපලොකිතං **ධූමකාලිකං**. ධූමකාලිකං හුත්වාති අත්ථයොජනං කත්වා පාළියං ''පරියොසිතවිහාර''න්ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති. **කතපරියොසිතවිහාරන්ති** කතපරියොසිතො විහාරො ඉමස්ස නවකම්මස්සාති කතපරියොසිතවිහාරං. ඉදං නවකම්මං දෙන්තීති සම්බන්ධො. යාව ගොපානසියො න ආරොහන්ති, තාව විප්පකතො නාමාති යොජනා. **තතොති** ගොපානසිආරොහනතො. **කඤ්චිදෙව සමාදපෙත්වා කාරෙස්සතීති** විහාරසාමිකොයෙව කඤ්චි භික්ඛුංසමාදපෙත්වා කාරෙස්සති. පඤ්චහත්ථෙ විහාරෙති සම්බන්ධො. ඡවස්සිකං නවකම්මන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** අඩ්ඪයොගෙ. **සොති** අඩ්ඪයොගො. මහල්ලකං නියාමෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ''දසහත්ථෙ එකාදසහත්ථෙ''ති. දසවස්සිකං වා එකාදසවස්සිකං වා නවකම්මන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** ද්වාදසහත්ථතො. ලොහපාසාදසදිසෙපි පාසාදෙති සම්බන්ධො. **තතොති** ද්වාදසවස්සිකනවකම්මතො.

නවකම්මිකොති නවකම්මෙ යුත්තපයුත්තො. **උතුකාලෙති** හෙමන්තගිම්හකාලෙ. **පටිබාහිතුන්ති** අඤ්ඤෙසං සම්පත්තභික්ඛූනං පටිසෙධෙතුං. **ආවාසසාමිකස්සාති** ආවාසදායකස්ස. **තස්සාති** ආවාසසාමිකස්ස. **වංසෙති** අන්වයෙ. **තෙති** තව. **සොති** ආවාසසාමිආදිකො. භික්ඛූහි ජග්ගිතබ්බොති සම්බන්ධො. **තෙපීති** ඤාතිඋපට්ඨාකාපි. **තස්මිම්පීති** සඞ්ඝිකපච්චයෙපි. බහූ ආවාසෙති සම්බන්ධො. එකං ආවාසන්ති යොජනා.

එකං වා ආවාසන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** විසජ්ජිතාවාසෙහි, උප්පන්නානීති සම්බන්ධො. කුරුන්දියං පන වුත්තං, කින්ති වුත්තන්ති යොජනා. **එකං මඤ්චට්ඨානං ගහෙත්වාති** එකං මඤ්චට්ඨානං පුග්ගලිකභාවෙන ගහෙත්වා. **තිභාගන්ති** තතියභාගං. අයමෙව වා පාඨො. **එත්ථාති** නට්ඨවිහාරෙ. **පුග්ගලිකමෙවාති** පුග්ගලිකං එව, පුග්ගලිකං ඉව වා. **ජග්ගාති** ජග්ගාහි. **හීති** එලජොතකො. **එවං ජග්ගිතො පනාති** එවං ජග්ගිතො විහාරො පන. **තස්මින්ති** ජග්ගන්තෙ. **සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුකාමො හොතීති** සඞ්ඝස්ස භණ්ඩට්ඨපනං වා නවකානං වසනට්ඨානං වා අදත්වා අත්තනොයෙව සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුකාමො හොති. **සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුං ලබ්භතීති** සබ්බවිහාරං පුග්ගලිකභාවෙන අග්ගහෙත්වා එකදෙසස්සෙව ගහිතත්තා සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුං ලබ්භතීති අත්ථො. ජග්ගාපෙතබ්බො ඉති වුත්තන්ති යොජනා. එත්ථ ''වුත්ත''න්ති පාඨො අත්ථි, සො අපාඨොයෙව ''කුරුන්දියං පන වුත්ත''න්ති පදස්ස ආකාරත්තා.

අඤ්ඤං ඉදම්පි ච වක්ඛමානවචනං තත්ථෙව කුරුන්දියං වුත්තන්ති යොජනා. කින්ති වුත්තන්ති ආහ ''ද්වෙ භික්ඛූ''තිආදි. ද්වෙ භික්ඛූ කරොන්තීති සම්බන්ධො. **යෙනාති** භික්ඛුනා. **සොයෙව සාමීති** යෙන සා භූමි පඨමං ගහිතා, සොයෙව සාමීති අත්ථො. **පතිරූපෙ ඨානෙති** පතිරූපෙ සෙනාසනට්ඨානෙ. **තන්ති** පුග්ගලිකකරණං. යං පන වයකම්මන්ති යොජනා. එත්ථ ච **වයකම්මන්ති** තස්මිං විහාරෙ කතස්ස කම්මස්ස මූලං. විහාරස්ස මූලං දාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. **තස්සාති** සඞ්ඝිකං කරොන්තස්ස. **තත්ථෙවාති** කතවිහාරෙ එව. **කතාවාසෙති** සමීපත්ථෙ භුම්මවචනං, කතාවාසසමීපෙති වුත්තං හොති. **ඡායූපගඵලූපගාති** ඡායං උපගච්ඡන්තා ච ඵලං උපගච්ඡන්තා ච, ඡායාඵලානි උපහරන්තාති අත්ථො. **අපලොකෙත්වාති** සඞ්ඝං අපලොකෙත්වා. **සාමිකාති** රුක්ඛසාමිකා. **හාරෙතබ්බාති** අපනෙතබ්බා.

''සඞ්ඝිකවල්ලිමත්තම්පි අග්ගහෙත්වා''ති ඉමිනා සඞ්ඝිකං ගහෙත්වා සඞ්ඝිකාය භූමියා සචෙ විහාරං කරොති, සඞ්ඝිකමෙවාති දස්සෙති. ද්විභූමකතිභූමකාදීසු පාසාදෙසු උපඩ්ඪභාගං දස්සෙන්තො ආහ ''පාසාදො චෙව හොතී''තිආදි. උපරි පාසාදොති සම්බන්ධො. **සොති** විහාරකාරකො භික්ඛු, තස්ස හෙට්ඨාපාසාදොති සම්බන්ධො. **විහාරෙති** සඞ්ඝිකවිහාරෙ, විහාරසමීපෙති අත්ථො. **අකතට්ඨානෙති** වයපමුඛානං අකතපුබ්බට්ඨානෙ. **වයං වා පමුඛං වාති** සඞ්ඝිකවිහාරස්ස වයං වා පමුඛං වා. **බහිකුට්ටෙති** කුට්ටස්ස, කුට්ටතො වා බහි. **තස්සාති** වයපමුඛකාරකස්ස භික්ඛුස්ස හොතීති සම්බන්ධො . **විසමං** පබ්බතකන්දරාදින්ති සම්බන්ධො. **අපදෙති** සුකරස්ස අකාරණෙ. **කතං හොතීති** වයං වා පමුඛං වා කතං හොති. **තත්ථාති** වයපමුඛෙසු, සඞ්ඝො අනිස්සරො ඉති වුත්තන්ති යොජනා.

වරසෙය්‍යං ගහෙතුන්ති සම්බන්ධො.

පුන ආගන්ත්වාති පක්කමිත්වා පුන ආගන්ත්වා. **තස්සාති** නවකම්මගාහකස්ස භික්ඛුස්ස. **එතන්ති** සෙනාසනං.

අඤ්ඤත්‍රපරිභොගපටික්ඛෙපාදිකථා

324. **නාතිහරන්තීති** එත්ථ අතිසද්දො හරණත්ථො, හරසද්දො පරිභුඤ්ජනත්ථොති ආහ ''අඤ්ඤත්‍ර හරිත්වා න පරිභුඤ්ජන්ති''ති. යං මඤ්චපීඨාදීති යොජනා. **තත්ථාති** උන්ද්‍රියමහාවිහාරෙ. **තන්ති** මඤ්චපීඨාදිං. **තස්මාති** යස්මා අනුජානාති, තස්මා. **තන්ති** මඤ්චපීඨාදිං. **අඤ්ඤත්‍රාති** අඤ්ඤං විහාරං. **අරොගන්ති** අනට්ඨාජිණ්ණත්තා අරොගං. **තස්මිං විහාරෙති** උන්ද්‍රියවිහාරෙ. **තස්මින්ති** උන්ද්‍රියවිහාරෙ. **තතොති** උන්ද්‍රියවිහාරතො. **සුයොජිතානීති** සුට්ඨු යොජිතානි. මූලදානං වා පටිපාකතිකං වා නත්ථීති අධිප්පායො. **ඡඩ්ඩිතවිහාරතොති** භික්ඛූහි අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩිතසඞ්ඝිකවිහාරතො ච පුග්ගලෙන සාපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩිතපුග්ගලිකවිහාරතො ච. **ආවාසිකකාලෙති** ආවාසිකානං ඨිතකාලෙ. **තතොති** ඡඩ්ඩිතවිහාරතො.

ඵාතිකම්මත්ථායාති එත්ථ ඵාතිසද්දො වඩ්ඪනත්ථොති ආහ ''වඩ්ඪිකම්මත්ථායා''ති. **එත්ථාති** ''ඵාතිකම්මත්ථායා''ති පාඨෙ.

චක්කලිකන්ති චක්කාකාරෙන ලාති පවත්තති, චක්කාකාරං වා ලාති ගණ්හාතීති **චක්කලං,** තදෙව **චක්කලිකං,** පාදපුඤ්ඡනං, ''කම්බලාදීහි වෙඨෙත්වා කත''න්ති ඉමිනා තස්ස කරණාකාරං දස්සෙති. **යෙහීති** පාදෙහි . **උදකන්ති** සෙනාසනස්ස තින්තකං උදකං. උදකං න පඤ්ඤායතීති යොජනා. සඋපාහනෙන අක්කමිතුං න වට්ටතීති යොජනා.

සුධාභූමියන්ති සුධාය ලිත්තායං භූමියං. **පරිභණ්ඩභූමියන්ති** ගොමයකසාවපරිභණ්ඩභූමියං. **පාදාති** මඤ්චපාදා. **තස්මින්ති** චොළකෙ. **ඨපෙන්තස්සාති** මඤ්චපාදෙ ඨපෙන්තස්ස. **තත්ථාති** තෙසු භික්ඛූසු . **නෙවාසිකාති** නිබද්ධං වසන්තීති නෙවාසිකා. **ඨපෙන්තීති** මඤ්චපාදෙ ඨපෙන්ති. **තථෙවාති** යථා නෙවාසිකා වළඤ්ජන්ති, තථෙව ආගන්තුකෙහි වළඤ්ජිතුං වට්ටතීති අත්ථො.

සෙතභිත්ති වාති එත්ථ වාසද්දෙන නීලභිත්තිආදයො සම්පිණ්ඩෙති. ''ද්වාරම්පි වාතපානම්පී''තිආදිනා සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බා. කෙනචි වා වත්ථාදිනාති සම්බන්ධො.

''හුත්වා''ති ඉමිනා ''ධොතපාදකා''ති පදස්ස ''නිපජ්ජිතු''න්ති පදෙ කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති, ''භික්ඛූ''ති පදෙ කාරකවිසෙසනභාවං නිවත්තෙති. කස්මිං ඨානෙ නිපජ්ජිතුං කුක්කුච්චායන්තීති ආහ ''ධොතෙහි පාදෙහි අක්කමිතබ්බට්ඨානෙ''ති. ''අක්කමිතබ්බට්ඨානස්සෙතං අධිවචන''න්ති ඉමිනා ''ධොතපාදකෙ''ති පාඨස්ස ධොතො පාදො තිට්ඨති එත්ථ ඨානෙති **ධොතපාදකං,** තස්මිං ධොතපාදකෙති අත්ථං දස්සෙති. **එතන්ති** ''ධොතපාදකෙ''ති නාමං. **''පච්චත්ථරිත්වා''**ති එත්ථ කෙන පච්චත්ථරිත්වාති ආහ ''පච්චත්ථරණෙනා''ති. ''අත්තනො සන්තකෙනා''ති ඉමිනා සඞ්ඝිකෙන පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථරණං පටික්ඛිපති. **නිද්දායතොපීති** නිද්දායකාරණාපි, සංකුටිතෙති සම්බන්ධො. අථ වා **නිද්දායතොපීති** නිද්දායන්තස්සපි. ''සරීරාවයවො''ති පදෙ සාමෞත්ථඡට්ඨී, ''ආපත්තියෙවා''ති පදෙ සම්පදානං. ලොමෙසු ඵුසන්තෙසූති සම්බන්ධො. ''පරිභොගසීසෙනා''ති ඉමිනා පරිභොගං අකත්වා කෙනචි කම්මෙන සරීරාවයවෙන ඵුසන්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. හත්ථතලෙන ඵුසිතුං පාදතලෙන ඵුසිතුං වා අක්කමිතුං වාති යථාලාභයොජනා දට්ඨබ්බා. ''පරිභොගසීසෙනා''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''මඤ්චපීඨං නීහරන්තස්සා''තිආදි.

සඞ්ඝභත්තාදිඅනුජානනකථා

325. ''සඞ්ඝස්ස භත්ත''න්ති ඉමිනා **සඞ්ඝභත්තන්ති** පදස්ස ඡට්ඨීසමාසං දස්සෙති. සඞ්ඝස්ස අත්ථාය ආභතං භත්තං කාතුං න සක්කොන්තීති යොජනා. උද්දෙසභත්තන්තිආදීසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''උද්දෙසෙන ලද්ධභික්ඛූනං භත්තං කාතු''න්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන ලද්ධභික්ඛූනං කාතබ්බං භත්තං **උද්දෙසභත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තථෙවාති** යථා සඞ්ඝතො උද්දිසිත්වා ලද්ධභික්ඛූ, තථෙව. **පරිච්ඡින්දිත්වාති** ''එකං වා''තිආදිනා පරිච්ඡින්දිත්වා. **තෙසන්ති** ලද්ධභික්ඛූනං. ඉමිනා නිමන්තෙත්වා ලද්ධභික්ඛූනං කාතබ්බං භත්තං **නිමන්තනභත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''සලාකායො ඡින්දිත්වා''ති ඉමිනා සලාකායො ඡින්දිත්වා කාතබ්බං භත්තං **සලාකභත්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. පක්ඛිකන්ති උපොසථිකන්ති පාටිපදිකන්ති එවං නියාමෙත්වාති යොජනා. පඤ්චමීආදීසු පක්ඛෙසු කාතබ්බං **පක්ඛිකං**. උපොසථෙ කාතබ්බං **උපොසථිකං**. පාටිපදෙ කාතබ්බං **පාටිපදිකං,** තමෙව භත්තං **පාටිපදිකභත්තං. උද්දෙසභත්තං නිමන්තනන්ති** එත්ථ ඉතිසද්දො ආද්‍යත්ථො, උද්දෙසභත්තං නිමන්තනන්තිආදිං ඉමං වොහාරං පත්තානීති හි අත්ථො. උද්දෙසභත්තාදීනියෙව අනුජානනමකත්වා කස්මා සඞ්ඝභත්තම්පි අනුජානාතීති ආහ ''යස්මා පනා''තිආදි. තත්ථ යස්මා සක්ඛිස්සන්තීති සම්බන්ධො. **තෙති** මනුස්සා. **තම්පීති** සඞ්ඝභත්තම්පි. පිසද්දෙන උද්දෙසභත්තාදීනි අපෙක්ඛති.

සඞ්ඝභත්තාදීනං විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** ''සඞ්ඝභත්තං උද්දෙසභත්ත''න්තිආදිපාඨෙ, එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, සඞ්ඝභත්තාදීසු වා නිද්ධාරණෙ භුම්මං, භුඤ්ජන්තානං අම්හාකං අජ්ජ දස ද්වාදස දිවසා අහෙසුන්ති යොජනා. **අඤ්ඤතොති** අඤ්ඤස්මා ඨානා. **තත්ථාති** සඞ්ඝභත්තෙ. **වත්තබ්බාති** මනුස්සා වත්තබ්බා. **තන්ති** සඞ්ඝභත්තං, ධාතුකම්මං, ''අම්හාක''න්ති කාරිතකම්මං. **තන්ති** සඞ්ඝභත්තං.

උද්දෙසභත්තකථා

අයං නයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. රඤ්ඤා වා පහිතෙති සම්බන්ධො. **සචෙ අත්ථීති** සචෙ යීතිකා අත්ථි. **උද්දෙසකෙනාති** භත්තුද්දෙසකෙන . **න අතික්කාමෙතබ්බන්ති** උද්දෙසභත්තං න අතික්කාමෙතබ්බං. **තෙ පනාති** පිණ්ඩපාතිකා පන. **ඨිතිකං ඨපෙත්වාති** ඨිතිකං ඨිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුඤ්චිත්වාති අත්ථො. **තෙසන්ති** මහාථෙරානං. **යොජනන්තරිකවිහාරතොපීති** යොජනෙන බ්‍යවධානෙ ඨිතවිහාරතොපි. **ඨිතට්ඨානතොති** ඨිතිකාය ඨිතට්ඨානතො. **අසම්පත්තානම්පීති** භත්තුද්දෙසට්ඨානං අසම්පත්තානම්පි. **වඩ්ඪිතා නාම සීමාති** උපචාරසීමා වඩ්ඪිතා නාම. **සඞ්ඝනවකස්ස දින්නෙපීති** යාව දුතියභාගො න දාතබ්බො, තාව සඞ්ඝනවකස්ස දින්නෙපි. **වස්සග්ගෙනාති** ගණියතීති ගං, වස්සමෙව ගං **වස්සග්ගං,** තෙන වස්සග්ගෙන, වස්සගණනායාති වුත්තං හොති. යදි ‘‘වස්සග්ගෙනා’’ති චතුත්ථක්ඛරෙන පාඨො භවෙය්‍ය, එවං සති වස්සපරිච්ඡෙදෙනාති අත්ථො දට්ඨබ්බො, අයමෙව යුත්තතරො.

එකස්මිං විහාරෙති එකිස්සං විහාරසීමායං. **තස්මිංයෙව භත්තුද්දෙසට්ඨානෙති** එත්ථ එවසද්දෙන අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ගාහණං පටික්ඛිපති. **එකොති** එකො දායකො. **තෙනාති** පහිතභික්ඛුනා. **සො අත්ථොති** සො හෙතු. **තංදිවසන්ති** තස්මිං පහිතදිවසෙ. **පමුස්සතීති** සතිපවාසෙන මුස්සති. **භොජනසාලායාති** භත්තුද්දෙසට්ඨානසඞ්ඛාතාය භොජනසාලාය. යා පකතිට්ඨිතිකාති යොජනා. ‘‘එකාබද්ධා හොන්තී’’ති වුත්තවචනස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අඤ්ඤමඤ්ඤං ද්වාදසහත්ථන්තරං අවිජහිත්වා’’ති. **නවං ඨිතිකන්ති** භත්තුද්දෙසට්ඨානෙ ඨපිතපකතිට්ඨිතිකතො අඤ්ඤං නවං ඨිතිකං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එතන්ති** උද්දෙසභත්තං. ‘‘ස්වෙ’’ති නියාමෙත්වා වුත්තත්තා දුතියදිවසෙ න ලබ්භති.

කොචීති දායකො. **සකවිහාරෙ ඨිතිකාවසෙනෙව ගාහෙතබ්බන්ති** යං විහාරං ගච්ඡන්ති, තත්ථ අපවිට්ඨත්තා සකවිහාරෙ ඨිතිකාවසෙනෙව ගාහෙතබ්බං. දින්නං පන භත්තං ගාහෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **සම්පත්තානන්ති** දින්නට්ඨානං සම්පත්තානං. **තත්ථාති** දින්නට්ඨානං, සම්පත්තානංයෙවාති සම්බන්ධො. **තස්ස විහාරස්සාති** පවිට්ඨවිහාරස්ස. **තස්මිං තස්මිං ඨානෙති** ගාමද්වාරවීථිචතුක්කසඞ්ඛාතෙ තස්මිං තස්මිං ඨානෙ. **අන්තොඋපචාරගතානන්ති** එත්ථ අන්තොඋපචාරො නාම ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරං.

ගාමද්වාරූපචාර වීථිචතුක්කූපචාර සරූපචාරෙසු තීසු සරූපචාරස්ස විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සරූපචාරො චෙත්ථා’’තිආදි. **එත්ථාති** තීසු උපචාරෙසු. සරූපචාරො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. එකො උපචාරො එත්ථාති **එකූපචාරං** සරං. **ඉමෙසන්ති** චතුන්නං සරානං. **තත්ථාති** චතූසු සරෙසු. එකකුලස්ස යං සරන්ති සම්බන්ධො. **එකවළඤ්ජන්ති** එකද්වාරෙන සමානපරිභොගං. **තත්ථාති** එකූපචාරෙ.

යං පන එකං සරං කතන්ති සම්බන්ධො. **සුඛවිහාරත්ථායාති** කලහං විච්ඡින්දිත්වා සුඛවිහාරත්ථාය. **තස්මිං තස්මිං ඨානෙති** භිත්තියා පරිච්ඡින්නෙ තස්මිං තස්මිං ඨානෙ.

යස්මිං පන සරෙ නිසීදාපෙන්තීති සම්බන්ධො. යම්පි නිවෙසනන්ති යොජනා.

යො පන උද්දෙසලාභො උප්පජ්ජති, සො පාපුණාතීති යොජනා. කිඤ්චාපි දිස්සන්ති, තථාපීති යොජනා.

යො පනාති භික්ඛු පන, ලභතීති සම්බන්ධො. **අඤ්ඤස්මින්ති** අත්තනා අඤ්ඤස්මිං. **තෙනාති** උද්දෙසභත්තං ලභන්තෙන භික්ඛුනා.

කාලං පටිමානෙන්තෙසූති භොජනකාලං පටිමානෙන්තෙසු භික්ඛූසු, නිසින්නෙසූති සම්බන්ධො. කොචි මනුස්සො වදතීති සම්බන්ධො. සඞ්ඝුද්දෙසපත්තං දෙථ ඉති වාති යොජනා. ‘‘එසෙව නයො’’ති ඉමිනා පත්තස්ස ඨානෙ භික්ඛුං පක්ඛිපිත්වා වුත්තෙ අතිදිසති.

එත්ථාති උද්දෙසභත්තෙ, එවංවචනෙ වා. **පෙසලොති** පියසීලො. **තෙනාති** උද්දෙසකෙන. කින්ති ජානාතීති ආහ ‘‘දසවස්සෙන ලද්ධ’’න්ති. **තස්සාති** උද්දෙසකස්ස, වචනන්ති සම්බන්ධො. **අප්පසද්දාති** සණිකසද්දා. ‘‘අපසද්දා’’තිපි පාඨො, නිස්සද්දාති අත්ථො. **සබ්බනවකස්සාති** සබ්බෙසං භික්ඛූනං නවකස්ස. **ඣායායපි පුච්ඡියමානායාති** අනාදරෙ භුම්මවචනං, සාමිවචනං වා. **න ලභතීති** පාපුණාපිතත්තා න ලභති. **නිසින්නස්සාපි නිද්දායන්තස්සාපීති** අනාදරෙ සාමිවචනං, භික්ඛුස්ස නිසින්නස්සාපි නිද්දායන්තස්සාපීති අත්ථො. **හීති** සච්චං. එතං භාජනීයභණ්ඩං නාමාති යොජනා. **තත්ථාති** ‘‘සම්පත්තස්සෙව පාපුණාතී’’ති වචනෙ. **උපචාරෙනාති** ද්වාදසහත්ථූපචාරෙන. **තස්මින්ති** අන්තොපරික්ඛෙපෙ.

කොචි උපාසකො පහිණාතීති සම්බන්ධො. **පණීතභොජනානන්ති** පණීතභොජනෙහි. **උදකස්සාති** උදකෙන, පූරෙත්වාති සම්බන්ධො. ආගතා මනුස්සාති සම්බන්ධො. **යෙනාති** භික්ඛුනා. යන්ති වත්ථු. **තිචීවරපරිවාරන්ති** තිචීවරෙන පරිවාරිතං, තිචීවරපරිවාරවන්තං වා උද්දෙසභත්තන්ති අත්ථො. **හි** සච්චං අස්ස භික්ඛුස්ස පුඤ්ඤවිසෙසො ඊදිසොති යොජනා. නනු උදකංපිස්ස පුඤ්ඤවිසෙසං, කස්මා අඤ්ඤං උද්දෙසභත්තං ලභතීති ආහ ‘‘උදකං පනා’’තිආදි.

ගහෙත්වා ආගතා තෙ මනුස්සාති යොජනා. **තෙසන්ති** මහාථෙරාදීනං. **දහරසාමණෙරෙහීති** දහරෙහි සාමණෙරෙහි, ලද්ධෙසූති සම්බන්ධො.

තත්ථාති උද්දෙසභත්තෙ. **පුරතොති** මහාථෙරානං පුරතො. **පත්තෙති** සඞ්ඝුද්දෙසපත්තෙ, අගාහිතෙයෙවාති සම්බන්ධො. ආහටම්පි උද්දෙසභත්තන්ති සම්බන්ධො.

එකො වදතීති සම්බන්ධො. **සොති** මනුස්සො, භණතීති සම්බන්ධො. යථා තෙ රුච්චති, තථා වත්වා ආහරාති යොජනා. **විස්සට්ඨදූතො නාමාති** අත්තනො රුචිං විස්සජ්ජිත්වා තස්ස රුචියා විස්සට්ඨො දූතො නාම. **පටිපාටිපත්තං වාති** සඞ්ඝතො පටිපාටියා ලද්ධං පත්තං වා, ඉදං නිමන්තනභත්තං සන්ධාය වුත්තං. **යං ඉච්ඡතීති** විස්සට්ඨදූතො යං ඉච්ඡති. **සොති** බාලො, න වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. පුච්ඡාසභාගෙන වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **තතොති** වදනකාරණා.

කූටට්ඨිතිකා නාමාති අඤ්ඤෙහි උද්දෙසභත්තෙහි මිස්සෙත්වා උජුකට්ඨිතිකාය පවත්තිත්වා කූටෙන පවත්තා ඨිතිකා නාම හොති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘රඤ්ඤො වා හී’’තිආදි. **එකචාරිකභත්තානීති** පති එකං කත්වා චරිතබ්බානි භක්ඛිතබ්බානීති එකචාරිකානි, අඤ්ඤෙහි උද්දෙසභත්තෙහි අමිස්සෙත්වා පති එකං කත්වා භක්ඛිතබ්බානීති වුත්තං හොති, තානියෙව භත්තානි එකචාරිකභත්තානි. එකච්චෙ භික්ඛූ ගතාති සම්බන්ධො. **තෙසූති** එකච්චෙසු භික්ඛූසු. **තඞ්ඛණංයෙවාති** තස්මිං නිසින්නක්ඛණෙයෙව. පුන **තඞ්ඛණංයෙවාති** තස්මිං ගාහණක්ඛණෙයෙව. ‘‘පණීතභත්ත’’න්ති වුත්තෙ ‘‘කතිවස්සතො පට්ඨායා’’ති වදන්ති, ‘‘එත්තකවස්සතො නාමා’’ති වුත්තෙති යොජනා. **ගාහිතෙති** ඨිතිකං අජානන්තෙහි ආගන්තුකෙහි පත්තෙ ගාහිතෙ. ආගතෙහිපි ඨිතිකං ජානනකභික්ඛූහීති සම්බන්ධො. එසෙව නයො පරතොපි. **භික්ඛූයෙව ආගච්ඡන්තූති** පත්තං අග්ගහෙත්වා භික්ඛූයෙව ආගච්ඡන්තූති අධිප්පායො.

නෙති ඨිතිකං අජානන්තෙ ආගන්තුකෙ. **රාජා භොජෙත්වාති** රාජා අත්තනො ගෙහෙ භොජෙත්වා. **නෙසන්ති** ආගන්තුකානං, පත්තෙපීති සම්බන්ධො. **යං ආහටන්ති** යං භත්තං අභුඤ්ජිත්වා ආහටං. **තං න ගාහෙතබ්බන්ති** තං භත්තං ඨිතිකාය න ගාහෙතබ්බං ථොකත්තා. **නෙසන්ති** ආගන්තුකානං. **ගීවා හොතීති** ඉණං හොති. ඉණං නාම පටිදාතබ්බසභාවො හොති, තස්මා පටිදාතබ්බන්ති අධිප්පායො. **එත්ථාති** ඨිතිකං අජානිත්වා භුත්තට්ඨානෙ. **තාව නිසීදිතබ්බන්ති** තාව ආගමෙත්වා නිසීදිතබ්බං. පත්තට්ඨානෙන ගාහණම්පි ගීවාසදිසොති පුරිමථෙරස්ස මති භවෙය්‍ය. එවඤ්හි සති ද්වින්නං ථෙරානං වාදො සදිසොයෙව.

එකො පිණ්ඩපාතොති සම්බන්ධො. **තථාරූපොති** තිචීවරපරිවාරො සතග්ඝනකො. **අයන්ති** පිණ්ඩපාතො. ඉති වුත්තං අට්ඨකථාසු.

එකො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **අන්තරාභට්ඨකොති** උද්දෙසභත්තස්ස අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ භස්සති ගලතීති අන්තරාභට්ඨකො. පරිපුණ්ණවස්සො යො පන සාමණෙරොති යොජනා. තස්ස උපසම්පජ්ජිතසාමණෙරස්ස ඨිතිකා අතික්කන්තාති සම්බන්ධො. **සොති** උද්දෙසභත්තපත්තො භික්ඛු. **සමීපෙති** අත්තනො සමීපෙ. **තඤ්චෙ ථෙය්‍යාය හරන්තීති** තං පත්තං පත්තහාරකා ථෙය්‍යාය හරන්ති චෙ. **ගීවා හොතීති** පත්තදාපකස්ස ගීවා හොති. **සො භික්ඛූති** සමීපෙ නිසින්නො සො භික්ඛු. **අස්සාති** පත්තදාපකස්ස. ‘‘අය’’න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො අත්ථි, සො න සුන්දරො. **තතොති** උද්දෙසභත්තසරතො. ‘‘සුභටො’’ති වචනස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භත්තස්ස දින්නත්තා ගීවා න හොතී’’ති.

සාදියනකොති උද්දෙසභත්තසාදියනකො, හොතීති සම්බන්ධො. දසහිපි පත්තෙහි භත්තං ආහරාපෙත්වාති යොජනා. **භික්ඛුදත්තියං නාමාති** භික්ඛුනා දත්තියං නාම. **සො භික්ඛූති** සාදියනකො සො භික්ඛු. **තෙ භික්ඛූති** පිණ්ඩපාතිකෙ තෙ භික්ඛූ. එථ භන්තෙ මය්හං සහායා හොථ ඉති වත්වාති සම්බන්ධො. **තස්සාති** උපාසකස්ස. **තත්ථාති** උපාසකස්ස ඝරෙ. **තස්සෙවාති** සාදියනකස්සෙව. **ඉතරෙති** නවපිණ්ඩපාතිකා. **නෙසන්ති** දසන්නං භික්ඛූනං. **තස්ස භික්ඛුනොති** සාදියනකස්ස භික්ඛුනො. **භුත්තාවීනන්ති** භුත්තවන්තානං.

තෙති නවපිණ්ඩපාතිකා, වුත්තා ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** උපාසකස්ස ඝරෙ. **තත්‍රාති** දසසු භික්ඛූසු. මධුරෙන සරෙන අනුමොදනං කරොන්තස්ස එකස්ස ධම්මකථං සුත්වාති යොජනා. **අකතභාගො නාමාති** පුබ්බෙ න කරියිත්ථාති අකතො, සොයෙව භාගො කොට්ඨාසොති අකතභාගො, ආගන්තුකභාගො නාමාති අත්ථො.

එකො උපාසකො දෙතීති සම්බන්ධො. **ඉමන්ති** ඛාදනීයභොජනීයං. පත්තසාමිකස්ස දාතබ්බන්ති යොජනා. **ඨපෙත්වාති** පකතියා ඨපෙත්වා. ‘‘සබ්බො සඞ්ඝො භුඤ්ජතූ’’ති වත්වා ච කිඤ්චි අවත්වා ච ගතෙපි පඨමමෙව ‘‘සබ්බං සඞ්ඝිකං පත්තං දෙථා’’ති වුත්තත්තා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පාතියා ආහරිත්වාති සම්බන්ධො. **එකෙකං ආලොපන්ති** එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස එකෙකං ආලොපං. **අච්ඡතීති** වසති. **කස්ස තෙති** කස්ස අත්ථාය තයා, ආනීතන්ති යොජනා. ‘‘එකෙන භික්ඛුනා’’ති පදං ‘‘ගාහෙතබ්බ’’න්ති පදෙ කාරිතකම්මං, ‘‘භත්ත’’න්ති ධාතුකම්මං තබ්බපච්චයො වදති.

කිං ආහරීයතීති අවත්වාති කිං වත්ථු තයා ආහරීතීති උපාසකං අපුච්ඡිත්වා. ''කිං ආහරිස්සසී''තිපි පාඨො, කිං වත්ථුං ත්වං ආහරිස්සසීති අත්ථො. සපරිවාරාය යාගුයා ච මහග්ඝානං එලානඤ්ච පණීතානං ඛජ්ජකානඤ්ච තථා ආවෙණිකා ඨිතිකා කාතබ්බාති යොජනා . **එකා එව ඨිතිකාති** සමානා එව ඨිතිකා. **තථා එණිතස්සාති** එත්ථ තථාසද්දෙන ''එකා එව ඨිතිකා වට්ටතී''ති පදං අතිදිසති.

ඉති උද්දෙසභත්තකථාය යොජනා සමත්තා.

නිමන්තනභත්තකථා

නිමන්තනං පුග්ගලිකං සඞ්ඝිකඤ්චාති දුවිධං. තත්ථ පුග්ගලිකං සන්ධාය වුත්තං ''පුග්ගලිකං චෙ සයමෙව ඉස්සරො''ති. ''එත්තකෙ භික්ඛූ සඞ්ඝතො උද්දිසථා''තිආදිනී අවත්වා ''එත්තකානං භික්ඛූනං භත්තං ගණ්හථා''ති නිමන්තෙත්වා දින්නං සඞ්ඝිකං **නිමන්තනං** නාම. **එත්ථාති** නිමන්තනෙ. **පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටතීති** ''භික්ඛ''න්ති කප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටති. **පටිපාටියාති** සඞ්ඝතො ලද්ධපටිපාටියා. ආගතමනුස්සො වදතීති සම්බන්ධො. **විච්ඡින්දිත්වාති** ''තුම්හෙ ච ගච්ඡථා''ති වචනං විච්ඡින්දිත්වා.

නිමන්තනභත්තසරතොති නිමන්තනභත්තස්ස දින්නසරතො. එකො ආහරතීති සම්බන්ධො. **පූරෙත්වාති** භත්තස්ස පූරෙත්වා. **තන්ති** භත්තං. **ඉධාපීති** නිමන්තනෙපි.

තතොති වදනකාරණා. ''සො භික්ඛූ''ති පදං ''අස්සා''ති පදෙ පකතිකත්තා, ''ජිගුච්ඡනීයො''ති පදං තත්ථෙව විකතිකත්තා. **අස්සාති** භවෙය්‍යා, හොති වා. ''පත්තත්ථාය ආගතොම්හී''ති වදන්තස්ස තස්ස පත්තො දාතබ්බොති යොජනා. **භත්තාහරණකපත්තන්ති** භත්තං ආහරති අනෙනාති භත්තාහරණකො, සොයෙව පත්තො භත්තාහරණකපත්තො, තං. **පටිපාටිභත්තන්ති** පටිපාටියා ලද්ධං භත්තං.

ආලොපභත්තට්ඨිතිකතොති එකෙකආලොපෙන ලද්ධස්ස භත්තස්ස ඨිතිකතො. **ආලොපසඞ්ඛෙපෙනාති** එකෙකස්මිං ආලොපෙ තංසංඛිපනෙන. අයං නයො උද්දෙසභත්තතො විසෙසො. **කස්ස තෙ ආභතන්ති** කස්ස අත්ථාය තයා ආභතන්ති යොජනා. **සඞ්ඝස්ස මෙ භත්තන්ති** සඞ්ඝස්ස අත්ථාය මයා භත්තං ආභතං. **ථෙරානං මෙ භත්තන්ති** ථෙරානං මයා භත්තං ආභතං.

උපාසකො පහිණාතීති සම්බන්ධො. **ඉමෙ තයො ජනාති** සඞ්ඝත්ථෙරො ච ගන්ථධුතඞ්ගවසෙන අභිඤ්ඤාතො ච භත්තුද්දෙසකො චාති ඉමෙ තයො ජනා. **පුච්ඡිතුන්ති** ''කිං සඞ්ඝතො ගණ්හාමි, උදාහු යෙ ජානාමි, තෙහි සද්ධිං ආගච්ඡාමී''ති පුච්ඡිතුං. ආරුහියිත්ථාති **ආරුළ්හා. අත්තනවමෙහීති** අත්තා නවමො එතෙසන්ති අත්තනවමා, තෙහි භික්ඛූහීති සම්බන්ධො. **හීති** යස්මා. **එතෙ භික්ඛූති** සඞ්ඝත්ථෙරාදයො තයො එතෙ භික්ඛූ. **තෙනාති** ගන්ථධුතඞ්ගාදීහි අනභිඤ්ඤාතෙන භික්ඛුනා පටිපජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. නිස්සිතකෙ වා, යෙ භික්ඛූ ජානාථ, තෙ භික්ඛූ වා ගහෙත්වාති යොජනා. අත්තනා අඤ්ඤො ගාමො ගන්තබ්බොති සම්බන්ධො. **සොයෙව ගාමොති** නිමන්තනගාමොයෙව.

තත්‍රාති අසනසාලායං. **උස්සවාදීසූති** ඡණාදීසු. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙන කෙනචි කාරණෙන මනුස්සානං බහුසන්නිපාතං සඞ්ගණ්හාති. **තදාති** තස්මිං නිමන්තනකාලෙ. **සන්නිපාතට්ඨානතොති** භික්ඛූනං සන්නිපාතට්ඨානතො. **යථාසත්තීති** සත්තියා අනුරූපං, සත්තිං අනතික්කමිත්වාති අත්ථො. එත්ථ ච සත්තිසද්දස්ස කුන්තසඞ්ඛාතස්ස සත්ථස්සපි වාචකත්තා තං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''යථාබල''න්ති.

සඞ්ඝත්ථෙරො වා ආගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. බහුකත්තාරමපෙක්ඛිත්වා ''ආගච්ඡන්තී''ති බහුවචනවසෙන වුත්තං. **එකවාරන්ති** එකස්මිං දිවසෙ, ආගමනදිවසෙති අත්ථො. **පටිබද්ධකාලතොති** තත්ථෙව සකට්ඨානෙ වාසස්ස නිබද්ධකාලතො. **දුතියවාරෙති** දුතියදිවසෙ. **අභිනවආගන්තුකාවාති** අනාගමනපුබ්බා අභිනවා ආගන්තුකාව. **තත්‍රාති** තස්මිං පත්තට්ඨානෙ. **තෙසන්ති** අභිනවආගන්තුකානං. **එත්ථාති** අනාගතපුබ්බට්ඨානෙ.

සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සකට්ඨානආගන්තුකට්ඨානෙසු. **තෙනාති** අතිලාභිනා භික්ඛුනා. **අවිසෙසෙත්වාති** විසෙසමකත්වා.

සලාකභත්තකථා

සලාකභත්තං පන එවං වෙදිතබ්බන්ති යොජනා. ''වචනතො''ති පදං ''දාතබ්බා''ති පදෙ ඤාපකහෙතු. **සලාකාය වාති** කුසදණ්ඩෙ වා. **අසුකස්ස නාමාති** අසුකස්ස නාම උපාසකස්ස. **උපනිබන්ධිත්වාති** ලිඛිත්වා, ඨින්දිත්වාති අත්ථො. ''ඔපුඤ්ජිත්වා''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පුනප්පුනං හෙට්ඨුපරියවසෙන ආලොළෙත්වා''ති. භත්තුද්දෙසකෙන දාතබ්බාති සම්බන්ධො.

න බහුකාති අප්පකා. **ගාමවසෙනපීති** යෙභුය්‍යෙන සමානලාභගාමවසෙනපි. පිසද්දෙන කුලං අපෙක්ඛති. ගාහෙන්තෙන ගාහිතානෙවාති සම්බන්ධො. සට්ඨිසලාකභත්තානි හොන්තීති යොජනා. **තෙසන්ති** ද්වින්නං තිණ්ණං සලාකභත්තානං.

තන්ති බහුසලාකභත්තගාමං. **තං පනාති** එකසලාකභත්තං පන. **එතෙසූති** භික්ඛූසු. **නිග්ගහෙනාති** දූරත්තා අනිච්ඡන්තස්සපි එකස්ස නිග්ගහෙන. **තන්ති** සලාකභත්තං. **ඔරිමගාමෙති** ඔරභාගෙ ඨිතෙ ගාමෙ. **ගාහිතසඤ්ඤායාති** ගාහිතා ඉති සඤ්ඤාය. **පුන විහාරං ආගන්ත්වාති** පුන විහාරං අනාගන්ත්වා ඔරිමගාමෙ සලාකභත්තානි පඨමං ගහෙත්වා පච්ඡා විහාරං ආගන්ත්වා අත්තනො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති. කස්මා පුන විහාරො ආගන්තබ්බො, නනු අගාහිතොපි අත්තනො පත්තත්තා ගහෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති ආහ ‘‘න හී’’තිආදි. **හි** යස්මා බහිසීමාය සඞ්ඝලාභො ගාහෙතුං න ලබ්භති, තස්මා විහාරො ආගන්තබ්බොති යොජනා. **එකබාහවසෙන වාති** එකාය සරපාළිසඞ්ඛාතාය බාහායවසෙන වා. **වීථිආදීසු වාති** වීථිබාහකුලෙසු ච, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **යත්ථාති** යස්මිං ඨානෙ. සලාකාසු **අසති** අසන්තාසූති යොජනා. **උද්දිසිත්වාපීති** ‘‘අසුකගාමස්ස සලාකභත්තානි තුය්හං පාපුණන්තී’’ති ගාමාදීනි උද්දිසිත්වාපි.

තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘තෙන හී’’තිආදි. තත්ථ **තෙනාති** සලාකදායකෙන භික්ඛුනා. ගාහෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **වාරගාමෙති** අතිදූරත්තා වාරෙන ගන්තබ්බෙ ගාමෙ. **තත්‍රාති** තං ගාමං.

අතිරෙකගාවුතෙති ගාවුතතො අතිරෙකෙ ඨානෙ. **තංදිවසන්ති** තස්මිං සලාකභත්තගහණදිවසෙ. යො න ගච්ඡති, තස්ස න දාතබ්බාති යොජනා. **හීති** යස්මා. **තීණි පන දිවසානීති** අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **තන්ති** ඔරිමවාරගාමසලාකං. දණ්ඩකම්මං පන කින්ති ගාළ්හං කාතබ්බන්ති ආහ ‘‘සට්ඨිතො වා පණ්ණාසතො වා න පරිහාපෙතබ්බ’’න්ති. **විහාරවාරොති** විහාරස්ස රක්ඛනත්ථාය වාරො. **විහාරවාරිකස්සාති** විහාරං වාරෙන, වාරං ගහෙත්වා වා රක්ඛතීති විහාරවාරිකො, තස්ස දාතබ්බාති සම්බන්ධො. **විහාරගොපකාති** විහාරං ගොපෙන්තීති විහාරගොපකා. **අඤ්ඤුප්පන්නන්ති** පසාදඤ්ඤුප්පන්නං. **අඤ්ඤෙසු කුලෙසු දාතබ්බාති** අඤ්ඤෙසං කුලානං යාගුආදයො දාතබ්බා.

වාරං ගාහෙත්වාති අඤ්ඤෙහි වාරං ගාහාපෙත්වා. **තෙසන්ති** විහාරවාරිකානං. **සලාකාති** පකතිකත්තාරං අපෙක්ඛිත්වා ‘‘භවන්තී’’ති බහුවචනවසෙන වුත්තං. **ඨිතිකම්මමෙවාති** විහාරරක්ඛනත්ථාය සඞ්ඝෙන දාතබ්බඨිතිකම්මමෙව. **අඤ්ඤම්පීති** පිසද්දෙන න කෙවලං ඨිතිකම්මමෙව, අඤ්ඤම්පීති දස්සෙති. **අතිරෙකඋත්තරිභඞ්ගස්සාති** අතිරෙකං උත්තරිභඞ්ගමෙතස්සාති අතිරෙකඋත්තරිභඞ්ගං, තස්ස.

සලාකා ලද්ධාති සලාකා එව ලද්ධා. **තංදිවසන්ති** තස්මිං සලාකලද්ධදිවසෙ. **එකස්සෙවාති** එකෙකස්සෙව. **විජටෙත්වාති** තානි ද්වෙ තීණි එකවාරිකභත්තානි විජටං නිගුම්බං කත්වා.

එකසම්භොගාති එකතො සම්භොගා. ගාහෙන්තෙන දාතුන්ති සම්බන්ධො. **සම්මුඛීභූතස්සාති** උපචාරසීමායං ඨිතස්ස යස්ස කස්සචි, පාපෙත්වාති යොජනා. **රසසලාකන්ති** උච්ඡුසලාකං. ‘‘රසාලසලාක’’න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. ඛුද්දකවිහාරෙ ගාහෙතබ්බවිධානං දස්සෙත්වා මහාආවාසෙ තං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මහාආවාසෙ’’තිආදි.

‘‘තක්කසලාකම්පි ...පෙ.... දාතුං වට්ටතී’’ති ඉදං ඛුද්දකවිහාරං සන්ධාය වුත්තං, තෙන වුත්තං ‘‘මහාආවාසෙ’’තිආදි. **භෙසජ්ජාදිසලාකායොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ගන්ධමාලාසලාකායො සඞ්ගණ්හාති. **එත්ථාති** සලාකාසු. **අග්ගභික්ඛමත්තන්ති** අග්ගතො දාතබ්බං භික්ඛාමත්තං. **තාදිසානි භත්තානීති** අග්ගභික්ඛාමත්තසභාවානි භත්තානි. **නො චෙති** තාදිසානි භත්තානි බහූනි නො චෙ හොන්ති. **ලද්ධා වා අලද්ධා වාති** ලභිත්වා වා අලභිත්වා වා.

සලාකාසු ගාහිතාසූති අඤ්ඤාසු සලාකාසු ගාහිතාසු. **සමීපෙ ඨිතස්සාති** හත්ථං අපසාරෙත්වා සමීපෙ ඨිතස්ස. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **අයං සලාකාති** ‘‘අයං තස්ස සලාකා’’ති ඨපෙතුං වට්ටති. **අධම්මිකාති** කතිකා අධම්මයුත්තා. **අනාගතස්ස දෙථාති** අනාගතස්ස භික්ඛුස්ස සලාකං දෙථ.

සොති භත්තුද්දෙසකො, වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. මයා මය්හං පාපිතන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ගාමෙ. භුඤ්ජෙය්‍යාථ ඉති වදෙය්‍ය, වට්ටතීති යොජනා. **තත්ථෙවාති** අසනසාලායමෙව. **තත්‍රාති** තස්මිං ගාමෙ. **විහාරං ආනෙත්වාති** විහාරං සලාකභත්තං ආනෙත්වා. **සලාකග්ගාහණකාලෙති** සලාකාය භික්ඛූහි ගාහාපනකාලෙ.

තත්ථාති තස්මිං දිසාභාගෙ. **අඤ්ඤෙනාති** අත්තනා අඤ්ඤෙන, ලද්ධා හොතීති සම්බන්ධො. **තෙන පනාති** ගමිකතො ඉතරෙන. **තස්මින්ති** ගමිකෙ. උපචාරසීමං අනතික්කන්තෙයෙවාති යොජනා.

තත්ථාති ඡඩ්ඩිතවිහාරෙ. **තෙසූති** ආවාසිකෙසු භික්ඛූසු, ගතෙසූති සම්බන්ධො. **සොවාති** ආගන්තුකො එව. යො පන ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** සලාකභත්තං, න පාපුණාතීති සම්බන්ධො.

පුඤ්ඤෙනාති පුඤ්ඤස්මා. **තා ච බො පනාති** සලාකායො පන. **පච්ඡිං පනාති** සලාකපච්ඡිං පන. **තත්ථාති** පච්ඡියං. **එත්තොවාති** ආකිරණට්ඨානතොව. **එකන්ති** එකං සලාකං. **වත්තබ්බන්ති** සලාකදායකෙන වත්තබ්බං.

භික්ඛූ ගතාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ. මහාථෙරොපි ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. ගතවිහාරෙ අභුඤ්ජිත්වාව ගොචරගාමං අනුප්පත්තෙහි භික්ඛූහි පත්තා න දාතබ්බාති යොජනා. **විහාරට්ඨකං භත්තන්ති** විහාරෙ ඨිතං භත්තං.

පක්ඛිකභත්තාදිකථා

යන්ති භත්තං දියාතීති සම්බන්ධො. චාතුද්දසීපඤ්චද්දසීපඤ්චමීඅට්ඨමීති අභිලක්ඛිතෙසූති යොජනා. **කම්මප්පසුතෙහීති** කම්මුපචයෙහි. ඉමෙහි පාඨෙහි පක්ඛෙසු දාතබ්බං **පක්ඛිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තන්ති** පක්ඛිකභත්තං. ‘‘හොතී’’ති පදෙ වුත්තකත්තා, ‘‘ගාහෙත්වා’’ති පදෙ ධාතුකම්මං, ‘‘භුඤ්ජිතබ්බ’’න්ති පදෙ වුත්තකම්මං. **සබ්බෙසන්ති** භික්ඛූනං. **යෙසන්ති** භික්ඛූනං. **මන්දාති** අප්පා. **තන්ති** සලාකභත්තං. **පණීතං දෙන්තීති** පණීතං කත්වා දෙන්ති. **ලූඛභත්තන්ති** අසිනිද්ධභත්තං.

යං භත්තං අත්තනා භුඤ්ජති, තදෙව දියාතීති යොජනා. ඉමිනා උපොසථෙ දාතබ්බං **උපොසථිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **උපොසථෙති** උපොසථදිවසෙ. එත්ථ ච පඤ්චද්දසියං සචෙ දායකා ‘‘පක්ඛික’’න්ති වත්වා දෙන්ති, **පක්ඛිකං නාම**. අථ ‘‘උපොසථික’’න්ති වත්වා දෙන්ති, **උපොසථිකං** නාමාති විසෙසො. **පාටිපදෙති** පාටිපදදිවසෙ. **උපොසථකම්මෙනාති** උපොසථකම්මෙන හෙතුභූතෙන. ‘‘පාටිපදෙ දියානකදාන’’න්ති ඉමිනා පාටිපදෙ දාතබ්බං **පාටිපදිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තම්පි උභයන්ති** උපොසථිකපාටිපදිකවසෙන උභයම්පි තං භත්තං. **ඉති ඉමානීති** එත්ථ ඉමසද්දෙන ඉතිසද්දස්ස ඉමසද්දත්ථභාවො දස්සිතො හොති. **සත්තපි භත්තානීති** ඉමස්මිං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ආගතානි සඞ්ඝභත්තාදීනි සත්තපි භත්තානි.

අපරානිපි චත්තාරි භත්තානීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** චතූසු භත්තෙසු. ‘‘ආගන්තුකානං දින්න’’න්තිආදිනා **ආගන්තුකභත්තන්ති** පදස්ස චතුත්ථීමජ්ඣෙලොපසමාසං දස්සෙති. අඤ්ඤත්ථ පන ‘‘ආගන්තුකස්ස අත්ථාය ආභත’’න්තිආදිනා ඡට්ඨීමජ්ඣෙලොපසමාසං දස්සෙති. **එත්ථාති** චතූසු භත්තෙසු. **සබ්බෙසන්ති** භික්ඛූනං. එකො ආගන්තුකො නිසීදතීති සම්බන්ධො. **තෙනාති** පඨමආගන්තුකෙන.

යොති ආගන්තුකො. **ආගන්ත්වාපීති** පිසද්දො ගරහත්ථො, පච්ඡා පන පගෙවාති අත්ථො. තෙන ගණ්හිතබ්බන්ති යොජනා. ‘‘ආගතදිවසෙයෙවා’’ති ඉමිනා න දුතියදිවසාදීසු භුඤ්ජිතබ්බන්ති දස්සෙති.

කත්ථචීති කිඤ්චි ඨානං. **තන්ති** ආගන්තුකභත්තං. **නිබන්ධාපිතන්ති** නිච්චං ඨපිතං. **අසනසාලායන්ති** අන්තොගාමෙ අසනසාලායං. **අසතීති** අසන්තෙසු.

ආවාසිකොපීති පිසද්දො න ගමිකොයෙවාති දස්සෙති. යථා ආගන්තුකභත්තං ද්වෙ වා තීණි වා සත්ත වා දිවසානි ලබ්භති, එවං ඉදං ගමියභත්තං න ලබ්භතීති යොජනා. **පන්ථන්ති** මග්ගං. **රුන්ධන්තීති** පිදහන්ති. උදකං වා රුන්ධතීති සම්බන්ධො. **එතෙ උපද්දවෙති** චොරාදයො එතෙ උපද්දවෙ. **ඔඩ්ඩෙත්වාති** ඨපෙත්වා.

එතස්සාති මහාගිලානස්ස. පුන **එතස්සාති** අනාගතස්ස මහාගිලානස්ස. **සප්පායභොජනන්ති** ගිලානානං සප්පායභොජනං. **මිස්සකයාගුන්ති** නානාතණ්ඩුලෙ මිස්සෙත්වා පචිතං යාගුං. **න කුප්පතීති** න විකාරං කරොති.

ඉදම්පීති ගිලානුපට්ඨාකභත්තම්පි. **තත්ථාති** තස්මිං කුලෙ. **අස්සාති** ගිලානස්ස. **එවං දින්නානීති** එවං වක්ඛමානනයෙන දින්නානි හොන්ති. **පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටතීති** ‘‘භික්ඛ’’න්ති කප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටති. **න වට්ටතීති** ‘‘භත්ත’’න්ති අකප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා න වට්ටති.

අපරානිපි තීණි භත්තානීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** තීසු භත්තෙසු. **ධුරභත්තන්ති** එත්ථ ධුරසද්දස්ස ධුවසද්දෙන අත්ථතො සදිසත්තා නිච්චත්ථොති ආහ ‘‘නිච්චභත්තං වුච්චතී’’ති. **තන්ති** ධුරභත්තං. **තත්ථාති** දුවිධෙසු. ‘‘සඞ්ඝිකෙ’’ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. **පුග්ගලිකෙපීති පිසද්දො** ‘‘සඞ්ඝිකෙ’’ති පදං අපෙක්ඛති. **පච්ඡාති** පඨමං ‘‘භික්ඛං ගණ්හථා’’ති වුත්තවචනතො, වුත්තවචනස්ස වා පරං.

කුටිං කත්වා දාතබ්බං භත්තං **කුටිභත්තන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කුටිභත්තං නාමා’’තිආදි. **යන්ති** භත්තං, නිබන්ධාපිතන්ති සම්බන්ධො, සෙනාසනවාසිනො භික්ඛූති සම්බන්ධො. **යං පනාති** භත්තං පන, දින්නන්ති සම්බන්ධො. **තස්සෙවාති** පුග්ගලස්සෙව. **තස්මින්ති** පුග්ගලෙ.

වාරෙන , වාරං ගහෙත්වා වා දින්නං භත්තං **වාරභත්ත**න්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වාරභත්තං නාමා’’තිආදි. **තම්පීති** වාරභත්තම්පි. නිගමනවසෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ **‘‘ඉති ඉමානි වා’’**තිආදි.

අට්ඨකථායන්ති මහාඅට්ඨකථායං, වුත්තානීති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** චතූසු භත්තෙසු. විහාරෙ උප්පන්නං භත්තං **විහාරභත්ත**න්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘විහාරභත්තං නාමා’’තිආදි. **තත්රුප්පාදභත්ත**න්ති තස්මිං විහාරෙ දින්නඛෙත්තවත්ථුආදීහි උප්පාදභත්තං. **තන්ති** විහාරභත්තං. **යථාති** යෙනාකාරෙන, පටිග්ගහියමානෙති සම්බන්ධො. අට්ඨන්නං සමූහො, අට්ඨ පරිමාණානි යස්සාති වා **අට්ඨකො,** තස්ස දින්නං භත්තං අට්ඨකභත්තං. එවං **චතුක්කභත්ත**න්ති එත්ථාපි. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අට්ඨන්නං භික්ඛූනං දෙමා’’තිආදි. **මහාභිසඞ්ඛාරිකෙනාති** සබ්බිනොනීතාදීහි මහන්තො අභිසඞ්ඛාරො මහාභිසඞ්ඛාරො, සො එතස්ස අත්ථීති මහාභිසඞ්ඛාරිකො, තෙන අතිරසකපූවෙන පත්තෙ පක්ඛිපිත්වාති සම්බන්ධො. ‘‘ඨකෙත්වා දින්න’’න්ති ඉමිනා ගුහිත්වා දාතබ්බං **ගුළ්හකං,** තමෙව භත්තං **ගුළ්හකභත්ත**න්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. එකච්චෙ මනුස්සා දෙන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘භික්ඛුපරිච්ඡෙදජානනත්ථං ගුළකෙ දෙන්තී’’ති ඉමිනා ගුළකෙන භික්ඛූ ගණෙත්වා දාතබ්බං භත්තං **ගුළකභත්ත**න්ති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ච පුරිමනයෙ ළකාරෙ හකාරසංයොගො අත්ථි, පච්ඡිමනයෙ නත්ථීති දට්ඨබ්බං. ගුළපිණ්ඩගණනාය භික්ඛුගණනං ජානාති. **ඉතීති**ආදි නිගමනං. චීවරභාජනීයං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

සබ්බිආදීසු භෙසජ්ජෙසූති නිද්ධාරණෙ භුම්මං, ‘‘සබ්බිස්සා’’ති පදං ‘‘කුම්භසතම්පී’’ති පදෙ නිස්සිතසම්බන්ධො.

පච්ඡා ආගතානං දාතබ්බමෙවාති දුතියභාගෙ අදාතබ්බෙයෙව පච්ඡා ආගතානං දාතබ්බමෙව. **සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙයෙවාති** සබ්බෙසං භික්ඛූනං සන්නිපාතට්ඨානෙව. භාජනීයභණ්ඩං නාම භාජනට්ඨානං සම්පත්තස්සෙව පාපුණාති, න අසම්පත්තස්ස. සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙ ච යෙභුයොන සම්පත්තො හොති, තෙන වුත්තං ‘‘සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙයෙවා’’ති.

යථාඨිතංයෙවාති කිඤ්චි අභාජෙත්වා යථාඨිතංයෙව. ‘‘දුග්ගහිත’’න්ති වත්වා තදත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තං ගතගතට්ඨානෙ සඞ්ඝිකමෙව හොතී’’ති. **ආවජ්ජෙත්වාති** පරිණාමෙත්වා. **තම්පීති** ථාලකෙ පක්ඛිත්තං සබ්බම්පි. **ඵීනන්ති** ඝනභාවෙන තිට්ඨතීති ඵීනං, ඝනන්ති වුත්තං හොති. **වුත්තපරිච්ඡෙදතොති** ‘‘දස භික්ඛූ, දසෙව ච සබ්බිකුම්භා’’ති වුත්තපරිච්ඡෙදතො.

ගාථායං **පාළින්ති** විනයපාළිං. **අට්ඨකථඤ්චෙවාති** තස්සා අට්ඨකථඤ්චෙව. **විචක්ඛණොති** විවිධං අත්ථං චක්ඛති පස්සතීති විචක්ඛණො. **එවන්ති** යථාවුත්තනයෙන. තත්‍රායං යොජනා – එවං විචක්ඛණො භික්ඛු පාළිං, අට්ඨකථඤ්චෙව ඔලොකෙත්වා අප්පමත්තොව හුත්වා සඞ්ඝිකෙ පච්චයෙ භාජයෙති.

ඉති පච්චයභාජනීයකථාය යොජනා සමත්තා.

උපඩ්ඪභාගොති භික්ඛූනං ලද්ධභාගතො උපඩ්ඪො භාගො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඉති සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

7. සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකං

ඡසක්‍යපබ්බජ්ජාකථා

330. සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ **අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතාති** එත්ථ අභිපුබ්බො ඤාතසද්දො පාකටත්ථොති ආහ ‘‘පාකටා පාකටා’’ති. **කාළුදායිප්පභූතයොති** කාළුදායිආදයො. පරිවාරෙහි සද්ධිං දස දූතා ච අඤ්ඤෙ ච බහූ ජනා සක්‍යකුමාරා නාමාති යොජනා. **අම්හෙසූති** සක්‍යකුලසඞ්ඛාතෙසු අම්හෙසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. ‘‘කුලතො’’ති ඉමිනා **‘‘කුලා’’**ති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. **ඝරාවාසත්ථන්ති** එත්ථ ඝරෙ ආවසන්තානං මනුස්සානං කිච්චන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඝරාවාසෙ ය’’න්තිආදි. තත්ථ **යන්ති** යංකිඤ්චි. **උදකං නින්නෙතබ්බන්ති** එත්ථ උදකං නීහරිත්වා නෙතබ්බං අපනෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යථා උදකං සබ්බට්ඨානෙසු සුසං හොතී’’ති. **සුසන්ති** සුක්ඛං. **තිණානීති** සස්සදූසකානි තිණානි. ‘‘උද්ධරිතබ්බානී’’ති ඉමිනා **නිද්ධාපෙතබ්බන්ති** එත්ථ ධුධාතුයා පප්ඵොටනධංසනත්ථෙ දස්සෙති . **භුසාති** සස්සනාළදණ්ඩා, තෙහි මිස්සා පලාලා **භුසිකා. ඔපුණාපෙතබ්බන්ති** එත්ථ පුණධාතුයා අවකිරණත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අපනෙතබ්බ’’න්ති. **ත්වඤ්ඤෙව ඝරාවාසත්ථෙන උපජානාති** එත්ථ **ඝරාවාසත්ථෙනාති** උපයොගත්ථෙ කරණවචනං. **උපජානාති** උපත්‍යූපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකො, හිවිභත්ති ච ලොපො හොති, තෙන වුත්තං ‘‘ත්වඤ්ඤෙව ඝරාවාසත්ථං ජානාහී’’ති. **අහන්ති**

භද්දියකුමාරනාමකො අහං. **තයාති** අනුරුද්ධකුමාරනාමකෙන තයා. ‘‘සද්ධිං පබ්බජිස්සාමී’’ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. **සෙසන්ති** ‘‘සද්ධිං පබ්බජිස්සාමී’’ති වචනං.

331. **නිප්පාතිතාති** එත්ථ නික්ඛමිත්වා ගමාපිතාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘නික්ඛාමිතා’’ති. **මානස්සිනොති** එත්ථ මානං සයන්ති නිස්සයන්තීති මානස්සිනොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මානස්සයිනො’’ති.

332. **යස්සන්තරතො න සන්ති කොපාති** එත්ථ අන්තරසද්දො චිත්තවාචකො, තොපච්චයො ච සත්තමායත්ථවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්ස චිත්තෙ’’ති. කස්මා කොපා න සන්තීති ආහ ‘‘තතියමග්ගෙන සමූහතත්තා’’ති. අනාගාමිමග්ගෙන දොසස්ස සමූහතත්තා යස්ස ඛීණාසවස්ස චිත්තෙ කොපා න සන්තීති අධිප්පායො. **ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තොති** එත්ථ අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්මා පනා’’තිආදි. තත්ථ යස්මා පන වුච්චති, තස්මා එවමත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා . විභවොති පාපං වුච්චතීති සම්බන්ධො. නනු පාළියං ‘‘විභවො’’ති නත්ථි, ‘‘අභවො’’ති එව අත්ථි, අථ කස්මා ‘‘විභවොති අභවො’’ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘විභවොති ච අභවොති ච අත්ථතො එකමෙවා’’ති. ඉමිනා සද්දතොයෙව නානන්ති දස්සෙති. යා එසා භවාභවතා වුච්චතීති සම්බන්ධො. ‘‘අනෙකප්පකාරා’’ති ඉමිනා ඉතිසද්දස්ස පකාරත්ථං දස්සෙති. චතූහිපි මග්ගෙහි වීතිවත්තොති සම්බන්ධො. **තස්සාති** ඛීණාසවස්ස.

333. **අහිමෙඛලිකාති** මෙඛලා විය මෙඛලිකා, අහිමෙව මෙඛලිකා අහිමෙඛලිකා. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අහිං කටියං බන්ධිත්වා’’ති.

334. **සම්මන්නතීති** එත්ථ ‘‘සම්මානෙතී’’ති චුරාදිගණිකධාතුවසෙන වත්තබ්බෙ දිවාදිගණිකධාතුවසෙන වුත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සම්මානෙතී’’ති. අචින්තෙය්‍යා හි පාළිනයො. **සම්මානෙතීති** සම්මානං කරොති. **යන්ති** කම්මං. **සොති** සත්ථා. ඉමිනා **යං තුමොති** එත්ථ **තුමොති** රූළ්හීසද්දො ඉධ ‘‘සො’’ති සබ්බනාමසද්දෙන සදිසත්ථොති දස්සෙති.

පකාසනීයකම්මාදිකථා

336. ‘‘බෙළසදිසා’’ති ඉමිනා මිච්ඡාජීවෙන උප්පන්නපච්චයානං සදිසූපචාරෙන බෙළභාවං දස්සෙති. තස්මා බෙළා වියාති **බෙළො,** මිච්ඡාජීවපච්චයා, බෙළෙ අසති භක්ඛති අජ්ඣොහරතීති **බෙළාසකොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. එතරහි පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච **‘‘බෙළාපකස්සා’’**ති ඔට්ඨජෙන පඨමක්ඛරෙන පාඨො අත්ථි.

340. **පත්ථද්ධෙනාති** එත්ථ භුසො ථද්ධො පත්ථද්ධො, බාළ්හථද්ධොති අත්ථො. තෙන වුත්තං ‘‘නිච්චලෙනා’’ති. **පොත්ථකරූපසදිසෙනාති** එත්ථ පොත්ථකරූපං නාම වත්ථදන්තාදිමයං, තෙන සදිසො පොත්ථකරූපසදිසො, තෙන.

342. **රාජඤ්ඤාතකා නාමාති** එත්ථ රඤ්ඤා ජානියන්ති ‘‘අම්හාකං ගරූ’’ති **රාජඤ්ඤාතා,** තෙයෙව **රාජඤ්ඤාතකාති** අත්ථො දට්ඨබ්බො. තදත්ථං අධිප්පායෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘රාජා අම්හෙ ජානාතී’’තිආදි. **පහට්ඨකණ්ණවාලොති** පහට්ඨො කණ්ණො ච වාලො ච එතස්සාති පහට්ඨකණ්ණවාලො. **බන්ධනිච්චලෙති** රජ්ජුවල්ලීහි බන්ධො විය නිච්චලෙ, පහට්ඨකණ්ණවාලෙති සම්බන්ධො. ‘‘කත්වා’’ති ඉමිනා ‘‘අභිධාවී’’ති පදෙ කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

දුක්ඛඤ්හි කුඤ්ජර නාගමාසදොති එත්ථ කුඤ්ජරසද්දස්ස ආමන්තනපදභාවං ආවිකරොන්තො ආහ ‘‘භො කුඤ්ජරා’’ති. නාගසද්දස්ස අහිනාගහත්ථිනාගෙසු පවත්තනතො වුත්තං ‘‘බුද්ධනාග’’න්ති. **ආසදොති** පදස්ස ආකොටෙන සදනං උපගමනං ආසදොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වධකචිත්තෙන උපගමනං නාමා’’ති. **දුක්ඛන්ති** එතරහි ච ආයතිඤ්ච දුක්ඛකාරණං. **දුක්ඛං හීති** හිසද්දො පදපූරණමත්තං, අථ වා දුක්ඛමෙවාති අත්ථො. ‘‘බුද්ධනාගං ඝාතකස්සා’’ති ඉමිනා නාගං හනතීති **නාගහතොති** වචනත්ථං දස්සෙති.

පටිකුටියොව ඔසක්කීති එත්ථ තථාගතස්ස පටිමුඛං කුටෙන ගමනමෙතස්සාති **පටිකුටියො,** පටිකුටියො එව හුත්වා ඔසක්කීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තථාගතාභිමුඛොයෙව පිට්ඨිමෙහි පාදෙහි ඔසක්කී’’ති. ‘‘න ජානාතී’’ති ඉමිනා ලක්ඛ දස්සනඞ්කෙසූති ධාතුපාඨෙසු (පාණිනී 1539 සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 දකාරන්තධාතු) වුත්තෙසු අත්ථෙසු ඉධ දස්සනත්ථොති දස්සෙති. **න ලක්ඛිතබ්බොති** අඤ්ඤෙහි සප්පුරිසෙහි න ලක්ඛිතබ්බොති අත්ථො. එත්ථ ණ්‍යපච්චයො කත්තුකම්මෙසු හොති, යකාරස්ස කකාරං කත්වා **අලක්ඛිකොති** වුත්තං.

343. ‘‘භුඤ්ජිතබ්බභොජන’’න්ති ඉමිනා **තිකභොජනන්ති** එත්ථ යුපච්චයස්ස කම්මත්ථභාවං දස්සෙති. **තන්ති** තිකභොජනං. **යථාධම්මොති** ‘‘ගණභොජනෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 209) වුත්තාය මාතිකාවිභඞ්ගපාළියා අනුරූපං . **පඤ්චවත්ථුයාචනකථාති** පඤ්ච වත්ථූනි යාචනස්ස කථා. **ආයුකප්පන්ති** අවීචිමහානිරයෙ ආයුකප්පං සන්ධාය වුත්තං. අවීචිමහානිරයෙ ආයුකප්පො නාම එකො අන්තරකප්පොති ජිනාලඞ්කාරටීකාදීසු (මි. ප. 4.1.3; කථා. අට්ඨ. 654-657; ඉතිවු. අට්ඨ. 18; සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.343; අ. නි. ටී. 3.662) වුත්තො. ‘‘එකො අසඞ්ඛෙය්‍යායකප්පො’’ති

සම්මොහවිනොදනාදීසු (විභ. අට්ඨ. 809; ම. නි. අට්ඨ. 3.128; වි. වි. ටී. 1.410; වජිර. ටී. පාරාජිකණ්ඩ 410) වුත්තො. **සෙට්ඨං පුඤ්ඤන්**ති මහන්තං පුඤ්ඤං. ඉමිනා **බ්‍රහං පුඤ්ඤන්**ති බ්‍රහසද්දො මහන්තත්ථොති දස්සෙති. බ්‍රහ වුද්ධියන්ති ධාතුපාඨෙසු (පාණිනී 735; සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 හකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා බ්‍රහසද්දො මහන්තවාචකො හොති. බ්‍රහධාතුතො අපච්චයං කත්වා **''බ්‍රහා''**තිපි, මපච්චයං කත්වා ''බ්‍රහ්මා''තිපි පාඨො අත්ථි. **ආයුකප්පමෙවා**ති සග්ගෙසු ආයුකප්පමෙව.

සඞ්ඝභෙදකථා

344. **සො**ති දෙවදත්තො, ගතො කිරාති සම්බන්ධො. **තත්ථෙවා**ති විහාරසීමායමෙව. **ආවෙණිකන්**ති භික්ඛුසඞ්ඝතො ආවෙණිකං.

345. **ආගිලායතී**ති එත්ථ ආතුපසග්ගො අභිභවනත්ථො, ගිලෙධාතු බාධනත්ථොති ආහ ''වෙදනාභිභූතා බාධති''ති. **තන්**ති පිට්ඨිං. පරස්ස චිත්තං ආදිසිත්වා දෙසයති එතායාති **ආදෙසනා,** සා එව පාටිහාරියං **ආදෙසනාපාටිහාරියං**. අනුසාසති එතායාති **අනුසාසනී,** ඉමමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''එවම්පි තෙ''තිආදි.

346. **මමානුකුබ්බන්**ති එත්ථ අනුතුපසග්ගො අනුකිරියත්ථො කරධාතු අන්තපච්චයො ගච්ඡන්තාදිගණොති දස්සෙන්තො ආහ ''මමානුකිරියං කුරුමානො''ති. ''දුක්ඛිතො''ති ඉමිනා **කපණො**ති එත්ථ කපධාතු හිංසනත්ථොති දස්සෙති. **මහාවරාහස්සා**ති වරාහසද්දස්ස සූකරත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''මහානාගස්සා''ති. ''පථවි''න්ති ඉමිනා **මහිං විකුබ්බතො**ති එත්ථ මහීසද්දස්ස එවංනාමකං මහානදිං පටික්ඛිපති. ''පදාලෙන්තස්සා''ති ඉමිනා කරධාතුයා විතුපසග්ගවසෙන පදාලනත්ථං දස්සෙති. **භිසං ඝසමානස්සා**ති එත්ථ මානසද්දො කත්වත්ථොති ආහ ''භිසං ඝසන්තස්සා''ති. **ඝසන්තස්සා**ති භක්ඛන්තස්ස. නදීනාමකං තං පොක්ඛරණින්ති යොජනා. ඉමිනා **නදීසු ජග්ගතො**ති එත්ථ නදී නාම පොක්ඛරණීති දස්සෙති. **ජග්ගතො**ති හත්ථියූථං පාලෙන්තස්ස.

347. ''සුතාති සොතා''ති ඉමිනා පාළියා ද්විධාභාවං දස්සෙති. ''නිස්සන්දෙහො''ති ඉමිනා **අසන්දිද්ධො**ති එත්ථ දිහධාතුං දස්සෙති, දිසධාතුං නිවත්තෙති.

350. **බුද්ධසහස්සෙනපී**ති පිසද්දො ගරහත්ථො, පගෙව එකෙන බුද්ධෙනාති දස්සෙති.

''සත්තො''ති ඉමිනා කොචිසද්දස්ස පධානපදං දස්සෙති. **අට්ඨා**ති ආඛ්‍යාතපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''ඨිතො''ති. දෙවදත්තොති මෙ සුතන්ති එත්ථ ''මෙ''ති පදං භගවන්තං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ''භගවතා''ති. **තදෙවා**ති සුතමෙව. **ඉදන්**ති ''දෙවදත්තොති මෙ සුත''න්ති වචනං. **අනුචිනාතී**ති අනුවඩ්ඪෙති. ''පත්වා''ති ඉමිනා **ආසජ්ජනන්**ති එත්ථ සදධාතුයා ගත්‍යත්ථං, කිරියාවිසෙසනඤ්ච දස්සෙති. **අවීචිනිරයං පත්තො**ති එත්ථ ඉදානි න දෙවදත්තො අවීචිනිරයං පත්තො හොති, ආයතිං පන අවීචිනිරයෙ අවස්සම්භාවියත්තා ''අවීචිනිරයං පත්තො''ති වුත්තන්ති ආහ ''ආසංසායං අතීතවචන''න්ති. **ආසංසායන්**ති අවස්සම්භාවියත්ථෙ. හෙස්මා හි උදධී මහාති එත්ථ **හෙස්මා**සද්දො භයානකපරියායොති ආහ ''භයානකො''ති.

උපාලිපඤ්හාකථා

351. **එකතො**ති එත්ථ තොපච්චයස්ස සත්තම්‍යත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ධම්මවාදීපක්ඛෙ''ති. ''අනුනයන්තො''ති ඉමිනා **අනුස්සාවෙතී**ති එත්ථ අනුසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. **අනුනයන්තො**ති පුනප්පුනං නයන්තො. සාවනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''න තුම්හාකංයෙවා''තිආදි. අයං අධම්මො වා අයං අවිනයො වා ඉදං අසත්ථුසාසනං වා යදි භවෙය්‍යාති යොජනා. ''බොධෙතී''ති ඉමිනා **සාවෙතී**ති එත්ථ සුධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. ''අනුස්සාවෙත්වා''ති ඉමිනා ''අනුස්සාවෙති, සලාකං ගාහෙතී''ති එත්ථ අනුස්සාවනකිරියා පුබ්බභාගෙ පවත්තා, සලාකග්ගාහකිරියා පච්ඡාභාගෙති දස්සෙති.

එත්තාවතාති එත්තකෙන අනුස්සාවනසලාකග්ගාහමත්තෙන. න පන සඞ්ඝො භින්නො හොති, අනුස්සාවෙත්වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං සඞ්ඝකම්මෙ කතෙයෙව සඞ්ඝො භින්නො හොතීති අධිප්පායො.

එත්ථ ඨත්වා කස්සචි චොදකස්ස අනුයොගො සියාති යොජනා. කින්ති සියාති ආහ ''එවං දෙවදත්තො''තිආදි. තත්ථ **එවන්**ති පකතත්තෙ සඞ්ඝෙ භින්දෙ සතීති අත්ථො. **කථන්**ති කෙනාකාරෙන. පුන **කථන්**ති කස්මා කාරණා. **රඤ්ඤො**ති අජාතසත්තුරඤ්ඤො, කාරිතකම්මං. **''සාතාපිතත්තා''**ති බිම්බිසාරරාජානං සාතාපිතත්තා. **තත්ථා**ති ''භික්ඛු ඛො උපාලී''තිආදිවචනෙ, ඨත්වා පරිහාරං වදාමාති යොජනා. **විරද්ධත්තා**ති විරාධිතත්තා. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තෙන හී''තිආදි. තත්ථ **තෙන හී**ති උය්‍යොජනත්ථෙ නිපාතො. **එවඤ්හී**ති එවමෙව. **තස්සා**ති දෙවදත්තස්ස. **කුමාරො පනා**ති අජාතසත්තුකුමාරො පන, කතමත්තෙයෙව න වුත්තාති සම්බන්ධො. **තස්සා**ති දෙවදත්තස්ස. **තස්මා**ති යස්මා සඞ්ඝභෙදතො පුබ්බෙ රුහිතුප්පාදකම්මං කරොන්තස්සාපි පච්ඡා අභබ්බභාවො රොපිතො, තස්මා.

භෙදකරවත්ථූසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ධම්මාධම්මාදීනං සුත්තන්තවිනයපරියායෙන විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සුත්තන්තපරියායෙනා''තිආදි. තත්ථ **සුත්තන්තපරියායෙනාති** සුත්තන්තදෙසනාය, සුත්තන්තදෙසනානයතොති වුත්තං හොති. **තථාති** තතො අඤ්ඤථා.

තත්ථාති ද්වීසු ධම්මාධම්මෙසු. **එවං අම්භාකන්ති** එවං කරියමානෙ අම්භාකං. එවං සුත්තන්තපරියායෙන ධම්මාධම්මානං විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි විනයපරියායෙන තෙසං තං දස්සෙන්තො ආහ ''විනයපරියායෙන පනා''තිආදි. භූතෙන වත්ථුනා කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. එවං ''අභූතෙන වත්ථුනා''ති එත්ථාපි.

එවං ද්වින්නං පරියායානං වසෙන ධම්මාධම්මදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි විනයාවිනයදුකස්ස විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සුත්තන්තපරියායෙනා''තිආදි . තත්ථ සුත්තන්තනයෙන රාගාදයො විනෙතීති **විනයො,** විනයනයෙන කායං වාචං විනෙතීති **විනයොති** වචනත්ථො කාතබ්බො.

එවං ද්වින්නං පරියායානං වසෙන විනයාවිනයදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි භාසිතාභාසිතදුකස්ස විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සුත්තන්තපරියායෙන චත්තාරො සතිපට්ඨානා''තිආදි. තත්ථ ''අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො''ති ඉදං වචනං තථාගතෙන භාසිතං ලපිතන්ති යොජනා.

එවං ද්වින්නං පරියායානං වසෙන භාසිතාභාසිතදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි ආචිණ්ණානාචිණ්ණදුකස්ස විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සුත්තන්තපරියායෙන දෙවසික''න්තිආදි. තත්ථ ''දෙවසික''න්ති පදං ''සමාපජ්ජනං, වොලොකන''න්ති තීසුයෙව පදෙසු යොජෙතබ්බං. **අට්ඨුප්පත්තිවසෙනාති** කාරණුප්පත්තිවසෙන. කාරණඤ්හි අරති ඵලං එතස්මාති **අත්ථොති** වුච්චති, අත්ථස්ස උප්පත්ති අත්ථුප්පත්ති, සායෙව අට්ඨුප්පත්ති ත්ථකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා, අට්ඨුප්පත්තියා වසො අට්ඨුප්පත්තිවසො, තෙන. ඉදං පදං ''සුත්තන්තදෙසනා ජාතකකථා''ති ද්වීහිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං. **ඉදන්ති** ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනාදි. **ආචිණ්ණන්ති** ආ බන්ධිතං, පුනප්පුනං වා උපචිතං වඩ්ඪිතං, පගුණං වා. **චාරියපක්කමනන්ති** චාරියත්ථං පක්කමනං.

එවං ද්වින්නං පරියායානං වසෙන ආචිණ්ණානාචිණ්ණදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි පඤ්ඤත්තදුකස්ස විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''සුත්තන්තපරියායෙන චත්තාරො සතිපට්ඨානා''තිආදි. තං භාසිතාභාසිතදුකසදිසමෙව. එවං ද්වින්නං සුත්තන්තවිනයපරියායානං වසෙන පඤ්චන්නං දුකානං විසෙසො දස්සිතො.

ආපත්තානාපත්තිදුකෙ ''න මොචනාධිප්පායස්සා''ති පාඨස්ස අනන්තරෙ පච්ඡිමවාකො ඍ යීතො ආදිසද්දො ආනෙතබ්බො. ඉති ආදිනා නයෙනාති හි අත්ථො. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඉදං පදං පච්ඡිමවාකොපි අනුවත්තෙතබ්බං.

ලහුකගරුකදුකෙ **පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධාති** ථුල්ලච්චයපාචිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කටදුබ්භාසිතවසෙන පඤ්ච ආපත්තිරාසයො. **ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධාති** පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසවසෙන ද්වෙ ආපත්තිරාසයො.

සාවසෙසානාවසෙසදුකෙ ඡ ආපත්තික්ඛන්ධාති පාරාජිකාපත්තිතො අවසෙසා ඡ ආපත්තිරාසයො.

දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලදුකෙ ලහුකගරුකදුකසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – ගරුකාපත්ති **දුට්ඨුල්ලා** නාම , ලහුකාපත්ති **අදුට්ඨුල්ලා** නාමාති එවං විනයපරියායවසෙනෙව චතුන්නං දුකානං විසෙසො දස්සිතො.

එත්ථාති ''අධම්මං ධම්මොති දීපෙන්තී''තිආදිවචනෙ. **චතුන්නං සඞ්ඝකම්මානන්ති** අපලොකනාදිවසෙන චතුන්නං සඞ්ඝකම්මානං. **කරොන්තෙහි** හෙතුභූතෙහි, හෙත්වත්ථෙ චෙතං කරණවචනං.

තත්ථාති ''තෙ ඉමෙහී''තිආදිවචනෙ. **අපකස්සන්තීති** එත්ථ කසධාතුස්ස ගත්‍යත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පරිසං ආකඩ්ඪන්තී''ති. **විජටෙන්තීති** විජටං කරොන්ති, විසුං කරොන්තීති අත්ථො. **එකමන්තං උස්සාදෙන්තීති** එකස්මිං අන්තෙ උස්සදං කරොන්ති. **අවපකස්සන්තීති** එත්ථ ද්වින්නං උපසග්ගානං වසෙන අතිවියත්ථො දට්ඨබ්බොති ආහ ''අති විය ආකඩ්ඪන්තී''ති. අතිවියත්ථං ආවිකරොන්තො ආහ ''යථා විසංසට්ඨාව හොන්ති, එවං කරොන්තී''ති. **යථාති** යෙනාකාරෙන කරියමානෙති සම්බන්ධො. ''විසු''න්ති ඉමිනා **ආවෙණිසද්දො** ''විසු''න්තිඅත්ථවාචකො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකොති දස්සෙති. **වත්ථූසූති** භෙදකරවත්ථූසු. **ඉමං ගණ්හථාති** ඉමං වාදං ගණ්හථ. **විසුන්ති** ආවෙණිං. ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ වුත්තවචනං පරිවාරපාළියා සංසන්දෙන්තො ආහ ''පරිවාරෙ පනා''තිආදි. තත්ථ **පඤ්චහි ආකාරෙහීති** ''කම්මෙන උද්දෙසෙන වොහරන්තො අනුස්සාවනෙන සලාකග්ගාහෙනා''ති (පරි. 458) එවං පඤ්චහි කාරණෙහි. **තස්සාති** පරිවාරෙ වුත්තවචනස්ස. **ඉධාති** ඉමස්මිං සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ, වුත්තෙන ඉමිනා සඞ්ඝභෙදලක්ඛණෙනාති යොජනා. ''අත්ථතො නානාකරණං නත්ථී''ති ඉමිනා සද්දතො නානාකරණං අත්ථීති දීපෙති. **අස්සාති** සඞ්ඝභෙදලක්ඛණස්ස. තං පන නානාකරණාභාවන්ති යොජනා. **තත්ථෙවාති** පරිවාරෙ එව. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

8. වත්තක්ඛන්ධකං

1. ආගන්තුකවත්තකථා

357. වත්තක්ඛන්ධකෙ **ආරාම**න්ති උපචාරසීමං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ‘‘උපචාරසීමසමීප’’න්ති. ‘‘ගහෙත්වා’’ති පදස්ස ‘‘උපාහනා’’ති කම්මං පාකටං, කරණං පන අපාකටං. තස්මා කරණං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපාහනදණ්ඩකෙන ගහෙත්වා’’ති. ඉමිනා ‘‘හත්ථෙනා’’ති කරණං නිවත්තෙති. **පටික්කමන්තී**ති එත්ථ පවිසන්තීති ච අපක්කමන්තීති ච අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘සන්නිපතන්තී’’ති. **උපාහනා...පෙ.... පුච්ඡිතබ්බා**ති එත්ථ ‘‘පුච්ඡිතබ්බා’’ති පදස්ස සහ කම්මෙන පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කතරස්මිං ඨානෙ’’තිආදි. තත්ථ ‘‘කතරස්මිං...පෙ.... වොළක’’න්ති ඉමිනා පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙති. ‘‘ආවාසිකා භික්ඛූ’’ති ඉමිනා කම්මං දස්සෙති. ‘‘පත්ථරිතබ්බ’’න්ති ඉමිනා **විස්සජ්ජෙතබ්බ**න්ති එත්ථ සජධාතුයා චජනත්ථං පටික්ඛිපති. **ගොචරො පුච්ඡිතබ්බො**ති එත්ථ ගොචරසද්දො භික්ඛාචාරසද්දෙන අත්ථතො එකන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘භික්ඛාචාරො පුච්ඡිතබ්බො’’ති. භික්ඛාය චරන්ති එත්ථාති **භික්ඛාචාරො,** ගොචරගාමො. **යත්ථා**ති යස්මිං ගාමෙ. ‘‘කි’’න්තිආදිනා **පානීයං පුච්ඡිතබ්බ**න්තිආදීසු පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙති. **කං කාල**න්ති කස්මිං කාලෙ.

බහි නික්ඛමන්තස්සාති විහාරතො බහි නික්ඛමන්තස්ස. **නිල්ලොකෙතබ්බො**ති ඔලොකෙතබ්බො. ‘‘යදි සක්කොතී’’ති ඉමිනා **සචෙ උස්සහතී**ති එත්ථ සචෙසද්දො යදිපරියායො, උස්සහතිසද්දො සක්කොති පරියායොති දස්සෙති. සක්කොන්තස්ස විහාරසොධනවත්තෙති සම්බන්ධො.

2. ආවාසිකවත්තකථා

359. ආවාසිකවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සබ්බං කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **තස්සා**ති වුඩ්ඪතරස්ස ආගන්තුකස්ස. ‘‘පණ්ඩිතො’’තිආදිනා සචෙ බාලො ‘‘සම්මජ්ජාහි තාව චෙතියඞ්ගණ’’න්ති න වදති, සම්මජ්ජනිං නික්ඛිපිත්වා තස්ස වත්තමෙව කාතබ්බන්ති දස්සෙති. **භෙසජ්ජමෙව කාතබ්බ**න්ති සහාවධාරණෙන වුත්තත්තා බාලො ‘‘කරොහි තාව භෙසජ්ජ’’න්ති අවදන්තොපි භෙසජ්ජමෙව කාතබ්බං. ‘‘පණ්ඩිතො හී’’තිආදිනා පන ආගන්තුකස්ස වත්තබ්බභාවමත්තමෙව දස්සෙති. පාළිමුත්තකවත්තං දස්සෙන්තො ආහ **‘‘අපිචා’’**තිආදි. **බීජනෙනා**ති බීජනියා. ‘‘බීජන’’න්ති හි නපුංසකලිඞ්ගො, ‘‘බීජනී’’ති ඉත්ථිලිඞ්ගො. ‘‘බීජිතබ්බො’’ති ච ‘‘බීජිතබ්බ’’න්ති ච ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන බීජියති අනෙනාති **බීජනං,** බීජියති එතායාති **බීජනී**ති වචනත්ථො කාතබ්බො. **අස්සා**ති වුඩ්ඪතරආගන්තුකස්ස. **මක්ඛෙතබ්බා**ති අඤ්ජෙතබ්බා. **හී**ති සච්චං. **එත්ථා**ති උපාහනපුඤ්ඡනෙ. **කත්ථා**ති කස්මිං විහාරෙ. පුච්ඡිතෙන ආවාසිකෙනාති සම්බන්ධො.

‘‘අත්තනො සන්තිකං...පෙ.... න ලභතී’’ති ඉමිනා අත්තානං සන්ධාය අනාගච්ඡන්තොපි අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තස්ස ආගන්තුකස්ස වත්තං අකාතුං න ලභතීති දස්සෙති.

3. ගමිකවත්තකථා

360. ගමිකවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තත්ථා**ති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ. තං සබ්බං පටිසාමෙත්වාති සම්බන්ධො. යත්ථ යෙසු පාසාණපිට්ඨිපාසාණත්ථම්භෙසු උපචිකා නාරොහන්ති, තස්සං පාසාණපිට්ඨියං වා තෙසු පාසාණත්ථම්භෙසු වා යං කතසෙනාසනං අත්ථි, තං අනාපුච්ඡන්තස්සාපි අනාපත්තීති යොජනා. චතූසු පාසාණෙසූතිආදි වුත්තන්ති සම්බන්ධො, උපචිකානං උප්පත්තිට්ඨානෙ කතෙති සම්බන්ධො. **අය**න්ති ආනිසංසො. ඔවස්සකගෙහෙ පන ඨපිතානං මඤ්චපීඨානන්ති සම්බන්ධො.

4. අනුමොදනවත්තකථා

362. **ඉද්ධං අහොසී**ති එත්ථ ඉධධාතුයා වඩ්ඪනත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘සම්පන්නං අහොසී’’ති. සඞ්ඝත්ථෙරෙ නිසින්නෙති සම්බන්ධො. අනුථෙරෙ අනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙති යොජනා. සඞ්ඝත්ථෙරෙන අජ්ඣිට්ඨෙපීති සම්බන්ධො. අනුමොදකො වදතීති සම්බන්ධො. අනු පුනප්පුනං, පච්ඡා වා දායකෙ ධම්මකථාය මොදෙතීති **අනුමොදකො.** ‘‘ගච්ඡථා’’ති සචෙ වදති අනුමොදකොති යොජනා. **තස්සා**ති අනුමොදකස්ස. මනුස්සා කාරෙන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘එකෙනා’’ති පදං ‘‘කාරෙන්තී’’ති පදෙ කාරිතකම්මං. **තස්සා**ති කාරිතභික්ඛුස්ස. **අනුමොදනතො**ති අනුමොදනකාරණා. **උපනිසින්නකථා**ති උපසමීපෙ නිසින්නානං කථියති එතායාති උපනිසින්නකථා. **අනුමොදනායා**ති අනුමොදනත්ථාය. **අජ්ඣිට්ඨොයෙවා**ති සයං අජ්ඣිට්ඨො එව. **එත්ථා**ති අනුමොදනවත්ථුස්මිං. ‘‘සඤ්ජාතවච්චො’’ති ඉමිනා වච්චො සඤ්ජාතො ඉමස්සාති **වච්චිතො**ති කත්වා සඤ්ජාතත්ථෙ ඉත පච්චයොති දස්සෙති.

5. භත්තග්ගවත්තකථා

364. **හත්තග්ගවත්තෙති** හත්තං ගණ්හන්ති එත්ථාති හත්තග්ගං, පරිවිසනට්ඨානං. තස්මිං කත්තබ්බං වත්තං හත්තග්ගවත්තං, තස්මිං හත්තග්ගවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. මනුස්සානං පරිවිසනට්ඨානං නාම යත්ථ මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්වා භික්ඛූභොජෙන්ති. ''අතිඅල්ලීයිත්වා''ති ඉමිනා **අනුපඛජ්ජාති** එත්ථ බඳධාතුස්ස හිංසනං නාම අතිඅල්ලීයනන්ති දස්සෙති. **ආසනෙසු සතීති** ආසනෙසු සන්තෙසු. නිසීදන්තස්ස නවකස්සාති සම්බන්ධො. **ආපජ්ජතීති** ආපත්තිං ආපජ්ජති. ආපුච්ඡිතෙ අනනුජානන්තො ථෙරො ආපජ්ජතීති යොජනා. **සඞ්ඝාටින්ති** පාරුතසඞ්ඝාටිං.

පත්තධොවනඋදකන්ති භුඤ්ජනත්ථාය පත්තානං ධොවනඋදකං. **ගහෙතබ්බන්ති** හත්ථෙන ගහෙතබ්බං.

යථා ගණ්හියමානෙති යොජනා. **මත්තායාති** පමාණාය. **සබ්බිආදීසු එවාති** එවසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බො. **සබ්බිආදීසූති** සබ්බිතෙලඋත්තරිභඞ්ගෙසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **යන්ති** සබ්බිආදිකං. **අප්පහොතීති** සබ්බෙසං භික්ඛූනං නප්පහොති. **තන්ති** සබ්බිආදිකං, සම්පාදෙහීති සම්බන්ධො. තාදිසං සබ්බිආදිකන්ති සම්බන්ධො.

යං හත්තග්ගන්ති යොජනා. **හත්ථධොවනඋදකන්ති** භුත්තාවීනං හත්ථස්ස ධොවනඋදකං. **අන්තරාති** භොජනස්ස මජ්ඣෙ. **පිපාසිතෙනාති** පිවිතුං ඉච්ඡන්තෙන. **ගලෙති** කණ්ඨෙ.

නිවත්තන්තෙනාති එත්ථ කස්මා ඨානා නිවත්තන්තෙනාති ආහ ''හත්තග්ගතො''ති. කථං කෙනාකාරෙන නිවත්තිතබ්බන්ති යොජනා. කස්මා නවකෙහි භික්ඛූහි පඨමතරං නිවත්තිතබ්බන්ති ආහ ''සම්බාධෙසු හි''තිආදි. **නික්ඛමනොකාසොති** පඨමතරං නික්ඛන්තොකාසො. **පටිපාටියාති** වුඩ්ඪපටිපාටියා. **ධුරෙති** ගෙහද්වාරස්ස සමීපෙ. ධුරසද්දො හි ඉධ සමීපවාචකො. නවකා අන්තොගෙහෙ වෙ නිසින්නා හොන්තීති යොජනා. **අන්තරෙනාති** භික්ඛූනං විවරෙන, මජ්ඣෙන වා. **විරළායාති** තනුකාය.

6. පිණ්ඩචාරිකවත්තකථා

366. පිණ්ඩචාරිකවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. කප්පාසං වා ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. **යඤ්චාති** යඤ්ච කිඤ්චි වත්ථුං, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. **කරොන්තී ඨිතා වාති** කරොන්තී හුත්වා ඨිතා වා. **තන්ති** කම්මං. **න ච භික්ඛාදායිකායාති** ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන වුත්තත්තා ඉත්ථියා එව මුඛං න උල්ලොකෙතබ්බන්ති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''ඉත්ථී වා හොතු''තිආදි. ''භික්ඛාදානසමයෙ''ති ඉමිනා අඤ්ඤස්මිං සමයෙ ඔලොකෙන්තොපි නත්ථි දොසොති දස්සෙති. එකස්මිං කාලෙ භික්ඛාය දදමානාය සබ්බකාලම්පි න ඔලොකෙතබ්බන්ති අනිච්ඡිතත්ථං පටික්ඛිපති.

7. ආරඤ්ඤිකවත්තකථා

368. ආරඤ්ඤිකවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **සෙනාසනා ඔතරිතබ්බන්ති** එත්ථ අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලාදීසු නිසින්නස්ස විහාරාභාවතො සෙනාසනං නාම වසනට්ඨානං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ''වසනට්ඨානතො නික්ඛමිතබ්බ''න්ති.

පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වාති එත්ථ කථං පත්තො ථවිකාය පක්ඛිපිතබ්බොති ආහ ''සචෙ බහි''තිආදි. තත්ථ පත්තො පක්ඛිපිතබ්බොති සම්බන්ධො. **ධොවිත්වා කත්වාති** පදෙසු ''පත්තං වොදක''න්ති විභත්තිපරිණාමං කත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. **තම්පීති** වෙළුනාළිකම්පි. **සමීපෙති** ආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස සමීපෙ. යථා ච ආරඤ්ඤකස්ස අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බං, එවං කන්තාරං පටිපන්නස්සාපි අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බන්ති යොජනා. **ගණවාසිනොති** ගණෙන සහ වාසිනො, ආරඤ්ඤකස්සාති සම්බන්ධො. **තෙනාති** අරණිසහිතෙන. ''නක්ඛත්තානෙව නක්ඛත්තපදානී''ති ඉමිනා අස්සයුජාදිනක්ඛත්තානෙව (අභිධානප්පදීපිකායං 58-60 ගාථාසු) දිසාභාගජානනස්ස, ච සමයජානනස්ස ච කාරණත්තා **නක්ඛත්තපදානි නාමාති** දස්සෙති.

8. සෙනාසනවත්තකථා

369. සෙනාසනවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **ද්වාරං නාමාති** මහාද්වාරං. **මහාවළඤ්ජන්ති** මහන්තෙහි ජනෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බං. **තත්ථාති** ද්වාරෙ. **ආපුච්ඡිත්වාවාති** වුඩ්ඪං ආපුච්ඡිත්වාව, සභාගස්ස වුඩ්ඪතරස්සාති සම්බන්ධො. **වට්ටතියෙවාති** යථාසුඛං විහරිතුං වට්ටතියෙව. **පරිවත්තිතබ්බන්ති** පරිමුඛං වත්තිතබ්බං.

9. ජන්තාඝරවත්තාදිකථා

371. ජන්තාඝරවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **බහිජගතීති** බහිආලින්දො.

373. ආචමනවත්ථුස්මිං එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **නීහරිත්වාති** උදකං නීහරිත්වා. **ආචමිතබ්බන්ති** ධොවිතබ්බං. ''ආපුබ්බො චමු ධොවනෙ''ති හි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං. **ඉදං අතිවිවටන්ති** ඉදං ඨානං අතිවිවටං, න කෙනචි පටිච්ඡන්නන්ති අත්ථො. **උදකං අලභන්තස්සෙවාති** උදකං අලභන්තෙයෙව.

374. වච්චකුටිවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **අයන්ති** දන්තකට්ඨං ඛාදතො වච්චකරණං. **සබ්බත්ථෙවාති** සබ්බස්මිං එව ඨානෙ. ''න ඵරුසෙන කට්ඨෙනා''ති එත්ථ න කෙවලං ඛරකට්ඨමෙව, ඵාලිතකට්ඨාදයොපි ඡවිඅවලෙඛනකට්ඨා ඵරුසායෙව නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ''ඵාලිතකට්ඨෙන වා''තිආදි. **පවිට්ඨස්සාති** වච්චකුටිං පවිට්ඨස්ස.

සබ්බසාධාරණට්ඨානන්ති සබ්බෙසං භික්ඛූනං, සබ්බෙහි වා සාධාරණං වච්චකුටිසඞ්ඛාතං ඨානං. **තත්‍රාති** තස්මිං සබ්බසාධාරණෙ ඨානෙ. **නිබද්ධගමනත්ථායාති** අත්තනො නිබද්ධගමනත්ථාය කතං යං ඨානං වා යං පුග්ගලිකට්ඨානං වා හොතීති යොජනා.

උහතාති එත්ථ උපුබ්බො හදධාතූති දස්සෙන්තො ආහ ''උහදිතා''ති. ''හද කරීසොස්සග්ගෙ''ති ධාතුපාඨෙසු (පාණිනී 977 ධාතුපාඨෙ; සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 දකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා වච්චකූපතො බහි කරීසස්ස ඔස්සජ්ජනන්ති ආහ ''බහි වච්චමක්ඛිතා''ති. **ධොවිතබ්බාති** උදකෙන ධොවිතබ්බා. **එතම්පීති** උදකස්ස අවිජ්ජමානම්පි. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං වත්තක්ඛන්ධකෙ.

ඉති වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකං

1. පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාචනකථා

383. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ **නන්දිමුඛියා රත්තියාති** එත්ථ නන්දියති තුසියතීති නන්දි, ඉකාරන්තොයං නපුංසකලිඞ්ගො. ''නන්දිසෙනො (ජා. අට්ඨ. 3.4.1) නන්දිවිසාලො''තිආදීසු ඉකාරන්තොයං පුල්ලිඞ්ගො හොති, ඉධ පන මුඛං අපෙක්ඛිත්වා ඉකාරන්තො නපුංසකලිඞ්ගො හොති. අරුණුට්ඨිතකාලෙ ඔදාතදිසාමුඛතාය නන්දි මුඛං එතිස්සං රත්තියන්ති නන්දිමුඛී, රත්ති, තාය නන්දිමුඛියා රත්තියා, තෙන වුත්තං ''අරුණුට්ඨිතකාලෙපි හි නන්දිමුඛා විය රත්ති ඛායතී''ති. **අන්තොපූතින්ති** එත්ථ කායස්ස අන්තො කුණපපූතින්ති අත්ථං පටිපක්ඛිපන්තො ආහ ''අත්තචිත්තසන්තානෙ''තිආදි. ''කිලෙසවස්සනවසෙනා''ති ඉමිනා උදකවස්සනවසෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපති. **අවස්සුතන්ති** තින්තං, කිලින්නන්ති අත්ථො. **කසම්බුජාතන්ති** එත්ථ **කසම්බූති** සඞ්කාරො. සො හි සම්මුඤ්ජනියා කසියමානෙ විලෙඛියමානෙ සම්බති සද්දං කරොතීති **කසම්බු,** තං විය ජාතන්ති කසම්බුජාතන්ති අත්ථො දට්ඨබ්බො. අට්ඨකථායං පන අධිප්පායවසෙන ''ආකිලිට්ඨජාත''න්ති වුත්තං, අතිවිය කිලිට්ඨජාතන්ති අත්ථො. ''ආකිණ්ණදොසතාය කිලිට්ඨජාත''න්තිපි පාඨො. **''යාව බාහාගහණාපි නාමා''ති** ඉමිනා පාඨෙන දස්සෙතීති සම්බන්ධො. **හීති** පදපූරණමත්තං. **තෙනාති** මොඝපුරිසෙන. ''යාවා''ති නිපාතපයොගත්තා ''බාහාගහණාපී''ති එත්ථ පඤ්චමීවිභත්ති අවධිඅත්ථෙ හොති. **නාම**-සද්දො ගරහත්ථජොතකො, තස්ස පයොගත්තා ''ආගමෙස්සතී''ති එත්ථ අතීතත්ථෙ අනාගතවචනං (සද්දනීතිසුත්තමාලාය 893 සුත්තෙ). ආගමෙස්සති නාමාති යොජනා. **ආගමෙස්සතීති** ඊසං අධිවාසෙස්සති. ''ආතො ගමුඊසමධිවාසනෙ''ති හි ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 මකාරන්තධාතු) වුත්තං.

384. **න ආයතකෙනෙව පපාතොති** එත්ථ දීඝෙනෙව පපාතොති දස්සෙන්තො ආහ ''න පඨමමෙව ගම්භීරො''ති. ආයතසද්දො හි දීඝපරියායො. ''න ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මො ගායිතබ්බො''තිආදීසු (චූළව. 249) විය පපාතො දීඝෙන තීරස්ස ආදිම්හි න හොතීති වුත්තං හොති. **පඨමමෙවාති** තීරස්ස ආදිම්හියෙව. ''අනුපුබ්බෙන ගම්භීරො''ති ඉමිනා ''න පඨමමෙව ගම්භීරො''ති වචනස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. **ඨිතධම්මොති** තීරස්ස අන්තොයෙව ඨිතසභාවො . **වෙලං නාතිවත්තතීති** එත්ථ වෙලාසද්දස්ස තීරමරියාදත්ථෙසු පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ඔසක්කනකන්දරං මරියාදවෙල''න්ති. තත්ථ ''ඔසක්කනකන්දර''ඉති පදෙන තීරත්ථං දස්සෙති, ''මරියාද'' ඉති පදෙන මරියාදත්ථං. කෙන උදකෙන දරිතබ්බොති **කන්දරො,** උදකෙන ඔසක්කනො කන්දරො එත්ථාති **ඔසක්කනකන්දරං,** තීරං. ඔසක්කනකන්දරභූතඤ්ච මරියාදභූතඤ්ච වෙලං තීරං නාතික්කමතීති අත්ථො. **තීරං වාහෙතීති** එත්ථ වහධාතුයා පාපුණනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''තීරං අප්පෙතී''ති. තත්ථ **අප්පෙතීති** පාපුණාපෙති. ''උස්සාරෙතී''ති ඉමිනා පාළියං ''ථලං උස්සාරෙතී''ති පදෙන ''තීරං වාහෙතී''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙතීති අත්ථො දස්සිතො. **උස්සාරෙතීති** උද්ධරිත්වා ගමාපෙති. **අඤ්ඤාපටිවෙධොති** එත්ථ ආජානාති, ආජානිත්ථාති වා **අඤ්ඤං** අරහත්තමග්ගො වා අරහත්තඵලං වා, තස්ස පටිවිජ්ඣනං අඤ්ඤාපටිවෙධො, සුඛුච්චාරණත්ථං මජ්ඣෙ දීඝො, අඤ්ඤාපටිවෙධො නාම අරහත්තුප්පත්තියෙව හොති. තෙන වුත්තං ''අරහත්තුප්පත්තී''ති.

385. **ඡන්නමතිවස්සතීති** උදානපාළියා සන්ධායභාසිතපාළිභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ආපත්ති''න්තිආදි. තත්ථ **ඉදන්ති** ''ඡන්නමතිවස්සතී''ති වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එතන්ති** නවාපත්තිආපජ්ජනං සන්ධායාති සම්බන්ධො.

4. පාතිමොක්ඛසවනාරහකථා

386. **පුරෙ වා පච්ඡා වාති** ඤත්තිතො පුරෙ වා පච්ඡා වා. **ඛෙත්තෙති** පාතිමොක්ඛට්ඨපනස්ස ඛෙත්තෙ. ඛෙත්තං දස්සෙන්තො ආහ ''තස්මා''තිආදි. **රෙකාරං භණතීති** ඡත්තිංසතාක්ඛරෙසු රෙ-කාරං ඤත්තිට්ඨපනකො භණති. **ඉදන්ති** පඤ්චතිංසතාක්ඛරානං උච්චාරණට්ඨානං. **වුත්තෙති** ඤත්තිට්ඨපනකෙන වුත්තෙ. ''සුණාතු මෙ''ති වචනෙ අනාරද්ධෙයෙවාති යොජනා.

5. ධම්මිකාධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා

387. **තෙන පුග්ගලෙනාති** තෙන චුදිතකෙන පුග්ගලෙන. **සා විපත්තීති** සීලවිපත්තිආදිසඞ්ඛාතා සා විපත්ති. **සඤ්ඤාඅමූලිකවසෙනාති** ''කතා'' ඉති සඤ්ඤාය අමූලිකවසෙන. **කතඤ්චාති** එකන්තෙන කතඤ්ච. **අකතඤ්චාති** එකන්තෙන අකතඤ්ච.

කොපෙතුකාමතාය නෙව ආගච්ඡතීති සම්බන්ධො. **තෙනාති** අනාගමනාදිකාරණෙන. **ආපජ්ජතීති** පාතිමොක්ඛට්ඨපනකො ආපජ්ජති. **ඉච්චස්සාපීති** ඉති එවං අස්ස පාතිමොක්ඛට්ඨපනකස්සාපි . **පච්චාදියතීති** පති ආදියති, ''අකතං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්ම''න්තිආදිනා පුන ආදීයති, පුන ආරභතීති අත්ථො.

6. ධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා

388. **මග්ගපටිපාදනාදීසූති** මග්ගස්මිං පටිපාදනාදීසු. ආදිසද්දෙන ථෙය්‍යාචිත්තෙන අවහාරාදයො සඞ්ගණ්හාති. **ආකාරාදිසඤ්ඤාති** ආකාරසඤ්ඤා ලිඞ්ගසඤ්ඤා නිමිත්තසඤ්ඤා. **තන්ති** පරිසඞ්කං සන්ධායාති සම්බන්ධො.

7. අත්තාදානඅඞ්ගකථා

398. **අත්තාදානං ආදාතුකාමෙනාති** එත්ථ කිං අත්තාදානන්ති ආහ ''සාසනං සොධෙතුකාමො''තිආදි. ඉමිනා පරං චොදෙතුං අත්තනා ආදාතබ්බං අධිකරණං **අත්තාදානන්ති** වුච්චතීති දස්සෙති. **අකාලො ඉමං අත්තාදානං ආදාතුන්ති** එත්ථ අකාලං දස්සෙන්තො ආහ ''රාජභය''න්තිආදි. තත්ථ **වස්සාරත්තොති** වස්සකාලො. සො හි වස්සො අතිවිය රඤ්ජති එත්ථ කාලෙති වස්සාරත්තොති වුච්චති. වස්සාරත්තොපි අධිකරණවූපසමත්ථං ලජ්ජිපරිසාය දූරතො ආනයනස්ස දුක්කරත්තා අකාලො නාම. **ඉතීති** අයං රාජභයාදිකාලොති අත්ථො. **විපරීතොති** රාජභයාදීනං අභාවකාලො.

අභූතං ඉදං අත්තාදානන්ති එත්ථ අභූතසද්දො අවිජ්ජමානපරියායොති ආහ ''අසන්තමිද''න්ති, ඉදං අත්තාදානං අවිජ්ජමානන්ති අත්ථො. මයා ගහිතොති සම්බන්ධො. සීලවා පුග්ගලොති යොජනා. **යන්ති** අත්තාදානං සංවත්තතීති සම්බන්ධො. **ඉදන්ති** අත්තාදානං.

න ලභිස්සාමි සන්දිට්ඨෙ, ලභිස්සාමි සන්දිට්ඨෙති එත්ථ ''න ලභිස්සාමි, ලභිස්සාමී''ති ඉදං කිං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ''අප්පෙකදා හී''තිආදි. තත්ථ **අප්පෙකදාති** අපි එකදා. **හිසද්දො** විත්ථාරජොතකො. **එවරූපාති** සන්දිට්ඨසම්භත්තසභාවා. **තන්ති** උපත්ථම්භකභික්ඛුලභනං සන්ධායාති සම්බන්ධො. ''න ලභිස්සාමී''ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

කොසම්බකානං භණ්ඩනාදි භවති විය භණ්ඩනාදි භවිස්සතීති යොජනා. **පච්ඡාපි අවිප්පටිසාරකරං භවිස්සතීති** එත්ථ කෙසං අවිප්පටිසාරකරං භවති විය පඤ්චඞ්ගසම්පන්නාගතං අත්තාදානං ආදියතො පච්ඡාපි අවිප්පටිසාරකරං භවතීති ආහ ''සුභද්දං වුඩ්ඪපබ්බජිත''න්තිආදි. තත්ථ **පඤ්චසතිකසඞ්ගීතින්ති** පඤ්චසතෙහි මහාකස්සපාදීහි කත්තබ්බං සඞ්ගීතිං. මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පච්ඡා සමනුස්සරණකරං හොති ඉව හොතීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **සමනුස්සරණකරන්ති** සම්මොදවසෙන පුනප්පුනං අනුස්සරණස්ස කරං. ඉමිනා ''අවිප්පටිසාරකර''න්ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **පච්ඡාපීති** එත්ථ පිසද්දස්ස අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සාසනස්ස චා''තිආදි. තත්ථ සාසනස්ස ච සස්සිරිකතායාති සම්බන්ධො. විගතඋපක්කිලෙසචන්දිමසූරියානං විය සාසනස්ස ච සස්සිරිකතාය සංවත්තතීති අධිප්පායො.

8. චොදකෙන පච්චවෙක්ඛිතබ්බධම්මකථා

399. ''අච්ඡිද්දෙන අප්පටිමංසෙනා''තිආදීසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ඡිද්දසප්පටිමංසං පඨමං දස්සෙත්වා විපරීතවසෙන අච්ඡිද්දඅප්පටිමංසං දස්සෙන්තො ආහ ''යෙනා''තිආදි. තත්ථ යෙන කතානීති සම්බන්ධො. ඡිජ්ජතීති **ඡිද්දො,** පටි පුනප්පුනං මසියති ආමසියතීති **පටිමංසො,** නිග්ගහිතාගමො, භාවප්පධානොයං කම්මනිද්දෙසො.

සහ පටිමංසෙනාති **සප්පටිමංසො,** කායසමාචාරො. **විපරීතොති** විපරිවත්තවසෙන ඉතො පවත්තො, කායසමාචාරොති අත්ථො. **අමූලකානුද්ධංසනාදීහීති** ආදිසද්දෙන දුට්ඨුල්ලවාචාදයො සඞ්ගණ්හාති.

මෙත්තං නු ඛො මෙ චිත්තන්ති එත්ථ අප්පනාභාවප්පත්තං මෙත්තචිත්තමෙවාධිප්පෙතන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''පලිබොධෙ ඡින්දිත්වා''තිආදි. තත්ථ **පලිබොධෙති** ආවාසපලිබොධාදිකෙ පලිබොධෙ. ''වික්ඛම්භනවසෙන විහතාඝාත''න්ති ඉමිනා අප්පනාභාවප්පත්තං මෙත්තචිත්තමෙව දස්සෙති. **ඉදං පනාවුසො කත්ථ වුත්තං භගවතාති** එත්ථ ඉදංසද්දකිංසද්දානං විසයං දස්සෙන්තො ආහ ''ඉදං සික්ඛාපදං කතරස්මිං නගරෙ''ති.

9. චොදකෙන උපට්ඨාපෙතබ්බකථා

400. **''කාලෙන වක්ඛාමී''**තිආදීසු චොදනාය කාලඅකාලාදිං දස්සෙන්තො ආහ ''එකො එක''න්තිආදි. තත්ථ **එකොති** එකකො චොදකො. **එකන්ති** එකකං චුදිතකං. සඞ්ඝමජ්ඣ...පෙ.... අසනසාලාදීසු වා පරිවාරිතක්ඛණෙ වාති යොජනා. තත්ථ ''සඞ්ඝමජ්ඣ...පෙ.... අසනසාලාදීසූ''ති ඉමිනා ඨානාභාවං දස්සෙති, ''උපට්ඨාකෙහි පරිවාරිතක්ඛණෙ''ති ඉමිනා කාලාභාවං දස්සෙති. ඉමෙහි පදෙහි ඨානම්පි කාලෙන සඞ්ගහෙත්වා ''කාලෙන වක්ඛාමී''ති වුත්තන්ති දස්සෙති. **තච්ඡෙනාති** සච්චෙන. **හම්භොති** නිපාතො පච්ඡිමපදෙසු පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. හම්භො මහල්ලක, හම්භො පරිසාවචර, හම්භො පංසුකූලික, හම්භො ධම්මකථිකාති හි අත්ථො. **ඉදන්ති** කම්මං. **කාරණනිස්සිතන්ති** මහල්ලකභාවකාරණාදීසු නිස්සිතං. ''භන්තෙ''ති නිපාතොපි පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. එත්ථ ච ''හම්භො''ති නිපාතෙන ලොකවොහාරවසෙන අනාදරස්ස පකාසකත්තා ඵරුසෙන වදති නාම, ''භන්තෙ''ති නිපාතෙන සාදරස්ස පකාසකත්තා සණ්හෙන වදති නාම. **කාරණනිස්සිතං කත්වාති** ඉමස්මිං වීතික්කමෙ අයං නාම දොසොති කාරණනිස්සිතං කත්වා. ''මෙත්තචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා''ති ඉමිනා **මෙත්තචිත්තොති** පදස්ස ''වක්ඛාමී''ති පදෙ කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති. **නො දොසන්තරොති** එත්ථ අන්තරසද්දස්ස චිත්තවාචකභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''න දුට්ඨචිත්තො''ති. ''හුත්වා''ති ඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

10. චොදකචුදිතකපටිසංයුත්තකථා

401. **අජ්ඣත්තන්ති** එත්ථ අත්තසද්දස්ස චිත්තවාචකභාවඤ්ච සත්තමීවිභත්තියාපි අමාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තනො චිත්තෙ''ති. **උප්පාදෙත්වාති** ඉමිනා ''මනසිකරිත්වා''ති පදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. **කාරුඤ්ඤතාති** එත්ථ ද්වීසු ණ්‍යපච්චයතාපච්චයෙසු එකස්සෙව භාවවාචකත්තා එකො ස්වත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ''කරුණාභාවො''ති. තත්ථ කරුණස්ස පුග්ගලස්ස භාවො **කාරුඤ්ඤං,** තදෙව **කාරුඤ්ඤතා.** අථ වා කරුණො එව පුග්ගලො කාරුඤ්ඤං, තස්ස භාවො කාරුඤ්ඤතාති වචනත්ථො කාතබ්බො. **ඉමිනාති** ''කාරුඤ්ඤතා''ති පදෙන. **කරුණඤ්චාති** අප්පනාපත්තං කරුණඤ්ච. **කරුණාපුබ්බභාගඤ්චාති** අප්පනාපත්තාය කරුණාය පුබ්බභාගෙ පරිකම්මූපචාරවසෙන පවත්තං කාමාවචරකරුණඤ්ච. **ද්වීහිපීති** ''හිතෙසිතා, අනුකම්පිතා''ති ද්වීහිපි පදෙහි. **මෙත්තඤ්චාති** අප්පනාපත්තමෙත්තඤ්ච. **මෙත්තාපුබ්බභාගඤ්චාති** අප්පනාපත්තාය මෙත්තාය පුබ්බභාගෙ පරිකම්මූපචාරවසෙන පවත්තං කාමාවචරමෙත්තඤ්ච. **සුද්ධන්තෙති** සුද්ධෙ කොට්ඨාසෙ. **පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වාති** චුදිතකං පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වා. **යෙ එතෙති** ''කාරුඤ්ඤතා''තිආදිනා නයෙන යෙ එතෙ පඤ්ච ධම්මා වුත්තාති යොජනා. ඉමිනා **ඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙති** එත්ථ ඉමසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙති.

සච්චෙ ච අකුප්පෙ චාති එත්ථ සච්චසද්දස්ස විරතිසච්චපරමත්ථසච්චානි පටික්ඛිපන්තො ආහ ''වචීසච්චෙ චා''ති. ''අකුප්පනතාය''ති ඉමිනා නකුපස්ස භාවො **අකුප්පන්ති** කත්වා ණ්‍යපච්චයස්ස භාවත්ථං දස්සෙති. **හීති** සච්චං, විත්ථාරො වා. **න පරො සට්ටෙතබ්බොති** න පරො කුජ්ඣාපෙතබ්බො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකං

මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථා

402. භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ කස්මා පටික්ඛිපතීති චොදනං දස්සෙත්වා තස්සා ආභොගං දස්සෙන්තො ආහ ''නනූ''තිආදි. ''කාම''න්තිආදිනා අභ්‍යුපගමපරිහාරවසෙන විස්සජ්ජෙති. තත්ථ **කාමං**සද්දො අනුග්ගහත්ථො, **පන** සද්දො ගරහත්ථො, පන තථාපි පටික්ඛිපතීති සම්බන්ධො. **තන්ති** මහාපජාපතිං ගොතමිං. යාචිතෙන හුත්වා අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා. **අයන්ති** පබ්බජ්ජා. **භද්දකං කත්වාති** ලද්ධකං කත්වා, මනාපං කත්වාති අත්ථො.

403. **කුම්භථෙනකෙහීති** එත්ථ කුම්භෙ දීපං ජාලෙත්වා තෙනාලොකෙන ථෙනෙන්තීති **කුම්භථෙනකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''කුම්භෙ දීපං ජාලෙත්වා''තිආදි.

නාළිමජ්ඣගතන්ති සස්සනාළස්ස මජ්ඣෙ ගතං. **ගණ්ඨින්ති** එළං. ‘‘කණ්ඩ’’න්තිපි පාඨො, දණ්ඩන්ති අත්ථො. **යෙනාති** පාණකෙන. අයඤ්හි යංසද්දො තංසද්දානපෙක්ඛොති දට්ඨබ්බො.

අන්තොරත්තභාවොති අන්තොලොහිතභාවො. **එතමත්ථන්ති** එතං වක්ඛමානං අත්ථං. **ආළියාති** ආවරණාය. **අබද්ධායපීති** පිසද්දො අනුග්ගහත්ථො, බද්ධාය පන පගෙවාති අත්ථො. **කිඤ්චීති** අප්පමත්තකං. **යන්ති** උදකං. **තම්පීති** උදකම්පි. පිසද්දො අබද්ධාය යීතං කිඤ්චි උදකං අපෙක්ඛති. යෙ ඉමෙ ගරුධම්මා පඤ්ඤත්තාති යොජනා. **පටිකච්චෙවාති** පගෙව , පඨමමෙවාති අත්ථො. **තෙසූති** ගරුධම්මෙසු. අපඤ්ඤත්තෙසු සන්තෙසුපීති යොජනා. **පඨමං වුත්තන්තිආදි** වුත්තං, වස්සසහස්සමෙව ඨස්සති ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙතීති යොජනා. **‘‘වස්සසහස්ස’’**න්ති ච එතං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** වස්සසහස්සතො. **පරියත්තිධම්මොපීති** පිසද්දො පටිවෙධසද්ධම්මං අපෙක්ඛති. ද්වීසු සද්ධම්මෙසු යීතෙසු පටිපත්තිසද්ධම්මො යීතොයෙවාති කත්වා න වුත්තං. **තානියෙවාති** පඤ්චවස්සසහස්සානියෙව. පරියත්තියා සති පටිවෙධො න හොතීති නාපි වත්තබ්බොති යොජනා. **ලිඞ්ගන්ති** සමණවෙසං, සමණාකාරන්ති අත්ථො.

භික්ඛුනීඋපසම්පදානුජානනකථා

404. **ඉමාය අනුපඤ්ඤත්තියාති** මහාපජාපතියා අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදං උපනිධාය අයං පඤ්ඤත්ති අනුපඤ්ඤත්ති නාම, තාය අනුපඤ්ඤත්තියා උපසම්පාදෙතුන්ති අත්ථො. **මහාපජාපතියා සද්ධිවිහාරිනියො කත්වාති** මහාපජාපතිං උපජ්ඣං කත්වා පඤ්චසතා සාකියානියො තස්සා සද්ධිවිහාරිනියො කත්වාති අත්ථො. **ඉතීති** තස්මා අහෙසුන්ති සම්බන්ධො. **ඉමිනා ඔවාදෙනාති** භගවතො ඉමිනා ඔවාදෙන.

410. **එතිස්සාති** එතිස්සා භික්ඛුනියා. **තන්ති** කම්මං. **අඤ්ඤස්මින්ති** අඤ්ඤස්මිං කම්මෙ. **අඤ්ඤන්ති** රොපිතබ්බකම්මතො අඤ්ඤං කම්මං.

411. **කද්දමොදකෙනාති** කද්දමෙන ආලුළිතෙන උදකෙනෙව. **කද්දමාදීසුපීති** පිසද්දො ‘‘යෙන කෙනචී’’ති එත්ථ යොජෙතබ්බො. යෙන කෙනචිපීති හි අත්ථො. **සන්නිපතිත්වාති** භික්ඛුනිසඞ්ඝෙන සන්නිපතිත්වා. **අපසාදනීයන්ති** අපසාදෙතබ්බං කම්මං. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන සාවනමත්තෙන. **අවන්දියොති** න වන්දෙතබ්බො, වන්දිතුං න අරහොති අත්ථො. **තතොති** තික්ඛත්තුං සාවෙතබ්බතො. න **වන්දන්තීති** භික්ඛුනියො න වන්දන්ති. **දිස්වාපීති** තං භික්ඛුං දිස්වාපි. **තෙන භික්ඛුනාති** අපසාදනීයං දස්සෙන්තෙන භික්ඛුනා, ඛමාපෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **විහාරෙයෙවාති** භික්ඛූනං විහාරෙයෙව. **තෙන භික්ඛුනාති** උපසඞ්කමිතබ්බෙන භික්ඛුනා, වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** වත්තබ්බකාලතො. **සොති** අපසාදනීයං දස්සෙන්තො භික්ඛු. **එත්ථාති** භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ. **කම්මවිභඞ්ගෙති** පරිවාරාවසානෙ කම්මානං විභඞ්ගට්ඨානෙ (පරි. අට්ඨ. 495-496).

ඔභාසන්තීති අව හීනෙන භාසන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අසද්ධම්මෙන ඔභාසන්තී’’ති. ‘‘භික්ඛුනීහි සද්ධිං සම්පයොජෙන්තී’’ති එත්ථ කම්මකරණෙ දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පුරිසෙ අසද්ධම්මෙනා’’ති. එත්ථ ‘‘පුරිසෙ’’ති ඉමිනා කම්මං දස්සෙති, ‘‘අසද්ධම්මෙනා’’ති ඉමිනා කරණං. **විහාරප්පවෙසනෙති** භික්ඛූනං විහාරප්පවෙසනෙ. **ඔවාදං ඨපෙතුන්ති** එත්ථ ඔවාදට්ඨපනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘න භික්ඛුනුපස්සය’’න්තිආදි. **ඔවාදත්ථායාති** ඔවාදපටිග්ගහණත්ථාය. **මා කරිත්ථාති** මා කරෙයාථ.

416. **ගිහිදාරිකායොති** ගිහිභූතා දාරිකායො බන්ධන්ති වියාති යොජනා. **සනපට්ටකෙනාති** සනභූතෙන පට්ටෙන නියුත්තෙන. **එකපරියකන්ති** එත්ථ එකවාරං කටියං පරික්ඛිපිත්වා කතං කායබන්ධනං එකපරියකන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘එකවාරං පරික්ඛිපනක’’න්ති. තත්ථ **පරික්ඛිපනකන්ති** කටියං පරික්ඛිපනාරහං.

විලීවෙනාති එත්ථ බහුත්ථෙ එකවචනන්ති ආහ ‘‘සණ්හෙහි විලීවෙහී’’ති. ‘‘කතපට්ටෙනා’’ති ඉමිනා පාළියං ‘‘කතෙනා’’ති පාඨසෙසං දස්සෙති. **සෙතවත්ථපට්ටෙනාති** සෙතවත්ථෙන කතෙන පට්ටෙන. **කතවෙණියාති** කතාය වෙණියා. ඉමිනා දුස්සෙන කතා වෙණි **දුස්සවෙණීති** වචනත්ථං දස්සෙති. එසෙව නයො පුරිමපච්ඡිමපදෙසුපි. **චොළකාසාවන්ති** චොළමෙව කසාවෙන රත්තත්තා චොළකාසාවං.

අට්ඨිල්ලෙනාති අද්දෙන අට්ඨිනා. ‘‘ගොජඞ්ඝට්ඨිකෙ’’ති ඉමිනා අට්ඨිනො සම්බන්ධං දස්සෙති. **හත්ථං කොට්ටාපෙන්තීති** එත්ථ හත්ථං නාම අග්ගබාහමෙවාධිප්පෙතං, න කප්පරතො පට්ඨායාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අග්ගබාහ’’න්ති. **පිට්ඨිහත්ථන්ති** හත්ථපිට්ඨිං. **පිට්ඨිපාදන්ති** පාදපිට්ඨිං.

417. **වුත්තනයානෙවාති** ඡබ්බග්ගියානං මුඛලිම්පනාදීසු (චූළව. අට්ඨ. 247) වුත්තනයානෙව. **අඞ්ගදෙසෙති** සරීරප්පදෙසෙ. **ගණ්ඩප්පදෙසෙති** කපොලප්පදෙසෙ. **සාලොකෙ තිට්ඨන්තීති** එත්ථ සංවිජ්ජති ආලොකො එත්ථාති **සාලොකන්ති** කත්වා ද්වාරං ගහෙතබ්බං. තෙන වුත්තං ‘‘ද්වාරං විවරිත්වා’’ති. **වුට්ඨාපෙන්තීති** උපසම්පාදෙන්ති. **සූනං ඨපෙන්තීති** එත්ථ සූනාසද්දො මංසපරියායොති ආහ ‘‘මංසං වික්කිණන්තී’’ති. **තෙනාති** දාසෙන. ඉදං පදං

''කාරෙන්තී''ති පදෙ කාරිතකම්මං. ''හරිතකඤ්චෙව පක්කඤ්චා''ති ඉමිනා **හරිතකපක්කිකන්**ති පදස්ස ද්වන්දවාක්‍යං දස්සෙති. තත්ථ **හරිතකන්**ති හරිතමෙව පණ්ණං. **පක්කන්**ති සෙදිතං පණ්ණං.

418. **කඨිනායෙවා**ති චීවරක්ඛන්ධකෙ කඨිනායෙව.

419. **පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො**ති පාළියං වුත්තවිනිච්ඡයතො මුත්තො විනිච්ඡයො. පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයං විත්ථාරෙන්තො ආහ **''සචෙ හී''**තිආදි. යො කොචි කාලං කරොන්තො වදතීති සම්බන්ධො. **මමච්චයෙනා**ති මම අතික්කමෙන. **අඤ්ඤස්සා**ති වුත්තෙහි උපජ්ඣායාදීහි අඤ්ඤස්ස . **තෙසන්**ති උපජ්ඣායාදීනං. **න හොතී**ති පරික්ඛාරො න හොති. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා. **අච්චයදානන්**ති අච්චයෙන හොතුති දානං. න **රුහතී**ති පඤ්චන්නං සහධම්මිකානං පබ්බජිතස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා යස්ස කස්සචි අච්චයදානං තෙසං න රුහති, සඞ්ඝස්සෙව රුහතීති අධිප්පායො. ගිහීනං පන අච්චයදානන්ති සම්බන්ධො. **රුහතී**ති ගිහීනං පබ්බජිතස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා යස්ස කස්සචි අච්චයදානං තෙසං රුහති, තෙසංයෙව සන්තකො හොතීති අධිප්පායො.

420. **පුරාණමල්ලී**ති එත්ථ මල්ලස්ස භරියා මල්ලී, පුරාණෙ මල්ලී පුරාණමල්ලීති දස්සෙන්තො ආහ ''පුරාණෙ''තිආදි. ''ගිහිකාලෙ''ති ඉමිනා ''පුරාණෙ''ති එත්ථ ණපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **මල්ලස්සා**ති මුට්ඨිමල්ලස්ස. **පුරිසබ්‍යඤ්ජනන්**ති එත්ථ **බ්‍යඤ්ජන**සද්දො නිමිත්තපරියායොති ආහ ''පුරිසනිමිත්ත''න්ති. **චිත්තන්**ති රාගචිත්තං.

421. **යන්**ති යං වත්ථු, **අග්ගන්**ති පඨමභාගං. **අසප්පායන්**ති අත්තනො අසප්පායං.

හිය්‍යොති අතීතානන්තරාහනි. **අඤ්ඤස්මින්**ති භික්ඛුනීහි අඤ්ඤස්මිං. ''භික්ඛුනීහී''ති පදං ''පටිග්ගාහාපෙත්වා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. **හී**ති සච්චං, යස්මා වා.

426. ''භොජනකාල''න්ති ඉමිනා ''කාලං වීතිනාමෙසු''න්ති එත්ථ කාලවිසෙසං දස්සෙති.

පුරෙති ආදිම්හි. **තාසන්**ති අට්ඨන්නං භික්ඛුනීනං. **අබ්භන්තරිමා**ති අබ්භන්තරෙ පරියාපන්නා. **අඤ්ඤා**ති අට්ඨහි භික්ඛුනීහි අඤ්ඤා. නවකතරා හොතීති සම්බන්ධො. ''ඨපෙත්වා හත්ථග්ග''න්ති ඉමිනා **අඤ්ඤත්ථ සබ්බත්ථ යථාවුඩ්ඪං න පටිබාහිතබ්බන්**ති එත්ථ අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං දස්සෙති. **අඤ්ඤස්මින්**ති එත්ථ ස්මිංවචනෙන ත්ථපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''චතුපච්චයභාජනීයට්ඨානෙ''ති ඉමිනා සරූපං දස්සෙති.

430. **දූතෙනපි උපසම්පාදෙතුන්**ති එත්ථ කිං සබ්බථා දූතෙන උපසම්පදා වට්ටතීති ආහ ''දූතෙන...පෙ.... වට්ටතී''ති. යෙන කෙනචි අන්තරායෙනාති සම්බන්ධො, අසති අන්තරායෙ න වට්ටතීති අධිප්පායො. කම්මවාචාපරියොසානෙ උපසම්පන්නාව හොතීති සම්බන්ධො. **තාවදෙවා**ති උපසම්පන්නක්ඛණෙයෙව.

431. **නවකම්මම්පී**ති පිසද්දො උදොසිතඋපස්සයෙ අපෙක්ඛති.

432. **තස්සා**ති තස්සා ඉත්ථියා. **යාව සො දාරකො විඤ්ඤුතං පාපුණාතී**ති එත්ථ කථං විඤ්ඤුභාවො ගහෙතබ්බොති ආහ ''යාව බාදිතු''න්තිආදි.

ඨපෙත්වා සාගාරන්ති එත්ථ සකාරො සහසද්දකාරියො, අගාරන්ති ච සෙය්‍යාගාරන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''සහාගාරසෙය්‍යමත්තං ඨපෙත්වා''ති. යථා අඤ්ඤස්මිං පුරිසෙ පටිපජ්ජිතබ්බං, එවං තථාති යොජනා. ''අඤ්ඤස්මි''න්ති ඉමිනා පාළියං **අඤ්ඤෙ පුරිසෙ**ති එත්ථ ස්මිංවචනස්ස සබ්බනාමතො එකාරාදෙසො දස්සිතො, තංදස්සනෙන ච කච්චායනෙ (කච්චායනෙ 110 සුත්තෙ) සබ්බනාමතො ස්මිංවචනස්ස එකාරාදෙසනිසෙධනං අනිච්චන්ති දස්සෙති.

434. **''යදෙව සා විබ්භන්තා''**ති ඉමිනා දස්සෙතීති සම්බන්ධො. ''යස්මා''ති ඉමිනා **යදෙවා**ති එත්ථ යංසද්දස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති. ඔදාතානි වත්ථානි නිවත්ථාති සම්බන්ධො. ''තස්මායෙවා''ති ඉමිනා **තදෙවා**ති පදස්ස කාරණත්ථමෙව දස්සෙති. ''න සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනා''ති ඉමිනා එවත්ථඵලං දස්සෙති. **සා පුන උපසම්පදං න ලභතී**ති සා විබ්භන්තා භික්ඛුනී පුන උපසම්පදං න ලභති.

පබ්බජ්ජම්පි න ලභතීති තිත්ථායතනසඞ්කන්තා භික්ඛුනී පබ්බජ්ජම්පි න ලභති, පගෙව උපසම්පදං.

පාදෙ සම්බාහන්තාති භික්ඛුනීනං පාදෙ සම්බාහන්තා. **කෙසෙ**ති භික්ඛුනීනං කෙසෙ. **තත්‍රා**ති ''කුක්කුච්චායන්තා න සාදියන්තී''ති වචනෙ. එකෙ ආචරියා වදන්තීති සම්බන්ධො. සාරත්තා හොන්තීති යොජනා. **එත්ථා**ති පුරිසානං අභිවාදනාදීසු. **ඉදන්**ති පුරිසානං අභිවාදනාදි, ''අනුඤ්ඤාත''න්ති පදෙ වුත්තකම්මං ''වට්ටතී''ති පදෙ වුත්තකත්තා. අථ

වා ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං ඉදං පුරිසානං අභිවාදනාදි වට්ටතීති යොජනා. එවඤ්හි සති ‘‘ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාත’’න්ති පදං හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං, ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා වට්ටතීති අධිප්පායො. **තන්ති** අට්ඨකථාසු වුත්තවචනං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

435. **පල්ලඞ්කෙන නිසීදන්තීති** එත්ථ ආසනපල්ලඞ්කං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදන්තී’’ති. තත්ථ **ආභුජිත්වාති** ආබන්ධිත්වා. **කූපොති** වච්චකූපො. **උපරීති** කූපතො උපරි. ‘‘සබ්බදිසාසු පඤ්ඤායතී’’ති ඉමිනා පටිච්ඡන්නමෙව අත්ථි, න උපරි ඡන්නන්ති දස්සෙති.

436. **කුණ්ඩකන්ති** කණං. **එත්ථාති** භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ.

ඉති භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකං

1. බුද්ධානුබුද්ධකසික්ඛාපදකථා

441. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ ‘‘චත්තාරි…පෙ…. ඛුද්දකානී’’ති එවමාදි වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **පරියායෙනාති** කාරණෙන. **ධූමකාලිකන්ති** එත්ථ ධූමස්ස කාලො ධූමකාලො, ධූමස්ස උට්ඨිතකාලොති අත්ථො. සො එතස්සත්ථීති **ධූමකාලිකං,** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තං. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යාවා’’තිආදි.

443. **ඉදන්ති** ‘‘කතමානි පන භන්තෙ ඛුද්දානුඛුද්දකානි සික්ඛාපදානී’’ති අපුච්ඡනං. **‘‘තයා’’**ති ඉමිනා **ඉදං තෙති** එත්ථ තෙසද්දස්ස ‘‘තුය්හං, තවා’’ති අත්ථෙ පටික්ඛිපති. **ආපත්තින්ති** දුක්කටාපත්තිං. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **තෙති** ථෙරා. ‘‘සඞ්ඝො…පෙ…. න සමුච්ඡින්දතී’’ති එතං වචනං අනුස්සාවිතන්ති යොජනා. ‘‘දෙසෙහි තං ආවුසො දුක්කට’’න්ති ඉදම්පි ච වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **ථෙරො පනාති** ආනන්දත්ථෙරො පන ආහාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** අපුච්ඡනෙ. **යථාති** යෙනාකාරෙන. **චතූසු ඨානෙසූති** ‘‘භගවතො වස්සිකසාටිකං අක්කමිත්වා සිබ්බෙසී’’තිආදීසු චතූසු ඨානෙසු. **එත්ථාති** පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකං

දසවත්ථුකථා

447. සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ **වඩ්ඪෙන්ති කටසින්ති** එත්ථ කටසීසද්දො සුසානභූමිවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පුනප්පුනං කළෙවරං නික්ඛිපමානා භූමිං වඩ්ඪෙන්තී’’ති. තත්ථ **කළෙවරන්ති** දෙහං. තඤ්හි කළෙ අඞ්ගපච්චඞ්ගානං අවයවෙ සම්පිණ්ඩෙත්වා වරියති ඉච්ඡියතීති **කළෙවරන්ති** වුච්චති. එවං ඝොරං කටසිං වඩ්ඪෙන්තාව පුනබ්භවං ආදියන්තීති යොජනා.

454. **පාපකං නො ආවුසො කතන්ති** එත්ථ **නොසද්දො** අම්හසද්දකාරියො, ඡට්ඨීකත්තා ච හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ආවුසො අම්හෙහි පාපකං කත’’න්ති.

455. ‘‘පියවචන’’න්ති ඉමිනා **කතමෙන ත්වං භූමි-විහාරෙනාති** එත්ථ **භූමිසද්දො** පියවාචකො රුළ්හීසද්දොති දස්සෙති. ‘‘ආමන්තෙතී’’ති ඉමිනා ආලපනපදන්ති දස්සෙති. ආවුසො භූමීති අත්ථො. **කුල්ලවිහාරො** නාම මෙත්තාවිහාරො, සො ච හෙට්ඨිමඣානත්තයෙ යුත්තත්තා උත්තානවිහාරොති ආහ ‘‘උත්තානවිහාරෙනා’’ති.

457. **සාවත්ථියාති** සාවත්ථිනගරෙ. **සුත්තවිභඞ්ගෙති** පදභාජනීයෙ. පටික්ඛිත්තභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘තත්‍ර හී’’තිආදි. **තත්‍රාති** සුත්තවිභඞ්ගෙ, පටික්ඛිත්තං හොතීති සම්බන්ධො. **තත්‍රාති** ‘‘සන්නිධිකාරකෙ අසන්නිධිකාරකසඤ්ඤී’’තිආදිවචනෙ. එකෙ ආචරියා එවං මඤ්ඤන්තීති යොජනා. කින්ති මඤ්ඤන්තීති ආහ ‘‘යො පන භික්ඛූ’’තිආදි. අලොණකං යම්පි ආමිසන්ති යොජනා. **තෙනාති** පුරෙපටිග්ගහිතලොණෙන. **තන්ති** ආමිසං. **තදහුපටිග්ගහිතමෙවාති** තස්මිං අහනි පටිග්ගහිතමෙව. **තස්මාති** යස්මා තදහුපටිග්ගහිතමෙව, තස්මා. **වදතොති** වදන්තස්ස, භගවතො වචනෙනාති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** අලොණකාමිසපරිභුඤ්ජනෙ, දුක්කටෙන භවිතබ්බං ඉති මඤ්ඤන්තීති යොජනා. **තෙති** එකෙ ආචරියා. **දුක්කටෙනපීති** පිසද්දෙන පගෙව පාචිත්තියෙනාති දස්සෙති. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** යාවජීවිකයාවකාලිකෙසු. යාවජීවිකං න තදහුපටිග්ගහිතං, යාවකාලිකමෙව තදහුපටිග්ගහිතන්ති යොජනා. තදහුපටිග්ගහිතඤ්ච යාවකාලිකන්ති සම්බන්ධො. තං දුක්කටං තුම්හෙ යදි මඤ්ඤථාති යොජනා.

යාවජීවිකමිස්සන්ති ලොණසඞ්ඛාතෙන යාවජීවිකෙන සංසට්ඨං. **බ්‍යඤ්ජනමත්තන්**ති විකාලෙ න කප්පතීති බ්‍යඤ්ජනමත්තං.

එත්ථාති ''යාවකාලිකෙන භික්ඛවෙ''තිආදිවචනෙ (මහාව. 305) තදහුපටිග්ගහිතං යාවජීවිකන්ති යොජනා. යාවකාලිකස්ස ගති විය ගති එතස්සාති **යාවකාලිකගතිකං**. තස්මා දුක්කටං න හොතීති සම්බන්ධො. **එත්ථා**ති පුරෙපටිග්ගහිතලොණෙන ආමිසපරිභුඤ්ජනෙ. තදහුපටිග්ගහිතං යාවකාලිකෙන සම්භින්නරසං යාවජීවිකන්ති යොජනා. **තන්**ති යථාවුත්තං යාවජීවිකං, විකාලභොජනපාචිත්තියා එව කාරණං හොතීති යොජනා. **එවන්**ති තථා, අජ්ජ පටිග්ගහිතම්පි යාවජීවිකන්ති සම්බන්ධො. අපරජ්ජු පටිග්ගහිතෙන යාවකාලිකෙනාති යොජනා. **තන්**ති යාවජීවිකෙන සම්මිස්සං යාවකාලිකං, අජානන්තොපීති සම්බන්ධො. **ඉදන්**ති යථාවුත්තං යාවකාලිකං. **තතො**ති සන්නිධිභොජනපාචිත්තියතො. **හී**ති සච්චං. ''සාවත්ථියා සුත්තවිභඞ්ගෙ''ති ඉදං බ්‍යාකරණං පරිසුද්ධන්ති යොජනා.

''රාජගහෙ උපොසථසංයුත්තෙ''ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **උපොසථසංයුත්තෙ**ති උපොසථෙන සම්බන්ධෙ උපොසථක්ඛන්ධකෙ. කිං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ''න භික්ඛවෙ...පෙ.... දුක්කටස්සාති (මහාව. 141) එතං සන්ධායා''ති. **අතිසාරෙ**ති අතික්කමිත්වා සරණෙ ගමනෙ පවත්තනෙති අත්ථො. නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මං. ''චම්පෙය්‍යකෙ විනයවත්ථුස්මි''න්ති ඉදං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ''චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ ආගත''න්ති ඉමිනා චම්පෙය්‍යෙ ආගතං **චම්පෙය්‍යකන්**ති වචනත්ථං දස්සෙති.

ධම්මිකන්ති භූතෙන පවත්තං. සුත්තවිභඞ්ගෙ **හි** යස්මා ආගතන්ති සම්බන්ධො. **දසායෙවා**ති දසායමෙව, ආධාරෙ චෙතං භුම්මං. **විදත්ථිමත්තා**ති විදත්ථිපමාණා. **දසාය විනා**ති දසං වජ්ජෙත්වා. **තං පමාණන්**ති විදත්ථිත්තයසඞ්ඛාතං තං පමාණං කරොන්තස්ස වුත්තපාචිත්තියං ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. ''තං අතික්කාමයතො ඡෙදනකං පාචිත්තිය''න්ති (පාචි. 533) ඉදං වචනං ආගතමෙව හොතීති යොජනා. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බස්මිං සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ද්විවග්ගසඞ්ගහාති මහාවග්ගචූළවග්ගවසෙන ද්වීහි වග්ගෙහි සඞ්ගහිතා. **ද්වාවීසතිපභෙදනා**ති මහාවග්ගෙ දස, චූළවග්ගෙ ද්වාදසාති එවං ද්වාවීසතිපකාරා. **පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛප්පහායිනො**ති පඤ්චක්ඛන්ධසඞ්ඛාතං දුක්ඛං පජහනසීලස්ස, භගවතොති සම්බන්ධො. **ආසාපී**ති ඉච්ඡාපි. අයං පනෙත්ථ යොජනා-පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛප්පහායිනො භගවතො සාසනෙ ද්විවග්ගසඞ්ගහා ද්වාවීසතිපභෙදනා යෙ ඛන්ධකා භගවතා වුත්තා, තෙසං ඛන්ධකානං එසා වණ්ණනා අන්තරායං විනා යථා සිද්ධා, එවං තථා පාණීනං කල්‍යාණා ආසාපි සිජ්ඣන්තූති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

චූළවග්ගසංවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ඡාදිලඤ්ඡිතනාමෙන, නෙකානං වාචිතො මයා;
චූළවග්ගඛන්ධකස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පාචිත්‍යාදියොජනා

පරිවාරවග්ගයොජනා

චූළවග්ගඛන්ධකස්සෙවං , කත්වාන යොජනානයං;
අධුනා පරිවාරස්ස, කරිස්සං යොජනානයං.

සොළසමහාවාරො

පඤ්ඤත්තිවාරයොජනා

එවං ද්වාවීසතිඛන්ධකානං සංවණ්ණනං කත්වා ඉදානි ‘‘පරිවාරො’’ති සඞ්ගහමාරුළ්හස්ස විනයස්ස සංවණ්ණනං කරොන්තො අයමාචරියො පඨමං තාව අනුසන්ධිදස්සනමුඛෙන පටිඤ්ඤං කාතුකාමො ආහ ‘‘විසුද්ධපරිවාරස්සා’’තිආදි. තත්ථ **විසුද්ධපරිවාරස්සාති** විසුද්ධාය චතුපරිසාය පරිවාරිතස්ස, අථවා විසුද්ධෙන චතුපරිසසඞ්ඛාතෙන පරිවාරෙන සමන්නාගතස්ස භගවතොති සම්බන්ධො. පරිවාරෙ හි විසුද්ධෙ තෙන පරිවාරිතො, තංපරිවාරිතො වා භගවාපි විසුද්ධොයෙව නාම හොති. ඉමිනා සංවණ්ණියමානස්ස ‘‘පරිවාරො’’ති සඞ්ගහමාරුළ්හස්ස දෙසෙතබ්බධම්මස්ස අනුරූපෙන දෙසකභූතස්ස භගවතො ථොමනං කතං හොති. **ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්සාති** සීලාදිධම්මක්ඛන්ධසඞ්ඛාතෙන සරීරෙන සමන්නාගතස්ස, ඉමිනා සංවණ්ණිතානං ඛන්ධකානමනුරූපෙන භගවතො ථොමනං කතං හොති. පකති හෙසාචරියානං යදිදං දෙසෙතබ්බධම්මානුරූපෙන දෙසකස්ස ථොමනා (සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථා; විසුද්ධි. මහාටී. 1.1). **අනන්තරාති** අනන්තරෙ කාලෙ.

යොති විනයො. **පුබ්බාගතන්ති** පුබ්බෙ වුත්තෙසු විභඞ්ගඛන්ධකෙසු ආගතං. **නයන්ති** සද්දඅත්ථවිනිච්ඡයනයසඞ්ඛාතං සබ්බං නයං. **හිත්වාති** වජ්ජෙත්වා. **අනුත්තානත්ථවණ්ණනන්ති** අනුත්තානානං පදානමත්ථවණ්ණනං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – විසුද්ධපරිවාරස්ස ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්ස භගවතො සාසනෙ ඛන්ධකානමනන්තරා ‘‘පරිවාරො’’ති යො විනයො සඞ්ගහං සමාරුළ්හො, තස්ස විනයස්ස පුබ්බාගතං නයං හිත්වා ඉදානි අනුත්තානත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමීති.

1. තත්ථ **තත්ථාති** ‘‘තස්ස අනුත්තානත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමී’’ති යො පරිවාරසඞ්ඛාතො විනයො සංවණ්ණෙතබ්බභාවෙන වුත්තො, තත්ථ. **සඞ්ඛෙපත්ථොති** සමාසත්ථො. යං තෙනාති එත්ථ තසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යො සො’’ති. තත්ථ **යොති** අනියම නිද්දෙසො, තස්ස ‘‘තෙනා’’ති නියමනං දට්ඨබ්බං. **සොති** පදාලඞ්කාරො. ද්වීසු හි සබ්බනාමෙසු යෙභුය්යෙන පුබ්බමෙව පධානං, පච්ඡිමං පන වචනාලඞ්කාරං. යො සො භගවා පඤ්ඤපෙසීති සම්බන්ධො. **චිරට්ඨිතිකත්ථන්ති** චිරං පඤ්චවස්සසහස්සකාලං ඨිතිකත්ථාය, ‘‘යාචිතො’’ති ච ‘‘පඤ්ඤපෙසී’’ති ච සම්බන්ධො. ධම්මසෙනාපතිනා යාචිතොති සම්බන්ධො. යාචිතො හුත්වා පඤ්ඤපෙසීති යොජනා. තෙන භගවතා පඤ්ඤත්තන්ති සම්බන්ධො. ‘‘ජානතා පස්සතා’’ති ද්වින්නං පදානං කම්මමෙව දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තස්ස තස්සා’’තිආදි. තත්ථ **‘‘පඤ්ඤත්තිකාල’’**න්ති ඉමිනා ‘‘ජානතා’’ති පදස්ස කම්මං දස්සෙති, **‘‘දස අත්ථවසෙ’’**ති ඉමිනා ‘‘පස්සතා’’ති පදස්ස කම්මං.

එවං කම්මදස්සනෙන යොජනානයං දස්සෙත්වා ඉදානි කරණදස්සනෙන අපරම්පි යොජනානයං දස්සෙන්තො ආහ **‘‘අපිචා’’**තිආදි. ‘‘**පුබ්බෙනිවාසාදීහී**’’තිආදිසද්දෙන දිබ්බචක්ඛුස්ස විසුං ගහෙතබ්බත්තා ඉද්ධිවිධදිබ්බසොතපරචිත්තවිජානනානි ගහෙතබ්බානි. ඉමෙහි පදෙහි ‘‘ජානතා, පස්සතා’’ති ද්වින්නං පදානං පඤ්චන්නං ලොකියඅභිඤ්ඤානමෙව කරණභාවං දස්සෙති. **තීහි විජ්ජාහීති** පුබ්බෙනිවාසදිබ්බචක්ඛුආසවක්ඛයඤාණසඞ්ඛාතාහි තීහි විජ්ජාහි. **ඡහි වා පන අභිඤ්ඤාහීති** සහ ආසවක්ඛයඤාණෙන පඤ්චලොකියාභිඤ්ඤාසඞ්ඛාතාහි ඡහි අභිඤ්ඤාහි. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු තීසු කාලෙසු, පඤ්චසුපි ඤෙය්‍යධම්මෙසු. **සමන්තචක්ඛුනාති** අනාවරණසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණසඞ්ඛාතෙන සමන්තචක්ඛුනා. **පඤ්ඤායාති** සබ්බඤ්ඤුතපඤ්ඤාය. **තිරොකුට්ටාදීති** ආදිසද්දෙන තිරොපබ්බතාදයො සඞ්ගණ්හාති. **මංසචක්ඛුනාති** පසාදචක්ඛුනා. **පටිවෙධපඤ්ඤායාති** මග්ගපඤ්ඤාය. **දෙසනාපඤ්ඤායාති** සබ්බඤ්ඤුතපඤ්ඤාය. සබ්බඤ්ඤුතපඤ්ඤායෙව හි අත්ථතො දෙසනාපඤ්ඤා නාම. තෙන වුත්තං ‘‘තස්සා පඤ්ඤාය තෙජසා. අභිධම්මකථාමග්ගං, දෙවානං සම්පවත්තයී’’ති (ධ. ස. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා 5). ඉමෙහි පදෙහි අවත්ථාවසෙන විසුං විසුං ද්වින්නං පදානං කරණසම්භවං දස්සෙති. **අරහතාති** අරීනං අරානඤ්ච හතත්තා, පච්චයාදීනඤ්ච අරහත්තා අරහතා. **සම්මාසම්බුද්ධෙනාති** සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධෙන, තෙන භගවතාති සම්බන්ධො. **කෙනාභතන්ති** තං පඨමං පාරාජිකං කෙන ආභතං, ඉති සඞ්ඛෙපත්ථොති යොජනා.

2. පුච්ඡාවිසජ්ජනෙ පන එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යං තෙන…පෙ…. පාරාජිකන්ති** ඉදං පදං පච්චුද්ධරණමත්තමෙවාති සම්බන්ධො. පතිඋද්ධරණමත්තමෙව, න අත්ථදස්සනන්ති අත්ථො. **එත්ථාති** එතෙසු පදෙසු. **එකා පඤ්ඤත්තීති** එකා පඨමපඤ්ඤත්ති. **අනුපඤ්ඤත්තියොති** පච්ඡා ඨපිතා පඤ්ඤත්තියො.

එත්තාවතාති එත්තකෙන ''එකා පඤ්ඤත්ති, ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්තියො''ති වචනමත්තෙන විස්සජ්ජිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. තතියං පුච්ඡන්ති සම්බන්ධො. කස්මා අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථීති ආහ ''අයං හී''තිආදි. තත්ථ **හි** යස්මා අඤ්ඤත්‍ර නත්ථි, තස්මා නත්ථීති යොජනා. ''අනුප්පන්නෙ දොසෙ පඤ්ඤත්තා''ති ඉමිනා අනුප්පන්නෙ දොසෙ පඤ්ඤපෙතබ්බාති **අනුප්පන්නපඤ්ඤත්තීති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සාති** අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති. **තස්මාති** යස්මා අඤ්ඤත්‍ර නත්ථි, තස්මා. **සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තීති** එත්ථ සබ්බස්මිං පදෙසෙ පඤ්ඤත්ති සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තීති අලුත්තසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ''මජ්ඣිමදෙසෙ චෙවා''තිආදි. ''මජ්ඣිමදෙසෙ චෙව පච්චන්තිමජනපදෙසු චා''ති ඉමිනා ''සබ්බත්ථා''ති පදස්ස සරූපං දස්සෙති. පදෙසපඤ්ඤත්තිං අපනෙත්වා සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තිං පාරිසෙසනයෙන දස්සෙන්තො ආහ ''විනයධරපඤ්චමෙනා''තිආදි . තත්ථ **විනයධරපඤ්චමෙනාති** අනුස්සාවනාචරියපඤ්චමෙන. **එත්ථෙවාති** මජ්ඣිමදෙසෙයෙව. **එතෙහීති** චතූහි සික්ඛාපදෙහි. **සෙසානීති** චතූහි සික්ඛාපදෙහි සෙසානි.

සාධාරණපඤ්ඤත්තීති එත්ථ සාධාරණා නාම භික්ඛුභික්ඛුනීනමෙවාති ආහ ''භික්ඛූනඤ්චෙව භික්ඛුනීනඤ්චා''ති. **ඉදං පනාති** පඨමපාරාජිකං පන, පඤ්ඤත්තන්ති සම්බන්ධො. **විනීතකථාමත්තමෙවාති** විනීතවත්ථුපකාසකං කථාමත්තමෙව. **තාසන්ති** භික්ඛුනීනං. **බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙවාති** ''සාධාරණා''ති ච ''උභතො''ති ච බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව. **එත්ථාති** සාධාරණපඤ්ඤත්තිඋභතොපඤ්ඤත්තිපදෙ.

''නිදානෙ අනුපවිට්ඨ''න්ති ඉමිනා **''නිදානොගධ''**න්ති පදස්ස සත්තමීසමාසඤ්ච **ඔගධසද්දස්ස** අනුපවිට්ඨත්ථඤ්ච දස්සෙති. ඔගාළ්හො හුත්වා ධරති තිට්ඨතීති **ඔගධං**. නනු නිදානොගධෙ සති ''පඨමෙන උද්දෙසෙනා''ති වත්තබ්බං, කස්මා ''දුතියෙන උද්දෙසෙනා''ති වුත්තන්ති ආහ ''නිදානොගධ''න්ති. **නිදානපරියාපන්නම්පි සමානන්ති** නිදානපරියාපන්නං සමානම්පීති යොජනා. **පිසද්දො** ගරහත්ථො, පගෙව දුතියෙ උද්දෙසෙ පරියාපන්නෙති දස්සෙති. ''සීලවිපත්තිආදීන''න්ති වචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ **''පඨමා හී''**තිආදි.

ද්වඞ්ගිකෙනාති කායචිත්තසඞ්ඛාතෙන ද්වඞ්ගිකෙන. නනු ''එකෙන සමුට්ඨානෙනා''ති වුත්තත්තා ''කායතොයෙවා''ති වත්තබ්බං, අථ කස්මා ''කායතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාතී''ති වුත්තන්ති ආහ ''එත්ථ හී''තිආදි. **එත්ථාති** ''එකෙන සමුට්ඨානෙනා''ති වචනෙ. **චිත්තන්ති** සෙවනචිත්තං. **ආපන්නොසීති** ත්වං ආපන්නො අසීති යොජනා. **ආම ආපන්නොම්හීති** ආම අහං ආපන්නො අම්හීති යොජනා. **තාවදෙවාති** තස්මිං පටිජානක්ඛණෙයෙව. **තං පුග්ගලන්ති** පාරාජිකමාපන්නං තං පුග්ගලං. **තප්පච්චයාති** තස්ස පාරාජිකමාපන්නස්ස කාරණා. ''න කතමෙන සමථෙන සම්මතී''ති යං පන වචනං වුත්තන්ති යොජනා. **තන්ති** වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

වුත්තමාතිකා පඤ්ඤත්තීති වුත්තමාතිකාසඞ්ඛාතා පඤ්ඤත්ති විනයො නාමාති යොජනා. මාතිකා හි යස්මා පඤ්ඤපීයති සඞ්ඛෙපෙන ඨපීයති, පකාරං ජානාපෙති වා, තස්මා **පඤ්ඤත්තීති** වුච්චති. ''පදභාජනං වුච්චතී''ති ඉමිනා විත්ථාරෙන භාජීයති එතායාති **විභත්තීති** දස්සෙති. **වීතික්කමොති** කායවාචාවීතික්කමො. සො හි න සංවරති කායවාචං න පිදහතීති **අසංවරොති** වුච්චති. **යෙසං වත්තතීති** එත්ථ වත්තතිකිරියාය කත්තාරං දස්සෙන්තො ආහ ''විනයපිටකඤ්ච අට්ඨකථා චා''ති. **පගුණාති** වාචුග්ගතා. **තෙති** තෙ පුග්ගලා, ධාරෙන්තීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එතස්සාති** පඨමපාරාජිකස්ස. **කෙනාභතන්ති** එත්ථ හරධාතුයා ධාරණපොසනත්ථෙසු (පාණිනී 108 ධාතුපාඨෙ) ධාරණත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කෙන ආනීත''න්ති . ''පරම්පරාය ආනීත''න්ති ඉමිනා **පරම්පරාභතන්ති** පදස්ස තතියාසමාසං දස්සෙති. අථවා ''කෙනාභත''න්ති පුච්ඡාය අනුරූපං යකාරලොපවසෙන වාක්‍යන්ති දස්සෙති.

3. **උපාලි දාසකො චෙවාතිආදිකා** ගාථායො කිමත්ථං කෙහි ඨපිතාති ආහ ''ඉදානී''තිආදි. **තන්ති** පරං පරං. **තත්ථාති** තාසු ගාථාසු. **යන්ති** වචනං. **ඉමිනා නයෙනාති** පඨමපාරාජිකස්ස පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ වුත්තෙන ඉමිනා නයෙන.

ඉති මහාවිභඞ්ගෙ පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා

157. **ඉතොති** පඤ්ඤත්තිවාරතො, පරං වුත්තා සත්ත වාරා උත්තානත්ථා එවාති යොජනා. **කතාපත්තිවාරොති** ''කතාපත්ති''ති පදෙන ලක්ඛිතො වාරො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **තදනන්තරොති** තෙසං සත්තන්නං වාරානං අනන්තරෙ වුත්තො. **සමුච්චයවාරොති** සං එකතො ආපත්තිවිපත්තිආදයො උච්චියන්ති සම්පිණ්ඩියන්ති එත්ථාති සමුච්චයො, සොයෙව වාරො සමුච්චයවාරො.

188. **තතොති** තෙහි අට්ඨහි වාරෙහි, පරං වුත්තාති සම්බන්ධො. පච්චයවසෙන වුත්තො එකො පඤ්ඤත්තිවාරොති යොජනා. **පච්චයවසෙනාති** පච්චයසද්දස්ස වසෙන. **තස්සාති** පච්චයස්ස. **තෙපීති** අට්ඨ වාරාපි. **ඉතීතිආදි** නිගමනං. **තතොති** මහාවිභඞ්ගතො, පරං ආගතාති සම්බන්ධො. එවං ඉමෙ ද්වත්තිංස වාරාති යොජනා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** ද්වත්තිංසවාරෙසු.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා

257. **තදනන්තරායාති** තෙසං ද්වත්තිංසවාරානං අනන්තරං වුත්තාය සමුට්ඨානකථාය එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **අනත්තා ඉති නිච්ඡිතාති** අනත්තාත්වෙව විනිච්ඡිතා. ඉමිනා **අනත්තා ඉති නිච්ඡයාති** එත්ථ විධාතුයා විනිච්ඡයත්ථං දස්සෙති. ‘‘අනිච්චාකාරාදීහී’’ති ඉමිනා **සභාගධම්මානන්ති** එත්ථ අනිච්චාකාරාදීහි සමානො භාගො එතෙසන්ති **සභාගා,** තෙයෙව ධම්මා **සභාගධම්මාති** වචනත්ථං දස්සෙති. **නාමමත්තම්පීති** අනිච්චාදිනාමමත්තම්පි. **පිසද්දෙන** පගෙව නාමිකො අනිච්චාදිසභාවොති දස්සෙති. **න පඤ්ඤායතීති** න ඛායති. ඉමිනා **න නායතීති** එත්ථ ඤාධාතුයා ඛායනත්ථං දස්සෙති. **දුක්ඛහානින්ති** එත්ථ දුක්ඛං ජහාතීති **දුක්ඛහානීති** දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දුක්ඛඝාතන’’න්ති. දුක්ඛං හනතීති **දුක්ඛඝාතනො,** සද්ධම්මො, තං. **‘‘ඛන්ධකා යා ච මාතිකා’’**ති වත්තබ්බෙ සුඛුච්චාරණත්ථාය රස්සවසෙන පාඨො අත්ථීති ආහ ‘‘ඛන්ධකා ය ච මාතිකා’’ති. **සමුට්ඨානං නියතොකතන්ති** (සං. නි. 1.216) එත්ථ ‘‘සමුට්ඨානං නියතකත’’න්ති වත්තබ්බෙ ‘‘පරොසහස්ස’’න්තිආදීසු විය ඔකාරාගමවසෙන ‘‘සමුට්ඨානනියතොකත’’න්ති වුත්තන්ති ආහ ‘‘සමුට්ඨානං නියතකත’’න්ති. **එතෙනාති** ‘‘සමුට්ඨානං නියතොකත’’න්ති පාඨෙන. **පච්චෙතබ්බොති** පති එතබ්බො, පටිමුඛං ඤාතබ්බොති අත්ථො. **අඤ්ඤෙහීති** තීහි සික්ඛාපදෙහි අඤ්ඤෙහි සික්ඛාපදෙහි.

තත්ථාති සම්භෙදනිදානවචනෙසු. සම්භෙදවචනෙන පච්චෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. තානි තීණි සික්ඛාපදානි ඨපෙත්වාති සම්බන්ධො. **පඤ්ඤත්තිදෙසසඞ්ඛාතන්ති** පඤ්ඤත්තිට්ඨානභූතදෙසසඞ්ඛාතං. ‘‘ඉමානි තීණී’’ති ඉමිනා ‘‘දිස්සන්තී’’ති කිරියාය කත්තාරං දස්සෙති. ‘‘පඤ්ඤායන්තී’’ති ඉමිනා දිසධාතුයා ඛායනත්ථං දස්සෙති. **තත්ථාති** සමුට්ඨානනියමසම්භෙදනිදානසඞ්ඛාතෙසු තීසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **ඉතරං පනාති** සමුට්ඨානනියමසම්භෙදෙහි අඤ්ඤං පන.

ආළවීති ආළවියං. සක්කෙසු භග්ගෙසු වාති එත්ථ ජනපදනාමත්තා බහුවචනවසෙන වුත්තං.

ද්වීසු විභඞ්ගෙසු පඤ්ඤත්තං යං සික්ඛාපදං උද්දිසන්තීති යොජනා. ‘‘විභඞ්ගෙසූ’’ති ඉමිනා **විභඞ්ගෙති** එත්ථ සුකාරලොපොති දස්සෙති. **තස්සාති** සික්ඛාපදස්ස. **යථාඤායන්ති** යුත්තියා අනුරූපං. **තන්ති** සමුට්ඨානං. **මෙ සුණාථාති** මම සන්තිකා සුණාථ. **ඉතීති** අයමත්ථො.

කඨිනන්ති පඨමකඨිනසමුට්ඨානං. **අනනුඤ්ඤාතාය සද්ධින්ති** අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානෙන සද්ධිං. **සදිසා ඉධ දිස්සරෙති** එත්ථ ඉධසද්දො අත්ථපකරණවසෙන උභතොවිභඞ්ගවිසයොති ආහ ‘‘ඉධ උභතොවිභඞ්ගෙ’’ති. ‘‘සදිසානී’’ති ඉමිනා **සදිසාති** එත්ථ නිකාරස්සාකාරාදෙසො දස්සිතො. ‘‘දිස්සන්තී’’ති ඉමිනා **දිස්සරෙති** එත්ථ අන්තිසද්දස්ස රෙකාරො (නිරුත්තිදීපනියං 570 සුතෙ) දස්සිතො.

සමුට්ඨානසීසො

පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

258. කිමත්ථං ‘‘මෙථුනං සුක්කසංසග්ගො’’තිආදිවචනං වුත්තන්ති ආහ ‘‘ඉදානී’’තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** ‘‘මෙථුනං සුක්කසංසග්ගො’’තිආදිවචනෙ. **සමුට්ඨානසීසන්ති** සමුට්ඨානානං, සමුට්ඨානෙසු වා සීසං. **සෙසානීති** පඨමපාරාජිකතො සෙසානි පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි. **තෙනාති** පඨමපාරාජිකෙන. ‘‘සුක්කසංසග්ගො’’තිආදිවචනං සංවණ්ණෙන්තො ආහ ‘‘තත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** ‘‘සුක්කසංසග්ගො’’තිආදිවචනෙ.

ඛුද්දකවණ්ණනාවසානෙති ඛුද්දකට්ඨකථාය අවසානෙ.

ලිඞ්ගවිපරියායොති ලිඞ්ගවිපල්ලාසො. **කායමානසිකා කතාති** එත්ථ කායමානසෙසු පවත්තා කායමානසිකාති වුත්තෙ සමුට්ඨානාති ආහ ‘‘කායචිත්තසමුට්ඨානා කතා’’ති.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

259. ඉදං සමුට්ඨානං එකං සමුට්ඨානසීසන්ති සම්බන්ධො. ‘‘අදින්නාදාන’’න්ති ඉමිනා **අදින්නන්ති** එත්ථ සමුදායනාමෙ එකදෙසවොහාරොති දස්සෙති. **සෙසානීති** දුතියපාරාජිකතො සෙසානි එකූනසත්තති සික්ඛාපදානි. **තෙනාති** දුතියපාරාජිකෙන. **තත්ථාති** ‘‘විග්ගහුත්තරී’’තිආදිවචනෙ. **විග්ගහුත්තරීති**ආදිපදානං බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරමකත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘මනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මසික්ඛාපදානී’’ති. **අනියතා දුතියිකාති** ආපත්තිං අපෙක්ඛිත්වා පාළියං ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන වුත්තං, අට්ඨකථායං පන සික්ඛාපදං අපෙක්ඛිත්වා නපුංසකලිඞ්ගවසෙන දුතියන්ති වුත්තං.

සමුට්ඨානා තිකා කතාති එත්ථ ‘‘තිකසමුට්ඨානා’’ති වත්තබ්බෙ පදවිපරියායවසෙන කකාරස්ස දීඝවසෙන සමුට්ඨානා තිකාති වුත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තිකසමුට්ඨානා කතා’’ති.

සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානවණ්ණනා

260. ''සඤ්චරී''ති ඉදං තාව සඤ්චරිත්තං නාම එකසමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි.

විභඞ්ගෙ ආගතෙන ''රිඤ්චන්තී''ති (පාරා. 576) පදෙන එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදං උපලක්ඛිත්වා වුත්තන්ති ආහ ''විභඞ්ගෙ රිඤ්චන්ති උද්දෙසන්ති ආගත''න්ති.

''යාව ද්වාරකොසා අග්ගළට්ඨපනාය'' ඉති (පාචි. 135-136) ච ''අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා චීවරං දදෙය්‍ය''ඉති (පාචි. 169) ච ''චීවරං සිබ්බෙය්‍ය''ඉති (පාචි. 176-177) ච වුත්තසික්ඛාපදත්තයන්ති යොජනා.

''සමණචීවරෙන වා''ති එවං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ''සමණචීවරං දදෙය්‍යා''ති ඉදං (පාචි. 917) වචනං සන්ධායාති සම්බන්ධො.

සමනුභාසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා

261. **භෙදන්ති** ඉදං සමනුභාසනං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි.

කඨිනසමුට්ඨානවණ්ණනා

262. **උබ්භතන්ති** ඉදං කඨිනසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි.

ආවසථෙන සද්ධින්ති ආවසථසද්දෙන සද්ධිං.

එළකලොමසමුට්ඨානවණ්ණනා

263. **''එළකලොමා''**ති ඉදං එළකලොමසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං. **ඉතොති** යථාවුත්තතො. **පාළින්ති** මාතිකාපාළිං. **විරජ්ඣිත්වාති** පුබ්බාපරතො විරාධෙත්වා. **යථාති** යෙනාකාරෙන . **පනසද්දො** අනුග්ගහත්ථො. කිඤ්චාපි ලිඛන්ති, පන තථාපීති යොජනා. **එවන්ති** තථාකාරෙන. **අත්ථානුක්කමොති** අත්ථස්ස අනුක්කමො.

''අභික්ඛුකාවා සෙන වා''ති එතං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ''අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ වස්සං වසෙය්‍යා''ති (පාචි. 1047) ඉදං වචනං සන්ධායාති සම්බන්ධො. **''භික්ඛුනී''**තිආදිනා වුත්තානීති සම්බන්ධො. ආදිසද්දෙන ''සික්ඛමානා ච සාමණෙරී ගිහිනියා''ති පාඨං සඞ්ගණ්හාති.

පදසොධම්මසමුට්ඨානවණ්ණනා

264. **පදන්ති** ඉදං පදසොධම්මසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි. ''තථා අත්ථඞ්ගතෙන වා''ති එතං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ''අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ ඔවදෙය්‍යා''ති (පාචි. 154-155) ඉදං වචනං සන්ධායාති සම්බන්ධො. අනොකාසො ච…පෙ…. සන්ධාය වුත්තන්ති (පාචි. 1219-1221) එත්ථාපි එසෙව නයො.

අද්ධානසමුට්ඨානවණ්ණනා

265. **අද්ධානන්ති** ඉදං අද්ධානසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි.

ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානවණ්ණනා

266. **ථෙය්‍යසත්ථන්ති** ඉදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි. **''බ්‍යූහෙන සත්තමා''**ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති යොජනා. **තදනන්තරමෙවාති** තස්ස සික්ඛාපදස්ස අනන්තරමෙව, ''ආගත''ඉති සම්බන්ධො.

ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා

267. ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානෙ සමුට්ඨානසීසං නත්ථි, සබ්බානි එකාදස සික්ඛාපදානි සම්පිණ්ඩෙත්වා ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානානීති වුත්තානි. **එවන්තිආදි** නිගමනං. **තෙසන්ති** තෙසං සික්ඛාපදානං . **සම්භින්නසමුට්ඨානන්ති** සංසග්ගසමුට්ඨානං. **තිවිධන්ති** භූතාරොචනචොරිවුට්ඨාපනඅනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානවසෙන තිප්පකාරං. **තන්ති**

නියතසමුට්ඨානං, හොතීති සම්බන්ධො. පුන **තන්ති** නියතසමුට්ඨානං, දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො. පුන **තන්ති** වචනං. **නෙත්තිධම්මානුලොමිකන්ති** එත්ථ කායවාචං නෙති විනෙතීති **නෙත්ති,** කායවාචං නෙති විනෙති එත්ථ, එතායාති වා **නෙත්ති. ධම්මොති** පාළි. සා හි යස්මා අත්ථං ධාරෙති, තස්මා ධම්මොති වුච්චති. නෙත්තියෙව ධම්මො **නෙත්තිධම්මො,** තස්ස අනුලොමිකං නෙත්තිධම්මානුලොමිකං. තෙන වුත්තං ''විනයපාළිධම්මස්ස අනුලොම''න්ති.

ඉති සමුට්ඨානසීසවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අන්තරපෙය්‍යාල කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා

271. ඉදානි වුත්තොති සම්බන්ධො. ''ඉදානී''ති පදෙන සම්බන්ධත්තා **වුත්තොති** එත්ථ තපච්චයො පච්චුප්පන්නකාලිකොති දට්ඨබ්බො.

තත්ථාති මාතිකායං, පුච්ඡාසු වා. **ආගතාපත්තිපුච්ඡාති** ආගතාපත්තියා පුච්ඡා. **හීති** විසෙසජොතකො, හි විසෙසං වක්ඛාමීති අත්ථො. **එත්ථාති** ''කති ආපත්තික්ඛන්ධා''ති දුතියපදෙ. ''රාසිවසෙනා''ති ඉමිනා **ඛන්ධ**සද්දස්ස රාසත්ථං දස්සෙති. **විනීතවත්ථූනීති** එත්ථ විනීතසද්දො විනයපරියායොති ආහ ''විනයපුච්ඡා''ති. නනු විනීතවිනයසද්දානං සද්දතො නානත්තා අත්ථතොපි නානං, කස්මා පන ''විනයපුච්ඡා''ති වුත්තන්ති ආහ ''විනීතං…පෙ…. එක''න්ති. **ඉදන්ති** පදත්තයං. **අත්ථතො එකන්ති** අත්ථතොයෙව එකං, න සද්දතො. **විනීතවත්ථූනීති** ආපත්තිවිනයකාරණත්තා විනීතවත්ථූනි. **යෙසූති** අගාරවෙසු. **සතීති** සන්තෙසු. එත්ථ ච යෙසු සති ආපත්තියො න හොන්ති, අසති හොන්තීති වාක්‍යම්පි අවුත්තසිද්ධිනයෙන ගහෙතබ්බං. **යෙසූති** ගාරවෙසු. **තෙති** අගාරවගාරවෙ. යස්මා පන නත්ථීති සම්බන්ධො. **විපත්තිභාවපුච්ඡාති** විපත්තිභාවස්ස පුච්ඡා. පුච්ඡීයති ඉමායාති **පුච්ඡා. විවාදමූලානි අනුවාදමූලානීති** ඉමා පුච්ඡායො මූලපුච්ඡාති සම්බන්ධො. පොත්ථකෙසු ''ඉමානී''ති නිකාරෙන සහ පාඨො අත්ථි, සො අපාඨොයෙව. **මූලපුච්ඡාති** පුච්ඡීයන්ති ඉමාහීති පුච්ඡා, මූලානං පුච්ඡා මූලපුච්ඡා. ''අධිකරණ''න්තිආදීසු ''වුත්තං'' ඉති සම්බන්ධො. **තෙසංයෙවාති** අධිකරණානංයෙව. අයමෙත්ථ මාතිකා.

නිද්දෙසෙ **මාතිකායාති** පාතිමොක්ඛෙ. **විභඞ්ගෙති** පදභාජනියං, ආගතවසෙන වුත්තාති යොජනා. අයමෙත්ථ නිද්දෙසො.

පටිනිද්දෙසෙ **ආරතීති**ආදිපදානං වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''ආරකා''**තිආදි. තත්ථ ''ආරකා''ති ඉමිනා **ආරතීති** එත්ථ ආඋපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. **එතෙහීති** ආපත්තික්ඛන්ධෙහි, ආරකාති සම්බන්ධො. ''රමතී''ති ඉමිනා තිපච්චයො කත්වත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. **රතීති** රමනං. ඉමිනා තිපච්චයො භාවත්ථෙපි හොතීති දස්සෙති. **විනාති** එතෙහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි විනා. ඉමිනා **විරතීති** එත්ථ විඋපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. **පච්චෙකන්ති** පති එකං, **පටි**සද්දො විච්ඡත්ථජොතකො, විසුං විසුන්ති අත්ථො. ඉමිනා **පටිවිරතීති** එත්ථ පටිඋපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. විරති පටිවිරතීති එත්ථාපි තිපච්චයො භාවත්ථෙපි වෙදිතබ්බො . **වෙරන්ති** අනත්ථකරත්තා විරමිතබ්බන්ති විරං, තදෙව වෙරං, රාගාදිඅකුසලධම්මා. තෙ හි වෙරහෙතුත්තා වෙරන්ති වුච්චන්ති. **එතායාති** විරතියා. ඉමිනා **අකිරියාති** එත්ථ රිරියපච්චයො කරණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. යං ආපත්තික්ඛන්ධකරණන්ති යොජනා. **තස්සාති** ආපත්තික්ඛන්ධකරණස්ස. **පටිපක්ඛතොති** විරුද්ධභාවතො. ඉමිනා **අකරණන්ති** එත්ථ අකාරො විරුද්ධත්ථොති දස්සෙති. **ආපත්තික්ඛන්ධඅජ්ඣාපත්තියාති** ආපත්තික්ඛන්ධානං අතික්කමිත්වා ආපජ්ජනස්ස. ''වෙලනතො''ති ඉමිනා වෙලතීති **වෙලා,** වෙලනං වා වෙලාති වචනත්ථෙ දස්සෙති. **නියානන්ති** මග්ගං. මග්ගො හි නිබ්බානං ආරම්මණකරණවසෙන යාති ගච්ඡතීති **නියානන්ති** වුච්චති. ''බන්ධතී''ති ඉමිනා සිධාතුයා බන්ධනත්ථං දස්සෙති. ''නිවාරෙතී''ති ඉමිනා බන්ධධාතුයා අධිප්පායත්ථං. **එතන්ති** ''සෙතු''ති නාමං. **තං සෙතුන්ති** ආපත්තික්ඛන්ධසඞ්ඛාතං තං සෙතුං. එත්ථ කෙසුචි පොත්ථකෙසු ''සො සෙතු''ති ච ''එතාය පඤ්ඤත්තියා''ති ච පාඨො අත්ථි, සො අපාඨොයෙව.

බුද්ධෙ අගාරවාදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **යොති** යො කොචි, න ගච්ඡතීතිආදීසු සම්බන්ධො. **ධරමානෙති** තිට්ඨමානෙ, සංවිජ්ජමානෙති අත්ථො. **උපට්ඨානන්ති** උපට්ඨානට්ඨානං, උපට්ඨානත්ථං වා. **එතස්සාති** යස්ස කස්සචි ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා. **ධම්මස්සවනන්ති** ධම්මස්සවනට්ඨානං, ධම්මස්සවනත්ථං වා. **ධම්මස්සවනග්ගන්ති** ධම්මස්සවනං ගණ්හන්ති එත්ථාති ධම්මස්සවනග්ගො, ධම්මසවනමණ්ඩපො. අථ වා ධම්මස්සවනං ගණ්හාතීති ධම්මස්සවනග්ගො, ධම්මස්සවනට්ඨානෙ සමාගමජනො, තං ධම්මස්සවනග්ගං. **චිත්තීකාරන්ති** අපචායනාකාරං. වික්ඛිත්තො වා අනාදරො වා හුත්වා නිසීදතීති යොජනා. **කායපාගබ්බියන්ති** භුසං ගරති අඤ්ඤෙ පීළෙති අනෙනාති **පගබ්බො,** අතිමානො, ඔට්ඨජො තතියක්ඛරො. පගබ්බස්ස භාවො පාගබ්බියං, කායෙන පාගබ්බියං කායපාගබ්බියං (වජිර. ටී. පරිවාර 271; සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.271; වි. වි. ටී. පරිවාර 2.271 සං. නි. අට්ඨ. 2.2.146; අ. නි. අට්ඨ. 3.6.82-84; සු. නි. අට්ඨ. 1.144), කායානාචාරං. **තිස්සො සික්ඛාති** අධිසීලසික්ඛාදිකා තිස්සො සික්ඛා. පමජ්ජනං **පමාදො** , සතිවිප්පවාසොති ආහ ''පමාදෙ ච සතිවිප්පවාසෙ''ති. **ආමිසපටිසන්ධාරන්ති** ආමිසෙන අත්තනො, පරෙසඤ්ච අන්තරස්ස පටිසන්දහනං ආමිසපටිසන්ධාරො, තථා ධම්මපටිසන්ධාරො.

272. **සත්ථරිපි** අගාරවොතිආදීනං අත්ථොති සම්බන්ධො. ‘‘අනීචවුත්තී’’තිආදිනා **අප්පතිස්සොති** පදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති, සද්දත්ථො පනෙවං වෙදිතබ්බො, පටිමුඛං ආදරෙන සත්ථුවචනං අසුණන්තො අප්පතිස්සො නාමාති. **අජ්ඣත්තං වාති** එත්ථ නියකජ්ඣත්තාදීසු චතූසු නියකජ්ඣත්තභාවඤ්ච සත්තමීවිභත්තියා අමාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අත්තනො සන්තානෙ වා’’ති. ‘‘අත්තනො පක්ඛෙ වා’’ති ඉමිනා අත්තනො චිත්තසන්තානෙති අත්ථං පටික්ඛිපති. **තත්‍ර තුම්හෙති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තස්මිං අජ්ඣත්තබහිද්ධාභෙදෙ’’ති. **සපරසන්තානෙති** අත්තපරසන්තානෙ. **පහානායාති** එත්ථ හාධාතුයා කරණඤ්ච ආයසද්දස්ස තදත්ථභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ ‘‘මෙත්තාභාවනාදීහි නයෙහි පහානත්ථ’’න්ති. **මෙත්තාභාවනාදීහීති**ආදිසද්දෙන කරුණාභාවනාදිං සඞ්ගණ්හාති. **තන්ති** විවාදමූලං. ‘‘අප්පවත්තිභාවායා’’ති ඉමිනා **අනවස්සවායාති** එත්ථ අවපුබ්බ සුධාතුයා පවත්තනත්ථං දස්සෙති.

සන්දිට්ඨිපරාමාසීති එත්ථ සස්ස අත්තනො ඉදං සං, සං දිට්ඨිං පරතො ආමසතීති සන්දිට්ඨිපරාමාසීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සකමෙව දිට්ඨිං පරාමසතී’’ති. ‘‘ය’’න්තිආදිනා පරාමසනාකාරං දස්සෙති. **ආධානග්ගාහීති** එත්ථ ආභුසො ධීයතෙ ආධානන්ති වචනත්ථෙන **ආධානසද්දො** දළ්හපරියායොති ආහ ‘‘දළ්හග්ගාහී’’ති. දළ්හං ගණ්හාතීති **දළ්හග්ගාහී**.

273. අනුවාදමූලනිද්දෙසො කිඤ්චාපි සමානොති යොජනා. **අථ ඛොති** තථා සමානොපි, අයමෙත්ථ විසෙසොති සම්බන්ධො. විවදන්තානං පුග්ගලානන්ති යොජනා. **තථා විවදන්තාති** තෙනාකාරෙන විවදන්තා, අනුවදන්තීති සම්බන්ධො. ‘‘අසුකං නාම විපත්තිං ආපන්නො’’ති වුත්තමෙවත්ථං ආපත්තියා සල්ලක්ඛෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පාරාජිකං ආපන්නොසී’’තිආදි . **එත්ථාති** අනුවාදමූලෙ. **විසෙසොති** විවාදමූලතො විසෙසො. විවදන්තානං කොධූපනාහාදීනි විවාදමූලානි, අනුවදන්තානං අනුවාදමූලානීති වුත්තං හොති.

274. **මෙත්තං කායකම්මං නාමාති** එත්ථ මෙත්තා එතස්සත්ථීති මෙත්තං, කායකම්මං, මෙත්තචිත්තසහගතං කායකම්මන්ති වුත්තං හොති. තෙන වුත්තං ‘‘මෙත්තචිත්තෙන කතං කායකම්ම’’න්ති. සම්මුඛපරම්මුඛානං විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** තෙසු සම්මුඛපරම්මුඛෙසු. **කායකම්මං නාමාති** මෙත්තං කායකම්මං නාම. ථෙරානං දානඉති සම්බන්ධො. **උභයෙහිපීති** නවකත්ථෙරෙහිපි. **තෙසූති** නවකත්ථෙරෙසු. **අවමඤ්ඤන්ති** අවමානං. අත්තනො දුන්නික්ඛිත්තානං පටිසාමනං විය පටිසාමනන්ති යොජනා. ‘‘මෙත්තාකායකම්මසඞ්ඛාතො’’ති ඉමිනා **අයම්පි ධම්මොති** එත්ථ ධම්මසරූපං දස්සෙති. **පිසද්දො** උපරි වක්ඛමානෙ ධම්මෙ අපෙක්ඛති. ‘‘සරිතබ්බො’’ති ඉමිනා **අනීයසද්දො** කම්මවාචකොති දස්සෙති. **සතිජනකොති** සබ්‍රහ්මචාරීනං සතිජනකො. තස්ස පදස්ස අධිප්පායං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යො න’’න්තිආදි. තත්ථ **යොති** පුග්ගලො. **නන්ති** මෙත්තං කායකම්මං. තං පුග්ගලං අනුස්සරන්තීති සම්බන්ධො. **යෙසන්ති** සබ්‍රහ්මචාරීනං. **තෙති** සබ්‍රහ්මචාරිනො. පසන්නචිත්තා හුත්වාති සම්බන්ධො. ‘‘පියං කරොතී’’ති ඉමිනා **පියකරණොති** පදස්ස පියං කරොතීති පියකරණොති වචනත්ථං දස්සෙති. එසෙව නයො **ගරුකරණොති** එත්ථාපි. ‘‘සඞ්ගහෙතබ්බභාවායා’’ති ඉමිනා **සඞ්ගහායාති** පදස්ස භාවප්පධානකම්මනිද්දෙසභාවං දස්සෙති. සඞ්ගහෙතබ්බොති **සඞ්ගහො,** තදත්ථාය. **තෙහීති** සබ්‍රහ්මචාරීහි. ‘‘සමග්ගභාවායා’’ති ඉමිනා සමග්ගස්ස භාවො **සාමග්ගීති** වචනත්ථං දස්සෙති.

පග්ගය්හ වචනන්ති පග්ගහෙත්වා වචනං. **විහාරෙති** ආධාරෙ භුම්මං, ථෙරෙ අසන්තෙති යොජනා. **තන්ති** ථෙරං කදා ආගමිස්සති නුඛොති යොජනා. **මමායනවචනන්ති** මමායනාකාරෙන පවත්තං වචනං. **මෙත්තාසිනෙහසිනිද්ධානීති** මෙත්තාසඞ්ඛාතෙන සිනෙහෙන සිනෙහිතානි. **නයනානීති** චක්ඛූනි. ‘‘අප්පාබාධො’’ති ඉමිනා **අරොගොති** පදස්සෙව අත්ථං දස්සෙති. නිච්චාබාධෙන වා අරොගො, ආගන්තුකාබාධෙන අප්පාබාධො, අජ්ඣත්තාබාධෙන වා අරොගො, බහිද්ධාබාධෙන අප්පාබාධො, කායාබාධෙන වා අරොගො, චිත්තාබාධෙන අප්පාබාධො. **සමන්නාහරණන්ති** පුනප්පුනං මනසිකරණං.

න පුග්ගලං පටිවිභජිත්වා භුඤ්ජතීති යොජනා. තදත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ **‘‘යො හි’’**තිආදි. තත්ථ **යොති** පුග්ගලො, භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. ‘‘එත්තකං…පෙ…. භුඤ්ජිස්සාමී’’ති ඉමිනා ආමිසපටිවිභත්තභොගිභාවං දස්සෙති. ‘‘එත්තකං වා අසුකස්ස ච…පෙ…. භුඤ්ජිස්සාමී’’ති ඉමිනා පුග්ගලපටිවිභත්තභොගිභාවං දස්සෙති. **අයන්ති** පුග්ගලො. **ආභතන්ති** ගාමාදිතො ආනීතං. **අදාතුම්පීති** පිසද්දෙන දාතුම්පි වට්ටතීති දස්සෙති. දානඤ්හි නාම න කස්සචි වාරිතං. **සබ්බෙසන්ති** දුස්සීලසීලවන්තානං. **වුත්තන්ති** අට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 2.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.492; අ. නි. අට්ඨ. 3.6.11) වුත්තං. **විචෙය්‍යාති** විචිනිත්වා. **දාතුම්පීති** පිසද්දෙන අවිචිනිත්වා සාමඤ්ඤතො දාතුම්පි වට්ටතීති සම්පිණ්ඩෙති. නනු එවං සති පුග්ගලවිභාගො කතො නාම හොති, කස්මා විචෙය්‍ය දාතුං වට්ටතීති ආහ ‘‘න හී’’තිආදි. **හීති** යස්මා. **එතෙති** ගිලානාදයො. ඉදං පදං විචිනිත්වාති පදෙ කම්මං, ‘‘දෙන්තෙනා’’ති පදෙ සම්පදානං. **හීති** සච්චං. **ඉති අයන්ති** ඉති මනසිකත්වා අයං සාරණීයධම්මපූරකො.

අඛණ්ඩානීතිආදීසු පඨමං තාව ඛණ්ඩඡිද්දසබලකම්මාසානි දස්සෙත්වා තෙසං පටිපක්ඛවසෙන අඛණ්ඩාදීනි දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්සා’’තිආදි. තත්ථ **යස්සාති** භික්ඛුස්ස, සික්ඛාපදං භින්නන්ති සම්බන්ධො. **සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසූති** ආධාරෙ භුම්මං, සික්ඛාපදන්ති සම්බන්ධො. ආපත්තිඤ්හි පටිච්ච සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ආපත්ති තස්ස විසයො හොති. **ආදිම්හි වා අන්තෙ වාති** සික්ඛාපදානං ආදිම්හි වා අන්තෙ වා. වාසද්දො

අනියමවිකප්පත්ථො. සික්ඛාපදෙ භින්නෙ ආපත්තිසම්භවතො වුත්තං ''සික්ඛාපදං භින්න''න්ති. **ඛණ්ඩං නාමාති** ඡින්නං නාම. **වෙමජ්ඣෙති** සික්ඛාපදානං වෙමජ්ඣෙ. **භින්නන්ති** සික්ඛාපදං භින්නං. **ඡිද්දං නාමාති** විවරං නාම. ද්වෙ තීණි සික්ඛාපදානීති සම්බන්ධො. **සබලං නාමාති** චිත්‍රං නාම. **භින්නානීති** සික්ඛාපදානි භින්නානි. **කම්මාසං නාමාති** විචිත්‍රං නාම. එත්ථ ච එකස්මිං ඨානෙ එකෙන විසභාගවණ්ණෙන චිත්‍රං සබලං නාම, නානාඨානෙ නානාවණ්ණෙන විචිත්‍රං කම්මාසං නාමාති අයමෙතෙසං විසෙසො. ඛණ්ඩාදීනං විපරිවත්තනවසෙන අඛණ්ඩාදීනි දස්සෙන්තො ආහ ''යස්ස පනා''තිආදි. **අභින්නානිසීලානීති** අභින්නානි සික්ඛාපදසීලානි. **තානි පනාති** සීලානි පන. **''එතානී''**ති පදං පදාලඞ්කාරමත්තං. **භුජිස්සභාවකරණතොති** තණ්හාදාසබ්‍යතො මොචෙත්වා භුජිස්සකරණභාවතො. ඉමිනා ''භුජිස්සභාවකරණානී''ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපවසෙන එවං වුත්තන්ති දස්සෙති. භුජිස්සානීති වුච්චන්තීති සම්බන්ධො. **විඤ්ඤූහීති** බුද්ධාදීහි සප්පුරිසෙහි. **උපචාරසමාධිං අප්පනාසමාධිං වාති** එත්ථ වාසද්දො සමුච්චයත්ථො. උපචාරසමාධිඤ්ච අප්පනාසමාධිං චාති හි අත්ථො. ''සංවත්තයන්තී''ති ඉමිනා **සමාධිසංවත්තනිකානීති** එත්ථ අනීයසද්දො බහුලං කත්තුවාචකොති දස්සෙති. **සීලසාමඤ්ඤගතොති** එත්ථ සමානස්ස භාවො සාමඤ්ඤං, තං ගතොති සාමඤ්ඤගතො, සීලෙන සාමඤ්ඤගතො සීලසාමඤ්ඤගතො, හුත්වා විහරතීති යොජනා. තෙන වුත්තං ''සමානභාවූපගතසීලො විහරතී''ති.

යායං දිට්ඨීති එත්ථ ''දිට්ඨී''ති සාමඤ්ඤගතස්සාපි සද්දස්ස ''අරියා''ති සද්දන්තරසන්නිධානෙන විසෙසවිසයත්තා සම්මාදිට්ඨීති ආහ ''මග්ගසම්පයුත්තා සම්මාදිට්ඨී''ති. ''මග්ගසම්පයුත්තා''ති ඉමිනා ලොකියසම්මාදිට්ඨිං පටික්ඛිපති. **නිද්දොසාති** විසුද්ධත්තා, උත්තමත්තා වා නිද්දොසා. ඉමිනා **අරියසද්දො** නිද්දොසත්ථවාචකො අනිජ්ජන්නපාටිපදිකොති දස්සෙති. **නියාතීති** නිබ්බානං යාති. ඉමිනා අනීයසද්දො බහුලං කත්තුවාචකොති දස්සෙති. යො තථාකාරී හොති, තක්කරස්සාති යොජනා. **තථාකාරීති** තාය මග්ගසම්පයුත්තාය සම්මාදිට්ඨියා කාරී හොති. ඉමිනා තාය සම්මාදිට්ඨියා කරොතීති **තක්කරොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **දුක්ඛක්ඛයායාති** එත්ථ ඛීයනං ඛයො, දුක්ඛස්ස ඛයො දුක්ඛක්ඛයො, තදත්ථායාති දස්සෙන්තො ආහ ''සබ්බදුක්ඛස්ස ඛයත්ථ''න්ති. **සෙසන්ති** වුත්තවචනතො සෙසං වචනං.

ඉති කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

ඛන්ධකපුච්ඡාවාරො

පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

320. **උපසම්පදක්ඛන්ධකන්ති** මහාඛන්ධකං. ''නිදානෙන ච නිද්දෙසෙන ච සද්ධි''න්ති ඉමිනා සහ නිදානෙනාති **සනිදානං,** සහ නිද්දෙසෙනාති **සනිද්දෙසන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ **නිදානෙනාති** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිදෙසසඞ්ඛාතෙන නිදානෙන. **නිද්දෙසෙනාති** පුග්ගලාදිනිද්දෙසෙන. **තත්ථාති** උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ. **සමුක්කට්ඨපදානන්ති** එත්ථ සමුක්කට්ඨසද්දො උත්තමපරියායොති ආහ ''උත්තමානී''ති. **පදානීති** ''න භික්ඛවෙ ඌනවීසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙතබ්බො''ති (පාචි. 402-403; මහාව. 124) ආදිනා නයෙන වුත්තානි පදානි. ඉමෙහි පදෙහි ''සමුක්කට්ඨානි පදානි **සමුක්කට්ඨපදානී''**ති වචනත්ථං දස්සෙති. **ඉතීති** අයමත්ථො. කස්මා පනෙත්ථ ''සමුක්කට්ඨපදානං කති ආපත්තියො''ති පදානමෙව සාමිවසෙන නිද්දෙසො කතො, නනු ආපත්තියො නාම පුග්ගලානඤ්ඤෙව හොන්තීති ආහ **''යෙන යෙන හී''**තිආදි. **හීති** යස්මා. යෙන යෙන පදෙන පඤ්ඤත්තාති සම්බන්ධො. **සා සාති** ආපත්ති. **ද්වෙ ආපත්තියොති** එත්ථ ද්වින්නං ආපත්තීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''පාචිත්තියං, දුක්කට''න්ති.

නස්සන්තෙතෙති නස්සන්තු එතෙ. **විනස්සන්තෙතෙති** විනස්සන්තු එතෙ භික්ඛූති අත්ථො. **තෙහීති** භික්ඛූහි. **වදතොති** වදන්තානං. සෙසෙසු උපොසථකරණෙසූති සම්බන්ධො. ''දුක්කටාපත්තියෙවා''ති ඉමිනා **එකා ආපත්තීති** එත්ථ අත්ථපකරණාදිවසෙන දුක්කටාපත්තියෙවාති දස්සෙති.

පවාරණක්ඛන්ධකෙපීති පිසද්දො උපොසථක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති.

චම්මසංයුත්තෙපීති චම්මෙන සංයුත්තං කත්වා දෙසිතෙ ඛන්ධකෙපි, චම්මක්ඛන්ධකෙපීති අත්ථො. **පිසද්දො** පවාරණක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති. **භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපීති** පිසද්දො චම්මක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති. **සමන්තාති** අඞ්ගජාතස්ස සමන්තතො.

තත්ථාති කථිනක්ඛන්ධකෙ. **චීවරසංයුත්තෙති** චීවරක්ඛන්ධකෙ.

චම්පෙය්‍යකෙති චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ. **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙසුපීති** පිසද්දො චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති.

සමථක්ඛන්ධකෙ ඉමා ද්වෙ ආපත්තියො හොන්තීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **ඛුද්දකවත්ථුකෙති** ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ. **ගරුභණ්ඩවිස්සජ්ජනෙති** ගරුභණ්ඩස්ස විස්සජ්ජනෙ.

සඞ්ඝභෙදෙති සඞ්ඝභෙදක්ඛන්ධකෙ. ''සමාචාරං පුච්ඡිස්සන්ති වුත්තෙ වත්තක්ඛන්ධකෙ''ති ඉමිනා **සමාචාර**සද්දෙන වත්තක්ඛන්ධකං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **සාති** දුක්කටාපත්ති. ''තථා''ති පදෙන ''එකා දුක්කටාපත්තියෙවා''ති පදං අතිදිසති. ''පාතිමොක්ඛට්ඨපනෙ''ති ඉමිනා පාළියං **ඨපනං පුච්ඡිස්ස**න්ති එත්ථ ''පාතිමොක්ඛ''න්තිආදිපදස්ස ලොපං දස්සෙති. **පඤ්චසතිකසත්තසතිකෙසූති** පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකසත්තසතිකක්ඛන්ධකෙසු. **ආරොපිතොති** එත්ථ රූපධාතුයා ද්විකම්මිකත්තා, න්‍යාදිගණත්තා ච ''ධම්මො''ති පධානකම්මමෙව වුත්තං, න ''සඞ්ගහ''න්ති අපධානකම්මං. තෙන වුත්තං ''ධම්මො සඞ්ගහ''න්ති. **තත්ථාති** පඤ්චසතිකසත්තසතිකෙසු.

ඉති ඛන්ධකපුච්ඡාවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො

එකුත්තරිකනයො එකකවාරවණ්ණනා

321. එවං ඛන්ධකපුච්ඡාය වණ්ණනං කත්වා ඉදානි එකුත්තරිකනයස්ස තං කරොන්තො ආහ ''ආපත්ති…පෙ…. නයෙ''ති. තත්ථ එකුත්තරිකනයෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානී''ති ඉමිනා සමුට්ඨානානි ආපත්තිං කරොන්තීති අත්ථෙන **ආපත්තිකරා** නාමාති දස්සෙති. **එතෙසන්ති** ඡන්නං ආපත්තිසමුට්ඨානානං. **හීති** යස්මා, ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **සික්ඛාපදෙ වාති** මාතිකාසික්ඛාපදෙ ච. **ලහුකා ආපත්තීති** එත්ථ අප්පසාවජ්ජත්තා න ලහුකා නාම හොති, ලහුකෙන පන විනයකම්මෙනාති ආහ ''ලහුකෙන විනයකම්මෙන විසුජ්ඣනතො''ති. **පඤ්චවිධාති** ථුල්ලච්චයාදිවසෙන පඤ්චපකාරා. **කෙනචීති** ලහුකෙන වා ගරුකෙන වා කෙනචි ආකාරෙන. සංවිජ්ජති ගිහිභාවතො අවසෙසො සමණභාවො එතිස්සාති **සාවසෙසා,** පටිපක්ඛවසෙන **අනවසෙසා. ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධාති** පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසවසෙන ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධා.

''කරොන්තී''ති ඉමිනා **අන්තරායිකාති** එත්ථ ණිකපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති. අන්තරායිකා ආපත්තියො සබ්බථා අන්තරායිකා හොන්තීති ආහ ''අන්තරායිකං ආපන්නස්සාපී''තිආදි. දෙසෙත්වා සුද්ධිපත්තස්සාති සම්බන්ධො. **ලොකවජ්ජාති** ලොකෙහි වජ්ජෙතබ්බා. **පණ්ණත්තිවජ්ජාති** භගවතො පණ්ණත්තියා වජ්ජෙතබ්බා. **යන්ති** යං ආපත්තිං ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **කරොන්තොති** කිරියමානතො. එත්ථ හි මානසද්දස්ස අන්තාදෙසො. ඉමිනා කරණං **කිරියන්ති** භාවත්ථං දස්සෙති. **ආපජ්ජතීති** පුග්ගලො ආපජ්ජති. සා ආපත්ති කිරියතො සමුට්ඨිතා නාමාති යොජනා. කා ආපත්ති වියාති ආහ ''පාරාජිකාපත්ති වියා''ති. එසෙව නයො අනන්තරවාකොසුපි.

පුබ්බාපත්තීති එත්ථ පුබ්බසද්දො පඨමත්ථොති ආහ ''පඨමං ආපන්නාපත්තී''ති. ''ආපන්නා''ති පදෙන මජ්ඣෙලොපං දස්සෙති. **පච්ඡා ආපන්නාපත්තීති** වත්තභෙදදුක්කටාපත්ති. **මූලවිසුද්ධියාති** මූලෙ කායචි ආපත්තියා අමිස්සත්තා විසුද්ධියා ආපත්තියා. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **ඉදම්පීති** කුරුන්දියං වුත්තවචනම්පි. **පි**සද්දෙන පුරිමං මහාඅට්ඨකථාවචනං අපෙක්ඛති. **එකෙන පරියායෙනාති** එකෙන කාරණෙන.

යාති ආපත්ති, දෙසිතා හොතීති සම්බන්ධො. අයං දෙසිතා ගණනූපිකා නාමාති යොජනා. යා දෙසිතා හොති, අයං අගණනූපිකා නාමාති යොජනා. **සඋස්සාහෙනෙවාති** පුනපි ආපජ්ජිස්සාමීති සහ උස්සාහෙනෙව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. ''ගණනං න උපෙතී''ති ඉමිනා ගණනං න උපගච්ඡතීති **අගණනූපිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. අට්ඨමෙ වත්ථුස්මිං පූරණෙති සම්බන්ධො. ඉදං පාළියං අට්ඨවත්ථුකපූරණවසෙන භික්ඛුනීනං ආගතත්තා භික්ඛුනියො සන්ධාය වුත්තං. භික්ඛූනම්පි දුතියපාරාජිකට්ඨානෙ ලබ්භතියෙව.

ථුල්ලවජ්ජාති එත්ථ ථුල්ලං වජ්ජං එතිස්සාති ථුල්ලවජ්ජාති දස්සෙන්තො ආහ ''ථුල්ලදොසෙ පඤ්ඤත්තා''ති. යා ච ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ ආපත්ති අත්ථි, සා ච ගිහිපටිසංයුත්තාති යොජනා. **පඤ්චානන්තරියකම්මාපත්තීති** පඤ්චහි ආනන්තරියකම්මෙහි ආපන්නා පාරාජිකාපත්ති. **සුදින්නත්ථෙරාදීති** ආදිසද්දෙන ධනියත්ථෙරාදයො සඞ්ගණ්හාති. **ආදිකම්මිකොති** ආදිකම්මං කරොන්තො, තස්මිං නියුත්තො වා. **මක්කටිසමණාදීති** ආදිසද්දෙන වජ්ජිපුත්තකාදයො සඞ්ගණ්හාති. යො කදාචි කරහචි ආපත්තිං ආපජ්ජති, සො **අධිච්චාපත්තිකො** නාමාති යොජනා. පරතොපි එසෙව නයො.

''චොදෙතී''ති ඉමිනා චොදෙතීති **චොදකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''චොදිතො''ති ඉමිනා චොදිතබ්බොති **චුදිතො,** සොයෙව **චුදිතකොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **පඤ්චදසසූති** පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ වුත්තෙසු පඤ්චදසධම්මෙසු. **තෙනාති** අධම්මචොදකෙන, චොදිතොති සම්බන්ධො. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 401) වුත්තෙ සච්චෙ ච අකුප්පෙ ච අතිට්ඨන්තොපි අධම්මචුදිතකොයෙව නාම, සො පන ධම්මචොදකෙන චොදිතෙයෙව කුප්පන්තො අධම්මචුදිතකො නාම, අධම්මචොදකෙන චොදිතෙ පන කුප්පන්තොපි අධම්මචුදිතකො නාම න හොති, තස්මා ඉධ න වුත්තො. ''සමන්නාගතො''ති ඉමිනා නියතා එතස්ස සන්තීති **නියතොති** වචනත්ථං දස්සෙති.

ආපජ්ජිතුං භබ්බාති **භබ්බාපත්තිකා**. කෙනචි කම්මෙන අකතොපි අනුක්ඛිත්තකොයෙව නාම, සො පන උක්ඛිත්තකොති සඞ්ඛාභාවතො ඉධ න වුත්තො. **අයන්ති** තජ්ජනීයාදිකම්මකතො භික්ඛු. **හීති** යස්මා, න කොපෙතීති සම්බන්ධො. **ලිඞ්ගදණ්ඩකම්මසංවාසනාසනාහීති** ලිඞ්ගනාසනෙන ච දණ්ඩකම්මනාසනෙන ච සංවාසනාසනෙන ච. **යෙනාති** භික්ඛුනා. **සොති** නානාසංවාසකො. ද්වින්නං නානාසංවාසකානං විසෙසො හෙට්ඨා (පාචි. අට්ඨ. 428) වුත්තොයෙව. ඨපනං ජානිතබ්බන්ති එත්ථ කිං ඨපනං නාමාති ආහ ''පාතිමොක්ඛට්ඨපන''න්ති.

ඉති එකකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො දුකවාරවණ්ණනා

322. දුකෙසු අචිත්තකා ආපත්තීති සම්බන්ධො. **භූතාරොචනාපත්තීති** පාචිත්තියාපත්ති. **අභූතාරොචනාපත්තීති** පාරාජිකථුල්ලච්චයාපත්ති. **පදසොධම්මාදිකාති**ආදිසද්දෙන උත්තරිඡප්පඤ්චවාචා සඞ්ගහිතා. **මඤ්චපීඨාදීනන්ති**ආදිසද්දෙන භිසිආදයො සඞ්ගණ්හාති. **අනාපුච්ඡාගමනාදීසූති** ආදිසද්දෙන අනුද්ධරිත්වා ගමනං සඞ්ගණ්හාති. **සපුග්ගලොති** සො අත්තසඞ්ඛාතො පුග්ගලො සපුග්ගලො. **පරපුග්ගලොති** පරො පුග්ගලො පරපුග්ගලො. **ගරුකන්ති** සඞ්ඝාදිසෙසං. **ලහුකන්ති** පාචිත්තියං. පුන **ගරුකන්ති** පාරාජිකං. පුන **ලහුකන්ති** පාචිත්තියමෙව.

අඞ්ගුලිමත්තම්පීති පිසද්දෙන කෙසග්ගමත්තම්පීති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **තන්ති** මඤ්චපීඨං. ගමියො ආපජ්ජති නාමාති සම්බන්ධො.

''ආදියන්තො ආපජ්ජති නාමා''තිආදිනා **අත්ථාපත්ති ආදියන්තො ආපජ්ජතීති** පාළියං ආදියන්තො හුත්වා ආපජ්ජති ආපත්ති අත්ථීති යොජනානයං දස්සෙති. එවඤ්හි සති **''ආපජ්ජතී''**ති ආඛ්‍යාතපදං ''අත්ථී''ති කිරියන්තරං අපෙක්ඛිත්වා කත්තා හොතීති දට්ඨබ්බං. අථ වා ආදියන්තො පුග්ගලො යං ආපත්තිං ආපජ්ජති, සා ආපත්ති අත්ථීති යොජනා. එසෙව නයො අඤ්ඤෙසුපි. **මූගබ්බතාදීනීති** ආදිසද්දෙන ගොවතකුක්කුරවතාදීනි සඞ්ගණ්හාති. පාරිවාසිකාදයො ආපජ්ජන්තීති සම්බන්ධො. තජ්ජනීයාදිකම්මකතා වා පුග්ගලාති යොජනා. **අසමාදියන්තා ආපජ්ජන්තීති** අසමාදියන්තා හුත්වා ආපජ්ජන්ති. **තෙති** පුග්ගලෙ. **කරොන්තො ආපජ්ජති නාමාති** කරොන්තො හුත්වා ආපජ්ජති නාමාති යොජනා. එවං **දෙන්තො ආපජ්ජති නාමාති**ආදීසුපි.

එකරත්තඡාරත්තසත්තාහදසාහමාසාතික්කමෙසූති ''එකරත්තම්පි තිචීවරෙන විප්පවසෙය්‍යා''ති (පාරා. 475-476) ච ''ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන චීවරෙන විප්පවසිතබ්බ''න්ති (පාරා. 653) ච ''සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බ''න්ති (පාරා. 622-623) ච ''දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ''න්ති (පාරා. 462-463) ච ''මාසපරමං නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති (පාරා. 499-500) ච වුත්තකාලාතික්කමෙසු.

ඉමං පන ආපත්තිං ආපජ්ජති නාමාති සම්බන්ධො.

යස්මිං පක්ඛෙ නිසින්නොති යස්මිං පක්ඛෙ සයං නිසින්නො. **තෙසන්ති** අත්තනො පක්ඛෙ නිසින්නානං, නානාසංවාසකන්ති සම්බන්ධො. **යෙසන්ති** සකපක්ඛෙ නිසින්නානං. **කම්මං කොපෙතීති** නානාසංවාසකත්තා කම්මං කොපෙති. **ඉතරෙසන්ති** පරපක්ඛෙ නිසින්නානං. හත්ථපාසං අනාගතත්තා කම්මං කොපෙතීති යොජනා. ''එසෙව නයො''ති වුත්තවචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ **''යෙසං හී''**තිආදි. **යෙසන්ති** සකපක්ඛෙ වා පරපක්ඛෙ වා නිසින්නානං යෙසං භික්ඛූනං. **සොති** භික්ඛු. **ආපජ්ජිතබ්බතොති** ආපජ්ජිතබ්බභාවතො. ඉමිනා පුග්ගලෙන ඡහි සමුට්ඨානෙහි ආපජ්ජිතබ්බාති **ආපත්තියොති** වචනත්ථං දස්සෙති. **කම්මෙන වා සලාකග්ගාහෙන වාති** එත්ථ උද්දෙසො කම්මෙ ලක්ඛණහාරනයෙන සඞ්ගහං ගච්ඡති, වොහාරානුස්සාවනා සලාකග්ගාහෙති දස්සෙන්තො ආහ **''උද්දෙසො චෙව... පෙ.... එක''**න්ති. **පුබ්බභාගාති** සඞ්ඝභෙදස්ස පුබ්බභාගෙ පවත්තා. **පමාණන්ති** සඞ්ඝභෙදස්ස කාරණං.

අද්ධානහීනො නාමාති එත්ථ අද්ධානසද්දො කාලපරියායොති ආහ ''ඌනවීසතිවස්සො''ති. **ථෙය්‍යසංවාසකාදයොති**ආදිසද්දෙන තිත්ථියපක්කන්තකභික්ඛුනිදූසකපඤ්චානන්තරියා සඞ්ගහෙතබ්බා. අට්ඨ අභබ්බපුග්ගලා කරණදුක්කටකා නාම හොන්තීති යොජනා. එත්ථ කත්තබ්බන්ති **කරණං,** කම්මං, දුට්ඨු කත්තබ්බන්ති **දුක්කටං,** කම්මමෙව. කරණං දුක්කටමෙතස්සාති **කරණදුක්කටකො**. විසෙසනපරනිපාතො ''අග්‍යාහිතො''තිආදීසු විය. තදෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''දුක්කටකිරියා''තිආදි. **නො ච යාචතීති** එත්ථ යාචධාතුයා පධානකම්මං දස්සෙන්තො ආහ ''උපසම්පද''න්ති, ''සඞ්ඝ''න්ති අපධානකම්මමානෙතබ්බං. **තෙපිටකොති** තිපිටකං වාචුග්ගතවසෙන ධාරකො. **ආණායපීති** පිසද්දො ''මතෙනපී''ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති. **යාවන්තස්සෙවාති** නිස්සයං ආචරියං යාවන්තස්සෙව. යං වත්ථුං අජ්ඣාචරන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, තං වත්ථු **සාතිසාරං** නාමාති යොජනා.

උපසාතිකාති එත්ථ උපහනන්තීති උපසාතා, තෙයෙව උපසාතිකාති දස්සෙන්තො ආහ ''උපසාතා''ති. **තත්ථාති** ද්වීසු උපසාතිකෙසු. **ද්වෙ වෙනයිකාති** එත්ථ විනයෙන සිද්ධා **වෙනයිකාති** දස්සෙන්තො ආහ ''විනයසිද්ධා''ති. ''ද්වෙ අත්ථා''ති ඉමිනා ණිකසද්දස්ස සරූපං දස්සෙති . පඤ්ඤත්තානුලොමං නාම දට්ඨබ්බන්ති සම්බන්ධො. **පච්චයසාතොති**

පච්චයස්ස සාතො. ඉමිනා **සෙතුසාතොති** එත්ථ සෙතුසද්දො පච්චයවාචකොති දස්සෙති. **චිත්තස්සාපීති** පිසද්දො පගෙව කායවාචානන්ති දස්සෙති. **ඉතිපීති** පිසද්දො දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනො. ''පමාණෙනා''ති ඉමිනා **මත්තකාරිතාති** එත්ථ මත්තසද්දො පමාණත්ථොති දස්සෙති. ''කරණ''න්ති ඉමිනා **කාරිතාති** තද්ධිතභාවං කිතභාවෙන දස්සෙති සභාගත්තා. **කායද්වාරිකන්ති** කායද්වාරෙ පවත්තං ආපත්තිං. ඉමිනා **ආපජ්ජතීති** පදස්ස කම්මං දස්සෙති. **කායෙනෙව වුට්ඨාතීති** කායසාමග්ගියා දානත්තා කායෙනෙව වුට්ඨාති. **සීසමක්ඛනාදීති** ආදිසද්දෙන පාදමක්ඛනාදිං සඞ්ගණ්හාති.

තන්ති භාරං. ''නිත්ථරිතුං වීරියං ආරභතී''ති ඉමිනා වහනාකාරං දස්සෙති. ථෙරො සමානොති යොජනා. නවහනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''අනුජානාමී''තිආදි. ''කුක්කුච්චායිත්වා කරොතී''ති ඉමිනා කුක්කුච්චසද්දස්ස නාමධාතුං දස්සෙති. ''දිවා ච රත්තො වා''ති ඉමිනා අභිණ්හං ආසවවඩ්ඪනං දස්සෙති. **තත්ථ තත්ථාති** තෙසු තෙසු විභඞ්ගක්ඛන්ධකෙසු.

ඉති දුකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො තිකවාරවණ්ණනා

323. තිකෙසු භගවති තිට්ඨන්තෙ යං ආපත්තිං ආපජ්ජති, සා ආපත්ති අත්ථීති යොජනා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පදෙසු. විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** තිකෙසු, විත්ථාරො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **ලොහිතුප්පාදාපත්තීති** අනුලොමපාරාජිකාපත්ති. ''ආවුසොවාදෙනා''ති ''ආවුසො''ති වොහාරෙන. **වොති** තුම්හෙහි.

කාලෙති පුරෙභත්තකාලෙ. **විකාලෙති** පච්ඡාභත්තකාලෙ. අවසෙසං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. **දසවස්සොම්හීති** අහං දසවස්සො අම්හි. **නවොති** පඤ්චවස්සඅපරිපුණ්ණො. **මජ්ඣිමොති** පඤ්චවස්සතො පට්ඨාය යාව දසවස්සඅපරිපුණ්ණො. **කුසලචිත්තො ආපජ්ජතීති** කුසලචිත්තො හුත්වා ආපජ්ජති. **අබ්‍යාකතචිත්තොති** සුපන්තස්ස භවඞ්ගචිත්තං සන්ධාය වුත්තං. **යන්ති** ආපත්තිං. **සබ්බන්ති** ආපත්තිං, ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී හුත්වා ආපජ්ජතීති යොජනා. **යන්ති** ආපත්තිං.

තයො පටික්ඛෙපාති එත්ථ පටික්ඛෙපස්ස සාමිකං දස්සෙන්තො ආහ ''බුද්ධස්ස භගවතො''ති. **කිලෙසසල්ලෙඛනකපටිපත්තියාති** කිලෙසං සල්ලිඛති තනුං කරොතීති කිලෙසසල්ලෙඛනකා, සායෙව පටිපත්ති කිලෙසසල්ලෙඛනකපටිපත්ති, තාය.

පරිසං උපට්ඨාපෙන්තො බාලොති සම්බන්ධො. පරිසං උපට්ඨාපෙන්තො පණ්ඩිතො වාති සම්බන්ධො. අවසෙසං ආපත්තින්ති යොජනා. **කාළෙති** කාළපක්ඛෙ. **ජුණ්හෙති** ජුණ්හපක්ඛෙ.

කත්තිකපුණ්ණමාසියාති පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමාසියා. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. සුවුත්තකාරණං දස්සෙන්තො ආහ ''චාතුමාස''න්තිආදි. **හීති** යස්මා, පරියෙසන්තො ච නිවාසෙන්තො ච භික්ඛූති යොජනා.

වත්ථුන්ති මෙථුනධම්මාදිවත්ථුං.

පටිච්ඡාදෙති එතායාති **පටිච්ඡාදීති** කරණත්ථොපි යුජ්ජති. විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''ද්වාරං පිදහිත්වා''තිආදි. **එතදෙවාති** පරිකම්මමෙව. **උභයත්ථාති** උභයෙසු ජන්තාඝරපටිච්ඡාදිඋදකපටිච්ඡාදීසු. **සබ්බන්ති** අඛිලං පරිකම්මාදිං. **නියාන්තීති** නිලීයිත්වා යන්ති. ඉමිනා **වහන්තීති** එත්ථ වහධාතු ගත්‍යත්ථොති දස්සෙති. **අබ්භමහිකාධූමරජරාහුවිමුත්තන්ති** අබ්භෙන ච මහිකාය ච ධූමෙන ච රජෙන ච රාහුනා ච විමුත්තං. **තෙසූති** අබ්භාදීසු. **තථාති** යථා චන්දමණ්ඩලං විරොචති, තථා සූරියමණ්ඩලං.

කරණීයෙන හුත්වාති සම්බන්ධො.

කප්පෙන්තොති කරොන්තො. ආගන්තුකො ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **අනජ්ඣිට්ඨොති** අනජ්ඣෙසිතො හුත්වාති සම්බන්ධො. තිණවත්ථාරකසමථෙ **කායෙන වුට්ඨාති** කායසාමග්ගියා දානත්තා.

ආගාළ්හාය චෙතෙය්‍යාති ආගාළ්හසද්දො දළ්හපරියායොති ආහ ''දළ්හභාවාය''ති. ආ භුසො ගාහියතෙ **ආගාළ්හො,** ගාළ්හො බාළ්හො දළ්හොති අත්ථතො එකං. **චෙතෙය්‍යාති** පකප්පෙය්‍ය. **න පූරයතොති** න පූරයන්තස්ස. **අලජ්ජී ච හොති බාලො ච අපකතත්තො චාති** එත්ථ බාලමත්තඅපකතත්තමත්තෙන කම්මං න කාතබ්බං, ආපත්තිවසෙනෙව පන කාතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''බාලො''තිආදි. තත්ථ බාලො න ජානාතීති සම්බන්ධො. **අයන්ති** බාලො. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන අජානනමත්තෙන. බාලභාවමූලකං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. **ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධෙති** පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසවසෙන ද්වෙ ආපත්තිරාසයො. **තෙසන්ති** තිණ්ණං පුග්ගලානං, කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

කායිකො දවො නාමාති කායිකො පරිහාසො නාම. **මුඛාලම්බරකරණාදිභෙදොති** මුඛෙන ආලම්බරනාමකතුරියකිච්චස්ස කරණාදිභෙදො . **ද්වීහිපි ද්වාරෙහීති** කායවචීවසෙන ද්වීහිපි ද්වාරෙහි. **කායද්වාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමොති** කායද්වාරෙ පඤ්ඤත්තස්ස කායසංසග්ගාදිසික්ඛාපදස්ස වීතික්කමො. **වචීද්වාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමොති** වචීද්වාරෙ පඤ්ඤත්තස්ස දුට්ඨුල්ලවාචාදිසික්ඛාපදස්ස වීතික්කමො. **කායිකෙන උපඝාතිකෙනාති** එත්ථ උපඝාතිකං නාම අසික්ඛනන්ති ආහ ''අසික්ඛනෙනා''ති. කස්මා අසික්ඛනං උපඝාතං නාමාති ආහ ''යො හී''තිආදි. තත්ථ **යොති** පුග්ගලො. **තන්ති** කායද්වාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං. **නන්ති** එවමෙව. හි යස්මා උපඝාතෙතීති සම්බන්ධො. වෙජ්ජකම්මෙන සමන්නාගතොති සම්බන්ධො. සාසනඋග්ගහණආරොචනාදිනා වාචසිකෙන මිච්ඡාජීවෙනාති යොජනා.

''මා භණ්ඩනං කරී''ති ඉමිනා ''මා''ති පටිසෙධස්ස ''කරී''ති පාඨසෙසෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති. **න වොහරිතබ්බන්ති** එත්ථ විපුබ්බඅවපුබ්බ-හරධාතු කථනත්ථොති ආහ ''න කිඤ්චි වත්තබ්බ''න්ති. **හීති** සච්චං. **බීජනග්ගාහාදිකෙති** ආදිසද්දෙන ධම්මජ්ඣෙසනාදිං සඞ්ගණ්හාති. **ඔකාසකම්මං කාරෙන්තස්සාති** එත්ථ ''ඔකාස''න්ති ච ''ඔකාසකම්ම''න්ති ච සදිසන්ති ආහ ''ඔකාසං කාරෙන්තස්සා''ති. **න ආදාතබ්බන්ති** න ගණ්හිතබ්බං. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යත්ථ ගහෙත්වා''තිආදි.

යන්ති විනයං. **සොති** භික්ඛු. **සොති** විනයො. **තස්සාති** භික්ඛුස්ස. **ඉදන්ති** කම්මං. **අඤ්ඤං පුච්ඡාති** මයා අඤ්ඤං භික්ඛුං පුච්ඡාහීති යොජනා. **ඉතීති** එවං. **සොති** තීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු. **අස්සාති** තීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස. න **සාකච්ඡිතබ්බොති** න සහ කථෙතබ්බො.

''ලද්ධි''න්ති ඉමිනා **ඉදමප්පහායාති** එත්ථ ඉදංසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ''අවිජහිත්වා''ති ඉමිනා හාධාතු ත්වාපච්චයොති දස්සෙති. **සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරින්ති** එත්ථ සබ්බථා කිලෙසසුද්ධො ඛීණාසවොව ගහෙතබ්බොති ආහ ''ඛීණාසවං භික්ඛු''න්ති. ''පාතබ්‍යභාව''න්ති ඉමිනා **පාතබ්‍යතන්ති** එත්ථ තාපච්චයො භාවත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. ''පටිසෙවන''න්ති ඉමිනා පාතබ්‍යසද්දො යථාකාමපරිභුඤ්ජනත්ථොති දස්සෙති . **ගතිවිසොධනන්ති** දුග්ගතිතො සුගතියා විසුජ්ඣනං . ''අකුසලානි චෙව මූලානි චා''ති ඉමිනා අකුසලසද්දස්ස ච මූලසද්දස්ස ච තුල්‍යාධිකරණභාවං දස්සෙති. තස්මා අකුසලසඞ්ඛාතානි මූලානි **අකුසලමූලානීති** තුල්‍යාධිකරණසමාසො කාතබ්බො. **දුච්චරිතානීති** එත්ථ දුසද්දස්ස දුට්ඨුවිරූපත්ථභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''දුට්ඨු චරිතානි, විරූපානි වා චරිතානී''ති. **විරූපානීති** විකාරසභාවානි. ''කරණභූතෙනා''ති ඉමිනා ''කත්තුභූතෙනා''ති අත්ථං පටික්ඛිපති. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං ඛන්ධකෙ.

ඉති තිකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො චතුක්කවාරවණ්ණනා

324. චතුක්කෙසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තිණවත්ථාරකසමථට්ඨානන්ති** තිණවත්ථාරකසමථෙන අධිකරණවූපසමිතට්ඨානං. **පරස්ස කම්මවාචායාති** පරස්ස කරණභූතාය කම්මවාචාය. **තතොති** චතුක්කතො. **පරෙසූති** අඤ්ඤෙසු චතුක්කෙසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **තමෙවාති** කායද්වාරිකමෙව. පුන **තමෙවාති** වචීද්වාරිකමෙව. ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිඤ්ච සහාගාරසෙය්‍යාපත්තිඤ්චාති යොජනා. **ජග්ගන්තොති** ජාගරන්තො.

අචිත්තකො ආපජ්ජති නාමාති ''අචිත්තකො භික්ඛු ආපජ්ජති නාමා''ති වා ''අචිත්තකො හුත්වා ආපජ්ජති නාමා''ති වා යොජනා කාතබ්බා. **සභාගන්ති** වත්ථුසභාගං. **තඤ්චාති** අඤ්ඤතරං තඤ්ච ආපත්තිං. **ඉතීති** එවං.

කම්මෙනාති සමනුභාසනකම්මෙන. **කම්මෙන වුට්ඨාතීති** කම්මෙන එව වුට්ඨාති.

සොති ගිහිපරික්ඛාරො, ආභටො හොතීති සම්බන්ධො. **අවාපුරණන්ති** කුඤ්චිකං. **අන්තොති** භණ්ඩාගාරස්ස අන්තො.

සම්මුඛා වුට්ඨාතීති සම්මුඛා එව වුට්ඨාති.

සයිතාය එව භික්ඛුනියාති යොජනා. **ඉදන්ති** සහාගාරසෙය්‍යාපත්තිං, පටිච්චාති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ''ලිඞ්ගපාතුභාවෙනා''ති වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **උභින්නම්පීති** භික්ඛුභික්ඛුනීනම්පි . **ලිඞ්ගපටිලාභෙනාති** ඉත්ථිලිඞ්ගපටිලාභෙන. **පඨමන්ති** ආදිකප්පකාලෙ. ''පඨමං උප්පන්නවසෙනා''ති ඉමිනා පුරෙ උප්පන්නං **පුරිමන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''සෙට්ඨභාවෙනා''ති ඉමිනා පුරභාවෙන සෙට්ඨභාවෙන උප්පන්නං **පුරිමන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''පුරිසලිඞ්ග''න්ති ඉමිනා ඉමපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **පුරිසකුත්තපුරිසාකාරාදීති** ආදිසද්දෙන පුරිසනිමිත්තාදයො සඞ්ගණ්හාති. යානි ඡචත්තාලීස සික්ඛාපදානීති යොජනා. ඉමිනා වුත්තනයානුසාරෙන දුතියචතුක්කෙපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. **තෙහීති** තිංසාධිකෙහි සතසික්ඛාපදෙහි.

මහාපදෙසාති විනයෙ (මහාව. 305) ආගතා මහාපදෙසා. කස්මා මහාපදෙසා ''සාමුක්කංසා''ති වුච්චන්තීති ආහ **''තෙ හී''**තිආදි. තත්ථ **තෙති** චත්තාරො මහාපදෙසා, වුච්චන්තීති සම්බන්ධො. ''සය''න්ති ඉමිනා **සාමුක්කංසාති** එත්ථ සංසද්දස්ස සයමත්ථං දස්සෙති. ''උක්ඛිපිත්වා''ති ඉමිනා **උක්කංසසද්දො** උක්ඛිපනත්ථොති දස්සෙති. ''ඨපිතත්තා''ති ඉමිනා සයං උක්කංසිත්වා ඨපිතා **සාමුක්කංසාති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''අජ්ඣොහරණීයපරිභොගා''ති ඉමිනා බාහිරපරිභොගං නිවත්තෙති. **උදකං පනාති** කෙනචි අසංසග්ගං පසන්නොදකං පන. **කාලෙති** සප්පදට්ඨකාලෙ. ''පඤ්ච වා දස වා සීලානී''ති ඉමිනා පඤ්ච වා දස වා සීලානි උපාසකසීලන්ති දස්සෙති.

තත්ථ චාති විහාරෙ ච. **උභොපීති** ආගන්තුකාවාසිකවසෙන උභොපි. **අසාධාරණන්ති** ද්වීහි අසාධාරණං. **ආපත්තින්ති** භික්ඛුනීහියෙව සාධාරණං ආපත්තිං. **ගමියචතුක්කෙපීති පිසද්දො** ආගන්තුකචතුක්කං අපෙක්ඛති. **වත්ථුනානත්තතාචාති** මෙථුනාදිවත්ථුනානත්තතා එව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **සාති** ආපත්ති. **තථාති** යථා කායසංසග්ගෙ, තථා ලසුණඛාදනෙති යොජනා. **එත්ථාති** වත්ථුනානත්තතාදිචතුක්කෙ . **චත්තාරි පාරාජිකානීති** භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ ආගතානි. විසුං ආපජ්ජන්තෙසුපි එසෙව නයොති සම්බන්ධො.

පුරිමචතුක්කෙති වත්ථුනානත්තතාදිචතුක්කෙ. යො පඨමො පඤ්හොති යොජනා. **ඉධාති** වත්ථුසභාගතාදිචතුක්කෙ. **යො චාති** යො ච පඤ්හො. **තත්ථාති** වත්ථුනානත්තතාදිචතුක්කෙ. තතියචතුත්ථෙසු පඤ්හෙසූති සම්බන්ධො.

''සද්ධිවිහාරිකස්සා''ති පදං ''කත්තබ්බ''ඉති පදෙ සම්පදානං.

ගරුකන්ති පාරාජිකං. **ලහුකන්ති** ථුල්ලච්චයං වා දුක්කටං වා.

අට්ඨන්නං භික්ඛුනීනං පටිපාටියා නිසීදිතබ්බතො වුත්තං ''නවමභික්ඛුනිතො''ති. **පච්චුට්ඨානාරහාති** පටිමුඛං උපට්ඨාතුං අරහා. **අවිසෙසෙන චාති** ''භික්ඛූ''ති වා ''භික්ඛුනී''ති වා විසෙසං, මකත්වා සාමඤ්ඤෙන ච. ''ආසනාරහචතුක්කස්සා''ති පදං ''පඨමපද''න්ති පදෙ අවයවිසම්බන්ධො.

අසාධාරණන්ති භික්ඛූහි අසාධාරණං. **විකාලෙ කප්පතීති** තදහුවිකාලෙ කප්පති. **කාලාතීතන්ති** කාලයාමසත්තහාතීතං. යාවකාලිකාදිත්තයඤ්ච අකප්පියමංසඤ්ච උග්ගහිතකඤ්ච අපටිග්ගහිතකඤ්චාති යොජනා.

ගුණඞ්ගුණූපාහනඤ්ච ධුවනහානඤ්ච චම්මත්ථරණඤ්ච ගුණඞ්ගුණූපාහනධුවනහානචම්මත්ථරණානි. **ඉමානි චත්තාරීති** පඤ්චවග්ගෙන ගණෙන උපසම්පදදානාදීනි. **ඉධාති** පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු. **ඉධාති** මජ්ඣිමෙසු. **ඉදන්ති** චතුබ්බිධං වත්ථු. **දීපෙතුම්පීති** දීපනම්පි. තුංපච්චයො හි කත්වත්ථජොතකො. එසෙව නයො **දීපෙතුං පනාති** එත්ථාපි. සෙසං අනුඤ්ඤාතකන්ති සම්බන්ධො. **උභයත්ථපීති** පච්චන්තිමමජ්ඣිමවසෙන උභයත්ථාපි.

ඡන්දපාරිසුද්ධිඅක්ඛානං එකං කත්වා **''චත්තාරො''**ති වුත්තං. **චත්තාරො පුබ්බකිච්චාති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසො, ''චත්තාරි පුබ්බකිච්චානී''ති හි අත්ථො. එවං වුත්තානි ඉමානි චත්තාරීති සම්බන්ධො. එවං ආගතා සම්මුතියොති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු චතුක්කෙසු.

ඉති චතුක්කවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො පඤ්චකවාරවණ්ණනා

325. පඤ්චකෙසු ''පඤ්ච පුග්ගලා නියතා''ති එතං ආනන්තරියානමෙව ගහණන්ති යොජනා. පඤ්ච ඡෙදන කා ආපත්තියො නාම වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො. යා විකප්පනා වුත්තාති යොජනා. **උස්සඞ්කිතොති** උට්ඨහිත්වා සඞ්කිතො. **පරිසඞ්කිතොති** පුනප්පුනං සඞ්කිතො. අකුප්පො අරහත්තඵලසඞ්ඛාතො ධම්මො ඉමස්සාති **අකුප්පධම්මො,** ඛීණාසවො. ඛීණාසවො සමානොපි උස්සඞ්කිතො චෙව පරිසඞ්කිතො චාති යොජනා. **පරිහරිතබ්බාති** අපනෙතබ්බා. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එතෙසූති** අගොචරෙසු. **ථූපචීවරන්ති** එත්ථ ථූපං පරික්ඛිපිත්වා කතං චීවරං ථූපචීවරන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''වම්මික''න්තිආදි. වම්මිකො හි ථූපයති උද්ධං ආරොහතීති **ථූපොති** වුච්චති . **න්හානට්ඨානෙති** සබ්බෙසං න්හානට්ඨානෙ. තඤ්හි උදකෙන කායං අභිසිඤ්චති එත්ථාති **අභිසෙකන්ති** වුච්චති. අභිසෙකෙ ඡඩ්ඩිතං **ආභිසෙකිකං,** චීවරං. තෙන වුත්තං ''ඡඩ්ඩිතචීවර''න්ති. **හතපටියාහතන්ති** එත්ථ හරධාතුයා පොසනත්ථං පටික්ඛිපිත්වා ධාරණත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සුසානං නෙත්වා පුන ආනීතක''න්ති. තත්ථ ''සුසාන''න්ති ඉමිනා කම්මං දස්සෙති, ''පුනා''ති ඉමිනා පටිසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. ඉමෙහි පදෙහි සුසානං හතං හුත්වා ගෙහං පටිආහරිතබ්බන්ති **හතපටියාහතන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති, යකාරො පදසන්ධිකරො. පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච පොත්ථකෙසු ''ගතපටියාගත''න්ති කණ්ඨජතතියක්ඛරෙන පාඨො අත්ථි, සො අසුන්දරො.

කායො පඨමං, වාචා දුතියං, කායවාචා තතියං, ඉදං සන්ධාය **"තතියෙනා"**ති වුත්තං. **තත්ථෙවාති** අන්තරපෙය්‍යාලෙ එව.

අදින්නන්ති එත්ථ අකාරස්ස නකාරියභාවඤ්ච තපච්චයස්ස කම්මවාචකභාවඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ "අඤ්ඤෙන න දින්න"න්ති. තත්ථ "අඤ්ඤෙනා"ති ඉමිනා තපච්චයස්ස කම්මවාචකභාවං දස්සෙති, නකාරෙන අකාරස්ස කාරියං දස්සෙති. කෙන කාරණෙන අවිදිතන්ති ආහ "පටිග්ගණ්හාමීති චෙතනාය අභාවෙනා"ති. **අවිදිතන්ති** අපාකටං. **නටසමජ්ජාදිදානන්ති** නටසමජ්ජාදීනං සබ්බෙසං දානං. **උසභවිස්සජ්ජනන්ති** උසභස්ස විස්සජ්ජනං. ඉදං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං. සබ්බාසම්පි පන මනුස්සාමනුස්සානං ඉත්ථීනං මෙථුනරතිවසෙන පුරිසානං දානම්පි ගහෙතබ්බං. **ඉත්ථිදානන්ති** එත්ථාපි යාසං කාසඤ්චි ඉත්ථීනං යෙසං කෙසඤ්චි පුරිසානං දානං ගහෙතබ්බං. **පටිභානචිත්තකම්මදානන්ති** මෙථුනසෙවනපටිභානචිත්තකම්මදානං. **ලොකස්සාති** ලොකෙන. **කථෙතුකමායතාති** කථෙතුකාමතා. "න සුප්පටිවිනොදයා"ති ඉමිනා දුක්ඛෙන පටිවිනොදෙතබ්බාති **දුප්පටිවිනොදයා,** පටිවිනොදෙතුං න සුකරාති දස්සෙති. **උපායෙනාති** යුත්තියා.

ඵුස්සදෙවත්ථෙරො අට්ඨාසි කිරාති සම්බන්ධො. **එකංසන්ති** භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. එකස්මිං අංසෙති හි අත්ථො. **බුද්ධාරම්මණන්ති** බුද්ධගුණාරම්මණං. **මාරොති** දෙවපුත්තමාරො, ගතොති සම්බන්ධො. **ගොමයන්ති** ගොමිළ්හං. **ජරග්ගවොති** ජරගොණො. **තාදිසමෙවාති** ගොමයවිප්පකිරණසභාවමෙව. **විප්පකාරන්ති** විසෙසපකාරෙන කරණං. **වඞ්කපාදන්ති** කුටිලපාදං. **පරිකසන්තොති** පරිච්ඡෙදං කත්වා විලෙඛන්තො. **විගච්ඡපුරිසොති** විකාරං, විරූපං වා ගතපුරිසො. "විභච්ඡපුරිසො"තිපි පාඨො, විසෙසෙන සොභණං භක්ඛපුරිසොති අත්ථො. අයමෙව පාඨො අභිධානාදීසු (අභිධානප්පදීපිකායං 102 ගාථායං) දිස්සති. **සමන්තාති** කටඅන්ධකාරවිහාරස්ස සමන්තතො. මාරො සියා නු ඛොති යොජනා. න අසක්ඛිං ඉති ආහාති යොජනා. **දිට්ඨපුබ්බොති** පුබ්බෙ දිට්ඨො. **මහානුභාවොති** දෙවිද්ධියා මහානුභාවො. **ඉඞ්ඝාති** උය්‍යොජනත්ථෙ නිපාතො, උය්‍යොජෙමීති අත්ථො. **අත්තභාවන්ති** තව අත්තභාවං. **තාදිසං රූපන්ති** බුද්ධස්ස භගවතො අත්තභාවසදිසං රූපං. **තංසරික්ඛකන්ති** තෙන රූපෙන සදිසං. පතිරූපමෙව සදිසට්ඨෙන **පතිරූපකං,** න එකංසසදිසං රූපං කිඤ්චි සදිසරූපන්ති අත්ථො. **සකත්තභාවන්ති** සස්ස එසො සකො, සොයෙව අත්තභාවො සකත්තභාවො, තං. **අයන්ති** මාරො. **කථන්ති** කෙන කාරණෙන භගවා න සොභති නු ඛො, සොභතියෙවාති අත්ථො. තදෙව සමත්ථෙතුං වුත්තං "සබ්බසො වීතරාගදොසමොහො"ති. **වඤ්චිතොම්හීති** අහං වඤ්චිතො අම්හි. **කිං අත්ථීති** කිං නාම අත්ථි, මම වඤ්චනචිත්තං නත්ථීති අධිප්පායො. දහරභික්ඛු පටිලභතීතිආදිනා සම්බන්ධිතබ්බං.

දහරභික්ඛු අට්ඨාසීති සම්බන්ධො. සඞ්කාරඡඩ්ඩනිං පච්ඡින්ති සම්බන්ධො. සඞ්කාරං ඡඩ්ඩෙති ඉමායාති **සඞ්කාරඡඩ්ඩනී.** තිස්සදත්තත්ථෙරො නාම පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **නාවාතොති** පොතතො. **පඤ්හාසහස්සන්ති** සමථවිපස්සනාකම්මට්ඨානෙසු පුච්ඡාසහස්සං. **පුච්ඡීති** දහරං පුච්ඡි. **පරිච්ඡින්දීති** තස්මිං දිවසෙ කාතබ්බවත්තං නිට්ඨපෙසීති අත්ථො. **යොනකවිසයතොති** යොනකලොකතො. **අට්ඨ කප්පෙ අනුස්සරීති** චෙතියඞ්ගණං දිස්වා චිත්තස්ස පසීදනතො පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන අට්ඨ කප්පෙ අනුස්සරි.

එකො භික්ඛු ගතොති සම්බන්ධො. **දෙවතා පුප්ඵහත්ථා අට්ඨංසූති** මනුස්සවෙසං ගහෙත්වා අට්ඨංසු. තෙන වුත්තං "කතරගාමවාසිකාත්ථා"ති. තුම්හෙ කතරස්මිං ගාමෙ වසනසීලා අත්ථ භවථාති යොජනා. **ඉධෙවාති** ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ. **යීතාම්හාති** මයං යීතා අම්හාති යොජනා.

අයං කථාති අයං වක්ඛමානකථා. කිං අමච්චපුත්තො පාසාදිකො නු ඛොති යොජනා. **නෙති** අමච්චපුත්තඅභයත්ථෙරෙ. ඤාතකා අගමංසූති සම්බන්ධො. ථෙරමාතාපි පහිණීති සම්බන්ධො. **පිසද්දෙන** ඤාතකෙ අපෙක්ඛති. පහිණාකාරං දස්සෙන්තො ආහ "පුත්තො මෙ"තිආදි. අමච්චපුත්තො ආරුළ්හොති සම්බන්ධො. අභයත්ථෙරො ආහාති සම්බන්ධො. **තෙනාති** අමච්චපුත්තෙන. **යුගග්ගාහන්ති** යුගස්ස ගාහං. "මහල්ලකත්ථෙරස්ස සම්මට්ඨට්ඨානෙ කචවරං ඡඩ්ඩෙත්වා"ති වචනං ආවි කරොන්තො ආහ **"අතීතත්තභාවෙ කිරා"**තිආදි. අමච්චපුත්තො ඡඩ්ඩෙසීති සම්බන්ධො.

තන්ති සම්මජ්ජනවත්තං. **තත්‍රාති** "සත්ථුසාසනං කතං හොතී"තිවචනෙ. ආයස්මා සාරිපුත්තො නිසීදි කිරාති සම්බන්ධො. භගවා පච්චාගඤ්ඡීති සම්බන්ධො. **පාදානීති** පාදස්ස අක්කමනට්ඨානානි, පාදචෙතියානීති අත්ථො. ථෙරො නිසීදීති සම්බන්ධො. ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨාය "පාදචෙතියං වන්දිත්වා"ති පාඨසෙසො අජ්ඣාහරිතබ්බො. මෙ නිසින්නභාවං මෙ සත්ථා අඤ්ඤාසි වතාති යොජනා. මෙසද්දො හි පුබ්බපරාපෙක්ඛො. **චොදනන්ති** දොසාරොපනං. **කාරෙස්සාමීති** දසබලං කාරෙස්සාමි. භගවා ආහාති සම්බන්ධො. **ගතොසීති** ත්වං ගතො අසි, විචරන්තස්ස තුය්හං න පතිරූපන්ති යොජනා. **තතොති** චොදනකාලතො.

එත්තකො විනිච්ඡයො උපලබ්භතීති සම්බන්ධො. **භාසපරියන්තන්ති** වචනපරිච්ඡෙදං. **අයන්ති** කථා. එත්තකං වචනන්ති සම්බන්ධො. **ගය්හූපගන්ති** ගහෙතබ්බභාවං උපගමනං, ගණ්හිතුං ඛමනීයන්ති අත්ථො. **තානීති** ද්වෙ මූලානි. පුන **තානීති** සමුදයභූතානි ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි. **වත්ථුන්ති** මෙථුනාදිවත්ථුං. **ඉතිපීති** පිසද්දො පඨමනයං අපෙක්ඛති.

එත්ථ පඨමනයෙ මූලෙන සමුදයස්ස පායතො අභෙදො හොති, පච්ඡිමනයෙ පන සබ්බථා භෙදො හොති. තස්මා පච්ඡිමනයොයෙව යුත්තතරොති දට්ඨබ්බො. ‘‘වූපසම්මතී’’ති ඉමිනා ‘‘නිරුජ්ඣතී’’ති පදස්ස සමුච්ඡෙදනිරොධං දස්සෙති. **වුට්ඨානෙනා**ති පරිවාසාදිවිනයකම්මෙන.

තෙත්තිංසමූලානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘විවාදාධිකරණස්ස ද්වාදස මූලානී’’තිආදි. එකං මූලන්ති සම්බන්ධො. **තානී**ති තෙත්තිංස මූලානි. **පරතො**ති පරස්මිං. ‘‘අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූනී’’තිආදිනා අධිකරණානං සමුට්ඨානං දස්සෙති. චත්තාරි සඞ්ඝකිච්චානි නිස්සාය උප්පජ්ජතීති යොජනා. **ඉදන්ති** වත්ථු. **සත්තන්නං නිදානන්ති** සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඞ්ඛාතං නිදානං. **එත්ථා**ති ඨානෙ. **පඤ්ඤත්තිං න ජානාතීති** එත්ථ ‘‘අනුපඤ්ඤත්තිං න ජානාතී’’ති වක්ඛමානත්තා පඨමපඤ්ඤත්ති ගහෙතබ්බාති ආහ ‘‘පඨමපඤ්ඤත්තිං න ජානාතී’’ති. **අනුපඤ්ඤත්තී**ති එත්ථ අනුසද්දො නඋපච්ඡින්නත්ථොති ආහ ‘‘පුනප්පුනං පඤ්ඤත්තිං න ජානාතී’’ති. පච්ඡාත්ථොපි යුජ්ජතෙව පඨමපඤ්ඤත්තිතො පච්ඡා පඤ්ඤත්තත්තා. **අනුසන්ධිවචනපථන්ති** එත්ථ අනුසන්ධීනං වසෙන වචනපථන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘කථානුසන්ධිවිනිච්ඡයානුසන්ධිවසෙන වත්ථු’’න්ති. **ඤත්තිකිච්චන්ති** ඤත්තියා කිච්චං . ඉමිනා **ඤත්තියා**ති එත්ථ සාමාත්ථෙ සාමිවචනං. කරධාතුසම්බන්ධෙ කරණවචනම්පි යුජ්ජතෙව. **කරණන්ති** එත්ථ ච යුපච්චයස්ස කම්මත්ථභාවඤ්ච දස්සෙති. න කෙවලං ඤත්තිකම්මෙ එව ඤත්තිකිච්චං න ජානාති, අථ ඛො ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථකම්මෙසුපි න ජානාතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථකම්මෙසූ’’තිආදි. **පුබ්බෙ ඨපෙතබ්බා**ති ඤත්ති නාම කම්මවාචාය පුබ්බෙ ඨපෙතබ්බාති න ජානාති. ඉමිනා නපුබ්බකුසලභාවං දස්සෙති. ‘‘පච්ඡා’’ති ඉමිනා නඅපරකුසලභාවං දස්සෙති. **පිසද්දෙන** පඨමනයං අපෙක්ඛති. ‘‘කාලං න ජානාතී’’ති ඉමිනා **අකාලඤ්ඤූ**ති පදස්ස විග්ගහවාක්‍යං දස්සෙති. කාලං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අනජ්ඣිට්ඨො’’තිආදි.

‘‘ධුතඞ්ගෙ ආනිසංසං අජානිත්වා’’ති ඉමිනා මන්දමොමූහානං ඵලං දස්සෙති. **පාපිච්ඡො**ති එත්ථ පාපිච්ඡො නාම පච්චයලාභස්ස පත්ථනාති ආහ ‘‘පච්චයලාභං පත්ථයමානො’’ති. කායවිවෙකො ච චිත්තවිවෙකො ච උපධිවිවෙකො ච **කායචිත්තඋපධිවිවෙකං,** සමාහාරද්වන්දො, පුබ්බපදෙසු උත්තරපදලොපො. **එතස්සා**ති ආරඤ්ඤිකස්ස. ඉමිනා ඉමාය අත්ථො **ඉදමත්ථො,** සො එතස්සත්ථීති **ඉදමත්ථී**ති වචනත්ථං දස්සෙති. **අප්පිච්ඡඤ්ඤෙව**ාතිආදීසු **එව**සද්දානං ඡඩ්ඩෙතබ්බත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘න අඤ්ඤං කිඤ්චි ලොකාමිස’’න්ති.

නවවිධන්ති දිවසවසෙන තිවිධං, තථා කත්තබ්බාකාරවසෙන, තථා කාරකවසෙනාති නවවිධං උපොසථං.

කායදුච්චරිතාදි යස්මා න පසාදං සංවත්තෙති, න පසාදාය වා සංවත්තති, තස්මා **අපාසාදිකන්ති** වුච්චති. තෙන වුත්තං ‘‘අපාසාදිකන්ති කායදුච්චරිතාදි අකුසල’’න්ති. **වෙලං අතික්කම්මා**ති භොජනාදිකාලං අතික්කමිත්වා. ඉමිනා **අතිවෙලන්ති** එත්ථ අතිසද්දස්ස අතික්කමනත්ථඤ්ච ‘‘අතිවෙල’’න්ති පදස්ස ‘‘විහරතො’’ති පදෙ කිරියවිසෙසනභාවඤ්ච දස්සෙති. අප්පං කාලන්ති යොජනා. අවතරණං **ඔතාරො**ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඔතරණ’’න්ති. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු පඤ්චකෙසු.

ඉති පඤ්චකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො ඡක්කවාරවණ්ණනා

326. ඡක්කෙසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **ඉතී**ති එවං. ඉමා ඡ සාමීචියොති යොජනා. **තත්ථා**ති ඡසු ආකාරෙසු. **සතිසම්මොසෙනා**ති සතියා විප්පවාසෙන.

තත්ථාති චුද්දසසු පරමෙසු. **තතො**ති ඡක්කතො. **එකං අපනෙත්වා**ති යංකිඤ්චි එකං අපනෙත්වා. **සෙසෙසූ**ති ඡහි පරමෙහි සෙසෙසු අට්ඨසු පරමෙසු. **අඤ්ඤානිපි ඡක්කානී**ති පඨමඡක්කතො අඤ්ඤානිපි අට්ඨ ඡක්කානි.

ඡ ආපත්තියොති තීණි ඡක්කානීති ‘‘ඡ ආපත්තියො’’ති වුත්තානි තීණි ඡක්කානීති යොජනා . වුත්තද්වයං එකං කත්වා. **න්හානෙ**ති න්හානසික්ඛාපදෙ. **ඡක්කද්වයන්ති** ආදායසමාදායවසෙන ඡක්කද්වයං. **සබ්බත්ථා**ති සබ්බෙසු ඡක්කෙසු.

ඉති ඡක්කවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො සත්තකවාරවණ්ණනා

327. සත්තකෙසු ඡසු සාමීචීසු පක්ඛිපිත්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථෙවා**ති සමථක්ඛන්ධකෙ එව.

චම්පෙය්‍යකෙති චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ. **‘‘අසද්ධම්මා’’**ති පදස්ස භෙදනිස්සිතතුල්‍යනිස්සිතසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අසතං ධම්මා’’තිආදි. තත්ථ ‘‘අසතං ධම්මා’’ති ඉමිනා භෙදනිස්සිතසමාසං දස්සෙති, ‘‘අසන්තො වා ධම්මා’’ති

ඉමිනා තුල්‍යනිස්සිතසමාසං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සත්තකෙසු. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඉති සත්තකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො අට්ඨකවාරවණ්ණනා

328. අට්ඨකෙසු අට්ඨානිසංසාදීනං දෙසනාකාරදෙසනට්ඨානානි දස්සෙන්තො ආහ ''න මය''න්තිආදි. තත්ථ ''න මයං…පෙ…. කරිස්සාමා''ති ඉමිනා දෙසනාකාරං දස්සෙති, ''කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ''ති ඉමිනා දෙසනට්ඨානං දස්සෙති. **තම්පීති** දුතියඅට්ඨකම්පි.

තෙරසකෙ වුත්තාති සම්බන්ධො. **කුලානි දූසෙතීති** එත්ථ ''දූසෙතී''ති කිරියාපදස්ස කරණං දස්සෙන්තො ආහ ''පුප්ඵෙන වා''තිආදි. ඉමෙහි අට්ඨහි දූසෙතීති යොජනා. ''ලාභෙනා''තිආදිනා **''අට්ඨහි අසද්ධම්මෙහී''**ති එත්ථ අසද්ධම්මසරූපං දස්සෙති. **සාරාගොති** සංරාගො, භුසං රජ්ජනන්ති අත්ථො. **පටිවිරොධොති** දොසො. සො හි යස්මා අලාභාදීසු පටිවිරුජ්ඣති, තස්මා පටිවිරොධොති වුච්චති. **පාළියන්ති** විනයපාළියං.

පාණන්තිආදිකා ද්වෙ ගාථායො ද්වාදසක්ඛරෙන බන්ධිතා. පඨමගාථාය තතියපාදෙ චරියසද්දෙන යුත්තත්තා එකක්ඛරො අධිකො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – පාණං **න හනෙ** න ඝාතෙය්‍ය, ආදින්නඤ්ච **න ආදියෙ** න ගණ්හෙය්‍ය, **මුසා** විතථවචනං **න භාසෙ** න කථෙය්‍ය, **මජ්ජපො** මජ්ජපානං න ච සියා, **අබ්‍රහ්මචරියා** මෙථුනා විරමෙය්‍ය, රත්තිං විකාලභොජනං න භුඤ්ජෙය්‍ය.

මාලං න ධාරෙ න ධාරෙය්‍ය, ගන්ධඤ්ච න ආචරෙ, සන්ථතෙ මඤ්චෙ ච ඡමායඤ්ච සයෙථ. එතඤ්හි උපොසථං අට්ඨඞ්ගිකං උපොසථං ඉති දුක්ඛන්තගුනා බුද්ධෙන පකාසිතන්ති ආහු පණ්ඩිතාති.

සඞ්ඝභෙදකෙති සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ. **තාසංයෙවාති** භික්ඛුනීනමෙව. ''උපාසිකා අට්ඨ වරානි යාචතී''ති එවං සාමඤ්ඤවචනස්සාපි අත්ථපකරණාදිනා විසෙසවිසයො හොතීති ආහ **''විසාඛා''**ති. සා හි විවිධා පුත්තනත්තුසඞ්ඛාතා සාඛා එතිස්සාත්ථීති **විසාඛාති** වුච්චති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු අට්ඨකෙසු. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඉති අට්ඨකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො නවකවාරවණ්ණනා

329. නවකෙසු **අචරීතිආදීනීති** ආදිසද්දෙන ''චරති, චරිස්සතී''තිආදීනි (දී. නි. 3.340; අ. නි. 9.29-30) සඞ්ගණ්හාති. **තං කුතෙත්ථ ලබ්භාති** එත්ථ **තන්ති** අනත්ථචරණං, කොපකරණං වා. **කුතොති** කෙන කාරණෙන. **එත්ථාති** එතස්මිං අනත්ථචරකපුග්ගලෙ. **ලබ්භාති** ලද්ධා, සක්කා ලද්ධුං න ලබ්භා එවාති අත්ථො. නවන්නං වා භික්ඛූනං කාරණාති යොජනා. **තණ්හන්ති** ද්වීසු එසනතණ්හාඑසිතතණ්හාසු එසනතණ්හං. **පටිච්චාති** ආරබ්භ. **පරියෙසනාති** පුනප්පුනං එසනා. **ලාභොති** රූපාදිආරම්මණලාභො. **විනිච්ඡයොති** ඤාණතණ්හාදිට්ඨිවිතක්කවසෙන චතුබ්බිධො විනිච්ඡයො. චතුබ්බිධො හි ධම්මො ''එත්තකං මය්හං භවිස්සතී''තිආදිනා විනිච්ඡිනාති අනෙනාති විනිච්ඡයොති වුච්චති. **ඡන්දරාගොති** බලවරාගො. **අජ්ඣොසානන්ති** ''අහං මම''න්ති බලවසන්නිට්ඨානං, **පරිග්ගහොති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ගහණං. **මච්ඡරියන්ති** පරෙසං සාධාරණභාවස්ස අසහනතා. **ආරක්ඛාති** ද්වාරපිදහනමඤ්ජූසගොපනාදිවසෙන ආභුසො රක්ඛනං. **ආරක්ඛාධිකරණන්ති** ආරක්ඛකාරණා, හෙත්වත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං. දණ්ඩාදානාදීසු පරනිසෙධනත්ථං දණ්ඩස්ස ආදානං **දණ්ඩාදානං**. තථා එකතොධාරාදිනො සත්ථස්ස ආදානං **සත්ථාදානං. කලහොති** කායකලහොපි වාචාකලහොපි. **විග්ගහොති** විරුද්ධවසෙන ගහණං. **විවාදොති** විරුද්ධවසෙන වදනං. ''තුවං තුව''න්ති අනාදරවසෙන වදනං **තුවංතුවං වාදො,** පෙසුඤ්ඤවසෙන වදනං **පෙසුඤ්ඤවාදො,** මුසාවසෙන වදනං **මුසාවාදො,** දණ්ඩාදානඤ්ච සත්ථාදානඤ්ච කලහො ච විග්ගහො ච විවාදො ච තුවංතුවංවාදො ච පෙසුඤ්ඤවාදො ච මුසාවාදො ච **දණ්ඩාදාන…පෙ…. මුසාවාදා. මුසාවාදාති** එත්ථ **වාදසද්දො** ''තුවං තුව''න්ති ච ''පෙසුඤ්ඤ''න්ති ච එත්ථාපි යොජෙතබ්බො. ''අහං සෙය්‍යොහමස්මී''ති පවත්තමානාදයොති යොජනා. **අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න විකප්පෙතබ්බානීති** අධිට්ඨානවිකප්පනං එකතො න කාතබ්බං, අධිට්ඨිතෙ න විකප්පෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. පරිණතං ලාභං පරිණාමෙතීති සම්බන්ධො.

එතෙසංයෙව දානානන්ති එතෙසංයෙව අධම්මිකානං දානානං. **සඞ්ඝස්ස නින්නන්ති** සඞ්ඝස්ස නතං, නාමිතං වා ලාභන්ති සම්බන්ධො. සඞ්ඝස්ස නමති, නාමියතීති වා **නින්නං. තෙසංයෙවාති** තෙසංයෙව තිණ්ණං ධම්මිකදානානං. තයො තයො දානපටිග්ගහපරිභොගෙ සම්පිණ්ඩෙත්වා නවකො ගහෙතබ්බො. **තත්ථෙවාති** සමථක්ඛන්ධකෙ එව. **ඔවාදවග්ගස්සාති** භික්ඛුනොවාදවග්ගස්ස. **තත්ථෙවාති** ඔවාදවග්ගස්ස පඨමසික්ඛාපදෙ එව. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු නවකෙසු.

ඉති නවකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො දසකවාරවණ්ණනා

330. දසකෙසු **අට්ඨානෙ වා පනාති** අකාරණෙ වා පන. **තත්ථාති** නවකෙසු. ''නත්ථි දින්නන්තිආදිවසෙනා''ති ආදිසද්දෙන ''නත්ථි යිට්ඨං නත්ථි හුත''න්තිආදයො (ධ. ස. 1221; ම. නි. 94.225; 3.91, 116; සං. නි. 3.210; අ. නි. 10.176) නව නත්ථිකා සඞ්ගහෙතබ්බා. **''සස්සතො ලොකොති ආදිවසෙනා''**තිආදිසද්දෙන (දී. නි. 1.31; ම. නි. 1.269) ''අසස්සතො ලොකො''තිආදයො (ම. නි. 1.269) නව අන්තග්ගාහිකෙ සඞ්ගණ්හාති. **විපරීතා සම්මත්තාති** දසහි මිච්ඡත්තෙහි විපරීතා දස සම්මත්තා සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි සම්මාඤාණං සම්මාවිමුත්තීති.

දස ආදීනවා නිද්දිට්ඨාති සම්බන්ධො. **උන්දූරක්ඛායිතන්ති** මූසිකෙන ඛාදිතං. එත්ථ හි ඛෙධාතු ඛාදනත්ථො හොති. **අග්ගිදඩ්ඪන්ති** අග්ගිනා දඩ්ඪං. **එතෙසූති** එතෙසු දසසු පංසුකූලෙසු. **උදකසාටිකං වා සංකච්චිකං වාති** භික්ඛුනීනං උදකසාටිකං වා සංකච්චිකං වා. එත්ථ **වා**සද්දො අනියමවිකප්පත්ථො.

පණ්ණසන්ථාරො තිණසන්ථාරෙන සඞ්ගහිතො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු දසකෙසු.

ඉති දසකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනයො එකාදසකවාරවණ්ණනා

331. එකාදසකෙසු **තිණපාදුකාති** මුඤ්ජපබ්බජෙහි අවසෙසා තිණමයපාදුකා. **කට්ඨපාදුකසඞ්ගහමෙවාති** කට්ඨපාදුකෙ සඞ්ගහං එව. **තම්බලොහමයෙන වා දාරුමයෙන වාති** වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. **''නසි අනිමිත්තා''**තිආදයො භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ (චූළව. 423) නිද්දිට්ඨා. **තෙ සබ්බෙති** සබ්බෙ තෙ ගණ්ඨිකවිධා. **නග්ගෙනාති** අචෙලකෙන. **තෙ සබ්බෙති** සබ්බෙ තෙ අවන්දියපුග්ගලා. **පුබ්බෙති** දසකෙ. **කම්මවග්ගෙති** අවසානෙ කම්මවග්ගෙ.

සො භික්ඛු යං න නිගච්ඡෙය්‍ය, එතං න නිගතං අට්ඨානං අනවකාසොති යොජනා. එවඤ්හි සති **යං**සද්දො කිරියාපරාමසනො හොති, අථ වා යං යෙන කාරණෙන න නිගච්ඡෙය්‍ය, එතං කාරණං අට්ඨානන්ති යොජනා. අනධිගතං සමාධින්ති යොජනා. **සද්ධම්මාස්සාති** සද්ධම්මා අස්ස. අස්ස අක්කොසකපරිභාසකස්ස භික්ඛුස්ස සද්ධම්මා න වොදායන්ති න පරියොදපෙන්තීති අත්ථො. **රොගාතඞ්කන්ති** රොගසඞ්ඛාතං ආතඞ්කං. **නිරයං උපපජ්ජතීති** නිරයම්හි උපපජ්ජති. **''උපපජ්ජතී''**ති එත්ථ උපඉති කම්මප්පවචනීයඋපසග්ගෙන යුත්තත්තා ''නිරය''න්ති එත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං. **එත්ථ** එතස්මිං අඞ්ගුත්තරපාළියං (අ. නි. 11.6).

ආසෙවිතායාති එත්ථ ආඉතිඋපසග්ගො ආදිකම්මත්ථොති ආහ ''ආදිතො පට්ඨාය සෙවිතායා''ති. ''නිප්ඵාදිතායා''තිඉමිනා **භාවිතායාති** එත්ථ භූසද්දො සත්තත්ථොති දස්සෙති, ''වඩ්ඪිතායා''ති ඉමිනා වඩ්ඪනත්ථොති දස්සෙති. **බහුලීකතායාති** එත්ථ බහුලං නාම අත්ථතො පුනප්පුනන්ති ආහ ''පුනප්පුනං කතායා''ති. **සුයුත්තයානසදිසායාති** සුට්ඨු යුත්තෙන යානෙන සදිසාය. ඉමිනා **යානීකතායාති** එත්ථ න යංකිඤ්චි යානං විය කතං හොති, අථ ඛො ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ ආරොහනීයත්තා සුයුත්තයානං විය කතං හොතීති දස්සෙති. යථා කරියමානෙ පතිට්ඨා හොතීති යොජනා. **වත්ථුකතායාති** එත්ථ වත්ථුසද්දො පතිට්ඨත්ථොති දස්සෙති. වසති පතිට්ඨහති එත්ථාති **වත්ථූති** වචනත්ථො කාතබ්බො. **අනුට්ඨිතායාති** එත්ථ **අනු**සද්දො නඋපච්ඡින්නත්ථො, ඨාධාතු උප්පජ්ජනත්ථොති දස්සෙන්තො ආහ ''අනු අනු පවත්තිතායා''ති. ''සමන්තතො''ති ඉමිනා **පරිචිතායාති** එත්ථ **පරි**සද්දො සමන්තත්ථොති දස්සෙති. ''අභිවඩ්ඪිතායා''ති ඉමිනා **චි**ධාතු වඩ්ඪනත්ථොති දස්සෙති. **සමාරද්ධායාති** පරිපුණ්ණං ආරාධිතාය. **රාධ**ධාතු හි සාධනත්ථො හොති. ''වසීභාවං උපනීතායා''ති ඉමිනා තදත්ථං අධිප්පායෙන දස්සෙති. **''න පාපකං සුපිනං පස්සතී''**ති වචනස්ස අත්ථාපත්තිනයං දස්සෙන්තො ආහ ''භද්‍රකං පනා''තිආදි. **වුද්ධිකාරණභූතන්ති** වුද්ධියා කාරණභූතං සුපිනන්ති සම්බන්ධො. **දෙවතා රක්ඛන්තීති** එත්ථ සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ආරක්ඛදෙවතායෙව ගහෙතබ්බාති ආහ ''ආරක්ඛදෙවතා''ති. ආරක්ඛදෙවතා නාම භුම්මදෙවාදයො. **ඛිප්පන්ති** භාවනපුංසකං. ඉමිනා **තුවටං චිත්තන්ති** එත්ථ තුවටසද්දො ඛිප්පපරියායොති දස්සෙති. **උත්තරිමප්පටිවිජ්ඣන්තොති** එත්ථ ''උත්තරි''න්ති පදස්ස අවධිපෙක්ඛත්තා තස්ස අවධි ච උත්තරිසද්දස්ස ඉධ අරහත්තවාචකභාවඤ්ච විධධාතුයා සච්ඡිකරණත්ථඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ **''මෙත්තාඣානතො''**තිආදි. තත්ථ ''මෙත්තාඣානතො''ති ඉමිනා අවධිං දස්සෙති, ''අරහත්ත''න්ති ඉමිනා ''උත්තරි''න්ති පදස්ස සරූපත්ථං දස්සෙති, ''අසච්ඡිකරොන්තො''ති ඉමිනා විධධාතුයා සච්ඡිකරණත්ථං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු එකාදසකෙසු.

ඉති එකාදසකවාරවණ්ණනාපරියොසානාය

එකුත්තරිකවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනා

332. විස්සජ්ජනෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. කායසාමග්ගී ආදි නාමාති යොජනා. **ඔසාරණකිරියාති** කථනකිරියා. **ඡන්දපවාරණං ආහරිත්වාති** ඡන්දඤ්ච පවාරණඤ්ච ආහරිත්වා. **පවාරණාකථාති** ''සඞ්ඝං භන්තෙ පවාරෙමී''තිආදිකා (මහාව. 210) පවාරණාකථා. තජ්ජනීයකම්මාදීසු වත්ථු නාම කිං? පුග්ගලො නාම කොති ආහ ''වත්ථු නාමා''තිආදි. තත්ථ **යෙන වත්ථුනාති** භණ්ඩනකාරකාදිනා යෙන වත්ථුනා කරණභූතෙන, හෙතුභූතෙන වා . **යෙනාති** පුග්ගලෙන කත්තුභූතෙන, කතන්ති සම්බන්ධො. ''තස්සා තස්සා කම්මවාචායා''ති පදං ''අවසානවචන''න්ති පදෙ අවයවිසම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු විස්සජ්ජනෙසු.

ඉති උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනවණ්ණනාය යොජනා

සමත්තා.

අත්ථවසපකරණවණ්ණනා

334. **අත්ථවසපකරණෙති** අවයවිආධාරො. **දස අත්ථවසෙතිආදීසූති** අවයවාධාරො. යන්ති වචනං. **උපරිමං උපරිමං පදන්ති** ''සඞ්ඝඵාසුතාය''තිආදිකං උත්තරුත්තරි වුත්තං පදං. **හෙට්ඨිමස්ස හෙට්ඨිමස්ස පදස්සාති** ''සඞ්ඝසුට්ඨුතාය''තිආදිකස්ස අධො අධො වුත්තස්ස පදස්ස.

යදෙතං පදසතං වුත්තන්ති යොජනා. **තත්ථාති** තස්මිං පදසතෙ, නිද්ධාරණෙ භුම්මං, **අත්ථසතන්ති** අභිධෙය්‍යසතං. **ධම්මසතන්තිඅභිධානසතං**, පාළිසතන්ති අත්ථො. ''අත්ථසතං ධම්මසත''න්ති පදානං අත්ථන්තරවිකප්පං දස්සෙන්තො ආහ **''අථ වා''**තිආදි. තත්ථ යෙ දස අත්ථවසෙ පටිච්ච පඤ්ඤත්තං, තෙසං දසඅත්ථවසානන්ති යොජනා, යෙ දස අත්ථවසෙ පුබ්බෙ වණ්ණිතා, තෙසං දසඅත්ථවසානන්ති යොජනා. පඨමපාරාජිකවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 1.39) වණ්ණිතාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ''සඞ්ඝසුට්ඨුතාය''තිආදිපාඨෙ. **සුට්ඨු දෙවාති** සුට්ඨු මහාරාජ. හි යස්මා ආණාබලභොගබලඉස්සරියබලෙහි දිබ්බති, තස්මා **දෙවොති** වුච්චති. **යො වාති** ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා, සම්පටිච්ඡතීති සම්බන්ධො. **තස්මාති** යස්මා හිතාය සුඛාය හොති, තස්මා. ආනිසංසං දස්සෙත්වා පඤ්ඤපෙස්සාමීති සම්බන්ධො. අභිභවිත්වා න පඤ්ඤපෙස්සාමීති යොජනා. **ඉධාති** අත්ථවසපකරණෙ. **තදත්ථජොතකානන්ති** සොයෙව අත්ථො තදත්ථො, තස්ස ජොතකා තදත්ථජොතකා, තෙසං. ඉදානි වෙදිතබ්බානීති සම්බන්ධො. අත්ථං ජොතෙන්තීති **අත්ථජොතකා,** සද්දා. නීහරිත්වා, නියමෙත්වා වා අත්ථො වුච්චතෙ ඉමාහි සද්දපඤ්ඤත්තීහීති **නිරුත්තියො.**

අත්ථසතන්ති ගාථායං අත්ථවසෙ පකරණෙ අත්ථසතං වෙදිතබ්බන්තිආදිනා යොජනා කාතබ්බා. **ඉති හීති** ඉති එව. **හිසද්දො** හි එවසද්දත්ථො. **ඉදන්ති** ''අත්ථසත''න්තිආදිවචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එතන්ති** යථාවුත්තං අත්ථං පටිච්චාති සම්බන්ධො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

මහාවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

පඨමගාථාසඞ්ගණිකං

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

335. **එකංසන්ති** එත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ''එකස්මිං අංසෙ''ති. **දසනඛසමොධානසමුජ්ජලන්ති** දසන්නං නඛානං සමූහෙන සුට්ඨු උජ්ජලං. එත්ථ ''සමුජ්ජල''න්ති ඉමිනා **අඤ්ජලින්ති** පදස්ස ආදරෙන, අභිමුඛං වා ජලති දිබ්බතීති අඤ්ජලීති අත්ථං දස්සෙති. **ආසීසමානරූපොවාති** එත්ථ ආසීසමානරූපො එවාති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''පච්චාසීසමානරූපො විය''ති. එත්ථ ''විය''ති ඉමිනා ''ආසීසමානො ඉවා''ති පදවිභාගං කත්වා **ඉවසද්දො** උපමත්ථජොතකොති දස්සෙති. **කිස්සාති** එත්ථ කරණත්ථෙ ඡට්ඨීවිභත්ති හොතීති ආහ ''කෙන කාරණෙනා''ති. **ඉධාති** මම නිසින්නට්ඨානං. ''ආගතො''ති ඉමිනා **ඉධමාගතොති** එත්ථ මකාරො පදසන්ධිකරමත්තොති දස්සෙති. **අස්සාති** උපාලිස්ස විස්සජ්ජෙසීති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පඤ්හෙසු. **ඉතීති** එවං.

තත්ථාති විස්සජ්ජනෙ. **භද්දකො තෙ උම්මඞ්ගො**ති එත්ථ **උම්මඞ්ග**සද්දො පඤ්හවාචකොති ආහ ''භද්දකා තෙ පඤ්හා''ති. තත්ථ **තෙ**ති තව. කස්මා පඤ්හා ''උම්මඞ්ගො''ති වුච්චතීති ආහ ''පඤ්චා හී''තිආදි. **හි** යස්මා උම්මඞ්ගොති වුච්චති, තස්මා පඤ්හා උම්මඞ්ගො නාමාති යොජනා. ''උම්මුජ්ජිත්වා ඨිතත්තා''ති ඉමිනා උම්මුජ්ජතීති **උම්මඞ්ගො**ති වචනත්ථං දස්සෙති. මුජධාතු උකාරස්ස අකාරො, අවිජ්ජන්ධකාරසඞ්ඛාතා උදකතො උම්මුජ්ජතීති අත්ථො. **''තග්ඝා''**ති නිපාතස්ස තස්මා කාරණාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''යස්මා''**තිආදි. ''සම්පටිච්ඡනත්ථෙ''ති ඉමිනා තග්ඝසද්දො සාධුඅත්ථොති දස්සෙති, තග්ඝ සාධූති අත්ථො. **තීණියෙවා**ති ''සමාදහිත්වා විසිබ්බෙන්තී''ති එකං, ''සාමිසෙනා''ති එකං, ''සසිත්ථක''න්ති එකන්ති ඉමානි තීණියෙව.

චතුවිපත්තිවණ්ණනා

336. **යං තං පුච්ඡිම්හා**ති එත්ථ නිග්ගහිතතො පරං අකාරලොපොති ආහ ''යං තං අපුච්ඡිම්හා''ති . තත්ථ **යන්**ති පඤ්හං. **තන්**ති තුවං. ''ත්ව''න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **තං තදෙවා**ති තං තං එව පඤ්හං. **අඤ්ඤථා**ති අඤ්ඤං ආකාරං.

යෙ දුට්ඨුල්ලා සා සීලවිපත්තීති එත්ථ නනු සීලවිපත්තිං පුච්ඡන්තො පඤ්හො නත්ථි, කස්මා පන ''සා සීලවිපත්තී''ති විස්සජ්ජනං වුත්තන්ති ආහ ''කිඤ්චාපී''තිආදි. **එතන්**ති ''යෙ දුට්ඨුල්ලා සා සීලවිපත්තී''ති වචනං. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''චතුසු හී''තිආදි. **වත්වා**ති සංඛෙපෙන වත්වා.

තිස්සන්නං විපත්තීනන්ති සීලවිපත්තිතො අවසෙසානං තිස්සන්නං විපත්තීනං. **තත්ථා**ති ''ථුල්ලච්චය''න්තිආදිවචනෙ.

''අබ්භාචික්ඛන්තී''ති පදස්ස කත්තාරං දස්සෙන්තො ආහ ''වදන්තා''ති. ''තථාහ''න්තිආදිනා වදනාකාරං දස්සෙති.

''අයං ඡහී''ති ඉමිනා **අයං සා**ති එත්ථ **සා**සද්දො පදාලඞ්කාරොති දස්සෙති. **එත්තාවතා**ති එත්තකෙන ''ථුල්ලච්චය''න්තිආදිවචනමත්තෙන. විස්සජ්ජිතං හොතීති සම්බන්ධො.

ඡෙදනකාදිවණ්ණනා

337. **කති ඡෙදනකානී**තිආදිපුච්ඡානං අනුසන්ධිපුච්ඡාභාවං දස්සෙන්තො ආහ **''යස්මා පනා''**තිආදි. පුච්ඡා හි අනුසන්ධිඅනනුසන්ධිවසෙන දුවිධා. තත්ථ විස්සජ්ජනෙන අනුසන්ධිවසෙන පුච්ඡා **අනුසන්ධිපුච්ඡා** නාම, විස්සජ්ජනමනපෙක්ඛිත්වා යථාකාමපුච්ඡා **අනනුසන්ධිපුච්ඡා** නාම. තාසං විත්ථාරො නෙත්තිඅට්ඨකථාදීසු ගහෙතබ්බො. ඉධාපි ''එකාදස යාවතතියකා''ති විස්සජ්ජනෙන අනුසන්ධානත්තා අනුසන්ධිපුච්ඡා නාම. යස්මා පන විස්සජ්ජිතොති සම්බන්ධො. **සඞ්ඛාවසෙනා**ති එකාදසා''ති සඞ්ඛාය සත්තියා, ආයත්තෙන වා. **සඞ්ඛානුසන්ධිවසෙනෙවා**ති ''කතී''ති සඞ්ඛාය අනුසන්ධිවසෙන එව. **තෙසන්**ති පඤ්හානං. **තත්ථා**ති ''ඡ ඡෙදනකානී''තිආදිපාඨෙ. **ඉදමෙවා**ති ඉදං එව වචනං. **අපුබ්බන්**ති පුබ්බෙ න වුත්තං, අපොරාණං නවන්ති අත්ථො. **යං පනෙතන්**ති යං පන එතං වචනං. ''සොළසා''ති ඉමිනා **සොදසා**ති එත්ථ දකාරස්ස ළකාරං කත්වා ''සොළසා''ති පාඨොපි යුජ්ජතීති දස්සෙති. **ජානන්ති පඤ්ඤත්තා**ති එත්ථ ''එවං වත්වා''ති පාඨසෙසං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''ජාන''න්ති එවං වත්වා පඤ්ඤත්තා''ති. **තෙ**ති ''ජාන''න්ති පඤ්ඤත්තා සික්ඛාපදාති අත්ථො. **එවන්**ති වක්ඛමානනයෙන. **පච්චිසෙය්‍යාථී**ති එත්ථ **ඉති**සද්දො පරිසමානත්ථො. ඉති වෙදිතබ්බොති යොජනා.

අසාධාරණාදිවණ්ණනා

338. **පුරිම පඤ්හන්**ති ''කති ඡෙදනකානී''තිආදිපඤ්හානං පුරෙ වුත්තං පඤ්හං. **තත්ථා**ති ''වීසං ද්වෙ සතානී''තිආදිපාඨෙ. **''ද්වෙඅනියතෙහී''**ති පදස්ස අසමාහාරදිගුවාක්‍යං දස්සෙන්තො ආහ ''ද්වීහි අනියතෙහී''ති. **''සද්ධි''**න්ති ඉමිනා සහාදියොගෙ කරණවචනන්ති දස්සෙති.

ගාථායං ''ධොවනඤ්ච සික්ඛාපද''න්තිආදිනා යොජනා කාතබ්බා. **ද්වෙ ලොමා**ති ද්වෙ එළකලොමසික්ඛාපදානි.

''සකලො''තිආදිකාය අඩ්ඪතෙය්‍යගාථාය යොජනා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාව.

සඞ්ඝම්හා දස නිස්සරෙති එත්ථ ''සඞ්ඝම්හා නිස්සාරීයතී''ති (පාචි. 680, 730) එවං වුත්තා දසාති යොජනානයං දස්සෙන්තො ආහ ''සඞ්ඝම්හා නිස්සාරීයතී''තිආදි. **තත්ථා**ති භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ. **තථා**ති යථා බුද්දකා, තථාති අත්ථො. **ඉතී**ති එවං.

තෙසන්ති පාරාජිකානං. කණ්හසප්පාදයො දුරාසදා විය දුරාසදා හොන්තීති යොජනා. **''දුරුපගමනාති** ඉමිනා සදධාතුයා ගත්‍යත්ථං දස්සෙති. **දුරාසජ්ජනාති** දුක්ඛෙන ආසජ්ජිතබ්බා, ආසජ්ජිතුං න සුකරාති අත්ථො. **සමූපමාති** සමඋපමා. සමූපමාකාරං දස්සෙන්තො ආහ **''යථා''**තිආදි.

සාධාරණන්ති අට්ඨහි පාරාජිකෙහි සාධාරණං. එකෙකස්ස පාරාජිකස්සාති සම්බන්ධො. **අවිරුළ්හී භවන්ති තෙති** එත්ථ උපමානොපමෙය්‍යානං පාකටභාවං කත්වා යොජනානයං දස්සෙන්තො ආහ ''යථා එතෙ''තිආදි. **අවිරුළ්හිධම්මාති** අවිරුළ්හිසභාවා. **පකතිසීලභාවෙනාති** පකතියා සීලවන්තභාවෙන, **''පකතිසීලාභාවෙනා''**තිපි පාඨො, පකතිසීලස්ස අභාවෙන, අභාවහෙතූති අත්ථො. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන ''අට්ඨෙව පාරාජිකා''තිආදිවචනමත්තෙන, දස්සිතං හොතීති සම්බන්ධො. **විභත්තියොති** පාරාජිකාදිවසෙන විභජිතබ්බාති විභත්තියොති. **තත්ථාති** ''තෙවීසති සඞ්ඝාදිසෙසා''තිආදිපාඨෙ . **සබ්බසඞ්ගාහිකවචනන්ති** සබ්බෙසං තිණ්ණං සමථානං, සබ්බාසං වා ආපත්තීනං සමථානං සඞ්ගාහිකවචනං. **''ද්වීහි සමථෙහී''**ති සම්මුඛාවිනයෙන ච පටිඤ්ඤාතකරණෙන චාති ද්වීහි සමථෙහි.

එතන්ති ''ද්වෙ උපොසථා ද්වෙ පවාරණා''ති වචනං. **විභජනානීති** විභජිතබ්බානං විභජනකිරියාය අවිනාභාවතො භාවවසෙන වුත්තං, තස්මා විභජිතබ්බාති **විභත්තියොති** වචනත්ථො කාතබ්බො. අපරාපි ඉමා විභත්තියො හොන්තීති යොජනා. හෙට්ඨා වුත්තස්ස ''විභත්තිමත්තදස්සනෙනෙව චෙතං වුත්තං, න සමථෙහි වූපසමනවසෙනා''ති වචනස්ස අත්ථනයතො අඤ්ඤං අත්ථනයං දස්සෙන්තො ආහ **''අථවා''**තිආදි, ''ඉමාපි විභත්තියො''ති පදං ''නිස්සායා''ති පදෙ අවුත්තකම්මං . නිස්සාය ආපජ්ජන්තීති සම්බන්ධො. **තාති** ආපත්තියො. **වුත්තප්පකාරෙහෙවාති** තීහි සමථෙහීති වුත්තපකාරෙහෙව. **තංමූලිකානන්ති** තෙ එව උපොසථාදයො මූලමෙතාසන්ති තංමූලිකා, තාසං. ඉමිනා කාරියූපචාරෙන වුත්තනයං දස්සෙති. **තා විභත්තියොති** උපොසථාදිවිභත්තියො.

පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

339. එවං විස්සජ්ජෙත්වාති සම්බන්ධො. යදිදං ආපත්තිපාරාජිකං නාමාති යොජනා. **ආපත්තිපාරාජිකන්ති** ආපත්තිසඞ්ඛාතං පාරාජිකං. ''පරාජයමාපන්නො''ති ඉමිනා සාසනතො පුග්ගලං පරාජෙතීති **පාරාජිකන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. ණ්‍යපච්චයො හෙතුකත්වත්ථවාචකො, යකාරස්ස කකාරො. **චුතොති** චවකො. **පරද්ධොති** විරද්ධො. **භට්ඨොති** පතිතො. **නිරඞ්කතොති** සඞ්ඝම්හා අපසාරිතො. **අනීහතෙ තස්මිං පුග්ගලෙති** තස්මිං පුග්ගලෙ සඞ්ඝම්හා නීහරිත්වා න හරිතෙ, අනපනීතෙති අත්ථො. ''උපොසථපවාරණාදිභෙදො''ති ඉමිනා සංවාසසරූපං දස්සෙති. බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරමකත්වා ''එතං ආපත්ති''ති වුත්තං. **අයං හීති** අයං එවං වක්ඛමානො. **එත්ථාති** ගාථායං. **තෙන තස්මාති** එත්ථ ''තස්මා''ති පදෙන ''තෙනා''ති පදස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති.

එත්ථාති දුතියගාථායං. ආදිම්හි චෙව ඉච්ඡිතබ්බොති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **එත්ථාති** පරිවාසදානාදීසු චතූසු කම්මෙසු. ''සඞ්ඝො''තිආදිවචනත්ථො තිපදභින්නාධිකරණබාහිරත්ථසමාසො හොති, චෙචසද්දවසද්දෙහි ආදිසෙසපදානං උභයපදත්ථපධානභාවං දස්සෙති, ''ඉච්ඡිතබ්බො''ති පදං කාරකානං කිරියාපෙක්ඛත්තා කිරියත්ථාය පක්ඛිත්තං. **අස්සාති** ආපත්තියා, ඉමිනා අඤ්ඤපදං දස්සෙති. ඉච්ඡිතබ්බත්ථෙ අපච්චයං කත්වා තද්ධිතන්තිපි වදන්ති. ලහුකනයො පනෙස. අයං පනෙත්ථ ගරුකනයො – ආදි ච සෙසො ච **ආදිසෙසා,** සඞ්ඝො ආදිසෙසෙසු අස්සා ඉච්ඡිතබ්බොති **සඞ්ඝාදිසෙසොති.**

අනෙකංසිකතං පදන්ති එත්ථ **පදන්ති** සික්ඛාපදං. අනෙකංසෙන කතං **අනෙකංසිකතන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''යස්මා ඉදං සික්ඛාපදං අනෙකංසෙන කත''න්ති. යස්මා කතං, තස්මා අනියතොති පවුච්චතීති යොජනා. **තත්ථාති** අනියතෙ. **යත්ථාති** සික්ඛාපදෙ. **සොපීති** සික්ඛාපදධම්මොපි.

අච්චයෙසූති දොසෙසු. තෙ හි නිද්දොසං අතික්කම්ම අයන්ති ගච්ඡන්ති පවත්තන්තීති **අච්චයාති** වුච්චන්ති. **තෙනාති** අච්චයෙන. **ථූලොති** ඔළාරිකො. ''ථූලත්තා''ති ඉමිනා **''තෙනෙත''**න්ති එත්ථ තෙනසද්දස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති. අච්චයස්ස ථූලත්තාති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ආපත්තිධම්මං. ඉමාය ගාථාය අඤ්ඤෙසං ලහුකාපත්තීනං ථූලො අච්චයො **ථුල්ලච්චයොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ද්වෙභාවෙ සති සංයොගපරත්තා රස්සො හොතීති දට්ඨබ්බං.

''නිස්සජ්ජිත්වා දෙසෙතබ්බතො''ති ඉමිනා නිස්සජ්ජනං **නිස්සග්ගො,** ආපත්තිදෙසනතො පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතමධිවචනං, සො එතස්සත්ථීති **නිස්සග්ගියන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති.

කුසලධම්මසද්දෙන කුසලචිත්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති ආහ ''කුසලධම්මසඞ්ඛාතං කුසලචිත්ත''න්ති. ''කුසලචිත්තං පාතෙතී''ති ඉමිනා චිත්තං පාතෙතීති **පාචිත්තියන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ''චිත්තපාතිය''න්ති වත්තබ්බෙ පදවිපරියායං කත්වා, තකාරස්ස ච ලොපං කත්වා ''පාචිත්තිය''න්ති වුත්තං. අචින්තෙය්‍යා හි පාළිනයො. ණ්‍යපච්චයො හෙතුකත්වත්ථවාචකො. නනු ''පාතෙති කුසලං ධම්ම''න්ති ඉමිනාව ''පාචිත්තිය''න්ති පදස්ස නිබ්බචනං සිද්ධං, කස්මා පන ''අපරජ්ඣති චිත්තසම්මොහනට්ඨාන''න්ති වුත්තන්ති ආහ ''යං පනා''තිආදි. යස්මා හොතීති සම්බන්ධො.

පාටිදෙසනීයාසු නිබ්බචනමෙව අදස්සෙත්වා කස්මා ‘‘භික්ඛු අඤ්ඤාතකො සන්තො’’තිආදි වුත්තන්ති ආහ ‘‘වුත්තගාරය්හභාවකාරණදස්සනත්ථමෙවා’’ති. ‘‘පටිදෙසෙතබ්බතො’’ති ඉමිනා අඤ්ඤාපත්තිදෙසනානයතො ‘‘ගාරය්හ’’න්තිආදිනා පටි විසුං වත්වා දෙසෙතබ්බාති **පාටිදෙසනීයාති** නිබ්බචනං දස්සෙති.

දුක්කටන්ති එත්ථ දුසද්දො දුට්ඨුඅත්ථො ච විරූපත්ථො ච හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දුට්ඨු කතං, විරූපං වා කත’’න්ති. **තන්ති** කම්මං. **තං පනෙතන්ති** දුක්කටං, ඛලිතන්ති සම්බන්ධො. **අස්සාති** දුක්කටස්ස. තස්සත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. **හීති** විත්ථාරො. යං පාපන්ති යොජනා. **යදීති** අථ. **යදිසද්දො** හි අථපරියායො. **ඉදම්පීති** ඉදම්පි කම්මං, පාපන්ති සම්බන්ධො.

‘‘ලපිත’’න්ති ඉමිනා **දුරාභට්ඨන්ති** එත්ථ භාසධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති. **යන්ති** වචනං. **කිඤ්ච භියොති** තතො අතිරෙකං කථෙතබ්බවචනං කිඤ්චාති අත්ථො. **සංකිලිට්ඨඤ්ච යං පදන්ති** එත්ථ චකාරො පිසද්දත්ථො ‘‘පද’’න්ති එත්ථ යොජෙතබ්බො, **යං**සද්දො කාරණත්ථොති ආහ ‘‘සංකිලිට්ඨං යස්මා තම්පි පද’’න්ති. **තම්පි පදන්ති** තම්පි වචනං. **පද**සද්දො හි වචනවාචකො. තම්පි වචනං යස්මා සංකිලිට්ඨං හොතීති යොජනා. කථං සංකිලිට්ඨං හොතීති යොජනා. ‘‘යස්මා’’ති පදෙන **යං**සද්දො කාරණත්ථොති දස්සෙති. **නන්ති** පදං. **‘‘එතං ඉති වුච්චතී’’**ති සංවණ්ණෙතබ්බපදං. ‘‘දුබ්භාසිතන්ති එතං වුච්චතී’’ති සංවණ්ණනාපදං. **එතන්ති** එතං පදං, එතං වචනන්ති අත්ථො.

එත්ථාති සෙඛියගාථාය. **ඉදන්ති** ආපත්තීනං නිබ්බචනදීපකං වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. කස්ස දීපනත්ථං වුත්තන්ති ආහ ‘‘සඞ්ගහිතස්ස අත්ථස්ස දීපනත්ථ’’න්ති.

තත්ථාති ‘‘ඡන්නමතිවස්සතී’’තිආදිවචනෙ. **ගෙහන්ති** පකතිගෙහං. ඉදං පන ගෙහන්ති යොජනා. විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘මූලාපත්තිඤ්හී’’තිආදි. ‘‘අවිවට’’න්ති වත්වා තස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං ‘‘සුච්ඡන්න’’න්ති. **විවටන්ති** අච්ඡන්නං. නාතිවස්සනභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘මූලාපත්තිඤ්හී’’තිආදි. විවරන්තො භික්ඛු නාපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **සුද්ධන්තෙති** සුද්ධකොට්ඨාසෙ. ‘‘තස්මා’’ති ච ‘‘තෙනා’’ති ච යෙහුයොන අත්ථතො එකං, තස්මා වුත්තං ‘‘තෙන කාරණෙනා’’ති. **එවඤ්චෙතං විවටන්ති** එවං එතං ඡන්නං චෙ විවටන්ති යොජනා.

පරිපාතියමානානන්ති අභිභූයමානානං. ‘‘රුක්ඛාදිගහනං අරඤ්ඤ’’න්ති ඉමිනා **පවනන්ති** පදස්ස අරඤ්ඤපරියායතං දස්සෙති. ගතිසද්දස්ස භවභෙදාදිඅත්ථං පටික්ඛිපිත්වා පටිස්සරණත්ථෙ හොතීති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘පටිස්සරණං හොතී’’ති. **තන්ති** පවනං. **තෙති** මිගා. **‘‘අස්සසන්තී’’**ති පදෙන ‘‘පස්සසන්තී’’ති අත්ථොපි ගහෙතබ්බො අවිනාභාවතො, ආනාපානං කරොන්තීති අත්ථො. **ආකාසොති** අජටාකාසො. **පක්ඛීනන්ති** විහඞ්ගමානං. ‘‘සබ්බෙසං සඞ්ඛතධම්මාන’’න්ති ඉමිනා **ධම්මානන්ති** එත්ථ සඞ්ඛතධම්මොයෙව ගහෙතබ්බොති දස්සෙති. ‘‘විනාසොවා’’ති ඉමිනා **විභව**සද්දො විනාසවාචකොති දස්සෙති. **තෙසන්ති** සබ්බෙසම්පි සඞ්ඛතධම්මානං. **ගතීති** පතිට්ඨා. කස්මා විභවො ධම්මානං ගති හොතීති ආහ ‘‘න හී’’තිආදි. **හීති** යස්මා. **තෙති** සබ්බෙපි සඞ්ඛතධම්මා. **විනාසන්ති** විභවං. **සුචිරම්පීති** අසීතිවස්සාදිකාලම්පි. **නිබ්බානං අරහතො ගතීති** සංවණ්ණෙතබ්බපදං. ‘‘ඛීණාසවස්සා’’ති ඉමිනා **අරහතොති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ‘‘අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතූ’’ති ඉමිනා **‘‘නිබ්බාන’’**න්ති පදස්ස ඉධ අධිප්පෙතනිබ්බානං දස්සෙති. ගාථාය තෙ තෙ අත්ථා සංගහෙත්වා ගණියන්ති එත්ථාති **ගාථාසඞ්ගණිකං**.

ඉති පඨමගාථාසඞ්ගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අධිකරණභෙදං

උක්කොටනභෙදාදිවණ්ණනා

340. අධිකරණභෙදෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. දස්සෙතුං ආහාති සම්බන්ධො. **ද්වෙ සමථෙති** එත්ථ ද්වින්නං සමථානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සම්මුඛාවිනයඤ්ච යෙභුය්‍යසිකඤ්චා’’ති. ‘‘පටිසෙධෙතී’’ති ඉමිනා **උක්කොටෙතීති** එත්ථ කුටධාතුයා ඡෙදනත්ථං අත්ථතො දස්සෙති. ඡෙදනං නාම අත්ථතො සමථපටිසෙධනන්ති අත්ථො.

341. ද්වාදසසු උක්කොටෙසූති නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **අකතං කම්මන්තිආදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ‘‘දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්ම’’න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඞ්ගහෙතබ්බා. **අනිහතං කම්මන්තිආදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ‘‘දුන්නිහතං, පුන නිහනිතබ්බ’’න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඞ්ගහෙතබ්බා. **අවිනිච්ඡිතන්තිආදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ‘‘දුවිනිච්ඡිතං, පුන විනිච්ඡිතබ්බ’’න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඞ්ගහෙතබ්බා. **අවූපසන්තන්තිආදයොති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ‘‘දුවූපසන්තං, පුන වූපසමෙතබ්බ’’න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඞ්ගහෙතබ්බා. **අපිචාති** සාමඤ්ඤතො පන.

තත්ථ ජාතකන්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යස්මිංවිහාරෙ’’ති. යස්මිංවිහාරෙ උප්පන්නං හොතීති සම්බන්ධො. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අත්තෙසු, අත්තානං වා පටිපක්ඛං අත්ථයන්ති ඉච්ඡන්තීති **අත්තපච්චත්ථිකා.**

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයෙනෙවාති පාළියං ආගතෙහි සමථෙහි මුත්තකෙන ධම්මදෙසනාමත්තවිනිච්ඡයෙනෙව. **ඉදන්ති** අධිකරණං. **යෙනාපි විනිච්ඡයෙනාති** පාළිමුත්තකෙන යෙනාපි විනිච්ඡයෙන.

අඤ්ඤොති නෙවාසිකෙහි අඤ්ඤො විනයධරො පුච්ඡතීති සම්බන්ධො. **තෙහි වාති** නෙවාසිකෙහි ච.

එතස්සාති විනයධරස්ස. **අයන්ති** විනයධරො. **තත්ථාති** තං ගාමං. **අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සඤ්ඤාපෙන්තීති** අත්තපච්චත්ථිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සඤ්ඤාපෙන්ති. **තෙ භික්ඛූති** තෙ අත්තපච්චත්ථිකා භික්ඛූ. **නිජ්ඣාපෙන්තීති** සඤ්ඤාපෙන්ති. **උක්කොටෙති යොති** යො උක්කොටෙති. **එතෙති** අත්තපච්චත්ථිකෙ භික්ඛූ, දිස්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ගාමං. **තත්ථෙවාති** අන්තරාමග්ගෙ එව.

තත්ථෙවාති ගාමමෙව. **තත්ථෙවාති** තස්මිංයෙව ඨානෙ. **තත්ථ ගතන්ති** තං ගාමං ගතං.

''එසෙව නයො''ති ඉමිනා පාචිත්තියමෙව අතිදිසති.

සඞ්ඝෙන...පෙ.... අධිකරණෙ වදන්තොපීති සම්බන්ධො. යං පනෙතං ආපත්තිවුට්ඨානං නාම හොතීති යොජනා. **එතන්ති** ආපත්තිවුට්ඨානං. **වදන්තොපීති පිසද්දො** න කෙවලං තිණවත්ථාරකං උක්කොටෙන්තොයෙව උක්කොටෙති නාම, අථ ඛො වදන්තොපීති දස්සෙති.

ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තොතිආදීසු අගතිගමනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''විනයධරො හුත්වා''තිආදි. අත්ථාය උක්කොටෙන්තොති සම්බන්ධො. **තස්සාති** අනත්ථං චරන්තස්ස. මන්දො පන උක්කොටෙති නාමාති සම්බන්ධො. එකො බලවනිස්සිතො ච හොතීති සම්බන්ධො. **ගහනමිච්ඡාදිට්ඨීන්ති** ගහනසදිසං මිච්ඡාදිට්ඨිං පවනසදිසං මිච්ඡාදිට්ඨීන්ති අත්ථො. **බලවන්තෙ වාති** එත්ථ වසද්දො සබ්බකම්මෙසු යොජෙතබ්බො. **නිස්සිතත්තාති** එකස්ස නිස්සිතත්තා. **බලවනිස්සිතො වාති** එත්ථාපි ච සද්දො සබ්බකත්තූසු යොජෙතබ්බො. **තස්සාති** විසමාදිනිස්සිතස්ස.

සොති සාමණෙරො. **මඞ්කුභූතාත්ථාති** මඞ්කූ හුත්වා භූතා, මඞ්කුං වා පත්තා අත්ථ භවථාති අත්ථො. **තෙති** පරාජයභික්ඛූ. **තස්සාති** සාමණෙරස්ස. **සොති** සාමණෙරො. **තෙති** පරාජයභික්ඛූ. **තන්ති** සාමණෙරං. **සොති** දහරො. **තතොති** සන්නිපාතකාරණා. **භියොසාති** අනන්තරාතීතාහෙ. **ඉතීති** එවං වදෙති. **සොති** දහරො. ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති යොජනා. **ගච්ඡාති** ගච්ඡාහි. **ඉතීති** එවං වත්තබ්බොති යොජනා.

සඞ්ඝෙන සද්ධිං අධිකරණං විනිච්ඡිනිත්වා පරිවෙණගතං එකං භික්ඛුන්ති යොජනා. **කිස්සාති** කෙන කාරණෙන. එවං ඉමිනාකාරෙන විනිච්ඡිතබ්බං නනූති යොජනා. **සොති** විනිච්ඡයකාරකො භික්ඛු. ඡන්දදායකො සුවිඤ්ඤෙය්‍යොයෙව.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා

342. **කිංනිදානන්ති**ආදීසු ඡසු පදෙසු සමාසභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''කිංනිදානමස්සා''තිආදි. **අස්සාති** විවාදාධිකරණස්ස. ''කිංනිදාන''න්ති පදානං සතිපි සමාසභාවෙ බ්‍යඤ්ජනන්තපකතිකත්තා ''කි''න්ති නිග්ගහිතන්තභාවෙන උච්චාරණං කාතබ්බං. **සබ්බානෙතානීති** සබ්බානි නිදානන්තිආදීනි එතානි පදානි. **වෙවචනානීති** එකස්මිංයෙව ''කාරණ''න්ති අත්ථෙ විවිධානි වචනානි **විවචනානි,** තානියෙව **වෙවචනානි**. අථ වා විවිධං වචනමෙතස්සත්ථස්සාති විවචනං, කාරණසඞ්ඛාතො අත්ථො, අභිධෙය්‍යඅභිධානභාවෙන සම්බන්ධත්තා විවචනස්ස එතානි **වෙවචනානි,** පදානි.

''අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථුසඞ්ඛාතො''ති ඉමිනා විවාදසරූපං දස්සෙති. **විවාදන්ති** අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථුසඞ්ඛාතං විවාදං. **එතන්ති** ''විවාදනිදාන''න්ති එතං වචනං. **අස්සාති** අනුවාදාධිකරණස්ස. **ඉදම්පීති** ''අනුවාදනිදාන''න්ති වචනම්පි. **අස්සාති** ආපත්තාධිකරණස්ස. **එතන්ති** ''ආපත්තිනිදාන''න්ති වචනං. කිච්චමෙව බ්‍යඤ්ජනවඩ්ඪනවසෙන **කිච්චයන්ති** වුත්තං. **අස්සාති** කිච්චාධිකරණස්ස. සමනුභාසනාදීනං උප්පජ්ජනකකිච්චානන්ති සම්බන්ධො. **එතන්ති** ''කිච්චයනිදාන''න්ති වචනං. **එකපදයොජනාති** එකෙන **''නිදාන''**න්ති පදෙන යොජනා. **සබ්බපදානීති** සබ්බානි සමුදයාදීනි පදානි.

නවන්නන්ති ජාතිවසෙන ඡන්නං හෙතූනං නවසු අන්තොගධත්තා තිකවසෙනෙතං වුත්තං. **බ්‍යඤ්ජනමත්තන්ති** හෙතුපච්චයවසෙන බ්‍යඤ්ජනමෙව. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** තතියපුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ.

343. **ද්වාදස මූලානීති** එත්ථ ද්වාදසන්නං මූලානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''කොධඋපනාහයුගළකාදීනී''තිආදි . එත්ථ (විභ. 833, 944) ආදිසද්දෙන මක්ඛපළාසයුගළ ඉස්සාමච්ඡරියයුගළ මායාසාඨෙය්‍යයුගළ පාපිච්ඡමිච්ඡාදිට්ඨියුගළ

සන්දිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගාහිදුප්පටිනිස්සග්ගියුගළවසෙන පඤ්ච යුගළානි සඞ්ගණ්හාති. **අජ්ඣත්තසන්තානප්පවත්තානී**ති නියකජ්ඣත්තසන්තානෙ පවත්තානි.

අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථූනං සමුට්ඨානභාවං නිබ්බචනෙන පකාසෙන්තො ආහ ''තං හී''තිආදි. **තන්ති** අනුවාදාධිකරණං, සමුට්ඨාතීති සම්බන්ධො. එත්ථ ච ''එතෙසූ''ති ඉමිනා අධිකරණභාවං දස්සෙති. ''එතෙහී''ති ඉමිනා කරණභාවං දස්සෙති. **තෙනාති** කාරණෙන. **අස්සාති** විවාදාධිකරණස්ස. **එතානීති** අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථූනි. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසං අධිකරණානං සබ්බෙසු සමුට්ඨානෙසු.

344. එකෙන අධිකරණෙන කිච්චාධිකරණෙනාති ඉදං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **එතානීති** අධිකරණානි. **එකංසතොති** එකංසෙන, එකකොට්ඨාසෙනාති අත්ථො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා.

සාවසෙසාපත්ති සම්මති විය අනවසෙසාපත්ති න සම්මතීති යොජනා. කස්මා න සම්මතීති ආහ ''න හී''තිආදි. **හීති** යස්මා. **සාති** අනවසෙසා ආපත්ති. **තතොති** අනවසෙසාපත්තිතො. එත්ථ ච ''න සක්කා දෙසෙතු''න්ති ඉමිනා දෙසනාගාමිනියා අභාවං දීපෙති. ''න සක්කා...පෙ.... පතිට්ඨාතු''න්ති ඉමිනා වුට්ඨානගාමිනියා අභාවං දීපෙති.

349. **තතොති** නයතො. **යත්ථ සතිවිනයොති**ආදිකා ඡ යමකපුච්ඡාති සම්බන්ධො. **තාසන්ති** පුච්ඡානං. **පකාසිතොති** පාකටො.

351. **ද්වින්නම්පි සමථානන්ති** සම්මුඛාවිනයසතිවිනයවසෙන ද්වින්නම්පි සමථානං. **යස්මාති** යෙන කාරණෙන න සක්කාති සම්බන්ධො. පත්තවට්ටීනං නානාකරණන්ති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** සම්මුඛාවිනයසතිවිනයානං නානාකරණන්ති සම්බන්ධො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – යස්මා කදලික්ඛන්ධෙ පත්තවට්ටීනං නානාකරණං විනිබ්භුජ්ජිත්වා දස්සෙතුං න සක්කා විය තෙසං නානාකරණං විනිබ්භුජ්ජිත්වා දස්සෙතුං න සක්කාති. **තෙනාති** කාරණෙන. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු විස්සජ්ජනෙසු.

සත්තසමථනිදානවණ්ණනා

352. **අස්සාති** සම්මුඛාවිනයස්ස. **තත්ථාති** ''නිදානනිදානො''ති පාඨෙ. **ඉදන්ති** සම්මුඛාචතුක්කං. **ලද්ධුපවාදොති** ලද්ධො පරෙසං උපවාදො යෙනාති ලද්ධුපවාදො, ඛීණාසවො. **යස්ස චාති** යස්ස ච සන්තිකෙති සම්බන්ධො. **උභින්නන්ති** දෙසකපටිග්ගාහකානං ද්වින්නං.

353. නනු පුච්ඡායං ''සත්තන්නං සමථාන''න්ති වුත්තං, කස්මා පන විස්සජ්ජනායං සම්මුඛාවිනයස්ස සමුට්ඨානං න වුත්තන්ති ආහ ''කිඤ්චාපී''තිආදි. තත්ථ කිඤ්චාපි වුත්තන්ති යොජනා. එත්ථ **කිඤ්චාපි**සද්දො සම්භාවනත්ථො, **පන**සද්දො ගරහත්ථො. තථා වුත්තම්පීති යොජනා. **කම්මසඞ්ගහාභාවෙනාති** කම්මෙ සඞ්ගහස්ස අභාවෙන. **තත්ථාති** තස්මිං ''කම්මස්ස කිරියා''තිආදිපාඨෙ. කම්මං කරීයති ඉමායාති කිරියා, ඤත්ති. තෙන වුත්තං ''කම්මස්ස කිරියාති ඤත්ති වෙදිතබ්බා''ති. කරියතෙ ඨපියතෙ **කරණං**. සයං උපගමියතෙ **උපගමනං**. අජ්ඣෙසනෙන පරං උපගමාපියතෙ **අජ්ඣුපගමනං**. අධිවාසියතෙ **අධිවාසනා**. අප්පටික්කොසියතෙ **අපටික්කොසනා**. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''කරණන්ති තස්සායෙවා''තිආදි. **එතන්ති** කම්මං. **මෙති** මය්හං. ඛමුධාතුපයොගෙ සම්පදානත්ථෙ සම්පදානවචනං. අථ වා මෙති මයා. කත්වත්ථෙ කරණවචනං, සාමිවචනං වා. **ඛමතීති** කත්තුරූපසදිසං කම්මරූපං. රූපඤ්හි කත්තුරූපසදිසං කම්මරූපං ''ඛමති සඞ්ඝස්සා''තිආදීසු (මහාව. 127) විය. කම්මරූපසදිසං කත්තුරූපං ''උපාසකො සීලං සමාදියතී''තිආදීසු (පට්ඨා. 1.1.423) විය. එත්ථ කම්මත්ථෙ පවත්තො යපච්චයො ලොපොති දට්ඨබ්බං.

සත්තසමථනානාත්ථාදිවණ්ණනා

354. මාතාපුත්තාදීනං අයං විවාදොති යොජනා. ''විරුද්ධවාදත්තා''ති ඉමිනා වදනං වාදො, විරුද්ධො වාදො **විවාදොති** නිබ්බචනං දස්සෙති. **අධිකරණීයතායාති** වූපසමිතතාය. ඉමිනා අධිකරියති සමථෙහි වූපසමියතීති **අධිකරණන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු අධිකරණභෙදෙසු.

ඉති අධිකරණභෙදවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

දුතියගාථාසඞ්ගණිකං

චොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

359. දුතියගාථාසඞ්ගණියං චොදනා නාම කිං දස්සෙත්වා චොදනාති ආහ ''වත්ථුඤ්ච ආපත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා චොදනා''ති. දොසං සරාපෙතීති **දොසසාරණා. සඞ්ඝසන්නිපාතොති** සඞ්ඝස්ස සන්නිපතනං. ඉමිනා **සඞ්ඝොති** එත්ථ

උත්තරපදලොපං දස්සෙති. **මතිකම්මන්ති** එත්ථ මතිසද්දො ඉච්ඡත්ථොති ආහ ''වුච්චති මන්තග්ගහණ''න්ති. **තන්ති** මතිකම්මං.

''තෙන වුදිතකපුග්ගලෙනා''ති පදං ''සාරණත්ථායා''ති පදෙ කාරිතකම්මං. **තස්ස පුග්ගලස්සාති** තස්ස වුදිතකස්ස පුග්ගලස්ස, ඉමිනා ''නිග්ගහත්ථායා''ති පදස්ස කම්මං දස්සෙති. **තත්ථාති** තස්මිං අධිකරණවිනිච්ඡයට්ඨානෙ. **පරිග්ගහණත්ථායාති** පරි වීමංසිත්වා ගහණත්ථාය. **ධම්මා-ධම්මන්ති** භූතාභූතං. ''විනිච්ඡයසන්නිට්ඨාපනත්ථ''න්ති ඉමිනා පාළියං පාඨසෙසං දස්සෙති.

මා ඛො පටිසන්ති එත්ථ **පටිස**සද්දො කොපපරියායොති ආහ ''කොපං මා ජනයී''ති. ''වුදිතකෙ වා චොදකෙ වා''ති ඉමිනා ''සඞ්ඝෙ''ති ආධාරං පටික්ඛිපති. **සචෙ අනුවිජ්ජකො තුවන්ති** එත්ථ **අනුවිජ්ජක**සද්දො විනයධරපරියායොති ආහ ''විනයධරො''ති. විනයධරො හි යස්මා චොදකවුදිතකානං වචනං අනුමිනිත්වා වත්ථුආපත්තාදිවසෙන විදති, තස්මා **අනුවිජ්ජකොති** වුච්චති.

විරුද්ධං ගාහං සංවත්තෙතීති **විග්ගාහිකං**. ''න ත්ව''න්තිආදිනා ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. **යායාති** කථාය. සුත්තාදීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ **''සුත්තං නාමා''**තිආදි.

අනුයුඤ්ජනවත්තන්ති අනුයුඤ්ජනස්ස, අනුයුඤ්ජනෙ වා වත්තං. කුසලෙන බුද්ධිමතාති එත්ථ **කුසල**සද්දො ඡෙකපරියායො, **බුද්ධිමන්තු**සද්දො පණ්ඩිතපරියායොති ආහ ''ඡෙකෙන පණ්ඩිතෙනා''ති. ''ඤාණපාරමිප්පත්තෙනා''ති ඉමිනා **බුද්ධිමතාති** එත්ථ න කෙවලං ඤාණසාමඤ්ඤං, අථ ඛො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණන්ති දස්සෙති. **අයන්ති** එසො යථාවුත්තො අත්ථො. **අයං පනාති** එසො වක්ඛමානො පන. **එත්ථාති** ඉමාසු ගාථාසු. සචෙ ත්වං අනුවිජ්ජකො හොසීති යොජනා. යං පන අනුයොගවත්තං කතං සුපඤ්ඤත්තං සබ්බසික්ඛාපදානං අනුලොමන්ති යොජනා. **තන්ති** අනුයොගවත්තං. **ඉතීති** අයං සාධිප්පායසඞ්ඛෙපවණ්ණනා. **අත්තනොති** අනුවිජ්ජකස්ස. **සම්පරායෙති** පරලොකෙ. **යොති** අනුවිජ්ජකො. **තන්ති** අනුයොගවත්තං . **ගතින්ති** සුගතිං. **හිතන්ති** චොදකවුදිතකානං හිතං. **ගවෙසන්තොති** ඤාණෙන එසන්තො. ඉමිනා හිතං එසන්තොති **හිතෙසීති** වචනත්ථං දස්සෙති. **මෙත්තඤ්චාති** අප්පනාපත්තං මෙත්තඤ්ච. **මෙත්තාපුබ්බභාගඤ්චාති** අප්පනාමෙත්තාය පුබ්බභාගෙ පවත්තං පරිකම්මඋපචාරමෙත්තඤ්ච. තව භාරෙ සඞ්ඝෙන කතෙ එවාති යොජනා.

යොති අනුවිජ්ජකො. **එතෙසන්ති** චොදකවුදිතකානං. ''භාසිත''න්ති ඉමිනා **වොහාර**සද්දො භාසිතපරියායොති දස්සෙති. **තන්ති** සහසා වොහාරං.

අනුසන්ධිතන්ති එත්ථ විනිච්ඡයානුසන්ධිං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''කථානුසන්ධි වුච්චතී''ති. කථාය අනුරූපං සන්දහනං **කථානුසන්ධි. පටිඤ්ඤානුසන්ධිතෙනාති** එත්ථ පටිඤ්ඤාසද්දඅනුසන්ධිසද්දානං තුල්‍යාධිකරණතො අඤ්ඤං භින්නාධිකරණං දස්සෙන්තො ආහ **''අථවා''**තිආදි. ලජ්ජිං පුග්ගලන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ගාථායං. **වත්තානුසන්ධිනාති** ආචාරසඞ්ඛාතෙන වත්තෙන අනුසන්ධිනා අස්ස අලජ්ජිස්ස වත්තෙන සද්ධිං යා පටිඤ්ඤා සන්ධියතීති යොජනා.

ජානන්තො ආපජ්ජතීති ජානන්තො හුත්වා ආපජ්ජති. ඉමිනා **සඤ්චිච්චාති** පදස්ස සඤ්චෙතෙත්වාති අත්ථං දස්සෙති. වීතික්කමචෙතනාය සද්ධිං චෙතෙත්වාති අත්ථො. ''න දෙසෙති න වුට්ඨාතී''ති ඉමිනා **පරිගූහතීති** එත්ථ පරිගූහනං නාම අත්ථතො න දෙසනං න වුට්ඨානන්ති දස්සෙති.

යන්ති ''සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතී''ති වචනං. **තුම්හෙහීති** පරිහාරකාරකෙහි. **සච්චන්ති** තථං අවිතථං. **අහම්පීති** චොදකොපි. **පිස**ද්දෙන පරිහාරකං සම්පිණ්ඩෙති. **නන්ති** ''සඤ්චිච්චා''තිආදිවචනං. **තන්ති** තුවං, ත්වං වා.

පුබ්බාපරන්ති එත්ථ පුබ්බෙ කථෙතබ්බං **පුබ්බං,** අපරම්හි කථෙතබ්බං **අපරං,** පුබ්බඤ්ච අපරඤ්ච පුබ්බාපරන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''පුරෙ''තිආදි. ''තස්මිං පුබ්බාපරෙ''ති ඉමිනා පාළියං **පුබ්බපරස්සාති** එත්ථ භුම්මත්ථෙ සාමිවචනන්ති දස්සෙති.

ද්වීහීති පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසවසෙන ද්වීහි. **පඤ්චහීති** ථුල්ලච්චයාදිවසෙන පඤ්චහි. **මිච්ඡාදිට්ඨියාති** ''නත්ථි දින්න''න්තිආදිනා (ධ. ස. 1221) දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා. **අන්තග්ගාහිකදිට්ඨියාති** ''සස්සතො ලොකො''තිආදිනා (දී. නි. 1.31; ම. නි. 1.269) දසවත්ථුකාය අන්තග්ගාහිකදිට්ඨියා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු දුතියගාථාසඞ්ගණිකෙසු.

ඉති දුතියගාථාසඞ්ගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

චොදනාකණ්ඩං

අනුවිජ්ජකකිච්චවණ්ණනා

360-1. ඉදානි ආරද්ධන්ති සම්බන්ධො. එකො භික්ඛු එකෙන මාතුගාමෙනාති යොජනා. **සොති** පස්සන්තො භික්ඛු. **තන්ති** නික්ඛමන්තං පවිසන්තං වා භික්ඛුං. **ඉතරොති** චුදිතකො. **තස්සාති** චොදකස්ස. **න උපෙතීති** න උපගච්ඡති. **න පටිජානාතීති** න පටිස්සවං කරොති. **එත්ථාති** මාතුගාමෙන නික්ඛමන්තපවිසන්තට්ඨානෙ. **යන්ති** කම්මං. **තෙනාති** චොදකෙන. **තස්සාති** චොදකස්ස වචනෙනාති සම්බන්ධො. **ඉතරොති** චුදිතකො. **අසුද්ධපරිසඞ්කිතොති** අසුද්ධාය අට්ඨානෙ උප්පන්නාය පරිසඞ්කාය පරිසඞ්කිතො. තදත්ථං දස්සෙති ''අමූලකපරිසඞ්කිතො''ති ඉමිනා. **තස්ස පුග්ගලස්සාති** චුදිතකස්ස පටිඤ්ඤායාති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු අනුවිජ්ජකකිච්චෙසු.

ඉති අනුවිජ්ජකකිච්චවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

චොදකපුච්ඡාවිස්සජ්ජනා

362-3. **සච්චෙ ච අකුප්පෙ චාති** පධානං සම්බන්ධට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ ''පතිට්ඨාතබ්බ''න්ති. ''ය''න්තිආදිනා සච්චෙ පතිට්ඨාතබ්බභාවං දස්සෙති. **යන්ති** කම්මං. ''න වා''තිආදිනා අකුප්පෙ පතිට්ඨාතබ්බභාවං දස්සෙති. **ඔතිණ්ණඤ්චාති** විනිච්ඡයං ඔතිණ්ණඤ්ච. ''වචන''න්ති ඉමිනා ඔතිණ්ණානොතිණ්ණසරූපං දස්සෙති. **තත්‍රාති** පුරිමවචනාපෙක්ඛං. ''ඔතිණ්ණානොතිණ්ණං ජානිතබ්බ''න්ති වචනෙති හි අත්ථො. **චොදකස්ස පමාණන්ති** ''ධම්මො''ති වා ''අධම්මො''ති වා ''බාලො''ති වා ''පණ්ඩිතො''ති වා චොදකස්ස පමාණං. **චුදිතකස්ස පමාණන්ති** ධම්මචුදිතකො නු ඛො, නොති චුදිතකස්ස පමාණං. **අනුවිජ්ජකස්ස පමාණන්ති** සක්කා නු ඛො විනිච්ඡිතුං, නොති අනුවිජ්ජකස්ස පමාණං. අනුවිජ්ජකො වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. **යෙන ධම්මෙනාතිආදීසු** ධම්මාදීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''ධම්මොති භූතං වත්ථු''තිආදි. එතෙන ධම්මෙන ච එතෙන විනයෙන ච එතෙන සත්ථුසාසනෙන චාති යොජනා. තස්මා අනුවිජ්ජකෙන වූපසමෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** අනුවිජ්ජකස්ස පටිපජ්ජිතබ්බට්ඨානෙ.

අවඤ්ඤන්ති අවජානනං. **ඉමෙති** ථෙරා. ''බතත්තා''ති ඉමිනා අත්තනාව අත්තා බඤ්ඤතීති **බතොති** වචනත්ථං දස්සෙති. උපහනියන්තීති **උපහතානි,** උපහතානි ඉන්ද්‍රියානි අනෙනාති **උපහතින්ද්‍රියො**. ''පඤ්ඤාය අභාවතො''ති ඉමිනා **දුම්මෙධොති** එත්ථ දුසද්දො අභාවත්ථො, මෙධාසද්දො පඤ්ඤාපරියායොති දස්සෙති. නත්ථි මෙධා එතස්සාති **දුම්මෙධොති** නිබ්බචනං කාතබ්බං. බතො...පෙ.... දුම්මෙධො සො අනුවිජ්ජකො උපගච්ඡතීති යොජනා. **තස්මාති** යස්මා උපගච්ඡති, තස්මා වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **තස්සාති** පාඨස්ස, ගාථාය වා. විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''චුදිතකචොදකෙසු හී''තිආදි. **උභොපෙතෙති** උභොපි එතෙ ආමිසපුග්ගලනිස්සයෙ. **ධම්මොති** සාසනධම්මො. **ඉතීති** අයමත්ථො.

උපකණ්ණකං ජප්පතීති එත්ථ කණ්ණස්ස සමීපං උපකණ්ණං, තදෙව උපකණ්ණකන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''එවං කථෙහී''තිආදි. ''කණ්ණමූලෙ''ති ඉමිනා උපකණ්ණකන්ති එත්ථ උපසද්දස්ස සමීපත්ථං දස්සෙති. **මන්තෙතීති** කථෙති. ඉමිනා ජප්පධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති. **ජිම්හං පෙක්ඛතීති** එත්ථ ජිම්හසද්දො කුටිලවාචකො, කුටිලං නාම අත්ථතො ඉධ දොසොති ආහ ''දොසමෙවා''ති.

කථානුසන්ධීති චුදිතකඅනුවිජ්ජකානං කථාය අනුසන්ධි. **විනිච්ඡයානුසන්ධීති** අනුවිජ්ජකෙන කතස්ස ආපත්තානාපත්තිවිනිච්ඡයස්ස අනුසන්ධි. **සබ්බත්ථාති** චොදනාකණ්ඩෙ.

ඉති චොදනාකණ්ඩවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

චූළසඞ්ගාමං

අනුවිජ්ජකස්ස පටිපත්තිවණ්ණනා

365. චූළසඞ්ගාමෙ සමාගමනං **සඞ්ගාමො,** සමාගමෙන්ති සන්නිපතන්ති එත්ථාති වා **සඞ්ගාමොති** වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''සඞ්ගාමො වුච්චති...පෙ.... සඞ්ඝසන්නිපාතො''ති. සන්නිපතනං **සන්නිපාතො,** සන්නිපතන්ති එත්ථ දෙසෙති වා සන්නිපාතො, සඞ්ඝස්ස සන්නිපාතො **සඞ්ඝසන්නිපාතො**. සඞ්ගාම යුද්ධෙති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 මකාරන්තධාතු) වුත්තං. තත්ථ යුද්ධං නාම අත්ථතො අධිකරණවිනිච්ඡයොති ගහෙතබ්බං. තදත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''තත්‍ර හී''තිආදි. තත්ථ **තත්‍රාති** තස්මිං සඞ්ගාමෙ, සමොසරන්තීති සම්බන්ධො. **අත්තපච්චත්ථිකාති** අත්තනො පටිපක්ඛං අත්ථයන්ති. **උද්ධම්මන්ති** ධම්මතො වියොගං. දීපෙන්තා හුත්වාති යොජනා. කෙ වියාති ආහ ''වජ්ජිපුත්තකා වියා''ති. සො භික්ඛු පවත්තෙතීති සම්බන්ධො. **ලද්ධින්ති** උද්ධම්මාදිවාදං. **තත්ථාති** සඞ්ගාමෙ. **අවචරතීති** ඔගාහෙත්වා චාරෙති පවත්තෙති. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අජ්ඣොගාහෙත්වා විනිච්ඡයං පවත්තෙතී''ති. එත්ථ ''අජ්ඣොගාහෙත්වා''ති ඉමිනා අවඋපසග්ගස්ස ඔගාහත්ථං දස්සෙති. ''විනිච්ඡයං පවත්තෙතී''ති ඉමිනා චරධාතුස්ස කාරිතන්තොගධත්තා සහකාරිතකම්මෙන පවත්තනත්ථං දස්සෙති. ඉමිනා සඞ්ගාමෙ

අවචරතීති **සඞ්ගාමාවචරොති** නිබ්බචනං දස්සෙති. කො වියාති ආහ ''යසත්ථෙරො වියා''ති. **මානද්ධජන්ති** කෙතුකම්‍යතාපච්චුපට්ඨානමානසඞ්ඛාතං ධජං. **රජොහරණසමෙනාති** එත්ථ රජං හරති අපනෙති අනෙනාති **රජොහරණං,** පාදපුඤ්ඡනං, තෙන සමෙනාති දස්සෙන්තො ආහ ''පාදපුඤ්ඡනසමෙනා''ති. පාදං පුඤ්ඡති සොධෙති අනෙනාති **පාදපුඤ්ඡනං,** තෙන සමො **පාදපුඤ්ඡනසමො,** තෙන. සමාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''යථා''තිආදි. රජොහරණස්ස නෙව රාගො හොතීති සම්බන්ධො. **යථාපතිරූපන්ති** පතිරූපස්ස අනුලොමං, පතිරූපානතික්කන්තන්ති අත්ථො. අකථෙන්තෙන නිසීදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **සාමං වා ධම්මොති** එත්ථ ධම්මො නාම කොති ආහ ''කප්පියාකප්පියනිස්සිතා වා''තිආදි. රූපාරූපපරිච්ඡෙදො ච සමථචාරො ච විපස්සනාචාරො ච ඨානචත්තඤ්ච නිසජ්ජවත්තඤ්ච, ආදිසද්දෙන චඞ්කමවත්තාදීනි සඞ්ගණ්හාති. චුද්දසමහාවත්තාදීනං ''කප්පියාකප්පියනිස්සිතා''ති පදෙන ගහිතත්තා වත්තසද්දෙන ඨානවත්තාදීනි එව ගහෙතබ්බානි, ආදිසද්දෙන චඞ්කමවත්තාදීනි ගහෙතබ්බානි. **පරො වා අජ්ඣෙසිතබ්බොති** යොවා සො වා කොචි අජ්ඣෙසිතබ්බොති ආහ ''යො''තිආදි. ඉමිනා න යො වා සො වා කොචි අජ්ඣෙසිතබ්බො, සමත්ථොයෙව පන අජ්ඣෙසිතබ්බොති වා දස්සෙති. ''ආවුසො''තිආදිනා වත්තබ්බාකාරං දස්සෙති. **අරියො වා තුණ්හීභාවොති** එත්ථ න කෙවලං කථෙතුං අසමත්ථවසෙන තුණ්හීභාවො, කම්මට්ඨානමනසිකාරවසෙන පනාති ආහ ''කම්මට්ඨානමනසිකාරවසෙන තුණ්හීභාවො''ති. අරියානං එසො **අරියො,** තුණ්හීභාවො. ''නාවජානිතබ්බො''ති ඉමිනා **නාතිමඤ්ඤිතබ්බොති** පදස්ස අතික්කම්ම න මඤ්ඤිතබ්බොති දස්සෙති.

උපජ්ඣායොති චොදකචුදිතකානං උපජ්ඣායො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''න ආචරියො පුච්ඡිතබ්බො''තිආදිපදෙසු. කුලමෙව ජාතිනාමගොත්තවසෙන අයන්ති අපදිසියතීති **කුලපදෙසො. අත්‍රස්සාති** එත්ථ අත්‍ර අස්සාති පදච්ඡෙදං කත්වා අත්‍රසද්දො පුග්ගලවිසයො, අස්සසද්දො ආඛ්‍යාතිකොති ආහ ''අත්‍ර පුග්ගලෙ''තිආදි. තත්ථ ''භවෙය්‍යා''ති ඉමිනා අස්සසද්දස්ස සබ්බනාමත්තඤ්ච ''භවති''ති වත්තමානිකභාවඤ්ච පටික්ඛිපති. **පරිසානුවිධායකෙනාති** පරිසාය අනුමතං කරොන්තෙන. ඉමිනා **නො පරිසකප්පිකෙනාති** එත්ථ **කප්පසද්දො** විකප්පත්ථොති දස්සෙති. **යන්ති** වචනං. **න හත්ථමුද්දාති** මුදන්ති එතායාති **මුද්දා,** සක්ඛරමඞ්ගුලියං හත්ථස්ස මුද්දා අවයවිඅවයවවසෙන සම්බන්ධත්තාති **හත්ථමුද්දා.** තස්සා විකාරො ''හත්ථමුද්දා''ති ගහෙතබ්බොති ආහ ''හත්ථවිකාරො''ති.

''අත්ථං අනුවිධියන්තෙනා''ති එත්ථ **අත්ථන්ති** විනිච්ඡයත්ථං. **අනුවිධියන්තෙනාති** සල්ලක්ඛෙන්තෙන. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''විනිච්ඡයපටිවෙධමෙව සල්ලක්ඛෙන්තෙනා''ති. **සන්නිපාතමණ්ඩලෙති** සන්නිපාතාය පරිසාය සමූහෙ, සන්නිපාතමණ්ඩලස්ස මජ්ඣෙති අත්ථො. **න වීතිහාතබ්බන්ති** එත්ථ වීතිහරණං නාම අත්ථතො හාපනන්ති ආහ ''න විනිච්ඡයො හාපෙතබ්බො''ති. **දුරුත්තවාචන්ති** චොදකචුදිතකානං දුරුත්තවාචං. **හිතපරිසකිනාති** එත්ථ හිතං පරි එසතීති හිතපරිසකො, කරුණා ච කරුණාපුබ්බභාගො ච, සො එතස්සත්ථීති **හිතපරිසකී,** පුග්ගලො, තෙන හිතපරිසකිනා. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''හිතෙසිනා හිතගවෙසිනා''ති . **කරුණාති** අප්පනාපත්තා කරුණා. **කරුණාපුබ්බභාගොති** අප්පනාපත්තාය කරුණාය පුබ්බභාගෙ පවත්තා පරිකම්මඋපචාරකරුණා. **පදද්වයෙපීති** ''හිතානුකම්පිනා කාරුණිකෙන භවිතබ්බං. හිතපරිසකිනා අසම්ඵප්පලාපිනා භවිතබ්බ''න්ති පදද්වයෙපි. අයං අධිප්පායො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''අසුන්දරවචන''න්ති ඉමිනා **අසුරුත්තන්ති** එත්ථ සුන්දරං උත්තං **සුරුත්තං,** න සුරුත්තං අසුරුත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. **පරිග්ගහෙතබ්බොති** පරිවීමංසිත්වා ගහෙතබ්බො.

තස්සාති අධම්මචොදකස්ස. **අනොසටං වත්ථුන්ති** එත්ථ ''චොදකචුදිතකෙහි වුත්ත''න්ති පදං අධිකාරවසෙන වෙදිතබ්බං. එත්ථ ච **අනොසටන්ති** විනිච්ඡයං අනොසටන්ති අත්ථො. කිං පග්ගණ්හිතබ්බොති ආහ ''නනු ත්ව''න්තිආදි. **අනුයොගවත්තන්ති** ''කාලෙන වක්ඛාමී''තිආදිනා (චූළව. 399; පරි. 362, 437) වුත්තං, ''සච්චෙ ච අකුප්පෙ චා''ති (චූළව. 401) ච වුත්තං අනුයුඤ්ජනවත්තං. තඤ්හි යස්මා අනෙන වත්තෙන චොදකො චුදිතකං, චුදිතකො වා චොදකං අනුයුඤ්ජති, චොදකෙන චුදිතකො, චුදිතකෙන වා චොදකො අනුයුඤ්ජීයති, තස්මා **අනුයොගවත්තන්ති** වුච්චති. **කථාපෙත්වාති** චොදකචුදිතකෙහෙව කථාපෙත්වා. **තස්සාති** චොදකස්ස වා චුදිතකස්ස වා, **සාරජ්ජන්ති** භයං. **තෙති** තව. **වත්වාපීති** මුඛෙන වත්වාපි. **පිසද්දෙන** කායවිකාරං දස්සෙත්වාපීති සම්පිණ්ඩෙති. ''අනුයොගවත්ත''න්ති ධාතුකම්මං, ''සො භික්ඛූ''ති කාරිතකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං, තං කම්මං තබ්බපච්චයො වදති. **අසුචි විභාවෙතබ්බොති** එත්ථ නත්ථි සුචි සීලමෙතස්සාති **අසුචීති** වුත්තෙ අලජ්ජීති ආහ ''අලජ්ජී''න්ති. උජු සීලවා කායවඞ්කාදිරහිතො හොතීති යොජනා. එත්ථ ච කායවඞ්කාදිරහිතො හොතීති ඉමිනා උජුනො කාරණං දස්සෙති. කායවඞ්කාදිරහිතත්තා උජු හොතීති අධිප්පායො. **සොති** භික්ඛු. **මද්දවෙනෙවාති** මුදුභාවෙනෙව. **උපචරිතබ්බොති** කථෙතබ්බො. ඉමිනා **උජුමද්දවෙනාති** පදස්ස සම්බන්ධට්ඨානං පාඨසෙසං දස්සෙති. **යොති** භික්ඛු. **අයමෙවාති** එවසද්දෙන න ධම්මගරුකො, පුග්ගලගරුකො, ධම්මෙසු ච පුග්ගලෙසු ච න මජ්ඣත්තොති වෙදිතබ්බොති දස්සෙති.

366. තෙන ච පන අනුවිජ්ජකෙනාති යොජනා. **සුත්තාදීසූති** ආදිසද්දෙන විනයඅනුලොම පඤ්ඤත්තඅනුලොමිකානි සඞ්ගහෙතබ්බානි. සුත්තං සංසන්දනත්ථාය හොතීති යොජනා. කෙසං සංසන්දනත්ථායාති ආහ ''ආපත්තානාපත්තීනං සංසන්දනත්ථ''න්ති. ඔපම්මං අත්ථදස්සනත්ථාය හොතීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **පච්චෙකට්ඨායිනො අවිසංවාදකට්ඨායිනොති** එත්ථ පච්චෙකස්මිං තිට්ඨන්ති සීලෙනාති **පච්චෙකට්ඨායිනො,** අවිසංවාදකෙ තිට්ඨන්ති සීලෙනාති **අවිසංවාදකට්ඨායිනොති** දස්සෙන්තො ආහ ''ඉස්ස...පෙ.... ඨිතා''ති. ''ඉස්සරියාධිපච්චජෙට්ඨකට්ඨානෙ''ති ඉමිනා පච්චෙකසරූපං දස්සෙති. **තෙති** සඞ්ඝෙන අනුමතා පුග්ගලා.

කිමත්ථං ''විනයො සංවරත්ථායා''තිආදි වුත්තන්ති ආහ ''ඉදානී''තිආදි. ඉදානි දස්සෙතුං ආහාති සම්බන්ධො. යෙ මන්දා මන්දබුද්ධිනො හුත්වා එවං වදෙය්‍යුන්ති යොජනා. අථ වා මන්දා මන්දබුද්ධිනො යෙ පුග්ගලා එවං වදෙය්‍යුන්ති යොජනා. සකලාපි විනයපඤ්ඤත්ති උපනිස්සයො හොතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා ''සංවරත්ථායා''තිආදීසු ''අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථායා''තිපරියොසානෙසු තෙරසවාක්‍යෙසු ''උපනිස්සයො හොතී''ති පාඨසෙසො අජ්ඣාහරිතබ්බොති දස්සෙති. ''පච්චයො''ති ඉමිනා ''උපනිස්සයො''ති පදස්ස උපනිස්සයපච්චයොති අත්ථං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ද්වාදසවාක්‍යෙසු. විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ''අපිචෙත්ථා''තිආදි. තත්ථ **අපිච** විසෙසං වක්ඛාමීති යොජනා. **එත්ථාති** ''අවිප්පටිසාරත්ථායා''තිආදීසු. **තන්ති** සුඛං. තරුණවිපස්සනා නාම කස්ස අධිවචනන්ති ආහ ''උදයබ්බයඤාණස්සෙතමධිවචන''න්ති. නනු ''විරාගො''ති එත්ථ චතුබ්බිධස්ස අරියමග්ගස්ස ගහිතත්තා ''විමුත්ති''ති එත්ථාපි චතුබ්බිධං ඵලං ගහෙතබ්බං, කස්මා පන ''විමුත්තීති අරහත්තඵල''න්ති වුත්තන්ති ආහ ''චතුබ්බිධොපි හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **අපච්චයපරිනිබ්බානත්ථායාති** අසඞ්ඛතපරිනිබ්බානත්ථාය. නත්ථෙත්ථ හි පරිනිබ්බානෙ කොචි පච්චයො, තස්මා අපච්චයපරිනිබ්බානන්ති වුච්චති. **තන්ති** විමුත්තිඤාණදස්සනං. **තස්මිංඅනුප්පත්තෙති** තස්මිං විමුත්තිඤාණදස්සනෙ අනුක්කමෙන පත්තෙ. **අවස්සන්ති** ධුවං එකන්තෙනාති අත්ථො. **එතදත්ථාති** එසො අනුපාදා පරිනිබ්බානසඞ්ඛාතො අත්ථො පයොජනං ඉමිස්සා කථායාති එතදත්ථා. **කථාති** අත්ථස්ස කථා. **මන්තනාති** ධම්මස්ස මන්තනා. **එතදත්ථා උපනිසාති** එත්ථ උපනිසාසද්දො පච්චයවාචකොති ආහ ''පරංපරපච්චයතාපී''ති. පරංපරපච්චයො හි යස්මා එත්ථ පරංපරඵලං උපගන්ත්වා නිසීදති, තස්මා **උපනිසාති** වුච්චති. ''විනයො සංවරත්ථායා''තිආදිකා අයං පරංපරපච්චයතාපීති යොජනා. **සොතාවධානන්ති** ඔගාහෙත්වා ධියතෙ ඨපියතෙ **අවධානං,** සොතස්ස අවධානං සොතාවධානං. **ඉමං කථන්ති** ''විනයො සංවරත්ථායා''තිආදිං ඉමං කථං. යං ඤාණං උප්පජ්ජති, තම්පි එතදත්ථන්ති යොජනා. **යදිදං අනුපාදා චිත්තස්සාති** එත්ථ ''යදිද''න්ති නිපාතො ''විමොක්ඛො''ති පදමපෙක්ඛිත්වා යො අයන්ති අත්ථං වදති. **අනුපාදාති** එත්ථ ''සයං අභිඤ්ඤා''තිආදීසු (මහාව. 11) විය යකාරලොපො හොති, තස්ස පදස්ස කරණං පන ''චතූහි උපාදානෙහී''ති වෙදිතබ්බං. ඉති ඉම මත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''යො අයං චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියිත්වා''ති. එත්ථ චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියිත්වා චිත්තස්ස අරහත්තඵලසඞ්ඛාතො යො අයං විමොක්ඛො අත්ථි, සොපි එතදත්ථාය හොතීති යොජනා. ''අරහත්තඵලසඞ්ඛාතො''ති ඉමිනා ''විමොක්ඛො''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. අරහත්තඵලඤ්හි යස්මා විරුද්ධෙහි, විසෙසෙන වා සබ්බකිලෙසෙහි මුච්චිත්ථ, තස්මා **විමොක්ඛොති** වුච්චති. ''අපච්චයපරිනිබ්බානත්ථාය එවා''ති ඉමිනා **එතදත්ථායාති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති.

367. වත්ථුං...පෙ.... **න ජානාතීති** එත්ථාති යොජනා කාතබ්බා. **තස්මාති** යස්මා සම්බන්ධො, තස්මා. **එත්ථාති** ඉමාසු ගාථාසු. **සමෙන චාති** එත්ථ ''සමෙනා''ති පදං ''අඤ්ඤාණෙනා''ති අත්ථස්ස වාචකං රුළ්හීපදන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''තෙනෙව පුබ්බාපරං අජානනස්ස සමෙන අඤ්ඤාණෙනා''ති. පාළියං කෙන කාරණෙන කතාකතං න ජානාතීති ආහ ''සමෙනා''ති. සමෙන පුබ්බාපරස්ස අඤ්ඤාණෙන කතාකතං න ජානාතීති අත්ථො. **එවන්තිආදි** නිගමනං . යං පනෙතං වචනං වුත්තන්ති යොජනා. ''තත්ථා''ති ච ''ආකාරඅකොවිදො''ති ච ආධාරාධෙය්‍යානමභෙදො හොති, තස්මා අවයවී ආධාරො, අවයවො ආධෙය්‍යොති දට්ඨබ්බං. ආකාරසද්දො ඉඞ්ගිතත්ථොති ආහ ''කාරණාකාරණෙ''ති. කාරණඅකාරණසඞ්ඛාතෙ ඉඞ්ගිතෙති අත්ථො. **ආකාරස්සාති** භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං. ආකාරස්මින්ති හි අත්ථො.

තථෙවාති යථා වත්ථුආදීනි න ජානාති, තථෙව. **ඉතීති** එවං. **ය්වායන්ති** යො අයං භික්ඛු. ''භයෙනා''ති ඉමිනා **භයාති** එත්ථ කාරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. භයා භයෙන ගච්ඡතීති යොජනා. එසෙව නයො **සම්මොහෙන මොහා ගච්ඡතීති** එත්ථාපි. **ඡන්දාති** ඡන්දෙන. **දොසාති** දොසෙන. අත්තනා ඤාතුං අසමත්ථතාය න සඤ්ඤත්තියා කුසලොති ආහ ''පරං සඤ්ඤාපෙතුං අසමත්ථතායා''ති. කස්මා නිජ්ඣත්තියා ච අකොවිදොති ආහ ''කාරණා...පෙ.... තායා''ති. ''පරිසාය ලද්ධත්තා''ති ඉමිනා ලද්ධො පරිසසඞ්ඛාතො පක්ඛො යෙනාති **ලද්ධපක්ඛොති** වචනත්ථං දස්සෙති. සචෙ තාදිසකො භික්ඛු හොති, සො භික්ඛු ''අපටික්ඛො''ති වුච්චතීති යොජනා. එසෙව නයො හෙට්ඨාපි. ''න පටික්ඛිතබ්බො''ති ඉමිනා පටිමුඛං න ඉක්ඛිතබ්බොති **අපටික්ඛොති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''න ඔලොකෙතබ්බො''ති ඉමිනා ඉක්ඛධාතුයා දස්සනත්ථං දස්සෙති.

ඉති චූළසඞ්ගාමවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

මහාසඞ්ගාමං

වොහරන්තෙන ජානිතබ්බාදිවණ්ණනා

368-74. මහාසඞ්ගාමෙ එතෙනෙව නයෙන වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. වත්ථුසඞ්කමනාකාරං දස්සෙත්වා අවජානනපටිජානනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''යො පනා''තිආදි. යො පන වදතීති සම්බන්ධො. **එසෙවාති** එසො එව, අවජානනපටිජානනභික්ඛූති අත්ථො.

375. **නීලාදිවණ්ණාවණ්ණවසෙනාති** නීලාදිවණ්ණවසෙන ච ආරොග්‍යාත්ථාදිඅවණ්ණවසෙන ච. සඤ්චරිත්තං යස්මා අනෙන සික්ඛාපදෙන ධනං අනුපදීයති, තස්මා **ධනමනුප්පදානන්ති** වුච්චති. **පුබ්බපයොගොති** පුබ්බෙ පයුජ්ජිතබ්බො.

අගතිඅගන්තබ්බවණ්ණනා

379. **බහුජනඅහිතාය පටිපන්නො හොතීති** පාළිං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''විනයධරෙන හී''තිආදි. තත්ථ **විනයධරෙනාති** අනුවිජ්ජකෙන, විනිච්ඡිතෙති සම්බන්ධො. **ඔවාදූපජීවිනියොති** භික්ඛුනං ඔවාදං උපනිස්සාය ජීවිනියො. **උපාසකාපීති** රතනත්තයං පටිස්සරණන්ති උපාසකාපි. **දායකාපීති** භික්ඛූනං පච්චයදායකාපි. **තෙසන්ති** උපාසකාදීනං. **තථෙවාති** යථා උපාසකාදයො ද්විධා භිජ්ජන්ති, තථෙව. **තතොති** ආරක්ඛදෙවතාහි පරන්ති සම්බන්ධො. **තෙනාති** ද්විධාකාරණෙන.

382. **ගහනනිස්සිතොති** එත්ථ ගහනසද්දො දිට්ඨිපරියායොති ආහ ''මිච්ඡාදිට්ඨිඅන්තග්ගාහිකදිට්ඨිසඞ්ඛාතං ගහන''න්ති.

393. **තස්ස අවජානන්තොති** එත්ථ ''තස්සා''ති පදං ''වචන''න්ති පාඨසෙසෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ ''තස්ස වචන''න්ති. **තස්සාති** නවකස්ස. **තන්ති** නවකං.

394. **''යංඅත්ථායා''**ති එසො සද්දො සමාසොති ආහ ''යදත්ථායා''ති. **''තං අත්ථ''**න්ති එසො සද්දො ලිඞ්ගවිපල්ලාසොති ආහ ''සො අත්ථො''ති. **අත්ථසද්දො** හි පුල්ලිඞ්ගො, පාළියං **න පරිහාපෙතබ්බන්ති** එත්ථාපි ලිඞ්ගවිපල්ලාසො වෙදිතබ්බො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං මහාසඞ්ගාමෙ.

ඉති මහාසඞ්ගාමවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

කථිනභෙදං

කථිනඅත්ථතාදිවණ්ණනා

403. **කථිනෙ ඛන්ධකෙති** කථිනක්ඛන්ධකෙ. **පුබ්බෙති** කථිනක්ඛන්ධකෙ.

404. **පයොගස්සාති** එත්ථ පයොගො නාම කොති ආහ ''චීවරධොවනාදිනො''තිආදි. එත්ථ ආදිසද්දෙන විචාරණඡෙදනබද්ධනසිබ්බනරජනකප්පබින්දුආදියනානි ඡ පුබ්බකරණානි සඞ්ගණ්හාති. උදකාහරණාදිකො යො පයොගො කරීයතීති යොජනා. **අනන්තරො** නාම අතීතානන්තරඅනාගතානන්තරවසෙන දුවිධො, ඉධ අනාගතානන්තරොයෙව අධිප්පෙතොති ආහ ''අනාගතවසෙනා''ති. උදකාහරණාදිපයොගෙ හි උප්පන්නෙ පච්ඡා ධොවනාදිපුබ්බකරණස්ස උප්පත්තිතො තප්පයොගස්ස අනාගතවසෙනෙව පච්චයො. **සමනන්තරපච්චයෙනාති** එත්ථ සංසද්දො සුට්ඨුඅත්ථොති ආහ ''සුට්ඨු අනන්තරපච්චයෙනා''ති. ''ආසන්නතර''න්ති ඉමිනා සුට්ඨුභාවං දස්සෙති. ''පයොගස්සා''ති පදං ''ආධාරභාව''න්ති පදෙ සාමී, ''පච්චයා **හොන්තී''**ති පදෙ සම්පදානං. ''නිස්සය''න්ති පදං ''ආධාරභාව''න්ති පදෙන සංවණ්ණෙති. ''උපෙතෙනා''ති ඉමිනා **උපසද්දස්ස** උපගමනත්ථං දස්සෙති, බලවත්ථං පටික්ඛිපති. **පඨමන්ති** පයොගතො, පයොගස්ස වා තාව. ඉමිනා **පුරෙජාතපච්චයෙනාති** එත්ථ පුරෙසද්දො පඨමත්ථොති දස්සෙති. **පච්ඡාති** පයොගතො, පයොගස්ස වා පරං. **අපුබ්බං අචරිමන්ති** එකපහාරෙන. ඉමිනා සහජාතසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති.

එවං පුච්ඡිත්වාති සම්බන්ධො. **යන්ති** ධම්මජාතං. ඉදානි ආහාති සම්බන්ධො. **යස්සාති** පයොගාදිකස්ස. **තදෙවාති** ධම්මජාතමෙව. **තස්සාති** ''පුබ්බකරණං පයොගස්සා''තිආදිවචනස්ස අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. ''පයොගස්ස කතමෙ ධම්මා''තිආදි යං වචනං වුත්තං, තත්ථ විස්සජ්ජනං මයා වුච්චතෙති යොජනා. ඉමිනා පාළියං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බභාවං දස්සෙති. චතූහි පච්චයෙහි පච්චයාකාරං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''පයොගස්ස හී''තිආදි. පයොගස්ස පුබ්බකරණං පච්චයො හොතීති සම්බන්ධො. **උද්දිට්ඨධම්මෙසූති** ''අනන්තරපච්චයෙන පච්චයො''තිආදිනා උද්දිට්ඨෙසු ධම්මෙසු පුරෙජාතපච්චයො පනෙසාති සම්බන්ධො. අථ වා **උද්දිට්ඨධම්මෙසූති** පුබ්බකරණවසෙන උද්දිට්ඨෙසු ධොවනාදිධම්මෙසු එකධම්මම්පීති සම්බන්ධො. **න ලභතීති** උදකාහරණාදිපයොගස්ස පුබ්බෙ න ලභති. **අයන්ති** උදකාහරණාදිපයොගො. **පච්ඡාජාතපච්චයං පන ලභතීති** උදකාහරණාදිපයොගො පච්ඡාජාතපච්චයං ලභති. කස්මා ලභතීති ආහ ''පච්ඡා උප්පජ්ජනකස්ස හී''තිආදි. **පච්ඡාති** පයොගස්ස, පයොගතො වා පරං. හි යස්මා කයිරති, තස්මා ලභතීති යොජනා. සහජාතපච්චයං පන න ලභතීති සම්බන්ධො. **මාතිකාපලිබොධානිසංසසඞ්ඛාතෙති** අට්ඨමාතිකාද්වෙපලිබොධපඤ්චානිසංසසඞ්ඛාතෙ. **අඤ්ඤොති** පන්නරසහි ධම්මෙහි අඤ්ඤො. **පයොගාදීසූතිආදිසද්දෙන** පුබ්බකරණපච්චුද්ධාරඅධිට්ඨානානි සඞ්ගණ්හාති. **එතෙනුපායෙනාති** එතෙන යථාවුත්තඋපායෙන.

පුබ්බකරණනිදානාදිවිභාගවණ්ණනා

406-7. ද්වික්ඛත්තුං පුච්ඡිතත්තා ‘‘පුච්ඡාද්වය’’න්ති වුත්තං. හෙතුපච්චයානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඡ චීවරානි’’ති. කස්මා වෙදිතබ්බානීති ආහ ‘‘පුබ්බපයොගාදීනඤ්හී’’තිආදි. **හීති** යස්මා. **තානියෙවාති** ඡ චීවරානි එව. එවසද්දො පච්ඡාපි යොජෙතබ්බො, තානි එවාති අත්ථො. **හීති** සච්චං, පුබ්බකරණාදීනි න අත්ථීති යොජනා.

408. ‘‘ඉමාය සඞ්ඛාතියා’’තිආදිනා වචීභෙදාකාරං දස්සෙති. කඨිනත්ථාරකෙන යස්මා පච්චුද්ධාරො ච අධිට්ඨානඤ්ච කරීයති, තස්මා **කිරියාති** වුච්චති. තෙන වුත්තං ‘‘පච්චුද්ධාරො චෙව අධිට්ඨානඤ්චා’’ති.

411. වත්ථුවිපන්නාදීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අකප්පියදුස්සං හොතී’’තිආදි. විනාසං, විකාරං වා පජ්ජතීති **විපන්නං,** වත්ථුමෙව විපන්නං **වත්ථුවිපන්නං**.

කඨිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා

412. **තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානන්ති** එත්ථ ධම්මානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යෙසු රූපාදිධම්මෙසූ’’ති. තත්ථ **රූපාදිධම්මෙසූති** වණ්ණගන්ධාදීසු සුද්ධට්ඨකරූපකලාපධම්මෙසු. **සතීති** සන්තෙසු. **තෙසන්ති** රූපාදීනං ධම්මානං. ‘‘සමොධාන’’න්ති ඉමිනා **සඞ්ගහොති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ‘‘මිස්සීභාවො’’ති ඉමිනා **සමවායොති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. අවයවධම්මානං සං එකභාවස්ස ගහණං **සඞ්ගහො**. අවයවධම්මානං සමං අයනං පවත්තනං **සමවායො. බහූසු ධම්මෙසූති** බහූසු පරමත්ථපඤ්ඤත්තිධම්මෙසු. **නාමමත්තන්ති** නාමපඤ්ඤත්තිමත්තං. **පුබ්බෙති** කඨිනක්ඛන්ධකෙ.

‘‘කාරණෙහී’’ති ඉමිනා **ආකාරසද්දො** කාරණත්ථොති දස්සෙති. **යන්ති** වචනං.

416. **උප්පජ්ජන්තීති** කඨිනුද්ධාරා උප්පජ්ජන්ති. **කින්ති** කිං අත්ථජාතං. සබ්බෙපි කඨිනුද්ධාරාති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. **එත්ථාති** කඨිනුද්ධාරෙසු. **පුරිමා ද්වෙති** අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරවසෙන පුරිමා ද්වෙ. **එතෙසඤ්චාති** පුරිමානං ද්වින්නඤ්ච. **ඉතරෙති** අවසෙසා කඨිනුද්ධාරා. **තෙසුපීති** ඉතරෙසු කඨිනුද්ධාරෙසු. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං කඨිනවිනිච්ඡයෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පඤ්ඤත්තිවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

උපාලිපඤ්චකං

අනිස්සිතවග්ගවණ්ණනා

417. උපාලිපඤ්හෙසු ‘‘කති නු ඛො භන්තෙ’’ති පුච්ඡාය සම්බන්ධො නත්ථීති කස්සචි මඤ්ඤනං නිවාරෙන්තො ආහ ‘‘අය සම්බන්ධො’’ති. **ථෙරොති** උපාලිත්ථෙරො, පුච්ඡීති සම්බන්ධො. **ඉමෙසන්ති** පඤ්චකානං තන්තින්ති සම්බන්ධො. කෙසං අත්ථාය තන්තිං ඨපෙස්සාමීති ආහ ‘‘නිස්සාය වසනකාරීනං අත්ථායා’’ති. වසනකාරීනං භික්ඛූනන්ති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** පඤ්හානං.

ආපන්නො කම්මකතොති එත්ථ ‘‘ආපන්නො’’ති පදං ‘‘කම්මකතො’’ති පදස්ස කාරණදස්සනන්ති ආහ ‘‘ආපත්තිං ආපන්නො, තප්පච්චයාව සඞ්ඝෙන කම්මං කතං හොතී’’ති. **තප්පච්චයාවාති** තංආපත්තිආපන්නසඞ්ඛාතා කාරණා එව.

නප්පටිප්පස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා

420. අයන්ති කම්මකතො භික්ඛු, න වත්තතීති සම්බන්ධො. **අනුලොමවත්තෙති** කතකම්මස්ස අනුලොමෙ වත්තෙ. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **සරජ්ජුකොති** සහ කම්මසඞ්ඛාතාය රජ්ජුයාති සරජ්ජුකො.

421. සමග්ගෙහි භික්ඛූහීති සම්බන්ධො. **හීති** සච්චං. **අච්චයං දෙසාපෙත්වාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං දොසං දෙසාපෙත්වා. **තිණවත්ථාරකසමථං වාති** වාසද්දො අත්ථන්තරවිකප්පො. **තත්‍ර චෙති** එත්ථ තසද්දො කම්මවිසයො, චෙසද්දො සචෙපරියායොති ආහ ‘‘සචෙ තාදිසෙ කම්මෙ’’ති. **දිට්ඨාවිකම්මම්පි කත්වාති** දිට්ඨාවිකම්මං කත්වාපීති යොජනා. **පිසද්දෙන** අකත්වාපීති සම්පිණ්ඩෙති. **යත්‍ර පනාති** කම්මෙ පන. **තත්ථාති** කම්මෙ. **පක්කමිතබ්බන්ති** සඞ්ගාමාවචරෙන පක්කමිතබ්බං.

422. **උස්සිතමන්තීති** එත්ථ උස්සිතං මන්තී උස්සිතමන්තීති දස්සෙන්තො ආහ ''ලොභ…පෙ…. භාසිතා''ති. තත්ථ ''ලොභදොස මොහමානුස්සන්නං වාච''න්ති ඉමිනා උස්සිතපදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ''භාසිතා''ති ඉමිනා ''මන්තී''ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **නිස්සිතජප්පීති** එත්ථ අඤ්ඤනිස්සිතං ජප්පමෙතස්සාති නිස්සිතජප්පීති දස්සෙන්තො ආහ ''අත්තනො''තිආදි. එත්ථ **ජප්පන්ති** වචනං. ජප්ප වචනෙති හි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං. **උස්සදයුත්තන්ති** ලොභාදිඋස්සදයුත්තං, වචනන්ති සම්බන්ධො. **එවමඤ්ඤන්ති** එවං අත්තනා අඤ්ඤං. **කථානුසන්ධිවචනෙනාති** චොදකවුදිතකානං කථාය අනුසන්ධිවචනෙ. එත්ථ ''වචනෙ''ති ඉමිනා ''භාසානුසන්ධී''ති එත්ථ භාසසද්දො වචනපරියායොති දස්සෙති.

උස්සාරෙතීති උද්ධං ගමාපෙති. ඉමිනා උස්සාදෙති උපරි ගමාපෙතීති **උස්සාදෙතාති** වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ හි දකාරරකාරා සදිසත්ථා . තෙ හි ද්වෙ අක්ඛරා කදාචි කත්ථචි සදිසත්ථා හොන්ති. **අවසාරෙතීති** හීනභාවං ගමාපෙති. ඉමිනා අවසාදෙති අධොභාවං ගමාපෙතීති **අවසාදෙතාති** වචනත්ථං දස්සෙති. ''අපසාදෙතා''තිපි පාඨො, උපසග්ගමත්තමෙව නානං. **සම්ඵඤ්ච බහුං භාසතීති** එත්ථ සම්ඵසද්දො නිරත්ථකකථාවචනොති ආහ ''නිරත්ථකකථ''න්ති. නිරත්ථකකථා හි යස්මා සං හිතසුඛං ඵලති විනාසෙති, තස්මා සම්ඵන්ති වුච්චති. ඵා ධාතුති ච ඵලධාතුති ච ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 ලකාරන්තධාතු) වුත්තං.

භාරෙ අනාරොපිතෙති ''තව භාරො''ති සඞ්ඛෙන භාරෙ අනාරොපිතෙ. **අජ්ඣොත්ථරිත්වාති** අභිභවිත්වා . ඉමිනා **පසය්හ පවත්තාති** එත්ථ පසය්හසද්දස්ස අභිභවනත්ථං දස්සෙති. **අනධිකාරෙති** අනධිපච්චට්ඨානෙ. ''කථෙතා''ති ඉමිනා වතුධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති. **අනොකාසකම්මං කාරෙත්වාති** එත්ථ නකාරස්ස අයුත්තයොගභාවතො යුත්තට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ ''ඔකාසකම්මං අකාරෙත්වා''ති. **යස්සාති** යා අස්ස. අස්ස භික්ඛුනො අත්තනො යා දිට්ඨි අත්ථීති යොජනා, අථවා අත්තනො යා දිට්ඨි භවෙය්‍යාති යොජනා. **තන්ති** දිට්ඨිං. ''කථෙතා''ති ඉමිනා **බ්‍යාකතාති** එත්ථ වි ආ පුබ්බකරධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති.

වොහාරවග්ගවණ්ණනා

424. ''නෙව දෙසනාය න වුට්ඨානෙනා''ති ඉදං පාරාජිකාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. **දොසානුරූපන්ති** වත්ථුසඞ්ඛාතස්ස දොසස්ස අනුරූපං.

පයොගං න ජානාතීති එත්ථ සචෙ පයොගො මූලෙන විසදිසො හුත්වා භින්නො හොති, එවං සති මූලපයොගන්ති න වත්තබ්බන්ති ආහ ''අධිකරණානං හී''තිආදි. **හීති** සච්චං, යස්මා වා. මූලමෙව පයොගා නාම හොන්ති, න අඤ්ඤන්ති අධිප්පායො.

කාතබ්බන්ති න ජානාතීති කාතබ්බං ඉති කම්මස්ස කරණං න ජානාතීති යොජනා. **වත්ථූති** භණ්ඩනකලහාදිවත්ථු, නියස්සාදීනං වත්ථූති සම්බන්ධො . **චතුන්නන්ති** තජ්ජනීයනියස්සපබ්බාජනීයපටිසාරණීයවසෙන චතුන්නං. **යාවතීති** සඞ්ඝං කම්මස්ස වූපසමං යාවති.

වත්ථුන්ති එත්ථ ආපත්තික්ඛන්ධානමෙව වත්ථුන්ති ආහ ''සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධාන''න්ති. පදෙසපඤ්ඤත්තිසබ්බත්ථපඤ්ඤත්තිසාධාරණපඤ්ඤත්තිඅසාධාරණපඤ්ඤත්තිඑකතොපඤ්ඤ-ත්තිඋභතොපඤ්ඤත්තිවසෙන ඡන්නං පඤ්ඤත්තීනං පඤ්ඤත්තියං පවිට්ඨත්තා වුත්තං ''තිවිධං පඤ්ඤත්ති''න්ති. ''හෙට්ඨුපරියං කත්වා පදං යොජෙතී''ති ඉමිනා **පදපච්චාභට්ඨන්ති** එත්ථ පදානං හෙට්ඨුපරියවසෙන පටිනිවත්තිත්වා ආභස්සනං ගළනං චුතං පදපච්චාභට්ඨන්ති අත්ථං දස්සෙති.

විනයෙති එත්ථ න කෙවලං පාළියංයෙව, අථ ඛො අට්ඨකථායම්පීති ආහ ''විනයපාළියඤ්චෙව අට්ඨකථායඤ්චා''ති.

ඤත්තිං න ජානාතීති එත්ථ ඤත්තිභෙදං දස්සෙන්තො ආහ ''සඞ්ඛෙපතො''තිආදි. **තත්ථාති** දුවිධාසු ඤත්තීසු. **කම්මඤත්තීති** අනුස්සාවනකම්මස්ස ඨානෙ ඨිතා ඤත්ති. අනුස්සාවනකම්මං නත්ථි, සයමෙව අනුස්සාවනකම්මට්ඨානෙ ඨිතාති අත්ථො. **කම්මපාදඤත්තීති** අනුස්සාවනකම්මස්ස පාදභූතා මූලභූතා ඤත්ති. **නවසු ඨානෙසූති** ඔසාරණාදීසු නවසු ඨානෙසු. **ද්වීසු ඨානෙසූති** ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථවසෙන ද්වීසු ඨානෙසු, කම්මපාදඤත්තියා කරණං න ජානාතීති සම්බන්ධො. ය්වායං චතුබ්බිධො සමථොති යොජනා. **තන්ති** චතුබ්බිධං සමථං. **ඤත්තියාති** සාම්‍යත්ථෙ සාමිවචනං. යං අධිකරණං වූපසමතීති සම්බන්ධො. **තස්සාති** අධිකරණස්ස. තං වූපසමං න ජානාතීති සම්බන්ධො.

සුත්තං න ජානාතීති එත්ථ සුත්තසද්දස්ස කදාචි කත්ථචි මාතිකායඤ්ච සුත්තන්තපිටකෙ ච පවත්තනතො ඉධ උභතොවිභඞ්ගෙති ආහ ''උභතොවිභඞ්ග''න්ති. **විනයං න ජානාතීති** එත්ථ විනයසද්දස්ස සකලෙ විනයපිටකෙ

වත්තමානස්සාපි සුත්තන්ති එත්ථ උභතොවිභඞ්ගස්ස ගහිතත්තා ඉධ ඛන්ධකපරිවාරාව ගහෙතබ්බාති ආහ ''ඛන්ධකපරිවාරං න ජානාතී''ති.

විනයං න ජානාතීති එත්ථ විනයපිටකස්ස ගහෙතබ්බත්තා වුත්තං ''ඨපෙත්වා විනයපිටක''න්ති. **සුත්තන්තිකෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙති** (දී. නි. 2.187 ආදයො; අ. නි. 4.180) බුද්ධාපදෙසසඞ්ඝාපදෙසසම්බහුලත්ථෙරාපදෙසඑකත්ථෙරා පදෙසවසෙන චත්තාරො මහාපදෙසෙ. **එත්ථාති** පඤ්චකෙ. **යන්ති** වචනං. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පඤ්චකෙසු.

ඉති

අනිස්සිතවග්ග-නප්පටිප්පස්සම්භනවග්ග-වොහාරවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

දිට්ඨාවිකම්මවග්ගවණ්ණනා

425. දිට්ඨාවිකම්මවග්ගෙ **දිට්ඨාවිකම්මාති** එත්ථ ආවි කරීයතෙ **ආවිකම්මං,** දිට්ඨීනං ආවිකම්මං **දිට්ඨාවිකම්මන්ති** දස්සෙන්තො ආහ ''දිට්ඨීනං ආවිකම්මානී''ති. ''ලද්ධිපකාසනානි''න්ති ඉමිනා **දිට්ඨිසද්දො** ලද්ධිපරියායො, **ආවිකම්මසද්දො** පකාසනපරියායොති දස්සෙති. **එතන්ති** ''දිට්ඨාවිකම්මා''ති නාමං. අදෙසනාගාමිනී නාම අත්ථතො ගරුකන්ති ආහ ''ගරුකාපත්තියා''ති. **ලහුකායපීති** පිසද්දො ගරහත්ථො. ලහුකායපි දෙසිතාය දිට්ඨාවිකම්මං අධම්මිකං හොති, පගෙව ගරුකායාති අත්ථො.

යථා ...පෙ.... හොතීති යථා ආවිකතෙ චතූහි පඤ්චහි එකීභූතෙහි ආවිකතා හොතීති යොජනා. **චතූහි පඤ්චහීති** අන්තිමපරිච්ඡෙදදස්සනං. තතො අතිරෙකෙහිපි එකතො දෙසෙතුං න වට්ටති, දෙසිතා ච ආපත්ති න වුට්ඨාති, දෙසනාපච්චයා දුක්කටඤ්ච හොති. ''චතූහි පඤ්චහී''ති අන්තිමපරිච්ඡෙදස්ස දස්සිතත්තා ද්වීහි තීහි පන එකතො දෙසෙතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. **මනොමානසෙනාති** එත්ථ මනොසද්දෙන මානසසද්දස්ස රාගඅරහත්තෙසුපි පවත්තනතො තදත්ථෙ පටික්ඛිපිත්වා චිත්තෙ එව වත්තතීති දස්සෙති. තෙන වුත්තං ''මනසඞ්ඛාතෙන මානසෙනා''ති. ඉමිනා මනභූතං මානසං **මනොමානසන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති.

සමානසංවාසකස්සාපීති පිසද්දො සමානසංවාසකස්සපි නානාසීමාය ඨිතස්ස සන්තිකෙ ආවිකම්මං අධම්මිකං හොති, පගෙව නානාසංවාසකස්සාති දස්සෙති. **මාළකසීමායාති** ඛණ්ඩසීමාය අඞ්ගණෙ. **අවිප්පවාසසීමායාති** මහාසීමාය, ඨිතස්සාපි සන්තිකෙති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන ''ඛණ්ඩසීමාය ඨිතස්සපී''ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙති.

430. **න පරියත්තන්ති** න සමත්ථං. ඉමිනා **නාලන්ති** එත්ථ අලංසද්දො පරියත්තත්ථොව, නාරහභූසනවාරණත්ථොති දස්සෙති. **ඉධාපීති** පඤ්චකෙපි. පිසද්දෙන පුරිමපඤ්චකං අපෙක්ඛති. ''සාසනතො''ති ඉමිනා වුධාතුයා අපාදානං දස්සෙති. ''කාමො''ති ඉමිනා අධිප්පායසද්දො කාමපරියායොති දස්සෙති.

432. **මන්දත්තා මොමූහත්තාති** එත්ථ ත්තපච්චයස්ස භාවත්ථෙ, පඤ්චමීවිභත්තියා ච කාරණත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''මන්දභාවෙන මොමූහභාවෙනා''ති. **පරිභවාති** එත්ථ පරිභවකාමාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''පරිභවං ආරොපෙතුකාමො හුත්වා''ති. **අඤ්ඤබ්‍යාකරණෙසුපීති** අරහත්තබ්‍යාකරණෙසුපි. **සබ්බත්ථාති** දිට්ඨාවිකම්මවග්ගෙ. **යන්ති** වචනං.

ඉති දිට්ඨාවිකම්මවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා

444. ධම්මපධානං ධම්මාධිට්ඨානං සන්ධාය ''පාරාජිකං ගච්ඡතීති පාරාජිකගාමී''ති සුද්ධකත්තුවසෙන වුත්තං, පුග්ගලපධානං පුග්ගලාධිට්ඨානං සන්ධාය ''පාරාජිකං ගච්ඡති අනෙන, ගමාපෙතීති වා පාරාජිකගාමී''ති කරණහෙතුකත්තුවසෙනපි වත්තබ්බං. විත්ථාරං දස්සන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි . තත්ථ **තත්ථාති** ''මුසාවාදො පාරාජිකගාමී''තිආදිපාඨෙ, එවං විත්ථාරො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. තෙසු ''මුසාවාදො පාරාජිකගාමී''තිආදීසු වා, නිද්ධාරණෙ භුම්මං.

අදස්සනෙනාති එත්ථ කස්ස අදස්සනෙනාති ආහ ''විනයධරස්සා''ති. විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ''කප්පියාකප්පියෙසු හී''තිආදි. **තන්ති** විනයධරං. **අස්සවනෙනාති** එත්ථ කෙසං වචනං අස්සවනෙනාති ආහ ''එකවිහාරෙපී''තිආදි. **එකවිහාරෙපීති** විනයධරෙන එකවිහාරෙපි. පිසද්දෙන නානාවිහාරෙ පන පගෙවාති දස්සෙති.

උපට්ඨානන්ති උපට්ඨානත්ථං, උපට්ඨානට්ඨානං වා. වුච්චමානං අඤ්ඤෙසං වචනං අසුණන්තො හුත්වා වාති යොජනා. **පසුත්තකතාති** එත්ථ යකාරලොපොති ආහ ''පසුත්තකතායා''ති. **පසුත්තකභාවෙනපීති** පිසද්දො අඤ්ඤම්පි අදස්සනාදිකාරණං සම්පිණ්ඩෙති. **තථාසඤ්ඤීති** එත්ථ තථාසද්දො කොවිසයොති ආහ ''අකප්පියෙ...පෙ.... ආපජ්ජන්තො''ති. **එකරත්තාතික්කමාදිවසෙනාති** ආදිසද්දෙන ඡාරත්තාතික්කමාදිං සඞ්ගණ්හාති. **සබ්බත්ථාති** මුසාවාදවග්ගෙ.

ඉති මුසාවාදවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

භික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනා

450. භික්ඛුනිවග්ගෙ **අලාභායාති** එත්ථ ලභධාතුයා කම්මං, සම්පදානවචනස්ස ච තදත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''චතුන්නං පච්චයානං අලාභත්ථායා''ති. ''වායමතී''ති ඉමිනා **පරිසක්කතීති** එත්ථ සක්කධාතුයා සමත්ථත්ථං පටික්ඛිපිත්වා වායමත්ථං දස්සෙති. **කලිසාසනන්ති** පාපපරාජයආණං. **නීහරණත්ථායාති** නිද්ධරිත්වා අපනයනත්ථාය.

451. ''කම්ම''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ''සත්තන්නං කම්මානං අඤ්ඤතර''න්ති.

454. **න සාකච්ඡාතබ්බොති** එත්ථ කො නාම කථාමග්ගො න සාකච්ඡාතබ්බො, නනු විනයොයෙවාති ආහ ''කප්පියා...පෙ.... කථාමග්ගො''ති. ''න කථෙතබ්බො''ති ඉමිනා කච්ඡසද්දස්ස කථධාතුයා නිප්ඵන්නභාවං දීපෙති. කස්මා පන පඨමපඤ්චකෙ ''න අසෙක්ඛෙනා''ති පටික්ඛිපිත්වා දුතියපඤ්චකෙ ''අසෙක්ඛෙනා''තිආදි වුත්තන්ති ආහ ''යස්මා පනා''තිආදි. ඉතරො පුථුජ්ජනො න කථෙතීති යොජනා.

න අත්ථපටිසම්භිදාපත්තොති එත්ථ අත්ථො නාම අට්ඨකථායෙවාධිප්පෙතාති ආහ ''අට්ඨකථායා''ති. ''පභෙදගතඤාණප්පත්තො''ති ඉමිනා අත්ථාදීසු පති විසුං සම්භිජ්ජතීති **පටිසම්භිදා,** පඤ්ඤා, තං පත්තොති **පටිසම්භිදාපත්තො** . අත්ථෙ පටිසම්භිදාපත්තො අත්ථපටිසම්භිදාපත්තොති දස්සෙති. ''පාළිධම්මෙ''ති ඉමිනා **ධම්මපටිසම්භිදාපත්තොති** එත්ථ ධම්මසරූපං දස්සෙති. **වොහාරනිරුත්තියන්ති** පඤ්ඤත්තිනිරුත්තියං. ඉමිනා **නිරුත්තිපටිසම්භිදාපත්තොති** එත්ථ නිරුත්තිසරූපං දස්සෙති. **පටිභානපටිසම්භිදාපත්තොති** එත්ථ පටිභානං නාම හෙට්ඨිමඤාණත්තයමෙවාති ආහ ''අත්ථපටිසම්භිදාදීනි ඤාණානී''ති, **තෙසූති** ඤාණෙසු, යං යං විමුත්තං **යථාවිමුත්තං,** චිත්තං. **පච්චවෙක්ඛිතාති** පුනප්පුනං ඔලොකිතා. **සබ්බත්ථාති** භික්ඛුනිවග්ගෙ.

ඉති භික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනා

455. උබ්බාහිකවග්ගෙ **අත්ථකුසලොතිආදිපදානං** භෙදනිස්සිතසමාසං දස්සෙන්තො ආහ ''අට්ඨකථාකුසලො''තිආදි. **ආචරියමුඛතොති** ආචරියවදනතො, ආචරියසම්මුඛෙ වා, **සිථිලධනිතාදීති** ආදිසද්දෙන දීඝරස්සාදීනි (පරි. අට්ඨ. 485; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 252) සඞ්ගණ්හාති. **අක්ඛරපරිච්ඡෙදෙති** එත්තකො සිථිලො, එත්තකො ධනිතොතිආදිනා අක්ඛරපරිච්ඡෙදෙ. ඉමිනා **බ්‍යඤ්ජනකුසලොති** එත්ථ බ්‍යඤ්ජනසද්දො අක්ඛරපරියායොති දස්සෙති. **න පුබ්බාපරකුසලොති** එත්ථ පුබ්බාපරො නාම පුරිමානං චතුන්නඤ්චෙව කථාය ච පුබ්බාපරොති ආහ ''අත්ථපුබ්බාපරෙ''තිආදි.

කොධනොතිආදීනි වුත්තානීති සම්බන්ධො. යස්මා න සක්කොතීති යොජනා. **පසාරෙතාති** එත්ථ සරධාතු උපසග්ගවසෙන වෙචිත්තවාචකොති ආහ ''මොහෙතා''ති.

ඉති උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අධිකරණවූපසමවග්ගවණ්ණනා

457. අධිකරණවූපසමවග්ගෙ සඞ්ඝගරු නාම කොති ආහ ''ධම්මඤ්ච...පෙ.... සඞ්ඝගරු නාම හොතී''ති. **තානීති** චීවරාදීනි.

458. **පඤ්චහුපාලි ආකාරෙහීති** එත්ථ ආකාරසද්දො කාරණත්ථොති ආහ ''පඤ්චහි කාරණෙහී''ති. **කම්මෙනාතිආදීසු** කම්මාදීනං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''අපලොකනාදීසූ''තිආදි. **උපපත්තීහීති** යුත්තීහි. මය්හං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවඤ්ච බහුස්සුතභාවඤ්ච තුම්හෙ ජානාථාති යොජනා. මාදිසො නාම...පෙ.... තුම්හාකං යුත්තං නනූති යොජනා. **කණ්ණමූලෙති** කණ්ණසමීපෙ. **අනුස්සාවනෙනාති** අනුසමීපෙ සාවාපනෙන. **තෙසන්ති** භික්ඛූනං. **අනිවත්තිධම්මෙති** අනිවත්තනසභාවෙ. **සලාකග්ගාහෙනාති** අත්තනො සලාකාය ගාහාපනෙන.

එත්ථාති කම්මාදීසු. **පමාණන්ති** සඞ්ඝභෙදස්ස කාරණං. **පුබ්බභාගාති** සඞ්ඝභෙදතො පුබ්බභාගෙ පවත්තා. පුබ්බභාගභාවං ආවිකරොන්තො ආහ ''අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන හී''තිආදි. වොහරන්තෙපීති යොජනා. **තත්ථාති** වොහාරෙ. කදා පන සඞ්ඝො භින්නොති ආහ ''යදා පනා''තිආදි. යදා පන කරොතීති සම්බන්ධො. **කම්මන්ති** උපොසථකම්මතො අඤ්ඤං කම්මං ගහෙතබ්බං. **උද්දෙසන්ති** උපොසථකම්මං. **ඉතීති** එවං. සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනායං ''එවං...පෙ.... පකාසයිස්සාමා''ති (චූළව. අට්ඨ. 351) යං වචනං අවොචුම්හාති යොජනා. තස්ස වචනස්සාති පාඨං අජ්ඣාහරිත්වා ''ස්වායං අත්ථො''ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බො.

පඤ්ඤත්තෙතන්ති එත්ථ නිග්ගහිතලොපසන්ධීති ආහ ''පඤ්ඤත්තං එත''න්ති. **ක්වාති** කිස්මිං ඛන්ධකෙ. **තත්‍රාති** වත්තක්ඛන්ධකෙ. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන ආගන්තුකවත්තාදිඅකරණමත්තෙන. **අනුපුබ්බෙනාති** අනුක්කමෙන. **යථාරත්තන්ති** එත්ථ යථාසද්දො අනුරූපත්ථවාචකො, රත්තිසද්දෙන රත්තිප්පමාණං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''රත්තිපරිමාණානුරූප''න්ති. ඉමිනා රත්තියා අනුරූපං **යථාරත්තන්ති** නිබ්බචනං දස්සෙති. ''රත්තිපරිමාණානුරූප''න්ති වුත්තෙ රත්තිපරිමාණස්ස අතික්කන්තත්තා අත්ථතො ථෙරොති ආහ ''යථාථෙරන්ති අත්ථො''ති. **වවත්ථානන්ති** පරිච්ඡෙදො. සො හි විසුං අවහිතො හුත්වා තිට්ඨතීති වවත්ථානන්ති වුච්චති. **කම්මාකම්මානීති** එත්ථ කම්මං අකම්මානීති පදවිභාගං කත්වා අකාරො වුද්ධත්ථොති ආහ ''ඛුද්දකානි චෙව මහන්තානි ච කම්මානී''ති. සති ච අකම්මස්ස මහන්තභාවෙ කම්මං නාම ඛුද්දකන්ති අත්ථතො සිද්ධං හොති. තෙන වුත්තං ''ඛුද්දකානි චෙවා''ති. අකාරස්ස අප්පත්ථං ගහෙත්වා ''මහන්තානි චෙව ඛුද්දකානි ච කම්මානී''ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. සො පන ඉධ න ගහිතො, අඤ්ඤත්ථ පන දිස්සති. ''උච්චාවචානි කම්මානී''ති හි වාක්‍යවසෙන වුත්තට්ඨානෙ උච්චසද්දෙන මහන්තත්ථං දස්සෙති, අවචසද්දෙන ඛුද්දකත්ථං දස්සෙති. තස්මා මහන්තඛුද්දකානි කම්මානීති අත්ථො වෙදිතබ්බො. සති ච අකම්මස්ස ඛුද්දකභාවෙ කම්මං නාම මහන්තන්ති අත්ථතොපි සිද්ධන්ති දට්ඨබ්බං.

සඞ්ඝභෙදවග්ගද්වයවණ්ණනා

459. සඞ්ඝභෙදවග්ගද්වයෙ **එතෙති** සභාවා. **තෙති** අධම්මාදයො. **ඉතීති** එවං. යං කම්මන්ති යොජනා. දිට්ඨිං විනිධායාති සම්බන්ධො. එකස්මිං පඤ්චකෙ අයං අත්ථයොජනා කාතබ්බාති සම්බන්ධො. **එත්ථාපීති** ඉමස්මිං පඤ්චකෙපි. **පිසද්දෙන** හෙට්ඨා වුත්තං පඤ්චකං අපෙක්ඛති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු පඤ්චකෙසු. **හීති** සච්චං. පුබ්බෙ අවුත්තනයං යං වචනමත්ථි, තං වචනං එත්ථ පඤ්චකෙසු න අත්ථීති යොජනා.

ආවාසිකවග්ගවණ්ණනා

461. ආවාසිකවග්ගෙ ''හරිත්වා''ති ඉමිනා **යථාභතන්ති** එත්ථ හරධාතුයා හරණත්ථඤ්ච කිරියාවිසෙසනභාවඤ්ච දස්සෙති. ''ඨපිතො''ති ඉමිනා **නික්ඛිත්තොති** එත්ථ ඛිපධාතුයා ඨපනත්ථං දස්සෙති.

462. **පරිණාමෙතීති** පරිණතංපාපෙති. ''නියාමෙති කථෙතී''ති ඉමිනා අධිප්පායත්ථං දස්සෙති, **එත්ථාති** ආවාසිකවග්ගෙ.

කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනා

467. කථිනත්ථාරවග්ගෙ **ඔතමසිකොති** එත්ථ අවතමං ගතො ඔතමසිකොති දස්සෙන්තො ආහ ''අන්ධකාරගතො''ති. අන්ධකාරසද්දෙන තමසද්දො අන්ධකාරපරියායොති දස්සෙති. **තන්ති** ඔතමසිකං . **අසමන්නාහරන්තොති** තං අසමන්නාහරන්තො, කස්මා අසමන්නාහරන්තොති ආහ ''කිච්චයපසුතත්තා වන්දන''න්ති. **එකතොති** කොපෙන සද්ධිං. වෙරී විසභාගපුග්ගලො එකතො ආකොධෙන වත්තනට්ඨෙන **එකාවත්තොති** වුච්චති. **පහරෙය්‍යාති** වන්දන්තං පහරෙය්‍ය. ''අඤ්ඤං චින්තයමානො''ති ඉමිනා අඤ්ඤස්මිං ආරම්මණෙ චිත්තං විදහති ඨපෙතීති **අඤ්ඤවිහිතොති** දස්සෙති.

සඞ්ඝතො උද්ධරිත්වා ඛිපිතබ්බො අපනෙතබ්බොති උක්ඛිත්තො, සොයෙව **උක්ඛිත්තකො. තෙහීති** චතූහි. අවන්දියෙසු පන්නරසපුග්ගලෙසූති සම්බන්ධො. **අන්තරා වුත්තකාරණෙන චාති** අන්තරෙ වුත්තෙන ''තඤ්හි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදීසුපි නලාටං පටිහඤ්ඤෙය්‍යා''තිආදිනා කාරණෙන ච. **ඉතොති** පන්නරසපුග්ගලම්හා . **ඉතීති** එවං. සචෙ උද්දෙසාචරියො ච ඔවාදාචරියො ච නවකො හොති, න වන්දනීයො. **සබ්බත්ථාති** කථිනත්ථාරවග්ගෙ.

ඉති කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ච උපාලිපඤ්චකවණ්ණනාය යොජනා.

ආපත්තිසමුට්ඨානවණ්ණනා

470. ‘‘අචිත්තකො ආපජ්ජති’’තිආදීසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. **අචිත්තකො ආපජ්ජතීති** අචිත්තකො හුත්වා ආපජ්ජති. එසෙව නයො **අචිත්තකො වුට්ඨාතීති** එත්ථාපි. යංකිඤ්චි ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. ඉතරං ආපත්තින්ති යොජනා. **ධම්මදානං කරොමීති** ‘‘සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාතී’’ති (ධ. ප. 354) ච ‘‘අමතංදදො ච සො හොති, යො ධම්මමනුසාසතී’’ති (සං. නි. 1.42) ච භගවතා වුත්තවචනං සුත්වා ධම්මදානං කරොමි. **දොමනස්සිකොති** දොමනස්සෙන යුත්තො, දොමනස්සවන්තො වා. **එත්ථාති** අබ්‍යාකතමූලෙ.

473. **යස්ස යස්සාති** සික්ඛාපදස්ස. **තං සබ්බන්ති** සබ්බං තංතංසමුට්ඨානසික්ඛාපදං.

අපරදුතියගාථාසඞ්ගණිකං

(1) කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

474. **ඡ ආපත්තියො කායිකාති** එත්ථ ඡ ආපත්තියො නාම කාති ආහ ‘‘අන්තරපෙය්‍යාලෙ’’තිආදි. අන්තරපෙය්‍යාලෙ වුත්තාති සම්බන්ධො. ‘‘කායද්වාරෙ සමුට්ඨිතත්තා’’ති ඉමිනා කායෙ සමුට්ඨහන්තීති **කායිකාති** වචනත්ථං දස්සෙති. තස්මිංයෙව අන්තරපෙය්‍යාලෙ වුත්තාති සම්බන්ධො. ‘‘වජ්ජපටිච්ඡාදිකාය’’තිආදිනා **ඡාදෙන්තස්ස තිස්සොති** එත්ථ තිණ්ණං සරූපං දස්සෙති. ‘‘භික්ඛුනියා’’තිආදිනා **පඤ්ච සංසග්ගපච්චයාති** එත්ථ පඤ්චන්නං සරූපං දස්සෙති.

‘‘එකරත්ත’’ඉතිආදිනා **අරුණුග්ගෙ තිස්සොති** එත්ථ තිණ්ණං සරූපං දස්සෙති. **ද්වෙ යාවතතියකාති** සංවණ්ණෙතබ්බෙන ‘‘එකාදස යාවතතියකා නාමා’’ති සංවණ්ණනාය විරුද්ධභාවං පටික්ඛිපන්තො ආහ ‘‘පඤ්ඤත්තිවසෙන පනා’’තිආදි. ‘‘ඉමස්මිං සාසනෙ’’ති ඉමිනා එත්ථසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **එකෙන සබ්බසඞ්ගහොති** එත්ථ එකො නාම කො, සබ්බානි නාම කානීති ආහ ‘‘යස්ස සියා’’තිආදි. ‘‘නිදානුද්දෙසෙනා’’ති ඉමිනා එකස්ස සරූපං දස්සෙති. ‘‘සික්ඛාපදානඤ්ච පාතිමොක්ඛුද්දෙසානඤ්චා’’ති ඉමෙහි පදෙහි සබ්බසරූපං දස්සෙති. සඞ්ගහ සද්දෙන කම්මඡට්ඨීසමාසො.

‘‘වජ්ජපටිච්ඡාදිකාය’’තිආදිනා **ද්වෙ දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනාති** එත්ථ ද්වින්නං සරූපං දස්සෙති.

‘‘භික්ඛු භික්ඛුනියා’’තිආදිනා **ගාමන්තරෙ චතස්සොති** එත්ථ චතස්සන්නං සරූපං දස්සෙති. පුන ‘‘භික්ඛු භික්ඛුනියා’’තිආදිනා **චතස්සා නදිපාරපච්චයාති** එත්ථ චතස්සන්නමෙව සරූපං දස්සෙති. ‘‘චීවරදානෙ පාචිත්තිය’’න්ති ඉමිනා පාචිත්තියභාවෙන සදිසත්තා සඞ්ඛ්‍යාවිසෙසො න කාතබ්බොති දස්සෙති.

(2) දෙසනාගාමිනියාදිවණ්ණනා

475. **එකෙත්ථාති** එත්ථසද්දො සාසනවිසයො.

එකසික්ඛාපදම්පි නත්ථීති පිසද්දො බහුසික්ඛාපදානි පන පගෙවාති ච ආපත්ති පන පගෙවාති ච ආපත්තිපි නත්ථීති ච අත්ථං දස්සෙති.

‘‘සකලෙපි විනයෙ’’ති ඉමිනා **ද්වෙත්ථාති** පාඨෙ එත්ථසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **උභින්නන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං. අඤ්ඤථා පන කිත්තකා පඨමාපත්තිකාති ආහ ‘‘ඉතරථා පනා’’තිආදි. තත්ථ **ඉතරථාති** පඤ්ඤත්තිතො අඤ්ඤෙන පකාරෙන. **කම්මඤ්චාති** කම්මඤත්ති ච. **කම්මපාදිකා චාති** කම්මපාදඤත්ති ච. **නවසු ඨානෙසූති** ඔසාරණාදීසු නවසු ඨානෙසු. **ද්වීසූති** ඤත්තිදුතිය, ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙසු.

වජ්ජපටිච්ඡාදිකාය පාරාජිකං, උක්ඛිත්තානුවත්තිකාය පාරාජිකං, අට්ඨවත්ථුකාය පාරාජිකන්ති ඉති ඉමෙ තයොති යොජනා. **කාරණභූතෙනාති** හෙතුභූතෙන, ‘‘කරණභූතෙනා’’තිපි පාඨො, සාධකතමසත්තිභූතෙනාති අත්ථො.

තෙසන්ති අද්ධානහීනාදීනං. **එත්ථාති** ‘‘තයො පුග්ගලා න උපසම්පාදෙතබ්බා’’ති පාඨෙ, එතෙසු අඞ්ගහීනාදීසු වා. **යොති** පුග්ගලො. අපරිපූරො න යාවතීති සම්බන්ධො. මාතුඝාතකාදයො කරණදුක්කටකා චාති යොජනා. **තත්ථාති** තෙසු ඤත්තිකප්පනාදීසු. **ඤත්තිකප්පනාති** ඤත්තිවිධි. **විප්පකතපච්චත්තන්ති** විප්පකතං පච්චත්තං. **අතීතකරණන්ති** අතීතස්ස කරණං. විත්ථාරෙන්තො ආහ ‘‘වත්ථුසම්පන්නං හී’’තිආදි. **තයො කම්මාන සඞ්ගහාති** එත්ථ ඡන්දභෙදරක්ඛනත්ථාය නකාරෙ නිග්ගහිතලොපො. **නාසිතකාති** නාසෙතබ්බා පුග්ගලා, නාසිතබ්බාති **නාසිතා,** නාසිතා එව නාසිතකා. **තිණ්ණං ජනානන්ති** තිණ්ණං උපසම්පදාපෙක්ඛජනානං එකූපජ්ඣායෙන නානාචරියෙන හුත්වාති යොජනා. **එකානුස්සාවනාති** එකතො අනුස්සාවනා.

පාදො නාම කහාපණස්ස චතුත්ථභාගො. **මාසකො** නාම පාදස්ස පඤ්චමභාගො. **පාරාජිකන්ති** වනප්පතිං ඡින්දන්තස්ස දුතියපාරාජිකං (පාරා. 110). **අනොදිස්සාති** ''මනුස්සො මරතූ''තිආදිනා න උද්දිසිත්වා. **තෙනාති** විසෙන.

භික්ඛුනොවාදකවග්ගස්මින්ති සාමඤ්ඤාධාරො. **දසසු සික්ඛාපදෙසූති** විසෙසාධාරො. **පඨමසික්ඛාපදම්හියෙවාති** දසසු සික්ඛාපදෙසු පඨමසික්ඛාපදම්හියෙව. උපසම්පන්නාය භික්ඛුනියාති සම්බන්ධො. ''ආපත්ති හොතී''ති ඉමිනා ''චීවරෙනා''ති පදස්ස සම්බන්ධට්ඨානං දස්සෙති.

''චතස්සො එවා''ති ඉමිනා **තත්තිකාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. තා චතස්සො පරිමාණා යාසං ආපත්තීනන්ති **තත්තිකා. නිපන්නස්සාපි තත්තිකාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **සාති** භික්ඛුනී.

(3) පාචිත්තියවණ්ණනා

476. **පඤ්ච භෙසජ්ජානීති** සප්පිආදීනි පඤ්ච භෙසජ්ජානි. ඉමං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. පච්ඡා ආපන්නොති යොජනා.

එකං කබළන්ති එකං ආලොපං, **තුම්හමූලෙති** තුම්හං සන්තිකෙ.

යථාවත්ථුකන්ති වත්ථුඅනුලොමං, ආපත්තියො දෙසිතාව හොන්තීති යොජනා.

කොකාලිකාදීනන්තිආදිසද්දෙන කටමොදකතිස්සකාදයො (පාරා. 417) සඞ්ගණ්හාති. පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ පාචිත්තියඤ්ච චණ්ඩකාළිකාය භික්ඛුනියා පාචිත්තියඤ්චාති යොජනා. **පයුත්තවාචාපච්චයාති** විඤ්ඤත්තිනිමිත්තාදීහි පකාරෙන යුත්තාය වාචාය පච්චයා. **ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** පාරාජිකස්ස ආපජ්ජනං. අථවා **පාරාජිකස්සාති** අස්ස භික්ඛුස්ස පාරාජිකා ආපත්ති හොතීති වා පාරාජිකා ආපත්ති අස්ස භවතීති වා යොජනා කාතබ්බා. **ඉතීති** ඉමා ඡ ආපත්තියො ආපජ්ජතීති යොජනා.

භොජනං ගහෙත්වා අජ්ඣොහරමානාති සම්බන්ධො. **තථෙවාති** යථා බාදනෙ, තථෙව මංසං ලසුණං අජ්ඣොහරමානාති යොජනා. ''පණීතභොජනානී''ති ච ''අකප්පියමංස''න්ති ච පදානි ''අජ්ඣොහරමානා''ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බානි.

පඤ්ච ඨානානීති පඤ්ච ආපත්තිසඞ්ඛාතානි ඨානානි. **තත්ථාති** පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු. **ද්වින්නන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං. **තෙසන්ති** සික්ඛමානාදීනං. **පඤ්චන්නමෙවාති** සහධම්මිකානංයෙව. **විනිච්ඡයවොහාරොති** විනිච්ඡයවචනං. ඉමිනා චත්තාරි අධිකරණානි පටික්ඛිපති. **අඩ්ඩකම්මං නාමාති** අභියුඤ්ජන්තානං කම්මං නාම.

''සහධම්මිකාන''න්ති ඉමිනා **පඤ්චන්නං විනිච්ඡයොති** එත්ථ පඤ්චසරූපං දස්සෙති. සොභණභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ ''කතවීතික්කමො හී''තිආදි. **අබ්භුණ්හසීලොති** අභිනවුප්පන්නසීලො. අබ්භුණ්හසීලො නාම අත්ථතො පාකතිකසීලොති ආහ ''පාකතිකො''ති, පකතිසීලෙන නියුත්තොති අත්ථො.

''කායද්වාරසම්භවා''ති ඉමිනා **කායිකාති** පදස්ස තද්ධිතභාවං දස්සෙති. **මුඛං ඔලොකෙතබ්බන්ති එත්ථ** වුත්තාති සම්බන්ධො.

චතුන්නං දෙසනාය චාති එත්ථ ''දෙසනායා''ති පදං ආදිපදලොපන්ති ආහ ''අච්චයදෙසනායා''ති. **සාති** අච්චයදෙසනා. අභිනිලීයිත්වා ධනුනා මාරෙන්තීති **අභිමාරා.**

ඡෙජ්ජං හොතීති එත්ථ ඡෙජ්ජං නාම පාරාජිකාපජ්ජනමෙවාති ආහ ''දෙවදත්තො විය පාරාජිකං ආපජ්ජතී''ති. **ඉමා පන ආපත්තියොති** පාරාජිකථුල්ලච්චයාපත්තියො.

(4) අවන්දනීයපුග්ගලාදිවණ්ණනා

477. **තෙසන්ති** දසන්නං පුග්ගලානං. ''සද්ධි''න්ති ඉමිනා **සාමීචෙනාති** එත්ථ සහත්ථෙ කරණවචනන්ති දස්සෙති. **සාමීචෙනාති** ච සාමීචිනා කත්තබ්බං **සාමීචං** කම්මං, තෙන සාමීචෙන. **දස චීවරධාරණාති** පදස්ස සමාසභාවං පටික්ඛිපන්තො ආහ ''දස දිවසානි අතිරෙකචීවරස්ස ධාරණා''ති.

කතිසතන්තිආදීසු ද්වීසු ගාථාපාදෙසු චතූසු විභත්‍යන්තපදෙසු පුරිමං පුරිමෙන, පච්ඡිමඤ්ච පච්ඡිමෙන යථාක්කමං යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''කතිසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදයිත්වානා''ති. පච්ඡිමගාථාය පුබ්බඩ්ඪෙපි

එසෙව නයො. **අයං හීති** අයං එව වක්ඛමානො. **එත්ථාති** ගාථායං. **යොති** භික්ඛු, පටිච්ඡාදෙතීති සම්බන්ධො. **ඉතීති** අයං සඞ්ඛෙපත්ථො.

හෙට්ඨා වුත්තෙසු චතූසු චතුක්කෙසු ධම්මෙන සමග්ගං අපනෙත්වා ද්වාදස කම්මදොසා වුත්තාති දට්ඨබ්බං. අධම්මෙන වග්ගකම්මං, අධම්මෙන සමග්ගකම්මන්ති යොජෙතබ්බං.

එත්ථාති ඡසු කම්මෙසු. **එතදෙවාති** ධම්මෙන සමග්ගකම්මමෙව.

යං දෙසිතාති එත්ථ යංසද්දො වචනවිපල්ලාසොති ආහ ‘‘යානි දෙසිතානී’’ති. ‘‘දෙසිතානී’’ති ඉමිනා **දෙසිතාති** එත්ථ නිකාරස්ස ආකාරාදෙසභාවං දස්සෙති. ‘‘පරියන්තපරිච්ඡෙදභාවරහිතත්තා’’ති ඉමිනා නත්ථි අන්තං පරියන්තමෙතස්සාති **අනන්තන්ති** වචනත්ථං දස්සෙති. **තන්ති** නිබ්බානං, ජිතන්ති සම්බන්ධො. කෙන කං කින්ති කත්වා ජිතන්ති ආහ ‘‘භගවතා කිලෙසගණං අභිමද්දිත්වා’’ති. කෙන කං කින්ති කත්වා කිං ජිතං වියාති ආහ ‘‘රඤ්ඤා සපත්තගණං අභිමද්දිත්වා රජ්ජං වියා’’ති. තත්ථ ‘‘රඤ්ඤා’’ති ඉමිනා ‘‘කෙනා’’ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. ‘‘සපත්තගණ’’න්ති ඉමිනා ‘‘ක’’න්ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. ‘‘අභිමද්දිත්වා’’ති ඉමිනා ‘‘කින්ති කත්වා’’ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. ‘‘රජ්ජ’’න්ති ඉමිනා ‘‘කි’’න්ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. **සපත්තගණන්ති** වෙරිගණං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – රඤ්ඤා සපත්තගණං අභිමද්දිත්වා රජ්ජං රාජභාවං ජිතං විය, භගවතා කිලෙසගණං අභිමද්දිත්වා නිබ්බානං ජිතන්ති. **ස්වෙවාති** භගවා එව. ‘‘නිබ්බිකාරතාය’’ති ඉමිනා තාදිසද්දො නිබ්බිකාරත්ථවාචකො අනිප්ඵන්නපාටිපදිකොති දස්සෙති. ‘‘විවෙකපඤ්චක’’න්ති ඉමිනා කායචිත්තඋපධිවසෙන විවෙකත්තයම්පි ගහෙතබ්බං විවෙකභාවෙන සමානත්තා. තෙන භගවතාති සම්බන්ධො. ‘‘යානි සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධානී’’ති ඉමිනා **එකෙත්ථාති** එත්ථ එකසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. **තත්ථාති** සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසු. **එත්ථ පනාති** සමථෙසු පන. **හීති** සච්චං. **තස්සාති** සම්මුඛාවිනයස්ස. **අට්ඨකථාසූති** සබ්බඅට්ඨකථාසු. **මයං පනාති** සඞ්ගහකාරකා අම්හෙ පන, බුද්ධඝොසනාමකා මයං පනාති අත්ථො, රොචයාමාති සම්බන්ධො. කස්ස කිමත්ථං ගහෙත්වා රොචෙසීති ආහ ‘‘විනාති නිපාතස්ස පටිසෙධනමත්ථමත්ත’’න්ති. ‘‘විනාති නිපාතස්සා’’ති පදං ‘‘අත්ථමත්ත’’න්ති පදෙ වාචකසම්බන්ධො. අත්තනො සාධ්‍යවචනං බුද්ධවචනසඞ්ඛාතෙන සාධකවචනෙන සාධෙන්තො ආහ ‘‘වුත්තම්පි චෙත’’න්තිආදි.

අට්ඨාරස අට්ඨකානීති අධම්මදිට්ඨිභෙද, ධම්මදිට්ඨිභෙද, වෙමතිකභෙදෙසු තීසු එකමෙකං මූලං කත්වා තයො තයො මූලිං කත්වා නව හොන්ති, තෙසු ධම්මදිට්ඨිභෙදෙසු ධම්මදිට්ඨිභෙදං අපනෙත්වා අට්ඨ හොන්ති, තානි අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූසු යොජෙත්වා අට්ඨාරස අට්ඨකානි හොන්තීති දට්ඨබ්බං. **ඡඌනදියඩ්ඪසතන්ති** චතුචත්තාලීසාධිකං සතන්ති වුත්තං හොති.

එකෙකවත්ථුස්මින්ති අට්ඨාරසසු භෙදකරවත්ථූසු එකෙකස්මිං වත්ථුස්මිං.

ඉති ගාථාසඞ්ගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

සෙදමොචකගාථා

(1) අවිප්පවාසපඤ්හාවණ්ණනා

479. **සෙදමොචකගාථාසූති** අධිප්පායත්ථස්ස ගම්භීරත්තා තං චින්තෙන්තානං විනයධරානං කායෙ සෙදං මොචෙතීති **සෙදමොචිකා,** සායෙව ගාථා සෙදමොචිකගාථා, තාසු. ‘‘අකප්පියසම්භොගො න ලබ්භතී’’ති ඉමිනා කප්පියසම්භොගො ලබ්භතීති දස්සෙති. කප්පියසම්භොගං දස්සෙතුං ‘‘නහාපනභොජනාදී’’ති වුත්තං. **අනාපත්තීති** මාතුභික්ඛුනියා අනාපත්ති. **එසා පඤ්හාති** එත්ථ පඤ්හසද්දො සභාවතිලිඞ්ගොති සද්දසත්ථෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 හකාරන්තධාතු; අභිධානප්පදීපිකායං 115 ගාථායං) වුත්තො, ඉධ ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන වුත්තො. ‘‘පණ්ඩිතෙහී’’ති ඉමිනා කුසලස්ස කාරණං දස්සෙති, පණ්ඩිතත්තා කුසලොති අධිප්පායො. **අස්සාති** පඤ්හාය. **එතන්ති** විස්සජ්ජනං. **අස්සාති** ගාථාය.

එකාදස විවජ්ජියාති අවිභත්තිකනිද්දෙසො, එකාදස විවජ්ජියෙති අත්ථො. තෙන වුත්තං ‘‘යෙ’’තිආදි. **තෙපීති** පිසද්දො ගාථායං ලුත්තනිද්දිට්ඨගම්‍යමානභාවං දස්සෙති.

අයන්ති න්හාපිතපුබ්බකො භික්ඛු. **නිම්මිතබුද්ධන්ති** බුද්ධෙන නිම්මිතං බුද්ධරූපං.

විවජ්ජියාති එත්ථ යකාරො ත්වාපච්චයස්ස කාරියොති ආහ ‘‘විවජ්ජෙත්වා’’ති. අසීසකං යං තං කබන්ධං අත්ථීති යොජනා. අසීසකත්තා කෙන සරීරෙන ජීවිතං බන්ධතීති **කබන්ධො. යස්සාති** කබන්ධස්ස.

හීති සච්චං. **තෙති** අභබ්බපුග්ගලා.

වාචාති එත්ථ යකාරලොපොති ආහ ''වාචායා''ති. **ඉති මෙති** එවං මම. එවං වදමානෙ මම වචනන්ති යොජනා. අථවා **ඉතිමෙති** එවං ඉමෙ, එවං වදමානෙ ඉමෙ ජනාති යොජනා. සද්දම්පීති ඉමිනා ගිරසද්දො සද්දපරියායොති දස්සෙති. **භීති** සච්චං. තුණ්හීභූතස්ස නිසින්නස්ස තස්ස භික්ඛුනොති යොජනා. යදි මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථි, එවං සති කස්මා ආපජ්ජෙය්‍ය වාචසිකන්ති වුත්තන්ති ආහ ''යස්මා පනා''තිආදි. **තෙනාති** තස්මා. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස.

සාති භික්ඛුනී, ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. **වුත්තප්පකාරන්ති** ''ගාමන්තරපරියාපන්න''න්ති වුත්තප්පකාරං.

තාසූති ද්වීසු භික්ඛුනීසු.

චතුරො ජනාති එත්ථ චතුන්නං ජනානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ ''ආචරියො ච තයො ච අන්තෙවාසිකා''ති . **සාහත්ථිකාති** සහත්ථා අවහරිතා. **ආණත්තියාපීති** ආණත්තෙන අවහරිතාපි. **ඉතරෙසන්ති** අන්තෙවාසිකානං, එකෙකො මාසකොති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** පරිවාරෙ සෙදමොචිකගාථායං.

(2) පාරාජිකාදිපඤ්හාවණ්ණනා

480. **සන්ථතපෙය්‍යාලඤ්චාති** පඨමපාරාජිකවිභඞ්ගෙ (පාරා. 65) වුත්තං සන්ථතපෙය්‍යාලඤ්ච.

ලිඞ්ගපරිවත්තං සන්ධායාති සති ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ පටිග්ගහණස්ස විජහනං සන්ධාය වුත්තං.

යොති භික්ඛු, පරිණාමෙතීති සම්බන්ධො. අත්තනො අත්ථායාති යොජනා.

අස්සාති ගාථාය. **කාකඋහදන්ති** කාකෙහි කරීසුස්සග්ගං. **කද්දමමක්ඛිතන්ති** කද්දමෙන මක්ඛිතං. කායගතානෙව හුත්වාති සම්බන්ධො.

භීති විත්ථාරො. අනරියං තං ඉත්ථිං වා තං පුරිසං වා හනෙය්‍යාති යොජනා. ලිඞ්ගපරිවත්තෙන හෙතුභූතෙන ඉත්ථිභූතං, පුරිසභූතඤ්චාති සම්බන්ධො. **ඉත්ථිභූතන්ති** ච ඉත්ථී හුත්වා භූතං, ඉත්ථිභාවං වා පත්තං.

මිගසිඞ්ගතාපසසීහකුමාරාදීනං තිරච්ඡානගතමාතාපිතරො වියාති යොජනා. **මිගසිඞ්ගතාපසොති** මිගසිඞ්ගනාමකො (ජා. අට්ඨ. 5.17.96 ආදයො) තාපසො. **සීහකුමාරොති** සීහබාහුකුමාරො. ආදිසද්දෙන භූරිදත්තාදයො සඞ්ගණ්හාති.

කුරුන්දියං ආගතන්ති සම්බන්ධො.

''සච්චං භණන්තොති ගාථායා''ති පදං ''සච්චං භාසතො ලහුකාපත්ති හොතී''ති එත්ථ ඉතිසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බං. ''සච්චං භණන්තො''ති ගාථාය ඉති අත්ථොති යොජනා.

(3) පාචිත්තියාදිපඤ්හාවණ්ණනා

481. සලාකං දෙන්තස්ස අස්ස භික්ඛුස්ස ඡෙජ්ජං හොතීති යොජනා. ''පාරාජිකං හොතී''ති ඉමිනා **හොතිඡෙජ්ජන්ති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙති.

සුප්පතිට්ඨිතනිග්‍රොධසදිසං රුක්ඛමූලං, තමෙව වා ගහෙතබ්බං.

තිස්සිත්ථියොති එත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, පච්චත්තවචනං වාති ආහ ''තාසුපී''ති. ''යං තං මෙථුනං නාම ත''න්ති ඉමිනා ''මෙථුනං යං ත''න්ති පදානං සමානාධිකරණභාවං දස්සෙති. ''න සෙවතී''ති ඉමිනා **න සෙවෙති** එත්ථ තිකාරස්ස එකාරාදෙසභාවං (ජා. අට්ඨ. 4.11.76 පුත්තො වා පිතරං යාචෙ විය) දස්සෙති. **තයො පුරිසෙති** එත්ථ ''උපගන්ත්වා''ති පදං අජ්ඣාහරිත්වා සම්බන්ධිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ''තයො පුරිසෙපි උපගන්ත්වා''ති. ඉමිනා **තයො පුරිසෙති** එත්ථ උපයොගත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. පුරිමනයං ගහෙත්වා එත්ථාපි ''තීසු පුරිසෙසූ''ති භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. ඉමං නයං ගහෙත්වා පුරිමපදෙපි තිස්සිත්ථියො උපගන්ත්වාති උපයොගත්ථෙ උපයොගවචනන්ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. තස්මා තෙ ද්වෙ නයා අඤ්ඤමඤ්ඤොපදෙසදායකනයා නාමාති දට්ඨබ්බං. ''උභතොබ්‍යඤ්ජනසඞ්ඛාතෙ''ති ඉමිනා අනරියසද්දෙන උභතොබ්‍යඤ්ජනොව ඉධ ගහෙතබ්බොති දස්සෙති. ''නාචරතී''ති ඉමිනා **න චාචරෙති** එත්ථාපි තිසද්දස්ස එකාරාදෙසභාවමෙව දස්සෙති. මෙථුනධම්මස්ස පුබ්බභාගං කායසංසග්ගං ආපජ්ජිතුං වායමන්තියා තස්සා භික්ඛුනියාති යොජනා.

අස්සාති ගාථාය, තිත්ථියො ආරාධකො හොතීති යොජනා. **තත්ථෙවාති** තිත්ථියවත්තෙ එව. **අස්සාති** තිත්ථියස්ස. **තමෙවාති** තිත්ථියවත්තමෙව.

සඞ්ඝාදිසෙසන්තිආදිගාථා වුත්තාති සම්බන්ධො. **තන්ති** අජ්ඣොහරණං.

ආකාසගතං සාමණෙරන්ති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝෙනපීති** පිසද්දො න කම්මාරහෙනෙවාති දස්සෙති. ''න කාතබ්බ''න්ති ඉමිනා සඞ්ඝොපි කම්මාරහොපි භූමිගතොව වට්ටතීති දස්සෙති.

අස්සාති ගාථාය විනිච්ඡයොති සම්බන්ධො.

''න දෙති, න පටිග්ගණ්හාතී''ති කිරියාපදානං කත්තාරං දස්සෙන්තො ආහ ''නාපි උය්‍යොජිකා''තිආදි. **තස්සාති** අවස්සුතපුරිසස්ස. ''කාරණෙනා''ති ඉමිනා **තෙනාති** පදස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති. එවසද්දො පන සම්භවවසෙන යොජිතො, න අඤ්ඤෙන කාරණෙනාති අත්ථො, අවස්සුතස්ස පුරිසස්සාති සම්බන්ධො. **ගහණෙති** උය්‍යොජිතාය ගහණෙ. **තඤ්ච පරිභොගපච්චයාති** එත්ථ තසද්දස්ස විසයං, පරිභොගස්ස ච සම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ ''තඤ්ච පනා''තිආදි. තත්ථ ''ආපත්ති''න්ති ඉමිනා තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ''තස්සා උය්‍යොජිතායා''ති ඉමිනා පරිභොගස්ස සම්බන්ධං දස්සෙති. **තස්සාති** උය්‍යොජිතාය.

සත්තරසකෙසු සඞ්ඝාදිසෙසෙසූති සම්බන්ධො. **වජ්ජං න ඵුසතීති** පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''අඤ්ඤං නවං ආපත්ති''න්ති.

ඉති සෙදමොචිකගාථාවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

පඤ්චවග්ගො

කම්මවග්ගවණ්ණනා

482. කම්මවග්ගෙ ''ගණනපරිච්ඡෙදවචන''න්ති ඉමිනා න පමාණවචනන්ති දස්සෙති. ඉමිනා කම්මානං තතො ඌනාතිරෙකභාවං නිවාරෙති. ගණියතෙ **ගණනං,** පරිච්ඡිජ්ජති අනෙනාති **පරිච්ඡෙදො,** ගණනස්ස පරිච්ඡෙදො **ගණනපරිච්ඡෙදො**. අථ වා ගණියති අනෙනාති ගණනං, තමෙව පරිච්ඡෙදො ගණනපරිච්ඡෙදො, සොයෙව වචනං **ගණනපරිච්ඡෙදවචනං**. අපලොකනකම්මං නාමාති කත්තබ්බං කම්මන්ති සම්බන්ධො. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''සීමට්ඨකසඞ්ඝං සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා''ති වුත්තෙන එව නයෙන.

තත්ථාති චතූසු කම්මෙසු, ඤත්තිදුතියකම්මං පන අත්ථීති සම්බන්ධො.

තත්ථාති ද්වීසු කම්මෙසු. **අවසෙසාති** ඡහි කම්මෙහි අවසෙසා. යදි පරිවත්තෙත්වා කතං දළ්හීකම්මං න හොති, එවං සති දළ්හීකම්මත්ථාය කින්ති කාතබ්බන්ති ආහ ''සචෙ පනා''තිආදි. තත්ථ ''අක්ඛරපරිහීනං වා පදපරිහීනං වා''ති ඉදං අක්ඛරපදානං ගළිතං සන්ධාය වුත්තං. ''දුරුත්තපදං වා''ති ඉදං සිථිලධනිතාදිඅපරිපුණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. එත්ථ ''දුරුත්තක්ඛරං වා''ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. **ඉදන්ති** පුනප්පුනං වචනං. **කම්මං හුත්වාති** සුකම්මං හුත්වා.

483. සම්මුඛාකරණීයඅසම්මුඛාකරණීයෙසු අසම්මුඛාකරණීයානි අප්පකත්තා පඨමං දස්සෙත්වා සෙසානං සම්මුඛාකරණීයභාවං දස්සෙන්තො ආහ ''තත්ථා''තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** තෙසු ද්වීසු, අසම්මුඛාකරණීයං නාම අට්ඨවිධං හොතීති සම්බන්ධො. **තත්ථ තත්ථාති** තෙසු තෙසු ඛන්ධකෙසු. ''සුකතං හොතී''ති වචනසාමත්ථියතො සම්මුඛාකතම්පි සුකතං හොතීති අත්ථොපි ගහෙතබ්බො.

සෙසානීති අට්ඨකම්මෙහි සෙසානි. **එතානීති** කම්මානි. **වත්ථුවිපන්නානීති** වත්ථුනා විපන්නානි.

තෙසම්පීති පටිපුච්ඡාකරණීයානම්පි. **එත්ථාති** ''පටිපුච්ඡාකරණීය''න්ති පදෙ. ''පුච්ඡිත්වා''ති ඉමිනා **පටිපුච්ඡාති** පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙති. ''කාතබ්බ''න්ති ඉමිනා **කරණීයන්ති** එත්ථ අනීයසද්දස්ස කම්මත්ථභාවං දස්සෙති. **යථාදින්නායාති** වුදිතකෙන යථාදින්නාය. **විප්පලපන්තස්සාති** විකාරෙන යං වා තං වා වචනං පලපන්තස්ස වුදිතකස්සාති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ''තජ්ජනීයකම්මාරහස්සා''තිආදීසු.

අනුපොසථදිවසෙති උපොසථදිවසතො අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ. තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''උපොසථදිවසො නාමා''තිආදි. **කත්තිකමාසන්ති** පච්ඡිමකත්තිකමාසං. තස්ස පවාරණමාසත්තා ''ඨපෙත්වා''ති වුත්තං. සාමග්ගිදිවසො ච යථාවුත්තා චාතුද්දසපන්නරසා ච උපොසථදිවසො නාමාති යොජනා. **යත්‍රහීති** යස්මිං පන විහාරෙ, ඨපෙන්තීති සම්බන්ධො. **අන්තරාති** චාතුද්දසීපන්නරසීනං මජ්ඣෙ.

පච්චුක්කඩ්ඪිත්වා ඨපිතදිවසොති පච්ඡා උපරි කඩ්ඪිත්වා ඨපිතං කත්තිකකාළපක්ඛචාතුද්දසිං වා පඤ්චදසිං වා සන්ධාය වුත්තං. **ඉධාපීති** අපවාරණාය පවාරණට්ඨානෙපි. පාළියමාගතනයතො අඤ්ඤම්පි නයං දස්සෙන්තො ආහ

‘‘අපිචා’’තිආදි. **අන්තිමවත්ථුන්ති** පාරාජිකවත්ථුං. **යස්සාති** පුග්ගලස්ස. ඉමිනා කම්මාරහො පුග්ගලො වත්ථු නාමාති දස්සෙති.

484. දබ්බස්ස අග්ගණ්හනං වත්ථුඅපරාමසනං නාම න හොති, අථ ඛො නාමස්ස අග්ගණ්හනමෙවාති ආහ ‘‘තස්ස නාමං න ගණ්හාතී’’ති. අපරාමසනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සුණාතු මෙ’’තිආදි.

පුග්ගලං න පරාමසතීති එත්ථ **පුග්ගලො** නාම උපජ්ඣායොති ආහ ‘‘යො උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣායො’’ති. **තන්ති** උපජ්ඣායං.

සබ්බෙන සබ්බන්ති සබ්බථා සබ්බං, නිපාතසමුදායොයං, සබ්බෙන වා ආකාරෙන සබ්බං ඤත්තින්ති යොජනා.

ඤත්තිකම්මෙ පඨමං කම්මං කත්වා පච්ඡා ඤත්තිට්ඨපනම්පි පච්ඡා ඤත්තිං ඨපෙතියෙව නාම. **ඉති ඉමෙහීති**ආදි නිගමනං.

485. ‘‘වුත්තනයෙනෙවා’’ති අතිදිසිත්වාපි ඤත්තිකම්මවාචානං අසදිසත්තා අපරාමසනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘එවං පනා’’තිආදි. තත්ථ **නෙසන්ති** වත්ථුසඞ්ඝපුග්ගලානං, පඨමානුස්සාවනෙ වා දුතියතතියානුස්සාවනාසු වා වත්තබ්බෙ වදන්තොති සම්බන්ධො.

සාවනං හාපෙතීති එත්ථ අනුසද්දො ලොපොති ආහ ‘‘අනුස්සාවනං න කරොතී’’ති. ‘‘සාවනං හාපෙතී’’ති එත්ථ න කෙවලං සබ්බෙන සබ්බං අනුස්සාවනං අකරොන්තොයෙව සාවනං හාපෙති නාම, අථ ඛො අනුස්සාවනාය දුරුත්තකඩ්ඪනම්පි හාපෙතියෙව නාමාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘යොපී’’තිආදි. ‘‘සකිමෙව වා ද්වික්ඛත්තුං වා’’ති ඉමිනා තික්ඛත්තුං අපරිපූරෙන්තොයෙව සාවනං හාපෙති නාමාති දස්සෙති. ඉමස්ස වචනස්ස සාමත්ථියතො ඤත්තිදුතියකම්මෙ එකක්ඛත්තුතො, ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ තික්ඛත්තුතො අතිරෙකං කම්මවාචං කරොන්තො න හාපෙතීති ඤායති.

‘‘ඡඩ්ඩෙතී’’ති එත්ථ ඡඩ්ඩනස්ස පදක්ඛරානං ගළිතභාවෙන පාකටත්තා තං අදස්සෙත්වා ‘‘දුරුත්තං කරොතී’’ති එත්ථ දුරුත්තමෙව දස්සෙන්තො ආහ ‘‘දුරුත්තං කරොතීති එත්ථ පනා’’තිආදි. කරොන්තෙන භික්ඛුනා උපලක්ඛෙතබ්බොති සම්බන්ධො.

‘‘සිථිල…පෙ…. පභෙදො’’ති ය්වායං බ්‍යඤ්ජනප්පභෙදො වුත්තො, අයං බ්‍යඤ්ජනප්පභෙදොති යොජනා . ගාථායං **දසධාති** දසප්පකාරෙන. **බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියාති** වද්ධෙතීති **බුද්ධි,** බ්‍යඤ්ජනමෙව අක්ඛරමෙව සිථිලාදිවසෙන දසධා බුද්ධි **බ්‍යඤ්ජනබුද්ධි,** තාය. එත්ථ ‘‘දසධා’’ති පදෙන ‘‘බ්‍යඤ්ජනබුද්ධී’’ති සමාසපදස්ස අන්තරෙ දසධාසද්දස්ස ලොපං දස්සෙති ‘‘කම්මජං එවා’’තිආදීසු (විසුද්ධි. 2.450; විසුද්ධි. මහාටී. 2.450) විය. එත්ථ හි එවසද්දෙන කම්මෙන එව ජාතං **කම්මජන්ති** සමාසං කත්වා සමාසමජ්ඣෙ එවසද්දලොපං දස්සෙති. **පභෙදොති** විසෙසො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – සිථිලඤ්ච ධනිතඤ්ච දීඝඤ්ච රස්සඤ්ච ගරුකඤ්ච ලහුකඤ්ච නිග්ගහිතඤ්ච සම්බන්ධඤ්ච වවත්ථිතඤ්ච විමුත්තඤ්චාති දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියාව පභෙදො විසෙසො ඤාතබ්බොති. ‘‘සිථිල’’න්ති ආදීනි දස පදානි ‘‘අක්ඛරං පදං බ්‍යඤ්ජන’’න්ති නපුංසකලිඞ්ගවසෙන වුත්තපාඨංනිස්සාය වුත්තානීති දට්ඨබ්බං.

ගාථාය විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘එත්ථ හී’’තිආදි. අගාළ්හෙන වචීපයොගෙන වත්තබ්බං අක්ඛරං **සිථිලං.** ගාළ්හෙන වචීපයොගෙන වත්තබ්බං අක්ඛරං **ධනිතං. තෙස්වෙවාති** පඤ්චසු එව වග්ගෙසු. න කෙවලං දීඝමෙව ගරුකං නාම, අථ ඛො සංයොගපරම්පීති ආහ ‘‘යං වා’’තිආදි. යං අක්ඛරං සංයොගපරං කත්වා වුච්චති, තම්පි **ගරුකං** නාමාති යොජනා. සංයොගො පරො යස්ස අක්ඛරස්සාති **සංයොගපරං.** ‘‘සංයොගපද’’න්තිපි පාඨො. යං අසංයොගපරං කත්වා වුච්චති, තම්පි **ලහුකං** නාමාති යොජනා. යං සානුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බං, තං **නිග්ගහිතං** නාමාති යොජනා. **නිග්ගහෙත්වාති නිග්ගහිතං** නාම අත්ථතො ඨානකරණානං අවිස්සජ්ජනං අමුඤ්චනන්ති ආහ ‘‘අවිස්සජ්ජෙත්වා’’ති. යං සම්බන්ධිත්වා වුච්චති, තං **සම්බන්ධං** නාමාති යොජනා. යං අසම්බන්ධං කත්වා වුච්චති, තං **වවත්ථිතං** නාමාති යොජනා. යං අනිග්ගහෙත්වා වුච්චති, තං **විමුත්තං** නාමාති යොජනා. **අනිග්ගහෙත්වාති** අනිග්ගහං නාම අත්ථතො විස්සජ්ජනන්ති ආහ ‘‘විස්සජ්ජෙත්වා’’ති.

එවං බ්‍යඤ්ජනබුද්ධිවිසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි කම්මවාචාය උච්චාරණවිසෙසං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තත්ථා’’තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** තාසු දසසු බ්‍යඤ්ජනබුද්ධීසු. තථාසද්දෙන තකාරස්ස ථකාරකරණඤ්ච සිථිලස්ස ධනිතකරණඤ්ච අතිදිසති, තථා ‘‘පත්තකල්ලං එසා ඤත්තී’’තිආදිවචනඤ්ච සිථිලස්ස ධනිතකරණං නාමාති යොජනා.

ඉතීති එවං. සිථිලෙ කත්තබ්බෙ ධනිතං කරොතීති සම්බන්ධො. **චත්තාරි බ්‍යඤ්ජනානීති** චත්තාරි අක්ඛරානි. බ්‍යඤ්ජනසද්දො හි ඉධ අක්ඛරවාචකො. චතස්සන්නං බ්‍යඤ්ජනබුද්ධීනං කම්මදූසනං දස්සෙත්වා ඉතරාසං අදූසනං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉතරෙසු පනා’’තිආදි. **අනුක්කමාගතන්ති** අරියෙහි ඔතරිත්වා අනුක්කමෙන ආගතං. **පවෙණින්ති** සන්තතිං. විනාසෙත්වා වුත්තෙ කිං කම්මවාචාකොපො හොතීති ආහ ‘‘සචෙ පනා’’තිආදි. **න කුප්පතීති** න නස්සති.

කස්මා පන කම්මවාචා න කුප්පති, නනු කම්මං කොපෙන්තී කම්මවාචා කුප්පතීති ආහ ‘‘ඉමානි හී’’තිආදි. හි යස්මා න කොපෙන්ති, තස්මා කම්මවාචා න කුප්පතීති යොජනා.

යං පන වචනං සුත්තන්තිකත්ථෙරා වදන්තීති සම්බන්ධො. කච්චායනාදිසුත්තන්තං කරොන්තීති **සුත්තන්තිකා,** කච්චායනාදයො, සුත්තන්තිකා ච තෙ ථෙරා චෙති **සුත්තන්තිකත්ථෙරා. න වට්ටතීති** අක්ඛරවිකාරො න වට්ටති. විනයධරෙන කම්මවාචා කාතබ්බාති සම්බන්ධො. **යථාපාළියාති** භගවතා යථාවුත්තාය පාළියා. **බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියාති** බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියං. **ඉතරථාති** වුත්තදොසපරිහරණතො අඤ්ඤෙන පකාරෙන.

අකාලෙ වා සාවෙතීති එත්ථ **අකාලො** නාම අනොකාසොති ආහ ‘‘අනොකාසෙ’’ති. අනොකාසො නාම ඤත්තිඅනුස්සාවනානං පුබ්බාපරවිපරීතන්ති ආහ ‘‘ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා’’තිආදි. පඨමංයෙව ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා පඨමංයෙව අනුස්සාවනකම්මං කත්වාති යොජනා. ‘‘පඨමංයෙවා’’ති හි පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං. **ඉතීති**ආදි නිගමනං.

486. යා එකවීසති භික්ඛූ න ගණ්හාති, අයං **අතිඛුද්දකසීමා** නාමාති යොජනා. **එකවීසති භික්ඛූති** අබ්භානකම්මෙ කම්මාරහෙන සද්ධිං එකවීසති භික්ඛූ. යත්ථ සීමායං නිසීදිතුං න සක්කොන්ති, අයං **අතිඛුද්දකසීමා** නාමාති යොජනා. **නිසීදිතුන්ති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසං අවිජහිත්වා පරිමණ්ඩලාකාරෙන නිසීදිතුං. **තත්ථාති** අතිඛුද්දකෙ. **එත්ථාති** සෙසසීමාසු. යා සම්මතා හොති, අයං **අතිමහතී** නාමාති යොජනා. **කෙසග්ගමත්තෙනාපීති** පිසද්දො තතො අතිරෙකෙන පන පගෙවාති දස්සෙති. අඝටිතං අසම්බන්ධං නිමිත්තං ඉමිස්සාති **අඝටිතනිමිත්තා.** ඛණ්ඩනිමිත්තභාවං අඛණ්ඩනිමිත්තදස්සනෙන පාකටං කරොන්තො ආහ ‘‘පුරත්ථිමාය’’තිආදි. **පුබ්බකිත්තිතන්ති** පඨමකිත්තිතං. **තත්ථෙවාති** උත්තරාය එව දිසාය. **අපරාපීති** පිසද්දො දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනත්ථො. යා සම්මතා හොති, **ඛණ්ඩනිමිත්තා** නාමාති යොජනා. **අනිමිත්තුපගන්ති** යථාභූතකථනවිසෙසනමෙව, න බ්‍යවච්ඡෙදවිසෙසනං තචසාරාදිග්ගහණෙන අනිමිත්තුපගභාවස්ස පාකටත්තා. **අන්තරාති** මජ්ඣෙ. යා සම්මතා හොති, සා **ඡායානිමිත්තා** නාම, අනිමිත්තා නාමාති යොජනා.

බහි ඨිතො හුත්වා සම්මන්නතීති යොජනා. නිමිත්තානි පන බහි ඨත්වාපි කිත්තෙතුං වට්ටති . **එවං සම්මතාපීති** පිසද්දො අසම්මතා පන පගෙවාති දස්සෙති. **සීමාය සීමන්ති** පදානං සම්බන්ධාපෙක්ඛත්තා, තස්ස ච අසමානභාවතො තෙසං විසුං විසුං සම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘අත්තනො සීමාය පරෙසං සීම’’න්ති. **සම්භින්දතීති** සම්බන්ධං කරොති. එත්ථ හි භිදිධාතු ද්විධාකරණත්ථවාචකො, ධාත්වත්ථබාධකෙන සංඋපසග්ගෙන සම්බන්ධවාචකො හොතීති දට්ඨබ්බං. **තත්ථාති** තාසු ද්වීසු සීමාසු. **ඉතීති** එවං. **තාසූති** සීමාසු.

487-8. යම්පි කම්මප්පත්තඡන්දාරහලක්ඛණන්ති යොජනා. **තත්ථාති** තස්සං පරිසතො කම්මවිපත්තියං. **තම්පීති** කම්මප්පත්තඡන්දාරහලක්ඛණම්පි, වුත්තමෙවාති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ‘‘චත්තාරො භික්ඛූ පකතත්තා කම්මප්පත්තා’’ති පාඨෙ. **අනුක්ඛිත්තාති** සඞ්ඝෙන උක්ඛෙපනීයකම්මස්ස අකතත්තා අනුක්ඛිත්තා. **පරිසුද්ධසීලාති** පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නත්තා පරිසුද්ධසීලා. ඉමෙහි පදෙහි පකති අත්තා සභාවො එතෙසන්ති **පකතත්තාති** අත්ථං දස්සෙති. ‘‘කම්මස්ස අරහා’’ති ඉමිනා **‘‘කම්මප්පත්තා’’**ති පදස්ස ඡට්ඨීසමාසඤ්ච පත්තසද්දස්ස අරහඅනුච්ඡවිකත්ථභාවඤ්ච දස්සෙති. **තෙහීති** චතූහි පකතත්තෙහි. **එතීති** ආගච්ඡති. **අවසෙසාති** චතූහි පකතත්තෙහි අවසෙසා. **යස්ස පනාති** පුග්ගලස්ස පන. **කම්මාරහොති** කම්මස්ස අරහො.

489. **එත්ථාති** පණ්ඩකාදීනං අවත්ථුභාවදස්සනට්ඨානෙ.

අපලොකනකම්මකථා

495-6. **තත්ථාති** චතූසු කම්මෙසු. **එත්ථාති** ඔසාරණාදිපාඨෙ. **පදසිලිට්ඨතායාති** ලොකෙ පදානං සිලිට්ඨභාවතො. **තත්ථාති** ඔසාරණාදීසු පඤ්චසු. කණ්ටකසාමණෙරස්ස යා සා දණ්ඩකම්මනාසනා අත්ථි, සා නිස්සාරණාති යොජනා. ‘‘මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොතී’’ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං ‘‘අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්නාගතො’’ති වුත්තං. මිච්ඡාදිට්ඨි හි ලිඞ්ගනාසනාය කාරණං හොති. **සොති** සාමණෙරො, ‘‘නිස්සජ්ජාපෙතබ්බො’’ති පදෙ කාරිතකම්මං, වුත්තකම්මං වා. **තං ලද්ධින්ති** ධාතුකම්මං, අවුත්තකම්මං වා. කින්ති කාතබ්බන්ති ආහ ‘‘එවඤ්ච පන කම්මං කාතබ්බ’’න්ති.

කාතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සඞ්ඝං භන්තෙ’’තිආදි. යං සහසෙය්‍යං ලභන්තීති යොජනා. **තස්සාති** සහසෙය්‍යස්ස. **අලාභායාති** අලාභත්ථාය. ‘‘චර පිරෙ විනස්සා’’ති ඉමිනා නිස්සාරණාකාරං දස්සෙති. අත්ථො පනස්ස හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

සොති සමණෙරො, ඔසාරෙතබ්බොති සම්බන්ධො.

ස්වායන්ති සො අයං සාමණෙරො, අච්චයං දෙසෙතීති සම්බන්ධො. **සොරතොති** සුන්දරලද්ධියං රතො, දූලද්ධිතො වා සුට්ඨු ඔරතො. **යථා පුරෙති** යථා පුබ්බෙ රුච්චති, තථාති යොජනා. **කායසම්භොගසාමග්ගිදානන්ති** කායෙන ච සම්භොගෙන ච සාමග්ගියා දානං.

එවන්තිආදි නිගමනං. යස්මා පන බ්‍රහ්මදණ්ඩො පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 445) ඡන්නස්සෙව පඤ්ඤත්තො, තස්මා තස්සෙව දාතබ්බොති ආහ ''න කෙවල''න්තිආදි. **එසාති** බ්‍රහ්මදණ්ඩො, අඤ්ඤොපි යො භික්ඛු විහරති, තස්සපි දාතබ්බොති සම්බන්ධො. කින්ති දාතබ්බොති ආහ ''එවඤ්ච පන දාතබ්බො''ති. දාතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ ''සඞ්ඝමජ්ඣෙ''තිආදි.

යං වචනං ඉච්ඡෙය්‍ය, තං වචනන්ති යොජනා. **ඛමාපෙන්තස්සාති** සඞ්ඝං ඛමාපෙන්තස්ස තස්ස භික්ඛුස්සාති යොජනා.

පටිසඞ්ඛාති පටිසඞ්ඛාය, ඤාණෙන පච්චවෙක්ඛිත්වාති අත්ථො.

යන්ති අවන්දියකම්මං, අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. කෙන අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ ''භගවතා''ති. කිස්මිං ඛන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ ''භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ''ති. කෙසු වත්ථූසු අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ ''තෙන ඛො පන…පෙ…. ඉමෙසු වත්ථූසූ''ති (චූළව. 411). කිං කත්වා අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ ''දුක්කටං පඤ්ඤපෙත්වා''ති. කින්ති අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ ''අනුජානාමි…පෙ…. කාතබ්බො''ති. **තස්සාති** අවන්දියස්ස. ''න ඔසාරණාදීනී''ති ඉමිනා එවසද්දස්ස ඡඩ්ඩෙතබ්බත්ථං දස්සෙති. **තස්සාති** කම්මලක්ඛණභූතස්ස අවන්දියස්ස. **තත්ථෙවාති** භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙයෙව. තන්ති කම්මලක්ඛණං. **ඉධාපීති** පරිවාරෙ කම්මවග්ගෙපි.

අපාසාදිකන්ති අපසාදාවහං, අපසාදජනකං වා.

තතොති අවන්දියකරණතො. **ඉමන්ති** භික්ඛුං. **වන්දියන්ති** වන්දිතබ්බං, වන්දනං වා.

එත්ථාති අපලොකනකම්මෙ, භික්ඛුනිසඞ්ඝමූලකං කත්වා පඤ්ඤත්තන්ති යොජනා. **භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපීති** පිසද්දො න භික්ඛුනිසඞ්ඝස්සෙවාති දස්සෙති. **පනසද්දො** සම්භාවනත්ථො, තථා භික්ඛුනිසඞ්ඝමූලකං පඤ්ඤත්තම්පීති අත්ථො, ලභිතබ්බභාවං විත්ථාරෙන දස්සෙන්තො ආහ ''යං හී''තිආදි. යං අපලොකනකම්මං කරොතීති යොජනා. අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකෙන පන දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. **තෙසන්ති** සූචිආදීනං. **සොයෙවාති** අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකොයෙව. **තතොති** අප්පමත්තකතො. **තත්ථාති** සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (චූළව. අට්ඨ. 321). වුත්තප්පකාරං ගිලානභෙසජ්ජම්පීති සම්බන්ධො. **යොපි චාති** භික්ඛුපි ච හොතීති සම්බන්ධො. තස්ස දාතබ්බාති සම්බන්ධො. **තතුප්පාදතොති** තස්මිං මහාවාසෙ උප්පාදපච්චයතො, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. ''පෙසලස්සා''තිආදිනා දුස්සීලාදීනං දාතුං න වට්ටතීති දස්සෙති.

ජග්ගාපෙතුං වට්ටතීති එත්ථ අපුච්ඡිත්වා ජග්ගාපෙතුං වට්ටතීති ආහ ''අයං භික්ඛූ''තිආදි. **ඔදිස්සාති** උද්දිසිත්වා.

ආසනඝරං වාති පටිමාඝරං වා, කාරකො මනුස්සොති සම්බන්ධො. උපනික්ඛෙපතො ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. **සඞ්ඝිකෙනපීති** පිසද්දො න කෙවලං චෙතියස්ස උපනික්ඛෙපෙනෙව, අථ ඛො සඞ්ඝිකෙනපීති දස්සෙති.

යාපනමත්තං අලභන්තෙහි කරොන්තෙහීති යොජනා, පරිභුඤ්ජන්තෙහි භුත්වාති සම්බන්ධො. ''වත්තං කරොමා''තිආදිනා ''යාපනමත්ත''න්ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. විහාරෙ රොපිතා යෙ ඵලරුක්ඛාති යොජනා. **යෙසන්ති** රුක්ඛානං. **තෙසූති** රුක්ඛෙසු. **යෙ පනාති** රුක්ඛා පන, අපරිග්ගහිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. **තං පනාති** අපලොකනකම්මං පන. සලාකං ගණ්හන්ති එත්ථාති **සලාකග්ගං,** ඨානං. **''යාගග්ගභත්තග්ග''**ඉති එත්ථාපි එසෙව නයො. **උපොසථග්ගෙති** උපොසථස්ස ගහණට්ඨානෙ, උපොසථගෙහෙති අත්ථො. **තත්ථාති** උපොසථග්ගෙ. **තන්ති** අපලොකනකම්මං.

යං මූලතචපත්තඅඞ්කුරපුප්ඵඵලඛාදනීයාදීති යොජනා. **අන්තොසීමායාති** අන්තො උපචාරසීමාය.

සුකතමෙවාති සඞ්ඝෙන කතමෙව. **උපොසථදිවසෙති** නිදස්සනමත්තං යස්මිං කස්මිංචි දිවසෙපි කතත්තා.

ඵලවාරෙනාති රුක්ඛානං ඵලගහණවාරෙන. **රුක්ඛා ධරන්තීති** රුක්ඛා තිට්ඨන්ති, සංවිජ්ජන්ති වා . **යෙහීති** භික්ඛූහි රොපිතා, හොන්තීති සම්බන්ධො. **සා එව කතිකාති** පුබ්බෙ කතා සා එව කතිකා, අඤ්ඤා කතිකා න කාතබ්බාති අධිප්පායො.

අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති රුක්ඛානං ඨිතවිහාරතො අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ. **තෙසන්ති** රුක්ඛානං, සාමීති සම්බන්ධො. **යෙපීති** රුක්ඛාපි, රොපිතාති සම්බන්ධො. අඤ්ඤතො ඨානතොති යොජනා. **තෙසූති** රුක්ඛෙසු. **එත්ථාති** විහාරෙ. **තෙහි පනාති** පරිවෙණසාමිකෙහි භික්ඛූහි පන. **දසභාගන්ති** දසමභාගං. ''එසෙව නයො''ති ඉමිනා දසභාගං දත්වාති අත්ථං අතිදිසති.

සම්භාවනීයභික්ඛුනොති සීලසුතාදීහි සම්භාවනීයස්ස භික්ඛුනො. **තත්ථාති** පොරාණවිහාරෙ. **මූලෙති** පුබ්බෙ, ආදිකාලෙති අත්ථො. **නික්කුක්කුච්චෙනාති** ''අභාජිතමිද''න්ති කුක්කුච්චවිරහෙන. **ඛියනමත්තමෙව තන්ති** තං ඛියනං ඛියනමත්තමෙව, න සාමණෙරානං ඛියනං රුහතීති අත්ථො.

පනසරුක්ඛන්ති කණ්ටකීඵලරුක්ඛං. **අයං සාමීචීති** අයං භාජෙත්වා ඛාදනං අනුධම්මතා. **ඛායිතන්ති** ඛාදිතං. ද්වින්නං තිණ්ණං කතිකපටිප්පස්සම්භනං නයෙන ඤාතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා තං අදස්සෙත්වා එකස්සෙව කතිකපටිප්පස්සම්භනං දස්සෙන්තො ආහ ''එකභික්ඛුකෙ පනා''තිආදි. **පුරිමකතිකාති** ''යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං රුච්චතී''ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) පුරෙ කතා කතිකා. **තෙසන්ති** සාමණෙරානං, ඵාතිකම්මන්ති සම්බන්ධො. **භාජෙත්වාති** සාමණෙරානං භාජෙත්වා. ඉමිනා සාමණෙරානං ඵාතිකම්මං න දාතබ්බම්පි භාගං භාජෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

සාමන්තගාමෙහීති ආසන්නගාමෙහි, ආගන්ත්වාති සම්බන්ධො. එකං අම්බං එකං ලබුජන්ති යොජනා. අදිය්‍යමානෙ දොසෙ දස්සිතෙ දිය්‍යමානෙ ආනිසංසම්පි අත්ථතො ඤාතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ ''අදිය්‍යමානෙ හී''තිආදි.

ගණ්හන්තානං මනුස්සානන්ති සම්බන්ධො. **තතොති** කතිකවත්තඨපනතො. **න වත්තබ්බාති** ඵලදානකුලදූසකත්තා න වත්තබ්බා. කින්ති ආචික්ඛිතබ්බන්ති ආහ ''නාළිකෙරාදීනී''තිආදි. **අනුවිචරිත්වාති** පදානමනුක්කමෙන විචරිත්වා. **උපඩ්ඪභාගොති** භික්ඛූනං ලද්ධභාගතො උපඩ්ඪො භාගො. **අපලොකෙත්වාති** සඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා.

මග්ගගමියසත්ථවාහොති මග්ගං ගමිකො සත්ථවාහො. **සොති** බලක්කාරෙන ගහෙත්වා ඛාදන්තො. **ඡායාදීනන්තිආදිසද්දෙන** ආරාමවනානි සඞ්ගහෙතබ්බානි. **සචෙ අත්ථීති** සචෙ අත්ථො අත්ථි. **ඵලහරිතාති** ඵලෙන පරිපුණ්ණා. ''ඵලභාරිතා''තිපි පාඨො. ඵලසඞ්ඛාතෙන භාරෙන සමන්නාගතාති අත්ථො. **අපච්චාසීසන්තෙනාති** තෙසං සන්තිකා දානපටිදානං අපච්චාසීසන්තෙන. **පුබ්බෙ වුත්තමෙවාති** පුබ්බෙ සඞ්ඝිකට්ඨානෙ ''කුද්ධො හි සො''තිආදිනා වුත්තමෙව. **එත්ථාති** පුග්ගලිකට්ඨානෙ.

තන්ති ඵලාරාමං. **සොති** පටිබලො භික්ඛු. **භාරියං කම්මන්ති** ජග්ගනකම්මං භාරියං. **එත්තකෙනාති** තතියභාගඋපඩ්ඪභාගමත්තෙන. සබ්බං ඵලාරාමන්ති සම්බන්ධො. **මූලභාගන්ති** පඨමභාගං. ''දසභාගමත්ත''න්ති ඉමිනා තදත්ථං දස්සෙති. **දත්වාති** සඞ්ඝස්ස දත්වා. **සොති** භික්ඛු. **අකතාවාසන්ති** පුබ්බෙ අකතං නවං සෙනාසනං. **ආරාමන්ති** සඞ්ඝස්ස ආරාමං. **තෙහිපීති** නිස්සිතකෙහිපි. පිසද්දො ආචරියං අපෙක්ඛති. **තෙසන්ති** නිස්සිතකානං. **ජග්ගිතකාලෙති** ජග්ගිතානං රුක්ඛානං පුප්ඵඵලහරිතකාලෙ. **ජග්ගනකාලෙති** ජග්ගනමත්තකාලෙ, ජග්ගනමත්තමෙව, න ජග්ගනකාරණා කිඤ්චි පුප්ඵං වා ඵලං වා හොති, තස්මිං කාලෙති අත්ථො. ''බහු''න්තිආදිනා වාරෙතබ්බාකාරං දස්සෙති.

ඵාතිකම්මෙන ජග්ගන්තො න අත්ථීති යොජනා. **අනාපුච්ඡිත්වාවාති** සඞ්ඝං අනපලොකෙත්වාව. **ඉතීති** එවං.

ඤත්තිකම්මට්ඨානභෙදෙ පන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ඔසාරෙති සඞ්ඝමජ්ඣං පවෙසෙති ඉමාය ඤත්තියාති **ඔසාරණා.**

නිස්සාරියති සඞ්ඝතො බහි කරියති ඉමායාති **නිස්සාරණා. ඤත්ති උපොසථො නාමාති** ඉදං කාරණූපචාරවසෙන වුත්තං. තෙනාහ ''උපොසථකම්මවසෙන ඨපිතා''ති. එසෙව නයො **ඤත්තිපවාරණා නාමාති** එත්ථාපි.

අනුසාසෙය්‍යාතිආදිනා පඨමපුරිසඑකවචනවිභත්තිවසෙන ඨපිතා ඤත්ති අත්තනා පරං සම්මනිතුං ඨපිතා ඤත්ති නාම. **අනුසාසෙය්‍යන්තිආදිනා** උත්තමපුරිසඑකවචනවිභත්තිවසෙන ඨපිතා ඤත්ති අත්තනාව අත්තානං සම්මනිතුං ඨපිතා ඤත්ති නාම. අත්තනාව අත්තා වා පරො වා සම්මනියති ඉමාය ඤත්තියාති **සම්මුති.** නිස්සට්ඨපත්තචීවරාදීනි දීයන්ති අනෙනාති **දානං,** ඤත්ති. වචනං අනපෙක්ඛිත්වා වාචකස්ස නියතනපුංසකලිඞ්ගත්තා නපුංසකලිඞ්ගවසෙන වුත්තං.

ආපත්ති පටිග්ගණ්හියති අනෙනාති **පටිග්ගහො.**

පටිමුඛං උපරි කඩ්ඪීයති ඉමායාති **පච්චුක්කඩ්ඪනා.**

කම්මමෙවාති ලක්ඛියති අනෙනාති **කම්මලක්ඛණං.**

‘‘තථා’’ති පදෙන ‘‘කම්මලක්ඛණං නාමා’’ති පදං අතිදිසති. **තතොති** සබ්බසඞ්ගාහිකඤත්තිතො. පරා ද්වෙ ඤත්තියො කම්මලක්ඛණං නාමාති යොජනා. **ඉතීති**ආදි නිගමනං.

ඤත්තිදුතියකම්මට්ඨානභෙදෙ ඔසාරණාදීනං විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වඩ්ඪස්ස ලිච්ඡවිනො’’තිආදි. සීමාසම්මුති වාතිආදිනා යොජනා කාතබ්බා.

යා පන ද්වෙ ඤත්තිදුතියකම්මවාචා වුත්තාති යොජනා. **ඉතීති**ආදි නිගමනං.

ඤත්තිචතුත්ථකම්මට්ඨානභෙදෙ යොජනානයො පාකටොයෙව.

497. **චතුවග්ගකරණෙ කම්මෙ**තිආදිකාය දෙසනාය සම්බන්ධං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉති කම්මානි චා’’තිආදි. තත්ථ **ඉතීති** එවං දස්සෙත්වාති සම්බන්ධො. **තස්සත්ථොති** තස්ස ‘‘චතුවග්ගකරණෙ කම්මෙ’’තිආදිවචනස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො.

ඉති කම්මවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අත්ථවසවග්ගාදිවණ්ණනා

498. එවං කම්මවග්ගවණ්ණනං දස්සෙත්වා තස්සානන්තරෙ වුත්තාය ‘‘ද්වෙ අත්ථවසෙ පටිච්චා’’තිආදිකාය දෙසනාය අනුසන්ධිං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘ඉදානී’’තිආදි, ඉදානි ආරද්ධන්ති සම්බන්ධො. යානි තානි සික්ඛාපදානීති යොජනා. **දිට්ඨධම්මිකවෙරානන්ති** දිට්ඨධම්මෙ පවත්තත්තා ච විරමිතබ්බත්තා ච දිට්ඨධම්මිකානං වෙරානං. **සංවරායාති** එත්ථ සංපුබ්බො වරධාතු පිදහනත්ථො, ආයසද්දො ච තදත්ථොති ආහ ‘‘පිදහනත්ථායා’’ති. **විපාකදුක්ඛසඞ්ඛාතානන්ති** පාණාතිපාතාදීනං විපාකභූතානං දුක්ඛසඞ්ඛාතානං. **සම්පරායිකානන්ති** සම්පරායෙ පවත්තානං. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තානිසංසට්ඨානෙ. ‘‘වජ්ජනීයභාවතො’’ති ඉමිනා වජ්ජෙතබ්බානීති **වජ්ජානීති** වචනත්ථං දස්සෙති. භායන්ති එතෙහීති **භයානි. අක්ඛමට්ඨෙනාති** අසහණීයට්ඨෙන. ‘‘අකුසලානීති වුච්චන්තී’’ති ඉමිනා විපාකදුක්ඛානි ඵලූපචාරෙන අකුසලානි නාමාති දස්සෙති. ගණබන්ධභෙදනත්ථාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති එවමෙව පාඨො. පොත්ථකෙසු පන ‘‘ගණභොජනසික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත’’න්ති පාඨො ලිඛිතො. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං අත්ථවසවග්ගෙ. **යන්ති** වචනං. **එත්ථාති** ඉමස්මිං වග්ගෙ.

ඉති අත්ථවසවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

499. වත්තෙසු වත්තමානො පුග්ගලො ඔසාරීයති අනෙනාති **ඔසාරණීයං,** කම්මං. තෙන වුත්තං ‘‘යෙන කම්මෙන ඔසාරීයති, තං කම්මං පඤ්ඤත්ත’’න්ති. ‘‘යෙන කම්මෙනා’’තිආදිනා භණ්ඩනකාරකාදයො නිස්සාරීයන්ති අනෙන කම්මෙනාති **නිස්සාරණීය**න්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

500. සත්තාපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තං නාමාති සම්බන්ධො. **අන්තරාති** කකුසන්ධාදීනං තිණ්ණං බුද්ධානඤ්ච අම්හාකං භගවතො ච අන්තරෙ. ‘‘සික්ඛාපදෙ’’ති ඉමිනා ‘‘අපඤ්ඤත්තෙ’’ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. මක්කටිවත්ථුආදිවිනීතකථා අනුපඤ්ඤත්තං නාමාති සම්බන්ධො. ‘‘සික්ඛාපදෙ’’ති ඉමිනා ‘‘පඤ්ඤත්තෙ’’ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. **සබ්බත්ථාති** සබ්බස්මිං ආනිසංසවග්ගෙ.

ඉති ආනිසංසවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

501. සබ්බසික්ඛාපදානං සඞ්ගහන්ති සම්බන්ධො. **තත්ථාති** ‘‘නව සඞ්ගහා’’තිආදිපාඨෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ‘‘වත්ථුනා සඞ්ගහො’’ති ඉමිනා ‘‘වත්ථුස්මිං, වත්ථූනං සඞ්ගහො’’ති අත්ථං නිවාරෙති. **එත්ථාති** ‘‘වත්ථුසඞ්ගහො’’තිආදිපාඨෙ. **හීති** විත්ථාරො. යස්මා නත්ථීති සම්බන්ධො. **සබ්බානීති** සික්ඛාපදානි. ‘‘සඞ්ගහිතානී’’ති ඉමිනා සඞ්ගහිතබ්බොති **සඞ්ගහොති** නිබ්බචනං දස්සෙති. **එවං තාවාති**ආදි නිගමනං.

යස්මා පන සඞ්ගහිතාති සම්බන්ධො.

එවමෙත්ථාතිආදිනා ඛන්ධසමුට්ඨානඅධිකරණසමථෙ සම්පිණ්ඩෙත්වා නිගමනං දස්සෙති. **එත්ථාති** සඞ්ගහවග්ගෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

නවසඞ්ගහිතවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතාති නිට්ඨං නිප්ඵත්තිං ඉතා ගතාති නිට්ඨිතා, අථ වා නිට්ඨෙ නිප්ඵත්තියං ඉතා ඨිතාති නිට්ඨිතා. **ච**සද්දො අවධාරණත්ථො, නිට්ඨිතා එවාති හි අත්ථො. **අනුත්තානත්ථපදවණ්ණනාති** අනුත්තානානං අත්ථවන්තපදානං, අත්ථානඤ්ච පදානඤ්ච වණ්ණනා.

ඉති පරිවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ච පාචිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනාති.

ජාදිලඤ්ඡිතනාමෙනනෙකානං වාචිතො මයා;
පරිවාරවිනයස්ස, සමත්තො යොජනානයො.

නිගමනකථාවණ්ණනා

එවං විනයසංවණ්ණනං කත්වා ඉදානි තං නිගමෙන්තො ආහ ‘‘එත්තාවතා’’තිආදි. තත්ථ **එත්තාවතාති** එත්තකෙන ‘‘යො කප්පකොටීහිපි අප්පමෙය්‍යා’’න්තිආදිවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.ගන්ථාරම්භකථා) පට්ඨාය ‘‘නවසඞ්ගහිතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා’’ති වචනපරියොසානානං අක්ඛරපදබ්‍යඤ්ජනානං සමුදායභූතෙන වචනක්කමෙන, සමත්තාති සම්බන්ධො.

උභතොවිභඞ්ගඛන්ධකපරිවාරවිභත්තිදෙසනන්ති උභතොවිභඞ්ගෙන ච ඛන්ධකෙන ච පරිවාරෙන ච විභජිතබ්බදෙසනං විනයපිටකන්ති සම්බන්ධො. **නාථොති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං හිතපටිපත්තිං යාචනට්ඨෙන ච කිලෙසානං උපතාපනට්ඨෙන ච වෙනෙය්‍යානං හිතසුඛං ආසීසනට්ඨෙන ච චිත්තිස්සරියට්ඨෙන ච නාථො. **වෙනෙය්‍යන්ති** විනෙතබ්බට්ඨෙන වෙනෙය්‍යං. **ජිනොති** පඤ්චමාරානං ජිතට්ඨෙන ජිනො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – නාථො වෙනෙය්‍යං විනෙන්තො ජිනො උභතොවිභඞ්ගඛන්ධකපරිවාරවිභත්තිදෙසනං යං විනයපිටකං ආහාති.

සමධිකසත්තවීසතිසහස්සමත්තෙනාති සහ අධිකෙන සත්තසහස්සප්පමාණෙන ච වීසතිසහස්සප්පමාණෙන ච ගන්ථෙනාති සම්බන්ධො. **තස්සාති** විනයපිටකස්ස. **සමන්තපාසාදිකාති** සමන්තතො පසාදං වහිකා, ජනිකා වා. තත්‍රායං යොජනා – තස්ස සමධිකසත්තවීසතිසහස්සමත්තෙන ගන්ථෙන සමන්තපාසාදිකා නාම සංවණ්ණනා සමත්තාති.

තත්‍රිදන්ති තත්‍ර ඉදං. ‘‘තත්‍රා’’ති පදං පුරිමවචනාපෙක්ඛං. තත්‍ර ‘‘සමන්තපාසාදිකා නාමා’’ති වචනෙති හි අත්ථො. **සමන්තපාසාදිකත්තස්මින්ති** පච්චත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං හොති ‘‘ඉදම්පි සීලස්මි’’න්තිආදීසු (දී. නි. 1.194 ආදයො) විය, සමන්තපාසාදිකත්තන්ති අත්ථො. අයං පනෙත්ථ යොජනාතත්‍ර ‘‘සමන්තපාසාදිකා නාමා’’ති වචනෙ සමන්තපාසාදිකාය ඉදං සමන්තපාසාදිකත්තං හොතීති අයං සමන්තපාසාදිකභාවොති අත්ථො.

ආචරියපරංපරතොතිආදීසු ගාථාසු වුත්තං නවවිධං විසෙසනපදං ‘‘න දිස්සතී’’ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. **සම්පස්සතන්ති** සම්මා පස්සන්තානං විඤ්ඤූනන්ති සම්බන්ධො. **යතොති** යස්මා, න දිස්සතීති සම්බන්ධො. **එත්ථාති** සංවණ්ණනායං. **සමන්තපාසාදිකාත්වෙවාති** සමන්තපාසාදිකා ඉති එව නාම. **විනයස්සාති** විනයපිටකස්ස. **විනෙය්‍යදමනකුසලෙනාති** විනෙය්‍යානං දමනෙ ඡෙකෙන. **ලොකනාථෙනාති** ලොකානං නාථෙන. **ලොකමනුකම්පමානෙනාති** ලොකං අනුකම්පමානෙන. අයඤ්හෙත්ථ යොජනා – ආචරියපරංපරතො…පෙ…. විභඞ්ගනයභෙදදස්සනතො සම්පස්සතං විඤ්ඤූනං එත්ථ කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො න දිස්සති, තස්මා විනෙය්‍යදමනකුසලෙන ලොකනාථෙන ලොකමනුකම්පමානෙන භගවතා වුත්තස්ස විනයස්ස අයං සමන්තපාසාදිකාත්වෙව සංවණ්ණනා පවත්තාති.

තිස්සොපි ඉමා සීහළට්ඨකථායො සුත්වාති සම්බන්ධො. කස්ස සන්තිකෙ සුතන්ති ආහ ‘‘බුද්ධමිත්තො…පෙ…. සන්තිකෙ’’ති. ‘‘බුද්ධමිත්තො’’ති නාමෙන විස්සුතස්ස යසස්සිනො විනයඤ්ඤුස්ස ධීරස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ සුත්වාති යොජනා. ‘‘සුත්වා’’ති පදං ‘‘ආරද්ධා’’ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියාවිසෙසනං.

මහාමෙඝවනුය්‍යානෙ භූමිභාගෙ පතිට්ඨිතො සත්ථු මහාබොධිවිභූසිතො යො මහාවිහාරො අත්ථීති යොජනා.

තස්ස මහාවිහාරස්ස දක්ඛිණෙ දිසාභාගෙ **පධානඝරං** පධානඝරනාමකං උත්තමං සුචිචාරිත්තසීලෙන භික්ඛුසඞ්ඝෙන සෙවිතං යං පරිවෙණං අත්ථි, තත්ථ කාරයීති යොජනා.

කොනාමො කාරයීති ආහ ‘‘උළාරකුලසම්භූතො…පෙ…. විස්සුතො’’ති. තත්ථ උළාරකුලසම්භූතො සඞ්ඝුපට්ඨායකො සදා අනාකුලාය සද්ධාය රතනත්තයෙ පසන්නො ‘‘මහානිගමසාමී’’ති විස්සුතො උපාසකො කාරයීති සම්බන්ධො.

කං කාරයීති ආහ ‘‘චාරු…පෙ…. සම්පන්නසලිලාසය’’න්ති. තත්ථ **චාරුපාකාරසංචිතං** සොභෙන පාකාරෙන සුට්ඨු චිතං චිනිතං මනොරමං **සීතච්ඡායතරූපෙතං** සීතච්ඡායෙන රුක්ඛෙන උපෙතං **සම්පන්නසලිලාසයං** මධුරජලාධාරං යං පාසාදං කාරයීති යොජනා. මහානිගමසාමිනො තත්‍ර පාසාදෙ වසතාමයාති සම්බන්ධො.

කං උද්දිසිත්වා කීදිසා කා ආරද්ධාති ආහ ‘‘සුචිසීලසමාචාරං…පෙ…. විනයවණ්ණනා’’ති. තත්ථ සුචිසීලසමාචාරං **බුද්ධසිරි**ව්හයං ථෙරං උද්දිසිත්වා **ඉද්ධා** අත්ථවිනිච්ඡයාදීහි පරිපුණ්ණා යා විනයවණ්ණනා ආරද්ධාති යොජනා.

කිංනාමස්ස රඤ්ඤො කතමෙ සංවච්ඡරෙ ආරද්ධා, කිස්මිං කාලෙ පරිනිට්ඨිතාති ආහ ‘‘පාලයන්තස්ස…පෙ…. පරිනිට්ඨිතා’’ති. තත්ථ සකලං ලඞ්කාදීපං නිරබ්බුදං කත්වාති සම්බන්ධො. පාලයන්තස්ස සිරිනිවාසස්ස **සිරිපාලයසස්සිනො** රඤ්ඤො ජයසංවච්ඡරෙති සම්බන්ධො. සමවීසතිමෙ ඛෙමෙ ජයසංවච්ඡරෙ අයං විනයසංවණ්ණනා ආරද්ධා, **එකවීසම්හි** රඤ්ඤො එකවීසතිමෙ සංවච්ඡරෙ සම්පත්තෙ සති පරිනිට්ඨිතාති යොජනා.

යථා අත්තනො සංවණ්ණනා නිරුපද්දවා සීඝං නිට්ඨං උපගතා, එවං ලොකස්ස ධම්මූපසංහිතා සීඝං ගච්ඡන්තූති ආසීසං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘උපද්දවාකුලෙ’’තිආදි. තත්ථ **උපද්දවාකුලෙ** උපද්දවෙහි ආකුලෙ **ලොකෙ** සත්තලොකෙ **නිරුපද්දවතො** උපද්දවවිරහතො යථා අයං විනයසංවණ්ණනා එකසංවච්ඡරෙනෙව නිට්ඨං උපාගතා, එවං සබ්බස්ස ලොකස්ස ආරද්ධා සබ්බෙපි ධම්මූපසංහිතා අත්ථා නිරුපද්දවා සීඝං නිට්ඨං ගච්ඡන්තූති යොජනා.

අත්තනා සමාචිතස්ස පුඤ්ඤස්ස ඉච්ඡිතත්ථෙ පරිණාමනං දස්සෙන්තො ආහ ‘‘චිරට්ඨිතත්ථං ධම්මස්සා’’තිආදි. තත්ථ ධම්මස්ස චිරට්ඨිතත්ථං ඉමං විනයසංවණ්ණනං කරොන්තෙන සද්ධම්මබහුමානෙන මයා යඤ්ච පුඤ්ඤං සමාචිතං, සබ්බස්ස තස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන සබ්බෙපි පාණිනො ධම්මරාජස්ස භගවතො සද්ධම්මරසසෙවිනො භවන්තු.

සද්ධම්මො චිරං තිට්ඨතු, දෙවො කාලෙ **වස්සං** වස්සන්තො චිරං **පජං** සත්තසමූහං තප්පෙතු. රාජා ධම්මෙන මෙදනිං රක්ඛතූති යොජනා. **ඉති**සද්දො පරිසමාපනත්ථො. ඉති පරිනිට්ඨං සුට්ඨු ආපනං දට්ඨබ්බන්තීති අත්ථො.

සද්ධා ච බුද්ධි ච වීරියඤ්ච **සද්ධාබුද්ධිවීරියානි,** විසුද්ධානි ච තානි සද්ධාබුද්ධිවීරියානි චෙති **විසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියානි,** පරමානි ච තානි විසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියානි චෙති **පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියානි,** තෙහි පරිමණ්ඩිතො **පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියපටිමණ්ඩිතො,** තෙන, ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. සීලඤ්ච ආචාරො ච අජ්ජවඤ්ච මද්දවඤ්ච **සීලාචාරජ්ජවමද්දවානි,** තානි ආදීනි යෙසං තෙති **සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදයො,** ආදිසද්දෙන ඛන්තිසොරච්චාදයො සඞ්ගණ්හාති, තෙයෙව ගුණාති **සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණා,** තෙසං සමුදයොති **සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයො,** තෙන **සමුදිතො** සුට්ඨු පාකටොති **සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතො,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

සකසමයො ච සමයන්තරො ච **සකසමයසමයන්තරා,** තෙයෙව පන ගහනසදිසත්තා ගහනන්ති **සකසමයසමයන්තරගහනං,** තස්ස අජ්ඣොගාහණං **සකසමයසමයන්තරගහනජ්ඣොගාහණං,** තස්මිං සමත්ථො **සකසමයසමයන්තරගහනජ්ඣොගාහණසමත්ථො**. තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. විසෙසෙන අඤ්ජති පාකටං කරොතීති **වියත්තො,** පුග්ගලො, වියත්තස්ස ඉදං **වෙයාත්තියං,** සති. පඤ්ඤා ච වෙයාත්තියඤ්ච **පඤ්ඤාවෙයාත්තියං,** තෙන සමන්නාගතෙනාති සම්බන්ධො. සමන්නාගතෙන ථෙරෙනාති යොජනා.

තීණි පිටකානීති **තිපිටකං,** තමෙව පරියාපුණිතබ්බත්තා **පරියත්තීති තිපිටකපරියත්ති,** තස්ස පභෙදො එත්ථ සත්ථුසාසනෙති **තිපිටකපරියත්තිපභෙදං,** තස්මිං. සහ අට්ඨකථායාති **සාට්ඨකථං,** සත්ථු සාසනං, තස්මිං සත්ථුසාසනෙති සම්බන්ධො. සත්ථුනො පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිවිධං සාසනං **සත්ථුසාසනං,** බ්‍යාසොපි යුජ්ජතෙව, තස්මිං සත්ථුසාසනෙ ‘‘අප්පටිහත’’ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. අප්පටිහතං ඤාණං **අප්පටිහතඤාණං,** ඉදං තස්මිං විනයසංවණ්ණනාකාලෙ ථෙරස්ස පටිවෙධඤාණාභාවතො සුතමයචින්තාමයඤාණං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අප්පටිහතඤාණස්ස පභාවො එතස්සාති **අප්පටිහතඤාණපභාවො,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. මහන්තං වෙයාකරණමෙතස්සාති **මහාවෙයාකරණො,** ඉමිනා සික්ඛානිරුත්තිආදීහි ඡළඞ්ගෙ මහන්තවෙයාකරණෙ ථෙරස්ස අප්පටිහතඤාණපභාවතං දස්සෙති, තෙන මහාවෙයාකරණෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

කරණං වුච්චති ඨානං කරියති උච්චාරියති එත්ථ, එතෙනාති වා වචනත්ථෙන, කරණස්ස සම්පත්ති **කරණසම්පත්ති,** තාය ජනිතං **කරණසම්පත්තිජනිතං**. සුඛෙන ථෙරමුඛතො විනිග්ගතං **සුඛවිනිග්ගතං,** කරණසම්පත්තිජනිතෙන හෙතුභූතෙන සුඛවිනිග්ගතං **කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතං**. මධුරවචනඤ්ච උදාරවචනඤ්ච **මධුරොදාරවචනං,** පුබ්බපදෙ උත්තරපදලොපො, ඉමිනා කෙටුභපකරණෙ (සුබොධාලංකාරෙ 127-142 ගාථාසු) වුත්තෙසු දසසු සද්දගුණෙසු මධුරතාගුණෙන ච උදාරතාගුණෙන ච සමන්නාගතභාවං දස්සෙති. කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතඤ්ච තං මධුරොදාරවචනඤ්චෙති **කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනං**. අථ වා කරණසම්පත්තිජනිතඤ්ච තං

සුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනඤ්චෙති කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනං. **එලං** වුච්චති දුරුත්තදොසො, නත්ථි එලමෙතස්සාති **නෙලා,** සොයෙව වණ්ණො **නෙලවණ්ණො,** තෙන යුත්තං **නෙලවණ්ණයුත්තං,** කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනං නෙලවණ්ණයුත්තමෙතස්සාති **කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනනෙලවණ්ණයුත්තො,** ථෙරො. විසෙසනපරපදසමාසො, නෙලවණ්ණයුත්තකරණසම්පත්ති ජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනොති හි අත්ථො, තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. යුත්තඤ්ච පරිසාය සොතෙන අනුරූපත්තා, මුත්තඤ්ච පරිසාය විසාරදත්තාති **යුත්තමුත්තං,** වචනං, තං වදති සීලෙනාති **යුත්තමුත්තවාදී,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

කම්මසස්සතඋච්ඡෙදඉස්සරනිම්මානාදිවසෙන නානා වාදා එතෙසන්ති **වාදිනො,** නානාවාදා ජනා, වාදීනං, වාදීසු වා වරො කම්මකිරියවාදත්තාති **වාදිවරො,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. පාළියා අත්ථං වණ්ණෙතුං සමත්ථත්තා මහන්තො කවි **මහාකවි,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

අත්ථධම්මනිරුත්තිපටිභානවසෙන පභින්නාය පටිසම්භිදාය පරිවාරිතොති **පභින්නපටිසම්භිදාපරිවාරො,** තස්මිං උත්තරිමනුස්සධම්මෙති සම්බන්ධො. ඡ අභිඤ්ඤා ච පටිසම්භිදා ච **ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදා,** තා ආදයො යෙසං තෙති **ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදයො,** ආදිසද්දෙන තෙවිජ්ජාදයො සඞ්ගණ්හාති. ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදයො පභෙදා එතස්සාති **ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පභෙදො,** සොයෙව ගුණො ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පභෙදගුණො, තෙන පටිමණ්ඩිතො **ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පභෙදගුණපටිමණ්ඩිතො,** තස්මිං උත්තරිමනුස්සධම්මෙති සම්බන්ධො. උත්තරිමනුස්සානං ඣානලාභිආදීනං ධම්මො **උත්තරිමනුස්සධම්මො,** අථ වා මනුස්සානං කුසලකම්මපථසඞ්ඛාතධම්මතො උත්තරීති **උත්තරිමනුස්සධම්මො,** ඣානාදිධම්මො, තස්මිං, ‘‘සුප්පතිට්ඨිත’’ ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. සුප්පතිට්ඨිතා බුද්ධි එතෙසන්ති **සුප්පතිට්ඨිතබුද්ධිනො,** තෙසං ථෙරානන්ති සම්බන්ධො. ථෙරානං වංසෙ පකාරෙන දිප්පන්ති, පදීපො වියාති වා **ථෙරවංසප්පදීපා,** තෙසං. ථිරො සීලසමාධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාතො ගුණො එතෙසමත්ථීති **ථෙරා,** තෙසං, වංසාලඞ්කාරභූතෙනාති සම්බන්ධො. මහාවිහාරෙ වසනසීලා වසනධම්මා, වසනෙ සාධුකාරීති වා **මහාවිහාරවාසිනො,** තෙසං, ථෙරානන්ති සම්බන්ධො . වංසෙ අලඞ්කාරො, වංසස්ස වාති **වංසාලඞ්කාරො,** සො හුත්වා භූතො, වංසාලඞ්කාරභාවං වා පත්තොති **වංසාලඞ්කාරභූතො,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

විපුලා ච සා විසුද්ධා චෙති **විපුලවිසුද්ධා,** විසෙසනොභයපදො, විපුලවිසුද්ධා බුද්ධි එතස්සාති **විපුලවිසුද්ධබුද්ධි,** තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. නාමමෙව **නාමධෙය්‍යං,** ගහිතං නාමධෙය්‍යමෙතස්සාති **ගහිතනාමධෙය්‍යො** , තෙන ථෙරෙන කතා සමන්තපාසාදිකා නාම අයං විනයසංවණ්ණනා තිට්ඨතූති සම්බන්ධො.

සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො ලොකජෙට්ඨස්ස මහෙසිනො ‘‘බුද්ධො’’ති නාමම්පි යාව ලොකම්හි පවත්තති, තාව ලොකනිත්ථරණෙසීනං කුලපුත්තානං සීලවිසුද්ධාය නයං දස්සෙන්තී ලොකස්මිං තිට්ඨතූති යොජනා.

ඉති නිගමනස්ස අත්ථයොජනා සමත්තා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච –

රතනපුණ්ණනාමස්ස, පුරස්ස රාජධානියා;
දක්ඛිණෙ මුනිරූපස්ස, ඊසංපාචීනනිස්සිතෙ.

යො විහාරො සපාසාදො, කාරිතො රාජදෙවියා;
යා වසතා මයා තත්‍ර, කතා පාචිත්‍යාදියොජනා.

මාපිතරත්නපුණ්ණස්ස, සත්තරසෙව රාජිනො;
ජයවස්සෙට්ඨාරසම්හි, සම්පත්තෙයං සුනිට්ඨිතා.

‘‘රතනපුණ්ණා’’තිවිහයස්ස රාජධානීනගරස්ස දක්ඛිණස්මිං දිසාභාගෙ පඤ්චයොජනප්පමාණෙ ඨානෙ ද්වීහි මහාතළාකෙහි සුසොභිතස්ස මිධිලනාමනගරස්ස පුරත්ථිමස්මිං දිසාභාගෙ දියඩ්ඪගාවුතප්පමාණෙ ඨානෙ අනෙකතාලපන්තීහි සුසොභිතො චතුන්නං කුලානං රමණීයභූතො **‘‘කණ්ඩූ’’** ඉති වොහරිතො යො සො මහාගාමො පතිට්ඨිතො, තත්ථ පටිසන්ධියා ජාතෙන සීලාදිගුණෙහි පසංසිතෙන **‘‘ජාගරො’’**ති ගරූහි ගහිතනාමධෙය්‍යෙන තික්ඛත්තුං රාජූහි රාජමුද්දිනා ලඤ්ජිතෙන මෙ කතායං පාචිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනා සම්පත්තෙ ජිනවක්කෙ තෙරසාධිකචතුවස්සසතාධිකං ද්විසහස්සං, සක්කරාජෙ පන එකතිංසාධිකද්විවස්සසතාධිකං සහස්සං ගිම්හානෙ ජෙට්ඨමාසෙ ජුණ්හපක්ඛස්ස පඤ්චමෙ සුක්කවාරෙ නිට්ඨං පත්තා අනායාසෙනාති.

යොජනාය ඉමිස්සාහං, රචනස්සානුභාවතො;

භවෙය්‍යානෙකජාතීසු, පිටකත්තයධාරකො.

කුසලො චුභයත්‍ථෙසු, පරිසාසු විසාරදො;
සම්ප්‍ජ්ඣන්තු සුසඞ්කප්පා, මය්හඤ්ච සබ්බපාණිනං.

වප්පාදිමනතික්කම්ම, සම්මා දෙවො පවස්සතු;
අත්තජම්ව රක්ඛන්තු, රාජානො චාපි මෙදිනින්ති.

ඉති භදන්තජාගරත්‍ථෙරෙන කතා

පාචිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.